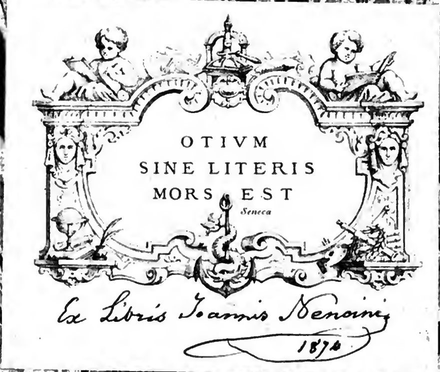

OTIVM
SINE LITERIS
MORS EST
Seneca
Ex Libris Ioannis Nencini
1870

A. 1.

Ex codice antiquissimo Dioscoridis Bibl. Caesareae Vindobon:

JO. ALBERTI FABRICII,

S. S. THEOL. D. ET PROFESS. PUBL.

BIBLIOTHECÆ GRÆCÆ

VOLUMEN DUODECIMUM,

IN QUO

POST ELENCHUM SITUS EPISCOPATUUM ORBIS CHRISTIANI ULTRA QUATER-MILLE, ET SCRIPTORUM HISTORIÆ ECCLESIASTICÆ NOTITIAM,

DE

JCTIS & MEDICIS GRÆCIS

DISSERITUR.

ACCEDUNT PRÆTER INEDITA VARIA

PLUTARCHI, THEODORI STUDITÆ, ET ALIORUM: SELECTAQUE VETERUM RARIUS OBVIA APOSPASMATIA,

THEOPHILI PROTOSPATHARII LIBRI V. DE HOMINIS FABRICA, GRÆCE ET LATINE.

HAMBURGI,
Sumtu THEODORI CHRISTOPHORI FELGINERI,
M DCC XXIV.

ILLUSTRISSIMO ATQUE ERUDITISSIMO
DOMINO
SCIPIONI MARCHIONI MAFFEIO

S. D.
JOANNES ALBERTUS FABRICIUS.

IGnosce tenue hoc munusculum offerenti, VIR ILLUSTRISSIME, atque unam hanc quæ mihi suppetit captanti rationem testandæ publice ex remota usque Germania observantiam qua Virtutem & ingenium, qua eruditionem Tuam, qua merita in litteras atque amplam & divitem pulcherrime de illis promerendi Voluntatem prosequor. Tanta est humanitas Tua & æquitas, ut qualemcunque hunc laborem meum quem in Græcorum scriptorum

notitia illuſtranda ponere inſtitui, jampridem benigno ſuffragio Tuo honoraveris, atque plures ſignificationes edideris ſingularis Tuæ in me benevolentiæ. Nimirum ut omnem profuturam ac liberalem doctrinam amas & colis ornasque impenſiſſime, ſic apprime duceris Græcarum litterarum ſtudio, atque diligis illarum ſtudioſos, ipſeque adyta earundem ac receſſus perſcrutatus præclaris intimioris peritiæ promulgatis ſpeciminibus, longe plura etiam & ampliora polliceris, quibus Græcæ eruditionis latifundia beneficio Tuo amplius proferantur & explicentur. Eſt hæc propria laus Tuæ Italiæ, quod prima perfugium Græcis Græcia extorribus præbuit, ſignumque extulit ad litterarum lucem poſt tetricæ illius & illætabilis longæ noctis tenebras Europæ toti inſtaurandam. Ab eo tempore, ut ſemper ingeniis elegantiſſimis & viris doctiſſimis abundavit, ita ad Græcæ linguæ decus in univerſo Occidente propagandum & opes ejus locupletandas tantum exemplo ſuo attulit momenti, tantum opere ipſo præſtitit, ut magnis omnium eruditionem aman-

tium

tium vocibus merito celebretur. Ac profecto ſi quis non modo numerum ſpectet molemve aut nitorem auctorum Græcorum typis exſcriptorum in Italia, ſed inprimis cogitet curam, ſumtus ac ſollicitudinem, quibus ſunt ſervati in Bibliothecis Italiæ ab interitu, diligentiam deinde & ingenium quo producti in lucem, recenſiti, illuſtrati & emendate excuſi ſunt, denique verſionum ſive Latinarum ſive vernacularum elegantiam multitudinemque conſideret: nulla fuit natio per ſæculi ferme à renatis litteris ſpatium, quæ vel longo intervallo Italos Tuos inſequi, nedum paria cum illis facere ſuſceperit. Poſt illud tempus demum Galli & Germani noſtri, tum Angli Batavique, ne de aliis jam dicam Europæ populis, pulchrum duxerunt hac quoque de palma cum illis certare, atq; ſi improbum fuerit eos vincere, certe illorum ipſorummet judicio facere hac in parte operæ pretium conati ſunt non ſine ſucceſſu. Haud dubium tamen eſt quin omnis iſta laus redundet ad Italiam, atque ad fontem ſuum jure ſuo reciprocetur: maximum autem illi decus ſuperadditur ex eo quod

& ipsa assidue eandem gloriam clarissimis quæ semper aluit ingeniis feliciter asseruit sibi, atque nostra etiam memoria & ætate sustinet egregie, quæ Græce doctissimorum in numero libenter celebrari ab omnibus intelligit extinctos nuper Zaccagnios, Adamos, atque etiamnum & diu precor superstites Salvinios, Muratorios, Lucchesinios: Teque inprimis MAFFEI Eruditissime, cujus iedeo Nomen tanquam πρόσωπον τηλαυγὲς & auspicatum fulgorem Volumini huic præfigere pace Tua, atque lucubrationem Græcorum scriptorum Tibi notissimorum amatissimorumque memoriæ consecratam dedicare Tibi volui, ac simul vota facere pro Tua salute Tuaque valetudine, ut multos annos lætus ac sospes laudibus Tuis interesse, atque in decus litterarum Tuæque Italiæ, magna illa & egregia, quæ habes in affectis, edere publico bono queas. Vale Vir Eruditissime. Hamburgi VIII. Cal. April. Anni Christiani cIↃ IↃ ccxxIv.

AD LECTOREM.

QUi in hoc Volumine ducit familiam elenchus Episcopatuum Orbis Christiani, debebat indicis Geographici loco subjici Notitiæ Conciliorum superiore tomo traditæ: & licet non sit omnibus absolutus numeris, quamplurima tamen complectitur quæ vel apud Carolum a S. Paulo vel in Lexicis Geographicis incassum quæruntur: nec obscurum perhibet de Christianæ Ecclesiæ amplitudine, vel etiam in aliis locis,ut in Africa, & Græcia afflictione & coarctatione testimonium. Eidem de Conciliis tractationi notitia quæ sequitur scriptorum Historiæ Ecclesiasticæ, mantissæ loco subjicienda à me fuerat destinata. Reliquam fere partem voluminis, JCtorum & Medicorum recensio occupat, ita ut ad absolutionem hujus universi operis nihil aliud jam desit quam hic Capitum quaternio proximi & ultimi tomi futura materia:

Libri VI. CAP. IX. De Medicis antiquis deperditis.

CAP. X. De collectionibus veterum scriptorum Græcorum.

CAP. XI. De scriptoribus Græcis suppositititiis.

CAP. XII. Emendanda & omissa in superioribus Voluminibus.

INDEX denique communis in omnes tomos triplex: Chronologicus unus, alter nominum, digestus litterarum ordine & tertius materiarum. Sed jam quæ præsenti vice studio Tuo à me exhibentur, ex brevi hac, si placet, tabella cognoscito:

Syllabus Capitum, quæ hoc Volumine continentur.

Index

De

BIBLIO-

BIBLIOTHECÆ GRÆCÆ
VOLUMEN DUODECIMUM.

LIBRI VI.
PARS ALTERA.

Reliquum Capitis Tertii, ſuperiore exhibiti Volumine.

III. Index Geographicus Epiſcopatuum Orbis Chriſtiani, tum aliorum, tum quorum in Conciliis mentio, & locorum in quibus Concilia habita ſunt.

Collectus ex Carolo à S. Paulo, Luca Holſtenio, & Auberto Miræo, ſed maxime ex Commanvillio, Labbeo & Harduino.

Aſteriſcus additus, Epiſcopatus hodieque vigentes indicat.

Aatafrenſis in Syria.
Abaradirenſis in Byzacena Africæ Occid.
Abaritanus in Africa Pro-Conſulari.
Abbenzenſis in Africa Proconſ.
Abbernethanus in Scotia.

Accien-

Acciensis in Corsica.
Accitanus in Bætica Hispaniæ. Vide Gvadixensis.
Accolensis in Byzacena Africæ Occid.
Accuritanus in Africa Occid.
Acelensis sub Aquilejensi archiepisc.
Acelinæ vide Aquilinus.
Acemerinianus in Africa Occid.
Acerantinus sive Geruntinus in Calabria, regni Neapol.
Acernensis in regno Neapolitano.
Acerranus in Campania.
Acestratensis sive Acesuatensis, interfuit A. 1439. Concilio Florentino.
Achadensis in Hibernia. *(Achonry.)*
Achaja, Græciæ provincia.
Achæorum, in Lydia, ut suspicatur Harduin.
Achaja, metropoli sub Patriarcha CPol.
Acheloinus in Epiro veteri.
Acherontinus in Basilicata, regni Neapolitani.
Achillarum Episcopo, unde Achillanum Concilium effictum, alii legunt *Anchiali* in Thracia.
Achminensis in Saide Ægypti.
Achiranus seu Venationum Hadriani, in Hellesponto.
Achridensis in Bulgaria.
Acleam (Acclech) *in Britannia habitum Concilium A. 788.*
Acmonensis, Acmoniæ sive Acmoneorum in Phrygia Capatiana.
Acolitanus in Byzacena Africæ Occid.
Aconensis in Phœnicia.
Acorabensis in Asia minore.
Acrassenus sive Acarassenus in Lycia.
Acridensis, vide Achridensis.
Acroni in Phrygia salutari.
Actamaritanus sive Altamaritanus in Armenia.
Acusidensis in Mauritania Sitifensi.
Adadensis in Pisidia.
Adamantiæ in regno Neapolitano.
Adanensis in Cilicia prima.
Adarenensis in Sardinia.
Adfu, in Saide Ægypti.

Æmi-

mimonti in Thracia.
monienſis in Iſtria, vide Civitatis novæ.
Enarienſis in inſula regni Neapolitani.
nhamenſe Concilium in Anglia A. C. 1009.
Eni Epiſcopus, in Rhodopenſi Thraciæ provincia.
polienſis in prima Cappadocia.
quenſis vici, in regno Neapolitano.
rindeles in Moabitide.
ſculanus ſive Aſculanus in Marchia Italiæ Anconitana.
Eſernienſis, in rego Neapolitano.
Eſidis ſive Æſinus in Marchia Anconitana.
ſonenſis vide Auſonenſis.
ufenienſis in Byzacena Africæ Occid.
gaæ in Aſia Proconſulari.
gæ in Africa Proconſulari.
gadboënſis in Hibernia.
ganenſis A. 1439. interfuit Concilio Florentino.
Agapeti in Galatia ſecunda.
garenſis ſive Egarenſis, in Catalonia.
. Agathæ ſive Agathopolis in principatu ulteriori regni Neapolitani.
Agathenſis in Gallia Narbonenſi.
Agathopolis in Thracia.
αθῆς κώμης in Phrygia ſecunda Capatiana.
gathonices in Thracia.
gathyrſi in Sicilia.
auni in Gallia habitum Concilium A. 515.
gennenſis in Aquitania Galliæ.
genſis in Africa Proconſulari.
ggaritanus ſive Aggeritanus in Byzacena Africæ Occid.
ggivæ ſeu Augivæ in Africa Occid.
gienſis ſive Agrenſis A. 1438. interfuit Concilio Florentino.
Agraphæ in Theſſalia.
grenſis ab Agra Africæ.
Agrienſis in Hungaria inferiore.
Agrigentinus in Sicilia.
grii in Creta Inſula.
grippinenſis, vide Colonienſis.

Agropolitanus in regno Neapolitano.
*Agulitanus in Armenia.
Ajacenſis ſive Adjacenſis in Corſica.
Ajaſſi in finibus Ciliciæ, Epiſcopatus Armen.
*Aichſtadienſis in Franconia Germaniæ.
Ailanus in Palæſtina prima.
Airiaci in pago Autiſſiodorenſi in Gallia habitum Concilium A. 1020.
Ajurenſis ſive Azurenſis in Numidia.
Alabandenſis in Caria.
Alæſanus in Sicilia.
Alalcomenius in Bœotia.
Alalius in Alalide Phœniciæ.
Alamiliarenſis in Mauritania Cæſarienſi.
Alaniæ ſub Patriarchatu CPol.
Alandi ſive Alindorum in Caria.
Alathenenſis in Italia.
*Alatrienſis in Campania.
Alavenſis, Alavæ in Hiſpania.
Albæ Helviorum (*Albe*) in Gallia Viennenſi.
Albæ (*Alava*) in Biſcaja Hiſpaniæ.
*Albæ (*Elvas*) in Luſitania.
Albæ Juliæ in Transſylvania.
*Albæ Pompejæ, ſub Alpibus Cottiis.
*Albanenſis in Campania Romana.
*Albaracenenſis ſive Lobetanus in Arragonia.
Albenſis in Liguria.
*Albienſis ſive Albigenſis in Gallia Aquitanica.
*Albingaunenſis in Liguria.
Albintimilienſis ſive Vintimilienſis in Genuenſium ditione.
Albulenſis in Mauritania Cæſarienſi.
*Alburgenſis in Jutia. Vide infra Binglavenſis.
*Alcedoniæ ſive Laquedoniæ in regno Neapolitano.
Alceuenenſis, lege Arcenſis.
Aldili Epiſcopus Synodo Photianæ interfuit.
Alectryopoleos in Macedonia ſecunda.
*Alecti ſive Aletii, in Languedocia ſive Occitania Galliæ.
Aleenſis, Alionorum in Phrygia Pacatiana.

Ale-

leriensis, Alerinus, in Corsica.
lesiæ, in Occitania inferiore.
:sinus in Sicilia.
:ssanensis ab Alexano Salentinorum, in regno Neap. sub archiepiscopatu Hydruntinorum.
letiensis sive Liciensis sub eodem archiepiscopatu.
trinus in Campania Romana.
lexandrinus in Ægypto, Patriarch.
xandrinus in Cilicia.
xandrinus in Lombardia.
arensis in Sardinia.
izensis in Asia Pro-Consulari.
usgvancensis in Armenia.
nsis sive Aliciensis in Georgia.
ıdensis sive Alindenus, Alindorum in Caria.
ınorum sive Aleensis in Phrygia Pacatiana.
densis in Hibernia.
liphanus in Samnio Italiæ sub archiepiscopatu Beneventano.
meriensis in Bætica Hispaniæ.
issæ sive Dalmitæ in Dalmatia.
nse in Anglia Concilium A. C. 709.
ɔecensis in prima Phrygia Salutari.
bensis in Mauritania Cæsariensi.
bensis in Numidia.
:imense Concilium (non procul Salisburgo in Bavaria) habitum A. C. 916. Adamus Brem. lib. 1. c. 46. Vide Anton. Pagi ad illum annum.
ɔuritensis in Africa Pro-Consulari.
ıensis in Veneta ditione.
siodorensis sive Autissiodorensis, *(Auxerre)* in Burgundia.
rstediensis sive Halberstadiensis, in Saxonia inferiori.
'nense Concilium in Africa Proconsulari A. C. 304.
caënsis *(Macao)* in ora Meridionali regni Chinensis.
currensis in Africa Occidentali.
derensis sive Ammederensis in Africa Proconsulari.
dessenus sive Amadassenus in Phrygia Salutari.
ıalfitanus in regno Neapol.
nculensis in Nubia, Coptorum Episc.

ab Ama-

Anapolitanus in Pisidia.
Anargviensis in Mingrelia sive Colchide Asiæ.
Anasarthæ in Syria.
Anastasiæ in Osrhoëne, sub Patriarcha Antiocheno.
Anastasiopolitanus in Caria.
Anastasiopolitanus in Galatia prima.
Anastasiopolitanus in Phrygia Capatiana.
Anastasiopolitanus in Thracia.
Anatetartæ in Caria Asiæ.
Come Anatoles & Dusmon, sub Patriarchatu Hierosol.
Anazarbensis in Cilicia secunda.
Ancæ pro Aucæ. Vide Castellæ veteris & Aucensis.
* Anchiali in provincia Æmimonti Thraciæ.
Anchiasmi in veteri Epiro.
Anclamensis Synodus in Pomerania A.C. 1557. in B. D. Joh. Frid. Mayeri museo ministri Ecclesiæ T. 2. p. 1148.
* Anconitanus Episcopus in Marchia Anconitana Italiæ.
Ancusensis in Byzacena Africæ.
* Ancyranus in Galatia.
Ancyræ Ferreæ in Phrygia secunda Capatiana, in exarchatu Asiæ.
Ancyræ Sinai, in eadem Phrygia.
* Andegavensis in Gallia.
apud Andelaum in Gallia conventus celebratus A. C. 587.
Anderensis Episcopus in Teuthrania Mysiæ sive Æolidis.
Andrapenus in Helenoponto.
* S. Andreæ sive Andreapolitanus in Scotia.
* Andreasicenus in Armenia.
* Andri in insulis Cycladibus.
* Andriensis in provincia Barensi regni Neapolitani.
Andronicensis in prima Ægypto. (Andromenensis, Andropolitanus.)
Andrusensis in Achaja.
Aneæ, Aneorum, Aneatarum in Asia Proconsulari.
Anelii Magnesiæ in Asia Proconsulari.
Anemurii in Isauria, sub Patriarcha Antiocheno.
Anenysiæ. (Harduin. suspicatur Ἀνίνηα in Asia Proconsulari.)
* Angamalensis in ora Malabarensi.
Angariæ in Germania.

Anti-

Antii in Campania Romana.
Antiphrorum in Libya.
Antipolitanus in Provincia, Galliæ.
Antipyrgi in Libya.
* Antiquerensis in regno Mexicano.
* Antissiodorensis (*Auxerre*) in Gallia Lugdunensi.
Antithoënsis in secunda Augustamnica sub Patriarcha Alex.
* S. Antonii monasterium, Mar-Anton, in monte Libano, sedes archiepiscopi Maronitarum.
* Antwerpiensis in Brabantia.
Antzitenensis in Armenia majore.
Apamenus, Apameæ in Bithynia prima.
Apamenus in Phrygia vel Pisidia.
* Apamenus in Syria secunda.
* Apamiensis (*Pamiers*) in Occitania sive Languedocio superiore.
Apâthuntis (*Regeon Apathus*) in prima Palæstina.
Aphnaites in Augustamnica Ægypti provincia.
Aphræ sive Apharæ & Gab in tertia Palæstina.
Aphrodisiadis vel Aphrodisiæ in Caria.
Aphrodisiadis in Thraciæ exarchatu.
Aphrodites in provincia Arcadiæ Ægypti.
Aphroditonensis sive Aphridopolitanus in Arcadia.
Aphtæi sive Aphnei in prima Augustamnica, sub Patriarcha Alex.
Aphuborum Castri, in Mesopotamia.
Apiæ in Phrygia Capatiana.
Apiarensis in Mœsia secunda.
Apicrensis in Italia.
Apissanensis in Africa.
Apolloniadis in Bithynia.
Apolloniadis in Caria.
Apolloniadis sive Theotocianorum in Asia minore.
Apolloniadis in Lydia.
Apollonis sive Apolloniæ in Ægypto.
Apolloniæ in Epiro nova.
Apollonos in prima Thebaide.
Apollonos in Thebaide secunda.
Apollonos hierites (*fani Apollinis*) in Lydia.

aquita-

Aquitanensis in Africa Occidentali.
Aquitanicum Concilium in Galliæ provincia (Gvienne) *habitum A. C. 863.*
Arabii sive Arabenus in Augustamnica secunda in Patriarchatu Alex.
Arabissensis, Arabissi, in Armenia secunda.
Arabrachenus in Armenia.
Arachenus, vide Arcenus.
Aracuenus sive Marachlenus in Phœnicia maritima.
Aradilenus in Africa Proconsulari.
Aradi, Aradæ, Aradensis, Aradius, in Phœnicia maritima.
Aragonensis in Hispania.
Ararum Episcopus in Africa Occidentali.
Arandense Concilium in Hispania A. C. 1473.
Aranensis Episcopus in Lycaonia, in exarchatu Asiæ.
Arathienus in prima Cappadocia.
* Arausicus sive Arausicensis (*Orange*) in confinio Delphinatus.
Araxenus, Araxi, in Lycia.
Arazi, lege Araxi.
* Arbensis, Arbanensis, Arbinensis, in insula Dalmatiæ.
* Arborensis (*Oristagni*) in Sardinia.
Arcadiæ in Creta insula.
* Arcadiæ sive Christianopoleos, in exarchatu Macedoniæ.
Arcadiopolitanus in Asia Proconsulari.
Arcadiopoleos sive Bergulæ in Thracia.
Arcæ, Arcenus, Ἀρκαίων, Arcensis, Arachensis, in Phœnicia maritima.
Arcenus, Arcæ, in Armenia secunda sive minore.
Arcavicensis in Hispania.
Archangeli in exarchatu Asiæ secundæ.
* Archangelopolitanus in Moscovia.
Archelaidensis in Palæstina prima.
Archensis in Samnitibus vel Aprutio citeriore.
* Archni in Armenia.
* Arcisuanch sive Argensanus in Armenia.
Arcobrigensis in Hispania.
Ardachadensis in Hibernia.
Ardcarnensis in Connacia Hiberniæ.
* Ardfertensis sive Ardartanus in Hibernia.
Ardmachiense Concilium in Hibernia A. C. 1171.

Armen-

Armentanus in Saide Ægypti.
Armoricum Concilium in Britannia, Galliæ provincia.
Armienſis Epiſcopus in Lycia.
Arodiadis, in Nubia.
* Aroſienſis in Suecia.
Arpienſis in Apulia in regno Neapolitano.
* Arrabonis ſive Javarini in Hungaria.
Arſenariæ (*Arzon*) in Africa Occidentali.
Arſicaritanus in Numidia.
Arſinnaritanus in Mauritania Cæſarienſi.
Arſinoës ſive Arſinoënſis, in inſula Cypro.
Arſinoites in provincia Arcadiæ Ægypti.
Arſuritanus in Byzacena Africæ.
*Artæ ſub Naupacto in Acarnania, Epiri regione. (*Ithaca.*)
Articlavorum ſive Viroduni in Gallia.
Artzetii, in Armenia.
Arvaſtinenſis in Dalmatia.
Aruernenſis, Aruernus, Aruernorum, in Gallia.
Arulæ Abbatia Ord. S. Benedicti in Comitatu Ruſcinonenſi, (Arlas) *ubi habitus Conventus A. C. 1046.*
Aruſvenſis, vide Arhuſienſis.
* Arzevitanus in Aſia minori.
* Aſaphenſis in Anglia.
Asbath-kah kau, apud Coptos in Ægypto.
Aſcalonitanus in Palæſtina prima.
Aſchaffenburgi in Franconia, Germaniæ provincia, Concilium celebratum A. C. 1292.
* Aſculanus, Æſculanus, Aſculanenſis, in Aſculo Piceno Vicariatus Romani, in Marchia Anconitana.
* Aſculanus, in Aſculo Satriano regni Neapolitani.
Aſenus, vide Aſſius.
Aſephitanus apud Coptos in Ægypto.
Aſinas in Italia.
Aſindi ſive Aſſidonæ in Bætica Hiſpaniæ.
Asloënſis, vide Hasloënſis.
Aſpendius, Aſpendi, in Pamphylia.
Aſponenſis, Aſponæ, in Galatia prima.

* Aſpte-

Atti-

Attiniacum (Attigny) *in Gallia, in finibus Remensium, ubi Concilia celebrata.*
Attudensis, Attudi sive Attudeorum in Phrygia Capatiana.
* Aturitanus in Vasconia.
* Atyrensis in exarchatu Thraciæ.
Avarensis in Patriarchatu Hierosol.
Avaritianensis s. Abaritanus, in Africa Proconsulari.
ab Avasafa in Africa Proconsulari.
Avatri in Asia minore.
Auccitanus s. Accitanus, *(Gvadix)* in regno Granatæ.
Aucensis in Hispania Tarraconensi.
Audactæ, in exarchatu Ponti.
Audazorum in Mesopotamia.
* Audomarensis (*S. Omer*) in Artesia.
Avellanensis olim in Campania Felice.
Avellinensis s. Abellinus, in regno Neap.
* Avenionensis in Provincia, Galliæ.
Avennicus sive Aventicus, Aventicensis (*Avanches*) sub archiepiscopo Vesuntino.
Aversanus in provincia Laboris, regni Neapol.
Aufena (*Ofena*) in Piceno, in vicariatu Rom.
Augasensis in Asia prima.
Augurensis sive Auguritanus in Numidia.
Augustadorum in Phrygia Salutari.
Augustanus sive Augustopolitanus, Augustæ in Cilicia prima.
* Augustæ Ausciorum, *(Ausch)* in Vasconia, vide Ausciensis.
Augustæ Rauracorum, in vicinia Basileæ.
* Augustanus sive Augustensis (Augsburg) in Germania.
* Augustensis *(Augustæ Salassiorum, Aousta)* in Pedemontio.
* Augustodunensis, Æduorum, Eduensis s. Heduensis (*Autun*) in Burgundia.
Augustopoleos in tertia Palæstinæ.
Augustopoleos in Phrygia Salutari.
* Auharensis in Armenia.
Avimociensis in Hetruria vel Umbria.
Auliocomæ in Asia Proconsulari.
Aulocrorum in Phrygia Salutari.
Auloneæ in Epiro nova.
Aulonis, in exarchatu Macedoniæ.

B.

Baæ, fortaſſe in Macedonia.
Babienſis ſive Babrenſis in Numidia.
Babylonis ſive Babillonæ potius, in Ægypto, propè Cairum.
Bacanarienſis in Mauritania Cæſarienſi.
Bacanceldenſe ſive Becanceldenſe Concilium circa A. 798. in Anglia.
Bacathorum, Βακάθων, al. Βακανθων, in Palæſtina prima.
à Bacchia, in Mauritania Cæſarienſi.
* Bacoviæ (*Bacou*) in Walachia.
Bactrorum prope montem Caucaſum.
Badienſis ſ. Vadenſis, in Numidia.
Bagnienſis ſ. Bigni, (*Vaga*) in Numidia.
* Bagdati ſive Irenopoleos, ad Tigridem fluvium ſedes archiepiſcopi Neſtoriani.
Bagenſis, Bagæ ſive Banæ, in Lydia.
Bagonitiæ Epiſcopus interfuit Synodo Photianæ.
Bahannenſis in Africa Byzacena, al. Bana ſive Boana.
Bahuſnenſis in Hungaria.
Bajanenſis ſ. Vajanenſis in Numidia.
Bajeſitanus in Numidia.
* Bajocenſis in Normannia.
* Bajonenſis, Lapardi ſ. Civitatis Boatium in Vaſconia.
Bajulutanus (Caſtri Bajuluos) in Armenia.
Balaneus in Syria ſecunda.
* Balbaſtrenſis in Aragonia.
Balburenus in Lycia.
Balcenus in Aſia Proconſulari.
* Balech ſive Bitlis, ad Tigridem fluvium ſedes Epiſcopi Armenii.
Balgenſiacenſia Concilia A. 1104. & 1151. in Gallia.
Balianenſis Epiſcopus in Mauritania Cæſarienſi.
* Balnenſis vel Balneoregienſis in patrimonio S. Petri.
* Balſora, ad ſinum Perſicum, ſedes Epiſcopi Neſtoriani & Epiſcopi Chriſtianorum S. Joannis.
Balu Epiſcopus, in Armenia.
Balvetanus (*Caſtri Balves*) in Meſopotamia.
Bamaccorenſis ſeu Vamaccorenſis, in Africa.

*Bambergensis in Germania.
Banabæ in Isauria.
Banabetorum, in Mesopotamia.
Banensis, Banæ, in Byzacena Africæ provincia.
Banæ sive Bagæ in Lydia.
Banensis (*Natboni*) in Ægypto, Coptorum Episc.
Banasi in Albadia Nubiæ, Coptorum Episc.
Banavsæ (corrupte Manavæ vel Manaæ) in prima Pamphylia.
*Bangorensis in Anglia.
Banzarensis in Africa.
Baparensis in Mauritania Cæsariensi.
Baræ, in Hellesponto.
*Barancensis (*sanctæ Crucis de Barranca*) in Peruvia Americæ.
Barataeus, Barates, in Lycaonia.
Barbalitanus in Syria Euphratesia, sub Patriarcha Antiochen.
Barbastrensis sive Balbastrensis, in Aragonia.
Barbensis sive Berbiensis, in Pamphylia secunda.
Barbulorum s. Barburæ in Lycia.
Barbylionis, Bargylionis, Bargyli in Caria.
Barcæ sive Barces in Libya, pentapoli.
*Barcinonensis in Catalaunia, Hispaniæ provincia.
Barcusenus sive Barcusorum in Phrygia Capatiana.
Bardensis Synodi in Pomerania contra errores Flacianorum habita A. 1584.
Acta edita à B. D. Jo. Frid. Mayero, Gryphiswald. 1708. 4.
*Bardioritæ (*Vardaro, Polianina*) in prima Macedonia.
Bardovici, in Ducatu Luneburgensi.
*Bardulimeos (*S. Bartholomæi*) in Armenia.
*Barensis sive Barianus in Apulia, in regno Neapolitano.
Bareos sive Barensis, in Pisidia.
Bare in Ægypto.
Baretorum sive Bargusæ, in Asia Proconsulari.
Bargalensis in Macedonia secunda.
Bargylii in Caria.
Barianes, in secunda Thessalia.
*Barianus, Barii, Bariensis, vide Barensis.
Barisitanus in Pisidia.
Barissæ, Berissæ, Verissæ, in Armenia prima.

Barnæ

Beri-

Berinopoleos ſive Verinopoleos S. Crucis in Galatia.
Beriſſæ ſ. Veriſſæ in Armenia prima.
Bernæ ſ. Baramiæ Epiſcopus Coptorum in Ægypto.
*Berhoëënſis ſive Berrhoeæ (*Vebria*) in Macedonia prima.
Beroënſis in Thracia.
*Berœënſis, Βεϱοιαίων, in Syria prima. (*Aleppo.*)
Berolenſis ſive Verulanus (*Veroli*) in Campania Romana.
Beronices in Pentapoli Libyæ.
Bertrandi villa Conventus A. 1100. in Gallia Narbonenſi.
Berumitanus in Armenia.
*Berytius Epiſcopus in Phœnicia maritima.
Beſchrebitanus Coptorum in Ægypto Epiſcopus.
Beſchrut, itidem Coptorum in Ægypto.
*Beſidiani (*Biſignano*) in principatu citeriore regni Neap.
*Beſtianenſis (*Vieſta; Veſti*) in regno Neap. ſub Archiep. Sipontino.
Betagbarenſis, in Africa.
*Betechnu, in Armenia.
Bethelenenſis in Italia.
Bethlehemitanus, ſub Patriarcha Hieroſol.
*Bethlehemitanus, Clameciaci in Nivernenſi Galliæ provincia.
Betunii Epiſcopus interfuit Synodo Photianæ.
Beverlacenſe Concilium A. 1261. (Beverley) *in Anglia.*
Bibaſitorum Caſtri Epiſcopus in Meſopotamia.
Bibonenſis vitioſè pro Bubonenſis, in Lycia, vel Vibonenſis (*Hippo*) in regno Neapol.
Bidenſis, Bidæ, in Mauritania Cæſarienſi.
Bigai ſive Bagaienſis, in Numidia.
Bigaſtrenſis ſive Bagaſtrenſis, ſub Archiepiſcopatu Toletano.
Bigerricus ſive Bigorritanus (hodie *Tarbenſis*) in Vaſconia.
Bilabitenes Caſtri in magna Armenia.
Bilbanenſis in Arabia ſecunda.
Bilbeitanus in inferiore Ægypto.
Biltenſis in provincia Proconſulari Africæ.
Bindæi ſive Bindæorum in Piſidia.
*Bindanæ ſive Bidinæ (*Vidin*) in Servia, ad Danubium.
Binenſis, in Africa Proconſulari.
Binglavenſis (al. *Burgalenſis* vel *Burglavienſis*) in Jutia; hodie Alburgenſis.

Bir-

Bona-

Boncarienſis ſ. Voncarienſis in Mauritania Cæſarienſi.
Bonenſis, vitioſè pro Bovenſis.
*Boni aëris (*la S. Trinité de Buenos Ayres*) in provincia de la Plata Americæ Meridional.
Bonnenſe Concilium A. 949. Bonna in caſtello ad Rhenum in Germania.
*Bononienſis Epiſc. (***Boulogne***) in ditione Pontificis.
*Bononiæ Oceanenſis in ora maritima Picardiæ.
Bonaſtenſis in Africa Proconſulari.
Borræ in Ægypto, non procul ab inſula Meroë.
*Boſanenſis ſ. Boſſanenſis. Boſæ in Sardinia.
Boſcetenſis in Africa proconſulari.
Boſienſis Synodus A. 1653. in Sardinia. Vide Boſſanenſis.
*Boſniæ provinciæ inter Dalmatiam & Serviam.
Boſpori in Taurica Cherſonneſo Epiſcopus.
Boſſæ in provincia proconſulari.
*Boſſanenſis in Sardinia ſ. Boſienſis.
Boſſati Epiſcopus Coptus in Ægypto.
Boſtrenus, (***Becerra, Buceret***) Boſtræ, Boſtrorum, Boſtrenſis, in Arabia ſecunda.
Botrianenſis in Africa.
Botryenſis ſ. Botryos, in Phœnicia maritima.
*Bovenſis ſ. Bovinus, in Calabria ulteriore. (***Bova.***)
*Bovianenſis in principatu ulteriore regni Neap. (***Boiano.***)
Bovinus, vide Bovenſis.
*Bovinenſis (***Bovino***) in principatu ulteriore regni Neap.
Bracarenſis Epiſcopus (***Braga***) in Luſitania.
Brandanfordia habitum Concilium A. 964. in Anglia.
Brandenburgenſis in Germania ſub Archiepiſc. Magdeburgenſi.
Brechinienſis in Scotia.
Bremenſis in Saxonia inferiore.
Brennacenſe Concilium A. 580. in Brennaco Galliæ.
Breſtenenſis Epiſcopus, Thalami in Peloponneſo.
*Bretinorii ſ. Petræ Honorii (***Bertinoro***) in Romania.
Bretonomenſis ſ. Britonorienſis (***Bertinovo***) in Romandiola ſub Archiep. Ravennate.
Brianus in Phrygia Capatiana.
Briaſſenſis ſitu ignoto.

llensis s. Phullensis, Vullensis, in Africa Proconsulari.
llensium Regiorum in Numidia, vel in Africa Proconsulari.
lleriensis in Africa Proconsulari.
llidi in Epiro nova.
lturiensis in Mauritania Cæsariensi.
ndense Concilium A. 943. ad Bundam, in Chronico Hildesheimensi memoratur.
Bunditzæ s. Voditzæ *(Ventza)* in Epiro.
nensis Episcopus in Lycia.
uraburgi in Hassia Germaniæ.
urcalenopolitavus s. Hyrcanopolitanus, in Lydia.
urcensis s. Bursensis, Burcæ, in Numidia.
Burdegalensis *(Bourdeaux)* in Aquitania Galliæ.
urensis, fortasse olim in Hetruria.
urgalensis, vide Burglavensis.
Burgensis *(Burgos)* in Castella vetere.
Burgi S. Domnini in Ducatu Parmensi.
Burgi S. Sepulchri, in Hetruria.
urglavensis (*Alburgensis* hodie) in Jutia.
urgundicum Concilium, A. 955.
uritanus in Numidia.
uronitanus in Africa Occidentali.
Burucia in Mauritania Cæsariensi.
urugiatensis in Africa Occidentali.
uscoducensis *(Bosseduc)* sub Archiep. Mechliniensi in Belgio.
usiridis, in provincia Ægypti secunda.
usitanus in Africa Proconsulari.
Bussacenis in Africa Proconsulari.
ustacenæ in Africa Occidentali.
Buthroti *(Butrinto)* in Epiro vetere.
uti s. Butitarum, in Ægypto.
Butuæ *(Budoa)* in Dalmatiæ confinibus, in ditione Veneta.
uxentinus *(Policastro)* in principatu citeriore regni Neapol.
uxiensis Conventus A. 1170. in Gallia, sub Archiep. Burdegal.
uzensis Episcopus, in Africa Proconsulari.
ybli s. Byblensis, in Phœnice maritima.
yrges, in Lycaonia.
Bysiæ s. Bissæ in Thracia.
yzacenus, Byzacensis, in Africa.

C.

*Caſæ

Cafæ ſ. Caphæ, Theodoſiæ in Cherſonneſo Taurica.
Cajacenſis ſ. Calatinus *(Cajazzo)* in provincia Terræ Laboris, in regno Neapol. ſub Archiep. Capuano.
Cajetanus *(Gaëte)* in regno Neapolitano.
airi in Ægypto.
Caketi in Georgia.
alabrienſis in Hiſpania Tarraconenſi.
Calaguritanus *(Calahorra)* in Caſtella vetere.
alamenſis in Numidia.
alamonenſis Epiſc. interſuit concilio Trid.
alanis Caſtri in Meſopotamia.
alanteorum in Aſia Proconſulari.
Calaritanus *(Cagliari)* in Sardinia, rectius Caralitanus.
Calatinus, vide Cajacenſis.
alceatæ *(S. Dominique de la Calçada)* in Navarra Hiſpanica.
alchedonenſe Concilium, vide Chalcedonenſe.
alchutenſe A. 787. in Northumbria, vel in regno Merciorum, in Anglia.
aldellinæ in Sardinia.
Calenenſis ſ. Calenotanus, Carinenſis, Carilunenſis Epiſcopus, *(Carinola)* in provincia Terræ Laboris, ſub Archiep. Capuano regni Neapol.
Calenſis ſ. Calvenſis *(Calvi)* in eadem provincia.
alenſe Concilium A. 1008. in Kale Galliæ, ſub Archiep. Senonenſi.
alibienſis Epiſcopus in Africa Proconſulari.
alindæ in Lycia.
aliſchienſis Synodus A. 1420. Gneſnenſis diœceſeos in Polonia.
Callienſis Epiſcopus, Callii in Ducatu Urbinate. *(Cagli.)*
allinices, in Osrhoëne.
allinicopoleos Epiſcopus in Helleſponto, ut conjicit Harduinus.
alliopes in Ægypto.
alliopoleos in Thracia.
Calnenſi villa A. 978. Concilium in Anglia.
aloæ Epiſcopus in Aſia Proconſulari.
altadrienſis in Mauritania Cæſarienſi.
Calvenſis *(Calvi)* in provincia Terræ Laboris, ſub Archiep. Capuano.
alumenæ in prima Galatia.
alumnæ Epiſcopus interſuit Photianæ Synodo.
amaches ſ. Camachi, in Armenia tertia.

Capitis viridis Insulæ, in Oceano Atlantico.
Capitoliados, in Palæstina secunda.
Cappadociæ, in Asia minore.
Caprarum in Byzacena Africæ.
Caprensis in Mauritania Cæsariensi.
Caprensis in ditione Veneta.
Capreæ (*Capri*) in insula oræ regni Neapolitani.
Capritanensis, in principatu citeriore regni Neapol.
Capron f. Κώμης Καπρῶν, in Arabia secunda.
Caprulanus (*Caorla*) in ditione Veneta.
Capsensis f. Capsitanus, in Byzacena Africæ provincia.
Capuanus, in regno Neapol.
Caputaquensis, (*Capaccio*) in principatu citeriore regni Neapol.
Caputcillensis f. Capitis Cillani, in Mauritania Cæsariensi.
Capitis Istriæ f. Justinopoleos, sub ditione Veneta.
Caputusvanch in Armenia.
Carabi, in Æmimontensi Thraciæ provincia.
Caradeæ f. Charadeæ, in Phœnicia.
Caradræ f. Castradæ, in Isauria.
Caralitanus f. Calaritanus, in Sardinia. (*Cagliari.*)
Caralliæ, in Pamphylia.
Carbethi f. Pharbethi, in Augustamnica secunda Ægypti.
Carcabianensis, in Byzacena Africæ.
Carcassensis f. Carcassonensis, in Languedocio inferiore Galliæ Narbonensis.
Cardabundensis, in Lydia vel Phrygia.
Cardachi f. Candami, in Lycia.
Careotensis in Arabia secunda, sub Patriarcha Hierosol.
Carianensis, in Byzacena Africæ provinciæ.
Cariatidis in Calabria citeriore regni Neapol.
Caricum conciliabulum circa A. 366. Arianorum in Caria.
Carienusvanch f. Kareni, in Armenia.
Cariloensis Synodus A. 926. ad Carilocum monasterium in Gallia, sub Archiep. Lugdunensi.
Carinæ Episcopus, in Phrygia, ut suspicatur Harduinus.
Carinensis, Carinulensis f. Calenensis, in regno Neapol.
Carisiacenses Synodi apud Carisiacum palatium in Gallia.

Caristi

Caſſinenſis,

ſſinenſis, in monte Caſſino, regni Neapol.
;aſſiopeæ ſ. Joanninæ in Epiro veteri.
ſſitanus, in Sabinis Italiæ.
ſtabalenſis ſ. Caſtabalorum, in Cilicia ſecunda.
;aſtaniæ *(Caſtellaneta)* in regno Neapolitano.
ſtellienſis ſ. Caſtellæ veteris, Aucæ Epiſc. in Hiſpania. (hodie *Burgos.*)
ſtellanetenſis, in provincia Hydruntina regni Neapol.
ſtellanus ſ. Caſtellenſis, civitatis Caſtellanæ in Latio.
ſtellanus, Caſtelli, in Mauritania Sitifenſi.
ſtellanus, in Numidia.
ſtelli Felicitatis, in Patrimonio S. Petri.
ſtelli Jabaritanus, in Mauritania Cæſarienſi.
ſtelli Maris, in provincia Terræ Laboris in regno Neapol.
ſtelli Mediani, in Mauritania Cæſarienſi.
ſtelli Ripenſis, in Mauritania Cæſarienſi.
;aſtelli Stabienſis, in Terra Laboris in regno Neapol.
ſtelli Tetraportenſis, in Mauritania Cæſarienſi.
ſtelli Tituliani, in Numidia.
ſtello Minoritanus, in Mauritania Cæſarienſi.
ſtellonenſis, in Hiſpania. Vide Caſtulonenſis.
;aſtello Theodorici ad Matronam in Gallia, Concilium A. 933.
ſtoriæ, in Macedonia Epiſcopus.
ſtoriæ, in Dacia.
aſtra Galba, in Numidia.
ſtranenſis, in Mauritania Cæſarienſi.
ſtranenſis ſ. Caſtrenſis, in provincia Hydruntina regni Neapol.
ſtranobenſis, in Mauritania Cæſarienſi.
ſtraſeverianenſis, in Mauritania Cæſarienſi.
ſtrenſis, in regno Neapol. ſupra Caſtranenſis.
ſtrenſis ſ. Caſtrienſis, in Hetruria.
ſtri, in ditione Ducis Parmenſis.
ſtri, in Sardinia.
ſtri, in Byzacena Africæ
aſtri Albienſium *(Albi)* in Languedocio.
aſtri Arragonenſis in Sardinia.
ſtri Martis, in Dacia litorali.
aſtri Minervæ, in regno Neapol.

E Caſtri

Cediensis

lienſis ſ. Cediadis, in Africa.
liſi Epiſcopus Synodo Photianæ interfuit.
alenſis, in Africa Proconſulari.
aqueuſuſcitanus ſive Cataquenſis, in Numidia.
enderitanus, in Iſauria.
nenſe concilium in Gallacia Hiſpan. A. 447.
erinenſis in Africa Proconſulari.
inenſis, in ditione Veneta.
lenſis, in Africa Proconſulari.
lenſis, in Byzacena Africæ.
lenſis, in Mauritania Sitifenſi.
læ Auxilii (*Ceal Uſſeli* ſ. *Kiluſſi*) in Hibernia.
ellæ Dariæ (*Kildare*) in Lagenia Hiberniæ.
læ Molvani (*Cen Molvan*) Killalo, in Mommonia Hiberniæ.
lumabrach, Celvinabrach, Corcumroh, Finnivor ſ. Kilfenor in Hibernia.
manis civitatis Epiſcopus interfuit conventui Attiniacenſi in Gallia A. 765.
munduaci ſ. Cellæ Filii Duaci (*Kilmacongh*) in Hibernia.
elſonæ ſ. Solſonæ, in Catalaunia.
tzenæ, in Armenia prima.
nelenſis, Cemenelenſis ſ. Cimelanenſis & Nicæenſis, in Provincia Galliæ.
emeriano ſ. Cemeriniana, in Numidia.
ianæ ſ. Cenanujæ, in Hibernia.
icitanus in Africa Occidentali.
iculianenſis, in Byzacena Africæ.
iei, in Phrygia, ut Harduinus ſuſpicatur.
ienſis, in Byzacena Africæ.
enetenſis (*Ceneda*) in ditione Veneta.
enomanenſis ſ. Cenomanicus, (*le Mans*) in Gallia.
itenarienſis, in Numidia.
itumcellenſis (hodie *Civita vecchia*) in Patrimonio S. Petri.
iturianenſis, Centurienſis, Centurionenſis, in Numidia.
pha caſtelli, in Syria.
phalenſis, in Africa Proconſulari.
cephaledienſis ſ. Cephaleditanus, Cephalucenſis, (*Cifalu*) in Sicilia.
cephaleniæ, in inſula ditionis Venetæ.

hanotensis, in secunda Arabia, sub Patriarcha Hierosol.
haracmuchi (*Panachmuchi*) in tertia Palæstina.
Charadeæ, in Phœnicia ad Libanum.
Charitopoleos s. Chariupoleos Episcopus, in Thracia.
Charsiæ, in prima Achaja, exarchatus Macedoniæ.
Chartnianus, in Palæstina.
Chartzetunæ (*Cortena*) in Armenia.
Charyopoleos, in Thracia:
* Charyopolitanus (*Cheropoli*) in Morea s. Peloponneso.
à Chatimera Episcopus subscripsit decreto Synodi Arianæ Sardicensis A. 347. Harduino videtur legendum *ab Himmeria*, in Osrhoëne.
* Chelmensis in Polonia.
Chersonnesi, Chironensis, in insula Creta.
Chersonnesi in Thracia.
Chersonitanus, Chersonis, in Taurica Chersonneso.
Cheruntis, in Arabia secunda.
à Chezas s. à Cedias, Cediensis, in Africa.
Chiaggi in Mingrelia.
* Chiappæ, in America Septentrionali.
Chiensis (*Scio*) Chii insulæ.
* Chiensis (*Chio*) in prima Cycladum insula.
* Chiemensis (*Chiemsee*) in Bavaria superiore, sub Archiep. Salisburgensi.
Chili, ad Jacobi Chiliensis fanum, in America meridionali.
Chimæræ, in Epiro veteri.
Chinonensis conventus apud Chinonem in Gallia A. 1167.
Chironensis Episcopus, Chersonnesi in insula Creta.
Chitri s. Chytri, in insula Cypro.
Chliarenus, in prima Asia.
Chomatenus, Chomatis s. Comatis, in Lycia.
Chomoarenus s. Chomocarenus, in Phœnicia secunda.
Chonæ, Chonensis, Chonarum, in Phrygia Capatiana, antea Colossæ.
Choriani, in Lazica, exarchatus Ponti.
Chosanorum, castri Chosanorum, in magna Armenia.
Chosomachorum, castri Chosomachorum, in magna Armenia.
Chossi (*Callabi*) in Ægypto.
Christianopoleos, in Thracia.
* Christianopoleos, quæ & Arcadia, Arcadiæ metropolis.

Cireniæ,

·eniæ, vide Cerauniæ.
·tensis, Cirtæ Juliæ, in Numidia.
·irtonii s. Cortonæ, in ditione magni Ducis Hetruriæ.
ciſſæ, Ciſcienſis, in Cappadocia prima.
ſami (*Caſtel-Chiſamo*) in Creta inſula.
ſi ſ. Ciſciſſi, in prima Cappadocia.
ſitanus ſ. Ceſſitanus, in Mauritania Cæſarienſi.
taricenſis ſ. Siſtaricenſis & Segeſtericus, in Provincia Galliæ.
trenus in Iſauria.
itæi ſ. Sittiæ, in inſula Creta.
aridenſis Epiſcopus interfuit A. 1439. concilio Florentino.
harizorum ſ. caſtri Cithariſarum, in Armenia.
ithri, ſive Gydriæ (*Chitro*) in Macedonia prima.
icenſis, Cizenſis ſ. Citizenſis (Zeitz) in Saxonia ſuperiore, translatus Naumburgum.
ienſis (*Citii, Chite*) in inſula Cypro.
ri, in Macedonia.
itatenſis, ſub Archiep. Beneventano : translatus ad S. Severum.
itatenſis, Civitatis Roderici, in Hiſpania, in regno Legionis. (*Ciudad Rodrigo.*)
itatis Albenſium ſ. Albæ Helviorum (*Albs*) in Gallia Viennenſi.
itatis Caldellinæ, in Sardinia.
vitatis Calienſis, in regno Neapol.
itatis Caſtellanæ, in patrimonio S. Petri. (*Falera* ſ. *Faliſci.*)
vitatis Caſtelli, in Umbria, olim Tifernum Tiberinum.
itatis Ducalis, in regno Neapol.
itatis Gabalorum (*Javoux*) in Languedocio Galliæ.
itatis Legionum (*Caërleon*) in Wallia Angliæ.
vitatis novæ in Iſtria, ditionis Venetæ.
vitatis Palmarum, in Canaria inſula.
vitatis Plebis, in Umbria.
.tatis Papalis ſ. Præneſtinus, in Campania Romana.
.tatis veteris (*Civita vecchia*) centum cellarum in patrimonio S. Petri.
ntuturbo, in Africa Proconſulari.
enſis, vide Citicenſis.
ıci, in Phrygia Salutari.
ıei, in Galatia ſecunda.

Claren-

Clarendonense conciliabulum A. 1164. Clarendonæ in Angliæ.
Claromontanus (*Clermont*) in Aruernia Galliæ.
* Clathensis s. Chelatensis, in Armenia.
Claudiopolitanus, in Ponto.
Claudiopolitanus, in Isauria.
Clazomenius, in Asia Proconsulari.
Cleopatridis, in prima Ægypti provincia.
Cleporum, in Bithynia, ut Harduinus conjicit.
Clerorum, in Phrygia Salutari. Κλήρων. Κλῆρος ὀρεινῆς. Κλῆρος πολιτικῆς. (al. πολεμικῆς.)
Clesinatis s. Clysmatis, in Arcadia Ægypti.
Climatis anatolici, in Phœnicia ad Libanum.
Climatis Gaulanes, in Palæstina secunda.
Climatis Magludorum, in Phœnicia ad Libanum.
Clippiacenses Synodi in palatio Galliæ Clippiaco.
* Clochoræ s. Clogariæ Episcopus (*Clagher*) in Irlandia.
* Clodiensis s. Fossæ Clodiensis (*Chiozza*) in ditione Veneta.
Clodiensis s. Foroclodiensis in octava Italiæ regione.
Clonæ Clonmacnoisa (*Kiloom*) in Hibernia.
Clonæ Cluinvaniæ, Cluani Denuanani (*Clonei*) in Hibernia.
Clonardæ in Hibernia.
* Clonfertæ in Hibernia.
Clonmeliæ in Hibernia.
Clovesbovienses Synodi apud Clovesho, sub Rege Merciorum in Anglia.
Clugiensis s. Fossæ Clodiensis. vide Clod.
Clupiensis s. Clypiensis, in Africa Proconsulari.
* Clusinus s. Clusinensis (*Chiusi*) in Hetruria.
Clypiensis, vide Clupiensis.
Clysmatis, in Arcadia Ægypti.
Cnidi s. Gnidi (*Stadiorum*) in Caria.
Coaræ, vitiosè pro Doaræ in Cappadocia. Ῥεγεδόαρα, Regio Doara.
Cobistuliæ in Cappadocia secunda.
Cocci, in Ponto Polemoniaco.
* Cochini, in ora Malabarensi.
Codadiæ Episcopus Synodo Photianæ interfuit.
Codrensis, in secunda Pamphylia.
Codri, in Pamphylia. Vide Codrylensis.

Codrinæ

odrinæ ſ. Scodrinæ civitatis (*Scutari*, *Scutarenſis*) in Albania, olim in Dalmatia.
odrylenſis ſ. Codrylorum, in Pamphylia.
elenſis ſ. Cylenſis in Thracia, provincia Europæ.
oënſis à Coo, (Κῶς, Κώων, *Lango* hodie, Græcis *Stingo*) in provincia Cycladum.
enobiæ ſ. Canobiæ, in nova Epiro.
Cœnobii (*Canobin*) Monaſterium in monte Libano, ſedes Patriarchæ Maronitarum.
imbrenſis ſ. Conimbricenſis, in Portugallia.
lbaſenſis, in Pamphylia ſecunda.
lithenus, in Arcadia, ſub Patriarcha Alex.
Collenſis, in ditione magni Ducis Florentini.
Colocenſis ſ. Coloſſenſis, (*Colotza*) in Hungaria.
loneæ ſ. Colonienſis, in Armenia.
loniæ in Cappadocia tertia.
olonienſis ſ. Agrippinenſis, in Germania.
lophonius, in Aſia Proconſulari.
oloſſenſis, Colocenſis (*Colotza*) in Hungaria.
loſſenſis, in Phrygia Pacatiana ſ. Capatiana, vide Chonæ.
lumbrienſis (*Conimbre*) in Luſitania. Vide Conimbricenſis.
olumnenſis (*Coloma*) in Moſcovia.
lumpuatenſis, in Mauritania mæſarienſi.
lybraſſenſis, in Pamphylia prima.
lydrenſis, in prima Theſſalia.
omaclienſis (*Comacchio*) in Romandiola.
mæenſis, in Mœſia ſecunda.
nanus ſ. Chomanus, in Lycia.
nanenſis (Κώμανα) in Ponto Polemoniaco.
nanenſis (Κώμανα ἔπεϱα ἀ ϰαὶ Κϱυση) in Armenia.
nanenſis in Pamphylia.
nanenſis in Piſidia.
natenſis ſ. Chomatenſis (Χῶμα) in Lycia.
nbenſis, Combæ, in Lycia.
omenſis (*Como*) in Ducatu Mediolanenſi.
nenſis in Mœſia.
mitienſis in Phrygia Salutari.

Copri-

priniacensia concilia A. 1255. 1260. 1262. Copriniaci in Gallia sub Archiepiscopo Burdegalensi.
oprithis, Κοπρίθεως Episcopus, in provincia Ægypti primæ.
opti s. Justinianopoleos, in Thebaide.
oracesii, in Pamphylia prima.
oradensis, in Phœnicia secunda.
orbasenus, in Pamphylia secunda, in exarchatu Asiæ.
Corbaviæ s. Modruscïæ, in Croatia.
Corbinensis in Latio.
* Corcagiensis s. Cortagensis (*Corck*) in Hibernia.
* Corcyrensis s. Corcyræus, Cercyri s. Corcyræ, in Epiro (*Corfu*) sub ditione Veneta.
* Corcyræ Melanes (*Curfola*) in insula cognomine oræ Dalmaticæ.
Cordilussensis, interfuit concilio Rom. A. 503.
* Cordubensis in Andalusia, Hispaniæ provincia.
Coreathidis Comes, in Arabia secunda.
Corfinii s. Valvæ, in Aprutio citeriore regni Neapol.
* Corinthius, in Achaja tertia Peloponnesi.
* Corisopitensis s. Cornubiensis (*Cornuailles* s. *Qvimpercrentin*) in minore Britannia Galliæ.
Corneliensis s. Foro Corneliensis (*Imola*) in Romandiola.
S. Cornelii, in Hellesponto.
Cornensis s. Cotnensis, in Lycaonia.
Corniculanensis, in Mauritania Cæsariensi.
Cornubiensis, in Westsexia Angliæ.
* Cornvetensis, in ditione Pontificis Romani.
Coroacensis, fortasse Cauriacensis Episcopus, interfuit Synodo Magdunensi ad Ligerim A. 891.
Coroneæ, in Peloponneso, in prima Achaja.
Coronensis (*Coron*) in quarta Achaja, in exarchatu Macedoniæ.
Coroniensis (*Landscron*) in Scandia.
Corsicanus (*Urcitanus* fortasse, judice Harduino) in regno Granatensi.
Corsula (*Curzula*) in insula maris Adriatici, ditionis Venetæ.
Cortagensis (*Corcagiensis*) in Hibernia.
* Cortonensis, in Hetruria.
Cortzenensis, in quarta Armenia.
Corycienfis, Coryci, in Cilicia prima.

Cubensis, S. Jacobi de Cuba, in Insula una ex Antillis, Americæ Septentrionalis.
Cubdis, in Africa Proconsulari.
Castri Cubdorum, in Mesopotamia.
Cucusi, in Armenia secunda.
Cufrutensis, in Byzacena Africæ.
Cuiculi in Numidia.
Castri Culanis, in Mesopotamia, sub Patriarcha Antiocheno.
Culcitæ in Africa Proconsulari.
Cullitanus in Numidia.
* Culmensis ad Vistulam, in Prussia Polonica.
Culsitanus, in provincia Proconsulari Africæ.
Culülitanus, in Byzacena Africæ provincia.
Culusitanus, in Africa Proconsulari.
Cumanus, Cymæ vel Cymes, Κυμαίων, in Asiæ provincia Proconsulari.
Cumanus sive Cumanensis, in provincia Laboris in regno Neapol.
* Cupersanensis sive Conversanensis, in Barensi provincia regni Neap.
Curbitanus s. Curubitanus, in provincia Proconsulari Africæ.
Curciolensis sive Curzolensis, seu Corsolanus, in insula maris Adriatici, ditionis Venetæ.
* Curiensis in Rhætia. (*Chur*, Gallis *Coire*.)
Curii, Κυρίυ, in insula Cypro.
* Curium s. Curensium Sabinorum, in Italia.
Curlandiæ Episcopus ab A. 1219. sub Archiep. Lundensi, postea sub Rigensi Livoniæ.
Currubitanus, in Africa Proconsulari.
Cusæ (Keis s. Cais) Episcopus Coptus, in Saide Ægypti.
* Cusci, in regno Incasidarum, in America meridionali.
Cusentiæ s. Consentiæ (*Cosenza*) in Calabria citeriore regni Neapol.
* Cusii, in Moldavia.
Custrensis, in Byzacena Africæ provincia.
Cutziagri, in secunda Thessalia.
Cyaneæ, in Lycia.
Cybistrensis, Cybistrorum, in Cappadocia secunda.
Cyclensis, rectius Cylensis s. Cœlensis, in Thracia.
* Cydoniæ (*Canea*) in insula Creta.
Cylensis s. Cœlensis, in Thracia.

Dammacæ

ammacæ five Damoceæ, Domnocenfis, Dunmochenfis, (*Dunvich*) in Anglia, in Comitatu Suffolciæ.

anaborum Epifcopus, in Phœnicia ad Libanum: interfuit Concilio quinto CPol. A. 553.

Dandarfitanus, in Mingrelia.

Danicum concilium A. 1257. pro Ecclefia Daciana five Epifcoporum in Dania fecuritate.

Danienfis five Dianienfis Epifcopus, in regno Valentino Hifpaniæ.

Daoniæ, in provincia Europæ Thraciæ.

Daphnudii, in Phrygia Salutari.

Daphnudinenfis, in Mefopotamia.

Daphnufiæ, in Bithynia prima.

Daphnufii, in Hellefponto.

Daphnutii Epifcopus interfuit Synodo Photianæ.

Darandafienfis f. Tarantafienfis, in Sabaudia.

Darafitanus, in Mefopotamia.

Darafi, in Ifauria.

Dardani five Dardanæ, in Hellefponto.

Dardanæ, in Lydia. Sed pro Δαρδάνης Harduinus Δάλδης legendum effe non dubitat.

Dardaniæ, provinciæ Bulgarorum.

Darnenfis f. Dranienfis, in Lybia.

Daronenfis, Regeon Daron, in prima Palæftina.

Dafcylii, in Bithynia prima.

Dafimorum, metropolita Juftinianæ fecundæ in Mœfia.

Daventriæ, in Tranfifulania Belgii provincia.

* S. Davidis fani f. Mineviæ, in Wallia, Angliæ provincia.

Daufanorum five Dauron Epifcopus interfuit Concilio V. CPol. A. 553. Fortaffe Δώρων in Syria, ut conjicit Harduin.

Dauzarenfis, in Osrhoëne Syriæ.

* Deæ (*Die*) in Delphinatu Galliæ.

Debelti, vide Develti.

Debori (*Dibra*) in prima Macedonia.

Decorianenfis, vide Detorianenfis, in Byzacena Africæ.

Deduanami five Cluani, Clonæ, (*Kiloom*) in Hibernia.

* Deenfis f. Dienfis, in Delphinatu Galliæ.

Defreenfis Epifcopus Coptus in Ægypto.

Deguenfis (*Tekebi*) Coptus.

Delafi-

Delasitanus, itidem Coptorum in Ægypto Episcopus.
Delcensis (*Dercon*) in Thracia.
Deli, insulæ archipelagi, inter Cycladas.
Demenhorensis s. Hermonensis, Coptorum in Ægypto Episcopus.
* Demetriadis s. Demetriensium, in Thessalia.
Demetriopoleos sive Coneos, in Phrygia Salutari.
Demirensis (*Damairi*) Coptorum in Ægypto.
Demi Lycaonis, in Phrygia Salutari.
Democratensis, Coptorum in Ægypto.
* Derbaranchitanus, in Armenia.
Derbensis, Derbæ, (*Dervase*) in Lycaonia.
Dercensis, Δέρκϰ s. Dercæ, Δέρκης, in Thracia.
* Derganavanch, in Armenia.
* Deriæ (*London-Deri*) in Hibernia.
Dermocholchorum Episcopus interfuit Synodo Photianæ. In Colchorum gente fortassis, inquit Harduin.
* Dertonensis s. Terdonensis, Tordonensis, Dordonensis, (*Tortona*) in Ducatu Mediolanensi.
* Dertusensis s. Dertosanus (*Tortose*) in Catalonia.
Detorianensis, in Byzacena Africæ. Harduino judice non diversus à Decorianensi.
Develti, Debelti s. Zagoriæ, in provincia Æmimonti in Thracia.
Devoniensis, in Anglia.
Diæ in Arabia secunda, sub Patriarcha Hierosol.
Diamperiense Concilium A. 1599. in opido Diamper, prope civitatem S. Thomæ, sub Archiep. Goënsi.
Dianiensis s. Danensis Episcopus, Deniæ in regno Hispaniæ Valentino.
Dianensis, in Numidia.
Diavliensis, Dauliæ in prima Achaja.
Dicensis in Byzacena, Africæ provincia.
Dictidis, in Libya Pentapolitana.
Didensis, Didorum (al. *Andidensis*) interfuit septimæ Synodo A. 787.
* Didymotichi (*Dimotuc*) in Thracia.
Dii, in prima Macedonia.
Diensis sive Deensis, in Delphinatû Galliæ.
Diensis, in Macedonia prima.
Digesines, in Mesopotamia.

Dignienfis

ıienſis ſive Dinienſis, in Provincia, Galliæ.
baithæ, in Meſopotamia.
olvingenſe Concilium A. 772. apud Dingolvingam in Bavaria, ſub Duce Bajoariorum Taſſilone.
enſis Epiſcopus *(Digne)* ſub Alpibus maritimis, in Provincia Galliæ.
ɔeritanus, vide Doberitanus.
:æſareæ in Iſauria.
:æſareæ in Paleſtina ſecunda.
:letianenſis ſ. Diocletianopolis, in Dardania.
:letianopolis, in Thracia.
:letianopolis, in Palæſtina prima.
:letianopolis, in Phrygia Pacatiana.
:letianopolis, in ſecunda Thebaide.
cliæ, in Phrygia Capatiana.
clienſis & Antibarenſis *(Antivari)* Diocliæ ſ. Docliæ, in Albania. Vide & Dalmatiæ.
entus apud S. Dionyſium in Gallia A. 768. 834. 997.
ıyſianenſis ſive à Dionyſiana Epiſcopus, in Byzacena Africæ.
nyſienſis, Dionyſiæ ſ. Dionyſiadis, in Arabia ſecunda.
nyſiopolitanus, in Phrygia Capatiana.
shieritanus, Διοσιερῦ, in Aſia Proconſulari.
ſpoleos ſ. Lyddæ, in Palæſtina prima; *ubi Concilium habitum A. C. 415.*
ſpoleos magnæ, in ſecunda Thebaide.
ſpolitanus, Dioſpoleos parvæ, in Ægypti ſecundæ provincia.
ſpolitanus, in Thracia.
ſpontanus, in Armenia.
renſis, Diſtrorum ſ. Doroſtoli, in Mœſia ſecunda.
ionenſis *(Diion)* in Burgundiæ Ducatu.
ırenus, Doaræ ſ. Doarorum, in Cappadocia.
ɔeritanus, Doberi, in Macedonia prima.
:imenſis ſ. Docimenus, Docimii, in Phrygia Salutari.
:liæ, vide Diocliæ.
ɪones ſive Dodonæ, in veteri Epiro.
olenſis, in Britannia minore Galliæ.
ːiæ, in Sardinia.
lichenus, Doliches, Δολιχαίων, in Euphrateſia Syriæ.
Dominici, inſulæ inter Antillas Hiſpanicas, in America Septentrionali.

G Domi-

Dulckenſis

lekensis (*Damleak*) in Hibernia.
lichii s. Dolichenus, in Euphratesia Syriæ.
umblaniensis, in Scotia meridionali.
miensis, in Portugallia.
unelmensis (*Durham*) in Anglia.
ıensis, in Castro Dunensi, (*Chasteaudun*) in diœcesi Galliæ Carnotensi.
ıensis, in Hibernia. (*Down* sive *Dondaleglas.*)
ıgalensis, ad Nilum in Nubia.
unkeldensis sive de Dunkeltem, Dunkeldinensis, in Scotia.
ıkerani sive Collis S. Kerani, (*Kiloom*) in Hibernia. Vide Clona.
unroduni (*Dornok*) in Scotia Septentrionali.
stapliense Concilium A. 1214. in Anglia sub Archiep. Cantuariensi.
angi, in nova Biscaja regni Mexicani, in America Septentr.
ensis Episcopus in Byzacena, Africæ provincia.
ienses Conventus in villa Duria pagi Ripuariensis inter Mosam & Rhenum A. 761. & 775.
ensis s. Dusitanus, in Africa Occid.
iacensia Concilia A. C. 871. & 874. apud Duziacum provinciæ Remensis in Gallia.
ritanus, in Africa Occidentali Episcopus.
rrhachinus, Dyrrachiensis, Dyrrachii in Albania. (*Durazzo.*)
olii, (rectius *Dascylii*) Dascyli, in Bithynia.
hensis, Dystheos, in Pentapoli Libyæ.

E.

ıaæ, in Phrygia fortassis.
* Eboracensis (*York*) in Anglia.
orensis, in Portugallia.
redunensis, Ebrodunensis, (*Embrun*) in Delphinatu Galliæ.
roicensis, (*Evreux*) Eburovicensis, in Normannia.
ınensis, Hebronensis, in Palæstina.
isenæ, in Lydia vel Asia Proconsulari.
naei, Echinensis, Echinæorum, Echinæatarum, in Epiro. Echini in prima Thessalia, in exarchatu Macedoniæ.
iſmensis, Eglinensis sive Engolismensis, (*Angoulesme*) in Aquitania.
miasin, Monasterium, sedes Patriarchæ Armenii.
essenus, Edessæ, in Osrhoëne.

Elibe-

liberitanus f. Illiberitanus, in Bætica Hispaniæ.
librensis, in Africa Carthaginiensi f. Proconsulari.
licitanus f. Illicitanus, Dotanus, in Valentino Hispaniæ regno.
Eliensis, in Anglia Orientali.
liensis, in Byzacena Africæ provincia.
lidis, in quarta Achaja.
Elidis, in Morea sive Peloponneso.
e Eliocrola (*Lorca*) in confinio regni Granatensis & Murciensis.
.lipensis sive Ilipensis, Eliplensis f. Iliplensis, Ilipulæ, quæ Laus dicitur, in Bætica. Vide Eleplæ.
Elisæi sancti Monasterium, sedes Episcopi Maronitæ in monte Libano.
:lissi, (*Alessio*) in nova Epiro, in Albania.
:lmhamensis, Elmhanus, in Anglia.
:lnensis, vide Elenensis.
* Elorensis, Ilurensis, Elonnensis, Elonorensis, (*Oleron*) in Vasconia Hispan.
:losas, Elosanus, Elosensis, Elusiensis, de Elusa Vasconiæ.
:lotanus, in Castella vetere.
:lsiæ, (*Els*) in Saxonia inferiore.
* Eluanus, Albanus, (*Elvas*) in Portugallia.
* Elviæ sive Asaphopoleos, (*S. Asaph*) in Nortwallia Angliæ.
Elusanus, vide Elosas.
Elusanus, (*Eause*) in Gallia.
Elusæ, Eleusinus, in Palæstina tertia.
Elusorum, in Phrygia Pacatiana.
Emeritensis sive Emeritanus. (*Merida*) in Lusitania.
* Emeritæ novæ, in regno Mexicano Americæ Sept.
* Emesenus sive Emisenus, in Phœnicia secunda.
Eminentianensis, in Mauritania Sitifensi.
Eminiensis, (*Agueda*) in Lusitania.
Emonensis sive Emoniensis, (*Citta nuova*) in ditione Veneta.
Emporiæ sive Amporiæ, in Sardinia.
Empuritanus sive Empuriensis, Emporiensis, (*Ampurias*) in Catalonia.
Enagdunensis, in Hibernia.
Enasitanus Episcopus Coptus in Ægypto.
Engilenheimense Concilium A. C. 948. apud Ingelenheim in palatio Ludovici Regis Francorum.
* Engolismensis, (*Angoulesme*) in Aquitania. Scribitur & Æcolenensis, Ecolesmensis, Ecolismensis, Eglinensis, Equalismorum.

zenſis, Evazorum, in Aſia Proconſulari.
›œæ, quæ hodie Nigripontus.
arpienſis ſive Eucarpiæ, in Phrygia Salutari.
haitarum, Evchaniæ, in Hellenoponto.
omazontis ſ. Sycomazontis, in Palæſtina prima.
alenſis, in Africa Proconſulari.
atianus, (al. *Eudoxianus*) in Epiſt. ad Leonem Imp.
ociadis, Eudociatarum, in Pamphylia ſecunda.
ociadis, in Lycia.
ociadis ſive Galbanenſis, in Lycaonia.
oxiadis, in Galatia ſecunda.
oxiopoleos, in provincia Europæ, Thracia.
ıgubinus, (*Gubio*) Eugubienſis, Eugubinenſis, in Ducatu Urbinate Italiæ.
ındrenſis Epiſcopus interfuit Concilio Chalcedonenſi A. 451. & Romano A. 503.
ıenienſis, Eumeniæ, in Phrygia Pacatiana ſive Capatiana.
ici, in Ponto Polemoniaco.
hrateſiæ, in Syria.
ːæ, Eurœæ ſive Donatianæ, in Epiro veteri.
ıripi ſ. Chaldicis, in Eubœa. (*Negrepont.*)
œæ, in Epiro vetere.
omæ, vitioſè pro Eurœæ in Epiſt. ad Leonem Imp.
opi ſive Tamſaci, in Euphrateſia Syriæ.
ıſebii Epiſcopus interfuit Concilio Rom. A. 595.
tinum ſ. Otinum in Holſatia, ſedes Epiſcopi Lubecenſis.
ːvuſo, inſulæ (*Yvica*) in regno Majoricæ.
lanus, Ἐξάλȣς, in Palæſtina.
eſtrenſis ſive Exonienſis, in Anglia.
idunenſe concilium, vide Exolodunenſe.
ıus ſive Æſinus Epiſcopus, in Marchia Italiæ Anconitana.
lodunenſe, Exilidunenſe concilium A. 1081. in Biturigibus Galliæ.
:onienſis, (*Exceſter*) in Anglia.
ri (ὁ Ἐζερ) Epiſcopus, in Theſſalia.

F.

ɛſulanus, Feſulanus, (*Fieſoli*) in Hetruria.
*Fahrabatenſis ſ. Fehrabatenus Epiſcopus Armeniorum in ora meridionali maris Caſpii.

Falari-

*Fidei

dei Bogotensis Fani, in nova Granata Americæ meridional.
idei novæ Fani, in regno Mexicano.
enas sive Fidentinensis, in Latio.
olomensis, in Mauritania Cæsariensi.
ıcensis, in Byzacena Africæ.
cballense concilium circa A. 798. sub Kenulfo Rege Merciorum in Anglia.
innaborensis Episc. (*Finnibor* s. *Kilfenor*) in ora Occidentali Hiberniæ.
densis s. Fardunensis, Verdensis, in Saxonia inferiore.
irmanus, (*Fermo*) Firmensis, Firmanensis, in Marchia Italiæ Anconitana.
anensis, in Numidia.
iumitanus Episcopus Coptus in Ægypto.
viadis s. Flavianopoleos, in Cilicia secunda.
vianopoleos s. Cratiæ, Honoriadis in exarchatu Ponti.
nucletæ s. Famucletæ, in Mauritania Cæsariensi.
lorentinus, in Hetruria.
›rentinus, sub Metropoli Sanseverini, in Regno Neapol.
lori (*Saint Flour*) in Aquitania, sub Archiep. Bituricensi,
riacenses Conventus A. C. 1107. 1110. (Fleury) *in Burgundia.*
›rianensis Episcopus in Mauritania Cæsariensi.
stri Florianorum in Mesopotamia, sub Patriarcha Antiocheno.
loropoleos (*S. Flour*) in superiore Aruernia. Vide S. Flori.
›xiani, in Mauritania Cæsariensi.
ımenpiscensis, in Mauritania Sitifensi.
ımenzeritanus, in Mauritania Cæsariensi.
ıminum, in Sardinia.
Fontem coopertum, Concilium Narbonense A. C. 911. in Gallia.
ntanensis, Episcopus Fontisclari, (*Schirburne*) in Anglia.
ntium s. Velsiæ (*Wels*) in Anglia.
ratianensis s. Forianensis, in Byzacena Africæ.
›rmensis, in Numidia.
›rianensis s. Fortianensis, in Byzacena Africæ.
›rmensis, in Numidia Africæ Occidentalis.
›rmianus s. Formiensis, in Latio novo.
›roclaudiensis in Campania, in Vicariatu Romano.
›roclodiensis, Foro Clodii, idem cum superiore.
›rocorneliensis s. Forocornelianus (*Imola*) in Romandiola.
›roflaminiensis, in Umbria.

H *Foro-

G.

Gabalenſis, Gabalitanus, Gabalenus, Gabalorum, in Lydia.
Gabalenſis, Gabalitanus (*de Javoux*) nunc Mimatenſis (*Mande*) in Gallia.
Gabenus, Gabbi, Gaborum, Gabenorum, (vitioſè *Tabanorum*) in Syria prima.
Gabenus, in Palæſtina ſecunda.
Gabenus, in Aſia minore.
Gabienſis, Gabiorum, in Campania.
Gabinenſis, Gabinas, Gavenſis, Gavinenſis, in prima Italiæ regione.
Gabnuſitanus, in Armenia.
Gabopolitanus, in Palæſtina ſecunda.
Gadarenſis, Gadarenus, Gadaræ ſive Gadarorum, in Palæſtina ſecunda.
Gaditanus, in Andaluſia Hiſpaniæ.
Gagvaritanus, in Africa.
Gajetanus ſive Cajetanus, in regno Neapol.
Γάιȣ Κώμης, in tertia Phrygia Salutari.
Galbanenſis ſ. Eudociadis, in Lycaonia.
Gallacenſis, Galleſianus, Galleſienſis, Galliſanus, (*Galeſe*) in provincia Patrimonii S. Petri.
Gallenſis ſ. Lophenſis, in prima Bithynia.
Gallicana concilia in loco incerto Galliæ habita.
Gallienſis, Gallenſis, Gallipolenſis, Gallipolitanus, (*Gallipoli*) in provincia Hydruntina regni Neapol.
Galtellitanus, in Sardinia.
Gandavenſis, (*Gand ſ. Ghent*) in Belgio.
Ganeorum, in Ægypto.
Ganenſis ſ. Gannenſis, in provincia Europæ Thracia.
Gangrenſis in Paphlagonia.
Garbenſis in Numidia.
Gardianus ſ. Gvardienſis, in principatu ulteriore regni Neapol.
Gardicii ſ. Cardicenſis, in prima Theſſalia.
Gargarenſis, Gargarorum, Gargarenſium, in Aſia Proconſulari.
Garellæ, τȣ̃ Γαρέλας, ſub Patriarcha CPol. Garielenſis interfuit Synodo ſeptimæ A. 787.
Caſtri Garenuſitani, in magna Armenia.
Gargani Montis ſive Sipontinus, in Apulia ad mare Adriaticum.
Gargarenſis, in prima Aſia.
Garihelæ Epiſcopus interfuit Synodo Photianæ & CPol. A. 870.

Germa-

Germanicienſis, Germaniciæ ſive à Germaniciana, in Euphrateſia Syriæ.
Germaniciæ ſ. Germanicopoleos, in Paphlagonia vel Iſauria.
Germanienſis, in Numidia.
Germanorum, pro Germenorum, memoratur in Concilio Epheſino.
Germenſis, Germæ, Germenorum, Germenſium, Germenenſium, in Helleſponto.
Germiniacenſe concilium A. C 843. in pago Aurelianenſi. (Gemigny.)
Germiorum, in Galatia ſecunda.
* Germucitanus, in Armenia.
Gerontis, in Auguſtamnica Ægypti provincia.
Gerrumitanus, in Auguſtamnica ſecunda Ægypti.
Gervitanus, vide Gerbitanus.
Gerundenſis, (*Girone*) in Catalonia Hiſpan.
Geruntiæ ſ. Acerentiæ,)*Cerenza*) in Calabria ulteriore regni Neapol.
Ghamki, Ghamſitanus, Ghiegumitanus & Ghoguonienſis, Epiſcopatus quatuor in Armenia.
Gibbenſis, in Numidia.
* Gienuenſis, (*Jaën*) in Andaluſia Hiſpan.
Giggenſis ſ. Ziggenſis, in Africa Proconſulari.
Gilbenſis, in Numidia.
Gilbenſis alter, in eadem Numidia.
Gilſatenus, in Pamphylia.
Gindarenſis, in Syria Coele.
* Giniſuvanch, in Armenia.
Gipſariæ, in Mauritania Cæſarienſi.
Girbitanus ſ. Gerbitanus, à Girba ſ. Girpa, in Africa Proconſulari.
Girenſis, Giræ, in Numidia.
Girgenſis, in Saide ſuperioris Ægypti.
à Girpa, vide Girbitanus.
de Giru Marcelli, in Numidia.
Girumontenſis, in Mauritania Cæſarienſi.
de Giru Taraſi, in Numidia.
Giſarenſis ſ. Biſarchii, in Sardinia.
Giſenſis Epiſcopus Coptus in Ægypto.
Giſipenſis ſ. Giſipenſium majorum, in Africa Proconſulari.
Giſortianus Conventus A. C. 1188. ad Giſortium & Trie, in Gallia.
Gittenſis Epiſcopus, in provincia Tripolitana Africæ.

* Gravi-

*Gravinensis, Gravinæ, in Apulia.
Graviscanus, in Hetruria.
Gronelandiæ, in ultimo Septentrione.
Groningensis, in Belgio.
Grossetanus, (*Grosseto*) in Hetruria,
Grumentinus, in Lucania.
Gryphiswaldensium Synodorum in Pomerania A. *1541. 1543. 1544. habitarum Acta edidit B. D. Jo. Frid. Mayerus*, A. *1703. 4.*
*Gvadalaxarensis, (*Gvadalajara*) Episc. in nova Gallæcia Americæ Septentr.
*Gvadixensis, (*Gvadix*) Gvadicii, in regno Granatæ, Hispan. Vide & Accitanus.
*Gvamanga, in Peruvia Americæ Meridionalis.
*Gvardiensis f. Gardiensis, in principatu ulteriore regni Neapol. (*Guardia de Alferes.*)
*Gvardiensis f. Gardiensis, in Lusitania.
Gvastallense Concilium A. *1106. in Longobardia.*
Gvaterfordiense A. *1158. in Hibernia.*
*Gvatimalæ Episcopus, in nova Hispania Americæ Septentr.
*Gvaxacensis, Antiqueræ, in regno Mexicano Americæ Septentr.
*Gvertzburgensis (*Wirtsburg*) in Franconia.
Gugarensis Episcopus Coptus in Nubia.
Gvirensis, in Numidia.
Gummensis f. Gummulensis, in Byzacena Africæ.
Gummenartarum, in Africa Proconsulari.
Gummitanus, in Byzacena Africæ.
Gunaitanus sive Gunagitanus, in Mauritania Cæsariensi.
Gunelensis sive Gunelmensis, in Africa Proconsulari.
Gunugitanus sive Gunuitanus, in Mauritania Cæsariensi.
*Gurcensis, (*Gurcks*) in Carinthia.
Gurgaitensis, à Gurgitibus, in Byzacena Africæ provincia.
Guriensis f. Gurielensis, in Mingrelia Asiæ.
Gutzkoviensis Synodus A. *C. 1561. in Pomerania habita, exhibetur à B. D. Joh. Frid. Mayero T. 2. Musei p. 1152.*
Guzabetanus Episcopus in Africa.
Gydriensis f. Pidnensis, in prima Macedonia.
Gypsaviensis, in Byzacena Africæ provincia.

Habensis,

H.

Harle-

Harlemenſis, in Belgio.
Harpaſorum, Harpaſi, in Caria.
Hasloënſis, Ansloënſis, (*Chriſtiania*) in Norwagia.
* Haſtæ Pompejæ, (*Aſt*) in Alpibus Cottiis vicariatus Italiæ.
Havelbergenſis, in Saxonia.
Haugulſtadienſis, (*Hauſton*) in Nortumberlandia Angliæ.
Hedemenſis, Maronitarum Epiſcopus, in monte Libano.
Hedtfeldenſe ſive Haethfeldenſe Concilium A.C. 679. in Anglia, ſub Archiepiſc. Cantuarienſi.
Hegilonenſis Epiſcopus in Anglia.
Heicſtedenſis, Eiſtetenſis, (*Aichſtet*) in Franconia Germaniæ.
Helaſæ ſive Heluſæ, (*Iluſi*) in Phrygia Capatiana.
Helenenſis ſ. Elenenſis, in Comitatu Ruſcinonis. (*Elne*, hodie *Perpignan.*)
Helenopoleos, in Bithynia.
Helenopoleos, in Iſauria.
Helenopoleos, in Lycia.
Helenopoleos, in Palæſtina ſecunda.
Heliæ, in Byzacena Africæ.
Helices, in tertia Achaja, exarchatus Macedoniæ.
Heliodoridos, fortaſſe in Lycia.
Heliopoleos, in Auguſtamnica ſecunda Ægypti.
Heliopoleos (al. *Juliopoleos*) in Galatia.
Heliopoleos Libani, in Phœnicia ſecunda.
Helioſebaſtes, in Iſauria.
Hellenorum ſive Hellenes, in Lydia.
Helmati, in Anglia.
Helmeanenſis, in Anglia.
Heltnenſis ſ. Elnenſis, in Comitatu Ruſcinonis.
Hennenſis, fortaſſe titularis ab Henna Siciliæ A. 1322. interfuit Concilio Colonienſi.
Hephæſtienſis, Hephæſti, in Auguſtamnica Ægypti.
Heracleæ magnæ, in Arcadia.
Heracleenſis, Heracleæ, in Ægypto.
Heracleæ Salbaci, in Caria.
Heracleæ Europæ, in Thracia.
Heracleæ ad Latmum montem, in Caria.

Hieri-

I. J.

*Ico-

Iſchmun Irromenenſis, itidem Coptus, in Ægypto.
Iſclanenſis, Iſclaunenſis, (*Iſchia*) in Provincia Laboris regni Neapol.
Iſcolanenſis, vide Ixſcolanenſis.
Iſci ſ. Idai, in Dacia litorali.
Iſernienſis, Iſerniæ, in Provincia Laboris in regno Neapol.
Iſindenſis, Iſindi, Iſindorum, (corruptè *Iſidenſis*) Sindæ, Piſindæ, in Pamphylia ſecunda.
Iſnenſis ſ. Latopolitanus Epiſc. Coptus, in Ægypto.
Iſphios, Caſtri Iſphios ſ. Siphios, in Meſopotamia.
Iſuan, in finibus Nubiæ, Epiſcopus Coptus.
Itaitanus, in Mauritania Cæſarienſi.
Itageritanus, in ſecunda Auguſtamnica Ægypti.
Italicenſis (*Talca*) in Bætica Hiſpaniæ.
Italicum Concilium A. C. 253. *Epiſcoporum Italiæ.*
Iteæ Epiſcopus interfuit Synodo Photianæ.
Itenſis, in Mauritania Cæſarienſi.
Jubaltianenſis, Jubaltienſis, in Byzacena Africæ.
Jubeclidienſis, in Byzacena Africæ. Fortaſſe idem cum priore.
Jucatanenſis ſive Emeritæ novæ.
Jucundianenſis, in Africa.
Judicienſe Concilium ad Theodonis villam, in loco qui dicitur Judicium A. 844. ſub Drogone Metenſi Epiſcopo.
Juliæ Cæſareæ, in Mauritania Cæſarienſi.
Julienſis, in ſecunda Rhætia.
Julini, in Pomerania Germaniæ, ad Oderam.
Julio bonæ (*l'Isle bonne*) in Normannia Galliæ.
Julio Carnicenſis, in Vicariatu Italico ditionis Venetæ.
Juliopoleos, in Galatia.
Julioſebaſtes ſ. Helioſebaſtes, in Iſauria.
Juncarienſe Concilium in Gallia apud Juncarias, ſub Narbonenſi Archiepiſcopo. A. C. 809.
Juncenſe Concilium A. 524.
Juncenſis Epiſcopus in Byzacena Africæ.
Juncenſis, in Mauritania Cæſarienſi.
Junopoleos ſive Jonopoleos, in Paphlagonia.
S. Juſtæ Fani, in Sardinia.

* Juſti-

K.

* Kil-

*Kilmorenſis, Kilmoræ, in Ultonia Hiberniæ.
Kingesburienſe Concilium A. C. *851. ſub Rege Merciorum in* Anglia.
Kingſtonienſe A. *838. in* Anglia.
Kirtlingtonienſe ſ. Kirtlinegenſe A. *978. in* Anglia, *ſub Eduardo Rege & Dunſtano* Archiep. *Cantuarienſi.*
*Kiovienſis, Kiævienſis (*Kiow*) Epiſcopus, in finibus Poloniæ.
Kopti, Copti, Juſtinianopoleos, in ſecunda Thebaide.
Koskam, Apollonos, in ſecunda Thebaide Coptorum Epiſc.
Kousvarvir, itidem Coptorum Epiſcopus, in Saide Ægypti.
Kuortzeni, Cortzenæ, in Armenia.
Kymenſis (*Chiemſee*) in Bavaria Germaniæ.

L.

*Labacenſis (*Lambac*) in ſuperiore Carinthia.
Labdenſis, in Mauritania Cæſarienſi.
Labdiæ ſive Lapdæ, in Africa Carthaginienſi ſ. Proconſulari.
Labicanenſis ſ. Lavicanenſis, in Campania Romana.
Lacedæmonis ſ. Lacedæmoniæ, Spartæ, in Peloponneſo.
Lachedonenſis, Laquedonenſis, (*Lacedogna*) in principatu ulteriore regni Neapol.
Lacobrigenſis (*Lagos*) in Luſitania.
*Lactorenſis ſive Lectorenſis, Lectoraci, (*Lettoure*) in Vaſconia, Galliæ.
Lacubazenſis, in Africa propriè dicta ſive Proconſulari.
à Lacu Dulce, in Africa.
Laganiæ, Lagniæ, Lagenorum, Laginæ, Laganei, Lagnenſis, Laganienſis, in Galatia prima.
Laghlinienſis, Laglinienſis, Laginienſis, in Lagenia (*Lennigh*) Hiberniæ provincia.
à Lamasba, Lamaſvenſis, in Numidia.
à Lambeſe ſive Lambæſanus, in Numidia.
Lambeſitanum Concilium A. C. 240. in Lambeſe Numidia habitum.
Lambethenſia Concilia, ſub Archiepiſc. Cantuarienſi in Anglia.
Lambiritanus, in Numidia Epiſcopus.
Lamcellenſis ſive Lamzellenſis, in Numidia.
*Lamecenſis, Lamicenſis (*Lamego*) in Portugallia.
Lamfræ, in Numidia.
Lamſuenſis, Lampuenſis, Jamſuenſis, in Numidia.

Lary-

Larymorum, in Caria.
* Lascarensis s. Lascurrensis (*Lescar*) Benarni s. Civitatis Benarnensium, sub Archiep. Auscitano in Vasconia.
Lateranensia Concilia, habita Romæ ad templum S. Joannis Lateran.
Laterinensis, vide Literanensis, Luteranensis, (*Lettere*) in principatu citeriore regni Neapol.
Latiniacense Concilium A. C. 1142. in Gallia.
Latmi & Celenderis (corruptè *Calendri*) in Caria.
Latopoleos sive Leontopoleos, in prima Ægypto.
Latopoleos, in secunda Thebaide.
* Lavanti sive Fani S. Andreæ, in Carniola.
Lavaurense Concilium, sub Innocentio III. habitum in Languedocio Galliæ.
Laudensis, Laudicensis, (*Lodi*) in Ducatu Mediolanensi. (corruptè *Gaudensis.*)
Laudinii sive Juiscatensis (insulæ *Cathi*) in Hibernia. Vide Juiscatensis.
* Laudis Pompejæ s. Laudæ (*Lodi*) in Liguria.
Laudunensis, Laudensis, Lauduni Clavati, (*Laon*) in Picardia superiore Galliæ.
* Lavellanus, Lavellinensis (*Lavello, Lavellino*) in provincia Basilicata regni Neapol.
Lavendinus, Lavensis, Laventinus, (*Lavenmonde*) sub Archiep. Salisburgensi in Bavaria Germaniæ.
Laverricensis, in Hispania citeriore.
* Lavicanensis, Labicanensis, Lavici, in Campania Romana.
Launensis Episcopus, in regno Neap. ut videtur; fortasse pro Lavellensis. Interfuit Concilio Lateranensi A. 1512.
* *Laurini in Italia celebratum Concilium A. 1649.*
Laureacensis, Lauriacensis Episcopus, (*de Lork*) in Austria.
Laurensis, Laurenti, in Latio.
* Lauretanus, in Marchia Anconitana ditionis Pontificiæ.
Lauriacense Concilium in pago Aurelianensi in Gallia A. C. 843.
Lausanensis, Lausonensis, in Helvetia.
Lausdunense Concilium A. C. 1109. sub Engolismensi Episcopo in Gallia.
* Lebadiæ (*Livadia*) in Græcia.
Lebedæ, in Libya Tripolitana (*Lepti*) sub Patriarcha Alex.
Lebedi, in Asia Proconsulari. (*Lebitzi.*)
Lebissi, in Lycia.

Leovardiæ, in Frisia.
Leptimagnensis sive Leptimaginensis, Lesedæ, in provincia Africæ Tripolitana.
Leptiminensis, Leptis, Leptitani, à Leptimini, in Byzacena Africæ.
Lerii, in Lazica exarchatus Ponti.
Leri, in insula una è Sporadibus sive Cycladibus.
* Lesanus, Lesæ, in Sardinia.
Lesbi (*Metelin* hodie) & Tenedi, in mari Ægeo.
* Lesinæ, Pharos, in insula Lesina maris Adriatici.
Lesinensis, qui hodie unitus Archiep. Beneventano in regno Neap.
Lesmoriensis sive Lismoriensis, (*Lismore*) in Hibernia.
Lesvitanus, in Mauritania Sitifensi.
Letæ sive Litæ, in prima Macedonia.
à Leto, Letopolites, Αὐγῶ Ægypti.
* Letterani sive Litterani, (*Letteré*) in principatu citeriori regni Neapol.
* Leucadis, in insula maris Jonii.
Leucæ s. Leucadiæ, in regno Neapolitano.
Leucæ (fortasse in Cypro Λευκοσίας) interfuit Synodo Photianæ.
Leucæ, in Thracia.
Leucorum sive Tullensis (*Toul*) in Gallia.
* Leucosiæ s. Leuctræ, Nicosiæ, in insula Cypro.
* Lexoviensis, Lisoiensis, Luxoviensis, (*Lisieux*) in Normannia Galliæ.
Liberaliensis, in Numidia.
Liberensis Episc. (fortasse pro Iberensis in Hellesponto) interfuit Concilio Chalcedonensi A. C. 451.
Libertinensis, in Africa Proconsulari.
Libisianus, Λιβισίων, Liviensium, in Palæstina prima.
Libyadis sive Libiadis, in Palæstina prima.
Libyadis s. Bolbosi, in Isauria.
Libyensis, Libyæ Pentapoleos vel Libyæ sicciores, in Africa.
* Lickefeldensis, Lichefeldensis, Lichifeldensis, in Anglia.
Liciensis, Lippiensis, Lupiensis, Aletiensis, (*Lecce*) in Archiepiscopatu Hydruntino regni Neapolitani.
Lignidensis s. Lychnidii, (*Ocrida*) in Albaniæ & Macedoniæ confinio.
Lilybætanus, Lilybæi, in Sicilia.
* Lim s. Limkiliasi, Episcopus Armenius, in insula lacus Vanensis.
Limæ s. Civitatis Regum, in Peruvia Americæ meridionalis.

Lo-

Locrensis apud Brutios, in magna Græcia.
Lodovensis, Lutovensis, Luterensis, Lotoëbensis, de Loteva, (*Lodeve*) in Languedocio inferiore.
*Loidoricii (*Litari*) in prima Thessalia.
*Lombariensis, Lomberiensis, Lumberiensis, (*Lombez*) in Languedocio superiore.
*Londinensis sive Londoniensis, in primaria Angliæ civitate.
*Lophitzanus (*Louvits*) in Bulgaria.
Lophorum s. Gallorum, in Bithynia.
Loriensis, Lorii, in Vicariatu Rom.
Lornesitanus, Castri Lornes, in Mesopotamia.
Lotevensis, Lotoëbensis, Lutevensis, vide Lodovensis.
Lotinensis, in Galatia secunda.
Louthiæ (*Louth*) in Ultonia Hiberniæ.
*Lubecensis, in Saxonia inferiore.
Lubucensis (*Lebus*) in Marchia Brandenburgica.
*Lucanus, Lucensis, Lucanensis, Lucarum (*Lucca*) in Hetruria.
Lucensis, in Gallæcia Hispan. (*Lugo*.)
*Luceoriensis (*Lusuc* sive *Lucko*) in Volinia Poloniæ.
*Lucerinus, Luceriæ Paganicæ (*Lucera*) in Capitanata, regni Neapol. provincia.
Lucimagnensis, in Africa.
*Lucionensis (*Luçon*) in Aquitania Galliæ.
*Luci Augusti (*Lugo*) in Gallæcia Hispan.
*Lugdunensis (*Lion*) in Gallia.
Lugduni Clavati, Laudunensis (*Laon*) in Picardia superiore.
Lugurensis, in Numidia.
Luli Episcopus interfuit Synodo Photianæ.
Lumbariensis s. Lombariensis (*Lombez*) in Languedocio superior.
Lumbreensis, [fortasse *Limeriensis*] in Hibernia.
Lundæ, in Phrygia Pacatiana.
*Lundensis (*Lunden*) in Scandia, Seciæ provincia.
Lunensis, in Hetruria, ditionis Genuensium; Lunæ, in Vicariatu Rom.
à Luperciana, in Africa.
Lupiensis, in Calabria, regni Neapol.
Lurnæorum Episcopus Synodo Photianæ interfuit.

M.

Macrenſis,

Macrensis, in Numidia.
Apud S. Macrum Concilium A. C. 881. Rhemensis parochia in Gallia.
Macrianæ, fortasse in Macedonia.
Macrianensis, in Mauritania Sitifensi.
Macrianensis majoris, in Byzacena Africæ.
Macriani minoris, in eadem Byzacena.
Macrocones Episcopus interfuit Synodo Photianæ.
Mactaritanus, Mactari, in Byzacena Africæ.
* Macu, in Armenia, ad lacum Vani.
Madaurensis, in Numidia.
Madensis, in Numidia.
Madalonensis, rectius Magalonensis, in Languedocio Galliæ inferiore.
Madassumæ, in Byzacena Africæ.
Madaurensis, Madauri, in Numidia.
Madiræ s. Mataræ, Magaræ, in Byzacena Africæ.
Madytensis, Madyti s. Calliopoleos, in provincia Europæ Thracia.
Mæoniæ, in Lydia.
Magalonensis, (*de Magvelonne*) in Gallia, in Langvedocio inferiore.
Magalonense Concilium apud Juncarias A. C. 909. in Gallia, sub Archiepiscopo Narbonensi.
Magarmelitanus, in Numidia.
Magdeburgensis, in Saxonia Germaniæ.
Magdunense Concilium A. C. 891. Magduni ad Ligerim, sub Archiep. Senonensi in Gallia.
Maghfeldensia Concilia A. 1332. 1362. in Anglia, sub Archiep. Cantuar.
Magidorum sive Magydensis, in secunda Pamphylia,
Magiensis, Magii, (*Moy* s. *Mayo*) in Hibernia.
Magnedi (*Manedo*) in Gallæcia Hispaniæ.
Magnesiæ ad Mæandrum, (*Mangresia*) in Asia Proconsulari.
Magnesiæ à Sipylo (*Manissa* s. *Menteschе*) in Asia Proconsulari.
Magnetensis, sub Archiep. Bracarensi, in Portugallia.
Magydensis, Magidorum, Magydi s. Mandi, in secunda Pamphylia.
* Mainensis, Mainæ, in ora meridionali Peloponnesi.
* Majoricensis, de Majorica, in insulis Balearibus.
Majucensis, in Mauritania Cæsariensi.
Majumensis, Majumæ Anchedonis sive Majumæ Gazæ, in Palæstina.
Majumæ Ascalonis, in Palæstina.

Marazanensis s. Marazianensis, in Byzacena Africæ.
Marcanensis s. Mercanensis (*Mercana*) in Dalmatia.
* S. Marci, in Calabria citeriore regni Neapol.
Marcellianensis & Bazitensis, in provincia Africæ Proconsulari.
Marciacensia Concilia A. C. 1326. & 1330. sub Auscimno Episcopo in Vasconia.
Marcianæ, in Lycia.
novæ Marcianæ, in Ægypto.
* Marcianopoleos, in mœsia secunda.
Marcopoleos, in Sicilia.
Marcopolitanus, Marcopolis, in Osrhoëne Syriæ.
Marculitanus, in Numidia.
Mardenus, Castri Mardes, in mesopotamia.
Mareoticus, à Mareota Ægypti.
Mariamnæ s. Mariamnes, in Euphratesia Syriæ.
Mariani (*Mariano*) in ditione Veneta vicariatus Italici.
*Marianensis, Maranensis, (*di Mariana & Accia*) in insula Corsica.
Marianopoleos, in Euphratesia Syriæ.
Marmaricæ, in Libya.
Marmaritzæ, in secunda Cycladum.
Marmentitzuri, in quarta Armenia.
Maronanensis sive Maronensis, in mauritania Sitifensi.
Maroneæ, Maroniæ s. Trajanopoleos (*Marogna*) in provincia Rhodopes in Thracia.
Marosanæ sive Miricianæ, in Byzacena Africæ.
Marovanæ, in mauritania Cæsariensi.
Marpurgensis, in Hassiæ Landgraviatu, in Germania.
Marsciæ, in Armenia.
* Marsensis, Marsus, Marsicanus, (*Ducato de Marsi*) in confinio ditionis Pontificiæ & regni Neapol.
*Marsicanus, Marsicensis (*Marsico*) in principatu ulteriore regni Neapol.
*Marsuanavanch, in Armenia.
* Marthæ sani, in novo Granatensi regno Americæ meridional.
Marticertorum, Castri Marticertorum, in magna Armenia.
Marturanensis (*Martorano*) in Calabria citeriore regni Neap. corruptè Manturianensis.
Martyropoleos, in mesopotamia.
Marullianus (*Mareüil*) in Luxemburgi & Lotharingiæ confinio.

Maura-

Mauranensis, in Mauritania Cæsariensi.
Maurianensis, Mauriennæ, in Sabaudia. (*S. Jean de Maurienne*)
S. Mauricii monasterii sive Agaunensis, (*S. Maurice en Vallais*) in Vallesia Galliæ.
Mauritaniense Concilium A. C. *646. sub Reparato Mauritaniæ in Africa Episcopo.*
Maurogensis Episcopus interfuit Concilio Tullensi A. C. 859.
Mausilii (*Mosul*) ad Tigrim, ubi antiqua Ninive.
Ad S. Maxentium Concilium A. *1075. in Pictonibus, sub Archiep. Burdegalensi.*
Maximianensis sive Maximinensis, in Numidia.
Maximianæ, in secunda Bithynia.
Maximianopoleos sive Maximinopoleos, in Palæstina secunda.
Maximianopolitanus, Maximinopoleos, in Pamphylia secunda.
Maximiniapoleos s. Myxæ, in provincia Rhodopes in Thracia.
Maximiniapoleos, in secunda Thebaide.
Maximiensis, in Byzacena Africæ.
Maxitensis, in Mauritania Sitifensi.
Maxulitanus, in provincia Africæ Proconsulari.
Mazacensis, in Numidia.
* Mazariensis, in Sicilia.
Mebiensis, corruptè pro Nebiensi (*Nebio*) in Corsica Insula.
* Mechliniensis (*Malines*) in Belgio.
* Mechocani, Vallisoleti Mechoacani (*Valladolid*) in Mexicano regno Americæ Septentrionalis.
Mecritanus, in Armenia.
Medabensis, Medabæ, in Arabia secunda.
Medæi sive Midæi, in Phrygia Salutari.
Medefessitanus, in Byzacena Africæ.
* Mediæ, (*Midia*) in provincia Europæ, exarchatus Thraciæ.
Medianensis, in Byzacena Africæ provincia.
à Medianis Zabuniorum, in Mauritania Sitifensi.
Mediensis, in Mauritania Cæsariensi.
* Mediolanensis, in Ducatu Italiæ cognomine. (*Milano*)
Mediomatricorum sive Metensis, (*Mets*) in Gallia.
Medoaci vici sive Metamauci, Metauci, in Ducatu Veneto.
Megalopoleos, in provincia Peloponnesi.
Megalopoleos (*Mekelburg*) in inferiore Saxonia.
Megarensis, Megarorum, in Attica.

Menkeſanus, Epiſcopus Coptus in Nubia.
Menteſanus (*Montejar*) in confinio Caſtellæ novæ & Andaluſiæ Hiſpan.
Menuf-il-Elie, vide Memphites.
* Menuf-il-Sefli, Memphis inferior, ſedes Epiſcopi Copti.
Menytanus, in Palæſtina.
Mercanus, Mercæ ſ. Mercanæ, in inſula ad Dalmatiæ oram.
Merciorum, in Anglia mediterranea. *Merciana Synodus circa A. C. 705.*
* Merdinum ad Tigrim fluvium, ſedes Epiſcopi Armenii.
Merferebitanus, Merferabitanus, in Africa.
Meri, Merenorum, corruptè Myrenorum, Comopoleos, in Phrygia Salutari.
Merſeburgenſis, Merſiburgenſis, in Saxonia.
Mertonenſia Concilia A. C. 1258. & 1300. in Anglia, ſub Archiep. Cantuarienſi.
Meſarfeltenſis, in Numidia.
* Meſembriæ, in provincia Æmimonti Thraciæ.
Meſonenſis ſive Amyſonenſis in Caria, exarchatus Aſiæ.
Meſopotamica Concilia A. C. 197. & ſub Eutychiano Papa celebrata.
Meſotymoti, Epiſcopus in Lydia.
* Meſſanenſis, Meſſinæ in Sicilia.
* Meſenes ſ. Druſiparæ (*Miſini*) in exarchatu Thraciæ.
* Meſſenius, (*Moſſenigue*) Meſſenæ, in Peloponneſo.
Meſinas Epiſcopus interfuit Concilio Lateranenſi A. C. 649. Harduinus ſuſpicatur legendum Æſinas, in Marchia Anconitana.
Meſſilenſis ſ. Metelitanus Epiſcopus Coptus.
Metamaucenſis, Metaumaucenſis, Metaucenſis, Matemautenſis, Mandanaucenſis, (*Malamocco*) in ditione Veneta, ſub Patriarcha Gradenſi.
Metaurenſis, in Umbria.
Metelitarum, Metelitanus, in Ægypto Epiſcopus Coptus.
Metellopoleos, in Phrygia Capatiana.
* Metenici ſ. Melenici, in Græcia ad Strymonem amnem.
Metenſis, in Numidia.
* Metenſis, Metarum, Mediomatricorum, in Gallia Belgica. (*Mets*)
Methodiopoleos, in prima Cappadocia.
* Methonenſis, Mothonis, (hodie *Modon*) in Peloponneſo.
Methracenſis, in Cherſonneſo Taurica.
* Methymnæ, in inſula Leſbo.
Metracomiæ, in prima Arabia.
Metropoleos, in Dacia.

Metro-

* Mindonienſis (*Mondonedo*) in Gallæcia Hiſpaniæ.
Minenſis, Minnenſis, Minuenſis, in Mauritania Cæſarienſi.
* Minerbinenſis, Minervienſis, Minernienſis, (*Minervino*) in provincia Barenſi regni Neapol.
* Miniati Teutonis (*San Miniat al Tedeſco*) in Hetruria.
Miniet Sored, in Ægypto, Coptus.
Miniet Buſis, in Ægypto media.
Miniet Tane ſ. Themoniæ, itidem in Ægypto, Copus.
Minitanenſis, in Byzacena Africæ.
Minoidis, in Palæſtina prima.
* Minorenſis, in principatu citeriore regni Neapol. (*Regina minor.*)
Minoricenſis, in inſula Minorca, regni Majoricæ.
Minturnenſis, in Latio novo olim.
Minuenſis, Minuæ, in Mauritania Cæſarienſi.
Minzi, Mizuæ, Mnizi, *Μίζζυ, Μνηζυ, Ῥεγεμνήζυ*, in Galatia ſecunda.
* Mirandæ, in Luſitania.
* Mirapicenſis, (*Mirepoix*) in Languedocio ſuperiore, Galliæ.
Miricianenſis, in Byzacena Africæ.
Miſaritanus, in Ægypto Epiſcopus Coptus.
Miſenas, in Latio & Campania felice.
Miſi ſive Mneſi, in prima Galatia.
Miſinopoleos, in provincia Rhodopes, in exarchatu Thraciæ.
Miſnenſis, in Saxonia.
Miſſuenſis, in Africa Proconſulari.
* Miſteslaviæ (*Mcislau*) in Lithuania Epiſcopus Græcus.
Miſthienſis, Miſthianorum, in Lycaonia.
Miſuenſis, vide Miſſuenſis.
* Mitylenenſis, Mytilenæus, Mytilenæ, (*Metelin*) in inſula Lesbo.
Mizigitanus, in Africa Proconſulari.
Mnizi ſive Minzi, in ſecunda Galatia.
Mociſſi ſ. Juſtinianopoleos, in Cappadocia tertia.
Moctenſis ſ. Moptenſis, in Mauritania Sitifenſi.
Modrenæ ſ. Melinæ, in ſecunda Bithynia.
* Modruſienſis, (*Modruſch*) Corbaviæ, in Croatia.
* Mogilaviæ in Lithuania, Epiſcopus Græcus.
* Mognai ſ. Mireni, Monaſterium in Armenia, ſedes Epiſcopi.
* Moguntinus, Moguntiacenſis, Moguntienſis, in Germania Archiep.

**Montis virginis in regno Neapol. Constitutiones Synodales A. C. 1647.*
Montis viridis (*Monte Verde*) Episc. in Principatu ulteriore regni Neapol.
Montium, in Numidia,
Mopsvestenus, Mopsvestensis, Mopsvestiæ (*Mamistra*) in Cilicia secunda.
Moptensis sive Moctensis, in Mauritania Sitifensi.
* Moquisitanus, in Mingrelia Asiæ.
Moravensis, Moravorum, in Moravia, parte orientali regni Bohemici.
Moraviensis, in Scotia. Vide Morevensis & de Murevia.
Morcæ Episcopus interfuit Synodo Photianæ.
Mordaniensis interfuit A. 1512. Concilio Lateranensi.
Moresensis (*Murray*) Moraviensis, in Scotia.
Morinensis, Morinorum, Teruanensis, in Belgio.
Moroteoritanus, in Byzacena Africæ.
* Moscuæ, metropoli Russiæ.
Mosomensia Concilia A. C. 948. & 995. in Gallia.
Mostenus, Mostenæ s. Hirtacomiæ Episcopus, in Lydia.
Mosynopolis, Mossynorum, Mosynensis, Mossynes, in Phrygia Capatiana.
Mothonæ s. Methonensis, in Peloponneso.
* Motulanus, Mutylanus, (*Motola*) in provincia Hydruntina regni Neap.
Moyssiacensis Conventus A. C. 1063. in Cadurcis Galliæ.
Moxaritanus, Moxoritanus Episcopus, in Numidia.
Mozotcoritanus, in Byzacena Africæ.
Mozotensis, in Mauritania Sitifensi.
Muci, an Amucii? in Ponto.
Muldoblachiensis, Mutlobacæ, in Blachia, Thessaliæ regione.
Muliensis, in Numidia.
Mullitanus, in provincia Africæ Proconsulari.
Munavitensis, in Africa Occidentali.
Municipensis, in Numidia.
Municipii Canapii, in Africa Carthaginiensi.
Municipii Tullicensis, in Numidia.
Municipitagiensis, in Africa Carthaginiensi s. Proconsulari.
Murani, in Calabria citeriore regni Neapol.
Murconensis, Murconii, in Mauritania Cæsariensi.
Concilium Murellanum sive ad Murellum A. C. 1213. sub Archiep. Narbonensi in Gallia.
de Murevia, Moraviensis (*Murray*) in Scotia.

Nagarenfis

Nagarenſis ſive Najarenſis, in Rivogia Hiſpaniæ provincia, quæ Navarræ pridem hodie Caſtellæ veteri attributa eſt.
Nagargaritanus, in Africa Proconſulari.
Nagazaci, in Japonia.
Najarenſis, idem cum Nagarenſi.
* Naiſſitanus, de Naiſſo, in Servia vel Dacia mediterranea.
Namneticus, Namnetenſis, idem cum Nannetenſi.
Namumitanus in Ægypto, Coptus Epiſc.
*Namurcenſis, in Comitatu cognomine Galliæ Belgicæ.
Nanatenſis, in Anglia.
*Nannetenſis (*Nantes*) in Britannia minore Galliæ.
Naraccatenſis, in provincia Africæ Proconſulari.
Naraggaritanus ſ. Narangitanus, in Africa Proconſulari.
Naratcatenſis ſ. Narateatenſis, in Numidia.
Narbiacenſis ſ. Nasbincenſis, in Mauritania Cæſarienſi.
*Narbonenſis, Narbone, Galliæ Narbonenſis metropoli.
Narenſis, in Byzacena Africæ.
Narenſis, fortaſſe pro Arnienſi, in Lycia. (Epiſt. ad Leonem Imp.)
*Narentanus, in Dalmatia.
*Narnienſis, in Umbria Italiæ.
Naſaitenſis ſ. Naſaltenſis, in Africa.
Nasbiucenſis ſive Narbiucenſis, in Mauritania Cæſarienſi.
Nationenſis, in Byzacena Africæ provincia.
Navarienſis, fortaſſe pro Javarienſi, in Hungaria. (*Javarin, Raab.*)
Nauburgenſis, idem cum Naumburgenſi, in Saxonia.
Naucleorum, fortaſſe pro Nacoleorum, à Nacolia in Phrygia Salutari.
Naucratites, in provincia prima Ægypti.
* Naulenſis ſ. Nolenſis, (*Noli*) in ditione Genuenſi.
Naulochi, in prima Aſia.
Naumburgenſis, in Saxonia.
*Naupacti & Artæ, (*Lepante*) in Acarnania Epiri regione.
*Nauplii, in Peloponneſo. (*Napoli di Romania.*)
Nauſadeæ ſ. Musbadæ, in Iſauria.
*Naxienſis & Parienſis, Naxi inſulæ in mari Ægeo.
*Naxivani, in Armenia.
*Nazarenus, metropolita Nazaret in Palæſtina. *Ibi habitum Concilium A. C. 1160.*

Neroniæ

Neroniæ f. Neronopoleos & Irenopoleos, in Cilicia.
Nerviorum, ubi nunc eft Hannoniæ Comitatus (*le Haynault*) in Gallia Belgica.
Neffæ, Nyfæ vel Nyffæ, in Lycia.
Nefteranenfis f. Nefetenfis, Epifcopus Coptus in Ægypto.
Nefuranus, in prima Cycladum infula.
Neuburgenfis f. Naumburgenfis, in Saxonia.
Nevernenfis f. Nivernenfis, (*Nevers*) in Gallia.
Neves f. Nibes, in Arabia fecunda.
Neuftriacum Concilium A. C. 877. in Neuftria, Galliæ provincia.
Neutinæ, in Dardania f. Bulgaria.
Nibenfis, in Numidia.
* Nicænus, Nicææ, Nicæenfis, in Bithynia fecunda.
Nicæ, Nicææ Thraciæ.
* Nicaënfis five Nicienfis (*Nice en Provence*) in Gallia, in Provinciæ comitatu.
* Nicaragvæ, Legionis de Niracagva, in nova Hifpaniæ Americæ Sept.
Nices, in prima Afia. (*Nyffa.*)
Nicibenfis, in Numidia.
Nicienfis, vide Nicaënfis.
Nicienfis, in prima Ægypto.
Niciotarum, in provincia prima Ægypti.
S. Nicolai, in quarta Armenia.
* Nicomedienfis, Nicomediæ, in Bithynia.
Nicopolitanus f. Nilopolitanus, in Arcadia.
Nicopolitanus, Nicopoleos, in prima Armenia.
Nicopolitanus, in Epiro vetere.
Nicopolitanus, in Euphratefia Syriæ.
* Nicopolitanus, (*Nigeboli*) ad Iftrum in Mœfia fecunda.
Nicopolitanus, in Palæftina prima. (*Emmaus.*)
Nicopolitanus, in Phrygia Salutari.
Nicopolitanus, in Pifidia.
Nicopolitanus, in Thracia.
Nicopfitanus in Scythia, fub Patriarcha CPol.
* Nicofienfis, Leucofiæ, in Infula Cypro.
* Nicoterenfis, in Calabria ulteriore regni Neapol. (*Nicotera.*)
Niddenfe Concilium A. C. 705. ad fluvium Nidde, in Northumbria Anglia.

*Nidro-

Novape-

Novapetrensis, in Numidia.
*Novæ Segoviæ, in insularum Philippinarum maxima. (*Luçon.*)
Novæ Valentiæ, in Osrhoëne Syriæ.
*Novariensis, in Ducatu Mediolanensi.
Novasinensis, in Numidia Episcopus.
Novempopulanum concilium A. C. 1073. in Novempopulonia Aquitania in Gallia.
Novensis sive Nobrensis, Episcopus in Mœsia secunda.
Novensis sive Nobensis, in Mauritania Cæsariensi.
Novensis, in Mœsia secunda. Vide Nocensianus.
Novensis, vitiosè pro Nonensi. Vide Nonensis.
*Noviodunensis (*Noyon*) in Gallia.
Conventus A. C. 831. ad Noviomagum castrum, sive palatium ad Vahalim, (Niemegen) *in Belgio.*
Noviomensis, Noviomacensis, Noviomagensis Episc. (*Noyon*) in Picardia.
*Novocastri s. Neocastri, in Calabria ulteriore regni Neapol.
*Novogardiæ magnæ, (*Novogorod*) in Moscovia.
Concilium apud Novum Mercatum in Normannia A. C. 1161.
*Nucerinus, Nuceriæ Paganicæ Episc. in Principatu citeriore regni Neap.
*Nucerinus, Nuceriensis, in Umbria (*Nocera*) ditionis Pontificiæ.
Nugaroliensia concilia A. C. 1290. 1303. & 1315. apud Nugariolam, sub Auscitano Archiepisc. in Aquitania Gallia.
Numanensis, Numanas, Numanas, in Marchia Anconitana regni Neapol.
*Numantiæ, quam Gothi Zamoram dixere, in Lusitania.
Numedensis, apud Luitprandum VI. 6. fortasse corruptum pro Mindensi, ut suspicatur Harduin.
Numericorum, in Bithynia.
Numidica concilia in Numidia Africa habita.
Numida, Episcopus ex Numidia provincia Africæ.
Numidiensis, in Mauritania Cæsariensi.
Nummulitanus sive Numnulitanus, in Africa Proconsulari.
Nurconensis, in Mauritania Cæsariensi.
Nursiensis, (*Norsia*) Nursinus, in Sabinis olim, nunc in Ducatu Spoletino.
*Nusciensis, in principatu ulteriore regni Neapol.
Nymphaense concilium in Bithynia A. C. 1233.
Nysenus, Nysæ, Nisæ, Nysæus, in Asia Proconsulari.
Nyssenus, in Cappadocia prima.

O.

Onoſarthæ

P.

Pacis

Pacis Auguſtæ (*Badajos*) in Eſtremadura Hiſpaniæ. Vide Pacenſis.
Pacis Juliæ, in Galæcia Hiſpaniæ.
*Pactenſis, (*Patti*) Pactarum, in Sicilia.
*Paderbornenſis, Paterbrunnenſis, Padelbrunnenſis, in Weſtphalia.
Paduanus ſ. Patavinus, (*Padua*) in ditione Veneta.
Pæſtanenſis, Pæſtanus, Pæſti, (*Capaccio*) in principatu citeriore regni Neap.
Paiperitanus, in Lazica exarchatus Ponti.
Palæbiſcitanus, in Libya Pentapolitana.
*Palæocaſtri (*Policaſtro*) in regno Neapol. ſub Archiep. Salernitano.
Palæopoleos, in Aſia Proconſulari.
Palæopoleos, in Pamphylia ſecunda.
Palæorum, Palæenſium, Paleæ ſ. Chytrorum, in inſula Cypro.
Palamitica Synodus, CPoli celebrata A. C. *1350 pro Gregorio Palama.*
*Palentinus Epiſcopus, Palentinenſis, Valliſoletanus, in regno Legionis Hiſpan.
Palæſcovicienſis, in Moravia.
Palæſtinum concilium, Cæſarea Palæſtina A. C. *179.*
Paliæ Epiſcopus, in Galatia ſecunda.
Concilium in Palithi, ſub Archiep. Moguntino in Germania A. C. *1029.*
à Palladiano, Epiſcopus Arianus, interfuit Synodo Sardicenſi Orientalium A.C. 347.
Pallarienſis, in Catalonia olim, nunc in diœceſi Urgelitana.
Palliotæ ſive Juſtinopoleos, in Lycia.
Palmæ, in inſula Majorica.
*Palmarum Civitatis, in Inſulis Canariis.
Palmyrenſis, Palmyræ ſ. Hadrianæ, in Phœnicia ad Libanum.
Paltenſis, Palti, in Syria prima ſive Theodoriade.
Pamarienſis, in Mauritania Cæſarienſi.
*Pampelonæ ſ. Pompejopoleos, in Hiſpania Tarraconenſi.
Pamphyli ſ. Pamphili, in provincia Europæ Thracia.
Pampilonenſis, (*Pampelona*) in regno Navarræ Hiſpan.
*Panamæ, in Iſthmo, inter Americam Sept. & Meridionalem.
Panatorienſis, in Mauritania Cæſarienſi.
Paneadenſis, Paneadis ſ. Cæſareæ Paneæ, in provincia Phœniciæ maritimæ.
Panemutichenſis, Panemuthenſis, Panemotichi, Panemutichorum, Panemotichitarum, in Pamphylia ſecunda.
Panephyſi, Panephyſenſis, in Auguſtamnica prima Ægypti.

Parthe-

Parthenienſis, in Mauritania Sitifenſi.
Parthicopoleos, in provincia Illyrica Macedoniæ.
Parzepertenus, in Armenia.
Paſpanenſis, (fortaſſe *Paſſalenſis*, Παοσάλων,) in Lycaonia.
Patarenſis, Pataræ, in Lycia.
Patavii, Παταίυ, Ῥεγεπαζίῳ, Aſiæ in Bithynia.
*Patavienſis, Bazſoënſis, Paſſavienſis (*Paſſau*) in Germania, ſub Archiep. Saltzburgenſi.
*Patavinus, Patavionenſis, Patavenſis, Paduanus, (*Padua*) in ditione Veneta.
Paterni, in Calabria citeriore Vicariatus Rom. in regno Neapol.
Paterni in Anglia, ſub Archiep. Cantuarienſi.
*Patrarum novarum ſ. Theſſalicarum, in Theſſalia.
Patrenſis, Patracenſis, Patrarum veterum, de Patris, in Achaja.
Pavenſis, fortaſſe pro Papienſi, (*Pavia*) in Ducatu Mediolanenſi.
S. Pauli Epiſcopus interfuit Concilio Romano A. C. 1059.
*Pauli Leonenſis fani, ſive Leoniæ, in Gallia, ſub Archiep. Turonenſi.
*Pauli Tricaſtinenſis fani, Tricaſtini, in Gallia Viennenſi.
Pauzerenſis, in Africa.
Pauzulenſis, Pauzuli, in Marchia Anconitana regni Neapol.
Pazeni ſ. Paſeni, in Armenia.
Pazenſe concilium Novatianorum A. C. *375.* ἐν Πάζε κώμῃ, *in Phrygia.*
Pedachtoënſis ſ. Philactienſis, Epiſcopus Heracleopoleos, in Armenia.
Pederodiadenſis ſ. Pederodianenſis, in Byzacena Africæ.
Pedredanum concilium A. C. *1071. apud Pedredam in Anglia, ſub Archiep. Cantuar.*
Pellenſis, Palteniſſenſis Epiſc. in ſecunda Pamphylia.
Pellenſis ſ. Pellæus, in Palæſtina ſecunda.
Pelopes, in ſecunda Achaja exarchatus Macedoniæ.
Peltenſis ſ. Peltarum, in Phrygia Pacatiana.
Peltineſſenſis, Peltineſi ſ. Penteneſi, in Pamphylia.
Peluſii, in Auguſtamnica Ægypti provincia.
Ad Pennam fidelem concilium A. C. *1302. in Hiſpania, ſub Archiep. Toletano.*
Pennenſis, Pinnenſis, Pinnanatium ſ. Pianenſis & Adrienſis Epiſcopus, in Aprutio regni Neapol.
Penſarienſis ſ. Piſaurenſis (*Peſaro*) in Ducatu Urbinate Italiæ.
Pentacomiæ in prima Arabia, ſub Patriarcha Hieroſol.
Pentaſchænonis, in prima Auguſtamnica Ægypti.

Pente-

Pissiæ,

Piſſiæ, in ſecunda Phrygia Salutari.
Piſtenſia concilia A. C. *862. 869. in loco qui dicitur Piſtis ad Sequanam fluvium, in Gallia.*
Piſtorienſis Epiſcopus, Piſtorii, (*Piſtoia*) in Hetruria.
Pitæ Epiſcopus Synodo Photianæ interfuit.
Pitanenſis, Pitanæ ſ. Pitanes, in Aſia proconſulari.
Pitaniſſi, in Galatia ſecunda.
Pitini (*la Torre di Pitino*) in Aprutio citeriore regni Neapol.
Pittanines, in prima Aſia.
Pityuntis ſ. Pityuſæ, in Ponto Polemoniaco.
*Placentinus (*Piacenza*) in Ducatu Italiæ Parmenſi.
*Placentinus (*Plazencia*) in Extremadura Hiſpaniæ.
Placianenſis, in Helleſponto.
Planaci ſive Plubii, (*Ploagve*) in Sardinia.
Platæ ſ. Argenteæ, in Peruvia Americæ meridionalis.
Platæarum, in Peloponneſo.
*Platamonis, in prima Macedonia.
Platanenſis, in Galatia.
*Pleſcoviæ, in Moſcovia.
*Plocenſis, Ploſcenſis, (*Ploczko*) in Polonia.
Plotinopoleos, in Æmimonto Thraciæ.
Plubii, in Sardinia. Vide Planati.
Pluſiadis [an Pruſiadis in Helleſponto?] Epiſc. interfuit Synodo Photianæ.
Plutinopoleos, Plotinopoleos, in provincia Æmimonti Thraciæ.
de Pocofeltis, in Africa.
Podalenus, Podalienſis, Podaliæ, Podalææ, in Lycia.
Podandi, in prima Cilicia.
*Podii ſ. Anicii (*le Puy*) in prima Aquitania Galliæ.
Pœmanenus, Pœmanini, Pœmanii, in Helleſponto.
Pœſti, in Lucania.
Polæ ſ. Pietatis Juliæ, in Iſtria ditionis Venetæ.
*Polatenſis, Polatinenſis, (*Pulati*) in Albania Aſiæ.
Polemonii, in Ponto Polemiaco.
Polianæ, Poleanninæ & Bardioritarum, in Macedonia.
*Policaſtri ſ. Palæocaſtri, in regno Neapol.
Polenſis, Polonenſis, Polæ, in Iſtria ditionis Venetæ.
Policaſtrenſis, in principatu citeriore regni Neapol.

*Portuensis

* Portuenſis, de Portu Romæ, Portus Auguſti, (*Porto*) S. Rufinæ & Silvæ candidæ, in patrimonio S. Petri.
Portuenſia concilia A. C. *886. & 898. in diæceſi Galliæ Nemauſenſi.*
* Poſnanienſis ſ. Poznanienſis Epiſcopus, (*Poſnan*) in Polonia.
Poſonienſe concilium A. C. *1309. in Hungaria.*
* Potentinus (*Potenza*) in Apulia regni Neapol.
Potentinus, in Piceno Vicariatus Romani.
Poznanienſis, in Polonia. Vide Poſnanienſis.
Pracanenſis ſ. Diocæſareæ, in Iſauria.
Præcauſenſis, in Byzacena Africæ.
Præmislienſis (*Przemyzl*) in Polonia.
Prænestinus (*Palæſtrinus*) Civitatis Papalis, in Campania Rom.
Prænecti, Πρενέτυ, Πρινέτυ, in Bithynia.
Præpeneſſi, in Phrygia Salutari.
Præſidienſis, in Byzacena Africæ.
* Pragenſis, Pragæ, Bohemiæ metropoli.
Pratenſis, (*Prato*) in Hetruria.
Pribilenſis ſ. Pſibilenſis, Berinopolitanus in Lycaonia.
Prienes, in Aſia proconſulari.
* Primislaitanus, in Ruſſia Polonica.
Primopolitanus, Primopoleos, in Pamphylia ſecunda.
Primulanus, in prima Macedonia.
Prinatenus, in Epiro nova. (*Priſna.*)
Prinmeſſi ſive Promeſi, in Phrygia Salutari.
* Priſtinenſis, Priſtinæ, in Servia.
Privatenſis, in Mauritania Sitifenſi.
Privernas ſ. Pripernenſis, in Campania Romana. (*Piperno.*)
Probandenſis Epiſcopus interfuit Synodo Photianæ.
Probatenſis in Æmimonto, exarchatus Thraciæ.
à Procia, de Candos ſ. Caindo, interfuit Concilio Sardicenſi A. 347. Harduinus ſuſpicatur legendum: à Dacia.
Prœconneſi, in provincia Helleſponti.
Promiſi, in Caria.
Proponti ſ. Porthmi, in Peloponneſo, ſub metropolita Corinthio.
Proſelenes, in ſecunda Cycladum inſula, exarchatus Aſiæ.
Proſtamenſis, in Piſidia.

Rabbæ

R.

Rabbæ f. Petræ, Cyriacopoleos, in provincia Arabia f. tertia Palæſtina.
Raceburgenſis, in inferiore Saxonia.
Rachlenus f. Rachlenorum, in Phœnicia maritima.
Radasbonenſis, Radesponenſis, in Germania. Vide Ratisponenſis.
Radingenſia ſive Redingenſia concilia A. C. *1206. & 1279 in Anglia.*
* Raguſinus Epiſcopus, Rhegi f. Raguſii, in Epiro veteri.
* Raguſanus, Raguſæ, in Dalmatia.
Raphanenſis, Raphaneæ, Raphaneenſis, Raphanæorum, in Syria ſecunda.
Raphiæ, in Palæſtina prima.
* Raphoæ, in Uptonia Hiberniæ.
Rapollanus f. Rapollenſis, in Baſilicata, regni Neapol.
Rapotenſis (*Rapoë*) in Hibernia.
Raſchitanus Epiſcopus Coptus in Ægypto.
Ratiatenſis, de Ratiate, (*de Retz*) in minore Britannia Galliæ.
Ratisponenſis (*Regensburg*) in Germania ad Danubium.
Ratosbidi f. Satoſiobii, ſub Metropolita Lariſſeno, in prima Theſſalia.
Ratzeburgenſis, in Saxonia inferiore. Vide Rotheburgenſis.
* Ravellenſis, in principatu citeriore regni Neapol.
* Ravennas, Ravennenſis, Ravennatenſis, (*Ravenne*) in Romandiola.
Rauricorum (*Augſt*) in Helvetia haud procul Baſilea.
* Reatenſis, Reatinus, (*Rieti*) in Umbria Italiæ.
Rebianenſis, in Byzacena Africæ.
Recanatenſis, Recinetenſis, in Marchia Anconitana.
* Redæſti (*Rudiſto*) in provincia Europæ, exarchatus Thraciæ.
Redingenſia f. Radingenſia concilia, in Anglia A. C. *1206. & 1279.*
* Redonenſis, Redonius, (*Rennes*) in minore Britannia Galliæ, ſub Archiep. Turonenſi.
* Regenſis, Regienſis, Rejenſis, (*Riez*) in Provinciæ Comitatu in Gallia.
Regeon Apathuntis, in prima Palæſtina.
Regianenſis, in Numidia.
Regiaticinenſis f. Ticinenſis, in Ducatu Mediolanenſi.
* Regienſis, Rheginus, Regii Lepidi, (*Regio*) in Ducatu Mutinenſi.
Regienſis (*Riez*) in Gallia. Vide Regenſis.
Regienſis, in Mauritania Cæſarienſi.
Regii, Caſtri Regii, in Meſopotamia.

*Regi-

*Reginenſis (*Reggio*) in Calabria ulteriore regni Neapol. Vide Rheginenſis.
Reginisbruc, Reginoburgenſis. Vide Ratisponenſis, in Germania.
*Reginogradecii (*Kænigsgratz*) in Bohemia.
*Rejenſis, (*Riez*) in Gallia. Vide Regenſis.
*Remenſis, Remorum, in Gallia.
Remeſſianenſis, in Dacia mediterranea.
*Rendinenſis, in Græcia, non procul Theſſalonica.
Reperitanus, in Mauritania Cæſarienſi.
*Reſanienſis, in Moſcovia.
Reſpectenſis, in Numidia.
Reſſanenſis ſ. Reſſianenſis, in Numidia.
Revalienſis, in Livonia.
Rhædeſti, in provincia Europæ Thraciæ.
Rhadautzii, in Moldavia.
Rhaphienſis, in prima Palæſtina.
Rheginenſis, Rhegii, Rheginus, Rhegitanus, (*Reggio*) in Calabria ulteriore regni Neapol. In Διατυπώσει Leonis Sap. τῶ βασιλέων.
Rhendinæ, metropoleos Serviorum.
Rheontis in Achaja, ſub Archiep. Monembaſienſi.
Rheſænas, Rheſinas, in Meſopotamia.
Rhicomerii, in ſecunda Ægypto.
Rhinocorurorum, in Auguſtamnica prima Ægypti.
Rhitymnenſis, in Candia ſ. Creta.
Rhizæi, Rhyzæi, in Ponto Polemoniaco.
*Rhodienſis, Rhodius, Rhodi metropolitanus inſularum Cycladum.
*Rhodiginus, Rhodigii, (*Rovigo*) in ditione Veneta. Vide Adrienſis.
Rhodiopolitanus, Rhodiæ, in Lycia.
Rhodopolitanus, in Lazico Ponti.
Rhœni ſ. Reni, in prima Armenia.
Rhœorum Epiſcopus interfuit Synodo Photianæ.
*Rhoſi ſ. Reſi, in Anglia. Vide Roſſenſis.
Rhoſi ſ. Rhoſſi, Rhoſopoleos, in Cilicia ſecunda.
Rhuſii ſ. Ruſſii, in provincia Rhodopes, in Thracia. Vide Toperi.
Rhymnæ ſ. Oryminæ, in prima Pamphylia.
Ribuenſis, Ribunenſis, Ripuenſis, fortaſſe pro Ripenſi, in Jutia Daniæ.
Rigenſis, in Livonia.

Rioppo-

Rioppolanus, fortasse pro Rapollano, in Basilicata regni Neapol.
Ripagorsæ s. Ripacurtiensis, (*Ribagorça*) in Aragoniæ & Cataloniæ confinio.
* Ripæ magnæ in insula S. Jacobi, inter insulas Capitis Viridis.
Ripæ Trassoniæ, (*Ripa Transone*) in Marchia Anconitana.
Ripensis, in Jutia Daniæ.
Riphtonensis, Castri Riphton, in Mesopotamia.
Riscephanensis, Castri Riscephas, in Mesopotamia.
Ritidios castri, in Mesopotamia.
* Rivensis (*Rieux*) in Languedocio superiore, sub Archiep. Tolosano.
Rivipullensis Conventus A. C. *1032. in Rivipullensi monasterio Ausonensis diœcesis in Hispania.*
Rochingamense concilium A. C. *1094. Rochingamia in Anglia.*
* Rodericopoleos Episcopus (*Ciudad Rodrigo*) in regno Legionis, Hispan.
* Roffensis, Hroffensis, (*Rochester*) in Anglia.
Roffiacensia concilia A. C. *1258. & 1327. in Gallia, sub Archiep. Burdegalensi.*
* Roma, sedes Pontificis Maximi.
Romanensis Episcopus, Romani, in Moldavia.
Romanopoleos, in tertia Armenia.
Roranensis, Rorani, in Armenia.
Rosailthir s. Rossæ, in Momonia Hiberniæ.
Rosanus Episcopus, vide Rossanensis.
Roscellensis, Elenensis, Perpinianensis, Comitatus Ruscinonis.
* Roschildensis, in Zelandia Daniæ.
Roscianensis, vide Rossanensis.
Roscomaniensis, (*Elfinii*) in Conacia Hiberniæ provincia.
Rosellanus, Rosiliensis, Rosellensis, Rusellanus, (*Roselle*) in Hetruria.
* Roseti s. Grosseti, in Hetruria, sub Metropolita Senensi.
* Rosonii s. Rhisanæ, (*Risano*) in Dalmatia.
Rossæ, in Hibernia. Vide Rosailthir.
* Rossanensis, Rosanus, Roscianensis, in Calabria citeriore regni Neapol.
Rossensis, in Hibernia.
Rossensis, in Scotia.
Rossiæ s. Chanorici, (*Chanrea, Chanonri*) in Scotia Septentrionali.
* Rostovii, in Moscovia.
Rotariensis, in Numidia.
Rotenensis, vide Rutenensis.
Rotensis, in Aragonia, junctus deinde Ilerdensi.

S.

Saba-

Sabadiæ in provincia Europæ, exarchatus Thraciæ.
Sabathiæ f. Sinathræ, in Lycaonia.
*Sabinensis, Sabinorum, in Umbria Italiæ.
Sabionensis, (*Siben*) in regione Tyrolis Germaniæ.
Sacabensis, in Lazico Ponti.
Sætabitanus f. Setabitanus, (*Sativa*) in Valentino regno Hispaniæ.
Sagalassensis, Sagalassi, in Pisidia.
* Sagiensis, Sagensis, Sajensis, (*Seez*) in Normannia Galliæ, sub Archiep. Rotomagensi.
* Sagonensis, in insula Corsica.
Saguntinus, Seguntinus, Seguntiensis, Segontiensis, Segontinensis, (*Siguenza*) in Castella nova Hispan.
Sahragtensis, Episcopus Coptus, in Ægypto.
Saidis, in prima Ægypto.
Sajensis, in Normannia. Vide Sagiensis.
Sajensis, in provincia Africæ Proconsulari.
Saiensis Episcopus Coptus in Nubia.
Salæ, in Lydia.
Salachitanus Episcopus Jacobita in Syria, vide Seleuciæ.
Salamiadis (*Selmie*) in Phœnicia ad Libanum.
Salaminensis, Salaminis f. Constantiæ, in insula Cypro.
Salapiensis, Salapiæ, (*Salpi*) in Apulia regni Neapol.
de Salaria, in Bætica Hispaniæ.
Salditanus, in Mauritania Sitifensi.
Salegunstadiense (Salingstet f. Osterwyk) *concilium* A. C. *1021. in inferiore Saxonia, sub Archiep. Moguntino.*
* Salernitanus Episcopus, in Principatu citeriore regni Neapol.
Salicinæ, in Mauritania Cæsariensi.
*Salisburgensis, vide Saltzburgensis.
*Salisburiensis, in Anglia. Vide Sarisburiensis.
* Salmanticensis, (*Salamanca*) in regno Legionis Hispan.
Salmasitanus, in Armenia.
* Salmasavanch, in Armenia.
Salmuriensia concilia A. C. *1253. 1276. 1294. 1315. Salmurii in Gallia.*
* Salonensis Episcopus, in prima Achaja, exarchatus Macedoniæ. Vide Amphissensis & Aulonis.
Salonitanus Episcopus, in Dalmatia.

Sardiniæ

Sardiniæ insulæ.
Sardium in Lydia, Sardensis, Sardiensis, Sardanæ civitatis, Sardianus.
Sareanensis s. Scardonensis, (*Scardona*) in Dalmatia.
Sareptanus, in Phœnicia maritima.
Saripheus, in Palæstina.
* Sarisburiensis, Sarisbiriensis, Sarisberiensis, (*Sarum*) in Anglia.
* Sarlatensis, in Aquitania Galliæ. (*Salat.*)
* Sarnensis, in principaru citeriore regni Neapol.
* Sarsinas, Sassinas, Saxenatensis, Sarsinatensis, in Romandiola.
* Sarskiensis, in Moscovia s. Russia.
Sarumensis, in Anglia. Vide Sarisburiensis.
Sarzanensis, in Hetruria.
Sasanensis, in Armenia.
Sasimorum, Sasimæ, in Cappadocia secunda.
* Sassaritanus, Turris Lebissonis, in Sardinia.
Sassinas, in Romandiola. Vide Sarsinas.
Satafensis, in Mauritania Cæsariensi.
Satafensis, in Mauritania Sitifensi.
Satalensis, Satalæ, Satalenus, Satalorum, in Armenia prima; corruptè Salenus, & alibi Jutaleorum.
Satalensis, in Lydia.
* Satosiobidos, in prima Thessalia. Vide Ratosbidi.
Satrianensis, in principatu citeriore regni Neapol.
Saturnicæ, in Africa Occidentali.
* Savonensis s. Saonensis, in ditione Genuensi.
Sauriciacense concilium A. C. 589. apud Sauriacum villam, in Anglia.
Saxenatensis Episcopus, in Romandiola. Vide Sarsinas.
Saxonum Orientalium } in Anglia.
Saxonum Occidentalium } in Anglia.
Saxonum Australium } in Anglia.
Sazimensis, Sazimæ, in prima Cappadocia.
Sbidæ s. Zudæ, in Isauria.
Scalensis, in principatu citeriore regni Neapol.
* Scalholtanus, in parte Meridionali Islandiæ.
Scalingicasitanus, in Mingrelia Asiæ.
* Sealvachuvanch, in Armenia. Vide Schalvachuvanch.

Scuporum

Scuporum, *(Uscup)* in Dardania, Daciæ exarchatu.
Scutarii, in Thracia.
* Scyllacii, Scyllacenus, Scylletiensis, Squilacenus, Squillacinus, *(Squillaci)* in Calabria ulteriore regni Neapol.
* Scyri, in insula primæ Achajæ.
Scythiæ metropolitanus, vide Tomitanus.
Scythopolitanus, in Palæstina secunda.
Sebargensis, in Africa Proconsulari.
* Sebastenus, Sebastiæ, in Armenia prima.
Sebastenus, Sebastensis, Sebastæ, in Palæstina prima.
Sebastenus, Sebastiensis, Sebastæ s. Sebasteæ, in Phrygia Capatiana.
Sebastæ s. Sebastiæ, Heliosebastæ, in Isauria.
Sebastiensis, Sebastæ, in Cilicia prima.
* Sebastiani fani, in Brasilia Americæ Septentrional.
Sebastopoleos, in Armenia prima.
Sebastopoleos, in provincia Ponti Polemoniaci.
Sebastopoleos, in Thracia.
Sebenici, in ora Dalmatiæ.
Sebennyti, in provincia Ægypti secundæ.
Seberianensis, in Byzacena Africæ.
Sebiadi, in Phrygia Salutari.
Sebonis, in Libya Tripolitana.
Sebonensis s. Sæbonensis, sub Archiep. Saltzburgensi in Germania.
Seccensis pro Setiensi, *(Sezze)* in Latio.
Secorensis, in prima Achaja.
* Secorensis, Secowensis s. Secoviensis, *(Seckaw)* in Stiria superiore Germaniæ.
Sectoriorum s. Stectoriorum, in Phrygia Salutari.
Sedelensis, in provincia Africæ Proconsulari.
Sedenense concilium A. C. 1267. in provincia Gallia Arelatensi.
Sedraci s. Deiparæ, in quarta Armenia.
* Sedunensis, à Sedunis Episcopus, in urbe Vallesiæ primaria. *(Sion en Vallais.)*
Segermitanus, à Segermis, in Byzacena Africæ.
* Segestericus, Segustericus s. Sistaricensis, *(Sisteron)* in Provinciæ Gallicæ Comitatu.
* Segobiensis, in Castella vetere Hispan. sub Archiep. Toletano.

Seolsiæ,

Seolſiæ, in Suſſexia Angliæ.
Sepiæ, corruptè pro Apiæ, in Phrygia Capatiana.
Sepinas, Sæpinas, (*Supino*) in Samnio, hodie in regno Neapol.
*Septanus, (*Ceuta*) in ora Africæ, ſub ditione Regis Hiſpan.
*Septempedanus ſ. Severini Fani, in Marchia Anconitana.
Septiminicenſis, Septiminiciæ, in Byzacena Africæ.
Serbatianenſis ſ. Scebatianenſis, in Byzacena Africæ.
Serberianus Conventus A. C. *1116. apud Serberiam in Anglia.*
*Serbiæ ſ. Serbitiæ Epiſcopus, in prima Macedonia.
Serçinæ, in Armenia tertia.
Sereddelitanus, in Mauritania Cæſarienſi.
Sergentzii, in Thraciæ exarchatu, provincia Europæ.
*S. Sergii Monaſterium, in Monte Libano, ſedes Archiep. Maronitarum.
Sergiopoleos ſ. Barſalii, in Euphrateſia Syriæ.
Seriadis, in prima Cappadocia.
Seriphi, in prima Achaja.
*Serizanæ (*Sarzana*) in ora Liguriæ Genuenſi.
Sernenſis ſ. Sarnenſis, in principatu citeriore regni Neapol.
Serrenſis, Serrarum, in Africa.
*Serroæ, in Macedonia ſecunda.
Serſennenſis ſ. Cleopatridis, Epiſcopus Coptus in Ægypto.
Serteitanus, Sertæ ſ. Serræ, in Mauritania Sitifenſi.
Sertenſis, in Mauritania Cæſarienſi.
Sertzitanus, in Mauritania Sitifenſi.
*Seſſæ ſ. Sueſſæ, in Terra Laboris, in regno Neapolitano.
Seſtenſis, in Mauritania Cæſarienſi.
Setabitanus (*Xativa* hodie) in regno Valentino Hiſpaniæ.
Setenſis, Settarum, *Σέτ̓ων, Σεττῶν*, Settenorum, in Lydia.
Sethroiti ſ. Sethroïtes, in Auguſtamnica prima Ægypti.
Setnes *κώμης*, in Arabia ſecunda, ſub Patriarcha Hieroſol.
Sevanenſis, in Armenia.
*S. Severinæ, in Calabria ulteriore regni Neapol.
*S. Severini Fani, in Marchia Anconitana.
*S. Severi Fani, in Capitanata regni Neapol.
Sfasferienſis ſ. Sfaſterienſis, in Mauritania Cæſarienſi.
Sibicti ſ. Sibici, in Theſſalia ſecunda.
Sibidæ, in Africa Occidentali.

Sinso-

Sinforienſis ſ. Foroſempronienſis (*Foſſombrone*) in Ducatu Italiæ Urbinate.
Singidunenſis, in Pannonia ſ. Illyrico Occidentali.
Singudini, in Mœſia ſuperiore, exarchatus Daciæ; *ubi Conciliabulum Arianorum* A. C. *366.*
Siniandi, corrupte Σινηθάνδυ, in Piſidia.
Sinitenſis Caſtelli, in Numidia.
Sinnæ municipii, in Africa.
Sinnipſenſis, in Mauritania Cæſarienſi.
Sinopenſis, Sinopes, à Sinopa, in Helenoponto.
Sinuarenſis, Sinnuaritenſis, in Africa Proconſulari.
Sinueſſanum concilium, in Sinueſſana civitate Italiæ, A. C. *303. in crypta Cleopatrenſi.*
Sionenſis, ὁ Σιῶν Epiſcopus, in Aſia Proconſulari.
* Siphani, in prima Cycladum Inſula, exarchatus Aſiæ.
Siphienſis, Caſtri Siphios, in Meſopotamia.
* Sipontinus, Sipontinenſis, Manfredoniæ, in Capatinata regni Neapol.
Sipuriadis, in Mingrelia Aſiæ.
* Sirenſis, Siræ, in prima Achaja, in inſula Archipelagi.
* Sirmienſis (*Szerem*) in Hungaria inferiore.
* Sis, ſedes Patriarchæ Armenii.
Siſciæ, (*Siſſeg*) in Pannonia ſive Illyrico Occidentali.
Siſtaricenſis, Seſterenſis, Segeſtericus, Sigeſtaricus, Ciſtaricenſis, (*Siſteron en Provence*) in Provincia, Galliæ Comitatu.
Siſtronianenſis, in Numidia.
Sitami, in regno Neapol. in Provincia Siberina ſ. Sanſeverinæ.
Sitenſis, Sitarum, in Mauritania Cæſarienſi.
Sitifenſis, in Mauritania Africæ Sitifenſi.
Caſtri Siteon Schifas, in Meſopotamia.
Sithryandi ſ. Siniandi, in Piſidia.
Sitorum, in Lycia.
Sizonitanus, in Caria.
Slaniæ, in Hibernia.
Slebi, in Lagenia Hiberniæ.
Slesvicenſis, Sleswigenſis, in Ducatu inferioris Saxoniæ cognomine.
Smogrenſis, in Sileſia.
Smolenæ, in ſecunda Macedonia.
* Smolenſci, in Lithuania.

Spalensis s. Hispalensis, (*Seville*) in Andalusia Hispan.
Sparensis, Sparæ, in Phrygia Salutari.
Sparnacense concilium A. C *847. in Sparnaco villa Remensis Ecclesia in Gallia.*
Speculojulii, Episcopus in Moravia.
Castri Spelon, in Mesopotamia.
Spigacensis Episcopus, è suffraganeis Patriarchæ CPol.
*Spirensis, Spiræ Nemetum, Nemetensis, in Germania, sub Archiep. Mogunt.
* Spoletanus s. Spoletinus, in Umbria Italiæ.
Sporæ, in Phrygia.
Squillacinus s. Scyllacii, in Calabria ulteriore regni Neapol.
Sresburiensis s. Schurburniæ, in Westsexia Angliæ.
Stabaroti Episcopus interfuit Synodo Photianæ.
Stabiensis, Stabianus, Stabiarum (*Castel a mare*) in provincia Terræ Laboris, in regno Neapol.
Stadiæ, Stadiorum, Cnidi, in Caria.
* Stafangriæ s. Strafangriæ, in Norwegia. Vide Stavangrensis.
Stagiensis, in prima Thessalia, exarchatus Macedoniæ.
* Stagniensis, in ora Dalmatiæ, ditionis Ragusinæ.
Stallæ, in Lydia.
Stampensia concilia & conventus ad Stampas in Gallia diœcesi Carnotensi.
Stauditanus Episcopus in Lydia.
* Stavangrensis (*Smffanger*) in Norwegia.
Stavropolitanus, Stavropoleos, Aphrodisiadis, in Caria.
Stectoriensis, Stectoriorum, Stectorii, in Phrygia Salutari.
S. Stephani s. Surbnarcaveæ, in Armenia.
Stephaniaci, Stephaniæ, Stephanorum, *Στεφανιάκων*, (hodie *Narenta*) in Dalmatia.
Stoborum, *Στόβων*, Stobensium, in Macedonia secunda.
Conventus Stramiacensis, apud Stramiacum in pago Galliæ Lugdunensi A. C. *836.*
Stranensis, Stregnesiensis, in Sudermania Sveciæ.
* Strasburgensis, in Alsatia Germaniæ. Vide Argentoratensis.
Strategidis, in prima Achaja.
Stratonices, in Caria.
Stratoniciæ s. Calami, in Lydia.
* Strengenensis, Stregnesiæ, in Sudermania Sveciæ. Vide Stranensis.
Stridonensis, in Pannonia s. Dalmatia, Illyrico Occidentali.
*Strigoniensis (*Gran*) in Hungaria inferiore.

*Sulmonenſis, Sulmontinus, in Aprutio citeriore regni Neapol.
Sululitanus ſ. Sublectinus, in Mauritania Cæſarienſi.
Summenſis ſ. Zummenſis, in Numidia.
Summulenſis, in Mauritania Cæſarienſi.
Suranenſis, an idem cum Suranenſi ſ. Sorano in provincia Terræ Laboris, in regno Neapolitano.
Surbaſtuaſazin (*S. Matris Dei*) in Armenia.
Surbcarapet (*S. Joannis*) in Armenia.
Surbgrigor (*S. Gregorii*) in eadem Armenia.
Surbnarcavea (*S. Stephani*) in Armenia.
Surbresetacapet (*S. Archangeli*) in Armenia.
Surbuſcam (*S. Crucis*) in Armenia.
Surenſis, Suræ, in Euphrateſia Syriæ.
Surenſis, Σόρων vel Σώρων, in Paphlagonia.
Surhamenſis, Surhami, in Georgia Aſiæ.
Suricanus, in regno Neapolitano.
Suricaſiæ, in Numidia.
Suriſtenſis, Suritanus, in Mauritania Sitifenſi.
*Surrentinus (*Sorrento*) in terra Laboris, regni Neapol.
Surritanus, in Creta inſula.
*Susdalenſis, in Moſcovia.
Suſicazienſis, in Numidia.
Sutanus Epiſcopus interfuit Concilio Lateranenſi A. C. 1515.
*Sutrienſis, Sutrinenſis, Sutrinus & Nepeſinus, in Patrimonio S. Petri.
Syblææ Epiſcopus interfuit Synodo Photianæ; fortaſſe idem Siblii, in Phrygia Pacatiana.
Sycamazontis ſ. Evcomazontis, in prima Palæſtina.
Sycaminenus ſ. Sycamazontis, in Phœnice maritima.
Sycorum Epiſcopus interfuit Synodo Photianæ.
Sydorum, interfuit A. C. 431. Synodo Epheſinæ; fortaſſe pro Iſindorum, in Pamphylia ſecunda.
Sydreorum, Syedrorum, Syedrenſis, in Pamphylia.
Sylæi, Sylleenſis, Pergæ, in Pamphylia ſecunda.
Sylvæ, vide Silvæ.
Symeonii Epiſcopus interfuit Synodo Photianæ.
Synedræ, in prima Pamphylia.
Synnadenſis, Synnadorum, in Phrygia Salutari.
Synnai, Synai, corruptè Sanai, in Phrygia Pacatiana.

Synodiæ,

T.

Tagasensis,

Teatinus, Theatinus, in Aprutio regni Neapolitani.
Tebennorum, (fortaſſè, inquit Harduinus, pro *Etennorum*) in Pamphylia ſecunda.
Tebeſtinus ſ. Teveſtinus, Tebeſtenſis, à Thebeſte, in Numidia.
Tegeæ, in provincia Peloponneſi ſ. in tertia Achaja.
Teglatenſis, in Numidia.
Tegulatenſis, idem ut videtur cum Teglatenſi.
Teitarum, Τηΐων, in Aſia Proconſulari.
Telenſis ſ. Thelenſis, in provincia Africæ Proconſulari.
* Telenenſis ſ. Tolonenſis (*Toulon*) in Provincia Galliæ, ſub Archiep. Arelat.
Teleptenſis, à Telepte, in Byzacena Africæ.
* Teleſinus, Theleſinus, Theleſinenſis, in principatu ulteriore regni Neap.
Telmiſſenſis ſ. Termeſſi, in Pamphylia ſecunda.
Telmiſſi, in Lycia.
Temiſonii, in Phrygia Capatiana. Vide Thamiſiopoleos.
Temni, in prima Aſia.
Temoitanus Epiſcopus Coptus, in Ægypto.
Temonianenſis ſ. Temunianenſis, in Byzacena Africæ,
Temoniarenſis, idem ut videtur cum priore.
Temonis, in Sardinia. Vide Arboreæ.
Tempſanus, Temſanus, Tempſanenſis, in Calabria citeriore regni Neap.
Tencalbanenſis Epiſcopus interfuit A. C. 1409. Concilio Piſano.
Teneſenſis, in Arcadia.
Tenitanus ſ. Thenitanus, in Byzacena Africæ.
Tenedi, de Tenedo, inſula inter Cycladas.
* Teniſi, Tiniæ, in inſularum Cycladarum provincia.
Tenicææ, in Mauritania Cæſarienſi.
Tenneſi ſ. Tennitanus, Epiſcopus Coptus in Ægypto.
Tennonenſis, in provincia Africæ Proconſulari.
Tentyrites, in Thebaide ſecunda Ægypti.
Teputzæ Epiſcopus interfuit Synodo Photianæ.
* Teramenſis ſ. Interamnæ & Aprutii, in regno Neapol.
Terdonenſis ſ. Dertonenſis, (*Tortona*) in Ducatu Mediolanenſi.
Tereonenſis, in Hibernia.
Terganenſis ſ. Teruanenſis, in Flandria. Vide Tarvanenſis.
Tergaſi Epiſcopus interfuit Synodo Photianæ.
* Tergeſtinus, Tergeſtinenſis, (*Trieſte*) in Iſtria.

à The-

à Thebeste ſ. Tebeſtinus, in Numidia.
Thelenſis ſ. Telenſis, Trellarum ſ. Thelarum, in Africa Proconſulari.
Theleſinenſis ſ. Teleſinus, in principatu ulteriore regni Neapol.
Themiſonienſis, Themiſorum, in Phrygia Pacatiana.
Theneſi, in prima Auguſtamnica Ægypti.
Thenitanus, Tenitanus, à Thenis, in Byzacena Africæ.
Themiſſi ſ. Thenniſi, Θεννήσȣ, in Auguſtamnica Ægypti.
Concilia apud Theodonis villam palatium Regium in diœceſi Metenſi.
Theodoriatarum ſ. Germiorum Epiſcopus, in Bithynia.
Concilia apud S. Theodoricum, ſ. ad caſtellum S. Theodorici in territorio Galliæ Remenſi.
Theodorii Epiſcopus, in provincia Rhodopes in Thracia.
Theodoropoleos ſ. novæ Theodoſiopoleos, Evchaniæ, in provincia Europæ Thracia.
Theodoſienſis, Theodoſiæ ſ. Theodoſianæ, in Taurica Cherſonneſo. Vide Caphæ.
Theodoſiæ, in media Ægypto; hodie Taha-il-Amadin, ſedes Epiſcopi Copti.
Theodoſiopoleos ſ. Peperenſis, in Aſia Proconſulari.
Theodoſiopoleos ſ. Apri, in provincia Europæ, in exarchatu Thraciæ.
Theodoſiopolitanus Armeniæ vel primæ Cappadociæ.
Theodoſiopoleos, in Oſrhoëne Syriæ.
Theodoſiopoleos, in Inſula Cypro, ſub Patriarcha Antioch.
Theodoſiopoleos, in Phrygia Pacatiana.
Theodoſiopoleos, in Piſidia.
Theodoſiopoleos, in Arcadia, ſub Patriarcha Alex.
Theodoſiopoleos, in prima Thebaide.
Theopoleos ſ. Antiochiæ Syriæ.
Theorinæ, Θεωρείȣ, Theorianus, in Macedonia.
Theotocianorum, in Bithynia.
Theræ inſulæ, in Cycladibus Archipelagi.
Theraſiæ (*Santerini*) in inſula primæ Cycladum provinciæ.
Therenunti ſ. Trimunthi, in ſecunda Thebaide.
Therimacenus, in Oſrhoëne Syriæ.
Thermarum Baſilicarum, in prima Cappadocia, exarchatus Ponti.
Thermenſis, Thermarum Imperialium, Thermarum S. Agapii, manſionis Thermanorum, in Galatia ſecunda, μεγαλικῶν θερμῶν.

Tiberiadis,

Tiberiadis, Tiberienſis, in Palæſtina ſecunda.
Concilium A. C. *907. apud S. Tiberium diœceſeos Agathenſis, in provincia Galliæ Narbonenſi.*
Tiberiopoleos ſ. Odeſſi Epiſcopus, in Mœſia inferiore.
Tiberiopoleos, in Phrygia Pacatiana ; Tiberiopolitanus.
Tibilitanus, in Numidia.
Tiburſicenſis ſ. Tuburſicenſis, in Numidia.
Tiburſicenſis, in Africa proprie dicta ſ. Proconſulari.
Tiburtinus, Tiburtinenſis, (*Tivoli*) in Campania Romana, ſub ditione Pontificis.
Tibuzaretenſis, Tibuſabenſis, in Africa.
Ticeliæ, in Libya Pentapolitana.
Ticenſis, è Ticibus, in Byzacena Africæ.
Ticinenſis ſ. Papienſis, (*Pavia*) in Ducatu Mediolanenſi.
Ticualtenſis, in Byzacena Africæ provincia.
Tididitanus ſ. Tiditanus, in Numidia.
Tieceravanch, in Armenia.
Tifernas, Tiferninus, Tifernenſis, Tiferniſtiberinorum, (hodie *Citta di Caſtello*) in Umbria Italiæ, in ditione Pontificis.
Tiferni Metauri, in Piceno Italiæ, Ducatu Urbinate.
Tifiltenſis, in Mauritania Cæſarienſi.
* Tiflitenſis (*Tebile Cala*) in Georgiæ Metropoli.
Tigabitanus, in Mauritania Cæſarienſi.
Tigamibenenſis, in Mauritania Cæſarienſi.
Tigavenſis ſ. Tigualenſis, in eadem Mauritania.
Tigienſis, in Africa.
Tigillabenſis ſ. Tigillavenſis, in Numidia.
Tigimenſis, Tigimmenſis, in Africa Proconſulari.
Tigiſitanus, in Numidia.
Tigiſitanus ſ. Tingitanus, in Mauritania Cæſarienſi.
Tignalenſis, in Byzacena Africæ provincia.
Tignicenſis, in Numidia.
Tigoriatenſis, in Byzacena Africæ.
Tii, Tienſis, Tianorum, in provincia Honoriadis in Ponto.
Tijucenſis, in Africa.
Timandi, in Piſidia.
Timenutherenſis, Timenothyri, in Phrygia Pacatiana.

Timici-

*Tomeriarum

* Tomeriarum ſ. Pontiopoleos, in Languedocio inferiore Galliæ.
Tonnonenſis, in provincia Africæ Proconſulari.
Toparchi, in quarta Armenia in exarchatu Ponti.
Toperi, Τοπηρȣ, in provincia Rhodopes in Thracia. Vide Ruſii.
Torcellanus, Torcellenſis, Torcellinus, in Ducatu Veneto.
Tornacenſis, (*Tournay*) in Flandria.
Tornobi, Ternobi, Trinobi, in Bulgaria.
Torones, in prima Macedonia.
Tortonenſis ſ. Dertonenſis, in Ducatu Mediolanenſi.
Tortoſenſis ſ. Dertuſenſis, in Catalonia Hiſpan.
Totevanch, in Armenia.
Toxi, in prima Palæſtina.
Trabatenſis Epiſcopus A. 1514. interfuit Concilio Lateranenſi.
Trabyſiæ, in Æmimonto exarchatus Thraciæ.
Traconaræ, (*Draconara*) in Capitanata regni Neapol.
Tracheæ ſ. Tragiæ, inſulæ Archipelagi.
Tracylorum ſ. Traculenſis, ὁ Γαρδίας ἤδι Τραχυλίων, in Lydia.
Tragurienſis, in Dalmatia.
Trajanopoleos, Tranopoleos, in Phrygia Pacatiana; corruptè Gratianopoleos in Actis Concil. Epheſini.
* Trajanopoleos, in provincia Rhodopes in Thracia.
Trajanopoleos ſ. Maroneæ, in eadem provincia.
Trajectenſis ad Moſam, (*Maſtricht*) in Belgio.
Trajectenſis ad Rhenum, Ultrajectinus, (*Utrecht*) in Belgio.
Trajocenſis, in Italia.
Trallenſis, Trallæ, Tralleos, Trallium, in Lydia.
Trallenſis, in prima Aſia.
Tramariſci, in ſecunda Mœſia.
* Tranenſis, Trani ſ. Trajani, in Barenſi provincia regni Neapol.
Tranupoleos, in Phrygia Pacatiana. Vide Trajanopoleos.
Trapejanus ſ. Tropejanus, in Calabria ulteriore regni Neapol.
Trapezarum ſ. Trapezopoleos, in Phrygia Pacatiana.
* Trapezuntinus, Trapezuntis, Trapezupoleos, in provincia Ponti Polemoniaci.
Trapobizyæ, in Hæmimonto Thraciæ.
Trebenſis, in Latio & Campania Felice.
Trebias, Trebienſis, (*Trevi*) in Umbria Italiæ.

Trisipensis, in Africa.
* Trivensis, Tribensis, Triventinus, in principatu ulteriore regni Neapol.
Triumtabernensis, Tribus tabernis in Latio, Vicariatus Rom.
Troadis, à Troade, in provincia Hellesponti.
Trocmadensis, Trocmadorum, Trocmorum, in Galatia secunda; corruptè Trocnadensium, in septima Synodo.
Trœmi, in secunda Galatia.
Trœzenæ, in provincia Helladis.
Trofinianensis, Trophinianensis, in Byzacena Africæ provincia.
Trojanus, Trojæ, in prima Asia.
* Trojanus, Trojensis, *(Troja)* in provincia Capatinata regni Neapol.
* Tropejanus s. Tropiensis, Tropeensis, corruptè Trapejanus, in Calabria ulteriore regni Neapol.
Tropæorum, in provincia Scythiæ.
Troslejana concilia apud Troslejum in pago Suessonico in Gallia.
Trudensis Episcopus A. C. 1512. interfuit Concilio Lateranensi.
Truenti, in Piceno Vicariatus Rom.
* Trugillitanus, in Peruvia Americæ Meridional.
Synodus quinisexta Trullana in trullo palatii CPolitani secretario habita A. C. 692.
Truvascaniæ, in Africa Occidentali.
Truxilli s. Turris Juliæ, *(Thrugillo)* in provincia Hondurasitana Americæ Septentrionalis.
Tuamensis s. Tuaimensis Episcopus, corruptè Tuanienfis, in Hibernia.
Tubiensis, in Africa.
Tubulbacensis, in Byzacena Africæ provincia.
Tubuniensis, in Numidia.
Tuburbitensis, à Tuborba, Tuburbitanus, Tuburbitanorum majorum, in Africa Proconsulari.
Tuburbitanorum minorum, in eadem provincia Proconsulari Africæ.
Tuburnicensis, à Tuburnice, in Africa Proconsulari.
Tuburnicensis, in Byzacena Africæ.
Tubursicensis, de Tubursico, in Numidia.
Tubursicuburensis, in provincia Africæ Proconsulari.
Tubusicensis, Tubarsicensis, in Numidia.
Tubusuptitanus, à Tubusubtu, in Mauritania Sitifensi.
Tucarensis, in quarta Armenia.
à Tucca, in provincia Africæ Proconsulari.

ad

ad Turres Concordiæ, in Numidia.
Turretamallienſis, in Africa Proconſulari.
Turretamallumenſis, Turrium Tamallumenſis, in Byzacena Africæ.
* Turſienſis, in Baſilicata regni Neapolitani.
Turtibulenſis, in Capitanata regni Neapolitani provincia.
Turudenſis, in Africa Occidentali.
* Turuli, (*Chiourlich*) in provincia Europæ exarchatus Thraciæ.
Turummenſis, in Africa Occidentali.
Turuzitenſis, in provincia Africæ Proconſulari.
Tuſavenſis, in quarta Armenia.
Tuſcamienſis, in Mauritania Cæſarienſi.
Tuſcanenſis, (*Toſcanella*) in patrimonio S. Petri.
* Tuſculanus, Tuſculanenſis, Aſculanus, (*Fraſcati*) in Campania Romana.
Tuſdritanus, Dydritanus, in Byzacena Africæ.
Ad Tuſiacum, concilium Tullenſe in Gallia A. C. *860.*
Tuſummenſis Epiſcopus, in Africa Occidentali.
Tuſuritanus, in Mauritania Cæſarienſi.
Tuſuritanus, in Byzacena Africæ provincia.
Tutiſæi, in tertia Armenia.
* Tutelenſis, (*Tulle*) in Aquitania Galliæ, ſub Archiep. Bituricenſi.
Tuvenſis Epiſcopus Coptus, in Ægypto.
Tuzudrumes, in provincia Proconſulari Africæ.
Tuzuritanus ſ. Tuſuritanus, in Byzacena Africæ provincia.
Tyanenſis, in Cappadocia ſecunda.
Tybenſis, Tybarum, in Africa Occidentali.
Tychenſis Epiſcopus interfuit Synodo Photianæ.
Tymandenus, in Piſidia.
Tymbriadenſis, Tymbrados, Tibriadenſis, corruptè Timomariadis, in Piſidia.
Tyndaritanus, Tyndarinenſis, (al. *Tadienſis*) in Sicilia.
Tyrai ſ. Tyræi, in Piſidia.
Tyraſſonenſis, Tyraſſonæ, Turiaſonenſis, (*Tarragona*) in Aragonia Hiſpan. ſub Archiep. Cæſarauguſtano.
* Tyrius, Tyri, in Phœnicia.
Tyſdri, in Byzacena Africæ provincia.
Tzauræ caſtri, in Meſopotamia.

V. U.

* Vallisoletanus, in regno Mexicano Americæ Sept.
Vallitanus, in provincia Africæ Proconsulari.
Apud Vallem Coloris concilium habitum A. C. 1224. inter Ludovicum Regem Franciæ & Henricum Regem Alemanniæ. Et A. 1242. apud Vallem Gvidonis à Jubello Turonensi Archiepiscopo in Gallia.
Valvensis Episcopus, Valbensis, Walvensis, (*Valva*) in regno Neapol.
Vamaccorensis, Vamacorrensis s. Bamaccorrensis, in Africa.
Vamallensis s. Vamaltensis, in Mauritania Sitifensi.
Vanarionensis s. Vanarianæ, in Africa.
* Vanensis, Van s. Artemitæ, in Armenia.
Vangionensis s. Wormatiensis, (*Wormes*) in Palatinatu Rheni in Germ.
à Vanis, Harduino idem à Batnis, in Osrhoëne Syriæ.
Vannidensis, in Mauritania Cæsariensi.
Vantenus, Vantenæ civitatis in Ægypto, fortasse pro Antinoæ.
* Vapincensis, Vappincensis, Vappicensis, Wapincensis, Vapiensis, (*Gap*) in Delphinatu Galliæ.
Varadinensis (*Waradein*) in finibus Hungariæ & Transsylvaniæ.
Vararitanus, in Byzacena Africæ.
Vardimissensis, Bartimissensis, in Mauritania Cæsariensi.
Varenus, Βάρεος, in Hellesponto. Est & Βάρις, in Pisidia.
* Varmiensis, Warmiensis, in Prussia Polonica.
Varnæ, ὁ Βάρνης, prope Danubium, sub Patriarcha CPol.
Vartanensis s. Bartanensis, in Africa Occid.
Vasadensis, Vasadarum, (corruptè ὄυσανδα, Ουάσαδα pro Ουάσαδα) in Lycaonia.
Vasatensis, de Vasatis, Vasaticus, (*Bazas*) in Vasconia, sub Archiep. Auscitano.
Vasensis s. Vesensis, in Lusitania.
* Vasensis s. Vassionensis, Vassinensis, corrupte Vallensis, (*Vaison*) in Comitatu Avenionensi; *ubi habita A. C. 442. & 529. concilia.*
Vassinacensis, in Byzacena Africæ provincia.
Vastinensis, (*Gastinois*) Galliæ tractus, in insula Franciæ.
Vasuanus s. Uvasanus, in Africa Occidentali.
Vatarbensis, in Africa Occid.
Vaudinensis, Vaudini, in Mauritania Cæsariensi.
* Vavrensis, (*Lavaur*) Vauri, in Languedocio superiore Galliæ.
Vazaritanus s. Bazaritanus, in Numidia.

Vaziensis,

Ventanus

Ventanus f. Vintonienfis, Wintonienfis, in Anglia.
*Venufinus, corrupte Verofinus, (*Venosa*) in Apulia & Bafilicata regni Neapol.
Veræ Pacis, in regno Mexicano Americæ Septentr.
*Vercellenfis, corrupte Cellenfis, in ditione Ducis Sabaudiæ.
Verdenfis, Fardunenfis, Firdenfis, in Saxonia inferiore.
Vereceníis, corruptè pro Uceticenfi, in Languedocio inferiore.
Veredunenfis, in Gallia. Vide Virdunenfis.
Verenfis, in provincia Africæ Proconfulari.
Verinopoleos, in Lycaonia.
Verinopoleos, Berinupoleos, in Galatia.
Veriffæ, Beriffæ, corrupte Βιρήσσης, Κηρέσσης, in Armenia.
Apud Vermeriam palatium concilia habita, hodie Verberia in Gallia, in pago Sueffionenfi.
Vernenfia concilia ad Vernum palatium A. C. *755. & 844. celebrata itidem in Gallia in diœcefi Pictavorum Epifcopi.*
Verodunenfis, in Gallia. Vide Virdunenfis.
Verolamienfia concilia, Verolamii in Anglia celebrata.
Veromandenfis Epifcopus, Viromandenfis, Vermanduorum Civitatis, in Picardia Galliæ.
*Veronenfis Epifcopus, in ditione Veneta.
Verronenfis, in Africa.
*Verulanus, Verolanenfis, Verulenfis, Verolanæ, Birolenfis, Herolanenfis, (*Veroli*) in Campania Romana.
Vefceritanus f. Vefcetrenfis, in Numidia.
Vefelitanus, in Numidia.
Vefenfis, Veffenfis, Vafenfis, Vifenfis, (*Vifeo*) in Lufitania.
*Vefontionenfis, Vefuntienfis, Vefoncenfis, Vefontienfis, Vefontionis, Chryfopolitanus, Befonfienfis, Bifuntinenfis, Bifuntinus, Bifentionis, (*Befançon*) in Comitatu Burgundiæ.
*Vefprimii, in Hungaria inferiore.
Veftanus, Veftanenfis, Veftinenfis, in Capitanata Provincia regni Neap.
Vetetinus f. Vicentinus, in ditione Veneta.
Vettonæ f. Bittonæ, in Umbria Italiæ.
Vexionenfis, Wexionenfis, in Oftrogothia Sveciæ.
Uffugenfis, in Calabria citeriore regni Neapol.
*Ugentinus, Urgentinus, Uxentinus, in provinciaHydruntina regniNeap.

Villæ

Villæ Politianæ, in Phœnicia Maritima.
In villa Regia in Gallia concilium habitum à Theodorico Rege A. C. *686.*
Villæregienſis Epiſcopus, in Numidia.
* Vilnenſis, in Lithuania.
Viltenſis, in Provincia Africæ Proconſulari.
Vincenſis, Vincienſis, Vencienſis, in Comitatu Provinciæ Galliæ.
Vindenſis, in Africa Occidentali.
Vindonenſis ſ. Vindoniſſæ, (*Windiſch*) in pago Bernenſi Helvetiorum.
Vinenſis, in provincia Africæ Proconſulari.
Vintimilienſis, in Genuenſi ditione. Vide Vigintimilienſis.
* Vintonienſis, Wintonienſis, (*Winchester*) in Anglia.
* Virapum, Monaſterium, in magna Armenia; ſedes Epiſcopi.
* Virdunenſis, Viridunenſis, Werdunenſis, Veredunenſis, Viridunenſis, Virodunenſis, Virdunis ſ. Articlavorum, (*Verdun*) in Gallia.
Viromandenſis, in Picardia Galliæ. Vide Veromandenſis.
Virrenſis Epiſcopus, in provincia Bremenſi, interfuit Concilio Lateranenſi A. C. 1179. fortaſſe ſcribendum Verdenſis.
Viſalenſis ſ. Viſſabenſis, in Mauritania Cæſarienſi.
Viſenſis, in Africa Occidentali.
* Viſenſis ſ. Veſenſis, (*Viſeo*) in Luſitania.
Viſicenſis, in provincia Africæ Proconſulari.
Viſocenſis, in regno Caſtellæ, Hiſpan.
Viſſalſenſis, in Mauritania Cæſarienſi; vide Viſalenſis.
* Vitebſcitanus (*Witebsky*) in Lithuania.
Vitenſis, in Byzacena Africæ provincia.
* Viterbienſis, in patrimonio S. Petri.
* Viternienſis ſ. Candidæ Caſæ, (*Withern*) in Scotia Meridionali.
Vitonienſis, in Weſtſexia Angliæ.
* Vivarienſis ſ. Albienſis, (*Viviers*) ſub Archiep. Viennenſi in Gallia.
Vizeliacum concilium A. C. *1146. in Burgundia, in caſtro Vizeliaci celebratum.*
* Uladislavienſis, in Cujavia magnæ Poloniæ.
* Uliſiponenſis ſ. Oliſipponenſis Archiepiſcopus, (*Lisboa, Lisbona*) in Luſitaniæ metropoli.
Ullitanus, in Numidia.
Ulpianenſis ſ. Juſtinianæ ſecundæ, in provincia Dardaniæ ſ. Mœſiæ ſuperior.
Ultrajectinus, in Belgio; vide Trajectinus.
ab Ululis, in Africa.

Usaliensis s. Uzalensis, in Africa Proconsulari.
Uscovanch, monasterium in Armenia; sedes Episcopi.
Usellensis s. Lezitanus (*Ales* & *Ussel*) in Sardinia.
Usensis, in Pisidia.
Usilabis, in Byzacena Africæ.
Usilensis, in Africæ Byzacena; vide Usulensis.
Usinadensis, in Mauritania Cæsariensi.
Usipparitanus, in Africa Proconsulari.
*Ustanensis, in Armenia.
Usulensis, Usilensis, in Byzacena Africæ.
Usurgelitanus, in Mingrelia.
Uticensis, in Africa Proconsulari.
Uticensis, in Langvedocio inferiore Galliæ. vide Uceticensis.
Utimari, in Africa.
Utimmensis, in provincia Africæ Proconsulari.
Utimmirensis, in eadem Africa Proconsulari s. proprie dicta.
Utinensis, in ditione Veneta (*Udine*) Forojuliensis provinciæ metropoli.
Utinensis, in Africa proprie dicta s. Proconsulari.
Utinicensis, in Africa Proconsulari.
Utriculanus (*Otrikoli*) in Umbria Italiæ.
Utummensis, in Africa Occidentali.
Utzipparitanus, Uzipparitanus, Uzipparensis, in Africa Proconsulari.
Uvasensis s. Vasnensis, in Africa Occidentali.
Vullensis s. Bullensis, in Africa Proconsulari.
Vulterranus, in Hetruria. vide Volaterranus.
*Vulturariensis, in principatu ulteriore regni Neapol.
Vulturnensis, Vulturanus, in Campania Felice. (*Castel del Volturno.*)
Uxentinus s. Ugentinus, in provincia Hydruntini regni Neap.
Uzabirensis, in Africa.
Uzalensis s. Uzaliensis, in Africa proprie dicta s. Proconsulari.
Uzelensis, in Pisidia.
Uzetensis s. Uzeticensis, in Languedocio inferiore. vide Uceticensis.
Uzipparitanus s. Utzipparitanus, in Africa Proconsulari.
Uzitensis, in Africa Proconsulari.
Uzittarensis, in Africa Occidentali.
Uzusæ, in Thracia.

W.

Waterfordienſis, in Mommonia Hiberniæ.
Watersleviensis, in Ducatu Germaniæ Luneburgenſi.
Wegoracenſis (*Worcbeſter*) in Anglia.
Wellenſis, Vellenſis, (*Welles*) in Anglia, ſub Archiep. Cantuarienſi.
Werdunenſis (*Verdun*) in Gallia. vide Virdunenſis.
Weſtmonaſterienſia concilia in Weſtmonaſterienſi templo S. Petri, Londini in Anglia.
Wexfordiæ, in ora Orientali Lageniæ in Hibernia.
Wexionenſis (*Wexſiö*) Epiſcopus, Vexionenſis, in Oſtrogothia Sveciæ.
*Wiburgenſis ſ. Viburgenſis, in Carelia Sveciæ.
*Wigornienſis (*Worceſter*) in Anglia, ſub Archiep. Cantuarienſi.
Windlesborenſia concilia apud Windlesborum, ſ. Windesbores in Anglia.
*Wintonienſis, Vintonienſis Epiſcopus (*Wincbeſter*) Wentanus in Anglia, ſub Archiep. Cantuarienſi.
*Wiogreceaſterenſis, idem ut videtur cum Wigornienſi.
*Wirtzburgenſis, Wirciburgenſis, Wirsburgenſis, Wirziaburgenſis ſ. Herbipolenſis, in Franconia Germaniæ.
*Worceſtrienſis, in Anglia. vide Wigornienſis.
*Wormatienſis, Vangionum ſ. Vangionenſis, in Palatinatu Rheni, (*Wormes*) in Germania.

X.

Xaliſci ſ. Gvadalajaræ, in nova Gallæcia Americæ Septentrional.
Xanthenſis, Xanthi, in Lycia.
Xanthienſis, Xanthiæ, in Macedonia, provincia Rhodopes.
Xantonenſis ſ. Santonenſis (*Sainctes*) in Aquitania Galliæ.
Xoënſis, Xoaaenſis, Xoitarum, in provincia Ægypti ſecundæ.

Y.

Yporienſis ſ. Eporedienſis, (*Ivrea*) in Pedemontio.
Yprenſis ſ. Iprenſis, (*Ipres*) in Comitatu Flandriæ.

Z.

Zabenſis, Zamæ Regiæ, in Numidia.
Zabenſis ſ. Diabenſis, in Mauritania Sitifenſi.

Zabulo-

Zabulonites, in Palæſtina prima.
Zabunienſis, Zabuniæ Medianæ ſ. Medizabuniæ, in Africa Occid.
Zaćtarenſis, Zattarenſis, in Numidia.
*Zaculmiæ ſ. Stagni, in ora Dalmatiæ ditionis Raguſinæ.
*Zacynthi (*Zante*) in inſulis Venetæ ditionis.
*Zagabrienſis, Zagrabienſis, in Hungaria ſeu Slavonia ad Savum fluvium.
Zagylenſis, Zagelenſis, Zagyleos, in Libya Marmarica.
Zalichi, Zaliches ſ. Leontopoleos, in Helenoponto.
Zallatenſis, in Mauritania Sitifenſi.
Zamenſis, à Zama, in Numidia.
Zamentanenſis, in Armenia.
*Zamorenſis, in regno Legionis Hiſpanico ; vide Numantiæ.
Zanenſis, in Phrygia Capatiana.
Zaparenſis, in prima Macedonia.
Zapatenſis Epiſcopus interfuit Concilio Florentino A. C. 1439.
Zapparenus, (ζάπαρδα, al. Τζάπαρδα) in Macedonia ſecunda.
Zaradoniæ, in ſecunda Achaja, exarchatus Macedoniæ.
Zaradtenſis ſ. Zaradtanſis, in Numidia.
Zaraitenſis, in Mauritania Cæſarienſi. (al. Sitifenſi.)
Zarenſis Epiſcopus (fortaſſe pro *Zoarenſi* Palæſtinæ) interfuit Concilio Chalcedonenſi A. C. 451.
Zarnenſis, in Africa proprie dićta ſ. Proconſulari.
Zarnenſis ſ. Sarnenſis, in principatu citeriore regni Neapol.
Zaroniæ ſ. Zerabenæ, in ſecunda Arabia, ſub Patriarcha Hieroſol.
Zarcelenſis, in Piſidia.
Zaſimorum ſ. Sazimorum, in prima Cappadocia.
Zattarenſis, in Numidia.
Zecchiæ, provinciæ Boſpori ſ. Tauricæ Cherſonneſi.
Zecedepenſis, in Mœſia ſecunda.
Zellenſis, in Byzacena Africæ provincia.
Zeli, Zelon, Zelorum, Zilorum, Zelenſis, (ζῆλα, ζῆλοι, ζῆλαι) in Helenoponto.
Zelonæ, in tertia Armenia.
Zemonenſis, Zemenenſis, in tertia Achaja.
Zemtenſis, in Africa proprie dićta ſ. Proconſulari.
Zenonopoleos, in prima Ægypto.
Zenopi Epiſcopus interfuit Synodo Photianæ.

Zenopoleos

Mantissa de recentibus Historiæ Ecclesiasticæ Scriptoribus.

I. ANNALIUM & HISTORIÆ VETERIS TESTAMENTI.

Natalis Alexandri ætates sex Veteris Test. synopsi Historica & variis dissertationibus illustratæ. Paris. 1689. 8. sex voluminibus, & 1699. fol. duobus Vol. addita sex aliis Historia Eccles. Novi Test. Vide Acta Erud. Tom. I. supplem. pag. 538. & Imbonati Bibl. Hebræo-Latin. pag. 163. seq.

Gabrielis

Gabrielis Alvarez de Toledo, Historia de la Iglesia y del Mundo des de su Creacion hasta il Diluvio. Madrid 1713. fol. Vide Ephemerides eruditorum, Paris. A. 1714. p. 526. 605.

Anonymi reale Kirchen-Historie des Alten Testaments. Vide librum Lipsiæ 1714. 8. editum, cui titulus: Neu-eröffnetes Museum, p. 802. seq. Vide infra, in Jo. Christiano Langio.

Godfrid Arnolds kurtz-gefaßte Kirchen-Historie des Alten und Neuen Testaments. Lips. 1697. 1700. 1708. 8.

Petri Bang Chronologia sacra. Wiburgi 1694. 4.

Ejusdem Computatio temporum Veteris & Novi Test. ib. Vide Andreæ Antonii Stiernmans Aboam litteratam, p. 68.

Roberti Bailii Historia sacra & profana à creatione Mundi ad Constantinum Magnum. Amstelod. 1663. fol.

D. *Balthasaris Bebelii* Historia Ecclesiæ antediluvianæ. Argentorat. 1665. 4.

Ejusd. Historia Ecclesiæ Noachicæ ex vetustissimis litteris antiquitatis eruta, & suffragio Ecclesiæ Christianæ illustrata. ibid. 1666. 4.

Jo. Christoph. Becmanni Analecta Historica ab Orbe condito ad Constantinum M. Francofurti ad Viadrum 1709. 4. Vide Diarium Londinense, the history of the works of the learned. A. 1710. p. 465.

D. *Erici Benzelii* Archiepiscopi Upsal. introductio in Historiam Veteris Test. Ejusdem Vitæ Patriarcharum &c.

Hieronymi de Bocchiis monopanton harmonicum & chronologicum, Pars I. usque ad natum CHRISTUM. Bononiæ 1654. fol.

Jacobi du Bois tyd-thresoor ende kerkelikke historie tot op onzes Heylandes lyden ende hemelvaart. Leyden 1650. 4.

Antonii Bolemni Florus sanctus, ab Orbe condito usque ad CHRISTI tempora. Paris. 1668. 1674. 12.

Jac. Benigni Bossveti, Episcopi Meldensis, Commentarii in universam Historiam ab orbe condito ad Carolum Magnum, quibus & series ac successio Religionis: & Imperiorum vicissitudo exponitur, interprete *Emanuele de Partenai*, Paris. 1718. 12. ex Gallico plus decies Parisiis & Amstelodami excuso, sub titulo: Discours sur l'Histoire universelle pour expliquer la suite de la Religion & les changemens des Empires. Vide Ephemerides eruditorum Paris. A. 1718. p. 549. & A. 1722. p. 371.

D. *Jo. Francisci Buddei*, Theologi Jenensis, Historia Ecclesiastica Vet. Test. ab Orbe condito usque ad CHRISTUM natum, variis observationibus illustrata, tomis duobus, quorum prior in Samuele, posterior ante Historiam Evangelicam desinit. Halæ Sax. 1715. & 1719. 4. Vide Acta Erud. A. 1715. p. 490. & A. 1719. p. 163.

J. R. C. Historia Veteris Test. antediluviana, Lipf. 1722. 4.

D. *Abrahami Calovii* Chronicon Biblicum, præfixum Bibliis ejus illustratis, una cum examine Chronologiæ Biblicæ Ravianæ, Francof. 1672. & 1721. fol.

Jacobi Cappelli Historia sacra & exotica, ab Adamo ad Augustum Imp. Sedani 1613. 4.

Ejusdem Synopsis Historiæ ab Orbe condito ad A. C. 1622. una cum Historiæ Ecclesiast. centuriis quinque ab Augusti ortu ad Valentinianum III. ibid.

Ludovici Cappelli Chronologia sacra ab orbe condito ad CHRISTI tempora. Parif. 1655. 4. & in apparatu ad Biblia Polyglotta Londinensia, Lond. 1657. & separatim recuso Tiguri 1673. fol.

Ejusdem Historiæ Judaicæ Compendium, ab Asamonæorum tempore ad Hierosolymæ excidium, ad calcem Historiæ Apostolicæ illustratæ. Genev. 1634. 3. Salmurii 1683. 4. & me curante Lipsiæ 1691. 8. Idem Historiæ Judaicæ Compendium à Melch. Leydeckero subjunctum Georgii Hornii Historiæ Ecclesiasticæ Lugd. Bat. 1687. 8.

Joannis Flachsenii Chronologia sacra, Aboæ 1692. 8. Vide Aboam literatam p. 68.

Jo. Thomæ Freigii Historia Ecclesiastica ab Orbe condito usque ad obitum Moysis, Basil. 1583. 8.

Compendium Historiæ Ecclesiasticæ *Gothanum*, Gothæ 1666. & 1670. 8. Pars prior, Historiam Veteris Test. complectens, ab Vito Lud. Seckendorfio; posterior à Joh. Christophoro Artopœo concinnata esse dicitur, auspiciis Jo. Henrici Bœcleri. Indicem addidit Henricus Ernestus Treiberus.

Nicolai Gurtleri Origines Mundi & in eo regnorum, rerumpublicarum, populorumque ad modum Historiæ universalis, maximè Ecclesiasticæ. Amst. 1708. 4. Vide Acta Eruditorum A. 1709. p. 257.

Antonii

Antonii le Grand Hiſtoria ſacra à Mundi exordio ad Conſtantini M. imperium libris X. Lond. 1685. 8.

Andreæ Hoji hiſtoria univerſa ſacra & profana ab O. C. ad CHRISTI natalem, Duaci 1629. fol. 2 Volum.

Chriſtiani Junckers Grundlegung zur Kirchen-Hiſtorie Altes und Neuen Teſtaments, Hamburg 1710. 8.

Hiſtoire du vieux & du nouveau Teſtament par demandes & par réponces, avec des reflexions morales par feu Mr. *de Langes*. à Liege, 1718. 8. 3 Vol. Journal des Savans 1718. Octobr. p. 475.

Joachimi Langii, Theologi Hallenſis, Hiſtoria Eccleſiaſtica Veteris Teſt. per ſeptem periodos à Mundo condito usque ad CHRISTUM natum cum Iſagoge exegetica in libros ſacros præcipue hiſtoricos, & ſynchroniſmis hiſtoriæ exoticæ civilis & literariæ, Halæ Sax. 1718. 4. Vide Acta Erud. A. 1718. p. 61. & Memorias Trevoltinas A. 1719. menſe Martio.

Jo. Chriſtian Langii, Paſtoris zu Budiſſin, Grundlegung zu einer realen Kirchen-Hiſtorie des Alten Teſtaments, in zehen Haupt-Abtheilungen. Lipſ. 1717. 8. Vid. Unſchuldige Nachrichten von alten und neuen Theologiſchen Sachen, A. 1717. p. 144.

Wilhelmi Leydeckeri kerckeliike hiſtorie ſoo van het Old als Nieuwe Teſtament, Dordrecht 1691. 8. Vide Acta Eruditor. Tom. 2. ſupplementi p. 61.

Benjamini Marshall tabulæ octo Chronologicæ ab orbe condito ad CHRISTUM natum, Oxon. 1713. fol. Anglicè: Chronological tables in which are contained not only all the chief things of ſacred hiſtory, but alſo all other the moſt remarkeable things that are recorded in any of the antient writers now extant. Vide infra in Whiſtono, & Ephemerides Eruditorum Pariſ. A. 1714. Septembr. p. 317.

Joannis Marshami Canon Chronicus Ægyptiacus, Ebraicus, Græcus, usque ad Imperii Perſici initia. Lond. 1672. fol. & Lipſiæ cum præfatione Ottonis Menckenii τȣ͂ μακαρίτȣ, Lipſiæ 1676. 4. denique Amſt. 1698. 4. In hoc opere Marshamus primus illuſtrat etiam *epochas marmoreas* antiquiſſimas *Arundelianas*, in quas Thomæ Lydiati commentarium edidit ſuasque adjunxit ipſius notas Humfredus Pri-

deaux, cum Jo. Seldeni suisque in alia etiam marmora Arundeliana animadversionibus, Oxon. 1676. fol. Ad easdem epochas marmoreas conferendus Jac. Palmerius in exercitationibus ad optimos auctores Græcos p. 681. seq. Henricus Mascampius in institutionibus Historicis; Rich. Bentlejus differt. Anglice edita de Epistolis Phalaridis p. 205. seq. sed præcipue Franciscus Bianchinus Veronensis in Historia universali probata ex monumentis antiquis, & Italice edita Rom. 1699. 4. p. 320. seq.

Henrici Mascampii, Professoris Duisburgensis, institutiones Historicæ ab Orbe condito ad captivitatem Babylonicam, Amst. 1711. 4.

Ejusdem tabulæ octo Chronologicæ, Petavianis & Perizonianis pleniores ordinatioresque, Duisburgi 1713. fol.

The acts and monuments of the Church before CHRIST incarnate, by *Richard Montagu*. Lond. 1642. fol.

Dionysii Mudzaerts, Ord. Præmonstratensis, kerckeliike historie &c. ab orbe condito usque ad A. C. 1622. Belgicè, Antwerp. 1622. fol. duobus Volum.

Jo. Christian Nehringers allgemeine Historie des Alten Testaments. Lipsiæ 1717. 8.

Gvilelmi Nichols Historiæ sacræ libri VII. ab orbe condito usque ad excidium Hierosolymæ, Lond. 1714. 12.

Pauli Pezronii, Ord. Cisterciensis, Canon Chronologicus juxta LXX. interpretum supputationem, ad calcem facis Chronologicæ Dominici Musantii, Leodii 1695. 12. l'Antiquitè des Tems rétablie & defenduë contre les Juifs & les Nouveaux Chronologistes, Paris 1686. 4. Amst. 1687. 12. Defense de l'Antiquité des temps, ou l'on soutient la tradition des Peres & des Eglises &c. Paris. 1691. 4. Vide Ephemerides Eruditorum Paris. A. 1687. p. 107. & 1692. p. 25. & 36. Pezronii quemque hic secutus est If. Vossii Chronologiam sacram oppugnavit *Jo. Marcianæus* Monachus Benedictinus in vindiciis textus Hebraici earumque continuatione. Defense du texte Hebreu & de la Chronologie de la Vulgate &c. Paris 1689. 12. Continuation de la defense du texte Hebreu, ib. 1693. 12.

Henrici Philippi quæstiones Chronologicæ in Testamentum Vetus, Colon. 1637. 4.

The

The old and new Teſtament connected in the hiſtory of the Jews and neighbouring nations, from the declenſion of the kingdoms of Iſraël and Juda, to the time of CHRIST, by *Humphrey Prideaux*, D. D. Dean of Norwich. 2 Volum. Lond. 1716. & 1718. 8. Idem opus Gallice etiam verſum vidit lucem, quinque Vol. Amſt. 1722. 12. & Germanice Auguſto Tittelio interprete, Dresd. 1722. 4. Vide Acta Erud. A. 1718. p. 97. & A. 1721. p. 481. Novellas Reip. litterariæ A. 1717. pag. 3. & 93. Ephemerides literarias Pariſ. 1718. p. 119. & 1722. Decembr. p. 629. Bibliothecam Anglicam Gallice editam à Michaële de la Roche Tom. 1. pag. 1. T. 3. p. 484. & T. 4. p. 42.

Hiſtoire de l' ancien Teſtament diviſée en ſix livres par Mr. l' Abbe *Ragvenet*. Paris 1690. 12. Bibl. Françoiſe de Mr. Camuſat, Tom. 1. p. 290. ſeq. Amſt. 1723. 8.

Christiani Ravii, Berolinatis, Chronologia Biblica, Kilon. A. 1670. fol. quam ad examen revocatam dixi à B. Calovio.

Hugonis Robinſoni Annales Mundi univerſales libris XIV. ab orbe condito ad captivitatem Babylonicam, Lond. 1677. fol.

Jacobi Saliani, S. J. Annalium Eccleſiaſticorum Veteris Teſtamenti usque ad CHRISTI mortem, connexis Annalibus imperii Aſſyriorum, Babyloniorum, Perſarum, Græcorum atque Romanorum, Volumina VI. fol. Pariſ. 1619.--1624. Colon. 1620.--1624. Pariſ. 1641. editio auctior ſecundis auctoris curis. Flavio Joſepho, quem frequenter reprehendit, iniquiorem Salianum multi notarunt. Annalium Saliani epitome, unico volumine prodiit Pariſ. 1635. Colon. 1638. Rothomag. 1646. 1655. fol. Contractum ex iisdem Annalibus enchiridion Chronologicum, Colon. 1638. 12.

Henrici Samerii, S. J. Chronologia ſacra ab orbe condito usque ad CHRISTUM natum, confutatis multorum (Gilberti Genebrardi aliorumque) ad hunc diem calculis, Antwerp. 1608. fol.

J. H. S. P. P. Nucleus Hiſtoriæ univerſalis ab orbe condito ad Maccabæorum tempora, Herborn. 1716. 12. Vide Ephemerides Eruditorum Pariſ. A. 1717. p. 405.

D. *Jo. Andreæ Schmidii* Compendium Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ Veteris Teſt. decem epochis comprehenſum, Helmſt. 1708. 8.

Christiani Schotani Bibliotheca Historiæ sacræ Vet.Test. Franeqv. 1662.fol. 2 Vol. per modum fusi & copiosi in Sulpitium Severum commentarii, à quo veteri scriptore culto atque elegante notum est succinctum historiæ sacræ compendium tradi.

Jonæ Conradi Schrammii Chronologia Regum Israëlis restituta, Helmst.4.

Eduardi Simsoni Chronicon historiam Catholicam complexens, seriemque historiarum ex sacris Bibliis & probatæ fidei auctoribus singulari studio secundum tempora digerens ab exordio Mundi ad Annum CHRISTI septuagesimum primum, Oxon. 1652. fol.

Friderici Spanhemii, filii, Chronologia sacra & Historia Ecclesiastica Veteris Test. inter opera ejus tribus junctim excusa voluminibus, Tomo primo, Lugd. Bat. 1701. fol.

Henrici Spondani Annales Veteris Testamenti à Mundi creatione ad ejus reparationem, Paris. 1639. Colon. 1640. fol.

Geerlof Svikeri JCti, algemene kerkelyke en wereldlyke geschiednissen, Amst. 1721. fol. duobus Volum. editore Clariss. Viro Isaaco Verburgio. Ab orbe condito usque ad obitum Wilhelmi III. Angliæ Regis.

Histoire de l'ancien Testament par le Pere *Talon*.

Jo. Olai Terseri Chronologia sacra ab origine Mundi ad natum CHRISTUM, Upsal. 1657. 8.

Augustini Tornielli Novariensis, Congregationis S. Pauli Clerici Regularis, Annales sacri & profani ab Orbe condito ad eundem CHRISTI passione redemtum. Mediolan. 1610. Francofurti 1611. & 1640. Colon. 1622. & Antwerp. 1620. fol. De Torniello ejusque Annalibus vide sis Ludovicum Ellies duPin Tom. 17. Bibl. Ecclesiasticæ pag. 58. & Diarium Venetum, giornale de' letterati d'Italia T. X. p. 232. sq.

Historia Veteris Test. ex elementis D. *Vallemontii*, cum Bossveti diss. de successione religionis, Latine versa ex Gallico à Petro Montmedy, Ratisbonæ 1710. 8.

Jo. Vignolii Conspectus Chronologiæ ab exitu ex Ægypto usque ad captivitatem Babylonicam. Bibl. Germanique T. 3. p. 107. sqq. Hist. Critique de la Rep. des lettres T. 6. p. 375.

Campegii Vitringa hypotyposis Historiæ & Chronologiæ sacræ à Mundo condito usque ad finem Sæculi à nato CHRISTO primi, una cum typo doctrinæ Propheticæ, Franeqveræ 1698. 1708. 8. Leowardiæ 1716. 8.

Matthai Vogelii, Abbatis Alperspacensis in Ducatu Wirtembergico, Peregrinatio Ecclesiæ, das ist: Biblische Kirchen-Historie, allein aus Heiliger Göttlicher Schrifft Alten und Neuen Testaments kurtz verfasset, Strasburg 1628. 12. Editor est celebris ille Joh. Valentinus Andreæ, Superintendens Calvensis in Ducatu Wirtembergico, qui similiter A. 1630. 12. edidit Ecclesiam militantem, das ist, kurtze Kirchen-Historie aus des seel. Lucæ Osiandri, Senioris, Centurien kürtzlich zusammen gezogen. In hoc libello operam & studium cum Jo. Valentino Andreæ posuit Jo. Bernhardus Wagnerus, Pastor Ecclesiæ Gemmerigheimensis.

Gerhardi Joannis Vossii Chronologiæ sacræ Isagoge. Tomo sexto sive ultimo operum Vossii, Amst. 1701. fol. & separatim Hagæ Comitis, 1659. 4.

Isaaci Vossii Chronologia sacra ad mentem Veterum Hebræorum & præcipue Josephi exposita. Dissertatio de vera ætate Mundi, cum Castigationibus ad objecta Georgii Hornii, Christiani Schotani aliorumque, Hagæ Com. 1661. 4. ad calcem dissertationis de translatione LXX. Interpretum.

Jacobi Usserii Annales Veteris Testamenti à prima Mundi origine deducti, una cum rerum Asiaticarum & Ægyptiacarum Chronico à temporis Historici principio usque ad extremum Templi & Reip. Judaicæ excidium, Lond. 1650. & 1654. fol. Deinde Paris. 1673. & Bremæ 1686. fol. addita etiam utrobique Chronologia sacra postuma Usserii, quæ separatim pridem lucem viderat Oxon. 1660. 4. Melior Annalium, operis incomparabilis, editio Genevensis A. 1722. fol. in qua notæ quædam & emendationes ex chirographo auctoris accessere, additique liber Usserii de annis Syro-Macedonum, & alius de Symbolo Apostolico vetere, vitaque Usserii scripta à Thoma Smitho & edita pridem Londini 1707. 4.

Mich. Watsoni historia antediluviana, Kil. 1665. 4. schediasma paucis constans foliis.

Gvilelmi

Gvilelmi Whistoni Tabula Chronologica, complexa Antiquitates Hebraicas, Phœnicias, Ægyptias & Chaldaicas, tam ante quam post diluvium, comparatas invicem excerptasque ex Pentateucho Samaritano, Josepho, Sanchoniathone, Herodoto, Dicæarcho, Manethone, Eratosthene, Abydeno, Beroso, Varrone, Ptolemæo Mendete, Obeliscis Ægyptiacis, Marmore Pario & scriptoribus omnis generis originariis, cœpta primum ab erudito Episcopo *Ricardo Cumberland*, aucta deinde, perfecta & concinnata ab origine Mundi usque ad æram Nabonassari Regis Babylonici, à qua Humfredus Prideaux insigne suum opus incipit, vulgataque supplementi instar ad tabulas Chronologicas eruditissimi Episcopi Wigorniensis Gvilelmi Lloydii editas à Marshallo, Lond. 1721. fol. Anglicè.

Joh. Hieronymi Wiglebs Kirchen-Historie von Erschaffung der Welt bis auf CHRISTUM, in Fragen und Antworten. Halle 1716. 4. Vid. Unschuldige Nachrichten von Alten und Neuen Theologischen Sachen, A. 1716. p. 365. Aug. Hermanni Francke monita Pastoralia p. 91.

D. *Gustavi Georgii Zeltneri* chronotaxis millenarii quarti, Altdorf. 1709. 4.

*** *** ***

Zweymal zwey und funfzig auserlesene Biblische Historien aus dem Alten und Neuen Testamente; mit Fragen, daraus zu examiniren, nützlichen Lehren, und erbaulichen Gedancken bey jeder Historie, vor die Hamburgische Jugend abgefasset von Hrn. **Joh. Hübnern**, Rectore des Johannei daselbst, nebst einer Vorrede eines Hoch-Ehrwürdigen Ministerii der Stadt Hamburg. 1714. 8. atque deinde sæpius Lipsiæ in 8. & 12.

M. **Johann Wagners**, Pastoris zu Weissen-Schönbach und Grockstat, hundert und vier auserlesene Biblische Historien, nebst einer Vorrede **Christoph Conrad Bessers**, Pastoris und Inspectoris zur Schulpforte. Lips. 1717. 8. Liber eadem utili & jucunda methodo ad prioris imitationem in juventutis Christianæ usus concinnatus.

D. *Justi Gesenii* Biblische Historien Altes und Neuen Testaments, zwey Theile, jeder 54. Lectiones. Brunsvici 1719. 8. tertia editio.

D. R. G. abregé de la Sainte Bible, en forme de questions & de reponses familieres. à Rouen 1707. Mem. de Trevoux A. 1708. p. 249.

Histoire choisie de l'Ancien & de Nouveau Testament, avec de courtes reflexions à la fin de chaque article. Paris 1722. 12. Journal des Savans 1722. Octobr. pag. 439.

2. ANNA-

2. ANNALIUM ET HISTORIÆ ECCLESIASTICÆ NOVI TESTAMENTI.

Ante laudatissimum opus Centuriarum Magdeburgensium vix unus & alter, ac levi brachio Historiam Ecclesiasticam vel tradere vel illustrare aggressus erat, unde Stanislaus Hosius Cardinalis ad Antonium Cardinalem Amulium Epist. 95. serio dolet studium Patrum Ecclesiæ adeò à suis ad illud temporis neglectum. *Verum hæreticorum incredibili quadam diligentia, nostra vero plus quàm supina nec unquam satis deploranda negligentia factum est, ut hoc essent loco rationes Ecclesiæ, quo nunc eas esse maximo cum animorum nostrorum dolore cernimus - - - Nam unde nobis nata sunt Centuriæ, quarum illust. D V. suis in litteris meminit, quàm ex eo quod & in edendis & in evolvendis priscorum Patrum libris tantum studium posuerunt hæretici, cùm à nobis qui per Dei gratiam Catholici sumus, prorsus negligi viderentur. Multos cernere licuit proximis superioribus annis, qui præter Thomam aut Scotum vix alium quenquam auctorem legerent, quodque magis dolendum est, ne sacra quidem Biblia, quæ diligentius evolverent, digna judicarunt. Et credat illustrissima D. V. non esse contemnendum laborem hunc hæreticorum in istis Centuriis conscribendis. Cum enim viderent* &c. Ante Centurias non memini aliquid in hoc genere exstare quod memorare referat, quam *Claudii Seysselii* Historiam Ecclesiasticam editam Gallice Paris. 1534. fol. Sed longe aliis subsidiis, longe alia industria, copia & accuratione elaboratæ sunt *Centuriæ*, quas verò elogio Frid. Spanhemius vocat *Bibliothecam totius Christianæ antiquitatis*, Centuriæ XIII. totidem in folio Voluminibus primum excusæ sunt Basileæ ab A. 1559-1574. Auctor præcipuus Matthias Flacius, ἐργοδιώκτῃ Ebelingo Alemanno, Consule Magdeburgensi: cæteri qui operam suam collocarunt Martinus Copus, Jo. Wigandus, Matthæus Judex, Basilius Faber, M. Pancratius Veldpock, Andreas Corvinus & Thomas Holthuterus; & qui in excerpendis scriptoribus fuere assidui, Ambrosius Hidfeld, David Cicelerus, Caspar Leunculus, Wilhelmus Radensis, Nic. Beumullerus, Bernhardus Niger & Petrus Schrœder, Conrado Agrio amanuensi. Collectanea inedita ad Seculum XIV. XV. & XVI. in Bibliotheca Gvelferbytana adhuc asservari, Wilhelmus Ernestus Tentzelius memoriæ prodidit, Bibl. curiosæ T. 1. p. 437. Editio Ludovici Lucii, Basil. 1624. licet nitidior, tamen male audit a) ob omissas Epistolas dedicatorias variaque in

X ipso

a) B. D. Calovius pædia studii Theolog. p. 337. Jo. Gottlieb Moller, Gedanensis, in decade Observ.

ipſo opere interpolata ac truncata. Singulæ Centuriæ digeſtæ per ſedecim capita, quorum ***primum*** breviter totius Sæculi conſpectum offert velut in tabella; ***ſecundum*** tractat de propagatione Eccleſiæ, & quibus locis ac regionibus Evangelium perſonuit; ***tertium*** de ſtaru Eccleſiæ vel tranquillo vel obnoxio perſecutionibus, & de pœnis perſecutorum; ***quartum*** de doctrina ejusque inclinatione; ***quintum*** de hæreſibus & erroribus gravioribus; ***ſextum*** de Cerimoniis & ritibus Eccleſiæ per varias regiones Orbis terrarum; ***ſeptimum*** de politia ſive regimine & diſciplina Eccleſiaſtica; ***octavum*** de ſchiſmatibus & controverſiis in Eccleſia agitatis; ***nonum*** de Conciliis; ***decimum*** de Epiſcopis & Doctoribus; ***undecimum*** de Hæreticis; ***duodecimum*** de Martyribus; ***decimum tertium*** de miraculis & prodigiis; ***quartum decimum*** de rebus externis ſeu politicis Judæorum; ***decimum quintum*** de ſtatu religionum extra Eccleſiam, de Judaiſmo, Ethniciſmo, & à Sæc. VII. Muhamedaniſmo; ***decimum ſextum*** denique de ſtatu & mutationibus politicis Imperiorum. Quæ præterea ad hiſtoriam hujus operis faciunt, peti poſſunt ex præfationibus ad Centurias, & ex narratione b) de Hiſtoria Eccleſiaſtica Magdeburgenſi contra Juſtum Menium, cum Scholaſticorum Witebergenſium & Juſti Menii reſponſione, Witteb. 1558. 4. ex Jo. Guil. Molleri Centuriarum Magdeburgenſium recenſione Hiſtorico-critica, Gedani 1696. 4. Caſp. Sagittarii introductione in Hiſt. Eccleſ. cap. 13. p. 240. ſqq. D. Jo. Frid. Mayeri eclogis de fide Baronii & Bellarmini ipſis Pontificiis ambigua cap. 1. D. Tho. Ittigii præfat. ad ſelecta capita Hiſt. Eccleſ. ſæculi primi, D. Joh. Andreæ Schmidii conſilio de Centuriis Magdeb. emendandis, defendendis & continuandis, Helmſt. 1700. 4. & ex D. Simonis Joannis Arnoldi ſcripto vulgato Magdeb. 1715. 8. cui titulus: ***Decus Magdeburgenſe.*** Conferre etiam jurabit D. Jo. Fabricii, Abbatis Regiæ Luteræ & Theologi Helmſt. Bibliothecam T. 2. p. 424. ſq.

In Bibliotheca Gallica Crucimanii pag. 92. legas ***Franciſcum Burgoinum*** Gallice edidiſſe compendium hiſtoriæ Eccleſ. excerptum è Centuriis Magdeburgenſibus. ***François Bourgoin, Nivernois, Chanoine en l'Egliſe de Nevers, & depuis Miniſtre à Geneve, a eſcrit l'Hiſtoire Eccleſiaſtique extraite des Centuries de Magdebourg, imprimée l'an 1560. ou environ, à Geneve.*** Notiſſima

Obſerv. Miſcell. cap. 3. D. Jo. Frid. Mayer de fide Baronii p. 4. D. Tho. Ittig præf. ad Sæculi I. ſelecta capita p. 5.

b) Unſchuldige Nachrichten von alten und neuen Theologiſchen Büchern / A. 1710. pag. 657. ſeq.

sima autem omnibus Epitome Centuriarum Magdeburgensium, quam egregio studio concinnavit B. D. *Lucas Osiander* senior, Ecclesiastes Eslingensis, eique continuationem sæculi XIV. XV. & XVI. adjunxit. Totum opus tribus spissis voluminibus in quarto absolvitur, desinitque in Colloquio Ratisbonensi, quod A. C. 1601. habitum esse constat. Primores Centuriæ octo, lucem viderunt Tubingæ A. 1592. ad 1602. 4. Eodem anno 1602. prodiit etiam Centuria decima sexta, cæteris uberius descripta. Denique secutæ Centuriæ IX. X. XI. XII. XIII. XIV. & XV. A. 1613. 4. Recusa priora volumina etiam A. 1607. 4. Et Germanice versa à Davide Fortero, Francof. 1597--1608. 8. Svecice ab Erico Schrœdero, Holmiæ 1635. fol.

Gerh. Jo. Vossius Epist. 397. ad Jo. Rod. Wetstenium scripta A. 1645. *Equidem nihil magis exoptem, quàm ut Centurias Magdeburgenses edere possim cum brevibus nostris notis. Præclarum est opus: sed est ubi aliquid ab Centuriatoribus illis datum affecta & anticipatæ opinioni, homines enim erant. Est ubi humanitus error obrepserit, præcipue in istis quæ dies postea docuit, aut à scriptoribus antiquis, qui tum temporis non viderunt lucem, vel ubi doctissimi homines in scriptoribus jam ante editis locum esse corruptum observarunt. - - - Verùm tot incurrentibus adversis, nihil audeo polliceri. Quamobrem nihil æque exopto quam ut alius - - - hoc suscipiat negotium. Is esto, qui hoc saxum diu jam volvit vir clarissimus* Ludovicus Lucius, *quem ex scriptis jam ante annos vicenos novi.* Dicitur & idem Lucius continuationem Centuriarum molitus fuisse, sed nec illa lucem vidit, neque quam jussu Ducis gloriosiss. memoriæ Rudolphi Augusti elaborandam susceperat Theologus Helmstadiensis *Gebhardus Theodorus Meierus*, defunctus A. 1694. neque illa cujus spem fecit Rev. D. *Joannes Andreas Schmidius*, cujus Consilium de Centuriis emendandis, defendendis & continuandis jam memoravi.

Ex adversariis Centuriarum Magdeburgensium occurrunt (1) *Conradus Brunus*, cujus admonitioni adversus novam Historicam Ecclesiasticam Matthiæ Flacii Illyrici, editæ Dilingæ A. 1565. 8. respondit Flacius in refutatione invectivæ Bruni contra Centurias Historiæ Eccles. in qua simul recitantur amplius centum historica, maximique momenti Papistarum mendacia, Basil. c) 1566. 4.

(2) *Petrus Canisius*, S. J. cujus Commentarii de Verbi Dei corruptelis, de S. Joanne Baptista Dilingæ 1571. 4. & de beatissima Maria virgine libris V. Ingolstad. 1577. 4. & utraque junctim excusa ib. 1583. fol.

X 2 (3) *Alani*

c) In Casimiri Oudini supplemento de scriptoribus Eccles. p. 627. male excusum A. 1544.

(3) ***Alani Copi***, Londinensis, sive ***Nic. Harpsfeldi*** d) potius dialogi sex, contra summi Pontificatus, Monasticæ vitæ, Sanctorum, sanctarum imaginum oppugnatores, & pseudomartyres. Antwerp. 1566. 1573. 4.

(4) ***Gvilelmus Eysengrein*** de Nemeto Spirensis, cujus catalogus testium veritatis, exstat editus Dilingæ 1565. 4. & ex sedecim e) quos promisit Centenariis primus, novæ Historiæ Ecclesiasticæ Flacii & Collegarum oppositus, Ingolstad. 1566. nec non opus de Romanis Pontificibus, adversus Magdeburgenses, Monachii 1568. fol.

(5) ***Gilbertus Genebrardus***, Theologus Paris. in Chronico post A. 1584. f) sæpius excuso, posteriore tomo thrasonice satis in titulo profitetur se ***Centuriatorum impietatem, mendacia, imposturas coarguere, & doctrinæ Catholicæ continuationem ad singulorum seculorum coronidem ostendere.*** Editio locupletior est Paris. 1600. fol. junctam habens Petri Victoris Palmæ Cajetani continuationem ab A. C. 1585. ad 1600. Syllogen doctrinæ Pontificiæ per singula sæcula contra Magdeburgenses ex Genebrardo excerptam exhibet Antonius Possevinus Bibl. selectæ VII. 37.

(6) ***Onufrii Panvinii*** de primatu Petri, adversus Centuriarum auctores. A. 1591. 4. Ejusdem Onufrii Chronicon Ecclesiasticum à Julio Cæsare usque ad Maximilianum II. sive ad A. 1568. Lovan. 1573. fol. præmisso indice auctorum, è quibus Historiam Ecclesiasticam, quæ in Bibl. Vaticana servatur MSta, concinnavit.

(7) ***Francisci Turriani***, S. J. adversus Magdeburgenses Centuriatores pro Canonibus Apostolorum & pro Epistolis decretalibus Pontificum libri V. Florentiæ 1572. & Coloniæ 1575. 4. Huic præter alios multos abunde responderunt Joannes Dallæus libris de pseudepigraphis Apostolicis & David Blondellus in Turriano vapulante. Turrianum ad Centuriatores oppugnandos instigat, & veterum Christianorum scripta inedita ab eo premi indignatur Stanislaus Hosius Epist. 77.

(8) In Bibliotheca Hohendorfiana, exquisitissimo illo & locupletissimo rarissimorum librorum thesauro inter Volumina MSta in folio num. 9. pag. 232. memoratur volumen ingens Historiæ Ecclesiasticæ modum

d) Vide Vincentii Placcii τȣ͂ μακαρίτȣ pseudonymos num. 72.

e) D. Tho. Ittig. præf. ad selecta capita Sæculi I. p. 10. seq.

f) Prior liber Chronographiæ jam A. 1570. 12. lucem viderat Lovanii, sed res ante CHristum brevissimè persequitur, & loco secundi libri de rebus post CHristum natum junctam habet Chronologiam Arnoldi Pontaci Burdegalensis.

dum tenentis ſcilicet inter zelum, ut auctori videtur, excedentem utrinque Centuriatorum & Baronii. Qui Baronius Centurias licet nusquam fere nominetenus aggreditur, tamen illis oppugnandis, quas in gratiarum actione ad Philippum Nerium Tomo VIII. annalium ſubjecta *Centurias Satanæ è portis inferis in Eccleſia detrimentum progreſſas* indigno convicio appellat, illis inquam oppugnandis Annales componendos unice in ſe ſuſcepiſſe, eodem in loco diſerte teſtatur. Titulus autem ineditæ illius & mediæ inter Centuriatores & Baronium Hiſtoriæ hic eſt: *Hiſtoire Eccleſiaſtique, extraite de tous les auteurs & des Conciles, les quels entre le zele de Baronius, trop paſſioné pour aggrandir l'autorité du Pape & de la Cour de Rome, & de la trop grande envie des Centuriateurs pour la diminuer, ſervent de reigle pour la reduire à ſon point veritable, avec pluſieurs belles remarques & paſſages, tirez des Conciles, des Epitres des Papes, & des écrits des Peres de l'Egliſe & autres Auteurs, ſur pluſieurs matieres importantes.*

Hi CÆSARIS BARONII a) Annales non perfunctorie dicendi mihi ſunt: nam licet Pontificis ſuprematui ſtabiliendo fuerint ab auctore potiſſimum dicati, tamen Baronius Caſaubono b) etiam judice operam in iſthoc genere litterarum adeo inſignem poſuit, ut omnibus ſua diligentia palmam præcipuerit: Deinde ὑποθέσει δȣλεύων tam multa obſcuravit, c) ut doctiſſimis etiam longam commentandi & examinandi refellen-

a) Baronii vita ſcripta ab Hieron. Barnabæo, Congregat. Oratorij Rom. presbytero libris tribus edita Rom. 1651. 4. & una cum elogiis Baronii à Georgio Fritz, Oratorii Vienneuſis presbytero, collectis, recuſa Viennæ Auſtriæ 1718. 8. Præterea conſulere juvabit H. Spondanum ante Tom. I. epitomes annalium Baronii: Janum Nicium Erythræum pinacotheca I. p. 87. Iſaacum Bullartium Academ. ſcientiar. T. I. p. 179. Joh. Imperialem in muſeo hiſtorico p. 93. editionis à me curatæ, Hieron. Ghilini theatrum virorum doctorum T. I. pag. 37. Alphonſum Ciacconium in vitis Pontificum & Cardinalium T. 2. ſub Clemente VIII. ad A. 1596. Et de Annalibus Baronii Chriſtoph. Hendreichium in pandectis Brandenburg. p. 423. Caſp. Sagittarium introduct. in Hiſt. Eccleſ. cap. 14. D. Thomam Ittigium in diſſert. quam præmiſit ſelectis Hiſt. Eccleſ. ſæculi primi capitibus, D. Jo. Fabricium Helmſt. T. 2. Bibliothecæ ſuæ pag. 429. 450. Præ cæteris D. Jo. Frid. Mayerum τὸν μακαρίτην in eclogis de fide Baronii & Bellarmini ipſis Pontificiis ambigua. Amſt. 1697. 8.

b) Caſaub. prolegom. ad exerc. in Baron.; D. Jo. Frid. Mayer de fide Baronii p. 52. ſeq.

c) Georgius Calixtus de conjugio Clericorum pag. 217. *Pater annalium Baronius Herculeis ſuis laboribus id conſecutus eſt, ut antiquitatem Eccleſiaſticam multis quidem in locis illuſtraſſe & explicuiſſe, ſed longe pluribus iisque fere*

fellendique præbuerit materiam. Natus Soræ Campaniæ urbe prid. Cal. Nov. A. C. 1538. in Congregationem Oratorii A. 1575. d) à Philippo Nerio Romæ conditam receptus, Historiæ Ecclesiasticæ omni studio dare operam & deinde Annales componere jussus fuit. e) Bibliothecæ Vaticanæ postea præfectus in Antonii Cardinalis Carafæ A. 1591. defuncti locum: & Cardinalium Collegio A. 1596. adscriptus à Clemente VIII. atque ni factio obstitisset Hispana illi fortasse successor A. 1605. dandus, diem obiit supremum prid. Cal. Jul. 1607.

In gratiam Augustini Tornielli f) cujus annales *caput Baronii* à Spondano appellantur, Annales Veteris Testamenti scribere omisit:. Annales itaque Ecclesiasticos post præmissum apparatum orditur ab anno nati CHRISTI, quem statuit esse Augusti ab inito triumviratu quadragesimum primum, C. Cornelio Lentulo & M. Valerio Messalino Coss. Olympiadis CXCIV. 2. U. C. 751. Duodecim volumina Annalium, totidem sæcula complectuntur. Postremum volumen definit in A. C. 1198. Tomos duos priores *Onufrius Panvinius* g) delineasse antea, & primam eorum graphidem posuisse creditur, quos deinde Baronius composuerit, poliverit, evulgaveritque. Tomum XIII. XIV. & XV. Patribus Oratorii Romani moribundus commendavit testibus H. Spondano h) & Hieron. Vecchieto, i) quos needum in dias luminis auras productos constat, nisi quod Odoricus Raynaldus Baronii chartis usus esse traditur. Cum Græcarum litterarum Baronius non adeo peritus esset, in

fere majoris momenti obscurasse & involvisse deprehendatur. Quare & suam sibi gloriam ipse detraxit, & laborem studiosis veritatis adauxit. adde Jo. Georg. Dorschæi VIII. Religions-Scrupel p. 353. seq.

d) Hieron. Barnabæus in vita Philippi Nerii, T. 6. Act. Sanctor. 26. Maji p. 543.

e) id. p. 535. seq. & in vita Baronii lib. 1. c. 18. Obiter nota ab illa congregatione Oratorii Romana diversam esse non modo Viennensem, cujus jam memini, sed & Parisiensem A. 1611. conditam à Cardinali Berullo, de qua Sammarthani fratres tomo quarto Galliæ Christianæ p. 987. seq. Richardus Simon in vita Joannis Morini, Nouveaux memoires de Mr. Nodot T. 1. p. 202. seq. &c.

f) Giornale de' letterati d'Italia T. X. p. 233.

g) Cornelius Curtius in elogiis eremitarum Ordinis S. Augustini p. 147.

h) Spondanus præf. ad Auctarium Chronologicum epitomæ annalium Baronii subjectum.

i) Hieron. Vecchietus lib. 6. de ratione sacrorum temporum cap. 8. D. Jo. Frid. Mayer de fide Baron. p. 30.

in ſcriptis ejus linguæ interpretandis adjutus eſt à *Jacobo Sirmondo*, Cardinali *Guil. Sirleto*, k) *Petro Morino*, l) *Aloyſio Lollino* m) aliisque.

EDITIONES Annalium hactenus exſtant octo: prima *Romana* A. 1588. ſq. altera *Veneta* A. 1595. tertia *Colonienſis* A. 1596. quarta *Antwerpienſis* A. 1597–1612. quinta *Moguntina* A. 1601. ſexta *Colonienſis* A. 1601. ſeptima *Antwerpienſis* A. 1675. octava denique *Veneta* A. 1705–1713. in qua licet nitida, tamen verba Auctorum non ſunt diverſis exarata typis quod in Colonienſi commodum eſt, in qua uti in cæteris quoque (præter Antwerpienſes) exſtat ad A. C. 1097. n. 18–143. tractatio *de Monarchia Siciliæ*, excuſa etiam ſeparatim Pariſ. 1609. 8. & oppugnata à M. Antonio de Dominis VI. 12. de Rep. Eccleſiaſtica, & noviſſime à Lud. Ellies du Pin in libro, cui titulus: Defenſe de la Monarchie de Sicile contre les entrepriſes de la Cour de Rome, Amſt. 1716. 8. Edictum Philippi II. Regis Hiſpan. contra Baronium exhibet M. Antonius de Dominis ad libri ſexti calcem, nec non Goldaſtus T. 3. de Imperii Monarchia p. 619. & Samuel Baſnage in limine exercitationum hiſtorico-criticarum contra Baronium.

INDEX poſtumus Cardinalis de Laurea A. 1693. Novembr. 30. denati in Annales Baronii, Rom. 1694. 4. Confer Acta Eruditor. T. 2. ſupplementi pag. 544. Indicem locorum ubi res Judaicas Baronius attingit, Carolus Joſephus Imbonatus inſeruit Bibliothecæ ſuæ Latino-Hebraicæ, editæ Rom. 1694. fol.

VERSIONES cœptæ variis linguis, ſed nulla ultra unum alterumve Volumen proceſſit. Tomus primus *Italice* Franciſco Panigarola interprete, Rom. 1590. 4. Etiam Franciſci Nerlii Cardinalis, neſcio an editam interpretationem à Joanne Ciampino memorari memini: & ab aliis Cardinalis Franciſci Mariæ Tauruſii, quas editas eſſe non exiſtimo. *Germanice* tomum primum transtulit Marcus Fuggerus, Baro de Kirchberg & Weiſſenborn, vulgavitque Ingolſtadii 1574. fol. Valentini Leuchtii verſionem Germanicam, quam alii commemorant, haud vidi: uti nec *Polonicam* Stanislai Carncovii. Verſionis *Gallicæ* à neſcio quo ſuſceptæ facit mentionem in Epiſtola ad Baronium ſcripta Nicolaus Faber.

k) Papebroch. T. 4. Act. Sanctor. Maj. p. 147.

l) Rich. Simon lettr. choiſies p. 242.

m) Aloyſius Novarinus in adagiis ſacris T. 2. p. 36.

ber. n) Eamque A. 1616. vidisse lucem, aliis testimoniis o) cognoscimus.

EPITOMÆ plurimæ exstant, *Latino* præcipue idiomate. In his laudatissima *Henr. Spondani*, Paris. 1612. 1622. 1639. Mogunt. 1618. Colon. 1640. Lugd. 1660. fol. 2 Volum. & Belgice versa cum continuatione ad A. C. 1623. Antwerp. 1623. fol. Brevissima *Ludovici Aurelii* Perusini, Rom. 1634. 12. & Monasterii Westphaliæ 1638. 8. Paris. 1665. 12. Uberior *Abrahami Bzovii*, cum auctario *Jo. Frid. Matenesii*, Colon. 1617. fol. 2 Vol. *Joh. Gabriëlis Bisciola* Mutinensis, S. J. Venet. 1602. 4. duobus Voluminibus, decem sæcula persequentibus, & eodem anno Lugduni atque Coloniæ: atque iterum Coloniæ 1614. 4. ubi sæculum XI. & XII. ex Spondano adjunctum accessit. *Jo. Homtii Scoglii* Historia Ecclesiastica, Pars I. Rom. 1622. 8. & ad Annum 1198. continuata, cum subjuncta Chronologica notatione usque ad A. 1640. Rom. 1642. 4. *Nic. Angeli Caferii* synthema vetustatis, sive flores historiarum, è Saliano, Baronio, &c. Rom. 1667. fol. *Cornelii Schultingii*, Steinwichii, thesaurus antiquitatum Ecclesiasticarum ex septem tomis prioribus Baronii, Colon. 1601. ordine Alphabetico. Et Epitome Tomi VIII. ibid. 1603. *Matthiæ Chesneux*, Augustiniani, speculum Ecclesiæ Catholicæ Chronographicum, Tomus I. Vetus Test. complectens, Leodii 1661. fol. & T. II. sæcula IX. Novi Test. ibid. 1666. fol. Epitome Baronii *Arabice* per Franciscum Brietium, Capucinum Rhedonensem, Rom. 1653. 1655. 4. tribus Volum. quorum tertium etiam continuationem ad A. 1612. continet. Alia Epitome *Italice* ab Odorico Raynaldo, Rom. 1668. 4. de qua diarium Romanum illius anni, Giornale de' letterati di Roma pag. 4. *Alexandri Tassoni* aliam quatuor voluminibus in quarto MStam servavit Neapoli Bibliotheca instructissima illustris viri Josephi Valettæ. Alia Baronii epitome *Germanice* (non memini quo auctore) lucem vidit Coloniæ 1600. 4. Alia *Polonice*, scriptore Petro Scarga, Cracov. 1602. *Gallicas* Claudii Durandi, Jo. Planchæi & Arti Thomæ, haud vidi. His accensendum etiam opus sub Dictionarii Ecclesiastici titulo Gallice editum Paris. 1673. 12. à Carolo Chaulmero, duodecim voluminibus: undecimo & duodecimo indicis vices occupante.

CONTINUATORES inferiores Baronio quidem, consulendi (1) Abraham

n) Du Pin T. 17. Bibl. ecclesiastique p. 53. b.

o) Journal des Savans A. 1702. Mars p. 278.

Abrahamum Bzovius p) Polonus, Ordinis S. Dominici, cujus continuationis tomi octo, ab A. 1199. ad 1564. annales deducunt, Colon. 1616–1635. fol. Tomus postumus q) qui nonus est, ab A. 1565. ad 1572. prodiit Romæ 1672. fol. Tomus II. in editione secunda Coloniensi A. 1625. ad instantiam Ducis Bavariæ r) emendatus legitur ex Jo. Georgii Herwarti ab Hohenburg libro pro Ludovico Bavaro, contra Bzovium edito Monachii A. 1618. 4.

(2) *Odoricus Raynaldus*, Tarvisinus, Congregationis Oratorii Rom. presbyter, relictis etiam Baronii chartis usus s) Baronium continuavit octo tomis ad A. C. 1534. Rom. 1646–1663. & Colon. 1694. fol. Sed & nonum volumen post ejus fata, jam A. 1677. excusum, lucem vidit Rom. 1689. fol. quod continuationem persequitur ad A. 1565. Vide Acta Eruditor. A. 1691. pag. 189. Tomorum octo epitome t) vulgata unico volumine Rom. 1667. fol. Quamquam autem virum eloquentissimum & veritatis amantissimum vocat Steph. Baluzius notis ad vitas Paparum Avenionensium pag. 1084. tamen fide illius tuto stari non posse, multis docet Theologus Parisiensis acri in sextum Raynaldi tomum censura edita Gallice 1667. 8. in libro, cui titulus: *Recueil de diverses pieces pour les defenses des censures de la Faculté contre le livre de Jaques Vernant*

Y &

p) De Bzovio Erythræus pinacotheca I. pag. 198. & Simon Starovolscius in Centuria scriptorum Polonicor. pag. 131. & ante tomum octavum continuationis Bzovianæ, Bælius in Lexico &c.

q) Obiit Bzovius A. 1637.

r) Bzovius etiam retractationem edere coactus, quæ lucem vidit Ingolstadii 1628. 8. De Franciscanorum & Jesuitarum in Bzovium invectivis, vide Bælium. Non esse Bzovium cum quo liceat tuto in tenebris micare, notarunt etiam Conringius de finibus Imperii pag. 399. 431. David Ancillonius melange Critique Tom. I. pag. 281. multique alii. Plagia ipsi objicit Jac. Gaddius de scriptoribus non Ecclesiasticis T. 1. p. 9. Bzovii annales etiam simili, ut Baronium epitome brevi complecti voluit Ludovicus Aurelius Perusinus, sed editam esse non memini.

s) Bohuslaus Balbinus S. J. in quæsitis Oratoriis p. 124. cum dixisset Bzovium non omnibus placere; *ætate nostra*, inquit, *in hoc sacro laudabilius & propius ad Baronii mentem, quippe ex relictis ab eo chartis, eademque methodo, ut Epistolaris, ac proinde majoris auctoritatis foret historia, Odoricus Raynaldus versatus est, aliquot voluminibus Annalium evulgatis.*

t) Quod in Hendreichii pandectis legas Baronii compendium fecisse Raynaldum, errorem esse existimo.

& d' Amadeus Guimenius & contre le Bref & la Bulle d' Alexandre VII. ex qua petiit quæ de Raynaldo Jo. Claudius apud D. Mayerum τὸν μακαρίτην, de fide Baronii pag. 35.

(3) *Henricus Spondanus* u) Mauleolensis ex Reformato Romanæ socius Ecclesiæ & Apameensis Episcopus, non modo Epitomæ Annalium Baronianorum breve Chronologicum auctarium subjecit, deductum ad A. C. 1622. sed etiam singulari opere continuandos eos in se suscepit ad A. 1640. Paris. 1641. fol. duobus Voluminibus, quibus appendix postuma x) in Anno 1646. desinens, successit Paris. 1659. fol. Recusa hæc Continuatio Lugd. 1678. & sine appendice Gallice Petro Coppino interprete. Paris. 1654. fol. 3 Volum. Licet autem succinctior Raynaldo, Bzovioque Spondanus, tamen judicio & diligentia superior, suis interim & ipse nævis haud carens, & perinde ut illi studii in aulam Romanam nimius, cujus magno plausu exceptum id opus testatur Natalis Alex. Tom. 7. Hist. Eccles. pag. 275. edit. in fol. Varia in Spondano reprehendit Leo Allatius diatriba de Nilis pag. 52. & in notis ad Georgium Acropolitam pag. 251. nec non Hieronymus de Marinis, nobilis Genuensis, in observationibus A. 1656. 4. editis ad Spondani Annales, quibus expenduntur nonnulla ejusdem de aliquibus Principibus nationibusque, Jo. Justiniano potissimum & Genuensibus elogia.

Continuationes, quas exspectare jussi sumus, à *Cæsare Becillo*, y) à *Cardinali Coloredo*, z) & à *Josepho Laderchio*, necdum viderunt lucem.

CENSURAS in Baronium ordine alphabetico auctorum, à quibus consignatæ sunt, referre juvat:

Samuelis Basnagii, Flottemanvillæi, Exercitationes ad Baronium, ubi desinit Casaubonus, ab A. C. 35. ad A. 44. num. 89. prodierunt Ultrajecti 1692. 4. Prodromus insignis præstantissimi operis Annalium Politico-Ecclesiasticorum, quorum tria Volumina excusa Roterod. 1706. fol. à Cæsare Augusto ad Phocam usque sive ab Anno ante CHRI-

u) De Spondano consulenda narratio de apostasia ejus, edita Gallice Biturici A. 1595. & Carolus Perraultus in elogiis illustrium Gallorum seculi XVII. Gallice editis Tom. I. p. 34. Casp. Sagittarius introduct. in Hist. Eccles. p. 308.

x) Obiit Spondanus Tolosæ 18. Maji. A. 1643.

y) Allatii apes urbanæ p. 65.

z) Acta Sanctor. T. 6. Maji p. 462.

CHRISTUM natum 43. usque ad Annum à nato CHRISTO 602. Cum autem posteriorum etiam sæculorum spem fecerit vir doctissimus, eam ut feliciter illi liceat implere, multi mecum optabunt.

Christophori Balthasaris ex Pontificio Reformati dissertationes adversus Baronium ineditas vidit & laudavit Dallæus, de quibus adi, si lubet, Bælium in Lexico, ubi de hoc Balthasare differit.

De *Bernardini* cujusdam magno, sed quod lucem non vidit, anti-Baroniano opere vide Acta Erud. T. V. supplementi p. 383.

Davidis Blondelli. Vide infra, in Magendeo.

Jacobi Cappelli libri III. Vindiciarum pro Casaubono contra Rosweidum, Eudæmonojohannem & Jul. Cæsarem Bulengerum. Francof. 1619. 4. Ejusdem assertio bonæ fidei contra Rosweidum, Sedani 1619. 4.

Isaaci Casauboni viri summi exercitationes, ἐργοδιώκτῃ Rege Britanniæ Jacobo I. scriptæ, prodierunt Londini fol. A. 1614. (qui Casaubono emortualis fuit) recusæ Francof. 1615. 4. Genev. 1655. 4. desinunt in anno CHRISTI 34. numero Baroniano 221.

Inedita Casauboni adversaria anti-Baroniana à filio Merico sibi communicata memorat, & ex eis notatu digna nonnulla affert Joh. Seldenus lib. 2. de Synedriis cap. 7. §. 2. p. 179.

Thomæ Comberi, Decani Durhamensis, opus Anglice editum hoc titulo: the Church history cleard from the Roman forgeries and corruptions, found in the Concils and Baronius, from the beginning of Christianity to the end of the fifth General-Council (A.C. 553.) Lond. 1695. 4. Confer Acta Erud. T. 2. supplementi p. 41.

J. A. C. (*Joannis Dartis*) in Senatu Franciæ Advocati animadersiones ad Baronium & Casaubonum, in quibus Baronius tanquam ab Aristarcho arguitur, & à Casauboni tanquam Phalaridis sagittis liberatur, Paris. 1616. 8. & in parte tertia operum ejus Canonicorum junctim editorum Paris. 1656. fol.

D. *Joannes Fabricius*, Helmstadiensis Theologus & Abbas Regiæ Luteræ, varia in Baronio à se notata retulit T. 2. Bibliothecæ suæ p. 432–450.

Melchior Goldastus Baronium perstringit in rationali Politico Tom. 3. Constitutt. Imperialium & in replicatione pro Cæsarea & Regia Majestate & Ordinibus Imperii contra Jac. Gretserum.

Jac. Gothofredus etiam Baronium confutare molitus. Vide Acta Eruditor. T. 5. supplementi p. 383.

Georgii Grenii enneas animadversionum in loca Baronii. Witeb. 1671. 4.

D. *Christiani Kortholti* disquisitiones septem Anti-Baronianæ, Kil. 1677. 4. & additis aliis duabus nec non D. *Adami Tribechovii* exercitationibus quinque ad Baronii A. 34. n. 232–287. Hamb. 1708. 4. Vide Acta Eruditor. A. 1709. p. 306.

Jo. Friderici Krebsii, Rectoris & Professoris Heilsbronnensis, Disputationes VIII. ad Baronii A. 800. Hamb. 1709. 4. Prodierant primum Heilsbronnæ A. 1678. 1679. Vide Ephemerides Eruditorum Paris. A. 1710. p. 31. & Diarium Londinense, the history of the Works of the learned, A. 1710. p. 26. & 195.

Andreæ Magendei sive *Magenelis*, præsidentis magis a) quam metuendi Baronio adversarii, animadversiones in Baronium quæ desinunt in A. 49. prodierunt cum nonnullis *Davidis Blondelli* b) animadversionibus & Epitome Casauboni Magendeana. Lugd. Bat. 1679. fol.

Richardi Montacutii, Bathoniensis & Wellensis ac deinde Norwicensis Episcopi, Analecta Exercitationum adversus Baronium edita Lond. 1622.

a) Confer Bælii Lexicon in Blondello, nota M. & Colomesii Bibl. selectam inter ejus Opuscula junctim à me edita pag. 449. Perraulti hommes illustres qui ont paru en France pendant le XVII. siecle T. 2. p. 177. ubi de Blondello.

b) Alex Morus præf. ad Chronicon Scaligeri: *Baronii Annales is, quem dixi Blondellus, mille castigavit notis, aliquando prodituris, quibus oram exemplaris sui prætexuit, quod exemplar ære suo redemtum bene Proceres Amstelodamenses Bibliothecæ publicæ inferre curaverunt. Super hæc vero & ea, quæ ab aliis animadversa sunt, quæ subnotavimus etiam nos, justum fere Volumen implerent.* A. 1659. Consules Amstelodamenses Marquardum Gudium tum admodum adolescentem sumtu satis splendido & spe professionis publicæ vocarunt ut egregio publico animadversiones Blondellianas curaret, sed fatis alio eum trahentibus res omissa. Vide Gudii Epistolas p. 24. Quæ à Magendeo curata sunt non adeo magni videntur viris doctis. Quantum autem valeret Blondellus in confutando Baronio, pulcherrimis speciminibus demonstravit in opere Gallice edito Genev. 1641. fol. quod inscribitur de primatu in ecclesia, *de la primauté en l' Eglise.*

1622. fol. & deinde auctiora sub titulo apparatus ad Origines Ecclesiasticas, ibid. 1635. fol. Antidiatribæ contra priorem diatribarum partem Julii Cæsaris Bulengeri 1625. fol. ex officina Hulsiana, Genevæ. Θεανθρωπικὸν seu de Vita JEsu CHristi Domini nostri, Originum Ecclesiasticarum libri duo. Lond. 1636. 1640. fol. Jam A. 1612. cum Montacutio expostulavit Casaubonus, quod falcem in suam messem mittere & Baronium ipse quoque oppugnandum sibi sumere voluisset. Vide Epistolam Casauboni MLIX. pag. 617. edit. Almeloveenianæ.

Jo. Henrici Ottii, Theologi Tigurini, examen perpetuum in Annales Baronii, Tiguri 1676. 4. editum desinit in anno trecentesimo, licet auctor totum opus ante obitum absolvit & perduxit usque ad A. 1198. ut patet ex Epistola filii Jo. Baptistæ Ottii edita 1687. 8. atque totum opus, septem in 4. Voluminibus, ad editionem offerente. Vide etiam Novellas Reip. litterar. A. 1687. p. 784. Ejusd. Jo. Henrici Ottii vindiciæ examinis sui contra Augustinum Redingium, prodierunt Tiguri 1681. 4.

Antonii Pagi, Ordinis minorum S. Francisci, viri eruditissimi, Critica Baroniana in quatuor primora sæcula, Paris. 1689. fol. & in totum Baronium, opus postumum, quatuor in folio Voluminibus. Genev. 1705. fol. Cum enim auctor octogenario major A. 1699. Aquis Sextiis die V. Maji diem obiisset, editionis curam habuit fratris filius *Franciscus Pagi*, ex eodem Minorum Ordine, qui in Breviario Historico-Chronologico-Critico de Vitis Pontificum, quod tribus Voluminibus Antwerp. 1717. & 1718. 4. ad sæculi decimi quarti initia perduxit, non pauca itidem in Baronio notat emendatque, quemadmodum & laudatus Antonius Pagi in dissert. Hypatica seu de Consulibus Cæsareis, Lugd. 1682. 4. Ejusdem Pagi Epistola ad Nicasium de Critica sua Baroniana exstat in Novellis Reip. litterar. A. 1699. mense Jul. p. 40.

Joannis Prideaux, Theologi Angli, vindiciæ Casauboni contra Andream Evdæmono-Johannem cum aliis ejus scriptis excusæ Oxon. 1624. 4.

Thomam Reinesium supplementum exercitationum Casauboni ad Baronii Annales molitum legas in epistolis Gudianis p. 316.

Abrahami Sculteti confutatio Baronii de baptismo Constantini Magni Romano, prodiit Neostadii 1607. 4. Idem Scultetus in medulla Patrum, synthesi Theologiæ Eusebianæ cap. 6. pag. 813. *Dignissima historiographo vox est Cæsaris illa Baronii T. 3. Annal. ad A. 324. n. 13.* annales nostros omni suspicione mendacii carere volumus. *Quod si quam animose hoc scripsit, tam fortiter id præstitisset, esset profecto cur de Annalibus istis Orbi Christiano gratularemur. Verum enim vero tantum abest ut à mendaciorum suspicione sibi temperaverit Baronius, ut mendacia ipse magno numero in Annales suos congesserit. Quæ si quis melioris judicii falce resecuerit, non jam amplius solidum Historiæ corpus, sed exangue & vix ossibus suis hærens sceleton est habiturus. Vera me scribere docebunt disputationes in Baronium meæ, quas suo tempore, volet modo Deus, cum veræ antiquitatis & veritatis studiosis communicabo.*

Passim Baronium etiam sibi oppugnandum sumsit *Frid. Spanhemius*, pater, in dubiis vexatis, & filius in historia Ecclesiastica scriptisque aliis.

D. *Adami Tribechovii* exercitationes ad Baronii A. 34. n. 232–287. lucem primum viderunt Kiloniæ 1666. 4. deinde cum Kortholtianis recusæ sunt Hamb. 1708. 4.

Ad *Gerardum Joannem Vossium* ita Gvil. Laudus, Archiepiscopus postea Cantuariensis, in Epistola data 14. Jul. 1628. *De Baronio quod moliri instituis, imprimis laudo, præcipue vero quod fixum habeas minutias non consectari. Certe in opere tam diffuso nimis longum iter esset per minutias, & quæ tædio afficerent & peritos viatores & festinantes. Caput rei est, illa in quibus longius à primitiva Ecclesiâ, Romana recessit, brevibus ostendere, & argumentis insolubilibus demonstrare: quæ utraque tibi factu facilia semper existimavi.* Confer Vossii Epist. 251. 306. & aliam ad Georg. Carletonum, quam edidit Colomesius notis ad Gyraldi dialogos de poëtis pag. 299. Grotius Epist. 237. ad eundem Vossium: *Sed & tu jam forte in Baronio desudas.* At nec Vossii, nec *Christiani Lupi* Augustiniani, Theologi Lovaniensis, aut *Henrici Norisii* Cardinalis scripta lucem viderunt, quibus Baronii Annales emendandi ceperant consilium, de quibus D. Thomas Ittigius præf. ad selecta capita Historiæ Ecclesiast. sæculi primi pag. XLI. neque *Claudii Salmasii*, de quo Laur. Crassus T. 2. elog. p. 211. neque *Davidis Ancillonii*, qui in Miscellaneis Criticis Gallice à filio Carolo editis T. 1. pag. 290. seq. ait plura se volumina observationum in Baronii Annales dare posse, & aliquot illarum lectori exhibet specimina;

Neque

Neque *Gerhardi van Mastricht*, de quo D. Jo. Frid. Mayerus ὁ μακαρίτης in dedicatione eclogarum de fide Baronii ipsis Pontificiis ambigua, & in libro ipso p. 86.

APOLOGIÆ pro Baronio, non adeo magni fere momenti:

Jac. Gretseri, S. J. in rectitudine insipientiæ & falsimoniæ Goldastinæ, Ingolstad. 1611. & in gemina sua defensione 1612. 4.

Heriberti Rosweidi, S. J. lex talionis contra Casaubonum. Antw. 1615. 8. Ejusdem anti-Capellus 1619. & Syllabus malæ fidei Capelli, 1620. 8.

Petri Lansselii, S. J. dispunctio notarum Is. Casauboni de locis Justini Martyris. Ad calcem operum S. Justini in editionibus Græco-Latinis, Paris. 1615. 1636. & Witeb. 1686. fol.

Andreæ Evdæmono-Joannis, Cretensis, S. J. responsio ad caput quartum exercitationis primæ Casauboni, Colon. 1615. 8. Et defensio Annalium Baronii adversus Casaubonum, libris duobus. Colon. 1617. 4. Libri secundi capite tertio etiam *Joannis Matthæi Caryophili* ad exercitationes Casauboni notæ sive stricturæ pag. 125 -- 134. exhibentur. Evdæmono-Johanni responderunt Joannes Prideaux & Jacobus Capellus, de quibus supra. Mericus etiam Casaubonus in pietate adversus paterni nominis hostes & calumniatores, quæ separatim Lond. 1621. 8. pridem edita, Casauboni epistolis edit. Almeloveenianæ Roterdam. 1709. fol. subjicitur.

Julii Cæsaris Bulengeri, S. J. diatribæ bipertitæ in Casaubonum. Lugd. 1617. fol. His respondit Rich. Montacutius.

Augustini Redingii Vindex Veritas Centuriæ primæ Annalium Baronii contra Jo. Henricum Ottium, typis Monasterii Einsiedlensis A. 1680. fol.

Pauli Benii, Eugubini, dissertatio de Annalibus Baronii edita Romæ A. 1596. 4. & Clementi VIII. dicata libellus 46. paginarum, continua Baroniani operis commendatio per hæc quinque capita, à materia Annalium, à persona scribentis, à loco unde in lucem emissi, à tempore in quod incidunt, & à scriptionis ratione.

Jam cæteros Historiæ Ecclesiasticæ Scriptores recentes ordine litterarum perstringere juvat. Nam de veteribus dicere me memini volumine sexto hujus Bibliothecæ, libri quinti capite quarto: atque de Historiæ & Harmoniæ Evangelicæ scriptoribus lib. IV. cap. 5. §. 20. De Historiæ Biblicæ scriptoribus tradidi paullo ante inter Annales & historias Veteris Testa-

Teſtamenti, in quibus locus etiam debetur optimo viro *Georgio Fabricio*, cujus Hiſtoriæ ſacræ libri X. prodierunt Lipſiæ 1564. 1570. 1580. 8. & recenſente Jacobo filio, 1610. 8. & cum notis Jo. Sebaſtiani Mitternacht, Geræ 1669. 8. Leucopetræ 1687. 8. & Norimb. 1703. 8. & verſibus Latinis elegis à Joach. Wethmanno Javrano, Isleb. 1595. 8. & Germanice redditi per Jo. Meurerum, Gryphiswald. 1616. 8. 1627. 8.

3. Scriptores Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ,

Ordine Alphabetico:

A.

Natalis Alexandri, c) Ord. Prædicator. ſelecta Hiſtoriæ Eccleſ. ſeculorum ſedecim capita, Voluminibus ſex & viginti, in 8. Pariſ. 1676. ſeq. & additis etiam ſelectis Hiſtoriæ Eccleſ. Veteris Teſt. capitibus, Pariſ. 1699. fol. octo Voluminibus. Copioſiſſimum ſcientiſſimumque diſſertatorem vocat Jacobus Hommey, in ſupplemento Patrum p. 472. adeo à doctis etiam in Romana Eccleſia laudem fert quam meruit, licet Cenſura Romana notatus, quæ in editione in fol. ſubinde redarguitur.

De *Jo. Valentini Andreæ* compendio Hiſtor. Eccleſiaſticæ, quod ex Luca Oſiandro excerpſit, Germaniceque edidit, dictum ſupra p. 159.

Anonymi Hiſtoria Eccleſiaſtica à detentione S. Pauli Romana usque ad detentionem Turnonii Cardinalis, promiſſa Pariſiis in ephemeridibus litterariis Pariſ. A. 1712. p. 594. necdum lucem vidit quod ſciam.

De *Gotfridi Arnoldi* epitome Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ Vet. & Novi Teſt. Germanice edita, dictum ſupra pag. 153. Ejusd. wahre Abbildung der erſten Chriſten, nach ihrem lebendigen Glauben und heiligen Leben. Francof. editio ſecunda 1700. fol. Ejusd. Kirchen- und Ketzer-Hiſtoria von Anfang des Neuen Teſtaments bis auf das Jahr CHRISTI 1688. Francof. 1699 – 1700. fol. tomi quatuor. Ejusdem ſupplementa, illuſtrationes und emendationes zur Verbeſſerung der Kirchen-Hiſtoria, ibid. 1703. 4. Hiſtoriam Eccleſiaſticam ſuam Arnoldus, quæ Belgice etiam verſa vidit lucem Amſtelodami, recte Apologiam

c) Severin. Wateri Sluteri propylæum Hiſt. Eccleſ. p. 11. D. Tho. Ittigii præf. ad ſelecta Hiſt. Eccleſ. capita p. XLI. Acta Erud. A. 1696. pag. 505. Caſp. Sagittar. introduct. in Hiſt. Eccleſ. p. 364. &c.

giam hæresium schismatumque inscripsisset, cujus quam suspecta sit fides, ubi iñumeris meritissimis viris detrahit, ubi veteres ac recentes turbarum in Ecclesia, novorumque dogmatum auctores tuetur, tot scriptis editis demonstratum est à viris præstantissimis, d) D. Elia Veielio, Jo. Fechtio, Valent. Ernesto Lœschero, Ernesto Salomone Cypriani, Tobia Pfannero, Jo. Frid. Corvino, Frid. Christiano Feustkingio, Andrea Davide Caroli, B. Davide Sculteto nostro, Jo. Philippo Storrio, aliisque compluribus, ut verbum addere non sit necesse. Non pauca etiam in Arnoldi historia notavit D. Jo. Fabricius Theol. Helmst. T. 2. Bibl. suæ p. 452--473.

De *Ludovici Aurelii* epitome Annalium Baronii dictum p. 168. Vide & infra in Horatio Tursellino.

De *Cæsaris Baronii* Annalibus supra p. 165. seq.

Histoire de l'Eglise par Mr. *Jaques Basnage*, Amst. 1698. fol. duobus Vol. Opus eruditum atque egregium, sed quod dogmatum Historiam potissimum ad sæculum decimum usque persequitur. Vide Lud. Neocori Bibliothecam novorum librorum A. 1699. p. 24. Histoire des ouvrages des Savans A. 1698. pag. 278. 382. History of the Works of the learned A. 1710. p. 203. &c.

De *Samuëlis Basnagii* Annalibus Politico-Ecclesiasticis dictum supra p. 170.

D. *Balthasaris Bebelii*, Theologi Argentoratensis ac denique Witebergensis, antiquitates Evangelicæ & Judaicæ, ex quatuor Evangelistis erutæ, & orthodoxis Patrum explicationibus illustratæ. Argentor. 1673. 4. Ejusd. Antiquitates & dogmata Ecclesiæ in tribus prioribus post natum CHRISTUM sæculis, Evangelicæ & hodiernæ ὁμοψήφυ. ibid. 1669. 4. Antiquitates & dogmata Sæculi quarti, ib. 1679. 4. duobus Voluminibus.

Josephi Bingham, Origines Ecclesiasticæ, or the antiquities of the Christian Church; Opus præstantissimum decem tomis in 8. hactenus ab A. 1708. Londini, Anglicè editum: non tam historiam Ecclesiasticam tradit, quam antiquitates, ritus ac disciplinam veteris Ecclesiæ singulari studio illustrat.

De *Jo. Gabrielis Bisciola* Epitome Annalium Baronii dictum p. 168.

De *Francisci Bourgoini* Historia Ecclesiastica dixi supra p. 162.

d) Confer D. Tho. Ittigii præf. ad selecta capita Sec. I. p. LXXVI. seq.

Michaëlis Buchingeri, Colmarienfis, Hiftoria Ecclefiæ Catholicæ & Antichriftianæ; à Petro ad Paulum IV. Papam. Mogunt. 1560.

De *Abrahami Bzovii* Epitome & continuatione Baronii dictum fupra pag. 168. & 169.

Thomæ Caccini Hiftoria Ecclefiaftica, Florent. 1639. fol. Italicè.

D. *Georgii Calixti* de ftatu rerum in Ecclefia Occidentali fæculis VIII. IX. X. & XI. quando Pontificius Dominatus & corruptelæ invaluerunt: Helmft. 1657. & 1661. 4. ad calcem Apparatus Theologici.

Andreæ Caroli, Abbatis San-Georgiani in Ducatu Wirtembergico, memorabilia Ecclefiaftica Seculi à nato CHRISTO decimi feptimi juxta annorum feriem notata. Tubing. 1697. 1702. 4. duobus Volum.

De *Centuriis Magdeburgenfibus* dictum fupra pag. 161. feq. ficut & de *Nic. Angelo Caferrio* & de *Matthia Chefneux*, p. 168.

Hiftoire de l'Eglife par l'*Abbé Choifi*. Tomus primus, tria primora fæcula complexus, lucem vidit Parif. 1703. 4. Tomus undecimus, qui in Anno 1715. & morte Regis Galliæ Ludovici XIV. definit, prodiit hoc ipfo anno 1723. 4.

Joannis Clerici Hiftoria Ecclefiaftica duorum primorum à CHRISTO nato fæculorum è veteribus monumentis depromta & explicata, Amft. 1716. 4. Vide Acta Eruditor. T. 6. fupplementi pag. 881. 521. & memorias litterarias Trevoltinas A. 1716. p. 1785

Joannis Crifpini, vide infra in Joanne Taffino.

D. *Jo. Conradi Dannhaueri* Chrifteis five Drama facrarum, προθεωρία & Actus primus trifecularem Ecclefiæ fortem à CHRISTO in cœlos fublimato usque ad Conftantinum Magnum in throno victoriæ terreftri confidentem exhibens. Argentorat. 1646. 4. & cum Conradi Sam. Schurzfleifchii præfat. Witebergæ 1696. 4. Actus fecundus à Conftantino M. ad Heraclium, curante Jo. Frid. Wandalino, Hafniæ 1708. 4. Vide Acta Erud. 1709. p. 119. Tertius Actus ab Heraclio ad Carolum V. defideratur.

Laurentii Echard general Ecclefiaftical-Hiftory; Hiftorica Ecclefiaftica generalis, à nato CHRISTO ad A. 313. Lond. 1702. fol. Anglicè. Vide Acta Erud. A. 1703. p. 473. Boekfaal van Europe A. 1703. p. 365.

Eliæ

Eliæ Ebingeri Historia Ecclesiastica Sæculi XV. (ita appellat quod verius est XVI.) opus postumum de statu & doctrina Ecclesiæ. Francof. 1662. 4.

Histoire nouvelle de tous les siecles de la nouvelle Loy, contenant succinctement ce qui s'est passé de plus remarquable dans le Monde & dans l'Eglise par le P. *David l'Enfant*. Seconde edition à Paris 1683. 12. sex Voluminibus.

De *Guil. Eysengreinii* centenariis dictum supra p. 164.

B. D. *Joannis Fechtii* tabulæ Hist. Ecclesiasticæ Sæculi XVI. Rostoch. 1690. 4. cum dissertat. de ubertate & fructu historiæ illius sæculi. Ejusdem tabulæ Chronologico-Historicæ ab A. C. 1541. ad 1613. Ad calcem supplementi Historiæ Ecclesiasticæ sæculi XVI. sive Epistolarum ad Joannem, Erasmum & Philippum Marbachios, cum insigni apparatu & notitia historico-literaria editarum Durlaci 1684. 4.

Histoire Ecclesiastique par Mr. *Claude Fleury*. Tomus primus operis hujus eleganter & accurato studio scripti in quatuor, ut cæteri libros dividitur, complectiturque sæcula duo, & prodiit Paris. 1691. 4. Tomus vigesimus ab A. 1339. ad 1414. ibid. 1721. 4. Recusum idem opus in Belgio typis Bruxellensibus, in 12.

Florus Christianus. Vide in Augustino Ribotho, & in Petro à Streithagen.

Ambrosii Gardebosc, Carmelitæ Apamiensis, Historiæ Ecclesiasticæ à CHRISTI ortu ad hanc usque ætatem Synopsis, & in omnia ejus controversa capita dissertationes. Tom. I. Sæculum I. Tolosæ 1713. fol. Vide Ephemerides Paris. A. 1713. p. 547.

L'Histoire Sainte du *P. Gaultruche*, S. J. Gallice quaterdecies excusum opus, quatuor Volum. in 12. & bis Italice. Vide Diarium Venetum, Giornale de' Letterati d'Italia T. 27. p. 475.

Timanni Gesselii, Medicinæ D. Historia rerum memorabilium in Orbe gestarum sive Synopsis Historica Vet. Test. brevi serie digesta, & Historia sacra & Ecclesiastica à nato CHRISTO ad A. 1125. Trajecti ad Rhen. 1661. 4. duobus Volum.

Histoire de l'Eglise depuis JESUS CHRIST jusqves al an 799. par Mr. *Antoine Godeau*, Eveqve de Vence. Paris 1653. 3 Volum. fol. Recusa 1663. 1674. ibid. fol. & quinta editione in Belgio 1680. 12. quinque Volum.

De Compendio Historiæ Ecclesiasticæ *Gothano* dictum supra p. 154.

Victorii Silvestri Grandis storia Ecclesiastica dalla creazione del Mondo sino al secolo corrente. Venet. 1708. 4. 3 Volum.

Hiacinthi Armati de Graveson, Ord. Prædicator. Historia Ecclesiastica variis colloquiis digesta. Vide Diarium Venetum, Giornale de' letterati d'Italia Tom. 27. pag. 465.

Joannis Henichii historia trium primorum sæculorum, Rinthel. 1669. 4. & quarti 1670. quintique post B. auctoris obitum 1674. 4.

Thomæ Hobbesii Historia Ecclesiastica sive satira potius, carmine elegiaco. Augustæ Trinobantum 1688. 8.

Conradi Horneji Historia Ecclesiastica à CHRISTI nativitate ad Constantinum Magnum. Brunswici 1649. 4.

Georgii Hornii Historia Ecclesiastica ab orbe condito ad suam ætatem. Lugd. Bat. 1665. & cum *Dan. Hartnaccii* annotationibus, Lipsiæ 1673. & *Melch. Leydeckeri* notis ac supplemento ab A. 1666. ad 1687. Franeqv. 1687. & cum novo supplemento ab A. 1687. ad 1701. auctore *Jo. Dan. Cramero*, ibid. 1704. 8.

Jo. Henrici Hottingeri Historiæ Ecclesiasticæ N. T. enneas sive res Christianorum, Judæorum, Gentilium, Muhamedanorum, per sæcula novem. Hanoviæ 1655. 8. Historiæ Ecclesiasticæ Dyas sive Sec. X. & XI. id. 1655. 8. Trias sive Sec. XII. XIII. XIV. id. 1656. 8. Tomus quartus Sec. XV. id. 1657. 8. Tomi reliqui quinque à quinto ad nonum, Sec. XVI. Tiguri 1667. 8. res Christianorum potissimum, Orientalium & Occidentalium, & historiam Reformationis Ecclesiæ fuse persequentes.

D. *Jo Wolfgangi Jægeri*, Cancellarii nuper Tubingensis, Historia Ecclesiastica Sæculi XVII. cum parallelismo profanæ lucem vidit Hamb. 1709. fol. & decennium primum Sæculi XVIII. ibid. 1711. fol. Prima tria Sæculi XVII. decennia prodierant separatim Tubingæ 1692. & 1693. 4.

D. *Thomæ Ittigii* Historiæ Ecclesiasticæ primi sæculi selecta capita. Lipsiæ 1709. 4. & secundi, ibid. 1711. 4. Primo sæculo præmissa diss. de scriptoribus Hist. Eccles. recentioribus: secundo de antiquis. Præclarissimum Doctorem hunc meum sæcula quatuor Historiæ

Eccle-

Ecclesiasticæ tradentem magno cum fructu auscultare me memini in patria mea Lipsia A. 1689. seq.

De B. *Christiani Junckeri* Hist. Ecclesiastica dictum supra p. 155.

D. *Christiani Kortholti* (*) Historia Ecclesiastica postuma à CHRISTO nato usque ad sæculum decimum septimum. Lips. 1697. 4. Hamb. 1708. 4. Vide Diarium Berolinense, Nouveau Journal de Berlin A. 1696. p. 483. Acta Erud. A. 1697. p. 438.

Jo. Henr. Krausii memorabilia circa incrementum vel decrementum Ecclesiæ per sæcula XVII. Lips. 1703. 4.

D. *Hieron. Kromayeri*, Theologi Lipsiensis; Ecclesia in Politia, sive Historiæ Ecclesiasticæ Centuriæ XVI. cum dimidia XVII. præmissis propter synchronismos Imperatorum, rebus gestis præcipuis. Lips. 1666. & 1673. 4.

Joannis Kromayeri Indiculus Historiæ Eccles. ab orbe condito ad Synodum Dordracenam. Lips. 1657.

Melchioris Kromayeri Kirchen-Chronica Neues Testaments.

Friderici Adolphi Lampe, Theologi Bremensis nuper, hodie Trajectinæ Academiæ; Synopsis Historiæ sacræ & Ecclesiasticæ ab origine mundi ad præsentia tempora. Ultrajecti 1721. 8.

D. *Joachimi Langii*, Theologi Hallensis, Historia Ecclesiastica à mundo condito ad sæculum præsens XVIII. deducta, & necessariis Imperiorum & rei litterariæ synchronismis instructa. Halæ 1722. 8. Vide Acta Erud. A. 1722. p. 452.

Jo. Georgii Layritzii, Historiæ Sacræ & Civilis Professoris, & postea Superintendentis Baruthini; Synopsis Historiæ Ecclesiasticæ. Lipsiæ 1700. 12.

(*) B. D. Jo. Fechtius Collegio MS. ad Hist. Ecclesiast. B. D. Adami Rechenbergii sect. 1. c. 5. *Ego nunquam persuaderi mihi patiar ut historiam Ecclesiasticam B. D. Kortholti nomine post fata ipsius editam ejus esse credam, quod nec summam in hoc genere Viri eruditionem, nec stylum, nec tractationis indolem in aliis historicis ipsi consvetam ullo modo sapit. Certiorque redditus sum ab amico, in quodam Collegio, cui & Kortholtus tanquam auditor interfuerat, olim ista dictasse* B. D. Sebastianum Niemannum, *Theologum Jenensem, quo Viro & ego olim & Præceptore usus sum & hospite.*

1700. 12. Idem, cujus Historia Papatus, der Römische Pabstes-Thron, prodierat Germanice Baruthi 1685. 4.

De *Wilhelmi Leydeckeri*, Ecclesiastæ Willemstadiensis, Historia Ecclesiastica Belgice edita, dictum supra pag. 155.

De *Melchioris Leydeckeri*, paullo ante in Georgio Hornio.

Lucæ Lossii, Luneburgensis, Ecclesiasticæ Historiæ facta & dicta memorabilia, carmine expressa elegiaco. Francof. 1571. 8.

Memoriale cronologico della storia Ecclesiastica, scritta in lengva Francese da *Guil. Marcello*, Avocato del Parlamento; & translato in Italiano da *Matteo Egizio*. Napoli 1713. fol. Hæc Italica versio propter insignia auctaria & historiam Imperatorum ab interprete additam longe præstat Gallicis editionibus. Sine auctariis prodierat etiam Latine Hamb. 1693. forma minore. .

Gerhardi Meieri, Pastoris Reformati Bremensis, (non confundendi cum D. Gerhardo Meiero, Superintendente Bremensi, hoc ipso A. 1723. 25. Febr. æt. 58. beate defuncto) promissa Historia Ecclesiastica sex primorum sæculorum, de qua Diarium Lipsiense, Neuer Bücher-Saal, parte XXII. p. 752. seq.

Conradi Mel, Ecclesiarum Principatus Hersfeldensis Inspectoris, kurtzer Begriff der Kirchen-Historie Altes und Neues Testaments. Francof. 1712. 8.

D. *Joannis Micralii* Syntagma Historiarum Ecclesiæ, quo ab Adamo Judaicæ & à Salvatore nostro Christianæ Ecclesiæ, politia, ritus, persecutiones, transplantationes, halcyonia, Doctores, Synodi, hæreses & schismata perspicue & ordine proponuntur. Stetin. 1630. 1645. 1660. 8. & cum Continuatione *Dan. Hartnaccii*, Pomerani. Lipsf. 1679. 4.

Dionysii Mudzaert. Vide supra p. 156.

Storia sacra del *Mutio* Justinopolitano. Venet. 1570. 4.

De *Antonii Pagi* Critica Baroniana sive Annalibus dictum supra p. 173.

Onufrii Panvinii Chronicon Ecclesiasticum à Julio Cæsare usque ad Maximilianum II. A. C. 1568. Lovan. 1573. fol. Adde quæ supra p. 164. & 166.

D. *Joannis Pappi* epitome Historiæ Eccles. Argentor. 1584. 8. Witeb. 1711. 12.

1611. 12. & cum *Eusebii Bohemi* continuatione, Witeb. 1626. 8. & auctariis ac supplementis *Henrici Kippingii*. Francof. & Jen. 1661. 1662. 8.

Dan. Parei Hist. Ecclesiasticæ medulla. Francof. 1638. forma minore.

D. *Christoph. Matthæi Pfaffii*, Cancellarii Tubingensis, Institutiones Historiæ Ecclesiasticæ juxta ordinem sæculorum delineatæ. Tubing. 1721. 8. Vide Acta Erud. 1722. p. 71.

Benedicti Picteti, Theologi Genevensis, Histoire de l'Eglise & du Monde de l' onzieme siecle, pour servir de continuation à l' Histoire de Mr. le Sueur. à Geneve 1713. 4. Præstat Sueurio in eo quod scriptores quos sequitur diligenter allegat.

Ludovici Ellies du Pin, A. 1719. 6. Maj. denati, cui Bibliothecam scriptorum Ecclesiasticorum, & tot alia scripta insignia debemus, Historia Ecclesiastica Vet. & Novi Testam. per quæstiones & responsiones. Histoire de l'Eglise par demandes & réponses, depuis le commencement du monde jusqves à present. Paris 1711. 12. quatuor Vol. & Germanice, interprete G. M. H. Ratisbonæ 1713. 8. quatuor Volum. Et Italice à Salvaggio Canturani. Venet. 1713. 12. Vide Diarium Venetum, Giornale de' letterati d'Italia Tom. 27. p. 474. Journal des Savans A. 1712. p. 278. Memoires de Trevoux A. 1712. pag. 553. Neuen Bücher-Saal, parte XVII. pag. 370.

De *Odorici Raynaldi* continuatione Annalium dictum supra p. 169.

D. *Adami Rechenbergii*, Theologi Lipsiensis, Summarium Historiæ Ecclesiasticæ. Lips. 1697. 12. & deinde quinquies amplius.

Augustini Ribothi Florus Christianus. Paris 1666. 1677. 12.

Histoire de l'Eglise depuis l'envoi des Apostres jusqves à l'an 1620. par *André Rivet*. Saumur 1621. 4.

Heriberti Rosweidi, S. J. Historia Ecclesiastica à CHRISTO nato usque ad Pontificatum Urbani VIII. Antwerp. 1623. 2 Volum. fol.

Christophori Sandii, Arianorum promachi, nucleus Historiæ Ecclesiasticæ. Amst. 1668. 8. & auctior 1676. 4. addita etiam appendice 1678. 4. Scriptores qui Sandium, omnem veterum Patrum chorum Arianis adscribentem confutarunt, laudavi Tom. VIII. hujus Bibl. p. 312. seq.

D. *Joh. Andreæ Schmidii* Compendium Historiæ Ecclesiasticæ. Helmstad. 1701. 8.

1701. 8. ac deinde sæpius. Vide Monathlichen Auszug von Büchern, A. 1702. Martio p. 12.

Jo. Samuelis Schœnlands, Pastoris zu Lommatzsch in Meissen, Catechetische Anweisung zur Kirchen-Historie.

De *Cornelio Schultingio* dictum supra p. 168.

Histoire Ecclesiastique par *Claude Seyssel.* Paris 1534. fol.

Eduardi Simsons History of the Church. Lond. 1634. fol.

Justi Sessingii, Superintendentis Rudolstadiensis, Historia quinque primorum Ecclesiæ sæculorum. Jen. 1674. 8. Ejusdem de rebus in Ecclesia & Politia Christiana gestis ab A. C. 1500. ad 1600. Rudolstadii 1700. 8.

Frid. Spanhemii, fil. Historiæ Ecclesiasticæ editio plenior & emendatior exstat in tomo primo ejus Operum junctim excusorum Lugd. Batav. 1701. fol. Prodierat separatim ibid. 1694. 4.

De *Henrici Spondani* Epitome & Continuatione Baronii dictum supra pag. 168. & 170.

Petri à Streithagen, Canonici senioris Heinsbergensis, Florus Christianus, sive Historiarum de rebus Christianæ religionis libri IV. Coloniæ 1640. 8.

Joannis Stübneri tabulæ synopticæ in Historiam Ecclesiasticam Novi Test. Norimbergæ 1684. & additis consimilibus tabulis in Historiam Veteris Testamenti, ibid. 1690. fol.

Histoire de l' Eglise & de l' Empire des dix premiers siecles par *Jean le Sueur.* Genev. 1674. seq. in 4. & 1686. 12. octo Volum. Insigne opus, quanquam dolendum quod scriptores quos sequitur, rarius allegat. Seculum undecimum *Bened. Pictetus* addidit, Genev. 1613. 4.

Sulpicii Severi, veteris & culti scriptoris, qui Historiæ Ecclesiasticæ compendium ad suam ætatem, hoc est ad quartum sæculum perduxit; continuationem edidit Christianus Schotanus, Franekeræ A. 1656. usque ad Henricum Aucupem, hoc est usque ad sæculum decimum: ut continuationem Lugd. Bat. 1626. excusam, quæ à Jo. Sleidano de IV. summis imperiis petita est, omittam. De Sulpicio Severo ejusque editionibus abunde dixi in Bibl. Latina.

L' estat de l' Eglise, avec le discours des temps, depuis les Apostres jusqves à l' an 1580. par *Jean Crispin*, & augmenté d' un appendix terminé sur l' en 1605. par *Jean Taffin*, Ministre de la parolle de Dieu de l' Eglise Françoise à Flessingves, avec un traitté de la religion &

& republiqve des Juifs, depuis le retour de l'exil de Babylone, jusqves au dernier saccagement de Jerusalem. à Bergves sur le Zoom, 1605. 4.

Sebastiani Nani de Tillemont, 10. Jan. A. 1698. ætatis 60. Parisiis defuncti, opus incomparabile *Memoriarum Ecclesiasticarum*, (*) in quo laudatissimam *Usserii* quam in Historia Vet. Test. (†) ille probaverat industriam æmulatus annorum quadraginta labore, Historiam Ecclesiasticam à nato CHRISTO perduxit usque ad Annum 513. atque diligentia fontes consulendi & scriptores citandi accuratione neminem parem habens, neminem secundum, unice commendandus est iis qui Historiam veterem solide tractare cupiunt. Tomus primus memoriarum prodiit Gallice Paris. 1693. 4. quem solum excusum vidit. Cæteri omnes post auctoris fata prælo exierunt, secundus A. 1701. atque ita cæteri, ad decimum sextum sive ultimum usque, qui A. 1712. in lucem datus est. Opus excusum splendide & emendate, sexaginta amplius constat joachimicis. Recudi cœpit in 12. minoribus typis, sed satis nitidis Bruxellensibus, neque inemendate: sed illa editio hactenus non processit ultra tomum septimum. Hisce memoriis addenda ejusdem Tillemontii *Historia Imperatorum* (**) non minore diligentia & accuratione itidem scripta, methodo eadem Gallice & quinque tomis in quarto Parisiis edita, quæ & ipsa in 12. recusa A. 1692. seq. à Bruxellensibus, Historiam Civilem deducit ab Augusti victoria Actiaca ad mortem Honorii Imp. A. C. 423. & quamplurima capita Historiæ Ecclesiast. insigniter illustrat.

Horatius Tursellinus, S. J. in Epitome historiarum à mundo condito libris X. Rom. & Colon. 1621. 1627. 12. & cum *Caroli Camffa* continuatione, ibid. 1649. 8. & Italice Ludovico Aurelio, eodem, qui Baronium in compendium misit, interprete & continuatore. Perusiæ 1633. 12.

A a *Joachimi*

(*) Memoires pour servir à l'Histoire Ecclesiastique, justifiez par les citations des Auteurs originaux. De Fayditi Memoriis quas Tillemontianis opposuit, vid. Hist. des ouvrag. des Sav. 1695. Febr. p. 283.

(†) Perrault, hommes illustres qui ont paru en France pendant le XVII. siecle Tom. 2. pag. 35.

(**) Histoire des Empereurs & des autres Princes &c. justifiée par les citations des Auteurs originaux.

Joachimi Vadiani de aurea usque ad Constantinum M. & de argentea Ecclesiæ ætate liber imperfectus, exstat in tertio tomo scriptorum rerum Alemannicarum, vulgatorum à Goldasto, Francof. 1606. recusorumque 1661. fol.

La vraye Histoire de l'Eglise par *Nic. Vignier*, Lugd. 1601. & 1607. recueil de l'Histoire de l'Eglise depuis le Baptisme de nostre Seigneur JESUS CHRIST jusqves à ce tems.

De *Hieronymi Vignierii* Historia Ecclesiastica MS. vide D. Tho. Ittigium præf. ad selecta capita Seculi I. p. LXIX.

Christiani Eberhardi Weismanni (*) Ecclesiastæ Stutgardiensis, introductio in Memorabilia Ecclesiastica Historiæ sacræ Novi Testam. maxime vero sæculorum primorum & novissimorum ad juvandam notitiam regni DEI & Satanæ, cordisque humani salutarem, Stutgardiæ 1718. & 1719. duobus Volum. quorum prius sæcula quindecim, posterius XVI. & XVII. complectitur. Theologos quosdam nostros adversus duriores ejus censuras vindicavit Clar. noster Seb. Edzardus in animadversionibus ad Weismannum editis Hamb. 1719. 4.

H. G. Welandi tabulæ in Rechenbergianum Historiæ Eccles. summarium. Lipsiæ 1706. 12.

Jo. Wilhelmi Zieroldi Einleitung zur gründlichen Kirchen-Historie, mit der Historia Philosophica verknüpfft. Stargard. 1700. & 1703. 4. Vide D. Mich. Friderici Qvade unpartheyischen Bibliothecarium pag. 249. seq.

4. Scriptores Historiæ Reformationis Ecclesiasticæ.

LUTHERANI:

Anonymi dissertatio Ecclesiastico-Historico-Politica de admirando renati Evangelici Solis ortu, cursuque & progressu. A. 1618. 4.

Anonymi (D. D. A. T. P. P. C.) Denckmahl der Reformation, Witeb. 1717. 8. cum præf. B. D. Caspari Lœscheri.

Anonymi

(*) Acta Erud. Latina A. 1720. p. 413. & Germanica T. V. pag. 765. T. VI. p. 121. Unschuldige Nachrichten von Alten und Neuen Büchern A. 1718. p. 533. A. 1719. p. 644. Journal des Sav. A. 1719. Novembr. p. 545. &c.

Georgius Arnoldus, Cancellarius Numburgensis, in vita Mauritii Electoris Saxoniæ, Germanice versa à Davide Schirmero, editaque cum auctariis Immanuelis Weberi, Giessæ 1719. 8.

Philippi Ludovici Authai, circa A. 1690. Francofurti defuncti, index historicus rerum potissimarum in negotio religionis gestarum ab A. 1517. ad 1617. Francof. 1675. 12.

Jo. Brunsmannus in Apologia Lutheranæ Ecclesiæ contra Bossvetum. Hafniæ 1694. 8.

Jacobus Burchardus in vita Ulrici Hutteni. Wolfenbuttel. 1717. 8. duobus Volum.

D. *David Chytræus* in Saxonia: & in Historia Augustanæ Confessionis (*) Latine Francof. 1578. 4. & Rost. 1576. 4. Germanice.

D. *Georgii Cœlestini* Historia Comitiorum A. 1530. Augustæ celebratorum, in quatuor distributa tomos, Francof. ad Viadrum 1577. fol.

Georgius Fabricius libro VII. & VIII. Originum Saxonicarum.

Io. Basilii Fleuteri, Pastoris Kieslingswaldensis, Historischer Catechismus von der Reformation Lutheri und den Symbolischen Büchern unserer Kirchen. Witeb. 1716. 8.

Io. Caspari Funckenii kurtz-gefaßte Reformations-Historie. Ulm 1717. 8.

Lamperti Gedickens kurtzer Historischer Bericht von dem gantzen Reformations-Wercke. Berlin 1718. 8.

Hermanni ab Hardt, Professoris Helmstadiensis, Historia literaria reformationis, præclara monumenta exhibens de Erasmo, Reuchlino (**) publica illorum temporum corruptione, & de indulgentiis. Lipsiæ 1717. fol. additis Abrahami Sculteti, Reformati Doctoris, Annalibus Evangelicis.

Godfridi Hechtii gründliche Reformations-Historie, cum præf. D. Gvilelmi Wernstorfii. Witeb. 1717. 8. Idem Hechtius in vita Joannis Tetzelii, Witeb. 1707. 4. & secunda auctiore editione 1717. 8.

(*) Conf. Theologorum Saxonicor. Tim. Kirchneri, Nic. Selnecceri & Martini Chemnitii, Gründliche Historie der Augspurgischen Confession und Formula Concordiæ wider Ambros. Wolfium. Lips. 1584. fol. Germanice: & Latine, interprete Jac. Godofredo, Chemnitii genero, 1585. 4. Jo. Sauberti miracula Augustanæ Confessionis, Norimb. 1631. 4. Jo. Georgii Dorschei admiranda A. C. Francof. 1655. 4. &c.

(**) Adire etiam licebit D. Jo. Henricum Majum in vita Reuchlini editam Durlaci 1687. 8. & Dissertationem de religione Erasmi, quam vulgavi Hamb. 1717. 4.

Frid Hortlederi, Consiliarii Vinariensis, Handlungen und Ursachen vom Schmalkaldischen Kriege A. 1546. 1547. Francof. 1617. fol. 2 Vol. & Gothæ 1645. fol. Conferendus & *Lambertus Hortensius* in Beschreibung des Protestirenden Krieges vom Ursprung bis A. 1547. in VII. Büchern. Basil. 1573. fol.

Danielis Hoynovii diss. de causis quibus impulsus B. Lutherus salutare Reformationis negotium suscepit. Regiomont. 4.

D. *Val. Ernesti Læscheri* vollständige Reformations-Acta und Documenta auf das Jahr 1517. Lipsf. 1720. 4. Ej. Zweyter Tomus auf das Jahr 1718. ibid. 1723. 4.

D. *Io. Henrici Maji*, Theologi Giessensis, Historia Reformationis ex scriptis B. Lutheri. Francof. 1710. 4.

D. *Io. Frid. Mayerus* in diss. de Pontificiis processum Leonis X. adversus B. Lutherum improbantibus, Hamb. 1696. 4. Adde G. S. T. Politische Fehler des Päbstischen Hofes, welche die Reformation Lutheri befördert haben. Gvelpherbyti 1718. 8. Ejusdem laudati Mayeri diss. quantum Pontificiis reformatio B. Lutheri ipsis non diffitentibus profuerit, cum priore recusa Lipsf. 1698. 4. sub titulo: Ecclesia Papæa, Lutheranæ patrona & cliens.

Io. Ioachimi Mülleri, Archivarii Vinariensis, Historie der Evangelischen Stände Protestation und Appellation A. 1529. und darauf erfolgten Legation an Kayser Carl den V. wie auch A. 1530. übergebener Augspurgischen Confession. Jen. 1705. 4.

Io. Sebastianus Mullerus in Annalibus Domus Saxonicæ ab A. 1400. ad 1700. editis Germanicè Vinariæ 1700. fol.

Frid. Myconii (*) Superintendentis Gothani A. 1546. 7. April. defuncti, Historia Reformationis ab A. 1517. ad 1542. edita Germanice cum præf. D. Ernesti Salomonis Cypriani. Gothæ 1715. 8. & secunda editio 1718. 8. Auctor ipse de se p. 51. seq. Ejusdem Myconii Epistola prolixa ad Paulum Eberum de primordiis emendatæ Religionis, ex Annalibus P. Jenisi Annæbergicis, excusa ad calcem vitæ Jo. Tetzelii, editæ à Godfrido Hechtio. Witeb. 1717. 8.

Lucas Osiander & alii Hist. Ecclesiasticæ scriptores, in Sæculi XVI. Historia, nec non scriptores Vitæ B. Lutheri, Jo. Mathesius, Nic. Selneccerus, aliique

(*) De Myconio vide Casp. Sagittarii historiam Gothanam p. 168. seq.

aliique bene multi à Clariss. Jo. Abrahamo Wimmero, nuper singulari schediasmate recensiti. Witeb. 1723. 4.

Tobiæ Pfanneri, Celeberrimi Viri, qui A. 1716. 23. Nov. diem obiit, Historia Reformationis, quam molitus est, lucem haud vidit.

Matthiæ Ratzenbergeri, Chur-Fürstl. Leib-Medici, Erzehlung der Händel, so in Sachsen der Religion halber unter Chur-Fürsten Joh. Friderichen, Mauritio und Augusto ergangen; in Gotfrid Arnolds Kirchen- und Ketzer-Historie T. IV. p. 88--96. und mit Joh. Gotfrid Zeidlers Anmerckungen, unter dem Titul: Historiæ Arcanæ; in den Hällischen Anmerckungen T. 2. Observat. 12.

Caspar Sagittarius in Historia Joannis Friderici, Electoris Saxoniæ. Jen. 1678. 4. Idem in Historia Gothana ejusque supplementis. 4.

Christiani Schœtgenii Conspectus lectionum Historico-Ecclesiasticarum ad Reformationem Lutheri spectantium. Francofurti ad Viadrum 1717. 8.

Viti Ludovici à Seckendorf, (*) extincti Halæ Sax. 18. Dec. 1691. Commentarius Historicus & Apologeticus de Lutheranismo, ab A. 1517. ad 1546. contra Ludovici Maimburgii libros tres primores Historiæ Lutheranismi, qui ex Gallico versi Latine adjuncti sunt. Liber primus prodierat Lipsiæ 1688. 4. Libri tres, ibid. 1694. fol. Etiam Acta & documenta singulari Volumine adjungere voluisse testatur Wilhelmus Ernestus Tentzelius Bibl. curiosæ A. 1704. pag. Germanice in commodiorem formam contractum non sine auctario, & accurata de scriptis B. Lutheri notitia, in lucem datum immortale Seckendorfii opus est ab *Elia Frickio*, Ecclesiaste Ulmensi. Lipsiæ 1714. 4. Ausführliche Historie des Lutherthums und deren heilsamen Reformation.

D. *Georgii Spalatini*, (**) Superintendentis Altenburgensis A. 1545. 16. Januar. denati, Annales Reformationis ab A. 1518. ad 1543. quos ex auctoris avtographo primum Germanice vulgavit Rev. D. Salomo Ernestus Cypriani. Lips. 1718. 8.

(*) De illustri Seckendorfio adi B. D. Pippingii memorias Theologor. T. 2. p. 1062. seq. Casp. Sagittarium Hist. Gothanæ c. 15. & Danielis Seifarti mel melicum Principum morientium, T. 2. p. 490. seq.

(**) De hoc B. Lutheri amico illustris Seckendorfius p. 22. & Casp. Sagittarius in memoria Georgii Spalatini, Jen. 1693. 4.

Io. David Steuckards listigen Anläuffe des Satans wider das Reformations-Werck. Witeb. 1719. 4. Confer D. Adami Rechenbergii diss. de obstaculis progressuum Reformationis Lutheranæ. Lipsiæ 1688. 4. & T. 1. diss. Historico-Polit. p. 406.

Georg. Frid. Stieberi Vorspiel zur Historie der Reformation und Leben Lutheri. Gustrov. 1710. 8.

Wilhelmi Ernesti Tentzelii, A. 1707. 24. Nov. Dresdæ extincti, Historischer Bericht vom Anfang und ersten Fortgang der Reformation, nebst unterschiedlichen Urkunden; in zwey Theilen. Gotha 1717. & 1718. 8. Conferenda etiam ejusdem Tentzelii Saxonia numismatica. 4.

Fridericus Thome in Luthero bisseclisene. Gustrov. 1718. 4.

D. *Elias Veielius* in Historia & necessitate Reformationis, ex scriptis Ducis Georgii Anhaltini. Ulm. 1688. 1692. 4.

Ioh. Iacobus Vogelius in vita Joh. Tetzelii, Germanice edita Lips. 1717. 8. & in Annalibus Lipsiensibus itidem vernacula vulgatis, ibidem 1714. fol.

D. *Gvilelmus Wernstorffius* in dissertationibus de primordiis & progressu emendatæ per Lutherum religionis. Witeb. 1708. & 1717. 4.

Jo. Hieron. Wieglebs Evangelische Kirchen-Historie von A. 1517. bis 1555. Halle 1718. 4.

Henrici Wurzeri, Pastoris Nosocomii Hamburgensis, Lutherus Reformator, oder D. Martini Lutheri Reformation Christlicher Lehre. Hamburg 1718. 8.

REFORMATI:

Melchior Adamus in Vitis Theologorum. Heidelberg. 1620. 8. Francof. 1663. 8. & 1705. fol.

Jo. Henricus Alstedius in thesauro Chronologico p. 514. seq.

Anonymi History of the Lutheran Church, Lond. 1714. 8. vide de hoc libro & aliis adversus eum editis Acta Erud. A. 1716. p. 23. seq.

Anonymi histoire veritable du Calvinisme, ou memoires historiques touchant la Reformation, opposées à l'Histoire du Calvinisme de Mr. Maimbourg. Amst. 1683. 12.

Anonymi histoire du Calvinisme & celle du Papisme mises en parallele, ou apologie pour les Reformateurs, &c. Roterd. 1683. 4. & 12. contra eundem Maimburgium.

Petri

Petri Bælii Critique generale de l'histoire du Calvinisme de Mr. Maimburg; editio secunda auctior Amst. 1683. 4.

Jacobus Basnage Histoire de la religion des Eglises reformées, Roterd. 1690. 12. duobus Volum. contra Varillasium & Bossvetum: & tomo quarto Historiæ Ecclesiæ, in fol. itidem Gallice editæ libro XXIV. - XXVII. ibid. 1699.

Petrus Bertius Germanicorum commentariorum lib. 3. p. 308. sqq.

Theodori Bezæ Hist. Ecclesiastique des Eglises Reformées au Royaume de France depuis l'an 1521. jusqv'en 1563. avec un discors des premiers troubles ou gverres civiles. Antwerp. 1580. 8. tribus Vol. Confer Jacobi le Long Bibl. Françoise pag. 78. Idem Beza in vita Calvini, sæpius edita. 8.

Gerhardi Brand Historie der Reformatie, en andere Kerkeliike Geschiedenissen, Amst. 1671. & 1674. duobus Voluminibus, 4. quorum prius in Anno 1600. posterius in 1618. desinit. Belgicè. De prioribus hujus operis, sed minus locupletibus editionibus, vide Adriani Pars indicem Batavicum p. 220. seq. Etiam Anglice vertit Chamberlainius Lond. 1719. 8. quatuor Volum. Bibl. Angloise T. 5. p. 461. & Memoires literaires de la grande Bretagne T. I. p. 38. T. II. p. 277. T. III. p. 7. T. IV. p. 10. T. V. p. 63. T. VI. p. 421. T. VII. p. 152. T. VIII. p. 322. T. IX. p. 1. T. X. p. 275. T. XI. p. 46. & T. XII. p. 347.

Gilberti Burneti, Episc. Sarisberiensis, History of the Reformation of the Church of England. Lond. 1680. fol. duo Volumina, quæ etiam Latine, Melch. Mittelholzero interprete, lucem viderunt Genev. 1689. fol. & Gallice ex Rosemondi versione quam Burnetus vidisse & probasse se in Epistola tomo primo præfixa testatur Lond. 1683. 4. Et Belgice 1686. 4. Etiam Germanicæ versionis mentio fit in Diario Hagensi (Journal Literaire) Tom. 2. pag. 354. quam non vidi. Multis annis interjectis supplementi vice tertium Volumen Burnetus edidit Anglice, Lond. 1715. fol. præmissa introductione ad tertium hoc Volumen, Lond. 1714. 8. Mezeræi etiam exemplo epitomen ipse majoris operis concinnavit Burnetus, atque illud adversus Varillasium, Bossvetum, Fulmannum, Antonium Harmerum, (sub quo nomine latet Henr. Warthonus) aliosque defendit.

Joannes Claudius in libro contra Bossvetum edito, defense de la Reformation.

Io. Cri-

Jo. Crispini Histoire des Martyrs persecutez & mis à mort pour la verité de l'Evangile, Genev. 1554--1561. 8. & 1570. 1582. 1579. 1619. fol. cum auctario Sim. Goulartii. Et Latinè: Actiones & monumenta Martyrum, ibid. 1560. 4.

Io. Foxii, A. 1587. denati, rerum in Ecclesia gestarum commentarii, à tempore Wiclefi ad suam ætatem, libris VI. Basil. 1559. fol. & Anglice, Acta & monumenta Ecclesiæ, Lond. 1583. fol. recusa etiam Lond. 1596. 1632. 1641. 1684. fol. Vide Gvil. Nicolson in Bibl. Anglica (the English historical library) p. 114. seq.

Jo. Henricus Heideggerus in Historia Papatus, novissimo Historiæ Lutheranismi & Calvinismi fabro Maimburgio κατὰ βίαιον reposita. Amst. 1687. 4.

Petri Heylini Ecclesia Anglicana restaurata, præcipue ab A. 1537. Lond. 1661. fol.

Io. Henricus Hottingerus in tomis posterioribus Historiæ Ecclesiasticæ, de qua supra p. 180.

Petrus Jurieu in Epistolis Gallice editis adversus Bossvetum.

Gregorius Leti in vita Caroli V. Italice edita, & in alias etiam translata linguas, ut Germanicam Francof. 1712. 8.

Iac. Perizonius in commentariis historicis rerum per Europam maxime gestarum ab ineunte sæculo sextodecimo usque ad Caroli V. mortem. Lugd. Bat. 1710. 8.

Pierre de la Place, President de la Cour des monnoyes à Paris, Commentaire de l'état de la Religion & de la Republique de l'en 1556. jusqves en 1561. divisé en VII. livres. A. 1565. 8. Vide Jacobi le Long Bibliothecam Historicam Galliæ pag. 77. seq. & alia quædam hujus argumenti, variis auctoribus edita.

Abrahami Sculteti Annales Evangelici ab A. 1516. ad 1536. Heidelberg. 1618. 8. & in historia literaria Reformationis, edita ab Hermanno ab Hardt Francof. 1717. fol.

Joannes Sleidanus (*) qui Reip. Argentoratensis nomine pluribus functus legatio-

(*) De Sleidano vide Thuanum ad extrem. libri XVII. Antonium Teisserium in elogiis Thuaneis T. 1. p. 250. Casp. Sagittarium introduct. in Hist. Eccles. p. 105. seq. Martini Zeileri Historicos, Chronologos & Geographos celebriores parte 2. p. 139. seq. Nic. Reusneri

legationibus, diem obiit A. 1556. Svaſu Jacobi Sturmii ad Hiſtoriam ſcribendam animum appulit, magnaque cum laude compoſuit libros XXV. Commentariorum de ſtatu religionis ac Reip. Carolo quinto Cæſare, ab A. 1517. ad A. 1554. Prima editio.(**) Argentoratenſis A. 1555. fol. Statim recuſa duplici vice A. 1556. & ab *Henr. Pantaleone* in linguam converſa Germanicam. In editione Argentorat. 1559. fol. liber XXVI. acceſſit de rebus Anni 1555. & 1556. Hanc complures deinde aliæ ſunt inſecutæ. *Michaëlis Caſparis Lundorpii* continuatio Sleidani libris XXXIV. ad A. 1594. Francof. 1615. 8. duobus Volum. De continuationibus Germanicis *Michaëlis Bentheri* ad A. 1583. & *Oſiæ Schadæi* ad A. 1620. vide Caſp. Sagittarii introduct. in Hiſt. Eccleſ. p. 118.

Joannis Strype Annales Reformationis ſub Eliſabetha Angliæ Regina, & vitæ Archiepiſcoporum Cantuarienſium Thomæ Crameri, Matthæi Parkeri, Edmundi Grindal, Jo. Whitgifti, & Epiſcopi Londinenſis Joannis Aylmeri, variis Voluminibus Anglicè editæ, in quibus multa accuratius quàm à Burneto traduntur. Vide Acta Erud. A. 1704. p. 315. A. 1712. p. 499. Bibl. Angloiſe T. 1. p. 398. T. 2. p. 295. T. 5. p. 321. &c.

Roger Twisden in the Hiſtorical vindication of the Church of England in point of Schiſm, Lond. 1675. 4.

Philippi Vincentii recherches ſur les commencemens & les premiers progrés

Reuſneri icones p 205. Jo. Jacobum Boiſſardum T. 2. imaginum p. 252. Jac. Verheidenii imagines p. 131. Clarmundi ſive Jo. Chriſtophori Rudigeri vitas eruditorum Germanice editas T. 1. p. 147. Bælii Lexicon in TAPPER, nota E. ubi Sleidani hiſtoriæ inſigne exhibetur teſtimonium; & Matthias Berneggerus, qui ita de eo in Idolo Lauretano pag. 77. : *De Sleidano, qui procul ira, procul odio, ex archivis cùm ampliſſimæ Reip. Argentoratenſis, tum aliis actis publicis ſtatum Religionis & Reip. candide vereque deſcripſit, certis auctoribus mihi conſtat, Imp. Carolum V. hoc tuliſſe judicium:* aut Sleidanus fuit meus Cancellarius, aut mei Cancellarii fuerunt mei proditores: *ejusque lectione delectatum obſtupuiſſe ſecretiſſimarum rerum narratione, & commendaſſe veritatem.*

(**) De hac prima Sleidani editione confer Hermannum ab Hardt præf. ad T. 2. autographorum Lutheri & aliorum p. 21. ſeq.

progrés de la Reformation de la ville de la Rochelle, depuis l'an 1534. jusqv'en 1587. Roterd. 1693. 12.

Henricus Warthonus in appendice ad Historiam litterariam scriptorum Ecclesiasticorum Wilhelmi Cavei, Seculo XVI. De vita B. Lutheri ab *Henrico Wottono* promissa, vide Miscellanea Lipsiensia Tom. VII. p. 112. seq.

ROMANÆ ECCLESIÆ:

Natalis Alexander & alii scriptores Historiæ Ecclesiasticæ sæculi XVI.

M. D. de la Bizardiere in Historia gestorum in Ecclesia memorabilium ab A. 1517. ad 1546. Paris. 1700. 12. Vide Ephemerides eruditorum Paris. 1700. p. 113.

Hieronymus Bolsecus, Medicus Lugdunensis (A. 1585. defunctus) in vita Calvini Gallice sæpius edita & Latine Colon. 1582. 8. interprete Jac. Laingæo, Scoto, Doctore Sorbonico, Paris. 1585. 8. *Papyrius Massonus* sive *Jac. Gillotius* potius (licet Massonii etiam elogiis juncta legitur) in vita Calvini Paris. 1611. 4.

Jo. Benignus Bossvetus, Episcopus Meldensis, in Historia variationis Ecclesiarum Protestantium libris XV. Paris. 1687. 4. & Amst. 1688. 12. duobus Volum.

Abrahamus Bzovius, Odoricus Raynaldus & ***Henricus Spondanus*** in Annalibus Sæculi XVI.

Alphonsus à Castro, & alii de hæresibus scriptores Pontificii, Bernardus Lutzenburgus, Gabriel Prateolus, Theodorus Petreus, &c.

Jodocus Clichtoveus in anti-Luthero, Paris. 1524. fol. Colon. 1525. 4.

Jo. Cochleus de actis & scriptis Lurheri ab A. 1517. ad 1546. Mogunt. 1549. fol. Paris. 1565. Colon. 1568. 4. & Germanice Joh. Christophoro Huebero interprete 1582.

J. le Grand histoire du divorce de Henry VIII. (pro Sandero contra Burnetum) Paris. 1688. 12. duobus Volum. Vide Novellas Reip. literariæ A. 1688. p. 805. & 867. & p. 1342. ubi de Epistola Burneti ad Thevenotum adversus Grandem ibid. vulgata.

Franciscus Guicciardinus, Nobilis Florentinus, in Historia suorum temporum edita Italice, & à Cælio Secundo Carione versa Latine, lib. XIII. p. 169. seq. & lib. XX. p. 547. seq. edit. Italicæ Venet. 1536. 4.

Confer

Confer etiam locum in editionibus omissum, quem ex MS. restituit Jo. Henricus Heideggerus ad calcem Historiæ Papatus.

Stanislaus Hosius libro I. contra Jo. Brentium Tom. I. Opp. p. 425. sqq.

Jacobi Laingæi, Doctoris Sorbonici, Summarische Historie und wahrhafftige Geschicht von dem Leben, Lehr, Bekenntniß und Ableben Martin Luthers, Calvini, auch etlicher anderer ihrer Mit-Gehülffen und Diener des neu-geoffenbahrten Evangelii. Ex Gallico Germanice per M. Jo. Engerdum, Professor. Ingolstad. 1582. 4.

Gvil. Damasi Lindanus, Episcopus Ecclesiæ Ruræmundensis, in Dubitantio tribus dispertito libris sive dialogis, atque Evangelicos sectis prope nonaginta dissectos arguente. Colon. 1571. 8.

Lud. Maimburgius, cui tot Historias alias (*) debemus, Historia Lutheranismi ab A. 1517. ad A. 1680. sex libris, Paris. 1680. 4. & 12. & Amst. 1682. 12. duobus Volum. Ejusdem Historia Calvinismi libris itidem VI. ab A. 1520. ad 1672. Paris. 1682. 4. & Amst. 1682. 12. Historiam Reformationis Anglicanæ absolvere prohibitus morte est A. 1686.

Lud. Ellies du Pin in Bibl. Ecclesiastica, Tomo præcipue XIII.

Florimundus Ræmundus (**) sive qui sub eo nomine latet *Lud. Richeomus* S. J. Histoire de la naissance, progres & decadence de l'heresie de ce siecle, libris VIII. Paris. 1605. & Rothomag. 1629. 4. & Latine Colon. 1614. 1655. 1691. & Germanice Monachii & 1676. Glogaviæ: & Belgicè Antwerp. 1614. Flor. Ræmundum continuavit *Claudius Malingrius*, Histoire generale du progres & decadence de l'heresie moderne. Paris. 1624. 2 Volum.

Nic. Sanderi de origine & progressu schismatis Anglicani, Colon. 1585. 8. Rom. 1586. Et de martyrio quorundam tempore Henrici VIII. & Elisabethæ Reginæ. Colon. 1610. 8.

(*) Ut Schismatis Græcorum, Arianismi, Iconoclastarum, Wiclefianismi, Ligæ, expeditionum Cruciatarum, magni schismatis Pontificum, decrementi Imperii, prærogativarum Ecclesiæ Rom. & vitarum Leonis M. & Gregorii M. Vide Bibl. Historicam Clarissimi Jo. Hubneri nostri, Centuria quarta.

(**) Vide B. D. Valentinum Alberti in D. Christiani Frid. Boerneri pietate Academiæ Lipsiensis p. 290. seq.

Paulus Sarpius & alii Concilii Trid. scriptores, de quibus Volum. XI. hujus Bibl. p. 699. seq.

Laurentius Surius, Carthusianus, in appendice ad Chronicon Joannis Naucleri, & in Commentariis rerum toto orbe gestarum ab A. 1500. ad 1568. Colon. 1567. fol. & ad A. 1574. ibid. 1603. 8. & Germanice Caspare Ulenbergio interprete Colon. 1586. Prodierat etiam epitome, wahrhafftige Beschreibung der vornehmsten Händel die sich in Geistlichen und Weltlichen Sachen vom Jahr 1500. bis 1559. begeben. Cölln 1559. fol. & Latine Rovero Pontano, Carmelita interprete, ibid. 1559. fol. & Italice Venet. 1563. 8. Storia Catolica de tempi nostri da Pontano, tradotto par Giuseppe Horologgi.

Jac. Augustus Thuanus in Historia sui temporis ab A. 1543. ad 1607. de cujus editionibus, versionibus & continuationibus accurate in Centuria secunda Bibliothecæ Historicæ Clarissimi Hubneri nostri.

Antonius Varillasius, A. 1696. defunctus Historiam mutationum in causa religionis ab A. 1374. ad 1650. libris XCV. scripsit è quibus tantum priores XXX. lucem viderunt desinentes in A. 1569. Histoire des revolutions arrivées en Europe en matiere de religion. Paris. 1686. 87. 89. sex Volum. in 4. & 1687. 1689. duodecim Volum. in 12. & in Belgio 1690. 12. sex Voluminibus.

Emanuel de Vega de Lutheri vita & miraculis. Vilnæ 1586. 8.

Casp. Ulenbergius, Lippiensis S. J. de vita & moribus Lutheri, Melanchthonis, Flacii. Colon. 1622. 8.

*** *** ***

Ephemerides oder kurtze Jahr- und Tage-Schrifften vom Auf- und Untergang des Lutherischen Evangelii, und des Melanchthonis Augspurgischen Confession: durch G. W. Philo-Germanum. Cölln 1679. 12. Evangelischer Wetter-Hahn. Caroli Caraffæ Germania sacra restaurata. Colon. 1639. 8. Francof. 1641. 12. Joannis Kraus S. J. Historischer Beytrag für das zweyte Lutherische Jubel-Jahr, von dem Zustand der Catholischen von A. 1617. bis 1715. Prag 1716. 8.

5. Scri-

5. Scriptores Historiæ Ecclesiasticæ specialis certarum Regionum vel Populorum, in superioribus omissi.

Adami, Canonici *Bremensis*, qui circa A. C. 1080. scripsit, Historia Ecclesiastica à tempore Caroli Magni ad Henricum IV. res Ecclesiarum Septentrionalium libris quatuor persequens, edita ab Andrea Severino Vellejo, Hafniæ 1579. 4. quæ editio multis locis melior integriorque posterioribus Erpoldi Lindenbrogii, Lugd. Bat. 1695. 4. & inter Scriptores Septentrionales Francof. 1609. 1630. fol. & Hamb. 1706. fol. & Joach. Joannis Maderi Helmst. 1670. 4. Commentarium MS. Ottonis Sperlingii τ μακαρίτ in Adamum, Hafniæ servat Nobiliss. D. Reitzerus. Svecica versio Joannis Friderici Peringskiöld lucem vidit Holmiæ 1719. 4. Multa egregie ad Adamum notata habet Rev. noster Nicolaus Staphorstius, quæ publico bono, ut spero optoque, non invidebit.

Friderici Arnkiel, Trogilli F. Rettung des ersten Nordischen Christenthums. Glückstad. 1712. 4. contra Godfridum Arnoldum.

Claudii Arrhenii (Ochrnhiælm) Historiæ Svecorum Gothorumque Ecclesiasticæ libri IV. priores, usque ad finem sæculi XII. Holmiæ 1689. 8.

M. Jo. Baazii, Senioris, inventarium Ecclesiæ Sveo-Gothorum, ab ultimis temporibus ad auctoris usque ætatem, libris VIII. Lincopiæ 1642. 4.

Petri Bang priscorum Sveo-Gothorum Ecclesia, seu Historia Ecclesiastica de priscis Sveo-Gothicæ terræ colonis. Aboæ 1675. 4.

Bedæ venerabilis, A. C. 735. defuncti, Historia Ecclesiastica Anglorum libris V. usque ad A. C. 731. ex recensione Petri Francisci Chifletii, S. J. Paris. 1681. 4. & cum Alfredi Regis Anglo-Sax. paraphrasi, & Abrahami Wheloci notis. Cantabrig. 1644. fol.

Jani Bircherodii lumen Historiæ sacræ in Dania.

G. Bartholdi Pontani à Breitenberg, Pragensis Præpositi, Bohemia pia, libris III. Francof. 1608. fol.

Joach. Camerarii hiſtorica narratio de fratrum in Bohemia Eccleſiis. Lipſ. 1605. 8. Francof. 1625. 8.

Caroli le Cointe Annales Eccleſiaſtici Francorum, ab A. C. 253. ad 845. Voluminibus octo in fol. Pariſ. 1665.-- 1683.

General Hiſtory of the Church of England, by *J. Collier*. Lond. 1708. 1714. fol. duobus Voluminibus.

Jo. Amos Comenii hiſtoria fratrum Bohemicorum, Amſt. 1660. 4. & cum præf. D. Jo. Franciſci Buddei, Halæ 1702. 4. ſub titulo Hiſtoriæ fratrum Bohemorum.

D. *Dan. Cræmeri* Pommeriſche Kirchen-Chronica, libris IV. Stetin. 1628. fol. Prior editio A. 1603. 4. minus locuples libris tribus abſolvitur.

Alberti Crantzii Metropolis, ſive Hiſtoria Eccleſiaſtica inferioris Saxoniæ, ab A. C. 780. ad A. C. 1504. libris XII. Baſil. 1548. 1558. 1568. fol. Colon. 1574. 1596. 8. Witeberg. 1576. fol. cum Dav. Chytræi præfatione, & Francof. 1576. 1590. & 1627. fol. cum præfat. Joannis Wolfii. De hoc Alberto Crantzio ſummo ætatis ſuæ Viro aliisque ejus ſcriptis conſulendus Ampliſſimus noſter D. Nic. Wilckenius in vita ejus, ſingulari ſtudio expoſita Germanice, Hamb. 1722. 8. & in Centuria prima ſuæ Bibliothecæ Hiſtoricæ Clar. Jo. Hubnerus.

Davidis Chytræi ſucceſſio Epiſcoporum in Eccleſiis Saxoniæ & Vandaliæ, ab A. 1500. ubi Crantzius deſinit, ad A. 1586. 4. Idem in Chronico Saxonico, libris XXXI. ab A. 1500. ad 1598. cum ſupplemento ad A. 1610. Lipſ. 1611. fol. Minus integræ editiones priores 1593. 8. & fol. deeſt etiam ſupplementum in edit. Germanica Lipſ. 1597. fol. 2 Vol. De præclaro hoc Viro præter laudati Hubneri noſtri Bibl. Hiſtoricam Centur. VII. adire juvabit vitam illius & ſimul inſignem partem Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ illius ætatis, quatuor libris diligentiſſime traditam ab Ottone Friderico Schutzio, cujus liber I. A. 1720. ſecundus 1722. 8. Hamburgi prodiit, tertium & quartum elaborati operis etiamnum exſpectamus.

Irenici Ehrenkrohn Schleſiſche Kirchen-Hiſtorie. Francof. 1708. 1709. 8. duobus Voluminibus.

Hiſtoria emendationis ſacrorum in ducatibus Bremenſi & Verdenſi, in B. D. *Alberti zum Felde* analectis disquiſitionum, Lubec. 1718. 4. p. 129. ſeq.

Mich.

Mich. Josephi Fibigers, das in Schlesien gewaltthätig eingerissene Lutherthum. Breslau 1713. 4.

History of the Church of England by *Thomas Fuller*. Lond. 1655. fol.

Helvici Garthii, A. 1619. Pragæ defuncti, Gründlicher Bericht von dem Religions-Wesen in Hessen. Witeb. 1606. 4.

Histoire Ecclesiastique du pays-bas par *G. Gazet*. Arras 1614. 4.

Gregorii Turonensis Episcopi, qui A. C. 595. obiit, Historia de rebus tum aliis tum Ecclesiasticis Francorum libri X. qui in A. C. 591. desinunt, continuati deinde à *Fredegario* Scholastico ad A. 739. Optimæ editiones Andreæ du Chesne Tom. I. Scriptorum Francorum, Paris. 1636. fol. & Theodorici Ruinarti Paris. 1700. fol. in operibus Gregorii Turonensis.

Henrici Hamelmanni Historia Ecclesiastica Westphaliæ & Saxoniæ inferioris: in ejus operibus Genealogicis & Historicis junctim editis Lemgoviæ 1711. 4.

M. *Christoph. Hartknochii* Preußische Kirchen-Historie. Francof. 1686. 4.

Cornelii Hazart, S. J. Kirchen-Geschichte, das ist Catholisches Christenthum in den Asiatischen Ländern Japon, China, Tartarey, Cochinchina, Tunquin, Siam, Macassar, Camboya und Bisnagar T. I. wie auch in den Africanischen Abassinien, Guinea, Angola, Congo, Monomotapa, Marocco und Fessa: und in den Americanischen, Peru, Paraqvaria, Brasilia, Florida, Canada, Mexico und Maragnan; Tom. II. Viennæ Austriæ 1684. fol. duobus Voluminibus. Ex Belgico vertit Germanice locupletavitque Matthias Soutermans, S. J.

Jo. Jacobi Hottingeri Helvetische Kirchen-Geschichte von ihrem ehemaligen Heydenthum und darauf erfolgtem Christenthum bis auf jetzige Zeiten. Zürch 1698. 4. tribus Voluminibus.

Hugonis, Floriacensis Monachi, Historiæ Ecclesiasticæ libri VI. desinentes in A. C. 1034. ad Ivonem Carnotensem, adhuc inediti. Vide Jacobi le Long Bibliothecam Historicam Franciæ p. 66. seq. ubi & de aliis specialioris historiæ Ecclesiasticæ Gallicæ scriptoribus, & p. 146. seq.

Jo. Lasicii (Lasisky) Poloni, libri VIII. de origine & rebus gestis fratrum Bohemorum, scripti A. 1599. necdum quod sciam editi. Ejusdem cujus

cujus exstat liber de Ecclesiastica disciplina fratrum Bohemorum cum Comenii admonitionibus, Amst. 1660. 4. & collectio variorum auctorum de Russorum, Moscovitarum & Tartarorum Religione, sacrificiis, nuptiarum ac funerum ritu. Spiræ 1582.

D. *Henrici Muhlii* Historia Reformationis in Cimbria sive Holsatia: in ejus dissertationibus Historico-Theologicis, Kilon. 1715. 4.

Jo. Ulrici Pregizeri Svevia & Wirtenbergia sacra. Tubing. 1717. 4.

Jonæ Rami Ecclesiastica Historia, Danice edita in fol.

Adriani Regenvolscii, qui sub *Andreæ Wengerscii* nomine delitescere voluit, libri quatuor Slavoniæ reformatæ, continentes Historiam Ecclesiarum Slavonicarum, inprimis Polonicarum, Bohemicarum, Lithuanicarum, Russicarum, Prussicarum, Moravicarum, ab Apostolorum temporibus ad auctoris ætatem. Trajecti ad Rhen. 1652. & auctiore editione Amst. 1679. 4.

Histoire des variations de l'Eglise Gallicane, par *J. B. Renoult*. Amst. 1702. 12.

Joannis Pauli Resenii vinea Septentrionis, seu Annales Ecclesiæ per Septentrionem Christianæ, MSti servantur Hafniæ in Bibliotheca Academiæ, teste Rev. Nicolao Petro Sibbern in Bibliotheca Historica Dano-Norwegica p. 293. ubi etiam de *Thomæ Bartholini*, Thomæ F. antiquitatibus regnorum borealium Ecclesiasticis, adhuc ineditis.

Henrich Schmids Einleitung zur Brandenburgischen Kirchen- und Reformations-Historie. Berlin 1718. 4.

Joannis Slangendorpii Oratio de initio & incremento religionis Christianæ in Dania. Hafniæ 1591. 8.

Jo. Georgii Stredowsky, Protonotarii Apostolici, sacra Moraviæ historia. Solisbaci 1710. 4.

Burcard Gotthelf Struvens ausführlicher Bericht von der Pfältzischen Kirchen-Historie. Francof. 1721. 4. à B. Lutheri temporibus in præsentem ætatem.

Zachariæ Theobaldi Chronologica Ecclesiæ Bohemicæ adumbratio. Witeberg. 1611. 4.

6. Hi-

6. Historia Ecclesiastica Civitatum quarundam Germaniæ.

Argentorati. D. Balthasaris Bebelii antiquitates Germaniæ primæ, & in hoc Argentoratensis Ecclesiæ Evangelicæ. Argentorat. 1669. 4.

Augustæ Vindelicorum. Gottfried Lohmers Schicksale der streitenden Kirche zu Augspurg. Augsp. 1717. 12.

Brunswici. Philippi Julii Rehtmeyers, Ecclesiastæ Brunsvicensis, ejusdem cujus Historia Brunswicensis civilis A. 1722. fol. Germanice scripta exstat; Braunschweigische Kirchen-Historie. Brunsw. 1707—1719. 4. quatuor Volum.

Coburgi. Initia Reformationis Coburgensis, descripta à Christ. Schlegelio. Gotha 1717. 4.

Gustroviæ. Fridericus Thomæ in Luthero bisseclisene. Gustrov. 1718. 4.

Hamburgi. Historiam Reformationis Ecclesiæ Hamburgensis, Germanicè scripsit Pastor Hamb. ad S. Cath. Stephanus Kempe, ex quo Latinè in compendio legitur apud Seckendorfium p. 244. seq. Lutheranismi; Jo. Mollerus Isagoge ad histor. Chersonesi Cimbr. p. 568. seq. Conferendi etiam Henricus Hamelmannus Opp. Hist. Genealog. p. 944. seq. & B. D. Jo. Frid. Mayeri Evangelisches Hamburg. 1693. & 1717. 12.

Novissime Historiam Ecclesiasticam Diplomaticam hujus urbis ac simul Archiepiscopatus Hamb. ab tempore Caroli M. ad hanc usque ætatem, incredibili studio ex ineditis atque editis monumentis concinnavit Rev. noster Nicolaus Staphorst, Pastor ædis Johanneæ: cujus operis tomus primus, in anno 1223. desinens, prodiit Germanicè hoc ipso Anno 1723. 4. Cæteri duo vel tres, ut propediem insequantur, omnes sacrorum nostrorum, patriæque amantes mecum peroptabunt.

Hildesheimiensem Historiam Ecclesiasticam exspectamus à Rever. Joh. Georgio Bertramo, quæ proxime, ut audivi, typis exscripta lucem videbit.

Lipsiæ. Jeremiæ Webers Evangelisches Leipzig. 1693. & 1698. 12.

Lubecæ. D. Jacobi van Mellen, Pastoris Lubecensis, Lubeca Religiosa adhuc inedita, opus egregium Germanice scriptum volumine spisso in fol. quod apud Rev. Auctorem videre me memini ante annos hosce quatuor. Summa ejus capita exhibet V. C. Jo. Henricus à Seelen in Athenis Lubecensibus T. IV. p. 615. seq.

Caspari Henrici Starckens, Pastoris zun Sieben-Bäumen, Lubeca Lutherano-Evangelica oder Lübeckische Kirchen-Historie. Opus singulari cura elucubratum, quod proxime typis exscriptum iri Hamburgensibus speramus.

Luneburgæ. Jo. Georg Bertrams, Pastoris S. Martini Brunsvic. Evangelisches Lüneburg, oder Reformations- und Kirchen-Historie von Lüneburg. Brunsw. 1719. 4.

Mulhusæ. D. G. C. Eilmari Kirchen-Historie der Stadt Mülhausen. 1715. 4.

Norimbergæ. Jo. Conradi Dürrii differt. Historico-Theologica de religione Christiana in Germaniam, & sigillatim in Remp. Norimbergensem introducta. Norimb. 1675. 4. Confer D. Joh. Fabricii Theologi Helmst. Biblioth. Tom. IV. p. 380.

Orlamundæ. Christoph. Henrici Lœberi Historia Ecclesiastica Ephoriæ Orlamundanæ. Jen. 1702. 8.

Quedlimburgi. B. D. Frid. Ernesti Kettneri Kirchen- und Reformations-Historie des Stiffts Quedlinburg. 1710. 4. Ejusd. Kayserliche Diplomata und Päbstliche Bullen. Lipf. 1712. 4.

Rostochii. D. Zachariæ Grapii Evangelisches Rostock. 1707. 12.

Sleswici. Jo. Adolphus Cypræus in Annalibus Episcoporum Sleswicensium. Colon. 1634. 8. Nicolai Heldvaderi Beschreibung der Stadt, nebst Succession der Hertzoge und Bischöffe zu Schleswig. 1603. 4. 1615. 1673. 8.

Stolbergæ. Joh. Andreæ Zeitfuchs Stolbergische Kirchen- und Stadt-Historie. Francof. 1717. 4. Vide sis Unschuldige Nachrichten von Alten und Neuen, A. 1714. p. 852. & A. 1717. p. 106.

Stolpenæ, in Misnia. Carl Samuel Senffens Kirchen-Reformation und Jubel-Geschichte des Ampts Stolpen. Budissin 1719. 8.

CAP. V.

CAPUT V.

Nonnulla ad ſuperiores Libros PARALIPOMENA.

Index ſcriptorum citatorum in genuinis Plutarchi ſcriptis, longe illo, qui alibi editus eſt, plenior & accuratior. 1. Index ſcriptorum citatorum in dubiis ſcriptis Plutarcho tributis. 2. Index ſcriptorum citatorum in Grammaticis Græcis qui prodierunt ex Aldi officina ſub titulo Theſauri, Cornu Copiæ. 3. Index ſcriptorum & virorum celebrium quorum in Luciani ſcriptis mentio. 4. Index ſcriptorum qui citantur in ſcholiis veteribus ineditis ad Homerum, quæ ſervantur in Bibliotheca publica Academiæ Lipſienſis. 5. V.C. Euſebii Renaudoti diſquiſitio inedita de barbaricis librorum Ariſtotelis verſionibus ad virum eruditiſſ. Antonium Mariam Salvinium. 6. Plutarchi & aliorum quædam inedita, Græce. 7. Epiſtolæ quædam inedita de MSS. Græcis. 8.

I. Index Auctorum, (*) quorum mentio fit in Scriptis Plutarchi genuinis.

Ad editiones Græco-Latinas Pariſ. & Francofurtenſ.

(*) Hunc & binos qui ſequuntur indices ex Codicibus Iſ. Voſſii, qui in Leidenſi Bibl. aſſervantur, deſcriptum benevole mecum communicavit V. C. Hermannus Samuel Reimarus, Hamburgenſis, Lycæi Wiſmarienſis Rector exoptatiſſimus.

Antio-

Bibulus,

Crito-

Euclides.

Ibycus,

Phanias,

Posidonius,

Theo-

II. Index Auctorum, quorum fit mentio in Scriptis Plutarchi non genuinis.

Scilicet, de fluviis, Parallelis minoribus & de placitis Philosophorum.

Aretades

Jason

Tima-

III. Index Auctorum, quorum fit mentio in Thesauro (*) Cornu Copiæ.

Edit. Aldi A. 1496. fol.

Ἡρωδιανὸς

(*) De hoc opere dixi Volum. VII. hujus Bibl. p. 13. seq.

IV. Index Scriptorum, Virorumque celebrium, quorum in Luciano mentio.

Ad paginas edit. Amstelod. concinnatus A. 1716. à J. D. E. W.

Numeri minores soli Tomum priorem denotant.

Amicorum

(*) De dignitate Alytarcharum, quales fuere Antiochiæ, vide Humfredum Prideaux ad marmora Oxon. pag. 100. & Edmundum Chilmeadum ad Chronicon Joannis Malalæ pag. 375. 381.

Bacis,

Democritus,

Epicharmus

Glaucus,

Lesbonax

Philiades,

Socrates,

Zeno,

V. Index Auctorum, (*) qui citantur in Scholiis ineditis ad primos XVI. libros Iliadis Homeri.

Quæ servantur MSS. Lipsiæ in Bibliotheca Academiæ Paulinæ.

(*) Hunc indicem à V. C. Stephano Berglero compositum, mecum pro singulari sua humanitate communicavit, Lipsiaque transmisit illustris D. Jo. Burchardus Mencke. De Scholiis illis præclaris in Homerum, ex quibus solus liber nonus à Conrado Horneio pridem editus fuit, consulere juvabit Acta Eruditorum A. 1712. p. 316.

Demo-

VI.

V. C. EUSEBII RENAUDOTI, de Barbaricis Aristotelis librorum Versionibus(*) Disquisitio,

Ad Virum Eruditissimum ANTONIUM MARIAM SALVINIUM *Græcæ linguæ in Academia Florentina Professorem.*

I.

DE Barbaricis Aristotelicorum librorum Interpretationibus prolixa sane, si quis omnia persequi vellet, neque multum utilis foret tractatio, quæ, si ad aliquot historiæ literariæ capita reducatur, præter raritatem, paucos enim de hoc argumento recte scripsisse manifestum est, habet utilitatis nonnihil, cænosos enim Philosophiæ Scholasticæ horridæ illius, & ab Aristotelica mundicie alienissimæ fontes aperit, in qua plus quam oportebat sapere, neque sæpe ad sobrietatem majores nostri sibi visi sunt, dum Philosophiam multis modis contaminatam, ambitiose profitebantur, neque tamen quioquam minus quam Aristotelem scirent & docerent. Ex pravis enim Interpretationibus ratas illas plerorumque Magistrorum sententias seu κυρίας δόξας eorum qui Reales, Nominales, aut aliter quomodocumque appellati sunt vanissimas propemodum omnes, ortas

(*) Hæc Disquisitio Parisiis ante aliquot annos ad me transmissa à Clariss. Auctore, nunc demum lucem videt.

ortas fuisse, certissimum est, quæ quo magis laboratum fuit in illis recensendis aut emendandis, tanto obscuriores illæ factæ fuerunt, adeo, ut nihil minus in Scholis quam Aristoteles prælegeretur, antequam illustrissimæ Mediceæ familiæ beneficio comparatis ipsis Græcorum codicibus, grave illud virus versionum barbararum pelleretur, & Aristotelica Philosophia ex ipsis fontibus serio à tot summis viris, quos Florentia produxit illustraretur, non minus quam Platonica. Magna quippe & jam à primis post CHRISTUM sæculis fuit Aristotelicæ doctrinæ obscuritas in Occidente, cum etiam florente Romana Republica, Aristoteles non nisi Sullæ Dictatoris tempore legi apud Romanos cœperit, cum ejus ille libros captis Athenis Romam deportatos in Bibliotheca sua collocavisset, transcriptique fuissent à Tyrannione Grammatico, & quodam modo lucem aspicere ea ratione cœpissent. Quamvis porro tunc Aristotelis acumen & eloquentiam, omnes prope, Cicero præ cæteris admirati fuerint, Platone tamen semper excepto, cum tot essent nobiles Philosophorum familiæ, Epicureos, Academicos, Stoicos, qui se professi fuerint multos reperimus, Peripateticum inter Togatos ferme neminem.

2. Adversus Aristotelem, & omnem ejus Philosophiam, præsertim Dialecticam artificem, ut eam Tertullianus vocat, struendi & destruendi, S. S. Ecclesiæ Doctores acriter invecti sunt: cum Platonicam ut Religioni magis consentaneam longe anteferrent. Itaque primis Ecclesiæ sæculis Platonici fuere prope Christiani omnes, Aristotelici præter Hæreticos paucissimi. Versiones porro Latinas Aristotelis librorum antiquiores Boëthii ætate, si quæ fuerint, satis obscurum est; atque illæ solius prope Dialecticæ fuerunt, reliqui libri vix cognoscebantur. Multas SS. PP. adversus Aristotelem tetras sententias collegit Joannnes Launojus cap. 2. libri de varia Aristotelis fortuna.

3. Usque ad Caroli Magni & posterorum ejus tempora, cum ingens totum Occidentem barbaries occupasset, vix quidquam quod ad ista Philosophiæ Aristotelicæ continuata studia pertineat in historiæ monumentis reperitur. Fuerunt autem Carolino Sæculo viri Græce docti, à quibus novæ versiones aliquot librorum factæ sunt, nec aliis usi videntur esse quicumque philosophiam, usque ad annum 1100. & serius adhuc tractaverunt. Talibus porro versionibus usos fuisse Petrum Abailardum, Roscelinum, ejus Magistrum, Petrum Lombardum, Petrum Pictaviensem, Gilbertum Porretanum, & alios illius temporis Philosophos verisimile omnino

mnino eſt, ut etiam, quod Dialecticos ſolos libros haberent, reliquos ignorarent. Svadent id Abælardi ipſius Epiſtolæ & Apologia, tum Joannes Sarisberienſis in Metalogo: acceſſerunt, ſed ſerius, nempe ante Concilium Senonenſe Pariſiis celebratum an. 1209. Libri Metaphyſici, qui ejusdem Concilii ſententia cum Almerico condemnati ſunt.

4. Cum vero tricis illis Dialecticis, occupata per multos annos fuiſſent omnium ferme qui doctrinæ opinione florebant ingenia, Græcæque linguæ peritia omnis intercidiſſet, neque ſupereſſet qui verſiones veteres emendare poſſet, maxima ex deſcribentium ignorantia, & exemplarium diverſitate, perturbatio codices illarum ferme omnes invaſit, ut ex contextu quem antiqui Scholaſticorum in Ariſtotelem commentarii repræſentant, ſatis apparet.

5. Emendatæ tamen, aut magis corruptæ verſiones illæ fuerunt, à nonnullis hominibus, qui circa annum 1200. Codices Græcos ex Oriente inEuropam attulerunt,ex quibus primæ tantum ut in re obſcuriſſima conjectando aſſequi poſſumus Metaphyſicorum, Naturaliumque verſiones prodierunt, quas tamen ab interpolatis, de quibus deinceps agendum erit, dignoſcere impoſſibile omnino eſt: operæ pretium omnino nullum. Nam licet ab anno 1096. quo Hieroſolymitana urbs in Chriſtianorum poteſtatem venit, multa eſſent Græcos inter atque Europæos commercia, pauci tamen admodum ex iſtorum numero Græce ſciebant, & ex ipſa Græcia ſtudiis humanioribus aut Philoſophicis, ſubſidium ex transmarina expeditione exiguum omnino comparatum eſt vel prope nullum. Verum plures Europæi Arabicam linguam ex commercio cum Syris Palæſtinis, quam Græcam ex bellis in Græcia geſtis, aut Conſtantinopolitano Imperio Latinorum didicerunt. Itaque nonnulli Arabicos Codices Ariſtotelis ex Oriente ad nos detulerunt & Latine ſunt interpretati, atque aliquorum ejus librorum præſertim Politicorum, & Ethicorum verſiones barbaræ, & obſcuriſſimæ adhuc in Bibliothecis reperiuntur. Quod, ſi quis Arabicas verſiones interpretari poſſet, ejus opera tunc potiſſimum inſumebatur, in emendandis antiquioribus aliis, quæ cum jam eſſent non bonæ, ab illis hominibus, qui ſcientiarum expertes omnino erant, corruptiores exiverunt.

6. Atque illud fatum ultimum fuit librorum Ariſtotelis, qui toties à Sciolis emendati & recenſiti, juxta veteres Latinos interpretes, tum juxta recentiores, tandem ex comparatione illorum cum verſionibus ex Arabica

Arabica lingua factis, quæ & ipsæ corruptissimæ erant, tales tandem evaserunt, ut auctor ipse, si revixisset, sua verba recognoscere non potuisset. Longe major autem istarum ultimarum ex Arabico exemplari versionum copia in Galliam, & alias regiones invecta est, ex Hispania & Africa, ubi florebat inprimis Philosophiæ Aristotelicæ studium. Nam qui Africam & Hispaniam tenebant Muhamedani Principes, qvum literis & literatis faverent, magnam ex Oriente librorum Arabicorum multitudinem conquisiverunt, quorum exemplaria majorem in modum multiplicata, totam deinceps Europam, novis in Aristotelem commentariis repleverunt. Accesserunt Hebraicæ versiones multorum de Philosophia & Medicina scientiisque Mathematicis librorum, qui à Judæis in alias linguas transfusi novam commentandi materiam dederunt, adeo, ut certatim Arabes, tum Africani, tum Hispani, Judæi, & ipsi tandem Christiani, Aristotelis Philosophiam ab Averroe Cordubensi prolixis commentariis explicatam excolere tanto animi ardore cœperint, ut omnes eam quoque ad suarum religionum placita accommodaverint, & in fidei subsidium, non commode modo, sed utiliter adhiberi posse, censuerint. Unde autem hæc studia apud Arabes incœperint, paucis est exponendum.

7. Initio Muhamedani Imperii, nulla Pseudoprophetæ, aut primis ejus discipulis scientia exculta est præter gentilem illam, qua Arabes gloriabantur facundiam, & Poëticam. Facundiam vocabant, verbositatem, & eam præsertim quæ ex vocum obsoletarum & rarioris usus copia constaret, adeo ut qui pauca multis verbis, iisque non vulgaribus, modo per homæoptota disposita forent, diceret, is eloquentissimus judicaretur. Poëticæ par apud eos ratio, quæ syllabarum quidem certa mensura eaque multiplici constaret, artem vero, plane nullam, adeo ut neque Poëmatis Epici neque Dramatis aut Odes, aut alterius cujuscumque poëseos formam vel somniando viderint, eodemque stylo decurrant hymni ad Deum, historiæ, tum joculares, tum seriæ, & quidquid tandem versu scribi potest, eodem modo ab illis scriptum reperiatur. Comparationes & si quæ sunt orationis lumina ex tentoriis, camelis, venatu, vetustis Arabum moribus translata sunt, magna copia, nullo delectu, nullo judicio. Poëmata ejus generis, maximè ea quæ ad gentis suæ laudem pertinerent memoriæ commendabant, qui plura memoriter sciret is doctissimus habebatur: ingeniosissimus, qui ad Principes adiens extemporaneo aliquo poëmate eos salutaret; quo (*) in genere Hali Muhamedis gener ma-

(*) Emir Cond in ejus vita &c.

xime excelluisse dicitur. Hæc erat omnis Arabum literatura, Medicinæ quidam studiosi sub primis Califis Ommiadis fuerunt; & primus inter eos memoratur Hareth f. Calda, qui initio rerum Muhamedanarum vixit. Sed omnes usque ad Maserjowia Christianum Nestorianum. qui sub Morvano fuit, sola experientia Medicinam exercebant: Scientiæ ipsius plane expertes. Is autem Græcos recentiores aliquot Tractatus, atque inter alios Aaronis Alexandrini Pandectas Arabice transtulisse dicitur. (*) Philosophiæ vero naturalis, quæ fundamenta artis explicaret cura apud primos illos Arabes medicos nulla omnino fuit.

8. Itaque certior inchoatæ apud eos Philosophiæ secundum Græcorum disciplinas Epocha referri debet ad Abassidarum initia: post annum Imperii Muhamedanorum CXXXII. J. C. DCCXLIX. Familia hæc ex Chovasana profecta, duce Abul Abbas Safah, Califas Ommiæ filios extinxit, & Imperio simul atque Pontificatu in se translato diu regnavit. Ex ea familia secundus Abujafar Almansor scientiarum Græcarum studia ad Arabes transtulisse dicitur, conquisitis libris, & adhibitis doctissimis viris, qui eos Arabice interpretari possent. Sed quamvis communiter ita statuant Arabes historici, cum tamen vix quidquam extet primarum illarum interpretationum, laus illa ad successorem ejusque pronepotem Almamonem septimum ex Abassidarum stemmate Califam referri vulgo solet à melioribus autoribus. Vixerunt quidem sub Almansore Syri non pauci Medicinæ studio & professione clarissimi, atque inter alios Bochtiechua (†) & ejus filii, qui non pauca Medicorum veterum opera Arabice verterunt, & nonnulla Philosophica. Fuit etiam Theophilus Syrus Edessenus, quem Maronitam fuisse dicit Abulfaragius, quamvis alii Nestorianum dicant, à quo multa, ante Almamonis Imperium ex Græcis Syriace versa sunt, atque inter alia Homeri libri, si quidem Abulfaragio credendum, neque enim quidquam in monumentis Syrorum occurrit, unde ejus testimonium confirmari queat, aut inter illos quisquam eruditus licet, Homeri quidquam nisi nomen scivisse videtur: unde illum Emir Condus, & alii non inter Poëtas, sed inter Sapientes seu Philosophos referunt.

9. Vertebant autem Græcorum libros in vernaculam suam linguam Syri, quia quotidie sub Arabum Imperio Græcæ usus obsolescebat, &

(*) Dynast. p. 127.

(†) Ita scribendum hoc nomen, non ut Pocockius Bachius.

& cum neque jam ad Academias Christianas commeare liceret, quæ in Græcia supererant Alexandria quoque olim Philosophiæ, Medicinæ, Astronomiæ & Mathematicarum artium studiis florentissima Muhamedana servitute premeretur, Græcique illi doctores omnino conticuissent, Syri docti, ut suis civibus, qua sola ratione licebat auxilio forent, multos Syriace libros interpretati sunt, ut qui Græce nescirent, possent ex versionibus Syriacis Sanctorum Patrum opera, Canones Conciliorum, omnia tandem quæ ad Theologiam & Jus Ecclesiasticum spectant intelligere, Philosophiæ quoque & reliquis scientiis dare operam, ne si barbaries, quam victores Arabes invexerant, etiam adversus liberalia studia invalesceret, facilius ex summa ignorantia ad impietatem Muhamedanam dilaberentur. Igitur versiones illæ Syriacæ, quæ omnium antiquissimæ sunt, privato primum consilio Christianorum institutæ; Arabicarum exemplar fuerunt. Fuisse autem multas non modo discimus ex Catalogo Syriacorum librorum Hebed Jesu, Metropolitæ Sobensis, quem Abraham Ecchellensis edidit, sed ex multis aliis Syrorum & Arabum autoritatibus. Nam quod ad res sacras pertinet, præter Scripturæ utriusque Testamenti libros, quorum inter omnes Syriacæ versionis præcipua est antiquitas, SS. Patrum opera multa extant eadem lingua, tum Philosophica, Mathematica, & Medica longe plurima, & ex illis libris, quorum multi injuria temporum interciderunt, reperiuntur in Glossariis excerptæ voces Græcæ multæ, quod Syriacis reddi non facile potuerant. Plenum illarum est Lexicon Bar Hali.

10. Verum sub Almamone potissimum floruerunt celeberrimi omnium prope librorum interpretes, de quo referre libet verba Abulfaragii, quia solus ex Arabicis autoribus qui Latine editi sunt de hoc argumento scripsit; ita tamen, ut emendari & illustrari aliquibus in locis narrationem ejus oporteat. Is porro historiæ Dynastiarum p. 160. secundum Eduardi Pocockii versionem ita scribit: *Primus eorum* (Arabum) *qui scientiis operam dedit fuit Califa Secundus* (ex Abbassidarum numero) *Abujaafar, Almansur, qui præterquam, quod legis peritia excelluit, Philosophiæ etiam studio incubuit, ac præcipue Astronomiæ. At ubi devolutum est inter ipsos Imperium ad Califam Septimum, Abdallam Almamunem, Aaronis Reschidi filium, perfecit ille quod orsus fuit avus ipsius Almansur, & scientiam locis suis quærere aggressus, cum Græcorum Regibus intercedens, petiit ab illis, ut qui apud illos essent libros Philosophicos ad ipsum mitterent, qui cum*

ad ipsum quos haberent misissent, conquisitis ille interpretibus peritis, eos ipsis accurate vertendos imposuit. Ita Arabes multi, tum Muhamedani, tum Christiani, qui hunc autorem secuti sunt: at antiquiores plerique & quorum judicium reliquorum opinioni præferendum est, Emir Cond & ejus Epitomator Cond Emir Schah, a quibus historia Generalis accuratissime scripta est, tum autor Leb Tawavikh, & alii non pauci testantur versiones Arabicas quæ Almamonis auspiciis prodiverunt, ex Syriacis non minus quam ex Græcis Codicibus fuisse expressas, quod quidem præter alia multa suadet vetus Dioscoridis interpretatio Arabica, in qua Syriacæ multæ voces ad marginem adjunctæ reperiuntur, tanquam primævi quod illa versio repræsentabat exemplaris.

11. Omnes tamen versiones illas Arabicas veteres, nonnullæ serius a Syris Christianis elucubratæ prorsus aboleverunt. Inter alios celeberrimi duo interpretes fuerunt Nestorianæ sectæ Honain filius Isaaci, & Isaac ejus filius, qui anno Hegiræ 298. decessit J. C. 910. octoginta circiter annis post Almamonem. Primi quippe interpretes, ut de illis autores varii observant, Syri quidem Græce sciebant, magis omnino quam qui eos secuti sunt, sed Arabicæ linguæ aut erant expertes penitus, ut illi a quibus Syriacæ versiones factæ sunt, aut non ita periti, ut Arabice eleganter scribere facile possent. Qui primitus sub Amalmone ex Syriacis interpretationibus, Arabicas fecerunt, Græce plerumque nesciebant, atque adeo primitivum exemplar consulere non poterant. Hinc sæpissime ab illis peccatum in vertendo fuerat. Honain autem præ cæteris illud habuit, quod Hiræ natus, & juvenis Bagdadum profectus Arabicam linguam, cujus in ea urbe summa puritas erat, accurate didicerat: postea, cum a Joanne filio Masowia (quem vulgo Mesue appellant homines nostri) receptus in scholam ad Medicinæ studium non fuisset, in Græcorum ditiones se contulit, ubi biennium in Græca lingua addiscenda consumsit: mox in patriam rediens Basoræ aliquandiu substitit, quo Arabicæ linguæ majorem facultatem consequeretur, sub celebri magistro Chalilo, Ahmedis filio. Basorenses autem eximia præ cæteris linguæ illius peritia commendabantur, ita, ut proverbium inde natum fuerit. Is igitur præsidiis instructus, qualibus ante eum nemo, ad interpretandos libros animum adjecit: feliciter omnino, cumque Medicis interpretandis plus operis impendisset, (*) filius ejus Isaac Aristotelem &

(*) Vid. Abulfarag. pag. 172.

& multos alios pari ſucceſſu Arabice reddidit. Ita de utroque ſcribit autor inſignis Ebn-Chalican, in vitis virorum illuſtrium, & alii ferme omnes. Quanta porro verſionum illarum fama fuerit, vel eo ſolum conſtat, quod Ariſtotelis, & præcipuorum Galeni, Hippocratisque librorum Arabica exemplaria antiquiſſima, quæ in Bibliothecis reperiuntur, Honaini, aut Iſaaci ejus filii nomen præ ſe ferant, reliquæ vetuſtiores prorſus interciderint: illæ ſcilicet quibus antiquiores Medici inter Syros & Arabes uſi fuerant, Georgius f. Boctiechuæ, & alii ejusdem nominis & familiæ celeberrimi: Joannes f. Maſowiah, ſeu Meſue: Zacharias Tiſurienſis, Maſeyowiah: Joannes f. Batrick, interpres, & multi alii.

12. Ita factum ut ab eo tempore Honaini & Iſaaci verſiones librorum Ariſtotelis, de quibus potiſſimum quærimus, apud Arabes inclaruerint, & paſſim lectæ ab ſtudioſis Philoſophiæ fuerint. Juxta illas Avicenna in Oriente, Alfarabius, Elgazali, (quem Algazel vocant) Abenbeja, (vulgo Avenpace) omnes tandem Ariſtotelis interpretes eum legerunt, & explicare aggreſſi ſunt, quorum in Europa celeberrimus Abenrached (vulgo nobis Averroës) fuit, cujus tamen in Oriente fama omnino mediocris olim erat, nunc ita oblivioni traditus eſt, ut rariſſime opera ejus Arabice inveniantur. Floruerat autem ab Almamonis tempore Philoſophia inter Arabes, ita tamen, ut apud plebem, & omnes qui traditionibus ſuperſtitioſis addictiores erant, quicumque Philoſophiæ ſtudium profitebantur, magna contemtæ religionis ſuſpicione: & Zindicæiſmi, ſeu Atheiſmi ſuſpicione laborarent. Hinc ſæpe ſeditiones adverſus Philoſophos multæ, maledicta adverſus Alfarabium, Avicennam & Averroëm frequentiſſima: ſed tamen favore principum, ex familia Bowiæ, & Seljutkidarum, tum aliorum, cum jam Califæ vix quidquam ex antiqua dignitate retinerent, auxerunt vehementer philoſophandi libertatem. Chriſtianis Orientalibus Philoſophia maxime culta eſt, occaſione controverſiarum de Religione Chriſtiana adverſus Muhamedanos, & Judæos qui eam rationibus philoſophicis impugnabant: tum magis adhuc propter antiquas de Incarnati Verbi myſterio diſputationes inter Melchitas ſeu Orthodoxos Concilii Calchedonenſis defenſores, & Jacobitas Dioſcori Monophyſitarumque ſectatores, & Neſtorianos utrisque infenſiſſimos. Hinc multi & quidem ſubtiliſſimi in tribus illis partibus extiterunt Dialectici & Metaphyſici, quorum extant in Bibliothecis diſputationes de propriis Eccleſiæ ſuæ doctrinis circa Incarnationis myſterium variæ:

de veritate Religionis Christianæ adversus Philosophos, Judæos & Muhamedanos, in quibus de DEO Uno & Trino, de CHRISTO DEO & Homine philosophice disputant, nam de reliquis Theologiæ Christianæ capitibus, nunquam prope philosophati reperiuntur.

13. In Ægypto & Africa, quæ proprios ab aliquot sæculis principes habebant, labente decimo sæculo, cum non modo nulla esset Spiritualis Califarum autoritas, nam Fatimidæ, qui primo Africæ magnam partem occupaverunt; tum novum in Ægypto regnum fundaverunt, quod Salaheddinus destruxit, & in suam quæ Yubidarum dicta est familiam transtulit, Califis Bagdadensibus anathema dicebant, eosque non modo ut Imperii usurpati per tyrannidem, sed ut occupati per vim, & cædem Hali Pontificatus reos diris devovebant. Ita major omnino sub illis principibus philosophandi libertas, quia major quam alibi traditionum, & historiarum per manus acceptarum, in quibus fundata erat jurisperitia eorum qui Califis adhærebant, contemtus inter eos homines fuit. Neque minor in Hispania libertas, tum sub illis principibus qui rejecta quoque Califæ communione & autoritate Africam tenebant, & Maroci sedem regni constituerant, ubi non minus quam Fessæ, Segelmessæ & in aliis populosis urbibus, magnopere florebant liberalium artium studia. Ea igitur libertate uti complures tum Africani tum Hispani Arabes, totos se Philosophiæ Aristotelicæ tradiderunt, quorum celeberrimus Averroës fuit & multi alii, quorum nomina occurrunt in Appendice Bibliothecæ Hispanicæ Nicolai Antonii, quamvis ex Arabicæ linguæ ignorantia, plerumque adeo corrupta sint, ut agnosci vix queant.

14. Ex Africa & Hispania idem Philosophiæ Aristotelicæ studium per Judæos in omnem prope Europam se diffudit, præsertim in Italia & Gallia, ubi tunc ingens erat eorum numerus, quantum ex Historiis publicis tum ex Judaicis intelligere facile est: quæ Latinæ editæ sunt, & quas consulere quivis per se poterit qui Hebraice nesciet, nempe *Tribus Juda*, versa a Georgio Gentio: *Germen Davidis* a Vorstio præter *Itinerarium Rabbi Benjamini*, & quidam alii de rebus Judaicis libri a Christianis editi. Erant quippe tunc Judæi in aulis omnium ferme principum, non modo Muhamedanorum, sed etiam Romani Pontificis qui dum Benjaminus scriberet Judæum habebat Rabbi Jechielem nomine, qui domestica ipsius negotia administrabat. In Principum vero ministerio magnam ex medicinæ professione autoritatem acquisiverant. Eam ut magis excolerent

cum

cum artis Medicæ principes tunc in Europa fere ignorarentur, vixque extaret Hippocratis, Galeni, aut aliorum Latina verſio, in evolvendis Arabum libris multum ſe exercuerunt: qui tunc erant in Judæorum manibus, nam in Africa & in Ægypto Arabicam linguam vernaculam habebant, eaqve erat Hiſpanis quoque Judæis notiſſima, cum Arabes majorem adhuc Hiſpaniæ partem tenerent. Igitur Arabicorum librorum ope, Judæi quoque philoſophari cœperunt, circa undecimum ſæculum, ut Philoſophiæ Medicina accederet, quod vix antea feciſſe reperiuntur.

15. Qvippe in Oriente, præſertim vero in famoſis ſcholis Soræ & Pumbeditæ, ex qvibus præcipui Doctores, obſignato utroqve Talmude poſteriores prodierunt, in unico Sacræ Scripturæ, ſuarumqve Traditionum ſtudio occupabantur Judæi omnes, usqve ad poſtrema tempora eorum qvos Gheonim appellabant. Unde qvantum ex autore Zemakh Dâvid, R. Abraham filio Dior, & aliis qvi de ſuæ gentis viris illuſtribus memoriæ aliqvid prodiderunt manifeſtum eſt, opera eruditorum omnia in colligendis explicandisve traditionibus juridicis, occupabatur; adeo ut cum utrumqve Talmud lingva corrupta qvam Dialectum Babylonicam aut Hieroſolymitanam vocant ſcriptum foret, eadem in commentatorum ſcriptis barbaries occurrebat, qvi purius Hebraice ſcriberet vix qvisqvam reperiebatur. Nam ipſa ſacri bibliorum textus Hebraici peritia rariſſima erat: Lingvæ ſcilicet aliquem uſum ex aſſidua illius in Synagogis lectione habebant, ſed cum neqve Grammatica ulla extaret, neqve Lexicon, pauci aut nulli Commentarii qvi literam explicarent, ſed antiqvi tantummodo, allegorici præſertim, aut ex ſola magiſtrorum traditione conſtantes qvales illi, qvos *Rabbot* vocant, aut qvorum excerpta undiqve collecta in unum librum compegit autor Jalkuth, tunc ex ignorantia puri Sermonis Hebraici, pauci admodum Judæi eo ſcribebant, ſed Arabico.

16. Cœpit in Africa per Rabbi Judam Chiug, R. Jonam, aut Giannai, & nonnullos alios excoli Grammatica: & commentarii literales aliqvot in lucem prodierunt, qvi a Judæis, Hiſpanis & Gallis avide excepti, eos ad majus lingvæ ſuæ ſtudium acuerunt. Itaqve cum eodem ferme tempore hæc ſtudia Grammaticalia, tum literalis ſacrarum Scripturarum interpretationis nata & propagata fuiſſent, major omnino qvam antea fuit librorum in omni diſciplina a Judæis compoſitorum copia. Africani qvidem & Ægyptii ut Orientales nonnulli Arabice ſcribebant, atqve ita

R.

R. Saadias Gaon Mosis Pentateuchum, vel ut aliis placet totam Scripturam Sacram interpretatus fuerat, qvod alii qvoqve fecerunt ut interpres ille, qvem Erpenianum vocant, qvia ejus versio a Thoma Erpenio edita fuit, & alii qvi in Bibliothecis reperiuntur. R. Moses filius Maiemonis, Compendium Talmudicum eadem Arabica lingva scripserat, qva etiam postea More Nebuchim, sive Doctorum perplexorum ediderat: & multa alia. Hæc vero Scripta, qvum Judæis qvibus Arabica lingva familiaris erat usui esse possent, reliqvis qvi in Gallia, Italia, Germania, Poloniaqve erant maximo numero, inutilia plane fuissent, si in aliqvam notam ipsis lingvam non forent interpretata. Vulgares qvidem, præter qvam minus erant commodæ ad scientias tractandas, non adhibuerunt, idqve duplici videntur ratione fecisse: nempe ne simul dum Judæis suis prodesse satagerent, Christianorum qvoqve studiis promovendis darent operam, qvod fecissent, si vernaculis interpretationibus autores suos publicassent: Latine vertere non poterant, qvum primis illis post annum millesimum sæculis nullius ferme, qvi eam lingvam sciret, Judæi memoria sit: perpetua potius in eorum Scriptis appareat illius non minus qvam Græcæ ignorantia. Unde cum in aliqva voce abstrusiori explicanda, cujus Synonymon non facile in Hebraica lingva reperire licebat, laborant Sacræ Scripturæ Judæi commentatores Aben Ezra, Salomon Jarchi, David Kimhi, uti solent non Latinis, & si tunc in Europa satis notis, sed Aben Ezra & Kimhi, utpote Hispani, apud qvos vernacula Arabica tunc erat, Arabicis, rarius aliqvando vulgaribus Hispanicis: Salomon in Occitania natus Jarhi enim ab oppido Lunel dicto vocabatur, qvamvis alii Trecensem fuisse perhibeant, tamen in Gallia proprie dicta & Lutetiæ etiam cum diu vixisset, vernaculas nostrates adhibet. Tales qvoqve Glossæ in variis Bibliothecis reperiuntur, antiqviores qvidem, Hispanicæ, Italicæ, aut Gallicæ; recentiores Germanicæ, Latinæ vix unqvam, ita ut etiam, si ea lingva scribere voluissent, vix potuissent.

17. Cum igitur, ut mox observatum fuit Hebraicam lingvam, & eam Talmudica Dialecto longe puriorem, jam in promtu haberent Judæi prope omnes eaqve, ut Latina in Scholis apud nos, ita in Synagogis publice inter eos doceretur, cœperunt ea, qvæ Christianis patere nollent Hebraice scribere; & post Commentarios omnis sacræ literaturæ varios, tam in Sacram Scripturam, qvam in Talmud utrumqve, cum Moses Maiemonis filius magna in Ægypto Medicinæ & Philosophiæ laude inclaruisset,

ruiſſet, cœperunt multi ejus exemplo animum ad Philoſophos Arabes legendos adjungere, aut Græcos qvi Arabice extabant..

18. Ab ea circiter ætate repetenda initia ſunt verſionum illarum Hebraicarum, qvæ poſtmodum Europam repleverunt. Nam Moſes & Juda, filii Tybbon, omnia fere qvantum ex variis Codicibus adipiſci licet, Ariſtotelis opera Arabicis exemplaribus uſi, Hebraice transtulerunt; nec enim extabant alia in hominum manibus. Verſiones porro Arabicæ tum Ariſtotelis, tum Hippocratis & Galeni, ipſæ erant qvas Honain, aut Iſaac ejus filius elaboraverant. Ab illis & aliorum autorum exemplaribus qvibus Ebn Sina, Ebn Beja, Ebn Rached, Alfarabi, atque alii tum Philoſophi tum Medici in commentando uſi fuerant, omnes prope Judæorum Hebraicæ verſiones prodierunt; dici quippe vix poteſt, quanta philoſophandi libido eos ceperit. Ex Hebraicis poſtea verſionibus, quæ ad exemplaria Arabica comparatæ, meliores omnino barbaris illis Latinis multoties interpolatis videbantur, iſtæ dum emendari cœperunt, factæ ſunt adhuc deteriores: cum non aliter recenſeri, niſi electa inter diverſiſſimas lectiones, qvæ veriſimilior videretur ab imperitiſſimis emendatoribus poſſent. Calonymus etiam, vel ut Hebraice vocabatur, *Chem tob*, & obſcuriores alii multa ſimiliter ex Arabico converterunt; adeo, ut Hippocrates, Galenus, Aëtius, Oribaſius, & nonnulli alii Græci Medici, tum demum Hebraice loqui cœperint, qvos conſecuti ſunt, qui majori apud illos obeſæ naris homines in pretio erant, Razis, Serapion, Meſue, & multi alii, qvi Syriace vel Arabice de Medicina ſcripſerunt: præſertim Avicenna, qvem etiam ante annos centum octoginta aut circiter Judæi Hebraice integrum Neapoli typis ediderunt. Ita Hebraice verſa Mathematicorum inſigniorum opera præcipua Euclidis, Ptolemæi, Theodoſii, Archimedis, qvæ verſiones in Bibliothecis extant.

19. Sed nullus magis fuit in manibus, qvam Abenrached ſeu Averroës Cordubenſis, cujus cum exigua aut prope nulla in Oriente apud nobiliores Arabum Philoſophos fama eſſet, at in Europa Commentator per excellentiam appellatus, cæterisqve omnino prælatus eſt. Ea vero qvæ antiqviſſima fuit ejus editio ſimul cum Ariſtotelis contextu, cum primum ex Arabicis codicibus facta fuiſſet, & ex collatione Hebraicorum exemplarium mire interpolata, tandem obſcurata majorem in modum fuit per Jacobum Mantinum, & Abrahamum de Balmis Judæos, qvi cum Latine ſcirent novam, ſed ex Hebraica verſionem dederunt. Itaqve

omnium deterrima illa ultima fuit, qvamvis recusa multoties & magnifice Venetiis fuerit. De qva minutatim secundum diversa ultimæ editionis volumina egit diligenter Nicolaus Antonius in Bibliotheca Hispanica. Ubi illud tamen animadvertendum erit, laudari ab autore virum nostratem Clarissimum, qvi in Dissertatione de optimo genere interpretandi scripsit, se versionem Averroïs qvorumdam librorum Arabicam diligenter cum Latina editione contulisse, reperisseqve fideliter consentientem. Illud cum vir clarissimus scriberet aretalogo cuidam fortasse nimium detulit, nihil enim facilius ab lingvarum peritis, qvam summa Arabici & Latini Averroïs discrepantia agnoscitur; neqve vir ille, qvem intime novimus, & si summa conditione celebris, Arabice tunc adeo sciebat, aut scit etiamnum, nam adhuc vivit, ut vel commata duo nisi alienis oculis conferre posset. Verum id certissime constare debet, veteres Averroïs & Aristotelici textus versiones, qvæ conjunctim extant, factas fuisse ad Arabica exemplaria: posteriores, Mantini, & Balmesii ad Hebraica. Unde fraudi esse nemini debet, quod vir summus Joannes Vives libro V. de causis corruptarum artium scripsit de Averroë: *Aristotelem vero, quomodo legit, non in sua origine purum & integrum, non in lacunam Latinam derivatum, non enim potuit linguarum expers, sed de Latino in Arabicum transvasatum.* Qvidqvid enim Aristotelis operum Arabice versum fuit, in Oriente, non in Occidente, versum est, neqve ex Latino Codice, sed primum, ut diximus, ex Græco, Syriace; tum ex utroqve Arabice: Qvidqvid autem Abulfaragius & nonnulli alii dixerint de Honainorum patris & filii in vertendis autoribus peritia & elegantia, qvam parum potuerint Syri in Aristotelis libris interpretandis satis qvisqve intelligit, cum difficultas eorum sive materia spectetur, sive oratio, acutissimos qvoqve Græcos & in Philosophia consummatos tantopere exercuerit; & si lingvam a pueritia familiarem haberent, essentqve ab omni Græcanica eruditione, qvæ Arabibus prorsus incognita est, paratissimi. Qvanta vero sit versionis illius Aristotelicæ qvam Averroës commentario suo explicare aggressus est inconcinnitas & obscuritas, vere & eleganter allato exemplo demonstrat eo qvem indicavimus loco, Vives, qvem consulere operæ pretium erit.

20. Multa si opus esset ejusmodi specimina dari possent, ex qvibus Commentatoris illius, fama qvam usqve ad bonarum artium ex Græcis fontibus instaurationem apud nostros obtinuit parum digni, obscuritas &

& infantia deprehenduntur. Unde qvod Scholaſtici noſtri veteres, dum Ariſtotelici videri volunt, nihil minus qvam Magiſtri ſui doctrinam diſcipulis prælegerint manifeſtum eſt: qvamvis enim Themiſtii & Alexandri Aphrodiſæi qvædam Arabice, & Hebraice verſa fuiſſent, major adhuc exemplarium & ipſarum verſionum corruptela erat. Neqve mirari ſatis poſſumus, D. Thomæ Aqvinatis, qvi Ariſtotelem talium interpretationum ſubſidio unico legerat, acumen & induſtriam, cum ſæpe Ariſtotelem verius, ſaltem veriſimilius, non modo qvam illi qvos ſeqvebatur Averroës, & Arabes reliqvi, ſed qvam Græci nonnulli, interpretatus agnoſcatur.

21. Longioris operæ foret Philoſophicos omnium librorum, qvi in Arabum manibus extiterunt, jam ante annos octingentos catalogum texere, nam fuerunt ſane multi; qvorum plurimi in Hebraicam lingvam eo qvo diximus trium circiter ſæculorum intervallo a Judæis translati fuerunt, eo ſucceſſu ut poſtea doctiſſimi qviqve inter Hebræos, ita Philoſophiam cum religione conjunxerint, ut qvod inter Chriſtianos accidit, idem apud illos obſervetur. Scilicet ſicut exorta Theologia Scholaſtica, qvæ a Dialecticæ Phyſicæ & Metaphyſicæ Ariſtotelicæ principiis, novam res divinas tractandi methodum in Scholas induxit, ita Judæi, qvi omnia ex Scripturis, & patria traditione probare contenti erant, nec progrediebantur ulterius, ex eadem Philoſophia audacius & ſæpe non ſine ſimpliciorum fratrum ſuorum ſcandalo, omnia explicare aggreſſi ſunt.

22. Primus hoc fecit, aut ſaltem inter primos R. Moſes Maymonides edito libro *More Nebochim*, ſeu *Doctore dubitantium*, qvo titulo citatur a D. Thoma: erat enim antiqva ejusdem verſio priusqvam ſuam Buxtorfius ederet, qvæ inter eruditos notiſſima eſt. Liber ille, qvia præter Hebræorum conſvetudinem, [illegible]ſophiæ placitis religionem explicat, omnibus ferme, qvi tunc erant majori apud ſuos autoritate, Judæis ita diſplicuit, ut facile adverſus eum Rabbi qvidam Salomon è Montepeſſulano, magnas turbas excitaverit, qvæ ad anathemata inter varias Synagogas, Narbonenſes, Biterrenſes, & Catalonicas utrimqve pronunciata exarſerunt. Extant acta pleraqve hujus controverſiæ, ſed Hebraice tantum in Collectione variarum Epiſtolarum Hebraicarum Joannis Buxtorfii. Male qvoqve audiit autor libri *Bellorum Domini*, R. Levi fil. Gerſon, & alii nonnulli, qvamvis ut apud nos factum fuerat erga primos

Theologos, qvi Philoſophiam Theologiæ, Ariſtotelicam præſertim, conjunxerant, ut initio tanqvam parum orthodoxi exagitarentur, & tam ipſi qvam eorum diſcipuli in Scholis poſtea regnarent, ita & Judæis illis contigerit. Nam Moſes Maiemonides & alii Philoſophi ſuperiores tandem evaſerunt, imo qvod haberent ſua Hebraica lingva autores multos, qvorum verſiones Latinæ intelligi vix poterant, qvod ſæpius ex comparatione cum aliis non melioribus interpolatæ fuiſſent, demum omnes fere autores Peripateticæ doctrinæ ex illorum libris aut commentariis publice prælegebaniur. Averroïs & Avicennæ, Alfarabii, Algazelis, Avempace, & aliorum Latinæ editiones ab illis recognitæ ſunt, aut de novo factæ, ſicut illæ qvas ultima Ariſtotelis cum Averroë editio repræſentat; donec tandem editis in Italia Græcis commentatoribus, Arabes & Hebræi ex Scholis Philoſophiæ & Medicinæ faceſſere juſſi ſunt.

23. Ut vero paucis verbis intelligatur, qvos potiſſimum autores haberent Judæi illi Philoſophi in pretio, qvosqve Arabice & Hebraice legebant, referemus particulam Epiſtolæ Moſis Maiemonidis ad Samuelem filium Tybbon, qvæ Hebraice extat in Collectione Buxtorfiana. Duos qvosdam libros qvi Ariſtoteli tribuebantur, & erant qvoddam Philoſophiæ compendium, rejicit ut ſpurios. Razis Metaphyſica non probat, qvia, inqvit, Medicus erat magis qvam Philoſophus: nec aliter judicat de Iſaaco Iſraëlita vulgo dicto, qvi *fundamentorum & definitionum* libros ediderat. Concludit ex recentioribus neminem in Logicis Alfarabio præferendum: mox Abubeker filium Elſaïeg, vulgo Avempace. Ariſtotelis libros legendos præ omnibus tanqvam omnis Philoſophiæ fundamenta, qvidqvid novi autores habeant, accepiſſe ex Alexandro, Themiſtio & Abenrached ſeu Averroë. Pythagoræ, Hermetis, Procli & Porphyrii libros veteris Philoſophiæ ſpecimina continere, ſed in qvibus legendis tempus inaniter colligatur. Habent qvippe tum Arabes tum Hebræi multa Pythagoræ & Hermetis: de Porphyrio mirum qvod ita judicet, Iſagoge qvippe ejus æqvalem prope cum Ariſtotelis libris apud eos habet autoritatem. Platonis profunditatem laudat, ſed parabolas ſcripſiſſe tantum ait, res ſcilicet abſtruſas eleganter explicatas: nec mirum, nam vix qvidqvam Platonis tranſtulerunt, qvod qvam boni elegantiæ & ingenii judices forent Syri, Arabes & Hebræi ſatis oſtendit. Verum Ariſtotelem ſufficere, ut qvi omnia ab aliis ante ſe tractata perfectius expoſuerit, & ad eum ſcientiæ gradum pervenerit, qvi qvantum

humani

humani ingenii vires possunt, perfectissimus judicandus sit, adeo ut solo lumine per Prophetiam divinitus infuso superetur. Laudat Avicennam & Abulpharabio præfert. Ex ipsius opere *Doctoris perplexorum seu dubitantium*, qvo titulo laudatur a D. Thoma, intelligi potest acutissimi hominem ingenii fuisse, Peripateticum vero Græcorum aut recentiorum comparatione vix mediocrem. Scholasticos vero doctores non minus qvam Judæos Philosophos divinasse potius legendo Aristotelis libros qvam eos ad literam explicasse. Agnoscunt id, qvam verum sit, qvi vel pagellam, Græcam cum iis conferet interpretationibus, qvas aut Averroïs Latina editio, aut commentarii S. Thomæ repræsentant. Illarum, & aliarum qvarumcumqve omnium, nulla est, qvæ non insignes mutationes passa sit ex diversorum exemplarium comparatione, qvorum alia ad Græcum Codicem, alia ad Arabicum vel Syriacum, alia ad Hebraicum reformata erant, ita tamen ut censores versionum, qvæ vera esset lectio, discernere non possent, sed eligerent duntaxat qvæ verisimilior illis videretur. Quod cum in ipsis Arabicorum librorum Interpretationibus adeo freqvens est, ut qvæ ante ducentos prope annos habebatur, & Venetiis edita est Avicennæ Philosophia, tantum abeat ab autoris sensu, ut qui eam legat, nihil minus quam Avicennam teneat, multo magis sane erga Aristotelem accidit, perplexum & obscurum autorem.

VII. Inedita quædam.

Libro tertio hujus Bibliothecæ cap. 20. pag. 514. mentionem feci Dialogi, quem habeo ineditum, Astrologi Christiani; qui inscribitur: Ἕρμιππος ἢ περὶ Ἀστρολογίας, distinctum in libros duos, quorum capita hoc loco apponere juvat, ut de argumento hujus scriptoris, quem Paulo Alexandrino non multo juniorem suspicor, nec indignum esse puto editione, tanto melius constet.

Τὰ κεφάλαια τοῦ α΄ λόγου.	*Libri primi capita.*
α΄. ὅτι οὐκ ἔστιν ἐκ τῆς περὶ τοὺς ἀστέρας ἐπιστήμης περὶ τὸ θεῖον σφάλλεσθαι.	1. Scientiam astrorum non inducere errorem circa res divinas.
β΄. ὁποῖόν τι καὶ ἀνθρώποις ἡ μαντική.	2. Quid hominibus conferat divinati.

γ΄. ὅτι οἱ ἀστέρες τὰ μέλλοντα σημαίνειν ἐγένοντο.

3. Astra condita esse ad res futuras significandas.

δ΄. ὅτι οὐκ ἦν ἄλλως τὴν θέσιν τῶν σφαιρῶν τούτων τετάχθαι.

4. Non temere factam esse cœlestium sphærarum positionem.

ε΄. δι' ἣν αἰτίαν οἱ ἀπλανεῖς τῶν ἀστέρων ἐγένοντο.

5. Ob quam caufam stellæ inerrantes conditæ sint.

ϛ΄. περὶ τῆς τῶν στοιχείων τάξεως, καὶ ποῖον αὐτῶν ποιητικὸν, καὶ ποῖον παθητικόν.

6. De ordine elementorum, & quale ex illis sit agens, quale patiens.

ζ΄. δι' ἣν αἰτίαν ἐναντίαι ἐγένοντο αἱ κινήσεις ἀλλήλαις αἵτε τῆς ἀπλανοῦς σφαίρας καὶ τῶν πλανωμένων.

7. Quare contrarii invicem sint motus sphæræ inerrantium errantiumque stellarum.

η΄. ὅτι οὐ δι' ὃ προσημαίνουσι τὰ μέλλοντα οἱ ἀστέρες, διὰ τοῦτο καὶ κυροῦσιν οὕτω ταῦτ' ἀποβαίνειν.

8. Astra ideo, quod res futuræ ab illis significantur, non etiam efficere ut illæ contingant.

θ΄. ὅτι ἐξ ἀρχῆς ἡ τοῦ μέλλοντος γνῶσις ἐκ τῆς περὶ τοὺς ἀστέρας ἐπιστήμης ἐγένετο.

9. Quod à primis temporibus ex scientia astrorum ducta fuerit divinatio.

ι΄. ὅτι ἡ τῶν σωμάτων σύστασις ἤρτηται πρῶτον τῆς φύσεως, αὕτη δὲ τῶν ἀστέρων, οὗτοι δὲ τοῦ δημιουργικοῦ λόγου.

10. Corporum constitutionem primum a natura, hanc ab astris, illa a ratione opificis dependere.

ια΄. Θεωρία σύντομος περὶ ζώων.

11. Succincta de animalibus sive signis Zodiaci præceptio.

ιβ΄. ὅτι τὸ θερμὸν πρῶτον ἡμῖν ἐστιν εἰς σύστασιν καὶ κυριώτατον, καὶ δεύτερον τὸ ὑγρόν.

12. Quod primum & præcipuum locum in nostra constitutione teneat calor, secundum humor.

ιγ΄. ὅτι ἕκαστον μέρος τοῦ ἀνθρώπου καὶ τὰ ἐν αὐτῷ συμπτώματα εἰς ἕκαστον ἀνήκει τῶν ἀστέρων.

13. Singulas partes hominis & quæ ipsi accidunt singula singulis astris respondere.

ιδ΄. ὅτι καὶ τὸ σπέρμα ἐν τῇ νηδύϊ ἕκαστος αὐτῶν κατ' ἀριθμὸν ἐφορᾷ.

14. Quod semen etiam in utero a singularibus astris suo numero respiciatur.

ιε΄. ὅτι

15. Quod

ιε. ὅτι καὶ ἑκάστην ἡλικίαν.

ις. ὅτι νοεραί τινες οὐσίαι κατὰ τὰς τῶν πλανητῶν σφαίρας κεκλήρωνται, καὶ ἕτεραι ἐφιδρύαι ὑπ' αὐτὰς, τούτων δὲ ἤρτηνται δαίμονες, καὶ ἑξῆς οἱ ἄνθρωποι.

ιζ. δι' ἣν αἰτίαν ὁ τοῦ ἑρμοῦ ἀστὴρ ἐπιπλέον ἀεὶ συνεγγίζει τῷ ἡλίῳ, ὁ δὲ τῆς ἀφροδίτης ἔλαττον καὶ ἑξῆς οἱ ἕτεροι.

ιη. ὅτι οὐκ αἴδιος ἡ τῶν ἀστέρων οὐσία.

ιθ. ὅτι ὁ κατὰ περιττοὺς σχηματισμὸς τῶν ἀστέρων σύμφωνος.

κ'. ὅτι καὶ ὁ νοῦς περιοδικῶς ἐνεργεῖ.

15. Quod ſingulæ etiam ætates.

16. Quod ſubſtantiæ quædam intellectu præditæ inhabitandas ſortitæ ſint erraticarum ſtellarum ſphæras, itemque aliæ iſtis ſubjectæ, à quibus dependent dæmones atque inde homines.

17. Quamobrem Mercurii ſtella plurimum ſemper vicina ſit Soli, Veneris autem minus, atque cæteræ deinceps.

18. Aſtrorum ſubſtantiam non eſſe æternam.

19. Sideribus configurationes, quæ ad numeros impares fiunt, eſſe convenientiſſimas.

20. Mentem, periodos ſive orbes conficiendo operari.

Τὰ κεφάλαια τοῦ β'. λόγου.

α'. περὶ γενέσεως ζώων.

β'. δι' ἣν αἰτίαν τὸ θῆλυ καὶ τὸ ἄρσεν ἐν μὲν τοῖς φυτοῖς ἥνωται, ἐν δὲ τοῖς ζώοις κεχώρισται.

γ'. ὅτι ἕκαστον τῶν στοιχείων διαφορὰν ἐν τοῖς ζώοις πλεονάζον δείκνυσιν.

δ'. ὅτι τῶν κατὰ φύσιν μόνων συμβαμάτων ἡ ἀστρολογία προγνωστική.

ε'. ὅτι οὐδὲ τὴν ζωὴν οἱ ἀστέρες ὁρίζουσιν.

ς'. ὅτι τὰς περὶ ὑγείαν καὶ νόσον καὶ ζωὴν καὶ θάνατον πολυσχιδεῖς ἔχουσι τὰς ἀρχάς.

ζ'. ὅσα

Capita libri ſecundi.

1. De generatione animantium.

2. Quare genus maſculinum & fœmininum in plantis conjuncta, in animalibus ſeparata exiſtant.

3. Quodlibet elementorum, ſi prævaluerit, differentiam in animalibus demonſtrare.

4. Quod Aſtrologia non niſi naturales eventus prænoſcat.

5. Quod vitæ terminum non definiunt aſtra.

6. Quod multiplex ſit aſtrorum poteſtas in valetudinem, morbos, vitam & mortem.

7. Quæ-

ζ'. ὅσα σημαίνουσιν οἱ ἀπλανεῖς τῶν ἀστέρων.	7. Quænam per inerrantes ſtellas ſignificentur.
η'. περὶ ὧν ποιεῖ ἡ σελήνη.	8. Circa quænam operetur luna.
θ'. δι' ἣν αἰτίαν ἐν ταῖς συνόδοις ποτὲ μὲν ὕει ἄλλοτε δ' οὔ.	9. Quare in conjunctionibus jam pluat, jam non pluat.
ι'. ὅσα σημαίνει καὶ τὰς ἐκλείψεις αὐτῆς.	10. Quænam in eclipſibus luna ſignificet.
ια. ὅτι οὐκ ἀπαραίτητον αὗται τὴν βλάβην ἐπανατείνονται.	11. Quod eclipſes non intendunt damnum inevitabile.
ιβ. θεωρία περὶ τῶν ἑπτὰ κλιμάτων καὶ μέχρι πόσου ἕκαστον ἐκτείνεται.	12. Præceptio de ſeptem climatibus, & quousque ſingula horum extendantur.
ιγ. μέθοδος περὶ τῶν κατὰ πλάτος αὐτῶν θέσεων.	13. Methodus, eorundem latitudinem deſcribendi.
ιδ. διὰ τί ἀναφέρονται πρὸς ὕψος οἱ πλάνητες.	14. Quare planetæ aſcendant, (& deſcendant).
ιε. ὅτι πάντων τῶν ἐν γῇ οἱ σπερματικοὶ λόγοι ἐν οὐρανῷ.	15. Omnium rerum terreſtrium ſeminales rationes eſſe in cœlo.
ιϛ. ὅτι οὐκ ἰσάριθμοι τοῖς ἄστροις αἱ ψυχαί.	16. Animas numero non reſpondere ſiderum.
ιζ. θεωρία περὶ γενέσεως, καὶ ὅτι οὐκ ἔξωθεν εἰσδύεται ἡ ψυχή.	17. Præceptio de generatione, & quod non extrinſecus anima immittitur.
ιη. περὶ πνευμάτων καὶ πόθεν ἔχουσι τὴν σύστασιν.	18. De ventis & unde fiant.
ιθ. περὶ τῆς τῶν μετεώρων σημειώσεως.	19. De meteororum ſignificatione.
κ'. περὶ ἑβδομάδος, καὶ ὅσον λυσιτελεῖ τὸ σχολάζειν περὶ τὴν ἐπιστήμην αὐτῶν.	20. De ſeptenario, & quam utilitatem afferat ſcientiæ hujusmodi rerum vacare.

Ex multorum veterum teſtimoniis (*) conſtat PLUTARCHUM inter alia ſcripſiſſe libros tres εἰσαγωγῆς ſive *introductionis de anima*, jam pridem ut videtur deperditos. Ex illis petita eſſe exiſtimo, quæ ex Plutarcho

(*) Adduxi ea lib. 4. hujus Bibl. c. XI. §. 5. p. 368.

Plutarcho affert *Olympiodorus* Commentario, quem habeo ineditum, in Platonis Phædonem. Ex illo apponere hoc loco juvat, quæ ex Plutarcho excerpsisse Olympiodorum mihi persvadeo.

ἘΚ ΤΩ͂Ν ΤΟΥ͂ ΧΑΙΡΩΝΈΩΣ.

Ὅτι οὐ τὸ ἐπιστητὸν αἴτιον τῆς ἐπιστήμης, ὡς Ἀρκεσίλαος. οὕτω γὰρ καὶ ἡ ἀνεπιστημοσύνη, τῆς ἐπιστήμης αἰτία φανεῖται.

Ὅτι οὐχ ἡ ψυχὴ τρέπει ἑαυτὴν εἰς τὴν τῶν πραγμάτων κατάληψιν καὶ ἀπάτην, κατὰ τοὺς ἀπὸ τῆς στοᾶς. πῶς γὰρ αἰτία ἑαυτῇ γνώσεως ἡ ψυχὴ καὶ ἀγνοίας, μήπω αὐτὰς ἔχουσα ἀρχήν.

Ὅτι μόνῳ τῷ Πλάτωνι ῥᾷστον ἀποδοῦναι τὸν λόγον, εἰς λήθην καὶ ἀνάμνησιν ἀναφέροντι τὴν γνῶσιν καὶ τὴν ἄγνοιαν.

Ὅτι ἔνεισι μὲν αἱ ἐπιστῆμαι, κρύπτονται δὲ ὑπὸ τῶν ἄλλων ἐπεισοδίων, ὁμοίως τῇ ὑπὸ Δημαράτου πεμφθείσῃ δέλτῳ.

Ὅτι καὶ τὸ ζητεῖν καὶ τὸ εὑρίσκειν δηλοῖ τὴν ἀνάμνησιν. οὔτε γὰρ ζητήσειεν ἄν τις ὃ ἐστιν ἀνεννόητος, οὔτε ἀνεύροι διά γε ζητήσεως. λέγεται γὰρ εὑρίσκειν, ὃ ὁ κατὰ περίπτωσιν.

Ὅτι ἀπόρου ὄντος, εἰ οἷόν τε ζητεῖν καὶ εὑρίσκειν, ὡς ἐν Μένωνι προβέβληται. οὔτε γὰρ ἃ ἴσμεν, μάταιον γάρ. οὔτε ἃ μὴ ἴσμεν, κἂν γὰρ περιπέσωμεν αὐτοῖς, ἀγνοοῦμεν, ὡς τοῖς τυχοῦσι. Οἱ μὲν γὰρ περιπατητικοὶ τὸν δυνάμει νοῦν ἐπενόησαν. ἡμεῖς δὲ ἠποροῦμεν, ἀπὸ τοῦ ἐνεργείᾳ εἰδέναι καὶ μὴ εἰδέναι. ἔστω γὰρ εἶναι τὸν δυνάμει νοῦν, ἀλλ' ἔτι ἀπορία ἡ αὐτή. πῶς γὰρ οὗτος νοεῖ; ἢ γὰρ ἃ οἶδεν, ἢ ἃ οὐκ οἶδεν. Οἱ δὲ ἀπὸ τῆς στοᾶς τὰς φυσικὰς ἐννοίας αἰτιῶνται. εἰ μὲν δὴ δυνάμει, τὸ αὐτὸ ἐροῦμεν. εἰ δὲ ἐνεργείᾳ, διατί ζητοῦμεν ἃ ἴσμεν. εἰ δὲ ἀπὸ τούτων ἄλλα ἀγνοούμενα, πῶς ἅπερ οὐκ ἴσμεν; οἱ δὲ ἐπικούρειοι τὰς προλήψεις, ἃς εἰ μὲν διηρθρωμένας, φασὶ, περιττὴ ἡ ζήτησις. εἰ δὲ ἀδιαρθρώτους, πῶς ἄλλο τι παρὰ τὰς προλήψεις ἐπιζητοῦμεν, ὅ γε οὐδὲ προειλήφαμεν.

Ὅτι καὶ ἡ ἀλήθεια τὸ ὄνομα δηλοῖ λήθης ἐκβολὴν εἶναι τὴν ἐπιστήμην, ὅ ἐστι ἀνάμνησις. ὅτι καὶ οἱ μητέρα τῶν μουσῶν τὴν μνημοσύνην εἰπόντες, αὐτὸ τοῦτο ἐνδείκνυνται. αἱ μὲν γὰρ Μοῦσαι τὸ ζητεῖν παρέχονται, ἡ δὲ μνημοσύνη τὸ εὑρίσκειν.

Ὅτι καὶ οἱ πολλοὶ τὸ ἀγνοεῖν ἐπιλελῆσθαι λέγοντες, τῷ αὐτῷ μαρτυροῦσι. λανθάνειν γὰρ ἡμᾶς φαμὲν, ἅπερ ἀγνοοῦμεν. καὶ λαθραῖα πράγματα καλοῦμεν τὰ ἀγνοούμενα.

ὅτι καὶ περὶ βιοτῆς ἀναμνήσεις ἱστοροῦνται, οἷα καὶ ἡ τοῦ Μύρωνος.

ὅτι καὶ ὅσοι γαλῆν φοβοῦνται ἢ σαυρὸν ἢ χελώνην, οὐκ εἰδέναι αὐτάς. καὶ ὅτι Βερίου ἀδελφιδοῦς ἄρκτους θηρῶν καὶ λέοντας, ὅμως ἀλεκτρυόνα οὐδὲ ἰδεῖν ἠδύνατο. φαρμακοπώλην δέ τινα εἰδέναι, ὑπὸ μὲν ἀσπίδων καὶ δρακόντων, μηδὲν πάσχειν. μύωπα δὲ φεύγειν, μέχρι βοῆς καὶ ἐκστάσεως. Θεμίσων δὲ ὁ ἰατρὸς τὰ μὲν ἄλλα πάθη πάντα μεταχειρίζετο. τὴν δὲ ὑδροφόβαν εἴ τις καὶ ὠνόμασε μόνον, ἐταράττετο, καὶ ὅμοια ἔπασχε τοῖς ὑπ' αὐτοῦ κατεχομένοις, ὧν αἰτίαν εἶναι, τὴν ἀνάμνησιν τῆς προπαθείας.

ὅτι αἱ τῶν προπαθειῶν σφοδρότεραι, τυποῦσι τὰς μνήμας εἰς δίο γλυφέσεις, οἷον τὸ πολεμάρχου, καὶ τῶν ἐν Κορίνθῳ ὑπὸ τῷ μεγάλῳ σεισμῷ, καὶ τὸ ἐν Ἀμόργῳ τοῦ Δημητρίου ἐγγεγραμμένον τῷ τάφῳ.

ὅτι ὅμοια πάσχουσι καὶ οἱ ποταμοὺς μᾶλλον, ἢ θάλατταν δεδοικότες. καὶ οἱ πρὸς τὰ ὕψη παρατιθέμενοι.

ὅτι τὰ νεογενῆ παιδία ἀμειδῆ ὄντα καὶ ἄγελον βλέπει μέχρι τριῶν σχεδὸν ἑβδομάδων, ὑπνώττοντα τὸν πλείω χρόνον. ἀλλ' ὅμως ποτὲ καθ' ὕπνους καὶ πολλάκις γελᾷ καὶ διαχεῖται. τίνα οὖν τρόπον ἄλλον τοῦτο συμβαίνει, ἢ τῆς ψυχῆς τότε ἀπὸ τῆς δίνης τοῦ ζώου ἀναφερούσης, καὶ κατὰ τὰς ἑαυτῆς προπαθείας κινουμένης;

ὅτι καὶ αἱ πρὸς τάδε ἢ τάδε εὐφυΐαι, τοῦτον ἀποβαίνουσι τὸν τρόπον.

ὅτι τὸ μὲν λέγειν οὕτω πεφυκέναι, παχύ τε καὶ ἰδιωτικὸν, καὶ ἀρκοῦν πρὸς πᾶσαν ἀπόκρισιν. ἀλλὰ οἷον τὸ πεφυκέναι ζητητέον ὅμως, ἄλλο γὰρ ἄλλου ὡς τῆς λογικῆς ψυχῆς, τὸ ἀπὸ τῶν προεγνωσμένων, τὰ παρόντα ἀναγνωρίζειν.

ὅτι ἔσωθεν ἐκφέρομεν τὰς τῶν ζητημάτων ἐπιστήμας, δηλοῖ τὸ πρὸς τὴν εὕρεσιν συντεινομένους, εἴσω βλέπειν.

ὅτι καὶ ἡ εὐφροσύνη ἐπὶ τοῖς εὑρήμασι, δηλοῖ τὸν ἀναγνωρισμὸν τῆς ὅτι μάλιστα οἰκείας ἡμῖν ἀληθείας, ἐν τῷ μέσῳ χρόνῳ οἷον ἀπολομένης.

ὅτι Βίων ἠπόρει περὶ τοῦ ψεύδους, εἰ καὶ αὐτὸ κατὰ ἀνάμνησιν, ὡς τὸ ἐναντίον γε, ἢ οὔ, καὶ τί ἡ ἀλογία. ἢ ῥητέον, ὡς καὶ τοῦτο γίνεται, κατὰ τὸ εἴδωλον τοῦ ἀληθοῦς. τὸ δὲ εἴδωλον εἶναι τοῦτο ὅπερ ἀληθοῦς, οὐκ ἄν τις νομίσειεν, εἰ μὴ πῃ εἰδείη τὸ ἀληθές.

ὅτι Στράτων ἠπόρει, εἰ ἔστιν ἀνάμνησις, πῶς ἄνευ ἀποδείξεων οὐ γιγνόμεθα ἐπιστήμονες. πῶς δὲ οὐδεὶς αὐλητὴς ἢ κιθαριστὴς γέγονεν, ἄνευ μελέτης; ἢ μάλιστα μὲν, γεγόνασι τινὲς καὶ αὐτοδίδακτοι. Ἡράκλειτος ὁ Αἰγύπτιος γεωργός.

ωργός. Φήμιος ὁ Ὁμήρου. Ἀγάθαρχος ὁ ζωγράφος. εἶτα καὶ αἱ ψυχαὶ πολλῷ τῷ κάρῳ κατεχόμεναι τῆς γενέσεως, πολλῆς πρὸς ἀνάμνησιν δέονται τῆς μοχλείας. διὸ καὶ τῶν αἰσθητῶν χρῄζουσιν.

Ὅτι ὡς ἡ φαντασία, ἀφ' ἑνός τινος ὀνόματος ὅλου ἀναμιμνήσκεται βίου, οἷον τοῦ Ἀλκιβιάδου οὕτω καὶ ἡ λογικὴ μνήμη ἀπὸ τῆς τυχούσης ἀφορμῆς. προσεξευρίσκει πλείονα.

Ὅτι ἔοικεν ἡ πρὸς τὸ σῶμα σύνδεσις ἐπιληψίᾳ· καὶ γὰρ ἐν ἐκείνῃ, ἐψέποτε ἀναφέρουσιν αἱ ψυχαὶ τὰ καθεστῶτα.

Ὅτι εἰ μὲν ἀεὶ πρὸς τὰ πρόσθεν διὰ ἀναμνήσεων αἱ μαθήσεις, ἐπ' ἄπειρόν εἰσιν αἱ ψυχαὶ ἐπὶ τὰ πρόσω. λείπει δὲ καὶ τὸ ἐπὶ θάτερον μέρος. διόπερ οὔπω ἀθάνατοι. εἰ δὲ ἀπὸ χρόνου γενομένη μετὰ τῆς ἐπιστήμης γέγονε, πῶς ἀποβάλλει αὐτὴν εὐθέως κατὰ οὐσίαν; (*οὕτω γὰρ κάλλιον ἐπιλύσασθαι, ἤπερ ὡς ὁ ἐξηγητής. εἰς γὰρ ποικιλίαν ἐξηνέχθη πολλήν.)

Ὅτι σαφῶς ὁ Κέβης, οὐ τοῦ αὐτοῦ συμπεράσματος ἐπάγει ἄλλην ἐπιχείρησιν, ἀλλὰ τὸ ἀντίστροφον. ἐννοεῖ τε καὶ τὸν Σωκράτην ὑπομιμνήσκει, δειχθῆναι δυνάμενον τὸ πρὸ τοῦ σώματος εἶναι τὴν ψυχήν. καὶ ταύτῃ οὖν λέγει τὴν ψυχὴν ἀθάνατόν τι εἶναι, εἰ προϋπάρχει χωριστή.

Ὅτι τῶν ἄλλων οἰομένων τὴν ψυχήν, καὶ συγγίγνεσθαι τῷ σώματι καὶ συμφθείρεσθαι, τοῦτο μὲν ἀνασκευάζει ὁ πρῶτος λόγος. ἐκεῖνο δὲ ὁ δεύτερος.

Ὅτι ἡ μαιευτικὴ ἐρώτησις, πρόσκλησις οὖσα τῆς κυομένης ἐπιστήμης, ἀναγκαίως δείκνυσιν αὐτὴν προϋπάρχουσαν. ὡς ἔργῳ δείκνυσι καὶ ὁ Σωκράτης ἐν τῷ Μένωνι.

Ὅτι δεῖ τὰ εἴδη, παρενδείκνυταί πως, (ὁ Πλάτων) ὑποτιθέμενος αὐτὰ συναποδείξει. εἰ γὰρ πολλὰ τὰ ἴσα, ἀφ' ἑνὸς ἂν εἴη τοῖς πολλοῖς τὸ αὐτό. καὶ δῆλον ὅτι ἔντος, καὶ δῆλον ὅτι ἐν οὐδενὶ τῶν καθ' ἕκαστα, ἐν οἷς τὰ πολλὰ ἴσα. πρὸ αὐτῶν ἄρα, ἤπερ ταῦτα ἀπ' αὐτοῦ. διὸ καὶ ἕτερα αὐτοῦ εἴρηται. εἶτα δευτέραν ἐνδείκνυται ἀπόδειξιν. τὰ ἐν ὕλῃ ἴσα, παραχραινόμενα λέγων τῇ οἰκείᾳ στερήσει. τὰ δὲ αὐτὰ καθ' ἑαυτά, ἀκραιφνεῖν. πάντως δὲ ὅτι τὰ τέλεια, τῶν μὴ τελείων πρεσβύτερα.

Ὅτι ποτὲ μὲν ἴσον, ποτὲ δὲ αὐτὰ ἴσα λέγει. ἢ εἰς τοὺς πολλοὺς ἀναβλέπων νόας ὧν ἐν ἑκάστῳ τὸ αὐτὸ ἴσον. ἢ τὸ μὲν ἐν τῷ νῷ ἀποδοτέον. τὸ δὲ πεπληθυσμένον, τῇ ψυχῇ. ἐνταῦθα γὰρ τὸ ἓν πολλά, διὰ τὴν ἐν αὐτῇ πρὸς ἑαυτὴν ὑπόβασιν.

Ὅτι κατ' οὐσίαν εἰκὼν οὖσα, συμπάσχει τῷ οἰκείῳ παραδείγματι. καὶ ὀρέγεται αὐτοῦ ὡς αἰτίου. ὅπουγε καὶ αἱ τεχνηταὶ εἰκόνες, κατὰ τὴν ψυχὴν ἀφομοίωσιν ὅμως ἐλλάμπονται ὑπὸ θεῶν.

* Hæc addit Olympiodorus, per ἐξηγητὴν intelligens Jamblichum.

Πῶς οὐ δυνατὸν ἐννοῆσαι μὴ διὰ τῶν αἰσθητῶν τὰ νοητὰ, ἢ τάς γε πλείσας τῶν ψυχῶν.

Ὅτι ἡ μὲν ὀρέγεται ἀπ' αὐτῶν. ἡ δὲ ἐνδεῖ ἐκτὸς αὐτῶν.

Ὅτι τὸ ὅ ἐστι, δηλοῖ μὲν, καὶ τὸ ὄντως ὄν, δηλοῖ δὲ, καὶ τὸ ἀπηλλαγμένον τῶν ἐν τῇ γενέσει περιφυομένων. Εἰ τὰ ἐπιστητὰ πρὸ τῶν αἰσθητῶν, ἀνάγκη καὶ τὰς ἐπιστήμας εἶναι, πρὸ τῶν αἰσθητῶν. ὥστε καὶ τοὺς ἐπισταμένους πρὸ τῶν αἰσθανομένων. ὥστε καὶ ἕκαστος ἐπιστάμενος, πρὸ αἰσθανομένου αὐτὸς ἑαυτοῦ, εὐθὺς δὲ γεννηθέντες αἰσθανόμεθα. πρὸ τοῦ γεννηθῆναι ἄρα ἐπιστάμεθα. διὸ φησὶν ἐξ ὑποθέσεως εἶναι ταῦτα.

Ὅτι ἐν τῇ πρώτῃ γενέσει, ἡ σφοδροτάτη μεταβολή ἐστιν. αὕτη δὲ ἐκπλήσσει τὴν μνήμην καὶ ταράττουσα, λήθην ἐμποιεῖ. τότε ἄρα, οὐκ ἂν ἐλάβομεν ἐπιστήμην. πρότερον ἄρα τοῦ σώματος. ἤτοι δὲ προσεχῶς, ὡς ἐπὶ τῶν νεοτελῶν, ἢ τῶν ἐκ φιλοσοφίας, ἢ καὶ ἐκ προγενεστέρων ἔτι βίων.

Ὅτι ὡς πρὸς τὸν δεύτερον λόγον ἀπιδὼν ὁ Σιμμίας, οὐκ ἀποδεικνύναι φησὶν αὐτὸν, τὸ δὲ ἐπιδιαμένειν ἐν ᾅδου. οὐδὲ γὰρ ἐκεῖνος, τὸ πρὸ τῆς γενέσεως. διόπερ ὁ Σωκράτης ἐκ τῶν δύο λόγων, συνάγει τὴν μίαν ὅλην ἀπόδειξιν.

PLUTARCHI DIALOGUS DE NOBILITATE.

Plutarchi librum περὶ εὐγενείας non memorat modo Lamprias, ſed Stobæus etiam unum alterumque locum ex eo producit. Hunc librum Hafniæ nuper MStum reperit vir Clariſſimus *Jo. Laurentius Mosheim*, deſcriptumque ex Codice hiulco paſſim nec emendatiſſimo obtulit Venerando noſtro *Wolfio*, qui eum cum verſione ſua in lucem edet. Interim ſpeciminis loco initium, quod laudat Stobæus, placet hic adſcribere è MS. continuatum usque ad alterum locum, qui in eodem Stobæo occurrit, & emendatum paſſim ſuppletumque ſcriptorum locis & perſonarum colloquentium notatione diſtinctum. Ex hoc ſpecimine apparebit etiam fallere margines Stobæi, qui duplicem Plutarchi librum, unum pro nobilitate, alterum contra nobilitatem ingerunt.

A. Ἄπιστος ἡ τῶν σοφιστῶν συκοφαντία κατὰ τῆς εὐγενείας, οἳ μηδὲ τὰ ἐν μέσῳ καὶ πᾶσι γνώριμα σκοποῦσιν, ὅτι πρὸς τὰς ὀχείας τοὺς εὐγενεῖς ἵππους καὶ κύνας ὠνοῦνται καὶ κεχρῶνται, καὶ ἀμπέλων εὐγενῆ σπέρματα καὶ ἐλαιῶν καὶ τῶν ἄλλων δένδρων. ἀνθρώπου δὲ οὐδὲν ὄφελος νομίζουσιν εὐγένειαν εἰς τὰς μελλούσας διαδοχάς, ἀλλ' αὐτοὶ πείθονται βάρβαρον εἶναι καὶ ἑλληνικὸν σπέρμα, καὶ οὐκ οἴονται λεληθείας τινὰς ἀρχὰς καὶ σπέρματα

σπέρματα ἀρετῆς συγκαταβάλλεσθαι τοῖς γινωμένοις, ὥσπερ τῷ Τηλεμάχῳ τοῦ Ὀδυσσέως, ἐφ' οὗ καὶ πάνυ τῷ ὀνόματι ὁ ποιητὴς εἴρηκεν. a)

- - - Πατρὸς ἐνέστακται μένος ἠΰ,

ὡς ἂν ἐν ταῖς σπερμάτων ὀλίγαις σταγόσι τὰ τῆς ἀρετῆς συῤῥεόντων ἀγαθῶν. b) Ἐπαινεῖται μὲν ὑφ' Ὁμήρου Νέστωρ πολλαχῶς, ἐκεῖνος δὲ τὰ πρῶτα φέρει

- - - Νηληϊάδης c) μέγα κῦδος Ἀχαιῶν,

Καὶ d) - - - ἐπὶ πρῶτον Νηλήϊον ἐλθέμεν ἀνδρῶν. Καὶ προσαγορεύων Ἀγαμέμνων Ὀδυσέα. e)

Διογενὲς Λαερτιάδη, Πολυμήχαν' Ὀδυσσεῦ.

Φησὶ δὲ καὶ ἄλλον f) Ἄκτορος (Μενοίτιον) τέκνον, ἄλλον δὲ g) Στροφίου, καὶ ἄλλον h) μεγάλου Δολοπίονος, καὶ πολλάκις Δαρδανίδας i) εὐγενεῖς. Καὶ Λυκάονα k) κρατεροῦ Πριάμου υἱόν, καὶ ἄλλους l) ἐκ πατρὸς Διοκλέους, καὶ ἄλλον m) Ἀμύντορος, ἔτι δὲ καὶ Σελάγου n) καὶ θείου Μέντορος o) καὶ Τενθρηδόνος p) καὶ Ἀγήνορος, q) Τὸν δὲ Ἰδομενέα πρὸς Δηΐφοβον λέγοντα ποιεῖ τάδε, r)

Ll 3 Ὄφρα

a) Odyss. β. 271.
b) Hactenus Plutarchi verba servavit Stobæus sermon. 86. (al. 84. vel 218.)
c) Iliad. κ'. 87.
d) Iliad. κ'. 18.
e) Iliad. β'. 173. & multis aliis in locis.
f) Iliad. λ'. 784. π. 14.
g) Scamandrium Iliad. ε'. 49.
h) Hypsenorem Iliad. ε'. 77.
i) ut Iliad. υ'. 215. seq. & alibi.
k) Iliad. γ'. 333.
l) Crethonem & Orsilochum. Iliad. ε'. 542.
m) Phœnicem. Iliad. ε'. 448.
n) Amphium. Iliad. ε'. 612.
o) Imbrium. id. 171.
p) Prothoum. Iliad. β'. 756.
q) Echecum. Iliad. υ'. 474.
r) Iliad. ν'. 449.

Ὄφρα ἴδῃς οἷος Ζηνὸς γόνος ἐνθάδ' ἱκάνω
Ὃς πρῶτος Μίνωα τέκε Κρήτῃ ἐπίουρον,
Μίνως δ' αὖ τέκε θ' υἱὸν ἀμύμονα Δευκαλίωνα,
Δευκαλίων δ' ἐμὲ τίκτε, πολέσσ' ἄνδρεσσιν ἄνακτα
Κρήτῃ ἐν εὐρείῃ - - -

Τὸν δ' Ἀχιλλέα Πηλείδην καλεῖ, καὶ τὸν Αἰνείαν Πριάμου ἐξ αἵματος εὐχόμενον εἶναι, οὕτως γὰρ τὸν Ἀχιλλέα λέγοντα ποιεῖ. s)

- - - ἤ σέ γε θυμὸς ἐμοὶ μαχέσασθαι ἀνώγει
Ἐλπόμενον Τρώεσσιν ἀνάξειν ἱπποδάμοισι
Τιμῆς τῆς Πριάμου.

Καὶ αὖθις. t) τί γὰρ βλάψειεν ποι πλείω χορηγεῖν;

Φασὶ σὲ μὲν Πηλῆος ἀμύμονος ἔκγονον εἶναι
Μητρὸς δ' ἐκ Θέτιδος καλλιπλοκάμου ἁλοσύνδης.
Αὐτὰρ ἐγὼν υἱὸς μεγαλήτορος Ἀγχίσαο
Εὔχομαι ἐκγεγάμεν, μήτηρ δέ μοι ἐστ' Ἀφροδίτη.

Καὶ πρὸς ἄλλον αὐτὸς ὁ Πρίαμος. u)

Μνῆσαι πατρὸς σεῖο Θεοῖς ἐπιείκελ' Ἀχιλλεῦ.

Οὐκ ἂν ἐποίησεν, οἶμαι, τοσάκις ὁ Φρονιμώτατος ποιητῶν, γονέων γένους εὐγενείας μνήμην, εἰ ταῦτα ἐν τοῖς αἰνετοῖς οὐκ ἠξίωσεν ἀριθμητέα. Ὁ δὲ Τυρταῖος τοὺς αὐτοῦ στρατιώτας εἰς πόλεμον παρακαλούμενος γένεος Ἡρακλέους ἀνικήτου φησὶν αὐτούς. Ποσάκις παρὰ Σιμωνίδῃ, Πινδάρῳ, Ἀλκαίῳ, Ἰβύκῳ, Στησιχόρῳ ἡ εὐγένεια ἐν λόγου καὶ τιμῆς μέρει ἐστί; Ἐπεὶ δὲ ὁ Πλάτων ὅταν τὴν τῶν γονέων δόξαν θησαυρὸν εἶναι μέγαν x) φησὶν, οὐ καταφρονεῖν ἑαυτὸν διδάσκει τὴν εὐγένειαν. Τῶν εὐγενῶν οἰκεῖον ὁ Φιλήμων λέγει πρὸς τὸν πόλεμον καὶ θάνατον ὁρμεῖν ὡς ἱερείας. Καίτοι οὐκ οἶδα πῶς τὰς ἀκροτάτας τῶν πολιτειῶν εἰς ταπεινώσεις ἐκεῖθεν ὁρῶμεν ἀποβεβηκυίας, ὅταν ἀγενεῖς καταλάβωσι τὸ πολιτεύειν. Ἐν τῇ πολυκηδεστάτῃ ἐκείνῃ περὶ Χαιρώνειαν μάχῃ γενόμενος ὑπὸ Φιλίππου Δημάδης αἰχμάλωτος, ἐρωτῶντι αὐτῷ, ποῦ τῶν Ἀθηναίων εὐγένεια, ποῦ τῶν Κεκροπιδῶν γένος, ποῦ ῥώμη; οἶδα, φησὶν, ἂν ὦ βασιλεῦ, ὡς τῶν νῦν μὲν Ἀθηναίων ὁ Φίλιππος, τῶν δὲ Μακεδόνων ἦρχεν ὁ Χάρης. ἔτυχε δὲ ὁ Χάρης τότε στρατηγήσας.

B. Tί

s) Iliad. υ'. 179.
t) id. 206.
u) Iliad. ω'. 486.
x) Plato Menexeno pag. 369.

B. Τί οὖν Ἀλέξιδος ἀναιδέστερον, ὃς τῆς στρατηγίας τὴν γεωργίαν προτιμῶν οὐκ ἐν νῷ εἶχεν ὅσον τοῦ τῶν κεκτημένων τὸ δουλοπικὸν πρᾶγμα διαφερόμενον τυγχάνει. Καὶ ἡμεῖς, φησὶν, ἀγρεῖς οὐχ ἧττον στρατευόμεν.

A. Ἀλλὰ μὴν οὐχ ἡ αὐτὴ τιμὴ ἑκατέροις, οὐχ ὁ αὐτὸς θυμὸς οὐθ' ὁρμή. εἰ δὲ τὴν ἀλήθειαν ἐκθλίψεις, οὐχ ἡ αὐτὴ προθυμία τῷ τε ἀγρεῖ καὶ τῷ εὐγενεῖ ὑπακούουσιν.

B. Ἀνακαλεῖς με πρὸς τοὺς πάλαι χρόνους, ἄρα εἰς Δευκαλίωνος, ἢ τὰ παρὰ Χαλδαίους καὶ Αἰγυπτίους ἐκδιδόμενα.

A. Ἀλλὰ τοῦτ' ἦν πρὸς τὸν ἄρυθμον ἐκεῖνον καὶ ἄτακτον οἶκον, πρός τε τὰς ἀρχὰς ἀναπέλλοντος αἰῶνος ἡμᾶς ἀνακαλεῖν.

B. Αὐξηθείσας πόλεις, ἀγροὺς φυτευομένους, ἀμπελώνων ἐργασίαν οὐκ ἀνακτέον εἰς ταύτην παλαιὰν ἀταξίαν, οὔτ' εἰκὸς εὐγενὲς αἷμα ἐπὶ τὰ τοῦ διακεκοσμημένου παντὸς, ἀναφέρειν στοιχεῖα.

C. Βούλει οὖν ἀναχωρῶμεν εἰς χρόνους ἐν οἷς ἐκεῖνος φησί;

A. Ἀλλὰ τότε καταλήψῃς ἄν, μὴ στερηθεῖσαν τῆς οἰκείας τιμῆς τὴν εὐγένειαν. Ἐν ποιμέσι τραφεὶς ὁ Ῥώμυλος ὁρᾷς ὡς Ἄρεως αἷμα πνεῖ, ὡς βασιλικῶν ἤδη προθεσμῶν ἀντιποιούμενος. Τὸ δ' αὐτὸ καὶ Κῦρον λέγουσι πεπονθέναι.

Videntur hic nonnulla deesse.

B. Ἐπεὶ δὲ πρὸς τὴν τοῦ Ἀμάτιδος λεκάνην ἀνακαλεῖς, ἄγε δὴ τί ποτε φησὶν ὁ Ἡρόδοτος, ἢ καὶ μᾶλλον ὡς αὐτὸν Ἄμασιν κακουργήσαντα καὶ στρεβλώσαντα τὸ ἄκρον τῆς δόξης τῆς βασιλικῆς.

C. Ἀκούωμεν οὖν αὐτὸν, ἐπειδὴ θέλῃς.

A. Εἰ ταῦτα ψεύδεται ὁ Ἡρόδοτος, οἷα δέον παρ' αὐτῷ, μηδαμῶς οὐδέν ἐστιν ὅπερ πράγματα παρέχει τῇ εὐγενείᾳ, ἐὰν οὕτως μὲν οὐκ ἐξ ἑνὸς Ἀμάσιδος προσποιήσεως, καὶ εἰς τοὺς Θεοὺς ἀθεμίτου ἀσελγείας, ἀντιληπτέος ὁ λόγος πρὸς τὸ τῆς εὐγενείας καταφρονεῖν. ἀλλὰ νὴ Δία μᾶλλον ἐκεῖνος ἔοικεν ὑπὲρ τῆς εὐγενείας ἀπολογούμενος, ὁ τὸν Ἄμασιν ὑπὸ τῶν περὶ αὐτὸν ἀτιμηθέντα διδάσκων y) ὡς οὐκ εὐσήμου γονῆς ὑπάρχοντα, ἀλλ' ἐρῶν διὰ τὴν ἄρρητον σκῆψιν ὡς ἐν Θεοῦ λόγῳ προσκυνῆσθαι, ἐκ τοῦ φαύλου τῆς γενετῆς ὑπερφρονηθεὶς ἐδείκνυσεν ἱκανῶς, ὅτι, ἂν ὑπῆρχεν ἡ εὐγένεια, οὐκ ἔδει τινὸς ὑποκρίσεως καὶ τῆς ἀπὸ λεκάνης παραβολῆς.

B. Σὺ

y) Herodot. lib. 2. cap. 172.

B. Σὺ δ' ἐπεί με πρὸς τὰς τῶν βασιλειῶν ἀνακαλεῖς ἀρχὰς, καὶ τὸν Δηϊόκην παρ' αὐτὴν ἐκδοθέντα διακρίνωμεν. ἐκεῖνος γὰρ ὧδε ἄρα τι διασύρει τῆς εὐγενείας ὁ σὸς ἐκεῖνος Δηϊόκης.

A. Ποία ἐπὶ τῇ εὐγενείᾳ τιμὴ μείζων, ἢ ἀπὸ τοῦ περὶ τὴν ἐπιείκειαν ἐκείνου z) διαλογισμοῦ καὶ τὴν ἰσότητα καὶ τὴν δικαιοσύνην τὴν αὐτῆς ἀρχὴν ἀποκεῖσθαι, ἵνα μή σε λήθω εἰς τοῦτο με προσελθόντα, ὥστε τὴν ἀρετὴν μόνην καὶ γυμνὴν συγκρίνειν τῇ εὐγενείᾳ. οὐ γὰρ ἀκούειν ἐκεῖνα βούλομαι, καίτοι ὁ τοῦ Ἡροδότου Δηϊόκης ὁ ἐξ ἐπιεικείας χρηματίζων, εἰ πάντες διὰ τὴν δικαίου ἐπιθυμίαν εἰς αὐτὸν βασιλείαν ἀναφέρουσι, τῇ μὲν βασιλείας τῇ δὲ εὐγενείας ἑαυτὸν ἀξιώτατον ἀποδηλοῖ. Ἔπειτα δὲ βασιλείαν κεκτημένος οὐκ ἐπὶ μικρὸν τὴν τοῦ δικαίου ὑπόκρισιν ὑπῆρξαι δείκνυσι, ἐνδελεχῶς περὶ τὰ διαιτήματα σωφρονέστατος τυχὼν, καὶ τῶν βιαίων καὶ ἀσελγῶν τὴν κόλασιν περὶ πολλοῦ ποιούμενος, τοσούτῳ ταῖς δίκαις ἐνδοξότερος, ὅσῳ πρὸς τὰ πρὶν διαφέρων ἦν βασιλεὺς ὤν. Ἀλλὰ μὴν οὐκ ἔξαρνός εἰμι τὴν εὐγένειαν ἀπὸ τῆς ἀρετῆς ἀρχὴν εἰληφέναι, ὑπ' αὐτῆς ὑποστηρίζεσθαι, ὑπ' ἐκείνης ἀκτῖσι γίνεσθαι λαμπράν. Τὸ δ' αὐτὴν ἀτιμάζεσθαι, τοῦτ' ἐμοὶ πάνυ δυσχερές. ὡραιοτάτην δὲ παντὸς μετεωρισμοῦ διισχυρίζομαι. Ὅστις δὲ κλώμενος τυγχάνῃ τῇ προηγουμένῃ ἀρετῇ ἀκόλουθον εὐγένειαν, τοῦτον προτιμητέον τοῖς εὐγενείας στερηθεῖσιν ἐπαγγελοῦμαι. ὡς δὲ μὴ διελέγχωμαι τῇ ὁμωνυμίᾳ, τὴν εὐγένειαν καλῶν ἐπαινῶ, καὶ ταύτην ἀπολογίας ἀξιῶ, τὴν τοῦ γένους λεγομένην ἀρετὴν, τὴν ὡς διαβήματα παρὰ προγόνων καὶ τῶν πάππων καὶ τῶν προπάππων μνήμην ἐν ἡμῖν ἀνανεάζουσαν, καὶ ἡμᾶς ἐν ἐκείνων ὀνόμασι καὶ γνωρίμους καὶ εὐσήμους ποιοῦσαν. Ἀρέσκει δὲ καὶ τὸ Σαπφοῦς τούτοις προσάπτειν. [a) εὐγένεια ἄνευ ἀρετῆς οὐκ ἀσινὴς πάροικος, ἡ δ' ἐξ ἀμφοτέρων κρᾶσις εὐδαιμονίας ἔχει ἄκρον.]

B. Τί ἄρα φήσεις, αὐτὸς προΐστασαι τῆς ἀπ' ἀρετῆς σοι τυχούσης εὐγενείας. ἐὰν γὰρ ὑπὲρ αὐτῆς μὴ λόγους ποιήσῃς, λήγῃς ἂν ὧν ὅπερ ἦσαν ἀπόγονοι. ὅστις γὰρ ἀντιλαμβάνει τῆς ἀπὸ τῶν ἐκγόνων ληφθείσης εὐγενείας, οὗτος διὰ πολλῆς αἰτίας γενναῖος δύναται καλεῖσθαι. Εἰ δὲ μὴ, ἀλλ' οὐκ εὐθὺς διὰ ταῦτα προσκρούεσθαι δέον, οὐ δῆτα μᾶλλον ἢ μουσικὴ, γεωμετρία, πολιτικὴ, ἰατρεία, στρατηγία, ἐὰν τύχωσιν ἐς φλαῦρον ἄνθρωπον πεπτωκῦαι.

A. Οὕτως ὁρᾷς ὡς οὐκ ἔστιν ὅπως ἡμᾶς διὰ πλείω καταστρεβλῶμεν ἐπιπόνως ἐξετάζοντες διά τι τὴν εὐγένειαν ἐκ τῶν παλαιῶν χρημάτων τι καὶ ἀρετῆς

z) Herodot. lib. I. c. 96. ſeq.

a) πλοῦτος apud Schol. Pindari.

ἀρετῆς διαμετροῦμεν. Οὐδὲ μὴν οὐδ' αὐτὸς ὁ Ἀριστοτέλης, ὃν ὥσπερ διώκοντα τουτονὶ τὸν ἀγῶνα προσκαλεῖτε, οὕτως εὐγενείας ἀνισόρροπος διαιτητής ἐστιν, ὥσθ' ὑμῖν συμφωνεῖσθαι. Καὶ γὰρ ἐν τοῖς πολιτικοῖς ἄλλως τι ἄλλο ζητοῦντος ἐκεῖ, γνώμη σχεδὸν αὕτη. b) [ἡ εὐγένεια παρ' ἑκάστοις οἴκοι τίμιός ἐστι, διότι βελτίους εἰκὸς τοὺς ἐκ βελτιόνων. εὐγένεια γάρ ἐστιν ἀρετὴ γένους.] Τοσοῦτον δεῖ παρ' αὐτῷ τὴν εὐγένειαν διασύρεσθαι, ὥστε εἰς ἄκραν τιμὴν διαφερομένοις ἐοικέναι. πρῶτον μὲν ὅταν δηλοῖ μὴ δίκαιον εἶναι c) ἐὰν εὐγενέστατοι καὶ γενναιότατοι καὶ ἐνδοξότατοι ἀξιούμενοι αἰχμάλωτοι γένωνται, δοῦλοι ὦσι καὶ ἐν ἀνδραπόδων ἔχωνται λόγῳ. Καὶ γὰρ οὐκ ἐνδέχεται δοῦλος γίνεσθαι ὁ εὐγενέστατος ἄλλως ἐν πολέμῳ. Ὁ τοῦτο μὴ δίκαιον εἶναι φάσκων, τὴν εὐγένειαν οὐκ ἐκσυρίττει. ἔπειτα δὲ διαιρῶν τοὺς ἀγενεῖς κατὰ διαφοράς, καὶ μὴ δοκιμάζων τοὺς βαρβάρους οὐ συγχωροῦντας ἄλλην ἢ τὴν οἴκοθεν εὐγένειαν. Ἡ δὲ τοῦ Θεοδέκτου Ἑλένη d) ὅλῳ τῷ σωρῷ διακοσμεῖ τὴν εὐγένειαν ὡς ὄντως ἐνδοξοτάτην ἀνέκαθεν ἀπ' εὐγενῶν ὑπάρχουσαν. Ἀμωσγέπως καὶ ὁ Ἑρμόδωρος ἄδικον ἀμφισβήτησιν ἀνατιλλομένην φησίν, οὔτε δικαίᾳ κρίσει, οὐθ' ὅπλοις τέλους τετυχῆαν παρ' ἐκείνοις ἀδελφοῖς, ὧν ἕτερος μὲν ἀπὸ πατρὸς, ἕτερος δὲ ἀπὸ μητρὸς προσεποίει τὴν εὐγένειαν, τελευταῖος δὲ ἄλις δηλοῖ ὡς οὐκ ἀποδεχόμενος τὸν λόγον τὸν ταῖς ἀρεταῖς καὶ κακίαις τὴν εὐγένειαν καὶ τὴν τοῦ γένους ἀμαυρότητα διορίζοντα, ὅτι πέφυκε μὲν ἄνθρωπος ἐξ ἀνθρώπου, τοὺς δ' ὅμως διακρίνεσθαι. Εἰ δ' ἐξ ἀνθρώπου ἄνθρωποι φυόμενοι, διὰ τοῦτο ἰσότιμοι καὶ ἐν τῷ αὐτῷ ἀριθμῷ καταλεκτέοι, οὐδ' ὁ ἐξοχώτατος ἀρετῇ ἀπὸ τοῦ κακίστου καὶ ἀσελγεστάτου διαφέρων ἦν. Τοῦτο γὰρ ἡ φύσις θαμὰ ἀποδοῦναι ἐπιθυμεῖ, θαμὰ δ' ἐμποδίζεται ἀποτυγχάνουσα τῆς ἀποτελειώσεως. Τί δὲ χρὴ ἐξ Ἀριστοτέλους συνειλεγμένα μαρτύρια κατὰ τῆς εὐγενείας προφέρειν, ἐκεῖνον γὰρ ὁρῶμεν ἐν ἐκδεδομένῳ περὶ εὐγενείας βιβλίῳ καὶ ἐν τοῖς ἐπαινετοῖς διακεκοσμηκότα, καὶ ἐν τῷ ἀγαθῶν λόγῳ διηριθμηκότα. Πάλιν ἐπειδὴ μᾶλλον ἐνστὰς προβάλλεις τὸν αὐτὸν Ἀριστοτέλη, φέρε ἐξετάζωμεν πότερον ἐκεῖνος τοσοῦτον προὐπηλάκιζε e) τὴν εὐγένειαν ὅσον σὺ βρενθύεις, f) οὕτως γὰρ ἐν τοῖς αὐτοῖς αὐτὸς ἄλλοθι. [g) τὸ εὖ σημαίνει τι δήπου τῶν ἐπαινετῶν καὶ

b) Ariſtoteles lib. III. c. 13. Politic.
c) Idem Lib. I. Politic. cap. 16.
d) apud Ariſtotelem loco laudato.
e) Schol. ἐμίανε.
f) μεγαλαυχεῖς.
g) Ariſtoteles, dialogo de nobilitate, apud Stobæum.

σπουδαίων, οἷον τὸ εὐπρόσωπον καὶ τὸ εὐόφθαλμον. ἀγαθὸν γάρ τι ἢ καλὸν σημαίνει κατὰ τοῦτον τὸν λόγον. οὐκοῦν εὐπρόσωπον μέν ἐστι τὸ ἔχον ἀρετὴν προσώπου, εὐόφθαλμον δὲ τὸ ὀφθαλμοῦ ἀρετήν. ἀλλὰ μέν ἐστι γένος τὸ μὲν σπουδαῖον, τὸ δὲ φαῦλον ἀλλ' οὐ σπουδαῖον. σπουδαῖον δέ γε φαμὲν ἕκαστον κατὰ τὴν αὐτοῦ ἀρετὴν εἶναι, ὥστε καὶ γένος σπουδαῖον ὡσαύτως. δῆλον ἄρ' ὅτι ἐστὶν ἡ εὐγένεια ἀρετὴ γένους.] Ἐν τούτοις Ἀριστοτέλης οὐ μόνον οὐ διέβαλε τὴν εὐγένειαν, ἀλλὰ καὶ ἐπῄνεσε. Τῶν καλῶν φησὶ τὴν εὐγένειαν. Αὐτὴν δὲ καίπερ οὐκ ἀεὶ προτιμᾷ, καὶ ὅλως οὐκ ἐν τῷ αὐτῷ τὴν ἀρετὴν μόνον, δηλοῖ ὅτι οὐκ ἀποδέχεται τὸ ἄτοπον ἐκεῖνο κατ' ἐξοχὴν καίπερ ἐν ἄλλοις ἴσους ὄντας ἀνίσως δεῖν τῶν ἀρχῶν μεταδεδόσθαι. Τοῖν ἰσοτέχνοιν αὐληταῖν μὴ προκριτέον τὸν εὐγενέστερον, ἐν τοῖς αὐλοῖς, οὐ γὰρ βέλτιον αὐλήσειεν ἄν, ἀλλὰ τὸν ἐντεχνότερον. Τί γὰρ ἡ εὐγένεια ποιεῖ πρὸς τὴν ἐμπειρίαν τῶν αὐλῶν; Ἀλλὰ μᾶλλον ἀποφαίνει τῇ πόλει χρησίμους εἶναι τοὺς εὐγενεῖς, τοὺς ἐλευθέρους, ἔτι δὲ χρησιμωτέραν τὴν δικαιοσύνην καὶ τὴν ἀνδρίαν. Τέλος δέ τι ἐκεῖνο οὐχ ἅλις ἐμφαίνει μὴ συφελιζομένην τὴν εὐγένειαν, ὅταν αὐτὴν ἐν τιμῇ ἄγεσθαι παρὰ πᾶσι λέγει, ὡς πιθανὸν δοκεῖν τοὺς ἐκ βελτιόνων πεφυκότας βελτίους τυγχάνειν. Πῶς οὖν τῆς ὑπὸ τοῦ παντὸς ἀνθρωπίνου γένους εὐγενείας τιμωμένης ἡμεῖς καταφρονοῦμεν, διαπτύομεν, διασύρομεν; Ἵνα δὲ μὴ χολὴν κινῇς ἡμῖν, τῷ δοκοῦντι συχνάκις ἀνακληθέντος ἐκείνου τοῦ σοῦ Ἀριστοτέλους, ἢ τὰ ἐκείνων δόγματα ἀποβλητέα, ἢ τοῖς ἀγαθοῖς προσαριθμητέαν τὴν εὐγένειαν ὥσπερ καὶ τὸν πλοῦτον, καὶ πρὸς τὴν εὐδαιμονίαν συμφέρειν, οὐκ ἂν δύναιο ἔξαρνος εἶναι.

B. Πάλιν ἐκεῖνο φλυαρεῖς. h) Τί γὰρ ἄλλο νομίζομεν εἶναι τὴν εὐγένειαν εἰ μὴ παλαιὸν πλοῦτον ἢ παλαιὰν δόξαν, οὐδέτερον ἐφ' ἡμῖν ὄν, ἀλλὰ τὸ μὲν τύχης ἀδήλου, τὸ δὲ ἀκρασίας χάριν ἀνθρωπίνης, ὡς ἐκ δυοῖν ἀλλοτρίοιν κρέμαται τὸ πεφυσημένον ὄνομα ἡ εὐγένεια.

A. Καὶ ὁ πλοῦτος μὲν οὐχ ὁμοίους αὐτῷ τοὺς γεννηθέντας ποιεῖ, ἀλλ' ὁ ἐξ ἀρετῆς γεννηθεὶς εἰκονίζεται ἀπὸ τῆς ἐπὶ τῆς ψυχῆς δικαίων εἰς τοὺς ἐκγόνους διαχεομένων, καὶ τοῦτ' ἔστιν ἡ ὄντως εὐγένεια, ὁμοίωσις δικαιοσύνης.

B. Ἆρ' οὖν εὐγενέστερος ἦν ὁ Μίδου πλοῦτος τῆς Ἀριστείδου πενίας; καίτοι ὁ μὲν οὐδ' ἐντάφια καταλιπών, τῷ δὲ Φρυγὶ πάντ' ἂν ἐδύνατο εἶναι τάφος. ἀλλ' οὐκ ἐν πλουσίῳ τὸ εὐγενές. Πυρὸς ἔχει τρόπον πᾶσα πονηρία, ἀμφότερα χωρὶς τροφῆς ἀφανίζεται σβεννύμενα. Ἡ δὲ Σωκράτους ἀδεξία μαίας καὶ ἑρμογλύφου πατρὸς, οὐκ ἦν εὐγενεστέρα τῆς Σαρδαναπάλου δόξης; Μὴ σύγε νομίζῃς ὅτι Ξέρξης εὐγενέστερος ἦν Κυναιγύρου; καίτοι ὁ μὲν ὑπὲρ

τῆς

h) Quæ ſequuntur apud Stobæum exſtant.

τ̃ ἰδίας πατρίδος ἀπεχέσθαι τὴν χεῖρα, ὁ δ' ὑπὲρ τοῦ ζῆν ἔφυγεν, ἀντὶ τ̃ μεγάλης βασιλείας μεγάλην ὑπεικείμενος δειλίαν. i)

A. Λέγεται μὲν ταῦτα μεγαλοπρεπῶς. Ἐγὼ δὲ οὐχ οὕτως ἀλλότριός εἰμι τ̃ ἐπιεικείας, ὥστε τιθέναι τῇ ἀρετῇ ἐναντίαν τὴν εὐγένειαν. οὐ ποιήσω, οὐ λέξω. Τὸ δὲ τ̃ εὐγενείας ὄνομα κενὸν εἶναι μηδαμῶς συμφήσω, οὐχ ἧττον δ' ὡς ἄχρηστα τὰ χρήματα εἰς θάλασσαν καταποντισθήσεσθαί τις κελεύσει. Πολλάκις μὲν μήτε τρόπαια πάρεστιν ἡμῖν, μήτε κτήματα, μήτε πάπποι, μήτε πρόπαπποι. ὅτῳ δὲ ταῦτα ὑπάρχουσιν ἔξοχα, τούτοις χαίρειν τε καὶ χρῆσθαι τὰ τ̃ ἀρετῆς ἔργα μελετῶντα οὐδὲν κωλύει πρὸς εὐδαιμονίαν. ἀλλὰ μᾶλλον εἰσὶ βοήθειαι καὶ ὄργανα σοφίας. &c.

Hæc ſpeciminis loco ſufficiant, donec integrum, quod ſpero proxime, cum verſione ſua dabit Venerandus atque Eruditiſſimus Wolfius noſter in tomo quarto, quem parat Anecdotorum Græcorum.

De THEODORO Studita ejusque ſcriptis editis & ineditis dixi Volum. IX. pag. 234. Ab eo tempore nactus ſum Codicem, qui olim fuit *Rudolphi Capelli* noſtri τ̃ μακαρίτου, in quo Catecheſes Theodori, laudati Capelli manu deſcriptæ, & Græce hactenus ineditæ, occurrunt una & quinquaginta. Præmittitur autem index ſermonum CCXVII. quibus magna quæ vocatur Catecheſis abſolvebatur, qualis manu exarata etiam exſtat in Bibliotheca Regis Chriſtianiſſimi, nec non in Codice Bibliothecæ Paulinæ Lipſienſis. Illos titulos hoc loco deſcribere juvat, ſimulque apponere numeros ſermonum qui ex illis jam editi exſtant, ſed Latine tantum ex *Jo. Liveneji* verſione (*) duobus Codicibus Romanis uſi.

Index Sermonum Catecheticorum Theodori Studitæ, in totius Anni Feſta.

Numeri majores Latinis Livineji reſpondent, minores MSto Græco Codici.

I. 1. Περὶ τ̃ ἐναγωνίως διανύειν τ̃ ὅλον ἡμῶν βίον. α'. Τῇ β' τ̃ διακαινισίμου.	1. De vita omni noſtra ſollicite exigenda. *Die ſecunda hebdomadis renovationis, ſive quæ diem Paſcha ſubſequitur.*
II. 2. Ὅτι	2. In

Mm 2

i) Hactenus Stobæus.

(*) Verſionem Livineji reprehendit Jac. Gretſerus rerum Variarum lib. 1. cap. 2.

II. 2. Ὅτι χρὴ ἀποθνήσκειν ἡμᾶς τὸν προαιρετικὸν θάνατον, καὶ περὶ εὐταξίας, β'. Τῇ Κυριακῇ τοῦ Θωμᾶ.

2. In memoriam B. Domitiani: a) oportere nos assidua morte voluntaria defungi, deque modestia. b) *In Dominica S. Thomæ sive prima post Pascha.*

III. 3. Ὅτι δεῖ περιπατεῖν ἡμᾶς ἀξίως τοῦ μοναδικοῦ ἐπαγγέλματος, καὶ τοῦ διωγμοῦ οὗ δεδιώγμεθα, διὰ Κύριον. γ'. Τῇ Κυριακῇ τῶν μυροφόρων.

3. Vitam obeundam nobis esse dignam monastica professione, & persecutione quam pro Domino sustinuimus. *Dominica unguentiferarum, sive secunda post Pascha.*

IV. 4. Περὶ τοῦ προσέχειν ἑαυτοῖς τοὺς ὀλεθρίους τόπους καὶ τρόπους τῆς ἁμαρτίας. δ'. Τῇ Κυριακῇ τοῦ παραλύτου.

4. Circumspectionem adhibendam, noxiaque fugienda peccati loca & modos. *Dominica Paralytici, seu tertia post Pascha.*

VI. 5. Ὅτι δεῖ εὐωδιάζειν ἑαυτοὺς διὰ τῆς τῶν ἀρετῶν ἀναλήψεως. ε'. τῇ δ' τῆς μεσο-πεντηκοστῆς.

5. Quod oportet nos fragrantes comparere studio virtutis. *Die quarta hebdomadæ ante mediam Pentecosten.*

V. 6. Περὶ τοῦ φοβεροῦ κριτηρίου, καὶ περὶ τοῦ ἀσφαλῶς διαμείβειν τὰς ἡμέρας τῆς παρούσης ζωῆς. ς'. τῇ κυριακῇ τῆς Σαμαρείτιδος.

6. De horrendo tribunali, deque præsentis vitæ nostræ diebus circumspecte transigendis. *Dominica Samaritidis, sive quarta post Pascha.*

7. Περὶ (*) ἀπροσπαθείας καὶ ἐγκρατείας. ζ'. Τῇ Κυριακῇ τοῦ τυφλοῦ.

7. De moderatione in affectibus & temperantia. *Dominica cæci, sive quinta post Pascha.*

VII. 8.

8. De

a) Hujus S. Domitiani mentio in illa Catechesi his verbis: Τοιοῦτος ὁ μακάριος Δομετιανός, ὃν ὑμνήσαμεν. Καὶ οὗτος μνημόσυνον μετὰ ἁγίων ἡλίκην πραγματείαν ἐπραγματεύσατο, ἡλίκην πολιτείαν ἐξήνυσε, πόνοις ὀλίγοις καὶ ἀγῶσι κληρωσάμενος γέρας αἰώνιον, ἄνθρωπος εὐτελὴς κατὰ σάρκα, ἀλλ' ἐπειδὴ εἵλετο ἀρετὴν καὶ ἠγάπησε Θεόν, ὕψωσεν αὐτὸν ὁ Θεός, κατὰ τὸ γεγραμμένον, ὅτι τοὺς δοξάζοντάς με δοξάσω, καὶ ὁ ἐξουθενῶν με ἀτιμασθήσεται. 1 Sam. II. 30.

b) male in Bibl. Patrum, Lugd. editum, *de molestia.*

(*) Hanc septimam catechesin primus Græce ex Codice Lipsiensi edidit V. C. Joh. Immanuel Mullerus in dissert. Lipsiæ 1722. 4. vulgata de Studio, Cœnobio CPolitano, pag. 33—36.

VII. 8. Περὶ τῆς ἀναλήψεως τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ τοῦ θεαρέστως ἀναστρέφεσθαι ἑαυτοῖς. η'. τῇ δ' πρὸ τῆς ἀναληψίμου.

8. De adſcenſione Servatoris noſtri JESU CHRISTI, vitaque inter nos ex DEI voluntate agenda. *Die quarta ante hebdomadem Adſcenſionis.*

VIII. 9. ὅτι δεῖ μετὰ καθαροῦ συνειδότος μετέχειν τῶν ἁγιασμάτων, ῥηθεῖσα ἐν τῇ ἀναληψίμῳ. θ'.

9. Oportere ſacrorum pura conſcientia fieri participem. *Habita die feſto Adſcenſionis.*

10. ὅτι χρὴ ἡμᾶς προσέχειν ἐν τοῖς διαφόροις βρώμασι, καὶ περὶ ἐγκρατείας. ι'. τῇ κυριακῇ τῶν ἁγίων πατέρων.

10. Oportere de variis nobis cavere cibis, & de temperantia. *Dominica SS. Patrum Nicanorum, ſive poſt Adſcenſionem.*

IX. 11. περὶ τῆς καθόδου τοῦ ἁγίου Πνεύματος, καὶ τοῦ θανάτου τοῦ ταπεινοῦ Εὐπρεπιανοῦ. ια'. τῇ κυριακῇ τῆς πεντηκοστῆς.

11. De deſcenſu S. Spiritus, & de humilis Euprepiani c) morte. *Dominica Pentecoſtes.*

X. 12. ὅτι οὐχ οἱ δι' αἵματος μόνον μάρτυρες, ἀλλὰ καὶ οἱ διὰ βίου ἐνθέου πολιτευσάμενοι. ιβ'. τῇ κυριακῇ τῶν ἁγίων πάντων.

12. Martyres eſſe non ſolos, qui ſanguinem profundunt, ſed etiam qui vitam obeunt divinam. *Dominica omnium Sanctorum, ſeu prima poſt Pentecoſten.*

13. περὶ ἀποταγῆς κόσμου, καὶ τῶν ἐν τῷ κόσμῳ. καὶ διδασκαλία

13. De renunciatione, quæ fit Mundo rebusque quæ in Mundo ſunt, atque

c) Livinejus: *infelicis Cypriani.* De Euprepiano hæc in catecheſi Theodori: οὐκ ἠκούσατε τί πέπονθεν ὁ ἐλεεινὸς Εὐπρεπιανός; ἄρτι γὰρ ἡμῖν ἀνηγγέλη ὅτι τέθνηκε. Καὶ τέθνηκε, φεῦ τῆς ἐμῆς ταλαιπωρίας, οὐ πρόσκαιρον ἀλλὰ τὸν αἰώνιον θάνατον, συμπλακεὶς τῇ Εὔᾳ καὶ ταύτῃ τὸν βίον ἀποῤῥήξας. ὢ οἷα πέπονθεν ὁ τάλας. ἴστε ὅπως πρότερον ἤχει ὁ λύχνος ὑπὲρ κεφαλῆς αὐτοῦ, τῆς τε εὐπιστίας καὶ εὐδρομίας. οὐχὶ συναπεκλείσθη μοι πάλαι ὁμολογητικῶς; οὐκ εἰς οἰκονόμου προήχθη βαθμὸν ἐν τῷ σακκουδίωνι, οὐκ ἐπὶ τῇ παρούσῃ ὁμολογίᾳ ἀπεδύσατο πρὸς ἀγῶνας δὶς μαστιχθεὶς καὶ ἐνέγκων ἄρεσα; εἶτα τί ἔχων ὡς οἰκονόμος τὸ γλωσσόκομον τοῦ μοναστηρίου, καὶ τὰ ἐν αὐτῷ βαλλόμενα θελχθεὶς τῷ χρυσίῳ καὶ περιπαρεὶς τῇ φιλαργυρίᾳ κατὰ τὸν Ἰούδαν, προὔδωκεν, οἴμοι, τὸν Χριστόν, τοῦτο μὲν ἀποδυσάμενος τὸ τῆς παρθενίας ἐπάγγελμα, τοῦτο δὲ Γιεζικῶς ὠνησάμενος ἀγροὺς καὶ ἀμπελῶνας &c.

λία τοῦ μὴ προθυμίας ἐπαναιρεῖσθαι τὰ ἰδιώματα τῆς ἀκριβοῦς ἡμῶν διαγωγῆς, ῥηθεῖσα ἐν τῇ δ' ἡμέρᾳ πρὸ τῆς ἀποκρεωσίμου. ιγ'.

atque doctrina de suscipiendis alacriter proprietatibus accuratæ vitæ monasticæ. ***Die quarta ante Dominicam Carnisprivii, sive Sexagesima.***

XLIX. 14. περὶ ἐγκρατείας, καὶ τῆς προκειμένης ἡμῖν ὁμολογίας. ιδ'. τῇ παρασκευῇ τῆς ἀποκρεω.

14. De abstinentia ac confessione quæ à nobis requiritur. ***In parasceve Dominicæ Carnisprivii.***

L. 15. περὶ τῆς μεγάλης καὶ ἐπιφανοῦς ἡμέρας τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ῥηθεῖσα τῇ ἡμέρᾳ τῆς ἀποκρεωσίας. ιε'.

15. De magno illo & illustri Domini nostri JESU CHRISTI die. ***Dicta in Dominica Carnisprivii.***

LI. 16. περὶ τοῦ εὐθάρσους καὶ ἀνδρείους εἶναι ἐν τῷ παρόντι διωγμῷ. ιϛ'. τῇ δ' τῆς τυροφάγου.

16. Quod confidenti & forti animo esse oporteat in præsenti persecutione. ***Die quarta ante Dominicam Tyrophagiorum, qua casei & ovorum usus omittitur.***

LII. 17. περὶ ἐγκρατείας καὶ προσευχῆς. ιζ'. τῇ παρασκευῇ τῆς τυροφάγου.

17. De continentia & precatione. ***In parasceve ante Dominicam Tyrophagiorum, sive Quinquagesima.***

18. ὅτι χρὴ ἀναδραμεῖν ταῖς ἐννοίαις, καὶ ἀναθεωρῆσαι τοὺς βίους τῶν πατέρων ἡμῶν, καὶ ὁμοιοτρόπως αὐτοῖς πολιτεύεσθαι. ιη'. τῷ σαββάτῳ τῆς τυροφάγου.

18. Quod oportet cogitatione recurrere & inspicere vitas Patrum nostrorum, similibusque moribus operam dare in vita. ***Sabbato ante Tyrophagiorum Dominicam.***

LIII. 19. περὶ νηστείας, καὶ ὅτι τοῦ ἀληθινοῦ, ὑπηκόου, καὶ ὑποτακτικοῦ ἀληθὴς νηστεία ἐστὶν ἡ ἐκκοπὴ τοῦ οἰκείου θελήματος. ιθ'. τῇ κυριακῇ τῆς τυροφάγου.

19. De jejunio & quemadmodum veri & morigeri subditi verum jejunium, sit propriæ voluntatis excisio sive abnegatio. ***Die Dominica Tyrophagiorum.***

LIV. 20. ἐπὶ νηστείας καὶ ἀπαθείας, ῥηθεῖσα ἐν ἀρχῇ τῶν νηστειῶν. κ'. τῇ δ' τῆς πρώτης ἑβδομάδος.

20. De jejunio abstinentiaque cupiditatum. ***Initio jejunii, die quarta primæ hebdomadis Quadragesimæ.***

LV. 21. περὶ τοῦ κατακοσμεῖν τὴν ἄφθαρτον ἡμῶν οἰκίαν διὰ τῆς τῶν ἀρετῶν

21. Incorruptibilem domum nostram, animum, virtutum studio exor-

ἀρετῶν ἀναλήψεως. κα΄. τῇ παρασκευῇ τῆς πρώτης ἑβδομάδος.

exornandam. *Parasceve prima hebdomadis jejunii.*

22. Λόγος παραινετικὸς εἰς τὴν εἴσοδον τῆς ἁγίας τεσσαρακοστῆς, καὶ περὶ τῆς δευτέρας παρουσίας. κβ. τῷ σαββάτῳ τῆς πρώτης ἑβδομάδος.

22. Sermo adhortatorius ſub ingreſſum Quadrageſimæ, & de ſecundo CHRISTI adventu. *Sabbato prima hebdomadis.*

LVI. 23. περὶ τοῦ μὴ ὑπὲρ δύναμιν ἐκτείνεσθαι ἡμᾶς ἐν τοῖς κατὰ Θεὸν σπουδάσμασι, καὶ τοῦ διατρέφειν τὴν ψυχὴν ἐν τοῖς πνευματικοῖς θεωρήμασιν. κγ΄: τῇ κυριακῇ τῆς πρώτης ἑβδομάδος.

23. Ne ſupra vires in Divinis ſtudiis animum intendamus, paſcamus tamen illum ſpiritalibus doctrinis. *Dominica prima hebdomadis jejunii.*

LVII. 24. περὶ τοῦ φυλάττειν τὴν ψυχὴν ἀπὸ τῶν φθοροποιῶν παθῶν. κδ΄. τῇ δ΄ τῆς β΄ ἑβδομάδος.

24. De animo à corruptelis affectuum ſervando. *Die quarta hebdomadis ſecunda.*

LVIII. 25. περὶ ὁμονοίας καὶ ἀγάπης, καὶ τοῦ ὑποῖσαι γενναίως τὰ ἐπίπονα τῆς ἀρετῆς, ὑπὲρ τοῦ τυχεῖν βασιλείαν οὐρανῶν. κε΄. τῇ παρασκευῇ τῆς β΄ ἑβδομάδος.

25. De concordia & amore, ferendisque generoſe virtutis laboribus pro regno cœleſti aſſequendo. *Paraſceve hebdomadis ſecunda.*

LIX. 26. περὶ τοῦ ἠπίως καὶ εὐμαρῶς διανύειν ἡμᾶς τὰς ἡμέρας τῶν νηστειῶν ἐπ᾽ ἐλπίδι τῆς ἀτελευτήτου ζωῆς. κς΄. τῇ κυριακῇ τῆς β΄ ἑβδομάδος.

26. De transigendo ſvaviter & læte jejunio, per ſpem æternæ vitæ. *Dominica ſecunda hebdomadis jejunii.*

LX. 27. περὶ τῆς ἐνθένδε ἀθρόας μεταχωρήσεως, καὶ διδασκαλία περὶ τοῦ ἀσφαλῶς τηρεῖν τὰς ἑαυτῶν αἰσθήσεις, καὶ τὸν νοῦν ἀπὸ τῶν ἀτόπων ἐπιθυμιῶν. κζ΄. τῇ δ΄ τῆς γ΄ ἑβδομάδος.

27. De repentino hinc abſceſſu, & doctrina de ſenſibus animoque accurate cuſtodiendis à fœdis libidinibus. *Die quarta tertia hebdomadis jejunii.*

LXI. 28. ὅτι οὐ δεῖ ὑποβάλλειν ἡμᾶς ἑαυτοὺς ἐν τοῖς πειρασμοῖς, καὶ

28. Non eſſe committendum, ut nosmet ipſi nos tentationibus objiciamus;

καὶ περὶ νηστείας. κη΄. τῇ παρασκευῇ τῆς τρίτης ἑβδομάδος.

ciamus; & de jejunio. *Parasceve hebdomadis tertia.*

LXIII. 29. Ἱστορικὴ περὶ τῶν ἀναιρεθέντων ἐν Βουλγαρίᾳ Χριστιανῶν ἐν τῇ ἁγίᾳ τεσσαρακοστῇ. κθ΄. τῇ κυριακῇ τῆς τρίτης ἑβδομάδος.

29. Narratio de Chriſtianis per Bulgariam in ſancta Quadrageſima ob eſum carnis peremtis. *Dominica tertia hebdomadis.*

LXVI. 30. ὅτι τὸ Πάσχα τοῦτο τύπος ἐστὶ πρὸς τὸ μέλλον καὶ αἰώνιον Πάσχα, καὶ περὶ ὑπομονῆς καὶ ἀνδρείας. λ΄. τῇ δ΄ τῆς μέσης ἑβδομάδος.

30. Paſcha hoc ſimulacrum eſſe futuri & æterni Paſchatis: Deque patientia ac fortitudine. *Quarta die media hebdomadis jejunii.*

LXVII. 31. ὅτι ἐν τῇ νεκρώσει τῶν παθῶν, καὶ τῇ ἀναστάσει τῶν ἀρετῶν τοῦτό ἐστι τὸ καθεκάστην ἑορτάζειν καὶ πασχάζειν ἐν Κυρίῳ τῷ Θεῷ. λα΄. τῇ παρασκευῇ τῆς μέσης ἑβδομάδος.

31. Vitiis mori ac Virtutibus reviviſcere, id demum eſſe ferias celebrare quotidie, Dominoque DEO Paſcha agitare. *Paraſceve media hebdomadis.*

CXXXV. 32. περὶ τοῦ μεσάσματος τῆς ἁγίας τεσσαρακοστῆς, καὶ προθυμοποίησις πρὸς τὸ ἑξῆς τῆς ἀσκήσεως. λβ΄. τῇ κυριακῇ τῆς τετάρτης ἑβδομάδος.

32. De media ſancta quadrageſima, & ad exercitationem porro continuandam exſtimulatio. *Dominica quarta hebdomadis.*

LXIX. 33. ὅτι οἱ ἐν θλίψεσι καὶ στενοχωρίαις τὸν βίον διαμείψαντες ἀλύπου τινὸς καὶ ἀῤῥήτου ἡδονῆς ἀπολαύουσιν. λγ΄. τῇ τετράδι τῆς ε΄ ἑβδομάδος.

33. (*) Qui in ærumnis ac miſeriis vitam tranſegere, eos incredibili alienaque à doloribus voluptate frui. *Quarta die quinta hebdomadis.*

34. περὶ

34. De

(*) In hac Catecheſi Theodorus D. Platonis facit mentionem his verbis: ὁ μέγας πρόδρομος, οὗ μιμητὴς ἠξιώθη γενέσθαι ἐν τῷ ἐλεγμῷ τοῦ μοιχεύσαντος βασιλέως Πλάτων, ὁ ὅσιος πατὴρ ἡμῶν, οὗ καὶ τὴν μνήμην σήμερον ἑορτάζειν ἠξιώμεθα. Mox invehitur in Alexandrum quendam presbyterum (ψηφιζόμενον εἰς ἱερέα,) Iconomachis faventiorem, ἤδη γὰρ πάντως ἠκούσατε τὰ

πέπραχεν

34. περὶ ἐγκρατείας οὐ μόνον τροφῶν, ἀλλὰ καὶ τῶν παθῶν, ῥηθεῖσα ἐν τῇ ἁγίᾳ τεσσαρακοστῇ. λδ'. τῇ ε' τῆς ε' ἑβδομάδος.

34. De abſtinentia non à cibis modo, ſed etiam à pravis affectibus. *Dicta in quadrageſima, quinta quinta hebdomadis die.*

LXX. 35. περὶ τοῦ ὑπομεῖναι ἡμᾶς πᾶσαν βάσανον κατὰ μίμησιν τοῦ τε Χριστοῦ καὶ τῶν ἁγίων. λη'. τῇ παρασκευῇ τῆς ε' ἑβδομάδος.

35. Quod omne genus cruciatuum ferre debemus Domini ac Sanctorum imitatione. *Paraſceve quinta hebdomadis.*

36. περὶ ἐγκρατείας καὶ ταπεινοφροσύνης. λε'. τῇ σαββάτῳ ἀκαθίστου.

36. De continentia & humilitate. *Sabbato acathiſti quinta jejunii hebdomade, (*) ubi hymnus à populo per noctem ſtante ſine ſeſſione canitur.*

LXVIII. 37. ὅτι δεῖ ἡμᾶς ἀεὶ ἀνακαινίζεσθαι ἐπὶ τὰ πρόσω δι' ὑπομονῆς τῶν προσπιπτόντων ἡμῖν ὁρωμένων τε καὶ ἀοράτων πειρασμῶν. λγ'. τῇ κυριακῇ τῆς ε' ἑβδομάδος.

37. Oportere nos ſemper renovari ad anteriora per incurrentium viſibilium & inviſibilium tentationum tolerantiam. *Dominica quinta hebdomadis.*

38. περὶ τῆς καταστάσεως τῶν νηστειῶν, καὶ διδασκαλία πρὸ τῆς ἀνοίξεως τοῦ μοναστηρίου. λε'. τῇ δ' τῶν βαΐων.

38. De constitutione Jejuniorum, & doctrina ante apertionem Monaſterii. *Quarta die hebdomadis ante Dominicam in Palmis.*

LXXI. 39. ὅτι δεῖ φυλάττειν ἑαυτοὺς ἀπὸ τῆς τοῦ διαβόλου πανουργίας, καὶ περὶ τοῦ μὴ ἀφηνιάζειν.

39. Cavendum nobis eſſe à Diaboli vafritie, & de eo quod non fas ſit, exorbitare, aut à cœtu ſegregem

ober-

πέπραχεν Ἀλέξανδρος ὁ δύστηνος, ἐξηρνήσατο καὶ τὴν ὑποταγὴν, καὶ τὴν ὁμολογίαν. Καὶ πόθεν τοῦτο πέπονθεν, ἀλλ' ἢ ἐκ τοῦ εἶναι αὐτὸν μεμονωμένον, ὃ πολλάκις ἐγκαλῶ τοῖς μεμονωμένοις, ἐκ τοῦ φιλαργύρου γενέσθαι κατὰ τὸν Ἰούδαν. ἀμφότεροι οὖν προὐδώκαν τὸν Κύριον τῆς δόξης, ὁ μὲν τοῖς Ἰουδαίοις, ὁ δὲ τοῖς ὁμόφροσι τῶν Ἰουδαίων εἰκονομάχοις.

(†) Vide Cangium in ἀκάθιστος, & Lambecium III. p. 126. 150. VIII. p. 53. ſeq.

διάζειν. λθ'. τῇ παρασκευῇ τῶν βαΐων.

oberrare. *Paraſceve ante Dominicam in Palmis.*

40. ὅτι οὐ χρὴ ἀμελῶς διακεῖσθαι ἡμᾶς μετὰ τὴν παρέλευσιν τῆς ἁγίας τεσσαρακοστῆς, ὡς ἂν μὴ ἀπολέσωμεν τὰς προδιηνυσμένας ἡμῖν ἀρετὰς, καὶ περὶ τῆς ἑορτῆς τῶν βαΐων, καὶ τοῦ πάθους τοῦ Σωτῆρος. μ'. τῷ σαββάτῳ τοῦ Λαζάρου.

40. Quod non oportet poſt elapſam ſacram quadrageſimam negligentes eſſe, ne virtutes partas amittamus: De feſto item Palmarum, & Servatoris noſtri Paſſione. *Sabbato Lazari.*

41. περὶ τῆς κρατίστης διαγωγῆς ἡμῶν, ῥηθεῖσα ἐν τῇ ἑβδομάδι τῶν βαΐων. μα'. τῇ κυριακῇ τῶν βαΐων.

41. De optimo vitæ inſtituto. *Dicta in Dominica Palmarum.*

LXXII. 42. περὶ τοῦ σωτηρίου πάθους, καὶ διδασκαλία περὶ ταπεινοφροσύνης, καὶ ὑπομονῆς. μβ'. τῇ ἁγίᾳ καὶ μεγάλῃ δ'.

42. De ſalutifera CHRISTI Paſſione, deque humilitate & patientia. *Die quarta magna & ſancta hebdomadis.*

43. περὶ τοῦ σωτηρίου πάθους, καὶ περὶ ὁμονοίας. μγ'. τῇ ἁγίᾳ καὶ μεγάλῃ ε'.

43. De ſalutifera Paſſione, & de Concordia. *Die quinta hebdomadis ſanctæ magnæque.*

LXXIII. 44. περὶ τοῦ πάθους τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. μδ'. τῇ ἁγίᾳ καὶ μεγάλῃ παρασκευῇ.

44. De Domini noſtri JESU CHRISTI Paſſione. *In ſancta & magna Paraſceve.*

Μηνὶ Σεπτεμβρίῳ εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς ἰνδικτιῶνος.

Menſe Septembri, in principium Indictionis.

Ἀρχὴ σὺν Θεῷ τοῦ ΜΗΝΟΛΟΓΙΟΥ.

Cum Deo, MENOLOGII Initium.

XXIV. 45. περὶ τῆς ἀνυπερβλήτου δωρεᾶς τοῦ Θεοῦ, καὶ τῆς εἰς αὐτὸν ἀγάπης, καὶ μίσους τοῦ διαβόλου, καὶ περὶ ταπεινοφροσύνης, ῥηθεῖσα ἐν ἀρχῇ τοῦ ἐνιαυτοῦ. με'.

45. De inexſuperabili DEI beneficio, & de amore erga Eum, odioque Diaboli, & de humilitate. *Dicta ſub anni initium.*

46. περὶ

46. Ne

XXV. 46. περὶ τοῦ μὴ εἰσφέρειν ἀκάνθας καὶ τριβόλους παθῶν, ἀλλὰ καρποφορεῖν τοὺς τῆς ἀρετῆς βότρυας. μϛʹ. Μηνὶ τῷ αὐτῷ εἰς τὸν τρυγητόν.

46. Ne vitiorum ſpinas atque tribulos colligamus, ſed virtutis botros fructificemus. *Eodem menſe, in Vindemiam.*

XXVI. 47. περὶ τοῦ μὴ κατάγειν ἑαυτοὺς εἰς πάθη ἀτιμίας, μηδὲ ἡγεῖσθαι, ἡδεῖαν εἶναι τὴν ἡδονήν. μζʹ. Μηνὶ τῷ αὐτῷ ιδʹ. τῇ ὑψώσει τοῦ τιμίου σταυροῦ.

47. Ne in fœda vitia præcipites nos agamus, neve voluptatem jucundam arbitremur. *Ejusdem menſis die XIV. in exaltatione Veneranda Crucis.*

XXVII. 48. περὶ τοῦ πνευματικοῦ σπόρου, καὶ τοῦ ἀγρυπνεῖν ἐν ταῖς θείαις μελέταις. μηʹ. Μηνὶ τῷ αὐτῷ κϛʹ. εἰς τὸν σπόρον.

48. De ſpiritali ſemente, & de vigilando in Divinis rebus meditandis. *Ejusdem menſis die XXIV. in Sementem.*

XXVIII. 49. περὶ πίστεως, καὶ τοῦ μὴ εἰκῇ καὶ μάτην δαπανᾷν τὴν ζωὴν ἡμῶν, καὶ ὅτι ὄναρ καὶ σκιά εἰσι τὰ παρόντα πρὸς τὰ μέλλοντα. μθʹ. Μηνὶ ὀκτωβρίῳ ϛʹ. εἰς τὸν σπόρον.

49. De fide, neve temere ac ſine fruge vitam conſumamus: Et umbram eſſe ac ſomnium præſentia ad futura. *Menſe Octobri, die ſexta, in Sementem.*

XXX. 50. περὶ τῆς ἀφάτου κηδεμονίας τοῦ δεσπότου Χριστοῦ, καὶ ἀσφαλείας τοῦ κατὰ Θεὸν ἡμῶν βίου. νʹ. Μηνὶ νοεμβρίῳ ϛʹ, εἰς τὴν μνήμην τοῦ ἁγίου Παύλου τοῦ ὁμολογητοῦ.

50. De immenſo CHRISTI Domini in nos ſtudio, vitæque ſecuritate Divinæ atque inculpatæ. *Die VI. Novembris, in memoriam S. Pauli* (*) *Confeſſoris.*

XXXI. 51. περὶ τῆς μελλούσης κρίσεως, καὶ ὅτι ὁ παρὼν διωγμὸς, οἷς μὲν ὕλη ἀρετῆς καθέστηκεν, οἷς δὲ κακίας. ναʹ. μην

51. De judicio futuro: Et quod præſens perſecutio aliis materia ſit virtutis, aliis ſcelerum. *Ejusdem menſis die XI. in memoriam Patris*

(*) In hac Catecheſi, S.Pauli Confeſſoris meminit his verbis: ὥσπερ καὶ ὁ νῦν εὐφημηθεὶς Παῦλος ὁ μακάριος ὁμολογητής, οὗ ὅσα καὶ ἡλίκα τὰ ἔπαθλα, καὶ οἱ ἀγῶνες ἐκ μικροῦ ἠκούσαμεν, οὗ καὶ ἡμεῖς μιμούμενοι &c.

Μηνὶ τῷ αὐτῷ ια'. εἰς τὴν μνήμην τοῦ ὁσίου πατρὸς ἡμῶν καὶ ὁμολογητοῦ Θεοδώρου τοῦ Στουδίτου. — *S. Patris noſtri & Confeſſoris Theodori Studitæ.* (**)

Hucusque homilias ipſas exhibet MS. Codex.

52. ὅτι ὑπομένουσιν ἡμῖν ἐν τῇ μαρτυρικῇ ὑποταγῇ ἀποληψόμεθα τὰ αἰώνια γέρα. νβ'. — 52. Quod Martyrii ſubjectionem perpeſſi æterna præmia relaturi ſumus.

XXXII. 53. περὶ τῶν γενεθλίων τοῦ Σωτῆρος, καὶ τοῦ εὐτόνως ἔχεσθαι τῆς ἀσκητικῆς ἡμῶν ζωῆς. νγ'. — 53. De Natali die Servatoris, ac de conſtanter retinenda vita noſtra Aſcetica ſive Monaſtica.

54. ὅτι δεῖ ἡμᾶς τὴν τῶν νηπίων μιμεῖσθαι ἀφελότητα, διὰ τὸν δι' ἡμᾶς νηπιάσαντα Χριστόν. νδ'. — 54. Quod infantum oportet ſimplicitatem imitari propter CHriſtum, qui noſtri cauſa infans factus eſt.

XXXIV. 55. περὶ τῆς ἐνταῦθα ἀποβιώσεως, καὶ τῆς ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν καταπαύσεως. νε'. — 55. De diſceſſu ex hac vita, regnique cœleſtis requie.

XXXV. 56. περὶ παρθενίας, καὶ τῆς ἀνακλήσεως τοῦ ἀδελφοῦ Μέμνονος. νς'. — 56. De virginitate ac fratris Memnonis ad frugem reditu. (*addit Livinejus etiam* in D. Baſilii memoriam.]

57. περὶ τῆς ἑορτῆς τῶν ἁγίων θεοφανίων. νζ'. — 57. De feſto ſacrorum Theophaniorum.

XXXVII. 58. Ne-

(**) Ipſe nempe Theodorus de ſe ita ſtatim in limine hujus ſermonis ſive Catecheſeos: Ἀδελφοὶ καὶ πατέρες. ἠσθένησα, καὶ πάλιν εὐχαῖς ὑμῶν ἀνακέκλημαι. Ἀλλ' ἕως πότε μέλλομεν ἔρχεσθαι ἐπὶ τὸ πάλιν; ἐλεύσεται δὴ πάντως ἡ ἐπιθανάσιος ἡμέρα, ὅτε οὐκ ἕξει χώραν τὸ πάλιν, χωρίζουσά με ἀφ' ὑμῶν καὶ παραπέμπουσα ἐκ τῶν ἐνθένδε. οὐ μὴν διὰ τοῦτο λογιστέον ὀρφανίαν &c. Conſtat autem apud Græcos Monachos inter officia ſacra frequentatam lectionem Catecheſeon Theodori, ſtantibus & auſcultantibus fratribus, prælegente eas publice Eccleſiarcha, ut notavit Allatius de Dominicis Græcorum §. IX.

XXXVII. 58. ὅτι οὐ δεῖ ἑορτάζειν ἐν κραιπάλαις, καὶ μέθαις, καὶ περὶ μνήμης θανάτου. νη΄.

58. Nequaquam feriandum in crapula & ebrietate, & de recordatione mortis. *Poſt diem Luminum.*

XXXVI. 59. περὶ τοῦ ἐρηρεισμένους εἶναι τῇ ὁμολογίᾳ ἡμῶν, καὶ περὶ τῆς κοιμήσεως τοῦ ἀδελφοῦ Θεοδούλου, ῥηθεῖσα ἀνὰ μεταξὺ τῶν ἑορτῶν. νθ΄.

59. Ut in Confeſſione noſtra obeunda conſtantes ſimus, & de dormitione fratris Theoduli, *dicta mediis feſtis.*

XLIII. 60. περὶ εὐεργεσίας Θεοῦ, καὶ ἀναγωγῆς τοῦ θεολήπτου καὶ ὡραίου ἡμῶν βίου. ξ΄.

60. De Divina benignitate, & de vita ineunda DEO digna & pulchra. (*Addit Livinejus:* In S. Antonium & Martyrem Thaddæum.)

XXXVIII. 61. ἐπὶ τοῦ μιμεῖσθαι τοὺς βίους τῶν πατέρων, καὶ ἐμμένειν ἡμᾶς ἐν ᾧ ἐκλήθημεν παρὰ τῷ Θεῷ. ξα΄.

61. De Patrum imitandis vitis, & quod manere debemus in eo, in quo divinitus vocati ſumus.

XXXIX. 62. ὅτι δεῖ ζηλοῦν τοὺς βίους τῶν ἁγίων πατέρων ἡμῶν. ξβ΄.

62. Sanctorum noſtrorum Patrum vitas imitandas nobis eſſe.

XL. 63. περὶ τοῦ πολιτεύεσθαι ἡμᾶς ἐν καινότητι ζωῆς, καθὼς διὰ τοῦ ἁγίου σχήματος ἐπηγγέλμεθα. ξγ΄.

63. De eo quod in vitæ novitate ambulare debemus, ſicut ſacro habitu ſumus profeſſi.

XLII. 64. ὅτι οὐδὲν τῶν ἐν ἀνθρώποις μακάριον, πλὴν τῆς ἀρετῆς. αὐτὴ γὰρ μόνη ἀξία μακαρισμοῦ. ξδ΄.

64. Nihil beatum eſſe in rebus humanis præter virtutem, quæ ſola beatitudinis elogio digna eſt. (*Addit Livinejus:* in SS. Chryſoſtomi & Ephræmi memoriam.)

XLI. 65. περὶ τοῦ ἀναθεωρεῖν ἡμᾶς τοὺς βίους τῶν πατέρων, πρὸς τὸ ζηλοῦν τὰ τούτων κατορθώματα. ξε΄.

65. De Patrum contemplanda vita, ut eorum recte facta æmulemur.

LXII. 66. περὶ τοῦ μιμεῖσθαι ἡμᾶς τὰ τοῦ Κυρίου παθήματα. ξϛ΄.

66. Quod paſſiones Domini imitari debeamus. (*Addit Livinejus:* in SS. quadraginta Martyres.)

LXIV.

LXIV. 67. περὶ τῆς ἐνσάρκου οἰκονομίας τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ ὅτι δεῖ πνευματικῶς ἑορτάζειν. ῥηθεῖσα ἐν τῇ ἡμέρᾳ τοῦ εὐαγγελισμοῦ. ξζʹ.	67. De Domini nostri JESU CHRISTI incarnatione, & festis spiritaliter obeundis. ***Dicta die Annunciationis.***
LXV. 68. περὶ παρθενίας. ξηʹ.	68. De Virginitate. ***In Annunciationem secunda.***
XVI. 69. περὶ νεκρώσεως τῶν παθῶν, καὶ πνευματικοῦ θερισμοῦ. ξθʹ.	69. De affectuum pravorum mortificatione, & de messe spiritali.
XIV. 70. περὶ τῆς ἐνθέου ἡμῶν πολιτείας, καὶ τοῦ μὴ ὑποπτήσσειν ἐν τοῖς πειρασμοῖς. οʹ.	70. De vita obeunda Divina, neve ad tentationes trepidemus. (***Addit Livinejus***, post S. Theodori stratelati memoriam.)
XVII. 71. περὶ τοῦ πνευματικοῦ θερισμοῦ, καὶ τῆς ἐπιτεταμένης ἀσκήσεως τῶν τοῦ Χριστοῦ θεραπόντων. οαʹ.	71. De spiritali messe, continuaque CHRISTI famulorum exercitatione.
XV. 72. Δογματικὴ (*) περὶ τιμῆς καὶ προσκυνήσεως τῶν ἁγίων εἰκόνων. οβʹ.	72. Dogmatica de SS. imaginum cultu & adoratione.
XIX. 73. περὶ ὑπομονῆς, καὶ τοῦ προσίεσθαι τοὺς ἐρχομένους πρὸς ἀποταγάς. ογʹ.	73. De patientia, & iis qui renunciatum veniunt admittendis. ***Post*** SS. ***Apostolorum quadragesimam.***
XVIII. 74. περὶ ἀπροσπαθείας τῶν τῇδε ἡδέων, καὶ ἐφέσεως τῶν αἰωνίων ἀγαθῶν. οδʹ.	74. De negligendis, quæ in hac vita sunt jucunda, bonisque ambiendis perennibus.
XX. 75. ὅτι δεῖ φυλάττειν ἡμᾶς τὸ κάλλος τῆς ψυχῆς, καὶ τὴν ὡραιότητα ἀκηλίδωτον, καὶ περὶ μετανοίας. οεʹ.	75. Oportere nos animi pulchritudinem atque venustatem sine macula tueri, deque pœnitentia. ***In Transfigurationem.***
XXIII. 76. περὶ τῆς ἐνταῦθα πνευματικῆς πανηγύρεως, καὶ ἐντεύξεως τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν. οϛʹ.	76. De spiritali quæ hic agitur celebritate, regnoque acquirendo cœlesti. ***In S. Deipara dormitionem.***
XXII. 77.	77. De

(*) Hic sermo sub Jo. Damasceni nomine prodiit Græce & Lat. in editione Damasceni Basileensi A. 1575. fol. p. 501.

XXII. 77. περὶ τῆς κοιμήσεως Ἰωάννου τοῦ ἁγιωτάτου μητροπολίτου Καλχηδόνος, καὶ ὅτι γνωριοῦμεν ἀλλήλους ἐν τῇ παλιγγενεσίᾳ. οζ΄.	77. De obitu Joannis ſanctiſſimi Metropolitani Chalcedonis, & quemadmodum redivivi nos invicem agnoſcemus.

Secunda Pars Sermonum,

ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΙ.	DOCTRINÆ.
XI. 78. Διδασκαλία περὶ εἰρήνης. α΄.	78. Doctrina de pace. *Dominica I.*
XII. 79. ὅτι χρὴ μετ' αἰδοῦς καὶ ἀγάπης Θεοῦ διαμείβειν τὸν βίον ἡμῶν, καὶ περὶ τῆς κοιμήσεως τοῦ ἀδελφοῦ Εὐδοκίμου. β΄.	79. Oportere vitam noſtram in DEI reverentia & amore tranſigere, deque obitu fratris Eudocimi. *Dominica II.*
XIII. 80. περὶ μνήμης θανάτου, καὶ ἀπολογίας τῶν βεβιωμένων ἡμῖν ἐπὶ τοῦ φοβεροῦ κριτηρίου. γ΄.	80. De mortis recordatione, deque vitæ peractæ defenſione ad horrendum tribunal. *Dominica III.*
XXI. 81. περὶ μνήμης θανάτου. ἐν ᾧ καὶ περὶ τῆς κοιμήσεως Μιχαὴλ τοῦ ἁγιωτάτου μητροπολίτου Συνάδων. δ΄.	81. De mortis recordatione, in quo & de obitu Michaëlis, ſanctiſſimi Metropolitani Synadenſis.
XLIV. 82. περὶ τοῦ μὴ κατὰ πρόσκλησιν ποιεῖν τι πρὸς τὴν ἀδελφότητα, τόν τε οἰκονόμον, καὶ εἴ τινα ἄλλον ἐν ταῖς ἐμπιστευθείσαις αὐτοῖς διακονίαις, ἀλλὰ συμπαθῶς καὶ φιλαδέλφως, ὡς ἂν δοξάζοιτο Θεός. ε΄.	82. Ne quid in fratres per favorem obeatur, aut ab œconomo, aut quovis alio in officio ſibi credito, ſed benevole & amice, quo ſemper laudetur DEUS.
XLV. 83. περὶ ἀδελφῶν ἀτακτησάντων ἐπιτίμησις, καὶ διδασκαλία παραινετικὴ περὶ εὐταξίας. ς΄.	83. Fratrum tumultuatorum reprehenſio, ac monitoria doctrina de modeſtia.
XLVI. 84. περὶ εἰρήνης καὶ πραότητος ἐπιεικείας καὶ παρθενίας. ζ΄.	84. De pace ac manſvetudine, comitateque & virginitate.
XLVII. 85. ὅτι οὐ δεῖ ἐᾶν τοὺς πονηροὺς λογισμοὺς ἐγχρονίζειν ἐν ἡμῖν, καὶ περὶ τοῦ μὴ τύπτειν. η΄.	85. Permittendum non eſſe ut pravæ cogitationes in nobis reſideant, ac de non percutiendo.

XLVIII. 86. De

LXXXIII. 95. Ope-

(*) Parenthesi inclusa ex suo codice addidit Livenejus.

(**) Livenejus legit ὁμολογίας, vertit enim *Confessione.*

LXXXII. 95. περὶ τοῦ καθαίρειν ἑαυτοὺς ἀπὸ παντὸς μολυσμοῦ διὰ τῆς Θεοδωρήτου μετανοίας. ιη'.

95. Operam dandam, ut ab omni labe purgemur per pœnitentiam quam DEI munere consequamur.

LXXXIII. 96. Εὐχαριστήριος ἐπὶ τὸ ἱκανῶς ξενίζειν ἡμᾶς τοὺς παραβάλλοντας ἀδελφοὺς ἡμῶν. ιθ'.

96. Gratiarum actoria quod fratres adventantes, domo excipere bene possumus.

LXXXIV. 97. ὅτι οὐ χρὴ διδόναι ἀφορμὴν τοῖς ζητοῦσιν ἀφορμήν, καὶ περὶ τοῦ ἀγωνίζεσθαι κατὰ τῶν παθῶν. κ'.

97. Nequaquam occasionem quærentibus præbendam, deque ineundo cum pravis affectibus conflictu.

LXXXV. 98. Διδασκαλία περὶ τοῦ φυγεῖν τὴν ὀλεθρίαν ἡδονήν. κα'.

98. Doctrina de noxia fugienda voluptate.

LXXXVI. 99. περὶ εὐχαριστίας, καὶ τοῦ μὴ ὀκλάζειν ἐν τοῖς πειρασμοῖς. κβ'.

99. De gratiarum actione, neve in tentatione vacillemus.

LXXXVII. 100. περὶ τῆς ἀκτημοσύνης, καὶ τοῦ μὴ μεμονωμένως ζῆν. κγ'.

100. Ne possessiones comparemus, neve solitarii degamus.

LXXXVIII. 101. περὶ μνήμης θανάτου. κδ'.

101. De mortis recordatione.

LXXXIX. 102. ὅτι δεῖ μετὰ πάσης προθυμίας καὶ προαιρέσεως κατεργάζεσθαι τὴν σωτηρίαν ἡμῶν. κε'.

102. Omni studio & alacritate salutem quærendam esse.

XC. 103. ὅτι οὐ δεῖ ἀνοίγειν θύραν τῷ διαβόλῳ διὰ τῆς παραδοχῆς τῶν πονηρῶν ἐνθυμήσεων. κϛ'.

103. Faciendum non esse, ut Diabolo fores aperiamus in admittendis pravis cogitationibus.

XCI. 104. περὶ τοῦ προθύμως ἀντιπαρατάττεσθαι τὸν πόλεμον τῶν ἀλιτηρίων δαιμόνων. κζ'.

104. De alacriter obluctando in improborum Dæmonum conflictu.

XCII. 105. ὅτι οὐ δεῖ διαλογίζεσθαι ἡμᾶς ἐν τῇ παρατάσει τοῦ διωγμοῦ, ἀλλ' ἐπὶ Θεὸν ἀναφέρειν τὸν λόγον. κη'.

105. Titubandum non esse in diuturnitate persecutionis, quin potius referendam ad DEUM rationem.

CII. 115. 115. De

βελτιοῦσθαι πρὸς τὰ κρείττονα. νϛ΄.

CXXI. 134. περὶ μνήμης θανάτου, καὶ περὶ γέροντός τινος τιμίου τελευτῆς. νζ΄.

CXVII. 135. περὶ τοῦ ἐπιμόνως καὶ εὐψύχως δουλεύειν τῷ Κυρίῳ, καὶ τοῦ εὐτόνως διανύειν τὸν δρόμον τῆς ἀσκήσεως ἡμῶν. νη΄.

CXXIII. 136. περὶ τοῦ ἀόκνως βαίνειν εἰς τὴν πνευματικὴν πορείαν ἡμῶν. μισεῖν τε τὰ ἡδέα τοῦ τῆδε βίου, καὶ περὶ τῆς μακαρίας μονῆς ἡμῶν. νθ΄.

CXXIV. 137. περὶ τοῦ μὴ ἀνοίγειν ἡμᾶς θύραν τοῖς πάθεσιν, ἀλλ' ἔξω τῶν ἀτόπων ἐπιθυμιῶν ὑπάρχειν. ξ΄.

CXXV. 138. περὶ ὑπακοῆς, καὶ τοῦ μετὰ πίστεως ἐν καρδίᾳ καθαρᾷ ἐπὶ πάσῃ διακονίᾳ προθυμεῖσθαι. ξα΄.

CXXVI. 139. ὅτι δεῖ τοῖς ἐσταυρωμένοις τῷ κόσμῳ διὰ τῆς ἀληθινῆς ἀποταγῆς τε καὶ ὑποταγῆς περιχαρῶς ἔχειν τὴν διάζευξιν τοῦ σώματος. ξβ΄.

CXXVII. 140. περὶ τοῦ θαρσαλέως καὶ ἀνδρείως ἐνίστασθαι πρὸς τοὺς ἀναπτομένους ἀνθρωπίνους πειρασμούς. ξγ΄.

CXXVIII. 141. περὶ ὑποταγῆς καὶ ἐκκοπῆς θελημάτων. ξδ΄.

CXXIX. 142. ὅτι χρὴ δι' ἐπιμόνου προσοχῆς ἀνταγωνίζεσθαι πρὸς τοὺς ἀοράτους ἐχθρούς. Καὶ περὶ

inhient ineptiis vitæ: quin potius proficiendum in melius.

134. De mortis recordatione, seneque quodam venerando defuncto.

135. De serviendo fortiter ac constanter DEO: stadiique curriculo monastici constanter exigendo.

136. De itinere spiritali impigre ineundo, vitæque aversandis deliciis, deque mansionis nostræ beatitudine.

137. Aperiri fores vitiis non oportere, operamque dandam ut fœdas cogitationes pellamus.

138. De obedientia, ac qua ratione cunctis obeundis muniis cum fide puraque mente animemur.

139. Qui vera obedientia ac secessione suscepta mundo sint crucifixi, alacres excipere corporis separationem oportere.

140. Fortiter & animose tentationibus resistendum quæ humanitus obveniant.

141. De obedientia, ac propria frangenda voluntate.

142. Accurate & fortiter cum invisibilibus inimicis confligendum,

*** *** ***

151. περὶ 151. Non

151. περὶ τοῦ μὴ συνεδριάζειν καὶ συμβουλοκοπεῖν μετ' ἀλλήλων τὰ φθάνοντα εἰς κατάλυσιν τῶν ψυχῶν ἡμῶν. οδ΄.

151. Non esse confidendum ad ineunda invicem consilia, quæ ad perditionem animarum nostrarum tendant.

152. περὶ τοῦ ὑποφέρειν ἡμᾶς πάντα τὰ ἐπισυμβαίνοντα λυπηρὰ κατὰ τὴν κοινοβιακὴν ἡμῶν ζωήν, ὡς ἂν ἐπιτύχοιμεν τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν. οε΄.

152. De perferendis quæcunque nobis tristia obveniunt in vita nostra monastica, ut regnum cœlorum consequamur.

153. περὶ τοῦ μὴ ἐμματαιάζειν ἡμᾶς ἐν τοῖς τοῦ βίου τερπνοῖς τοῖς κατὰ Θεὸν καταλελοιπόσι πάντα. ος΄.

153. Ne inhæreamus vanitati deliciarum hujus vitæ, qui DEI sumus, omniaque reliquimus.

154. ὅτι χρὴ σπεύδειν καὶ ἀνδρίζεσθαι πρὸς τοὺς πνευματικοὺς ἡμῶν ἀγῶνας, ὡς ἂν ἀπολαύωμεν τοὺς τῆς ὑπομονῆς στεφάνους. οζ΄.

154. Quod oportet festinare & viriliter agere ad spiritalia nostra certamina, ut coronas patientiæ referamus.

155. περὶ τοῦ μὴ ὀλιγοψυχεῖν ἢ ἀπογινώσκειν ἐν τοῖς συμβαίνουσιν ἡμῖν πειρατηρίοις παρὰ τοῦ ἐχθροῦ. οη΄.

155. Non debere nos despondere animum, aut desperare in tentationibus, quæ ab inimico nobis accidunt.

156. περὶ τοῦ ὑπενεγκεῖν ἡμᾶς τὸ πῦρ τῆς ἐπιθυμίας, καὶ τὸ βάρος τῆς ἀσκήσεως, καὶ μὴ ἀποκάμνειν ἐν τῷ κλύδωνι τῶν πειρασμῶν. οθ΄.

156. Ut perduremus in igne cupiditatis, & sub onere exercitationis monasticæ, neque in fluctibus tentationum deficiamus.

157. περὶ τοῦ δεῖν ἐμμένειν ἡμᾶς ἐν τῇ ὁμολογίᾳ, καὶ τῇ κλήσει ᾗ κέκληκεν ἡμᾶς ὁ Θεός, καὶ μὴ διὰ χλιαρότητα ἀπολέσαι τὰ πολύευκτα ἡμῶν κατορθώματα. π΄.

157. Quod oportet manere nos in confessione & vocatione, qua vocavit nos DEUS, nec per tepiditatem perdere recte facta nostra multis impetrata precibus.

158. περὶ τοῦ περιφράξαι τὰς ἑαυτῶν ψυχὰς διὰ τῶν ἀρετῶν, ὅτι πολλοὶ οἱ πολεμοῦντες ἡμᾶς ἀπὸ ὕψους. πα΄.

158. Ut animas nostras virtutibus circumsepiamus, quoniam multi sunt qui nos desuper oppugnant.

159. περὶ 159. De

170. Ὅτι

170. Quod

170. ὅτι τοῖς καλῶς ἐνδρομοῦσιν ἀπόκεινται οἱ τῆς δικαιοσύνης στέφανοι. ϙγ.

171. περὶ τοῦ ἀπορρίψασθαι ἡμᾶς πᾶσαν ἀκηδίαν, καὶ διεγηγέρθαι πρὸς ἐργασίαν πνευματικήν. ϙδ.

172. περὶ τοῦ παρασκευάζειν ἑαυτοὺς διὰ τῶν ἀρετῶν ἐν ταῖς συμβολαῖς τοῦ ἐχθροῦ. ϙε.

173. περὶ τοῦ προσέχειν ταῖς τε ἀπειλαῖς καὶ διδασκαλίαις τῶν ἁγίων πατέρων. ϙϛ.

174. περὶ τῶν ἀποδρασάντων ἀδελφῶν, καὶ τοῦ προσέχειν ἑαυτοῖς. ϙζ.

175. περὶ τοῦ μὴ κρύπτειν ἡμᾶς τοὺς πονηροὺς λογισμούς, ἀλλὰ θριαμβεύειν διὰ τῆς ἐξαγορεύσεως. ϙη.

176. περὶ τῆς φοβερᾶς ἡμέρας τῆς κρίσεως, καὶ τοῦ ἀποστατήσαντος καὶ ἰουδαϊκῶς εἰς κριτήρια κοσμικὰ ἡμᾶς ἐνάγοντος. ϙθ.

177. περὶ τοῦ φέρειν εὐμαρῶς τὸ στάδιον τῆς ἀρίστης ἡμῶν ὑποταγῆς. ρ.

178. ὅτι πρὸς ὀλίγον ἡ ἐγκράτεια, ἡ δὲ ἀρετὴ μένει εἰς τὸ διηνεκές. ρα.

179. περὶ εὐχαριστίας καὶ εὐταξίας. ρβ.

180. περὶ τοῦ μιμεῖσθαι τοὺς βίους τῶν ἁγίων ἀνδρῶν, καὶ τοῦ γενναίως φέρειν τὰς διακονίας. ργ.

181. περὶ

170. Quod bene currentibus propositæ sunt coronæ justitiæ.

171. Abjicere nos debere omnem pigritiam, atque ad opus spiritale esse pervigiles.

172. In conflictibus cum hoste paratos & instructos nos esse oportere virtutibus.

173. Sanctorum Patrum comminationibus & doctrinis attendendum esse.

174. De fratribus qui excesserunt: Et quod nobismet ipsis attendere debeamus.

175. Pravas cogitationes non esse occultandas, sed earum manifestatione de illis triumphandum.

176. De tremendo die judicii, & de desertore qui Judaico more ad judicia mundialia nos adduxit.

177. De stadio optimæ subjectionis nostræ libenter perferendo.

178. Quod continentia per breve tempus servata virtutem habet manentem in perpetuum.

179. De gratiarum actione bonoque ordine.

180. De imitanda vita sanctorum Virorum, & ministeriis constanti animo perferendis.

189. περὶ τοῦ ἀνὰ χεῖρα γινομένου σεισμοῦ, καὶ τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος τούτου, καὶ διδασκαλία παραινετικὴ περὶ σπουδῆς καὶ ἐπιμελείας πρὸς ἐργασίαν τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ. ριβʹ.

190. περὶ ἀγάπης τῆς εἰς τὸν καθηγούμενον, καὶ ὑπομονῆς καὶ καρτερίας τοῦ μὴ καταισχῦναι τι τῶν προδιηγουμένων ἡμῖν ἐν τῷ ἀγγελικῷ ἡμῶν σχήματι. ριγʹ.

191. Ὅτι τραχεῖα καὶ ἀνάντης ἡ ἀρετή, ἡ δὲ κακία εὔληπτος, καὶ κατωφερής, καὶ διὰ τοῦτο προθυμητέον, καὶ ἀγωνιστέον ἀνιέναι ἡμᾶς ἐπ' αὐτὸ τὸ ἀκρότατον τῆς ἀρετῆς, ὡς ἂν τύχοιμεν τῆς ἀϊδίου λήξεως. ριδʹ.

192. περὶ ἐπιμελείας τῶν λογικῶν προβάτων Χριστοῦ, καὶ τῆς ἀποδράσεως τῶν ἀδελφῶν ἡμῶν, καὶ ἀσφαλείας τοῦ κατὰ Θεὸν βίου ἡμῶν. ριεʹ.

193. Ὅτι χρὴ ἀναλογίζεσθαι τί ἐσμέν, καὶ πόθεν, καὶ τί γεγόναμεν, καὶ ποῦ πάλιν πορευσόμεθα, ὡς ἂν καλῶς βιώσαντες κομισώμεθα τὰς αἰωνίους ἀμοιβάς. ριϛʹ.

194. Ὅτι χρὴ τὸν καθηγούμενον πρὸς τοὺς τὸ στάδιον τῆς μαρτυρικῆς ὑποταγῆς διανύοντας πάντα ποιεῖν καὶ δρᾶν, ὅσα εἰς εὐθυμίαν φέρει, ἵνα κατὰ τῶν ἐχθρῶν τὴν νίκην δεξάμενοι στεφάνους

189. De terræ motu qui proxime accidit, & de consummatione hujus sæculi. Nec non doctrina adhortatoria de diligentia & cura in exequendis DEI præceptis.

190. De amore erga Præfectum, & de patientia atque perduratione, ne dedecoremus quicquam eorum, quæ in Evangelica nostra vitæ ratione nobis præexposita fuerunt.

191. Quod aspera arduaque via sit virtutis, vitium vicissim facile ac proclive, itaque alacriter instandum certandumque, ut in summum virtutis culmen ascendamus, quo sempiternam vitam tanquam finem assequamur.

192. De cura rationabilium CHRISTI ovium, & de excessione fratrum nostrorum, & de vitæ nostræ secundum DEUM certa rectitudine.

193. Quod oportet nobiscum reputare quid & unde simus, quid fuerimus & quo iterum simus abituri, ut bonam vitam viventes sempiternas retributiones referamus.

194. Quod Præfectus debet eos qui stadium subjectionis, quale est martyrum, obeuntes omnia agere & præstare quæ eis bonum animum addunt, ut reportata de hostibus victoria coronas æternas

παραταττόμεθα τ̃ πικρὸν καὶ ἀσύνετον νῦν διάβολον, καταβάλλοντες αὐτοῦ τὰς ποικίλας καὶ πολυτρόπους μηχανάς. ρκε.

203. περὶ προκοπῆς τοῦ σεμνοῦ ἡμῶν βίου, καὶ τοῦ θερμῶς διεγείρεσθαι πρὸς τὰς διακονίας, ὡς τῷ Θεῷ ἀναφερομένης τῆς ἐργασίας, καὶ τοῦ μὴ δουλικῶς ἐνάγειν τὴν ἀδελφότητα ἀλλὰ ἀδελφικῶς. ρκϛ.

204. Παραινετική, καὶ τὸ πῶς δεῖ ἀνθίστασθαι καὶ τρέπεσθαι τὰς προσβολὰς τοῦ διαβόλου, καὶ ὅτι πολλῆς ἡμῖν χρεία νήψεως καθ' ἑκάστην ἡμέραν. ρκζ.

205. ὅτι ἡμᾶς ἀγωνιστέον καὶ πολεμιστέον ἐν τῇ πνευματικῇ ἡμῶν στρατείᾳ, κατὰ τῶν ἐπιβαλλόντων ἡμῖν ἐναντίων λογισμῶν, ὡς ἂν ληψώμεθα παρὰ τοῦ ἀγωνοθέτου Χριστοῦ τὰ βραβεῖα τῆς νίκης. ρκη.

206. περὶ φυλακῆς καὶ καθάρσεως τῶν αἰσθήσεων ἡμῶν, καὶ ἐξαγγέλσεως τῶν πονηρῶν ἐννοιῶν. ρκθ.

207. περὶ τῆς ἀποδράσεως τοῦ ἀδελφοῦ Ἐλπιδίου, καὶ τῆς ὑποστροφῆς Εὐθαλίου, καὶ τοῦ μετὰ προαιρέσεως ἐκτελεῖν τὰς ἐργασίας κατὰ τὴν καθήκουσαν ἡμῶν δύναμιν. ρλ.

208. περὶ

acerbo & potenti hosti Diabolo, variasque & multiplices ejus machinas evertimus.

203. De profectu venerabilis vitæ nostræ, & quod oportet vehementer invigilare officiis, quandoquidem DEO operamur: & cum fratribus non servili more, sed fraterno agendum.

204. Sermo adhortatorius, & quomodo impetus Diaboli reprimere & avertere oporteat, & quotidie multa sobrietate opus esse.

205. Certandum esse nobis & belligerandum in spiritali nostra militia contra incidentes adversarias cogitationes, ut & victoriæ præmia à certaminis remuneratore CHRISTO referamus.

206. De custodia & purgatione sensuum nostrorum: Et de malis cogitationibus (*) enunciandis.

207. De excessione fratris Elpidii, & de Euthalii reversione, atque opera ex proposito perficienda esse pro viribus quæ cuique contigerunt.

208. De

(*) Confer supra, num. 175.

214. ὅτι 214. Quod

214. ὅτι ὁ πίστιν ἀδιάῤῥηκτον πρὸς τὸν καθηγούμενον ἔχων, καὶ προσθήκας ἀρετῶν ἡμέραν ἐξ ἡμέρας ἑαυτῷ θησαυρίζων ἀξιωθήσεται καταταγῆναι ἐν τῷ κλήρῳ τῶν ἁγίων. ρλζʹ.

214. Quod quicunque fidem haud interruptam Præfecto ſuo exhibet, atque virtutum incrementum de die in diem ſibi ipſi theſaurizat, ſorti ſanctorum accenſebitur.

215. περὶ τοῦ προσέχειν ταῖς τῶν πατέρων διδασκαλίαις, καὶ μὴ κεχηνέναι πρὸς τὰ παρόντα, ἀλλ' ἀποβλέπειν πρὸς τὰ μέλλοντα. ρληʹ.

215. Attendendum eſſe Patrum doctrinis, neque inhiandum rebus præſentibus, ſed ad futuras reſpiciendum.

216. περὶ τοῦ πενθεῖν τοὺς ἀποῤῥαγέντας ἀδελφοὺς ἡμῶν, καὶ τοῦ κρατεῖν τὰς ἑαυτῶν γλώσσας. ρλθʹ.

216. Lugendos eſſe qui à nobis abrupti ſunt fratres, & linguas noſtras continendas.

217. περὶ τοῦ μὴ ἀμελεῖν ἐν ταῖς διακονίαις, ἀλλ' ἀγρυπνεῖν ὑπὲρ τῆς οἰκείας σωτηρίας. ρμʹ.

217. Non negligenda officia, & propriæ ſaluti invigilandum.

Ex ſermonibus hiſce unum ſpeciminis loco non pigebit referre, hactenus ineditum, decimum ordine.

ΟΤΙ ΧΡΗ ΠΡΟΣΕΧΕΙΝ ΕΑΥΤΟΥΣ ΕΝ ΤΟΙΣ ΔΙΑΦΟΡΟΙΣ ΒΡΩΜΑΣΙ, ΚΑΙ ΠΕΡΙ ΕΓΚΡΑΤΕΙΑΣ.

Τῇ κυριακῇ τῶν ἁγίων πατέρων. κεφάλ. ιʹ.

Ἀδελφοί μου καὶ πατέρες, ἐὰν καθ' ἑκάστην ἡμέραν τὸ ῥυπαρὸν ἡμῶν στόμα ἀνοίγωμεν πρὸς ὑμᾶς, ὦ τέκνα πεποθημένα καὶ σεβάσμια, οὐκ ἀρκετὸν ἡγούμεθα διὰ τὸν πλείονα ἡμῖν πόθον, καὶ τὴν ἐπὶ τῷ σώζεσθαι ὑμᾶς ἐπικειμένην ἡμῖν φροντίδα, εἰς τοῦτο γάρ, κἂν ἁμαρτωλοί ἐσμεν, ἀδολεσχοῦμεν νύκτα καὶ ἡμέραν, καὶ περὶ τούτου καταγινόμεθα, καὶ τοῦτο ἀναπνέομεν, καὶ τούτου ἐφιέμεθα, καὶ τοῦτο ἐκζητοῦμεν, καὶ τοῦτο ἡ ζωὴ ἡμῶν, καὶ ὁ ἐπαινετὸς θάνατος. διὸ καὶ τὸ νῦν ἐξερχομένων τῶν ἀδελφῶν ἀνεπνεύσαμεν, εὑρόντες τὸ συλλαλεῖν ὑμῖν ἐν τοῖς γράμμασι. πῶς τοίνυν ἀδελφοί μου ἡγιασμένοι ἐπαρκέσατε; καὶ πῶς διέρχεσθε ἐν εὐσεβείᾳ τὰς τῆς ἁγίας ἀναστάσεως θεοφωτίστους ἡμέρας; οἶδα δὲ ὅτι καθαίρεσθε καὶ φωτίζεσθε, καὶ ὑψοῦσθε, καὶ ἁγιάζεσθε.

ζεσθε, καὶ πληθύνεσθε ἐν τῇ χάριτι τοῦ Κυρίου μου, ἔχοντες τὸ εἰς ἀλλήλους ὁμονοητικὸν καὶ ὁμόψυχον, καὶ ἀγαπητικὸν, καὶ διεγηγερμένον ἐν πᾶσι καὶ μεγαλοπρόθυμον. οὕτω γὰρ ἐπιδηλοῦσιν αἱ διαφόρως ἐπεισερχόμεναι ἐπιστολαὶ ὑμῶν, ἀναγγέλλουσαι ἡμῖν τὸ τῆς πίστεως κραταιὸν ὑμῶν, καὶ τὸ τῆς ἀρετῆς ὑψηλότατον. καὶ νῦν Κύριος ὁ Θεὸς ἡμῶν ὁ οὕτως ὑμῖν ταῦτα χαρισάμενος, καὶ τοιούτοις ὑμᾶς κατορθώμασι στηριξάμενος πλειόνως καὶ μειζόνως, καὶ διαρκεστάτως διατηρήσοι καὶ διαφυλάξοι ὅλως ὑμᾶς τοὺς ἐμοὺς φωστῆρας καὶ λαμπτῆρας, ὀφθαλμούς τε καὶ βραχίονας, καὶ εἴ τι ἄλλο τῶν ὁσιωτάτων. βλέπετε τοίνυν τέκνα μου καὶ ἀπὸ τοῦ παρόντος, ὅτι τὸ καλὸν καὶ δυσκτητόν ἐστι, καὶ τοῖς μὴ προσέχουσιν εὐάλωτον, καὶ τὸ πολυχρονίως εὑρεθὲν, ῥαδίως διὰ μικρᾶς ἀμελείας διαφεύγοιεν. προσέχετε ἑαυτοῖς ἀπὸ τοῦ ἐνεστῶτος καιροῦ, ὅτι ἐαρινός ἐστι, καὶ τοῦ σώματος κινητικός. καὶ ἡ σὰρξ ἡμῶν γῆ οὖσα ζητεῖ γηΐνως ἐνεργεῖν. ἡ τοίνυν γῆ κοπριζομένη καὶ πιαινομένη ἀναφύει καὶ βλαστάνει καὶ ἀνθοφορεῖ. καὶ ἡ σὰρξ τὸ αὐτὸ τοῖς διαφόροις βρώμασι καὶ πόμασι πιαινομένη, ἀνάγκη τὰς τῶν παθῶν ἀκάνθας ἀναμερίζειν. περιλάβετε ταύτην, καὶ ὑπωπιάσατε ἀποστολικῶς, (*) καὶ πρόνοιαν αὐτῆς εἰς ἐπιθυμίαν μὴ ποιεῖσθε, ἀλλὰ τὰ δέοντα καὶ αὐτάρκη χορηγοῦντες μένετε ζῆν ἐν τῷ πνεύματι. λοιπὸν μέτρον καὶ ἐπὶ τοῦ ἄρτου, καὶ ἐπὶ τοῦ οἴνου. καὶ ὁ μὲν οἶνος, εἰ καὶ δίδοται εἰς πόσιν, ἀλλὰ κατὰ μικρὰν παρηγορίαν καὶ ἐν καιροῖς ἑορταστικοῖς, καὶ ἐν τοῖς κοπωδεστέροις ἔργοις, ἢ ἐν τοῖς νοσηλευομένοις, ἢ ἐν τοῖς ἀθυμοῦσιν, καὶ ἐν τοῖς πρὸς ὁδὸν ἀπαίρουσι. ἐπεὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ὀφείλει λαμβάνεσθαι μέχρι μιᾶς κράσεως, ἢ καὶ δύο τὸ πολύ. τὸ γὰρ γεροντικόν τι ἀσφαλίζεται οἴδατε. Οὐ τοίνυν ἀπείργειν ὑμᾶς βουλόμενος τῶν βρωμάτων τέκνα μου ταῦτα λέγω. καταργείσθω γὰρ τὰ βρώματα κατὰ τὸν ἀπόστολον, (**) ἀλλὰ τὴν ὄντως τροφὴν ὑμᾶς ἐφιέμενος ἔχειν, διὰ τοῦτο ἐν ὑπομνήσει τίθημι τοὺς λόγους. θέλω ὑμᾶς ἐσθίειν καὶ πίνειν, ἀλλ' ἁρμοδίως, καὶ θεοπρεπῶς καὶ σωστικῶς, πρός τε δύναμιν τοῦ σώματος, διὰ τὰ πρὸς χρείαν κατεπείγοντα ἔργα. ἢ οὐκ οἴδατε, ὅτι τῆς ἐγκρατείας ταύτης καὶ ἀποστερήσεως τῶν τοῦ κόσμου ἡδέων κρεωφαγιῶν, καὶ οἰνοποσιῶν, καὶ λουτρισμάτων, καὶ θερμασμάτων, καὶ καρυκευμάτων, καὶ ζωμευμάτων ἑτοιμάζεται ὑμῖν ὁ θεῖος ἐκεῖνος παράδεισος, ὁ ἔχων τὸ ξύλον τῆς ζωῆς, καὶ τὸ ὕδωρ τῆς ἀθανασίας, καὶ τὸν γλυκασμὸν τοῦ Πνεύματος, καὶ τὸ ἀμήχανον, καὶ ἀπερινόητον κάλλος τῆς εὐχροίας τῶν ἀρρήτως ὁρωμένων, καὶ ἀθεάτως θεωρουμένων αἰωνίων ἀγαθῶν ὑμῖν τὸ ἀπολαύειν καὶ τρυφᾷν ἐκεῖσε ταμιεύεται. ἐκεῖ φθάζοντες ἐκεῖ μικρὸν ὅσον διὰ θανάτου, φάγεσθε καὶ πίεσθε ἀκορέστως καὶ αἰωνίως. καὶ γὰρ ἐνταῦθα, τέκνα μου, ἐὰν ἐπ' αὐτῶν τῶν βασιλευόντων λάβωμεν, οὐ τρυφὴ, ἀλλὰ τροφὴ σχε-

(*) 1 Cor. IX. 27. (**) 1 Cor. VI.

σκωλήκων ἡ ἀπόλαυσις αὐτῶν, οὐδὲ εὐζωΐα, ἀλλὰ δυσζωΐα ἡ ἄνεσις αὐτῶν, οὐδὲ χαρὰ, ἀλλὰ λύπη ἡ χαροποίησις αὐτῶν, οὐδὲ κατάσχεσις, ἀλλὰ ἀπόσχεσις ἡ κληρονομία αὐτῶν, καὶ ἁπλῶς ματαιότης ματαιοτήτων ἡ εὐδαιμονία αὐτῶν. (*) Οὕτως ὁ μείζων πάντων βασιλεύσας, καὶ τῶν ἡδέων τοῦ κόσμου ἀπολαύσεων περιέρηκε Σολομών. ἔχετε δὲ ὑμεῖς τὴν φίλην ὑμῶν ἐγκράτειαν, τὴν σύζυγον ὑπακοὴν, τὰς θυγατέρας τοῦ Κυρίου, τὴν ἁγνείαν, τὴν παρθενίαν, τὴν ἐλεημοσύνην, τὰς ἱερὰς νεανίδας, τὴν κατάνυξιν, τὴν ταπείνωσιν. ἀναβλέψατε εἰς τὸν οὐρανὸν ἄνω, καὶ ἴδετε ποῦ ἡ καθικία ἡμῶν, καὶ ποῦ ἡ κεφαλὴ ἡμῶν ὁ Χριστὸς, καὶ ὁ κοινὸς Πατὴρ πάντων, καὶ ἡ πόλις ἡμῶν ἡ ἄνω Ἱερουσαλὴμ (**), ἡ μήτηρ Παύλου καὶ Πέτρου, καὶ τῶν κατ' αὐτοὺς ἁγίων. οὕτως ἐὰν ἐπιμένητε, ἐνικήσατε, ἐὰν διαρκέσητε, ἐστεφανώθητε, ἐὰν οὕτω τελειωθῆτε, ἀνοιγήσονται ὑμῖν αἱ πύλαι τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν, καὶ τότε μου μνημονεύσετε τοῦ πλάνου καὶ ἀσώτου, ὅλως ὁρῶντες, μὴ εἰς κρίσιν ἀποπεμπόμενοι, ἀλλὰ δεήθητε καὶ ὑπὲρ ἐμοῦ, ὦ τέκνα μου, ἵνα με ὁ Θεὸς σὺν ὑμῖν διασώζων διασώσῃ, καὶ δῷ πνεῦμα συνέσεως, καὶ καταρτισμὸν ψυχῆς, εἰς τὸ ἀνὰ μέσον ὑμῶν θεοπρεπῶς ἀναστρέφεσθαι. Ταῦτα μὲν ἐν τῷ τέως ἐλαλήσαμεν, ἔπειτα καὶ ὁ οἰκονόμος, ᾧ προέγραψα, ἐξελεύσεται. ὑμεῖς δὲ εὑρίσκοντές τινας γραμματοφόρους, μὴ διαλίπητε, ἄν τι πέμποντες ἡμᾶς τὰ καθ' ὑμᾶς ὅπως ἔχει, καὶ ἀγωνίσασθε τέκνα μου εἰς τὰ ἔργα τῶν χειρῶν ὑμῶν, εἰς ἐπιμέλειαν τῶν κτηνῶν, τῶν χωρῶν, τῶν ἀμπελώνων, πάντα εὐσχημόνως καὶ κατὰ τάξιν ποιοῦντες. (†) ἦγε καλῶς τέκνον Ἀκάκιε, ἅπαντες ὑμεῖς, οἱ πιστοὶ ἀδελφοί μου, ἐνθέως ἔπεσθε τῷ προάγοντι, ἵνα εὖ ὑμῖν γένηται πᾶσιν, καὶ ἔσεσθε τέκνα φωτός. ἄρτι δὲ σὺν τῷ ἀββᾷ Ἀμμωνίῳ ἀπεστείλαμεν καὶ τὸν ἀββᾶν Βαρθολομαῖον, καὶ ἐπιτηρητὴν ὡς τέκνον ἡμῶν ἐπὶ ταῖς παρισταμέναις χρείαις. συμφθάζει δὲ μικρόν τι ποτ' ἐξελθεῖν καὶ τὸ σκάφος, μετὰ τῶν χρειῶν ὑμῶν. ἵνα δὲ γινώσκητε, ὅτι καὶ ἀδελφοὺς ὑπεδεξάμεθα, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τὸ σχῆμα ἔχοντες, ἐξ ὧν εἷς ἐστι καὶ ὁ ἀββᾶς Ἀβραΐμιος τῆς πόλεως γεγονὼς ἐπιφανὴς ἄνθρωπος, καὶ ἀνὴρ εὐσεβὴς καὶ ζηλῶν τὸν Θεόν. εὔξασθε, ἵνα ἐν Κυρίῳ καταρτίζωνται. προσαγορεύει ὑμᾶς ὁ κύριος καὶ πατήρ μου, καὶ πατὴρ ὑμῶν ὁ οἰκονόμος, ὁ παροικονόμος, ὁ πρωτοπρεσβύτερος Ἀθανάσιος, ὁ ἐπισημονάρχης Βαρσανούφιος, ἡ λοιπὴ πᾶσα ἀδελφότης. ἡ χάρις τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ μετὰ πάντων ὑμῶν, ἀμήν.

(*) Ecclesiast. Salom. I. (**) Gal. IV. 26. (†) 1 Cor. XIV. 40.

Excerpta ex Moſchopulo MS. in Agapetum.

1. Σκίμπους, τὸ σκαμνίον.

2. Σκηνὴ, ἡ δερμάτινος τέντα.

4. Βύσσος, τὸ κόκκινον βάμμα, ὅπερ λέγουσι ἰδιωτικῶς ἀληθινὸν, καὶ λέγεται ἀπὸ τοῦ βύειν τοὺς ἔσατους, ἤγουν τοὺς ὀφθαλμούς. λέγεται δὲ καὶ τὸ κόκκινον ἔνδυμα, βύσσος. βῆλος τὸ βλαττίον.

9. Κάτοπτρον, καὶ ἔνοπτρον, καὶ ἔσοπτρον, τί διόπτρα διαφέρουσι. κάτοπτρον μὲν γὰρ καὶ ἔνοπτρον ὁ λεγόμενος καθρύπτιος. ἔσοπτρον δὲ τὸ λεγόμενον φανάριον. ἡ δὲ διόπτρα, ὄργανόν τι τοῖς ἀστρονόμοις ἐστὶν, ὁποῖος ὁ λεγόμενος, ἀστρολάβος.

10. Πλεκτή, ἡ σειρά.
Ἑρμαϊκὴ στήλη, ἡ ἐκ τοῦ λίθου γεγλυμμένη μορφή.
Ἑρμῆς τὸ κραββατόπόδιον.

11. Ἵστωρ, ὁ ἐπιστήμων.

12. Αἰωρῶ, τὸ κρεμῶ ἐξ οὗ καὶ αἰώρα, ἡ κρεμάθρα.
Ῥυππαπαὶ, ἐπιφώνημα ναυτικόν.

19. Δηΐς, ἡ μάχη. γίνεται δὲ ἀπὸ τοῦ δαίω τὸ καίω. διὰ τὴν θερμότητα τῶν μαχομένων. ἢ καὶ ἄλλως διὰ τοὺς θρυλλουμένους πυρσοὺς, οὓς οἱ πυρφόροι ῥίπτοντες εἰς τὸ μέσον τῶν στρατευμάτων ἀνῆπτον τὸν πόλεμον. καὶ ἦν τοῦτο σημεῖον τοῦ πολεμεῖν, πρὸ τοῦ εὑρεθῆναι τὴν σάλπιγγα. ὅθεν καὶ ἡ παροιμία εἴρηται ἐπὶ τῆς παντελοῦς ἀφανείας, ὅτι οὐδὲ πυρφόρος ἐναπελείφθη.

27. Ἀνάγκη, ἡ βία. ὡς καὶ Αἰσχύλος φησὶ, τὸ τῆς ἀνάγκης ἐστ' ἀδήριτον σθένος.

26. Βῆλος, τὸ βασιλικὸν βλαττίον.
Βηλαθέρα. τὸ βλαττίον.
Βῖκος εἶδος ἀγγείου, καὶ ὁ λεγόμενος ὑαλοξύστης.
Βισάκιον τὸ πιττάκιον.

29. στύπιον, τὸ τῶν ἀληλεσμένων, καὶ πεπιεσμένων ἐλαιῶν πεΐτλωμα, καὶ σκύβαλον ἤγουν τὸ τζύμιλον.

32. Σημει-

32. Σημείωσαι δὲ καὶ τοῦτο σίδηρος, πίθηκος κίβδηλος, καὶ κασσίτηρος ἰ καὶ η. ὁ δὲ γε ξιφιλῖνος, λ. &c.

38. Παρεια τὸ μάγουλον.

57. Πήρα, τὸ σακούλιον.

59. Γλία, ἡ κόλλα.
Γλήκων τὸ κοινῶς βλισκούνιον.

67. ὀδοὺς λέγεται τὸ ὀδόντιον. ὀδοὺς δὲ τοὺς στρατας, ἡ εὐθεῖα, ἡ ὁδός.

Exemplar MS. ex quo hæc deſcripſit *Fridericus Lindenbruch*, alias *Tiliobroga*, extat Florentiæ in Bibliotheca Marciana.

VIII. VINCENTII MARINERII & PETRI PANTINI ineditæ ad JOH. MEURSIUM Epiſtolæ.

VINCENTIUS MARINERIUS, Valentinus, *JOH. MEURSIO, V. Cl. S.*

UT Te verius magiſtrum haberem, & ad ipſas Græcæ linguæ Muſas ducem, neſcio, quo audaciæ ſtimulo, illas Theophylacti Epiſtolas, quas primus edidiſti Latinas, facere ſum aggreſſus. Non dubitas, quot mendis illæ vitioſæ ſunt, quanta typographi ſint corruptæ incuria, & quo vetuſtatis velut obſitæ ſint ſqualore, quibus niſi tu facem præmiſiſſes ſplendentem, nulla oculi acies illarum penetrare poſſet tenebras. Tandem, jam utut ſit Latine illas loquentes puto, quendam emiſiſſe. Sæpius major alicui affulget felicitas, & fortunæ propenſior manus, ubi in majora incidit pericula, & ubi gravioribus aliquis ſe cognoſcit affectum laboribus; nam vel inde aut felicius emergit, aut tutioris ſtatus cauſam & materiam facilius invenit. Ex quo patet errores nonnullos in ſublimiores extuliſſe rerum eventus. Ego etſi non aliud quam te magiſtrum & ducem, hoc plusquam ſatis, mihi felicius contigiſſe affirmo, dum in hac interpretatione te meum Apollinem videar fuiſſe conſequutum. Ad doctiſſimum Andream Schottum exemplaria miſi, illius rigidam timeo cenſuram, tuum pertimeſco judicium, meos

 irritos

irritos fere jam despicio conatus, & orsus meos nihili facio, si tantis viris hæc proba videri nequeunt. Hoc autem solum fateor, me hanc versionem magis animi furore, quam tranquillo studio absolvisse. Nam non credis, quo impetu Musæ me impellunt, sed forte id compertum habebis, ubi illa leges. Etiam & omnia illa doctissimi Heinsii Epigrammata Græca, Romano vulgavi sermone, non hoc animo, ut lucem videant, sed ut te & illum mihi lucem præferentes nitidam facile comparem. Jo. Curopalatam, quem ad te mittam, rogas, etiam & alios ineditos libros Græcos ad te mittam, si magnam Escurialis Regii Bibliothecam mihi commissam, ut ambio, adeptus fuero. Hoc semper ardeo literarum amore, hoc præsertim ævo, in quo tanta in illas hic præceps pruina delabitur. Deus forte votis annuet meis. Vale. Madriti 6. Cal. Febr. CIↃ IↃ C XIX.

VINCENTIUS MARINERIUS, Valentinus,

JOH. MEURSIO, S. P. D.

Nostra in Te semper cogitatio, tanquam in summum & doctissimum virum festinantibus amoris alis defertur, & assiduo & præcipiti cursu in Te prorumpit. Nam tua varia, & cultissima opera, mihi quasi quandam magnetis administrat vim, qua ad te totus trahor, sed non invitus. Nam ingenua liberalium artium natura cogi non patitur. His annis præteritis delectatus fui interpretandis quibusdam auctoribus Græcis: sed quia in Hispania typographiæ maxima inopia est, excudi non potuerunt. Tu felix, qui in Batavicis degis campis, qui te immortalem fata typorum segete reddiderunt. Sunt mihi inediti auctores Græci MSS. hi, quos utinam ad Te possem emittere:

Theodorus Prodromus in Psalmos.
Epistolæ Photii 46. præter eas 85. ex Bibliotheca Augustana erutas.
Alexius Comnenus de re militari.
Johannes Tzetzes in Homerum.
Theophylactus in Epistolas Canonicas.
Prologus S. Apollinarii in Psalmos.
Eumolpus in orationes D. Gregorii Nazianzeni.
Anonymus in Homerum.

Orationes

Orationes 8. D. Joh. Chrysostomi ineditæ.
Orion Lexicographus, cujus meminit Svidas & alii.
Palladius in Hippocratem.
Scholia in Panathenaica Aristidis.
Oratio una Aristidis de Legatione ad Achillem inedita.
Isidori Pelusiotæ de Salvatoris nostri resurrectione ad Theognostum Presbyterum.
Pachymeres in Aristotelem.
Demetrii Sidonii, Disputationes inter Græcos & Latinos de Spiritu Sancto.

Sunt & mihi nonnulla alia Schediasmata, in quæ laborem puto impendere meum, si DEUS annuerit votis. Quæ tu non in hæc opera fecisses? Nulla enim, tu scis, datur facultas, qua ad Te aliqua ex his fortasse mitterem. Nam inter Hispanos, & Hollandos bella intestina inhorrescunt; nec commercii locus datur ullus. Tu tamen tecte rescribe, & quæ his superioribus annis excudisti, aut modo excudis, nuntia. Ego autem Peruani imperii historiam, cujusdam Principis jussu, sum aggressus, sermone Latino absolvere; quam puto, & tibi & doctis placituram. Quæ si tuarum Musarum excurreret auspiciis, felicior quidem in lucem ederetur. Vale, me semper amare perge. Dan. Heinsium meis verbis saluta. Madriti 5. Cal. Julii 1627.

PETRUS PANTINUS,

JOH. MEURSIO, S. P. D.

Magnam sane placidissimæ illi *καὶ καλλίστῃ θεῶν εἰρήνῃ, ὡς Εὐριπιδικῶς εἰπεῖν* gratiam debemus, cujus beneficio, ut cetera illius multa maximaque bona omittamus, factum est, ne ut hactenus, ultra citraque scriptitandi libertas inter viros doctos intercludatur. Utinam tantum boni nobis perennet, neque novo aliquo nimbo præsens serenitas obscuretur. Nam Lamachorum & Laconum *νέφος ἐχθρὸν πολέμοιο* iterum ciere conantium abunde ubique esse, non te fugit, vir amicissime. Sed hæc Supremi Numinis curæ, cui nos curæ, delegemus. Glossarium tuum Græco-barbarum cum aliis duobus libellis, politissimi tui ingenii atque eruditionis clarissimis monumentis, perquam lubens accepi: & ne ad luculentum hoc tuum munus prorsus immunis esse videar, hostimenti vicem Theclam nostram habe. Scio, quod ut in Diomedis & Glauci

Glauci permutatione χρύσεια donanti χάλκεια reddidimus. Sed quid agamus? damus, quæ possumus, quando ἐξηκριβωμένα illa vestra imitari negatum est. Ut tu officia ac dignitates Palatinas Imperii Constantinopolitani in Glossario illustrasti; ita nos quoque ante aliquot annos dignitates atque officia aulæ Gothorum explicare conati sumus, sed crassiore, ut in proverbio est, Minerva, qnantumque in tanta rei obscuritate facere licuit. Fertur excusus ille Commentarius in tomis Scriptorum rerum Hispanicarum: quod tamen me inscio, a quodam amico, nimis in hac quidem parte nostri amante factum fuit: adeo informem illum fœtum, aut tollere, aut omnino agnoscere nunquam fuerat animus. Constantinum Manassem MS. una cum hisce habebis, probæ ni fallor notæ. Uteris, quamdiu voles, & suo tempore ad nos redire permittes. Si quid aliud esse judicabis, in quo honestissimis utilissimisque tuis studiis opera nostra commodari queat, libere compella, ac vale, renunciata salute doctissimis Viris Baudio, Heinsioque. Bruxellæ XIII. Kalend. Junias. CIƆ IƆ C X.

De funestissima Regis Galliarum cæde ante triduum jam hic rescitum est, vario animorum affectu atque opinione. Ecce quid sceptra! quid totus hic mundi fastus!

PETRUS PANTINUS

JOH. MEURSIO, S. P.

Vir doctissime!

Non te super Græco Cod. MS. nobis remittendo compellassem, nisi amicus quidam, cui non libenter quicquam negem, sæpius eum a me intensissimo studio efflagitasset. Sed non committam, quin ubi ille Constantino hoc Manasse, quod satis est, usus fuerit, protinus ad te recurrat. Neque enim leviter peccare me arbitrarer, si tua tuique similium honestissima, publicoque bono comparata studia non omnibus, quibus possim, modis adjuvarem. Synesii Orationem περὶ φιλανθρωπίας in Galliis editam, sive περὶ φιλαδελφίας, quam ego Themistii esse puto, si per Plantinianos ad dies aliquot utendum miseris, gratissimum erit, & tuto, ut restituatur, operam dabo, atque una Catalogum Græcorum meorum MSS. habeas, accurabo: nam, ut nunc describatur, ob varia impedimenta fieri vix potest. Constantinum tuum ubi prodierit, libentissime videbo, reliquaque

quaque suo quæque tempore abs te edenda. Vale. Bruxellæ VII. Kalend. Martias. CIↃ IↃ C XI.

Cum literæ hæ jam exaratæ diutius apud me necessario mansissent, curavi interim describi Catalogum librorum meorum χειρογράφων, quem his addo; tu utere & rursum vale. III. Kalend. Martii. CIↃIↃCXI.

Catalogus librorum MSS. Græcorum Rev. Dn. Petri Pantini, Decani Sanctæ Gudilæ Bruxellensis.

1. Thucydidis Opera, litera antiqua, fol.
2. Aphthonii Sophistæ Progymnasmata.
   Hermogenis ars Rhetorica.
   Aristotelis Rhetorica ad Alexandrum. fol. Codex fuit olim Stephani Nigri.
3. Quinti Calabri Poëma. fol. Manu Georgii Tribelli.
4. Demetrii Chalcondylæ in vitam & scripta Homeri Commentarius.
5. Epistolæ Libanii Rhetoris Sophistæ.
   Epistolarum halieuticarum Alciphronis Rhetoris libri duo, pag. 213. & 232.
   Epistolæ Theanus, pag. 243.
   Epistolæ Chionis, 245.
   Epistolæ Anacharsidis, 262.
   Epistolæ Apollonii, 265.
   Epistolæ Michaëlis Apostolii, 269.
   Epistolæ Croni & Demosthenis, 301. Sunt Luciani.
   Epistolæ pars Demosthenis ad Athenienses, qua conqueritur se ab altari, ad quod confugerat, ab ipsis abstractum & Philippo traditum fuisse. fol.
6. Julii Pollucis ὀνομαστικὸν, cui primum folium deest, optimæ notæ, & in multis varians ab excuso. fol.
7. Etymologicum perantiquum, & ex quo existimo Marcum Masurum, suum illud magna ex parte consarcinasse.
8. Athenæus & Hero de machinis bellicis.
   Apollodori Poliorcetica.

Julii

Julii Africani Cesti, βελοποιητικά.
Heronis Alexandrini. fol. Manu recenti.

9. Georgii Pediasimi Chronicon ab orbe condito usque ad Constantinum Magnum.
Continuatio cujusdam Theophanis Confessoris usque ad Alexandrum Comnenum, in quo desinit.
Zonaras. fol. recentiori manu.

10. Plutarchi, de utilitate ex amicis capienda, pag. 1.
De amicorum multitudine, 15.
De Fortuna, 24.
De cupiditate divitiarum, 30.
De Superstitione, 41.
Consolatio ad Apollonium, 56.
De Curiositate, 93.
De animi tranquillitate, 109.
De inutili Pudore, 133.
De Virtute & Vitio, 147.
De puerorum educatione, 150.
Quomodo quis sentiat se in virtute proficere, 174.
De Garrulitate, 196.
De Eruditione, 224.
De non irascendo, 249.
Utrum aqua an ignis utilior, 276.
Muta animalia ratione uti, 283.
Præcepta de tuenda valetudine, 302.
Præcepta Nuptialia, 338.
De Virtute Morali, 356.
Non oportere fœnerari, 381.
Ad Imperatorem imperitum, 392.
Philosopho cum Viris Principibus esse disputandum, 400.
De amore fraterno, 409.
Quomodo quis se ipsum laudet contra invidiam, 444.
Codex in fol. antiqua manu.

11. Collectio Parœmiarum Michaëlis Apostolii Byzantini. Liber rarus & duplo copiosior excuso. fol. antiqua manu.

12. Apollonii Rhodii Argonautica.
Orphei Argonautica.

Nicandri

Nicandri Theriaca. fol. antiqua manu.

13. Odyssea Homeri, cum Notis. fol.

14. Cicero de Senectute, translatus à Theodoro Gaza, 1.
Ulyssis contra Alexandrum Oratio ad Trojanos. fol. 16.
Herodiani Historia. fol. 21. antiqua manu.

15. Æliani varia, Historia, 1.
Georgius Gemistus ad defensiones pro Aristotele à Georg. Scholario allatas. f. 35.
Epistolæ Euripidis, 65.
Epistolæ Hippocratis. f. 68.
Epistolæ Heracliti Ephesii, 80.
Epistolæ Diogenis Cynici, 85.
Epistolæ Cratetis, 92.
Epistolæ Æschinis Rhetoris, 94.
Plethon de Deorum generatione, 103.
Diversorum de Nili incremento, 130.

16. Demosthenis Olynthiacæ tres cum argumentis Libanii, fol. 6.
Contra Philippum, 25.
De Pace, 36.
Contra Philippum Oratio secunda, 41.
De Halonesо, 48.
De iis, quæ in Cheroneso, 56.
Contra Philippum Oratio tertia, 69.
Contra Philippum Oratio quarta, 82.
Super Rhodiorum libertate, 94.
De Corona, 101.
Contra Æschinem de falsa legatione, 163.
De Largitione, 227.
Contra Philippum ad ejus Epistolam, 230.
De Stipendio conferendo, 239.
De munerum societate, 246.
De Megalopolitis, 253.
De Fœderibus cum Alexandro, 259.
De immunitate ad Aretinem, 264.
Contra Midiam de condylo, 297.
Contra Aristocratem, 242.

Contra Androtionem, 395.
Contra Timocratem, 409.
Contra Aristogitonem, 449.
Iterum contra Aristogitonem, 466.
Contra Neæram, 471.
Amatoria Oratio, 497.
Epitaphius, 508.
Procœmia, 515. fol. parvo. antiqua manu.

17. Themistii aliquot Orationes non editæ, in 4to.

18. Grammatica quædam antiqua, in qua est Lexicon de spiritibus, collectum ex Tryphone, Cherobosco, Theodoreto & aliis.
Item alia. in 4to, sine principio & fine.

19. Sophoclis Oedipus Coloneus, pag. 2.
Trachiniæ, 69.
Antigone, 131.
Philoctetes, 176. 4to.

20. Stobæus de Virtute & Vitio. in 4to.

21. Erotemata de Prosodia, Emanuelis Moscopuli. 4to.

22. Aristotelis Metaphysica, pag. 1.
Ejusdem de Plantis, 221.
Ejusdem Problemata, 459.
Sallustii Simocattæ Problemata, 478.

23. Cyri Theodori Prodromi Erotemata.
Grammatica. 4to.

24. Hypotheses Alexandri Aphrodisei. in 4to.

25. Theodori Grammatici liber de Syntaxi. 4to.
Item Scholia in Ajacem Sophoclis.
Michaëlis Apostolii Byzantii ad defensiones Theodori Gazæ contra Plethonem de Essentia.
Florentinorum Oratio congratulatoria ad Nicolaum V. Pontificem Maximum. 4to.

26. Actuarii de facultatibus & passionibus spiritus animalis.

27. Simeonis Magistri de facultatibus Nutrimentorum.
Epistolæ Bruti, pag. 1.
Epistolæ Phalaridis, 17.
Icones Philostrati, 66.

Michaëlis

Michaëlis Apoſtolii Byzantii Reſponſio contra illos, qui affirmaverant Occidentales Orientalibus præſtantiores eſſe Philoſophos, 134.

Item de Proceſſione Spiritus Sancti.

28. Plutarchi Præcepta Nuptialia.

Schedæ ſacræ. in 4to. ſine principio & fine.

29. Plutarchi Apophthegmata Regum & Ducum.

30. Hymni Homeri.

Sententiæ Theognidis.

Hymni Homeri iterum.

Hymni Orphei.

Procli Lycii hymnus in ſolem & alii. in 4to.

31. Euripidis Hecuba, pag. 2.

Ejusd. Oreſtes, 46.

Ejusd. Phœniſſæ, 105.

32. Grammatica antiqua.

Somnium Scipionis, Græce.

Michaëlis Apoſtolii allocutio ad Beſſarionem.

Ejusdem Epitaphius Beſſarionis.

Emanuelis Chriſtonymi Deploratio captæ urbis CPol.

De Eſſentia tractatus incerto auctore.

De varietate ſignificationis particulæ ὡς, incerto auctore.

Duodecim Herculis Labores.

Gorgiæ Encomium Helenæ.

De Verſu Heroico, incerto auctore.

33. Hexameron Baſilii, ſine principio.

Gregorii Nyſſeni de Creatione Mundi.

De Opificio hominis, incerto auctore. (eſt Meletii) ſine principio & fine. 8vo.

34. Chronicon, ſine principio, verſibus Politicis ſcriptum, usque ad Nicephorum Botoniotam. fol. 1.

De Imperatoribus Romanis usque ad Conſtantinum. f. 154.

Chronicon ab Adamo usque ad Alexandrum M. 165.

De Imperatoribus ſeu Regibus Græcorum. fol. 168.

De Sex Synodis, 170.

Quomodo oporteat illuminare eos, qui ab hæreſi redeunt, 173.

De Conſtantinopolitanis Præſulibus, 174. in 4to.

35. Georgii Pachymeræ Dialectica.
Cleomedes de Circulo.
Parœmiæ vulgares ex collectione Diogeniana.
36. Sententiæ ex Sophocle, Euripide, Homero & aliis.
37. Orationes ex Thucydidis Historia, 1.
38. Psalterium Davidicum.
39. Michaëlis Presbyteri Syngeli methodus Syntaxeos.
40. Thucydidis Opera. in 4to. In quo Codice sunt:
Dionysius Halicarnasseus de idiomatis Thucydidis.
Demosthenis tres Olynthiacæ cum Notis antiquis.
Ejusd. prima Oratio contra Philippum.
De pace, sed non est integra.
Ex Photii Biblioth. fragmentum; incipit de libris Aristodemi, & desinit in Plutarchi Cicerone.
Dionis Romani de Regno, Oratio prima. Item secunda.
Synesii ejusd. argumenti tractatus.
Ejusd. Dion, sive de sua vivendi ratione.
Ejusd. de laude Calvitiei.
Petri Theopolis sive Antiochiæ Patriarchæ contra Argyrum, &c. Vide Baronium, Tomo XI.
41. Basilii Seleuci Thecla. 4to.
42. Chartæ quædam solutæ, quibus continentur:
Aphthonii Progymnasmata.
Hermogenis Rhetorica.
Euclidis Geometria.
Aristotelis de Natura animalium: & alia nonnulla vetustate pæne consumta.
43. Damasceni, Chrysostomi, Germani, &c. Orationes in chartis solutis. in 8vo.
44. Vita Sanctæ Theophanis per Nicephorum Gregoram.
45. Septem Psalmi Pœnitentiales.
46. Orationum Themistii Codex MS. in fol.

CAPUT

CAPUT VI.

De JURE-CONSULTIS, & JURIS GRÆCO-ROMANI Legibus atque Scriptoribus.

Historia Juris Scriptores. 1. Index JCtorum veterum præmissus Pandectis Florentinis, cum variis observatt. 2. Iidem Alphabetico ordine, & notato tempore, quo vixerunt. 3. JCti alii, quorum in Pandectis vel Institutis mentio. 4. Alii ante Justinianum JCti. 5. Codices & Imperatorum Leges ante Justinianum. 6. Justiniani Corpus Juris Civilis ejusque versiones Græcæ & editiones. 7. Basilica, ecloga Basilicorum & paratitlorum libri. 8. Josephi Mariæ Suaresii Notitia Basilicorum, ibid. Index JCtorum aliorumque in Basilicis memoratorum. 9. Novellæ, quæ non exstant in Justinianeo Corpore, ordine Imperatorum à Justiniano usque, Chronologico. 10. Jus Græco-Romanum Jo. Leunclavii. 11. Index JCtorum aliorumque in Juris Græco-Rom. utroque volumine memoratorum. 12. Alii JCti Græci editi, 13. & inediti. 14.

I.

Historiam Juris Civilis Romani ab interpretibus Pomponii de Orig. Juris & à pluribus aliis multifariam traditam constat, quorum plerosque laudare me memini Libro IV. Biblioth. Latinæ cap. 9. ejusque supplemento. In Græci Juris notitia explicanda pauciorum stylus versatus est, præ cæteris tamen laudanda *Josephi Mariæ Suaresii* industria, cujus diatribam, quia brevis est, & multa nec protrita paucis docet, infra integram cum observationibus meis adjunxi. Breviter etiam hoc labore defunctus fuit, qui in omnium est manibus, *Jacobus Gothofredus*. Atque insigne in hoc argumento studium nuper posuit Nobilissimus Vir, cui tot alia debemus, D. *Burchardus Gotthelf Struvius*,

vius, cujus Hiſtoria Juris Romani, Juſtinianei, Græci, Germanici, Canonici, Feudalis, Criminalis & Publici, cum prolegomenis de ſcriptoribus Hiſtoriæ Juris lucem vidit Jenæ 1718. 4. Ut vero & ipſe non nihil notitiæ veterum JCtorum, ſi poſſim, adſtruam, per modum indicis referre inſtitui, quæ de JCtis ante Juſtinianum, de Græcis Corporis Juſtinianei verſionibus, de Novellis Imperatorum, de Baſilicis & Leunclavii Jure Græco-Romano, & de aliis JCtis poſt Juſtinianum editis, ineditis ac deperditis digeſſi.

II. Primo loco juvat præmittere indicem JCtorum veterum, qvalis Pandectis Florentinis præfixus eſt, ex Græco, ut videtur, interprete, vel à Græco librario; &, qualis legitur in limine editionis luculentæ Franciſci Taurellii, Florentiæ 1553. fol. atque inde ante Corpus Juris, quod curante Simone van Leeuwen prodiit Amſt. 1663. fol.

ΕΞ ΟΣΩΝ ΑΡΧΑΙΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΥΠ ΑΥΤΩΝ a) ΓΕΝΟΜΕΝΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ *συγκειται το παρον των* DIGESTON *ητοι* ΤΟΥ ΠΑΝΔΕΚΤΟΥ *τυ ευσεβεςατυ βασιλεως* ΙΟΥΣΤΙΝΙΑΝΟΥ *συνταγμα.*

1. ΙΟΥΛΙΑΝΟΥ b)

Digeſton *βιβλια ενενηκοντα*
Ad Minicium c) *βιβλια εξ*
Ad Urſejum d) *βιβλια τεσσαρα*
De ambiguitatibus *βιβλιον εν*

2. PA-

a) Ex quibus antiquis JCtis, & quos illi compoſuerunt libris Pandectæ ſint concinnati. Ad hunc indicem conferendus *Antonius Auguſtinus* de nominibus propriis Pandectarum, Barcinone editus 1592. fol. & cum raro obvius eſſet, in noviſſima Corporis Juris editione, Lipſiæ apud Tho. Fritſchium prælis, ut audio, ſubjectus: *Jacobus Labittus* in indice Legum omnium, quæ in Pandectis continentur: *Joannes Bertrandus* libro 1. de vitis *νομικῶν* ſive JCtorum &c.

b) Citatur præterea in Pandectis, *Juliani liber I. ad edictum.* Pluribus etiam Inſtitutionum locis Salvius Julianus allegatur, & in Novella 87.

c) Ad Minicium Natalem.

d) Ad Urſejum Ferocem.

2. PAPINIANU e)

Quæstionon βιϐλια τριακοντα ἑπτα
Responson βιβλια δεκα εννεα
Definiton βιϐλια δυο
De adulteriis βιϐλια δυο
De adulteriis βιϐλιον εν
Αςυνομικ(ος) βιϐλιον εν.

3. QUINTU MUCIU SCÆVOLU f)

Ορων βιϐλιον εν

4. ΑΛΦΗΝΟΥ g)

Digeston βιϐλια τεσσαρακοντα

5. SABINU

Juriscivilion βιϐλια τρια h).

6. ΠΡΟ-

e) In Æmilii Papiniani scriptis præter ἀςυνομικὸν sive de jure ædilitio, fuit etiam *liber de ædilibus Coloniarum & Municipiorum.* Vide Nobilissimi Viri *Everhardi Ottonis* diatribam de vita, scriptis, moribus & morte Papiniani, in qua fragmenta Papiniani collegit p. 403-439. Lugd. Bat. 1718. 8. Alios de Papiniano scriptores laudavi in tomo tertio Bibl. Latinæ Lib. IV. c. 9. p. 793. seq.

f) Q. Mucius Scævola, Publii F. Pontifex Max. Citatur etiam ejus *Juris Civilis liber II. & XIV.* Jus Civile, teste Pomponio, primus constituit, generatim in libros XVIII. redigendo.

g) Memorantur & in Pandectis P. Alfeni Vari *Digesta à Paulo epitomata libris VIII.* & *Collectaneorum sive Conjectaneorum libri* à Gellio VI. 5. Utinam Eruditissimus Vir *Henricus Brenkman*, prospera valetudine rebusque ex voto fluentibus propediem absolvat, insignem quam parat Pandectarum editionem, & Pandectas Juris Civilis auctoribus suis & libris restitutos, quorum specimen Amst. 1709. 8. vulgavit Alfeni hujus fragmenta; collecta digestaque singulari diligentia.

h) Nulla ex his tribus Juris Civilis libris loca in Pandectis, sed ex *libro secundo responsorum*, ex *libro quinto ad edictum Prætoris Urbani*, ex *libro memorialium*, & ex *libris ad Vitellium*, ut in indice Legum Pandectarum notavit Jacobus Labittus.

6. ΠΡΟΚΟΥΛΟΥ i)

Επιςολων βιϐλια οκ]ω

7. ΛΑΒΕΩΝΟΣ

Πειθανων βιϐλια οκ]ω

Posteriorum k) βιϐλια δεκα

8. ΝΕΡΑΤΙΟΥ

Regularion l) βιϐλια δεκαπεν]ε

Μεμϐρανων βιϐλια επ]α

Responson βιϐλια τρια

9. JAVOLENU m)

Ex Cassio βιϐλια δεκαπεντε

Epistolon βιϐλια δεκα]εσσαρα

* Ad Plautium βιϐλια πεν]ε *

10. CELSU n)

Digeston βιϐλια τριακοντα εννεα

11. ΠΟΜΠΟΝΙΟΥ.

Ad Quintum Mucium o) lectionum βιϐλια τριακον]α εννεα

Ad Sabinum βιϐλια τριακοντα πεν]ε p)

Επιςολων

i) Citatur etiam in Pandectis Proculus Epistolarum libro undecimo, & libro tertio ex posterioribus libris Labeonis, & notis ad Labeonem.

k) Etiam laudatur Labeonis liber XI. & XXXVII. & XXXVIII. nec non lib. I. ad edictum: lib. I. Prætoris Urbani, & lib. XXX. Prætoris Peregrini. Cæterum pithanôn opus Paulus, posteriorum Javolenus redegit in epitomen. Labeo Epistolarum Libris allegatur l. 30. D. de usurp. & usucapionibus.

l) Regularum. Citantur præterea Neratii libri ex Plautio, & quartus liber Epistolarum.

m) Etiam Posteriorum librorum Labeonis à Javoleno sex libris epitomatorum frequens in Pandectis mentio.

n) Citantur & Celsi Epistolarum liber XI. Quæstionum liber XII. & XIX. Commentariorum liber VII.

o) Scævolam.

p) Liber XXXVI. etiam citatur l. 20. D. de captivis & de postlim.

Επιςολων βιβλια εικοσι.
Variarum Lectionum βιβλια δεκαπεντε q)
Ad Plautium βιβλια επτα.
Fideicommiſſon βιβλια πεντε
Senatusconſultûm βιβλια πεντε.
Regularion r) βιβλιον εν.
Εγχειρ<del></del>ιδιον, βιβλια δυο s)

12. ΒΑΛΕΝΤΟΣ t)
Fideicommiſſon βιβλια επτα.

13. ΜΑΙΚΙΑΝΟΥ u)
Fideicommiſſon βιβλια δεκα εξ
Publicon βιβλια δεκατεσσαρες.

14. ΜΑΥΡΙΚΙΑΝΟΥ x)
Ad leges βιβλια εξ

15. ΤΕΡΕΝΤΙΟΥ ΚΛΗΜΕΝΤΟΣ.
Ad leges βιβλια εικοσι.

16. ΑΦΡΙΚΑΝΟΥ y)
Quæſtionon βιβλια εννεα.

17. ΜΑΡΚΕΛΛΟΥ.
Digeſton βιβλια τριακοντα z)

Ss Ad

q) Allegantur quoque libri Variarum Lect. XVII. XXV. XXXIV. & XLI.

r) Regularum.

s) Citantur & Pomponii Enchiridii liber ſingularis. Ad edictum lib. LXXIX. Digeſtorum liber V. De ſtipulationibus lib. VIII.

t) Aburnii Valentis lib. ſeptimus actionum citatur l. 15. D. ut in poſſeſſ. legat.

u) Adde Mæciani ex lege Rhodia & librum Quæſtionum.

x) Citantur & Mauriciani liber ſecundus de pœnis, & notæ ad Julianum.

y) Africani Epiſtolarum apud Julianum liber XX. citatur l. 39. D. de legatis & fideicommiſſ. Fragmenta Africani illuſtravit JCtus ſummus Jacobus Cujacius T. 3. Opp.

z) Liber XXXIX. citatur l. 2. D. de captivis & poſtliminio reverſis. Ac præterea alibi, Publicorum lib. II. de officio Præſidis lib. I. & de

Ad leges βιβλια εξ.
Responson βιβλιον εν.

18. ΚΕΡΒΙΔΙΟΥ ΣΚΑΙΒΟΛΟΥ.

Digeston βιβλια τεσσαρακοντα.
Quæstionon βιβλια εικοσι.
Responson βιβλια εξ.
Regularion a) βιβλια τεσσαρα.
De quæstione familiæ βιβλιον εν.
Quæstionum publice tractatarum βιβλιον εν.

19. ΦΛΩΡΕΝΤΙΝΟΥ.

Instituton βιβλια δεκαδυο.

20. ΓΑΙΟΥ.

Ad edictum provinciale βιβλια λβ.
Ad leges βιβλια δεκαπεντε.
Ad edictum urbicum τα μονα ευρεθεντα βιβλια δεκα
Aureon βιβλια επτα.
Δοδεκαδελτυ b) βιβλια εξ.
Instituton c) βιβλια τεσσαρα.
De Berborum d) obligationibus βιβλια γ.

De

de officio Consulis liber V. nec non notæ ad Pomponii librum singularem regularum, & notæ ad libros Digestorum Juliani, qui citantur etiam in Codice Justiniano lib. 1. de communi servo manumisso.

a) Regularum. Citantur præterea in Pandectis, Cervidii hujus Scævolæ notæ apud Marcellum, & ad libros Digestorum Juliani.

b) Δωδεκαδελτυ, ad legem Duodecim Tabularum.

c) In procemio Institutionum Justiniani, & Institutiones Caji & rerum cottidianarum libri memorantur. Fragmenta institutionum Caji, illustravit Hieron. Aleander junior, Venet. 1600. 4. Jac. Oiselius Lugd. Bat. 1658. 8. & in Simonis Leeuwii collectione de origine & progressu juris civilis Rom. ibid. 1672. 8. Præcipue vero in Jurisprudentia vetere Nobilissimus Vir Antonius Schultingius Lugd. Bat. 1717. 4. Vide etiam de Cajo, Anton. Augustinum lib. 1. emendation. cap. 5.

d) Verborum.

De manumiſſionibus βιϐλια τρια.
Fideicommiſſon βιϐλια δυο.
De caſibus βιϐλιον εν.
Regularion e) βιϐλιον εν.
Dotalicion βιϐλιον εν.
Υποθηκαριας f) βιϐλιον εν.

21. ΒΕΝΟΥΛΕΙΟΥ g)
Stipulationon βιϐλια δεκα εννεα.
Actionon βιϐλια δεκα.
De officio Proconſulis βιϐλια τεσσαρα.
De pœnis paganorum βιϐλιον εν.
Publicon βιϐλια τρια.
De interdictis βιϐλια εξ.

22. ΤΕΡΤΥΛΛΙΑΝΟΥ.
Quæſtionon βιϐλια οκτω.
De caſtrenſi peculio h) βιϐλιον εν.

23. ΙΟΥΣΤΟΥ.
Conſtitutionon βιϐλια εικοσι.

24. ΟΥΛΠΙΑΝΟΥ.
Ad Edictum βιϐλια ογδοηκοντα τρια.
Ad Sabinum βιϐλια πεντηκοντα εν.

e) Regularum. Etiam liber tertius regularum Caji citatur l. 43. D. de injur.

f) Ad formulam hypothecariam. Labittus præterea obſervat in Pandectis laudari Caji ad edictum Ædilium Curulium libros duos, ad edictum Prætoris Urbani ſive ad edictum urbicum pluribus titulis, libros duos ad edictum prætoris urbani de teſtamentis, libros tres ad edictum prætoris urbani de legatis, librum ſingularem de tacitis fideicommiſſis, alium ad SCtum Tertullianum, alium ad legem Glitiam, & denique commentarios.

g) Venuleji Saturnini Diſputationum liber VII. citatur l. 18. D. judicatum ſolvi.

h) Citatur etiam in Codice Juſtinianeo l. 7. de curatore furioſi & prodigi.

Ad Leges βιβλια εικοσι.
Disputationon i) βιβλια δεκα.
Protribonalion βιβλια δεκα.
De officio Proconsulis βιβλια δεκα.
Πανδεκτυ βιβλια δεκα.
Regularion k) βιβλια επτα.
Fideicommisson βιβλια εξ.
Opinionon βιβλια εξ.
De adulteris βιβλια πεντε.
De appellationibus βιβλια τεσσαρα.
De officio Consulis βιβλια τρια.
Institutuon βιβλια δυο.
Regularion l) βιβλιον εν.
De censibus βιβλια εξ.
Responson βιβλια δυο.

Τυ αυτυ μονοβιβλα.

De sponsalibus.
De officio Præfecti Urbi.
De officio Præfecti Vigilum.
De officio curatoris reipublicæ.
De officio prætoris tutelaris.
De officio quæstoris.

25. ΠΑΥ-

i) *Disputationum publicarum* libros vocat Codex Justinianeus l. 11. de quæstionibus: Et Ulpiani *notas ad Papinianum* laudat l. 13. de sententiam passis & restitutis.

k) Regularum. Ex hoc corpore regularum Ulpiani supersunt tituli XXIX. excerpti ab Aniano, & post Cujacium novissime insigniter illustrati à laudato Schultingio in Jurisprudentia vetere, Lugd. Bat. 1717. 4.

l) Regularum. Citantur præterea in Pandectis, Ulpiani libri II. ad edictum Ædilium curulium: ad legem Æliam Sentiam libri IV. De officio Consularium liber singularis. De officio Quæstoris liber II. Pandectarum liber singularis. Excusationum liber singularis. Digestorum liber XLVIII. nec non notæ ad Papinianum, Aristonem, Marcellum.

25. ΠΑΥΛΟΥ. m)
Ad edictum βιϐλια ογδοηκοντα.
Quæstionum βιϐλια εικοσι εξ.
Responson βιϐλια εικοσι τρια.
Brevion βιϐλια εικοσι τρια.
Ad Plautium βιϐλια δεκα οκτω.
Ad Sabinum n) βιϐλια δεκα εξ.
Ad Leges βιϐλια δεκα.
Regularion o) βιϐλια επτα.
Regularion βιϐλιον εν.
Sentention ητοι facton βιϐλια εξ.
Sentention βιϐλια πεντε p)
Ad Vitellium βιϐλια τεσσαρα.
Ad Neratium βιϐλια τεσσαρα.
Fideicommisson βιϐλια τρια.
Decreton βιϐλια τρια.
De adulteriis βιϐλια τρια.
Manualium βιϐλια τρια.
Instituton βιϐλια δυο.
De officio Proconsulis βιϐλια δυο.

m) Pauli *liber tertius fideicommissorum* laudatur in Codice Justinianeo l. 1. de communi servo manumisso. *Notæ ad Papinianum* l. 13. de sentent. pass. & restit. Sed & in Pandectis, citantur Pauli notæ ad libros quæstionum & ad libros responsorum Papiniani, nec non ad Scævolam & ad libros Digestorum Juliani, & epitomatorum Alfeni Digestorum libri quinque: ad edictum Ædilium curulium libri II. & de officiis Consulis liber III.

n) Pauli *ad Plautium & ad Massurium Sabinum libri* laudantur in Institutionibus Justinianeis de hæred. instituend. §. 1.

o) Regularum.

p) Hi libri quinque Pauli receptarum sententiarum ad filium, cum interpretationibus Aniani, tulere ætatem, sæpiusque editi & à Cujacio, Rittershusio, aliisque viris doctis illustrati sunt, novissime ab Jurisconsultissimo Schultingio in opere quod paullo ante laudavi, & juris antiqui studiosis debet esse quam commendatissimum.

Ad legem Æliam Sentiam βιβλια γ'.
Ad legem Juliam (†) βιβλια δυο.
De jure fisci βιβλια δυο.
Regularion q) βιβλιον εν.
De censibus βιβλια δυο.

Τȣ αυτȣ μονοβιβλα.

De pœnis paganorum.
De pœnis militum.
De pœnis omnium legum.
De usuris.
De gradibus & adfinibus.
De jure codicillorum.
De excusationibus tutelarum.
Ad regulam Catonianam.
Ad Senatusconsultum Orfitianum.
Ad Senatusconsultum Tertyllianum.
Ad Senatusconsultum Silanianum.
Ad Senatusconsultum Bellejanum r)
Ad Senatusconsultum Libonianum seu Claudianum.
De officio Præfecti Vigilum.
De officio Præfecti Urbi.
De officio Prætoris tutelaris.
De extraordinariis criminibus.
Υποθηκαρια. (*)
Ad municipalem.
De publicis judiciis.
De inofficioso testamento.
De Septemviralibus s) Judiciis.
De jure singulari.
De secundis tabulis.

Ad

(†) al. Juniam, minus bene.
q) Regularum, ut supra.
r) Vellejanum. Etiam Pauli ad SCtum Turpillianum liber singularis citatur l. 68. D. de ritu nuptiar. & aliis in locis.
(*) Υποθηκαριας, ad formulam hypothecariam.
s) lege: Centumviralibus.

Ad orationem Divi Severi. t)
Ad orationem Divi Marci.
Ad legem Velleam.
Ad legem Cinciam.
Ad legem Falcidiam.
De tacito fideicommiſſo.
De portionibus, quæ liberis damnatorum conceduntur.
De juris & facti ignorantia.
De adulteriis.
De inſtructo & inſtrumento.
* De appellationibus. *
De jure libellorum.
De teſtamentis.
De jure patronatus.
De jure patronatus, quod ex lege Julia & Papia venit.
De actionibus.
De concurrentibus actionibus.
De interceſſionibus feminarum.
De donationibus inter virum & uxorem.
* De legibus. *
De legitimis hereditatibus.
De libertatibus dandis.
* De Senatusconſultis. *

26. TRYPHONINU. u)

Diſputationum βιβλια εικοσι εν.

27. ΚΑΛ-

t) Etiam Pauli ad orationem Divi Severi & Commodi. Et ad Orationem Divi Antonini & Commodi citatur in Pandectis. Nec non μονόβιβλος ad legem Fuſiam Caniniam. Et libri ſingulares de aſſignatione libertorum, de officio aſſeſſorum, de variis lectionibus, de cognitionibus, de forma teſtamenti, de conceptione formularum, de dotis repetitione, de literali cauſa, & de articulis liberalis cauſæ.

u) Citantur & Tryphonini hujus notæ ad libros Digeſtorum Scævolæ, l. 17. D. de fideicommiſſariis libertatibus.

27. ΚΑΛΛΙΣΤΡΑΤΟΥ.
De cognitionibus βιβλια εξ.
Edicton monitorion βιβλια εξ.
De jure fiſci βιβλια τεσσαρα.
Inſtituton βιβλια τρια.
Quæſtionon βιβλια δυο.

28. ΜΕΝΑΝΔΡΟΥ.
Militarion βιβλια τεσσαρα.

29. ΜΑΡΚΙΑΝΟΥ.
Inſtituton x) βιβλια δεκα εξ.
Regularion y) βιβλια πεντε.
De appellationibus βιβλια δυο.
Publicon z) βιβλια δυο.

Τυ αυτυ μονοβιβλα.
De delatoribus μονοβιβλον.
Υποθηκαριας a) μονοβιβλον.
Ad Senatusconſultum Turpillianum μονοβιβλον.

30. ΓΑΛΛΟΥ ΑΚΥΛΑ.
Reſponſa.

31. ΜΟΔΕΣΤΙΝΟΥ. b)
Reſponſon βιβλια δεκα εννεα.
Πανδεκτυ βιβλια δεκα δυο.
Regularion c) βιβλια δεκα.

x) Ælii Marciani *Inſtitutiones* laudantur in Inſtitutionibus Juſtiniani tit. de lege Aquilia §. 1.

y) Regularum.

z) Marcianus *libro I. de publicis judiciis* citatur in Codice Juſtinianeo l. 7. ad leg. Jul. Majeſtatis. Idem *in Conſtitutionibus Divi Severi* l. 1. de commu. ſer. manumiſſ. Sed & inDigeſtis laudari videasMarciani Digeſtorum librum VII. & notas ad libros Papiniani de adulteriis.

a) Ad hypothecariam formulam.

b) Citatur etiamModeſtinus inCodiceJuſtinianeo l.36. de inoff. teſt. & l. 5. ad exhibend. In Digeſtis autem laudantur ejus de præſcriptionibus liber IV. ad Q.Mucium Scævolam liber XIV. & XXXI.

c) Regularum.

Differention βιϐλια εννεα.
Excusationum d) βιϐλια ἑξ.
De pœnis βιϐλια τεσσαρα.

Τȣ αυτȣ μονοβιϐλα.

De præscriptionibus.
De inofficioso testamento.
De manumissionibus.
De legatis & fideicommissis.
De testamentis.
De evrematicis. e)
De enucleatis casibus.
De differentia dotis.
De ritu nuptiarum.

32. ΤΑΡΡΟΤΝΤΗΝΟΤ ΠΑΤΕΡΝΟΤ.
Militarion βιϐλια τεσσαρα.

33. ΜΑΡΚΟΤ.
Militarion βιϐλια δυο.
Publicon βιϐλια δυο.
De officio Præsidis βιϐλια δυο.
Εικοςων f) βιϐλια δυο.
De appellationibus βιϐλια δυο.

34. ΑΡΚΑΔΙΟΤ.
De testibus βιϐλιον εν.
De officio Præfecti Prætorio βιϐλιον εν.
De muneribus civilibus βιϐλιον εν.

d) Antonii Augustini liber singularis ad Modestinum, sive in fragmenta hujus de excusationibus, prodiit ad calcem emendationum & opinionum Augustini Basil. 1544. fol. atque sæpius alibi.

e) Joannis Schilteri & Henrici Brencmanni, Jurisconsultissimorum Virorum, commentarii in fragmenta Modestini περὶ εὑρηματικῶν, sive de inventionibus, cautelis & remediis temperandi legum rigoris, lucem viderunt ille Argentor. 1687. 4. & hic Lugd. Bat. 1706. 8.

f) Vicesimarum.

35. ΡΟΥΦΙΝΟΥ.
Regularion βιβλια δεκα δυο. g)

36. ΑΝΘΟΥ ητοι ΦΩΡΙΟΥ ΑΝΘΙΑΝΟΥ.
Μερ☉ εδικτȣ βιβλια πεντε.

37. ΜΑΞΙΜΟΥ.
Ad legem Falcidiam.

38. ΕΡΜΟΓΕΝΙΑΝΟΥ. h.
Επιτομον (*) βιβλια εξ.
εχȣσι ϛιχ γλ. i)

g) Liber XIII. citatur l. 34. D. de re judicata.

h) Fideicommiſſorum liber IV. laudatur l. 14. D. ad SCtum Trebellianum.

(*) Ἐπιτομῶν.

i) Sic editio Florentina, licet Amſtelodamenſis, Simonis à Leuwen, habet σλ. Nimirum JCtorum Opera, ex quibus Pandectæ excerpti ſunt, ad librorum duo millia, verſuum tricies centena millia extendebantur; Juſtinianeum vero corpus centum & quinquaginta pæne millibus verſuum conſummatur. Vide D. Burchardi Gotthelf Struvii hiſtoriam Juris p. 286.

III. Index Alphabeticus in ſuperiorem indicem Florentinum Pandectarum.

* *additur iis quorum Pomponius in Enchiridio meminit.*

*Aburnus Valens, ſupra num. 12. vide Valens.

Africanus., 16. Hadriani Imp. ſuppar temporibus.

**Aifenus* Varus, Conſularis; auditor Servii Sulpitii, 4.

Anthus ſive *Furius Anthianus*, 36. Idem fortaſſe cum Antæo, quem Paulus JCtus citat.

Gallus Aqvila, vide Gallus.

Arcadius, 34. Aurelius Arcadius Chariſius poſt Alexandrum Severum ſcripſit.

**Cajus*

IV. Juris-

IV. Jurisconsulti alii, quorum in Pandectis vel Institutis mentio.

Stellula addita iis, quorum Pomponius in Enchiridio meminit.

Ælius Gallus, Ciceronis ætate vixit. Ejus de verborum, quæ ad Jus Civile pertinent, significatione citatur l. 157. D. de verborum significatione. Liber secundus à Gellio XVI. 5.

*Publius Ælius, Sexti frater.

*Sextus Ælius, Juris Æliani auctor, edito actionum libro, quas velut supplementum Juri Flaviano addidit. Fuit ejus liber, *tripartita*, quo opere legibus singulis XII. tabularum interpretationem & actiones subjunxit. Alii sub ejus nomine libri tres, dubii.

Antæus, citatur à Paulo JCto.

*Cælius Antipater, laudatur Ciceroni. Idem, qui historias conscripsit, & plus eloquentiæ quam juris scientiæ dicitur dedisse operam.

*Appius Claudius, unus è Decemviris, cujus maximum consilium in legibus ex veteri jure in XII. tabulas transferendis fuit.

*Appius Claudius Centummanus, qui actiones civiles in formam redegit, & librum scripsit de usurpationibus, qui jam Pomponii ætate non exstabat.

*Aquilius Gallus, Q. Mucii Scævolæ discipulus.

Julius Gallus Aquila.

T. Aristo, de quo Plinius lib. 1. Epist. 23. citatur in decretis Frontianis s. Frontonianis, & notatis ad Cassium, Q. Mucium, & Sabinum. Digestorum item libris, quos illustravit Sex. Pomponius.

Arrianus, Plinii junioris æqualis. Citantur ejus libri de interdictis.

*Cajus Atejus Pacuvius, Servii Sulpicii discipulus.

*Atejus Capito, Ofilium secutus, Consularis, tempore Augusti Imp.

Atilicinus, Tiberii suppar temporibus.

*Publius Atilius, sapiens à populo appellatus. Ciceroni L. Acilius, quem in leges XII. tabularum scripsisse ex Festo cognoscimus.

Aufidius Namusa.

*Aufidius Tucca, discipulus Servii Sulpicii.

*Aulus Casoellius, vide Cascellius.

*Aulus Ofilius, ex Equestri Ordine: Julio Cæsari familiarissimus, discipulus Servii Sulpicii, libros de Jure Civili plurimos scripsit, & qui omnem partem operis fundarent: nam de legibus vicesimæ primus scripsit, & de jurisdictione; idem edictum Prætoris primus diligenter exposuit. Citatur libro secundo & quinto juris partiti, & libro decimo sexto actionum & ad Atticum.

*Balbus Lucilius, Q. Mucii Scævolæ discipulus.

Blæsus, quem Trebatium audivisse & ante Labeonem vixisse colligas ex l. 31. D. de usu & usufructu legat.

*Brutus, Vir Prætorius, quem cum Publio Mucio & Manilio fundasse Jus Civile, & septem libros reliquisse Pomponius testatur; vide & infra Servius.

Sextus Cæcilius, citatur etiam in Codice Justinianeo l. 1. de communi servo manumisso.

*Cælius Antipater.

*Titus Cæsius, discipulus Servii Sulpicii.

*Cajus Atejus Pacuvius, ejusdem Servii Sulpicii discipulus.

*Cajus Cassius Longinus, Tiberii temporibus Consul, pronepos Servii Sulpicii, magistro usus Masurio Sabino: citatur libris decem Juris Civilis, & apud Ursejum, & apud Vitellium. Vide & supra in Aristone.

*Cajus Juventius, Q. Mucii Scævolæ auditor.

*Cajus Scipio Nasica, vide Scipio.

Campanus, Trajani, ut videtur, tempore; diversus à Juniore Coccejo Campano.

Atejus Capito. Vide Atejus.

Cartilius ab Ulpiano citatur & Proculo, itaque non junior Caligulæ temporibus; antiquior autem Cartilio Severo, qui Trajani temporibus Præfectus Urbi fuit.

*Aulus Cascellius, tempore Augusti clarus scripsit *librum bene dictorum.*

Cassianus, idem fortasse cum Cassio, ut Sabinianus cum Sabino, Proculianus cum Proculo, Hermogenianus cum Hermogene.

*Cajus Cassius Longinus, vide Cajus. Ab hoc Atejum Capitonem secuto secta Cassianorum.

*Cato,

*Cato, quem à patre M. Catone, principe Porciæ familiæ, Pomponius diſtinguit.

*M. Cato, princeps Porciæ familiæ, cujus & libri exſtabant, ſed plurimi, filii ejus. Liber XV. Catonis citatur l. 98. D. de verbor. ſignif. & Cato in Inſtitutionibus Juſtiniani tit. de adopt. §. ult.

*Cinna Servii Sulpicii diſcipulus.

Appius Claudius, vide Appius.

Claudius Saturninus, vide Saturninus.

Pactumejus Clemens, vide Pactumejus.

*Tiberius Coruncanius, primus Romæ ſcientiam juris profeſſus, ſed ſcripta ejus nulla, reſponſa autem complura & memorabilia fuerunt. Idem Conſul A. U. C. 473.

*Lucius Craſſus Mucianus, frater Publii Mucii.

*P. Licinius Craſſus, JCtorum, Cicerone teſte, diſertiſſimus.

C. Livius Druſus, cum P. Scipione Conſul A. U. C. 606.

Favius Mela, ſuppar Tiberii temporibus.

Lælius Felix, vide Lælius.

Urſejus Ferox, Veſpaſianorum temporibus vicinus.

Granius Flaccus, vide Granius.

*Cnejus Flavius, Annii F. Appii Claudii ſcriba, cui ſurreptum librum actionum rationes continentem vocarunt jus civile Flavianum. Confer quæ ex Cicerone, Livio, Valerio Max. & Plinio, Gvilelmus Grotius in vitis JCtorum, p. 10.

*Flavius Priſcus, Servii Sulpicii diſcipulus.

Papyrius Fronto, vide in Ariſtone.

Fufidius, Veſpaſiani clarus ætate, citatur libro ſecundo quæſtionum.

Priſcus Fulcinius, ſuppar Tiberii temporibus.

Ælius Gallus, vide Ælius.

*Aquilius Gallus, Q. Mucii Seævolæ diſcipulus.

*Publicius Gellius, diſcipulus Servii Sulpicii.

Junius Gracchanus, libro ſeptimo de poteſtatibus, citatur ab Ulpiano l. 1. de officio quæſtorum.

Granius Flaccus Licinianus, Ciceronis ætate vixit, libro de jure Papyriano citatur l. 144. D. de verborum ſignificatione.

*Hermo-

*Hermodorus, Ephesiorum princeps, exul Romæ, ferendarum legum XII. Tabularum auctor. De hoc Cicero V. 36. Tusculan. Strabo XIII. p. 642. Laërtius Heraclito &c.

Junius Gracchanus, vide Gracchanus.
*C. Juventius, Q. Mucii Scævolæ auditor.

Lælius Felix, cujus librum (notarum) ad Q. Mucium citat Gellius XV. 27. Hadriani ætati vicinus.
Granius Flaccus Licinianus, vide Granius.
Cajus Cassius Longinus, vide Cajus.
Longinus junior, Proculi æqualis.
*Balbus Lucilius, Q. Mucii Scævolæ discipulus.
Lucius Crassus Mucianus, Consul A. U. C. 622.
Varius Lucullus, ante Aristonem vixit.

*Manilius, quem tres libros reliquisse Pomponius testatur, Consul A. U. C. 604.
Marcus Porcius Cato, vide Cato.
Favius Mela, libro X. & XXXIX. Ejusdem ætatis ac fortasse gentis cum Geographo Pomponio Mela.
Messius, temporibus Severi clarus. Alius L. Messius Rusticus, sub Hadriano alvei Tiberis curator.
Minicius Natalis, temporibus Trajani.
L. Crassus Mucianus, vide Lucius.
*Q. Mucius, Volusii auditor, tempore Augusti.
*Publius Mucius, Consularis & Pontifex Max. & ad Carthaginenses missus Legatus A. U. C. 534. qvem decem libellos reliqvisse Pomponius testatur.
*Publius Mucius, Qvinti Nepos, Volusii heres.

*Aufidius Namusa, CXL. libris digessit scripta condiscipulorum suorum auditorum Servii Sulpicii, Alfeni Vari, Gaji, Auli Ofilii, Titi Cæsii, Aufidii Tuccæ, Flavii Prisci, Gaji Ateji, Pacuvii, Labeonis Antistii ejusque patris, Cinnæque & Publicii Gellii.
*C. Scipio Nasica, vide Scipio.
Minicius Natalis, vide Minicius.

Nerva

Nerva Pater, qui ſucceſſit Antiſtio Labeoni; Cæſari Tiberio familiariſſimus.

Nerva filius, qui Proculo ſucceſſit; citatur libris de uſucapionibus. Pater Nervæ Imperatoris.

Octavenus, (Hadriani, ut colligit Gvil. Grotius, ætate).
A. Ofilius, vide Aulus: & Q. Tubero.

Paconius, citatur à Paulo JCto.
PactumejusClemens, qvem Antoninorum tempore vixiſſe Gvil. Grotius obſervat.
* C. Atejus Pacuvius, Servii Sulpicii diſcipulus.
Sextus Pædius, libro primo de ſtipulationibus, & libro XXV. ad edictum. Poſt Hadrianum vixiſſe Gvil. Grotio videtur.
Panſa, vide Q. Tubero.
Papyrius Fronto, paullo ante Imp. Severum.
* Publius Papyrius, qui leges regias in unum contulit.
* Sextus Papyrius, auctor juris Civilis Papyriani, Tarquinii Superbi temporibus.
* Sextus Papyrius, diſcipulus Q. Mucii Scævolæ.
* Paulus Verginius, ante Ciceronem clarus, ut videtur.
Sextus Pedius, vide Pædius.
* Pegaſus, Proculo ſucceſſit, & Veſpaſiani tempore Præfectus Urbi fuit.
Plautius, libri Javoleni, Pauli & Pomponii ad Plautium, qui circa Veſpaſiani tempora vixiſſe cognoſcitur.
* Sextus Pompejus, magni Pompeji patruus, laudatus à Cicerone.
* Pontificum Collegium, qvod leges interpretandi ſcientiam & actionum civilium inſtituendarum auctoritatem prope centum annis ſibi Romæ vindicavit.
M. Porcius Cato, vide Cato.
* Flavius Priſcus, Servii Sulpicii diſcipulus.
Priſcus Fulcinius, ſuppar Tiberii temporibus.
* Publicius Gellius, Servii Sulpicii diſcipulus.
* Publius Ælius, Sexti Ælii frater.
* Publius Atilius, vide Atilius.
* Publius Mucius, vide Mucius.
Publius Rutilius Rufus, à P. Mucio edoctus. Meminit cum laude Cicero.

Puteolanus, citatur libro primo adſeſſoriorum, vixiſſe creditur circa Antoninorum tempora.

* P. Rutilius Rufus, Romæ Conſul A.U.C. 648. & poſtea Aſiæ ProCOS.

Qvintus Mucius, vide Mucius.
Qvintus Saturninus, vide Saturninus.
Qvintus Tubero, vide Tubero.

P. Rutilius Rufus, vide Publius.

* Sabinianus σοφός.
Claudius Saturninus, librum ſingularem de pœnis paganorum ſcripſit temporibus Antoninorum.
Q. Saturninus, citatur libro decimo ad edictum. Vixit eorundem Antoninorum tempore.
* C. Scipio Naſica, optimus à Senatu appellatus. De tribus Scipionibus, ſcientia juris illuſtribus, vide Gvil. Grotium lib. 1. c. 3. de vitis JCtorum.
* P. Sempronius, cognomento Sapiens. Conſul A. U. C. 449.
* Servius Sulpitius, cujus libros duos ad Brutum perquam breviſſimos ad edictum ſubſcriptos memorat Pomponius; citatur libro primo ad Brutum, libro ſecundo de dotibus, in notatis Mutii, & apud Melam & apud Alfenum. Idem libros ſuos, qvos prope centum & octoginta reliqvit, complevit ſcriptis doctorum ſuorum Aqvilii Galli, Balbiqve Lucilii, nec non Sexti Papyrii, Caji Juventii, & ex diſcipulorum numero, Q. Mucii Scævolæ.
Servilius, circa Trajani tempora.
Valerius Severus, Trajani ætate.
Sextus Ælius, Conſul A. U. C. 555.
Sextus Cæcilius. Vide Cæcilius.
Sextus Pædius, vide Pædius.
* Sextus Papyrius, à quo Jus Civile Papyrianum; vide in Papyrio.
* Sextus Papyrius, Q. Mucii auditor.
Sextus Pompejus. Vide Pompejus.
* Servius Sulpitius, vide Servius.

Tiberius Coruncanius. Vide Tiberius.
* Titus Cæſius, diſcipulus Servii Sulpicii, tempore Auguſti.

* C. Tre-

* C. Trebatius Testa, Cornelii Maximi auditor, cujus libros complures, sed minus freqventatos, extitisse Pomponius testatur: vixit Augusti tempore.

* Q. Tubero, Stoicus, auditor Pansæ. (leg. Panætii.)

* Q. Ælius Tubero, Ofilii auditor; doctissimus juris publici & privati, complures utriusque operis libros reliqvit. Q. Ligarium accusavit nec obtinuit apud Julium Cæsarem, defendente Cicerone.

Aufidius Tucca, discipulus Servii Sulpicii.

* Tuscianus, successit Javoleno Prisco. Non audiendi viri docti, qvi Mæcianum reponunt vel Vivianum.

Valerius Severus, Trajani ætate.

Varius Lucullus, citatur à Pomponio l. 19. D. de acqvirendo rerum dominio.

* Paulus Verginius. Vide Paulus.

Vinidius Verus, Antonino Pio à Consiliis.

Vitellius, qvem Antonius Augustinus eundem putat cum Q. Vitellio Augusti qvæstore, cujus meminit Sveton. Vitell. c. 1.

Vivianus, clarus circa Trajani tempora.

Volusius, diversus à L. Volusio Mæciano; vide in Q. Mucio.

Ursejus Ferox, ad C. Cassium Longinum notata scripsit circa Vespasiani tempora.

V. Index aliorum quorundam JCtorum ante Justinianum.

C. Aculeo, Ciceroni 1. de Oratore memoratus.

P. Ælius Pætus, prætor A. U. C. 550.

Sextus Ælius Pætus Catus, prioris frater, Ciceroni laudatus & Livio.

Antiochus Præfectus Prætorio, sub Theodosio juniore, qvi in Codice Theodosiano componendo ejus usus est opera, uti & Apollodori, Epigenii, Martyrii, Maximini, Procopii, Sperantii & Theodori.

Apollodorus, ProCOS. Africæ sub Arcadio.

Appius Claudius, socer M. Bruti, Collega & familiaris Ciceronis, qui cum auguralis, tum omnis publici juris antiqvitatisqve Rom. bene peritum appellat in Bruto.

C. Bilienus, de qvo idem Cicero in Bruto.

M. Bucculejus, L. Craſſi Oratoris familiaris, qvem à Juris ſtudio non abhorrentem Cicero celebrat.

Cæſellius, Q. Mucii Scævolæ JCti & Pontificis Max. æqualis, Conſul A. U. C. 636.

Calviſius, cujus Juris ſcientiam laudat Plinius Lib. V. Epiſt. 7.

Aurelius Arcadius Chariſius, Magiſter libellorum Cari & Carini.

Cicero ipſe in Bruto non diffitetur Juris Civilis ſtudio multum operæ dediſſe ſe Q. Scævolæ, Publii F. Et de Jurisprudentia Ciceronis erudite nuper commentati ſunt Viri Nobiliſſimi Antonius Schultingius, ſingulari Oratione Lugd. Bat. 1714. 4. & Cornelius van Binkershoek in opuſculis varii argumenti, ibid. 1719. 4.

L. Cincius Alimentus, qvi tempore belli ſecundi Punici vixit. Ejus librum ſecundum de officio JCti laudat Feſtus, nec non librum de Conſulum poteſtate & de Comitiis.

P. Conſa, juris non tam peritus quam peritiam profeſſus, teſte Cic.

P. Licinium Craſſum, & à Pontificii & à Civilis juris ſtudio celebrat Cicero in Catone Majore.

C. Livius Druſus, Conſul A. U. C. 606. qvem jus Civile benigniſſime interpretatum ſcribit Valerius Max. VIII. 7. Hujus etſi cœci domum compleri conſultoribus ſolitam teſtis Cicero V. Tuſculan.

Epigenius, Comes & Magiſter memoriæ, ſub Theodoſio jun.

C. Fimbria, temporibus Gracchanis vixit, de qvo Cicero in Bruto & 3. de Offic.

Furius Antianus, citatur libris ad Edictum.

Galba, Servius Sulpitius Galba laudatus ab Scholiaſte veteri ad hæc Horatii lib. 1. ſerm. 1. *jure omnes Galba negabat.*

Gregorius, ProCOS. Africæ ſub Valente, auctor Codicis *Gregoriani*, qvo leges Imperatorum ab Hadriano ad Valentinianum digeſſit.

Hermogenes, ſub Alex. Severo.

Eugenius Hermogenianus, Præfectus Prætorio, ſub Diocletiano. Hunc Gvido Pancirollus auctorem facit Codicis *Hermogeniani*, leges Imperatorum complectente à Claudio usqve ad Diocletianum.

Q. Fabius Labeo, Conſul A. U. C. 570.

Laurenſis Romanus, quem à Juris Pontificii & Civilis ſcientia, ſub Marco Imp. clarum, laudat Athenæus lib. 1. ſub init.

Longus, Ciceronis familiaris, qvi 1. de oratore ejus meminit.

Q. Lu-

Q. Lucretius Vespillo, acutus & jurisperitus, teste Cicerone in Bruto.
M. Lucullus, de qvo idem Cicero in Bruto.

Martyrius, Comes & Qvæstòr sub Theodosio jun.
Maximinus, Qvæstor palatii ejusdem Theodosii.

P. Orbius, auditor T. Juventii, jure Civili non inferior Magistro. Cic. in Bruto.

Patricius, Qvæstor circa A. C. 390. & alius junior, Leontii fil. circa A. 490.

Titus Postumius, de qvo Cic. in Bruto.

Procopius, magister memoriæ, qvi in Codice Theodosiano digerendo operam suam præstitit.

C. Aminius Rebius, inter primos peritia legum celebratus à Tacito XIII. 30. Annal.

Servius Fabius Pictor, qvem à juris, literarum & antiqvitatis peritia laudat Cicero.

Sperantius, comes Consistorii Theodosii jun. Imp.

Titus Manlius Torqvatus, Consul A. U. C. 588.

L. Valerius, de qvo Cicero lib. 1. ad diversos Epist. ult.

C. Visellius Varro, C. Aculeonis, de qvo supra, filius. Cic. in Bruto.

VI. Codices & Imperatorum Leges ante JUSTINIANUM.

De legibus Regum Rom. & de δωδεκαδέλτῳ sive legibus XII. Tabularum Decemviralibus, legibusqve aliis libera latis Romana Rep. SCtis item & Plebiscitis, in promtu est consulere scriptores, qvos in Bibl. Latina lib. IV. c. 9. laudare me memini. Imperatorum autem Rom. leges & edicta, qvi ante tempora Diocletiani in unum corpus componi curaverit, neminem reperio. Nam qvod *Hadrianus* per Salvium Julianum jussit opus condi, edicta prætorum potius continebat. Et cum Justinianus ipse in proœmio Digestorum edicti perpetui meminerit quidem, & edicti Hadriani, illudqve secuti SCti: cæterum non ex Hadriani collectione, sed ex duobus millibus pæne librorum, qvos veteres JCti, qvorum texit indicem, scriptos reliqverant, Pandectarum opus digestum

esse testatur, mirum videri potest, qvod in procemio Basilicorum de Justiniano legitur: *καὶ γὰρ ἅπερ τῷ πάλαι Ἀδριανῷ τῷ πάλαι Ῥωμαίων ἄρξαντος συνελέγη, λαβὼν καὶ ταῦτα ἐν πυχεσι πεντήκοντα διατάξας, ἰδίαν καὶ διακεκριμένην ἀπειργάσατο πραγματείαν, Δίγεστα τούτοις, ἤτοι πανδέκτων ὄνομα θέμενος. Etenim ea, quæ* Adrianus *Romanorum Imperator collegerat, accipiens, eaque in libros quinquaginta redigens, proprium & separatum opus confecit, Digestorum seu Pandectarum nomen ei jam ponens.* Porro cum in Digestis raro Imperatorum leges & rescripta laudentur, hisce totus Codex est repletus, in qvo tribus ante se vulgatis Codicibus legum Cæsarearum Justinianus usus fuit, Gregoriano, Hermogeniano & Theodosiano, ad eosque respicit idem Basilicorum procemium quando subjungit: *καὶ ὅσα τε ἐν* ΤΟΙΣ ΚΩΔΙΞΙ, *καὶ ταῦτα συναγαγὼν ἐν ἰδίῳ ἐδάφει διώρισεν. Quacunque autem erant in* Codicibus, *colligens suam quoque sedem eis tribuit.* Antiqvissimus autem Imperatorum, qvorum leges ex illis Codicibus tribus in Codice Justinianeo referuntur, est Hadrianus, de qvo conferre etiam licebit Renati Bottereau Hadrianum legislatorem, editum Pictavii in Gallia A. 1661. 8.

Edictum perpetuum, Hadriani, ut dixi, auspiciis conditum à Salvio Juliano, ex edictis prætorum corpus qvoddam juris qvinqvaginta libris digestum exhibebat, cujus seriem & fragmenta post alios dedit Simon van Leuwen in *συναγωγῇ* de origine & progressu Juris Civilis Romani, Lugd. Bat. 1672. 8.

Papyrii Justi *Codex Papyrianus*, Constitutiones Divorum fratrum M. Antonini & Veri (ut viri docti colligunt) libris XX. complexus, præter pauca fragmenta in Digestis Justiniani servata totus intercidit.

Codex *Gregorianus & Hermogenianus*, Constitutiones Imperatorum ab Hadriano & cæteris deinceps Imperatoribus complectebantur usqve ad Diocletianum & Valentinianum. Vide Jac. Gothofredi prolegomena ad Cod. Theodos. p. 183. seq. Fragmenta ejus ex Augustini lib. 2. de adulterio ad Pollentium c. 8. Papiani responsis, & auctore collationis legum Mosaicarum & Romanarum, aliisqve collecta novissime cum notis celeberrimi JCti Antonii Schultingii prodiere in hujus Jurisprudentia veteri ante-Justinianea p. 681--718.

In Codice *Theodosiano* continentur leges datæ ab Constantino M. & cæteris deinceps Imperatoribus ab A. C. 312. usqve ad A. C. 438. qvo Codex ille fuit confirmatus, auspiciis Theodosii junioris, anno imperii ejus sexto decimo. Hoc opus adhuc exstat, digestum in libros XVI. de cujus

cujus editionibus dixi in Bibl. Latina, ut jam ſufficiat memoraſſe optimam editionem, qvæ elaboratiſſimis Jac. Gothofredi commentariis illuſtrata, poſt ejus obitum lucem vidit Lugd. 1665. fol. ſex Voluminibus.

Franciſci Balduini *Conſtantinus* Magnus, ſive de Conſtantini legibus Eccleſiaſticis ac Civilibus libri II. Baſil. 1556. 8. Argent. 1612. 8. Perſtringuntur ab Antonio Contio lib. 2. lect. ſubceſiv. c. 20. defenduntur à Joachimo Clutenio.

Ej. Balduini *Theodoſius*, quod dolendum, non vidit lucem. *Juſtinianus* autem ſive de jure novo & conſtitutionibus Juſtiniani libri IV. Baſil. 1560. & Genev. 1598. 8. Et in Inſtitutiones prolegomena, quibus Hiſtoria Juris Romani continetur. Pariſ. 1545. 4.

Novellæ *Theodoſii*, *Valentiniani*, *Marciani*, *Majoriani* & *Severi*, cum Codicis Theodoſiani libris editæ à Jo. Sichardo, Baſil. 1528. fol. & à Jac. Cujacio Lugd. 1566. fol.

Imperatorum *Theodoſii*, *Valentiniani*, *Majoriani*, *Anthemii*, novellæ conſtitutiones XLII. tunc primum in lucem editæ Pariſ. 1571. 4. apud Rob. Stephanum juniorem, & inter Petri Pithœi opera, ibid. 1609. 4. Et cum Codice Theodoſiano Lugd. 1593. 4.

Novellæ Imperatorum Juſtiniano anteriorum, cum notis Conradi Rittershuſii, Francof. 1615. 8. Joannis antiqui gloſſatoris ſumma in novellas &c.

Appendix Codicis Theodoſiani, ex duobus MSS. edita à Jac. Sirmondo, Pariſ. 1631. 8. & Tomo primo ejus operum, ibid. 1696. fol. recuſa, quindecim conſtitutiones continet Conſtantini, Arcadii, Honorii, Theodoſii, Valentiniani.

Veteris ſcriptoris *Collatio legum Moſaicarum & Romanarum*, fragmenta inſignia veterum JCtorum, Papiniani, Pauli, Ulpiani, Modeſtini, & Codicum ante-Juſtinianorum continens, præter alias editiones, quas in Bibliotheca Latina retuli, exſtat etiam in Volumine Henrici Stephani, quod A. 1580. 8. vulgavit, inſcripſitqve: *Juris Civilis fontes & rivi*; atque arrham eſſe juſſit editionis, quam paravit Corporis totius Juris Civilis novo ſtudio recenſiti & caſtigati, ſed quæ nunquam in lucem prodiit. In eodem volumine præmittuntur loca aliquam multa Legis Moſaicæ, ab Henrico Stephano collata cum legibus Ægyptiorum, Græcorum & Romanorum.

ZENONIS

ZENONIS *Imp. qui Leonis Magni filius, imperitavit ab Novembri A. C. 474. ad April. 491.*

Conſtitutio ad Adamantium, præfectum urbis, de novis operibus ædificandis, Græce edita ab Henrico Scrimgero cum Novellis Juſtiniani, Pariſ. apud H. Stephanum 1558. fol. & Latine ab Henrico Agylæo cum conſtitutionibus Leonis Philoſophi, ibid. 1560. 8.

De conſtitutione Zenonis ad Ælianum Præfectum Prætorio, quæ in Codice Juſtinianeo diviſa eſt in partes tres; vide Cujacium XVI. 14. Obſerv.

Zenonis *ἑνωτικὸν* ſive *unitivum* in cauſa Eutychiana A. C. 482. editum apud Evagrium III. 14. & Nicephorum XVI. 12. & Latine apud Facundum XII. 4. & Liberatum c. 18. de quo ſcripto conſulenda, præter Annalium ſcriptores & Jo. Forbeſium lib. III. Inſtruct. Hiſt. Theol. cap. 9. ſeq. D. Balthaſaris Bebelii *τῷ μακαρίτῃ* diſſert. Argentorat. 1673. & Venerandi D. Gottlieb Wernſtorfii Witeberg. 1695. 1719. 4. Vide & T. XI. hujus Bibl. p. 548.

Baſiliſci Imperatoris Epiſtola circularis henotica, quam Timothei Æluri ſvaſu A. C. 476. ad Epiſcopos miſit, exſtat apud Evagrium III. 4. & Nicephorum XVI. 3. itemque altera, qua priorem revocant, & Neſtorii & Eutychis pariter damnant hæreſin *Baſiliſcus* & *Marcus*, apud Evagrium III. 7. & Nicephorum XVI. 7. De his Epiſtolis diſſertatio laudati D. Bebelii exſtat, edita Argentor. 1666. 4.

De ſtudio Pacis *Anaſtaſii* Imp. qui Zenonis henoticon confirmavit A. C. 512. diſſertatio M. Joannis Chriſtiani Ludwig, Witeb. 1723. 4.

Heraclii ecthesis ſive expoſitio fidei, ſvaſu Patriarchæ CPol. Sergii, Monothelitæ publicata A. C. 639. exſtat in Actis Concilii Lateranenſis A. 649. actione 3. De hac ecthesi quemadmodum & de ſuperioribus ſcriptis irenicis Baſiliſci ac Zenonis V. C. Jo. Gvil. Bergerus in diſſert. de Henoticis Orientis, Witeb. 1723. 4.

Conſtantis II. typus perſvaſione Patriarchæ CPol. Pauli, Monothelitæ promulgatus A. C. 648. exſtat in Actis ejusdem Concilii Lateranenſis A. 649. actione 4. De eo diſſertatio M. Chriſtiani Ludovici Seileri, Hamburgenſis, Witeb. 1723. 4.

JUSTI-

JUSTINIANI tempore celebres JCti & Anteceſſores, (*) qvibus Imperator ad Jus condendum fuit uſus.

Anatolius, Magiſter, qvi Beryti (†) jus docuit, & deinde Agathia teſte periit in terræ motu CPoli: genus trahens ex tertia ſtirpe ab JCtis apud Phœnices celeberrimis, Eudoxio, Leontiis duobus, duobusqve Patriciis.

Baſilides, Patricius.

Conſtantinus, Comes ſacrarum largitionum.

Conſtantinus alius, Rhetor ſive advocatus Præfecti Prætorii.

Cratinus, Comes ſacrarum largitionum.

Dioſcorus, advocatus fori Prætoriani.

Dorotheus, Qvæſtor palatii & Doctor in legum civitate Beryto, ac deniqve CPoli.

Eutolmius, advocatus Præfecti Prætorii.

Jacobus, qvi item.

Joannes, Conſularis & Patricius.

Iſidorus, qvi jus docuit CPoli vel Beryti.

Julianus, νομικῆς φάος in veteri epigrammate, qvi Beryti primum, deinde CPoli docuit, & Novellas Juſtiniani è Græco vertit Latine.

Leonides,
Leontius,
Mennas,
Plato,
Prosdocius, } Rhetores ſive advocati Præfectorum Prætoriorum Orientalium.

Phocas, Patricius.

Xx *Præſen-*

(*) Confer procemium Pandectar. & Codicis, ac Inſtitution. & præfat. ſecundam in Digeſta Latinam, Græcamque Pandectis præmiſſam Florentinis, quam Latine vertit Antonius Contius: nec non Cujacium XII. 40. Obſervationum: Gvid. Pancirollum lib. 1. de claris juris interpretibus c. 86. &c.

(†) De inclyta JCtorum Academia, quæ ab Auguſti usque temporibus per multas annorum centurias Beryti floruit, exſtat erudita diſſertatio Nobiliſſimi Viri Jacobi Haſæi, in flore ætatis A. 1721. Bremæ extincti. Prodiit illa Halæ Saxonum 1716. 8.

Præsentinus, advocatus fori Prætoriani.
Salaminius, qvi jus docuit Beryti sive CPoli.
Stephanus, advocatus Præfecti Prætorii.
Theodorus, Præfectus Urbi CPol.
Thomas, Quæstor sacri palatii.
Theophilus, Juris Doctor CPoli, & Magister scrinii libellorum.
Timotheus, Rhetor sive advocatus Præfecti Prætorii.
Tribonianus, Exconsul & Magister.

Chronologia Annorum & Consulum, ac Indictionum Imperii Justiniani,

In qua continetur, quas, quibus annis, leges, & quos Juris libros promulgarit aut composuerit,

ANTONIO CONTIO, Juris in Metropoli Biturigum Doctore, auctore.

Cujus notatis Patriarchas CPolitanos adjunxi.

A. C.	A. Imp. Just.	Consules.	Indictiones	Gesta.	Patriarchæ CPol.
				Indictione quinta moritur Justinus Imp. mense Augusto, cum jam ante quartum mensem, id est,	
527 Sigebert. Chr.	1	Mavortio V. C. solo in Occidente.	5	Kalend. April. Justinianus declaratus esset Augustus ab eodem Justino patre adoptivo, & avunculo. Hæc ex Marcellino, Niceph. lib. Eccl. Hist. 17. c. 7. & notitia quadam manuscripta, & Novell. 47. ut præponatur nomen Imperatoris, documentis, excerpsi.	Epiphanii annus 8.
				Extremo hoc anno, terræ motu concussam civitatem Antiochenam reparat,	

A. C.

A. C.	A. Imp. Just.	Consules.	Indictiones	Gesta.	Patriarchæ CPol.
				reparat Justinianus, & Theopolin vocat propter hanc inscriptionem: *CHristus nobiscum state;* qua in singularum ædium ejusdem civitatis valvis affixa, sedatus est terræ motus. Niceph. lib. 17. c. 3.	Epiphanii annus.
528	2	Justiniano A. II. & solo.	6	(*) Hoc anno Justinianus cœpit componendo & emendando juri operam dare, & priorem suum Codicem fieri mandavit l. 1. C. de novo Codic. fac. idib. Febr.	9
529	3	Decio V. C. solo in Occidente.	7	(†) Editur prior Codex Idib. April. l. 1. Cod. de Just. Cod. confirm. ubi nominatur septima indictio.	10
530	4	Lampadio & Oreste VV. CC. in Occidente.	8	Mense Decembri mandat Justinianus Digesta componi. Hoc anno edita est l. 18. & 19. C. de episc. audiend. l. 11. C. de hæret. & aliæ numerosæ.	11
531	5	Post Consulatum Lamp. & Orest.	9	Digesta componuntur. Hoc anno lata est l. ult. C. de episc. aud. l. penult. C. de hær. & aliæ numerosæ.	12
532	6	Post Consul. Lampadii & Orestis anno secundo.	10	Digesta componuntur. Hoc anno lata est l. ult. C. de hæret. l. ult. C. de repud. hæred. l. ult. C. ad leg. Jul. de adulter. & aliæ multæ.	13

(*) Hoc anno edita l. 17. C. de episc. audiend. & aliæ multæ.
(†) Hoc anno lata est l. ult. C. de legib. & aliæ multæ.

A.C.	A.Imp.Just.	Consules.	Indictiones	Gesta.	Patriarchæ CPol. Epiphanii annus
533	7	Justin'ano A. III. solo.	11	Mense Novembri eduntur Institutiones, & sequenti mense Decembri eduntur Digesta. Hoc anno Marcellinus computat Indictionem 11. nec contraria est l. tanta C. de vet. jure enucl. quæ numerat 12. illa enim scripta est mense Decembri, quo jam 12. indictio currebat, quæ cœperat ab 8. Kal. Octobr.	14
534	8	(*) Just. A. IV. & Decio Theodoro Paulino V.C. Consul hic Paulinus fuit ultimus consulum veteris Romæ: nam post hunc nulli creati sunt, obstante scilicet bello Gotthico.	12	(†) Editur novus Codex Justiniani mense Novembri, priore abrogato, l. 1. C. de emendand. Cod. Justin. & secunda ejus edit. Hoc anno composita est l. ult. C. de jurejurando propter calumniam, & l. unica, C. de caduc. tollend. & l. ult. C. de legitim. hæred. &c.	15
535	9	In 2. tom. Conciliorum epist. Silverii Papæ sic subscripta est, Justiniano V.	13	Hoc anno variæ Novellæ leges à Justiniano sunt editæ, & statim Kal. Januar. emissa est Novell. 1. de hæred. & Falc. & deinde Martio mense Novella 2. & sequent. diebus	16 Anthimus à 5. Junii.

(*) Mortuo Athalarico Theodatus cum Amalsiunda Italiæ, & Ostrogotthis imperare cœpit. Sigebert.

(†) Bellum Gotbicum Italicum. Hoc anno Italiam fames urget. Sigebert. Ejus meminit Justin. in edictis, de formula artificum & de contractu argentariorum.

A. C.	A. Imp. Just.	Consules.	Indictiones	Gesta.	Patriarchæ CPol.
		& Bilisario V. C. COSS. Bilisario V. C. Consule & solo in Oriente.		bus & mensibus, Novell. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. & sequ. usque ad 17. Epiphanius Episc. Regiæ urbis CPol. moritur, cujus episcopatum contra canones Anthemius Trapezuntina ecclesia relicta, invadit. Marcellin.	
	10	Post Conf. Bilisarii V. C.	14	Hoc anno editæ sunt Novellæ 17. 18. 19. 20. & seq. usque ad Novell. 38. Vitiges V. Italiæ Rex à 13. Mart. regnat annis IV.	Menas,
537	11	Post Conf. Bilisarii V. C. anno secundo.	15	Hoc anno editæ sunt Novellæ 38. 39. & seq. usque ad 64. Eodem anno Bilisarius Romam expulsis Gotthis in Justiniani ditionem reducit mense Decembri, sine cæde, artificio Silverii Papæ. Procop. Niceph.	2
538	12	Joan. V. C. Conf.	1	Eduntur Nov. 64. & seq. usque ad Nov. 78.	3
539	13	Appio V. C. solo: in Novell. scribitur: Arione conf.	2	Eduntur Novell. 78. 79. & seq. usque ad Novell. 98.	4
540	14	Fl. Justino Juniore V. C. conf. in Oriente.	3	Eduntur Novell. 98. & seq. usque ad Nov. 107. Ildonaldus VI. Italiæ Gotthorumqve rex, ann. 1.	5
541	15	Fl. Basilio(*) V. C. conf. solo in Oriente.	4	Eduntur Novell. 107. 108. & seq. usque ad Novell. 116. Arati-	6

(*) Hic Basilius postremus fuit omnium Consulum ordinariorum, tam Orientalium, quam Occidentalium.

A. C.	A. Imp. Just.	Consules.	Indictiones	Gesta.	Patriarchæ CPol.
				cus Rogus VII. Italiæ rex regnat menses 3. cui succedit Totilas Baduilla.	Menæ annus.
542	16	Post C. Bas. V. C.	5	Eduntur Novellæ 116. & 117.	7
543	17	Post cons. Basil. anno 2.	6	Editur Novell. 118. ut ex ejus textu colligo. Totila urbem Romam cæpit. Sigeb.	8
544	18	P.c.Bas.an.3.	7		9
545	19	P.c.Bas.an.4.	8		10
546	20	P.c.Bas.an.5.	9	Narses Totilam occidit, post quem extinctum Theias Ostrogotth. regnum resuscitare nititur.	11
547	21	P.c.Bas.an.6.	10		12
548	22	P.c.Bas.an.7.	11	Novell. 137. Theias rex Ostrogotthorum à Narsete perimitur. Sigebert.	13
549	23	P.c.Bas.an.8.	12		14
550	24	P.c.Bas.an.9.	13	Theodeberto regi succedit Theobaldus filius.	15
551	25	P.c.B.an.10.	14	Edictum de Vicario Ponticæ. Quinta synodus universalis celebratur. Sigeb.	16
552	26	P.c.B.an.11.	15	(*) Hucusque historia Jordani Episcopi pervenit.	Eutychius.
553	27	P.c.B.an.12.	1	Novell. 148.	2
					A.C. 554

(*) Pelagius Episcopus Romanus eligitur. Hic insimulatus de morte Vigilii Papæ: tenens sancta Evangelia & crucem jurejurando publice se purgavit. Sigeb. & Marcell. Eodem anno S. Medardus Noviomensium & Tornatensium Episcopus obiit.

A. C.	A. Imp. Just.	Consules.	Indictiones	Gesta.	Patriarchæ CPol.
554	28	P.c.B.an.13.	2	Narses Bucellinum & Amingum, Duces Francorum, peremit. Sigebert. & Marcellin.	Eutychii annus. 3.
555	29	P.c.B.an.14.	3		4
556	30	P.c.B.an.15.	4	(†) Lotharius rebellantes contra se Saxones, & ei auxiliantes Thuringos & filium Chrannum, fratrem quoque Childebertum eidem Chranno conjurantem vicit. Sigeb. & Marcell.	5
557	31	P.c.B.an.16.	5		6
558	32	Post Conf. Bas. anno 17.	6	Novell. 142. De luxuriantibus contra naturam, in edit. Scrimg. Gregorius filius Gordiani Senatoris Romæ adolescit, qui sex monasteriis in Sicilia fundatis, & septimo Romæ in domo sua, ex prætore urbano factus monachus, claret postea Papa Romanus.	7
559	33	P.c.B.an.18.	7	Edictum Justiniani de Ægyptiis libripendibus, in Scrimgerian. editione. Childeberto Francorum regi successit frater ejus Lotharius, atque ita duplex regnum Francorum in unam monarchiam coaluit. Idem scribit Marcellinus, & addit Hildebertum sepultum Parisiis in Basilica S. Vincentii à se constructa.	8
560	34	P.c.Bas.an.19.	8		9

A. C. 561.

(†) Theobaldus Rex Franc. moritur.

A. C.	A. Imp. Just.	Consules.	Indictiones	Gesta.	Patriarchæ CPol. Eutychii annus 10
561	35	P.c.Baſ. a.20.	9		
562	36	P.c.Baſ. a.21.	10	Quidam Imperatorem extinguere conantur, quo nomine Biliſarius accuſatus ab Imperatore abſolutus eſt. Sigebert.	11
563	37	P. conſ. Baſ. anno 22.	11	Lotharius Francorum Rex Chrannum filium ſuum diu contra ſe rebellantem, in Britanniam fugientem perſecutus, primum quidem Chombrum Regem, vel (ut [*] Sigebertus ait) ducem Britannum, qui Chrannum juvabat, peremit, filium vero Chrannum captum cum uxore & filiabus vivum comburi juſſit, igne in vilem caſam, qua eos includi juſſerat vinctos, immiſſo.	12
564	38	P. conſ. Baſ. anno 23.	12	Juſtinianus jam antea mente captus moritur, cum 38. annos & octo menſes regnaſſet. Nicephorus lib. 17. cap. 31. poſt quem imperium tenuit Juſtinus, junior filius	13

[*] Hæc ex Sigeberto manuſcripto, & Chronico Gallica Lingua manuſcripto, & Marcellino Comite, qui tamen impreſſus vitioſe Chriſtianum nominat, qui eſt Chrannus, & hæc ad annum CHriſti 558. referre videtur.

Anno Domini 564. Lothario Franc. Regi ſuccedunt quatuor filii, Chilpericus, qui Sueſſione, Herebertus qui Pariſiis, Guntrannus qui Aurelianis, Sigebertus qui Metis ſedem regni conſtituerunt. Sigebert.

In Sigeberto meo manuſcripto fideliſſimo ſcribitur, mortuo Juſtiniano, ſucceſſiſſe filium ejus Juſtinum Juniorem, anno Domini 565. quo anno Chilpericus, Franc. Rex, regnare cœpit. *Hæc Contius.*

A. C.	A. Imp. Just.	Consules.	Indictiones	Gesta.	Patriarchæ CPol.
				lius sororis Dn. Justiniani, qui nihil dignum Imperatore egit, nisi quod Episcopos ob causam fidei, Justiniani jussu exules, restituit. Nicephorus ibidem cap. 33. Post hæc cœptum est numerari tempus per annos Christi: deficientibus Consulibus, in veteri præsertim Roma.	
565.	39	P.c. Bas. a. 24.	13		Joannes Scholasticus.

Quatuor Libri INSTITUTIONUM, à Theophilo Græce versi.

QUatuor Institutionum libros à *Triboniano, Theophilo* & *Dorotheo*, ex omnibus antiquorum Institutionibus, & præcipue ex Commentariis *Caji* tam Institutionum quam rerum quotidianarum, aliisque commentariis excerptos & compositos, Latine Justinianus Imperator, tertium Consul, præmisso Confirmationis edicto promulgavit XI. Cal. Dec. A. C. 533.

Theophilum (*) autem, sive ut appellat Cujacius, *Theophilitzem*, Græcum Institutionum Juris interpretem Theophilo illo Justiniani æquali, quo Imperator in Institutionibus & Pandectis componendis usus fuit, longe esse juniorem, & circa Constantini Porphyrogeniti demum tempora vixisse disputat Fabrottus Præf. ad suam edit. Græco-Lat. Paris. 1638. 4. Non tamen facit cum iis, qui volunt juniorem esse Accursio, ejusque insistere vestigiis, ut Alciatus pridem lib. V. parergorum juris cap. 23. & post eum Cujacius aliique annotarunt.

Theophili versio sive paraphrasis (**) Græca Institutionum, Politiano

(*) Vide D. Nic. Hieron. Gundlingii Gundlingiana T. I. p. 106. seq. Bernhard. Hermannum Reinoldum ad Jo. Merceri conciliatorem Juris p. 51. seq.

(**) Petrus Daniel Huetius lib. 2. de claris interpretibus p. 133. *Justiniani Institutiones Græce retulit Theophilus Antecessor, eleganti quidem & erudita, sed prolixissima paraphrasi, in quo sapientissimi Imperatoris sapientissimæ sanctioni*

litiano (†) cap. 84. Misc. pridem laudata, prodiit primum Basileæ (††) ex officina Frobeniana 1534. fol. mox integrior collatis MSS. eodem anno Parisiis 8. apud Christianum Wechelum sub scuto Basileensi, cum repetita præfatione *Viglii Zwichemii* ab Ayta, (*) Phrysii ad Carolum Quintum Imp. data Patavii 1533. prid. Cal. Junii, qui Zvichemius ex Bibl. Veneta S. Marci exemplar sibi Bessarionis à Petro Bembo communicatum testatur, altero etiam Jo. Baptistæ Egnatii usus: deinde recusa est Græce Lovanii 1536. 4. ex Rutgeri Rescii officina, adjunctis aliquot *Petri Nannii* annotatiunculis. Latina autem versio *Francisci Cranenveldii*, quam laudat Petrus Nannius in Apologia adversus Jacobum Curtium Tom. I. lampadis Artium Gruterianæ pag. 1378. non vidit lucem. Sed exstat Latina interpretatio *Jacobi Curtii* Brugensis JCti separatim edita Pictavii 1539. ac deinde Coloniæ, Lugd. 1557. 12. & 1581. curante Ludov. Miræo, & Lovanii, novissime etiam Parisiis 1681. 12. cum Jo. Doujatii notis impressa: verum una cum Græcis, sine editoris nomine (quem *Dionysium Gothofredum* esse non dubito) Genev. apud Jacobum Stoer 1610. 12. additis notis brevibus: & in calce voluminis subjuncto utroque titulo de verborum significatione & regulis Juris, cum fragmentis ad eos ex Græcis auctoribus hinc inde collectis. Et notæ illæ & fragmenta hæc auctiora etiam exstant in editione Græco-Latina altera optima, in qua Græca paraphrasis media posita est inter textum Latinum Institutionum & Curtii versionem. Hæc Dionysii Gothofredi nomen præfixum habens, excusa Genevæ 1587. 4. apud Eustathium Vignon, repetita 1598. 1620. 4. Denique *Carolus Annibal Fabrottus* in duplici sua editione, Paris. 1638. & 1657. 4. quam Petro Segvierio Franciæ Cancellario inscripsit, Græca emendavit ad tres Codices Bibl. Regiæ, & Petri Nancelii & Jacobi Mentelii castigationes: Latinam Curtii versionem recognovit ac concinnavit ut Græcis pressius responderet, Græca denique ex MSS. scholia & suas notas addidit, in quibus & hallucinationes quasdam Theophili notat, ut fecerat etiam Antonius Augustinus lib. 3. emendationum capite 8. nullum tamen librum alium exstare professus, ad Institutionum libros intelligendos aptiorem.

Anti-

sanctioni minime paruit, quæ legum vetitis interpretationibus reliquis & interdictis, solam eam quæ esset κατὰ πόδα probavit. Præf. 2. & 3. in Pandectas. Antiquitatis Romanæ peritiam majorem quandoque in eo desiderari probat Antonius Augustinus III. 8. emendationum.

(†) Politianum primum Theophili præconem vocat idem Augustinus IV. 14.

(††) Mich. Maittaire Annal. typogr. T. 2. pag. 801.

(*) De Viglio hoc Suffridus Petri de scriptoribus Frisiæ p. 182 -- 218.

Antiquissima *Institutionum* editio Latina Ao. 1468. excusa in membrana: *Præsens institutionum præclarum opus alma in urbe Moguntina inclytæ nationis Germanicæ &c.* per Petrum Schoyffer de Gernsheym. Confer Dialogos menstruos W. E. Tentzelii ξ μακαρίτου A. 1698. p. 505. seq. & Michaëlis Maittaire Annales typograph. T. I. p. 64. Hanc insecutæ Lovanii 1473. Romæ 1475. cum glossa, & Mogunt. 1476. fol. Venet. 1478. fol. cum glossa per Jacobum Rubei, natione Gallicum; Basil. 1486. & aliæ infinitæ similiter glossis & commentariis illustratæ, ut Lugd. 1557. 8. Venet. 1568. &c. Infinitas etiam editiones cum recentiorum JCtorum notis prudens prætereo, nec memorabo in præsenti nisi unicam sed luculentam illam quam cum integris *Theodori Marcilii* & M. *Antonii Mureti* notis atque *Jani à Costa* commentario adornavit Joannes van de Water, Trajecti ad Rhenum 1714. 4.

Inter commentatores usibus studiosorum aptissimi Arnoldus Vinnius, Joach. Hoppius, & Justus Henningus Bœhmerus. Valde etiam propter perspicuitatem mihi placuerunt Conradi Wolfii erotemata in Institutiones, jam quartum edita Colon. 1598. 12. & Latino Germanica D. Henrici Constantini 1568. 1594. 12. &c. Sed exstant & alia aliorum his non inferiora.

Germanice redditæ Institutiones prodiere Cothenis 1632. 8. der Rechten des Kaysers Justiniani IV. Anweisungs-Bücher. Sed videtur præstare quam Latinis è regione positam Dillenburgi jam A. 1551. 8. vulgaverat, & Wilhelmo Nassovio Principi inscripserat, etiam ex secunda recognitione 1565. 8. D. *Justinus Goblerus*. Exstat & vetustior *Ortholphi Fuchspergeri à Ditmoning*, Judicis & Secretarii Mænsensis, quam habeo excusam (*) Francof. 1535. fol. Nec non Andreæ Pernederi Institutiones sive illarum epitome potius, Kaysers Justiniani, nebst der peinlichen Hals-Gerichts-Ordnung Caroli V. Ingolstad. 1549. 1592. fol. Henr. Cnaustini erotemata Latino-Germ. 1627. 12. Sed longe nitidior nuper accuratiorque cum perspicuis commentariis, nescio quo auctore emissa in lucem, Augustæ Vindelic. 1716. 4. seq. ut *Belgica* versio C. Ortwini, Lugd. Bat. 1715. 4. & *Gallica* M. N. L. Lugd. 1625. 12. Du Teilii, Latinis è regione positis, Paris. 1670. 12. 2 Vol. & M. Claudii Josephi de Ferriere

(*) Editionem Ingolstadiensem versionis Fuchspergerianæ memorari video in Biblioth. Thomasiana edita Germanice Tom. 2. p. 534.

re (**) Parif. 1719. 12. cum notis, & Juris Gallici collatione, fex Volum. Inftitutiones cum legibus Venetis confert paraphrafis poftuma *Italica*, compofita à Julio Marchione de Pozzo (†) Venet. 1697. 4. His duos adhuc libros addam, quos ftudiofis juris & humanitatis commendem, unum *Jo. Gottlieb Heineccii*, Antiquitatum Romanarum Syntagma fecundum ordinem Inftitutionum, Halæ Saxon. 1719. 8. & alterum D. *Joannis Schilteri*, JCti Argentoratenfis, Inftitutiones Juris ex principiis Juris Naturæ, Gentium & Civilis, tum Romani, tum Germanici, ad ufum fori hodierni accommodatas. Lipf. 1685. 8.

Digeftorum five Pandectarum libri quinquaginta.

Hosce promulgavit confirmavitque Imperator conftitutionibus editis 17. Calend. Januar. A. C. 533. in quibus profitetur fe ex veterum JCtorum infinitis commentariis eos concinnari feciffe à viris peritiffimis: *νῦν δὲ τὰς ἁπάντων τῶν ἔμπροσθεν νομοθετησάντων συναγαγόντες γνώμας ἐκ τοῦ πλήθους ἀπὸ τῶν βιβλίων, ἅπερ ἦν μὲν ἀμφὶ τὰ δισχίλια, ἀριθμὸν δὲ εἶχεν στίχων μυριάδων τριακοσίων, ἐπὶ ἔμμετρόν τι ἅμα καὶ εὐσύνοπτον συνηγάγομεν ἄθροισμα. Πεντήκοντα οὖν τὰ πάντα πεποιήμεθα βιβλία τὰ νῦν, ἄνωθεν συναγαγόντες τὸ χρήσιμον, καὶ ἁπάσας τὰς ζητήσεις τεμόντες καὶ μηδὲν καταλιπόντες ἔτι τὸ στασιαζόμενον - - - - οὐ περαιτέρω τι πέντε καὶ δέκα μυριάδων στίχων αὐτῷ διδόντες.* *Poftea vero* (poft Codicem editum) *maximum opus aggredientes, ipfa vetuftatis ftudiofiffima opera jam pene confufa & diffoluta eidem viro excelfo* (Triboniano, Magiftro officiorum & exquæftori) *permifimus tam colligere, quàm certo moderamine tradere. Sed cum omnia percontabamur, à præfato viro excelfo fuggeftum eft duo pene millia librorum effe confcripta, & plus quam trecenties decem millia verfuum à veteribus effufa, quæ neceffe effet omnia & legere & perfcrutari, & ex his fi quid optimum fuiffet eligere. Quod cœlefti fulgore & fummæ Trinitatis favore confectum eft fecundum noftra mandata, quæ ab initio ad virum excelfum fecimus, & in quinquaginta libros omne quod utiliffimum erat collectum*

(**) Journal des Sav. 1721. Sept. p. 314. Idem Ferrerius Parif. 1676. 12. 2 Volum. Inftitutiones fingulari methodo illuftratas, & cum jure Gallico collatas ediderat.

(†) Galleria di Minerva Tom. I. p. 357.

ctum est; & omnes ambiguitates decisæ nullo seditioso (*) *relicto - - - - in quinquaginta pæne millia versuum totum opus consummantes & in septem partes eos digessimus non perperam neque sine ratione*, &c. Ἅπερ ἅπαντα συντέθειταί τε καὶ ἐκπεπόνηται καλῶς τε καὶ τῆς παρ' ἡμῶν κελεύσεως ἀξίως παρὰ τὴν ΤΡΙΒΩΝΙΑΝΟΥ τοῦ ἐνδοξοτάτου καὶ σοφωτάτου Μαγίστρου καὶ ἀπὸ Κυαιστόρων τῶν ἡμετέρων βασιλείων καὶ ὑπάτων ἀνδρὸς ἔντε τῷ ῥητορεύειν ἔν τε τῷ τοὺς νόμους γράφειν εὐδοκιμοῦντος, τῶν δὲ ἡμετέρων ἔμπροσθεν οὐδὲν πθεμένου προστάξεων, καὶ τῶν καὶ ὑπ' αὐτὸν τὸ πρᾶγμα ἡμῖν ἐκπονησαμένων, τουτέστιν ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ τε τοῦ μεγαλοπρεπεστάτου Κόμιτος τῶν θείων λαργιτιόνων καὶ ἀντιγραφέως τοῦ θείου σκρινίου τῶν τε θείων λιβέλλων καὶ τῶν βασιλικῶν διαγνώσεων, χρηστὴν ἑαυτοῦ δόξαν ἡμῖν ἐν ἅπασιν παρασχομένου, καὶ πρός γε ΘΕΟΦΙΛΟΥ τοῦ μεγαλοπρεπεστάτου Μαγίστρου, καὶ νόμους ἐπὶ τῆς βασιλίδος ταύτης πόλεως σεμνῶς τε καὶ ἀγρύπνως, καὶ τῆς διδασκαλικῆς ἐπιτηδεύσεως ἀξίως διδάσκοντος. Καὶ ΔΩΡΟΘΕΟΥ τοῦ μεγαλοπρεπεστάτου Κυαιστωρίου καὶ διδασκάλου ἐν τῇ τῶν νόμων ἀναδεδειγμένῃ πόλει, φαμὲν δὲ τὴν ἀοίδιμόν τε καὶ περιφανῆ τῶν Βηρυτίων μητρόπολιν, ὃν ἡ περὶ αὐτοῦ χρηστὴ δόξα καὶ εἰς ἡμᾶς ἤγαγεν, καὶ τῶν παρόντων μετασχεῖν προὐτρέψατο πόνων. Καὶ ΑΝΑΤΟΛΙΟΥ τε τοῦ μεγαλοπρεπεστάτου Μαγίστρου, ὃς δὴ καὶ αὐτὸς παρὰ Βηρυτίοις τὰ ἐκ νόμων παιδεύει καλῶς, ἀνὴρ ἐκ τριγονίας σεμνῆς τοὺς παρὰ Φοίνιξιν τῶν νόμων διδασκάλους καταβαίνων (ἀναφέρει γοῦν εἰς Λεόντιόν τε καὶ Εὐδόξιον, ἄνδρας ἐπὶ νόμοις, μετὰ Πατρίκιον τὸν πανεύφημον ἀπὸ ὑπάρχων ὑπάτων, καὶ Πατρίκιον τοὺς αὐτοῦ παῖδας οὔστε θαυμάζομεν) ΚΡΑΤΙΝΟΥ τε τοῦ μεγαλοπρεπεστάτου καὶ σοφωτάτου Κόμιτος τῶν θείων λαργιτιόνων, νόμων τε καὶ αὐτὸς ἀγαθὸς ἐξηγητὴς ἐπὶ τῆς βασιλίδος ταύτης οὔσης πόλεως. Καὶ πρὸς τούτοις ΣΤΕΦΑΝΟΥ, ΜΗΝΝΑ, ΠΡΟΣΔΟΚΙΟΥ, ΕΥΤΟΛΜΙΟΥ, ΤΙΜΟΘΕΟΥ, ΛΕΟΝΙΔΟΥ, ΛΕΟΝΤΙΟΥ, ΠΛΑΤΩΝΟΣ, ΙΑΚΩΒΟΥ, ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ, ΙΩΑΝΝΟΥ, τῶν σοφωτάτων, οἵπερ πάντες ῥήτορες μέν εἰσιν τῶν ἐνδοξοτάτων ὑπάρχων τῶν ἱερῶν ἡμῶν πραιτωρίων, δόξαν δὲ παρὰ πᾶσιν τὴν ἐπὶ σοφίᾳ δικαίως ἔχοντες, εἰκότως παρ' ἡμῶν ἐκρίθησαν ἄξιοι κατεστᾶναι τοῦ τοσούτου μετασχεῖν ἀγῶνος. *Quæ omnia confecta sunt per virum excelsum nec non prudentissimum Magistrum ex-Quæstore & ex-Consule* TRIBONIANUM, *qui similiter eloquentiæ & legitimæ* (†) *scientiæ artibus decoratus, & in ipsis rerum experimentis emicuit, nihilque majus nec carius nostris unquam jussionibus duxit: nec non per alios viros magnificos & studiosissimos perfecta sunt, id est* CONSTANTINUM *virum illustrem, Comitem sacrarum largitionum, & Magistrum scrinii*

(*) controverso. (†) Legum scientiæ.

nii libellorum sacrarumque cognitionum, qui semper nobis ex bona opinione & gloria sese commendavit: nec non THEOPHILUM *virum illustrem, Magistrum jurisque peritum in hac splendidissima civitate laudabiliter optimam legum gubernationem extendentem: &* DOROTHEUM *virum illustrem, & facundissimum Quæstorium, quem in Berytiensium splendidissima civitate leges discipulis tradentem propter ejus optimam opinionem ad nos deduximus, participemque hujus operis fecimus: Sed &* ANATOLIUM *virum illustrem Magistrum, qui & ipse apud Berytienses Juris interpres constitutus, ad hoc opus allectus est, (Vir ab antiqua stirpe legitima* (*) *procedens, cum & pater ejus* Leontius, *& avus* Eudoxius, *qui post* Patricium *inclytæ recordationis quæstorium & antecessorem, &* Leontium *virum gloriosissimum præfectorium consularem, atque* Patricium *filium ejus, optimam sui memoriam in legibus reliquerunt:) qui omnes ad prædictum opus electi sunt una cum* STEPHANO, MENNA, PROSDOCIO, EUTOLMIO, TIMOTHEO, LEONIDE, LEONTIO, PLATONE, JACOBO, CONSTANTINO, JOANNE, *viris prudentissimis, qui patroni quidem sunt causarum apud maximam sedem præfecturæ quæ Orientalibus prætoriis præsidet - - - - & cum omnes in unum convenerunt gubernatione* TRIBONIANI *viri excelsi, ut tantum opus nobis auctoribus possent conficere, DEO propitio in prædictos quinquaginta libros opus consummatum est,*

Græce Digesta è Latino vertit, qui in illis componendis etiam suam Justiniano præstiterat operam *Thalelæus*, cujus versio magnam adhuc partem superesse videtur in Basilicis, quemadmodum & in iisdem exstant multa excerpta ex interpretatione *Stephani* κατὰ πλάτος & alterius κατὰ πόδα, & ex tertii expositione qui per modum *indicis* plura explanaverat, nec non ex epitome *Cyrilli* & explanatione *Dorothei* qui mediam rationem inter epitomen & uberiorem expositionem fuit sectatus: & ex aliorum παραγραφαῖς, παραπομπαῖς & παρατίτλοις, ut ex indice in Basilica, quem infra exhibeo, apparebit. Præfatio Græca Digestis in editione Florentina Taurellii atque inde in paucis aliis, ut Genev. 1587. Paris. 1628. & Amstelodamensi 1663. fol. cum versione Antonii Contii præmittitur. De Codice Pandectarum Pisano sive Florentino, ex quo Taurellii editio expressa est, prodiit nuper commentarius elaboratissimus eruditissimi viri Henrici Brencmanni, quem Historiam Pandectarum inscripsit & Trajecti ad Rhenum superiore anno 1722. 4. edidit, velut prodromum accuratissimæ,

(*) legum perita,

ſimæ, quam ab illo exſpectamus, Pandectarum editionis. Interim ex eo, quem pag. 263. ſeq. dedit, mutuari placet ſyllabum editionum Pandectarum ab exordio typographiæ ad annum 1600. quem cum notatis nuper à me in Bibliotheca Latina conferre licebit.

Antiquiſſimum exemplar, quod videre me memini, eſt:

Digeſtum infortiatum, ſine loco aut anno impreſſionis. in fol.

Sequentia his annis impreſſa reperiuntur:

Digeſtum novum, per Petrum Mauſer. *Paduæ* anno 1479. in fol.

Digeſtum infortiatum & novum. *Venetiis* per Joan. & Gregor. fratres Furlivienſes, anno 1485. item Inſtitutiones & Novellæ. in fol. Hac editione Politianus uſus eſt.

Digeſtum novum; editio *Veneta* Andreæ Calabrenſis de Papia, anno 1489. in fol.

Digeſtum vetus; per Baptiſtam de Tortis. *Venetiis*, anno 1498. in folio.

Corpus Juris; *Venetiis*, apud Bapt. de Tortis, quinque tomis. in fol. Prior tomus, ſeu Digeſtum vetus, prodiit anno 1499. idemque eſſe reor cum Digeſto veteri, quod præcedit, ac proinde errorem eſſe in numeris. Alter tomus editus demum anno 1501. reliqui vero tres anno 1500.

Libri Juris *Mediolani* prodierunt circa initium ſeculi ſextidecimi; hos laudavit Alciatus.

Corpus Juris civilis. *Venetiis* per Baptiſt. de Tortis, anno 1506. & 1507. quinque voluminibus. in fol.

Corpus Juris civilis; *Lutetiæ*, anno 1508. in fol.

Digeſtum vetus & infortiatum, opera magiſtri Andreæ Boucard; *Pariſiis* apud Joan. Bonhomme, Joan. Petit & Tilemannum Kerver. in 4. Prius autem volumen prodiit anno 1509. alterum 1511. In editione illud ſingulare eſt, quod Digeſtum infortiatum pro libris XXV. XXVI. XXVII. Pandectarum &c. habet libr. I. II. III. &c.

Corpus Juris civilis. *Lutetiæ* apud Jodocum Aſcenſium, an. 1511. quinque tomis. in 4.

Corpus Juris civilis. *Pariſiis* itidem quinque tomis. in 4. Digeſtum vetus prodiit an. 1513. novum 1514. poſtea demum infortiatum an. 1515. Codex autem an. 1516. denique Authenticum &c. 1515. ordine præpoſtero.

Corpus

Corpus Juris. *Parisiis*, per Bartholdum Rembolt, an. 1515. & 1516. in fol. Codex, Digestum vetus & infortiatum impressa sunt priore anno; altero Digestum novum, etiam Novellæ, Institutiones & reliqua. Ex bibliopolio Remboltiano prodierunt item IX. libri Codicis anno 1521.

Corpus Juris civilis. *Lugduni* apud Jacobum Mareschal, an. 1515.

Corpus Juris civilis, secundum correctiones Ludovici Bolognini ex Pandectis Pisanis. *Lugduni* impressum, opera Francisci Fradin, impensis vero Aimonis de Porta an. 1516. quinque voluminibus. in fol.

Digestum vetus & novum, ex castigatione Ludovici Blaublommii, Gandensis. *Lutetiæ* apud Claudium Chevallonium, an. 1523. & 1524. in fol.

Digestorum seu Pandectarum Juris civilis volumina quinque. *Parisiis* ex officina Roberti Stephani. in 8. Non adsunt glossæ. Præterea character Romanus est.

Corpus Juris civilis, ex inclyta Parrhisiorum *Lutetia*, apud Claudium Chevallon; quinque voluminibus. in fol. Digestum vetus typis absolutum est anno 1528. infortiatum & novum an. 1529. item Authentica, tres posteriores libri Codicis, Feuda &c. at novem priores libri Codicis demum an. 1530. Digesto veteri præmittitur præfatio Ludovici Blaublommii; præterea ad marginem locantur libri & tractatus, unde leges desumptæ: non tamen in duobus seqq. Digestorum voluminibus.

Digestorum seu Pandectarum libri L. ex editione Gregorii Haloandri. *Norembergæ*, an. 1529. tribus voluminibus. in 4. Litera est Romana. In fronte hujus editionis post nomen Haloandri sequitur: *Qui primus omnium Florentinas Pandectas edidit, quanquam non per omnia illarum fidem secutus sit, sed aliorum etiam antiquorum codicum, ut ipse profitetur.* Sed ea de re ex professo agit laudatus Brencmannus libro V. Historiæ Pandectar. cap. 3.

De corpore Juris glossato agens Clariss. Struvius,(*) ac de variis illius editionibus, ait inter alia: *Ut taceamus antiquiores istas, quæ literis monachalibus adparent, frequentiores sunt Lugdunenses 1530. 1548. 1550. in fol. Parisienses de anno 1559. &c. in fol. & 1535. in 4.* Prodiit igitur *Lugduni* anno 1530. Corpus glossatum: sed apud quem, quo curante, quotve tomis, non addit.

Corpus Juris civilis, edente Ægidio Daurigny. *Parisiis* apud Franc. Regnault, an. 1531. in 8. Literulis Gothicis rubro nigris.

Corpus

(*) Struv. Hist. Juris c. 5. §. 13. in notis.

Corpus Juris civilis. *Parisiis*, apud Claudium Chevallonium, an. 1534. curante Ægidio Perrino. Digestum novum prodiit anno 1534. forma est in folio.

Corpus Juris glossatum. *Parisiis*, an. 1535. in 4.

Corpus Juris civilis; excudebat *Lugduni* Franciscus Fradin, impensis Hugonis de Porta, an. 1536. in fol. quinque tomis. Dicitur hoc Corpus: *Ad doctissimorum Virorum annotationes, exemplariumque vetustorum fidem recognitum.* Adsunt in margine (præter varias lectiones, in quibus crebra mentio Pand. Flor.) etiam tractatus Jurisconsultorum, & librorum numerus ante singulas leges è regione nominis uniuscujusque JC. *Fradinianorum* librorum meminit Augustinus II. 5. III. 1. & 6. emendatt. quos alibi *Lugdunenses* videtur appellare, aut certe *Lugdunenses antiquiores*.

Corpus Juris civilis. *Parisiis* apud Chevallonium, an. 1536. in 8. septem voluminibus. Ad hanc aut unam è proxime antecedentibus pertinere arbitror oppido notabilem Alciati admonitionem *lib. VI. Parerg. cap. 9.*

Corpus Juris, ad exemplar Gregorii Haloandri, qua licuit fide castigatum. *Parisiis*, apud Carolam Guillardam, an. 1540. undecim voluminibus. in 8.

Corpus Juris civilis. *Lugduni* apud Hugonem & hæredes Æmonis à Porta, an. 1540. & 1541. quinque tomis. in fol. Hac editione usus est Robertus, neglecta Florentina Taurelli.

Pandectarum seu Digestorum libri L. non solum ad editionem Gregorii Haloandri diligenter collati, sed & Andreæ Alciati consilio judicioque in quamplurimis locis feliciter recogniti, adjectis ejusdem beneficentia *Modestini* responsis Græcis in tit. De excusat. tutor. hactenus desideratis. Item Codex, Novellæ &c. *Basileæ* apud Joan. Hervagium, an. 1541. duobus voluminibus, in fol. Est autem satis cognita hæc editio, sed quam plerique confundunt cum Haloandrina seu Norica.

Corpus Juris civilis &c. collatis non paucis venerandæ fidei exemplaribus, adhibitoque doctissimorum Jurisconsultorum judicio. *Lugduni* apud Hugonem & hæredes Æmonis à Porta, anno 1547. quinque tomis in fol.

Corpus Juris civilis, ex emendatione Antonii Augustini. *Parisiis* apud Carolam Guillard, viduam Claudii Chevallonii, & Gulielmum des Bois, an. 1548. Digestum infortiatum & novum, ut & Codex cum Institutionibus &c. non ante an. 1550. prodierunt. Elegans editio est,

forma in quarto, quinque voluminibus. Vulgo audit: ***Corpus Juris Augustini;*** sed præter emendationes ex Augustini libris desumptas, quæ ex Pandectis Florentinis petitæ, ut notum: puto eam nihil habere, quod ab Augustino profectum sit. Satis id indicant hæc verba in fronte prioris voluminis: ***Multa sunt restituta, cum doctorum Virorum opera, tum vero maxime Antonii Augustini emendationibus.*** Eædem emendationes & à Vintimillio receptæ sunt in editione, quæ eodem tempore prodiit, & proxime memoratur.

Digesta seu Pandectæ Juris civilis libri L. nunc primum ad fidem Pandectarum Florentinarum sexcentis locis emendatis supra Gregorii Haloandri editionem, curante Jacobo Vintimillio-Rhodio; item Codex & Novellæ &c. ***Parisiis*** apud eandem Carolam Guillard & Guliel. des Bois, an. 1548. novem voluminibus. in 8. Vidi ejusdem editionis exemplum, in quo solum Codex & Novellæ &c. præferunt an. 1548. Pandectæ vero 1550.

Corpus Juris civilis. ***Lugduni*** apud Hugonem à Porta, an. 1549. quinque tomis. in fol. Eo autem anno prodiit Digestum vetus; at infortiatum & novum demum anno sequenti: Codex & Novellæ jam prodierant anno 1548.

Corpus Juris civilis, ad Florentinarum (quæ prius Pisanæ) prototypon, & ad Avenionense archion emendatum. ***Lugduni*** apud Sennettonios fratres, an. 1550. voluminibus quinque, in fol. Character est rubro niger, cum figuris ante singulos libros. In præfatione plenius dicitur: ***Collatum fuit non ad aliud, quam ad sui ipsius proprium & antiquum exemplum, nimirum ad Florentinarum (quæ olim Pisanæ fuerunt) Pandectarum prototypon, item ad antiquissimum venerabilis collegii Avenionensis archion.*** Quum autem essem Avenione, diligenter sciscitatus sum, an, & ubi esset illud ***archion;*** sed incassum.

Corpus Juris civilis, ex Pandectis Florentinis recognitum & emendatum, ut nihil, quod ad puram putam eorum librorum lectionem attinet, desiderari possit. Adjecimus pluribus locis annotationes ex doctissimorum Virorum commentariis. ***Lugduni*** apud Hugonem à Porta Anton. Vincentium, an. 1551. quinque voluminibus. in quarto.

Antonii Syphriani Pandectæ manuales, in minori forma. ***Lugduni*** apud Gulielm. Rovillium, an. 1551. cum Codice & Novellis, studio atque opera Bernardi Rollandi Castrensis. Dicuntur autem Pandectæ, ***post omnium***

omnium editiones & Haloandri castigationem ad librorum Florentinorum fidem innumeris in locis emendata.

Corpus Juris civilis, cura Haloandri. *Parisiis*, apud Carolam Guillard, viduam Claudii Chevallonii, & Guliel. Desboys, an. 1552. & 1553. septem voluminibus, in 8. solus autem Codex posteriore anno typis descriptus. Pandectæ sic inscribuntur: *Digestorum seu Pandectarum Juris civilis libri* L. *ad exemplar Florentinum & Haloandrinum, nec non vulgatas editiones quam diligentissime collati, passimque emendati, additis omnibus inscriptionibus.* Immo illud singulare ac præcipuum habet hæc editio, quæ ex tribus illis conflata est, quod signa quædam in contextu collocantur, quibus singulæ dignosci queant. Editionem hancce curavit Lud. Miræus Rosetanus, consulto in difficilioribus Emaro Ranconeto. Hic inter alia Græcam constitutionem, quæ Pandectis præfixa est, pluribus locis mancam & corruptam, quatenus licebat, restituit.

Pandectarum seu Digestorum libri L. ad archetypum Florentinum recogniti per Lælium Taurellium, edente ejus filio Francisco. *Florentiæ* ex officina Laurentii Torrentini, anno 1553. in fol. tribus voluminibus magnifice ac pereleganter perque accurate impressis.

Post enumeratas varias editiones Corporis Glossati sic pergit Clar. Struvius: *Præstant vero reliquis ea quæ sub signo Salamandræ prodiit Lugduni 1554. fol. quinque tomis, atque rubricis est distincta: Ea quæ & sub signo Leonis prodiit Lugduni 1580. &c.*

Corpus Juris civilis. *Lugduni* apud Hugonem à Porta, an. 1560. quinque tomis, in fol. Digestum autem infortiatum pridem antea typis absolutum fuit, anno videlicet 1556. Codex vero an. 1557. præterea Institutiones & Novellæ cum tribus ultimis libris Codicis an. 1558. denique Digestum vetus & novum an. 1560.

Jus civile, manuscriptorum librorum ope - - - - - infinitis locis emendatum, & notis perpetuis illustratum, Ludovico Russardo auctore, consilio tamen & auctoritate Francisci Duareni, qui summaria in Pandectas præscripsit. *Lugduni* apud Rovillium, an. 1561. duobus voluminibus, in fol. Secuta est editio Plantiniana *Antwerpiæ*, an. 1567. in 8. ut & tertia apud eundem Plantinum, an. 1570.

Corpus Juris civilis, juxta exemplar Florentinum examinatum. *Lugduni* apud Hugonem à Porta, an. 1562. quinque voluminibus, in fol.

Corpus Juris civilis, cum notis Antonii Contii, & summariis Franc. Hotmanni. *Parisiis*, an. 1562. novem voluminibus. in 8. Prodiit &

Contii editio *Lugdunensis*, an. 1581. apud Rouillium, quatuordecim tomis, in decimo sexto: quæ omnibus nota est.

Corpus Juris civilis. *Lugduni*, an. 1565. quinque tomis. in fol.

Corpus Juris Glossatum. *Venetiis*, apud Nicol. Bevilaqua, an. 1569. quinque tomis. in 4. Rubricæ & inscriptiones minio expressæ sunt; estque nitidissima inscriptio.

Corpus Juris civilis, ex editione Gregorii Haloandri. *Basileæ*, apud Thomam Guarinum, an. 1570. tribus tomis, in fol.

Corpus Juris civilis, cum notis Franc. Hotomani. *Parisiis*, anno 1572. decem voluminibus. in 8.

Laudatus supra Struvius ibidem subjicit: *Optima vero est editio, quæ Venetiis 1574. in 4. prodiit quinque tomis. Pandectas hac continet cum Florentinis collatas, Codicem, &c. adjectis glossis & rubricis, distincta una cum scholiis Antonii Persii, indice materiarum Ægydii Perrini &c. Hæc editio ob chartæ literarumque nitorem, accuratam imprimendi rationem, distinctiones rubricarum, atque adjectum indicem satis locupletem reliquis præstat.*

Corpus Juris civilis, accurante Ludov. Charonda. *Antverpiæ* apud Christoph. Plantinum, an. 1575. duobus voluminibus, in fol.

Corpus Juris, studio & operâ Julii Pacii; excudebat Eustat. Vignon *Atrebat.* an. 1580. in fol. Prodiit apud eundem, eodem anno, novem voluminibus. in 8.

Corpus Juris civilis, cum notis Dionysii Gothofredi. *Lugduni*, in officina Barthol. Vincentii excudebat Jacob Stoer 1583. in 4. Eadem editio totidem verbis, totidemque paginis repetita, si non plane eadem cum novo titulo, prodiit an. 1594. Vide quæ infrà dicentur sub anno 1598.

Corpus Juris civilis. *Venetiis*, anno 1591. quinque tomis. in 4. Priori tomo præmittitur: *Pandectarum tomus primus cum Pandectis Florentinis, quæ olim Pisanæ dicebantur, diligentissime collatus, lectionum varietatibus, quibus à Florentinis discrepabat (communem enim lectionem retinere maluimus) in margine rite collocatis, commentariis Accursii, & multorum insuper aliorum Jurisconsultorum, tam veterum, quam neotericorum, præcipue autem Antonii Persii, Philosophi & J. U. D. scholiis atque observationibus illustratus.*

Universi Juris civilis, in quatuor tomos distributi, Corpus; cum glossis & variis lectionibus, opera & studio Petri ab Area Baudoza Cestii. *Genevæ*, apud Carterium, an. 1593. quatuor voluminibus, in 4. Character est rubro niger, isque minutior, nitidissimus tamen. Sed & hæc vulgatam sequitur.

Corpus

Corpus Juris civilis, à Dion. Gothofredo recognitum, editio secunda. Additus est breviculus index, MDCCCCXXV. regulas Juris continens. Excudebat G. Læmarius, impensis hæredum Eustachii Vignon & Jo. Chouet, an. 1598. in octavo majore, absque notis. In hac editione expressit Gothofredus majusculas, & cetera Taurelli signa. Dedicatio habet subscriptum annum 1588. ut proinde error esse videatur, aut in eo, aut in altero annorum numero. Quod si vero recte habet numerus in fronte editionis hujus, manifestissime comprobatur, editionem anni 1594. eandem esse cum prima Gothofredi, quæ prodiit anno 1583. additur enim huic, *editio secunda.*

Codex Justinianeus repetitæ prælectionis.

EX constitutionibus Principum quæ in tribus corporibus, Gregoriano, Hermogeniano & Theodosiano comprehendebantur, & ex iis quæ deinceps à Theodosio juniore usque ad Justinianum Imperatores sanxerant, idem Justinianus 7. Id. April. A.C. 529. (*) Codicem novum promulgavit, ad quem componendum delegisse se profitetur JOANNEM *virum excellentissimum, ex quæstore sacri nostri palatii, consularem atque patricium :* LEONTIUM *virum sublimissimum magistrum militum ex præfecto prætorio consularem atque patricium :* PHOCAM *virum eminentissimum magistrum militum, consularem atque patricium :* BASILIDEM *virum excellentissimum, ex præfecto prætorio Orientis atque patricium :* THOMAM *virum gloriosissimum, quæstorem sacri nostri palatii & ex-consule :* TRIBONIANUM *virum magnificum, magisteria dignitate inter agentes decoratum:* CONSTANTINUM *virum illustrem, Comitem sacrarum largitionum inter agentes, & magistrum scrinii libellorum sacrarumque cognitionum :* THEOPHILUM *virum clarissimum, Comitem sacri nostri consistorii & juris in hac alma urbe* (CPoli) *doctorem :* DIOSCORUM & PRÆSENTINUM, *disertissimos togatos fori amplissimi prætoriani.* Postea etiam hunc Codicem emendari & decisionibus atque constitutionibus novis suppleri jussit per eundem TRIBONIANUM *virum excelsum, magistrum ex-quæstore & ex-consule legitimum operis nostri ministrum: nec non virum magnificum quæstorem & Berytiensium legum Doctorem* DOROTHEUM : MENNAM *insuper, &*

(*) Decio solo Consule. Chron. Paschale p. 335. pro 7. Id. April. habet 16. Cal. April.

& CONSTANTINUM & JOANNEM, *viros elegantissimos & togatos fori amplissimæ sedis.* Hic Codex repetitæ prælectionis, abrogato priore, promulgatus est 16. Cal. Dec. Justiniano quartum (†) & Paulino COSS. A.C. 534. divisusque ut prior editio in libros duodecim. Distinctio librorum titulorumque memoratur quoque apud Evagrium lib. 1. Hist. Eccl. c. 12. γέγραπλαι δ' ἐν τῷ Θεοδοσίῳ πανευσεβὴς διάταξις ἀνὰ τὸ πρῶτον βιβλίον κειμένη, Ἰουστινιανοῦ Κώδιξ ὠνόμασται, τρίτη τὸν ἀριθμὸν τοῦ πρώτου τίτλου τυγχάνουσα.

Etiam hunc in gratiam plurimorum, qui Latinam linguam non intelligebant, Græce versum multi testantur, eumque vidisse se in Creta insula fuerunt, qui Frid. Adamæo Svallembergio referrent, ut ipse narrat præfat. ad Harmenopuli epitomas. *Quem & ipsi vidimus, ejusque interpretem, κωδικεύτην dictum, legimus;* inquit Marquardus Freherus, dedicatoria Juris Græco-Romani. Etiam hujus Græci interpretis vestigia aliquam multa in Basilicis licet reperire, atque inde *Antonius Augustinus* Ilerdæ 1567. 8. vulgavit constitutionum non paucarum Codicis Græcam interpretationem, quæ etiam addita apparet in editionibus quibusdam Corporis Juris, ut *Dionys. Godofredi* 1587. & Paris. 1628. & *Simonis à Leuwen*, Amst. 1663. fol. *Theodori* Hermopolitæ σύνοψις καὶ ἐκλογὴ ἐκ τῶν Κωδίκων per interrogationes & responsiones, capitibus digesta octoginta duobus, MS. exstat in Bibl. Cæsarea, teste Lambecio VI. p. 15. seq. Incipit: πότε πλευτῶν ὁ ἡγούμενος. Non modo epitomes hujus Theodori, sed interpretationis εἰς πλάτος compositæ à *Thalelao*, & aliarum duarum *Anatolii* & *Isidori* meminit Matthæus Blastares Hieromonachus, (††) qui circa A. C. 1335. scripsit, præfatione ad syntagma Canonum Legumque alphabeticum, cujus locum integrum, historiam Juris veteris Romano-Græci breviter perstringentem, infra apponam:

Περὶ

(†) quintum, auctor Chronici Paschal. p. 343.

(††) De hujus Blastaris syntagmate dixi Volum. X. pag. 493. Codex MS. qui olim fuit Is. Vossii, servatur in Bibl. Leidensi, scriptus à Joanne Sanclamone Cyprio, LXXIV. annos nato Romæ A. 1512.

Περὶ τῶν πολιτικῶν νόμων πόθεν ἔσχον τὴν ἀρχήν, καὶ ὅπως συνέστησαν.

Οὐδὲν δὲ οἷον καὶ περὶ τῶν πολιτικῶν νόμων βραχέα διαλαβεῖν, καὶ ὅθεν ἔσχον καὶ οὗτοι τὴν γένεσιν ὡς ἐφικτὸν, ἱστορῆσαι, ἐπειδὴ καὶ τούτων ἐνίους τοῖς τῶν ἱερῶν κεφαλαίοις κανόνων, ὡς ἄν τινας ἐπικούρους, δεῖν ᾠήθημεν προσαρμόσαι. κατὰ τὴν πρώτην Ὀλυμπιάδα καθ' ἣν ὄγδοον μετὰ τὸ ἑπτακοσιοστὸν καὶ τετρακισχιλιοστὸν ὁ κόσμος ἤνυεν ἔτος Ῥώμυλος βασιλεύει τῆς Ῥώμης. μεθ' ὃν ἕτεροι τὸν ἀριθμὸν ἓξ ἀλλήλους ἦσαν διαδεχόμενοι. καὶ χρόνος αὐτοῖς τὰ τῆς βασιλείας ἐμέτρει τέταρτος καὶ τεσσαρακοστὸς πρὸς τοῖς διακοσίοις. ὑπὸ βασιλείᾳ τοίνυν ἰθυνομένης τῆς πόλεως, ῥῆγες τὰ τῆς πολιτείας διώκουν, δεύτερον μετά γε τὸν βασιλέα τὴν ἐξουσίαν ἀνῃρημένοι. καὶ τὸ ἐκείνοις δοκοῦν νόμου δύναμιν εἶχε τῇ πολιτείᾳ. οὐδέπω γὰρ ἐν γράμμασι νόμος ἦν. κατὰ τὴν ὀγδόην ἑξηκοστὴν Ὀλυμπιάδα εἰς δημοκρατείαν τῆς βασιλείας ἐμπεσούσης, καὶ τῶν ῥήγων γινομένων ἐκ μέσου, τῆς δὲ τῶν ὑπάτων εἰσαχθείσης ἡγεμονίας, ὁ δῆμος Ῥωμαίων ἀορίστῳ τινὶ νόμῳ, ἢ συνηθείᾳ μᾶλλον εἰπεῖν ἐκέχρητο. ἀλλὰ πρὶν εἴκοσι χρόνους ἐξήκειν, ἄνδρας ὁ δῆμος ἐκλεξάμενοι δέκα, ὧν ἄρχων Ἄππιος Κλαύδιος, νόμους τούτοις ἐπιτετράφασι θείους. οἱ δὲ συναγαγόντες τὰ σποράδην κείμενα, ὡσπερεὶ νόμιμα τῆς Ῥώμης ἔθη, ἐρανισάμενοι

De Politicis Legibus, unde ortum habuerunt, & quomodo constituta sunt.

Nihil autem vetat quo minus & de Politicis Legibus breviter disseramus, & unde ipse quoque ortum habuerunt pro viribus describamus; si quidem & earum nonnullas sacrorum canonum capitibus, tanquam auxiliares quasdam adnectere visum est. Prima circiter (*) Olympiade, cum mundus quater millesimum septingentesimum octavum annum peregisset, Romulus Romæ imperabat, post quem alii numero sex alter alteri succedebant: & annus CCXLIV. regnum iis emensus est. Urbe igitur regni more gubernata, Reges res politicas administrabant, proximam post Imperatorem potestatem exercentes, & quod iis visum est legis in republica vires obtinebat. Lex enim literis nondum mandata fuit. Circiter LXVIII. Olympiade regno in democratiam delapso, & regibus è medio sublatis, & introducta Consulum præfectura, populus Romanus indefinita quadam lege, vel consuetudine, ut melius dicam, usus est: prius autem quam viginti transacti sunt anni, populus decem eligentes viros, quorum præcipuus fuit Appius Claudius, divinas iis leges committebant: Hi autem consuetudines, tanquam Romæ leges, sparsim jactas

(*) imo in Olympiade sexta ac deinceps.

μενοί τε καὶ Ἀθήνηθεν οὐκ ὀλίγους τῶν ἑλληνικῶν νόμων, ὅσοι τε εἰς Σόλωνα τὴν ἀναφορὰν αὐχοῦσι καὶ Δράκοντα. πρὸς δὲ καὶ ὅσους τὸν Λυκοῦργον λόγος ἐσχηκέναι πατέρα, καὶ Μίνωνα καὶ τοὺς τοιούτους, βίβλους ἐκ τούτων συντάττουσι δυοκαίδεκα. Σόλων μὲν γὰρ καὶ Λυκοῦργος παλαιὸς ἦν. τῷ γὰρ ἑξηκοστῷ καὶ πέμπτῳ ἔτει τῆς Ἰλίου ἁλώσεως ἐγνωρίζετο, Λατίνων βασιλεύοντος Πρόκα Σιλουίου. Σόλων δὲ τοῖς Ἀθηναίοις νόμους ἐτίθει τῇ ἕκτῃ καὶ τεσσαρακοστῇ Ὀλυμπιάδι, τοὺς τῶν Δράκοντος περιελών, πλὴν φονικῶν. ταῖς οὖν εἰρημέναις βίβλοις ὁ δῆμος ἐχρῆτο ἕως ὑπατείας ἤγετο καὶ δημοκρατείας, ὡς εἴρηται. καθ' ἐνιαυτὸν γὰρ ὁ δῆμος δύο τῶν εὐπατριδῶν προϊχόμενοι, ὥστε τὰ πολιτικὰ πάντα καὶ τὰ τῆς στρατείας διοικεῖν πράγματα, ὑπάτους τούτους ὠνόμαζων. καὶ τὸ σχῆμα τοῦτο τῆς πολιτείας ἐπὶ χρόνοις ἤρκεσε τέσσαρσι καὶ ἑξήκοντα πρὸς τοῖς τριακοσίοις. Γαΐου δὲ τὴν ὑπατείαν τε καὶ δημοκρατείαν εἰς βασιλείαν αὖθις ἀμείψαντος, καὶ τῆς πολιτείας ἐπιδιδούσης, αὐξάνεσθαι καὶ τὰς ὑποθέσεις συνέβαινε καὶ τὰς δίκας, ὡς καὶ ποικιλωτέρων καὶ καινοτέρων δεῖσθαι νόμων τὴν πολιτείαν. τὰ δὴ τοι καὶ ὁ σέβαστος Αὔγουστος ἐκεῖνος Καῖσαρ, ὃς μετὰ Γάϊον ἐβασίλευσεν οὐχ ὅπως ὅσοι σοφίᾳ τῶν πολλῶν ἦσαν κρείττους, ἐφῆκε νομοθετεῖν, ἀλλά γε καὶ τοῖς τοῦ δήμου καὶ στρατηγοῖς καὶ ὅτι ἂν ἕκαστος εἴποι, παρὰ

jactas colligentes, & ex Athenis non paucas Græcarum legum, quæ Soloni & Draconi jactanter acceptæ referuntur, & quas præterea Lycurgum habuisse Patrem, & Minonem & ejusmodi, fama fuit attrahentes, duodecim ex iis libros componebant. Solon enim, ut & Lycurgus antiquus erat. Etenim LXV. Trojani excidii anno hic notus erat, Proca Sylvio Latinis imperante. Solon autem XLVI. Olympiade leges Athenienſibus ferebat, Draconis leges, exceptis iis quæ de cædibus tractabant, tollens. Dictis itaque libris uſus eſt populus usque dum ſub conſulatu fuit, & democratia, ut dictum eſt. Populus enim duos è nobilibus, ut civilia quæcunque ac militaria adminiſtrarent negotia, quotannis eligentes, Conſules eos nominabant. Et hæc publicæ adminiſtrationis forma CCCLXIV. annos ſuffecit. At Cajo* conſulatum ſimul ac democratiam in regnum iterum commutante, & republica aucta, cauſas quoque & publicas actiones augeri contigit, adeo ut plurium generum & recentioribus legibus reipublicæ opus eſſet. Quapropter auguſtiſſimus ille Auguſtus Cæſar, qui poſt Cajum regnabat, non tantum iis qui multis erant ſapientiores, leges ferre permiſit, ſed & populis, & militibus, & quod unusquisque dixerit, ab omni-

* Cajo Julio Cæſare.

παρὰ πᾶσιν ἐδοκιμάζετο. καὶ εἰ τῶν χρησίμων ἔδοξε, τοῖς προλαβοῦσι τῶν νόμων εὐθὺς ἐνεγράφετο. ταῦτα πάλιν ὁ πολὺ μετὰ Αὔγουστον ἄρξας Ἀδριανὸς ἀθροίσας εἰς ἕν, τὰ μὲν τῶν ἄλλων πάντων ἰδίαν ἐποιήσατο πραγματείαν ἐν βίβλοις θεωρουμένην πεντήκοντα, Δίγεστα τούτοις ἤτοι πανδέκτην ὄνομα θέμενος, ὡς ἐκ πολλῶν δηλαδὴ συλλεγέντα. ἰδίᾳ δὲ ὅσα οἱ βασιλεῖς διωρίσαντο, ἐν βιβλίοις ἔγραψε δώδεκα, ἅπερ ὠνόμασε κώδικας, ἤτοι βασιλικὰς διατάξεις. ἀλλὰ καὶ οὕτω δυσχερὴς ἦν ἡ τῶν νόμων κατάληψις, πλάτος ἐχόντων τοῖς λογισμοῖς οὐχ ὁριζόμενον. καὶ μάλιστα τῶν κατὰ καιροὺς βασιλέων τὰ δοκοῦντα σφίσι προστιθέντων τοῖς κώδιξι, περὶ ὧν οὔπω πρότερον ἔκειτο νόμος. οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ Λατινικὴ λέξις καὶ φράσις εἰσέτι τοὺς νόμους κρύπτουσα τοὺς συνεῖναι ταύτην μὴ δυναμένους, ἰσχυρῶς ἀπετείχιζε, καὶ τῆς ἐξ αὐτῶν ὠφελείας ἐστέρει περὶ ἓν ἔθνος ταύτην ἱστᾶσα. ὁ δὲ περιώνυμος ἐν βασιλεῦσιν Ἰουστινιανὸς τοῦ πλήθους τῶν τοῦ νόμου κεφαλαίων, τὰ τῷ καιρῷ καὶ τοῖς πράγμασι μόνον χρήσιμα ἐκλεξάμενος. οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τὸ πλάτος ὡς οἷόν τε ἐπιτεμὼν καὶ τὰ δὶς περὶ αὐτῶν κείμενα ἐξελὼν, ἔτι καὶ πρὸς

mnibus discutiebatur, &, si utile visum est, præcedentibus legibus protinus inserebatur. Hæc iterum *Adrianus* (*) qui multo post Augustum imperavit in unum colligens, aliorum quidem omnium præscripta unum opus effecit, in quinquaginta libros distributum, Digesta, sive Pandectam ab eo nominatum; ut quæ ex multis collecta sunt. Quæcunque autem Imperatores privatim decreverant in duodecim libris scripsit, quos Codices sive Constitutiones Imperiales nominavit. Verùm eo quoque modo difficile erat, leges intelligere latitudinem habentes cogitationibus non definitam. Et præsertim cum Imperatores rerum pro tempore potiti, quæ sibi visa sunt, de quibus lex antea non lata fuerat, Codicibus inseruissent. Quin etiam Latina dictio & phrasis illos qui eam intelligere non possunt, tanquam muro fortiter exclusit, & utilitate ex iis percipienda privavit, in una gente eam includens. Celeberrimus autem inter Imperatores *Justinianus*, cum è legis capitum multitudine, ea sola, quæ tempori ac negotiis commoda sunt selegisset, & magnitudinem præterea quantum licuit, contraxisset, & quæ bis de iisdem rebus posita fuerant, abstulisset,

(*) De his Pandectis & Codice Adriani altum apud veteres & Justinianum ipsum silentium. Confer quæ supra p. 341. seq.

πρὸς τὴν ἑλληνικὴν τά τε τῶν κωδίκων καὶ τὰ τῶν διγέστων μεταβέβληκε φράσιν. πρὸς δὲ καὶ νόμων εἰσαγωγὴν ποιησάμενος, ὥσπερ τινὰ πρῶτα στοιχεῖα, ἰνστίτουτα τὸ βιβλίον ὠνόμασεν. εἰσαγωγὴν δὲ τοῦτο δηλοῖ. ἀλλ' ἐπεὶ τὸ σύνταγμα τῶν διγέστων καὶ ἐπιτομήν, ὡς εἴρηται, συνετέθη, ἔδοξέ τισι πολλὰ τῶν καιριωτέρων ἐκ τῆς ἐσπουδασμένης συντομίας παραλελεῖφθαι. διὸ πάλιν ὡρίσθη καὶ ἐγένετο τὰ λεγόμενα παράτιτλα, καθ' ἕκαστον τίτλον ἀναπληρώσεις ἔχοντα τῶν παραλελειμμένων χρησίμων. ἐξηγηταῖς δὲ καὶ ὑπουργοῖς οὐκ ὀλίγοις ὁ βασιλεὺς εἰς ταῦτα ἐχρήσατο. Στέφανος δέ τις εἰς πλάτος τὰ δίγεστα ἐξηγήσατο. Θαλέλαιος Κένσωρ (*) τοὺς κώδικας εἰς πλάτος ἐκδέδωκε. Θεόδωρος ἑρμουπολίτης συντετμημένως. ἔτι δὲ συντομώτερον Ἀνατόλιος. ὁ δὲ Ἰσίδωρος στενώτερον μὲν τοῦ Θαλελαίου, πλατύτερον δὲ τῶν λοιπῶν δύο. ἀμεῖψαι δὲ θελήσας ὁ βασιλεὺς καὶ τινὰς τῶν παλαιῶν διατάξεων, νεαρὰς ἑβδομήκοντα καὶ ἑκατὸν ἐφιλοπόνησε διατάξεις, καὶ ἰδίαν ταύταις χώραν ἀπένειμε. ἤμειψε γὰρ τὸ περὶ γάμων, καὶ τὸ περὶ φαλκιδίου, καὶ τῶν τοιούτων. καὶ δὲ καὶ τὸ περὶ νόθων, ὅπερ ὁ μέγας πρῶτον ἐδεδέξατο Κωνσταντῖνος, συμπαθέστερον περὶ τοὺς τοιούτους διατεθείς. ταύτας δὲ τὰς

lisset, in linguam etiam Græcam tam Codices quam Digesta transtulit. Insuper autem & cum legum introductionem tanquam prima quædam elementa fecisset, librum istum vocavit Instituta: id autem introductionem significat. Cum autem Digestorum syntagma & Epitomen, uti dictum est, composuisset, visum est nonnullis multa magni momenti in elaborato compendio prætermitti: Quocirca constituta rursus & perfecta sunt ea quæ dicuntur Paratitla, quæ in singulis titulis rerum utilium, quæ omissæ sunt, supplementa continent. Non paucis autem interpretibus & subministris ad hæc usus est Imperator. Quidam autem Stephanus Digesta in latitudine interpretatus est. Thalelæus Censor (*) Codices in latitudine edidit: Theodorus Hermupolita contracte, contractius autem & Anatolius, Isidorus vero arctius quidem quam Thalelæus, latius autem quam reliqui duo. Imperator autem veterum nonnullas constitutionum immutare volens, Novellas septuaginta & centum constitutiones studiose effecit, & proprium iis locum attribuit. Commutavit enim leges de matrimoniis, de falcidia, & istiusmodi, ut & de Nothis, quam magnus Constantinus primus admisit, majori commiseratione in tales affectus.

(*) lege ἀντικένσωρ, *antecessor.*

τὰς νεαρὰς διά τινος ἐξέθετο Τριβουνιανοῦ, δεξιοῦ μὲν ἄλλως τὴν φύσιν, καὶ εἰς ἄκρων πᾶσαν παιδείαν ἐξησκημένου, φιλοχρηματίᾳ δὲ δαιμονίως ἁλισκομένου. διὸ καὶ ἐν τῷ ταύτας συγγράφειν, πολλοὶ τῶν ἐχόντων δίκας χρήμασιν αὐτὸν ὑποφθείροντες, παρέπειθον τὰ μὲν πρὸς τὸ συμφέρον αὐτοῖς μεταρμόττειν, τὰ δὲ πρὸς ἀσάφειαν καὶ διχόνοιαν σχεδιάζειν. τελευταῖος δὲ πάντων ὁ ἐν βασιλεῦσιν ἀοίδιμος Λέων ὁ σοφὸς, μίαν τὰ πάντα ποιησάμενος πραγματείαν διά τινος Σαββατίου πρωτοσπαθαρίου, καὶ τὰ διέχοντα τῇ θέσει συνάψας εἰς ἓν, τά τε δίγεστα καὶ τοὺς κώδικας, καὶ πολλὰ τῶν ἰνστιτούτων, καὶ αὐτὰς τὰς τοῦ Ἰουστινιανοῦ νεαρὰς, ἐν βιβλίοις μὲν ἑξήκοντα, τεύχεσι δὲ ὠργάνωσεν ἕξ, πᾶν ἐναντίον καὶ τὴν χρῆσιν οὐ παρεχόμενον ἐν τοῖς πράγμασιν ἀποκρίνας τε καὶ ὑπεξελών, διὰ τὸ εἰκὸς πολλὰ τῶν ἀρχαίων νομοθετημάτων παρευδοκιμηθῆναι τοῖς ὕστερον. ἀλλὰ καὶ τῶν ἐκλεγέντων τὴν συνθήκην τῆς φράσεως μηδὲν περιττὸν ἔχειν καὶ παρέλκον ἐφρόντισεν. ἔπειτα τὰ ἀνὰ μέρος καὶ διεσπαρμένως περὶ τοῦ αὐτοῦ πράγματος εἰρημένα, εἰς μίαν κατέστησε τίτλου περιοχήν. πεποίηκε δὲ καὶ οὗτος νεαρὰς διατάξεις εἴκοσι πρὸς τοῖς ἑκατόν. ἀλλ' οὐ πᾶσαι σήμερον πολιτεύονται. ἀλλὰ ταῦτα μὲν εἰς τοῦτον.

affectus. Has autem Novellas emisit per quendam Tribunianum, natura quidem aliter idoneum, & in omni disciplina summe exercitatum; avaritia autem diabolice correptum: Quapropter & dum iis conscribendis incumbebat, multi eorum, qui causas judicandas habebant, eum pecunia corrumpentes, hæc quidem ipsorum commodo adaptare; ea vero ita tumultuario opere congerere, ut obscura essent, & duplicis sententiæ, persuadebant. Ultimus vero omnium inclytus ille inter Imperatores *Leo* Sapiens, cùm unum ex omnibus per quendam Sabbatium Protospatharium opus fecisset, & quæ loco distabant in unum conjunxisset, Digesta & Codices, & multa etiam ex Institutis, & ipsas Justiniani Novellas, in libris quidem sexaginta, sex autem voluminibus aptè disponebat, omne quod contrarium erat, & nullius in negotiis usus, rejiciens & subducens, idcirco quod multa veterum institutorum posteris improbata fore veri non sit dissimile. Sed & ne in eorum quæ selecta sunt interpretandi formula redundaret quippiam aut supervacaneum esset, curam impendit: siquidem quæ sigillatim & sparsim de eodem argumento dicta sunt, in una tituli periocha collocavit. Et hic autem centum viginti Novellas constitutiones fecit. Omnes autem hodie non observantur. Sed hæc quidem hucusque.

Hactenus Blastares.

De Codicis Justinianei editionibus dicere nihil attinet, nisi quod universæ illam alteram Justiniani ἔκδοσιν repetitæ prælectionis, non priorem, quæ abrogata est, & intercidit, exhibeant. Novem priores libri Codicis soli reperiuntur in antiquioribus editionibus, juncti deinde etiam posteriores tres, atque ita universi duodecim quam frequentissime cum Pandectis excusi. De authenticis Codicis, sive locis Novellarum, leges Codicis emendantibus aut restringentibus, quos Irnerius vel alius quicunque Codici hinc inde adtexuit; vide, si placet, nobilissimi Struvii historiam Juris cap. 3. §. 13. p. 326. seq.

NOVELLÆ JUSTINIANI Imp.

Novellarum, quæ Græce maximam partem, paucæ Latine vel utraque lingua a) à Justiniano promulgatæ sunt, diversus numerus, diversus ordo est in diversis editionibus & versionibus. Matthæus Blastares non pauciores quàm LXX. commemorat. Recentes post Contium editiones & versio consultissimi Hombergii exhibent constitutiones CLXVIII. Authentica tantum XCIX. Epitome Juliani CXXV. Haloander Græce pauciores dedit, minusque integras; Scrimgerus plures & integriores. Sunt & nonnulla inserta Justiniani edicta b) & Novellæ Justini c) atque Tiberii II. d) qui Justino successit: nec non ex ἐπαρχικοῖς depromta edicta e) Præfectorum Prætorio. Sed hæc rectius patebunt ex indice, quem subjunxi.

ΓΝΟΣΙΣ

a) ut Novell. IX. XI. XVII. XVIII. XXIII. XXXIII. XXXIV. XXXV. XLI. LXII. LXV. CXIV. CXXXVIII. CXLIII.

b) Novell. VIII. CXI. CXXII. CXXXVI.

c) Novell. CXL. CXLIV. CXLVIII. CXLIX. His perperam Novella CXVII. adjungitur in Amplissimi viri historia Juris pag. 321.

d) Novell. CLXI. CLXIII. CLXIV.

e) Novell. CLXV. CLXVI. CLXVII. CLXVIII.

ΓΝΩΣΙΣ ΤΙΤΛΩΝ,

Ταῖς ἑκάστῃ Νεαραῖς ΙΟΥΣΤΙΝΙΑΝΟΥ βασιλέως ἐπιγραφέντων ἐν τάξει πλειοχῶν.

Index Titulorum,

Qui ſingulis Dn. JUSTINIANI, Sacratiſſ. Principis & Auguſti, novellis Conſtitutionibus argumentorum loco præfixi ſunt.

Quibus præfixus aſteriſcus, eas in avthentica ſcias deſiderari.

COLLATIO I.

Tit. I. 1. Περὶ κληρονόμων, καὶ τοῦ φαλκιδίου. De Hæredibus & lege Falcidia, (& ſi hæres legata ſolvere noluerit); ad *Joannem* Prætoriorum Orientis Præfectum.

II. 2. Περὶ τοῦ μὴ ἐπιλέγεσθαι τὰς δευτερογαμούσας γυναῖκας, καὶ περὶ ἄλλων κεφαλαίων. Ne mulieres, quæ nuptias iterant, electionem habeant, in quem filiorum donationem ante nuptias conferant: deque aliis capitulis; ad *Hermogenem*, Magiſtrum ſacrorum officiorum Ex-Conſulem & Patricium. *Deeſt Græcè apud Haloandrum.* In avthentica titulus eſt: *de non eligendo* &c.

III. 3. Περὶ τοῦ ὡρισμένον εἶναι τὸν ἀριθμὸν τῶν κληρικῶν τῆς ἁγιωτάτης μεγάλης ἐκκλησίας, καὶ τῶν λοιπῶν ἁγιωτάτων ἐκκλησιῶν τῆς πανευδαίμονος ταύτης πόλεως. Ut determinatus ſit numerus clericorum ſanctiſſ. majoris eccleſiæ, neque non cæterarum ſanctiſſ. eccleſiarum hujus auguſtiſſ. urbis CPolitanæ; ad *Epiphanium* Patriarcham CPol. œcumenicum.

IV. 4. Περὶ τοῦ τοὺς δανειστὰς πρότερον χωρεῖν κατὰ τῶν πρωτοτύπων χρεωστῶν, καὶ ἐν δευτέρᾳ τάξει ἀπόρων τούτων εὑρεθέντων, κατὰ τῶν μανδατώρων, ἢ τῶν ἀντιφωνητῶν, ἢ ἐγγυητῶν. Ut creditores primum aggrediantur principales debitores, mox illis ſolvendo non exiſtentibus, ſecundo loco mandatores etiam, aut conſtitutæ pecuniæ reos, aut fidejuſſores; ad *Joannem* Præf. Prætor. In avthentica titulus eſt: *de fidejuſſoribus* &c.

V. 5. Περὶ μοναστηρίων, καὶ μοναχῶν, καὶ ἡγουμένων. De monachis & monaſteriis, & eorum antiſtitibus ſive Abbatibus; ad *Epiphanium* Patriarcham CPol. *Deeſt Græce apud Haloandrum.*

VI. 6. περὶ τοῦ πῶς δεῖ χειροτονεῖσθαι τοὺς ἐπισκόπους καὶ πρεσβυτέρους καὶ διακόνους ἄῤῥενας καὶ θηλείας, καὶ ποῖα ἐπιτίμια κατὰ τῶν παραβαινόντων τὸν τύπον τῆς διατάξεως. Quomodo oporteat episcopos & cæteros clericos ad ordinationem perduci, & de expensis ecclesiarum; ad eundem *Epiphanium. Deest Græce apud Haloandrum.*

COLLATIO II.

Tit. I. 7. Περὶ τοῦ μὴ ἐκποιεῖσθαι ἢ ἀνταλλάττεσθαι τὰ ἐκκλησιαστικὰ πράγματα, ἢ εἰς ἰδικὴν ὑποθήκην δίδοσθαι τῷ δανειστῇ, ἀλλ' ἀρκεῖσθαι αὐτὸν ταῖς γενικαῖς ὑποθήκαις. De non alienandis aut permutandis rebus ecclesiasticis immobilibus, aut in specialem hypothecam dandis creditoribus, sed ut sufficiant generales hypothecæ; ad eundem *Epiphanium. Deest Gr. apud Haloandrum.*

II. 8. Περὶ τοῦ τοὺς ἄρχοντας χωρὶς τῆς οἱασοῦν δόσεως γίνεσθαι. Ἔδικτον γραφὲν τοῖς πανταχοῦ θεοφιλεστάτοις ἀρχιεπισκόποις καὶ ὁσιωτάτοις πατριάρχαις. ὅρκος διδόμενος παρὰ τῶν τὰς ἀρχὰς λαμβανόντων. Ut Præsides a) absque ulla datione pecuniæ ad officia mittantur; ad *Joannem* Præf. Prætor. Subjicitur Edictum ad Archiepiscopos & Patriarchas ubique locorum constitutos,

III. & *Jusjurandum* quod præstatur ab his, qui administrationem suscipiunt. *Hæc Haloandro est Novella IX. & in Authentica Collat. 2. tit. III.*

IV. 9. Ὥστε τὴν ἐκκλησίαν Ῥώμης ἔχειν τὴν τῶν ρ΄ ἐνιαυτῶν παραγραφήν. Ut ecclesia Romana centum annorum gaudeat præscriptione. *Hæc constitutio* (ad *Joannem* Archiepisc. & Patriarcham veteris Romæ data) *Latine tantum exstat in versione veteri authentica: deinde abrogata per Novellam CXI.*

V. 10. Περὶ τῶν ῥεφερενδαρίων. De referendariis sacri palatii; ad *Hermogenem*, Magistrum sacror. Officiorum.

* 11. Ὥστε τὰς περὶ τὸ Βιμινάκιον γινομένας ὑπὸ Ῥωμαίων πόλεις ὑπὸ ἰδικὸν ἀρχιεπίσκοπον εἶναι, μὴ μὴν ὑπὸ τὸν Θεσσαλονίκης. Ut quæ circa Viminacium sunt Ecclesiæ, sub proprio Archiepiscopo sint, non autem amplius sub Archiepiscopo Thessalonicæ. *Latine*

a) Authentic. *ut judices.*

Latine tantum exstat, à Cujacio edita, hoc titulo: De Privilegiis Archiepiscopi Justinianæ primæ, & sede Præf. Prætor. Illyrico in Pannoniam secundam, id est, Justinianam primam transferenda; ad *A. Catellianum*, Archiepiscopum primæ Justinianæ. *Epitome occurrit apud Julianum Patricium. Græce desideratur.*

VI. 12. περὶ ἀθεμιτογαμιῶν. De incestis & nefariis nuptiis; ad *Florum*, Comitem rerum sacrarum privatarum.

* 13. περὶ πραιτώρων τοῦ δήμου. De plebejis prætoribus; ad CPolitanos.

COLLATIO III.

Tit. I. 14. περὶ τοῦ μὴ εἶναι πορνοβοσκοὺς ἐν μηδενὶ τόπῳ τῆς τῶν Ῥωμαίων πολιτείας. b) Ne quo in loco per imperium Romanum lenones sint; ad CPolitanos.

II. 15. περὶ τῶν ἐκδίκων. De defensoribus civitatum; ad *Joannem* Præf. Prætor.

III. 16. Περὶ τοῦ τοὺς κληρικοὺς ἐξ ἑτέρας ἐκκλησίας μετατίθεσθαι εἰς ἑτέραν εἰς τὸ τῶν ἐλλιπόντων στατοῦτον ἀριθμόν. Ut clerici c) ex una ecclesia in aliam transferantur ad supplendum deficientium statutum numerum; ad *Anthemium* Patriarcham CPol.

IV. 17. παραγγέλματα τῶν ἀρχόντων. De mandatis Principum; ad *Tribonianum*, Quæstorem sacri palatii & Exconsulem. *Græce promulgata & Latine. Latina Præfatio deest apud Haloandrum & Scrimgerum.*

V. 18. Ὥστε τὴν νόμιμον μοῖραν τῶν παίδων εἶναι, εἰ μέχρι μὲν τεσσάρων εἴησαν οἱ παῖδες, οὐγκίας τέσσαρας: εἰ δὲ ὑπὲρ τοὺς τέσσαρας εἰσὶν οἱ παῖδες, οὐγκίας ἕξ. καὶ ὅλη ἐξ ἀδιαθέτου οἱ φυσικοὶ παῖδες, γνησίας μὴ ὑπούσης γονῆς, δύο οὐγκίας λαμβάνουσιν σὺν τῇ μητρί. καὶ ὅλη καὶ ἐκ διαθήκης, καὶ ἐξ ἀδιαθέτου ἁρμόττει ἡ συνεισφορά, εἰ μὴ κωλύσειε ῥητῶς ὁ διαθέμενος. καὶ περὶ διαιρέσεως γινομένης ἀπὸ γονέων εἰς παῖδας. καὶ περὶ τοῦ ἀρνουμένου τὴν ἰδίαν συγγραφήν, καὶ περὶ ἑτέρων κεφαλαίων. d) Ut si plures filii non sint, quam quatuor,

b) in Avthentica titulus est *de lenonibus.*

c) de mensura ordinandorum clericorum, *Avthentic.*

d) id. *de triente & semisse.*

quatuor, legitima portio cênseatur triens: si ultra quatuor, semis. Et ut naturales liberi, nulla existente prole legitima, una cum matre ab intestato sextantem accipiant. Et ut collatio tam ex testamento, quam ab intestato competat, nisi expressis verbis testator id prohibeat. Et de divisione bonorum in liberos facta à parentibus; & de eo, qui proprium chirographum inficiatur: deque aliis capitulis; ad ***Joannem***, Præf. Prætor. & Latine etiam ad ***Salomonem***, Præfectum Africæ.

VI. 19. *περὶ τῶν πρὸ τῶν προικώων συμβολαίων τικτομένων παίδων.* De filiis ante dotalia instrumenta natis; ad eundem ***Joannem.***

VII. 20. *περὶ τῶν ὑπηρετουμένων ὀφφικίων ἐν τοῖς σάκροις τῶν ἐκκλήτων.* De administrantibus officia in sacris appellationibus; ad ***Joannem***, Præf. Prætor.

* 21. *περὶ Ἀρμενίων, ὥστε καὶ αὐτοὺς ἐν πᾶσι τοῖς Ῥωμαίων ἀκολουθεῖν νόμοις.* De Armeniis, ut & ipsi per omnia Romanas sequantur leges; ad ***Acacium***, Armeniæ ProCOS.

COLLATIO IV.

Tit. I. 22. *περὶ δευτερογαμιῶν.* De his, e) qui nuptias iterant; ad ***Joannem***, Præf. Prætor.

II. 23. *περὶ τῶν ἐκκλήτων καὶ ἕως μέχρι χρόνου δυνατὸν ἐκκαλεῖσθαι.* De appellationibus & intra quæ tempora debeat appellari; ad ***Tribonianum***, Quæstorem & Ex-Consulem. *Hæc constitutio tantum extat Latine, & ejus epitome Græce hoc titulo: περὶ τῶν ἐκκλήτων πρὸς ἵνα ἀναπέμπονται εἰ μέχρι δέκα χρυσίου λιτρῶν ἐστιν ἡ ἐκκληθεῖσα ὑπόθεσις.* De appellationibus ad quemnam remittantur si res ob quam appellatio instituitur non supra auri libras decem valeat.

* 24. *περὶ ἄρχοντος Πισιδίας.* De præside Pisidiæ; ad ***Joannem***, Præf. Prætor.

* 25. *περὶ τοῦ πραίτωρος Λυκαονίας.* De prætore Lycaoniæ; ad eundem ***Joannem.***

* 26. *περὶ τοῦ πραίτωρος Θράκης.* De prætore Thraciæ; ad eundem ***Joannem.***

* 27.

e) in Authentic. titulus est *de nuptiis.*

* 27. περὶ τοῦ κόμητος ἰσαυρίας. De comite Isauriæ; ad *Joannem*, Præf. Prætor.

* 28. περὶ τοῦ μοδεράτορος Ἑλενοπόντου. De moderatore Helenoponti; ad eundem *Joannem.*

* 29. περὶ τοῦ πραίτωρος Παφλαγονίας. De prætore Paphlagoniæ; ad eundem *Joannem.*

* 30. περὶ τοῦ ἀνθυπάτου Καππαδοκίας. De proconsule Cappadociæ; ad eundem *Joannem.*

* 31. περὶ τῆς διατυπώσεως τῶν τεσσάρων ἀρχόντων Ἀρμενίας. De descriptione quatuor præsidum (c) Armeniæ; ad eundem *Joannem.*

IV. 32. περὶ τοῦ μηδένα δανείζοντα γεωργῷ κρατεῖν τὴν ἐκείνου γῆν, καὶ πόσον ὀφείλουσι λαμβάνειν τόκον ἀπὸ τῶν γεωργῶν. Ut nullus mutuans agricolæ, terram ejus teneat: item quam magnas usuras creditores ab agricolis debeant percipere; ad *Agerochium*, præsidem Æmimontis Thraciæ.

* 33. περὶ τῶν δανειζόντων γεωργοῖς. πάλιν. De his qui mutuum dant agricolis; ad Præf. Prætorio per Illyricum. *Hæc constitutio eadem fere cum priore, Latine tantum exstat. Apud Scrimgerum desideratur.*

V. 34. περὶ τῶν δανειζόντων γεωργοῖς. Nullum credentem agricolæ tenere debere illius terram: & quem usurarum modum creditores accipere debent ab agricolis. *Etiam hæc Novella* ad Agerochium *eadem fere cum XXXII. Latine tantum exstat, & apud Scrimgerum deest.*

* 35. περὶ τῶν βοηθῶν τοῦ κοιαίστωρος. De adjutoribus Quæstoris. *Græce non exstat, nisi perbrevis apud Haloandrum Epitome. Latine primus cum duabus sequentibus edidit Petrus Pithœus, inde etiam Jo. Frid. Hombergk zum Vach. Nam in aliis editt. etiam Amstelodamensi A. 1663. tantum legitur epitome, qualis servata apud Julianum antecessorem.*

* 36. περὶ τῶν ἐν Ἀφρικῇ διαδόχων. De successoribus eorum qui in Africa degunt. *Græce tantum exstat epitome. Latine integram vulgarunt Pithœus & Hombergius. Deest apud Julianum, sicut & Haloandrum, Scrimgerumque.*

* 37. περὶ τῶν ἐν Ἀφρικῇ ἐκκλησιῶν. De ecclesiis constitutis in Africa. *Epitome tantum apud Haloandrum ex Basilicis Græce superest. Latine integram dedere quos dixi Pithœus & Hombergius.*

(c) De quatuor Armeniis confer Cujacium XV. 29. Obs.

* 38. περὶ βουλευτῶν, ὥστε ἐννεαούγκιον καταλιμπάνειν τοῖς ἑαυτῶν βουλευταῖς παισί. De decurionibus, ut filiis suis decurionibus dodrantem relinquant; ad *Joannem*, Præf. Prætor.

VI. 39. περὶ ἀποκαταστάσεως προικιμαίων καὶ προγαμιαίων πραγμάτων, καὶ περὶ τῆς τικτούσης ἐν τῷ ἐν τῷ ἐνδεκάτῳ μηνὶ μετὰ τὴν ἀνδρὸς τελευτήν. De restitutionibus dotalium rerum & ad donationem ante nuptias pertinentium: item de ea, quæ undecimo mense post obitum mariti parit; ad eundem *Joannem*.

* 40. περὶ τοῦ τὴν ἐκκλησίαν τῆς Ἀναστάσεως ἐκποιεῖν οἰκήματα κατὰ τὴν αὐτὴν κείμενα πόλιν. Ut Ecclesia S. Resurrectionis alienare possit ædificia in ipsa Civitate (*Hierosol.*) sita; ad *Petrum*, Archiepisc. Hierosol. *Hæc Novella deest apud Haloandrum, edidit Scrimgerus, vertit Antonius Contius.* Confer Novell. VII. & CXX.

* 41. Διάταξις (f) πρὸς Μόνον κοιαίστωρα ἐξερκίτου, πάντα τοὺς ἐκκλήτους ἀπὸ τῶν πέντε ἐπαρχιῶν Καρίας, καὶ Κύπρου, καὶ τῶν κυκλάδων νήσων, καὶ Μυσίας, καὶ Σκυθίας παρὰ τίνι δεῖ ταύτας ἐξετάζεσθαι. Apud quem oporteat appellationes in quinque provinciis, Caria, Cypro, Cycladibus insulis, Mysia & Scythia interpositas examinari. *Græce non exstat. Latine epitomen servavit Julianus antecessor, ubi inscribitur:* De Quæstoribus sive Præfectis insularum.

* 42. περὶ τῆς καθαιρέσεως Ἀνθίμου, καὶ τοῦ Σευήρου, καὶ Πέτρου, καὶ Ζωορᾶ, καὶ τῶν λοιπῶν. Ut Anthimus, Severus, Petrus, Zooras, & reliqui hæretici ecclesiastico gradu detrahantur; ad *Menam*, Patriarcham CPol. *Exstat & vetus Latina versio in fine Actorum Synodi CPol. A. C. 536. habita.*

* 43. περὶ τῶν ἐργαστηρίων Κωνσταντινουπόλεως, ὥστε μόνα χίλια ἑκατὸν ἐργαστήρια τῆς μεγάλης ἐκκλησίας ἐξοκχουσεύειν, καὶ τὰ λοιπὰ πάντα τὰς κατὰ συνήθειαν λειτουργίας τελεῖν, οἵας ἂν εἶεν δεσποτείας. De officinis sive tabernis Constantinopolitanæ urbis: & ut mille tantum & centum officinæ sacrosanctæ majoris ecclesiæ excusentur:

(f) Novella, quæ incipit: ἴσμεν πρώην θείαν πεποιημένοι διάταξιν, apud Haloandrum hoc loco exstat Græce & Latine. Pars etiam in Basilicis T. I. p. 487. seq. Ejus vice Contius & aliæ editiones, etiam Amstelodamensis & Hombergii habent Juliani antecessoris epitomen Novellæ; *de Quæstoribus, id est Præfectis Insularum;* atque deinde infra Novellæ quinquagesimæ loco illam priorem: Verum quam non ut Haloander πρὸς Μόνον, sed Βόνον inscribunt. Bonum vocat etiam Julianus.

ſentur : omnes reliquæ, ad quemcunque dominum pertineant, conſueta obeant munia ; ad *Longinum*, Præfectum Urbis CPol.

VII. 44. περὶ τῶν συμβολαιογράφων, καὶ περὶ τοῦ τὰ πρωτόκολλα αὐτοὺς ἐᾶν ἐν τοῖς χάρταις. De tabellionibus, & ut protocolla relinquant in chartis ; ad *Joannem*, Præf. Prætor.

* 45. περὶ τοῦ μὴ ἐλευθερωθῆναι βουλευτικῆς τύχης ἰουδαίους τε, καὶ Σαμαρείτας, ἢ αἱρετικοὺς προφάσει τῆς αὐτῶν θρησκείας, ἀλλὰ τοῖς μὲν βουλευτικοῖς λειτουργήμασιν ὑποκεῖσθαι, τῶν δὲ προνομίων αὐτῶν μὴ ἀπολαύειν : δύνασθαι δὲ αὐτοὺς κατὰ ὀρθοδόξων ὑποκειμένων βουλευτικῇ τύχῃ μαρτυρεῖν, οἷα δὴ καὶ ὑπὲρ ὀρθοδόξου πολιτείας καλῶς μαρτυροῦντας. Ne Judæi, Samaritani & Hæretici, per cauſam religionis & cultus ſui curiali fortuna liberentur : ſed cum curialibus muneribus ſubdantur, privilegiis eorum non perfruantur. Item, ut iidem poſſint contra orthodoxos, qui curiali fortunæ ſubditi ſunt, teſtimonium dicere, ut qui præclare pro orthodoxa republica teſtimonium perhibeant ; ad eundem *Joannem*.

COLLATIO V.

Tit. I. 46. περὶ τῆς τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἀκινήτων πραγμάτων ἐκποιήσεως καὶ καταβολῆς, δίχα τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει. De eccleſiaſticarum rerum immobilium alienatione & ſolutione, præter illas quæ ſunt CPoli ; ad eundem *Joannem*, iterum Exconſulem & Patricium. *Hæc Novella apud Haloandrum, Græce deſideratur.*

III. 47. περὶ τοῦ προτάττεσθαι τὸ τοῦ βασιλέως ὄνομα ἐν τοῖς συμβολαίοις, καὶ ὑπομνήμασι. καὶ ὥστε διὰ τῶν Ῥωμαϊκῶν γραμμάτων σημαινομένους τοὺς χρόνους σαφέστερον γράφεσθαι. Ut præponatur nomen Imperatoris inſtrumentis & actis publicis : & ut tempora, quæ Latinis deſignantur literis, manifeſtius ſcribantur ; ad eundem *Joannem*.

II. 48. περὶ ὅρκου δοθέντος παρὰ τοῦ τελευτήσαντος ἕνεκεν τοῦ μέτρου τῆς ἑαυτοῦ περιουσίας. De jurejurando à moriente præſtito de modo ſui patrimonii ; ad eundem *Joannem*.

XI. 49. περὶ τῶν εἰσιόντων τὴν ἔκκλητον ῥέων. καὶ περὶ ἰδιοχείρων προσκομιζομένων ὑπὸ τοῦ ἐναγομένου. καὶ περὶ τοῦ ὅρκου τῆς ὑποθέσεως ὥστε καὶ συνάπτεσθαι αὐτὸν τῷ τῆς καλουμνίας, ἵνα ἅπαξ μόνον ὑπὲρ πά-

ϛης ἐπιδείξεως ὀμνύοιτο. c) De reis, qui ingrediuntur ad appellationem expediendam; deque instrumentis privata manu conscriptis prolatis ab eo, qui cum agitur: Item, de juramento delationis, ut juramento calumniæ connectatur, quod semel tantum pro omni probatione præstari solet; ad eundem *Joannem*. *Hac Novella apud Haloandrum est quinquagesima.*

* 50. περὶ τῶν εἰσιόντων τὴν ἔκκλητον τῶν ἐναγομένων, καὶ περὶ ἰδιοχείρων προκομιζομένων ὑπὸ τοῦ ἐναγομένου, καὶ περὶ τοῦ ὅρκου τῆς ὑπερθέσεως, ὥστε καὶ συνάπτεσθαι αὐτὸν τῷ τῆς συκοφαντίας, ὃν ἅπαξ μόνον ὑπὲρ πάσης ἀποδείξεως ὀμνύοιντο. *Vide notata supra ad Novellam XLI.*

IV. 51. περὶ τοῦ τὰς ἐπὶ σκηνῶν μήτε ἐγγύην, μήτε ὅρκον ἀπαιτεῖσθαι προσεδρείας. f) Ne à mulieribus scenicis fidejussor aut jusjurandum exigatur, quod hoc genus vitæ deserturæ non sint; ad *Joannem*, Præf. Prætor.

V. 52. περὶ τοῦ μήτε προσώπου, μήτε πράγματος, μήτε χρυσίου γίνεσθαι ἐνεχυριασμὸν, ἀλλὰ τετραπλάσιον ἀποδίδοσθαι τῷ ἐνεχυριασθέντι. καὶ περὶ τοῦ ἕτερον ἀνθ' ἑτέρου ἢ πλήξαντος, ἢ ἄλλως ἐπηρεάσαντος, μήτε πλήττεσθαι, μήτε ἄλλως ἐπηρεάζεσθαι. καὶ περὶ τοῦ τὴν παρ' ἰδιώτου γινομένην εἰς τὸν βασιλέα δωρεὰν μὴ δεῖσθαι πράξεως ὑπομνημάτων. g) Ne personæ, vel rei, vel auri alterius pro altero oppignerationes fiant, sed oppigneratione oblæso ejus quadruplum restituatur: Item, ne pro eo, qui vel percussit, vel alioqui damnum irrogavit, alius percutiatur, aut qualitercunque damnum sentiat: Et ne donatio à privato in Imperatorem facta indigeat actorum publicorum confectione; ad eundem *Joannem*.

VI. 53. περὶ τοῦ τὸν ἐν ἐπαρχίαις εἰς ὑπερόριον δικαστήριον παρισῶντα ἐγγύην διδόναι, ὡς εἰ μὴ νικήσει τὴν δίκην, δώσει ὅσον ὁ δικάζων ὁρίσοι λαβεῖν τὸν συκοφαντηθέντα. καὶ περὶ τοῦ τὸν δεχόμενον βιβλίον εἴκοσιν ἡμερῶν ἔχειν προθεσμίαν ἐπὶ διασκέψει, εἰ βούλεται δικάσασθαι, ἢ τὸν δόντα ἀνέχεσθαι δικαστήν. καὶ περὶ τοῦ μὴ ἔξω-

c) In Avthemtic. pro *de iis*, qui &c. videtur legendum *de reis*.

f) In Avthentica titulus est: *Scenicus non solum si fidejussores* &c.

g) Id. *ut non fiant pignorationes* &c.

ἐξωμοσίαν ἀπολιμπανόμενον ὀφείλειν πᾶσαν πληρῶσαι ζημίαν τῷ ἐνάγοντι, καὶ ὑπὸ ἐγγύην ἵνα λέγειν λοιπὸν τὴν δίκην, καὶ ἀπολίθεσθαι. h) Ut qui provincialem hominem extra territorium ſuum in jus producit, cautionem præbeat, quod niſi litem obtineat, præſtaturus ſit, quantum judex eum, qui calumnia tentatus eſt, accipere ſtatuerit: Item, ut qui libellum ſuſcipit, ad deliberandum, an judicio diſceptare velit, aut datum tolerare judicem, viginti dierum ſpacium habeat. Præterea quod qui poſt juratoriam cautionem in judicio non comparet, omnem litis impenſam debeat actori perſolvere, & deinceps cauſam dicere datis fidejuſſoribus. Inſuper de hypothecis militiarum, quæ ex caſu vocantur, quæ perſonæ & quando hoc jus habeant. Poſtremo & de indotatis uxoribus, ut & ipſe quartam partem in ſubſtantia viri habeant: & item vir in ſubſtantia uxoris, quando inops eſt, qui ſuperſtes manſit; ad *Joannem*, Præf. Prætor.

VII. 54. *περὶ τοῦ τὴν τῶν ἐναπογράφων διάταξιν, χώραν ἔχειν ἀφ' ὧν ἐξεφωνήθη. καὶ περὶ τοῦ παντὶ εὐκτηρίῳ οἴκῳ καὶ ἑτέρῳ τόπῳ εὐσεβεῖ ἐξεῖναι πρὸς τὰ ὅμοια ποιεῖσθαι ἐναλλαγὰς τῶν ἀκινήτων κτήσεων, δεκρέτου πραττομένου.* Quod conſtitutio, quæ ex adſcripticio & libera natos liberos eſſe vult, non his, qui ante, ſed qui poſt conſtitutionem nati ſunt, proſit: & ut venerabilium domuum œconomi immobilium ad invicem rerum eccleſiaſticarum commutationes faciant, decreto prius interpoſito, excepta ab hoc majore eccleſia; ad eundem *Joannem*. *Græce apud Haloandrum non exſtat.*

VIII. 55. *περὶ ἀμείψεως πραγμάτων ἐκκλησιαστικῶν καὶ ἐμφυτεύσεως.* Ut de cætero commutationes eccleſiaſticarum rerum non fictæ fiant ad piiſſimum Imperatorem, & hoc modo ad alias perſonas legitimas tranſeant res, ſed hæc tantummodo fiant ad imperialem domum: & ut liceat perpetuas emphyteuſes agi ab oratoriis in oratoria, decreto videlicet interpoſito, excepta ab hoc majore eccleſia: ne tamen in privatam perſonam tranſeat emphyteuſis; ad *Menam*, Archiepiſc. CPol. *Non exſtat Græce apud Haloandrum.*

h) Id. *de exhibendis & introducendis reis* &c.

IX. 56. ὥστε τὰ καλούμενα ἐμφανιστικὰ τῶν κληρικῶν ἐπὶ μὲν τῆς μεγάλης ἐκκλησίας δίδοσθαι, ἐπὶ δὲ τῶν ἄλλων ἐκκλησιῶν μὴ παρέχεσθαι. Ut ea, quæ vocantur insinuativa, super clericis in majore quidem ecclesia dentur, in aliis autem ecclesiis penitus non dentur; ad eundem *Menam.* *Græce deest apud Haloandrum.*

X. 57. περὶ κληρικῶν ἀποστάντων τῆς κατ' αὐτοὺς ἐκκλησίας, καὶ περὶ τῶν οἰκοδομούντων εὐκτηρίους οἴκους. Ut clerici, qui recedunt à suis ecclesiis, eis subrogatis præbeant emolumenta: Item de his, qui oratoria ædificant; ad eundem *Menam.* *Hæc apud Haloandrum est Novella LVIII.*

XII. 58. περὶ τοῦ ἐν ἰδιωτικοῖς οἴκοις ἱερὰν μυσταγωγίαν μὴ γίνεσθαι. Ut in privatis domibus sacra mysteria non fiant; ad *Menam*, Archiepisc. CPol. *Hæc Novella apud Haloandrum Græce desideratur.* *Latine est LVII.*

* 59. περὶ τῆς ὁσίας ὀφειλούσης γίνεσθαι εἰς τὰς τῶν τετελευτηκότων κηδείας. De exequiis, quas fieri oporteat in defunctorum funerationibus; ad *Joannem*, Præf. Prætor.

XIII. 60. περὶ τοῦ τοὺς τελευτῶντας, ἤγουν τὰ λείψανα αὐτῶν μὴ ἐνυβρίζεσθαι παρὰ τῶν δανειστῶν. καὶ περὶ τοῦ τοὺς παρέδρους μὴ δέχεσθαι διαγνώσεις χωρὶς τῶν ἀρχόντων. Ut defuncti, seu funera eorum à creditoribus ne afficiantur contumelia: & ne adsessores cognitionem causarum absque judicibus suscipiant; ad eundem *Joannem.*

XIV. 61. περὶ τοῦ τὰ ἀκίνητα τῆς πρὸ γάμων δωρεᾶς μήτε ὑποτίθεσθαι, μήτε ὅλως ἐκποιεῖσθαι παρὰ τοῦ ἀνδρὸς, μήτε συναινούσης τῆς γυναικὸς, πλὴν εἰ μὴ μετὰ ταύτην τὸ ἱκανὸν γένηται αὐτῇ. τὰ αὐτὰ δὲ κρατεῖν καὶ ἐπὶ τῆς προικός. Ut immobilia antenuptialis donationis à marito, ne consentiente quidem uxore, vel pignori obligari, vel omnino alienari liceat, nisi postea æque illi satisfieri possit; utque eadem & in dote obtineant; ad *Joannem*, Præf. Prætor.

* 62. περὶ συγκλητικῶν. De consultationibus. *Hæc novella Latine tantum servata apud Iulianum Antecessorem.* *Græce non exstat præter brevissimam Epitomen.*

XV. 63. περὶ καινοτομιῶν τῆς ἐπὶ θάλασσαν ἀπόψεως. De novis operibus contra prospectum in mare; ad *Longinum*, Præfectum Urbis CPol.

* 64. περὶ

* 64. *περὶ τῶν κηπουρῶν.* De hortulanis; ad eundem *Longinum.*

* 65. *περὶ τῶν καταλελειμμένων τῇ ἐκκλησίᾳ Μυσίας.* (i) De his, quæ relicta ſunt eccleſiæ Myſiæ. ***Latine tantum ſervata conſtitutio apud Iulianum Anteceſſorem. Graca epitome brevis apud Haloandrum, qua & ipſa apud Scrimgerum deſideratur.***

XVI. 66. *περὶ τοῦ τὰς γινομένας νέας διατάξεις μετὰ τὴν ἐμφάνισιν αὐτῶν μετὰ δύο μῆνας ἄλλους κρατεῖν.* Ut factæ novæ conſtitutiones poſt alios duos menſes, quam inſinuatæ fuerint, obtineant: Item parcit his, qui ſubtilitatem conſtitutionum in teſtamentis non obſervant, relinquendo quadrantem, & hæredis nomen aut non inſcribendo, aut non nuncupando; ad *Joannem*, Præf. Prætor.

XVII. 67. *περὶ τοῦ μηδένα κτίζειν εὐκτήριον οἶκον χωρὶς γνώμης τοῦ ἐπισκόπου. καὶ περὶ τοῦ ἀφορίσαι πρότερον τὰ περὶ τὴν ἐπιμέλειαν καὶ κατάστασιν τοῦ κτιζομένου εὐκτηρίου. καὶ περὶ τοῦ τοὺς ἐπισκόπους μὴ ἀπολιμπάνεσθαι τῶν ἰδίων ἐκκλησιῶν, καὶ περὶ ἐκποιήσεως ἐκκλησιαστικῶν ἀκινήτων πραγμάτων.* Ut nullus fabricet oratorii domum citra ſcientiam epiſcopi: & ut prius definiat, quæ ad curam & inſtitutionem oratorii ædificandi neceſſaria futura ſint. Et ne Epiſcopi abſint à ſuis eccleſiis: ac de alienatione immobilium rerum eccleſiaſticarum; ad *Menam*, Patriarcham CPol.

* 68. *ὥστε τὴν διάταξιν τοῦ εὐσεβεστάτου βασιλέως τὴν ἐπὶ ταῖς διαδοχαῖς τῶν γαμικῶν κερδῶν τὰ ἐξ ἀπαιδίας εἰσάγουσαν κέρδη κρατεῖν ἐν τοῖς μετὰ τὴν διάταξιν συμμείνασι φάκτοις, ἐπὶ δὲ τοῖς πρὸ αὐτῆς τὴν Λέοντος διάταξιν χώραν ἔχειν.* Ut conſtitutio ſacratiſſimi Imperatoris de ſucceſſionibus nuptialium lucrorum, quæ ex eo quod nulli ſint liberi, lucra introducit, obtineat in his factis, quæ acciderunt poſt conſtitutionem, in his autem quæ eam præ-

(i) Hic titulus epitomes Græcæ hujus Novellæ apud Haloandrum. Sed apud Scrimgerum, ubi ipſa Novella deſideratur, hic exſtat titulus: *περὶ τοῦ τὰ γήδια ἢ οἴκους ἢ ἀμπέλους τῇ ἁγιωτάτῃ ἐκκλησίᾳ Μυσίας εἰς ἀνάρρυσιν αἰχμαλώτων ἢ εἰς ἀποτροφὴν πτωχῶν καταλιμπανόμενα δύνασθαι ἐκποιεῖσθαι κατὰ τὸν περιεχόμενον τῇ διατάξει προσδιορισμόν.* ***Ut terrula aut domus aut vinea ſanctiſſima Eccleſia Myſia in redemtionem captivorum, aut alimoniam pauperum relicta poſſint alienari ſecundum comprehenſam hac lege diſtinctionem.***

præcesserunt, Leonis constitutio *(l. 6. §. 1. C. de secund. nupt.)* locum habeat; ad *Ioannem*, Præf. Prætor. *Hæc Novella edita à Scrimgero, & à Contio versa, non exstat apud Haloandrum.*

XX.69. *περὶ τοῦ πάντας ὑπακούειν τοῖς ἄρχουσι τῶν ἐπαρχιῶν, καὶ ἐπὶ ἐγκλήμασι, καὶ ἐπὶ χρήμασι. κἀκεῖ τὰς ὑποθέσεις ἐξετάζεσθαι, μηδενὸς ἐξῃρημένου ὑπὸ προνομίου τινὸς, χωρὶς θείου πραγματικοῦ τύπου.* Ut omnes obediant provinciarum magistratibus, sive de criminibus, sive de pecuniis agatur. Et ut causæ illic examinentur, nemine prorsus exempto per aliquod privilegium, absque pragmatica forma; ad CPolitanos. *Hæc Novella apud Haloandrum est LXVIII.*

XIX.70. *περὶ βουλευτῶν, ὥστε αὐτοὺς τότε τιμῆς πραιφεκτορίας ἐπιλαβομένους ἐλευθεροῦσθαι βουλῆς, ὅτε ἔμπρακτον ταύτην λάβοιεν.* i) De decurionibus, ut accepta dignitate præfectoria, tunc demum curia liberentur, cum in actu positam acceperint; ad eundem *Ioannem. Hæc Novella apud Haloandrum est LXIX.*

XVIII.71. *ὥστε τοὺς ἰλλουστρίους ἐν ταῖς χρηματικοῖς δι' ἐντολέων πάντως λέγειν τὰς δίκας, καὶ ἐπὶ τοῖς* INJURIARUM *δὲ ἐγκληματικοῖς κατὰ τὸ δεδομένον αὐτοῖς προνόμιον. τοῖς δὲ λαμπροτάτοις ἐξεῖναι καὶ δι' ἑαυτῶν, καὶ δι' ἐντολέων λέγειν τὰς χρηματικὰς δίκας.* Ut ab illustribus in pecuniariis causis omni modo per procuratores agatur: cum vero de injuria criminaliter agitur, duntaxat secundum privilegium ipsis ad hoc concessum. Clarissimis autem tam per se, quam per procuratores liceat pecuniarias causas agere; ad *Ioannem*, Præf. Prætor.

COLLATIO VI.

Tit. II. 72. *περὶ κουρατόρων, καὶ κηδεμόνων, καὶ τῶν νέων φροντίδος.* Ut ii qui obligatas se habere perhibent res minorum, aut eis obligati sunt, penitus ad illorum gubernationem & tutelam non accedant. Et ut curatores nullo modo cessiones suscipiant adversus eos, quorum curam gerunt, gesseruntve. Et ut hæc generaliter in omni curatione valeant, in quibus casibus leges curatores dari præcipiunt. Item, de administratione pecuniarum illis competentium, & quando eas deponi oporteat, aut reditus ex eis comparari; ad eundem *Ioannem.*

III. 73.

i) In Authentica titulus est: *ut ordinaria præfectura* &c.

III. 73. περὶ τοῦ πῶς χρὴ ἐπιτίθεσθαι τὸ πιστὸν τοῖς παρὰ δικασταῖς ἐμφανιζομένοις συμβολαίοις. k) Quomodo inſtrumentis, quæ apud judices inſinuanda ſunt, fidem apponere oporteat. Ad eundem *Joannem.*

I. 74. περὶ τῶν παίδων, πῶς χρὴ νοεῖσθαι αὐτοὺς γνησίους, ἢ νόθους, καὶ περὶ ἀπροίκων γαμῶν. l) De liberis, quomodo eos oporteat vel legitimos, vel naturales intelligi, & de indotatis nuptiis. Ad *Joannem* Præf. Prætor. *Græce edidit Scrimgerus. Apud Haloandrum occurrit Latine tantum.*

* 75. περὶ τῶν ἐκκλήτων Σικελίας. De appellationibus m) Siciliæ. *Græce deſideratur, præter Epitomem breviorem apud Scrimgerum. Ampliorem Latine ſervavit Julianus Anteceſſor.*

IV. 76. Ἑρμηνεύει τὴν προτέραν διάταξιν τὴν περὶ τῶν εἰσιόντων εἰς τὰ μοναστήρια, καὶ τὰς οὐσίας αὐτῶν καθιερούντων, ἐκ ποίου χρόνου δεῖ αὐτὴν κρατεῖν. Hæc conſtitutio interpretatur priorem conſtitutionem, (ſupra, Novellam quintam) quæ de his lata eſt, qui ingrediuntur monaſteria, & ſubſtantias ſuas conſecrant, & ex quo ipſam tempore valere oporteat. Ad *Joannem* Præf. Prætor. *Hæc Novella Latine apud Haloandrum eſt LXXV. Græce edidit Scrimgerus.*

V. 77. περὶ τοῦ τοὺς ἀσελγαίνοντας κατὰ τῆς φύσεως, καὶ τοὺς ὀμνύοντας κατὰ τοῦ Θεοῦ, καὶ τοὺς βλασφημοῦντας τιμωρεῖσθαι. n) Ut qui contra naturam luxuriantur, & per Deum adjurant, item blaſphemias in Deum ingerunt, afficiantur ſupplicio. Ad Conſtantinopolitanos. *Confer Novellam XLI.*

VI. 78. ὥστε τοὺς ἀπελευθέρους τοῦ λοιποῦ μὴ δεῖσθαι δικαίου χρυσῶν δακτυλίων, καὶ παλιγγενεσίας. καὶ ὥστε τὴν ποίησιν τῶν προικώων συμβόλων ἐπὶ τῶν ἀπελευθέρων γυναικῶν αὐτόθι ἤδη καὶ τὸν γάμον νόμιμον ποιεῖν καὶ τοὺς παῖδας γνησίους. εἰ δὲ καὶ δούλη ἐτύγχανε, καὶ αὐτὴν ἐλευθέραν εἶναι τῇ ποιήσει τῆς προικὸς, καὶ τὸν γάμον νόμιμον, καὶ τοὺς ἐξ αὐτῆς γνησίους. Ut liberti de cætero aureorum jure anu-

k) *De inſtrumentorum cautela & fide.* Id.
l) *Quibus modis naturales filii &c.* Avthentic.
m) Confer Novell. 104.
n) Avthentic. *Ut non luxurientur homines contra naturam, nec jurent per capillos Dei, aut aliquid hujuſmodi, &c.*

anulorum & reſtitutorum natalium opus ne habeant. Item ut dotalium inſtrumentorum confectio in libertinabus ipſo etiam facto legitimas reddat nuptias, & ſuos patri filios. Si forte ea ancilla ſit, ut & ipſa dotis confectione libera exiſtat, & nuptiæ legitimæ, & ex ea progeniti filii patri ſui ſint. Ad *Joannem* Præfectum Prætor.

VII. 79. περὶ τίσι χρὴ δικάζεσθαι μονάχους καὶ ἀσκητρίας. Apud quos oporteat cauſas dicere monachos & aſcetrias. Ad *Menam*, Patriarcham CPol. *Græce non exſtat apud Haloandrum. Edidit Scrimgerus.*

VIII. 80. περὶ τοῦ κοιαίστωρος. De quæſtore. c) Ad *Joannem* Præf. Prætorior.

IX. 81. διὰ τῶν ἀξιωμάτων καὶ τῆς ἐπισκοπῆς ἐλευθεροῖ οὗτος παῖδας τῆς ὑπεξουσιότητος. Conſtitutio, quæ per dignitates & epiſcopale munus filios liberat poteſtate patria. Ad ſacrum Senatum regiæ civitatis CPol.

X. 82. περὶ τῶν δικαστῶν, καὶ ὥστε μεθ' ὅρκου αἱρεῖσθαι. De judicibus, & ne cum jurejurando deligantur. Et ut judices modis omnibus appellationes ſuſcipiant. Item ne judices ſacræ alicui formæ, quæ lite pendente facta ſit de hoc, quomodo litem decidi oporteat, attendant. Ad *Joannem* Præf. Prætorior.

XI. 83. περὶ τοῦ τοὺς κληρικοὺς τοῖς ἐπισκόποις ἀποκρίνεσθαι. Ut clerici apud proprios Epiſcopos primum conveniantur, & poſt hoc apud civiles judices. Ad eundem *Joannem*. *Græce apud Haloandrum non exſtat. Edidit Scrimgerus.*

XII. 84. περὶ τῶν ὁμοπατρίων καὶ ὁμομητρίων ἀδελφῶν. De conſanguineis & uterinis fratribus. Ad eundem *Joannem*. *Græce non exſtat apud Haloandrum: edidit Scrimgerus.*

XIII. 85. περὶ τῶν ὅπλων. De armis. Ad *Baſilidem*, magiſtrum ſacrorum officiorum.

COLLATIO IX.

Tit. X. 86. ὥστε ὑπερτιθεμένους τοὺς ἄρχοντας ἀκούειν τῶν τοῦ προσιόντος δικαίων, συνελαύνεσθαι παρὰ τῶν ἐπισκόπων τοῦτο πράττειν. Καὶ ὥστε ἡνίκα ἐν ὑπονοίᾳ ἔχει τὸν ἄρχοντα, συνακροατὴν τῆς δίκης λαβεῖν

c) Alius titulus eſt περὶ τάξεως κοιαίστωρος καὶ τῶν βοηθῶν αὐτοῦ καὶ τῶν ἀντιγραφέων. *De officio quæſtoris ejusque adjutoribus & ſcribis.*

ϐεῖν τὸν τῆς πόλεως ἐπίσκοπον. καὶ περὶ τοῦ τοὺς ἐπηρεαζομένους ὑπὸ ἄρχοντος τῷ ἐπισκόπῳ προσιέναι. καὶ περὶ ἑτέρας παραφυλακῆς ὑπὸ ἐπισκόπων ὀφειλούσης πάντως κρατύνεσθαι, παρὰ ἀρχόντων γενέσθαι. Ut præsides, qui interpellantis allegata audire differunt, compellantur id facere ab episcopis. Et ut si quis præsidem suspectum habet, in cognitionem litis adhibeat, societque etiam civitatis episcopum. Item ut qui à præside offensionem patiuntur & injuriam, adeant ea de re episcopum. Deque alia cautela, quæ ab episcopis omnino corroborari, fieri vero debet à præsidibus. *Imp. Justiniani Edictum*, Ut differentes judices &c.

* 87. περὶ θανάτου αἰτίᾳ δωρεᾶς ἐκ βουλευτῶν γινομένης. De donatione mortis causa facta à decurionibus. Ad *Joannem* Præf. Pretorior.

COLLATIO VI.

Tit. XIV. 88. περὶ παρακαταθήκης καὶ διαμαρτυρίας ἐνοίκων, καὶ περὶ ἀναρτήσεως χορηγίας ἄρτων. De deposito, & attestatione ad inquilinos facta, item de suspensione erogationis panum civilium. Ad eundem *Joannem*.

COLLATIO VII.

Tit. I. 89. περὶ τῶν νόθων. p) De naturalibus liberis. Ad eundem *Joannem*.

II. 90. περὶ τῶν μαρτύρων. De testibus. Ad eundem *Joannem*,

V. 91. ὥστε ἀπαιτήσεως οὔσης προικὸς πρώτης τε καὶ δευτέρας, ὡς τοῦ ἀνδρὸς δευτερογαμήσαντος, προτιμᾶσθαι τὴν προτέραν γυναῖκα, ἢ τοὺς ἐκ τοῦ προτέρου γάμου παῖδας. καὶ ὥστε εἰ βουληθείσης τῆς γυναικὸς ἤτοι τοῦ καταγράψαντος ὑπὲρ αὐτῆς τὴν προῖκα, δοῦναι τῷ ἀνδρὶ τὰ καταγραφέντα, ἀναβάλλεται ὁ ἀνὴρ ὑποδέξασθαι, λυθέντος τοῦ γάμου, ἀπαιτεῖσθαι αὐτὸν τὴν ὑπ' αὐτοῦ καταγραφεῖσαν προγαμιαίαν δωρεάν. καὶ ὑποδεξάμενον δὲ προῖκα, μηδὲ προγαμιαίαν διδόναι δωρεάν. Ut exactione instante primæ & secundæ dotis, nempe viro ad secundas digresso nuptias, prior uxor, aut ex priore matrimonio suscepti liberi præferantur. Utque si uxor, aut is, qui dotem pro ea conscripsit, in dotem conscripta tradere voluerit, & maritus ea suscipere differat: soluto

p) Authentic. *Quibus modis afficiuntur*, &c.

soluto matrimonio nihilominus ab eo per ipsum conscripta exigatur donatio ante nuptias. Et ne donationem ante nuptias præstet, qui quo minus dotem acciperet, in causa non fuit. Ad *Ioannem* Præfectum Pretorior.

III. 92. περὶ τῶν εἰς παῖδας ἀμέτρων δωρεῶν. De immensis donationibus collatis in filios. Ad eundem *Ioannem*.

COLLATIO VIII.

Tit. II. 93. περὶ ἐφέσεως, ὥστε εἰ κινουμένης δίκης παρὰ ἐφέτῃ ἐπὶ αἱρετοὺς ἔλθωσιν οἱ λιτιγάτωρες, καὶ ἐν τοσούτῳ διαδράμοι ἡ διετία, καὶ συμβῇ ἐπὶ τὸν ἐφέτην αὖθις τὴν δίκην ἐπανελθεῖν, μὴ ἀντιτίθεσθαι τὴν τῆς διετίας παραδρομήν. De appellationibus, ut si mota apud appellationis judicem causa, litigatores ad arbitros deveniant, intereaque temporis biennium decurrat, & contingat denuo causam ad appellationis redire judicem: ne biennii decursus objiciatur. Ad eundem *Ioannem*.

COLLATIO VII.

Tit. IV. 94. ὥστε ἀκωλύτως ἐπιτροπεύειν τὰς μητέρας τῶν παίδων, εἰ καὶ ὑπευθύνους αὐτοὺς ἔχοιεν, ἢ εἰ καὶ εἶεν αὐτοῖς ὑπεύθυνοι, καὶ μηδὲ ὅρκον ὑπεχούσας, ὡς οὐ δευτερογαμοῦσι. Ut sine prohibitione matres filiorum tutelam suscipiant, licet eos sibi habeant obnoxios, aut etiam ipsæ illis obnoxiæ sint, quamvis iusiurandum non præstent, quod nuptias iteraturæ non sint. Ad eundem *Ioannem* Præf. Prætor.

VI. 95. ὥστε τοὺς ἄρχοντας πεντήκοντα ἡμέρας μετὰ τὴν ἀρχὴν ἐν ταῖς ἐπαρχίαις διατρίβειν, εἴτε στρατιωτικὴν ἔχοιεν, εἴτε πολιτικήν. q) Ut magistratus à deposita administratione quinquaginta dies commorentur in suis provinciis, sive militarem, sive civilem functionem gesserint. Ad eundem *Ioannem*.

VII. 96. περὶ τῶν ἐκβιβαστῶν, καὶ τῶν αἰτιωμένων, καὶ ἀνταιτιαθέντων. De executoribus, & his, qui conveniuntur & reconveniuntur. Ad eundem *Ioannem*.

VIII. 97. περὶ ἰσότητος προικός τε καὶ πρὸ γάμου δωρεᾶς. ἔχει δὲ καὶ ἄλλα κεφάλαια. De æqualitate dotis & donationis ante nuptias; habet autem & alia capitula. Ad eundem *Ioannem*.

COLLA-

q) In Authentica titulus est *De administratoribus*.

COLLATIO VIII.

Tit. I. 98. ἡ διάλαξις ὥστε μηδὲ τ ἄνδρα τὰ ἐκ τ προικὸς, μηδὲ τὴν γυναῖκα τὸ ἐκ τ πρὸ γάμυ δωρεᾶς κέρδ☉ οἰκειῦσθαι, ἀλλὰ φυλάτἶειν τὴν δεσπο͂τείαν τοῖς ἑαυἶῦ παισὶ, κἂν εἰς δευἶέρυς μὴ ἀφίκοιν͂το γάμυς. Neque vir ex dote, neque mulier ex donatione ante nuptias proveniens lucrum proprietatis jure teneant, ſed conſervent dominium filiis ſuis: vel ſi ad ſecundas nuptias non veniant. in lucro ſolum uſumfructum obtinentes. Et ut qui diuortio matrimonium dirimunt, ſi dotem aut ante nuptias donationem lucrentur, ſimiliter & ipſi dominium filiis conſervent: perſona, quæ uſumfructum habet, cogenda filios alere. Si vero bona gratia ſolvatur matrimonium, & videantur quædam occaſione damni dati detenta eſſe: ut hac arte perempta, ea, quæ detinentur, reſerventur filiis. Ad *Ioannem* Præf. Prætor. *Hac Novella Græce non exſtat apud Haloandrum, edidit Scrimgerus.*

COLLATIO VII.

Tit. IX. 99. περὶ ἀλληλεγγύων. De duobus reis promittendi, qui vice mutua fidejuſſores accepti ſunt. Ad eundem *Ioannem.*

X. 100. περὶ τῦ χρόνυ τῆς ἐπὶ τῇ προικὶ ἀναργυρίας. De tempore non numeratæ dotalis pecuniæ. Ad eundem *Ioannem.*

* 101. περὶ βυλευἶῶν. De decurionibus. Ad eundem *Ioannem.*

* 102. περὶ τῦ μοδεράτωρ☉ Ἀραβίας. De moderatore Arabiæ. Ad eundem.

* 103. περὶ τῦ ἀνθυπάτυ Παλαιςίνης. De proconſule Palæſtinæ. Ad eandem.

* 104. περὶ πραίτωρ☉ Σικελίας. De prætore Siciliæ. *Hujus Novellæ tantum Epitome exſtat apud Haloandrum Græce, à Scrimgero omiſſa. Apud Iulianum antecesſorem Latine. Confer Novell. LXXV.*

COLLATIO IV.

Tit. III. 105. περὶ τῶν ὑπάτων. De Conſulibus. Ad *Strategium,* Comitem ſacrarum largitionum.

COLLATIO IX.

Tit. XI. 106. περὶ τῶν ναυἶικῶν δανείων. De uſuris nauticis. Ad *Petrum*

trum Præfectum Prætoriorum. Hæc Novella (per CX. abrogata) apud Haloandrum Latine legitur infra CXXX. Græce edidit Scrimgerus.

COLLATIO VIII.

Tit. III. 107. περὶ τῶν ἀτελῶν βουλήσεων, καὶ τῶν εἰς παῖδας γινομένων νεμήσεων. De testamentis imperfectis, & bonorum in filios divisionibus. Ad *Bassum*, Comitem rerum domesticarum, vicem tenentem *Ioannis* Præf. Prætor.

IV. 108. περὶ τῶν ἀποκαταστάσεων. De restitutionibus. Ad eundem *Bassum*.

V. 109. περὶ αἱρετικῶν τῇ πίστει γυναικῶν. r) De mulieribus fide hæreticis. Ad *Ioannem*, Præf. Prætor.

VI. 110. περὶ τῶν τόκων. De nauticis usuris. *Novella qua rescinditur, quæ supra fuit CVI.* Ad eundem *Ioannem*.

VII. 111. περὶ τοῦ χρόνου τῶν ἁρμοζουσῶν ἀγωγῶν τοῖς εὐαγέσι τόποις. s) De tempore actionum, quæ sacris locis competunt. Ad *Theodotum*, Orientalium Prætoriorum Præfectum. *Apud Haloandrum & Scrimgerum Græce Epitome, sed apud Scrimgerum etiam integra inter edicta Justini quintum.*

VIII. 112. περὶ τῶν ἐπιδίκων, καὶ περὶ τοῦ ὀφείλουσης γενέσθαι παρὰ τῶν ἐναγόντων ἀσφαλείας πρὸ τῆς τῶν ἐναγομένων ὑπομνήσεως, καὶ πηνίκα οὐ δύναται ὁ ἐνάγων ἀποχρήσασθαι τῷ προνομίῳ τοῦ μὴ ἐνάγειν αὐτὸν μὴ βουλόμενον. De litigiosis, & de cautione, quæ ante reorum citationem præstari debet ab actoribus, & quando actor privilegio uti nequeat, quod invitus agere non compellatur. Ad eundem *Theodotum*.

XI. 113. ὥστε ἐν μέσῳ δίκης μὴ γίνεσθαι θείους τύπους, ἢ θείας κελεύσεις, ἀλλὰ κατὰ τοὺς γενικοὺς νόμους τέμνεσθαι τὰς ὑποθέσεις. καὶ ὥστε τὴν παροῦσαν διάταξιν πρὸ τῆς τῶν προσώπων βεβαιώσεως ἐνάπτεσθαι τοῖς πραττομένοις. In medio litis ne fiant sacræ formæ, aut sacræ jussiones, sed secundum generales leges causæ decidantur. Et

r) In Avthentic. titulus est: *De privilegiis dotis hæreticis mulieribus non præstandis.*

s) Hæc constitutio innovat Constitutionem IX, quæ præscriptionem centum annorum venerabilibus locis dederat.

Et ut præſens conſtitutio ante perſonarum in judicio confirmationem inſeratur actis judiciariis. Ad eundem *Theodotum.*

X. 114. περὶ θείων κελεύσεων. t) De ſacris juſſionibus. Ad *Theodotum*, Præf. Prætor. *Hujus Novellæ epitome tantum Græce ſupereſt. Latinam integram ſervavit Avthentica. Apud Iulianum non exſtat.*

XII. 115. Ἓξ ἔχει κεφάλαια. ά. Ὥστε ἐν τῇ ἐξετάσει τῶν ἐκκλήτων, καὶ τῶν ἀναψηλαφήσεων, καὶ τῶν ἐκ τῶν δικαστῶν ἀναφορῶν, κατ' ἐκείνους τοὺς νόμους τέμνεσθαι τὰς ὑποθέσεις, τοὺς κρατοῦντας ἐν τῷ καιρῷ τῆς ψήφου ἢ τῆς μηνύσεως, οὐ μὴν τοὺς ὕστερον τεθέντας. β. Εἰ τῶν δικαζομένων τὸ ἓν μέρος ἀποτάξεται ταῖς δικαιολογίαις ἀρκούμενον, τὸ δὲ ἕτερον ὑπερτίθεται, ὡς οὐκ ἀρκούμενον, ὁ δικαστὴς διδότω ἕνα, καὶ δεύτερον, καὶ τρίτον μῆνα προθεσμίαν. τούτων δὲ παρελθόντων μηκέτι ἀναμενέτω ἀλλὰ ψῆφον διδότω. γ'. Αἰτίαι τοῖς γονεῦσι κατὰ τῶν παίδων τῆς εὐλόγου ἀχαριστίας. δ'. Αἰτίαι τοῖς παισὶ τῆς κατὰ γονέων εὐλόγου ἀχαριστίας. έ. Ὥστε τοὺς πενθοῦντας καὶ τοὺς προσήκοντας αὐτοῖς ἐντὸς τῶν ἐννάτων ἐκ μηδεμιᾶς συνέχεσθαι, ἢ ὑπομιμνήσκεσθαι. ς'. Περὶ ἀντιφωνήσεως καὶ ὁμολογιῶν, εἴ τις ἀντιφωνήσει ἢ ὁμολογήσει τὸ ἱκανόν σοι ποιῶ, ἢ τὸ ἱκανόν σοι γενήσεται παρ' ἐμοῦ καὶ τοῦδε, ἢ τὸ ἱκανόν σοι γενήσεται παρ' ἐμοῦ δὴ ἢ τοῦδε ἢ τοῦδε. u) Conſtitutio ſex habet Capitula. 1. Ut cum de appellationibus, & retractationibus, & relationibus judicum cognoſcitur, ſecundum illas leges controverſiæ decidantur, quæ tempore latæ ſententiæ & ſuggeſtionis obtinebant, non quæ poſtea promulgatæ ſunt. 2. Si altera litigantium pars renunciet ſe allegationibus contentam fore, altera vero differat, quaſi non contenta: judex dato unius, & item alterius, & tertii menſis dilationem, his autem præteritis non amplius expectato, ſed proferto ſententiam. 3. Quæ cauſæ ingratitudinis rationabiliter filiis objici poſſint à parentibus. 4. Quæ rurſum cauſæ ingratitudinis rationabiliter poſſint parentibus objici à filiis. 5. Ut lugentes, & qui genere illis proximi ſunt, nulla de cauſa intra nonum diem præhendantur, voċenturque in jus. 6. De conſtitutæ pecuniæ obligatione & ſpon-

t) Ut divinæ juſſiones ſubſcriptionem habeant glorioſiſſimi Quæſtoris.

u) Ut, cum de appellatione cognoſcitur, &c.

ſponſionibus, ſi quis ita pecuniam conſtituat aut ſpondeat, SATIS TIBI FACIO: aut SATIS TIBI FIET A ME, ET HOC ET ILLO: aut SATIS TIBI FIET A ME, AUT HOC, AUT ILLO. Ad eundem *Theodotum*.

IX. 116. περὶ ϛρατιωτῶν. x) De militibus. Ad eundem Theodotum. *Apud Iulianum deſideratur.*

XIII. 117. περὶ διαφόρων κεφαλαίων, ϗ λύσεως γάμων. y) De diverſis capitulis, & ſolutione matrimoniorum. Ad eundem.

COLLATIO IX.

Tit. I. 118. Ἀναιρεῖ τὰ ἀδγνατικὰ καὶ κογνατικὰ δίκαια, καὶ τυποῖ τὰς ἐξ ἀδιαθέτου κλήσεις. z) Jura adgnationis & cognationis tollit, & præſcribit ſucceſſiones ab inteſtato. Ad *Petrum*, Præf. Prætorior.

II. 119. ὥϛε τὴν διὰ τοὺς γάμους δωρεὰν εἰδικὸν συνάλλαγμα εἶναι, καὶ περὶ τῶν ἑτέρων κεφαλαίων. Ut ſponſalitia largitas ſive donatio propter nuptias, ſpecialis contractus ſit, & de aliis capitulis. Ad eundem *Petrum*.

III. 120. περὶ ἐκποιήσεως, καὶ ἐμφυτεύσεως ἐκκλησιαϛικῶν πραγμάτων. De alienatione, & emphyteuſi rerum eccleſiaſticarum. Ad eundem.

* 121. περὶ τοῦ τὰς μερικὰς καταβολὰς τῶν τόκων εἰς τὸ διπλάσιον καταλογίζεσθαι. Ut particulares uſurarum ſolutiones in duplum computentur. Ad *Baſilium*, (al. *Arſilium*,) Tarſi Præſidem.

* 122. ἔδικτον περὶ διατυπώσεως τεχνιτῶν. Edictum de formula artificum. *Apud Haloandrum Græce tantum Epitome. Sed habetur apud Scrimger. inter edicta Juſtiniani ſextum, Apud Iulianum deſideratur.*

XV. a) 123. περὶ ἐκκλησιαϛικῶν διαφόρων κεφαλαίων. b) De eccleſiaſti-

x) Titulus in Avthentic. *Ut neque miles, neque fœderatus* &c.

y) Ut liceat matri & aviæ &c.

z) De hæreditatibus ab inteſtato venientibus &c.

a) Hic eſt ultimus titulus Collationis NONAE ſive ultimæ Avthenticarum in veteribus editionibus. Neque illa plures quam quindecim titulos habet. Recentiores autem aliis additis, & mutato etiam interdum ordine, numerant titulos unum & quinquaginta. Sic SECUNDAE Collationis computant titulos octo, cum in Avthentica tantum ſint ſex. In Collatione TERTIA titulos octo pro ſeptem, in QUARTA titulos XXIV, pro ſeptem, in QUINTA titulos XXVI, pro viginti: atque in SEXTA XVII, pro quaduordecim; in SEPTIMA undecim pro decem; & in OCTAVA pro tredecim, titulos duodeviginti.

b) De ſanctiſſimis Epiſcopis, clericis & monachis.

ſiaſticis diverſis Capitulis. XLIV. Ad *Petrum*, Magiſtrum Sacrorum Officiorum. Quæ in Haloandri editione p. 177. v. 5. à fine exſtant, à verbis εἰ γὰρ τοὺς πολίτικους, usque ad verba p. 178. v. 12. à fine, θεσπίζομεν ὁσάκις χρεία γένηται, repetita ſunt ex Novella 137. & in aliis editionibus rectius hoc loco omittuntur.

V. 124. περὶ δικαζομένων. c) De litigatoribus, & de ſportulis, & ut quæ jubentur, referendarii compleant, neque ſe cauſæ immiſceant, & per ſe exſequantur. Ad *Petrum*, Præf. Prætorior.

IV. 125. περὶ δικαστῶν. d) De judicibus. Ad *Gabrielem*, Prætoriorum Præfectum.

* 126. ἴσον θείου νόμου περὶ ἐκκλήτων. Exemplum ſacræ formæ de appellationibus. Ad *Petrum*, Præfectum Prætor.

VII. 127. περὶ ἀδελφοπαίδων κληρονομούντων ἅμα τοῖς ἀνιοῦσι, περὶ ἑτέρων κεφαλαίων. Ut fratrum filii ſuccedant pariter ad imitationem fratrum, aſcendentibus etiam exſtantibus, & ut mulieres non inſinuata antenuptiali donatione non lædantur: non inſinuans autem vir, etſi competat nuptiale lucrum, eo non fruatur: & rurſus ut mulieres non de ſecundo nubentes, dominæ ſint partis ſponſaliciæ largitatis, quantum pars facit unius filii: & ut ſimiles ſint pœnæ utriusque ſexus, dum ſine cauſa rationabili repudium mittitur. Ad *Baſſum*, Præfectum Prætor. *Hæc Novella apud Haloandrum Græce deſideratur. Edidit Scrimgerus.*

XIV. 128. περὶ τῆς τῶν δημοσίων ἀνύσεως καὶ καταβολῆς, καὶ ἑτέρων κεφαλαίων. e) De publicis tributis expediendis, & ſolvendis, neque non aliis capitulis XXVI. Ad *Petrum*, Præfectum Prætoriorum.

* 129. περὶ τῶν Σαμαρειτῶν. De Samaritis. Ad *Areobindum*, Præfefectum Prætorior. *Hæc Novella apud Haloandrum deeſt.*

* 130. περὶ παρόδου στρατιωτῶν. De tranſitu militum. Ad *Petrum*, Præf. Prætor. Apud Haloandrum CXXIX.

XI. 130. De uſuris nauticis. *Latine apud Haloandrum. Incipit:* Nuncium audivimus à Tua Celſitudine. Ad *Petrum*, Præf. Prætor. Sed vide, quæ ſupra CVI.

c) Ut litigantes jurent, &c.

d) Ut judices non exſpectent ſacras juſſiones, &c.

e) De Collationibus & aliis Capitulis.

VI. 131. περὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν κανόνων, f) καὶ προνομίων εἰς τὰς ἁγιωτάτας ἐκκλησίας ὁρώντων. De ecclesiasticis titulis (canonibus) & privilegiis, quæ sacrosanctas respiciunt ecclesias.

XII. 132. ἔδικτον περὶ πίστεως. Edictum de fide, ad CPolitanos, de interdictis Collegiis hæreticorum. *Incipit:* πρῶτον εἶναι καὶ μέγιστον ἀγαθόν. *Deest apud Julianum.*

* 133. περὶ μοναχῶν, καὶ ἀσκητηρίων, καὶ διαγωγῆς αὐτῶν. De monachis, & ascetriis, & eorum conversatione. Ad *Menam*, Patriarcham CPol. *Deest apud Julianum.*

IX. 134. περὶ τοποτηρητῶν, καὶ μοιχευομένων γυναικῶν, καὶ ἑτέρων κεφαλαίων. g) De vicariis, seu locum tenentibus. Item de mulieribus adulterium committentibus, & aliis capitulis. Ad *Musonium*, Præfectum Urbis CPol.

* 135. περὶ τοῦ μὴ ἀναγκάζεσθαί τινας ἐκστασίῳ χρήσασθαι. Ne quis cogatur bonis cedere. *Deest apud Julianum.*

* 136. περὶ ἀργυροπρατικῶν συναλλαγμάτων. De argentariorum contractibus. *Apud Scrimgerum habetur, inter edicta Justiniani nonum.*

* 137. περὶ χειροτονίας ἐπισκόπων καὶ κληρικῶν. De ordinatione Episcorum & Clericorum. Ad *Petrum*, Magistrum Officiorum. *Hæc Novella centesima vigesima tertia inserta apud Haloandrum, uti & in Basilicis. Sed apud Julianum deest.*

* 138. περὶ βασιλικῆς ἑρμηνείας, καὶ περὶ τοῦ τοὺς κατὰ μέρος καταβαλλομένους τόκους τὸ διπλοῦν μὴ ὑπερβαίνειν. De interpretatione à principe facta. Et ut usuræ particulatim solutæ duplum sortis non excedant. Ad *Hermogenem*, Magistrum Officiorum. *Græce exstat tantum brevis Epitome. Latine servavit Julianus antecessor.*

* 139. Συγχώρησις ποινῆς περὶ τῶν ἀθεμίτων γάμων. Remissio pœnæ illicite contractarum nuptiarum. Ad *Florum*, Comitem sacrarum privatarum. *Deest apud Julianum.*

* 140. ὥστε δύνασθαι κατὰ συναίνεσιν λύειν τὸν γάμον. Ut consensu matrimonium solvi possit. *Deest apud Haloandrum. Sed inter Justini constitutiones secundam Scrimgerus edidit.*

* 141.

f) Jubentur quatuor Synodorum Canones, legum vicem obtinere. In Basilicis pro quatuor recipiuntur septem. Confer Beveregii Prolegomena ad Synodicum §. XI.

g) Ut nullo judicum &c.

* 141. ἔδικτον περὶ ἀσελγευόντων. Edictum de his, qui luxuriantur contra naturam. Ad Constantinopolitanos. *Confer Novell. 77. Hi sunt* νόμοι σφοδροὶ κατὰ τῶν ἀσελγαινόντων, quos latos à Justiniano scribit Cedrenus. *Apud Julianum hac Novella desideratur.*

* 142. περὶ τῶν εὐνουχιζόντων. De his, qui eunuchos faciunt. Ad *Marthanem.* Deest apud Julianum.

COLLATIO IX.

Tit. XIII. 143. περὶ γυναικὸς ἁρπαγείσης. De raptis mulieribus, ad *Areobindum,* Præf. Prætorior. Latine servavit Avthentica: Græce non exstat. Confer infra 150.

* 144. περὶ Σαμαρειτῶν. De Samaritanis, ad *Diomedem,* Præf. Prætor. *JUSTINI hanc esse Novellam notat Cujacius hîc & ad Novellam 121. Deest apud Julianum.*

* 145. ὥστε τοῦ λοιποῦ μηδεμίαν ἄδειαν ἔχειν τὸν δοῦκα ἤτοι βιοκωλύτην κατὰ Φρυγίαν ἑκατέραν παραγίνεσθαι, ἤ τινας τῶν αὐτοῖς προσηκόντων στέλλειν, καὶ συνέχειν τινάς, ἀλλὰ μηδὲ τοὺς ἐκ τῶν ἐπαρχιῶν αὐτῶν πρὸς τοὺς τοιαύτας ἀρχὰς ἔχοντας, ἐπί τε Λυκαονίᾳ, καὶ Λυδίᾳ τρέχειν, καί τινας παρ' αὐτοῖς ὑπὸ μέμψιν ποιεῖσθαι, τῶν πολιτικῶν ἀρχόντων ἱκανῶν καθεστώτων ταῖς ἀναφυομέναις ὑποθέσεσιν ἐπεξιέναι. Ut nullam de cætero licentiam dux aliquis, aut cohibendis violentiis præpositus habeat ad utranque Phrygiam accedendi, aut quosdam sibi conjunctos eo dirigendi, ut aliquos comprehendant. Sed neque earum provinciarum incolæ ad eos, qui tales magistratus in Lycaonia & item in Lydia gerunt, decurrant, apudque ipsos contra aliquos querelam instituant: cum civiles magistratus abunde sufficiant ad hujusmodi emergentes casus persequendos. Ad *Areobindum,* Præf. Prætoriorum. *In Juliani Epitome & hæc & quæ sequuntur Novellæ non exstant.*

* 146. περὶ Ἑβραίων, πῶς δεῖ τὰς γραφὰς ἀναγινώσκειν. De Hebræis, quomodo oporteat eos Scripturas legere Latine vel Græce vel alia lingua: & ut locis suis expellantur, qui non credunt judicium aut resurrectionem, vel negant angelos. Ad eundem *Areobindum.*

* 147. ὥστε τὰς ἐποφειλομένας λοιπάδας τοῖς ὑπάρχοις, ἢ ταῖς λαργιτιῶσιν ἢ ταῖς πριβάταις, ἢ τῷ θείῳ πατριμονίῳ συγχωρεῖσθαι ἐν παντὶ εἴδει

εἴδει ἄχρι τῆς παρελθούσης ἑβδόμης ἐπινεμήσεως καὶ αὐτῆς ἐφείλειν. Ut ea, quæ præfectis, aut largitionibus, aut rebus privatis, aut ſacro patrimonio debentur in reliquis, in quacunque ſpecie usque ad præteritam ſeptimam indictionem & ipſam indulgeantur. Ad eundem *Areobindum.*

* 148. περὶ συγχωρήσεως λοιπάδων δημοσίων. De indulgentia tributariorum reliquorum. *Græce inter JUSTINI è Curopalata Imp. Conſtitutiones primo loco p. 422. Scrimgerus edidit. Vertit è Græco præter Agylæum etiam Contius.*

* 149. περὶ τοῦ προῖκα τοὺς τῶν ἐπαρχιῶν ἄρχοντας γίνεσθαι ἐκ δεήσεως τῶν τε θεοφιλεστάτων Ἐπισκόπων καὶ κτητόρων, καὶ οἰκητόρων τῶν ἐπαρχιῶν, πρὸς τὸν εὐσεβέστατον Βασιλέα, ἐφ᾽ ᾧ τὸν ὀνομαζόμενον τὸ δημόσιον ἀσφαλίζεσθαι. Εἰ δὲ ὑπέρθωνται τοῦτο πρᾶξαι, μηδενὶ προσιέναι κατὰ τοῦ ἄρχοντος ὁτιοῦν πράττοντος, προφάσει τῶν δημοσίων. Ut DEI amantiſſimi Epiſcopi cum provinciarum indigenis & incolis, quos ſibi præſides eſſe velint, eos ſibi à ſacratiſſimo Principe concedi petant, iis gratis præſides fiant: ut tamen qui in præſidem petitur, idonee fiſco caveat: Si vero præſidem petere diſtulerint, ut tum adverſus eum, qui ipſis præſes miſſus fuerit, quodcunque etiam occaſione publicorum titulorum fecerit, querelam inſtituere nequeant. *Hanc quoque Novellam JUSTINI eſſe obſervat Cujacius, & inter Juſtini Novellas vulgavit Scrimgerus. Apud Haloandrum non exſtat.*

* 150 περὶ γαμηθείσης τῷ ἁρπάσαντι αὐτήν. De ea, quæ raptori ſuo nubit. Exſtat tantum Græca apud Haloandrum Epitome. Apud Julianum & hæc & quæ ſequuntur Novellæ, non leguntur.

* 151. περὶ τοῦ μὴ διαχθῆναι ἢ παραστῆναι βουλευτὴν ἢ ταξεώτην δίχα βασιλικῆς κελεύσεως ἐμφανιζομένης τοῖς ὑπάρχοις. Ne decurio, aut cohortalis perducatur in jus, ſiſtaturve judicio citra juſſionem principis, quæ inſinuetur præfectis. Ad *Areobindum,* Præf. Prætor.

* 152. περὶ τοῦ τοὺς ἐπὶ δημοσίοις προϊόντας θείους τύπους μὴ ἄλλως ἐρρῶσθαι, εἰ μὴ ἐγένοντο ἢ γένοιντο ἐμφανεῖς τοῖς τῶν πραιτωρίων ἐνδοξοτάτοις ὑπάρχοις, καὶ ἐντεῦθεν κυρωθείησαν. Ne ſacræ formæ, quæ de cauſis procedunt publicis, aliter robur accipiant, quam glorio-

gloriosissimis prætoriorum præfectis insinuatæ sint, vel fuerint, illicque habeantur ratæ. Ad *Joannem*, Præf. Prætor.

* 153. περὶ τῶν χαμαιῤῥιπτῶν βρεφῶν. De infantibus expositis. Ad *Menam*, Præf. Prætor. Illyrici.

* 154. περὶ τῶν ἐν Ὀσροήνῃ ἀθεμίτως συναλλαττόντων. De his, qui in Osdroëna illicitas contrahunt nuptias. Ad *Florum*, Comitem sacrarum rerum privatarum. *Conferenda Justini Constitutio tertia apud Scrimgerum p. 424.*

* 155. περὶ τοῦ δεῖν τὰς μητέρας ὑποκεῖσθαι ἐπιτροπικοῖς λογισμοῖς. Ut matres etiam tutelæ rationibus obnoxiæ sint. Ad *Belisarium.*

* 156. περὶ τῆς μεριζομένης γονῆς τῶν γεωργῶν. De prole partienda inter rusticos.

* 157. περὶ τῶν ἐν ἀλλοτρίοις χωρίοις γαμούντων γεωργῶν. De rusticis, qui in alienis prædiis nuptias contrahunt. Ad *Lazarum*, Comitem Orientis.

* 158. περὶ τοῦ παραπέμπεσθαι τὸ τῆς διασκέψεως δίκαιον καὶ ἐπὶ ἀνήβων. Ut deliberandi jus etiam ad impuberes transmittatur.

COLLATIO IX.

Tit. VIII. 159. ὥστε τὰς ὑποκαταστάσεις μέχρι ἑνὸς βαθμοῦ ἵστασθαι. Ut restitutiones fideicommissi usque ad unum gradum consistant. Ad *Petrum*, Præfectum sacrorum Prætoriorum, secundo Exconsulem & Patricium.

* 160. ἴσον θείου πραγματικοῦ τύπου περὶ τόκων. Exemplum sacræ pragmaticæ formæ de usuris; ad *Papium.*

* 161. περὶ τῶν ἀρχόντων. De provinciarum præsidibus. *Inter TIBERII Secundi, Imperatoris Constitutiones tertia apud Scrimgerum, quâ confirmantur Novellæ VIII. XCV. & CXXVIII.*

* 162. Θεῖος τύπος καταπεμφθεὶς Δομινικῷ ἐνδοξοτάτῳ ὑπάρχῳ περὶ διαφόρων κεφαλαίων. Sacra forma transmissa *Dominico* gloriosissimo prætoriorum Illyricianorum præfecto, de diversis capitulis.

* 163. περὶ κουφισμῶν δημοσίων. De relevatione tributorum publicorum· *Inter* Tiberii II. *Imp. Constitutiones apud Scrimgerum ultima.*

* 164. περὶ κληρονόμων. De hæredibus. *Secunda apud Scrimgerum inter ejusdem* Tiberii *Constitutiones.*

* 165. γενικὸς τύπος περὶ ἀπόψεως θαλάσσης. Generalis forma de prospectu in mare, scripta *Dominico* gloriosissimo prætoriorum præfecto, confirmans constitutionem Zenonis. *Quæ sequuntur constitutiones tres, à Cujacio commentario ad Novellas addita ex Basilicis, atque inde à Contio aliisque repetita, apud Haloandrum, Scrimgerum, Julianum desiderantur.*

* 166. περὶ ἐπιβολῶν. De prædiorum sterilium ad fertiles impositione.

* 167. γενικὸς τύπος περὶ νομῆς πῶς δεῖ στέλλεσθαι εἰς αὐτὴν, βίους ἐνδοξοτάτου ἐπάρχου. Generalis forma de missione in possessionem.

* 168. γενικὸς τύπος περὶ ὁμοδούλων. Forma Præfecti prætorio de his, qui eidem domino subjecta prædia possident.

NOVELLARUM JUSTINIANI Editiones & Interpretationes.

1. Versio vetus & elegans, sed contractior in Epitomes potius modum, auctore *Juliano* Ancessore CPolitano Exconsule & Patricio, Justiniani ipsius temporibus suppare, atque eodem ni fallor cui Priscianus Grammaticus libros suos dedicavit, dividitur in libros duos, quorum prior ad novellam 63. progrediens titulis 101. posterior 135. distinguitur, & quasdam Novellas Græce exstantes non attingit, alias vicissim exhibet, quasGræce non habemus,uti ex superiore indice licet cognoscere. Prodiit, ne priores imperfectiores editiones Nic. Boërii, Lugd. 1512. Venet. 1537. 8. memorem, in Corpore Juris glossato ad calcem avthenticarum Lugd. 1550.formâ majoris folii,ubi ut titulus etiam profitetur,*adjectus est nunc primum libellus Novellarum D. Justiniani, è Græca Epitome in latinum Compendium conversus, & partim ex jam olim excuso, sed imperfecto atque informis, partim ex MS. exquisito, eleganti & copioso exemplari concinnatus.* Ab eo tempore recusa sæpius lucem etiam vidit Lugd. 1560. 8. curante Lud. Miræo, & Brugis Flandriæ 1565. 4. cum præf. Hub. Goltzii & notis, nec non Ilerdæ ex recensione Antonii Augustini cum ejus Scholiis, 1567. 8. atque iisdem Scholiis Augustini additis, ex Bibliotheca Pithoeorum cum variis lect.

lect. & Francisci Pithoei Glossario, Basil. 1576. * fol. & cum iisdem Augustini Scholiis & Pithoei Glossario curante Francisco Desmarés, Paris. 1689. fol. qui Pithoeorum observationes ad Codicem: & Legum Romanarum Mosaicarumque collationem notis illustratam adjunxit.

2. Versio & ipsa vetus, sed minus elegans, quæ venit nomine *avthentica*, quoniam ad literam facta est & κατὰ πόδα, atque in foro à multis recepta sæculis, incertum quo interprete vel quibus interpretibus, sunt enim, qui plures volunt & tam antiquos, † ut à Gregorio M. lectam putent, vestigiaque ejus in Gregorii lib. XI. Epist. 54. & in Isidori Libro Canonum Eccles. & in Capitulis Regum Francorum, nec non in Concilio Paris. quod sub Ludovico Pio habitum est, sibi videantur deprehendere. Certe haud dubium videtur versionem hanc diu ante *Bulgarum* vel *liurguntionem* Pisanum elaboratam esse, qui ambo sæculo duodecimo vixerunt (eodem scilicet, quo Irnerius, quem *avthenticarum* ** *Codici insertarum* auctorem esse negant Joh. Strauchius in Irnerio non errante, & Alex. Arnoldus Pagenstecherus in Irnerio injuria vapulante: sed rectius Nobiliss. vir Cornelius von Bynkershoeck in Diss. de auctore avthenticarum docet, plerasque esse Irnerii, quasdam etiam Martini & Azonis, & fortasse quasdam Rogerii, Bulgari, Placentini, Pilei, Joannis, Bagarotti, Rofredi, Jacobi & Angonis de Porta Ravegnana, Hugolini, Antonini Lyi, qui jurisprudentiæ instaurandæ sæculo XII. & XIII. operam suam addixerunt. Ut vero ad avthenticam Novellarum Versionem redeam, illa in *novem Collationes* circa idem tempus disposita est à JCtis Papiensibus sub Friderico II. sæculo XIII. Collationis autem decimæ loco Hugolinus librum feudalem Oberti de Orto subjecit. Hæc Versio XCVIII. tantum novellas complectitur, quæ solæ etiam à glossatoribus Bartolo, Baldo, Accursio, Angelo de Ubaldis Perusino, Jacobo de Belviso, Joanne &c. illustrantur, & solæ videntur in foro auctoritate pollere. Excusa est hæc versio in antiquioribus quidem editionibus Corporis Juris sincera frequentissime, in posterioribus interpolata plurium additione novellarum ex aliis versionibus. Joh. Leunclavius lib. 2. notatorum Juris pag. 365. *Laudo consilium Antonii Contii, qui Novellarum interpretationem veterem,*

* Vitiose excusum 1567. in Bibliotheca Juris Viri clarissimi p. 326.

† Vide Svaresii notitiam Basilicorum §. XXI.

** Ita appellant, quæ adjuncta passim sunt Codici Justinianeo ad demonstrandum, ubi legibus illius per Novellas derogatur.

veterem, sive illa Burguntionem Pisanum sive alium auctorem habuit, omnino publicandam putavit. (Lugd. 1589. fol.) *Nam multis in locis ea plenior est & integrior quam Græca vel Haloandri vel Scrimgeri nostri sint editiones. Sed vellem diligentius eam Græco textu adhibito recensuisset, & plurima scripturæ menda sustulisset.* Horum exempla quædam mox Lenuclavius subjicit: alia Jacobus Cujacius quem videre operæ pretium est Lib. VIII. Obs. cap. 40. de eruditione & accuratione hujus interpretis disputantem. Idem Leunclavius lib. 1. p. 235. ex Græco paratitlorum scriptore (Theodoro Balsamone) exhibet Novellæ XXXVII. quæ integra Græce non exstat, epitomen pleniorem quam habent editiones.

3. *Græcè* primus Novellas in lucem edidit, cujus magna in cæteris etiam veteris Juris libris emendandis laus est *Gregorius Haloander*, Zwiccaviensis, præfixis privilegio Caroli V. Imp. & Epistola ad amplissimum Decurionum ordinem sive Senatum Nurembergensem, vulgavitque Norimbergæ sive in castro Norico apud Jo. Petrejum An. 1531. fol. Versio Latina nova Haloandri separatim typis descripta subjicitur; utrobique claudunt agmen Canones Apostolici LXXXIV. Recusæ Novellæ ex Haloandri editione Græce & Lat. Basil. 1541. fol. apud Hervagium: & Græce Paris. 1542. 8. & Latine Basil. 1561. 4. Paris. 1562. 8. & ex Francisci Duareni castigatione ad Scrimgerianam editionem, Paris. 1567. fol. Antwerp. 1667. 8. curante Lud. Russardo, &c. Græcum textum originarium esse (in plerisque saltim) verissime videntur mihi affirmare Nobilissimi Viri Breithauptius & Hombergius: licet avthenticam illi in foro auctoritatem per tot jam sæcula Græcæ linguæ frequens ignoratio facile detraxit.

4. *Græca* nova *Henrici Scrimgeri* editio Paris. ex H. Stephani officina 1558. fol. non modo emendatius multa expressit, sed & XXIII. Novellas Haloandro præteritas adjunxit. Scrimgerus Codice Veneto usus Cardinalis Bessarionis, & altero Huldrici Fuggeri. Latinam versionem Haloandri emendavit ac supplevit *Henricus Agylæus* Sylvæducensis, addita lectionum editionis utriusque (Haloandri & Scrimgeri) varietate. Colon. 1562. 8.

5. Editiones *Latinæ* quæ exstant in recentioribus editionibus quam plurimis ab Antonio Contio & Dionysio Gothofredo illustratis, exhibent avthenticam, sed ut dixi interpolatam, & suppletam novellis undique collectis ex Haloandri, Scrimgerique editionibus & ex Juliani ante-

antecessoris epitome & ex Jacobo Cujacio, qui tres postremas novellas primus edidit, de quibus supra p. 398.

6. Editiones Corporis Juris, in quibus Novellæ *Græce & Latine* exhibentur, aliæ cum avthentica, aliæ cum Contii vel aliorum recentium versionibus, Genev. 1583. Paris. 1628. & curante Simone van Leuwen Amstel. 1663. fol. ut omittam in Basilicis (de quibus infra) Novellas plerasque legi integras, alias per epitomen.

7. Nova Latina versio eruditi, notisque etiam in Nov. Testamentum editis clarissimi in Acad. Marburgensi Antecessoris *Joh. Frid. Hombergk zu Vach*, lucem vidit Marburgi Cattorum 1717. 4. qui libenter Græca etiam fuisset additurus, si per rationes Bibliopolæ fieri id licuisset. Hic non modo collatis Haloandrina & Scrimgeri editione, Basilicisque, sed etiam lectionibus Codicum Vaticani & Medicei, quas à Consultissimo Viro, Henrico Brencmanno acceperat, diligenter castigavit, Novellas etiam Latinas à Petro Pithœo vulgatas suis locis addidit. Versioni accuratæ ac perspicuæ notas, & ad voluminis calcem subjunxit Antonii Augustini paratitla sive scholia, nec non interpretationem verborum quorundam obscurorum Juliani interpretis: Francisci item Pithœi glossarium in eundem Julianum: & Henrici Agylæi Jacobique Cujacii de dierum in Constitutionibus annotatione observationes.

8. Denique Vir Nobilissimus *Jo. Fridericus Breithauptius*, Consilarius Saxonicus, quam interpretatione Josephi Gorionidis, commentariorumque R. Salomonis Jarchi assecutus fuit gloriam, etiam nova interpretatione editioneque Novellarum Justiniani instituit sibi vindicare. Nihil autem amplius vidi, quam præfationem & prima Novellæ primæ quatuor folia, excusa Gothæ 1701. fol. quibus Græcus textus cum nova versione e regione posita, frequentes notas criticas substratas habens, exhibetur, continuando autem & absolvendo operi pariter & typographus sumptibus metuens & auctoris laudatissimi obitus videtur intercessisse. Quale autem fuerit ejus in versione consilium, placet ipsius potissimum verbis cognoscere. Cum enim dixisset Græcis quam accuratissime comparatis, quantum ferret linguæ Latinæ usus, & mens legislatoris pateretur, avthenticæ se institisse, in aliis genuinum sensum phrasium singularum & verborum, ut ad unguem exprimeret, dedisse operam, *hac tamen*, inquit, *semper adhibita cura ac diligentia, ut non præfationum tantum & capitum, quæ in vulgata habentur versione, sed para-*

graphorum quoque eorumque, quæ crucis signo notata sunt commatum, quantum omnino fieri potuit, prima sive initialia, ut vocant verba retinerem, tam propter glossarum Doctorumque, qui in veterem illam Novellarum interpretationem commentati sunt, usum, quam ut capita, paragraphi atque commata hinc inde à Juris interpretibus atque scriptoribus allegata eo citius atque facilius possent inveniri, id quod tamen in Haloandriana versione (crucis signorum notatio omissa etiam à JCtissimo Hombergio) *neglectum fuit.*

Tituli præpositi singulis Novellis Justiniani, ut varii sunt & incerti, ita neque certum neque veterem ullum auctorem habent, quoniam vel eos pro suo ingenio ibi studiosus quisque fecit, vel sumsit ex Basilicis, ex quibus qui pertinebat ad tres aut plures Novellas, eum nonnunquam uni aptavit inepte, notante Cujacio XX. 33. Obs. Idem Cujacius ante commentarium suum in Novellas exhibet breves titulos & aptiores cæteris, Latine versos ex Græco MS. Bibliothecæ Regis Christianissimi.

De *Commentariis* in Novellas apponam judicium amici nostri, exquisita Juris pariter & elegantiorum literarum scientia commendatissimi Guilielmi de Hertoghe in præf. ad specimen Juris Novellarum compendio exhibiti Hamb. 1722. 4. *Jam olim ACCURSIUS, qui integrum corpus juris glossis suis magis oneravit, quam explicavit, nec in Novellis glossandis operam suam desiderari passus est. Secuti sunt BARTOLUS, BALDUS, ANGELUS & JACOBUS de BELVISO, qui licet multa observaverint non contemnenda, sæpe tamen ævi sui ruditatem produnt. Ad feliciora tempora pergimus, ex quibus primo loco nominandus est JACOBUS CUJACIUS, qui quemadmodum universæ Jurisprudentiæ ex antiquitatum & elegantiorum literarum penu novum addidit lumen, ita quoque Novellas brevi quidem at erudito Commentario illustravit. Huic jungi meretur FRANCISCUS BALDUINUS, qui aliquot Novellas in* Justiniano suo *optime explicavit. Uberiores commentarios adornarunt CUNRADUS RITTERSHUSIUS, JOACHIMUS & MATTHIAS STEPHANI fratres germani & PETRUS GUDELINUS, & qui ad Authenticas commentati sunt, JOANNES SICHARDUS & CHRISTOPHORUS PHILIPPUS RICHTERUS. Horum nitidissima scripta si quis evolverit, facile reliquorum commentatorum gregem poterit adspernari.*

Novella prima de heredibus & lege Falcidia, Græce cum versione

ſione & ſcholiis eruditiſſimi JCti Franciſci Balduini lucem vidit Pariſ. 1542. 4. addita verſione Latina Legum * de re ruſtica. Ejusdem Balduini commentarius in præcipuas Novellas ibid. 1548. 4. una cnm commentariis ad edictum Ædilitium.

Quem Jo. Leunclavius Francof. 1593. 8. Latine ex Græco à ſe factum edidit ſcriptorem Græcum *paratitlorum*, diviſorum in tres libros, jam Volum XI. p. 53. monui eſſe *Theodori Balſamonis* συναγωγὴν conſtitutionum Eccleſiaſticarum è Codice & Novellis Juſtiniani congeſtam, quam è duobus Codd. MSS. Græce publicavit Henr. Juſtellus T. 2. Bibl. Canonicæ p. 1217--1361. addita Leunclavii verſione, ſed paſſim emendata cum Caroli Annibalis Fabrotti notis. Alium MStum Codicem hujus operis, cui titulus: Διάφοροι τάξεις συνάδουσαι ἐξαιρέτως τοῖς ἱεροῖς κανόσι, ab edito vehementer diſcrepantem, qui eſt in Bibl. auguſtiſſimi Cæſaris, diviſum in titulos LXXXVII. memorat Lambecius Lib. VI. p. 54. ſeq. Apparet hunc ſcriptorem legiſſe in Codice Juſtinianeo leges quasdam, quæ hodie in illo deſiderantur. Leunclavius hiſce, quæ ille appellat paratitlis, ſubjunxit notatorum à ſe libros duos in Juſtelli Bibl. Canonica etiam recuſos; quibus plura Juris Civilis loca inſigniter emendantur illuſtranturque.

Pragmatica Juſtin. ſanctio Capitibus XXVII. A. C. 554. data exhibetur Latine ad calcem novellarum in editione Amſt. 1663. p. 236. incipit: *Pro petitione Vigilii, venerabilis antiquioris Romæ Epiſcopi.* è libro Juliani anteceſſoris, nec non conſtitutio de adſcriptitiis & colonis. Incipit: *Docuerunt noſtram ſerenitatem Lugdunenſium habitatores.*

Conſtitutionem de Jure Patronatus, ad Lib. 6. Codicis tit. 4. Latine è MS. & Græce è Baſilicis exhibet & illuſtrat Cajacius XX. 34. Obſervationum. Aliam L. ult. C. de pœnis XX. 31. Aliam XVI. 16. XIII. 6. 38. &c.

* Hanc verſionem vulgaverat Balduinus jam anno vigeſimo ætatis. Eædem *leges ruſticæ* Ἰουστινιανοῦ βασιλέως νόμοι γεωργικοί; cum ejus *legibus militaribus* περὶ στρατιωτικῶν καταστάσεων καὶ ἐπιτιμιῶν *de moribus & pœnis militaribus à Simone Schardio* Latine è Græco verſæ & utraque lingua editæ ſunt Baſil. 1561. 8. & Georgicæ quidem emendatiores & auctiores ex Codice Antonii Auguſtini: Militares autem tunc primum, ſicut & Leges Rhodiorum navales & Euſtachii CPol. de temporis obſervatione, de quibus infra.

Aliæ Imp. Justiniani Conſtitutiones.

Τὸν Σωτῆρα καὶ Δεσπότην. Sacra contra Neſtorii hæreſin & Eutychis A. C. 533. Chron. Paſchal. p. 341.

Σπουδὴ μὲν γέγονε ἀεί. Typus ſive Epiſtola ad Synodum CPol. A. C. 553. de Theodoro Monſveſteno & aliis.

Σπουδὴ γέγονεν ἡμῖν καὶ ἔστιν. Epiſtola ad eandem Synodum CPol. de Origene & ſectatoribus ejus.

Ἡμῖν μὲν ἀεὶ σπουδὴ γέγονε. Epiſtola ſive liber adverſus Origenis errores ad Menam CPol.

Εἰδότες ὡς οὐδὲν οὕτω θεραπεύνει. Edictum de fide orthodoxa contra tria capitula. De quatuor horum ſcriptorum editionibus dixi Volum. IX. p. 440. ſeq. ad A. C. 553.

Ex Aurea Bulla: Εἴ τις ἐλεύθερος. T. I. Juris Græco-Rom. p. 73.

Ex Conſtitutione alia: Εἴ τις τῶν ἐκ Θεοῦ πτιμημένων. T. I. Juris Græco-Rom. p. 74.

Edicta XIII. quorum primum incipit: Τῆς παραδοθείσης ἡμῖν. atque Novellæ VIII. ſubjicitur. 2. Ἐκ τῶν ἀνενεχθέντων. 3. Καὶ Ἀρμενίους βουλόμεθα. 4. Ἀμίσθους μὲν χρῆναι γίνεσθαι. 5. Eſt Novella CXI. 6. ἔγνωμεν ὡς μετὰ τὴν παίδευσιν. Novella CXXII. 7. ὥσπερ ἀεὶ ἡ τῆς ἀρετῆς δύναμις. 8. Ἡμεῖς μὲν ἀρκεῖν. 9. Τὸ κοινὸν τοῦ συστήματος τῶν ἀργυροπρατῶν. Novella CXXXVI. 10. Τὴν τῶν ἐπιχωρίων βουλευτῶν. 11. Τῆς παρ' Αἰγυπτίοις λεγομένην ὄβρυζαν. 12. Ἐδιδάχθη τὸ ἡμέτερον κράτος. Poſtremum 13. prolixum, ſed extrema parte mutilum eſt de Alexandrinis & Ægyptiacis provinciis. Εἰ καὶ τὰ σμικρότατα. Hæc XIII. edicta Græce cum Novellis Juſtiniani edidit Henricus Scrimgerus, apud H. Stephanum 1558. fol. Latine cum Leonis Sapientis conſtitutionibus vertit Henricus Agylæus, ibid. 1560. 8. Græce & Lat. exſtant ad calcem Novellarum in Corpore Juris edit. Genev. 1583. Pariſ. 1628. & Amſt. 1663. fol. Latine in multis aliis Corporis Juſtinianei editionibus.

JUSTINI Imp. à 14. Nov. A. C. 566. ad 5. Octobr. 578.

Edicta quinque, 1. de indulgentia tributariorum reliquorum, ἔστιν περὶ τὰ κοινὰ τῶν πραγμάτων. Eſt Novella CXLVIII. 2. De matrimonio

per

per consensum solvendo, Γάμȣ σεμνότερον ἀνθρώποις ȣ̓δὲν ἐςι. Est Novella CXL. 3. De illicitis nuptiis in Osroëna & Mesopotamia contractis, Τῇ τῶν νόμων ἀκριβείᾳ. Confer Novellam CLIV. 4. De Præsidibus provinciarum, Τῆς παρὰ τȣ̃ Θεȣ̃ δεδομένης. Est Novella CXLIX. Et 5. de Samaritanis, Τὴν ἀσεβῆ τῶν Σαμαρειτῶν. Est Novella CXLIV. Græce hæc edicta edidit Henricus Scrimgerus, cum Novellis Justiniani, Paris. 1558. fol. apud H. Stephanum: Latine vertit Henr. Agylæus cum constitutionibus Leonis Sapientis, ibid. 1560. 8. Græce & Latine in tribus editt. Corporis Juris, quas supra signavi: in aliis multis Latine.

Constitutio de filiis liberarum, in Africam directa, Latine servata à Juliano antecessore. Incipit: *Die noctuque pro utilitate Reip.*

TIBERII Thracis ab 6. Octobr. 578. ad 14. Aug. 582.

Constitutiones quatuor, 1. De privatorum fundis & prædiis per Imperatorum procuratores non gravandis, Βασιλείας γνώρισμα Θεῷ τε πρέπον. 2. De hæredibus, Θεȣ̃ τε καὶ δικαιοσύνης μεῖζον ἐςιν ȣ̓δέν. 3. De Præsidibus Provinciarum, Ου τὸ νομοθετεῖν τὰ πρέποντα. 4. de relevatione tributorum publicorum, Μέγιςα τῶν ἐν ἀνθρώποις ἐςὶν ἀγαθὰ δικαιοσύνη τε καὶ φιλανθρωπία. Editæ Græcè ab H. Scrimgero, & Latine ab H. Agyleo, Græce & Lat. à Simone van Leuwen aliisque cum Edictis Justini, de quibus jam dixi. Quinta Tiberii Constitutio desideratur.

Sacrum Pragmaticum de confirmatione Constitutionum Justini, de filiis colonorum & liberalium, Latine ex libro Juliani antecessoris, in Corpore Juris Amst. A. 1663. p. 237. ut alias editt. omittam.

FL. HERACLII, ab A.C. 610. 5. Octobr. ad 641. 11. Mart.

Τȣ̃ Σωφρονίȣ μ…τοι. Capita tria de fide, de Judæis, de foro competenti Episcoporum, clericorum, & monachorum. In Edmundi Bonefidii Juris Orientalis libro I. Paris. 1573. 8. p. 1. & ad calcem Novellarum in editione Corporis Juris Amst. 1663. p. 278.

Οὐχ ἀλȣργίς. Leunclav. Juris Græco Rom. Frf. 1595. fol. T. 1. p. 73. & T. 2. Bibl. Canonicæ Justelli p. 1361. Paris. 1661. fol.

Καὶ τοῖς ἄλλοις καταλληλον. T. 1. Juris Græco Rom. pag. 77. Justell. pag. 1366.

Ecthesis fidei. Πιστεύομεν εἰς Πατέρα καὶ Υἱὸν καὶ ἅγιον Πνεῦμα. De hac dictum supra p. 344.

HERACLII Patris, & Filii.

Τὴν κοινὴν ἅπασιν εὐκοσμίαν, T. 1. Juris Græco Rom. pag. 83. Justell. p. 1373.

Καὶ τὰ καλῶς τοῖς ἀνθρώποις. T. 1. Juris Græco Rom. p. 81. Justell. pag. 1371.

LEONIS Iconomachi, ab A. C. 717. 25. Mart. ad 18. Jun. 741.

Περὶ Ἑβραίων καὶ Μοντανῶν &c. apud Bonefidium pag. 3. & ad calcem Novellar. in edit. Amst. 1663. p. 278. capita tria *de Hebrais & Montanis, de patrimoniis templorum urbis Romæ & de capitatione infantium, & de duabus siliquis * præstandis provinciarum administratoribus.*

CONSTANTINI Caballini sive Copronymi ab A. 741. 18. Jun. ad 775. 14. Septembr.

Περὶ λειψάνων &c. ὄργανον ἐπιτήδειον. Apud Bonefidium p. 4. & ad calcem Novellarum in edit. Amst. p. 1663. p. 278. *De reliquiis & intercessione sanctorum.*

NICEPHORI ab 31. Octobr. A. 802. ad 26. Jul. 811.

Σκεψάμενος δεῖ ταπεινῶσαι. Apud Bonefidium p. 5. *De militia inopum, de chartiatico & fumario & naucleris, & inventione thesauri & aliis quibusdam.*

Τοκισμοὺς ἐν πλοίοις. Apud Bonefidium p. 1. *De Usura.*

Τοὺς στρατιωτικοὺς ἄρχοντας. Apud Bonefidium p. 7. *De vasis sacris & rebus Ecclesiasticis.* Etiam hæc tria exstant Græce & Lat. ad calcem Novellar. edit. Amst. 1663.

LEONIS Armenii, ab 11. Jul. A. 813. ad 25. Dec. 820.

Πρὸς τῷ ἐπιμελῶς δὲ καὶ ἀγρύπνως. Apud Bonefidium p. 7. & ad Novellar. calcem. *De præfecto pœnam adultero non irrogante.*

THEOPHILI ab 1. Octobr. 829. ad 20. Jan. 842.

Περὶ εἰκόνων &c. Capita quinque apud Bonefidium p. 8. *De imaginibus, de expulsione monachorum, de connubio Persarum cum Romanis,* de

* Περὶ δικερατων. Vide Cangium in κεράτιον.

de tonsura capillorum, de pœna raptoris equi. Etiam Gr. Lat. ad calcem Novellar. p. 279. edit. Amst. 1663.

BASILII Macedonis, qui imperitavit ab A. C. 867. 23. April. ad 889. 1. Martii.

Περὶ δικαςῶν &c. & περὶ σημείων τῶν ἀριθμῶν, capita duo, apud Bonefidium p. 12. & ad calcem Novellar. p. 279.

Capita quatuor de quartis nuptiis, concubinis, de non cogendis ad matrimonium & de benedictionibus nuptiarum clam non faciendis, T. 1. Juris Græco Rom. p. 86. seq.

Capita septem, quorum primum incipit: κ̓ τὰ παρ' ἡμῶν. T. 2. Juris Græc. Rom. p. 134.

Manualis epitome Legum, sive πρόχειρον νόμων, sub BASILII Macedonis filiorumque ejus, CONSTANTINI & LEONIS auspiciis editum exstat in Bibl. Cæsarea, promulgatum A. 6384. hoc est CHristi 876. atque titulis quadraginta divisum, non ut Cujacius VI. 9. Obs. titulis sexaginta. Vide Lambecium VI. p. 19. Hæc est cujus paullo plus quam dimidiam partem Græce & Latine dedit Leunclavius T. 1. Juris Græco Rom. p. 79 -- 130.

Ἐκλογαὶ νόμων ἐν συντόμῳ γινόμεναι παρὰ ΛΕΟΝΤΟΣ καὶ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ τῶν σοφῶν βασιλέων, ἀπὸ τῶν ἰνςιτύτων, τῶν Διγέςων, τοῦ Κώδικος, τῶν Νεαρῶν διατάξεων τοῦ μεγάλου Ἰουςινιανοῦ. ΡΟΥΦΟΥ καὶ ΠΙΝΑΔΙΟΥ καὶ ΡΟΔΙΩΝΟΣ ἐπιδιορθώσεως τῶν φίλων. MS. apud illustrem Virum Gisbertum Cuperum, ex cujus Bibliotheca pervenit ad Nobiliss. Zach. Conradum ab Uffenbach. Distinguitur hæc *ecloge legum* titulis quadraginta, quorum index exhibetur in Catalogo MSS. Bibl. Uffenbachianæ p. 525. seq. Primus est περὶ συναινέσεως μνηςείας, de consensu sponsalitio. Postremus περὶ σκύλων, de spoliis bellicis, & post multa alia Capita περὶ συνηγόρων καὶ περὶ ἐντολῆς, de caussarum patronis & mandatis.

Plura de his eclogis legum, Svaresius in notitia Basilicorum quam infra notis quibusdam illustratam exhibeo, ubi & de *Basilicis*, quæ iisdem Imperatoribus debentur, & de *ecloga Basilicorum.*

BASILII & filiorum CONSTANTINI & LEONIS.

Ἀγαθὸν ἁπάντων χορηγόν. De non jurando & de testibus ac contractibus. T. 2. Juris Græco Rom. p. 135.

LEO-

LEONIS Sapientis sive Philosophi, ab 1. Mart. A. 889. ad 11. Maji A. 911.

Constitutiones CXIII. Græce editæ cum Novellis Justiniani ab Henrico Scrimgero, cum castigationibus H. Stephani 1558. fol. Latine versæ ab Henrico Agylæo, Paris. apud H. Stephanum 1560. 8. Video etiam memorari editionem Novellarum Justiniani, Justini, & Leonis Philosophi Græco Latinam ex Greg. Haloandri recensione, Basil. 1541. fol. apud Hervagium, in quam necdum incidi. Harum porro Leonis constitutionum, quæ etiam Græce & Latine vel Latine in pluribus Corporis Juris Civilis editionibus ad calcem Novellarum Justiniani exstant, ne apud Græcos quidem auctoritas obtinuit, exceptis paucis, de quibus adscribenda est magni Cujacii * observatio: *Novellarum Constitutionum Leonis sophi quæ multa corrigunt ex Justiniano Jure quod sequimur, tantum abest, ut aliqua sit apud nos auctoritas, ut nec ætate ejus unquam obtinuerint: nam quod nostris hodie, idem etiam sæpe Pop. Romani principibus eveniebat, ut quæ constituerant, judicio populi non reciperentur. Possum memorare multa. Sed de Constitutionibus Leonis satis habeo referre, quod ita in Græcis interpretibus scriptum legi:* Νεαρὰς διατάξεις ἐξέθεντο μὲν καὶ ἄλλοι πολλοὶ βασιλεῖς, ἐξέθετο δὲ καὶ ὁ σοφώτατος κύριος Λέων, καὶ ἐγένοντο καὶ παρ' αὐτοῦ πολλαὶ νεαραὶ, οὐκ ἐκράτησαν δὲ, εἰ μὴ μόναι αἵτινες ἐγράφησαν εἰς ὑποθέσεις περὶ ὧν ἄλλοι παλαιότεροι νόμοι οὐ διελάμβανον, καὶ ὅσαι ἐγένοντο εἰς ἀναπλήρωσιν ἐκείνων ὧν αἱ παρὰ τοῦ Ἰουστινιανοῦ νεαραὶ παρέλιπον, καὶ οὐκ εἶπον περὶ τούτων ἐντελῶς καὶ σαφῶς. αὗται γὰρ μόναι ἀπὸ τῶν νεαρῶν τοῦ κυρίου Λέοντος τοῦ σοφοῦ ἔχουσι τὸ κῦρος καὶ στέργονται, αἱ δὲ ἄλλαι πᾶσαι ἠπράκτησαν. Et in pragmatica Michaelis ducis & judicis Attaliotæ: Ὁ μακαρίτης βασιλεὺς κύριος Λέων νεαρὰς μὲν ἐκτέθεικεν πολλὰς, οὐκ ἐκράτησαν δὲ εἰ μὴ μόναι αἵτινες ἑτέρων νόμων μὴ ὑπόντων ἐγράφησαν, ἢ εἰς προσθήκην τῶν παραληφθέντων ταῖς νεαραῖς τοῦ Ἰουστινιανοῦ ἐγένοντο. *Ex tot igitur Constitutionibus eæ tantum obtinuerunt, quæ his de rebus sunt, de quibus nihil est ante constitutum, veluti de epochis maritimis* No. 57. 102. 103. 104. περὶ ἱερολογίας No. 89. περὶ ἐκτυφλώσεως No. 92. *& de spatio quo domum ædificatam in agris abesse oportet*

* Lib. XVII. Obs. cap. 31. Vide & XIV. 1.

tet ab arvo vicini No. 71. *qua de re quod ante constituerat Basilius, quia non erat relatum in libros* βασιλικῶν, *quos ipse Basilio patri attribuit non sibi, ac proinde aberrabat a Corpore Juris, nec pro lege observabatur, Leo supradicta Novella ita servari præcipit, ut si terra latitudo hoc ferat, inter eam domum & adfinem agrum tantum intersit, quantum duo teli jactus spatii conficiunt, sin minus, quantum unus. In ea autem pro* εἰς ἀποκλήρωσιν *vet. liber habet* ὡς ἀποκλήρωσιν, *quod est* ὡς ἀπόμοιραν, *ut partem aliquam ab arvo aut vinea separatam, nam &* ἀποκληροῦσθαι *duobus locis dixit* Novell. 5. *pro partem addicere alicui & supponere. Itemque vetus liber in eadem* Nov. 71. *habet* νόμου τιμῆς. *& infra* ἐγράφη συμπολιτίαν, *ut* Novell. 78. τοῦ ἐν τοῖς νόμοις συμπολιτείας. *&* κατὰ τὴν ἐκείνου γνώμην, *&* μετρεῖσθαι τὸ διάστημα, *ut apud Harmenopulum, non* ποιεῖσθαι. *Illæ etiam Leonis Constitutiones obtinent, quæ jus vetus explicant, ut* Novell. 77. *aut supplent, ut* Nov. 5. Sed en tibi Constitutionum illarum CXIII. syllabum:

Index Constitutionum Imperatoris Leonis Sapientis.

1. Ut secundum sequentes Constitutiones judices causas dijudicent. Incipit: Ὁ μὲν δὴ περιώνυμος ἐν βασιλεῦσιν Ἰουστινιανός.
2. Ne propter legitimos liberos quisquam Episcopatum consequi impediatur. Incip. Τῶν ἱερῶν καὶ θείων κανόνων.
3. Ante sacerdotium matrimonium contrahendum esse. Incip. Καλῶς ἐξ ἀρχῆς.
4. Quoscunque sacerdotes, quocunque vocantur, docere atque sacrificare posse. Τοῖς μὲν ἀρχαιοτέροις ἔδοξε.
5. Ut monachus de acquisitis testari possit. Ἐπειδὴ περὶ μοναζόντων ὑπάρξεως.
6. Decennem, monachum fieri posse. Ὁ καιρὸς καθ' ὃν δεῖ.
7. Clericum denuo prophanum fieri non posse. Ὥσπερ ἡμῖν ἔμπροσθεν.
8. Monachum, quotiescunque fugerit, in suum monasterium retrahendum esse. Τῶν ἀτάκτως ζῆν προελομένων.

9. Si servus ignorante domino clericus factus sit. Τῇ αὐτῇ περὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων εὐταξίας προνοίᾳ ἑπόμενοι.
10. Si servus ignorante domino Episcopus factus sit. Ὅσον τίμιον τὸ τῆς μονάδος βίου ἐπάγγελμα.
11. Si servus ignorante domino monachus factus sit. Ὅπερ ἐπὶ τῆς κλέψαντος οἰκέτου.
12. De officinarum magnæ ecclesiæ usu. Κωνσταντῖνος ὁ πρῶτος τῇ τοῦ Χριστοῦ κλήσει τὸ στέφος τῆς βασιλείας βασιλικώτερον ἀποφήνας.
13. De perpetuis emphyteusibus. Πρᾶγμα πλεονεκτικὸν τέ καὶ ἄθεσμον.
14. Si quis monasterium imperfectum relinquat. Τὸ τῆς γνώμης περιττὸν καὶ φιλόνεικον.
15. Baptismum in quocunque sacrario peragi posse. Καὶ οὗτος ὁ σεβασμίας ἐκ τῆς συνόδου κανὼν ἱερός.
16. Viginti annos natum, hypodiaconum creari posse. Ὁ παλαιὸς λόγος ὃς παρεγγυᾶται.
17. Quando puerperæ sacrorum mysteriorum participes fiant: & quando infantes baptizandi sint. Ἡ μὲν ἀξίωσις τῆς ὑμετέρας μακαριότητος.
18. In sponsalibus pœnam constitui posse. Τὴν τοῦ κρείττονος ἐκλογήν.
19. Si pater in nuptialibus contractibus filium ex æquo cum fratribus hæredem fore promiserit. Ὅπερ καὶ πρόσθεν ἡμῖν εἴρηται.
20. Ne maritus uxore mortua præter donationem propter nuptias quicquam capiat. Τοῖς πάλαι περὶ συμφώνων γαμηλίων διορίζουσιν.
21. Quomodo dos ex paternis aut maternis bonis promissa, præstanda sit. Ὥσπερ ἐπὶ τῶν πλασίγγων ὁρῶμεν.
22. Utrumcunque parentem matrimonium non iterantem, unius liberorum portionem proprietatis jure capere. Ὥσπερ καὶ ἐπὶ ἄλλων πλείστων.
23. Ne præsides in provinciis domestica sponsalia contrahant. Ἦν μὲν οὖν ἄξιον καὶ ἀνθρωπίνης διανοίας καὶ ἀρχικῆς ἀρετῆς.
24. Ne naturales cum adoptivis matrimonium contrahant. Πολλοὶ τῶν πρεσβυτέρων χρόνων.
25. De emancipatione. Αὖθις ἀρχαιοτέροις τῶν αὐτοκρατόρων.
26. Eunuchos adoptare posse. Μέγα καὶ τίμιον ἀνθρώποις παρὰ τοῦ πλάσαντος Θεοῦ δῶρον ὁ γάμος.
27. Quibuslibet adoptare licere. Καὶ καλῶς πρέπον ὑπάρχει.

28. Quo

28. Quo tempore adolescentibus rerum suarum administratio permittenda sit. Ἐπειδὴ καὶ ἔτο καλῶς τοῖς νομοθέταις ἔδοξε.

29. Ut ancillam partus apud alium editus ad ipsius dominum sequatur. Ὥσπερ ἀληθῆ καὶ ὀρθὸν λόγον.

30. Si mulier vivo marito cum aliis de contrahendo matrimonio agat. Ὥσπερ τῶν πεφωραμένων νόμων.

31. Si mulier mariti odio abortet. Ὁ πλάσας ἄνθρωπον ἀπὸ γῆς.

32. De adulteris manifesto deprehensis. Τὸ τῆς μοιχείας ἄγος.

33. Ne captivorum uxores aliis nubant. Εἰ μὲν τὸς πάλαι περὶ νόμων διαλαβόντας.

34. Si tutor pupillam suam vitiet. Δεινὸν μὲν τὸς ὅσοι χρηστοὶ προσδοκηθέντες ἔσεσθαι.

35. De raptu virginum. Οὔτε πρὸς τὸν ἐκκλησιαστικὸν ἀπαυθαδιαζόμενοι νόμον.

36. Ex captivis natum, si libertatem consequatur, parentum suorum in captivitate morientium hæredem esse. Εἰ τῆς πολιτείας ἐρείσματα.

37. Domini sui testamento liberum esse jussum, tametsi id ignoret, testari posse. Καὶ τῷ παρόντι νόμῳ ἐλλείποντι.

38. Imperatoris servos plenam de rebus suis statuendi potestatem habere. Ἐμοὶ δοκεῖ καὶ τῦτο πλεονεξία τις εἶναι.

39. Prodigum quæ ex re ipsius sint, facere posse. Οὐδεὶς ἐν ἀνθρώποις ὅτως.

40. Captivos testamenti factionem habere. Οἱ πάλαι τῆς τῶν νόμων ἐκθέσεως ποιόμενοι πρόνοιαν.

41. Quot testibus testamenta firmentur. (in civitatibus *quinque:* in itinere vel agro *tribus.*) Ἐν πᾶσι μὲν τοῖς κατὰ τὸν βίον πράγμασι.

42. Sufficientem testium numerum testamentum ratum facere, tametsi neque subscriptiones illorum neque signacula habeat. Ἔοικεν ἡ πολλάκις ἐν τοῖς λόγοις ἐπικαθημένη ἀσάφεια.

43. Testamenta per scribendi ignaros confirmari. Οὐχ ὑπὲρ ὧν οἱ προλαβόντες.

44. A quibus obsignari testamenta oporteat. Καὶ πάντα μὲν ἄλλα ὅσα γραφῇ πραγματεύονται ἄνθρωποι.

45. Judices sententias in literas referre, suisque manibus obsignare debere. Τῆς ἀσφαλείας τῶν ἤδη φθασάντων κεκρίσθαι πραγμάτων.

46. De curiis & decurionibus latarum legum abrogatio. Ὥσπερ ἄλλων ἁπάντων τ̃ κτ̃ τ̃ὸν βίον.
47. Ne ſenatus & decuriones magiſtratus amplius conſtituant. Πάλιν μὲν ἄλλην ἐχέσης τ̃ πολιτείας καταστασιν.
48. Mulieres ad dicendum teſtimonium admittendas non eſſe. Οὐκ οἶδ᾽ ὅπως μὴ σκεψάμενοι.
49. Servos teſtes eſſe non poſſe. Ἡ μαρτυρία μέγα τι καὶ ἀναγκαῖον ὄν.
50. Quatenus donationes in literas non relatæ valeant. Ἐπειδὴ πολλοὶ ἔςιν ὅτε μὲν χάριτας ἀμειβόμενοι.
51. De theſauro invento. Ἦν μὲν ἀγαθὸν καὶ σωτήριον.
52. Ut tam veterum Principum quam recentiorum numiſmata valeant. Εἰ νεῦρα τ̃ πραγμάτων αἱ τέτων εὔποροι ἀφορμαί.
53. Mortuos tam intra quam extra civitates ſepeliri poſſe. Ἐμοὶ φαίνεται μὴ μόνον.
54. Dominicis diebus omnes ab operibus vacare debere. Ἀρίςη μὲν ἡ σπεδή.
55. Ut Judæi ſecundum Chriſtianiſmi ritus vivant. Οἱ ἔμπροσθεν εἰς τὰ σκῆπτρα καταςάντες.
56. De oſtiis marinis. Καὶ ἔτος ἡμῖν ὁ νόμος.
57. Quantum remoræ piſcatoriæ inter ſe diſtare debeant. Ἐπειδὴ πλειςων νόμων.
58. Ex ſanguine cibum conficiendum non eſſe. Καὶ πάλαι τῷ νομοθέτῃ Μωσῇ.
59. Hominem liberum ſe vendere non poſſe. Εἷς καὶ ἔτος νόμος ἐςὶ τ̃ μὴ πρεπόντων τῇ εὐταξίᾳ τῆς ἡμῶν πολιτείας.
60. De pœna qua caſtratores affici debeant. Πρᾶγμα τολμώμενον μὲν ἀφειδῶς.
61. Si tributorum exactores plus exegerint, qua pœna afficiendi ſint. Ὡς ἦν μακάριον καὶ τῷ βίῳ σωτήριον.
62. De pœna ejus, qui rem aliquam publicam vendiderit. Ἄξιον μὲν τὰς δημοσίων.
63. Siquis res vetitas ad hoſtes transvehat. Καὶ τέτο τ̃ αὐτῆς ὂν αἰτίας ἔγκλημα.
64. Si quis naufragio ejectas res celaverit. Ἐκεῖνο δὲ λίαν θαυμάζω.
65. De incantatorum pœna. Ὁ μὲν εἰπὼν μέμφεσθαι τῷ οἴνῳ.

66. De

66. De plagio. Ὥσπερ οὐκ ἔστι καλὸν τὸ τῆς δίκης ζυγά.
67. Si transfugæ sua sponte revertantur. Καὶ τὸ ἄγαν αὐστηρὸν καὶ ἀπότομον.
68. Quomodo monachi & clerici tutores esse possint. Τοῖς μὲν πάλαι νομοθέταις, μονοειδοῦς.
69. Quomodo cœcos testamentum facere oporteat. Ἐπειδὴ ἀμφισβητεῖσθαι.
70. De latronibus. Ἀπανταχοῦ τὸ κοινὸν τῆς γνώμης.
71. Qua lege in arvis vineisve ædificetur. Γνώμην ἀρίστην τε καὶ ἐννομωτάτην.
72. Ut pacta non constituta pœna valeant. Τῷ τεσσάροντι νομίμῳ.
73. Cum mulieribus in Ecclesiarum cœnaculis habitare non licere. Πρᾶγμα κακῶς μὲν καὶ πρὸ τῶν κωλυόντων.
74. Ante legitimum tempus matrimonium consecrari non debere. Ἐπειδὴ ἐν τοῖς περὶ γάμων τῇ τε ἱερᾷ καὶ μεγάλῃ ἕκτῃ συνόδῳ.
75. Viginti annos natum, hypodiaconum creari posse. Εἰ ἐν πολιτικοῖς πράγματι.
76. Si sacerdos falsum testimonium dicat. Τὰ πρὸς τοὺς θεοκήρυκας.
77. De falsariorum pœna. Ἐν πολλοῖς μὲν καὶ ἄλλοις.
78. Ne amplius S. C. fiant. Ὥσπερ καὶ ἐφ' ἑτέρων.
79. Sacerdotem diaconum, hypodiaconúmve, si uxorem ducat, à sacro ordine removendum non esse. Τὰ ἅπαξ ἀνατεθειμένα τῷ Θεῷ.
80. Purpuræ segmenta & particulas venundari posse. Οὐκ οἶδα ὅπως οἱ ἄνω τοῦ χρόνου.
81. Ex auro preciosisque lapillis aliquid confici, non universum nefas esse. Καὶ τοῦτον δὲ τὸν νόμον ὃς ἁπλῶς ἀφαιρεῖται.
82. De testamento resignato. Πολλὰ τῶν πραγμάτων κατά τινα.
83. Trientes usuras in mutuata pecunia licitas esse. Καλὸν μὲν ἦν καὶ σωτήριον.
84. Negotiari, ædificare, muneraque accipere, urbis magistratus posse. Τὰ περὶ ἀρχόντων τοῖς πρὸ ἡμῶν δεδογμένα.
85. Qui pater nuptias non iterat, cum unius liberorum portionem percipere. Ἐπεὶ περὶ τῶν ἐπὶ παισίν.
86. Siquis ecclesiastici ordinis se advocationibus, sponsionibus, redempturis, similibusve rebus dedat. Τοὺς πρὸς τὸ θεῖον καὶ ἱερὸν βῆμα.

87. Si quis ecclesiastici ordinis, alea ludat. Οὐδ' ὅσοι τῆς ἱερᾶς τάξεως.

88. Celebribus quibusdam in ecclesia * viris festi dies constituuntur. τῷ σεβασμίῳ τῶν σεπτῶν Ἀποστόλων θεσπίσματι.

89. Matrimonia citra consecrationem non confirmari. Ὥσπερ τὰ τῆς υἱοθετήσεως πράγματα.

90. Qui tertium matrimonium contrahunt, sacri canonis pœnis obnoxios esse. Ἔδει δὴ πλάσμα τῆς θείας ἡμᾶς παλάμης.

91. Concubinam habere non licere. Ἀπὸ τῆς αὐτῆς ἀδιαφορίας.

92. Siquis aliquem dedita opera oculis orbarit. Εἰ καὶ ἄλλως ἡμῖν περὶ τῶν τοὺς ὀφθαλμοὺς.

93. Si sponsa ex alio uterum gestare deprehendatur. Ἐπειδὴ τοῖς ἀρχαίοις τὰ περὶ μνηστείας.

94. Legis quæ de consulatu agit abrogatio: Ἐπειδήπερ σκοπὸν ἡμῖν.

95. De avulso superiore loco & inferiorem agrum obtegente. Καὶ τοῖς ἀρχαιοτέροις.

96. De sepulchro violato. Ἐστιν ἀσύγγνωστα τῶν ἁμαρτημάτων.

97. In contestatione litis, magistratuumque initio jurandum esse. Εἰ καὶ δοκεῖ πως ἐναντιολογεῖσθαι.

98. Si eunuchi uxores ducant. Ἡ τῶν νόμων γένεσις καὶ κατάστασιν τῆς πολιτείας.

99. Ut qui jusiurandum defert, prior de calumnia juret. Ὅσα πρὸς εὐλάβειαν ὁρᾷ.

100. Si homo liber cum servilis conditionis homine matrimonium contrahat. Φιλανθρώπου γνώμης ὄντες οἱ νόμοι.

101. Si contubernalium sive servorum conjugum alter libertatem consequatur. Οὐ μόνον ὁ τὴν ἀρχὴν ἐξ ἐλευθερίας.

102. Si prædia maritima ad constituendas piscatorias remoras per se non sufficiant. Μέγα τῷ βίῳ χαρίζεται ἡ σὺν φρονήματι καὶ λογισμῷ, τῶν πραγμάτων κοινώνησις,

103. Quo-

* Ecce tibi illorum nomina, quorum memoriæ dies festi à Leone Imp. dicantur: ἈΘΑΝΆΣΙΟΣ, ὁ ἐν ἀρχιερεῦσι, Θεοῦ περιώνυμος. ΒΑΣΊΛΕΙΟΣ, ἡ βασίλειος τῆς ἐκκλησίας σεμνότης. ΓΡΗΓΌΡΙΟΣ ὁ τῆς Θεολογίας ἐπώνυμος. ΓΡΗΓΌΡΙΟΣ ὁ γλυκὺς τῆς Ἐκκλησίας ποταμὸς καὶ ὑπέρλαμπρος. ἸΩΆΝΝΗΣ τὸ πάγχρυσον στόμα τοῦ Πνεύματος, καὶ σὺν τούτοις ΚΎΡΙΛΛΟΣ καὶ ἘΠΙΦΆΝΙΟΣ, ὧν τὰ κατορθώματα καὶ τὸ κλέος τοῖς εἰρημένοις ἐφάμιλλον.

103. Quomodo de maritimis prædiis ad conſtituendas piſcatorias remoras ſocietas incatur. Εἰώθε μὲν ἐπὶ τ̃ γινομένων κοινωνημάτων.
104. Si piſcatoriæ remoræ legitimo intervallo non diſtent. Ἐπειδὴ ἐν τοῖς γείτοσιν.
105. Si magiſtratus res fiſcales furatus eſſe deprehendatur. Καλὸν ἡ ἐκ τ̃ νόμων ἐπαγομένη τιμωρία.
106. Qantum indotatæ mulieres ex maritorum mortuorum bonis percipiant. Πρᾶγμα παράλογόν πως δοκȣ̃ν.
107. De edendis actionibus. Ἄριςόν ἐςι πᾶν εἴ τι καλὸν καὶ τῷ βίῳ συμφέρον.
108. Si quis in jus vocatus non ierit. Οὐδὲ τȣ̃το τὸ καταπεφρονημένον.
109. Quando ſponſalia iniri matrimoniaque conſecrari poſſint. Τȣ̃ σοφȣ̃ παραινȣ̃ντος, καιρὸς παντὶ πράγματι.
110. Ut ſi mulier in rebus ſuis damni aliquid à marito paſſa, id ſoluto matrimonio ſibi reſarciri velit, dotem propterque nuptias donationem & reliquam mariti ſubſtantiam in commentarium conſcribat. Μετὰ τῶν ἄλλων ὅσα περὶ τȣ̀ς γάμȣς.
111. Si uxor furore corripiatur. Ὡς μὲν ȣ̓δὲν ȣ̓́τω πρὸς βίον ἀνθρώπων καθέςηκεν.
112. Si maritus furore corripiatur. Τῶν μὲν πάλαι νομοθετησάντων τὴν γνώμην.
113. Quantum ſubdialia ambulacra à vicinorum ædificiis diſtare debeant. Ἃ μὲν περὶ οἰκοδομίας.

Ex Novella Leonis 117. Theodorus Balſamo ad tit. 13. Nomocanonis Photii p. 1098. refert: Ἐξ ἀποκάρσεως τ̃ ἀνδρὸς μὴ δίδοσθαι ὑπόβολον τῇ γυναικί.

De Conſtitutionibus ejusdem Leonis tacticis atque militaribus abunde dicere me memini Volum. VI. hujus Bibl. p. 368. ſeq. uti ſpeciatim de naumachicis p. 372. ſeq.

LEONIS & fratris ALEXANDRI ab 11. Maj. A. 911. ad 6. Jun. 912.

Περὶ κερτῶν. οἶμαι δὲ καὶ κεῖρειν λαχόντων. Apud Bonefidium p. 14. & T. 1. Juris Græco Rom. p. 103. & ad calcem Novellar. pag. 280. edit. Amſt. 1663.

Novella promulgata A. C. 919. & recondita in orphanotropheo. Πᾶσα κήνσευσις. T. 1. Juris Græco Rom. p. 102.

ΚΑΤΑ-

ΚΑΤΆΚΡΙΣΙΣ ἘΝΤΕΘΕΙ͂ΣΑ εἰς τοὺς κριτὰς, παρὰ Λέοντος καὶ Ἀλεξάνδρου, τῶν εὐσεβῶν βασιλέων.

Οἶμαι δὲ τῶν κρίνειν λαχόντων, οὐδένα ποτὲ πρὸς τοσαύτην ἀποκλῖναι σκαιότητος, ὥς τε παρὰ τοὺς ἐγκειμένους νόμους δοκιμάσαι καὶ τὰς ψήφους ἐκφέρειν. εἰ δὲ εἰς τοσοῦτον τῆς ματαιότητος ὀλισθήσει, ἀλοὺς μὲν, τὴν ἐν νόμοις κειμένην ἀποίσεται δίκην. ἡμᾶς δὲ λαθὼν, ἥκιστα λήσεται τὸν ἀκοίμητον ὀφθαλμὸν, ὅμως καὶ ἀραῖς ἐμπεδῶσαι τοῦτο, λίαν ἀσφαλὲς εἶναι ᾠήθημεν. εὕροι Θεὸν μαχόμενον οὗτος, καὶ τὰς οὐρανίους καὶ ἀσωμάτους δυνάμεις, πολεμούσας αὐτῷ, ἐκπέσοι ἄωρος, καὶ τῆς παρούσης ζωῆς, καὶ προσζημιωθήσεται καὶ τὴν μέλλουσαν. πῦρ καταφάγεται θεμέλια οἴκων αὐτοῦ, καὶ ἔσται δι αἰῶνος ἠτιμωμένον τὸ σπέρμα αὐτοῦ, καὶ ζητοῦν ἄρτους, ἀνθ' ὧν τὴν τῶν νόμων ἐλευθερίαν, δούλην παρὰ πεποιημένων κρίσεων ἀπειργάσατο.

CONDEMNATORIA SENTENTIA, in judices à piis orthodoxisque Imperatoribus Leone & Alexandro pronunciata.

Existimo equidem eorum neminem, qui judiciario funguntur munere, eo unquam stuporis aut insaniæ prorupturum, ut aliter quam ex præscripto legum judicium sententiamve ferre audeat. Quod si quis in tantam evaserit dementiam, reus peractus eas dependet pœnas, quæ legibus sunt irrogatæ. Sin forte nos effugerit, pervigilem tamen illum atque insomnem oculum, cui nihil non, quamlibet occultum sit, patere potest, effugere non poterit. Tametsi id ipsum imprecationibus quoque, dirisque execrationibus stabilire ac firmare non ab re alienum censuimus. Inveniat itaque iste & Deum & cœlestes omnes, atque incorporeas potestates sibi nunquam non adversantes, immature ex hac vita excidat potius, quam excedat. Incommodis insuper afficiatur perpetuis: ipsius ædium fundamenta ignis tandem devoret, & posteritas eo redigatur inopiæ, ut panem ostiatim quæritet. Atque hæc jure sane optimo, propterea quod leges quas liberrimas esse oportuit, servas quodammodo atque captivas effecit fictorum pravorumque judiciorum.

ROMANI Senioris, ab A. C. 919. ad 944.

1. Novella data A. C. 921. Θεσπίζομεν ἐν πάσῃ πόλει. T. 2. Juris Græco Rom. p. 155.

2. No-

2. Novella ejusdem argumenti cum filiis Constantino, Stephano & genero Constantino, promulgata A. 928. dictante *Cosma* Magistro: Ἀνθρώποις ἐστὶ ζηλωτόν. Edidit Freherus T. 2. Juris Græco Roman. p. 158. & emendatiorem cum meliore versione Carolus Labbeus ad calcem observationum in Synopsin Basilicon. Paris. 1606. 8.

3. Εἰ μὲν ἐνεϱγοῦνται οἱ ἐγκαλέσαντες. T. 2. Juris Græco Rom. p. 165.

Ex Novella περὶ τοῦ μὴ εἰσέρχεσθαι τοὺς χρείας εἰς χωρίων κτήσεις, *De prædiorum acquisitione.* Apud Bonefidium p. 24. & ad calcem Novellar. p. 281.

Περὶ ἀναλύσεως τοῦ πραθέντος, *De rescindenda venditione*, & περὶ τῆς προτιμήσεως, *De prælatione.* Apud Bonefidium p. 25. & ad calcem Novellar.

CONSTANTINI Porphyrogeniti, à 6. Jun. A. C. 912. ad 9. Dec. 959.

Novella 1. Romano Seniori ab Cujacio lib. V. de feudis p. 229. tributa. Παλαιὸς νόμος ἐστίν. Cum Jo. Leunclavii versione, qui tredecim constitutiones Constantini primus vulgavit ad calcem ἐκλογῆς βασιλικῶν Basil. 1575. fol. & T. 2. Juris Gr. Rom. p. 139. & in editione operum Constantini Porphyrogeniti Græce & Latine vulgata à Jo. Meursio, Lugd. Bat. 1617. 8. p. 175. & paullo mutatis verbis p. 184. ejusdem Novellæ Epitome ex Michaele Ataliata p. 190.

2. Παρὰ πολλῶν ἀνέμαθεν. T. 2. Juris Græco Rom. p. 142. Meurs. pag. 192.

3. Novella de militaribus fundis seu prædiis quam dictavit *Theodorus* Patricius quæstor Decapoleos. Ὥσπερ ἐν σώματι κεφαλή. Edidit Jac. Cujacius lib. V. de feudis p. 232. Jo. Leunclav. ad calcem Synopseos Basilicon & T. 2. p. 144. Juris Græco Rom. Meursius p. 200. & emendatiorem p. 253. ex Carolo Labbeo qui cum nova versione & notis dedit ad calcem observationum in Synopsin Basilicorum p. 26. Apud eundem p. 68. Theodorus ille, *Theodosius* appellatur. Sed p. 80. iterum Theodorus.

4. Θεσπίζομεν εἰ καὶ ἄλλοτε. T. 2. Juris Græco Rom. pag. 148. Meurs. p. 213.

5. Novella ἡ ἀποκειμένη ἐν τῇ σακέλλῃ, Incipit: Ὑπὲρ ἀπολωλότος ψυχαρίου. T. 2. Juris Gr. Rom. p. 150. Meurs. p. 217. & argumentum Novellæ ex Balsamone p. 219.

6. Μὴ ἄλλως τὸν ἐναγόμενον εἰς δικαστήριον. T. 2. Juris Græco Rom. p. 151. Meurs. p. 220.
7. Θεσπίζομεν μηδένα τῶν πολιτικῶν. T. 2. Juris Græco Rom. p. 151. Meurs. p. 222.
8. Κελεύομεν τοὺς θεματικοὺς κριτάς. T. 2. Juris Græco Rom. p. 151. Meurs. p. 222. ubi male μαθηματικοὺς pro θεματικούς.
9. Κελεύομεν μὴ πορίζεσθαί τι κέρδος. T. 2. Juris Græc. Rom. p. 153. Meurs. p. 226.
10. Ἐπειδὴ αἱ διαθῆκαι. T. 2. Juris Græco Rom. pag. 155. Meurs. pag. 231.
11. Ἐπειδὴ ὁ σκρίβας οὐκ ἐστὶ δικαστής. T. 2. Juris Græco Rom. p. 155. Meurs. p. 233.
12. Ἡ τοῦ Μωσέως νομοθεσία. Novella prior περὶ τῶν ἑκουσίως φονευόντων. T. 1. Juris Græco Rom. p. 109. Meurs. p. 234.
13. Κελεύομεν εἴ τινες τῶν Ἀρμενίων στρατιωτῶν. Carolus Labbeus ad calcem observationum in Synopsin Basilicorum p. 47. & ex eo Meurs. p. 275. & sub *Nicephori Phocæ* nomine Leunclavius T. 2. Juris Græco Rom. p. 169.
14. Ἐπειδὴ τῆς συνηθείας καὶ τῆς χρήσεως. Novella quam dictavit Theophilus Patricius & Quæstor. Emendatiorem Labbeus post Leunclavium dedit p. 52. ex eoque Meursius p. 280.
15. Ἔκτισιν ἵνα παράλογον. Edidit mutilum Leunclavius ad calcem Synopseos Basilicor. & T. 2. Juris Græco Rom. p. 155. Integriorem Labbeus p. 68. ex eoque Meursius p. 295.
16. Tomus unionis de quartis nuptiis: Ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς καὶ Θεὸς τοῖς. T. 1. Juris Græco Rom. p. 104. Ejus pars à verbis ἀποφαινόμεθα καινῇ γνώμῃ, apud Meursium p. 240. Meminit Balsamo ad Nomocanonem Photii tit. 13. p. 1080.
17. Novella posterior de his qui cædem sponte committunt & ad Ecclesias confugiunt. Ταῦτα νομοθετεῖν προῃρήμεθα. Apud Bonefid. p. 20. & T. 1. Jur. Græco Rom. p. 111. & ad calcem Novellar. p. 280.
18. Περὶ λαϊκῶν ἀδιαθέτως τελευτώντων χωρὶς παίδων. Apud Bonefidium p. 23. & ad calcem Novellar. p. 281.

Capita duo, περὶ τοῦ ἀναθεματίζεσθαι τοὺς ἀποστάτας καὶ μουλταρίους & περὶ πολυγάμων. apud Bonefidium p. 14. & T. 1. Jur. Græco Rom. p. 118. & ad calcem Novellar. p. 280. prius incipit: Ἡ δὲ κατὰ

τὸν

τὸν Ἰούνιον μῆνα. Alterum: ὁ δὲ τόμος τῆς ἑνώσεως γεγονὼς ἐπὶ Κωνςαντίνου τοῦ Πορφυρογεννήτου.

Dolendum eſt magni Cujacii obitu interceptam editionem Novellarum Conſtantini Porphyrogeniti & aliarum plerarumque poſteriorum Imperatorum Orientis, cujus ſpem fecit lib. XII. obſervationum cap. 22.

De Conſtantini Porphyrogeneti Conſtitutionibus militaribus, ſcriptisque aliis dixi Volum. VI. hujus Bibl. p. 487. ſeq. Nunc tantum juvat annotare in Codice Veronenſi, ex quo Latine illa vertit (necdum edidit) illuſtris Vir Scipio Maffejus, Tactica tribui Conſtantino Romani Imp. filio.

NICEPHORI Phocæ, ab A. 963. ad 11. Dec. 969.

Ὁ τοῦ Θεοῦ Πατρὸς Λόγος πολύν τινα. Novella de novis monaſteriis non condendis. Ejusdem Epitomen ex Balſamone, Θεσπίζομεν ὅσοι μοναςήρια, ξενῶνας &c. T. 1. Juris Græco Rom. p. 113.

Ἐπεὶ ἡ τῶν τεσσαράκοντα χρόνων. T. 2. Juris Græc. Rom. p. 171.

Ἀνήγαγεν ὁ Πρωτοπαπαθάρειος βασίλειος. T. 2 Juris Græco Rom. pag. 168.

Πατὴρ δίκαιος ὁ πάντας τοὺς παῖδας. Novella quam dictavit *Simon* Patricius & primus à Secretis. Edidit emendatam Carolus Labbeus ad calcem obſervationum in Synopſin Baſilicorum pag. 97. Pars in Jure Græco Rom. T. 2. pag. 170. ſeq. Θεσπίζομεν τὴν παρὰ τῶν.

Ἐπειδήπερ τινὲς τῶν κεκωλυμένων. T. 2. Juris Græco Rom. p. 171.

Ex Novellis Nicephori Phocæ Capita duo, περὶ τιμητηρίου, tertium, περὶ προτιμήσεως, quartum & quintum de Eccleſiis ac Monaſteriis novis non exſtruendis: apud Bonefidium p. 28. & ad calcem Novellar. p. 282. edit. Amſt. 1663.

Θεσπίζομεν ὅσοι τῶν Ἀρμενικῶν. T. 2. Juris Græco Rom. p. 169. Conſtantino Porphyrogenito tribuit Carolus Labbeus p. 47.

BASILII Porphyrogeniti, ab exeunte A. 975. ad 1025. Decembr.

Capita quatuor, περὶ κτήσεως τῶν ἐκκλησιῶν &c. De poſſeſſione Eccleſiarum, de allelengyo ſive mutuò fidejubentibus communis

census pensitorum, de prædiis potentiorum, & de præscriptione XL. annorum abolenda. Apud Bonefidium p. 32. & T. 1. Juris Græco Rom. p. 117. & ad calcem Novellar. p. 282.

Rescriptum de juramento à Judæis præstando. ὑπόδειξον τὴν παροῦσαν λύσιν. T. 1. Juris Græco Rom. p. 120.

ἐπειδήπερ ἡ βασιλεία μου ἀφ' οὗ ἠυτοκρατόρησε. T. 2. Juris Græco Rom. p. 172-179.

Κολάζεσθαι δεῖ καὶ τοὺς ἐν ἀξιώματι φονεῖς. T. 2. Juris Græco Rom. pag. 179.

ROMANI Junioris Porphyrogeniti, cognomine Argyri à Novembr. A. 1028. ad 11. April. 1034.

Ἡ ἀναφορά σου. sub *Constantini Porphyrog.* nomine edita à Leunclavio ad calcem Synopseos Basilicor. & T. 2. Juris Græco Rom. p. 148. Sed ex duorum Codd. MSS. fide, Romano tribuit Carolus Labbeus, qui integriorem edidit p. 80. *de refusione pretii militarium prædiorum.*

Θεσπίζομεν ἐάν τινες μερίδας τινάς. Juris Græco Rom. T. 2. p. 167. & emendatior apud Labbeum p. 90.

Caput ex Novella Romani Argyri περὶ προσόδου τῆς μεγάλης ἐκκλησίας, De reditu magnæ Ecclesiæ & de mutuo fidejubentibus &c. Apud Bonefidium p. 34. & ad calcem Novellar. p. 283.

ZOËS, Romani uxoris.

Caput περὶ τοῦ ἀπρατήτην τὰς ἀρχὰς γίνεσθαι. De magistratibus non vendendis. Apud Bonefidium p. 35. & ad calcem Novellar. p. 283.

MICHAELIS τοῦ στρατιωτικοῦ, ab Augusto A. 1056. ad 31. Aug. 1057.

Caput περὶ στρατηγίου &c. De prætorio & velamine capitis & de publicis curatoribus. Apud Bonefidium p. 35. & ad calcem Novellar. pag. 283.

ISAACII COMNENI, ab 1. Sept. A. 1057. ad Decembr. 1059.

Ἐπεὶ δὲ ἡ βασιλεία μου καὶ ἐπὶ τῇ χειροτονίᾳ. De canonico & consuetudinibus, quæ dantur pro ordinatione. Apud Bonefidium p. 36. & T. 1. Juris Græco Rom. pag. 121. & ad calcem Novellar. pag. 283.

MICHAE-

MICHAELIS Parapinacei, ab Octobr. A. 1071. ad April. A. 1078.

Capitulum περὶ προτιμήσεως ἐν ἀντιχρήσει. De prælatione in antichresi. Apud Bonefidium p. 37. & ad calcem Novellar. p. 283.

NICEPHORI Botaniotæ, ab 7. April. A. 1078. ad Mart. 1081.

Aurea Bulla de incestis nuptiis. Τὸ ταῖς μεγίσταις τῆς διοικήσεων. T. 1. Juris Græco Rom. p. 121.

Capita περὶ διαλύσεως γάμου * μανέντος ὁμοζύγου, De solutione matrimonii ob furorem conjugis, & περὶ χρεοκοπίας δημοσίων ὀφειλῶν, De relevatione fiscalium debitorum. Apud Bonefidium p. 38. & ad calcem Novellar. p. 283.

ALEXII COMNENI, ab 1. April. A. 1081. ad 15. Aug. 1118.

Novella de electionibus Episcoporum. Εἰ καὶ ἀφρονέστερός εἰμι πάντων. Græce & Latine in Cotelerii monumentis Ecclesiæ Græcæ T. 2. p. 178 -- 197.

Ὁ καθ' ἡμᾶς καιρὸς θεοφιλής. T. 1. Juris Græco Rom. p. 123.

Οἱ πονήρως τοῦ σώματος ἔχοντες. T. 1. Juris Græco Rom. p. 124.

Novella dictata à Salomone eparcho: Πολλὰ μὲν δικαστήρια. T. 2. Juris Græco Rom. p. 179.

Πολλοὶ προσαγγείλαντες ὠφέλειαν. T. 2. Juris Græco Rom. p. 185.

Ἀγαθόν σοι ζῆλον. T. 2. Juris Gr. Rom. p. 185.

Ad calcem Novellarum exhibentur p. 283. seq. Capita ex Constitutionibus Alexii Comneni undecim, 1) De ætate a) ineuntium officia. 2) De nuptiis b) amitæ & fratris filiæ cum filio fratris & patruo. 3) De sponsalibus, c) ubi mentio Aureæ Bullæ *Nicephori* Botaniotæ, & sanctionis Imp. *Leonis*. 4) De d) solutione sponsalium, ubi mentio Constitutiouis Leonis Philosophi, & post suggestionem Jo. Thracesii Curopalatæ & magni Drungarii, sequitur Imperatoris rescriptum, * quod incipit: Εἰ μηδὲν ἄλλο ἡ βασιλεία ἢ ἔννομος ἐπιστασία ἐστί. 5) De

Ggg 3

* Meminit Balsamo ad tit. 13. Nomocanonis Photii p. 1134. edit. Justell.

a) Bonefid. p. 39. b) Bonefid. pag. 40. & T. 1. Jur. Græc. Rom. p. 138. c) Bonefid. p. 41. & T. 1. Jur. Græco Rom. p. 126. (d Bonefid. pag. 48. * Id. p. 51. & T. 1. Juris Græco Rom. p. 134.

5) De e) chartophylace, Ἡ βασιλεία μου τῆς ἐκκλησιαστικῆς εὐκοσμίας φροντίζουσα. 6) De f) doctoribus Ecclesiæ. 7) De electis g) ad Orientales Ecclesias, ubi rescriptum Imperatoris quod incipit: Ἀνέμαθεν ἡ βασιλεία μου. 8) De h) erigendis Episcopatibus in metropoles. 9) De testibus i) & benedictione matrimonii servorum, ubi Imperatoris rescriptum, quod incipit: Δύο ταῦτα ἐπὶ τὰς ἀκοὰς τῆς βασιλείας μου ἦλθεν. 10) De k) oblationibus & aliis ecclesiasticis juribus, ubi rescriptum Imperatoris quod incipit: Τὴν ἐπιτήρησιν καὶ διόρθωσιν τῶν ψυχικῶν σφαλμάτων. 11) De l) foro clericorum, & de judice per rescriptum prohibito causam ad se transmissam disceptare, ubi rescriptum Imperatoris: Διορίζεται πᾶσιν ἡμῖν τοῖς τῶν δικαστηρίων προεστῶσιν ἡ βασιλεία μου.

JOANNIS COMNENI, Καλοιωάννου, ab A. 118. ad 1143.

Aurea Bulla, καὶ τί δὲ ἄλλο τῇ βασιλείᾳ μου. T. 1. Juris Græoo Rom. pag. 147.

MANUELIS COMNENI, ab April. A. 1143. ad Septembr. 1180.

Novella de judicibus, advocatis & aliis argumentis. Incipit: Ἔννομον ἐπιστασίαν. T. 1, Juris Græco Rom. p. 286. & integrior emendatiorque à Carolo Labbeo p. 104. ad calcem emendationum in Synopsin Basilicor.

Aliæ Constitutiones ad calcem Novellarum Justiniani pag. 290. seq. edit. Amst. 1663.

1. Περὶ διοικητῶν τῶν διαθηκῶν. De executoribus testamentorum. Ex Bonefidii Jure Orientali p. 78. adde Balsamonem ad Nomocan. Photii p. 865.

2. Περὶ ἀπράκτων ἡμερῶν. De feriis. Pars Constitutionis à verbis θεσπίζομεν οὖν ἐκείνας εἶναι, qualis exstat apud Bonefidium pag. 80. Balsa-

e) Bonefid. p. 58. & T. 1. Juris Græco Rom. p. 143. f) Bonefid. p. 61. & T. 1. Juris Græco Rom. p. 143. g) Bonefid. p. 61. & T. 1. Juris Græco Rom. pag. 138. h) Bonefid. p. 64. & T. 1. Juris Græco Rom. p. 131. i) Bonefid. p. 67. & T. 1. Jur. Gr. Rom. p. 145. k) Bonefid. p. 71. & T. 1. Juris Græco Rom. p. 141. l) Bonefid. p. 75. & T. 1. Juris Græco Rom. p. 139. T. 2. p. 184. Balsamo ad Nomocanonem Photii p. 951. 952.

Balſamonem ad Nomocan. Photii p. 920. ſeq. & Leunclavium ad calcem Synopſeos Baſilicor. & T. 1. Juris Græco Rom. pag. 160. Sed integra longeque emendatior edita eſt à Carolo Labbeo ad calcem notarum in Synopſin Baſilicon p. 127. Incipit: Σκοπὸς μὲν ἀνθρώποις τȣ̃ ἑορτάζειν.

3. De ſynodica ſubnotatione Patriarchæ Lucæ de nuptiis ſeptimi gradus cognationis, ut eſt apud Bonefid. p. 85. Sed Imperatoris Edictum edidit Leunclavius T. 1. Juris Græco Rom. p. 165. incipit: Τῆς τῶν θείων καὶ ἱερῶν κανόνων.

4. De deciſione Siſinnii de nuptiis duorum fratrum cum duabus conſobrinis. Bonefid. p. 86. & T. 1. Jur. Græco Rom. p. 167.

5. De nuptiis cum duabus ſobrinis. Bonefid. p. 88.

6. De ſententiis Judicum. Bonefid. p. 88.

7. Ne morientium Epiſcoporum diripiantur bona ab exactoribus. Πρᾶγμα καὶ εἰς Θεὸν τολμώμενον παραφρένησιν.

8. De homicidiis voluntariis. Παρακελεύεται βασιλεία μȣ ἅπασι. Bonefid. p. 92. & T. 1. Juris Gr. Rom. p. 163.

9. Ut Eccleſiarum & Monaſteriorum quæ ſunt ad urbem immobilia, intacta ſint à manu fiſci. Ἔφθασε μὲν πρὸ χρόνων τινῶν χρυσόβȣλλον. Bonefid. p. 96. & T. 1. Juris Gr. Rom. p. 156.

10. De immobilibus magnæ Eccleſiæ CPol. Καὶ τῷ παλαιῷ μὲν ἐκείνῳ. Bonefid. p. 104. & T. 1. Juris Græco Rom. p. 152.

11. De inſtrumentis omnium, quæ ubique ſunt Eccleſiarum ob poſſeſſionem immobilium. Aurea Bulla incipit: Ὁ μὲν κατὰ Μωσέα. Bonefid. p. 109. & T. 1. Jur. Gr. Rom. p. 149.

12. De citatione abſentium. Bonefid. p. 114.

13. De tonſura mulierum degere volentium in monaſterio poſt trimeſtre facta. Bonefid. p. 115.

14. De foro Judæorum. Bonefid. p. 116.

Vide etiam quæ ex Manuelis Comneni Novella de Epiſcopis, ne citra cauſam CPoli commorentur, Balſamo p. 938. ad Photii Nomocanonem.

ALEXII COMNENI Secundi, ab Septembr. A. 1180. ad Octobr. 1183.

Ne monaſteriorum prædia deſcribantur. Incipit: Ἡ βασιλεία μȣ τῆς ἐκ τῶν

τ̃ ὑμετέρων εὐχῶν. Apud Bonefid. p. 116. & T. 1. Juris Græco Rom. p. 167. & ad calcem Novellar. p. 296.

ISAACI ANGELI à 12. Septembr. A. 1185. ad 10. April. 1195.

ὁ μὴ ἐλέγχων, φησὶν ἡ γραφή. T. 1. Juris Græco Rom. p. 169.

Capita duo de metropolitanis revocantibus ad ſe pertinentes Epiſcopas jure metropolis aut Archiepiſcopatus honoratas, & de nuptiis ſeptimi gradus. Apud Bonefidium p. 119. & ad calcem Novellar. p. 296.

Ut tondeantur electorum Pontificum uxores. Incipit: Ἡ ἔννομος τ̃ βασιλέως ἀπόφασις. Bonefid. p. 121. & T. 1. Juris Græco Rom. p. 175. & ad calcem Novellar. p. 297.

De canonario tributo quædam ex Iſaaci Angeli Novella affert Balſamo ad Nomocanonem Photii p. 856.

JOANNIS DUCÆ Batatze, ab A. 1222. ad 1255.

Aurea Bulla, ἔσονται οἱ Λευῖται ἐμοί. T. 1. Juris Gr. Rom. p. 276.

Caput περὶ ἐσθήτων. De veſtibus externis prohibitis. Apud Bonefid. p. 124. & ad calcem Novellarum p. 297.

MICHAELIS PALÆOLOGI, ab A. C. 1259. ad 1282.

Caput de primatu & appellatione & commemoratione Papæ Romæ. Περὶ πρωτείου καὶ ἐκκλήτου καὶ μνημοσύνου τ̃ Πάπα Ῥώμης. Apud Bonefidium p. 125. & ad calcem Novellar. p. 297.

IMPERATORIS incerti.

Caput περὶ ἐπισκοπῶν κατεχομένων ὑπὸ λαϊκῶν. De Epiſcopatibus detentis à Laicis. Apud Bonefidium p. 126. & ad calcem Novellar. p. 297. edit. Amſt. 1663.

FRIDERICI II. Imp. ab A. 1212. ad 1260. 26. Dec. Hieroſolymæ & Siciliæ Regis.

Βασιλικῶν διατάξεων Libri III. ſcripti circa A. C. 1230. quorum primus octoginta duo continet Capita cum totidem titulis, ſecundus ſeptuaginta, tertius itidem ſeptuaginta, MSS. in Bibl. Regis Chriſtianiſſimi. Vide

Vide Celeberrimi Montfauconi Palæographiam Græcam p. 319. ubi hos præmiſſos Codici jambos refert:

Ῥώμης ὁ κλεινὸς εὐσεβέστατος μέδων
Αἰλίας αὖ ῥὴξ, πρὸς δὲ καὶ Σικελίας,
Φρεδερῖκος κράτιστος ἐν στεφηφόροις
Νέον νόμον τίθησι Σικελῶν κράτει
Ὃν καὶ πέπομφε λύτρον ἠδικημένοις.

βασιλεὺς Φρεδερῖκος, ἀειάυγυστος, Ἰταλικὸς, Σικελικὸς, Ἱεροσολυμίτης, Ἀρελατένσης, εὐσεβὴς, νικητὴς καὶ τροπαιοῦχος.

Omitto alios MStos diplomatum Græcorum & reſcriptorum Imperialium Codices, qui exſtant in variis Bibliothecis, ut in Regia Taurinenſi, de qua illuſtris Vir Scipio Maffei Epiſtola ad Apoſtolum Zenum inſerta Tomo ſexto Diarii Veneti eruditorum Italiæ p. 479. ſeq. vel in Cæſarea, de qua Lambecius lib. VIII. p. 509. 523. vel in Monaſterio S. Baſilii Romæ, unde notitiam diplomatum aliquot regni Neapolitani ac Siciliæ dedit laudatus Montfauconus p. 380. ſeq.

BASILICORUM Editiones Latinæ.

Libri VIII. * βασιλικῶν διατάξεων ſive Imperialium Conſtitutionum ex ſexaginta illis, in quos totum Jus Civile auſpiciis Baſilii, Leonis Sapientis ac denique Conſtantini Porphyrogenetæ redactum eſt, Liber XLV. XLVI. XLVII. XLVIII. & mutili XXVIII. XXIX. ex Codice Antonii Auguſtini, *Gentiano Herveto* interprete, Pariſ. 1557. fol.

Βασιλικῶν Liber LX. quo Juris Civilis tituli LXX. de criminibus & pœnis continentur, & Græcorum ſcholiis explicantur, *Jacobo Cujacio* interprete. Lugduni 1566. fol. ad Joannem Jacobum Cambrayum, à quo Codicem Græcum dono accepit.

Libri ab Herveto minus feliciter verſi cum libro ſexageſimo ex Cujacii interpretatione, Hanov. apud Wechelos 1598. & 1606. fol. curante qui præfationem præmiſit Dionyſio Gothofredo.

* Non ſunt octo libri, ſed ne quidem integri ſex. Quoniam vero volumen alterum quod libros non integros XXVIII. & XXIX. complectebatur, titulorum numero prius æquabat, hinc Hervetus ſuſpicatus eſt non pauciores libros quam quatuor eo contineri, ut ipſe in præf. ad Joannem Morvillerium, Epiſcopum Aurelianenſem, teſtatur,

βασιλικῶν liber XXXVIII. & XXXIX. quibus Juris Civilis tituli XXXI. explicantur, additis Græcorum ſcholiis indiceque titulorum lib. 38. 39. 40. 41. 42. quos à Viglio acceperat, Jacobo Cujacio interprete. Pariſ. 1609. fol. edente poſt auctoris obitum Carolo Labbeo.

EDITIO BASILICORUM GRÆCO LATINA.

Univerſos libros ſexaginta, cum Græcorum ſcholiis ex Bibliotheca Regis Chriſtianiſſimi Græce luculenter edidit, verſionemque adjunxit *Carolus Annibal Fabrottus*, * Anteceſſorum Aquiſextienſium Decanus, ſervata in libro XXXVIII. XXXIX. & LX. Cujacii interpretatione. Pariſ. 1647. fol. ſeptem voluminibus. Lacunæ quædam in hoc opere adhuc obviæ fortaſſe ſuppleri poſſunt ex Codd. MSS. Vaticanis.

ECLOGA ſive SYNOPSIS BASILICORUM.

Ἐκλογὴ καὶ σύνοψις τῶν βασιλικῶν ξ βιβλίων σὺν παραπομπαῖς, κατὰ στοιχεῖον. Ecloga & Synopſis librorum LX. Baſilicorum cum allegatione locorum ſimilium. Opus ordine literarum digeſtum, ſolo *διὰ τὸ τίμιον, bonoris cauſa,* extra ordinem præmiſſo titulo, *περὶ τῆς ὀρθοδόξου πίστεως τῶν Χριστιανῶν, καὶ τοῦ μηδένα καταβλάπτειν περὶ αὐτῆς δημοσίᾳ ἀμφισβητεῖν. De fide orthodoxa Chriſtianorum, & ne quis audeat publice eam vocare in controverſiam.* Hoc opus MStum pridem laudavit magnus ** Cujacius: atque exſtat cum ſcholiis Græcis marginalibus manu exaratum in Bibl.

* Provinciam edendorum Baſilicorum Fabrotto demandatam annuo bis mille librarum honorario conſtituto teſtatur Claudius Sarravius p. 47. Epiſtolar. edit. primæ.

** Cujacius videtur etiam Synopſin hanc ſive Eclogam cum libro ſexageſimo Baſilicon Latine vertiſſe, licet illam non edidit, ita enim ille A. 1564. in præf. Commentariorum ad tit. Pandectarum de excuſationibus ad Jo. Jacobum Cambrayum T. 2. Opp. *Has me egiſſe partes eo tempore nunquam pœnitebit, qui ex eis retulerim, quam tu mihi apprime commendaveras libri LX.* Βασιλικῶν *Latinam interpretationem, & hos in quibus illo frequenter utor* παραιτήσεων *&* παρατηρήσεων (excuſationum) *libros, & alia multa, quæ mihi ſepono, illa tibi mature vindices velim - - qui CPolitana iterum legatione dextro Numine perfunctus, etiam qui juris ſtudioſis prodeſ-*

in Bibl. Cæſarea deſcribiturque à Lambecio in limine Voluminis ſexti. Habuit etiam vertitque Latine Jo. Thomas Freigius, ſed cujus non exſtat interpretatio. Ex alio Jo. Samburi Codice, quem Tarenti reperit verſione illam donavit, Græceque & Latine primus edidit cum novellis quibusdam Imp. CPolitanorum * antea ineditis *Jo. Leunclavius*, Baſil. 1575. fol. quoniam autem in verſione non potuit ordinem Alphabeti repræſentare, illum plane etiam in Græcis turbavit ac deſeruit, atque ejus loco capita ἐκλογῆς, ordine ipſorum Baſilicorum digeſſit, indicem tamen titulorum CCCXLVIII. qualem in MS. repererat, ordine literarum Græce edidit, ubi primns eſt περὶ ἀγγαρειῶν καὶ παραγγαρειῶν, poſtremus περὶ ὡρειαρίων de horreariis. *Caroli Labbei* obſervationes & emendationes in Synopſin hanc ex Codicibus Regis Chriſtianiſſ. quibus multa loca reſtituuntur, plurimæ lacunæ replentur, ſcholia Græca & quædam capita primum proferuntur in lucem, prodiere Pariſ. 1606. 8. cum pluribus novellis Imperatorum Græcorum emendatius editis, & *gloſſis* veteribus ** Græco Latinis Juris verborum, quæ in Baſilicis reperiuntur. Cum his conferendæ, ex quibus excerpta dat erudítiſſ. Montfauconus in Catalogo Codicum MSS. Bibl. Coiſlinianæ p. 488. ſeq. Ex fragmentis

prodeſſet, ſexageſimum Βασιλικῶν *ſimul ac non inelegans compendium omnium* Βασιλικῶν, *quod vocant* ἐκλογὴν καὶ σύνοψιν τῶν βασιλικῶν ξ' βιβλίων σὺν παραπομπαῖς κατὰ στοιχεῖον, *reportaveris, & mibi potiſſimum dare volueris, palliatum ut togatum facerem, quod turbulento illo tempore videor mibi non turbulente perfeciſſe, jamque nunc illius editio ab optimo & integerrimo viro Cl. Sennetonio procuratur.*

* Novellæ illæ ſunt 1) Conſtantini Porphyrogeniti Conſtitutiones XIII. 2) Leonis & Conſtantini III. 3) Romani Senioris Lacapeni II. 4) Coſmæ magiſtri officiorum Ψῆφοι ſive Sententiæ II. 5) Romani Porphyrogeniti I. 6) Nicephori Phocæ V. 7) Baſilii Porphyrogeniti II. 8) Iſaaci Comneni I. 9) Nicephori Botaniotæ Aurea Bulla confirmans decreta ſynodalia II. ſub Jo. Xiphilino facta, quæ adjunguntur. 10) Alexii Comneni VI. 11) Joannis Curopolatæ Thraceſii magni drungarii viglæ Ὑπόμνημα ſive Suggeſtio A. 6600. (CHriſti 1092.) Et 12) Manuelis Comneni Conſtitutiones III. quarum poſtrema data A. 6674. (CHriſti 1166.)

** Confer, ſi placet, quæ de his aliiſque gloſſariis Græcis Juridicis dixi lib. IV. hujus Bibl. c. 36. §. 2. ſeq. His etiam accenſendum 1) Nic. Rigaltii gloſſarium Τακτικὸν μιξοβάρβαρον, quod eſt de verborum ſignificatione, quæ ad Novellas Imperatorum, qui in Oriente poſt Juſtinianum regnarunt, de re militari Conſtitutiones pertinent. Pariſ. 1601. 4. 2) Nomenclator Græcorúm Juris verborum promptuario Juris Harmenopuli ſubjectus à Dionyſio Gothofredo.

autem, quæ inter Scholiastas Græcos Basilicorum passim ἐκ τ͂ ἰνδικ☉ referuntur, apparet indicem illum longe diversum fuisse à glossis, & uberiorem legum expositionem literarum ordine digestam: licet Suaresius in notitia Basilicorum §. 38. indicem illum cum glossis à Carolo Labbeo editis putabat eundem esse.

Ab hac ecloga Basilicorum etiam diversæ aliæ νόμων ἐκλογαὶ, quæ in Bibliothecis manu exaratæ exstant, ut illa, primo Romani Senioris anni Imperio promulgata, & quinquaginta divisa titulis, quam servat Bibl. Cæsarea, teste Lambecio VI. p. 18. & quam cum ecloga Basilicorum, quam ab Leunclavio habemus, confundit præstantissimus Historiæ Juris scriptor p. 343.

Harmenopolus quoque usus est libro, qui inscribitur μικρὸν κατὰ στοιχεῖον, *quem habemus*, inquit Cujacius VI. 10. Obs. *quemque solum ex Græcorum libris juris Budæus viderat, sic nuncupatus, quod sit parvum manuale, ordine alphabetico titulos dispositos habens. Quidam vaticinantur ejus libri auctorem esse Romanum juniorem, & hunc Romanum Juniorem filium esse Romani Lacapeni, quem ex Constantino Porphyrogenito progenitum constat, Nepotem scribere debuissent. Multa vero ejusmodi manualia Juris in Oriente fuerunt, omnibus fere patronis causarum sive rhetoribus suum sibi Codicillum & quasi via comitem conficientibus. Paulus Ægineta in præfatione:* Τοὺς ῥήτορας τοῖς συντόμοις τε καὶ συνεκδήμοις ὑπ' αὐτῶν ὀνομαζομένοις χρῆσθαι δικανικοῖς συντάγμασιν, ἐν οἷς ἁπάντων ἐμφέρεται τῶν νόμων τὰ κεφάλαια πρὸς τὸ τῆς χρείας ἕτοιμον. Illud μικρὸν νομικὸν κατὰ στοιχεῖον MS. exstat in Bibl. Cæsarea, & incipit: Οἱ ἄνθρωποι πάντες ἢ δοῦλοι εἰσὶν ἢ ἐλεύθεροι ἢ ἀπελεύθεροι. Initium literæ ω sive ultimæ: Ὡρεῖα λέγονται τὰ οἰκοδομήματα ἤτοι τὰ σιτοδοχεῖα. Illæ porro veterum JCtorum reliquiæ licet de Latinis Græcæ factæ fuerint, tamen ut observat Leunclavius, eos habuere Græcos interpretes, qui enixe dederunt operam, ut si quid in vulgaribus libris vitiose legeretur, de vetustis exemplaribus restitutum exprimerent: si quid ambigue posse videretur accipi, de perspicua versione Græca declarationem indubiam haberet: si denique repetendum aliquid ex antiquitatis memoria foret, de eo fideliter & prolixe lector erudiretur. *Eclogarum auctor*, eodem notante Leunclavio, παραπομπὰς *elegantes & justas habet, quæ sunt locorum similium sive parallelorum indicationes: etiam* παραγραφὰς *sive* παραφράσεις *constitutionum intellectu difficilium non paucas, quas ita Græci interpretantur, ut casum (licet*

(licet enim cum barbaris nostri loqui) figurent eumque præmittant, deinde constitutionem ipsam declarent: quam diligentiam in iis, quæ tam ardua non sunt, veluti supervacaneam minime præstant. Corriguntur & Digestorum atque Codicis jura non paucis in locis de posteriorum Principum sanctionibus, quas non contemnendas Basilicis inseruerunt.

CONSTANTINI HARMENOPULI

Πρόχειρον νόμων.

Harmenopulus Imperatorum Joannis Cantacuzeni & Joannis Palæologi à Consiliis diem obiit circa A. C. 1380. Ejus promptuarii Juris Civilis prima editio Græca Paris. 1540. 4. collata cum Codice MS. Regis Christianissimi & notis MSS. Cujacii passim ornata fuit Lipsiæ in Bibl. Benedicti Carpzovii τοῦ μακαρίτου. De aliis illius editionibus, quemadmodum & de aliis præstantissimi hujus JCti scriptis dixi Volum. X. hujus Bibl. p. 273. seq. itaque hoc loco, ut de instituto Harmenopuli luculentius constet, addam illius præfationem, qua rationes ob quas post Basilii Constantini & Leonis manuale legum aliud ipse novum composuerit, exponit.

Βιβλίον νόμων πάλαι πεποίηται τοῖς περὶ τὸν ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ καὶ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΝ καὶ ΛΕΟΝΤΑ, τοὺς εὐσεβεστάτους βασιλέας, ΠΡΟΧΕΙΡΟΝ οὕτω καλούμενον, ἐν ἐπιτομῇ τὰ τῶν νόμων διεξιὸν, ὥσπερ νῦν ἡμεῖς ἐντυχόντες, πολλὰ μὲν ἐκ τῆς ὑποθέσεως ἐτεθήπειμεν, πρὶν ἢ τοῦτο διεξιέναι. ἐξ ἑκάστου γάρ φησι τῶν νόμων βιβλίου, τὰ ἀναγκαῖα καὶ χρειώδη καὶ συχνῶς ζητούμενα ἀναλέξασθαι· καὶ ταῦτα κεφαλαιωδῶς ἐν τῷδε τῷ προχείρῳ τῶν νόμων ἐγχαράψασθαι, καὶ μηδὲν σχεδὸν παραλιπεῖν, ὅσα τοῖς πολλοῖς ἐν γνώσει καθί-

Conscriptus fuerat quondam sub BASILIO, CONSTANTINO & LEONE, Principibus pietatis nomine celebratissimis, legitimæ scientiæ liber, cui quod summatim quæ ad hanc facultatem spectant, complecteretur, *Promptuario* nomen erat. In hoc cum forte incidissemus, nos in maximam pertraxit admirationem operis ipsius, antequam illud percurreremus, argumentum. Ex singulis etenim Jurisprudentiæ voluminibus se inquit apprimè necessaria, & quæ in dubium sæpissime revocantur, selecta in hoc tanquam Promptuarium jus ratione compendiaria transfudisse ac contulisse,

καθίσασθαι δίκαιον. οὕτω πως ἐν προοιμίοις λέγει, καὶ τοιαῦτα καθυπισχνεῖται· πολλοῦ δέγε καὶ δεῖν τοῦ σκοποῦ κεκρίκαμεν καὶ τῆς ὑποσχέσεως, τοῦτο διεξιόντες· τά τε γὰρ ἀναγκαιότερα παραλέλειπται τούτῳ, καὶ ὅσα τούτων ἐνδεῶς εἴρηται, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ οὕτω, τρόπον ἕτερον τοῦ σκοποῦ τοῦτο καὶ τῆς συνθήκης εὖ μάλα θαυμάσαντες, δεῖν ᾠήθημεν ἀντιαναπληρῶσαι τούτῳ τὰ δέοντα, καὶ προσθεῖναι τὰ ὑστερήματα, καὶ πλέον καὶ ἐπιτομὴν ἀπεργάσασθαι.

Ταῦτ' ἄρα καὶ τῷ πλάτει τῶν νόμων ἐγκύψαντες, ὅσοι τε ἀνέκαθέν εἰσι τεταγμένοι, καὶ ὅσοι πρὸς τῶν θειοτάτων ὕστερον βασιλέων ἐπινενόηνται, οὓς καὶ νεαρὰς σύνηθες ὀνομάζειν, μεθ' ὧν εἰσὶ καὶ τὰ ῬΩΜΑΪΚᾺ τοῦ ΜΑΓΊΣΤΡΟΥ * λεγόμενα, καὶ τὰ ἘΠΑΡ-

tuliſſe, nihilque fere eorum prætermiſiſſe, quæ vulgo nota eſſe convenit. Atque ita ſane lectores invitans, magnifica hæc pollicetur. Cæterum perlecto opere, longe ab inſtituto, atque pollicitatione autorem abeſſe comperimus cum & quæ magis ſunt neceſſaria, fuerint in eo prætermiſſa, & nonnulla etiam non ſatis explicata. Itaque cum non ſine ingenti admiratione longe aliam rationem in eo opere contexendo ab authore obſervatam videremus, quam aut ipſe inſtituiſſet aut promiſiſſet, explenda in eo judicavimus, quæ cognitu perquam eſſent utilia ac neceſſaria, adjicienda quæ deſiderarentur, ut tandem per compêdii modum, plenum conſurgeret opus atque abſolutum.

Hinc factum eſt, ut cum leges pene in immenſum excreviſſe ac diffuſas eſſe cerneremus, tam eas, quæ jam diu latæ præſcriptæque fuerant, quam quæ poſtea à clariſſimis principibus introductæ, quas & Novellas jam nominari conſuetum eſt, (Quibus accedunt & *Romana* quæ *Magiſtri* dicun-

*) Citatur Magiſter lib. 2. tit. 10. §. 12. lib. 3. tit. 3. §. 130. tit. 5. §. 34. καὶ τοῦτο ἔκρινεν ὁ Μάγιστρος. lib. 4. tit. 8. §. 47. & 51. ἐδικαίωσαν οἱ δικασταὶ καὶ ὁ Μάγιστρος lib. 4. tit. 9. §. 20. lib. 5. tit. 7. §. 22. tit. 9. §. 13. ſeq. & 23. lib. 6. tit. 2. §. 15. & ſchol. ad lib. 1. tit. 1. §. 44. lib. 3. tit. 3. §. 81. ὁ Μάγιστρος ἐν σημειώματι αὐτοῦ lib. 3. tit. 3. §. 120. ταῦτα πλατύτερον εἰς τὸν περὶ γυναικῶν τίτλον ἐν τῷ

τοῦ

ἘΠΑΡΧΙΚΆ τι, ** καὶ τῶν ΠΡΟΧΕΊΡΩΝ τὰ κάλλιστα, καὶ τὰ πάντων ἐκεῖθεν ἀναλεξάμενοι κάλλιστά τι ὁμοῦ καὶ ἀναγκαιότατα, καὶ τοῖς τοῦ προχείρου τούτοις συμπλέξαντες καὶ συνθέντες· τὰ μὲν, ἀναμὶξ, τὰ δὲ, ἰδίᾳ, ὡς ἄρα ἕκαστον ἔδει τι καὶ καθῆκεν. ἐπεὶ δὲ τὸ τοῦ προχείρου βιβλίον ἐν τεσσαράκοντα ὂν τίτλοις ἐτύγχανεν, ἑτέρους ἡμεῖς τοσούτους· ἢ καὶ πλείους ἐπισυνάψαντες, σαφηνείας τε χάριν, καὶ τοῦ μή τι δοκεῖν τῶν ἀναγκαίων ἐνδεῖν. ἓν μὲν δὲ ὅλον ἀπειργασάμεθα, ἐν ἓξ δὲ βιβλίοις τὴν ὅλην τῶν ἑξήκοντα τῶν νόμων βιβλίων πραγματείαν συντεμόντες, διείλομεν καὶ τῶν νεαρῶν τῶν ῬΩΜΑΪΚΩ͂Ν τε καὶ τῶν ἘΠΑΡΧΙΚΩ͂Ν καὶ ΠΡΟΧΕΊΡΩΝ· πρόχειρον ἢ ἑξάβιβλος, οὕτω προσαγορεύσαντες. ἐπιγέγραπται δὲ καὶ τῶν βιβλίων ἕκαστον, οὕτως·

I. Τὸ

cuntur, & *Provincialia*, & pulcherrima è *Promptuariis* decerpta jura) commodissima quæque simul & jucundissima ex his omnibus delegerimus, ac Promptuarii legibus adjunxerimus, quædam mixtim, quædam seorsim, uti consentaneum videbatur. Quoniam autem Promptuarium ipsum *quadraginta* omnino continebatur titulis, nos totidem alios aut etiam plures subnectendos duximus, idque tum perspicuitatis causa, tum ne quid eorum quæ necessaria sunt, deesse videretur. Sic igitur totum unum opus confecimus, quod in *sex* libros partiti sumus, quibus quidem id omne breviter perstrinximus, quod *sexaginta* Jurisprudentiæ voluminibus, item & Novellis, Romanis Magistri, Provincialibusque, ac Promptuarii legibus fuse, sparsimque pertractatum fuerat. Unde & librum hunc hoc inscripsimus nomine, *Promptuarium, sex conclusum libris.* Librorum porro unusquisque hunc in modum solet inscribi:

Primus

τοῦ Μαγίστρου. ἐν δὲ τῷ περὶ κληρονομίας - - καὶ ἐν τῷ περὶ διαθηκῶν lib. 5. tit. 9. §. 15. seq. δικαστικὸν τοῦ Μαγίστρου διορθώσατο ψήφισμα. id. & schol. §. 21. τὸν νόμον οὕτως ἡρμήνευσεν ὁ Μάγιστρος. & tit. 11. §. 10.

** Ex his ἐπαρχικοῖς sive edictis Præfectorum prætorio, Harmenopulus lib. 2. tit. 4. p. 144. refert partem ἀπὸ τῶν τοῦ Ἀσκαλωνίτου Ἰουλιανοῦ τοῦ ἀρχιτέκτονος ἐκ τῶν νόμων ἤτοι ἐθῶν τῶν ἐν Παλαιστίνῃ.

I. Τὸ μὲν πρῶτον, περὶ νόμων καὶ δικαστικῆς καταστάσεως· ἔπι τι περὶ ἀποκαταστάσεως καὶ ἐλευθεριῶν.

II. Περὶ δικῶν δὲ διαφόρων, καὶ καινοτομιῶν, τὸ δεύτερον.

III. Τὸ δέγε τρίτον, περὶ ἐκποιήσεως δανείου τε καὶ κοινωνίας.

IV. Περὶ μνηστείας δὲ καὶ γάμων, τὸ τέταρτον.

V. Τὸ μέν τοι πέμπτον, περὶ διαθηκῶν, καὶ ἐπιτρόπων.

VI. Τὸ τελευταῖον δὲ καὶ ἕκτον, περὶ ζημίας καὶ ποινῶν.

Τὸ μὲν οὖν ὅλον ὡς ἔφθην εἰπὼν, ἐν ἓξ βιβλίοις διῄρηται· πρόχειρον ἢ ἑξάβιβλος οὕτως ὀνομασθέν. οἱ δὲ παρ' ἡμῶν τοῖς προτέροις προστεθέντες τίτλοις, τεσσαράκοντα ὄντες ἢ καὶ πλείους, ὡς καὶ τοῦτ' ἔφην τυγχάνουσι, προσθεῖναι δὲ κἀκεῖνο τοῖς εἰρημένοις ἄξιον. ὡς πολλὰ μὲν ἐν τοῖς παλαιοῖς τίτλοις παρ' ἡμῶν εἰσὶ προστεθειμένα κεφάλαια, τὰ κάλλιστα μοὶ δοκεῖν καὶ ἀναγκαιότατα· εἰσὶ δὲ καί τινα τῶν ἐκ τοῦ ΠΑΛΑΙΟΥ τοῖς ἡμετέροις τίτλοις προσκείμενα. ἵνα τοίνυν δῆλα ταῦτα ὦσι κἀκεῖνα, τοῖς μὲν παρ' ἡμῶν προστεθεῖσι τίτλοις καὶ κεφαλαίοις, κἂν ὅπου ἀρχῇ καὶ τελῶσιν εὑρισκόμενα, τὸ ἡλιακὸν ἔξω σημεῖον ἐγγέγραπται, τὸ κρονικὸν δὲ παλαιοῖς, καὶ οὕτω δῆλα τοῖς ἐντυγχάνουσι πᾶσι καθίσταται, εἴγε δήπου καὶ τοῦτο εἰδέναι βούλοιντο,

Primus de legibus ac judiciario ſtatu. Ad hæc de in integrum reſtitutione & libertatibus.

Secundus de variis judiciorum litiumve generibus & novi operis nunciatione.

Tertius de alienatione, mutuo & ſocietate.

Quartus de ſponſalibus & nuptiis.

Quintus deinceps de teſtamentis & tutoribus.

Sextus tandem de damno ac pœnis.*

Totum itaque opus hoc quod PROMPTUARIUM appellare libuit, in ſex, ut jam dixi, libros tributum eſt. Adjecti autem à nobis tituli, prioribus quadraginta numero aut etiam plures, ſunt. Porro illud quoque admonuiſſe operæ pretium fuerit, multa à nobis adjecta eſſe capita veteribus titulis, quæ & pulcherrima & ſummopere neceſſaria cenſebam, quædam rurſum ex veteri libro noſtris titulis appoſita. Quare ut hæc ab illis internoſci queant, iis quidem titulis ac capitibus quæ adjecimus, ubicunque tandem obvia fuerint, ſolare ſignum extrinſecus adſcripſimus, veteribus autem Saturnium. Sic enim lectoribus fiet planiſſimum, quæ nova in hoc PROMPTUARIO, quæ

* Subjiciuntur etiam leges Georgicæ, & de Dignitatibus, nec non tituli de variis Regulis juris & de Verborum ſignificatione.

βούλοιντο. τίνα τι εἰσὶν ἐν τῷ προχείρῳ τούτῳ τὰ παλαιὰ, καὶ τίνα τὰ νέα, εἴτε τίτλοι λέγω, εἴτε κεφάλαια, καὶ ταῦτα μὲν ἐν τούτοις. οἱ δὲ τῶν βιβλίων τίτλοι καθ' ἕκαστον, οὕτως εἰσὶν ἔχοντες, ὡς ἐν τῇ παρούσῃ δείκνυται καταγραφῇ, ἐν ἑνὶ ἑκάστῳ βιβλίῳ κατὰ τὴν ἀρχὴν ἀκριβῶς κείμενοι. κ. τ. λ.

quæ vetera ſunt tam capituli, quam tituli, ſi quis forte id ſcire laboret. Sed de his hactenus. Singulorum vero librorum tituli ſequenti proponuntur tabula accuratè, quoad fieri potuit ex quoque libro collecti. &c.

INDICULUS
ad
Harmenopuli Promptuarium.

Numeri paginas indicant edit. Græco-Lat. A. 1587. 4.

Τρία

INDEX JURISCONSULTORUM, VIRORUM CELEBRIUM & HÆRETICORUM, quorum in Baſilicis mentio,

Concinnatus à me ad editionem Græco-Latinam Fabrotti.

Numeri majores Tomum, minores paginam denotant, Parentheſi, Græci Scholiaſtæ innuuntur.

Ana-

Iati

Cartha-

Per

Judæos

Octa-

104.

338.

Macii

Velleja-

NOTITIA BASILICORUM

AD URBANUM VIII. PONTIF. MAX.

A JOSEPHO MARIA SUARESIO præposito Avenionensi, postea autem Episcopo Vasionensi.

I.

Libri Βασιλικῶν in sex Τεύχη, seu volumina distincti sunt, indeque dicti ἑξάβιβλος, & in libros sexaginta subdivisi, indeque ἑξηκοντάβιβλος nuncupati.

II. Imperator Basilius Macedo a) primus illis manum admovit, ut

a) Constantinus Porphyrog. sive potius Leontius Byzantius in Vita Basilii Macedonis p. 66. in symmictis Allatii: Εὑρὼν δὲ καὶ τοὺς πολιτικοὺς νόμους πολλὴν ἀσάφειαν καὶ σύγχυσιν ἔχοντας διὰ τὴν ἀγαθῶν ὥσπερ καὶ πονηρῶν συναναστροφήν, λέγω δὴ τὴν τῶν ἀνηρημένων ἀχρηστίαν περιελών, καὶ τῶν κυρίων ἀνακαθάρας τὸ πλῆθος, καὶ ὥσπερ ἐν συνόψει κεφαλαίοις διὰ τὸ εὐμνημόνευτον τὴν προτέραν ἀπειρίαν περιλαμβών. Joannes Curopolates Scillizes p. 37. & ex eo Cedrenus: ἀλλὰ καὶ τοὺς πολιτικοὺς νόμους πολλὴν ἀσάφειαν καὶ σύγχυσιν ἔχειν ἰδών, καὶ τούτους κατὰ τὸ προσῆκον προσφόρως ἐπανορθώσασθαι (Cedren. ἐπανασώσασθαι) ἔσπευσε, καὶ τὴν μὲν ἀνηρημένων ἀπληστίαν

περιε-

ut Cedrenus asserit: ideoque Leo Sophus eidem Basilio patri suo libros hosce tribuit Novella LXXXI. b) teste Cujacio cap. 31. lib. 17. observationum Juris, & plerique Basilium βασιλικῶν auctorem esse crediderunt, in quibus fuit & Franciscus Balduinus. Ipse Basilius in præfatione ἐπαναγωγῆς, cujus initium τὸ ἀξίωμα, narrat, ut τὰ ἐν πλάτει κείμενα πάντα, seu Διατάξεις βασιλικὰς in libros quadraginta (tribuit sexaginta Cujacius,) digesserit, tum ex illis repurgatis Epitomen in titulos quadraginta distributam expresserit, sive πρόχειρον. Item in procemio ἐκλογῆς incipiente, ὁ δεσπότης, remittit studiosos ad ἀνακάθαρσιν τοῦ πλάτους, quam confecerat.

III. Etenim Basilius idem Macedo cum filiis suis Leone & Constantino, sive Alexandro πρόχειρον edidit τῶν νόμων, c) quod titulis quadraginta, seu sexaginta constabat, & extabat modo sub Leonis Imperatoris; modo Leonis & Alexandri, sive Constantini; modo Basilli, Leonis, & Constantini nominibus, & diversis præfationibus in Bibliotheca Palatina, ut adnotavit Marquardus Freherus in Chronologia Juris; at nunc reperitur in Vaticana in Codice Palatino signato numero 223. cui titulus est ἐπαναγωγὴ τοῦ σὺν Θεῷ ἐμφανεστέρου ὑπὸ βασιλέως, καὶ Λέοντος, καὶ Ἀλεξάνδρου τῶν βασιλέων, cujus præfatio ipcipit, τὸ ἀξίωμα, & in quo tituli quadraginta continentur. Eodem in Codice aliud est inscriptum, ἐκλογὴ τῶν νόμων καὶ ἐπιδιόρθωσις ἐκτεθεῖσα ἀπὸ κτίσεως κόσμου, ἔτει ϛτμζ. hoc est 6347. à Christo nato 838. τῷ μηνὶ Μαρτίῳ ινδικτ. θ'. præfixis nominibus Leonis & Constantini, cujus proœmium inchoatur à voce ὁ δεσπότης, est vero simillimum illi, quod editum fuit à Leunclavio Tomo II. Juris Græco-Romani d) ex membranis Sambuci cum præfatione

περιελεῖν, τῶν δὲ κυρίων ἀνακαθᾶραι τὸ πλῆθος. οὐκ ἔσχε δὲ καιρὸν προκαταληφθεὶς θανάτῳ. ἐξεπλήρωσε δὲ τὸ ἔργον Λέων ὁ υἱὸς αὐτοῦ μετὰ ταῦτα.

b) Meminit ibi Leo legis Basilii promulgatæ (ἐξενηνεγμένης) de ædificaturis in loco arationi vel vineis idoneo, quam negat legum corpori ab eo insertum fuisse. Ἐπεὶ μὴ παρὰ τοῦ πατρὸς εἰς τὴν νόμων ἐγράφησαν πολιτείαν.

c) De hac ecloga Legum dixi p. 407. & Harmenopuli locum dedi p. 429. seq.

d) p. 79. In illo proœmio testantur Imperatores p. 80. sed ad hanc ἐκλογὴν componendam usos fuisse opera *Nicetæ* quæstoris & patricii, aliorumque duorum patriciorum *Nicetæ* & *Marini*.

fatione deprompta è Codice Bibliothecæ Palatinæ Septemviralis, isto (ut opinor,) in quo cum ſint quadraginta duo tituli, tamen in edito viginti octo tantum leguntur. Præterea in Vaticanæ Codice notato numero 856. videre eſt, ἐκλογὴν cum eadem epigraphe, niſi quod Baſilii quoque nomen inſcriptum eſt, ſed titulos quadraginta complectitur, & alia eſt præfatio cujus exordium τὸ μέγαν, quæque præponitur exemplaribus τοῦ ἐγχειριδίου, ſive προχείρου, (quæ ſunt in forma Enchiridii, & circumferuntur ſub nominibus Leonis, & Conſtantini) Vaticano notato numero 857. & Palatino notato num. 196. quorum primus titulus eſt περὶ νόμων, ſicut in Codice Palatino notato num. 223. at in Vaticano notato num. 856. ἐκλογῆς prior titulus eſt, περὶ συναινέσεως μνηστείας.

IV. Atque hoc Baſilii πρόχειρον illud eſt, quod dicitur *Harmenopuli*, cum tamen Harmenopulus ipſe in præfatione Hexabili diſerte profiteatur illius auctores τοὺς περὶ Βασίλειον, Κωνσταντῖνον, Λέοντα, & illud titulos tantum quadraginta contineat, ut adnotavit Cujacius. Harmenopuli vero prochirum longe plures, e) ex illo namque decerpſit Harmenopulus; maximamque partem redegit in ſuum, aliaque ex Romano, & Coſma magiſtro ſubjunxit, ut idem fatetur.

V. Harmenopuli prochirum conſcriptum fuit anno à Chriſto nato 1143. f) evulgatum Græce Pariſiis anno 1540. ab Adamo Suallembergo, Latine à Bernardo Rey 1547. & 1549. rurſus Latine à Mercero Lugduni 1556. demum Græce Latineque ſimul à Dionyſio Gothofrero; extat manuſcriptum in Vaticana 848. 849. 850. 851. & Palat. 256. 369.

VI. Ante Harmenopulum anno θεογονίας 1071. ſeu 1077. *Michaël Attaliota* Judex, & ἀνθύπατος ſcripſit prochirum, g) quod πόνημα, ſeu

e) Titulos circiter LXXX. Nam liber primus habet 18. ſecundum 11. tertius 11. quartus 12. quintus 12. & ſextus 15.

f) imo ducentis amplius annis poſt: non Harmenopulus natus A. C. 1320. ut notavi T. X. hujus Bibl. p. 274. ubi etiam de editionibus prochiri illius & interpretibus. Vide & ſupra p. 429. ſeq.

g) Attaliatæ compendium Michaëlis Ducæ Imp. juſſu compoſitum, eidemque dedicatum, ποίημα νομικὸν ἤτοι πραγματικὴ πονηθεῖσα κατὰ κέλευσιν τοῦ βασιλέως Μιχαὴλ Δούκα παρὰ Μιχαὴλ ἀνθυπάτου καὶ κριτοῦ τοῦ ΑΤΤΑΛΕΙΑΤΟΥ.

seu πραγματικὴ nominatur, quodque Leunclavius edidit Græce & Latine Tomo 2. Juris Græco-Romani, cum jam indicasset lib. 2. Notatorum in paratitla; extat exaratum calamo in Vaticanæ codicibus 640. & 856.

VII. Eodem fere tempore ***Michaël Psellus*** politicis versibus legum synopsin h) contexuit: habetur illa in Bibliothecis Vaticana codice 845. & Palatino Cod. 316. & Constantinopolitana, in Laurentiana Florentinarum nobilissima se vidisse testatur Antonius Augustinus, qui eam non magnifacit libro 4. emendationum cap. 3.

VIII. Laudat idem Augustinus in Notis ad Novellas πρόχειρον βασιλικῶν κατὰ στοιχεῖον, *Josephii Tenedii*, & Indicem βασιλικῶν κατὰ στοιχεῖον, cujus ea esse suspicere exemplaria, quæ servantur in Vatican. Codicib. 752. & 854. & Palatin. Cod. 222. præcipue in Codice inscripto Τιπούκειτος γενόμενος. Et Ulpianus quidem Tyrius alius à Jurisconsulto, si Casauboni sententiam cap. 2. animadvers. in Athenæum sequamur; vel ipsemet Jurisconsultus, si Cujacio fidem adhibeamus cap. 39. lib. 24. observationum Jur. ab Athenæo in libris dipnosophistarum non tantum ὀνοματοθήρης, sed etiam κειτούκειτος, vocatus fuit, quod in epulis nihil gustaret cibi, quin prius rogasset εἰ κεῖται, seu οὐ κεῖται, sive ὅπου κεῖται ejus appellatio. Hunc Indicem vulgo dici jus Alphabeticum notat ipse Antonius Augustinus in sua Bibliotheca Codicib. 181. 182. 187. Carolus Labbæus νόμιμον κατὰ στοιχεῖν vocat, & glossas post illud inventas publicavit. Cujacius ἐκλογὴν, καὶ Σύνοψιν τῶν Βασιλικῶν ξ. βιβλίων συν παραπομπαῖς κατὰ στοιχεῖον sibi dono datam à Jacobo Cambrayo, qui retulerat illam è legatione Constantinopolitana, testatur in præfatione ad titulum π'. de excusatione Tutorum.

IX. *Antiochi Balsamonis* i) prochirum simile prochiro Michaëlis Attaliotæ, & illi quod Basilio, Leoni, & Constantino tribuitur, recenset in sua Bibliotheca idem Antonius Augustinus Codice 188. videturque cum Pselli opere confundere in voce πανδέκτης, de propriis nominibus Pandectarum.

X. ***Leo*** Philosophus Basilio Patri succedens inchoatum ab eodem Basilio **Διατάξεων βασιλικῶν** volumen (Basilicum vocant Græci) perfecit,

h) De hac Pselli synopsi legum edita à Francisco Bosqueto Paris. 1632. 8. vide Allatium de Psellis cap. 48. T. V. hujus Bibl. p. 31. seq. De ATHANASII Scholiastici delectu Legum dicam infra ad §. XXVI.

i) Vereor ne Antiochenum Patriarcham Balsamonem dicere voluerit Augustinus; de cujus synopsi è Codice & novellis dictum supra p. 403.

cit, uti Cedrenus asserit, operaque *Sabbatii* Protospatharii (uti Matthæus Blastares k) tradit, ex eoque Antonius Augustinus in Bibliotheca, libro de propr. nomin. π'. & in προλεγομένοις ad Novellas) promulgavit; hac Leonis καθάρσει Photius in procanone videtur usus Gothofredo, anno à Virginis partu circiter 886. A Leone concinnatus fuisse βασιλικῶν libros Michaël Psellus, Michaël Attaliota, Harmenopulus, Balsamon, Blastares, & Cujacius summo consensu testantur.

XI. Edidit item Leo Juris Epitomas, l) opus meris definitionibus & regulis constans, & satis elegans, quod erat in Palatina Bibliotheca, ut Freherus testatur: præter ἑξηκοντάβιβλον, seu βασιλικὰ νόμιμα confecisse Leonem Prochirum, ut instar Institutionum foret, Antonius Augustinus in Notis ad Novellas prodit, aliquando ex his, quæ ipsi & Basilio Patri simul, vel Constantino filio promiscue adscribuntur, illud fore verisimile est, forte Λέοντος ἐκλογὴν quæ reperitur in Bibliotheca Regia Parisiensi, quamque laudat Labbæus, qui ex eadem erutas glossas * emisit in lucem. Codici Vaticano 852. in quo κζ' στοιχεῖον, præfixa legitur Imperatoris Leonis Epistola incipiens, Ἰουστινιανῷ, diversa à Novella prima Leonis ad Stylianum.

XII. Subsequutus Leonem *Constantinus*, ejus filius, cognomento Porphyrogeneta, revocavit has βασιλικὰς sub incudem, & novas ἀνακάθαρσιν, seu repetitam prælectionem emisit in lucem, ut cum in unum corpus quinquaginta trium locorum communium, m) Historicos omnes colligi jussisset, non minus de Jurisprudentia, quam de historia, quæ conjungendæ sunt, (ut toto libello docet Franciscus Balduinus) bene mereretur, ut observavit Casaubonus in præf. ad Polybium. Unde βασιλικῶν auctor assertus fuit à Luitprando, atque à Gentiano Herveto: hanc ἀνακάθαρσιν n) passim laudat Theodorus Balsamon.

XIII.

k) Supra p. 371.

l) Leonis Sapientis Compendium Lègum citans Nic. Comnenus Papadopoli prænotionibus Mystagog. p. 361. 402. &c. laudat ejus interpretes Modestinum, Domninum, Gregorium Patzo, Theophilitzem, Eudoxium, Phocam & Theodorum Hermopolitem. Alius ab hoc Theophilitzes cujus mentio in vita Basilii Macedonis in Allatii συμμίκτοις p. 19. 28. &c.

* Supra, p. 427.

m) Vide Volum. VI. hujus Bibl. p. 490. seq.

n) Idem Balsamo procem. in Nonomnonem Photii vocat τὴν τελευταίαν ἀνακάθαρσιν τῶν νόμων τὴν γενομένην παρὰ τοῦ ἀοιδίμου βασιλέως κυρίου Κωνσταντίνου τοῦ Πορφυρογενέτου.

XIII. Isti demum veri sunt βασιλικῶν libri, qui à Constantino Porphyrogeneta ultima manu imposita fuerunt editi.

XIV. Ad eos ipse Constantinus, Prochirum o) sive introductionem componi curavit, aut potius prochira, quæ Basilius, & Leo composuerant, recenseri: unde illius quoque nomen tot prochirorum exemplaribus inscriptum est, quæ à studiosis & causidicis Orientalibus varie interpolata concisa pro libito, & ad ipsorum usum, præpostereque descripta tam dissimilia, tamque perturbato ordine nunc reperiuntur.

XV. βασιλικῶν ἐκλογὴν, sive synopsin p) Joan. Sambucus vir Pannonius Tarenti apud Calabros reperit, & cum versione Latina Leunclavius ipsam edidit Basileæ 1575. De illa fuse Cujacius lib. 18. cap. 37. & 38. observatt. Juris, ubi laudat etiam μικρὸν κατὰ στοιχεῖον incerti auctoris, de quo cum non liqueat, ampliandum censeo.

XVI. Jam vero est operæ pretium recensere constitutiones Imperatorum, & responsa Jurisconsultorum, è quibus βασιλικῶν σωματοποιΐαν compilarunt suprascripti tres Augusti.

XVII. In primis è Justiniani q) Codice, Digestis, Institutionibus, & Novellis collecti sunt βασιλικῶν libri, ut vel ex epigraphis Prochirorum patet, atque ex præfatione Leonis in ἐκλογὴν βασιλικῶν Codice Vaticano 852. quæ est κατὰ στοιχεῖον, & ex synopsi Michaëlis Pselli Codice Vaticano 845.

XVII. Quod attinet ad libros IV. r) Institutionum, quidam tradunt eas ævo ipso, atque jussu Justiniani à *Theophilo* antecessore Constantinopolitano, & viro Illustri uno è tribus viris, quibus illas concinnandi provincia demandata fuerat, in Græcum versas fuisse. Sic Antonius Augustinus censet, & Viglius in ea se fuisse sententia quondam scribit, sed addit, postmodum se vertisse stylum, quia Theophilus id in præfatione non tacuisset, ipsumque Theophilum ætati Justiniani fuisse proximum putat, sicut & Franciscus Broëus in Chronologia Juris. Illas indicavit primum Angelus Politianus in miscellaneis, edidit postea Viglius Græce Parisiis anno 1534. cum exscripsisset nactus exemplar a Cardinali Bembo

o) A. C. 939.

p) fol. de hac supra p. 426.

q) Non pauca autem ex his, quæ in Corpore Justinianeo leguntur, sunt à Basilicis omissa vel immutata, quorum multa notat Theodorus Balsamo scholiis ad Photii Nomocanonem.

r) supra p. 353. seq.

Bembo è Veneta Bibliotheca Marciana, cui Bessarion Cardinalis reliquerat, & dein aliud ab Joanne Baptista Egnatio: idemque supplevit primum titulum de Justitia, & Jure, qui deerat. Easdem Jacobus Curtius Brugensis cum interpretatione Latina rursus evulgavit anno 1545. mox Ludovicus Miræus Lugduni 1580. deinde Dionysius Gothofredus, postremo Carolus Annibal Fabrotus Antecessor Aquensis emendatiores Græce & Latine edidit Parisiis anno 1637. Exstant manuscriptæ in Vaticana, & Palatino Codice 195.

XIX. Digesta s) quoque comprehensa libris quinquaginta, Græce reddita sunt à Thalelæo ætate Justiniani, & conversa κατὰ πόδα, ut vult Balduinus in præfatione Scholiorum ad Novellas, Haloander in procœmio ad Novellas asserit hæc se legisse. Accedunt huic sententiæ Suallembergius in prologo ad Harmenopulum, & Cujacius cap. 31. lib. 17. & cap. 10. lib. 6. observationum Juris, qui Thalelæum νομικῆς ὀφθαλμὸν dictum adnotat cap. 33. lib. 13. Erat iste Thalelæus antecessor & vir Illustris, atque unus è Collectoribus Pandectarum, seu Digestorum, ejusque meminit Justinianus in præfatione Codicis, & constitutione, *omnem*, ut Antonius Augustinus observat in notis ad librum de propriis nominibus Pandectarum, ubi asserit sicut & Cujacius, ex hac interpretatione Thalelæi multa in Basilicis superesse: at Matthæus Blastares * relatus ab Antonio Augustino ad Novellas in προλεγομένοις, Stephanum εἰς πλάτος interpretatum esse Digesta, Cyrillum κατ' ἐπιτομὴν, Dorotheum usum in eorum versione μέσῃ τάξει tradit. Thalelæum Rutilius, alii Thallelæum vocant.

XX. Codex t) in libros duodecim divisus, in Græcum translatus etiam fuit, atque hujusmodi Codicem Græcum visum fuisse in insula Creta Suallembergus loco laudato, & Balduinus in prolegomenis affirmant reperiri. Freherus refert, ejus interpretem exstitisse illum, qui Κωδικεύτου nomine laudatur in Basilicis opinor; scribit tamen Matthæus Blastares Thalelæum Anticensorem τοὺς Κώδικας εἰς πλάτος exposuisse, Theodorum Hermopolitem συντετμημένως, ἔτι δὲ συντομώτερον Anatolium, at Isidorum contractius Thalelæo, aliis vero duobus latius. Theodori argumenta brevia in Codicem laudari in Basilicis Cujacius prodit, illumque passim laudat, sicut & Antonius Augustinus, Gotho-

 fre-

s) supra p. 356. seq.
* Supra p. 370.
t) supra p. 365.

dus; & exstat ejusdem Codicis versio *Gallica* sub Lothario facta, ut testis est Freherus, eaque se Cujacius usum esse profitetur in cap. *pastoralis* ext. de caus. possess. & propriet. & alibi exstat quoque *Turcica*, cujus in paratitlorum prologo meminit αὐτόπτης Leunclavius.

XXI. Novellæ, seu Νεαραὶ u) centum sexaginta octo à Triboniano compositæ, ut Harmenopulus, Attaliota, Blastares, & Cujacius testantur; à variis, ut Balduinus è stylo conjicit, maluntque Gifanius in Oeconomia Juris, & Broëus post Alciatum, atque collectæ, seu potius in unum volumen conjectæ, haud diu post obitum Justiniani à quopiam collectore ignoto; privatum hominem, qui non semper ordinem temporum secutus sit, Gifanius in vita Justiniani autumat: nam licet Agathias x) meminerit libri Novellarum tanquam operis, quod proprium sit Justiniani, tamen id intelligendum est quoad rem, atque materiam, non quoad συναγωγὴν, ut explicat Alciatus; Justinianus quippe vivus Pandectas, seu Digesta, & Codicem, atque Institutiones edi tantum curavit. Opus igitur postumum sunt Novellæ, quæ Græce conscriptæ fuerunt, præter paucas è stylo dignosci solitas, ut auctor est Balduinus, cui succinit Antonius Contius in præfatione ad Novellas. Græce quoque conceptæ fuere constitutiones, quæ post editum primum Codicem latæ, & insertæ fuerunt Codici repetitæ prælectionis, periisseque videbantur librariorum culpa, qui avorum nostrorum memoria Græcas litteras penitus ignorabant, ut Leunclavius scribit in libro Notatorum: sed earum quamplurimas Contius & Cujacius restituerunt; unde Latinis elaborandum fuit, ut eas in linguam suam converterent. Itaque statim post Justinianum Novellas in Epitomen redactas Latinitate donavit *Julianus* Patricius, & Exconsul atque Antecessor Constantinopolitanus alius ab eo, cui Priscianus libros suos nuncupat, (eumdem putat Hub. Goltzius in præfatione ad Novellarum editionem Brugensem 1565. & ejus esse tria epigrammata, quæ leguntur in Anthologia Græca.) Sed iisdem, aut proximis temporibus, ut existimant Antonius Augustinus, & Cujacius, qui commendat ipsum cap. 40. lib. 8. observationum Juris:

u) supra p. 372. seq.

x) Agathiæ verba sunt Lib. V. p. 140. Τοιγάρτοι ἔν τινι τῶν οἰκείων νόμων ὓς δὴ νεαροὺς ἐπονομάζομεν. Disertius Harmenopulus de Justiniano: Ὁ αὐτὸς καὶ νεαρὰς ἐν ἰδιάζοντι βιβλίῳ συνέταξεν.

Juris: plura de illo Alciatus cap. 46. lib. 2. Parergων Juris. Hæc Epitome Novellarum ab Ambrosio Camaldulensi Mantuæ reperta sub titulo *Joannis* Consulis de variis quæstionibus, ut ipse Ambrosius testatur in Epistolis, quæ manuscriptæ visuntur in Vaticanæ Codice 1793. & refert Augustinus Monachus Camaldulensis in vita ejusdem Ambrosii: edita fuit cum legibus Longobardorum à Nicolao Boërio, y) tum anno 1560. à Ludovico Miræo Lugduni, mox Brugis anno 1565. cum Miræus accepisset ab Æmaro Ranconeto duo exemplaria, & unum à Russardo Cujacii opera, dein ab Antonio Augustino Parisiis 1567. & à Petro Pithœo Basileæ 1576.

XXII. Alius sed anonymus transtulit etiam Νεαρὰς, seu Novellas, (falso Monachum Irnerius arbitratus est, jureque confutatur ab Azone,) & hujus est ea translatio, quæ vulgo nunc habetur; & dicta fuit *authentica*, quia κατὰ πόδα, uberius, pinguius, & ad verbum translatæ secundum illam Novellæ, unde ipsis Authenticorum nomen inhæret, ut adnotarunt Alciatus cap. 46. lib. 2. Parerg. Jur. & Contius. Fuerunt, qui *Bulgaro* Pisano Jurisconsulto & Poëtæ Græce docto illam tribuerent, cum titulum de excusat. Tutor. seu Modestini librum z) Latinum fecerit, aut saltem ejus ætate factam dicerent, ut Alciatus & Covarruvias; sed Cujacius cap. 36. l. 3. observat. Jur. & in præfatione ad Novellas tradit hunc interpretem longe antiquiorem Bulgaro commonstratum iri ab Antonio Contio, qui præstitit illud egregie, adnotans sanctum Gregorium Pontificem Maximum in locis apud Gratianum & Raimundum relatis, & sanctum Isidorum in libro Canonum, ejusdem Interpretis verba recitare, unde cum scriptores isti Justiniani sæculo proximi fuerint, illum Justiniani tempore, vel non multo post edidisse versionem suam recte suspicatur etiam Balduinus in præfatione Scholiorum ad Novellas. Hæc vero translatio in libros, Constitutiones & Capita, divisa erat, uti colligitur è Gratiano C. *illicita* 23. quæst. 3. Tituli nunc præfixi Novellis non auctoritate Justiniani fuerunt conficti, unde alii tribuunt illos Juliano, alii vetusto Interpreti, alii Haloandro, Scrimgero, Basilicis, alii Cujacii indici, uti notat ipse Cujacius ad Novellas.

XXIII. Interpres iste vetus quisquis fuerit, Barbarus à plerisque vocatus, utriusque linguæ imperitus à Viglio, indoctissimus à Leuncla-

 vio

y) Lugd. 1512. Venet. 1537. 8. De his aliisque editionibus supra p. 398.

z) Græca Modestini D. tit. de excusatione tutorum vulgata primum in Corpore Juris edit. Basil. 1541. fol. de qua supra p. 361.

vio, nihilominus à Cujacio a) commendatus, viguit olim profecto, & in Scholis regnavit; Odo, qui vixit anno salutis 839. apud Joannem Italum in Odonis vita in Bibliothec. Cluniac. b) patrem suum Abbonem ait memoriter Novellam retinuisse, unde si quando lis inter parentes fuisset exorta, tanta in eum Censuræ quoquomodo excreverat veritas, ut undique ad eum omnes confluerent. Novellarum S. Bernardus meminit in libris ad Eugenium Papam. Meminit & Concilium Parisiense S. Ludovico regnante habitum, relatumque in Pannormia Juonis. Ex interpretis hujus translatione decerpsit, quas insuit Codici, c) Novellarum portiunculas Irnerius, seu quis alius auctoritate Friderici primi Imperatoris (ut quidam ajunt,) id peregit Balduino teste, loco laudato. Nec Græcæ Novellæ visæ fuerunt, donec eas Gregorius Haloander edidit primum Norimbergæ 1531. cum sua versione, tum Parisiis 1542. nactus Joannis Baptistæ Egnatii ope copiam exemplaris, quod Ludovicus Bologninus, seu Bononiensis è Marciana Bibliotheca describendum curaverat, & Florentiæ in Laurentiana publice asservabatur. At quæ in illo desiderabantur, aliasque Græcas Constitutiones, supplevit Hervagius d) & H. Scrimgerus illas è libro Cardinalis Bessarionis Bibliothecæ Venetæ relicto, ut narrat Antonius Augustinus cap. 8. lib. 2. Emendationum. Edidit illas rursus Scrimgerus cum Edictis, &c. è Bibliotheca Fuggeri Basileæ 1558. Antonius Augustinus Parisiis 1567. &c.

XXIV. Conflati quoque sunt libri βασιλικῶν è Justiniani edictis, quæ supersunt tredecim, e) è Justini junioris, Tiberii, Zenonis, & aliorum Imperatorum, atque ipsius Basilii Macedonis Novellis, quarum exstant pleræque Græce Latineque à Scrimgero, Cujacio, Gothofredo, Leunclavio in Juris Græco-Romani Tomis, Enimundo Bonefidio in libris Juris Orientalis editæ, & è Constitutionibus βασιλικαῖς, ἐπαρχικαῖς, ῥωμαϊκαῖς, de quibus Cujacius suse cap. 10. lib. 6. observ. Juris. Insuper è centum viginti Novellis f) (quas evulgavit Græce H. Scrimgerus è Bibliotheca Fuggeri Basileæ 1558. Latine conversas à se H. Agylæus 1560.) Leonis Imperatoris, quæ manuscriptæ exstant in Vaticanæ Codice

a) Lib. VIII. Obs. c. 40.
b) pag. 15.
c) Hæ sunt, quæ vulgo dicuntur AVTHENTICAE Codicis, de quibus supra p. 399.
d) Basil. 1541. fol.
e) de his supra p. 403.
f) Leonis tantum exstant novellæ CXIII. de quibus dixi p. 409. seq.

dice 221. Palatino, quasque nunquam usu receptas Cujacius asserit cap. 31. lib. 17. observationum Juris, & ex illius Enchiridio, ut liquet ad calcem libri 60. Βασιλικῶν.

XXV. Ad hæc è Paratitlis, ac glossis, παραγραφαῖς, παρατομπαῖς, seu interpretationibus κατὰ πόδας ἢ κατὰ λέξιν, sive ecphrasi, metaphrasi, paraphrasi, ἑρμηνείᾳ speciatim sumpta, quas varii Jurisconsulti conscribebant, ac ῥοπαῖς, seu ἀγωγαῖς, περὶ τῶν νόμων Ῥοδίου, Γεωργικοῦ, g) de pœnis militaribus, &c. ex Rufi libris. Erant tunc præ manibus Jurisconsultorum illa paratitla, quorum libros tres h) edidit Leunclavius Latinos à se factos, quosque è libris Harmenopuli & Attaliotæ, atque è Basilicis excerptos putabat Broëus. In Vaticanæ Codice 856. & Palatino 226. exstant Græce simillima paratitla.

XXVI. Erat *Eustathii* i) Antecessoris liber, qui forte manuscriptus in Vaticanæ Codice 852. legitur sub titulo περὶ τῶν χρόνων διαστημάτων, de temporum intervallis, quemque Latine jam editum Græce publicavit Cujacius. *Athanasii* Scholastici k) de criminibus, qui fuit in Bibliotheca Antonii Augustini Codice 188. cujusque aliqua ἐκ τῶν Διγέστων, καὶ τοῦ θ'. βιβλίου Κώδικος leguntur in Vaticanæ Codice 226. Palatino.

XXVII. Ιωάννου Κουβιδίου ποινάλιον, ex quo nonnulla eodem sunt in Codice, quique Antonio Augustino *Joannes Convidius* Anticensor, habebat

g) Leges Georgicæ exstant etiam ad calcem libri sexti promptuarii Harmenopuli pag. 465. seq. sed aliæ, quas à Balduino & Sichardo editas, dixi p. 403.

h) Theodori Balsamonis sunt, ut notavi p. 403. qui Harmenopulum ætate antecessit.

i) Hunc Eustathii librum de diversis temporum præscriptionibus & terminis in foro observandis, sine nomine auctoris habes Græce T. I. Operum Cujacii, post magni illius viri lucubrationem ejusdem argumenti, qui citat etiam latinorum Dyni & Jo. Oldendorpii commentarios de præscriptionibus, quos ait rectius de exceptionibus temporalibus potuisse inscribi. Eustathii Antecessoris CPolitani nomen præfixit, qui Græce cum versione sua edidit Simon Schardius Basil. 1561. 8. subjunctis legibus Rhodiorum navalibus, & Justiniani Imp. Militaribus ac Georgicis. Prodiit Eustathii libellus etiam cum Petri Lindenbergii numeris sacris & profanis, & Christiani Woldenbergii de numeris utriusque Juris Francof. 1670. 4. De eodem argumento Harmenopulus lib. 1. promptuar. tit. 3. & 4.

k) Hujus Athanasii Scholastici sive Advocati Emeseni ecloga sive delectus Legum ex Codice & Novellis MS. in Bibl. Cæsarea. Ἀθανασίου σχολαστικοῦ Ἐμισηνοῦ ἔκ τε τοῦ Κώδικος καὶ τῶν Νεαρῶν διατάξεων τοῦ μεγάλου Ἰουστινιανοῦ ὁμοίως καὶ ἐκ τῶν παρατίτλων. Incip. Περὶ χειροτονίας Ἐπισκόπων.

bebat enim Antonius Augustinus in Bibliotheca sua istius Joannis nonnulla, & ex paratitlis etiam *Codonis* descripta è libro Cretensi, Codicibus 183. 184.

XXVIII. Variæ συναγωγαὶ legum in Codice, inque Digestis collocatarum, cujusmodi extant in Vaticanæ Codice 226. Palatino, & in Antonii Augustini Bibliotheca numerabantur Codice 55.

XXIX. Sancti Patres, & Canones Conciliorum, qui laudantur titulo 39. lib. 60. βασιλικῶν, &c. Nec dubito, quin tunc superessent *Ulpiani* fragmenta, seu tituli 29. ex Ulpiani corpore deprompti, editique nunc Tolosæ ab anno 1552. Institutiones *Caji*, *Theodosianus* Codex, reliquiæ *Gregoriani*, & *Hermogeniani*, *Pauli* receptarum sententiarum libri, *Maciani* de asse, *Urbici* de limitibus, *Frontini* de aquæductibus, quorum auctorum collectionem cum interpretationibus debemus *Gojarico* viro illustri Comiti, & *Aniano*, viro spectabili factam anno secundo supra vicesimum Alarici Regis, l) editionem Sichardo, qui Basileæ publici Juris fecit anno 1528. *Licinii Rufini* Collatio legum Romanarum cum legibus Dei, inventa, & edita à P. Pithœo. Cujac. cap. 10. lib. 13. observ. Juris de ea fuse. *Papiani*, qui perperam confunditur à quibusdam cum Papiniano, nam vixit ævo Theodorici m) Regis Ostrogothorum in Italia, uti præfatur Cujacius, Responsa, quæ Cujacius ipse vulgavit cum Codice Theodosiano.

XXX. βασιλικῶν libros indicavit primus Viglius, qui in præfatione ad Institutiones Theophili: *Percurri* (inquit,) *aliquando voluminis, quod* βασιλικὸν *inscribitur bonam partem, quæ libros quinque continebat*, n) *& titulos ex Pandectis, Codice, atque Novellis plus minus* 90. *Inter hos primus titulus est de excusat. Tutorum.*

XXXI. Edidit Latine Gentianns Hervetus Lutetiæ 1557. Tomos duos, quos ab Antonio Augustino Romæ acceperat, & Francisco Duareno communicarat, quibusque libri 45. de successionibus ab intestato, 46. de statu hominum, & rerum divisione, 47. de donationibus, 48. de manumissionibus simul compacti, & seorsim ab his, simul tamen 28.

29.

l) Anno CHristi 404. cœpit enim Gothis regnare Alaricus A. 382.

m) Theodoricus obiit A.C. 526. regni 33.

n) Lib. 38. 39. 40. 41. 42.

29. 30. o) de dotibus & nuptiis, quamvis mutili continentur, illi vero recusi sunt Hanoviæ 1590.

XXXII. Cujacius Latine 60. librum de Judiciis commisit prœlo; hic 60. Hanoviæ quoque lucem vidit anno 1596. Ipsum autem relatum è Constantinopolitana legatione Jacobus Cambrayus dono dederat Jacobo Cujacio, qui profitetur id beneficium in præfatione commentarii ad tit. ππ΄. de excusat. Tutor. & cap. 40. l. 16. observationum Juris; promiserat Cujacius 38. 39. 40. 41. & 42. libros, quos beneficio Viglii sibi commendatos (cum Viglius Hoppero dedisset, Hopperus rogatu Gifanii misisset utendos Cujacio) tunc in manibus fuisse testatur, refertque Gifanius in vita Justiniani; quin & 28. 29. & à 45. ad 49. emendatiores. Sed Cujacium mors prævenit, ejusque præclaros conatus interrupit: emisit igitur ex autographo Cujacii Carolus Labbæus libros 38. & 39. in lucem Parisiis 1609. ut è 60. libris editos utcumque habeamus Latine decem, nempe septem Herveti; munere vero Cujacii tres. Gifanius addit, se accepisse, Cujacium totum corpus Βασιλικῶν nactum esse cum scholiis Græcorum Interpretum. Broëus in Chronologia Juris p) famam esse scribit libros Basilici reliquos penes Cujacium fuisse, illoque demortuo pervenisse ad Petrum Fabrum Saniorianum Præsidem Tolosanum, cujus hæredes Thesaurum illum custodiunt, ut didici ex litteris Illustrissimi Archiepiscopi Tolosani; nec ipse Cujacius diffitetur in supra dicta præfatione ad tit. ππ΄. de excusat. Tutor. In præfatione autem lib. 60. ait, se Leonis ἑξηκοντάβιβλον omnem pæne evolvisse, cujus postremum librum emitteret.

XXXIII. Antonius Augustinus inter libros Græcos MSS. Bibliothecæ suæ publice notum voluit se Βασιλικῶν habere libros duos, VII. acephalum, ut VIII. integrum Codicibus 177. & 178. item alios duos imperfectos 28. & 29. Codice 179. item quatuor alios q) 45. 46. 47. 48. Codice 180. cum Scholiis incerti & Theodori, Thalelæi, Dorothei, Cyrilli; & alterius anonymi interpretationibus. Insuper Βασιλικῶν sexaginta librorum Decadem primam à *Theodoro* Hermopolita Scholiis illustratam; atque Indicem titulorum omnium Βασιλικῶν, cujusmodi habeo domi, & procemium quoque.

XXXIV.

o) Trigesimum non edidit Hervetus. Adde, quæ de editionibus Basilicorum supra pag. 425. seq.

p) Franciscus Broëus Chronologicam historiam totius Juris edidit Paris. 1622. 4.

q) Hi sunt, quos ex Augustini Codice Hervetus vertit.

XXXIV. In hosce βασιλικῶν libros scripsere commentarios, glossas, παραπομπάς, & παραγραφὰς ἔσωθεν, quæ interlineares, ἔξωθεν quæ marginales, unde dignosci possunt βασιλικά, plerique Jurisconsulti, r) è quibus Cujacius recenset *Stephanum, Nicæum, Thalelæum, Isidorum, Eustathium, Eudoxium, Calocyrum, Sextum, Callistratum, Leonem, Phocam, Modestinum, Domninum, Gobidam, Chumnum Joannem, Hagiotheodoretum, Doxapatrum, Gregorium, Garidam, Bestem, Baphium, & Theophilum;* addit Freherus *Patzum, Theophilitzem, Phobenum, Theodorum* Hermopolitem, *Demetrium* Chartophylacem, quos (inquit,) enumeratos sufficit, quia certo sciri nequit, quibus annis vixerunt singuli.

XXXV. *Anonymum* præterea Cujacius vult esse incertum interpretem. *Basilicum*, contextum ipsum βασιλικῶν. *Enantiophanem* s) coacervationem pugnantium inter se, & ἀντινομιῶν, cujus forsitan auctor Photius, qui fatetur in Nomocanone se librum scripsisse περὶ ἐναντιοφανῶν, quem imitati sunt Gilbertus Regius editis libris duobus ἐναντιοφανῶν Antverpiæ 1564. & Julius Pacius Centuriis septem t) Lugduni 1606. & Hanoviæ 1605. quamvis βασιλικῶν Conditores hisce nominibus utuntur, quasi propriis, sicut & Indicis, qui Cujacio videtur πλάτος τῶν νόμων late diffusum à Dorotheo, & Cyrilli concinnatum, quamvis usitatior sit Dorotheus, ut animadvertit Cujacius cap. 39. libri 24. observat. Juris; exstabat hoc πλάτος ævo Theodori Balsamonis: namque is illud contulit cum recentioribus interpretibus Græcis.

XXXVI. Dionysius Gothofredus in præfatione ad libros βασιλικῶν Herveti, & Cujacii ex titulo 48. libri 60. & ex Græcis ad l. 5. de plagiariis, Interpretes fuisse tres putat, Indicem religiosum in vertendis Latinis vocibus, Basilicum largiorem, Baphium Constantino Porphyrogenetæ alterum Tribonianum, multaque adjungentem.

XXXVII.

r) De singulis hisce confer indicem in Basilica, quem supra exhibeo. CALLISTRATUS autem & MODESTINUS hi diversi ab aliis Justiniano ipso longe prioribus JCtis, qui & ipsi in βασιλικοῖς allegantur, ut recte Suaresius infra §. 41. observat.

s) Autore hoc usus Theod. Balsamo præf. in Nomocanonem Photii, ubi de legibus ei sermo, ὥσπερ αὕτως καὶ ἐν τούτοις δοκοῦντα ἐναντιοφανῆ ἐλύσαμεν κατὰ τὰς παλαιὰς ἑρμηνείας &c.

t) Pacii deinde tres aliæ centuriæ accessere: exstat & conciliator Juris Joannis Merceri cum Bern. Henr. Reinholdi notis editus Duisburg. 1712. 8. & Everhardus Bronchorst Daventriensis centurias sex ἐναντιοφανῶν cum conciliationibus vulgavit, emendatius recusas Hardervici 1652. 8.

XXXVII. Laudatur & παλαιὸς, aliis τὸ παλαιὸν, quem Interpretem antiquum Digestorum, Codicis, Institutionum ætate Justiniani vixisse, ejusque permissu vertisse κατὰ πόδα libros supra scriptos Gothofredus censet, adjiciens illum subsequutos Cyrillum in Digestis, in Codice Theodorum. Cujacius mavult alios τὸ κατὰ πόδα, alios τὸ παλαιὸν condidisse vestigiis Latini textus inhærentes; huic παλαιῷ τὸ πλάτος νόμων adscribit Gothofredus. Rursus notat Cujacius, Græcis non fuisse satis habere contextum Digestorum, & Codicis Græcum compendiosiorem, qui Βασιλικῶν nomen obtineret, item alium auctoris incerti, & Cyrilli in Digesta, Theodorique in Codicem brevia argumenta, nisi fuissent aliis cumulati; in Basilicis quoque laudari observat Nomophylacem quemdam, & Romani πεῖραν, vulgo Praxin, & Κωδικευτὴν, de quo superius.

XXXVIII. Ut sententiam meam ingenue promam, quosnam designent Innominatus, seu Anonymus, Enantiophanes, & Basilicus, recte indicavit Cujacius, etsi Basilici Sophistæ Suidas meminerit; in Baphii, & Indicis expositione ab eo æque, ac à Gothofredo dissentio, nam *Indicem* opinor fuisse Elenchum rerum ac vocum, quæ continentur in Basilicis, cujus fragmentum puto esse glossas, quas Carolus Labbæus edidit Paris. 1606. & plura exempla extant in Bibliotheca Antonii Augustini, Regis Christianissimi, & Vaticana.

XXXIX. *Baphium* u) expono Jurisconsultum illum, qui rubricas explanavit, seu titulos illos illustravit Notis: nam ex veteri more Jurisconsulti suorum librorum titulos minio pingebant. Unde Masuri rubrica, & rubræ majorum leges à Poëtis decantantur: hos Jurisconsultos imitati quoque sunt Græci, cum διὰ κινναβάρεως scriberent, & Imperatores, cum subscriptione ἐρυθροβάφει uterentur.

XL. Παλαιὸς x) antiquus mihi quoque videtur Interpres, nempe Stephanus Pandectarum, & Thalelæus Codicis * ex Blastare, κατὰ πόδα interpres verbis inhærens, & in ea veluti jurans.

XLI. Thalelæus cum ævo Justiniani floruerit, ut superius dictum est, falso inter Jurisconsultos, qui scripserunt in Βασιλικὰς, accensetur,

sicut

u) Baphius nomen proprium judicis veli. De Indice vide supra p. 428. & 447.

x) Hic citatur à Balsamone in Nomocanonem Photii ad tit. 13. p. 1101. & ad tit. 2. p. 881. φησὶν ὁ παλαιὸς ταῦτα ῥητῶς - - ὁ δὲ σχολιαστής φησι ταῦτα - - ἐμοὶ δὲ δοκεῖ &c.

* Supra p. 370.

ſicut & Stephanus, Iſidorus, Theodorus, Theophilus, Phocas, cum Stephanus juſſu Juſtiniani Græcis Digeſtis inſudarit, Theodorus, & Iſidorus duo è XVII. viris, qui Latinis Digeſtis conſuendis præfuerant, & Codici præterea Græco: Theophilus Græcis Inſtitutionibus, Phocas unus è X. viris, qui laborarunt in Codice Latino, extiterint. Notiſſimum eſt Calliſtratum, & Modeſtinum antiquiores ipſo Juſtiniano fuiſſe. Itaque niſi quis oſtendat alios ab his eſſe, ſed cognomines, illi potius erunt collocandi inter Juriſconſultos, quorum è Commentariis βασιλικαὶ fuerunt compilatæ.

XLII. Scholiaſtæ vero βασιλικῶν nuncupabantur Nicæus, Euſtathius, (niſi forſan is, de quo ſuperius §. 26.) Eudoxius, Calocyrus Dux, ſeu Proconſul, Sextus, Leo Domninus, Gobidas ſeu Cubidius, niſi forſan is, de quo ſupra §. 27. Chumnus, ſeu Domnus, Joannes forte priſcus Novellarum Gloſſator, qui editus fuit ex Bibliotheca Conradi Rittershuſii, Francofurti 1615.

XLIII. Hagiotheodoretus, Doxapater, Gregorius, Garidas, Beſtes, Theophilitzes, Patzus, Phobenus, Demetrius Chartophylax.

XLIV. Interim ampliandum donec illæ nobiles Orientis exuviæ, & hic pretioſus non auri Tholoſani ſed obryzi, & puri ac puti Juris Theſaurus vere Baſilicus eductus è privatis carceribus, quibus detinentur βασιλικὰ liberalitate Urbani Octavi, (qui ſummus Eccleſiæ, Juſtitiæque ſacerdos, & legum parens,) ad fontem & arcem Juris, Romam ſcilicet devehatur; ut in Ῥώμη νέα nata Baſilica in πρεσβυτέρα Ῥώμη foveantur, & Bibliothecæ Vaticanæ, cui merito præeſt Illuſtriſſimus Cardinalis Franciſcus Barberinus, non minus in Juriſprudentiam, poëſimque propenſus, quam fuit ante tria ſæcula Franciſcus Barberinus in utraque diſciplina feliciter verſatus, & ad quam viſendam velut ad matrem, atque ad miraculum Bibliothecarum tantus fit toto terrarum ex orbe concurſus, βασιλικῶν textus Juriſconſultorum & litteratorum omnium maximo cum applauſu publice ſpectandus, & evolvendus inferatur.

XLV. Ita glorioſiſſimo Pontifici non ſolum pro Themide revocata, ſed etiam pro tabulis hiſce Themidis in urbem deductis S. P. Q. R. jure gratulabitur, & gratias habebit immortales. Romæ Anno CHriſti M. DC. XXXVII.

Hactenus JOSEPHUS MARIA SUARESIUS.

Ex

Ex hisce Scholiastis *Βασιλικῶν* Suaresiô memoratis, *Phobenus* est, quem Georgium Phobenum vocat Cujacius lib. V. Observationum capite quarto, & cujus lucubrationes περὶ ὑποβόλου sive de donatione propter nuptias, & de casso sive περὶ ἀποτυχίας, memorat Allatius de Georgiis p. 721. Volum. X. hujus Bibl.

Demetrii Chartophylacis, postea Archiep. Bulgariæ, librum quæstionum fuisse apud Petrum Fabrum Sanjorianum, Cujacius loco citato testatur, nonnulla Græce producens ex quæstione quinquagesima quinta. Vide Petri Fabri semestria lib. III. p. 327.

Nicolaum Hagiotheodoretum metropolitam Atheniensem ὑπέρτιμον appellat, & tempore Lucæ Patriarchæ CPol. claruisse, testatur Theodorus Balsamo ad nomocanonem Photii tit. 13. p. 1081. Lucam illum patriarchatu functum esse, constat ab A. C. 1155. ad 1169. Epistolam ab amico Hagiotheodoreti JCti scriptam, qua obitum ejus acerbe luget, communicavit mecum amicus clarissimus, à quo multa egregia publico rei litterariæ bono juvat polliceri, Jo. Christianus Wolfius, qui eam descripsit ex Codice Bodlejano.

ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΑΔΕΛΦΟΝ ΕΠΙ ΚΥΡΙΩ ΤΩ ΑΓΙΩΘΕΟΔΩΡΙΤΩ ΑΠΟΘΑΝΟΝΤΙ.

Ἡ μὲν ἐπιστολὴ, ὦ σοφώτατε, καὶ πῶς γὰρ οὐχὶ πανταχόθεν ἀνθέλκουσα καὶ ἀπανιστῶσα τοῦ λυπηροῦ. καὶ τοῦτο μὲν τοῖς ἐπιχειρήμασι καὶ τοῖς ἐνθυμήμασι, τοῦτο δὲ τῇ συνθήκῃ καὶ τοῖς ῥυθμοῖς καὶ τῷ κάλλει τῶν λέξεων ἐπανακλωμένη με πρὸς τὸ εὐθυμότερον. ἀλλ᾽ ἔγωγε, φίλτατε ἀδελφὲ, οὐκ οἶδ᾽ ὅτι ἐπὶ τῷδε τῷ φίλῳ ἀπορρυέντι πέπονθα, ἀπαραμύθητός εἰμι, καὶ οὐκ ἔχω πῶς τὴν συμφορὰν ὑπενέγκοιμι. καὶ πρὸς μὲν τὰς ἄλλας περιστάσεις φιλοσοφίας εἶμαι καὶ ἀντικαθίσταμαι τοῖς λογισμοῖς, καὶ πράως ἔχω πρὸς τὰς τῆς τύχης ἐπεμβολὰς, καὶ ὑφίσταμαι τέως τὰς ὥσπερ τῶν κυμάτων ἀντεμβολὰς νῷ κυβερνήτῃ συγχρώμενος· τοῦ δὲ φιλτάτου μοι φίλου ἀποιχομένου πληγεὶς εἰς βάθος τῆς ψυχῆς καὶ τῆς γνώμης, τὸ τῶν πολλῶν πέπονθα. ἄδεκτός εἰμι πρὸς πᾶσαν παραμυθίαν, καὶ κρεῖττον τὸ πάθος καὶ λόγων καὶ λογισμῶν. τὸν γὰρ ἄνδρα ἐκεῖνον ἐδοκίμασα μὲν ἐν χρόνοις πολλοῖς, καὶ διερευνησάμενος πανταχόθεν, καὶ πεῖραν λαβὼν, ἐφεῦρον ἐν συμβουλῇ δοκιμώτατον, ἐν γνώμαις στερρότατον. ἐν πράγμασιν ἐμπειρότατον, ἐν νόμοις εὐδοκιμώτατον, μᾶλλον δὲ ἵνα τἀληθὲς εἴπω, τῆς νομικῆς ἐπιστήμης, ὅπερ κράτιστον. εἰ γὰρ καὶ φιλοσοφίαν οὐκ ἀνέμιξε νομικῇ, οὐδὲ τοῖς ἐκεῖθεν ῥεύμασι τὴν ῥωμαϊκὴν κα-

τηγλύκανε τέχνην, ἀλλ' οὐδ' ὡς τῶν ἀρίστων ἀπελιμπάνετο, ἐπόθει μὲν γὰρ ἅψασθαι τῆς ὑπερκαθημένης τῶν ὅλων φιλοσοφίας. κατασπώμενος δὲ ὑπὸ τῶν πραγμάτων, καθάπερ ὑπὸ μολιβδαινῶν τινων, τὸ τῶν μνηστήρων ἐκείνων ἐποίει. εἰς τὴν ἀποδεεστέραν ῥητορικὴν ὅλοις ἱστίοις ἐφέρετο ἐμοὶ χρώμενος κυβερνήτῃ καίτοι τῇ δεξιᾷ ἐμοῦ προτείνοντος τὴν φιλοσοφίαν, τῇ ἀριστερᾷ δὲ τὴν τέχνην τῶν λόγων, ἐκεῖνος ἄκων μὲν διὰ τὴν ἀνάγκην, ἐπιδεξίως δὲ ὅμως τῶν ἀριστερῶν ἀντεδράττετο. καὶ ῥητορικῇ στομώσας τὴν γλῶτταν, καὶ νομοθετικῆς πυκάσας τὸν νοῦν, αὐτοχρῆμα τριβωνιανὸς ὁ πολυθρύλλητος ἦν οὐ μόνον ἐν νεαραῖς ἀλλὰ καὶ ἐν κώδιξι καὶ ἐν διγέστοις, καὶ ἐν ἄλλοις ὁπόσοις τὰ πολιτικὰ συντέτακται. ὢ γλώττης ἀνικήτου, ὢ φορᾶς τῶν λόγων ἀκατασχέτου ὢ ποταμοὶ ῥέοντες, ὢ κεφάλαια νομικὰ τεχνικῶς μὲν ἀναπτυσσόμενα, καλῶς δὲ φραζόμενα. καὶ ἀναποτνιῶμαι καθ' ἡμέραν ἑκάστην, οὐ γὰρ ἔχω τί καὶ δράσαιμι πρὸς τὴν συμφοράν. τοῦτον οὖν φωράσας ἐν ἅπασιν ἀπαράμιλλον, ἐποιησάμην φίλον ὡς ὄντως αὐτὸν πρᾳότατον, εὐνούστατον, ἀδολώτατον. ὢ τῶν χαρίτων ὧν εἶχεν· ὢ θελκτηρίων λόγων· ὢ τῶν ἀμηχάνων θελγήτρων ἐκείνου· ὢ τῶν ἀπορρήτων ἰύγγων. πῶς οὖν οὐ μέλλω θρηνεῖν ἀπὸ τοσούτων καταβεβλημένος χαρίτων; ἡ δὲ σὴ ἐπὶ τούτῳ ἐπιστολή, φίλτατε ἀδελφὲ, κουφίζει μὲν ἡμᾶς τοῦ μέρους τῆς συμφορᾶς, καὶ τῆς ἐπὶ τῷ φίλῳ λύπης, ἐπὶ τοσοῦτον ἕως ἂν αὐτὴν ἐπερχώμεθα, πολλάκις δὲ τῆς ἡμέρας τοῦτο ποιοῦμεν· ἐπὰν δὲ παύσαιμεν τῆς χρυσῆς ἐπιστολῆς, εἰς τὰ αὐτὰ πάλιν ἀνθυποστρεφόμεθα ῥεύματα· τίς ἄρα ἔσται τῆς ἐπὶ τῷ φίλῳ λύπης λήθη, ὅταν οὐδὲ τὸ σὸν λαθεκηδὲς ἡμῖν ἐγεγόνει;

ENIMUNDI BONEFIDII

τοῦ ἀνατολικοῦ νομίμου, Juris Orientalis Libri III.

QUanquam majus opus, quod in hoc genere paravit præſtantiſſimus JCtus Bonefidius, non vidit lucem: tamen vel hoc ſpecimen de inſigni ejus eruditione teſtatur, quod Græce ille cum verſione ſua ſeparatim ſubjuncta A. 1573. 8. ex officina Henr. Stephani primus edidit, non diu poſt 6. Id. Febr. A. 1574. anno ætatis duodequadrageſimo defunctus, duorumque maximorum ac laudatiſſimorum virorum, quorum alterius collega, alterius doctor fuit, inſigne teſtimonium promeritus. Ex his prior Jac. Cujacius lib. XI. Obſervatt. cap. 20. *Enimundus Bonefidius Collega meus eruditiſſimus, qui ad veram Juris cognitionem ſummam adjunxit peritiam trium linguarum ſimul ac pietatem & morum integritatem eximiam. Hunc ſi moriens roger, quod olim Ariſtoteles, ſolum habeo ex his,*

bis, qui modo quidem Jus Civile publice profitentur, quem discipulis meis ostendere possim. Alter Jac. Thuanus lib. LIX. Hist. ad A. 1574. *Sexto Eid. Februarii Genevæ cum tantum XXXVIII. annos exegisset, fato functus est Enimundus Bonefidius, Chabovii ignobili vico in Valentino agro natus, homo probus & simplex, qui cum pedem patria nunquam extulisset, tamen Hebraicis,* * *Græcis & Latinis egregie instructus erat, ut in celeberrimis Orbis Academiis operam studiis dedisse sub præstantissimis Magistris crederetur. In Juris autem scientia, quam Valentiæ profitebatur, adeo excelluit, ut Jacobus Cujacius, qui principatum illius tenebat, alicubi scripserit, si moriens rogetur, ut olim de Theophrasto Aristoteles, non alium habere se, quem discipulis suis posset ostendere. Post tumultum Parisiensem à Francisco Hotomanno invitatus Genevam concesserat, ubi Jus Orientale, cujus jam specimen ediderat, majore opere illustrare aggressus, morte post biennium superveniente, spem se tanto viro auctore conceptam fefellit. Cui me nunc tanquam præceptori de me secundum Cujacium & Franciscum Roaldesium, quibus simul eodem tempore operam Valentiæ navavi, optime merito, hoc monumento parentare æquum justumque duxi.* Quæ porro in hoc Bonefidii Volumine Lectori offeruntur, hæc sunt:

Libro I. *Constitutiones* ** *Imperatorum:*

	Gr.	Lat.
Heraclii	pag. 1.	pag. 1.
Leonis Iconomachi	3.	2.
Constantini Caballini	4.	3.
Nicephori	5.	3.
Leonis Armenii	7.	5.
Theophili	8.	6.
Basilii	12.	9.
Leonis & Alexandri	14.	10.
Constantini Porphyrogeniti	14.	14.
Romani senioris	24.	17.
Nicephori Phocæ	28.	21.
Basilii Porphyrogeniti	32.	23.
Romani Argyri	34.	25.
Zoës	35.	25.

* Ideo Bonefidium inter Gallos litterarum Hebraicarum peritos celebrat Paulus Colomesius in Galli. Orientali p. 57. seq.

** Confer, quæ de hisce Constitutionibus Imperatorum notata sunt supra p. 405. seq.

Libro

Libro III. *Responsa & Epistolæ Patriarcharum & aliorum SS. Patrum.*

JOANNIS LEUNCLAVII
JUS GRÆCO-ROMANUM,
editum & locupletatum à MARQUARDO FREHERO.

QUanquam fallitur vir eruditus, a) qui inter Jo. Leunclavii Amelburni lucubrationes refert sexaginta libros Basilicorum cum notis: tamen etiam Leunclavio Jurisprudentia Græco-Romana plurimum debet,

a) Antonius Teissierius in notis ad elogia Thuanea Gallice versa & observationibus illustrata edit. quarta Lugd. Bat. 1715. 8. T. IV. pag. 188. ubi de Leunclavio: *Il à aussi donné au public sexaginta libros* Βασιλικῶν *cum notis.* Basilica, ut obiter hoc notem, non ita dicuntur, quod complectuntur constitutiones & leges Imperatorum, sed quod ex Corpore Juris Justinianeo & ex Legibus JCtorumque sententiis digesta sunt auspiciis Imperatorum Græcorum Basilii Macedonis, Leonis & Constantini Porphyrogeniti.

Liber V. & VI. responsorum libros duos, Epistolarum & sententiarum de rebus Ecclesiasticis, ab Episcopis & SS. Patribus. Horum librorum itidem prior auctior & correctior, quam à Bonefidio, posterior plane novus.

Liber VII. Theodori Balsamonis patriarchæ Antiocheni circa A. C. 1190. clari *μελέται* sive responsa quinque. Vide, quæ Volum. IX. hujus Bibl. pag. 188.

Liber VIII. Matthæi Monachi (*Blastaris* circa A.C. 1235.) *ζητήματα καὶ ὑποθέσεις γαμικαί,* quæstiones & causæ matrimoniales. Vide, quæ Vol. X. p. 493.

& Edictum *Justiniani* de fide & orthodoxa. Vide Volum. XI. pag. 441.

Liber IX. habet *Harmenopuli* libellum de sectis & fidei orthodoxæ expositionem, de qua Volum. X. p. 277.

& *Acta Synodi ad Quercum*, A. C. 403. habitæ contra S. Jo. Chrysostomum, de qua Photius Cod. 59.

Tomus secundus.

I. *Michaëlis Attaliatæ ἀνθυπάτου καὶ κριτοῦ,* Proconsulis & Judicis *ποίημα νομικὸν ἤτοι πραγματική,* Synopsis Juris pragmatici sive in foro obtinentis, titulis XCVI. digesta, scriptaque jussu Michaelis Ducæ Imperatoris, anno Imperii ejus tertio, hoc est A. C. 1073. ut versus jambici operi præmissi testantur.

II. *Ἐκλογὴ τῶν νόμων καὶ ἐπιδιόρθωσις εἰς τὸ φιλανθρωπότερον,* Delectus legum & correctio in id, quod æquius & humanius est, factus auspiciis *Leonis & Constantini* Imperatorum Anno 6347. h. e. CHristi 838. Hic delectus vix dimidiam partem editus est, nec procedit ultra titulum XXVIII. exstat autem in pluribus Bibliothecis integer manu exaratus, ut dictum supra p. 407. & 468. seq. Procemium editum incipit: ὁ *δεσπότης καὶ ποιητὴς τῶν ἁπάντων.* p. 79.

III. Novellarum Augustalium liber de rebus Civilibus & judiciariis, p. 134 - 192. Imperatorum Basilii Macedonis, Constantini Porphyrogeniti, Basilii, Constantini & Leonis, Romani senioris, Romani minoris, Nicephori Phocæ, Basilii Porphyrogeniti, Alexii Comneni & Manuelis Comneni. Plerasque harum jam ediderat Leunclavius ad calcem eclogæ Basilicorum Basil. 1575. fol. vide supra p. 427.

IV. Responsi veteris formula de nudis pactis. Incipit: ὁ μὲν δὲ ἔςιν ἵνα καὶ δυσμένειαν. p. 192.

V. Τύπος τοῦ διατίθεσθαι παλαιὸς, ᾧ περιέχεται τὸ ἴσον τῆς διαθήκης Γρηγορίου τοῦ Ναζιανζηνοῦ. Formula testandi vetus, qua continetur *Gregorii Nazianzeni* testamentum, Flavio Eucherio & Flavio Evagrio (*lege* Syagrio) COSS. A. C. 381. p. 203. De editionibus aliis hujus testamenti dixi Volum. VII. hujus Bibl. p. 524. quæ vero adversus ejus γνησιότητα solent objici, ea diluit Natalis Alex. in Hist. Ecclesf. Sec. IV. p. 147. edit. in fol. & Tillemontius T. 9. Memor. H. E. p. 721. & 503. seq.

VI. Τύπος τοῦ διατίθεσθαι νεώτερος, κατ' ἐπιτομήν. Formula testandi recentior epitomata, p. 206.

VII. *Eustathii* Antecessoris περὶ χρονικῶν διαστημάτων ἀπὸ ῥοπῆς ἕως ρ' ἐτῶν. De temporalibus intervallis, quæ in foro observantur, à momento usque ad centum annos, cum scholiis *Athanasii*. p. 207. Hæc editio ex MSS. Francisci Pithoei, & emendatior est & locupletior, quam priores Cujacii, Schardiique, de quibus supra p. 477. ubi etiam de Athasio, Scholastico Emeseno.

VIII. Ἐκ τοῦ Ῥούφου, νόμοι στρατιωτικοί. *Ex Rufo, leges militares*, p. 249. Etiam has, sed sine Rufi nomine, quod ex MS. Codice Palatino restitutum est, Græce & Latine cum Eustathio legibusque Georgicis ac Navalibus vulgaverat Simon Schardius Basil. 1561. 8. Gabr. Nandæus in Bibliographia militari (Syntagmate de studio militari p. 528.) testatur, se *leges CXLI. militares Rhodiorum* cum Georgicis & Navalibus vidisse apud fratres Puteanos. Verum in editis sunt tantummodo apud Schardium LXI. apud Leunclavium LXV. neque Rhodiorum esse dicuntur, sed apud Schardium diserte *Justiniani* Imp. περὶ στρατιωτικῶν καταστάσεων καὶ ἐπιτιμίων ἰουστινιανοῦ βασιλέως. Apud Leunclavium pro Justiniano, Rufi nomen, ut dixi, adscriptum legitur, fortasse quod Justinianus eas seligendas curavit ex legibus militaribus P. Rutilii Rufi, qui Consul fuit A. U. C. 649. de quo Guido Pancirollus lib. 1. de claris legum interpretibus cap. 10.

IX. Νόμοι γεωργικοὶ κατ' ἐκλογὴν βιβλίων τοῦ τῆς θείας λήξεως ἰουστινιανοῦ. *Leges colonariæ* sive *Georgicæ* ex libris divæ memoriæ Justiniani p. 256. quales subjiciuntur, promptuario Harmenopuli, atque à Sim. Schardio etiam & Francisco Balduino utraque linguæ editæ sunt, ut dixi p. 403. 477. & 432.

X. De-

X. Denique Volumen claudit Νόμος Ῥοδίων ναυτικὸς, ὃν ἐθέσπισαν οἱ θειότατοι αὐτοκράτορες Τιβέριος, Ἀδριανὸς, Ἀντωνῖνος, Περτίναξ, Λεύκιος Σεπτίμιος Σεβῆρος ἀεισέβαστοι. *Jus Navale Rhodiorum*, quod Imperatores ſacratiſſimi Tiberius, Hadrianus, Antoninus, Pertinax, Lucius Septimius, Severus, perpetuo Auguſti confirmaverunt. Præter editiones ſupra p.403. & 459. memoratas, adde Petri Peckii commentarios in tit. D. & Cod. ad rem nauticam pertinentes, qui cum notis Arnoldi Vinnii prodierunt Amſt. 1668. 8. edente Joanne Laurentio: & Petri van den Schelling diſſ. theoretico practicam ad L. Rhodiam de jactu. Lugd. Bat. 1722. 8. Cornelii van Bynckershoek librum ad L. ἀξίωσις de jactu, Hagæ 1703. 8.

INDEX SCRIPTORUM
Aliorumque
in JO. LEUNCLAVII Jure Græco-Romano memoratorum,

Compoſitus à me ad paginas edit. Marqu. Freberi.

Marci

Joan-

Ephe-

* De hoc dictum Volum. X. hujus Bibl. p. 274 seq.

JUSTI-

Leges

* De hoc edicto circa A. C. 545. promulgato vide dicta Volum. XI. hujus Bibl. p. 441.

Marci

* Confer formulam, quam habet Petrus Arcudius lib. VI. de concordia Eccleſiæ Orientalis & Occid. p. 532. ſeq.

NICETÆ

* De Nicæa urbe vide sis Græcum Scholion T. I. p. 92. & de metropolitana ejus dignitate p. 274. seq.

Plato-

* Confer Allatium de Pſellis p. 32. T. V. hujus Bibl.

Studium Monasterium CPoli, sub Leone M. conditum. I. 298.

STUPÆ sive Leonis Stypiotæ, Patriarchæ CPol. decretum Synodale. I. 217. adde p. 485. 486.

Stylianus Tzautzes, Leonis Philosophi socer. I. 103. Ad hunc Stylianum, Magistrum Officiorum datæ plures, exstant Leonis Novellæ.

SYMBOLUM Harmenopuli. I. 552--553.

Symbolum τὴν πίστιν memoriæ mandare debet baptizatus. I. 341. 533.

SYMBOLI professio à Metropolitanis & Archiepiscopis, cum ordinuntur. I. 440. adde Lambecium VIII. 453.

De Synodis, Harmenopulus in proloquio ad epitomen Canonum, in fronte Tomi I. recenset autem Oecumenicas * 1. Nicænæ Canones XX. 2. CPolitanæ Canones VII. 3. Ephesinæ Canones VIII. 4. Chalcedonensis Canones XXX. 5. CPolitanam II. 6. CPolitanam sub Constantino Pogonato contra Monothelitus. 7. CPolitanæ in Trullo Canones CII. 8. Nicænæ secundæ Canones XXII. Deinde Synodos μερικὰς sive particulares. 9. CPolitanæ, quæ prima & secunda dicitur, habitæ in templo SS. Apostolorum sub Photio Patriarcha, Canones XVII. 10. CPolitanæ ad S. Sophiam sub Leone & Constantino, Canones III. 11. Ancyranæ, quæ ante primam Nicænam fuit, habita Canones XXV. 12. Cæsareensis, quæ prior fuit Ancyranâ, Canones XV. 13. Gangrensis (post primam Nicænam) adversus Eustathium, Canones XIX. 14. Antiochenam sub Aureliano contra Paulum Samosatenum. 15. Antiochenæ alterius sub Constantio Constantini Magni F. Canones XXV. 16. Laodicensis in Phrygia Pacatiana Canones LX. 17. Sardicensis Canones XXI. & 18. Carthaginiensis Canones CXXXIV.

Ἡμερήσιοι συνοδικαὶ παρασημειώσεις. I. 241. πράξεις συνοδικαί. 483. συνοδικῶς δεδογμένα. 308.

Synodos septem Oecumenicas amplecti se profitetur Patriarcha CPol. in Epistola systatica. I. 439. seq. Metropolitani & Archiepiscopi. 440.

De quatuor Synodis, Nicæna, Cpol. Ephesina & Chalcedonensi, Justinianus. I. 533.

Syno-

* Vide Volum. XI. hujus Bibl. p. 175. seq.

Theodo-

cretis, oratio ad eos, qui naturalem ſeminis fluxum habent pro μιάσματι ſive pollutione. I. 351–361.

Ejus Scholion ad tomum Siſinnii, Patriarchæ CPol. I. 203.

Zoticus orphanotrophei & Samſonici xenodochei, Conſtantinopoli Præfectus. T. I. p. 86.

De DOSITHEO Grammatico memini me dicere Volum. VII. hujus Bibl. p. 59. Ab eo tempore, quæ ex ejus libro tertio ſuperſunt, HADRIANI Imperatoris * Sententiæ & Epiſtolæ ad vetus jus ſpectantes, quas pridem laudavit illuſtravitque Cujacius XIV. 33. & XXI. 5. 6. 7. Obſ. recuſæ ſunt nitide ex perfectiore ** Goldaſti editione ad Codicem Gr. Lat. monaſterii S. Galli exacta Genev. 1601. 8. in Juriſconſultiſſimi Viri Antonii Schultingii Jurisprudentia vetere ante-Juſtinianea p. 860. ſeq. Lugd. Bat. 1717. 4. Cum vero unicum hoc in illo opere monimentum Græcum ſit, idque breve & rarius obvium, juvat hoc loco illud integrum reddere cum integris Goldaſti notis & cum Latina veteri Doſithei verſione, incertum, an illius, ad quem exſtant Libanii Epiſtolæ.

I.

ΘΑυμαστόν ἐστι καὶ ἐπαινετὸν τοσαύτῃ εὐφυΐᾳ τούτῳ τῷ βιβλίῳ 1) ἔργον μαθήτει διερμηνευόμενον. 2) Πρὸ τούτου γὰρ δυσὶν βιβλίοις συνέγραψα πάντα τὰ ῥήματα, ἃ ἠδυνήθην τῇ ἡμετέρᾳ ἑρμηνείᾳ, ὅσα ἀναγκαῖα

I.

MIrandum eſt & laudandum, tanto ingenio, hoc libro opus doctrinæ interpretatum. Ante hoc enim duobus libris conſcripſi omnia verba, quæ potui noſtra interpretatione, qnæ neceſſaria arbitror, & omnino

* Non omnia tamen, ut hic leguntur, ad Hadriani tempora pertinere, pulchre obſervat Reineſius in defenſione Variarum Lect. p. 90.

** Minus integras ediderat Henricus Stephanus in Gloſſariis veteribus Græco-Latinis p. 299. ſeq. A. 1572. fol. atque inde Bonav. Vulcanius Lugd. Bat. 1600. fol.

1) Ἔργον μαθήτει] Lego, μαθήσεως.

2) Πρὸ τούτου γὰρ δυσὶν βιβλίοις συνέγραψα πάντα τὰ ῥήματα] Nam de tota re Grammatica tres libros conſcripſit admodum conquiſite. Primo libro proletaria exſequitur & paſſiva illa de octo orationis partibus præcepta cum induſtria. Altero ſimplicium vocabulorum ſignificantias tradit, & in iis, quas Nomenclaturas, & in iis, quas Gloſſas vocamus ſive Lexica. Poſtremus has continet D. Adriani Imperatoris Sententias & Epiſtolas, cum aliis aliorum dictis & ſcriptis, quæ neſcio quorum deſidie an injuria truncata peritarunt.

καῖα 3) ὑπολαμβάνω, καὶ 4) ὅλος ὅσα ὀφείλει ἀνθρώποις φιληταῖς τῆς λαλιᾶς Ῥωμαϊκῆς· οὐκ ἐδίςασα καὶ ἐν τούτῳ τῷ βιβλίῳ προσθεῖναι, ἵνα ἔχῃς 5) ὅπως ἑαυτὸν γυμνάσῃς· ἀλλὰ καὶ 6) εὐτύχως τέκνοις σοῖς 7) καταλείπῃς καὶ ὑπόδειγμα φιλοπονιῶν σου. Ἤδη οὖν 8) ἀρξώμεθα 9) ἑρμηνεύειν καθ᾽ ὡς δυνάμεθα διδάσκειν κάλλιςα. ἀλλὰ τὰ κεφάλαια τῶν ὀνομάτων καὶ ῥημάτων 10) ἑνὸς ἑκάςου ταῦτα ἔσονται. ΘΕΙΟΥ ΑΔΡΙΑΝΟΥ ΑΠΟΦΑΣΕΙΣ ΚΑΙ ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ, ἐξ ὧν μείζων εὐχρηςία ἀκολουθεῖ ἀνθρώποις 12) ἀπὸ τούτου τοῦ ἄρχοντος ἐγένετο

omnino quæ prosunt hominibus amatoribus loquelæ Latinæ: non dubitavi & in hoc libro adicere, ut habeas ubi teipsum exerceas: sed & feliciter liberis tuis relinquas & exemplum studiorum tuorum. Jam ergo incipiamus interpretari sicut possumus docere optima: sed capitula nominum & verborum uniuscujusque hæc erunt: DIVI ADRIANI SENTENTIÆ & EPISTOLÆ, ex quibus major utilitas 11) sequitur hominibus, ab eo principe fuit & loquela: propterea necessario

3) Ὑπολαμβάνω, *arbitror*] Recte cohærent ista, nec manu opus interpoli.

4) Ὅλως, *omnino*] Glossæ Cyrilli: ὅλως, *totò, omnino.*

5) Ὅπως, *ubi*] Est hæc ipsius Dosithei versio: itaque ex libro ejus 1. scribendum est ὅπου.

6) Εὐτύχως, *feliciter*] MS. habet εὐτύχων. Latinum nomen mutatum à librario est. Sallustius Rhetor apud Curt. Pichenam Notis ad Tacitum: *Ego Sallustius legi & emendavi Romæ felix, Olibrio & Probino consulibus, in foro Martis controversias declamans oratori Endelechio. Rursus Constantinopoli recognovi, Cæsario & Attico consulibus.* Solens hic & celebris sive Hellenismus sive Ebraismus.

7) Καταλείπῃς καὶ ὑπόδειγμα: *relinquas & exemplum*] Delendæ sunt particulæ, καὶ, &, si nihil desit.

8) Ἀρξώμεθα] Cujacius inferius emendavit ἀρχώμεθα, sed ἀδιάφορα.

9) Ἑρμηνεύειν] Interpretatum oportuit, *interpretando,* non *interpretari.*

10) Ἑνὸς ἑκάςου] MS. ὡς ἕκαςοι.

11) *Sequitur hominibus*] Græcum hoc loquendi genus, Latium non agnoscit, quod quidem ego sciens sim. Pro eo apud probatos scriptores observatum est *comitari alicui.*

12) Ἀπὸ τούτου τοῦ ἄρχοντος ἐγένετο καὶ λαλιότης] Mendum inest loco, quod sine ope & auxilio alius codicis haut temere eluas, præterquam cum Amplissimo Lectio pun-

νετο καὶ λαλιότης. διὸ ἀναγκαίως εἰσὶν ἀναγνωστέα καὶ μνήμη παραδοτέα, 13) εἰ μέντοι θέλομεν Ῥωμαϊστὶ λαλεῖν ἢ Ἑλληνιστὶ χωρὶς αἰτίας. οὕτως ἀρξώμεθα.

2. 14) Αἰτοῦντός τινος, ἵνα 15) στρατεύηται, Ἀδριανὸς εἶπεν, 17) Ποῦ θέλεις 18) στρατεύεσθαι; 19) Ἐκείνου λέγοντος, εἰς τὸ πραιτώριον, Ἀδριανὸς ἐξήτασεν, ποῖον μῆκος ἔχεις; λέγοντος ἐκείνου, 20) Πέντε πόδας

rio sunt legenda & memoriæ tradenda, si tamen volumus Latine loqui vel Græce sine vitio: sic incipiamus.

2. Petente quodam, ut militaret, 16) Adrianus dixit, Ubi vis militare? Illo dicente, in prætorio, Adrianus interrogavit, quam staturam habes? dicente ille, Quinque pedes

punctandum censeas post nomen ἀνθρώποις, ut ista verba integram periodum absolvant: quod ego verum arbitror.

13) Εἰ μέντοι] Latinius, meo quidem animo, contulisset *si quidem*, quam *si tamen*.

14) Αἰτοῦντός τινος ἵνα στρατεύηται] Legitimæ staturæ hominem, id est, quinque pedum & sex unciarum, qui legi optabat inter prætorianos, jubet Adrianus exspectare tertium stipendium, hoc est, tertium annum, & interim militare inter urbanas cohortes.

15) Στρατεύηται] Stephani codex στρατεύσῃ.

16) *Adrianus dixit*] Stephani codex, *Hadrianus respondit.*

17) Ποῦ] Cujacianum hoc est. Nam in MS. libro legitur ποῖ sæpe hæ particulæ inter se mutarunt. Nunc unum locum proferam ex Pythagoræ χρυσοῖς ἔπεσι.

Πῆ παρέβην; τί δ' ἔρεξα; τί μοι δέον οὐκ ἐτελέσθη; Apud Suidam in vet. ed. ποῖ παρέβην; quod genuinum est. Alibi Suidas: πόθεν, ποῖ, ἐπὶ πάσης μεταβολῆς τοῦτο ληπτέον, ὡς φησιν Ἀριστοτέλης. Fallit ergo Hesychius discriminans: ποῖ, εἰς τίνα τόπον. τὸ δὲ ποῦ, ἐν τίνι τόπῳ.

18) Στρατεύεσθαι] Stephani codex, στρατεῦσαι.

19) Λέγοντος ἐκείνου, *dicente illo*] Hæc ut adjicerem, sensus postulavit.

20) Πέντε πόδας ἥμισυ] Milites olim non tantum ætate aut fortitudine, sed etiam corporis statura æstimabantur. Qua de re videndus Cujacius Observat. lib. XXI. c. 5. ubi hanc sententiam & emendavit pariter & explicavit. Ænigma Symposii, sub lemmate MILES PODAGRICUS, quod & MS. S. Galli adgnoscit, nec P. Pithœus intellexit, nec Josephus Castalio. Reperio & paganos ita æstimatos, ob formam corporis scilicet. Nam corporis magnitudo requiritur, ut quis pulcer dicatur. Aristoteles *Ethic. Nicomach. lib. IV. cap. 7.* ὥσπερ καὶ τὸ κάλλος ἐν μεγάλῳ σώματι, οἱ μικροὶ δὲ ἀστεῖοι καὶ σύμμετροι, καλοὶ δ' οὔ. Adeundi sunt Interpretes.

πόδας καὶ ἥμισυ, Ἀδριανὸς εἶπεν, pedes & dimidium, Adrianus di-
21) xit:

pretes. Hinc Nicephorus Callistus, ubi de Salvatoris effigie & forma differit, etiam staturæ facit mentionem, quam prisci obsérvitaverunt. Verba ejus Latina apponam ex Interpretatione Jo. Langii: qnia Græcus codex necdum in manus meas pervenit, *Ecclesiast. hist. lib. 1. cap. 40. Porro effigies formæ Domini nostri Jesu Christi, sicuti à veteribus accepimus, talis propemodum, quatenus eam crassius verbis comprehendere licet, fuit. Egregio is vividoque vultu fuit. Corporis statura ad palmos prorsus septem, &c.* Per *palmos*, credo, pedes intelligit, aut in numero mendum est: quod ut suspicer, facit Epistola fictitii Lentuli ad S. P. Q. R, quam pravatam edidit Laziardus *Histor. univers. cap.* 12. Nam manu descripta penes me servatur, in qua legitur: *Homo quidem statura procerus, scilicet XV. palmorum & medii, sed spectabilis: vultum habens venerabilem.* Alter itaque ex altero emendandus: & quidem ille ex isto, reponendaque nota, quæ interiit: ad istanc faciem, ιζ. Quæ statura non mira, nec admodum singularis. Legimus namque apud Alamannos legitimam mancipiorum mensuram fuisse palmorum amplius XIIII. Restituendum de ea re caput in Lege Ripuariorum, quod omissum & addendum est in editione Herolti. Lemma in MS. Schobingeri codice præponitur hujusmodi: *si quis servum alienum occiderit, solidos XII. in capitale restituat, aut cum alio servo, qui habeat XIIII. palmos cum pollice replicato, & duos digitos in longitudinem, & tres solidos in alio pretio superponat, quod fiunt simul solidi XV.*

Si quis Ecclesiasticum servum vel regium occiderit, tripliciter componat, hoc est, XLV. solidis.

Est hoc caput pænultimum, quod ex lege Ripuaria citat Meginfredus Chronicæ suæ lib. III. & Joh Vadianus Antiquitatum Alamanniæ lib. 2. Alamannis solens fuisse mancipia æstimare statura corporis, etiam hæc Charta docet, quæ ab Alamannis scripta in Alamannia:

In Dei nomine: ego Catauvina ancilla Dei, dono atque trado monasterium sancti„ Galloni, ubi ejus sacrum requiescit corpus. Et hoc est, quod trado ego in Lutinach„ visura sum habere, & in alio loco, qui dicitur Beffindorf, & in locis, campis, silvis, &„ omnia, quæ inibi visura sum habere, & casatos tres his nominibus, Ragingerius cum„ infantes suos his nominibus, Righero, Wantilone, Waltricho, & uxore sua Fastrata„ & filio eorum Wolfrido, & servo ejus Isamberto, & alio servo nomine Woto, &„ Haccone, qui est in concambio cum Wichardo, redemere se vult, det alium manci-„ pium XI. manuum longum. Hi sunt testes, qui præsentes fuerunt & signaverunt. sig.„ Cotauvinæ, qui hanc traditionem fieri rogavit, sig. Wichardi, sig. Tuto, sig. Wota-„ har. sig. Amalger. sig. Theotbald. sig. Mairolt. sig. Tuilo. sig. Wolfberti. sig.„ Asthari.

Ego itaque Albuinus clericus rogatus ab Catauvina hanc cartam scripsi sub die VII.„ Kalend. Octobr. in anno 1. regnante Carolomanno Rege.„

21) ἐν τοσούτῳ εἰς τὴν πολιτικὴν στρατεύου, καὶ ἐὰν καλὸς στρατιώτης 22) ἔσῃ, 23) τρίτῳ ὀψωνίῳ δυνήσῃ 24) εἰς τὸ πραιτώριον μεταβῆναι.

xit: Interim in urbana milita, & si bonus miles fueris, tertio stipendio poteris in prætorium 25) transire.

3. 26) Δι᾽ ἐπιστολιδίου αἰτοῦντός τινος,

3. Per libellum petente quodam, ut

In hac charta illud observatione non arbitror indignum, jure prisco Alamannorum Feminas donasse sine tutoris indicato nomine, quod jure tamen hodierno illorum exigitur, si vel donatum vel legatum ratum esse debeat. *Casatorum*, *Casalium*, & *Casalorum* sæpe meminere veteres Chronographi, & Chartæ, quibus, ni fallor, libertini generis homines & coloni intelliguntur, qui conductum inhabitabant. Locantur enim hodieque villæ & casæ certa redituum aut census condictione, nec una locationis specie. Diversi autem erant ab illis servis, quos hodie vulgus Alamannorum *Leibaigenleuth* vocat. Sed ad Adriani sententiam redeamus, cum qua conferantur, quæ Spartianus scribit in ejus vita: *De militum etiam ætatibus judicabat, ne quis aut minor, quam virtus posceret, aut major quam pateretur humanitas, in castris contra morem veterem versaretur.*

21) Ἐν τοσούτῳ εἰς τὴν πολιτικὴν στρατιάν] Stephanus ἐν τόσῳ ἐν τῇ πολιτικῇ στρατείᾳ. MS. ἐν τοσαύτῳ εἰς τῇ πολιτικῇ στρατεύου: *in urbanam milita.* Qui Urbani, qui Prætoriani milites, notum.

22) Ἔσῃ] Stephani codex, γένῃ.

23) Τρίτῳ ὀψωνίῳ] Idem codex, τρίτῳ βαθμῷ. Renutat Dositheus: nam βαθμὸς, ut Etymologus tradit, est ἡ ἐφ᾽ ἕνα τοῦ φάλαγγος στάσις. ὀψώνιον vero *stipendium* singnificat, seu, ut Martianus JC. loquitur, *meritum militiæ.* Gregorius Nazianzenus in Julianum: ὀψώνιον, τὸ βασιλικὸν σιτηρέσιον καὶ αἱ ὑπάρχουσαι ἐκ νόμου τοῖς ἀξιώμασι δωρεαί. Adeundus Sudas. Ponitur pro ipso stipendii tempore seu militiæ, quod annuum erat. Capio ita Glossas Cyrilli: χρόνος στρατείας, *stipendium.*

24) Εἰς τὸ πραιτώριον] Stephanus delet articulum.

25) *Transire*] Stephanus, *transcendere.*

26) Δι᾽ ἐπιστολιδίου αἰτοῦντός τινος, ἵνα τὸν ἴδιον ἀπελεύθερον ἀπολέσῃ] Inter causas servitutis Accursius numerat, ut celeberrimam, ingratitudinem liberti adversus patronum, *ad §. servi autem, Instit. de jur. person.* Ob hanc enim à patrono in servitutem revocari potest, *l. 6. in fi. D. de in integ. rest. §. 1. Instit. de cap. dimin. l. pen. C. de oper. lib. l. 2. C. de libert. & eor. liber.* Ad quas & similes leges Justinianus nos remit-

τιν☉-, 27) ἵνα τὸν ἴδιον ἀπελεύθερον ἀπο- ut suum libertum perderet, quem ante

remittit in *Novell. LXXVIII. cap. 2.* aiens: *Ex quibus liberti tale aliquid agentes rursus & servitutem sustinent secundum de his scriptas leges, & restituuntur priori conditioni.* Et pulcer est locus Taciti *lib. XIII. Annal. Actum est in Senatu de fraudibus libertorum, efflagitatumque, ut adversus male meritos revocandæ libertatis jus patronis daretur.* Ade deinde rationem: Quia *criminum manifesti merito ad servitutem retrahuntur, ut metu coërceantur, quos beneficia non mutavissent.* Idque etiam apud Athenienses receptum fuisse testatur Val. Maximus lib. 2. cap. 6. Verum enim manus injectio non aliter, quam sententia judicis, permissa fuisse videtur inde, quod accusatio ingrati data sit patronis ex Ælia Sentia, ut constat ex *l. 70. D. de V. S.* Quæ accusatio Græcis dicitur ἀποστάσιον. Pollux *lib. III. cap. 8.* Καὶ Δημοσθένης φησὶν ἐξελευθερικοὺς νόμους, καὶ ἀπελευθερικοὺς νόμους, κατὰ μέντοι τῶν ἀποστάντων, ἀποστασίου δίκη ἐστί. Et *lib. VIII. cap. 1.* Ἀποστασίου δὲ δίκη, κατὰ τῶν ἀφισταμένων ἀπελευθέρων. Etymologus: Ἀποστάσιον, ὄνομα δίκης ἐστὶ, κατὰ τῶν ἀπελευθερωθέντων δεδομένης τοῖς ἐλευθερώσασιν, ἂν ἀφίστανται ἀπ᾽ αὐτῶν, καὶ ἕτερον ἐπιγράφονται προστάτην, καὶ ἂν ἃ κελεύουσιν οἱ νόμοι ποιεῖν τοὺς ἀπελευθέρους τοῖς ἀπελευθερώσασι, μὴ ποιῶσιν. τοὺς μὲν ἁλόντας πάλιν ἔδει δουλεύειν, τοὺς δὲ νικήσαντας, τελέως ἤδη ἐλευθέρους εἶναι. Eadem Harpocration, eadem & quædam alia Sudas. An vero ex ex eadem Lege Ælia Sentia prodita sit pœna servitutis, dubitari video. Et primus quidem Cujacius variis modis leges à Doctoribus allatas contorquere cœpit *Observat. lib. X. cap. 33. & lib. XXI. cap. 6.* Quoniam ea lege querenti patrono de ingratitudine liberti alia ratione satisfieret, veluti liberto damnato in lautumias, ut in hac sententia Adriani, in qua patronus ex causa ingratitudinis libertum duxerat in lautumias secundum legem Æliam Sentiam. Verum & huic & aliis omnibus objectionibus parata erit responsio, ubi prius abs te, Eruditissime & Consultissime Gœddæe, quem jure ac merito laudo, uti in aliis hac ipsa die, ita hoc meliora edoctus fuero, qui jam feliciter incœpisti in præclarissimo commentario tuo *ad l. heredis, 65. D. de verbor. signif.* Postulavit autem paullo post iste patronus, ut eidem liberto adimeretur congiarium, quod libertinorum civium Romanorum tribus ferebant de publico ex liberalitate Principis: cui Adrianus respondit, improbum esse desiderium ejus, qui postulat, de quo jam ante vindictam sumsit, quemque damnavit in lautumias, detrahi ei & congiarium, quo tolerat vitam suam, quia necare eum velle videtur, ut est in *l. 4. D. de agnosc. & alend. lib. &c.*

26) Δι᾽ ἐπιστολιδίου αἰτοῦντ☉-: *per libellum petente*] Stephani codex, Διὰ βιβλιδίου ἀξιοῦντός τιν☉-: *per lib. postulante quodam.*

27) Ἵνα τὸν ἴδιον ἀπελεύθερον ἀπολέσῃ] Stephanus totum locum, nonnullis

ἀπολέσῃ, ὃν πρὸ χρόνε 28) κελεύσει ἐπάρχε γαζοφυλακίε κζ νόμον Αἴλιον Σεντίον 29) εἰς λιθοτομίας βέβληκε, καὶ νῦν τὴν 30) ἐπίδοσιν αὐτῦ ᾔτειτο, Ἀδριανὸς εἶπεν· τί ζητεῖς ἄνθρω-

ante tempus juſſu præfecti ærarii ſecundum legem Aeliam Sentiam in lautumias miſerat, & modo congiarium hujus peteret, Adrianus dixit: Quid quæris hominem perdere & con-

nullis omiſſis, ita legit: ἵνα ἀπελεύθερον αὐτῦ κολάσῃ, ὃς πρὸ χρόνε εἰς λιθοτομίας. καταδεδικασός, μετὰ ταῦτα τὴν ἐπίδοσιν αὐτῦ ᾔτειτο. *Ut libertum ſuum puniret, qui ante tempus in latumias damnatus, poſtea congiarium ſuum petebat.* Sed hæc ſenſu carent, ſi quis mihi ſenſus. Ms. pro ᾔτειτο, habet ιητι.... ex quo Cujacius fecit αἰτῦντι. verum cum idem ſcriptus codex legat *peteret*, verior videtur Stephani lectio.

28) Κελεύσει ἐπάρχε γαζοφυλακίε] Atqui de ingratis libertis notio ſolet eſſe præfecti urbi? Cujacius putat, id eo factum, quod libertus patronum apud præfectum ærarii calumniatus eſſet.

29) Ἐς λιθοτομίας, *in lautumias*] Ita Ms. an legendum, εἰς λατομίας? Gloſſæ Cyrilli: λατομίαι, *hæc Latomia, ſingulare non habet.* In Gloſſis B. Germani: *Lapidicina,* λατομία. Pro quo Λατομίον eſt in Gloſſis Cyrilli. Auctor Hermeneumatum: *Latomus, lapiducaſor. Lapicidina, ubi caduntur lapides.* Porro priſcam orthographiam in voce *Lautumia*, etiam Cujacius probavit. Hinc emendandus Iſidorus *Origin. lib. V. cap. ult. Eſt & Lautumna ſupplicii genus ad verberandum aptum, inventum à Tarquinio Superbo ad pœnas ſceleratorum. Iſte enim prior lautumnas, tormenta, fuſtes, metalla, atque exilia adinvenit, & ipſe prior ex regibus exilium meruit.* legendum ex Mſo *lautumia,* & *lautumias:* duo item Mſi inibidem pro *prior* habent *primus*, utroque in loco.

30) Ἐπίδοσιν, *congiarium*] Gloſſæ B. Germani: *Congiarium,* ἐπίδοσις ἐπὶ τῶν νόμων, δωρεά. hoc eſt, *Congiarium in legibus dicitur* ἐπίδοσις, *vel* δωρεά. Gloſſæ Cyrilli: δωρεὰ Καίσαρος, μέτρον οἴνε ἐξάξεσον, *Congiarium.* Recte; nam & alibi: Ἐξάξεσον, *congiarium.* Iſidorus Orig. lib. XVI. cap. pæn. *Congium autem à congiendo, id eſt, per augmentum creſcendo vocatur. Unde poſtea pecunia beneficii gratia dari cæpta, congiarium appellatum eſt. Unusquisque enim ſui temporis Imperator favorem populi captans, adjiciebat ut largior videretur in donis.* Quod de Adriano ſcribit exſertim Spartianus in ejus vita: *Et ad compri-*

θρωπον ἀπολέσαι, καὶ τὴν ἐπίδοσιν ἀφαιρεῖσθαι, 31) ἀφ' ὧ ἤδη 32) ἐξηδικήθης; ἀναιδὴς εἶ.

congiarium auferre, ex quo jam judicatus es? improbus es.

4. 33) Αἰτῦντός τινος περὶ ἰδίυ υἱῦ,

4. Petente quodam de suo filio, quo-

primendam (ait) *de se famam, congiarium duplex præsens populo dedit ternis jam per singulos aureis se absente divisis.* Ad hanc Principum donationem respexisse videtur Phavorinus: ἐπίδοσις, ἡ προὶξ, καὶ ἡ αὔξησις, καὶ προκοπὴ, καὶ προσθήκη λέγεται, καὶ ἡ χάρις. Sudas videtur ὀψώνιον appellare: ὀψώνια, κέρδη, χαρίσματα. Apud Latinos *donativum* nominatur, quo de infra dicam; item *Commoda & Liberalitates Principum.* Scævola *l. Patronus 35. in pr. D. de legat. lib. III. An & commoda, & principales liberalitates, quas libertus ex eadem tribu usque in diem mortis suæ consecuturus fuisset, si ei à tribubus secundum voluntatem patroni sui tunc comparata esset.* Vetus inscriptio Romana apud Aldum Manutium:

TRAJANO AUG. GERMANICO DACICO. PON. MAX. TRIB. POT. VI. IMP. IIII. COS. V. P. P. TRIBUS XXXV. QUOD LIBERALITATE OPTIMI PRINCIPIS COMMODA EARUM ETIAM LOCORUM ADJECTIONE AMPLIFICAVIT.

Referebantur autem libertini cives Romani in tribus urbanas, à quibus annonæ tesseras frumentarias, & panes civiles beneficio Principis accipiebant. Videndus Cujacius *Observat. lib. VII. cap. 14. lib. X. cap. 37. in fin. & d. lib. XXI. cap. 6.*

31) Ἀφ' ὧ, *ex quo*] Stephani Codex: ἐξ ὧ, *de quo.*

32) Ἐξεδικήθης; ἀναιδὴς εἶ: *judicatus es? improbus es*] Idem codex: ἐξεδικήθης, ἀναιδής; *vindicatus, es impudens?*

33) Αἰτῦντός τινος περὶ ἰδίυ υἱῦ,] Cum obligatio ad ἀντίδωρα sit naturalis, *l. 25. §. consuluit,* 11. *D. de heredit. petit. & arg. l. 34. §. 1. D. de furt.* hinc liberi parentes suos vice mutua alere debent, *l. 5. in pr. & §. parens, 16. D. de agnosc. & alend. liber. l. 1. C. de alend. liber. & βασιλικῶν lib. XXXI.* Quo pertinent, quas congessit sententias Cujacius *Observat. lib. XXI. cap. 7.* & Gothofred. *ad d. l. I.* Quibus addenda Demosthenis *orat. 1. in Aristogit. Legem esse naturæ, parentes alere, quæ bestiis & hominibus posita sit.* Quam legem in hac sententia proposuit Adrianus: nam cum se à filio valetudinarium & egenum negligi, neque exhiberi quereretur pater, qui in eum omnia bona sua insumserat, Imperator filio dixit: Φύλαττε τὸν πατέρα σου· διὰ τοῦτο γάρ σε ἐγέννησεν.

 Adeo

υἱοῦ, 34) ὅτι αὐτὸν ἠμέλει, ἀσθενοῦντα καὶ πενόμενον, καὶ τρέφειν μὴ 35) θέλει, 36) ἐν ᾧ ἁπάσας τὰς οὐσίας αὐτοῦ δεδαπανήκει. Ἀδριανὸς εἶπεν τῷ νεανίσκῳ, Φύλασσε τὸν πατέρα σου (διὰ τοῦτο γάρ σε ἐγέννησεν) καὶ φρόντισον 38) οὖν μὴ πάλιν περὶ σοῦ πρός με 39) μέμψηται.

§. 40) Κωδικίλλους 41) τίς ποτε Ἀδριανῷ

quoniam eum neglegeret valetudinarium & pauperem, & pascere nollet, in quo omnes facultates suas expenderat: Adrianus dixit juveni: 37) Custodi patrem tuum (ideo enim te genuit) & cura igitur, ne iterum de te apud me queratur.

§. Codicillos quis Adriano tradidit

Adeo autem liberi, parentes ægrotos & egenos alere debent, ut si hoc facere neglegant, justa hæc sit causa exhæredationis, ut est in *auth. liberi, C. de episcop. audient. & Novell. CXV. cap. 3.* & exsertius in Basilicis, ut docuit Cujacius *ad Novell. XVIII.* verius certe, quam in *Observat. 7. lib. XXI.* ubi negat umquam severam hanc sententiam dictam inter parentes & liberos. Quin & inter Theologos sunt, qui legem Divinam *Deuteron. XXI.* huc extendant, ut filius, qui parentem alere nolit, ad judicem adduci possit, ibique reus peractus lapidibus obrui.

34) Ὅτι αὐτὸν, *quoniam eum*] Stephan. ὅτι αὑτὸν, *quod se.*

35) Θέλει] MS. θέλοι.

36) Ἐν ᾧ ἁπάσας τὰς οὐσίας αὐτοῦ δεδ. *in quo omnes facultates suas expenderat*] Stephan. εἰς ὃν πᾶσαν τὴν οὐσίαν αὐτοῦ δεδ: *in quem omnem substantiam suam consumserat.*

37) *Custodi*] Stephan. *Tuere.*

38) Οὖν, *igitur*] Desunt Stephano. Legendum, οὐ μή.

39) Μέμψηται] MS. μέμφεται.

40) Κωδικίλλους τίς ποτε Ἀδριανῷ παρέδωκεν,] Cum essent feneratores, qui exempli gratia creditis mille aureis, ex ea summa eodem momento subducerent C. & nihilo minus in aureos mille cautione concepta integræ summæ usuras legitimas in singulos annos stipularentur, id est, CXX, quæ sunt usuræ centesimæ, & anno quoque vertente debitam usuram centesimam in sortem redigerent, ea de re jussit Adrianus præfectum prætorio cognoscere, & ad se referre. Verba Adriani, ut ea Cujacius restituit *Observat. lib. XXI. cap. 9.* adscripsimus. Quid autem, re cognita, judicaverit Adrianus, non exprimitur. Putat Cujacius, ut in specie proposita creditori debeantur tantum DCCCC, & usura centesima ejusdem summæ, quoad usura æquasset DCCCC. Rationes petendæ ex *d. c. 9.*

41) Τίς ποτε, *quis*] Stephani codex, τὶς, *quidam.*

Ἀδριανῷ 42) παρέδωκεν, δι' ὧν ἔφασκεν πλείονας εἶναι δανειστὰς, οἵτινες 43) ἀδίκους τόκους 44) ἐξεπράξουν, ἐν οἷς τινας εἰς δηνάρια χίλια ἐξ αὐτῆς ἡμέρας δηνάρια ἑκατὸν ὑποστέλλειν, καὶ παρεκτὸς ἑκατοστὰς λαμβάνειν, 45) καὶ τὸ αὐτὸ πάλιν δανείζειν. Ἀδριανὸς εἶπεν, 46) ὁ ἐξοχώτατος ἀνὴρ ἔπαρχός μου 47) περὶ τούτου πράγματος ἐκτινάσει, καὶ ἐπαγγελεῖ μοι.

6.

didit, per quos dicebat plures esse feneratores, qui iniquas usuras exigebant, in quibus quosdam in denarios mille ex ipsa die denarios centum subducere, & extrinsecus centesimas accipere, & easdem iterum fenerari: Adrianus dixit, eminentissimus vir præfectus meus de ea re excutiet, & renuntiabit mihi.

6. Per

42) Παρέδωκεν, *tradidit*] Idem ἐπέδωκεν, *porrexit*.

43) Ἀδίκους τόκους, *iniquas usuras*] MS. ἀτόκους τόκους *inusuras usuras*: particulæ non semper sunt στερητικαὶ, sed interdum αὐξητικαί.

44) Ἐξεπράξουν, ἐν οἷς &c.] Ms. ἐξεπράξεον, εἰς χρυσίνους ἐξ αὐτῆς ἡμερῶν ὑποστειλεῖν: *in denarios centum ex ipsis dierum centum subducere*. Emendo, ἐξεπράξεον, ἐν οἷς τινας εἰς χρυσίνους χιλίους ἐξ αὐτῆς χρυσίνους ἑκατὸν ὑποστειλεῖν: *exigebant, in quibus quosdam in denarios mille ex ipsa denarios centum subducere*: χρύσινος non est, *denarius*, sed *solidus*, ut in Glossis Cyrilli exponitur, id est, aureus. Phavorinus, cujus auctoritas mihi non semper spernenda: habet enim à veteribus, quæ frustra alibi quæras: ἀφ' οὗ καὶ ἄνθινος στέφανος, ὁ ἐξ ἀνθέων· ὥσπερ χρύσινος στατὴρ δηλονότι, ἢ τοιοῦτόν τι ἐκ χρυσοῦ. ἀλλὰ τὸ μὲν ἄνθινος, εἰ μὴ τὸ στέφανος ἔχει προσκείμενον, εὐτελές (L. ἀτελές) ἐστι. τὸ δὲ χρύσινος, μόνον ἀεὶ λέγεται, καὶ δηλοῖ νόμισμα ἐκ χρυσοῦ. Synesius *epist. 129.* ἐδεξάμην χρυσίνους ἑξήκοντα. ἐξ αὐτῆς imperite redditur *ex ipsa*. Glossæ: ἐξ αὐτῆς, *actutum, è vestigio*.

45) Καὶ τὸ αὐτὸ πάλιν δαν.] Impensior Stephani lectio, καὶ τὰ αὐτὰ χρήματα πάλιν δαν: *& eandem pecuniam rursus fenerare*.

46) Ὁ ἐξοχώτατος ἀνὴρ ἔπαρχός μου] Stephan. pro μου legit ἐμός. Ms. ὁ ἐπισημότατος ἔπαρχός μου: *vir clarissimus præfe.*

47) Περὶ τούτου πράγματος ἐκτίνασε] Nihil, quod Cujacius putavit, deest: legendum etenim, ἐκτινάσει, *excutiet*. Stephani lectionem, ἐδίκασεν, καὶ ἀπαγγέλλει μοι, *judicabit, &c.* qui se præferre postulat, adhuc *ignorat, qui distent ERVA lupinis*.

6. 48) Δι' ἐπιστολιδίου αἰτοῦντός τινος, εἶναι αὐτῷ ἐξουσίαν ἱππικῆς ἀξίας, ἀλλ' ὅτι ἵππον δημόσιον ᾐτεῖτο 50) παραλελειμμένον αὐτὸν εἶναι πρὸ διετίας ἀποφάσει ἐπάρχου ἑνὶ ἐνιαυτῷ 15)

6. Per libellum petente quodam, esse sibi 49) facultatem equestris dignitatis, sed cum equum publicum peteret, præteritum eum fuisse ante biennium decreto præfecti uno

48) *Δι' ἐπιστολιδίου αἰτοῦντός τινος, εἶναι αὐτῷ ἐξουσίαν &c.*] Qui petit equum publicum, equestris ordinis fieri desiderat. Idcirco quod Ulpianus *Regular. tit. 7.* §. 1. ait, *ut ab Imperatore equo publico honoretur*, Gajus dixit, *ut equestris ordinis fiat, l. nuper, 42. D. de don. inter vir. & uxor.* Hinc Dionysius Alicarnassæus transvectionem equitum vocat πομπὴν τῶν ἐχόντων δημόσιον ἵππον. Non recte ergo Sudas ab honore separavit scribens: δῶρα καὶ δωρεαὶ διαφέρει. δωρεαὶ μὲν γὰρ, αἱ σιτήσεις, καὶ αἱ προεδρίαι, καὶ αἱ ἀτέλειαι, καὶ τὸ ἱερᾶσθαι, καὶ ὅσα ἄλλα λαμπρύνει ἄνδρας. δῶρα δὲ, χρυσὸς, ἄργυρος, ἵπποι, ἀνδράποδα, καὶ ὅσα ἑρμηνεύει πλοῦτον. δῶρα μὲν τὰ δωροδοκίᾳ διδόμενα, δωρεὰ (L. δωρεαὶ) δὲ ἐπὶ τιμῆς. Ἵππους intelligit δημοσίους, qui in recognitione persæpe adimebantur ob suspicionem criminis. Suetonius *Caligula: Equites Romanos severe curioseque, nec sine moderatione recognovit, palam ademto equo, quibus aut probri aliquid aut ignominiæ inesset.* Quod aperte confirmat Adriani hæc sententia, ex qua etiam illud intelligimus, in eo, qui equestrem dignitatem & ordinem ambit, duo desiderari, censum, qui est CCCC. M. æris, & probitatem morum. Qua de causa iste, qui equum publicum petebat ab Adriano, dicebat se ante biennium in transvectione fuisse præteritum, quod sententia præfecti jussus esset civitate annum exsulare, sed petere se ab Adriano. ut animadverteret, id sibi contigisse crimine per calumniam intentato opera servorum: cujus quidem reatus Adrianus insuperhabita ratione, definit, sibi satis fore, ubi cetera vitæ suæ bonis moribus & honestati respondere posset evincere. Plura Cujacius *Observat. lib. XIV. cap. 44. & lib. XXI. cap. 9.* quibus addi possunt ea, quæ doctissimus Rævardus scripsit *Varior. lib. II. cap. 15.* & Clarissimus Lipsius *Comment. ad lib. II. Annal. Taciti.*

48) Δι' ἐπιστολιδίου αἰτοῦντός τινος, *per libell. petente q.*] Stephanus διὰ βιβλίου λέγοντός τινος, *per lib. dicente quodam.* Ineptius longe verba illa, διὰ βιβλίου, conjungit superioris sententiæ verbo ἀπαγγέλλει.

49) *Facultatem*] Stephani codex, *substantiam.*

50) Παραλελειμμένον αὐτὸν *præteritum eum*] Idem codex, παραλελεῖφθαι αὐτὸν, *prætermissum se esse.*

51) πολυδρίῳ ἐκχωρῆσαι, 53) ἐπειδὴ διαβολὴ παρεισεληλύθει, ἣν δοῦλοι παρώξυναν. Ἀδριανὸς εἶπεν, ὅς τις ἵππον αἰτεῖ δημόσιον, 54) διωρθωμένος εἶναι ὀφείλει· τὰ λοιπὰ δὲ 55) ζωῆς σὺ δοκιμάσεις.

7. 56) Αἰτοῦντός τινος ἐπιτραπῆναι

uno anno municipio excedere, 52) quoniam crimen intervenerat, quod servi concitaverant: Adrianus dixit: Qui equum petit publicum, emendatus esse debet; cetera autem vitæ tu probabis.

7. Petente quodam permitti sibi patrem

51) Πολυδρίῳ ἐκχωρῆσαι, *municipio excedere*] Vertere debebat, *præteritum se fuisse ante biennium, quum decreto præfecti unnm annum municipio excessisset.* Ms. habet: *municipio escedere:* Glossæ Cyrilli: *ἐκχωρῶ, excedo, ecedo.*

52) *Quoniam*] Ms. *quomodo.* è compendio scribendi.

53) Ἐπειδὴ διαβολὴ παρεισεληλύθει, ἣν δοῦλοι παρώξυναν. *Quoniam crimen intervenerat, quod servi concitaverant*] Stephani codex: *διαβολὴν δουλία ἣν αὐτοὶ παρώξ: securum crimine, quod ipsi concitaverant.* Scripsit Dositheus: *ἐπειδὴ διαβολὴ δουλικὴ παρεις. ἣν αὐτοὶ παρ. quoniam crimen servile secutum fuerat, quod ipsi concitaverant.* Crimen pro criminatione, calumnia. Glossæ B. Germani: *Crimen, ἔγκλημα, διαβολή.* Et Cyrilli: *διαβολή, obtrectatio, criminatio, crimen.* Erequenter ita veteres, Plautus, Cicero, Livius, Gellius, JCti, Propertius:

Quid tantum merui, quæ te mihi crimina mutant? i. e. quis me ita adversum te criminatur, ut me oderis? Pro *παρώξυναν*, Ms. codex habet, *παρωξύνκισαν.* idem pro eo *quod servi*, legit *quod emerui.* Rescribendum est *ἣν εἰς ἑαυτὸν δοῦλοι παρωξύνησαν, quod in se servi concitaverunt.*

54) Διωρθωμένος εἶναι] Ms. *ἐξημαρτῆσθαι εἶναι.* Corrige, *ἐξημαρτημένος εἶναι.* Illud *διωρθωμένος*, è glossemate natum est.

55) Ζωῆς σὺ δοκ.] Stephani codex, *τοῦ βίου σου αὐτὸς δοκιμ.*

56) Αἰτοῦντός τινος, ἐπιτραπῆναι αὐτῷ τὸν πατέρα ἑαυτοῦ] Quidam in exsilium missus est, cujus filius Adriano supplicavit pro patre revocando. Adrianus, cum audisset patrem à præfecto exterminatum esse, respondit filio, se causam exsilii in Actis quæsiturum; indubie ut, si ea gravior foret, exsul maneret. Solebant autem ei, qui vel in consistorio principum, vel in auditorio præsidum aut magistratuum condemnabantur, in scripta vel commentarios publicos notari. Qua de re locus est restituendus apud Ansegisum *lib. II. cap. 29.* ex Bibliotheca S. Galli: *Magistratus autem, qui eadem strumenta admiserunt, & officiales, qui operam dederunt,*

ναι αὐτῷ τὸν πατέρα ἑαυτοῦ 57) ἀπὸ ἐξορίας μεταχαλέσασθαι· Ἀδριανὸς εἶπεν, ἀπὸ τίνος ἐξωρίσαι; ἐκείνου λέγοντος, ὑπὸ ἐπάρχου, Ἀδριανὸς εἶπεν, ἄφες ἴδωμαι τὰ 59) ὑπομνήματα· σὺ δὲ φρόντισον ἐπανελθεῖν 61) πρός με.

patrem suum ab exilio revocari, Adrianus dixit: à quo 58) exiliatus est? illo dicente, à præfecto: Adrianus dixit: sine videam commentarios: 60] tu autem cura reverti ad me.

8. 62) Λέγοντός τινος, ἑαυτὸν 63) περιγε-

8. Dicente quodam, se circumvenrunt, *monumentis intimentur, & donationes, vel cetera alienationes, actis intervenientibus, infirmentur.* sed hæc erunt alterius loci.

57) Ἀπὸ ἐξορίας μεταχαλ.] Stephani codex ἀπὸ ἐξορισμοῦ ἀναχαλέσασθαι. Glossæ B. Germani: *Exilium*, ἐξορισμός. *Relegatio*, ἐξορισμός. *Damnabilitas* καταχρισις, ἐξορία. Glossæ Cyrilli: ἐξορία, *hoc exilium.* ἐξορισμὸς, ἐξορία ἐν νήσῳ, *deportatio.* Nam relegandi deportandique in insulam, quam Imperator assignavisset, licentiam habuit præfectus urbi, *l. 1. §. 3. D. de offic. præf. urbi.* perpera vero & heic Dosithei tralatio: faciendum erat, *ut pater suus ab exilio revocaretur.*

58) *Exiliatus est*] Auctor Hermenevmatum: *Extorris, exiliatus.* Utitur & Symmachus, quod notavi.

59) Ὑπομνήματα, *commentarios*] Glossæ Cyrilli: ὑπόμνημα, *commentarium, actum, commentum*, sed de his, ut dixi, alias.

60) *Tu autem*] Ms. *tu tamen*, ex nota, opinor.

61) Πρός με] Steph. πρὸς ἐμέ.

62) Λέγοντός τινος, ἑαυτὸν περιγεγράφθαι] Fabriles operæ seu artificiales, quæ quasi in pecuniæ præstatione consistunt, *l. 6. D. de oper. libert.* à libertis debent stipulari, ut ex jure annotarunt Zasius *Respons. 1. cap. 3.* Cujacius *Observ. lib. XVII. cap. 14.* aut in singulas eas certa summa, *l. ult. §. 1. & 2. D. Qui & à quibus manumiss.* Non autem prius exigi possunt, quam præteritæ fuerint, *l. si quis, 13. §. 2. & l. quotiens, 24. D. eod.* itaque intellegenda, *lib. 6. C. eod.* Multo igitur minus plus exigi poterit, quam in stipulationem deductum fuerit. Quare patrono, qui operas stipulatus à libertis sua impensa, ut singuli denarium in die numerarent lucro illorum animadverso, conquestus est apud Adrianum se à libertis suis fuisse circumventum, & petiit sibi plus ab eis tribui, respondit Adrianus, ut si saperet, denario esset contentus, nec rursus quereretur.

63) Περιγεγράφθαι] Legendum ex Ms. ὑπονοθευθῆναι. Glossæ

Cyrilli:

ἐγγεγράφθαι ὑπὸ ἰδίων ἀπελευθέρων, καὶ ἔχειν ἴδια 64) ἐργαστήρια, ἐν οἷς αὐτοὶ πραγματεύονται 65) ἐκ τῶν αὐτοῦ χρημάτων, καὶ μηδὲν ἀπὸ ἐκείνων λαμβάνειν. 66) οὖν συνήγορος τῶν ἀπελευθέρων ἀπεκρίθη, ἐπὶ πολλῷ χρόνῳ αὐτοὺς τῷ πάτρωνι 67) αὐτῶν ἕνα ἕκαστον παρεσχηκέναι δραχμὴν, καὶ ἔτι ἑτοίμους εἶναι παρέχειν, εἰ αὐτοῖς ἐπιτρέποι πραγματεύεσθαι. Ἀδριανὸς εἶπεν, φροντίσατε οὖν μὴ πάλιν 68) μέμψηται· ἀλλὰ καὶ αὐτὸς νοῦν κοινὸν ἔχῃ.

ventum esse à suis libertis, & habere suas tabernas, in quibus ipsi negotiantur de suis pecuniis, & nihil ab illis accipere: ergo advocatus libertorum respondit, in multo tempore eos patrono suo unumquemque præstitisse denarium, & adhuc paratos esse præstare, si illis permitteret negotiari. Adrianus dixit: Curate ergo ne iterum queratur: sed & ipse sensum communem habeat.

9. 9. Per

Cyrilli: ὑπονοθεύω, *solicito, seduco, inlicio.* Hesychius etiam & Sudas νοθεύειν exponunt ἀπατᾶν.

64) Ἐργαστήρια, *tabernas*] Ita in Excerptis Stephani. Glossæ Cyrilli: ἐργαστήριον *taberna, officina.* B. Germani: *Officina*, συνέργιον, ἐργαστήριον, στάσιον, προποίησις, ἐργασία. Phavorinus: ἐργαστήρια, οἱ οἶκοι, ἔνθα ἐργάζονται οἱ χειροτέχναι, καὶ ἐργαστῆρας, ἐργάτας. Glossæ eædem: *Tabernarius*, ἐργαστηριάρχης, κάπηλος. In Excerptis: *Officinatores*, ἐργαστηριάρχαι. Glossæ Cyrilli: ἐργαστηριάρχης, *tabernarius, institor.* An huc pertinet, quod de Adriano Spartianus scribit, *Ergastula servorum & libertorum tulit.* Ex quibus & Dosithei verbis emendandus simul & intelligendus Glossarius: *Ergastulorum*, ἐλευθέρων, φυλακῶν. *Ergastulorum*, τόποι ἐν οἷς πεδῆται ἐργάζονται. Legendum enim, ἀπελευθέρων φυλακῶν.

65) Ἐκ τῶν αὐτοῦ χρημάτων] MS. ἐκ τῶν αὐτῶν χρημ. Stephani codex: ἐκ τοῦ ἰδίου χρήματος: *de sua pecunia.*

66) Οὖν συνήγορος τῶν ἀπελευθ. Stephan. ὁ συνήγορος οὖν ἀπελευθ. Glossæ Cyrilli: συνήγορος, *advocatus, rogatus, patronus.* συνηγορία, *advocatio,* συνηγορῶ, *patrocinor.* B. Germani: *patronus causa*, συνήγορος.

67) Αὐτῶν] Stephanus αὐτοῦ.

68) Μέμψηται· ἀλλὰ καὶ αὐτὸς νοῦν κοινὸν ἔχῃ] Ita recte emendavimus. Stephan. μέμψηται, κοινὸν νοῦν ἔχει: *queratur, commu-*

nem

9. 69) Διὰ βιβλιδίου λέγοντός τινος, πατέρα ἴδιον δημοπεφισκῶσθαι, καὶ

9. Per libellum dicente quodam, patrem suum confiscatum esse, & sibi

nem sensum habete: quæ lectio profecto κοινὸν νοῦν μηδὲν ἔχει. Qui id nescit, quod omnes sciunt, communem sensum non dicitur habere. Quo sensu B. Hilarius Fragmentis ex op. Hist. *Conscientiam publicam* vocat, symbolum, quod populus Dei conscire & consciscere debet. Inde homines bardi & inepti communi sensu carere dicuntur. Horat. *lib. 1. sat. 3.*

Simplicior si quis, qualem me sæpe libenter
Obtulerim tibi, Mecænas, ut forte legentem,
Aut tacitum impellet, quovis sermone molestus:
Communi sensu plane caret, inquimus. Videndus Phædrus *lib. 1. fab. 7.*

69) Διὰ βιβλίδιου λέγοντός τινος, πατέρα] Decuriæ urbanæ, quæ ad instar militarium institutæ sunt, fuerunt certa corpora & collegia privilegiata, ut vocantur in *l. leges, 4 C. Th. de decur. urb. Roma, & l. 2. C. eod.* Quod confirmatur auctoritate Glossarii, qui φατρίας vocat: *Decuria*, δεκανία, δεκὰς, καὶ φατρία. Earum privilegia & commoda capiebant librarii, fiscales, censuales litterati homines, *l. 1. C. Th. d. t.* Qualis hic filiusfam. fuit, qui decuriam cum haberet quasi militiam litteratam aut palatinam in quasi castrensi peculio, eam passus est simul cum omnibus patris sui bonis sententia judicis publicari, tamquam & ipsa esset in bonis paternis: qua de re cum post decennium questus esset, & sibi eam decuriam adsereret, remotus est præscriptione decenni, Adriano de auctoritate rerum judicatarum dicente pereleganter: ἐὰν γὰρ ἀρξώμεθα πράγματα κακῶς ἢ καλῶς κεκριμένα μετακαλεῖν, οὐδὲν τετελεσμένον ἔσται. Quo comprobari videtur regula Brocardica: *Semel causa judicata, sive vera sit, sive falsa, non retractetur.* quod jure autem nostro speciale est in libertatibus datis, *l. 9. §. 1. D. de manum. vind. §. eadem lege, 3. in fin. Inst. Qui & quibus ex caus. man. non poss.* Porrigi tamen potest in negligentes: quia sibi imputare debent, qui non contradixerint in ipsa causæ actione, *arg. d. l. 9. Jus enim civile vigilantibus scriptum est*, ait Scævola *in l. pupillus, 24. in f. D. Quæ in fraud. credit.* Et Impp. *in l. 2. C. de furt. Curate*, inquiunt, *cautius negotiari.* Unde Adrianus ad filium, qui neglexerat præfectum adire, cum res adhuc integra esset, dixit: αὐτὸς σαυτῷ ὑστέρησαι. Adeundus Cujacius *Observat. lib. XIV. cap. 32.*

καὶ αὐτοῦ 70) δικουρίαν 71) ἀφῃρῆσθαι, ἣν 72) ἀπαιτεῖ, 73) καὶ εἴ τινα ἄλλα γεγόνεισαν δίκαια αἰτοῦντος, Ἀδριανὸς ἐζήτησεν, πότε ὁ πατήρ σου ἀποπεφισκωμένος εἴη; λέγοντος ἐκείνου, πρὸ ἐτῶν δέκα, 74) Ἀδριανὸς εἶπε· Διὰ τί οὐ πρότερον ἤκουσας τὸν ἔπαρχον, καὶ περὶ τούτου ἐμέμψω; 75) ἐὰν γὰρ ἀρξώμεθα πράγματα κακῶς ἢ καλῶς κεκριμένα μετακαλεῖν,

sibi decuriam ablatam esse, quam petit, & si qua alia fuissent justa, quæ peteret: Adrianus inquisivit, quando pater suus confiscatus esset? Dicente illo, ante annos decem: Adrianus dixit, Quare non antea audisti præfectum, & de hoc questus es? si enim cœperimus res male aut bene judicatas revocare, nihil

70) Δικουρίαν] Scribendum, δηκουρίαν. At Stephanus δεκάδα. Glossæ: δέκας, ἡ δεκανία, *decuria.*

71) Ἀφῃρῆσθαι] Stephan. ἀφῃνῆχθαι.

72) Ἀπαιτεῖ] Ita Cujacius. Ms. vero, ἀπῄτη, *petebat.* emendo, ἀπῄτει.

73) Καὶ εἴ τινα ἄλλα γεγόνεισαν δίκαια αἰτοῦντος, Ἀδριανὸς ἐζήτησεν,] Hæc verba quomodo proposuimus, castigavit ita Cujacius *Observat. lib. XXI. cap. 10.* Inter scriptum librum, & Stephani codicem dissidentes sunt variantiæ: scriptus legit, καὶ εἴινα ἄλλα γεγόνισαν δίκαια αἰτοῦντός τινος Ἀδριαν: *Et si qua alia fuissent justa petente quodam Ad.* Sed Stephani editio, καὶ ἄλλα πολλὰ τοῦ ἰδίου δικαίου, ἅτινα αἰτοῦντος Ἀδριανὸς ἠρώτησεν: *Et multa alia sui juris, quæ quum peteret, Hadrianus interrogavit.* Omnino videtur Dositheus scripsisse: καὶ εἴτινα ἄλλα πολλὰ ἐγεγόνεισαν τοῦ ἰδίου δικαίου, ἃ ἀπαιτοῦντος, (vel ἀναπαιτοῦντος) αὐτοῦ Ἀδριανὸς ἐζήτησεν: *Et si qua alia multa fuissent sui juris, quæ petente illo Adrianus inquisivit.*

74) Ἀδριανὸς εἶπε, Διὰ τί οὐ πρότερον ἤκουσας τὸν ἔπαρχον, καὶ περὶ τούτου ἐμέμψω;] Causam, quamobrem hæc verba Cujacius externarit, non quitus sum capere. Pro illis verbis, ἤκουσας τὸν ἔπαρχον, *audisti præfectum,* veritas sententiæ exigit, ut legamus, ἠλεύσω πρὸς τὸν ἔπαρχον, *adisti præfectum.* Fuit autem tum præfectus urbis Catilius Severus, ut testatur Spartianus *in Adriano.*

75) Ἐὰν γὰρ ἀρξώμεθα] Ita sensu volente restituimus. In Ms. *quæ eperimus* est pro *cœperimus:* & supra contrario exemplo *ecus* pro equus. Sic in Glossario, ubi excusum est *Animecum,* legendum est, *Animæquum,* ἰσόψυχον.

λεῖν, ὐδὲν τετελεσμένον 76) ἔςαι. αὐ-τὸς 77) σαυτῷ ὑςέρησαι.

10. 78) Οὐρβικῦ λέγοντος, Πριμίτιβον ἐλευθερῶσαι θέλοντα 79) δῦλον ἴδιον, κεκωλυσμένον εἶναι ἀπὸ Ρεςύτης μητρὸς ὀρφανῆς 80) (εἰς ἀδικίαν γὰρ τῆς ὀρφανῆς τῦτο γίνεσθαι. 81) εἶναι γὰρ αὐτὸν πραγματευτὴν αὐτῆς

nihil consummatum erit. Ipse tibi defuisti.

10. Urbico dicente, Primitivum manumittere volentem servum suum, vetitum esse à Restuta matre pupillæ. (in fraudem enim pupillæ hoc fieri: esse enim eum actorem ejus, & per eum res omnes pupillæ

76) Ἔςαι] Ms. & Cujacius, ἔσθαι.

77) Σαυτῷ, *tibi*] Stephan. ἑαυτῷ, *sibi.*

78) Οὐρβικῦ λέγοντος, Πριμίτιβον] *Primitivus*, quod nomen fuit servi, ut *l. 1. in fin. D. de quæstion.* actor fuit rerum pupillarium. Cum vellet Urbicus tutor eum manumittere, prohibitus est à matre pupillæ: idque ea ratione, ne fraus fieret pupillæ, cui manumissus actum, quem gessit, reddere non cogeretur, *l. eum actum, 17. D. de negot. gest.* Alioquin tutor servos pupilli manumittere jure non vetatur, quod contra Interpretes docet Cujacius *Observat. lib. XIV. cap. 33.*

79) Δῦλον ἴδιον) Cujacius dispunxit hæc verba, velut spuria. MS. cum Stephano agnoscit, & pro θέλοντα, legit θέλοντος. Verba sunt trajecta alia, quædam deperdita, quæ sic repono: Οὐρβικῦ λέγοντος, Πριμίτιβον δῦλον ἰδίας ὀρφανῆς ἐλευθερῶσαι θέλοντα, κεκωλυσμένον αὐτὸν εἶναι ἀπὸ Ρεςύτης μητρὸς ὀρφανῆς: *Urbico dicente, Primitivum servum suæ pupillæ manumittere volentem, vetitum se esse à Restuta matre pupillæ.* Ita si divinasset Veritatis præstes, verius numquam potuisset.

80) Ἐς ἀδικίαν, *in fraudem*] ἀδικία, βλάβη *fraus* damnum significat. Videndus Theophilus paraphrasi Institut. *lib. 1. tit. 6. §. 3. &* Βασιλικῶν *lib. XLVIII. eclog. 3. cap.* περὶ ἐλευθερυμένων εἰς βλάβην τῶν δανειςῶν. Adde Alciatum *in l. 131. D. de V. S.* Brissonium *de verbor. quæ ad jus pert. sign. lib. VI.* &, quod mireris, Jasonem *in l. si quis cum aliter, 36. D. de V. O.*

81) Εἶναι γὰρ αὐτὸν πραγματευτὴν αὐτῆς] Non male & ista restituimus. Nam MS. lectionem non emam, quod dici solet, vitiosa nuce, ὐδ' ἰχάδος μιᾶς.

αὐτῆς, 82) καὶ δι' αὐτὸν τὰ πράγματα τῆς ὀρφανῆς διοικούμενα.) Ἀδριανὸς 83) ἐζήτησεν, ποίας ἡλικίας ἡ ὀρφανὴ εἴη; λέγοντος τοῦ συνηγόρου, δέκα εἶναι ἐτῶν, Ἀδριανὸς εἶπεν, 84) πεῖσον τοὺς κριτάς, μὴ ὀφείλειν τοῦτον περὶ ταύτην προσηγορίαν ἐλευθεροῦσθαι.

pupillæ adminiſtratas.) Adrianus inquiſivit, cujus ætatis pupilla eſſet? Dicente advocato, decem eſſe annorum: Adrianus dixit, ſuade judices, non debere eum 85) circa eam appellationem manumitti.

11. 11. Di-

82) Καὶ δι' αὐτὸν τὰ πράγματα τῆς ὀρφανῆς διοικούμενα] Stephanus & Cujacius, καὶ διὰ τούτου πράγματα διοικεῖσθαι: *& per eum res adminiſtrari.* Nos MSi lectionem prætulimus, ex cujus interpretamento Latino addendum eſt, πάντα τὰ πράγματα. Notanda hinc eſt definitio ſervi *actoris*, qui Theophilo paraphraſi Inſtit. vocatur διοικητὴς πάσης οὐσίας hoc eſt, ut Plautus Aſinaria, *cui omnium rerum herus ſummam credidit.* Et Etymologus: ἔμπορος, ὁ πραγματευτής, ὁ κάπηλος, ὁ ναύλου πλέων ἐπ' ἀλλοτρίας νεώς, ἢ πραγματείας. ἤγουν ὁ διὰ παντὸς τοῦ βίου τὴν πορείαν ποιούμενος. Quo ſignificatu uſurpat Scævola in *l. Sticho, 40. §. Titius, D. de ſtatu lib.* & Ulpian. *in l. legato, 37. D. de legat. 1.* Is in multis ejuſdem functionis erat cum Diſpenſatore, unde Paullus *in l. 51.* D. *de ſolut. Diſpenſatori, qui ignorante debitore remotus eſt ab actu, recte ſolvitur.* Multo vero dignius fuit actoris officium, quam diſpenſatoris. Non tamen propterea perſuaſerit mihi Vir Doctus, hunc ſervum *coadjutorem* fuiſſe tutori in rerum pupillarium adminiſtratione.. Nam is liber homo erat, & conſtituebatur decreto prætoris, vel præſidis provinciæ, vel ab alio magiſtratu, nomine tutoris, ut etiam curatoris, eorumque periculo. Illud quidem verum eſt, actorem tutelarem dictum ad ſimilitudinem actoris domeſtici, quod ei æque omnium rerum actus incumbat. Non enim adſentior Theophilo exiſtimanti, actorem hunc inde dictum, quod apud acta conſtituatur: ſicuti neque Cujacio, neque Hottomanno, & Briſſonio, qui ab agendo dictum volunt, propterea quia officium ejus in litibus exercendis & perſequendis actionibus poſitum eſt: longe etenim, ut dixi, latius patet.

83) Ἐζήτησεν] Stephanus & Cujacius, ἀνεζήτησεν.

84) Πεῖσον τοὺς κριτάς, *ſuade judices*] Stephan. πεῖσαι κριτάς, *perſuaderi judicibus.* MSi Lectio ἑλληνίζει. Sic tamen & Cicero loquitur *lib. XIII. ep.* ad Valerium: *Hac eo ſpectant, ut te horter & ſuadeam.* Vetus Interpres *Judith. XII. v. 10. Holofernes fecit cenam ſervis ſuis, & dixit ad Vagao eunuchum ſuum: Vade, & ſuade Hebræam illam, ut ſponte conſentiat habitare mecum.*

85) *Circa eam appellationem*] Lego, *circa hanc app.* Gloſſæ B. Germani:

11. 86) Λεγούσης τινὸς γυναικὸς τὴν

11. Dicente quadam muliere, con-

Appellatio, προσηγορία, ἔκκλητος. Cyrilli: ἔκκλητος, *adpellatio, provocatio.* Sudas: προσηγορία, προσφώνησις. Hesychius προσφωνεῖ, προσαγορεύει. Dicitur & πρόκλησις, quo de fuse Pollux *lib. VIII. cap. 1.*

86) *Λεγούσης τινὸς γυναικὸς, τὴν ἐπίδοσιν &c.*] Dicente muliere, sibi auferri congiarium filii sui à Titio (ita enim loquuntur JCti in fictione personarum) qui se diceret patrem ejus esse, & ad se congiarium pertinere, quasi videlicet quæsitum sibi jure patriæ potestatis: & interrogata muliere, an justa uxor ejus esset, ac respondente, se civem Romanam esse, atque ideo capacem justarum nuptiarum, & cum eo tabulas nuptiales conscriptas habere, necdum tamen nuptias contraxisse: quia tabulæ nuptias non faciunt, *l. donationes, 31. in fin. principii D. de donat. l. 9. l. 13. l. 22. C. de nupt. l. ul. C. de donat. ante nupt. l. 11. C. de repud. & similibus. ll.* Consequenter quia justus Titio, quo de agebatur, filius non erat, jussit Adrianus, quod Titius sibi vindicaverat congiarium, filio reddi. Soli enim filii justi sunt in potestate patris, & patri adquirunt, quæcumque adquirunt, etiam congiaria: quia congiaria non compræhenduntur in castrensi vel quasi castensi peculio, quæ ex mera liberalitate Principis proficiscuntur, aliter quam stipendia, & donativa, & salaria, quæ pro præmio militiæ, vel dignitatis, aut administrationis, & meriti alicujus quasi debita præstantur. Inde vero temporis cœpta est hæc vox latius sumi pro merito militiæ seu donativo. Auctor Hermeneumat. *Congiarium, domus stipendii.* Lego, *Congiarium, donum stipendii.* quod in Glossis Cyrilli: δῶρον στρατιώταις, *donatum.* Lego, *donativum.* Spartianus *in Adriano: Ob cujus adoptionem ludos Circenses dedit, & donativum populo ac militibus expendit.* Petrus Damianus *de gloria & gaudiis Paradisi* quod carmen falso Augustino tribuunt:

Christe palma bellatorum,
Hoc in municipium
Introduc me, da soluto
Militare cingulum,
Fac consortem donativi
Beatorum civium.

Tertullianus *de resurrect. carnis: Stipendia enim delinquentia mors, Donativum autem Dei, vita æterna in Christo Jesu Domino nostro.* Videndus Vegetius *lib. 2. c. 20.* & Paulus JC. *in l. 10. §. 1. D. de re militari.* Ipsam Adriani sententiam excudendam curavimus, ut eam Cujacius è duobus exemplaribus restituit, & redintegravit *Obser-*

τὴν ἐπίδοσιν τοῦ ἰδίου υἱοῦ ἀφῃρῆσθαι ὑπό τινος, ὅστις ἔλεγεν πατέρα αὐτοῦ εἶναι, | congiarium sui filii ablatum esse à nescio quo, qui se dicebat patrem ejus

Observat. lib. XXI. cap. 7. quia vero plurima verba detraxit, & propria item nomina loco suo movit, non operam me lusurum arbitratus sum, si utriusque libri discrimina fide bona transcriberem, & post ibi quid super utriusque contentione animi mei esset, autumarem. In Stephani codice legitur: Λεγ. τ. γυ. ἀφ. ὑπό τινος. αὐτόν τε υἱὸν ἴδιον εἶναι, καὶ πρὸς αὐτὴν ἀνήκειν τὴν ἐπίδοσιν. ἀρνήσατο ἄλλος. Ἀπεκρ. γυ. Ρω. αὐ. γε, καὶ δ. μὲν γεγράφθαι, γ. δὲ μ. γε. Μὴ δυ. οὖν ἀπ. υἱ. ἰδ. εἶναι, π. οὗ ἐπράττετο. Ὁπότε μὴ εἴη σ. υἱ. τὴν ἐπίδος: *Dic. q. m cong. filii sui ab. e. a ne. quo. eumque filium esse, & a. s. p. cong. neq. alius. resp. mul., Latinam se fuisse, & tabulas quidem scriptas fuisse, nupt. vero n. f. Quum ergo non potuisset eum. ost. f. s. e. de q. a., Cum non sit t. filius, congiarium redde.* Hæc ille: At vero in S. Galli membranis, tametsi exprimuntur depravatius, numero tamen plura adduntur. Rem vide: Λέγοντός τινα τὴν ἐπίδοσιν τοῦ ἰδίου υἱοῦ ἀφ. ὑπό τινος, καὶ λέγοντος υἱὸν ἴδιον εἶναι, καὶ πρὸς ἑαυτὸν ἀνήκειν τὴν ἐπίδοσιν. ἀπεκρίθη ἡ γυνὴ, ῥωμαϊκὴν αὐτὴν γεγένναι, καὶ δέλτους μόνον συγγεγραφέναι, γ. δὲ μ. γεγ. μὴ δυ. οὖν περὶ οὗ ἐπράττετο. Ἀδριανὸς εἶπεν, ὅτι οὖν μὴ ἦ σὸς υἱὸς, τὴν ἐπίδοσιν αὐτοῦ. ὑπό τινος ἀφαιρεῖσθαι. ὅστις ἔλεγεν πατέρα αὐτὸν εἶναι. Ἀδριανὸς ἐκέλευσεν πρὸς ἑαυτὸν τὸν παῖδα, καὶ ἐπηρώτησεν παρὰ τίνι διατρίβοι; Ἀδριανὸς τῷ ἀνθρώπῳ εἶπεν ἀναιδές, &c. *Dicente quodam, cong. s. f. ab. e. s. a. nes. quo, & dicente, filium suum esse, & ad se p. cong. Resp. mul., Lat. se fuisse, & tab. so. cons. nu. au. a. n. f. Non potenti ergo, de quo ageb., Adr. dixit: Cum ergo non erit filius tuus, congiarium ejus à nescio quo auferri, qui se dicebat patrem ejus esse. Adrianus jussit apud se puerum, & interrogavit, apud quem moraretur? Adrianus homini dixit, improb. &c.* Nunc, meo animo, partim ex illo, partim ex hoc ita restauranda sententia erit: Λεγούσης τινὸς γυναικὸς, τὴν ἐπίδοσιν τοῦ ἰδίου υἱοῦ ἀφῃρῆσθαι ὑπό τινος, ὅστις ἔλεγεν πατέρα αὐτοῦ εἶναι, καὶ πρὸς ἑαυτὸν ἀνήκειν τὴν ἐπίδοσιν, Ἀδριανὸς ἐκάλεσεν πρὸς ἑαυτὸν τὸν παῖδα, καὶ ἐπηρώτησεν, παρὰ τίνι διατρίβοι; .... ἀρνήσατο ἄλλος, ὑπό τινος ἀφῃρεῖτο ἡ ἐπίδοσις, καὶ ὃς ἔλεγεν αὐτὸν υἱὸν ἴδιον εἶναι, καὶ .... ἀπεκρίθη ἡ γυνὴ, &c. *Dicente quadam muliere, congiarium sui filii ablatum esse à nescio*

12. 89) Αἰτȣ́σης τινὸς γυναικὸς περὶ φροντιςȣ̃ υἱȣ̃ αὐτῆς, 90) ὃς αὐτῷ τριετίαν ȣ̓ παρέσχηκε τροφεῖα, καὶ σήμερον τὴν ἐπίδοσιν αὐτȣ̃ ἀφῄρηκεν. 92) Ἀδριανὸς τὸν φροντιςὴν ἐζήτησεν, πότε εἴη ἐπίτροπος

12. Petente quadam muliere de curatore filii sui, qui ei triennium non 91) præstitit alimenta, & hodie congiarium ejus abstulit, Adrianus curatorem interrogavit, quando esset

89) Αἰτȣ́σης τινὸς γυναικὸς περὶ φροντιςȣ̃] In hac sententia agitur de congiario, quod parentes, si moriebantur, transmittebant in liberos etiam parvulos. Mater cum quereretur de tutore filii sui impuberis apud Adrianum, & diceret per triennium cessasse tutorem in præstatione alimentorum, imo & in recenti abstulisse ei congiarium. Adrianus tutorem interrogavit, quando tutor datus esset, & quid alimentorum nomine pupillo præstitisset? Illo respondente, per absentiam contutoris factum, ut cessaret aliquamdiu in præstatione alimentorum, quod solus ille ea præstare non posset, tutorem jussit Adrianus *pro modo facultatum alimenta præstare:* quod sæpius inculcatur in jure nostro, titulo Pand. & Cod. *Ubi pupill. educ. deb. & tit. Cod. De aliment. pupill. præstand.* Et quod per causam absentis contutoris non admittit Imp. præsentis tutoris excusationem, etiam hoc æquissimum est: quia vel ab uno ex pluribus tutoribus, ceteris absentibus aut cessantibus præstandà alimenta esse constat ex re pupilli, ut scribit Cujacius *d. lib. XXI. cap. 7. in fin.* Et alioquin tutor, qui alimenta pupillo non constituit fingens inopiam pupilli, ad præfectum urbis remittatur extra ordinem puniendus, *l. 3. §. sed si non lat. D. de suspect. tut. l. 1. §. sol. D. de off. præf. urb. §. sed & si quis, Instit. de susp. tut.* quia necare velle videtur, ut heic ait Adrianus, & Paulus *in l. 4. D. de alend. & agnosc. liber. Nihil* enim *interest, occidat quis, an causam mortis præbeat*, ut inquit Ulpianus *in l. 15. D. ad l. Cornel. de sicar.* Diligens autem fuit Adrianus non solum in persequendis tutoribus, sed etiam dandis, quod in ejus vita testatur Spartianus.

89) Αἰτȣ́σης τινος γυναικός] Ita supra MS. λεγȣ́σης τινος γυναικὸς, sed & heic legendum, Αἰτȣ́σης τινος.

90) Ὃς αὐτῷ] Cujacius ὡς αὐτῷ, *quod ei.*

91) *Præstitit*] MS. *præstiterit.*

92) Ἀδριανὸς τὸν φροντιςὴν ἐζήτησεν, πότε εἴη ἐπίτροπος] Glossæ Cyrilli: Φροντιςής, *curator, procurator.* Ceterum posteriores Græci Latinum nomen retinuerunt, κȣράτωρ. Ab eo diversus est ἐπίτροπος, qui Latinis *tutor* dicitur, ut passim apud Theophilum est videre, Harmenopulum, in Basilicis, Photium Patriarcham, alios. Consulendus Bestes Scholiis ad Constantinum *lib. V. tit. 11.* περὶ ἐπιτρό-

πος δεδομένος, 93) καὶ εἴ τι παρέσχηκε τῷ ὀρφανῷ; ὁ 94) φροντιστὴς εἶπεν, ὅτι ὁ κοινωνὸς αὐτοῦ ἄπων εἴη, καὶ 95) μὴ δυνήθη ποτε 96) μόνος παρέχειν. 97) Ἀδριανὸς εἶπε τῷ φροντιστῇ, διὰ τοῦτο οὖν ἐδόθης, ἵνα λιμῷ 98) πνίξῃς τὸν ὀρφανόν. κατὰ δύναμιν οὖν τῆς ὑποστάσεως τροφεῖα αὐτῷ παρέχε.

13. 100) Ἐν τοσούτῳ δὲ ἐνέτυχέν τις

effet procurator datus, & fi quid præftitiffet pupillo? curator dixit, quoniam focius ejus abfens effet, & non potuiffet aliquid folus præftare. Adrianus dixit curatori: propter hoc ergo datus es, ut fame 99) eneces pupillum? pro modo ergo facultatis alimenta ei præfta.

13. Interea autem interpellavit quis

τρόπων: item Hefychius, Pollux, Sudas, Phavorinus, Etymologus, alii. Adrianus an Dofitheus turbant & confundunt, ut & Gloffarius B. Germani: *Tutor*, ἐπίτροπος ὀρφανοῦ, φροντιστής. Et Cyrilli: ἐπιτροπὴ ὀρφανοῦ, *tutela*. ἐπίτροπος, *procurator*, *tutor*. ubi legendum fimiliter & heic apud Dofitheum *Curator* pro *procurator*. Hæc confufio etiam in rebus obtinet. Phavorinus: ἐπίτροπον ποιῶ σε τοῦδε (L. τούτου) τοῦ πράγματος, ἤγουν φροντιστήν.

93) Καὶ εἴ τι παρέσχηκε] Ita Cujacius. MS. παρεσχήκει. emendo, παρεσχήκοι.

94) φροντιστὴς εἶπεν, *Curator dixit*] Verbum εἶπεν, *dixit*, quod defiderabatur, adjecimus.

95) Μὴ δυνήθη] MS. μηδὲ δυνηθι. fcripferat lector, μὴ ἐδυνήθη. Dofitheus vero μὴ δυνηθεῖ, per fyncopen, ut volunt Grammatici.

96) Μόνος] MS. μονωος.

97) Ἀδριανὸς] MS. τῷ Ἀδρ.

98) Πνίξῃς] MS. τίνξης. Cujacius, πνίξεις. Gloffæ: πνίγω, *fuffoco*, *ango*, *neco*.

99) *Eneces*] MS. *neceffes*.

100) Ἐν τοσούτῳ δὲ ἐνέτυχέν τις Ἀδριανῷ] De patre, cujus filii in militiam lecti funt. Verebatur pater, ne tironibus excideret in militia aliquid contra difciplinam militarem (ita enim explico, quod eleganter dixit, παρὰ τὸ καθῆκον, *extra ordinem*) quod fe illis orbum faceret: quamobrem defiderabat, fe eis cuftodem & miniftrum apponi. Adrianus donatum vite, centurionem eum fecit, & fub eo filios fuos militare juffit.

τις Ἀδριανῷ, λέγων, οἱ υἱοί μου, Κύριε, 101) στρατολογήθησαν. Ἀδριανὸς εἶπεν, 102) ἐν ἀγαθῷ. 103) ἀπεκρίθη, ἀλλὰ 104) ἰδιῶται εἰσίν, καὶ

quis Adriano dicens, Filii mei, Domine, militiæ capti sunt. Adrianus dixit, in bono: respondit, sed inscientes sunt, & timeo, ne quid extra

101) Στρατολογήθησαν] MS. στρατολογέθηθαν. Pro, *militia capti sunt*, legendum est, *in militam lecti sunt*, id est, conscripti per sortem vel delectnm. Glossæ Cyrilli: στρατολογία, *allectus*, *dilectus*. Germani: *Dilectus*. στρατολογία, δοκιμασία, ἀγαπηθεὶς. In Glossario Benedicti Floriacensis, *cap.* περὶ στρατείας: *Lectus*, ἐκλογή. Phavorinus στρατολογεῖν exponit, στρατεύειν; quomodo Cujacius explicavit.

102) Ἐν ἀγαθῷ, *in bono*] MS. *feliciter in bono.* Illud è glossemate ortum est. Latinis enim in formula, qua ad eos, quibus bene vellent aut precarentur, utebantur, solemne erat verbum *Feliciter.* Guntherus *lib. 4.* Ligurini:

Omnibus egregie lætis, totaque caterva
Adclamente viro faustum, feliciter, omen.

Videndus Eruditissimi Brissonii lib. VIII. Formular. Pro eo Græci ἐν ἀγαθῷ, vel ἐπ' ἀγαθῷ. Aristophanes *Ranis*: ἐπ' ἀγαθῷ μὲν τοῖς πολίταις. Cujus etiam extra votum usus frequens. Thucydides *lib. V.* ἐπειδὴ Λακεδαιμόνιοι οὐκ ἐπ' ἀγαθῷ, ἀλλ' ἐπὶ καταδουλώσει τῆς Πελοποννήσου σπονδὰς καὶ ξυμμαχίαν πρὸς Ἀθηναίους τοὺς πρὶν ἐχθίστους πεποίηνται. Scholiastes: οὐκ ἐπ' ἀγαθῷ, οὐκ ἐπὶ συμφέροντι. Dicitur & simpliciter ἀγαθῶς. Hinc Erotianus τῶν παρ' Ἱπποκράτει λέξεων συναγωγῇ: Ἀγαθῶς, συμφερόντως. Contraria est ἐπὶ κακῷ, formula imprecandi. Ad quam adlusit idem Thucyd. *d. lib. V.* ὅπλα δὲ μὴ ἐξεῖναι ἐπιφέρειν Ἀθηναίους, μηδὲ τοὺς ξυμμάχους, ἐπὶ κακῷ. Scholiastes, ἐπὶ κακῷ τῶν πόλεων.

103) Ἀπεκρίθη, *respondit*] Ita heic addendum provocabulum ἐκεῖνος, *ille*, ut alibi semper.

104) Ἰδιῶται, *inscientes*] Admodum inscienter interpretatus est, quum oportuisset *rudes*. Isidorus *lib. X.* *Idiota, imperitus, Græcum est.* Glossæ Cyrilli: ἰδιώτης, ὁ μὴ νόμιμος, *rusticus, rudis.* Germani: *Rudimentum*, ἰδιωτισμὸς, πρωτοπειρία. Etymologus: ἰδιώτης, ὁ πολίτης λέγεται, καὶ ὁ ἄπειρος, καὶ ὁ ἴδιος. Hesychius: ἰδιώ-

καὶ φοβοῦμαι μή τι παρὰ τὸ καθῆκον 105) ποιήσουσιν, καὶ 106) ἔρημόν με καταλείπουσιν. Ἀδριανὸς εἶπεν, μηδὲν εὐλαβοῦ, ἐν εἰρήνῃ γὰρ στρατεύονται. ᾧ ὁ πατὴρ εἶπεν, ἐπίτρεψον οὖν μοι, Κύριε αὐτοκράτορ, 108) κἂν ὑπηρέτην αὐτῶν εἶναι, ἵνα αὐτοὺς 109) ἐπέχω. Ἀδριανὸς εἶπεν, 110) μὴ ποιήσειαν οἱ θεοὶ, ἵνα σε 111) ὑποδοῦλον

extra ordinem faciant, & miserum me relinquant. Adrianus dixit, ne quid timeas: in pace enim militant: cui pater dixit, 107) remitte ergo me, Domine Imperator, vel ministrum eorum esse, ut eos attendam. Adrianus dixit, ne id faciant Dii, ut te obsequen-

ἰδιώτας, πολίτας, ὁπλίτας ἀπείρους. Alioquin dicitur *paganus*, & opponitur *militi*. Glossæ Cyrilli: ἰδιώτης, ὁ κοινὸς, *privatus*, *paganus*, *plebejus*. Harmenopulus *lib. I. tit. 16.* Εἰ καὶ ἰδιῶται περὶ τῆς ἀλλήλων διαδοχῆς ἀνισχύρως συμφωνῶσιν, καὶ οὐδὲ θανάτου αἰτίᾳ δωρεὰν εἰσάγει τὸ σύμφωνον, στρατιῶται ὅμως ἐπὶ παράταξιν ἐξιόντες, ἰσχυρῶς τὸ τοιοῦτον συμφωνοῦσιν: quæ præscriptis verbis repetit *lib. I. tit. 9. §. 30.* Et *tit. 18. §. 14.* ἡ διάταξις κελεύει περὶ πάσης ἐλευθερίας, εἴτε παρὰ στρατιώτου, εἴτε παρὰ ἰδιώτου. In quibus locis omnibus transferre decebat Mercerum non *privatum*, sed *paganum*. Non enim στρατιώτης heic est nobilis, quod *Miles* apud Latinos scriptores medii ævi. Nec ad rem pertinet, quod Julianus *Novell. VIII. cap. 6.* ἰδιώτας interpretatus est *privatos:* quia privati opponuntur ibi illis, qui in dignitate & administratione sunt.

105) Ποιήσουσιν] Scribo, ποιήσωσιν: & mox illico, καταλίπωσιν.

106) Ἔρημον, *miserum*] Lego *disertum*, ἀντὶ τοῦ, *desertum*.

107) *Remitte*] Corrigo, *permitte*.

108) Κἂν ὑπηρέτην αὐτῶν εἶναι, *vel ministrum eorum esse*] Optime Hesychius: κἂν, καὶ δὴ ἂν ἀλλά. Glossæ: κἂν, *saltem:* κἂν γοῦν, *saltem:* ita distinguendum & in Glossis Germani. Terent. *Phorm. Postremo si nullo alio pacto, vel fenere*, ubi Donatus.

109) Ἐπέχω, *attendam*] Id est, in ordinem redigam. Glossæ Cyrilli: ἐπέχω, *compesco*, *cobibeo*, *reprebendo*, *reprimo*, *coërceo*, *inbibeo*, *presso*. Hesychius ἐπεχε, ἐπίκειτο, πρόσεχε, κάτεχε, ἐπίμενε. Suidas addit φύλαττε, quem vide.

110) Μὴ ποιήσειαν οἱ θεοὶ, *ne id faciant Dii*] Plautus inquit, *Ne Dii sirint*.

111) Ὑποδοῦλον, *obsequentem*] Eleganter, ut omnia in hac sententia. Glossæ

λον τοῖς τέκνοις σȣ̃ ποιήσω, ἀλλὰ sequentem filiis tuis faciam, sed vite
112)

a Glossæ Cyrilli: ὑπηρεσία, *ministerium*, *officium*, *obsequium*. Germani: *Obsequia*, πειθαρχία. Cyrilli: πειθαρχῶ, *obtempero*, *pareo*, *obaudio*, *obsequor*. ὑπηρετῶ, *ministro*, *obsequor*. πειθήνιος, *obtemperans*, *obsequens*, *morigerus*. S. Isidorus *Synonymis*, *cap. ult.* *Quamvis quisque in sæculi gloria refulgeat, quamvis purpura auroque resplendeat, quamvis cultu pretioso redimitus emineat, quamvis sit multitudine præmunitus, quamvis excubantium armis protectus, quamvis innumeris obsequentium cuneis obstipatus, quamvis agminibus tutus, semper tamen in pœna est, semper in angustia est, semper in mœrore, semper in discrimine.* Strabus *Alfabeto de malis sacerdotibus:*

Honores sacros adipisci cupiunt,
Non ut doctrinis erudiant subditos,
Sed ut stipati turmis obsequentium
Plus venerentur.

Aimoinus *de Gestis Francorum lib. III. cap. 33.* *Indeque obsequentium manibus ad basilicam S. Dionysii delatus, &c.* Jacobus Diaconus Nonni Heliopolitani Episcopi, *vita S. Eugeniæ*, secundum Interpretem: *Quam ut viderunt Episcopi, ita nudo capite, & omni membrorum compage, sic inverecunde transire cum tantis obsequiis, ut nec velamen super caput positum, nec super scapulas, tacentes ingemuerunt, & quasi à peccato gravissimo averterunt facies suas.* Ecce, *cum obsequiis*, ait, quod ante paullo dixerat, *cum qua maxima erat pompa puerorum & puellarum*, id est, servorum & ancillarum. Sic *officium* pro officioso vel ministro. Symphosius Interpres Historiæ Apollonii Tyrii: *Accepto ceromate docta manu circumlevit ei, deinde in solio fovit, & exeunte rege ab officio discessit. Rex vero respiciens ad famulum ait: Juvenis ille, qui mihi officium fecit, vide, quis sit.* In Passione S. Mammetis pueri: *Et ascendens leo, multitudinem paganorum & Judæorum laniavit, solusque præses cum suo officio illæsus remansit, jubente sancto, ne eum læderet.* In vita SSS. Agapis, & Chionis, & Hirenæ: *Tamdem cum suis egressus est, qui eum cum luminaribus exspectabant: visoque eo omnes fugerunt, videntes eum talem, nullam habentem corporis partem, qua non esset inquinata, & in partibus scissa, &c. Videns ergo præses se ab officio suo esse contemptum, nesciens quid de se factum esset, non est reversus in domum suam, sed cœpit concito cursu ire ad pala-*

112) κλῆμα λαβὼν ἑκατοντάρχης αὐτῶν 113) ἔνω. | vite accepta centurio eorum esto.

14. 114) Ἀδριανῦ ἐπίδοσιν διδόντ☉, | 14. Adriano congiarium dante, mulier

tium dicens: Prosternam me invictissimis Imperatoribus, & dicam, me ita ab officio meo ludibrio habitum, ac cum irrisione & clamoribus derelictum, &c. si omnia vellem exempla autumare, nimis longus sermo foret.

112) Κλῆμα λαβών, *vite accepta*] Κλῆμα seu *Vitis* centurionum est insigne, quo milites in officio continebant, ut *l. milites*, §. *irreverens, D. de re milit.* Plutarchus *Galba*: τὸ κλῆμα, ᾧ κολάζειν ἑκατοντάρχαι τοὺς πληγῶν δεομένους, ἐπαράμεν☉. Epitomator Livii lib. LVII. de Scipione Africano: *Quem militem extra ordinem deprehendit, si Romanus esset, vitibus; si extraneus, virgis cecidit.* Dicitur etiam ῥάβδ☉. Appianus in *Bello Syriaco* de Pompilio Lænate ad Antiochum cum epistola misso: ἀναγνόντι αὐτῷ καὶ λέγοντι βουλεύεσθαι, κύκλον τῇ ῥάβδῳ περιέγραψε. Nam Plutarchus *in Apophthegm.* ait eum τῷ κλήματι γῦρον περὶ αὐτὸν περιγεγραφέναι. Potest conferri Josephus, apud quem eamdem historiam meminens sum legere. Val. Maximus *virgam* appellat *lib. VI. cap. 4. Indignatus Pompilius, quod aliquam moram interposuisset, virga solum, quo insistebat, denotavit.* Ideo Adrianus non temere solebat dare, nisi robustis & claris militibus. Spartianus: *Nulli vitem, nisi robusto & bona fama daret; nec tribunum, nisi plena barba faceret.* Quæ in hunc patrem omnia cecidisse verisimile fit. Sed de vite videndi, qui te erudient, Plinius *hist. natural. lib. XIV. cap. 1.* Interpres Juvenalis *in Satyr. VIII.* Alexander ab Alexandro *Genial. dier. lib. VI. cap. 18.* Cujacius *Observat. lib. XXI. cap. 10. in fin.* alii.

113) Ἔνω] Ita Cujacius emendavit. MS. γενῦ.

114) Ἀδριανῦ ἐπίδοσιν διδόντ☉] De exhibendis parentibus dixi supra: quæ vide, si tanti. Hæc sententia est de agnoscenda & alenda matre ex congiario, quo filium donabat Adrianus, cum ille negaret eam sibi matrem esse, & *ego te civem Romanum*, inquit: quo dicto ademit ei congiarium, quod donaverat; quia soli cives Romani eo donari solebant, ut observavit Cujacius *d. l. cap. 7.*

τος, γυνή τις ἐξεβόησεν, Δέομαί σου, Κύριε αὐτοκράτορ, ἵνα κελεύσῃς ἐκ τῆς ἐπιδόσεως τοῦ υἱοῦ μου τί ποτέ μοι δοθῆναι, 116) ἐπειδὴ αὐτὸς μου ἀμελεῖ. Καὶ υἱὸς αὐτῆς παρεστὼς λέγει, ἐγὼ, Κύριε αὐτοκράτορ, οὐκ ἐπιγιγνώσκω ταύτην μητέρα. Ἀδριανὸς εἶπεν, εἰ σὺ ταύτην οὐκ ἐπιγιγνώσκεις μητέρα, 118) οὔτι ἐγώ σε πολίτην Ῥωμαῖον.

mulier quædam exclamavit: 115) Rogo te, Domine Imperator, ut jubeas de congiario filii mei aliquid mihi dari, quando ipse me neglegit. Et filius adstans dicit, ego, Domine Imperator, non agnosco 117) eam matrem. Adrianus dixit, si tu eam non agnoscis matrem, nec ego te civem Romanum.

15. 119) Χαῖρε, μῆτερ καλλίστη καὶ

15. Gaude, Mater optima & carissima:

115) *Rogo*] Stephan. *oro*.

116) ἐπειδὴ, *quando*] MS. ἐπεὶ, *quoniam*.

117) *Eam*] Stephanus *hanc*, ut inferius.

118) οὔτι] MS. οὐδε,

119) Χαῖρε, μῆτερ καλλίστη] Adriano diem natalem precationibus mater faustum ominata est: cui hac epistola respondet Adrianus, eique vicissim bene precatur, & ad festum nativitatis concelebrandum una pariter cum sororibus invitat. Triplicem natalem coluit Adrianus, *nativitatis, adoptionis, imperii*. De primo, qui genuinus & proprius, ita Spartianus: *Natus est Romæ IX. Kalend. Febr. Vespasiano septies & Tito quinquies COSS.* Idem: *Gladiatorum munus per sex dies continuos exhibuit, & mille feras natali suo edidit.* Ad hunc natalem heic matrem suam invitat. De altero & tertio idem Spartian. *Quinto Eiduum Augusti die, legatus* (Adrianus) *Syriæ litteras adoptionis accepit, quando & natalem adoptionis celebrari jussit. Tertio Eiduum earundem, quando & natalem imperii statuit celebrandum, excessus ei Trajani muniatus est.* An de tertio etiam ista ejusdem capienda? *Natali suo ultimo, quum Antoninum commendaret, prætexta sponte delapsa caput ei operuit. Annulus, in quo imago ipsius sculpta erat, sponte de digito delapsus est. Ante diem natalis ejus, nescio quis ad senatum ullulans venit.* Vix puto, & ad primum refero. Iste enim ultimus ei fuit ante exitum vitæ, ut rationes putavi.

119) Χαῖρε, *gaude*,] Non vidit Dositheus, verba esse salutantis, quæ

 episto-

καὶ τιμιωτάτη. 120) ὅσα γὰρ σὺ θεοῖς εὔχῃ ὑπὲρ ἐμοῦ, κἀγὼ τὰ αὐτὰ ὑπὲρ σοῦ εὔχομαι. ἡ γὰρ σὴ εὐσέβεια καὶ σεμνότης πάντα ποιεῖ. 121) χαίρω δὲ νὴ τὸν Ἡρακλέα, ὅτι τὰ ὑπὸ μοῦ γινόμενα, πάντα σοι 122) ἀρεστά εἰσιν, καὶ ἐπαινετά. Οἶδας οὖν, μῆτερ, τὴν σήμερον ἡμέραν γενέθλιόν μου εἶναι, καὶ ὀφείλομεν 123)

rissima: quantum enim tu Deos oras pro me, & ego eadem pro te oro. Tua enim pietas & castitas omnia fecit. Gaudeo tamen per Herculem, quoniam quæ à me fiunt, omnia tibi grata sunt, & laudabilia. Scis ergo, Mater, hodiernum diem natalem meum esse, & debemus invicem cœnare. Si vis ergo,

epistolis præponi solent. Symmachus in gemino plane negotio, *lib. VI. epist. 38. Dictionem salutis antefero, qua & voto meo supra omnia convenit, & literario debetur exordio. De hinc diligentiæ tuæ, domina filia, natalitium fratris tui commendo convivium.* Itaque χαῖρε exponendum fuit *salve;* vel certe pro *gaude* legendum *ave.* Et in sequenti περιόδῳ delendæ sunt caussales particulæ γὰρ, *enim*, & pro *quantum* legendum est *Quanta.*

120) ὅσα σὺ θεοῖς εὔχῃ ὑπὲρ ἐμοῦ: *quanta tu Deos oras pro me.*] Significantius interpretaretur: *Quæcunque tu à Diis optas mihi, eadem ego & tibi opto.* Nam εὔχομαι est *opto, voveo, precor*, ut in Glossis explicatur. Phavorinus: εὔχεσθαι, οὐ μόνον θεοκλυτεῖν, ἀλλὰ καὶ τὸ καυχᾶσθαι. ὅθεν καὶ τὸ καύχημα, εὐχωλή. καὶ τὸ λέγεσθαι δὲ καὶ φημίζεσθαι, εὔχεσθαι λέγεται. In hoc loco φημίζεσθαι, positum est pro ἐπιφημίζεσθαι, hoc est εὐφημεῖσθαι, ut exponit Hesychius. Quo pacto τὸ εὔχεσθαι Xenophon usurpavit *Hellen. lib. V.* εὔχοντο αὐτῷ πολλὰ καὶ ἀγαθά. Quem significatum veriloquium spectat, quod tradit Eustathius *pag. 1454.* Apud veteres etiam pro imprecari cœptum erat sumi. Sudas, εὔχομαί σοι τάδε, ἀντὶ τοῦ καταρῶμαι, παρὰ Ἀριστοφάνει. Lucianus *epist. XLVI.* τὰ κάκιστα εὐχόμενος γενέσθαι: sic *Imprecari* contrario vicissim exemplo pro εὐφημεῖσθαι acceptum est à Latinis, ut alibi observavimus, & παράδειγμα ejus rei habes apud S. Hilarium *de Trinitate lib. 1. circa princ.*

121) Χαίρω, *gaudeo*] Glossæ: χαίρω, *gaudeo, duo, lætor.* Lego *cluo, lætor.*

122) Ἀρεστά, *grata*] Glossæ: Ἀρεστὸς, *placivus:* malim *placitus.*

123) κοινῇ δειπνῆσαι. ἐὰν θέλεις οὖν, 124) ἐνωρότερον 125) μετὰ τῶν ἀδελφῶν μου λελουμένη ἔρχου. 126) Σαβίνη γὰρ

ergo, tempore cum ſororibus meis lota veni. Sabina enim in villam profecta eſt: ſed ſportellam ipſa miſit.

123) *Κοινῇ, invicem*] Paullo inferius ait, *εἰς ἕν*. Gloſſæ: *κοινῇ, ἐπίῤῥημα, communiter, κοινή, ὄνομα, communis*.

124) *Ενωρότερον, tempore*] Lego, *temporius*, ut in duobus Gloſſariis eſt, & infra *celerius*: *ὥρα* pro tempore vulgatum eſt, pro quo & *ὧρος* dixerunt. Etymologus: *Μετώρος οὖν, παρὰ τὸ ὧρον, ὃ σημαίνει τὸν χρόνον*.

125) *Μετὰ τῶν ἀδελφῶν μου, cum ſororibus meis*] Quænam iſtæ ſorores? Spartianus unius tantum meminit, quæ Serviano nupſerit, quem nonagenarium Adrianus interfecit. Ait autem: *Adriano pater Ælius Adrianus cognomento Afer fuit, conſobrinus Trajani Imperatoris; mater Domitia Paulina Gadibus orta; ſoror Paulina nupta Serviano; uxor Sabina; avus Marillinus, qui primus in ſua familia ſenator populi Romani fuit.* En ut omnia diligenter, proculdubio ſi plures fuiſſent, non omiſſurus.

126) *Σαβίνη γὰρ εἰς ἀγρὸν ὥρμησεν*] Hinc conjectari poſſit, odium, quod atrociſſimum exſtitit Adrianum inter & Sabinam, opera & magiſterio Domitiæ impetratum. Sic enim ſcribit Aur. Victor *in Epitoma: Sabina, dum prope ſervilibus injuriis afficitur, ad mortem voluntariam compulſa eſt: quæ palam jactabat, quam immane ingenium pertuliſſet, & elaboraſſe, ne ex eo ad humani generis perniciem gravidaretur.* Spartianus non voluntariam, ſed violentam memorat juſſu Adriani: *Multis aliis*, inquit, *interfectis vel aperte, vel per inſidias: quandoquidem etiam Sabina uxor, non ſine fabula veneni dati ab Adriano, defuncta eſt.* Quæ vero omnia non Domitiæ odio, verum ipſius Sabinæ tribuit moroſitati idem ille Hiſtoricus, cum ſcribit: *Septimio Claro præfecto prætorii, & Suetonio Tranquillo epiſtolarum magiſtro, multisque aliis, qui apud Sabinam uxorem, injuſſu ejus, familiarius ſe tunc egerant, quam reverentia domus aulicæ poſtulabat, ſucceſſores dedit: uxorem etiam, ut moroſam & aſperam, dimiſſurus, ut ipſe dicebat, ſi privatus fuiſſet.*

γὰρ εἰς ἀγρὸν 127) ὥρμησεν· ἀλλὰ σπυρίδα αὐτῇ ἔπεμψεν. βλέπε οὖν, ἵνα τάχιον ἔλθῃς, ἵνα δυνησώμεθα τὴν εὐκταίαν εἰς ἓν 128) θρησκῆσαι.

16. 129) Ἐγένετο νόμος τις τοιούτου τοῦ

misit. Vide ergo, ut celerius venias, ut possimus optabilem in unum celebrare.

16. Fuit lex quædam ejusmodi omni-

127) Ὥρμησεν, *profecta est*,] Glossæ: *Proficiscitur*, ἀποδημεῖ, ὁρμᾷ. Etymologus: ὁρμᾶν δὲ, τὸ ἁπλῶς ἐπέρχεσθαι. Phavorinus: ὁρμάω ῶ, τὸ πορεύομαι ἐγώ. Moschopulus περὶ σχεδῶν: ὁρμάω δὲ, ὁρμῶ, ἐπὶ τῆς καθ' ὁρμὴν κινήσεως.

128) Θρησκῆσαι] Quando MS. habet θρησκεῖσαι, legendum erit θρησκεῦσαι. Glossæ θρησκεύω, *colo.* Verbum est sacris Divorum proprium, qualis Imperator.

129) Ἐγένετο νόμος τοιοῦτος τις τοῦ τρόπου] Parricida consutus culleo cum quatuor animalibus, cane, gallo gallinaceo, vipera, & simia, in mare projiciatur, vel in amnem, *ut omni elementorum usu vivus carere incipiat, & ei cælum superstiti, terra mortuo auferatur*, quod rationis dat Constantinus *in l. un. C. de his qui par. vel lib. occid.* & ex eo Justinianus *§. alia deinde lex 5. Instit. de publ. jud.* quod eos docuit Cicero in ea *pro Sex. Roscio*, & Ovidius *lib. IX. Metamorph.* ubi de Sculla, quæ patrem Nysum prodiderat. Hæc autem Lex non semper fuit uniformis, sed pro arbitrio majorum sæpe variabatur. Principio enim nihil cum parricida intra culleum consuebatur, ut recte atque ordine existimat Hieron. Magius *Miscellan. lib. IV. cap. 8.* Deinde Serpentes concludi cœpti sunt, ut de C. Villio prodit Plutarchus: confirmat Seneca pater *lib. V. Controvers. 4. in fi.* Livius *lib. XLVIII.* Val. Maximus *lib. I. cap. 1.* tamdem Simia, ut paret ex Juvenali *sat. VIII. & sat. XIII.* atque aliis auctoribus: denique Canis & Gallinaceus, quæ Constantinus M. addidisse, videtur doctori meo Cunr. Rittershusio. Quod si ita est, Modestini legem *pan. D. ad l. Pomp. de parricid.* Trebonianus interpolavit ex *d. l. un. C. de his qui par. &c.* Pompejus enim nihil tale in parricidas tulit, cujus Lex eadem erat cum Cornelia, ut docuit Cujacius in *Notis ad Paullum, Senten. lib. V. tit. 24.* Accedo autem Wesembecio existimanti, sicut de Julia, ita & Pompeja Lege agi interpolata in Institt. non qualis primum lata est, sed cujusmodi tempore Justiniani in usu habe-

τοῦ τρόπου πᾶσιν ἀνθρώποις, ὅπως ὅστις 130) πατρο- | omnibus hominibus, uti qui patricidium

habebatur. Quæ tamen non multo poſt deſiit, aut certe non ab omnibus obſervabatur, ſed gladii vel ignis pœna. Ita namque capio Caſſiodori verba ſuper illud Pſalmi: Iniquos odio habui: *Filios & parentes, ſi adverſi ſunt, alienata debemus voluntate contemnere: ſæpe tamen, quos flamma non terruit, quos ferrum non ſubdidit, neceſſitudinem blandimenta flexerunt.* Plura de hac Adriani ſententia Cujacius *Paratit. C. de his qui par. &c.* & præceptor meus Chriſtoph. Colerus *in Parergis Juris.* Sed heic occurrit difficultas. Nam quod heic dicitur Adrianus reduxiſſe veterem legem, ſeu potius morem, id negat Modeſtinus *in d. l. pæ.*, qui parricidas ex conſtitutione Adriani ad beſtias damnari ſcribit. Ejus verba ſunt: *Deinde in mare profundum culleus jactetur: hoc ita, ſi mare proximum ſit: alioquin beſtiis obiciatur, ſecundum Divi Hadriani conſtitutionem.* Sed facilis eſt reſponſio. Adrianus veterem legem voluit frequentari in locis continentibus mari: quod ſi mare non eſſet vicinum, beſtiis voluit obici, ne diuturniori præſentia tanti ſceleris Dii offenderentur. Quod periculum in mari non eſt metuendum. Theophilus *Paraphraſi:* ὥστε παντὸς στοιχείου στερεῖσθαι αὐτὸν καὶ ζῶντα καὶ τελευτῶντα. ζῶν μὲν γὰρ τῷ κεκαλύφθαι ὑπὸ τοῦ ἀσκοῦ, καὶ εἶναι ἐν τῷ ὕδατι τῆς τοῦ ἀέρος ἤτοι τοῦ οὐρανοῦ στερεῖται χρήσεως. τελευτήσας δὲ τῆς γῆς οὐκ ἀξιοῦται, τοῦ ἀσκοῦ φερομένου κατὰ τῶν ὑδάτων. Vetuit etiam fluvio immitti, quomodo mihi perſuadeo, & eamdem quidem ob cauſſam, ne in ripam projectus ſcilicet ignaris in locis Dii tanto piaculo protirarentur. Atque ideo plauſtro quoque nigros boves junxit, non luctus publici declarandi cauſſa ſaltem, ſed vero etiam placandi Deos infernales, quibus, opinor, hos boves ſacrificabant: qua ſuperſtitione ſolutus Conſtantinus, Princeps Chriſtianus, & amnem præcepit, & reliquos ritus ſuſtulit. Solitos autem nigros boves immolari Dis infernalibus, notum. Præterea in piaculo parricidii expiando, famem quoque ſtudebant averruncare, quam inde portendi perſuadebantur. Ita intellego locum Plauti *in Vidularia: Jube hunc inſui culleo, atque in altum deportari, ſi vis bonam annonam.* Quo referrem Sudæ locum: βόας θεωρεῖν, εἰς κακὴν πρᾶξιν φέρει. νεκροὶ βόες δηλοῦσι τοὺς λιμοῦ χρόνους: legeremque μελανοὶ βόες, niſi ὀνειροκριτικοὶ noſtri refragarentur.

130) Πατροκτονίαν, *patricidium*] Rectius heic ſcribatur *parricidium*; quæ vox utrumque parentem complectitur. Iſidorus *Etym. lib. V. cap. 26. Parricidii actio non ſolum in eum dabatur, qui parentem, id eſt, qui*

130) πατροκτονίαν 131) πεποιήκει, 132) δημοσίως εἰς μολγὸν πεμφθεὶς | cidium fecisset, publice in culleum missus

patrem vel matrem interemisset: sed & in eum, qui fratrem occiderat: & dictum parricidium quasi parenticidium. Ceteroquin *Patricida* dicitur, ut *Matricida*. Glossæ B. Germani: *Matricida.* μητραλῴας. Et Cyrilli: μητροκτόνος *matricida.* B. Paulus *1. ad Timoth. I. v. 9.* πατραλῴαις καὶ μητραλῴαις, ἀνδροφόνοις, Interpres: *Patricidis & matricidis, homicidis.* Item ut *Fratricida.* Glossæ Cyrilli: Ἀδελφοκτόνος, *fratricida.* Sic & *Sororicida* memini me apud nescio quem legere. Male vero in utroque Glossario scribitur, πατρολῴας, μητρολῴας. Hesychius: πατραλοίας, ὁ τὸν πατέρα ἀτιμάζων, πατροτύπτης, καὶ τὸ μητραλοίας οὕτω συντίθεται. Idem: πατραλοίας, ὁ τὸν πατέρα τύπτων, ἢ κτείνων. Etymologus: Ἀλοιητὸς &c. ἢ ὁ ἀνδροφόνος, παρὰ τὸ ἀλοιᾶν τὸ τύπτειν ἔνθεν καὶ πατραλοίας, ὁ τὸν πατέρα τύπτων. Jul. Pollux *lib. III. cap. 1.* καὶ μὲν οἱ γε περὶ τοὺς γονέας ἐξαμαρτάνοντες, πατραλοίας, ἢ μητραλοίας ἑκάτερος αὐτῶν καλεῖται. Ἰσαῖος δὲ, καὶ πατροτύπτας λέγει. Πλάτων δὲ, πατροφόνον, καὶ μητροφόνον. Σοφοκλῆς δὲ, πατροκτόνον. ὁ γὰρ πατροφόντης, καὶ μητροφόντης, ποιητικόν. De parentibus verberandis quæ narrant, pertinent ad explicationem *cap. 20. & 21.* Exodi, & Proverb. *cap. 23.*

131) Πεποιήκει] Lego, ἐπεποιήκει.

132) Εἰς μολγὸν, *in culleum*] MS. εἰς μολσόν. Stephan. *in culleo.* Fulgentius Plantiades *de prisco serm: Culleus dicitur saccus, in quo rei conclusi in mare mittuntur.* Fiebat autem ex corio bovino. Anianus vetus Interpres ad *l. un. C. Th. de parricidis: Si quis patrem, matrem, sororem, filium, filiam, vel alios propinquos occiderit, remoto omnium aliorum genere tormentorum, facto de coreis sacco, qui culeus nominatur, in quo cum missus fuerit, cum ipso etiam serpentes claudantur, & si mare vicinum non fuerit, in quolibet gurgite projiciatur, ut tali pœna damnatus nullo tempore obtineat sepulturam.* Hinc *Culleum* vel *Colleum* exponitur ταύρειος ἀσκὸς, tribus locis Glossarum. Et in Germani: *Culleus,* ἀσκὸς βόειος, λάρναξ. Pollux *lib. X. cap. 50.* Ἐπεὶ δὲ ἀσκὸν, καὶ ἀσκίδιον, καὶ τὰ τοιαῦτα προειρήκαμεν, οὐδὲν κωλύει καὶ μολγὸν εἰπεῖν. ὅ ἐστι κατὰ τὴν τῶν Ταραντίνων γλῶτταν, ὁ βόειος ἀσκός. Hesychius: Ἄλλοι δὲ μολγὸν τὸν βόειον ἀσκὸν, τίθεται δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἁμαξῶν: plane

ad

θεὶς 133) συῤῥαφῆναι μετὰ ἐχίδνης, missus consueretur cum vipera, καὶ &

ad istum locum. Suetonius *Ascoperam* vocat in Nerone: *Alterius collo & ascopera deligata, simulque titulus: Ego quid potui? sed tu culeum meruisti.* Quod μολγὸς Xiphilino in Nerone: Μολγόν τέ τινα ἀπ' ἀνδριάντος αὐτοῦ νύκτωρ ἀπεκρέμασαν, ἐνδεικνύμενοι ὅτι ἐς ἐκεῖνον αὐτὸν δέοι ἐμβεβλῆσθαι. Erat enim matricida Nero. Nec tamen ex omni corio, sed recenti fiebat. Unde Cedrenus vocat δέρμα βόειον νεόδαρτον. Illiniebaturque pice & bitumie. Auctor Hermenevmatum: *Culeus, tunica ex partu in modo cronis facta, quæ liniebatur piçe & bitumine, & in ea includebantur homicidæ cum simia, serpente, & uno capone, ac insuta mittebantur in mari, contendentibus se animalibus, quæ ire se dicuntur ab invicem, homo majoribus pœnis afficiebatur*, ita MS. codex, quem februabo, ubi brevi in publicum dedero. Quod ait, ea propter consutas istas animantes, quo pejorem & miserabiliorem in modum reus excruciaretur, id abs te est, doctissime Burckharde, qui eamdem rationem quæsitus reddidisti: sed quam ego falsam arbitror: est enim res μυστηριώδης, cujus Symbolicam rationem adferunt Cælius Rhodiginus *in Antiquis lection.* Steph. Forcatulus *in Necyomantia juris*, & Fr. Balduinus *ad §. alia deinde lex, Instit. de publ. jud. Impia animalia impiis hominibus* junguntur, ait Adrianus heic. Vipera patrem & matrem occidit, Simia ex catulis suis, quem maxime amat, compressu brachiorum & osculis enecat, Gallus & Canis cum parentibus & liberis pugnant. Theophilus *paraphrasi Instit.* τὰ δὲ προειρημένα θηρία ἐμβάλλεται διὰ τοῦτο, ἐπειδὴ ὁμοιότροπα αὐτῷ ἐστιν. τὰ μὲν γὰρ ἀναιρεῖ τοὺς γονεῖς· τὰ δὲ τοῦ πρὸς αὐτοὺς οὐκ ἀπέχεται μάχης. De vipera addendus locus eximius, quem apud Etymologum observavi. Ait autem: πᾶς δέ τοι ὀξυκάρηνος ἰδεῖν ἔχις: κυρλώτερον ἐπὶ τῆς θηλείας, παρὰ τὸ ἔχειν ἐν ἑαυτῇ τὴν γονὴν, ἄχρι θανάτου. ὠοτοκούντων γὰρ τῶν ἄλλων ἑρπετῶν, αὕτη δεξαμένη τῷ στόματι τὴν τοῦ ἄῤῥενος κεφαλὴν, οὕτως ἔγκυος γίνεται, κατὰ τὴν μίξιν ἀποθλίβουσα. διαβρωθεῖσα δὲ ὑπὸ τῶν ἐντὸς τὴν γαστέρα ἀπόλλυται. &c. Cur autem quidam Dd. *felem* loco simiæ, quæ haberi non possit, conjungendum scripserint, fugit eos ratio: quod *cuculum* pro gallo veteres non consuerint, causa est, quod minimam anni partem sit parabilis.

133) Συῤῥαφῆναι] Steph. συγγραφῇ. MS. συγγραφῆναι, & pro *consueretur*, legit *conscriberetur:* nos ex Theophilo emendavimus.

καὶ πιθήκου, καὶ ἀλέκτορος, καὶ κυνός, 134) ἀσεβῶν ζώων ἀσεβὴς ἄνθρωπος, 135) καὶ εἰς ἄμαξαν ἐζευγμένην μελανῶν βοῶν κατενεχθῆναι πρὸς θάλασσαν, καὶ εἰς βύθονα βληθῆναι. 137) ἔδειξαν οὖν ὑπόδειγμα τιμωρίας, ἵνα μᾶλλον φοβηθῶσιν 138) οὕτως ἀνόσιον ἔργον ποιῆσαι. — Νῦν οὖν δίκαια ποιεῖτε, καλὸν γὰρ ὑπόδειγμα πᾶσιν ἀποδείξετε. —

& ſimia, & gallo, & cane, impiis animalibus impius homo, 136) & in plauſtrum junctum nigris bobus deportaretur ad mare, & in profundum mitteretur. Oſtenderunt enim exemplum pœnæ, ut magis timeant tam crudele opus facere. — Nunc ergo juſta facite; bonum enim exemplum omnibus oſtendetis. —

17.

17. Nunc

134) Ἀσεβῶν ζώων] MS. ἀσεβέσι ζώοις.

135) Καὶ εἰς ἄμαξαν ἐζευγμένην μελανῶν βοῶν &c.] Stephani codex: καὶ ἐπὶ ἀμάξης ἐζευγμένης μελανοῖς βουσὶν κατενεχθῇ εἰς θάλασσαν, καὶ ῥιφθῇ εἰς βαθύ. Pro εἰς βύθονα, MS. habet εἰς βύθονι. Vero ſimile fit priſcos dixiſſe βύθων, pro quo hodie βυθός. Gloſſæ Cyrilli, βυθὸς, *hoc altum, profundum, gurges:* quod & βύθιον. Gloſſæ Germani: *profundum*, βύθιον, βαθυα, βυσσόν. Pro βαθυα, lego βάθων, quod & βαθύ. *Profundum* etiam Seneca appellat loco, quem ſupra laudavi: *Imaginabar mihi culeum, ſerpentem, profundum.* Ita pridem eſt quum tibi, Nobiliſſime Bukuwka, dixi accipiendam illud Juſtiniani *Confirmat. Inſtit. Quaſi per medium profundum euntes:* idque ex auctoritate Theophili, παραφράζοντος: ὥσπερ διὰ μέσου βαδίζων πελάγους.

136) *Et in plauſtrum junctum.*] Stephani Codex: *Et ſuper plauſtro juncto nigris bubus deferretur in mare, & projiceretur in profundum.* MS. pro *deportaretur* habet *deportari;* pro *mitteretur*, *mitti.*

137) Ἔδειξαν γὰρ ὑπόδειγμα] Hæc in utroque codice corruptiſſima, ita reſtituenda putavimus.

138) Οὕτως ἀνόσιον ἔργον ποιῆσαι, *tam crudele opus facere*] Stephani Codex, ἄνομον ἔργον ἐργάζεσθαι, *nefarium opus operari.* MS. pro *tam* legit *ſic*, pro ποιῆσαι *facere*, ἐποίησεν, *fecit.* Quæ obelo notavimus, MS. non agnoſcit, nec nos genuina arbitramur, ſed ex ſuperioribus iterata. Atque hucusque Adriani Sententiæ: ſequuntur nunc alia.

17. 139) Νῦν ἔν ὁ ἐὰν ἐπιβαλῇ, ἐπὶ πέρας ἄξεις. Διὸ ἐν παντὶ πράγματι 140) φιλοπονεῖν δεῖ ἀπὸ τῶν θελόντων πλέον τι εἰδέναι, ὃ εὐχρηστόν ἐστιν ἀνθρωπίνῳ βίῳ, τούτου μάλιστα ἀπηγορία κυριεύσει. 141) ὅθεν δεῖ

17. Nunc ergo quod conatus fueris, ad finem adduces. Propterea in omni re ſtudere oportet à volentibus plus aliquid ſcire, quod utile eſt humanæ vitæ: hujus præcipue oratio dominabitur. Unde opor-

139) Νῦν ἔν ὁ ἐὰν ἐπιβαλῇ] Non pauca videntur deſiderari: & hæc ipſa pravata ſunt, quibus induſtria noſtra ſubvenire utcumque laboravimus. Vult nos hortari ad Linguæ Latinæ & Græcæ, quod occœperimus, ſtudium; idque ne deſeremus, argumentis ſuadet ab utilitate ductis & honeſtate.

140) φιλοπονεῖν δεῖ ἀπὸ τῶν θελόντων] Non ſatis, quid velit, intellego, nec ſenſus fallor tamen: abſque codicis pellacia foret, hac colligendi formula videretur concludere:

Res utiliſſimæ in vita humana ſunt præcipue addiſcendæ: Literatura eſt res utiliſſima in vita humana. Ergo &c.

Poſſet itaque ſine curioſitatis adfectione locus emendari: φιλοπονεῖν δεῖ τοὺς θέλοντας: quibus verbis propoſitio ſyllogiſmi continetur: τούτου μάλιστα, quod aſſumtionis principium eſt, non recte interpretatur, *hujus præcipue*, quod Latinum non eſt; ſed vero, *in hoc præcipue:* id namque ſignificat apud Græcos κυριεύειν τινός: quod imitati ſunt priſcorum Theologi. Juvencus *lib. IV. hiſt. Evangel.*

- - - - - Dominantur eorum
Exercentque trucem ſubjectis urbibus iram.

Et Alcimus Avitus *lib. 1. de orig. mundi:*

Solus habe, ſoliſque prior dominare fruendo.

Quibus exemplis & Doſitheus, ſi obſcuratio ſententiæ abforet, & vetus Latinus Bibliorum interpres poſſent excuſari. φιλοπονεῖν ἐν τινι dixere item alii. B. Gregorius Nazianzenus *hom. in ſacrum Paſcha:* ἄξιον δὲ μηδὲ τὸν τῆς βρώσεως τρόπον παραδραμεῖν, ὅτι μηδὲ ὁ νόμος, ἀλλὰ καὶ τούτου τὴν θεωρίαν φιλοπονεῖν ἐν τῷ γράμματι. ſic Plato *lib. VII. de Repub.* dixit: ἐν πᾶσι τούτοις μισοπονῇ. ſic & *Studere in aliqua re*, dicunt Latini. Anſegiſus *lib. II. cap. 1. In hac præcipue ſtuduerunt, ut honor ſanctæ Dei Eccleſiæ & ſtatus regni decens maneret.* Et *cap. 2. In his quippe maxime ſtudere, & de his in omnibus placitis, quæ vobiſcum habituri ſumus, vos ammonere optamus.* Plura ſuper hac phraſi in Collectan. ad Lucretium Dominus meus Giphanius.

141) ὅθεν δεῖ γραμμάτων τέχνην ἐκμαθεῖν] De litteratura adverſum

 te,

δεῖ γραμμάτων τέχνην ἐκμαθεῖν. καὶ γάρ ἐστιν 142) ὅραμα ἀπηγορίας. ἔνθεν γὰρ πάντα 143) καταυγάζονται. οὐκ ἀμαθῶς γὰρ ὁ εἰδέναι θέλων Ῥωμαϊστὶ λαλεῖν καὶ Ἑλληνιστὶ, ἐπιμελῶς 144) προσεχέτω. τοῦ γὰρ παραδείγματος χάριν προσθήσομεν, ἀπη-

oportet litterarum artem perdiscere. Etenim est visus orationis: hinc enim omnia inluminantur: non indocte enim qui scire velit Latine loqui & Græce, diligenter attendat: hoc enim exempli gratia adponemus, orationem quæ est Minervæ

te, Bukuwka, pluribus in epistola dixi. Divale rescriptum qui auctoritate sua validius corroboret, eccum R. David Kimchi, Doctissimus Judæorum, in libro quem ea de re inscripsit. Adscribam verba Latina, quia Ebræa pauci sunt qui intellegant: *Qui studet*, inquit, *Legis Divinæ scientiam sibi comparare, neque discit fundamentum Litteraturæ, similis est aratori, qui agit boves, & in manu ejus nulla est virga, aut stimulus aculeatus.*

142) Ὅραμα ἀπηγορίας, *visus orationis*] Inepte. ὅραμα ἀπηγορίας est notus Ebraismus, pro eo quod nos dicimus, ἀπηγορία ὁρατική. *Lumen orationis*, id est, *oratio est illuminativa*. De quo loquendi genere consulendus Beza *Annotat. in Matth. cap. 24. v. 15. in Act. 5. v. 10. in Ephes. I. v. 14.* Ἀπηγορία, quod heic iterato ponitur, nuspiam à me lectum ἀντὶ τοῦ λαλιστῆς ἢ λόγος. Hesychius, Etymologus, Sudas, Phavorinus, alii, quos videre fuit, interpretantur ἀπολογίαν. Etymologus: Ἀπαγορεύω] ἡ ἀπὸ πρόθεσις ἐνταῦθα δηλοῖ τὸ χωρίζεσθαι. ὁ δὲ ἀπαγορεύειν, ἐκτὸς γίνεται τοῦ λέγειν. Qui locus est corruptus, & ita reponendus: τὸ δὲ ἀγορεύειν ἐκ τοῦ γίνεται τὸ λέγειν. Sed ἀπηγορία quid sit, nemo melius Cicerone nos docere poterit *in Bruto: Quamquam omnis locutio oratio est, tamen unius oratoris locutio hoc proprio signata nomine est.* Et *lib. II. de Orat. Illa, quæ à bono poëta dicta est flexanima, atque regina rerum oratio.*

143) Καταυγάζονται, *illuminantur*] Id est, καταφωτίζονται. Hesychius: καταυγάτας, φωστῆρας. Sudas: καταυγάζω, καταυθαδίζω, γενικῇ. ubi legendum videtur, καταφωτίζω. Gregor. Nazianzenus: τῷ φωτισμῷ τῆς γνώσεως κατηυγάσθησαν.

144) Προσεχέτω] Quum MS. habeat, πρόσεχε, *attende*, puto scriptum fuisse, προσέχῃ, *attendat*.

ἀπηγορίαν ἥπις ἐστὶν Ἀθήνης χάριν, 145) τῆς διδούσης πᾶσιν τὴν μάθησιν, καὶ τύχην πρῶτον, ἔπειτα εἰδέναι. ποιῶν γὰρ ποιεῖ ἀνθεῖν τούτους τοὺς μὴ ἀμελοῦντας, 147) καὶ ποιοῦντας, ἃ ἔμαθον. Τέχνη γὰρ μεταπίθεται ἀπὸ ἀνθρώπου εἰς ἄνθρωπον· καὶ διὰ τοῦτο τέχνη οὐκ ἀποθνήσκει. 148) ἐπείτοι ποία ἦν χάρις μαθεῖν, εἰ ὁ διδάσκων ἦν ἀθάνατος; ταῦτα γὰρ εἶναι Θεοὶ ἠθέλησαν, ἀναμιμνήσκοντες πρῶτον 149) πάντων Θεοὺς σέβεσθαι, οὐ λιβανῷ, ἀλλὰ συνειδήσει. (πλέον γάρ ἐστιν καλῶς ζῆν, ταῦτα ποιοῦντα:) 150) γονεῖς τιμᾶν

Minervæ gratia, quæ dat omnibus doctrinam, & fortunam primum, deinde scire: faciens enim facit florere eos, qui non 146) neglexerunt, & faciunt, quæ didicerunt. Ars enim transfertur ab homine in hominem: & propterea ars non moritur. Denique quæ erat gratia discere, si qui docet, erat immortalis? hæc enim esse Dii voluerunt, admonentes primum omnium, Deos colere, non ture, sed conscientia: (Plus enim est, bene vivere, hæc facientem.) Parentes dili-

145) Τῆς διδούσης] MS. ἡ διδοῦσα.
146) *Neglexerunt*] Lego, *neglegunt*.
147) Καὶ ποιοῦντας] MS. καὶ ποιοῦσιν.
148) Ἐπείτοι] Fort. ἔπειτα.
149) Πρῶτον μὲν Θεοὺς σέβεσθαι] Scis, Nobilissime Bukuwka, his dictis nihil frequentius & sollemnius in Sapientum scriptis, ea ubi tu ingenue (quo ingenio gnatus es) instillaris, possessione hujus servitutis satis ditatus ad lares redibis.

150) Γονεῖς τιμᾶν] Maximus Planudes in paraphrasi libelli Dionysii, quem Cato inscripsit seu de Moribus ad filium: Γονέας ἀγάπα. ex quo heic legendum existimo, γονεῖς ἀγαπᾶν, *parentes diligere*. Ostendi jam olim tibi, Bukuwka, consimilia vetusti Sapientis dicta in Schobingeri menbrana. Ea vel nunc in memoriam tibi redigas rursum licet. Sunt vero ista: *Præstabis parentibus pietatem; cognatis dilectionem. Præstabis amicis fidem; omnibus æquitatem. Pacem cum hominibus habebis, bellum cum vitiis. Pejora sunt tecta odia, quam aperta: propterea te loquax inimicus minus, quam taciturnus offendet: perturpe est enim, quod obicitur, in obiciente cognosci. Semper dissensio ab alio incipiat, à te reconciliatio. Succurre paupertati amicorum, immo potius occurre. Talem diligentiam exhibe in amicitiis*

τιμᾶν: 151) Τέκνοις ἐγγαυκαίνειν: φίλους φιλεῖν: καὶ 152) ἁπλῶς ἀποδεικνύειν, καὶ ἀνυπόπτως πάντα ποιεῖν,

diligere: Natis indulgere: Amicos amare: Et simpliciter demonstrare, & sine suspicione omnia facere,

tiis tuis comparandis. Ne incipias amare, quem deinceps possis odire. Tu primum exhibe te bonum, & sic quare alterum similem tui. Turpius nihil est, quam cum eo bellum gerere, cum quo familiariter vixeris. Vires tuas amici beneficiis, inimici injuriis sentiant. Res magna dementia est, indulgendo corrigere peccata, quam vindicando.

151) Τέκνοις ἐγγαυκαίνειν] Ita MS. in interstitio linearum corrigit verbum ἐνταυκαίνειν, quod in contextu est. Aliquid monstri alunt, quod dum haruspex quispiam expiaverit, interim haruga mea inspecta ita faciendum dico, ut τῷ ἐνταυκαίνειν exterminato, recipiamus ἐνδαψιλεύειν, ne malam manum periculemur. Glossæ B. Germani: *Indulgetur,* ἐνδαψιλεύεται. Glossæ Cyrilli: ἐνδαψιλεύομαι, *indulgeo, largo.* Iterum Germani: *Indultum,* ἐπιδαψιλευθέν. *Indussata,* ἐπιδαψιλευθέντα. Lego, *indultata:* nisi si malis, *indulgitata,* de quo verbo Nonius. Est vero *indulgere* heic, clementem se præbere, temperare, ut exponit idem Nonius. Cic. *lib. III. Officior. Magnus vir in primis, & qui perindulgens in patrem, idem acerbe severus in filium.* Phocylides dixit ἤπιον εἶναι. *Nuthetico:*

Παισὶ δὲ μὴ χαλέπαινε τεοῖς, ἀλλ' ἤπιος ἴσθι.

Hæc cum ita scripsissem, venit ad me Jo. Tornæsius, Typographus clarissimus, & de studiis meis non mediocriter meritus, qui mihi significavit, omnino videri sibi heic legendam, τέκνοις ἐγγλυκαίνειν, *liberis indulcere,* ut est in Glossis Cyrilli, id est, dulcem & amabilem se reddere. Pervulgatum jam est, τὸ Λ. cum Α solitum migrationes facere in libris Græcorum, quod nulla in pingendo differentia. Judicet Lector eruditus.

152) Ἁπλῶς ἀποδεικνύειν, *simpliciter demonstrare*] Ἁπλῶς in laudata significatione heic ponitur pro aperte, libere, & non fucate aut dolose: cui opponitur διπλῶς, id est, vafre, versute, dolose: cui rei auctoritates memini dari à Clarissimo Scherbio in acroasibus Topicis. Jul. Pollux *lib. V. cap. 21.* τὸ δὲ, ἁπλῶς, ἀκάκως, ἀπλάστως, ἐκφανῶς, ἐλευθέρως, εὐθυρρημόνως, εὐήθως. Videndus P. Faber in

ποιεῖν, 153) καὶ μὴ ...... ἵνα ἐν παντὶ πράγματι εὔχρηστ☉ ἦς, καὶ πάντα 154) τὰ ἔθιμα ζωῆς σῆς παρατηρῇς, καὶ θαυμάσεις 155) ὅτι τὸν καλῶς ποιοῦντα 156) καλῶς ἀκολουθεῖ.

cere, & non maligne, ut in omni re utilis sis, & omnia quæ solent vitæ tuæ observes, & miraberis, quomodo bene facientem bene sequitur.

18. Νῦν οὖν ἄρξομαι μύθους γράφειν Αἰσωπείους, καὶ ὑποτάξω ὑπόδειγμα. 157) Διὰ τούτους γὰρ 158) αἱ ζωγρα-

18) Nunc ergo incipiam fabulas scribere Æsopias, & subiciam exemplum. Per eas enim picturæ constant.

in Semestribus. Verbum ὑποδεικνύειν mirificam vim habet, quam & B. Matthæum puto observasse, *cap. 3. v. 7.* τίς ὑπέδειξεν ὑμῖν φυγεῖν ἀπὸ τῆς μελλούσης ὀργῆς; Interpr. *Quis demonstravit vobis fugere à futura ira?* Vidi quid Erasmus, quid Camerarius, quid Stephanus: sed Bezæ expositio magis est. Inde ὑπόδειγμα, pro παράδειγμα. Glossæ B. Germani: *Exemplum,* ἀντίγραφον, ἀντίτυπον, ὑπόδειγμα. Et Cyrilli: ὑπόδειγμα, *exemplum exemplar.* Dositheus supra, ὑπόδειγμα τιμωρίας, *exemplum pœnæ.* Et infra: ὑποτάξω, ὑπόδειγμα. Paulus *ad Ebræ. 4. v. 11.* ἵνα μὴ ἐν τῷ αὐτῷ τις ὑποδείγματι πέσῃ τῆς ἀπειθείας. Interpr. *Ut ne in id ipsum quis incidat incredulitatis exemplum.* Phavorinus: ὑπόδειγμα. οὐδὲ τοῦτο ὀρθῶς λέγεται, παράδειγμα δὲ. Quam bene, intellexisti.

153) Καὶ μὴ ....] Supple, πονηρῶς, aut taliter.

154) Τὰ ἔθιμα, *quæ solent*] Lego, πάντα τὰ ἔθιμα, *omnia sollemnia.* Glossæ Cyrilli: ἔθιμα, *sollemnia, hæc sueta; singularia non habet.*

155) Ὅτι, *quomodo*] Lego, *quod.*

156) Καλῶς, *bene*] Lego, καλὸν, *bonum:* præterea Græca ne sit phrasis ἀκολουθεῖν τινα, haut scio.

157) Διὰ τούτους, *per eas*] MS. Διὰ τοῦτον, *per eum.*

158) Αἱ ζωγραφίδες συνέστησαν] Sic Plutarchus *de defect. oracul.* μύθου παλαιοῦ καθάπερ ζωγραφήματ☉ ἀφῆ ἀποτειράμενον. De utilitate fabularum hic insignis est locus. Nomen ζωγραφὶς nuspiam alibi à me lectum, sed γραφὶς, ὑπογραφὶς, & similia. Videndus Pollux *lib. VII. 28.* Philostratus *epist. XXXIX,* ζωγρα-

ζωγραφίδες 159) συνέστησαν. Εἰσὶν γὰρ λίαν ἀναγκαῖαι πρὸς ὠφέλειαν τοῦ βίου ἡμῶν. Πρώτῳ οὖν τόπῳ μῦθον ἄρξομαι ἀπὸ ἐλάφου.

stant. Sunt enim valde necessariæ ad utilitatem vitæ nostræ. Primo ergo loco fabulam incipiam de cervo.

19. 160) Ἔλαφος εὐμεγέθης ὥρᾳ θέρους δίψει λειπόμενος παραγίνεται ἐπί τινα πηγὴν διαυγῆ καὶ βαθεῖαν, καὶ πιὼν ὅσον ἤθελεν, 161) προσεῖχε τὰ τοῦ σώματος, 162) καὶ μάλιστα μὲν ἐπῄνει τὴν φύσιν τῶν κεράτων ἀναστησαμένων εἰς πολὺν ἀέρα.........

19. Cervus bonæ magnitudinis æstivo tempore siti deficiens advenit ad quendam fontem linpidum & altum, & cum bibisset quantum voluerat, adtendebat à corpore, & maxime quidem laudabat naturam cornuorum exurgentium in multum aërem.......

Cetera desunt.

φία παρειῶν καὶ χειλέων βαφαί. Phavorinus: ὑποδεικνύει, ἀντὶ τοῦ ὑποζωγραφεῖ. ὑποδεῖξαι βούλομαι τῷ λόγῳ καθάπερ ἐπὶ ζωγραφῆς. Elegantissime & peraccommodanter ad istum locum.

159) Συνέστησαν] MS. συνέστηκαν.

160) Ἔλαφος εὐμεγέθης] Non exstat inter Æsopi fabulas. Eam jambis Latinis fecit Phædrus *lib. 1. fab. 12.* ubi Rigaltius, vir Doctissimus, nos mittit ad Aphthonii *fab. 18.* cujus librum videre necdum contigit. Similem habet Gabrias, cum Ignatii Diaconi epimythio: ὅτι πολλάκις τις ὠφελεῖται, ἐξ ὧν δοκεῖ βλάπτεσθαι.

161) Ἐπεῖχε τὰ τοῦ σώματος] Male vertit, *attendebat à corpore*, quod Latinum non est, sed ἐπέχειν heic est contemplari, quod Gabrias dixit ὁρᾶν.

162) Καὶ μάλιστα μὲν ἐπῄνει &c.] Ita totum locum emendavimus, cum in MS. esset καὶ μαλ. μὲν ἐρηλιτὴν φύσιν τῶν κεράτων ἀνατεταμένων τι εἰς πολὺν ἀέρα: *Et maxime quidem laudabat naturam cornuorum excelsissimam in multo aëre.*

Et hæc ad Dositheum paucis diebus scripsi, quæ ubi in usum tuum fore intellegam, Nobilissime Bukuwka, minus laborum meorum pœnituerit: & punctum autem Ampliss. Lectii, hospitis nostrum utriusque si ferent, liquido auspicio foras prodierint in dias auras luminis. Tu have & fave.

In

In Volumine decimo hujus Bibl. p. 502. pauca quædam dixi de *Thoma Diplovatatio*, Græco homine, sed qui Juris utriusque Doctor, Latine & in Italia scripsit sub extremum sæculi XV. Hujus opus de claris JCtis non exstare, valde dolendum esse mecum existimabit, qui vitam Bartoli ab eo traditam atque ideo à me infra subjunctam cognoverit. Etsi enim spinosius paullo atque incultius scripta est, tamen ex diligentia, quam in ea auctor adhibuit, apparet, de JCtis suæ maxime ætatis & aliquot ante se sæculorum multa eum nos fusse edocturum, quæ nunc omnes fugiunt. Citat ipse in capite XIV. vitæ Bartoli, *librum nonum operis sui de claris JCtis*, nec non quem ab illo distinguit *tractatum de præstantia Doctorum*. Utriusque etiam his verbis facit mentionem Mich. Neander in præclara illa præfatione ad erotemata Græcæ Linguæ, sive potius introductione ad notitiam litterariam p. 157. *Scripsit autem Baldus Perusinus etiam de commemorationibus famosissimorum Doctorum in utroque Jure, & Thomas Diplovatacius, patricius CPolitanus libros XII. de præstantia Doctorum & clarissimis Jureconsultis, in quibus diligentissime vir ille, teste Baptista Egnatio, Juris Civilis dignitatem explicavit, & authores ejus interpretesque omnes, à Phoroneo ducta serie, ad nostra usque tempora deduxit: sed utrumque utriusque opus aut periit jam olim, aut alicubi ab aliquibus supprimitur, ne in manus multorum veniat.*

VITA BARTOLI JCTI

*scripta à THOMA * DIPLOVATATIO, Patricio CPolitano.*

I.

BArtolus natione Picenus, patria Saxoferratensis, vir illa ætate omnium consultissimus ac copiosissimus, jurisque monarcha, natus fuit Saxoferrati, ex patre nomine *Francisco*, anno Domini 1313. Audivit grammaticam sub Reverendo Patre Fratre *Petro de Assisio*, viro experto, & miræ sanctitatis, qui Venetiis erexit domum Pietatis, & ipsum sua doctrina talem reddidit, quod in tertio & decimo anno suæ ætatis sub Domino *CYNO* de Pistorio, Doctore excellentissimo in Academia Perusina profitente, jura Civilia audire incepit, & ejus perseverante gratia taliter continue studendo profecit, quod in vigesimo anno Bononiæ repetendo, ac dispu-

tando

* Filius hic videtur fuisse unius ex tribus illis Diplovatatiis, qui ex Imperatoris Joannis Vatatzæ A. C. 1255. defuncti genere oriundi, post captam CPolin in Italiam venerunt A. 1454. teste Cangio p. 224. famil. Byz. ex Philelsi lib. XII. Epist. p. 243. Διπλοβατατζίνης mentio apud Pachymerem in Mich. Palæologo lib. III. cap. 3. Διπλοβατάτζȣ protovestiarii & præfecti Berrhoeæ apud Cantacuzen. l. IV. 779.

tando publice de jure respondit, prout ipse Bartolus refert in l. *quidam cum filium* in princ. in penult. col. ff. *de verb. obligat.* licet Angelus de Perusio in l. 1. §. *pueritiam.* ff. *de postulando*, dicat se audivisse, quod Bartolus in XVII. anno publice de jure respondit ad instar Nervæ Jurisconsulti. Fuit ergo auditor Cyni Perusii, prout etiam ipse Bartolus refert in l. *qui Romæ.* §. *Callimachus*, in princ. ff. *de verb. oblig.* & in l. 1. §. *suspecti.* §. *de suspectis tutor.* & in l. *quod Nerva.* in 2. col. *depositi.* & in l. *omnes populi*, in 7. col. ff. *de justitia & jure.* & dicit Baldus in c. *vasallus. si de feudo fuerit controvers. inter dominum, & agnatos*, Bartolum sibi dixisse, illud quod summe fabricaverat ingenium suum, fuit lectura Cyni dubitanter respondentis, & relinquentis cogitandum. Fuit etiam auditor *BUTRIGARII* & *JAC. DE BELLOVISU*, prout ipse Bartolus pluries in suis lecturis refert, & maxime in repet. l. *si is, qui pro emptore.* circa fin. ff. *de usucap.* & in l. *sub prætextu*, in 2. col. *de transact.* Audivit etiam *OLDRADUM DE LAUDE*, ut ipse Bartolus refert in auth. *hoc locum*, in 3. col. C. *si secundo nups. mulier.* & etiam *RAYNERUM DE FORLI*, (Forolivienſem) ut ipse Bartolus refert in d. auth. *hoc locum*, in 4. col. & alibi sæpe, & postea fuit ejus concurrens, ut infra dicam.

II. Bartolus XXI. anno fuit doctoratus, ut ipse refert in d. l. *quidam cum filium.* in penult. col. & fuit Bononiæ, anno Domini 1334. & die 27. Septembr. habuit in punctis l. *illud*, ff. *quod met. caus.* quam dedit sibi D. Jacobus de Bellovisu, & l. 1. C. *quemadm. testam. aperiant.* quam sibi dedit D. *PETRUS DE CERETIS* Bonon. prout vidi manu propria Bartoli scriptum.

III. Exercuit Bartolus officium assessoris, & primo fuit assessor Tuderti, & postea Pisis, ut ipse refert in l. 1. §. fin. in princ. ff. *de verb. obligat.* & Baldus in l. 1. in 9. col. C. *qui accus. non possunt.* & Joan. de Anania in rubr. extra, *de delict. puer.* Fertur etiam, quod fuit Bartolus judex maleficiorum Bononiæ, & cum tunc male perpendisset leges, & reum quendam male examinasset, & furcæ supplicio præter meritum condemnasset, non bene audire cœpit: quamobrem in ædibus S. Victoris in Apennino duobus millibus passuum à Bononia sitis, ubi nunc etiam ejus camera apparet, per seipsum revidit libros, ut ipsemet refert in procemio ff. §. *hæc autem tria*, licet illa lectura in d. §. sit Cyni. Postea ivit Pisas, & fuit assessor Potestatis, ut ipse refert in d. l. 1. §. fin. & in l. *si is qui.* §. *quod si servus.* ff. *de acq. rer. dom.* & ibi in generali studio Pisano legere incepit anno ætatis suæ 26. & anno Domini 1339. & repetiit d. l. *si is,*

qui

qui pro emptore. ff. *de usucap.* prout ipse Bartolus in fin. dictæ suæ repetitionis refert, & Baldus in d. l. 1. in 9. col. & ibi multis annis legit concurrens cum dicto Raynero de Forli, ut ipse Bartolus refert in l. *interdum.* §. fin. ff. *de verb. obligat.* ubi asserit se legere Pisis cum Raynero prædicto. & Jason in d. l. *omnes populi*, in repet. Ticinensi, dicit, quod Raynerus fuit præceptor Bartoli, & postea ejus concurrens, & fecit in d. l. unam repetit. contrariam; in qua, ut opinor, studio æmulationis, & invidiæ scripsit, & in omnibus de uno in unum contra Bartolum tenet, & dubitat ne evenerit Raynero id, quod præclare subdit Jo. Andreas in procem. Sexti, in novella, quod Machabæi studio contradicendi perdiderunt sanum intellectum, & ideo Raynerus in l. fin. C. *de sententiam passis*, loquendo de Bartolo, appellat ipsum quendam magistellum.

IV. Fuit etiam collega in ordinaria vespertina cum Domino SIGNOROLLO DE HOMODEIS, solemni Doctore ante temppora Bartoli secundum Card. Alexandrum in cap. 2. in fin. *de donat. inter vir. & uxor.* & propterea dicit idem Signorollus propter concurrentiam, quam habebat cum ipso in consil. 257. quod incipit, *Dicimus, & consulimus*, in 4. col. Bartolus habuit opiniones fantasticas. Et adde, quod Bartolus Pisis disputavit plures quæstiones, & præcipue anno Domini 1342. quæstionem, quæ incipit, *Statuto civitatis Lucanæ*, & anno Domini 1345. quæstionem, quæ incipit, *An per sententiam*, & anno Domini 1346. quæstionem, quæ incipit, *Judex maleficiorum*, & anno Domini 1347. quæstionem, quæ incipit, *Mulier habens amplum patrimonium*, ut in fin. dictarum disputationum apparet. Item de anno Domini 1350. legebat Pisis infortiatum, ut ipse Bartolus refert in l. *Mævius.* §. 2. in fin. ff. *de leg. 2.* & in l. *hoc art.* in 3. & ult. col. in fin. ff. *de her. instit.* & in l. *de pupillo.* §. *qui opus.* ff. *de oper. nov. nunciat.* & in l. *in suis.* in princip. ff. *de lib. & posth.* dicit audivisse bis Infortiatum sine alia immixtione. Et cum legisset Pisis per annos XI. fuit conductus Perusium de anno Domini 1351. ad legendum, & effectus fuit civis Perusinus, & ibi legendo factus est optimus, secundum Baldum in l. 1. in 9. col. *qui accus. non poss.* & Jo. de Anania in d. Rubr. *de delictis puerorum*, & cum ibi noviter legeret, repetiit l. *testamento.* C. *de impub. & aliis substit.* & prout ibi refert Paul. de Castro, Bartolus recitavit totam materiam juris accrescendi, quam ipse posuerat in l. *re conjunct.* ff. *de legat.* 3. quam ipse repetierat Pisis plenissime ultra omnes alios, & tunc Perusii acquisivit magnam famam, & incepit vocari COMMENTATOR, & de tota Italia illuc concurrebant omnes scholares, & dicit hæc audivisse viva

gener Bartoli in repetit. l. *sed si filium.* ff. *de muner. & bonor.* D. Tindarus de Perusio in tractat. *de test. lib.* 1. c. 9. & Bapt. Severus in d. tractat. *de modo studendi*, & Jason in l. *quidam cum filium.* in 12. col. & seq. usque ad finem, ff. *de verb. oblig.* Et adde, quod Angelus in l. 1. C. *de judiciis*, & in consil. 59. quod incipit, *Factum tale est*, dicit, quod Bartolus est LUCERNA JURIS: & idem Angelus in cōsil. 207. quod incipit, *Visa dicta causa*, allegat Bartolum virum excelsum, & præceptorem suum: & idem Angelus in consil. 166. quod incipit, *Pro decisione quæsitorum*, dicit, Bartolum fuisse virum recolendæ memoriæ: & idem Angelus in consil. 186. quod incipit, *Super hoc puncto*, dicit Bartolum virum excelsum, & præceptorem suum: & sum̃um Doctorem appellat Petr. de Anchorano in consil. 415. quod incipit, *contra hæredes*, in fin. & Baldus in c. *quam contra falsam.* in 10. col. *de probat.* dicit, quod Bartolus fuit summus Doctor & præceptor suus, & ipsum longo tempore audivit, & discendi cupiditate raro ab eo discessit: & idem Baldus in l. *rationem.* C. *de probat.* dicit, Bartolum fuisse supremum Doctorem. Et Paulus de Castro in consil. 288. quod incipit, *præsupposito quodam statuto.* in fine, dicit, quod consulendo temerarium videtur recedere à determinatione Bartoli: Et id. Paulus in l. *si adversus*, in fin. C. *si adversus rem judicatam*, dicit, quod Bartolus generaliter sequitur plus veritatem, quam Baldus: & Alexander de Imola in consil. 55. in 4. vol. quod incipit, *perspectis his, quæ in them.* in 16. côl. dicit, Bartolus, qualis Doctor fuerit, & nemo est, qui nesciat secundum ipsum; quod in simili dicit vates vulgaris: *Mostrô cio che poteva far la lingua nostra.* Et dicit D. Andr. Barbatia in c. *cum tibi.* in 31. col. *de testam.* quod opinio Bartoli est tanquam Apollinis oraculum verissimum: & idem Andr. Barbatia in c. fin. in 11. col. *de success. ab intest.* dicit, quod Bartolus fuit lumen ardentissimum juris Civilis. Et Bapt. Severus in d. l. *omnes populi*, in 95. col. dicit, quod Bartolus fuit excellentis ingenii, cui nullum numen abfuit: & fuit in eo, ultra aliam scientiam legum, admirabilis prudentia: Et Barth. Socinus in consil. 876. quod incipit, *Inter fratres*, in 2. col. dicit, quod Bartolus fuit optimus auriga in hac civili scientia: & Petrus de Ubaldis Moder. in c. *Rayn.* in fol. 51. *de test.* dicit, quod Bartolus ut plurimum sequitur veritatem, æquitatem, & omnia vidit: & dicit D. Jason in Rubr. C. *de jure emphyt.* quod post glossam sequitur ordinem Bartoli, cujus vestigia semper adorat. Et idem Jason in Rubr. ff. *de offic. assessoris*, dicit, quod Bartolus fuit lucerna juris, & idem Jason. in l. fin. in 2. col. C. *de instit. & substit.* dicit, quod Bartolus fuit vir divini ingenii: & idem Jason in l. *admonendi.* in repetit. Paduana, in 1. col. ff. *de jurejur.* dicit, ergo ordine Bartoli observato, cujus vestigia venerari solitus sum. Et idem Jason

in

in d. l. *quidam cum filium*, in fin. dicit, semper in legibus Bartolum, ut terrestre numen colui, & ejus vestigia quantum licuit, observavi. Memini etiam Jasonem Paduæ cum legeret l. *cum mota*, *de transact.* dixisse viva voce, quod Bartolus fuit illuminator juris, & lux cœcorum, & ubi ponit manum, vel quando dicit casus, vel textus est, dicit ipsam veritatem, & si aliquando per aliquos reprehendatur, in hoc vere ingenium nostrum non est sufficiens inducendo, & speculando prout ipse faciebat, & *si non fuisset Bartolus, certe fuissemus in abrupto.*

IX. Dicit etiam D. Anton. de Prato, Doctor sui temporis singularis, in suo repertorio Bartoli in princ. quod auctoritas Bartoli tanta ante nos, & his temporibus nostris extitit, ut vere deficiente lege, ejus opinio pro jure servetur: de cujus laudibus dicere possumus, quod de laudibus Lucii Crassi dicitur, quem Cicero lib. *officiorum*, Jurisconsultorum dissertissimum appellat l. 1. §. *etiam*. ff. *de orig. jur.* & dicit Bapt. Severus in d. tract. *de modo studendi*, in 15. col. quod in Hispania, & Lusitania, decreto regio, & communi illarum partium est sancitum, quod in casibus in quibus reperitur contradictio Doctorum, opinio Bartoli prævaleat tanquam principalior, & secundum illam judicetur. Valde etiam commendatur Bartolus per Abbatem in cap. *non minus*. in 11. col. *de immun. eccles.* & in consil. 3. in 1. vol. incipit, *Casus talis est*, ubi dicit, Bartolum fuisse juris Civilis illuminatorem: & Baldus in l. *scriptum*. C. *de fide instrument.* & Raph. Fulgosus in cõs. 180. incipit, *Viso processu*, in 2. col. & in consil. 206. incipit, *pro ejus*, *de quo quæritur*. in 2. col. & per Antoninum Archiepisc. Flor. in *sua tertia parte historiæ*, tit. 21. c. 8. in fin. & Blondum Forliviensem lib. 1. *de Italia illustrata*, in Etruria 2. regione, & in Piceno 5. regione: & dicit Baldus in l. suo tract. *de commemorationibus famosissimorum Doctorum in utroque jure*, in pen. col. quod Bartolus fuit plusquam excelsus, & subtilis.

X. Legit Pisis, sed continuavit semper in Perusio, & ibi domicilium habebat: quo tempore ibi legebat Franc. Tigrini de Pisis, & erant ita amici, ut fratres: fuit enim Bartolus satis subtilis, sed non memoriosus, in tantum, quod quando aliquid cogitabat, & non reperiebat leges ad propositum, ibat ad dictum D. Franciscum, & ille sibi dicebat leges: & dicunt Angelus & Paul. de Castro in l. *si quis servo*. ff. *de solut.* quod Bartolus de dictis D. Francisci Tigrini fecit sibi multum honorem, & parum ipsi D. Francisco, quia ipsum nunquam allegabat, vel raro. Tamen D. Franciscus prædictus in consil. suo, quod incipit, *Ego Franciscus*, num. 52. inter consilia Bartoli dicit, Bartolum fuisse excellentissimum Doctorem.

XI. Com-

XI. Composuit Bartolus mirabilia Commentaria in jure Civili, & super ff. *Veteri, Infortiato, ff. Novo, & Codice*, quæ modo sunt impressa: & quia sunt aliqua, quæ non sunt Bartoli, in margine suis locis sunt notata. Scripsit etiam super *tribus lib. Cod.* tamen advertendum puto, quod Bartolus solummodo scripsit usque ad tit. *C. de peric. eorum, qui pro magistrat.* l. 11. secundum Angelum ibi, cum concord. de quibus per Jasonem in d.l. *quidam cum filium*, in 14. col. & in repet. d.l. *omnes populi*. in Ticinensi lectura in princ. & adde, quod idem dicit Alexander consil. 192. incipit, *Visis actis causæ*. in ult. col. excepta repetitione l. 1. C. *de dignit.* lib. 12. quæ vere est Bartoli, ut apparet ex dictis per Bartolum l. 1. *C. de condit. in public. horreis* lib. 10. & in l. fin. C. *de incol.* & stilus, & ordo Bartoli ibi bene convenit. Item quæ modo scripsit super Authenticas, de quibus refert Bartolus in auth. *hoc si debitor*, in fin. & in l. *prosecutione*. C. *de pignor.* & in l. *si eum*. ff. *de excusat. tutor.* scripsisse, hoc etiam testatur Baldus in auth. *cessante*. C. *de legit. hær.* tamen in veritate, licet scripserit Bartolus super auth. ista lectura impressa, quæ attribuitur Bartolo, non est Bartoli, secundum Alexandrum in rubr. ff. *de acq. hæred.* & plene Jason. d.l. *quidam cum filium*. in pen. col. & ultra alios plenissime per Bapt. Sever. in repet. l. *edita*. in 59. col. C. *de edend.* licet Alex. In l. *post consanguineos*. §. *legitima*. in addit. Bartoli ff. *de suis, & legit.* alleget pro lectura Bartoli.

XII. Item scripsit secundum aliquos *super Instituta*, & ita affirmat dictus D. Joan. Abbas in d. lib. *de script. ecclesiasticis*, fol. 177. quæ lectura à paucis annis sub nomine Bartoli est impressa, tamen rei veritate illa non est Bartoli, quia non convenit stilo, quo in lecturis suis utitur, præterea ibi, in pluribus locis allegatur Bartolus, & præcipue in §. 1. Instit. *de libertinis*, circa medium, & in §. 1. Instit. *de auth. tut.* in princ. & sic per consequens non potest dici, esse Bartoli lecturam. Item scripsit plures Tractatus, qui sunt impressi, & quia sunt aliqui, qui attribuuntur Bartolo, qui vere non sunt, ibi scripsi in addit. meis, & addidi nonnullos alios Tractatus Bartoli, qui non fuerunt impressi: & ideo dicit Andreas Siculus in c. *cum sit generale*. in 68. col. *de constitutionibus*, quod multa attribuuntur Bartolo, quæ re vera non sunt, & illud accidit ex modica diligentia moderna, quæ vigilias antiquorum apud Canonistas attribuit Joanni Andreæ, & apud Legistas Bartolo: & nos cœci secundum ipsum modo sequimur communem errorem.

XIII. Scripsit plura *consilia*, quæ ex modica diligentia non fuerunt recollecta, de quibus multa sunt impressa, sed non omnia. Habeo plurima consilia Bartoli manu propria cum ejus sigillo, & alia recollegi plus-

quam 150. quæ cito impressioni dabuntur cum Additionibus, & locis notatis per Doctores allegantes dicta consilia. Ultimo loco Bartolus glossavit Extravagantes, *Ad reprimendum*, & *qui sunt rebelles*, & suæ glossæ textui sunt insertæ, quæ omnibus notæ sunt, de quibus dicit Bapt. Severus in tract. *de modo studendi*, in 30. col. ver. *vidistis usque nunc*, quod dicta Bartoli super dictis Extravagantibus putat majoris esse authoritatis aliquibus aliis dictis ejusdem: quia magis digeste edidit, & tanquam glossam, & dicit Bartolomæus Veronensis in auth. *sed novo jure*, in 7. col. C. *de serv. fugit.* quod Imperatores dederunt potestatem Bartolo, ut glossaret dictas Extravagantes, & sic ipse de voluntate ipsorum glossavit.

XIV. Bartolus habuit fratrem, nomine BONACCURSUM, cui insignia Doctoratus Perusii dedit, & extat Bartoli *sermo Doctoratus* ipsius, qui incipit, *Bonum est nomen tuum.* Accursus hic fuit excellentissimus Doctor, extant plura ejus consilia, & aliqua originalia ex ipsis cum sigillis sunt penes me. Habuit Bartolus duas filias, quarum alteram tradidit nuptui D. Nicolao D. Alex. de Perusio, viro domi nobili, sed scientia legum nobiliori, quem solemnem Doctorem, & generum Bartoli appellat Franc. de Curte in consil. 27. in 7. col. incipit, *Magnificus vir*, hic in jure Civili plura composuit, & scripsit, de quo scripsi in Tractatu meo *de præstantia Doctorum*, in lib. 9. *de claris Jurisconsultis.* Alteram vero nuptui tradidit D. Guilielmo de Perusio, excellent. legum Doctori, quem solennem Doctorem, & generum Bartoli & patrem Domini Salustii allegat Angelus de Aretio in §. fin. in 1. col. Instit. *de Senatusconf. Tertul.* & in §. *actionum*, in 7. col. Instit. de *actionibus.* & Laurus de Fano. in §. *cæterum.* Inst. *de legit. agnat. success.* in 7. col. & vide Petrum de Ancharano in consil. incipit, *Hæc quando vulgaris*, de quo etiam in d. Tract. *de præstantia Doctorum*, scripsi.

XV. Tandem mortuus est Perusii anno salutis Dominicæ 1359. & die 13. Julii, anno ætatis suæ 46. & sepultus in Ecclesia Fratrum Minorum, ad latus dextrum altaris majoris, licet D. Tindarus in d. tract. *de testib.* 2. lib. c. 8. attestetur eum citius obiisse. Nam dicit, quod Bartolus 43. annum suæ ætatis agens, vita functus est, & in illa paucula ætate, tot & tanta, tam obscura, tam obtenebrata, & penitus incognita, mirabili quadam memoria, ac incredibili perspicacia in apertum duxit. Qua fere ætate cæteri omnes vix littora profunditatis scientiæ nostræ tetigissent. Quid fabricasset, inquit, si 90. annum attigisset, sicut fuere multi civilis sapientiæ professores? profecto nihil ambiguitatis, aut obscuritatis

tis in jure Civili relictum esset, unde ipsa secula lugenda sunt, secundum eum, & Archiepiscopus Florentin. in d. 3. parte suæ historiæ, lib. 21. cap. 8. & Bapt. Severus in d. tract. in 11. col. dicunt, Bartolum obiisse anno Domini 1355. & anno ætatis suæ 46. & Joan. Abbas prædictus in d. lib. *de scriptoribus ecclesiasticis*, dicit, ipsum obiisse anno Domini 1355. & anno ætatis suæ 56. Indictione octava tempore Caroli Imperatoris.

Hactenus Diplovatatius.

THEODORI Hermopolitæ synopsis & ecloga Codicis Justinianei erotematica sive per interrogationes & responsiones, in capita LXXXII. divisa MS. exstat in Bibl. Cæsarea (teste Lambecio VI. p. 15. seq.) cum præfixo Indice capitum. πίναξ τῶν συνόψεων τῶν Κωδίκων, Θεοδώρου Ἑρμοπολίτου. Κεφάλαιον ά, περὶ πίστεως &c. Finito indice, incipit: σύνοψις καὶ ἐκλογὴ ἐκ τῶν Κωδίκων Θεοδώρου Ἑρμοπολίτου. Βιβλίον ά, τίτλος γ΄. κεφάλαιον ά περὶ πίστεως. Πότε τελευτῶν ὁ ἡγούμενος ὁ μετ' αὐτὸν οὐ προβάλλεται; Ὅτε ὁ ἔσχατος μαρτυρηθῇ ἐνάρετος, καθὼς φησιν ὁ νόμος. τελευτῶντος ἡγουμένου μοναστηρίου, προβληθῇ εἰς τὸν τόπον αὐτοῦ ὁ πρὸς ἀρετὴν ἐπιτήδειος, καὶ μὴ πάντως ὁ δευτερεύων. Τοῦτο γὰρ καὶ ἐν ταῖς νεαραῖς εἴρηται.

Πότε ἐκτὸς τῶν ἐκκλησιαστικῶν κρίνει καὶ δικάζει ὁ Ἐπίσκοπος; ὅτε οἱ πολιτικοὶ αἱρεθῶσι τοῦ δικασθῆναι ὑπ' αὐτοῦ, καθὼς φησι ὁ νόμος· τοῖς ἐθέλουσι καλῶς δικάζει ὁ Ἐπίσκοπος· ἄκων γὰρ &c. Alter Codex MS. integro folio in fine auctior, recensetur apud eundem Lambecium p. 33. sq. Hujus Theodori ἐκλογαῖς Basilicorum, ἤγουν δέκα βιβλίοις τῆς ἑξηκοντάβιβλου, MSS. in Bibl. Regis Christianissimi, Cod. 2519. usus est Cangius, qui notat, vixisse post Alexium Comnenum, cujus novellam laudat; quique obiit A. C. 1118.

Idem Lambecius p. 11. refert in Anonymi Collectione Græca MS. legum laudari *Stephani* Antecessoris libros κώδικος συντόμου: nec non *Anonymi* τὸ βιβλίον τῶν παρατίτλων, & referri quædam ἐκ τοῦ ποιναλίου ἰωάννου κουβιδίου ἀντικένσορος.

Nomen Δαπανήβους, quod pro nomine JCti *Datianebis* idem Lambecius p. 8. & 65. ponit, non dubito esse Græcis litteris male expressa verba Latina tituli *de actionibus*, additurque Græca versio περὶ ἰδικῶν ἀγωγῶν.

Libellus *Eustathii* Antecessoris *de actionibus* occurrit in eadem Cæsarea Bibl. αἱ ἐν συνόψει ἀγωγαί. τί ἐστιν ἀγωγή; ἀγωγή ἐστιν δίκαιον τοῦ ἀπαιτεῖν ἐν δικαστηρίῳ τὸ &c. Vide Lambecium VI. p. 25. Eustathium

Magiſtrum Romanum *de Hypobolo* MS. in Codice Regio Pariſ. 2023. laudat Cangius in gloſſario, quemadmodum etiam *Georgium Phorbenum* Dicæophylacem Theſſalonicenſem, (quem Phobenum dixi ſupra p. 483.) ex Codice 2227. περὶ ὑποβόλου, τοῦ δικαιοφύλακος Θεσσαλονίκης Γεωργίου τοῦ φορβηνοῦ.

Indiculus Scriptorum Juris Græco-Rom. editorum & ineditorum, de quibus hoc capite a me dictum.

MAT-

Impe-

MAT-

CAPUT VII.

De PAULO Ægineta, ALEXANDRO Tralliano & aliis Medicis Græcis editis.

Catalogus Medicorum & Physicorum Græcorum editorum, de quibus sparsim hactenus dictum in præsenti Bibl. 1. Medici principes Henrici Stephani. 2. Paulus Ægineta. 3. Index Scriptorum ab eo laudatorum. ib. Dioclis Carystii Epistola ad Antigonum Regem. 4. Alii Diocles. ib. Alexander Trallianus. 5. Index Scriptorum ab eo laudatorum. ib. Sextus. 6. Actuarius. 7. Oribasius. 8. Philaretus de pulsibus & Anonymus de podagra. 9. Theophilus .ib. Medici in illa H. Stephani collectione non obvii, ut Soranus. 10. Nonus. 11. Joannes Alexandrinus. 12. Capita Critonis κοσμητικῶν. ib. Græcus Rhazis interpres. 13. Stephanus Atheniensis. 14. Moschio & alii Gynæciorum scriptores. 15. Chirurgici. 16. Chymici. 17. De balneis. 18. De febribus. 19. Notitia scriptorum recentium, qui de Medicis eorumque vitis scriptisque & de Medicorum historia commentati sunt. 20.

I.

POst JCtos non prætereundi mihi sunt Medici, Physicique, quorum non paucos & celebriores jam dixisse me & notitiam eorum sparsim in prioribus hujus Bibl. voluminibus tradidisse memini. Hi, ut uno conspectu statim oculis tuis, charissime Lector, offerantur, neque velut omissi hoc loco à me, possint desiderari, en tibi illorum syllabum:

Ada-

II. Quod itaque mihi adhuc restat persequendum Græcorum Medicorum editorum spicilegium, hoc capite complecti est animus, atque deinceps proximo ineditos, Chemicorum maxime MSS. corpus ac Chirurgorum, & alio deinde capite Medicos deperditos in veterum scriptis memoratos strictim tradere. Placet autem facere initium ab *Henrici Stephani* de omni genere litterarum immortaliter promeriti Viri collectione insigni, quam *Medicæ artis principes* inscripsit, & duobus Voluminibus cum locupletissimo indice in majore Folii forma edidit, Guilelmoque Plancio Medico inscripsit A. 1567. Licet enim tota Latina sit, & Latinos etiam veteres Medicos junctos habeat Celsum, Scribonium, Largum

Largum & Marcellum Empiricum: de quibus uti de *Aldina* Medicorum veterum (Latinorum duntaxat excepto Sorano) συναγωγῇ, Venetiis vulgata A. 1547. fol. dixi in Bibliotheca Latina lib. IV. cap. 12. tamen multorum Græcorum Medicorum Latinas versiones, cum Græci Codices satis emendati non essent ei ad manus, complectitur, hac serie:

1. *Aretæi* Cappadocis de causis & signis acutorum morborum libri II. Junio Paullo Crasso, Patavino interprete. p. 1.
   Ejusdem de causis & notis diuturnorum affectuum, eodem interprete, libri II. p. 19.
   Ejusdem de morborum acutorum curatione libri II. interprete eodem Crasso. p. 51.
   Ejusdem de morborum diuturnorum sive chronicorum curatione, libri II. ex laudati Crassi interpretatione. p. 81.
2. *Rufi* Ephesii de appellationibus partium corporis humani, libri III. quorum primus ex duplici auctoris editione, uberiore altera & altera breviore, eodem Crasso interprete. p. 101.
   Ejusdem de vesicæ renumque affectibus, interprete Anonymo. p. 122.
   Ejusd. fragmentum de medicamentis purgantibus, Anonymo interprete. p. 126.
3. *Alexandri* Tralliani de arte Medica libri XII. ex versione Joannis Gvinterii Andernaci. p. 131.
4. *Pauli* Æginetæ de re Medica libri septem. p. 344. interprete Jano Cornario, cujus etiam Libri totidem dolabellarum sive castigationum in Æginetam subjiciuntur. p. 703.
5. *Cassii* Medicæ quæstiones sive problemata, interprete Adriano Junio, Hornano. p. 754. cum ejusdem castigationibus adjunctis ad libri calcem. p. 767.
6. *Oribasii* Sardiani Synopseos ad Eustathium filium libri IX. interprete Joanne Baptista Rasario, Novariensi Medico ad Cosmum Medicem ex edit Veneta Anni MDLIII. p. 1. cum Rasarii castigationibus. p. 679. seq.
   Ejusd. de laqueis sive fasciis ad vulnera obliganda ex Heracle. p. 154. & de machinamentis chirurgicis ex Heliodoro aliisque, p. 161. Vido Vidio, Florentino interprete.
   Ejusdem Medicinalium collectorum ad Imp. Julianum (ex LXX.)

superstites libri XIV. decimus quintus item sed in fine mutilus, cum vigesimo quarto & vigesimo quinto, quibus de humani corporis partibus disseritur. Interprete Jo. Baptista Rasario. pag. 205.

Ejusdem ad Eunapium libri IV. primus euporiston sive de remediis facile parabilibus. p. 574. secundus de facultate simplicium. p. 592. tertius de morborum. p. 618. quartus de locorum affectorum curatione. pag. 640. eodem Rasario interprete.

7. *Sexti* Platonici de Medicina ex animalibus libri duo ex versione Gabrielis Humelbergii. p. 684.

8. Medici Latini: a) Aurelii Cornelii Celsi de re Medica libri octo, operis ab eo scripti de artibus * pars sexta. p. 1. b) Scribonii Largi liber compositionum Medicinæ ad C. Julium Callistum. p. 187. c) Marcelli viri inlustris ex magno officio Theodosii senioris liber de Medicamentis, ex editione Jani Cornarii. p. 240. præmissis de qualitate & observatione Medicinæ Epistolis 1) Largii Designatiani ad filios, 2) Hippocratis ** ad Antiochum Regem, 3) Hippocratis sive Antonii Musæ potius ad Mæcenatem, 4) Plinii Secundi ad amicos. 4) Cornelii Celsi sive Scribonii Largi potius ad C. Julium Callistum. 5) Cornelii Celsi ad Publium Natalem, & 6) Vindiciani Comitis Archiatrorum ad Valentinianum Imp. Versus LXXV. hexametros, quibus liber Marcelli clauditur, non Sereni Sammonici, ut alibi visum mihi fuit, sed ipsius Marcelli utique esse, argumentis

* Ita quidem Henricus Stephanus, ut videtur ex MSto Codice, nisi in illo numerum sextum reperiens, quod de libris intelligendum erat, de partibus operis Stephanus præter rem accepit. Sane libri quinque de agricultura libros octo Celsi de re Medica antecesserunt. Totum corpus disciplinæ rusticæ quinque libris complexum esse Celsum testis locuples est Columella libro & capite primo. Jam his à Celso subjectos fuisse, quos de arte Medica scripsit, videtur suadere exordium horum, quod incipit his verbis: *Ut alimenta sanis corporibus agricultura, sic sanitatem ægris Medicina promittit.* His accedit, quod in erudita Epistola Medici Patavini celeberrimi, Jo. Baptistæ Morgagni ad V. C. Jo. Baptistam Vulpium de Celsi & Sereni Sammonici editionibus & interpretibus edita Hagæ Comitis 1723. 4. video p. 40. notari, quod in codice Celsi membranaceo Forolivinensi Alexandri Paduani ad calcem libri IV. subsignatum legitur: *Artium Aurelii Celsi liber nonus, idem Medicinæ liber quartus incipit feliciter.*

** Dioclis ad Antigonum. infra, §. 4.

mentis probabilibus facile persuadebit lectori vir humanissimus atque eruditissimus Jo. Baptista ** Morgagnus. d) Q. Sereni Sammonici de Medicina præcepta saluberrima, versibus hexametris. p. 415. e) Q. Rhemnii Fannii, sive Remi Favini Palæmonis de ponderibus & mensuris liber, itidem hexametris versibus. p. 432. Sammonico & Q. Rhemnio additæ sunt in margine variæ lectiones.

9. *Actuarii*, Zachariæ F. de spiritu animali libri duo ad Josephum Racendytam: Julio Alexandrino, Tridentino interprete. p. 1.
   Ejusdem libri VII. de urinis, ex versione Ambrosii Leonis, Nolani per Jacobum Gopylum recensita. p. 42.
   Ejusd. de methodo medendi, libri VI. interprete Cornelio Henrico Mathisio, Brugensi, p. 139. cum paucis ejusdem annotationibus. p. 334. seq.

10. *Nicolai* myrepsi Alexandrini opus de compositione medicamentorum in sectiones XLVIII. digestum, interprete Leonhardo Fuchsio, Medico Tubingensi, cum ejusdem annotationibus. p. 353.

11. *Incerti auctoris* de podagra libellus, è Græco sermone in Latinum versus à Marco Musuro. p. 835.

12. *Aetii* Amideni contractæ ex veteribus Medicinæ tetrabibli quatuor, sive libri XVI. interprete Jano Cornario, p. 1.

13. *Philareti* de pulsuum differentia libellus, Albano Torino Vitodurensi interprete. p. 834.

14. *Theophili* de exacta retrimentorum vesicæ cognitione libellus, interprete eodem Torino. p. 851.

Post indicem locupletissimum denique clauditur hoc opus locis Hippocratis quos Celsus Latine expressit, addita ejus interpretatione.

III. Ex his scriptoribus dicendi adhuc mihi restant Paulus Ægineta, Alexander Trallianus, Actuarius, Sextus, Theophilus, Philaretus & Anonymus de podagra.

PAULUS à patria Ægina insula dictus *Ægineta*, a) in MSto Codice

** In laudata Epistola pag. 91. seq.

a) Stephanus Byz. notat patronymicum ab Ægina insula Straboni esse Αἰγινεύς, vulgari autem usu, ὡς οἱ πολλοί, Αἰγινήτης. In numis apud Holsten. ΑΙΓΕΙΝΗΤΩΝ.

dice Bibliothecæ Segvierianæ b) (hodie Coislinianæ) περιοδευτής, h. e. qui obeundis ægrotorum decumbentium ædibus Medicinam c) faceret: in aliis apud Labbeum d) Paulus ἰατρογραφιστής. Claruit post medium sæculi à CHristo nato septimi, tempore Constantini Pogonati, ut testatur Gregorius Abulpharajus, Medicus Malatiensis in historia dynastiarum p. 114. *E medicis autem, qui hoc tempore floruerunt, fuit* Paulus Ægineta *Medicus sua ætate celebris: insigniter autem peritus fuit in mulierum morbis, multumque illis curæ impendit. Convenire ipsum solebant obstetrices, & eum de rebus, quæ mulieribus post partum acciderent consulere, quibus respondere dignabatur & quid facerent, in iis, de quibus quæsierant, indicare, unde eum* alkawabeli (h. e. obstetricium) *appellarunt. Scripsit librum in Medicina, in novem* e) *distinctum tractatus, quem transtulit* (in Arabicum sermonem) *Honain* f) *Ebn Isaak: & librum de affectibus mulierum.* Falluntur adeo Bibliothecarum Medicarum scriptores, qui Paulum referunt ad Theodosii junioris tempora A. C. 420. vel Renatus Moreau ad A. C. 380. Meminit ejus etiam Suidas: Παῦλος Αἰγινήτης ἰατρός. ἔγραψεν ἰατρικὰ βιβλία διάφορα. Citatur à Matthæo Silvatico in pandectis Medicinæ, à Joanne Serapione, apud quem corrupte Paulus Alagenitus vocatur tractatu 7. cap. 9. aliisque junioribus. Christianum fuisse libenter assentior Caspari Barthio hoc in Adversariis affirmanti, licet argumentum ille nullum addiderit, & ab ætate petitum fortasse non adeo possit firmum atque omni exceptione majus videri.

Hoc

b) Montfaucon. Bibl. Coislinian. p. 225.

c) Vide Menagii amœnitates juris c. 35.

d) Labbeus Bibl. nov. MSS. p. 126. ubi memorat ejus de fracturis, de lethiferis pharmacis & de colica affectione: nec non antiballomenna sive de succedaneis medicamentis, & de ponderibus ac mensuris ac chirurgica quædam, quæ omnia ex libris, quos editos habemus, excerpta sunt apospasmatia.

e) In editis sunt tantummodo septem. Sed videntur Arabes librum sextum & septimum, qui prioribus longe prolixiores sunt, unumquemque in binos distinxisse.

f) De hoc Honaino, qui Joannis Mesuæ discipulus, circa A. 260. Hegiræ (CHristi 873.) claruit, quique præter Æginetam etiam Hippocratis & Galeni plura, nec non Euclidem Arabice vertit & Almagestum Ptolemæi, vide Herbeloti Bibl. Orientalem p. 456. Ex hac Arabica Æginetæ versione profluxisse videtur barbara vetus Latina versio, quam memorat Jo. Georgius Schenckius in Bibl. Medica pag. 433. falliturque in Pandectis Brandenburgicis Christophorus Hendreichius, qui Torinianam pro illa barbara venditat.

Hoc quod dixi insigne *artis Medicæ compendium* exhibent, qui exstant ejus *libri VII.* collecti ex antiquioribus Medicis, Galeno imprimis, Aëtio* Alexandro Tralliano & Oribasio. Libro *primo* hygiines institutionem sive ὑποτύπωσιν & præcepta de valetudine conservanda tradit. Libro *secundo* & *tertio* de morbis internis: *quarto* & *quinto* de venenis, morsibus, ictibus, læsionibusque & malis externis corpus afficientibus: *sexto* præclarissimo, totam chirurgicam disciplinam: *septimo* denique materiam medicam ordine alphabetico & de simplicibus ac compositis medicamentis, de antidotis, smegmatis, emplastris, de medicamentis succedaneis & de mensuris ac ponderibus. Ac morborum quidem omnis generis dignotiones causas & curationes ait se satis explicate fuisse complexum, τὸ δὲ παρὸν σύγγραμμα διαγνώσεις τε καὶ αἰτίας καὶ θεραπείας ἁπάντων περιέχει τῶν νοσημάτων, ὁμοιομερῶν, ὀργανικῶν, ἐν λύσει συνεχείας θεωρουμένων. οὐ κεφαλαιωδῶς μόνον ἀλλὰ καὶ κατὰ τὸ ἐγχωροῦν πλάτος. πρὸ δέγε τούτων τὴν ὑγιεινὴν ἅπασαν ἐξεθέμεθα δίαιταν. ἔσχατον δὲ τὸν περὶ ἁπλῶν τε καὶ συνθέτων φαρμάκων ἐποιησάμεθα λόγον.

Prodierunt primum *Græce* ex ædibus Aldi & Andreæ Asulani soceri, A. 1528. fol. Præmittitur operi hoc distichon jambicum:

Παύλου πόνον με γνῶθι τῆς γῆς τὸ πλέον
Διαδραμόντος, φύντος ἐκ γῆς Αἰγίνης.

Hujus editionis Codicem nactus sum à capite ad calcem emendatum & suppletum è MS. Fuit is olim V. C. Marquardi Gudii: & ante eum Ælii Everhardi Vorstii, ad quem è testamento Josephi Scaligeri pervenerat.

Altera editio Græca, melior, Basileensis ex officina Andreæ Cratandri 1538. ** fol. debetur *Hieronymo Gemusæo*, qui in Epistola præfixa ad Philippum Cossejum, Constantiæ Galliarum Episcopum, ita profitetur hunc se scriptorem instaurasse, οὐ λέγω, inquit, μεγαλοπρεπῶς οὐδὲ τραγικῶς, ἀλλ' ἁπλούστερον καὶ ἀληθέστερον φράσω, *ut si conferatur cum priore editione, dici profecto id posset, quod est apud Poëtam: quantum mutatus ab illo est.* Etiam titulus voluminis præ se fert, illud *collatione vetustissimorum exemplarium magna fide ac diligentia*

* Non minus frequenter Aëtii quam Galeni verba sequi Paulum, notat Cornarius, dolabell. in lib. 1. c. 58. seq. lib. 2. c. 20. 36. seq. &c.

** In Catalogo Bibl. Bodlejanæ hæc editio perperam traditur lucem vidisse in forma quarta.

gentia emendatum & restitutum, nec non aliquot locis auctum: ut hic liber plane nunc primum è tenebris erutus in lucem prodiisse dici possit. Ad calcem voluminis extant quædam editoris Gemusæi notæ, in quibus loca complura Pauli emendata, & interpretum notati errores. Diligentissime autem testatur se consuluisse veterem Codicem, quem communicavit secum Joannes Ruellius, & quo Copus pridem usus fuisset: cæteros Codices tantum adhibuisse, *quoties id exigeret locus aut varius, aut difficilis, aut alioqui saucius. In paucis usi sumus conjectura, ita tamen, ut omnibus oporteat placere, quæ affirmavimus.* Video tamen ex lectionibus marginum Codicis, quem dixi Gudiani, non pauca etiam in hac Basileensi editione meliora & integriora dari posse. Eamque dum Paulum studet emendare, vitiosius interdum quædam expressisse notat Cornarius ad lib. 3. c. 20. 30. lib. 6. c. 9. &c.

Latine ex versione *Albani Torini*, Vitodurensis Helvetii, omisso sexto libro, Basil. 1532. atque ex nova recognitione, additis etiam notis, quibus versionis suæ reddit rationem. ibid. 1534. 4. qua in editione enchiridii totius Medicinæ sextus etiam liber accessit, sicut etiam in tertia, quartaque, Basil. 1546. 1555. 8. apud Jo. Oporinum. Ejusdem Torini Epistola Apologetica ad Andernacum cum versionis ejus reprehensione, Græcorum vero Æginetæ locorum plurium emendatione ex Christophori Oroscii, Hispani observationibus. ibid. 1539. 8. Hujus *Christophori Oroscii* sive *de * Horozco* castigationes in interpretes Pauli Æginetæ Torinum & Gvinterium prodierant Venet. 1536. fol.

Ex versione *Joannis Gvinterii Andernaci*, qui Joannis Lascaris antiquo exemplari, alteroque Ruellii, & aliis insuper Codicibus MSS. Pauli & antiquissimo Oribasii volumine litteris Longobardicis ** scripto usum se profitetur, interpretationem suam & præmissas operi notas dicavit Joanni Bellajo, præsuli Parisiensi, nitideque curavit excudi Paris. 1532. fol. typis Simonis Colinei, recusam Coloniæ 1534. fol. apud Joannem Soterem, (& ex *Remberti Dodonai* recognitione, *** A. 1546.) atque additis notis *Jac. Goupyli* Lugd. apud Rovil-

* Male Roscius dicitur in Catalogo Bibl. Bigotianæ pag. 32. & in Heinsianæ pag. 164. Croscius.

** Veterem Latinam Oribasii versionem, non Græcum Codicem his verbis designat Andernacus, quod ex notis etiam ejus in Æginetam est perspicuum.

*** Franciscus Sweertius Bibl. Belgic. p. 656. Anton. Teisserius elog. Thuan. T. 3. 354.

illium 1551. & 1563. 1589. 8. in qua postrema editione præter notas Jani Cornarii, accesserunt & *Jacobi Dalechampii* Scholia, quæ lucem viderant Lugd. apud Guil. Rovillium 1567. 8.

Ex interpretatione *Jani Cornarii*, adjunctis dolabellarum sive castigationum libris septem dedolata, ut ait eruditus auctor, ac lævigata. Basileæ * 1556. fol. ex officina Johannis Hervagii: & cum iisdem notis sive dolabellis in præclaro Medicorum principum opere, apud Henricum Stephanum. 1567. fol. In hisce dolabellis Cornarius lib. 2. cap. 16. sperare jubet editionem Galeni totius Latinam à se factam, & c. 54. emblemata in Dioscoridem, & lib. 3. c. 42. &c.

Joannis Baptistæ Camütii editas in Æginetam castigationes memorat Jo. Georgius Schenckius, Bibl. Medicæ p. 433.

De ratione victus præcepta salubria *Gvilelmo Copo* interprete, ex libro Æginetæ primo, Parisl. 1512. 4. apud Henr. Stephanum, & 1527. *Sebastiani Austrii Rubenaquensis* explanationem in Æginetæ præcepta de valetudine tuenda, Argentorat. 1538. 4.

De simplicibus Medicamentis, ex libro septimo Æginetæ, interprete *Othone Brunsfeldio* Argentorat. 1531. 8. addito apospasmatio de ratione victus ex laudata Copi interpretatione.

Paulus Ægineta de alimentorum facultatibus cum Apicio & Platinæ de tuenda valetudine Basil. 1541. Lugd. 1541. 8.

Librum sextum Æginetæ interpretatus est Latine *Jo Bernardus Felicianus* A. 1533. Gallice *Jacobus Dalechampius*, commentariosque addidit, quibus vetus ac recens Chirurgia illustratur. *Bartholomæi Maggii* in eundem sextum librum commentarios sed ineditos memorat Jo. Georgius Schenckius.

Excerpta de balneis. Latine in collectione Veneta de balneis pag. 487.

De febribus, itidem Latine, in opere Venetô de febribus pag. 39.

De crisi & diebus decretoriis, cum Actuario Basil. 1529. 8.

Nicolaus Rorarius, Medicus Utinensis, Venet. 1566. 8. edidit contradictiones, dubia & paradoxa in libros Hippocratis, Celsi, Galeni, Aëtii, *Æginetæ* & Avicennæ, cum eorundem conciliationibus: quo in scripto loca Æginetæ octo ad examen revocat, p. 560–573.

* In Catalogo Bibl. Heinsianæ pag. 157. hæc editio perperam traditur esse Græco-Latina.

Capitum distinctiones titulique ab ipso sunt scriptore, ut patet ex lib. VII. c. 18. & lib. 2. c. 26. πλατυκωτέραν δὲ τὴν ἴασιν εὑρήσεις τούτων ἐν τῷ περὶ ῥίγους ἀμέτρου καὶ ψύξεως κεφαλαίῳ με. Et tractationem de compositis medicamentis ultimi libri locum occupare testatur lib. 3. c. 37. citat etiam librum quartum VI. 83. Primum III. 37. Alexandriæ se versatum narrat lib. 4. c. 49.

IV. INDEX SCRIPTORUM,

compositus à me ad numeros librorum capitumque.

Basilii

Pelops

Pelops Medicus. l. 3. c. 20.
Philagrii epithema. lib. 3. c. 46. malagma. VII. 18. apomeli ex Philagrio. VII. 15.
Philippi paſtillus. lib. 3. c. 42. lib. 7. c. 12.
Philonis antidotus. lib. 3. c. 45. 46. lib. 7. c. 11.
Philoxeni compoſitum. lib. 3. c. 32. lib. 7. c. 11.
Polles. IV. 16.
Polyidæ ſigillum. lib. 3. c. 40. paſtillus. IV. 25. 51. VII. 12.
Poſidonius. VII. 20. 22.
Procli antidotus podagrica. VII. 11.

Rhetorum σύντομα καὶ συνέκδημα δικανικὰ συντάγματα, ἐν οἷς ἁπάντων ἐμφέρεται τῶν νομων τὰ κεφάλαια πρὸς τὸ τῆς χρείας ἕτοιμον. præf. libri 1.
Rufus. lib. 2. c. 36. lib. 3. c. 22. V. 3. Rufi hiera. VII. 8.

Sarapionis emplaſtrum. lib. 3. c. 64. IV. 25. VII. 17.
Soranus. IV. ult. VI. 98.
Syri. VII. 3. p. 634.

Telephia ulcera. IV. 46.
Thaidis ceratum. lib. 3. c. 25.
Themiſon decimo Epiſtolarum libro. lib. 3. c. 15.
ἡ Θεοδώρητος antidotus. libr. 3. c. 46. 50. l. 7. c. 11. Θεοδότιον collyrium. VII. 16.
Timocrates. VII. 17. p. 683.
Titianus peſſus. VII. 24.
Tonſoris malagma τὸ τοῦ κουρέως. lib. 3. c. 49. lib. 7. c. 18.

Zopyrium medicamentum. lib. 7. c. 11.
Zoſimi unguentum. lib. 7. c. 21. VII. 19.

IV. DIOCLES Caryſtius, ex Caryſto Euboeæ, nomen inter Medicos celeberrimum, cujus hoc loco facienda à me mentio eſt, quoniam Epiſtolam ejus προφυλακτικὴν ſive de conſervanda valetudine ad Antigonum Regem ſervavit Paulus Ægineta lib. 1. capite ult. Atque ὑγιεινὰ παραγγέλματα ad Antigonum Regem compoſuiſſe, teſtis etiam hippiatricorum ſcriptor lib. 2. c. 97. ἐνέτυχόν ποτε συγγράμματι Διοκλέους δοκιμωτάτῳ,

ζάτῳ, προσφωνοῦντος ἑνὶ τῶν βασιλέων, Ἀντιγόνῳ οἶμαι, ὑγιεινὰ παραγγέλματα, οἷς χρώμενός τις εὐδοκιμήσει. Fuit etiam Antigonus Caryſtius ſuppar temporibus Ptolemæi Philadelphi, ſcriptor hiſtoriarum mirabilium, de quo dixi lib. 3. c. 27. §. 8. Sed Antigonus, ad quem Diocles ſcripſit, fuit Rex Macedoniæ Gonatas, cujus ad Zenonem Citieum Epiſtola cum Zenonis reſponſione exſtat apud Laërtium VII. 7. ſeq. Huic enim Antigono optime convenit, quod Diocles non modo eum laudat à ſingulari Philoſophiæ ſtudio, ſed etiam à longævitate, καὶ πλεῖστον χρόνον βεβιωκέναι, regnavit enim per annos XLIV. defunctus circa annum 240. ante natum CHriſtum, unde etiam de ætate Dioclis conſtare poteſt, quem alii male antiquiorem faciunt &, Suidæ fidem habentes, Darii Hiſtaſpis tempore vixiſſe ſcribunt. De aliis hujus Dioclis ſcriptis deperditis Tiraquellus de nobilitate p. 253. Meurſius in Bibl. Græca T. 10. theſauri Gronoviani pag. 1363. Jo. Harduinus ad Plinium T. 1. p. 108. Sunt autem hæc:

Ὑγιεινῶν libri ad Pliſtarchum. Hos citat Athenæus & τὸ πρὸς Πλείσταρχον ὑπόμνημα laudans Dioſcorides. Librum primum etiam Galenus T. 4. edit. Græcæ Baſil. p. 303. 312. Themiſtius Orat. 2. ἔχοι δὲ λέγειν καὶ ὅσα Ἱπποκράτης ὁ Κῷος, καὶ ὅσα Ἐρασίστρατος, καὶ ὅσα Διοκλῆς ἐν τοῖς συγγράμμασι παραγγέλλουσιν ὑπὲρ ὑγείας.

Liber *de paſſionibus, cauſis & curationibus.* Πάθος, αἰτία, θεραπεία. Cœlius Aurelianus pluribus locis, & Galenus T. 3. p. 278. T. 5. p. 301. Librum trigeſimum octavum laudat Octavius Horatianus lib. 4. de phyſica ſcientia ad Euſebium filium, capite de ſemine teſtatus Dioclem hunc *ſectatorem Hippocratis, quem Athenienſes juniorem Hippocratem vocaverunt.* Secundum Hippocrati ætate famaque extitiſſe Dioclem ſcribit etiam Plinius XXVI. 2.

Anatomica. Galen. T. 5. p. 21.

Ἀρχίδαμος. Galen. T. 2. p. 19. 20. 22. 24. 25.

Περὶ τῶν κατ' ἰητρεῖον. Galenus T. 5. p. 661. 667. Erotianus in ἀμβῶν.

Ῥιζοτομικόν. Schol. Nicandri p. 30.

Περὶ πυρῶν. Eutocius in Archimeden de ſphæra, niſi alium Dioclem reſpicit.

Prognoſticus liber. Cœlius Aurelian. lib. IV. Chronicar. paſſ. c. 8.

Περὶ γυναικείων. Galenus T. 5. p. 475.

De egeſtionibus. Cœlius Aurelianus loco laudato.

Περὶ λαχάνων. Galenus T. 5. 649.

Περὶ

Περὶ ἑβδομάδων. Galen. T. 5. p. 649.
Περὶ ἐπιδέσμων. id. T. 5. p. 615.
De febribus liber. Cœlius Aurelian. lib. 1. auctor. morbor. cap. 12.
De alimentorum præparatione, Oribaſ. IV. 3. medicinal. collect.
Περὶ θανασίμων φαρμάκων. Athenæus XV. p. 320.

Denique *ὀψαρτυτικῶν* ſcriptoribus Diocles annumeratur ab eodem Athenæo lib. XII.

Ut autem ad editam ejus ad Antigonum Epiſtolam redeam, parum illa quidem differt ab Epiſtola, quæ *Marcelli* veteris Medici Latini libro de Medicamentis præfigitur ſub nomine *Hippocratis ad Regem Antiochum.*

Cæterum ſub Dioclis nomine, ut Pauli Æginetæ verſiones omittam, etiam *Albano Torino* interprete prodiit cum verſione librorum Alexandri Tralliani, Baſil. 1541. fol.

Latine vertit præterea *Nicolaus Petrejus,* Corcyreus & ad calcem Meletii Philoſophi de natura hominis p. 184. vulgavit Venetiis 1552. 4.

Ex verſione *Antonii Mizaldi* denique Pariſ. 1573. 8. prodiit cum Arnoldi Villanovani conſilio ad Regem Arragonum de ſalubri hortenſium uſu, & variis ejusdem Mizaldi ſcriptis de Sena herba, de artificioſa comparatione hortenſium fructuum, olerum, uvarum, hortoque Medico. Et ad Scholæ Salernitanæ calcem Francof. 1612. 12. atque Hagæ Comitis 1683. 12. p. 462.

Græce & Latine exſtat ad calcem Syllogarum Phyſicarum Michaëlis Neandri. Lipſ. 1591. 8. T. 2. p. 451. Quoniam autem brevis eſt nec contemnenda, rariusque Græce obvia, eam hoc loco cum Mizaldi verſione ſubjungere juvat.

ΔΙΟΚΛΗ͂Σ ἈΝΤΙΓΌΝΩ, ΒΑΣΙΛΕΪ͂.

I.

Ἐπειδή σοι συμβαίνει μουσικώτατῳ πάντων βασιλέων γεγονέναι, καὶ πλεῖστον χρόνον βεβιωκέναι, φιλοσοφίας τε πάσης ἔμπειρον ὄντα τυγχάνειν, καὶ τοῖς μαθηματικοῖς πρωταγωνιστεῖν.

DIOCLES
ANTIGONO Regi
ſalutem.

I.

Quoniam ſumma tibi inter omnes Reges, ANTIGONE, comparata eſt eruditio, & jam ſenilis procedit ætas, univerſæque Philoſophiæ ac Mathematicarum non vulgaris tribuitur cognitio, quibus ſingulis

νιστήν. ὑπολαμβάνων βασιλικὴν καὶ οἰκεῖαν εἶναι τὴν φιλοσοφίαν, τὴν περὶ τῶν ὑγιεινῶν ἀκοήν τε καὶ θεωρίαν, γέγραφά σοι πόθεν αἱ νόσοι τοῖς ἀνθρώποις συνίστανται, καὶ τίνων προγενομένων σημείων, καὶ πῶς ἄν τις αὐτοῖς βοηθῶν ἐπιτυγχάνοι. οὔτε γὰρ χειμὼν ἐν τῷ οὐρανῷ συσταίη ποτὲ μὴ οὐχὶ σημείων τινῶν προγενομένων, οἷσπερ παρακολουθοῦσιν οἱ ναυτικοὶ, καὶ οἱ πολύπειροι τῶν ἀνθρώπων. οὔτε πάθος ἐν ἀνθρώπου φύσει συσταίη ποτὲ μὴ οὐχὶ σημείου τινὸς προγενομένου. σὺ δὲ πεισθεὶς τοῖς ὑφ' ἡμῶν λεγομένοις, παρακολουθήσεις τῇ ἀκριβείᾳ τῇ περὶ αὐτῶν. Διαιρούμεθα δὴ τὸ σωμάτιον τοῦ ἀνθρώπου εἰς μέρη τέσσαρα, κεφαλὴν, θώρακα, κοιλίαν, κύστιν.

gulis clariſſimus haberis, & palmam aliis longe præripis: Ego regiam quoque & familiarem tibi eſſe debere exiſtimans eam philoſophiæ partem, quæ ad tuendam ſanitatem pertinet, idcirco tuæ Majeſtati hac noſtra Epiſtola paucis complecti volui, undenam infirmitates hominibus contingant: & quibus indiciis præcedentibus augurentur, quibusve præſidiis oportune eis proſpiciatur. Quemadmodum enim ſigna quædam minime obſcura, cœli tempeſtatem fere ſemper præveniunt, quibus nautæ, & alii rerum naturæ periti, quid faciendum ſit, ut tutiores evadant, facile colligunt: ſic nullus præter naturam affectus homines corripit, niſi certis præcurrentibus ſignis ille indicatus fuerit. Tu itaque noſtris ea de re præceptiunculis admonitus illas ad unguem obſervare minime dedignaberis. Diſtribuimus humanum corpus in partes quatuor: Caput, Thoracem, Ventrem & Veſicam.

II. Ἐπειδὰν γὰρ μέλλῃ πάθος περὶ τὴν κεφαλὴν ἐπιπλεῖον συνίστασθαι, προσημαίνειν εἴωθεν σκοτόδινος, καὶ ἀλγηδὼν κεφαλῆς, καὶ βάρος ἐν ταῖς ὀφρύσιν, ἦχοι ὤτων, νυγμοὶ κροτάφων. οἱ ὀφθαλμοὶ τὸ πρωὶ δακρύουσι μετὰ τοῦ ἀμβλυώσσειν, καὶ ὀσφραίνεται οὐδενός. τὰ οὖλα τῶν ὀδόντων μετέωρα γίγνεται. ὅταν

οὖν

II. Cum itaque morbus quiſpiam caput præhenſurus eſt, certa præſagia & ſigna illum magna ex parte ſolent prædicere. Cujusmodi ſunt capitis ad ſupercilia usque gravitas, aurium murmurans ſonitus, & temporum pulſatio. Mane lachrymantur oculi & caligant: hebetatur odoratus, ac gingivæ intumeſcunt. Itaque dum ejusmodi præſagiorum

& ſi-

οὖν τοιοῦτόν τι προσημαίνῃ, τὴν κεφαλὴν δεῖ καθαίρεσθαι, φαρμάκῳ μὲν μηδενί. λαβὼν δὲ ὑσσώπου ἢ ὀριγάνου τὰς κεφαλὰς, τρίψας καὶ ἀναζέσας ἐν χυτριδίῳ μετὰ γλυκέως ἢ ἑψήματος ἡμικοτυλίου, οὕτως νῆστις ἀπορροφῶν διακλύζου τὸ στόμα, καὶ ἀναγαργαρίζων ἀπορευμάτιζε. ταύτης οὐκ ἔστιν ἐλαφροτέρα θεραπεία τῶν περὶ τὴν κεφαλὴν παθῶν. ἄριστον δὲ καὶ τὸ σίνηπι διειμένον μελικράτῳ θερμῷ. τοῦτο νῆστις ἀπορροφῶν, ἀναγαργαρίζου καὶ ἀπορεύματιζε. δεῖ δὲ προθερμαίνειν τὴν κεφαλὴν, συσκεπάσαντα ὅπως τακὲν τὸ φλέγμα, εὐκόπως ἐπακούσῃ πρὸς τὴν ἐκροήν. τοῖς δὲ ἀμελοῦσι τῶν τοιούτων σημείων τάδε εἴωθεν ἐπιγίγνεσθαι τὰ ἀρρωστήματα. ὀφθαλμίαι, ἀπογλαυκώσεις, τὰ ὦτα ῥήγνυνται, χοιράδες ἐν τῷ τραχήλῳ γίνονται, ἐγκεφάλου σφακελισμός, κόρυζα, συνάγχη νύκτωρ, τερηδόνες, σταφυλὴ, τριχῶν μάδησις, ἕλκωσις κεφαλῆς, ὀδόντων πόνος.

& signorum quippiam animadverteris, caput confestim repurgandum esse judicato, nullis, inquam, pharmacorum præsidiis, verum, sumptis hysopi, vel origani summitatibus tritis, & in ollula ebullitis cum passo vel juris semisextario, quibus os jejunum collues: &, quoad pituita educatur, gargarizabis. Hoc sane morborum capitis facillimum est remedium. Saluberrimum quoque fuerit decocto sinapi in aqua mulsa & calente præmacerati, jejunum os itidem colluere, & gargarizando humorem è capite deducere. Oportet autem caput ipsum antea perblande fricare, & tegumento quopiam calefacere: ut liquefacta pituita sublato obstaculo, melius fluere possit. Quisquis prævisa signa & posita remedia neglexerit, se morbis istis oportunum fore certo sciat: nempe ophthalmiæ glaucomati, aurium dolori, strumis in cervice, tabi cerebri, & sphacelismo, coricæ, raucedini, anginæ nocturnæ, lapsui uvulæ, capillorum defluvio, ulcusculis capitis & dentium cruciatui.

III. Ὅταν δέ τι περὶ τὸν θώρακα μέλλῃ γενέσθαι, τούτων τι προσημαίνειν εἴωθεν. ἱδρὼς ἐπιγίγνεται εἰς ὅλον τὸ σῶμα, καὶ τὸν θώρακα, καὶ τὴν γλῶτταν παχεῖαν ἔχειν. πτύειν ἁλυκὰ, ἢ πικρὰ, ἢ χολώδη. ὑπὸ τὰς πλευρὰς ἢ ὠμοπλάτας, ἀλγήματα

III. Quando vero mali quidpiam thorax passurus est, his præsagitur & præsignificatur notis. Sudor quidem per corpus undique diffluit: sed omnium maxime ad thoracis regionem. Lingua crassescit, & salsa, amara, aut biliosa expuuntur: spontanei dolores in lateribus & scapulis

ματα γίγνεσθαι δίχα προφάσεως. χάσμαι συνεχεῖς. ἀγρυπνίαι. πνιγμοί. δίψος ἐξ ὕπνου. ἀηδῶς ἔχειν τὴν ψυχήν. ψυγμοὶ στήθους καὶ βραχιόνων. χειρῶν τρόμος. βοηθεῖν δὲ δεῖ αὐτοῖς ἐμφρόνως τόνδε τὸν τρόπον. ἐμετοποιείσθω ὡς βέλτιστα ἀπὸ δείπνου ἄνευ πλησμονῆς, ἄνευ φαρμακείας. χρήσιμοι δὲ καὶ οἱ νήστεις ἔμετοι, οὓς καλοῦσι τινὲς συρμαϊσμούς. δεῖ δὲ τὸν μέλλοντα συρμαΐζειν προφαγεῖν ῥαφανίδας λεπτάς, κάρδαμον, εὔζωμον, σίναπι, ἀνδράχνην. εἶτα ἐπιπίοντα ὕδωρ χλιαρὸν, οὕτως ἐμεῖν. τοῖς δὲ καταφρονοῦσι τῶν τοιούτων σημείων, τάδε εἴωθεν ἐπιγίγνεσθαι τὰ ἀρρωστήματα. πλευρῖτις, περιπνευμονία, μελαγχολία, πυρετοὶ ὀξεῖς, φρενῖτις, λήθαργος, καῦσος λυγμώδης.

IV. Ἐπειδὰν δέ τι μέλλῃ περὶ τὴν κοιλίαν πάθος ἐπιπλεῖον συνίστασθαι, τούτων τι προσημαίνει. πρότερον ἡ κοιλία συστρέφεται, καὶ ταράττεται αὐτὴ ἐν ἑαυτῇ. τὰ σιτία καὶ τὰ ποτὰ πικρὰ φαίνεται. γονάτων βάρος. ὀσφῦν μὴ δύνασθαι κάμψαι. πόνοι ὅλου τοῦ σώματος, καὶ δίχα προφάσεως. νάρκη σκε-

citra manifeftam caufam oboriuntur, ofcitationes crebræ fiunt, vigiliæ fatigant, urgent fuffocationes. fitis adeft, & ex fomno labor & animi anxietas, infeftant pectoris anguftiæ, & brachiorum laffitudo, ac manuum tremula affectio. Quibus nec male, nec imprudenter ad hunc fuccurritur modum. Imprimis vomitus haudquaquam crapulofus, à cœna, quoad ejus fieri poteft, proritandus eft ac movendus: fed abfque medicamento. Profunt etiam vomitus ante paftum matutini, & jejuni, à Græcis συρμαϊσμοὶ nuncupati. Quibus igitur hoc pacto vomere placuerit, radiculas tenues, feu raphanos, nafturtium, erucam, finapi, aut portulacam devorent, deinde aqua tepida affatim haufta vomant. Qui dicta præfagia & præfidia negligendo prætermiferint, hos metuant affectus, pleuritidem, peripnevmoniam, melancholiam, febres acutas, phrenitidem, veternum, & cum fingultu faucium ardorem & phlegmonem.

IV. Si quis autem morbus ventrem invafurus eft, his detegitur indiciis. Venter in primis convolvitur, obmurmurat, & perturbatur: efculenta cum poculentis amarorem præ fe ferunt: genuum adeft gravitas, fpinæ, & lumborum rigor inflexilis, cum univerfi corporis laffitudine, citra manifeftam caufam. Ubi hæc figna obfervas, venter, nullo

σκελῶν. πυρέτια μικρά. ὅταν τι τούτων προσημαίνει, τὴν κοιλίαν δεῖ μαλακὴν παρασκευάζειν μετὰ διαίτης, ἄνευ φαρμακείας. ἔστι δὲ πλείω καὶ ἀσφαλῆ, οἷς εἰσι χρώμενος οὐκ ἂν διαμάρτοις. σεῦτλα μελικράτῳ καθηψημένα, σκόροδα ἑφθά, μαλάχη, λάπαθα, λινόζωστις, μελιτώματα. πάντα γὰρ ὑπακτικὰ κοιλίας ἐστίν. ἐὰν δὲ ἐπιτείνῃ τι τῶν σημείων, κνήκου χύλισμα παραμιγνύειν εἰς ἅπαντα τὰ ἑψήματα, ἡδύτερα γάρ ἐστι καὶ ἀκίνδυνα. χρήσιμος δὲ καὶ ἡ λεία κράμβη καθηψημένη ἐν ὕδατι πολλῷ, ταύτης ὁ χυλὸς πινόμενος μετὰ μέλιτος καὶ ἁλός, εἶναι δὲ δεῖ ὡς κοτύλας τέσσαρας. ἢ τῶν ἐρεβίνθων ἢ ὀροβίων καθηψημένων τὸ ὕδωρ πινόμενον, τὸν αὐτὸν τρόπον ποιεῖ νήστει. τοῖς δὲ ἀμελοῦσι τῶν τοιούτων σημείων, τάδε εἴωθεν γίγνεσθαι τὰ πάθη. κοιλίας διάρροια, δυσεντερία, λειεντερία, εἰλεός, ἰσχιὰς, πυρετὸς τριταῖος, ποδάγρα, ἀποπληξία, αἱμοῤῥοΐδες, ἀρθρῖτις.

V. Ὅταν δέ τι μέλλῃ πάθος περὶ τὴν κύστιν ἐπὶ πλέον συνίστασθαι, τάδε προσημαίνειν εἴωθεν. ἀπὸ σιτίων ὀλίγων πλήρη δοκεῖν εἶναι, φῦσαι, ἐρυγαί, ἄχροιαι ὅλου τοῦ σώματος, ὕπνοι βα-

nullo quidem medicamento, sed victus ratione emolliendus ac lubricandus est. Nam & melius, & longe tutius est iis uti, quibus non facile potest delinqui. Ex horum classe & numero sunt beta, aqua mulsa incocta, allia elixa, malva, rumex, mercurialis, & omnia melle condita, cuncta enim hæc alvi excrementa clementer ac benigne dejiciunt. Quod si præsagiorum quidpiam magis atque magis intendatur, cnici seu cartami liquorem omnibus decoctis infundes, nam is & suavior & tutior est. Utilis etiam fuerit lævis brassica, multa aqua elixata. Hujus etenim jusculum heminæ dimidiæ, seu unciarum quinque mensura cum melle & sale haustum, summe juvabit, perinde atque cicerum decoctum jejuno stomacho eadem mensura potum, nam eundem habet effectum. Hæc signa & auxilia parvipendentibus affectiones istæ sæpenumero succedere solent, diarrhœa, dysenteria, lienteria, volvulus, coxarius morbus seu ischias, tertiana febris, podagra, apoplexia, hæmorrhoïdes, & articularis cruciatus.

V. Quando autem vesicæ mali aliquid imminet, his indiciis dignoscitur. Post exiguum cibum plenitudo infestare deprehenditur: oboriuntur flatus & inflationes, ructus & pallor universi corporis. Somni adsunt graves, urinæ tenues, aquosæ.

 & æger-

βαρεῖς, καὶ τὰ οὖρα πελιὰ καὶ μόλις ἐμπορευόμενα, οἰδήματα περὶ τὰ αἰδοῖα γίγνονται. ὅταν οὖν τοιοῦτόν τι προσημαίνῃ, βοηθεῖν δεῖ τοῖς διουρητικοῖς ἀρώμασιν ἀσφαλέστατα. ἔστι δὲ μαράθρων καὶ σελίνων· τὰς ῥίζας ἀποβρέχειν ἐν οἴνῳ λευκῷ εὐώδει, τοῦτο πίνειν ἑκάστης ἡμέρας νῆστιν πρωῒ κυάθους δύο μεθ᾽ ὕδατος δαύκου, σμύρνης, ἐλαινίου, ὅ τι ἂν ἔχεις τῶν τοιούτων, ἅπαντα γὰρ ὠφελεῖ. καὶ τῶν ἐρεβίνθων τῶν ἀποβεβρεγμένων τὸ ὕδωρ πινόμενον μετ᾽ οἴνου τὸν αὐτὸν τρόπον. τοῖς δὲ ἀμελοῦσι τῶν τοιούτων σημείων, τάδε εἴωθεν ἐπιγίγνεσθαι. ὕδρωψ, σπλὴν μέγας, ἥπατος πόνος, λιθίασις, νεφρῖτις, στραγγουρία, πλησμὸς κοιλίας. ἐφ᾽ ἁπάντων δὲ τῶν τοιούτων σημείων, τοῖς μὲν νηπίοις, ἠπίους καὶ τὰς θεραπείας προσάγειν. τοῖς δὲ μείζοσιν, ἐνεργεστέρας. γέγραφα δέ σοι καὶ περὶ τῶν τροπῶν τῶν εἰς τὸν ἐνιαυτὸν, ἐν αἷς ἕκαστα γίγνεται. τίνα σε δεῖ προσφέρεσθαι, καὶ τίνων ἀπέχεσθαι. ἄρξομαι δὲ ἀπὸ τροπῶν χειμερινῶν.

VI. Τροπὴ χειμερινή. αὕτη ἡ ὥρα αὔξει

& ægerrime stillantes, nec non circa pudenda bubones, vel œdemata. Ubi sese proferent ejusmodi signa & præsagia, auxiliis lotia impellentibus & promoventibus, opportune succurrendum erit. Id quod sine periculo præstabunt apii & fœniculi radices, in vino albo, tenui & odorato, maceratæ & decoctæ: modo cyathi duo jusculi, seu unciæ tres quotidie exhibeantur, mane nimirum & vesperi, cum aqua dauci, smirnii, vel enulæ campanæ: quodcunque horum ad manum fuerit, nam æque singula prosunt. Cicerum quoque præmaceratorum & coctorum aquam, si cum vino biberit ægrotans, idem prorsus consequetur. Qui vero scripta signa & auxilia imprudenter neglexerit, à sequentibus morbis sibi metuat: Nimirum ab hydrope, lienis tumore, hepatis dolore, lithiasi, nephritide, stranguria, colico cruciatu & torminibus. Cæterum, in omnibus signis & malis, quæ hactenus proposuimus, infantibus quidem junioribus, clementiora medicamenta, grandioribus vero, & natu majoribus, validiora ac efficaciora exhibere conveniet. Cæterum, quoniam statis anni temporibus certi quidam morbi ingruere solent, quæ in singulis alimenta tibi sumenda fugiendave sint, paucis exequar, auspicatus à solstitio hyberno.

VI. Solstitium itaque hyemale usque

αὔξει ἐν ἀνθρώποις καταῤῥοῦν, ὑγρασίαν, ἕως ἰσημερίας ἐαρινῆς. δεῖ οὖν προσφέρεσθαι τὰ θερμότερα, καὶ ἀκρατέστερον πίνειν, καὶ ἀκρατοποτεῖν, καὶ ἀπὸ τοῦ ὀριγάνου πίνειν, καὶ συνουσιάζειν. εἰσὶ δὲ εἰς ἰσημερίαν ἡμέραι ϟ΄.

VII. Ἡ ἰσημερία ἐαρινή. αὕτη ἡ ὥρα αὔξει ἐν ἀνθρώποις φλέγμα, καὶ τοῦτο γλυκεῖς ἰχῶρας τοῦ αἵματος ἕως πλειάδος ἐπιτολῆς. χρῶ τοῖς ὀπωδεστάτοις καὶ δριμέσι, καὶ φιλοπόνει. καὶ συνουσίαζε. εἰσὶ δὲ εἰς πλειάδος ἐπιτολὴν, ἡμέραι μϛ΄.

VIII. Πλειάδος ἐπιτολή. αὕτη ἡ ὥρα αὔξει ἐν ἀνθρώποις χολὴν πικράν, καὶ οὕτως πικροὺς ἰχῶρας, ἕως θερινῶν τροπῶν. χρῶ τοῖς γλυκέσι πᾶσι, κοιλίας λυτικοῖς, καὶ ὡς ἐλάχιστα συνουσίαζε. εἰσὶ δὲ εἰς τροπὰς θερινὰς ἡμέραι με΄.

IX. Τροπαὶ θεριναί. αὕτη ἡ ὥρα αὔξει ἐν ἀνθρώποις χολὴν μέλαιναν, ἕως ἰσημερίας φθινοπωρινῆς. χρῶ οὖν ψυχρῷ, καὶ τοῖς εὐώδεσι πᾶσι. καὶ ὡς ἥκιστα συνουσίαζε, ἢ προσφέρου ἀκακότερον ἢ γέγραπται περὶ τῶν ἀφροδισίων. εἰσὶ δὲ εἰς ἰσημερίαν φθινοπωρινὴν ἡμέραι ϟγ΄.

X. Ἰσημερία φθινοπωρινή. αὕτη ἡ ὥρα αὔξει ἐν ἀνθρώποις φλέγμα, καὶ τὰ λεπτὰ ῥευμάτια. ἕως πλειάδος δύσεως. δεῖ οὖν ἀπορευματίζειν, καὶ

usque ad vernum æquinoctium auget in hominibus destillationes, humiditatesque: ac propterea calidioribus uti cibis, parciore potu, sed meraciore, atque ex origano bibere oportet, nec non Venere uti. Numerantur ad æquinoctium dies nonaginta.

VII. Æquinoctium vernum. Hoc tempore pituita in hominibus crescit, & dulce serum sanguinis usque ad Vergiliarum ortus: eoque tum maxime succosa acriaque assumi debent, corpus exerceri & Venus. Sunt autem adusque Vergiliarum ortum dies sex & quadraginta.

VIII. Vergiliarum exortus. Hoc tempore bilis amara augetur, amarumque serum usque ad æstivum solstitium: dulcia omnia tunc quæ alvum moveant, conveniunt. Venus quam parcissime exercenda. Hinc ad solstitium æstivum dies quinque & quadraginta existunt.

IX. Solstitium æstivum. Hoc anni tempus atram bilem ad usque Æquinoctium autumnale promovet: Quapropter aqua frigida atque odoratis omnibus utendum est, Venus perniciosa, aut innocentius saltem quam de ea præscriptum, adhibeto. Porro sunt ad Æquinoctium autumnale, dies tres & nonaginta.

X. Æquinoctium autumnale. Hæc anni pars pituitæ copiam generat, tenuesque defluxiones, donec Vergiliæ occidant. Convenit igitur tunc

καὶ προσφέρεσθαι δριμύτατα καὶ ὀπωδέστατα. καὶ ἐμετοποιεῖσθαι ὡς ἐλάχιστα, φιλοπονεῖν τι καὶ τοῦ συνουσιάζειν ἀπέχεσθαι. εἰσὶ δὲ εἰς πλειάδος δύσιν ἡμέραι μϛ´.

tunc humores ex capite elicere, atque acerrima maximeque succosa assumere, vomitum rarissime citare, exerceri, atque concubitum vitare. Numerantur ad Vergiliarum occasum, dies sex & quadraginta.

XI. Πλειάδος δύσις. αὕτη ἡ ὥρα αὔξει ἐν ἀνθρώποις φλέγμα ἕως τροπῶν χειμερινῶν. δεῖ οὖν προσφέρεσθαι τὰ στρυφνότατα. καὶ πίνειν οἰνάριον ὡς ἥδιστα. καὶ τοῖς λιπαροῖς χρῆσθαι. καὶ φιλοπονεῖν. εἰσὶ δὲ εἰς τροπὰς χειμερινὰς, ἡμέραι μέ.

XI. Vergiliarum occasus. Hoc tempore pituita ad usque Solstitium hyemale in hominibus redundat, quamobrem acerbissima quæque, vinum suavissimum assumere oportet, pinguibusque uti & exercitari. Sunt autem ad Solstitium hiemale, dies quinque & quadraginta.

Alii Diocles.

Diocles Atheniensis, poëta Comicus, de quo dixi lib. 2. hujus Bibl. c. 22.

Diocles Carystius Rhetor, ex quo Seneca pater in Suasoriis suis & Controversiis.

Diocles Elaites, Alcidamantis (mortis laude clari) pater, quem Musica scripsisse narrat Suidas in Ἀλκιδάμας.

Diocles Grammaticus, cujus somnium refert Artemidorus IV. 72. onirocrit. Alius Diocles Grammaticus & Philosophus ac deinde eremita Christianus, de quo Palladius Lausiaca. p. 144.

Diocles ὁ Μάγνης, Magnesius, cujus ἐπιδρομὴν sive βίους φιλοσόφων laudat Laërtius pluribus locis, vide IV. 19. hujus Bibl. p. 616.

Diocles Peparethius, cujus περὶ Ἡρώων σύνταγμα allegat Plutarchus quæst. Græc. p. 301. Hic inter primos res Romanas tradidit, laudatus olim Fabio Pictori, teste eodem Plutarcho in Romulo pag. 19. 22. Laudat & Festus in *Roma*.

Diocles peripateticus Philosophus, de quo Lucianus Eunucho T. I. p. 842. seq.

Diocles Phliasius, Pythagoreus. Laërt. VIII. 46. Jamblichus de vita Pythag. c. 35.

Dio-

Diocles Rhodius Αἰτωλικῶν ſcriptor, citatus à Plutarcho de flum. Δευτέραν Περσικῶν Dioclis laudat Joſephus, pro quo Freculſus librum *ſecundum de Coloniis*, ut Meurſius obſervavit.
Diocles Sybarita Pythagoreus, eidem Jamblicho laudatus.
Diocles Syracuſanorum legislator, de quo Diodorus Sic. XIII. p. 347.

V. ALEXANDER Trallibus Lydiæ civitate, Phlegontis & aliorum virorum celeberium * patria, Trallianus: iatroſophiſta Paulum Æginetam (qui eum plus ſimplici vice laudat, ejusque ſcriptis uſus eſt) longe ætate anteceſſit, clarus temporibus Juſtiniani Imp. Patrem *Stephanum* ipſe memorat lib. IV. p. 230. ex quo loco Medicinam & ipſum exercuiſſe videtur colligi poſſe. *ἀναγαργάρισμα συνάγχικοῖς, ᾧ ἐχρήσατο Στέφανος ὁ πατήρ μου κἀγώ. gargariſma, angina preſſis ſalutare, quo Stephanus pater meus uſus eſt & ego.* Fratres ipſius laudat & tam inclyta prole beatam prædicat eorum matrem Agathias libro V. Hiſtoriar. pag. 144. *Dioſcorum* Medicum, *Anthemium* ** Mathematicum celeberrimum & Architectum, *Olympium* JCtum & *Metrodorum* Grammaticum. Πατρὶς μὲν ὑπῆρχεν αἱ Τράλλεις ἡ πόλις -- καὶ ἐν τοῖς καλουμένοις γραμματικοῖς ὁ ἀδελφὸς ὁ τούτου (Ἀνθεμίου) Μητρόδωρος. Καὶ μακαρίσαιμι ἂν ἔγωγε αὐτῶν τὴν μητέρα, οὕτω ποικίλης παιδείας ἀνάπλεων γονὴν ἀποκυήσασαν. Τούτω τε γὰρ τὼ ἄνδρε τέτοκε καὶ Ὀλύμπιον, νόμων τε ἀσκήσει καὶ ἀγώνων δικασικῶν ἐμπειρίᾳ προσεσχηκότα. Καὶ πρόσγε ΔΙΟΣΚΟΡΟΝ καὶ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΝ, ἄμφω ἰατρικῆς δαημονεστάτω. Τούτων δὲ Διόσκορος μὲν ἐν τῇ πατρίδι κατεβίω, τὰ ἐκ τῆς τέχνης μάλα εὐστόχως ἐπιδεικνύμενος ἔργα. ἄτερος δὲ ἐν τῇ πρεσβυτίδι Ῥώμῃ κατῴκησεν ἐντιμότατα μετακεκλημένος. Inde Janus Guilielmus in epigrammate, quod legitur T. 3. delic. poëtarum Germanicorum p. 463.

Patria Alexandro Tralles, domus inclyta Roma,
Ars eadem qua fratri medicina fuit.
Ætas, qua Regem venerata eſt Juſtinianum,
Hoc ſatis: ingenium ſcripta operoſa docent.

Itine-

* Strabo XIV. p. 649.
** Anthemio hoc Tralliano & Iſidoro Mileſio uſus Juſtinianus Imp. ad templum celebre S. Sophiæ condendum CPoli A. C. 532. Vide Procopium in Combefiſii manipulo rerum CPol. p. 284. Agathiam lib. V. p. 144 ſeq & è recentioribus Cangii CPolin Chriſtianam lib. III. pag. 11. Anſelmum Bandurium ad Antiquitates CPol. pag. 772. Huic Anthemio Eutocius dedicavit ſuos in Apollonii Conica com-

Itinerum ſuorum ipſe facit mentionem Alexander: in Tuſcia enim verſatum ſe narrat lib. 1. p. 80. in Gallia p. 81. in Hiſpania p. 82. Alius in Lydia Alexander Medicus, & antiquior in Herophili ſchola ſucceſſor Zeuxidis, cognomento φιλαλήθης, cujus Strabo meminit in extremo libri XII. Idem præceptor Demoſthenis Ophthalmici, & Ariſtoxeni Herophilii citatur à Galeno pluribus locis, qui & ejus librum quintum τῶν ἀρεσκόντων ſive placitorum allegat, ut notavi libro IV. pag. 560. Citatur & à Joanne Alexandrino in Galenum de ſectis. Antiquior etiam noſtro fuit Alexander Medicus Peregrini Philoſophi, de quo Lucianus ſub extremum libri de morte Peregrini, T. 2. p. 590. Alius etiam & antiquior noſtro Alexander philoſophus peripateticus Aphrodiſeus, ſub cujus nomine *Problemata* ſæpius edita, Alexandro potius Tralliano tribuenda quibusdam viſa ſunt, ſicut & liber de febribus ad Apollonium, à noſtri libro de febribus (qui eſt in opere ejus duodecimus) longe diverſus, ut dixi libro IV. hujus Bibl. cap. 25. p. 73. & 74.

Exſtat ejus opus Therapevticum, ſive de dignoſcendis & curandis morbis & affectibus corporis humani, diviſum in veteri verſione Latina in libros tres, in editione Torini in libros quinque, in aliis Græcis Latinis & Græco-Latinis editionibus in libros duodecim, lib. 1. de affectibus capitis & cerebri, 2. oculorum, 3. aurium, narium, faciei, dentiumque, 4. de angina, 5. tuſſi, 6. pleuritide, 7. ſanguinis rejectione & affectibus pulmonis, ventriculi ac ſtomachi, 8. jecoris, lienis & aliorum inteſtinorum, 9. de hydrope & affectibus renum, urinæ, ſeminisque, 10. de affectu colico, 11. de podagra & 12. de febribus. Inſtitutum ſuum ipſe exponit l. X. p. 574. πολλὰ μὲν εἴρηται τοῖς παλαιοῖς· ὧν δὲ καὶ ἡμεῖς ἐσχομὲν πεῖραν ἄριστα ποιεῖν δυναμένων, τούτων ἁπάντων ἐκθήσομαι τὰς γραφάς. *Multa quidem ab omnibus veteribus prodita ſunt, quorum autem nos quoque experientiam habuimus optime efficacium, horum omnium formulas apponam.* Et p. 591. ἐσπούδασα καὶ περὶ τούτων ἐκθέσθαι ὑμῖν, ὧν τε αὐτὸς ἔσχον πεῖραν καὶ ὅσα παρὰ φίλων ἀληθινῶν ἔγνων ὠφελεῖν δύνασθαι. *Conatus ſum etiam de his vobis mentionem facere, quorum & ipſe experientiam habui, & quæ à veris amicis juvare poſſe cognovi.* Βιβλίον θεραπευτικὸν appellat lib. 2. p. 122. In gratiam *Coſmæ* cujusdam amici ſui laborem illum in ſe ſuſcepiſſe, docet in limine libri 12. p. 666. αἰτήσαντί σοι, Κοσμᾶ φίλτατε, τὰς ἐκ πείρας ἡμῖν

commentarios, ut dixi lib. 3. cap. 22. §. 21. atque etiam de inedito Anthemii libro περὶ παραδόξων μηχανημάτων, §. 11. ejusdem capitis, ex Lambecii VII. pag. 191. ſeq.

ἡμῖν πολλάκις ἀνυσθείσας ἐπὶ διαφόρων νοσημάτων ἐκθέσθαι θεραπείας, ἑτοίμως ὑπήκουσα. Profitetur autem & ipsi ad omnia officia obligatum se ac devinctum, & parenti ejus, à quo & in arte Medica & in aliis vitæ negotiis egregie adjutus fuerit, nihil non debere, adeoque licet ætate jam provectum, libenter hanc operam ipsorum in gratiam in se suscipere. χάριτας ἀμφοτέροις εἰκότως ὁμολογῶν, σοί τε καὶ τῷ σῷ πατρὶ τῆς εἰς ἐμὲ παρ' ἡμῶν φιλοφρόνως ἑκάστοτε γινομένης εὐνοίας. Ὁ μὲν γὰρ ἐξ ἀρχῆς εὐθὺς οὐ μόνον ἐν τοῖς ἔργοις τῆς τέχνης, ἀλλὰ καὶ τῶν κατὰ βίον πραγμάτων ἁπάντων δεξιὸς ὑπουργὸς ἐγένετο. σὺ δὲ μετὰ βαρβάρων * τὴν ἀναστροφὴν μὲν ποιούμενος, διὰ τὴν τῶν βιασαμένων ἡμᾶς πραγμάτων περίστασιν, παριδεῖν οὐ κεκαρτέρηκας. διὸ καὶ γέρων λοιπὸν πειθαρχῶ, καὶ κάμνειν οὐκ ἔτι δυνάμενος τοῦτο τὸ βιβλίον ἔγραψα, συντάξας τὰς μετὰ πολλῆς τριβῆς ἐν ταῖς τῶν ἀνθρώπων νόσοις καταληφθείσας μοι πείρας.

Methodicæ addictum fuisse sectæ multa operis loca produnt. Et qualem lib. 1. p. 85. intelligat μέθοδον τεχνικὴν, exponit lib. IX. p. 528. αἱ γὰρ καλούμεναι μέθοδοι τῆς Ἱπποκράτους τέχνης, αὗταί εἰσιν, ὡς ἀεὶ τὰ ἐναντία τῶν ἐναντίων εἶναι ἰάματα. *Nam quæ Medicæ artis methodi vocantur, hæ sunt: nempe contraria contrariorum semper esse remedia.* Lib. XII. pag. 745. τὰ φθάσαντα ὑπὸ θερμότητος παγῆναι, οὐκ ἀπὸ θερμότητος, ἀλλ' ὑπὸ τῆς ἐναντίας διαλύεσθαι πέφυκε. Et p. 759. hoc ait præcipuum esse boni Medici officium ut calida refrigeret, sicca humectet, ac vicissim; πάντα τὰ παρὰ φύσιν, τῶν ἐναντίων χρήζει πρὸς τὴν θεράπειαν. τὰ δὲ κατὰ φύσιν, μᾶλλον τῶν ὁμοίων. ἰατροῦ γὰρ τοῦτο ἀρίστου ἔργον, τὸ θερμὸν μὲν ψύξαι, τὸ δὲ ξηρὸν ὑγρᾶναι, τὸ δὲ ψυχρὸν θερμᾶναι, καὶ τὸ ὑγρὸν ξηρᾶναι. De hoc præcipuo illius sectæ dogmate multa erudite Prosper Alpinus in libris, quos edidit tredecim de Medicina Methodica, post editionem Patav. 1611. fol. nitide nuper recusis Lugduni Batav. 1719. 4. in quibus nullum inter Methodicos Alexandro nostro datum locum aliquis mirabitur.

Inter præclara ac probata medicamenta aliquibus etiam superstitiosis dat locum, aitque recte se id facere, modo per illa hominem possit servare ἕνεκα τοῦ σῶσαι ἄνθρωπον, καὶ δυνηθῆναι νικῆσαι πάθος. Bonum enim esse vincere morbum & ægris succurrere quovis modo. καλὸν γὰρ νικᾶν, καὶ πάσῃ μηχανῇ βοηθεῖν. Lib. IX. p. 538. quo in loco ait suffragari se Galeno, qui in libro περὶ τῆς καθ' Ὅμηρον ἰατρικῆς testatus fuit antea se ἐπῳδὰς & incantationes fabulis annumerasse anilibus, uti etiam in libro de morbo sacro sapienter facit Hippocrates: sed inde ex

* An Cosmæ Indopleustæ tangit itinera?

ἐκ πολλοῦ χρόνου καὶ τῆς μακρᾶς πείρας longi usu temporis & experientia comperisse μεγάλως δύνασθαι αὐτάς, magnam esse earum efficaciam. Sic adversus colicos dolores lib. X. pag. 592. inter alia amuleta Alexander commendat ferre in annulo insculptum lapidi Medico Herculem erectum, à quo leo suffocatur. Pag. 593. annulum ferreum circello octangulari inscriptisque ei verbis, φεῦγε φεῦγε ἰοὺ χολὴ ἡ κορυδαλὸς ἐζήτει, atque imposita loco aposphragismatis figura, quam qui inspicit, nihil ad rem facere videbit. Et tamen testatur magnam hujus se remedii efficaciam expertum, additque talia non esse propalanda temere, sed tantummodo dignis communicanda, laudatque dictum Hippocratis τὰ ἱερὰ ἐόντα πρήγματα ἱεροῖσιν ἀνθρώποισιν δείκνυται, βεβήλοισι δὲ οὐ θέμις. *Res, quæ sacra sunt, sacris hominibus ostenduntur, nam profanis nefas.* Lib. XI. p. 656. adversus podagram jubet laminæ aureæ, quando luna est libra, vel in leone potius, inscribere versum Homericum Iliad. β. 95.

Τετρήχει δ' ἀγορὴ ὑπὸ δ' ἐστοναχίζετο γαῖα.

Et p. 657. præservari ait à podagra, qui ad talos gestent laminæ aureæ luna desinente inscripta verba, μεί, θρεύ, μόρ, φόρ, τεύξ, ζά, ζών θέ, λού, χρί, γέ, ζέ, ών. addito magno nomine, ἰάζ, (leg. ἸΑΩ,) ἀζύφ, ζύων, θρέυξ, βαίν, χωώχ. Pag. 658. jubet effodere herbam sacram, quum luna est in aquario, pronunciatis his verbis: λέγω σοι, λέγω σοι ἱερὰ βοτάνη. αὔριον καλῶ σε εἰς τὸν οἶκον τοῦ Φιλέα, ἵνα στήσῃς τὸ ῥεῦμα τῶν ποδῶν καὶ τῶν χειρῶν τοῦδε ἢ τῆσδε. ἀλλ' ὁρκίζω σε τὸ ὄνομα τὸ μέγα ἸΑΩ ΣΑΒΑΩΘ, ὁ Θεὸς ὁ στηρίξας τὴν γῆν, καὶ στήσας τὴν θάλασσαν ῥεόντων ποταμῶν πλεονάζων, ὁ ξηράνας τὴν τοῦ Λὼτ γυναῖκα καὶ ποιήσας αὐτὴν ἁλατίνην. λάβε τὸ πνεῦμα τῆς μητρός σου γῆς καὶ τὴν δύναμιν αὐτῆς, καὶ ξήρανον τὸ ῥεῦμα τῶν ποδῶν ἢ τῶν χειρῶν τοῦδε ἢ τῆσδε. *Ajo tibi, ajo tibi herba sacra, cras voco te in domum Philea, ut sistas fluxionem pedum & manuum hujus viri, vel hujus mulieris. Sed adjuro te per nomen magnum JAO SABOTH, Deus qui terram firmavit & fixit mare, quod fluviis abundare facit fluentibus, qui exsiccavit uxorem Loth & fecit eam statuam salinariam, accipito spiritum matris tuæ terræ & vires ejus, & siccato fluxionem pedum aut manuum hujus viri aut mulieris.* Addit deinde, crastina die ante exortum solis accepto osse cujuscunque animalis mortui effodiendam illius herbæ radicem, & accepta illa dicendum: ὁρκίζω σε κατὰ τῶν ἁγίων ὀνομάτων, ἸΑΩ ΣΑΒΑΩΘ ἈΔΩΝΑΪ ἘΛΩΪ, *Adjuro te per sancta nomina, JAO SABAOTH ADONAI ELOI,* in radicem vero injiciendum pugillum salis, additis verbis: ut sales hi non cre-

scent

ſcent, nec augebuntur, ſic nec morbus hujus viri aut hujus mulieris &c. Et lib. XII. p. 757. multis experimentis probatum ſibi narrat amuletum contra febrem, ſi folio oleæ, communi atramento inſcribatur *κα, ροι, α.* foliumque, quod ante ſolis ortum carpſeris, ſuſpendatur collo. Quod autem ad nomina Divina attinet, petita ab Hebræis, eorumque uſu ad morbos dæmonasque averruncandos etiam à non Chriſtianis adhibito operæ pretium eſt videre Grotium & Hammondum ad Matthæi XII, 27. Mericum Caſaubonum ad Marcum Antoninum p. 11. ſeq. Jo. Spencerum ad Origenem contra Celſum p. 17. ſeq. & 53. & quæ ex Geoponicis congeſſi Vol. VI. hujus Bibl. p. 504. ubi etiam amuleta quædam Homerica, & alia ſuperſtitioſa hujuſcemodi reperies, qualia collegit etiam Rob. Keuchenius præfat. ad Serenum Sammonicum. A CHRISTI ſacris tamen alienum fuiſſe Alexandrum Trallianum non crediderim.

Inter præcipuos ſcriptores *de urinis* etiam Alexandrum noſtrum laudat Actuarius lib. 1. de differentiis urinarum c. 2. unde mihi perſuadeo, alio opere deperdito uberius de argumento illo tractaſſe, neque Actuarium reſpicere ad pauca illa, quæ de urinis in Therapevtico hoc traduntur lib. IX.

De morbis & affectibus oculorum tractaſſe alio opere ipſe nos docet Alexander initio libri 2. p. 122. *ἤδη μὲν οὖν ἐν ἄλλοις τισὶ βιϐλίοις ἀναγέγραπταί μοι περὶ τῶν ἐν ὀφθαλμοῖς παθῶν.* Sed & hoc nunquam lucem vidit.

Aphoriſmos ejus, neſcio an excerptos ex libris, quos habemus, MSS. in Bibl. Regis Chriſtianiſſimi memorat Labbeus Bibl. nova MSS. pag. 123.

Alexandri Tralliani Therapevticorum editiones.

Græca, typis luculentis ex Bibliotheca Regia Pariſ. apud Rob. Stephanum 1548. fol. cum caſtigationibus *Jacobi Goupili* ad calcem voluminis, qui Galenum, Paulum Æginetam & Aëtium utili ſtudio contulit, ſed fallitur, quando Alexandrum ex Paulo putat profeciſſe, cum Paulus (tanto junior) Alexandro paſſim ſit uſus, & eum plus ſimplici vice etiam laudet de nomine, ut ſupra demonſtravi. Addit Goupilus p. 243—259. Rhazem de peſtilentia (de quo infra,) Græce ex eadem Regia Bibl. ſuppeditatum à Petro Caſtellano,

totumque volumen dedicavit amplissimo apud Parisiorum Lutetiam Medicinæ Professorum Collegio.

Latina. Veterem ac barbaram versionem in tres digestam libros (ex Arabico, ut par est credere compositam, nam & Arabibus haud ignotus noster Alexander) cum expositione glossæ interlinearis *Jacobi de Partibus* & *Simonis Januensis* in margine posita, impressam sub titulo *Alexandri Yatros Practica*, * Lugduni 1504. 4. & Papiæ 1520. 8. Venet. 1522. fol. jam notavit Jo. Georgius Schenckius. De codicibus MSS. hujus versionis vide Cangii glossar. in *Heraclea* & Labbeum p. 213. Bibl. nov. MSS.

Albani Torini interpretatio Latina vel metaphrasis potius, ut jam Gesnero suboluit, veteris Latinæ versionis, Basileæ apud Henricum Petri, 1533. fol. & 1541. fol. in qua posteriore editione Torinus ipse, qui libris quinque divisit, profitetur se paraphrasin dare, usum duplici translatione Latina, sed barbara, MSta & typis excusa: Græci codicis vix tantulum fragmentum sibi exhibitum fuisse ab Epiphanio, equite aurato Veneto, Alexandri Benedicti filio, initio truncatum, medio atrocissimo vulnere saucium, fine suo mutilatum, toto alias corpore vulneratum, laceratum, cariosum, à tineis ac blattis undique derosum, & lituris interlitum, atque uno verbo, plerisque locis illegibile: Confer Reinesii Epistolas ad Daumium pag. 135. & 137.

Jacobum Goupilum etiam libros Alexandri latinitate donasse, multo quam à Torino factum tersius ac politius, & doctissimis illustrâsse scholiis refert Andreas ** Tiraquellus, Goupili amicus, à quo ad edendum emendandumque Græcum opus inpulsum se non diffitetur in præf. Porro publicasse illam versionem (quod addit J. G. Schenckius,) non dicit, neque editam esse existimo.

Joanne Gvinterio Andernaco interprete, Argentorati apud Remigium Guidonem 1549. 8. & Lugduni apud Antonium Vincentium 1560. 12. Atque in H. Stephani artis Medicæ principibus Paris. 1567. fol. & cum Joannis Molinæi annotationibus Lugd. 1575. forma minore.

Excerpta *de balneis*, p. 481. Operis Veneti de balneis, A. 1594. fol.

De

* Inter Constantini Africani scripta; qui variorum Medicorum lucubrationes circa A. C. 1070. ex Arabico Latine vertit, apud Petrum Diaconum de viris illustribus Casinensibus c. 23. memoratur Practica duodecim libris.

** Tiraquellus libro de Nobilitate p. 334. seq.

De febribus, liber (ultimus sive duodecimus) in opere Veneto de febribus p. 45. A. 1553. fol.

Gallice librum undecimum cum Rhaze de pestilentia vertit *Sebastianus Collinus*. Paris. 1556. 8.

Græco-Latina librorum Alexandri editio hactenus exstat unica cum versione & observationibus Andernaci, qui Goupili etiam castigationes addidit, & Græcam illius editionem cum alio Græco MS. non paucis locis meliore collatam emendavit, Basileæ apud Henricum Petrum 1556. 8.

Indiculus Medicorum & Scriptorum ab Alexandro Tralliano memoratorum.

Compositus à me ad paginas editionis Græco-Latinæ Basileensis 1556. 8.

Cosmæ,

Λημνία

In nulla Alexandri editione, neque collectione veterum Medicorum exſtat ejusdem *ad Theodorum*, quem φίλτατον appellat *Epiſtola*, περὶ ἑλμίνθων, *de lumbricis*, hominis corpori infeſtis eorumque curatione, quam qui primus edidit vertitque Latine ad calcem quatuor librorum Variar. lectionum, Venet. 1570. 4. Hieronymus Mercurialis, *Quod*, inquit, *Alexandri ſit Epiſtola, primo indicat Codicis Vaticani, à quo illam accepi vetuſtas, deinde ſcribendi modus, atque orationis character, poſtremo Arabum ſcriptorum fides, qui cum quædam quæ ſolum in hac Epiſtola reperiuntur, eo pacto citent, quo res Tralliani conſueverunt, ſane videntur ipſam veluti illius genuinam agnoviſſe.* Hanc licet recuſam ſubinde cum Mercurialis Variis Lect. & aliis ſcriptis Venet. 1644. fol. & ad calcem libri ejus de morbis puerorum Francof. 1584. 8. tamen rarius obviam dare hoc loco non dubito, cum ſit brevis & de auctoris diligentia & candore teſtetur.

ἘΠΙΣΤΟΛῊ ἈΛΕΞΆΝΔΡΟΥ ΤΡΑΛΛΙΑΝΟΥ͂, Περὶ ἑλμίνθων.

I.

Γέγραφάς μοι φίλτατε ΘΕΌΔΩΡΕ περὶ τοῦ σοῦ παιδὸς ἀπολέσθαι κινδυνεύοντος, ὅπως ἄν τι τῶν ἑλμίνθων ἀναι-

ALEXANDRI TRALLIANI De Lumbricis Epiſtola.

I.

PEr literas à me THEODORE amiciſſime efflagitaſti, ut puero tuo jam à ventris animalibus jugulari peri-
cli-

ἀναιρεῖν δυναμένων ὑμῖν ἀποστεῖλαι φάρμακον γινοίμεθα βοηθεῖν αὐτῷ. ἐχρῆν δὲ ὑμᾶς μὴ μόνον τοῦτο γράψαι, ἀλλὰ καὶ αὐτὸν τὸν ἄρρωστον ὑποπτεύεσθαι, εἰ πάρεστι πυρετὸς, ἢ ἔμετος, ἢ τῆς γαστρὸς φθορὰ, καὶ πῶς ἔχει τὰ τῆς ὀρέξεως, ἢ δίψης. αὐτῶν τε τῶν ὀφθέντων τὸ εἶδος τῶν ἑλμίνθων, καὶ ἁπλῶς ἅπαντα διελθεῖν, ὅσα τε τὴν νῦν διάθεσιν συνεδρεύει, καὶ ὅσα προηγήσατο. οὕτω γὰρ αὐτός τε εὐχερέστερον τὰ παρ' ἡμῶν ἔδοξεν, ἐγώ τε οὐκ ἂν ἐδεήθην πλείονα συνάψαι. νῦν δὲ τὸ ἀπροσδιόριστον τῶν ὑπὸ σοῦ γεγραμμένων ἀναγκάζει μὴ πρὸς ἕν, ἀλλ' εἰς πολλὰ βλέποντα ποιεῖσθαι μᾶλλον τὴν ἔκθεσιν. πρῶτον τοίνυν ὑμᾶς εἰδέναι δεῖ, ὡς τριττὸν εἰρήκασιν οἱ παλαιοὶ τῶν ἑλμίνθων εἶδος, ἓν μὲν τὸ μικρὸν πάνυ καὶ λεπτὸν, ὃ καλεῖν εἰώθασιν ἀσκαρίδας, δεύτερον δὲ τούτων, στρογγύλον. καὶ τρίτον ἄλλο τὸ τῶν πλατειῶν. ἔχουσι δὲ τὴν γένεσιν, αἱ μὲν λεπταὶ, καὶ μικραὶ περὶ τὰ κάτω μέρη τοῦ παχέος ἐντέρου. αἱ δὲ στρογγύλαι, περὶ τὰ ἄνω μᾶλλον τῶν ἐντέρων, ὥστε, καὶ ἐπαναβαίνειν αὐτὰς ἄχρι τῆς γαστρὸς, ὅθεν καὶ ἐμοῦνται πολλάκις. αἱ δὲ πλατεῖαι εἰς τοσοῦτον ἥκουσι μέγεθος, ὥστε καὶ ὅλῳ συμπαρεκτείνεσθαι τῷ ἐντέρῳ. οἶδα δὲ ἐγγύς που ις ποδῶν ἐκρίθησαν. καὶ αὕτη μὲν αὐτῶν ἐστιν ἡ διαφορά, τίκτονται δὲ ἀπὸ διαφθορᾶς σιτίων, καὶ σήψεως ὠμῶν χυμῶν. διαγνοὺς οὖν πρότερον τινές τέ

εἰσι

clitanti, medicamento aliquo ex iis, quæ lumbricos necant, misso succurrere velim. Atqui non hoc solum vos ad me scribere opus erat, sed & ægrotum ipsum conspici, si febre tentetur, si vomitus, aut ventris fluxus adsit; nec non quo pacto fame, sitive teneatur; Ad hæc vermium ipsorum inspectorum formam, ac (ut universim dicam,) omnia enarrare conveniebat, quæ affectionem præsentem comitantur, quæque eandem præcesserunt. Sic enim, & tibi scripta nostra visa fuissent faciliora, nec plura simul congerere mihi necessum fuisset. Nunc vero cum scriptis tuis nil diffinitum habeatur, non unius tantum, sed multorum consideratione habita sententiam meam exponere cogor. Itaque vobis primo sciendum est: veteres tria vermium genera tradidisse, unum parvum admodum, atque tenue, quod ascaridas nuncupare consueverunt; alterum rotundum; tertium teniarum, sive latiorum. Generantur autem tenuia, & parva animalia circa inferiores crassi intestini partes: rotunda potius in intestinis superioribus, ita, ut ipsa usque ad ventriculum ascendant: unde & sæpenumero vomitu rejiciuntur; ceterum lati vermes interdum ad tantam magnitudinem accedunt, ut universo intestino coextendantur. Constat quandoque excretos esse,

qui

εἰσι καὶ περὶ ποῖα μᾶλλον μέρη οἱ πλεονάζοντες ἕλμινθες καὶ πολὺ πρότερον αἴπῃ τούτῳ οἱ πλεονάζοντες ἕλμινθες, ἔρχου οὕτως ἐπὶ τὴν θεραπείαν αὐτῶν. συμβαίνει γὰρ δάκνεσθαι τῇ ναυτίᾳ τὸν παῖδα, καὶ στροφᾶσθαι: ἐνδέχεται δὲ καὶ διὰ χολώδεις χυμοὺς, καὶ μοχθηροὺς καὶ διαφθορὰν, τὰ αὐτὰ γίνεσθαι, μὴ οὖν ἐξ ὑπονοίας, ἀλλὰ μετὰ σκέψεως ἅμα πάντα εἰ φανῇ ἀκριβῶς, τότε καὶ αὐτὸς ἔρχου ἐπὶ τὴν θεραπείαν θαῤῥῶν.

Σημεῖα τοῦ ὑποκεῖσθαι ἕλμινθας.

II. Διαγνώσῃ δὲ τοὺς ἕλμινθας ἔκ τε τῶν προηγησαμένων ἀγρυπνιῶν τε πολλῶν καὶ ἀπεψιῶν ὧν προηγοῦνται παχύτεραί τε καὶ πλειότεραι τῶν ἐδεσμάτων ἐδωδαὶ, καὶ βαλανείων συνέχειαι, καὶ μετὰ τροφὴν, γίνονται δὲ αὐτοῖς στρόφοι, καὶ νύξεις, καὶ δήξεις, καὶ συστολαί τινες ἀναιδεῖς εἰς ἄρθρα. ἤδη δὲ συνεχομένοι τῷ πάθει καὶ τῶν ἑλμίνθων αὐξανομένων ἐπιπλέον, καὶ οἱ σφυγμοὶ μικροὶ γίνονται, καὶ ἀμυδροὶ, καὶ τοῖς ἐκλείπουσι, καὶ παλινδρομοῦσιν, οἱ δὲ ἀφῆκται ψύχηται, καὶ παραφρονοῦσιν, καὶ τρύζουσι τοὺς ὀδόντας. καὶ τῇ γλώσσῃ τὰ χείλη τρίβουσι, καὶ λοιμώδες, καὶ σηπεδονῶδες ἀναπνέουσι διὰ τοῦ στόματος, καὶ ἀνορεκτοῦσι καὶ ἣν ἂν

qui sexdecim pedum longitudinem prope æquarunt. Atque hæc est ipsorum differentia. Gignuntur porro ex ciborum corruptione, ac humorum crudorum putrefactione. Cum igitur primo cognoveris qui sint, & circa quas potissimum partes sint vermes qui abundant, tum curationem ipsorum aggredere. Accidit namque, ut puer nausea mordeatur, ac torqueatur, at idem etiam à biliosis, & pravis humoribus, nec non à corruptione efficitur: si igitur tibi non suspicanti, sed diligenter consideranti simul omnia exacte apparuerint, tunc ipse ad curationem confidenter accedito.

Signa animalium in ventre existentium.

II. Lumbricos cognosces, tum vigiliarum, tum cruditatum præcedentium copia, quas plurimorum, atque crassiorum eduliorum esus, nec non assiduæ eæque post cibum & balinea antecedunt. Fiunt vero ipsis tormina, punctiones, morsus, & quædam ad articulos turpes contractiones; sunt etiam, qui hac affectione detenti lumbricisque plurimum crescentibus, pulsus parvos, & obscuros habeant; aliquibus deficientes, rursumque redeuntes fiunt. Alii frigefiunt, delirant, dentibus fremunt, labiaque lingua premunt. Ad hæc ab ore pestiferum nescio quid, & putridum efflant, inappetentia laborant, & quemcunque cibum

ἂν προσενέγκωσι, τροφὴν ἐμοῦσι ταύτην εὐθὺς, καὶ στρέφονται συνεχῶς καὶ ἀποροῦντες ἀνακλήσεως ἄλλο τε ἐν ἄλλῳ τόπῳ ῥίπτουσιν ἢ μέχρι πολλοῦ, καὶ τελευταῖον ὅταν ἔχωσιν ἐσχάτως ἱδροῦντες ψυχρόν τι, καὶ συγκοπτικόν. ταῦτα ἐστὶ τῶν ἐχόντων ἕλμινθας σημεῖα, μηκέτι δὲ μηδὲν ἄλλως βοηθεῖν, καὶ προσφέρειν ὀρθῶς, ἢ ὅσα πεπίστευται τοὺς ἕλμινθας ἀναιρεῖν.

Θεραπεία ἑλμίνθων μετὰ πυρετοῦ.

III. Ὅτι μὲν λεπτύνουσα δίαιτα πᾶσι τοῖς ἔχουσιν ἕλμινθας ἁρμόζει, παντί που δῆλον, ἀλλ' ἐπειδὴ τοῖς πολλοῖς τῶν λεπτυνόντων ἁπάντων οὐ μία τις διαφωνία, ἀλλὰ ποικίλη καὶ διάφορος, τὸ μὲν αὐτῶν μετέχον σαφοῦς θερμασίας, καὶ πολλῆς, τὸ δὲ μετρίως καὶ ἀνεπαισθήτως, καὶ σπάνιόν ἐστιν εὑρεῖν τοὺς πυρετοὺς οὕτως παροξύνοντας, εὔδηλον ὡς εἴγε πυρετοὺς ἅμα τε ἕλμινσιν ἐνοχλεῖν φαίνοιτο, ὡς οὐδὲ τοῖς σφόδρα καὶ λεπτύνειν δυναμένοις χρῆσθαι καὶ ἀναιρεῖν αὐτοὺς καὶ φθείρειν εἰώθασιν, ἀλλὰ μᾶλλον τοῖς μετρίως ὡς ἐνδέχεται, θερμαίνειν, καὶ λεπτύνειν δυναμένοις. ἐστι δὲ τὰ τοιαῦτα, τοῦ τε σελίνου τῆς ῥίζης τὸ ἀπόβρεγμα, καὶ τοῦ χαμαιμήλου, καὶ τῶν μισχιλίων καλουμένων, ὧν ἡ ὕλη μᾶλλον, τὸ καλάγλισχρον κέκληται μὴ λεπτύνον. εἰσὶ δὲ διάφορα τὰ τοιαῦτα

bum offeras, eum ſtatim vomunt. Continuo vertuntur, & quaſi nullum decumbendi commodum ſitum invenientes in alium, atque alium ſubinde locum ſeipſos diu jactant. Denique cum in extremo ſunt, frigidis ſudoribus, ac animi defectionibus ſollicitantur. Hæc ſunt eorum, quos ventris animalia infeſtant, indicia; quibus nulla alia ratione auxiliaberis, nec quicquam aliud cum fructu præbebis, niſi ea, quæ lumbricos necare creduntur, exhibeas.

Lumbricorum cum febre curatio.

III. Attenuantem vivendi rationem omnibus lumbricos habentibus convenire, unicuique clarum eſt: ſed quoniam etiam apud vulgares attenuantium quorumlibet non unum diſcrimen eſt; ſed variæ, ac diverſæ differentiæ, quando eorum aliud manifeſta ac inſigni caliditate pollet; aliud moderate, & inſenſibiliter calefacit; Item raro contingit quin febres exacerbentur; Conſtat quod ubi febris cum lumbricis vexat, non rebus magna attenuandi facultate præditis, etiam ſi animalia illa interimere, & corrumpere conſueverunt; ſed potius cum iis, quæ utcunque contingit moderate calefacere ac attenuare poſſunt; cujusmodi ſunt aqua, in qua radix apii, & chamemelum, & ea, quæ vocantur miſchilia, ſint macerata,

τοιαῦτα. ἢ τὰ πάνυ θερμαίνοντα τοὺς πυρετοὺς αὔξει καὶ καταβάλλει τὴν δύναμιν, διόπερ εἰκότως ὄντων πυρετῶν, ἀνοίκεια εἰσὶ τὰ τοιαῦτα, ὅσα δὴ πάνυ τὸ πικρὸν καὶ δριμὺ κέκτηται.

Περὶ ὑπαγωγῆς γαστρός.

IV. Ὑπαγωγή ἐστι γαστρὸς ἀπὸ ὑδρελαίου, καὶ ἢ μελικράτου ὑδαροῦς ἢ χαμαιμήλου μετὰ μέλιτος. ἔξωθεν δὲ τῷ οἰνελαίῳ δεῖ βρέχειν τὸ σπλάγχνον ἀποβραχείσης πρὸς ὀλίγον ἀψινθίου.

Περὶ τῶν σφόδρα πυρεσσόντων.

V. Εἰ δὲ σφόδρα ὁ πυρετὸς εἶναί σοι φαίνοιτο πάνυ, καὶ τὸ ῥοδόμελι δίδου, καὶ γὰρ εὐστόμαχόν ἐστιν καὶ ἑλμίνθων ἀναιρετικὸν διὰ τὸ ἐν αὐτῷ ὑπόπικρον. ἔστι δὲ καὶ ἄδιψον, καὶ ληξιπύρετον. τούτου δὲ μὴ παρόντος ὑδροῤῥόσατον δίδου ἢ ὑδροῤῥόδινον: ἔξωθεν δὲ κηρωτὴ ῥοδίνη καλῶς σκευασθεῖσα. δεῖ γὰρ τὸν κηρὸν ἐν ὕδατι πολλάκις ἀποπλύνειν, καὶ οὕτως τὸ ῥόδινον ἐπιβάλλειν κάλλιστον, ἠρέμα τε ἑψεῖν, ὥστε μὴ καῆναι τὸ ῥόδινον. ἔστω δὲ τὸ ἴσον τοῦ κηροῦ. μετὰ δὲ τὸ μιγῆναι καλῶς, ὀλίγον παραμεῖνον ἕως οὗ ψυχθῇ. ψύξας αὐτὸ κατὰ μικρὸν ὡς ἂν ἑνωθῇ, ἐκ τοῦ χαλκοῦ ἐπίβαλε πάντα ἐν τῇ θυείᾳ καὶ τρίβε συντόνως, ἐπιβάλλων ὀλίγον ὑδροῤῥόδινον, ἕως οὗ γένηται μαλακὸν πάνυ,

quorum materia potius viſciditatem, quam attenuandi vim poſſidet (ejusmodi autem diverſa ſunt) quandoquidem, quæ multum calefaciunt, ut febres augent, ſic virtutem dejiciunt; icciroo merito febre exiſtente, ea minime congruunt, quemadmodum amara, & acria ſunt.

De ventris ſubductione.

IV. Liquatur venter cum hydrelæo, vel cum melicrato aquoſo, vel cum chamemelo, & melle: extrinſecus vero madefaciendum eſt viſcus vino, & oleo, in quibus abſinthii modicum ſit maceratum.

De iis, qui vehementer febriunt.

V. Si vehemens febris adeſſe tibi videatur, tum roſaceum mel præbeto; nam & ſtomacho accommodatum eſt, & ob exiguam quandam ſibi inexiſtentem amaritudinem lumbricos interimit: Præter hæc ſitim levat, & febrem ſolvit. Eo vero deficiente, hydroroſatum propinato. Extrinſecus ceratum roſarum optime paratum conveniet. Oportet enim ceram in aqua ſæpius abluere, atque ita optimum roſaceum injicere, atque lente coquere, ita, ut roſaceum non comburatur, (ſint autem ceræ, & roſacei pondera paria) tum poſtquam exacte mixta fuerint, parum deſiſtes, quousque refrigeretur; cum autem paullatim ipſum refrigeraveris, donec

πάνυ, καὶ δίυγρον. ἐὰν οὖν οὕτως σκευασθῇ, καὶ τῷ πυρετῷ μάχεται, εἴπερ τι καὶ ἄλλο παρενοχλεῖ, καὶ τοὺς ἕλμινθας ἐκτινάσσει διὰ τῆς κάτω γαστρός, καὶ νεκρὰν τὴν ὄρεξιν, καὶ ἀσθενοῦσαν ἐπεγείρει. καὶ πρὸς ἄλλα δὲ πάθη διακαῆ ποιεῖ καλῶς οἷον ἐπὶ ἐρυσιπέλατος, καὶ ἀνθράκων, καὶ τὰς ἐν δακτυλίῳ γινομένας φλεγμονάς, καὶ ἐπὶ ῥευματισμοῦ δὲ ποδῶν δριμὺ, καὶ χολῶδες ὄντι τὸ ἐπιῤῥέον. καὶ κεφαλαλγίαν δὲ χρονίαν, διὰ θερμότητα γινομένην ὠφελεῖ καὶ ἁπλῶς οὕτω πολύχρηστον κηρωτὴν οὐκ ἂν εὕροις. καὶ διὰ τῆς ἀγχούσης δὲ ἐὰν οὕτω σκευασθῇ, χρησιμωτάτη ἐστὶν ἐφ' ὧν ἐστι πυρετός, καὶ ῥάκη εἰς ὑδρέλαιον ἄριστα. ποιεῖ δὲ τὸ ἔλαιον εἰ ἐστὶ χαμαιμήλινον. ἐν δὲ τῷ ὕδατι τῷ ἐπιμιγνυμένῳ δεῖ ἐμβάλλειν μελίλωτα, καὶ χαμαίμηλον, καὶ ὀλίγον ἀψίνθιον, καὶ οὕτως ἀποζέννυσθαι. ῥάκει δὲ προσφερέσθω, μὴ πάνυ θερμῷ. εἰ δὲ θεραπεύσεις ὠφελήσει δὲ, ἐκτὸς μέντοι τοῦ ἀψινθίου. πικρῶν γὰρ οὐ δεῖ θεραπεύειν οὐδενὶ τὴν κάτω γαστέρα, τοὐναντίον γὰρ ἀναδραμοῦνται αἱ ἕλμινθες μᾶλλον ἐν τούτοις ἄνω. διόπερ εἰ μὴ πάνυ κωλύει ὁ πυρετὸς, ἐπιβάλλειν δεῖ μέλι. οὕτω γὰρ ἅμα, καὶ τὰς ἕλμινθας προτρέπει παρὰ τὰ κάτω, καὶ τὰ τούτους τρέφειν δυνάμενα πρόσθετα παχέα, καὶ γλίσχρα ὄντα. εἰ δὲ καὶ τούτων γινομένων, ἐπιμένει τὰ τῶν πυρετῶν,

nec unitum ſit, ex æneo vaſe omnia in mortarium conjice, ac valenter tunde: roſacei parum infundens, quouſque admodum molle, & liquidum evadat: ſi igitur in hunc modum paratum ſit, febri, ſi quid aliud, adverſatur, & lumbricos per inferiorem ventrem ducit, emortuam & imbecillam appetendi vim excitat: ad alias ſimiliter fervidas affectiones veluti eryſipelata, carbones belle facit: & inflammationes ano innaſcentes, & acres, bilioſasve pedum fluxiones, inveteratosque capitis dolores, ex caliditate ortos juvat: Et (ut uno verbo dicam) nullum aliud ceratum ita multis uſibus accommodatum reperies. Ceratum etiam ex Anchuſa ſi eodem modo paretur, ubi febris ſollicitat, utiliſſimum eſt: Panni etiam hydrelæo imbuti optimi ſunt. Efficax autem eſt oleum, ſi ſit chamemelinum; in aquam vero quæ oleo miſcetur, melilotum, chamemelum, & abſinthii modicum injicere oportet, atque ita fervere; ſed lana non multum calida applicanda eſt. Quod ſi etiam ventrem laveris, remoto tamen ſi voles abſinthino, utilitatem attuleris: neque ulla amara per inferiorem ventrem, cuiquam adminiſtrabis, quoniam animalia ex adverſo potius ad ſuperiores partes in hiſce recurrunt: & iccirco niſi febris multum prohibeat, mel injiciendum eſt, nempe quod

των, καὶ δίψα πολλὴ ὑπάρχει, κέχρησο καὶ τῇ ἄλλῃ διαίτῃ τῇ ψύχειν τε, καὶ ὑγραίνειν δυναμένῃ, τὸ γὰρ σφοδρὸν τοῦ πυρετοῦ, χολώδη ἐπιμιξίαν χυμοῦ δείκνυσι ἐν τῷ σώματι. ἐπὶ τούτων οὖν προσφέρειν δεῖ πτισάνην μετὰ ψυχροῦ καὶ τοῦ ὑγροῦ, καὶ τοῦ λεπτύνειν δυναμένου. καὶ μὴ θαυμάσῃς εἰ τὰ πρὸς ψῦξιν ἐχρησάμην, ἀεὶ γὰρ πρὸς τὸ κατεπεῖγον ἐνίστασθαι, χρὴ σπουδάζειν εὐκρασίαν ἀεὶ περιποιεῖν τῷ σώματι. ταύτης γὰρ παρούσης ἐξόν ἐστι καὶ τοῖς λεπτύνουσιν ἀβλαβέστερον κεχρῆσθαι, λοιπὸν ὄξους τι βραχὺ, καὶ ῥίζης σελίνου ἐν τῇ ἑψήσει αὐτῆς, ἐμβάλλοντας. οὕτω κάλλιστος, καὶ ὠφελιμώτατος ὁ χυλὸς αὐτῆς. εἰ δὲ μηδὲν προσλάβῃ τῶν εἰρημένων, οὐδὲν ἄλλο ἢ τροφὴ τῶν ἑλμίνθων γενήσεται μᾶλλον. ἀλλὰ καὶ τῶν λαχάνων ἐσθιέτω τὰ ἴντυβα, καὶ τὰς θριδακίνας τὰ καλούμενα μαρούλλα ἑφθὰ εἰς ὀξύκρατον αὐτὰ ὑδαρὲς ἀναβάπτειν. εἰ δὲ ἀκαίρως ἔχει καὶ διψώδης ὁ κάμνων, καὶ τοῦ πέπονος τὴν ἐντεριώνην δίδου. ἔχει γὰρ καὶ ῥυπτικὸν, ἀλλὰ καὶ συκάμινα. ταῦτα δὲ μετὰ τοῦ τὴν γαστέρα ὑπάγειν, καὶ ἄλλως πως ἑλμίνθων εἰσὶν ἀναιρετικά. δίδου πάντα εἰς κόρον. ἀλλὰ πολλάκις καὶ δι᾽ ἀπορίαν τροφῆς αὐτῶν τῶν ἐντέρων εἰς τοσοῦτον ἥψαντο, ὥστε καὶ διὰ τοῦ δέρματος αὐτοῦ ὀφθῆναι διεξιόντας, νυνὶ δὲ καὶ πρὸς τὸν πυρετὸν

καὶ

quod ſimul, & lumbricos, & quæcunque craſſa & vivida ipſos nutrire apta ſunt, deorſum trahat. His autem omnibus peractis, ſi febris, & ſitis magnitudo adhuc perſeveret, utere etiam reliquo victu, qui refrigerare & humectare queat. Vehementia namque febris, bilioſi ſucci mixtionem in corpore indicat. Quamobrem his ptiſſanam cum aliquo quod refrigerare & humectare, atque attenuare valeat offerre neceſſum eſt; nec te admiratio capiat, ſi refrigerantium uſum commendem, quoniam ſemper ei quod magis urget, obſiſtendum eſt; ſtudendumque ſemper, ut corporis bona temperies inducatur, nimirum qua præſente tutius de cetero attenuantibus uti licet, veluti ſi parum aceti, apiive radicis inter coquendum injeceris, ſic optimus ac utiliſſimus ejus ſuccus evadet. Verum enimvero ſi nihil prædictorum inſit, nil aliud efficietur, quam lumbricorum nutrimentum. Ex oleribus intybum, & lactucas marullas vulgo dictas, coctas, oxicrato aquoſo intinctas comedat. Quod ſi ægrotus vexetur, ſitique exerceatur, peponis interiora offer: abſterſoria enim facultate non caret, quin &, mora exhibeas, quippe quæ non modo alvum ducant, verum etiam aliquo pacto animalia ejus interimant. Omnia usque ad ſatietatem concedito. Quandoquidem

καὶ πετραίους ἰχθύας δίδου προσειληφότας ἐν τῇ ἑψήσει ὄξος, ἀλλὰ περιστεράς. ταῦτα, καὶ περὶ τῶν ἐχόντων ἕλμινθας μετὰ πυρετοῦ.

Περὶ τῶν ἐχόντων ἕλμινθας ἄνευ πυρετοῦ.

VI. Εἰ δὲ ἀπύρετος ὑπάρχει, μηκέτι τὸ ῥοδόμελι δίδου. μήτε πέπονα εὐχερῶς. ἀλλὰ καὶ τὸ πόμα, καὶ ἡ τροφὴ πᾶσα, γινέσθω λεπτύνουσα. οἷον ἀπὸ σελίνων τε, καὶ πράσων. ἢ καυκαλίδος. ἢ γιγγιδίου. ἔσθ' ὅτε δὲ καὶ σκορόδων, ἀμυγδαλέων πικρῶν, καὶ ὅσα τοιαῦτα. μελάνθιόν τε ἐπὶ κύμινον μετὰ ὄξους συγκείμενον. καὶ μαστίχη ἢ κάππαρις ἁρμόζει τούτοις, καὶ τὸ τοῦ ἀβροτόνου ζέμα, τῆς κόμης τοῦ ἀψινθίου, καὶ τὸ τοῦ ἡδυόσμου καὶ τὸ τοῦ δικτάμνου, καὶ τὸ καλούμενον κῦφι ἱερατικόν. καὶ ἡ θηριακὴ καὶ πρὸς ταῦτα ἁρμόζει. οὐ μόνον τοὺς ὄντας φθείρειν, ἀλλὰ καὶ ἄλλους οὐ συγχωρεῖ ἀποτεχθῆναι εἴγε προπίνει τις ἅπαξ ἢ δὶς τοῦ μηνός. καὶ ἔγωγε πολλάκις ἐπέτυχον δεδωκὼς αὐτὴν ἐπὶ τῶν πολλὰς ἐχόντων ἕλμινθας μετὰ ἀνατροπῆς στομάχου. καὶ ὁ γαγάτης δὲ λίθος, πάνυ ποιεῖ. καλῶς δὲ ποιεῖ, εἴπερ τι καὶ ἄλλο, κοκκία διδόμενα ἔσωθεν, καὶ ἔξωθεν ἐπιτιθέμενα.

καλῶς

quidem sæpe observatum est ea ob alimenti inopiam ita intestina lacerasse, ut per cutim ipsam egredi visa sint. Ad hæc propter febrem saxatiles quoque pisces, qui in coctura acetum præhabuerint dabis, similiter, & palumbos. Atque tot dicta sint de iis, qui à lumbricis, & febre simul tentantur.

De iis, quos sine febre lumbrici vexant.

VI. Si æger febre careat, neque rhodomel, neque peponem prompte concedas, sed tam potus, quam cibus omnis attenuatorii sint, veluti apium, & porrum, vel caucalis, vel herba bisacutum vocata. Interdum etiam allia, amygdalæ amaræ, atque similia. Melanthium, ciminum aceto conditum, nec non mastiche, vel capparis. Convenit his, & decoctum abrotani, comæ absinthii, majoranæ, dictamni. Cyphi item sacricficiorum vocatum. Præter hæc theriaca non solum ad existentes lumbricos, interimendos valet, verum etiam eorum generationem inhibet, si quis semel, vel bis in mense eam bibendam præbeat. Et ego sæpius eam in magnam cum stomachi subversione lumbricorum copiam habentibus felici successu exhibui: facit multum, & lapis gagates. Belle quoque faciunt, si quæ alia granatorum grana data intus exteriusque applicata. Multum

valet

καλῶς δὲ ποιεῖ καὶ ἡ ταυρεία χολὴ μετὰ μυελοῦ ἐλαφείου ὥσπερ καὶ μετὰ κεδρίας μιγνυμένη. ὁμοίως δὲ ποιεῖ καὶ τὸ θέρμινον ἔλαιον, μετὰ μυελοῦ ἐλαφείου, κατὰ τοῦ ὀμφαλοῦ ἐπιτιθέμενον. καὶ ἡ κηρωτὴ δὲ ἡ γαληνία ὁμοίως ποιεῖ. καὶ ταῦτα μὲν ἀρκούντως δοκεῖ μοι ἔχειν. τὸ γὰρ εἴρηται περὶ αὐτῶν εἰκότως ὁποίοις δεῖ βοηθήμασι χρῆσθαι πρὸς τὰς ἐν τῷ σώματι πλεοναζούσας ἕλμινθας, εἰ μετὰ πυρετοῦ ὑπάρχουσι. ἵνα δὲ καὶ ἑτοίμως ὑπομιμνήσκει τῶν κατὰ μέρος, καὶ μηδὲν πολλῶν βιβλίων ἐκθήσομαι σοι πλὴν εἰς ὅσα τοῖς τε ἀρίστοις τῶν ἰατρῶν καὶ τῶν ἄκρως ὑπ᾽ ἐμοῦ μεμαρτυρημένων τῇ πείρᾳ, ἐξεῦρον, καὶ πρῶτον γε τῶν τὰς πλατείας ἕλμινθας ἀναιρεῖν δυναμένων μνημονεύσομεν.. ἐπειδὴ τῶν ἄλλων μᾶλλον αὗται ἐπικίνδυνοι εἰσί.

valet, & fel taurinum, medullæ cervinæ, quemadmodum, & cedriæ commixtum. Pariter juvat oleum lupinorum: cum medulla cervina umbilico inunctum, ſicut & Galeni ceratum. Atque de his ſatis mihi dictum videtur. Nam de ipſis ſufficienter dictum eſt, quibus auxiliis adverſus animalia in corpore exuberantia uti oporteat, ſi febris adſit. Quædam tamen particularia libenter monebo, neque multis libris tradenda exponam, ſed ea tantum, quæ, & ab optimis medicinæ auctoribus, & à me ſumma experientia comprobata inveni. Primum igitur eorum mentionem faciam, à quibus lati lumbrici occiduntur, cum ab iis majus, quam ab aliis periculum impendeat.

Περὶ τῶν τὰς πλατείας ἀναιρούντων ἕλμινθας, Ἀλεξάνδρου.

VII. Κάρδαμον ἕλμινθας πλατείας ἕλκει καταπινόμενον. ὁμοίως δὲ καὶ ὁ κόστος καὶ τὸ κίκινον ἔλαιον πινόμενον. καὶ κάρυα βασιλικὰ πλείονα βρωθέντα, ἕλμινθας πλατείας ἐκβάλλει καὶ ἀναιρεῖ: ἕλμινθας ἐκβάλλει φλοιὸς ῥοδακινέας, φύλλα μυρσίνης, ῥοιᾶς ἄνθη. καὶ ἑλμινθοβότανον τρίψας πότιζε, συκαμινέας τῆς ῥίζης ὁ φλοιὸς ἐν ὕδατι ἑψηθεὶς, καὶ τὸ ἡλιοτρόπιον πινόμενον τὸ μικρὸν μετὰ τοῦ καρποῦ σὺν νίτρῳ, καὶ ὑσσώπῳ. καὶ κάρδαμον, σὺν ὕδατι πινόμενον

De iis, quæ latos lumbricos necant.

VII. Naſturtium potu ſumptum latos lumbricos extrahit, ſimiliter & coſtus, ac oleum ricininum bibita. Nuces quoque regiæ magna copia devoratæ, lata ventris animalia jugulant, atque expellunt, ſicut & mali perſicæ cortex, myrti folia, malique punici flores. Ad hæc herbam lumbricariam, ſive corallinam tritam bibendam dabis. Mori radicis cortex aqua coctus, deinde potatus, nec non heliotropium parvum cum ſemine, nitro, ac hyſſopo bibitum; naſturtium præterea,

μενον ἕλμινθας στρογγύλας, καὶ πλατείας ἐκτινάσσει μετὰ γάρου, ἢ μέλιτος, < γ'. ἐκλειχόμενον, καὶ χαμαιλέοντος λευκοῦ ἡ ῥίζα ποθεῖσα ὀξυβάφου πλῆθος σὺν οἴνῳ αὐστηρῷ μετὰ ὀριγάνου ἀφεψήματος ἕλμινθας ἐκβάλλει. ὑσσώπου, καὶ καρδάμου ἡ ῥίζα τέταρτον < μετὰ μελικράτου ἐκλαμβανόμενον ἕλκει, βέλτιον μέν τοι μετὰ σκαμμωνίας ἢ ἐλλεβόρου μέλανος ὀβολῶν β, εἴ τις δὲ σκόροδα φάγῃ, καὶ λάβῃ θηλυπτερίδος τὴν ῥίζαν ἐκλειχὼν τῷ μέλιτι, ἐξάγει ἕλμινθας πλατείας. σὺν οἴνῳ δὲ πινομένη < πλῆθος στρογγύλας ἐκβάλλει: ὁ χυλὸς κενταυρείου μετὰ κυμίνης ἐπιτιθέμενος, ἕλμινθας ἐκβάλλει. μελάνθιον ὕδατι λειωθὲν καὶ ἐπικαταπλασθὲν κατὰ ὀμφαλοῦ, ὁμοίως ποιεῖ. καὶ σικύου ἀγρίου, ἡ ῥίζα ἑψημένη ὑδρομέλιτι. κἂν τούτῳ, ἐπιβαλλομένου μετὰ τὸ ἑψηθῆναι, λινοσπέρμου μέρη β. θερμίνου ἀλεύρου μέρος ἕν. καὶ πάλιν ἑψημένου, καὶ καταπλαττομένου τὰ ἄνω πάντα μέρη τούτων, καὶ πλατείας ἀναιρεῖ, καὶ στρογγύλας. καὶ ἁπλῶς σφόδρα κινδυνευόντων ὑπὸ ἑλμίνθων ἔξωθεν προσφέρεται, καὶ θαυμαστῶς.

Περὶ τῶν στρογγύλας ἀναιρούντων ἕλμινθας.

VIII. Ἀναιρεῖ δὲ καὶ ἐκβάλλει ἕλμινθας στρογγύλας, καὶ τὸ σπέρμα τῆς ἡμέ-

terea, tum rotundos, tum latos lumbricos extrahit, si cum gari, vel mellis drachmis iij. lambatur. Chameleonis albi radix oxybaphi pondere in vino austero cum origani decocto pota lumbricos ejicit, quod similiter facit hyssopi, & nasturtii radix quatuor drachmarum pondere cum melicrato exceptæ, sed melius cum scammonii, sive ellebori nigri obolis duobus: si vero quis allia edat ac filiculæ fœminæ sumat radicem, cum melle terens latos lumbricos educit, & eadem radix drachmæ pondere bibita rotundos pellit. Centaurii succus cum cimino impositus, lumbricos ejicit. Melanthium aqua maceratum, & emplastri forma umbilico appositum, idem facit; idem cucumeris silvestris radix cum hydromelle elixata, cui si etiam post elixationem injecerimus seminis lini partes duas, lupinorum farinæ unam, ac deinceps iterum coquatur, & superioribus omnibus partibus emplastri forma adhibeatur, tam latos, quam rotundos lumbricos necat, quinimmo iis omnibus indifferenter, qui à quibusvis ventris animalculis magno periculo sollicitantur, extrinsecus adhibetur, ac mirifice auxiliatur.

De iis, quæ rotundos lumbricos occidunt.

VIII. Interimit atque pellit lumbricos rotundos, brassicæ dome-

ἡμέρου κεράμβης. καὶ μάλιστα τῆς αἰγυπτίας πινόμενον καὶ ἔλαιον κοινὸν πάνυ μετὰ πηγάνου ἑψηθὲν, καὶ ποθὲν θερμὸν κυάθους ϛʹ καὶ πλῆθος ἑλμίνθων στρογγύλων ἐκβάλλει. καὶ ἀνδράχνης ὁ χυλὸς πινόμενος. καὶ θαλασσία ἀψίνθη ἑψηθεῖσα ἢ καθ' αὐτὴν ἢ μετὰ ὀρύζης, καὶ ληφθεῖσα μετὰ μέλιτος, ἀσκαρίδας στρογγύλας ἐνλινάσει, ὑπεξάγουσα τὴν κοιλίαν, καὶ λίθον γαγάτην ἑψήσας ὕδατι δίδου πίνειν καὶ ὕσσωπον ἑψηθὲν μετὰ σύκων, καὶ ὕδατος, καὶ πηγάνου ποθὲν, τὰ αὐτὰ ποιεῖ καὶ σὺν μέλιτι, ἐκλειχόμενον. καὶ χυλὸς ἡδυόσμου μετὰ ὄξους πινόμενος. καὶ καλαμίνθη πινομένη σὺν ἁλσὶ καὶ μέλιτι ἑφθή τε, καὶ ὠμὴ τετριμμένη, λίαν ἕλμινθας στρογγύλας, καὶ ἀσκαρίδας ἐκβάλλει, καὶ θύμος πινόμενος μετὰ μέλιτος, καὶ τὸ κορίου σπέρμα ὀλίγον ποθὲν μετὰ γλυκέος ἕλμινθας ἐκβάλλει, καὶ τὴν διάνοιαν * ἐπιπλέον κινεῖ.

Περὶ ἀσκαρίδων.

IX. Κέδρος σκώληκας, καὶ ἀσκαρίδας κλυζομένη φθείρει. οἶνον, καὶ ἄλευρον ἑψήσας σὺν μελανθίου καταπλασσε. κάλλιον δὲ γίνεται εἰς κρίθινον εἰ ζέμα χαμαιμήλου ἑψήσας διακλύζεις. κτείνει δὲ καὶ σκώληκας παντοίους, καὶ ἀσκαρίδας, καὶ τὸ ῥίνισμα τοῦ ἐλέφαντος διδόμενον: παντοίας ἕλμινθας φθείρει καὶ καλαμίνθη, ξηρὰν βάλλων εἰς σεξτ. βʹ. καὶ ἕψε μέχρι

* leg. κοιλίαν, ventrem.

sticæ, ac præsertim Ægyptiæ semen potu acceptum, oleum commune vetustum cum ruta coctum, calidumque potum drachmarum sex pondere, rotundos lumbricos expellit. Portulacæ succus potatus, ac absinthium marinum elixatum, vel solum, vel cum oriza melle acceptum ascaridas, & rotunda animalia ventrem solvens educit. Lapidem gagatem aqua coctum bibendum præbeas: idem operatur hyssopum cum ficubus aqua, & ruta potu sumptum, atque etiam cum melle lambendo acceptum: succus menthæ cum aceto bibitus, calamentum sale, & melle bibitum, tam coctum, quam crudum, ac valde tritum lumbricos rotundos & ascaridas ejicit. Thymum cum melle potu acceptum, nec non coriandri semen modicum cum passo bibitum lumbricos educit, mentemque plurimum agitat.

De ascaridibus.

IX. Cedrus, vermes atque ascaridas clysteri infusa occidit, vinum & farinam cum melanthio simul coquens emplastri forma adhibe: melius autem fit si hordeaceam farinam in chamomeli decocto incoquens clysterem pares, occidit vermes quoslibet, ascaridasque. Etiam eboris rasura data vermes omnes perdit: & calamentum aridum sextariis aquæ duobus injicito, tum

μέχρι συστάσεως τρίτου. τοῦτο ποιεῖ πρὸς παντοίας ἕλμινθας, καὶ ῥόδινον ἔλαιον μετὰ ἑψήματος χλιαίνων πότιζε, καὶ ἀλόην δίδου καὶ ἴντιβον μετὰ ὄξους. καὶ σκόροδα ἐσθιόμενα ποιεῖ. καὶ τὸ ἀβρότονον ζεννύμενον: ἕως συστάσεως τρίτου, δίδοται πρὸς ἕλμινθας. βέλτιον δὲ καὶ εἰ ὄξος προσπλέξῃς τῷ ζέματι. ἔστι καὶ ἄλλα μυρία εἰρημένα τοῖς παλαιοῖς, εἰ καλῶς προσέχεις, καὶ ἀκριβῶς ποιήσεις.

coquito, usque ad tertiæ partis consistentiam: hoc auxiliatur adversus quosvis lumbricos. Oleum rosaceum cum defruto tepefaciens potandum præbeto. Dato quoque aloëm, ac intybum cum aceto. Allia manducata prosunt. Abrotanum ebullitum usque ad tertiæ partis consistentiam adversus ventris animalia datur; melius autem evadit, si acetum decoctioni admisceatur. Sunt mille alia à Veteribus memoriæ tradita, si recte adhibeas, ac exacte componas.

VI. Libellus de Medicina ex animalibus, homine, puello puellaque, quadrupedibus & avibus, qui exstat sub *SEXTI* nomine, velut è Græco versus ad Oribasii calcem in artis Medicæ principibus H. Stephani exhibetur hoc titulo: *Sexti Philosophi Platonici liber de medicina ex animalibus, Gabriele Humelbergio Ravenspurgensi Medico interprete.* At neutiquam ex Græco vertit, sed quem repererat Latinum castigavit & cum scholiis suis, quæ à Stephano omissa sunt, edidit Humelbergius: licet & ipse Græci putavit esse scriptoris Sexti, Chæronensis, qui Plutarchi sororis filius fuit. *Est,* inquit, *de animalium & eorundem partium membrorumque contra varia morborum humani corporis genera medicinis & curationibus liber humanæ saluti perquam utilis & lectu non injucundus,* à Sexto *Philosopho Platonico conscriptus. Cujus sententias & medicinas sapiuscule citant viri doctissimi, & inprimis* Petrus Hispanus, *qui postea ad Christianæ Reip. gubernacula evectus, sub Joannis XXI. nomine summum gessit Pontificatum, idque in libello, quem* Thesaurum pauperum *inscripsit. Nec illum silentio præteriit in chirurgia sua, sed frequentius testimonio ejus utitur clarissimus avi sui chirurgus,* Petrus Largilata, *cujus auctoritate* Sextum Platonicum *scripsimus, non* Placitum, *uti perperam exemplar nostrum habet. Is enim semper sub Platonici nomine ipsum citat, nec male. Fuit namque Platonicus Philosophus, Plutarchi ex sorore nepos qui in Adriani & M. Antonini Impp. tempora incidit, ceu Chronographi & Historici testantur. Nam ut Chronicis ait Eusebius, Plutarchus Chaeroneus & Sextus Philosophi insignes habentur Adriani principatu. Hunc etiam audivit*

M. Antoninus, uti Julius Capitolinus scribit his verbis: Audivit & Sextum philosophum Chæronensem, Plutarchi nepotem. *E quorum progenie originem trahere laude sibi ducit Apulejus ille Madaurensis in asino aureo, ubi ait:* Fabulam Græcanicam incipimus, lector intende, lætaberis. Thessaliam, nam & illic originis maternæ nostræ fundamenta à Plutarcho illo inclyto, ac mox Sexto Philosopho nepote ejus prodita, gloriam nobis faciunt. *Hujus itaque Sexti de animalium medicina librum ab innumeris, quibus scatebat mendis, non sine labore repurgatum, adjunctis scholiis nostris, quo magis ad se lectorem alliciat, tibi dedico.* Cæterum solenne multis Sextum hunc Chæroneum cum aliis Sextis confundere, ut ad Sextum Empiricum notare me memini, à quo non minus diversus fuit, quam ab Sexto hoc, scriptore, ut sane videtur Latino, licet ex Græcis Medicis plerasque observationes suas hauserit. Itaque verum puto *Sexti Placiti*, quod in MS. Codice Humelbergius reperit nomen, qui librum illum cum scholiis publicavit Tiguri 1539. 8. Ante Humelbergium idem nomen invenit in aliis duobus Codicibus MSS. Franciscus Emericus Opparienfis sive Oppurianus, qui edidit Norimb. 1538. 4. sub titulo *Sexti Placiti, Papyriensis,* (Jacobo Dondo, Patavino in libro aggregationum *Papiensis.*) Edidit etiam sub Sexti Placiti nomine D. Andreas Rivinus Lipsiæ 1654. 8. cum aliis brevibus lucubrationibus Latinorum Medicorum, Q. Sereni Sammonici de morborum curatione, Marcelli Empirici seu Vindiciani carmine de Medicina, & Epistola ad Valentinianum Imperat. Prisciani sive Rhemnii Fannii de ponderibus & mensuris, Constantini Africani, Medici & Monachi Cassinensis de animalium virtutibus naturalibus, & Theodori diæta. Inter hos Constantinus ille, clarus circa A. C. 1070. quæcunque de eodem argumento refert, fere ex Sexto Placito hausit ad verbum, etsi inscriptio habet: *Constantini Africani Medici liber de animalium virtutibus naturalibus ab Æsculapio acceptus.* Hinc Conradus Gesnerus in indice auctorum, quibus usus est ad opus de quadrupedibus: *Æsculapius nescio quis ex animalibus remedia descripsit, quæ pleraque eadem apud Sextum Platonicum reperio.* Caspar Barthius lib. XXXVIII. c. 1. Adversar. tribuit *Apulejo* Platonico, quadam similitudine libri de herbis, qui ad Apulejum refertur, ductus, de quo dixi in Bibl. Latina. Nam quicquid est Platonici in hoc scriptore, id totum debemus Petro Largilatæ & Humelbergii suspicioni, ex Placiti nomine & Sexti Chæronei cum Apulejo Platonico conjunctione id conjicienti. Cæterum Sextus Chæroneus non Platonicus fuit, sed Stoicus: atque Sextos in veterum scriptis obvios hac occasione quantum licet distinguere, fortasse operæ fuerit pretium.

SEXTI

SEXTI alii.

Sextus *Ælius*, JCtus, à quo Jus Ælianum. De illo Ennius apud Ciceronem lib. 1. de Oratore c. 45. & lib. 1. Tusc. c. 9.

Egregie cordatus homo catus Ælius Sextus.

Vide Pighii annales ad A. U. C. 555. & quæ viri docti ad Pomponium de origine Juris.

Sextus Julius *Africanus*, Christianus scriptor Chronici, quod desiit in A. C. 221. de illo lib. V. hujus Bibl. c. 1. p. 268. sq. & de illius Cestis lib. III. c. 24. p. 595. seq.

Sextius *Caballus*, notus scurra, de quo Martialis I. 42. *qui Galbam salibus tuis & ipsum posses vincere Sextium Caballum.*

Cæcilius Sextus, JCtus temporibus Trajani Imperatoris. De illo Gellius XX. 1. & è recentioribus Ægidius Menagius c. 23. Amœnitatt. Juris.

Sextus *Chæronensis*, Stoicus, Plutarchi sororis filius, M. Antonini præceptor, de quo Tho. Gatakerus ad librum 1. M. Antonini. Hic est Sextus Philosophus, quem sub Adriano floruisse testatur Syncellus p. 349.

Sextus Christianus scriptor, qui sub Imp. Severo Græce scripserat librum de resurrectione, quem ex Eusebii V. 27. Hist. laudat S. Hieronymus c. 50. de scriptor. Eccles. Sed is pridem intercidit.

Sextus Medicus *Empiricus*, idemque Philosophus Scepticus post M. Antonini tempora, de quo dixi lib. IV. c. 17. & in prolegomenis ad novam Græco-Latinam illius scriptoris editionem, quam cum notis dedi excusam Lipsiæ 1718. fol.

Sextus *Fadius*, Medicus, discipulus Niconis illius, cujus librum περὶ πολυφαγίας memorat Cicero lib. VII. ad Trebatium Epist. 20.

Sextus Julius *Frontinus*, de quo in Bibl. Latina II. 19. Hujus vitam accurate nuper composuit vir eruditiss. Joannes Polenus, præmisitque libro de aquæductibus magna cura emendato illustratoque Patav. 1722. 4.

Sextus *Gellius* in origine gentis Romanæ citatur à Victore in libro ejusd. argumenti c. 16. pro quo alii incerta conjectura Cnejum Gellium legunt, multis aliis laudatum annalium Rom. scriptorem.

Sextus Herius inter Stoicos à Jonsio memoratur, non memini ex quo

veteri scriptore. Alius Herius Asinii Pollionis filius, de quo Seneca pater præf. ad lib. 5. excerptorum è controverſ.

Sextus martyr, Catanæ in Sicilia. Martyrolog. Rom. 31. Dec.

Sextius Niger, Medicus Græcus, cujus scriptis se usos profitentur Dioscorides in præfat. Plinius pluribus locis, Plinius Valerianus IV. 5. Galenus, Cœlius Aurelianus aliique.

Sextus Græcus *Nomophylax*, cujus annotationes in Novellas laudat Nic. Comnenus Papadopoli p. 371. prænot. mystagog.

Sextus *Papyrius*, JCtus, à quo jus Papyrianum, quo Leges regiæ continebantur, collectæ tempore regis Rom. ultimi Tarquinii Superbi. Vide quæ viri docti ad Pomponium de Origine Juris.

Sextus Peducæus, *Sexti F. is, qui hunc nostrum reliquit, effigiem & humanitatis & probitatis suæ filium, tum doctus tum omnium vir optimus;* Ita de eo Cicero II. 18. de finibus.

Sextus *Pompejus* magni patruus, qui præstantissimum ingenium contulerat ad summam juris Civilis & ad perfectam Geometriæ & rerum Stoicarum scientiam, teste Cicerone in Bruto c. 47.

Sextus *Pompejus Festus*, Grammaticus, de quo in Bibliotheca Latina.

Sextus *Pomponius*, JCtus Hadriani temporibus, de quo in supplem. Bibl. Latinæ IV. 9. p. 794.

Sextus Eusebio teste ac Rufino *Pythagoricus*, scriptor sententiarum, quas vertit Rufinus. Dixi de illis in Bibl. Latina IV. 3.

Quintus Sextius pater, Augusti temporibus, de quo Seneca Epist. 64. *Lectus est deinde liber Q. Sextii Patris, magni si quid mihi credis viri, & licet negent Stoici.* Plura de hoc Tho. Gale præf. ad opuscula Mythologica Physica & Ethica §. 11. & de utroque patre & filio Nic. Faber ad præf. lib. 2. controversiarum Senecæ patris.

Condianus Sextus, vir eruditus, Maximi *Quintilii* F. interfectus à Commodo Imp. de quo ad Dionem Cassium p. 819.

Sextius *Rhetor* frigidus, quem perstringit Catullus carm. 44. De aliis Sextiis ac Sextiliis Joan. Glandorpius in Onomastico Romano p. 802. seq.

Sextus *Rhetor* parum eloquens in cujus scite pictam imaginem hoc exstat epigramma lib. 2. Anthologiæ c. 46. p. 247.

Εἰκὼν ἡ Σέξτου μελετᾷ, Σέξτος δὲ σιωπᾷ,
ῥήτωρ ἦν εἰκών· ὁ δὲ ῥήτωρ εἰκόνος εἰκών.

quod

quod ita vertit Tho. Morus p. 237. Opp.

Ipse tacet Sextus, Sexti meditatur imago,
Ipsa est rhetor imago, ab imagine rhetor imago est.

Sextus *Rufus*, scriptor breviarii ad Valentinianum II. & libelli de regionibus urbis Romæ, de quo in Bibl. Latina III. 11.

Sextus *Turpilius*, Poëta Comicus Latinus, cujus pauca quædam inter veterum Poëtarum fragmenta supersunt, collecta à Rob. & Henrico Stephano Paris. 1564. 8.

Sextus Aurelius *Victor*, sub Theodosii magni liberis clarus, de quo in eadem Bibl. III. 9.

Sextus, ad quem Martialis III. 38.

Quæ te causa trahit vel quæ fiducia Romam
Sexte? quid aut speras aut petis inde? refer.
Caussas, inquis, agam Cicerone disertius ipso &c.

Ad calcem scriptorum Sexti Empirici subinde in Codicibus solent subjici breves disputationes quædam scriptæ Dialecto Dorica & Scepticis oppositæ, quæ Empirico quidem absurde, nescio an verisimilius, quod fieri à nonnullis video, Sexto Chæronæo tribuuntur, quem & Stoicum fuisse & à Dialecto Dorica non abhorruisse constat. In Codice Cizensi Sexti Empirici ad extremum illarum disputationum leguntur hæc verba: *Τῶν τοῦ σκεπτικοῦ Σέξτου τῶν πρὸς ἀντίῤῥησιν δέκα ὑπομνημάτων δωρικῆς διαλέκτου ἐντεῦθεν ἕως τοῦ τέλους. ζητεῖται δὲ εἰ καὶ τὸ παρὸν σύγγραμμα Σέξτου ἐστίν.* Henricus Stephanus hasce διαλέξεις sine nomine auctoris edidit inter fragmenta Pythagoræorum. Joannes Northus, V. C. qui vertit Latine, tribuit nescio cui *Mimanti* ductus conjectura ex loco, qui in Tho. Galei opusculis Mythologicis Physicis & Ethicis p. 722. exstat his verbis: *Ἐπεί τοι καὶ ἑξῆς καθήμενοι ἂν λέγοιμεν ΜΙΜΑΣ εἰμὶ, τὸ αὐτὸ μὲν πάντες ἐροῦμεν, ἀλαθὴς δὲ μόνος ἐγὼ ἐπεὶ καὶ εἰμί.* Verum in MSS. Codicibus non legitur Μίμας, sed μύστας, unde tota illa conjectura concidit. Quoniam autem alia quoque in iis emendatius ex MSS. expressa dari à me possunt, operæ pretium est integras, sunt enim breves & lectu non indignæ, hoc loco cum laudati Northi versione exhibere,

ΔΙΑΛΕΞΙΣ Α.

Περὶ ἀγαθῶ καὶ κακῶ.

Δισσοὶ λόγοι λέγονται ἐν τῇ Ἑλλάδι ὑπὸ τῶν φιλοσοφούντων περὶ τῶ ἀγαθῶ

DISPUTATIO I.

De bono & malo.

Duplex fertur in Græcia Philosophorum sententia de bono & malo:

ἀγαθῶ καὶ τῶ κακῶ. τοὶ μὲν γὰρ λέγοντι ὡς ἄλλο μέν ἐστι τὸ ἀγαθὸν, ἄλλο δὲ, τὸ κακόν. τοὶ δὲ, ὡς τὸ αὐτό ἐστι, καὶ τοῖς μὲν ἀγαθὸν εἴη, τοῖς δὲ κακόν· καὶ τῷ αὐτῷ ἀνθρώπῳ, τοτὲ μὲν ἀγαθὸν, τοτὲ δὲ κακόν. ἐγὼ δὲ καὶ αὐτὸς τοῖσδε ποτιτίθεμαι· σκέψομαι δὲ ἐκ τῶ ἀνθρωπίνω βίω, ὧν ἐπιμελὲς, βρώσιός τε καὶ πόσιος καὶ ἀφροδισίων. ταῦτα γὰρ ἀσθενεῦντι μὲν κακά ἐστιν, ὑγιαίνοντι δὲ καὶ δεομένῳ, ἀγαθά. καὶ ἀκρασία τοίνυν τούτων, τοῖς μὲν ἀκρατέσι, κακόν· τοῖς δὲ ἰατροῖς, ἀγαθόν. ὁ τοίνυν θάνατος, τοῖς μὲν ἀποθανοῦσι κακὸν, τοῖς δ' ἐνταφιοπώλαις καὶ τυμβοποιοῖς ἀγαθόν. γεωργία τε καλῶς ἐξενείκασα τὼς καρπὼς, τοῖς μὲν γεωργοῖς ἀγαθὸν, τοῖς δὲ ἐμπόροις κακόν. τὰς τοίνυν ὁλκάδας συντρίβεσθαι καὶ παραθραύεσθαι, τῷ μὲν ναυκλήρῳ κακὸν, τοῖς δὲ ναυπηγοῖς ἀγαθόν. ἔτι, τὸν σίδηρον κατεσθίεσθαι καὶ ἀμβλύνεσθαι καὶ συντρίβεσθαι, τοῖς μὲν ἄλλοις κακὸν, τῷ δὲ χαλκῆι, ἀγαθόν. καὶ μὰν τὸν κέραμον παραθραύεσθαι, τοῖς μὲν ἄλλοις κακὸν, τοῖς δὲ κεραμεῦσιν, ἀγαθόν. τὰ δὲ ὑποδήματα κατατρίβεσθαι καὶ διαρρήγνυσθαι, τοῖς μὲν ἄλλοις κακὸν, τῷ δὲ σκυτῆι ἀγαθόν. ἐν τοίνυν τοῖς ἀγῶσι τοῖς γυμναστικοῖς καὶ τοῖς μωσικοῖς καὶ τοῖς πολεμικοῖς, αὐτίκα ἐν τῷ γυμνικῷ τῷ σταδιοδρόμῳ ἁ νίκα, τῷ μὲν νικῶντι ἀγαθὸν, τοῖς δὲ ἡσσαμένοις, κακόν. καὶ τοῦτο δὲ καὶ τοὶ παλαισταὶ καὶ πύκται. καὶ τοὶ ἄλλοι πάντες μωσικοί. αὐτίκα ἁ κιθαρῳδία τῷ μὲν νικῶντι ἀγαθὸν, τοῖς δ' ἡσσαμένοις, κακόν. ἐν

τῷ

malo: Etenim quidam aſſerunt, aliud plane bonum aliud malum: quidam vero idem utrumque; ſed his bonum, illis malum; eidemque homini quandoque bonum, quandoque malum. Ego certe hiſce aſſentior, res illas perpendens quarum ſtudioſa eſt humana vita, ſcilicet cibum, potum & Venerem: Hæc enim ægrotanti mala, ſano autem & indigo bona; & horum uſus nimius, ipſis incontinentibus malum, ſed medicis bonum. Imo mors obeuntibus quidem malum, ſed libitinariis & tumulos ſtruentibus bonum: & quod ex cultura terra feliciter emittat fructus, agricolis bonum, mercatoribus vero malum: ut conterantur navigia & diffringantur, naviculario malum, naupegis tamen bonum. Porro ut enſis rubigine corrodatur, obtuſus fiat, & comminuatur, aliis quidem malum, fabro ærario bonum: & ut fictilia frangantur, cæteris quidem malum, figulis vero bonum: Ut atterantur calcei & diſrumpantur, aliis certe malum, at ſutori bonum. In certamine ſive gymnaſtico ſive muſico ſeu militari, exempli cauſa, in ſtadio curſorio gymnico victoria vincenti bonum, devictis vero malum. Eademque obtinet ratio inter pugiles & luctatores, nec non muſicos omnes; Nam ad citharam modulatio vincenti bonum, ſuperatis autem malum. Sic etiam in

bello:

τε τῷ πολέμῳ καὶ τᾷ νεότατι: πρῶτον ἐρῶ αὐτῶν τῶν Λακεδαιμονίων νίκα, ἃν ἐνίκαν τὼς Ἀθηναίως καὶ τὼς συμμάχως, Λακεδαιμονίοις μὲν ἀγαθόν, Ἀθηναίοις δὲ καὶ τοῖς συμμάχοις κακόν. ἄτε νίκα ἄν τε Ἕλλανες τὸν Πέρσαν ἐνίκασαν, τοῖς μὲν Ἕλλασιν ἀγαθὸν, τοῖς δὲ βαρβάροις κακόν. ἁ τοίνυν τοῦ Ἰλίου αἵρεσις, τοῖς μὲν Ἀχαιοῖς ἀγαθὸν, τοῖς δὲ Τρωσὶ κακόν. καδδὲ ταυτὸ καὶ τὰ τῶν Θηβαίων καὶ τὰ τῶν Ἀργείων πάθη. καὶ ἁ τῶν Κενταύρων καὶ Λαπιθᾶν μάχη, τοῖς μὲν Λαπίθαις ἀγαθὸν, τοῖς δὲ Κενταύροις κακόν, καὶ μὰν καὶ ἁ τῶν θεῶν καὶ γιγάντων λεγομένα μάχα καὶ νίκα, τοῖς μὲν Θεοῖς ἀγαθὸν, τοῖς δὲ γίγασιν κακόν.

Ἄλλος δὲ λόγος λέγεται, ὡς ἄλλο μὲν τἀγαθὸν εἴη, ἄλλο δὲ, τὸ κακὸν, διαφέρον, ὥσπερ καὶ τὤνυμα, οὕτω καὶ τὸ πρᾶγμα. ἐγὼ δὲ καὶ αὐτὸς τοῦτον διαιρεῦμαι τὸν τρόπον. δοκῶ γὰρ οὐ διάδαλον ἦμεν ποῖον ἀγαθὸν καὶ ποῖον κακὸν, αἰ τὸ αὐτὸ καὶ μὴ ἄλλο ἑκάτερον εἴη· καὶ γὰρ θαυμαστόν κ' εἴη. οἶμαι δὲ οὐδὲ κ' αὐτὸν ἔχεν ἀποκρίνασθαι, αἴ τις αὐτὸν ἔροιτο,** τὸν ταῦτα λέγοντα, Εἶπον δή μοι, ἤδη τι τὼς γονέας ἀγαθὸν ἐποίησας; φαίη κα, Καὶ πολλὰ καὶ μεγάλα. τὺ ἄρα κακὰ καὶ μεγάλα καὶ πολλὰ τούτοις ὀφείλεις, αἴπερ τωὐτόν ἐστι τὸ ἀγαθὸν τῷ κακῷ. Τί δὲ, τὼς συγγενέας ἤδη τι ἀγαθὸν ἐποίησας; τὼς ἄρα συγγενέας κακὸν ἐποίεις.

bello & juventute*, primum dicam Lacedæmoniorum victoria quam de Athieniensibus & fœderatis reportarunt, ipsis quidem bonum, Atheniensibus & sociis malum. Et victoria, qua Græci Persas fuderunt, ipsis bonum, at barbaris malum: Sic Ilii expugnatio Achæis bonum, Troibus malum. Eadem dicantur de miseriis, quæ Thebanis & Argivis contigerunt. Insuper, quod inter Lapithas & Centauros gerebatur bellum, Lapithis quidem bonum, Centauris vero malum. Pugna etiam quam Deos cum gigantibus habuisse ferunt, & secuta victoria Diis sane bonum, sed gigantibus malum.

Altera sententia, diversum quid bonum, diversum malum affirmat, non nomine magis quam re ipsa distinguendum. Ego vero illud hoc modo dijudico. Credo equidem, nobis non posse constare, quæ res bona quæve mala, si idem esset utrumque non diversum quid; & illud merito miretur quispiam. Nec puto habitnrum quod respondeat, si quis hæc dicentem ita interrogaret. Dicas obsecro mihi, an quid boni parentibus præstitisti? reponet forsan, Imo multa & præclara. Tu igitur illis pœnas multorum ac gravium malorum debes, si idem bonum malumque censendum est. Quid autem, propinquos bono quopiam affecisti? Eosdem

* Northus legit τοὶ νεωστὶ, & vertit: *& recentiora primum narro.* ** MS. αἴροιτο.

δὲ τὸ αἰσχρὸν, διαφέρον ὥσπερ καὶ τὤνυμα, οὕτω καὶ * τὸ πρᾶγμα· τοὶ δὲ, τωὐτὸ καλὸν καὶ αἰσχρόν. κἀγὼ πειρασοῦμαι, τόνδε τὶν τρόπον ἐξαγεύμενος. αὐτίκα γὰρ παιδίῳ ὡραίῳ ἐραστᾷ μὲν χρηστῷ χαρίζεσθαι, καλὸν, μὴ ἐραστᾷ δὲ καλῷ, αἰσχρόν. καὶ τὰς γυναῖκας λοῦσθαι ἔνδον, καλόν. ἐν παλαίστρᾳ δὲ, αἰσχρόν· ἀλλὰ τοῖς ἀνδράσιν ἐν παλαίστρᾳ καὶ ἐν γυμνασίῳ, καλόν. καὶ συνίμεν τῷ ἀνδρὶ, ἐν ἁσυχίᾳ μὲν, καλὸν, ὅπου τοίχοις κρυφθήσεται· ἔξω δὲ, αἰσχρὸν, ὅπου τις ὄψεται. καὶ τὸ μὲν αὐτᾶς συνίμεν ἀνδρὶ καλόν. ἀλλοτρίῳ δὲ αἴσχιστον. καὶ τῷγε ἀνδρὶ τᾷ μὲν ἑαυτῶ γυναικὶ συνίμεν, καλόν· ἀλλοτρίᾳ δὲ, αἰσχρόν. καὶ κοσμεῖσθαι, καὶ ψιμμυθίῳ χρίεσθαι, καὶ χρυσία περιάπτεσθαι, τῷ μὲν ἀνδρὶ αἰσχρὸν, τᾷ δὲ γυναικὶ καλόν· καὶ τὼς μὲν φίλως εὖ ποιεῖν, καλόν. τὼς δὲ ἐχθρώς, αἰσχρόν. καὶ τὼς μὲν πολεμίως φεύγειν αἰσχρὸν, τὼς δὲ ἐν σταδίῳ ἀγωνιστὰς, καλόν.. καὶ τὼς μὲν φίλως καὶ τὼς πολίτας φονεύειν, αἰσχρόν. τὼς δὲ πολεμίως, καλόν. καὶ τάδε μὲν περὶ πάντων.

Εἶμι δ' ἐφ' ἃ ταὶ πόλιές τε αἰσχρὰ ἄγηνται καὶ τὰ ἔθνεα.. αὐτίκα Λακεδαιμονίοις τὰς κόρας γυμνάζεσθαι ἀχειριδώτως, καὶ ἀχίτωνας παρέρπεν, καλόν· Ἴωσι δ' αἰσχρόν. καὶ τὼς παῖδας μὴ μανθάνεν μωσικὰ καὶ γράμματα, καλόν· Ἴωσι δ' αἰσχρὸν μὴ ἐπίστασθαι ταῦτα πάντα. Θεσσαλοῖσι δὲ καλὸν

* MS. τὸ σῶμα.

turpe, tam re quam nomine distinguendum: Quidam vero idem utrumque, cujus sententiæ modum explicare conabor. Ut igitur formosus puer amatori probo gratificetur, honestum, non probo autem turpe: ut fœminæ domi laventur honestum, in palæstra turpe; sed ut viri id & in palæstra faciant & Gymnasio, honestum. Ut fœminæ cum viris congrediantur privatim, ubi parietes abscondunt, honestum, extra vero in conspectu cujusquam turpe: & ut à maritis suis comprimantur, honestum, sed ab alieno, turpissimum: Ut etiam vir propria fruatur uxore, honestum, aliena autem turpe. Viro turpe est, molliter ornatus incedere cerussave oblitus vel aurum appensum gerere, sed mulieri honestum. Sic amicis benefacere honestum, inimicis turpe: Hostes fugere turpe, certantes autem in stadio, honestum: cives & amicos necare turpe, sed hostes honestum. Et hæc de omnibus dici supponantur.

Transeo autem ad ea, quæ gentes & civitates turpia ducunt. Ut igitur puellæ discinctis brachiis se exerceant, & veste deposita prodeant, Lacedæmoniis honestum, Ionibus turpe videtur: & ut pueri Musices & literarum ignari sint, inter illos honestum, at hujusmodi inscitia inter Iones turpis. Thessali hone-

καλὸν τὼς ἵππως ἐκ τᾶς ἀγέλας λαβόντι, αὐτὼς δαμάσαι, καὶ τὼς ὀρέας βῶς τε λαβόντι, αὐτὼς σφάξαι καὶ ἐκδεῖραι καὶ κατακόψαι· ἐν Σικελίᾳ δὲ αἰσχρὸν, καὶ δώλων ἔργα. Μακεδόσι δὲ καλὸν δοκεῖ ἦμεν, τὰς κόρας, πρὶν ἀνδρὶ γάμασθαι, ἐρᾶσθαι καὶ ἀνδρὶ συγγίνεσθαι· ἐπεὶ δὲ καὶ γαμεῖται, αἰσχρόν. Ἕλλασι δ' ἄμφω αἰσχρόν. τοῖς δὲ Θρᾳξὶ κόσμος τὰς κόρας στίζεσθαι. τοὶ δὲ Σκύθαι καλὸν νομίζοντι, ὅς ἄνδρα κτανὼν ἐκδείρας τὰν κεφαλὰν, τὸ μὲν κόμιον πρὸ τοῦ ἵππου φορεῖ, τὸ δ' ὀστέον χρυσώσας καὶ ἀργυρώσας πίνει ἐξ αὐτοῦ, καὶ σπένδει τοῖς θεοῖς· ἐν δὲ τοῖς Ἕλλασιν, οὐδὲ κ' ἐς τὰν αὐτὰν οἰκίαν συνεισελθεῖν βούλοιτ' ἄν τις τοιαῦτα ποιήσαντι. Μασσαγέται δὲ τὼς γονέας κατακόψαντες κατέσθοντι, καὶ τάφος κάλλιστος δοκεῖ ἦμεν, ἐν τοῖς τέκνοις τεθάφθαι· ἐν δὲ τᾷ Ἑλλάδι ἄν τις ταῦτα ποιήσῃ, ἐξελαθεὶς ἐκ τῆς Ἑλλάδος, κακὰ ἀποθάνῃ, ὡς αἰσχρὰ καὶ δεινὰ ποιέων, τοὶ δὲ Πέρσαι, κοσμεῖσθαί τε, ὥσπερ τὰς γυναῖκας, καὶ τὼς ἄνδρας, καλὸν νομίζοντι, καὶ τᾷ θυγατρὶ, καὶ τᾷ ματρὶ, καὶ τᾷ ἀδελφᾷ συνίμεν· τοὶ δὲ Ἕλλανες, καὶ αἰσχρὰ καὶ παράνομα. Λυδοῖς τοίνυν τὰς κόρας πορνευθείσας, καὶ ἀργύριον ἐνεργήσασθαι, καὶ οὕτω γάμασθαι καλὸν δοκεῖ ἦμεν. ἐν δὲ τοῖς Ἕλλασιν, οὐδεὶς κα θέλοι γαμᾶν. Αἰγύπτιοί τε οὐ ταῦτα νομίζοντι καλὰ τοῖς ἄλλοις.

honestum putant equos & mulos ex armento ablatos domare, bovesque raptos jugulare, & pelle detracta discindere: hæc autem Siculi turpia ac servorum opera censent. Puellas nondum collocatas amari & à viris comprimi inter Macedones honestum: post nuptias vero turpe; Utrumque inter Græcos turpe. Puellarum frontes notis quibusdam interpungi, Thracibus ornamentum videtur. Scythis quidem honestum, ut cum quis hominem occiderit, capitis, cute divulsa, partem crinitam ante equum gestet, osseam vero auro vel argento obducens, ex illa bibat Diisque ipsis libamina fundat. Græcorum autem nullus easdem ædes ingredi vellet una cum viro, qui tale quid fecerit. Massagetæ parentes suos obtruncantes comedunt & optima videtur sepultura, ita in sobolis ventre condi: sed in Græcia si quis tale quippiam committeret, ejectus statim misere periret, ut qui rem turpem ac horrendam patrasset. Persæ viros delicatule ornari instar fœminarum honestum putant, ut & cum filia, matre ac sorore congredi: at Græci turpia hæc & iniqua. Lydis puellas, quum prostituto corpore pecunias corraserint, ita tandem nubere honestum videtur: inter Græcos autem nemo harum ullam in uxorem duceret. Ægyptii non eadem statuunt honesta quæ cæteræ gentes:

ἄλλοις. τῇδε μὲν γὰρ γυναῖκας ὑφαίνεν καὶ ἐργάζεσθαι, καλόν· ἀλλὰ τηνεῖ τὼς ἄνδρας, τὰς δὲ γυναῖκας πράσσεν ἅπερ τῇδε τοὶ ἄνδρες. τὸν παλὸν δεύειν ταῖς χερσὶ, τὸν σῖτον τοῖς ποσὶ, τήνοις καλόν. ἀλλ᾽ ἁμῖν τὸ ἐναντίον. οἶμαι δ᾽ ἄν τις τὰ καλὰ εἰς ἓν κελεύῃ συνενεῖκαι πάντας ἀνθρώπως ἃ ἕκαστοι νομίζοντι, καὶ πάλιν ἐξ ἀθρόων τοι τὰ αἰσχρὰ λαβὲν, ἃ ἕκαστοι ἄγηνται, οὐδὲν καλυφθῆμεν, ἀλλὰ πάντας πάντα διαλαβέν. οὐ γὰρ πάντες ταυτὰ νομίζοντι. παρεξοῦμαι δε καὶ ποίημά τι·

Καὶ γὰρ τὸν ἄλλον ὧδε θνητοῖσι νόμον
Ὄψῃ διαιρῶν, οὐδὲν ἂν πάντη καλὸν,
Οὐδ᾽ αἰσχρὸν· ἀλλὰ ταῦτ᾽ ἐποίησε λαβὼν
Ὁ καιρὸς αἰσχρὰ, καὶ διαλλάξας καλά.

Ὡς δὲ τὸ σύνολον εἰπὲν, πάντα καιρῷ μὲν καλά ἐντι, ἐν ἀκαιρίᾳ δ᾽, αἰσχρά. τί ὦν διεπραξάμην; ἔφαν ἀποδείξεν ταυτὰ αἰσχρὰ καὶ καλὰ ὄντα. καὶ ἀπέδειξα ἐν τούτοις πᾶσι.

Λέγεται δὲ καὶ περὶ τῶ αἰσχρῶ καὶ καλῶ, ὡς ἄλλο ἑκάτερον εἴη. ἐπεὶ αἴ τις ἐρωτάσαι τὼς λέγοντας ὡς τὸ αὐτὸ πρᾶγμα αἰσχρὸν καὶ καλόν ἐστιν, αἴ ποκά τι αὐτοῖς καλὸν εἴργασται, αἰσχρὸν ὁμολογησοῦντι, αἴπερ τωὐτὸ καὶ τὸ αἰσχρὸν καὶ τὸ καλόν. καὶ αἴ τινα καλὸν

gentes: Alibi certe fœminas texere & operari honeftum, hic autem viros. Mulieres officiis funguntur, quibus alibi viri folent: cæmentum manibus fubigere, panem vero pedibus, inter illos honeftum, fed apud nos obtinet contrarium. Sane fi quis juberet omnes homines in unum locum deferre, quæ turpia putant, & dein & fimul congeftis excerpere, quæ fingulis honefta videntur; nihil fuperfuturum credo, fed omnes omnia defumpturos: non eadem enim omnes colunt. Apponam autem poëticum fragmentum:

Spectabis alias hoc loco datas viris
Leges, hinc difces nihil honeftum, & fic nihil
Ubique turpe, reddit aft occafio
Idem nunc turpe, dein mutata, iterum bonum.

Ut totam rem verbo compingam, omnia opportuna quidem honefta, intempeftiva vero turpia. Quid ergo confeci? dixi me velle eadem honefta ac turpia demonftrare, quod his omnibus abfolvi.

Cæterum aliis fertur fermo de honefto ac turpi nempe qui utrumque diverfum quid affirmat. quandoquidem fi quis prioris fententiæ patronos rogaret, an quid honeftum unquam peregerint, etiam & iftud turpe agnofcant neceffe eft, fi idem honeftum ac turpe. Et fi vi-

καλὸν οἴδαντι ἄνδρα, τοῦτον καὶ αἰσχρὸν τὸν αὐτόν. καὶ αἴ τινά κα λευκόν, καὶ μέλανα τοῦτον τὸν αὐτόν. καὶ καλόν γ' ἐστὶ τὼς Θεὼς σέβεσθαι, καὶ αἰσχρὸν ἄρα τὼς Θεὼς σέβεσθαι, αἴπερ τωὐτὸν αἰσχρὸν καὶ καλόν ἐστι. καὶ τάδε μὲν περὶ ἁπάντων εἰρήσθω μοι. τρέψομαι δὲ ἐπὶ τὸν λόγον αὐτῶν ὃν λέγοντι. αἰ γὰρ τὰν γυναῖκα καλόν ἐστι κοσμεῖσθαι, τὰν γυναῖκα αἰσχρὸν κοσμεῖσθαι, αἴπερ τωὐτὸν αἰσχρὸν καὶ καλόν. καὶ τἆλλα κατὰ τωὐτόν. ἐν Λακεδαίμονι ἐστὶ καλὸν τὰς παῖδας γυμνάζεσθαι, ἐν Λακεδαίμονι ἐστὶν αἰσχρὸν τὰς παῖδας γυμνάζεσθαι. καὶ τἆλλα οὕτως. λέγοντι δὲ ὡς αἴ τινες τὰ αἰσχρὰ ἐκ τῶν ἐθνέων πάντοθεν συνενείκαιεν, ἔπειτα συγκαλέσαντες κελεύοιεν, ἅ τις καλὰ νομίζει, λαμβάνειν πάντα, καὶ ἐν καλῷ ἀπενεχθῆμεν. ἐγὼ θαυμάζω αἰ τὰ αἰσχρά, συνενεχθέντα καλὰ ἐσσεῖται, καὶ οὐχ οἷά περ ἦνθεν. αἰ γοῦν ἵππως ἢ βῶς ἢ ὄϊς ἢ ἀνθρώπως ἄγαγον, οὐκ ἄλλο τί κα ἀπάγαγον. ἐπεὶ οὐδὲ αἰ χρυσὸν ἤνεικαν, χαλκὸν ἀπήνεικαν· οὐδὲ αἰ ἀργύριον ἤνεικαν, μόλιβδόν κα ἀπέφερον. ἀντὶ δ' ἄρα τῶν αἰσχρῶν καλὰ ἀπαγαγόντι, φέρε δὴ αἰ ἄρα τις αἰσχρὸν ἀπάγαγε, τοῦτον δ' ἄν, καλὸν ἀπάγαγε. ποιητὰς δὲ * μάρτυρας ἐπάγονται, ποτὶ ἁδονάν. οὐ ποτ' ἀλάθειαν ποιοῦντι.

ΔΙΑΛΕ-

si virum quempiam honestum cognoverint, eundem etiam turpem: si album quempiam, etiam & illum ipsum nigrum: . Deosne venerari honestum? venerari ergo quoque turpe. Et hæc de omnibus dici supponantur. Sed memet converto ad rationes quas illi afferunt: Si mulierem belle ornari honestum, & eandem ita ornari turpe, si pro eodem honestum ac turpe reputandum. Parique ratione cætera. In Sparta puellas se exercitare honestum, in Sparta quoque puellas se exercitare turpe est: aliaque consimili modo. Dicunt autem, si quis turpia ex omni undequaque gente in medium adduceret, deindeque mandaret singulos ea, quæ honesta putant capere, omnes omnia sumpturos, & pro honestis reportaturos. Mirum quid, si turpia in unum locum delata, honesta fierent, & non eadem, quæ adducebantur. Si equos, boves, oves aut homines attulerint, non aliud certe asportarent: Nec aurum ferentes, æs domum reduxerint, aut plumbum referent, quod argentum intulerunt. Pro bonis erga mala retulerint: age vero si quis turpe quid adduceret, illud quoque bonum asportaret. Poëtas autem testes inducunt, qui non pro rerum veritate, sed hominum delectatione carmina sua componunt.

DISPU-

* Infra p. 627.

ΔΙΑΛΕΞΙΣ Γ.

Περὶ δικαίου καὶ ἀδίκου.

Δισσοὶ δὲ λόγοι λέγονται καὶ περὶ τῶ δικαίω καὶ περὶ τῶ ἀδίκω· καὶ τοὶ μὲν, ἄλλο ἦμεν τὸ δίκαιον, ἄλλο δὲ, τὸ ἄδικον. τοὶ δὲ, τωὐτὸ δίκαιον καὶ ἄδικον. καὶ ἐγὼ τούτῳ πειράσομαι τιμωρέν. καὶ πρῶτον μὲν τὸ ψεύδεσθαι ὡς δίκαιόν ἐστι λεξῶ, καὶ τὸ ἐξαπατᾶν. τὼς μὲν πολεμίως ταῦτα ποιεν, αἰσχρὸν καὶ πονηρὸν ἂν ἐξείποιεν· τὼς δὲ φιλτάτως, οὔ. αὐτίκα τὼς γονέας· αἰ γὰρ δέοι τὸν πατέρα ἢ τὰν ματέρα φαρμακόν τι ἐγκαταφαγὲν,* καὶ μὴ θέλοι, οὐ δίκαιόν ἐστι, καὶ ἐν τῷ ῥοφήματι καὶ ἐν τῷ ποτῷ δόμεν, καὶ μὴ φᾶμεν ἐνῆμεν; οὐκῶν ἤδη ψεύδεσθαι καὶ ἐξαπατᾶν τὼς γονέας, καὶ κλέπτεν μὰν τὰ τῶν φίλων, καὶ βιῆσθαι τὼς φιλτάτως δίκαιον. αὐτίκα αἴ τις λυπηθείς τι τῶν οἰκηίων καὶ ἀχθεσθεὶς μέλλοι αὑτὸν διαφθείρεν ἢ ξίφει ἢ σχοινίῳ, ἢ ἄλλῳ τινὶ, δίκαιόν ἐστι ταῦτα κλέψαι, αἰ δύναιτο· αἰ δὲ ὑστερίξαι καὶ ἔχοντα καταλάβοι, ἀφελέσθαι βίᾳ; ἀνδραποδίξασθαι δὲ πῶς οὐ δίκαιον τὼς πολεμίως, αἴ τις δύναιτο ἑλὼν πόλιν ὅλαν ἀποδόσθαι; τοιχωρυχὲν δὲ τὰ τῶν πολιτᾶν κοινὰ οἰκήματα, δίκαιον φαίνεται. αἰ γὰρ ὁ πατὴρ ἐπὶ θανάτῳ, καπεστασιασμένα ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν, δεδεμένος εἴη, ἆρα οὐ δίκαιον

DISPUTATIO III.

De justo & injusto.

DUo itidem feruntur sermones de justo & injusto.: Etenim quidam aliud esse justum aliud injustum putant, quidam vero idem utrumque, quam sententiam defendere conabor. Et primo ostendam fallere & mentiri justum esse. Dicat igitur quispiam, ita tractare inimicos turpe & improbum : amicissimos vero nequaquam, exempli causa parentes. Si enim oportet patrem aut matrem medicamentum deglutire, nec volet, annon justum est sorbili quodam aut potu diffusum porrigere & inesse dissimulare? Justum igitur parentes mendacio fallere, ut & subripere bona amicorum, & charissimis vim inferre. Nam si quis ob res quasdam familiares graviter tristitia affectus sibi lethum consciscere cogitaret sive ense vel resti aut alio telo, annon justum est hoc clanculum subripere, si quis posset, aut si tardior adveniens jam in manibus habentem deprehenderit, per vim auferre? quis unquam dubitavit justumne esset, inimicos in servitutem rapere, si modo quis posset ** totam civitatem expugnare? sed & ædes civium nostrorum publicas perrumpere justum videtur: nam si pater inimicorum factione oppressus, in vinculis ad mortem servaretur, annon justum

* MS. πιὲν καὶ φαγέν. ** captam urbem reddere libertati.

δίκαιον διορύξαντα κλέψαι καὶ σῶσαι τὸν πατέρα; ἐπιορκεῖν δὲ, αἴ τις ὑπὸ τῶν πολεμίων λαφθεὶς ὑποδέξαιτο, ὀμνύων ἦ μὰν ἀφεθεὶς τὰν πόλιν προδώσεν, ἆρα οὗτος δίκαια ποιήσαι εὐορκήσας; ἐγὼ μὲν γὰρ οὐ δοκῶ· ἀλλὰ μᾶλλον τὰν πόλιν, καὶ τὼς φίλως, καὶ τὰ ἱερὰ σῶσαι πατρῷα, ἐπιορκήσας. ἤδη ἄρα δίκαιον καὶ τὸ ἐπιορκὲν, καὶ τὸ ἱεροσυλέν. τὰ μὲν ἴδια τῶν πόλεων ἐῶ· τὰ δὲ κοινὰ τᾶς Ἑλλάδος, τὰ ἐκ Δελφῶν καὶ τὰ ἐξ Ὀλυμπίας. μέλλοντος τῶ βαρβάρω τὰν Ἑλλάδα λαβὲν, καὶ τᾶς σωτηρίας ἐν χρήμασιν ἐούσας, οὐ δίκαιον λαβὲν, καὶ χρῆσθαι ἐς τὸν πόλεμον; φονεύεν δὲ τὼς φιλτάτως δίκαιον· ἐπεὶ καὶ Ὀρέστα; καὶ Ἀλκμαίων, καὶ ὁ Θεὸς ἔχρησε δίκαια αὐτὼς ποιῆσαι. ἐπὶ δὲ τὰς τέχνας τρέψομαι, καὶ τὰ τῶν ποιητῶν. ἐν γὰρ τραγῳδοποιίᾳ καὶ ζωγραφίᾳ ὅστις πλεῖστα ἐξαπατῇ ὅμοια τοῖς ἀλαθινοῖς ποιέων, οὗτος ἄριστος. θέλω δὲ καὶ ποιήματα τῶν παλαιοτέρων μαρτύριον ἐπαγαγέσθαι. Κλεοβουλίνης,

> Ἄνδρ' εἶδον κλέπτοντα, καὶ ἐξαπατῶντα βίᾳ· ὡς*
> Καὶ τὸ βίᾳ ῥέξαι τοῦτο δικαιότατον·

ἦν πάλαι ταῦτα. Αἰσχύλου δὲ ταῦτα,

> Ἀπάτης δικαίας οὐκ ἀποστατεῖ Θεός.
> Ψευδῶν δὲ καιρὸν ἔσθ' ὅποι τιμῇ Θεός.

* an βιαίως;

Λέγε-

justum est, effringentem abripere patrem & liberare? Nec non pejerare: si quis enim ab hostibus captus juramento dato spondeat se dimissum urbem suam proditurum, an ille sancte observans justa peraget? Ego certe non ita sentio: sed potius si civitatem suam & amicos & templa patria, perjurus conservet. Pejerare igitur justum est, ut & sacra spoliare: quæ privatim ad quamlibet civitatem spectant, prætermitto; sed totius Græciæ sacra publica, è Delphis & Olympia, si periculum sit, ne barbari Græciam subjugarent, & spes salutis in sola pecunia ponatur, annon justum est desumere & in belli usus collocare? Justum etiam charissimos necare, cum id fecerint Orestes & Alcmæon, & juste fecisse in oraculo pronuntiavit Deus. Ad artes me converto & poëtarum imprimis: Etenim in conficiendis tragœdiis & pingendi disciplina, qui plurimum fallit, veris maxime similia confingens, is optimus. Veterum autem poëmata in testimonium afferam. Cleobulines,

> *Cognovi quendam fallentem & vi spoliantem:*
> *Vi facere hoc, certe res magis æqua fuit.*

hæc olim erant: Æschyli vero ista:

> *Bonos nec ipse Jupiter spernit dolos.*
> *Est tempus quando mendacem laudat Deus.*

Dicitur

Λέγεται δὲ καὶ τῶδε ἀντίος λόγος· ὡς ἄλλο τὸ δίκαιον καὶ τὸ ἄδικόν ἐστι, διαφέρον, ὥσπερ καὶ τὤνυμα, οὕτω καὶ τὸ πρᾶγμα· ἐπεὶ αἴ τις ἐρωτάσαι τὼς λέγοντας, ὡς τὸ αὐτό ἐστιν ἄδικον καὶ δίκαιον, αἴκα δή τι δίκαιον περὶ τὼς γονέας ἔπραξαν, ὁμολογοῦντι καὶ ἄδικα ἄρα. τὸ γὰρ αὐτὸ ἄδικον καὶ δίκαιον ὁμολογέοντι ἦμεν. φέρε, ἄλλον δέ, αἴ τινα γινώσκῃ δίκαιον ἄνδρα, καὶ ἄδικον ἄρα τὸν αὐτόν. καὶ μέγαν τοίνυν καὶ μικρὸν κατὰ ταὐτόν. καί τοι πολλὰ ἀδικήσας ἀποθανέτω πραξάμενος. καὶ περὶ μὲν τούτων ἅλις. εἶμι δὲ ἐφ' ἃ λέγοντες ἀξιόοντι τὸ αὐτὸ καὶ δίκαιον καὶ ἄδικον ἀποδεικνύεν. τὸ γὰρ κλέπτεν τὰ τῶν πολεμίων, δίκαιον καὶ ἄδικον ἀποδεικνύεν, τοῦτ' αὐτό. αἴκ' ἀλαθὴς ὁ τήνων λόγος καὶ τἆλλα κατ' τωὐτό. τέχνας δ' ἐπάγονται ἐν αἷς οὐκ ἔστι τὸ δίκαιον καὶ τὸ ἄδικον. καὶ τοὶ ποιηταὶ οὔτι ποτ' ἀλάθειαν, ἀλλὰ ποτὶ τὰς ἁδονὰς τῶν ἀνθρώπων, τὰ ποιήματα ποιέοντι.

ΔΙΑΛΕΞΙΣ Δ.

Περὶ ἀληθείας καὶ ψεύδους.

Λέγονται δὲ καὶ περὶ τῶ ψεύδεος καὶ τᾶς ἀλαθείας δισσοὶ λόγοι. ὧν ὁ μὲν φατί, ἄλλον μὲν τὸν ψεύσταν ἦμεν λόγον, ἄλλον δὲ τὸν ἀλαθῆ· τοὶ δέ, τὸν αὐτόν. αὖ κἠγώ. τῶδε λέγω πρῶτον μέν, ὅτι τοῖς αὐτοῖς ὀνόμασι λέγονται· ἔπειτα δέ, ὅταν λόγος ῥηθῇ, ἂν μὲν ὡς λέγηται ὁ λόγος, οὕτω γένηται.

Dicitur autem alius sermo huic contrarius, aliud esse justum aliud injustum, tam re quam nomine distinguendum: Cum, si quis interroget idem esse utrumque asserentes, an justum quid parentibus præstiterint? injustos se quoque confitentur. Nam idem justum & injustum agnoscunt; age vero, si quem alium justum cognoverint, etiam & illum injustum: si magis vel minus justum, eodem modo: & sane multa injuste perpetrans ob ista moriatur. Et de his quidem satis. Transeo autem ad ea, ex quibus illi idem justum & injustum flagitant. Hoc ipsum, bona inimicorum subripere, & justum & injustum ostendere licet, si vera sit illorum sententia: cæteraque pari ratione. Artes vero inducunt, in quibus justum & injustum non conspicitur. Et poetæ non pro rerum veritate, sed hominum delectatione carmina componunt,

DISPUTATIO IV.

De veritate & falsitate.

SEd & de veritate & falsitate duplex fertur sententia; una quidem, alium esse sermonem verum, alium falsum asserit; altera vero, eundem utrumque; Igitur ipse illud primum ajo., quod iisdem verbis ambo dicuntur, dein post quam ex ore profertur sermo, si ita,

νηται, ἀλαθὴς ὁ λόγος· ἂν δὲ μὴ γένηται, ψευδὴς ὁ αὐτὸς λόγος. αὐτίκα κατηγορεῖς ἱεροσυλίαν τῷ, αἰκ' ἐγένετο τὤργον, ἀλαθὴς ὁ λόγος· αἰ δὲ μὴ ἐγένετο, ψεύστας. καὶ τῶ ἀπολογευμένω ὥσγε ὁ λόγος. καὶ τάγε δικαστήρια τὸν αὐτὸν λόγον καὶ ψεύσταν καὶ ἀλαθῆ κρίνοντι. ἐπεί τοι καὶ ἑξῆς καθήμενοι αἰ λέγοιμι μύστας* εἰμί, τὸ αὐτὸ μὲν πάντες ἐροῦμεν, ἀλαθὴς δὲ μόνος ἐγώ. ἐπεὶ καὶ εἰμί. δᾶλον ὦν ὅτι ὁ αὐτὸς λόγος, ὅταν μὲν αὐτῷ παρῇ τὸ ψεῦδος, ψεύστας ἐστίν. ὅταν δὲ τὸ ἀλαθές, ἀλαθής. ὥσπερ καὶ ἄνθρωπος τὸ αὐτὸ, καὶ παῖς, καὶ νεανίσκος, καὶ ἀνὴρ, καὶ γέρων ἐστίν.

Λέγεται δὲ καὶ ὡς ἄλλος εἴη ὁ ψεύστας λόγος, ἄλλος δὲ ὁ ἀλαθής, διαφέρων τὤνυμα. αἰ γάρ τις ἐρωτάσαι τὼς λέγοντας, ὡς ὁ αὐτὸς λόγος εἴη ψεύστας καὶ ἀλαθής, ὃν αὐτοὶ λέγοντι, πότερός ἐστι· αἰ μὲν ψεύστας, δᾶλον ὅτι δύο εἴη· αἰ δ' ἀλαθὴς ἀποκρίναιτο, καὶ ψεύστας ὁ αὐτὸς οὗτος. καὶ ἀλαθές τι πόκα εἶπεν, ἢ ἐξεμαρτύρησε· καὶ ψευδῆ ἄρα τὰ αὐτὰ ταῦτα. καὶ αἴ τινα ἄνδρα ἀλαθῆ οἶδε, καὶ ψεύσταν τὸν αὐτόν. ἐκ δὲ τῶ λόγω λέγοντι ταῦτα, ὅτι γενομένω μὲν τῶ πράγματος ἀλαθῆ τὸν λόγον, ἀγενήτω δὲ ψεύσταν. οὐκῶν διαφέρει αὖθις τὼς δικαστάς, ὅ, τι κρίνοιντο. οὐ γὰρ πάρεντι τοῖς πράγμασιν. ὁμολογέοντι δὲ καὶ αὐτοί, ᾧ μὲν τὸ ψεῦδος ἀνα-

* al. vitiose Μίμας.

ut dicitur res ipsa facta fuerit, verus est sermo, si non facta, falsus ille ipse. Verbi causa cum sacrilegii quempiam insimules, si tale quid commissum, verus est sermo, si non commissum, falsus. Sic etiam se purgantis oratio, talis est. Et Judices in consessu eundem sermonem verum ac falsum pro libitu decernunt. Imo & nos hic juxta sedentes, si dicamus singuli, Ego sum initiatus, idem certe dicimus omnes, sed verum ego solus, cum & talis ipse sim. Clarum igitur eundem sermonem si illi falsitas adjungatur, falsum esse; sin veritas, verum. Sicut etiam hoc ipsum, homo, puerum, juvenem, virum & senem denotat.

Dicitur vicissim, alium esse sermonem verum, alium falsum, & re ipsa & nomine differentem. Si quis enim eundem esse utrumque dicentes interrogaret, qualis est sermo, quem ipsi asserunt: Si falsum esse respondeant, constat res diversas esse, sin verum, & falsus quoque ille ipse arguitur: & an quis vera multa dixit aut attestatus est? etiam & illa ipsa falsa: & si quis veracem virum cognoverit, & illum quoque mendacem. Absque ratione vero affirmant, re peracta verum esse sermonem, non peracta falsum: nam tum maxime refert, quid decernant judices: rebus enim dum transiguntur, non intersunt. Ipsi confitentur,

μέμικται, ψεῦσαν ἦμεν· ᾧ δὲ τὸ ἀλαθὲς, ἀλαθῆ. τοῦτο δὲ ὅλον διαφέρει.

Ταυτὰ τοὶ μαινόμενοι καὶ τοὶ σωφρονοῦντες, καὶ τοὶ σοφοὶ καὶ τοὶ ἀμαθεῖς, καὶ λέγοντι καὶ πράσσοντι. καὶ πρῶτον μὲν ὀνομάζοντι ταυτὰ γᾶν, καὶ ἄνθρωπον, καὶ ἵππον, καὶ πῦρ, καὶ τἄλλα πάντα. καὶ ποιέοντι ταυτὰ, κάθηνται, καὶ ἔσθοντι, καὶ κατάκεινται, καὶ τἄλλα κατὰ τωὐτό. καὶ μὰν καὶ τωὐτὸ πρᾶγμα καὶ μέζον καὶ μῆον ἐστι, καὶ πλέον καὶ ἔλασσον, καὶ βαρύτερον καὶ κουφότερον. οὕτω γὰρ εἴη ταυτὰ πάντα. τὸ τάλαντον ἐστὶ βαρύτερον τῆς μνᾶς, καὶ κουφότερον τῶν δύο ταλάντων. τωὐτὸν ἄρα καὶ κουφότερον καὶ βαρύτερον. καὶ ζώει ὁ αὐτὸς ἄνθρωπος καὶ οὐ ζώει; κατ ταυτὰ ἐντι καὶ οὐκ ἔντι. τὰ γὰρ τῇδε ἔντα, ἐν τῇ Λιβύᾳ οὐκ ἐστιν, οὐδέ γε τὰ ἐν Λιβύᾳ, ἐν Κύπρῳ, * καὶ τἄλλα κατὰ τὸν αὐτὸν λόγον. οὐκῶν καὶ ἐντὶ τὰ πράγματα καὶ οὐκ ἐντί.

Τοί τινες λέγοντες τὼς μαινομένως καὶ τὼς σοφὼς, καὶ τὼς ἀμαθεῖς ταυτὰ διαπράσσεσθαι, καὶ λέγεν, καὶ τἄλλα ἑπόμενα τῷ λόγῳ, οὐκ ὀρθῶς λέγοντι. αἰ γάρ τις αὐτὼς ἐρωτάσαι, αἰ διαφέρει μανία σωφροσύνης, καὶ σοφία ἀμαθίης, φαντὶ ναί. εὖ γὰρ καὶ ἐξ ὧν πράσσοντι ἑκάτεροι, δᾶλοι ἐντὶ ὡς ὁμολογησοῦντι. οὐκῶν καὶ ταυτὰ πράσσοντι, καὶ τοὶ σοφοὶ μαίνονται, καὶ τοὶ μαινόμενοι σοφοὶ, καὶ πάντα συνταράσσονται· καὶ ἐπ᾽ ἄργεμος ὁ λόγος, πότερον εἶον ἐν δέοντι τοὶ σωφρονοῦντες λέγοντι ἢ τοὶ μαινόμενοι. ἀλλὰ γὰρ φαντὶ ὡς ταυτὰ μὲν

tentur, cui immiſcetur falſitas, falſum, cui veritas verum. Hoc autem toto cœlo differt.

Similiter autem inſani & ſobrii, docti & indocti & vocant res & agunt: primo ita vocant iſta terram, hominem, equum, ignem, cæteraque omnia; dein eadem agunt, ſedent, edunt, bibunt & decumbunt, ſimilique modo cætera. Sed & eadem res & major & minor eſt, numeroſior pauciorque, gravior & levior, Sic enim ſint ſane hæc omnia: talentum mina ponderoſus, duobus talentis levius; idem ergo gravius & levius. Ita etiam idem homo vivit & non vivit: eadem res eſt & non eſt: quæ enim hoc loco ſunt, in Africa non ſunt. Quæque in Africa, non in Cypro; cæteraque pari ratione. Res igitur ſunt, & non ſunt.

Qui vero aſſerunt inſanos, ſapientes & indoctos ſimiliter agere & appellare, cæteraque in iſto ſermone condita, non recte dicunt. Si enim quis ipſos interrogaret, an à ſobrietate diſtinguatur inſania, ab inſcitia ſapientia, confitentur ſtatim. Conſtat enim ex his, quæ faciunt alterutri, quod id agnoſcent. Si igitur eadem agant, ſequitur, ſapientes inſanire, inſanos ſapere, & omnia ſic perturbantur. Dein inutilis quæſtio, num oportuna loquantur ſapientes an inſani? ajunt vero eadem utroſque dicere rogatos, ſed ſapien-

* Num in Cypro fuit auctor, cum hæc ſcriberet vel diceret?

μὲν λέγοντι, ὅταν τις αὐτοῖς ἐρωτῇ· ἀλλὰ τοὶ μὲν σοφοί, ἐν τῷ δέοντι, τοὶ δὲ μαινόμενοι, αἷ οὐ δεῖ· καὶ οὕτω λέγοντες, δοκοῦντι μικρὸν ποτιθῆναι, αἷ δεῖ καὶ μὴ δεῖ· ὥστε οὐ μηκέτι τωὐτὸ ἦμεν. ἐγὼ δὲ οὐ πράγματος τοσούτω ποτεθέντος ἀλλοιοῦσθαι δοκῶ τὰ πράγματα, ἀλλ' ἁρμονίας διαλλαγείσας· ὥσπερ Γλαῦκος καὶ γλαυκός, Ξάνθος καὶ ξανθός, Ξοῦθος καὶ ξουθός. ταῦτα μὲν τὰν ἁρμονίαν ἀλλάξαντα διήνεγκαν. τὰ δὲ μακρῶς καὶ βραχυτέρως ῥηθέντα Τύρος καὶ τυρός, σάκος καὶ σάκκος. ἄτερα δὲ, γράμματα διαλλάξαντα, κάρτος καὶ κρατός, ὄνος καὶ νόος. ἐπεὶ ὦν οὐκ ἀφαιρεθέντος οὐδενὸς τοσοῦτον διαφέρει, τί δὴ αἴ τις ἢ ποτιθεῖ τι, ἢ ἀφαιρεῖ; καὶ τοῦτο δείξω οἷόν ἐντι. αἴ τις ἀπὸ τῶν δέκα ἓν ἀφέλοι, οὐκ ἔτι δέκα οὐδὲ ἓν εἴη. καὶ τἆλλα κατ τωὐτό. τὸ δὲ τὸν αὐτὸν ἄνθρωπον καὶ ἦμεν καὶ μὴ ἦμεν ἐρωτῶ, τί ἢ τὰ πάντα ἐστίν; οὐκῶν αἴ τις μὴ φαίη ἦμεν, ψεύδεται· τὰ πάντα εἰπόντες, ταῦτα πάντα ἄν πῃ ἔντι.

ſapientes opportune, inſanos autem, & cum non decet. Hoc igitur aſſerentes parvum quiddam adjiciunt, videlicet ſi decet, vel non decet; unde ſequitur non idem eſſe. Cæterum ego tali quopiam adjecto res ipſas variari non arbitror, ſed concentum immutatum. Exempli gratia Γλαῦκος & γλαυκός, Ξάνθος & ξανθόν, Ξοῦθος & ξουθός; hæc enim variante concentu differunt: quædam tardius vel celeriter prolata, Τύρος & τυρός, σάκκος & σάκος. Alia literas transponunt, ut κάρτος, κρατος, ὄνος, νόος. Si igitur nihil dempto, tanta eſt differentia, quid ſi quis aliquid adjiciat aut ſubtrahat? & hoc quale ſit, oſtendam. Si quis à numero denario unum auferat, quod reliquum nec unum eſt nec decem. Quantum autem ad illud, eundem hominem eſſe & non eſſe, rogo omnia num ſint? Qui enim dicit non eſſe, mentitur; quia omnia cum dicunt, utique illa uſquam eſſe oportet.

DISPUTATIO V. *

An virtus & ſapientia doceri poſſint.

Λέγεται δέ τις λόγος οὔτ' ἀλαθής, οὔτε κενός· ὅτι ἄρα σοφία καὶ ἀρετὰ οὔτε διδακτὸν εἴη, οὔτε μαθατόν. τοὶ δὲ ταῦτα λέγοντες ταῖσδε ἀποδείξεσι χρῶνται, ὡς οὐχ οἷόν τε εἴη, ἂν ἄλλῳ

Dicitur etiam ſermo, nec verus nec tamen inanis, ſapientiam & virtutem nec diſci nec doceri poſſe. Qui autem ita aſſerunt, his rationibus demonſtrant, quia fieri non poteſt,

* Nullus hic titulus, nulla diſtinctio in MS.

ἄλλῳ παραδοίης, οὔπω αὐτὸ ἔτι ἔχεν. μία μὲν δὴ αὕτα. ἄλλα δὲ, ὡς αἱ διδακτὸν ἦν, διδάσκαλοί κα ἀποδεδεγμένοι ἦεν, ὡς τᾶς μωσικᾶς. Τρίτα δὲ, ὡς τοὶ ἐν τᾷ Ἑλλάδι γενόμενοι σοφοὶ ἄνδρες, τὰ αὐτῶν τέκνα ἂν ἐδίδαξαν καὶ τὼς φίλως. τετάρτα δὲ, ὅτι ἤδη τινὲς παρὰ σοφιστὰς ἐλθόντες, οὐδὲν ὠφέληθεν. πέμπτα δὲ, ὅτι πολλοὶ οὐ συγγενόμενοι σοφισταῖς, ἄξιοι λόγω γεγένηνται.

potest, ut quod alii tradas, illud etiamnum ipse habeas: hæc una ratio. Alia vero, si doctrina comparari poterat, hujusce præceptores exstarent æque ac Musices. Tertia, tum etiam viri sapientes, quos tulerit Græcia, filios suos & amicos instituissent. Quarta, quosdam qui sophistas frequentarunt, nihil percepisse commodi. Quinta, plures cum sophistis nunquam versatos, celebres tamen evasisse.

Ἐγὼ δὲ κάρτα εὐήθη νομίζω τόνδε τὸν λόγον. γινώσκω γὰρ τὼς διδασκάλως γράμματα διδάσκοντας ἃ καὶ αὐτὸς ἐπιστάμενος τυγχάνει, καὶ κιθαριστὰς κιθαρίζεν. πρὸς δὲ τὰν δευτέραν ἀπόδειξιν, ὡς ἄρα οὐκ ἐντὶ διδάσκαλοι ἀποδεδεγμένοι, τί μάν τοι σοφισταὶ διδάσκοντι, ἀλλ᾽ ἢ σοφίαν καὶ ἀρετάν; ἢ τί δὲ Ἀναξαγόρειοι καὶ Πυθαγόρειοι ἦεν; τὸ δὲ τρίτον, ἐδίδαξε Πολύκλειτος τὸν υἱὸν ἀνδριάντας ποιεῖν. καὶ αἰ μέν τις μὴ διδάξῃ, οὐ σαμήϊον. αἰ δ᾽ ἔντιν διδάξαι, τεκμάριον ὅτι δυνατόν ἐντι διδάξαι. τέταρτον δὲ, αἰ μή τοι παρὰ σοφῶν σοφιστῶν σοφοὶ γίνονται. καὶ γὰρ γράμματα πολλοὶ οὐκ ἔμαθον μαθόντες. ἔστι δέ τις καὶ φύσις. αἰ δέ τις μὴ μαθὼν παρὰ σοφιστῶν ἱκανὸς ἐγένετο εὐφυὴς, καὶ γενόμενος ῥαδίως συναρπάξαι τὰ πολλὰ ὀλίγα μαθών· παρ᾽ ὧνπερ

Cæterum ego hunc sermonem valde fatuum arbitror. Etenim probe novi præceptores literas, & citharistas artem citharam pulsandi docere, quorum tamen ipsi periti manent. Ad secundam rationem, nullos haberi magistros; quid aliud docent sophistæ quam virtutem & sapientiam? aut quare appellantur quidam Anaxagorei aut Pythagorei? ad tertiam, Polycletus filium suum simulacra fingere docuit. Et si quis docere non volet, illud nequaquam arguit. Sed si licet, constat quod doceri potest. Ad quartam respondeo, quid si quidam sophistas doctos adeuntes, ipsi sapientes non evaserint? Nam & literas discentes plures, non tamen attingunt; etenim multum valet indoles. Si quis autem sophistarum consortio non utens, idoneus evasit, nempe is felici ingenio aptus natus fuit pauca discendo multam doctrinam arripere.

περ καὶ τὰ ὀνύματα μανθάνομεν. καὶ τούτων τὶ ἤτοι πλέον, ἤτοι ἔλασσον· ὁ μὲν παρὰ πατρὸς, ὁ δὲ παρὰ ματρός. αἰ δὲ τῷ μὴ πιστὸν ἔντι τὰ ὀνύματα μανθάνεν ἅμα, ἀλλ' ἐπισταμένως ἅμα γίνεσθαι, γνώτω ἐκ τῶνδε· αἴ τις εὐθὺς γενόμενον παιδίον ἐς Πέρσας ἀποπέμψαι, καὶ τηνεῖ τράφοι, κωφὸν Ἑλλάδος φωνᾶς, πσίζοι κα· καὶ αἴ τις τηνόθεν τῆδε κομίζοι, Ἑλλανίζοι κα. οὕτω μανθάνομεν τὰ ὀνύματα. καὶ τὼς διδασκάλως, οὐκὶ ἆμες; οὐ λέλεκταί μοι ὁ λόγος, καὶ ἔχεις ἀρχὴν καὶ τέλος καὶ μέσσην; καὶ οὐ λέγω ὡς διδακτός ἐστιν, ἀλλ' ὅτι ἀποχρῶντι μοι τῆναι ταὶ ἀποδείξεις.

Λέγοντι δέ τινες τῶν δημαγορούντων, ὡς χρὴ τὰς ἀρχὰς ἀπὸ κλάρω γίνεσθαι, οὐ βέλτιστα ταῦτα νομίζοντες. εἰ γάρ τις αὐτὸν ἐρωτῴη τὸν ταῦτα λέγοντα, τί δὴ σὺ τοῖς οἰκέταις οὐκ ἀπὸ κλάρω τὰ ἔργα προστάσσεις, ὅπως ὁ μὲν ζευγηλάτας, αἴκ' ὀψοποιὸς λάχῃ ὀψοποιᾶ, ὁ δὲ ὀψοποιὸς ζευγηλατῇ; καὶ τἆλλα κατὰ τοῦτο. καὶ πῶς οὐ καὶ τὼς χαλκέας καὶ τὼς σκυτέας συναγαγόντες καὶ τέκτονας καὶ χρυσοχόας διεκλαρώσαμεθα καὶ ἠναγκάσαμεν, ἂν ἂν χ' ἕκαστος λάχῃ τέχναν ἐργάζεσθαι, ἀλλὰ μὴ ἂν ἐπίσταται. τωὐτὸν δὲ καὶ ἐν ἀγῶσι τᾶς μωσικᾶς διακλαρῶσαι τὼς ἀγωνιστάς. καὶ ὅ, τι χ' ἕκαστός κα λάχῃ, ἀγωνίζεσθαι· αὐλητὰς κιθαριζέτω τυχὸν, καὶ κιθα-

pere. Ut à quibus rerum nomina discimus: & hæc certe aliquando magis, aliquando minus; partim à patre, partim vero à matre. Sed si quis non credat nomina addisci, sed cum scientia quadam simul exoriri, inde cognoscat; Si quis infantem statim postquam natus est, in Persiam mittat, ibique educet Græcæ linguæ ignarum, Persice loquetur: si quempiam ibi natum huc transportaret, Græce sciet. Præceptores vero nonne agimus nos? Nonne sermonem meum peregi, ejusque principium, medium & finem habes? Nec affirmo illum doceri posse, sed quod hæc mihi sufficiunt argumenta.

At quidam populares oratores asserunt, quod oportet, Magistratus sorte conferri; non recte quidem sentientes. Etenim interrogare licet talia dicentem, cur non & tu servis opera sorte distribuis, ita ut jugarius coqui officium sortitus opsonia paret, ut coquus plaustrum agat: cæteraque hujusmodi. Et quare non fabros, sutores, structores, aurarios convocantes, sorte opera partiamur, & cogamus quemlibet artem quam sortitus est exercere, non illam qua instructus est. Eodemque recidit, si Musico certamine sorte designentur Agonistæ, & in eo, quod sortitus est, contendat quisque: ita fortasse tibicen citharam pulsabit, citharista

κιθαρῳδὸς αὐλήσει. καὶ ἐν τῷ πολέμῳ τὼς τοξότας καὶ τὼς ὁπλίτας ἱππασεῖται, ὁ δὲ ἱππεὺς τοξεύσει. ὥστε πάντες ἃ οὐκ ἐπίστανται οὐδὲ δύνανται, οὐδὲ πραξοῦντι. λέγοντι δὲ ἀγαθὸν ἦμεν καὶ δαμοτικὸν κάρτα. ἐγὼ ἥκιστα νομίζω δαμοτικόν. ἐντὶ γὰρ ἐν ταῖς πόλεσι μισόδαμοι ἄνθρωποι, ὧν αἴκα τύχῃ ὁ κύαμος, ἀπολοῦντι τὸν δᾶμον. ἀλλὰ χρὴ τὸν δᾶμον αὐτὸν ἐρῶντα, αἱρεῖσθαι πάντας τὼς εὔνως αὐτῷ καὶ τὼς ἐπιτηδείως στραταγὲν, ἀπέρως δὲ νομοφυλακὲν, καὶ τἆλλα.

Hoc loco lacuna in MS.

Ἀνδρὸς κατὰ τὰς αὐτὰς τέχνας νομίζω κατὰ βραχύ τε δύνασθαι καὶ ἀλέγεσθαι, καὶ ἀλάθειαν τῶν πραγμάτων ἐπίστασθαι, καὶ δικάσασθαι ὀρθῶς, καὶ δαμαγορὲν οἷόν τ' ἦμεν, καὶ λόγων τέχνας ἐπίστασθαι, καὶ περὶ φύσιος τῶν ἁπάντων, ὥστε ἔχει καὶ ὡς ἐγίνετο, διδάσκεν. καὶ πρῶτον μὲν ὁ περὶ φύσιος τῶν ἁπάντων εἰδὼς, πῶς οὐ δυνασεῖται περὶ πάντων ὀρθῶς καὶ πράσσεν; ἔτι δὴ ὁ τὰς τέχνας τῶν λόγων εἰδὼς, ἐπιστασεῖται καὶ περὶ πάντων ὀρθῶς λέγεν. δεῖ γὰρ τὸν μέλλοντα ὀρθῶς λέγεν, περὶ ὧν ἐπίσταται περὶ τούτων λέγεν. πάντων γὰρ ἐπιστασεῖται· πάντων μὲν γὰρ τῶν λόγων τὰς τέχνας ἐπίσταται, τοὶ δὲ λόγοι πάντες περὶ πάντων τῶν ε - - - - * δεῖ δὲ ἐπίστασθαι

tharista tibia canet: & in bello contingit sagittarios & graviter armatos equitare, equitem vero jaculari. Et sic omnes ea, quæ nequaquam callent aut intelligunt, nunquam præstare possunt. At rem bonam & popularem esse clamitant. Sed ipse minime popularem credo: nam sunt quidam in civitatibus, status illius hostes, in quos si faba inciderit, plebem destruent. Enimvero oportet ut plebs ipsa prospiciens, sibi benevolos eligat omnes, quosdam militum præfecturam gerere magis idoneos, quosdam legibus præsidere, & sic in cæteris.

Ego arbitror virum posse tam continua oratione secundum artem, quam brevibus responsis disserere & rerum veritatem scire, & rite jus dicere; posse item concionari & artem oratoriam callere, & alios in rerum omnium natura instruere, ut se habent, & generantur. Et primo qui omnium naturam cognovit, quomodo omnia recte non peraget? dein qui Rhetoricam artem callet, etiam de omnibus rebus optime perorabit. Etenim probe dicturum oportet, de iis rebus concionari quæ novit; nam omnium peritum suppono: Omnium sermonum artem tenet: sermones autem omnes circa omnia cognoscibilia versantur; & certe qui rite concionari volet, eas res scire

σθαι τὰ μέλλοντα ὀρθῶς λέγεν, περὶ ὅτων καὶ λέγοι, * * καὶ τὰ μὲν ἀγαθὰ ὀρθῶς διδάσκεν τὰν πόλιν πράσσεν, τὰ δὲ κακὰ τὼς κωλύεν. εἰδὼς δέ γε αὐτὰ, εἰδήσει καὶ τὰ ἄτερα τούτων· πάντα γὰρ ἐπιστασεῖται· ἐστι γὰρ ταῦτα τῶν πάντων, κεῖνα δὲ ποτὶ ταυτὸν τὰ δέοντα πρασσεῖται. χρὴ κἂν μὴ ἐπίσταται αὐλὲν, αἰ δυνασεῖται αὐλὲν, αἴ κα δέῃ τοῦτο πράσσεν. τὸν δὲ δικάζεσθαι ἐπιστάμενον δεῖ τὸ δίκαιον ἐπίστασθαι ὀρθῶς. περὶ γὰρ τούτων τὸ δικάζεσθαι. εἰδὼς δὲ τοῦτο, εἰδήσει καὶ τὸ ὑπεναντίον αὐτῷ καὶ τὰ * τέρεια. δεῖ δὲ αὐτὸν καὶ τὼς νόμως ἐπίστασθαι πάντας. αἰ τοίνυν τὰ πράγματα μὴ ἐπιστασεῖται, οὐδὲ τὼς νόμως. τὸν γὰρ ἐν μωσικᾷ νόμον τίς ἐπίσταται ὅσπερ καὶ μωσικάν· ὃς δὲ μὴ μωσικὰν, οὐδὲ τὸν νόμον. ὃς γὰρ τὰν ἀλάθειαν τῶν πραγμάτων ἐπίσταται, εὐπετὴς ὁ λόγος ὅτι πάντα ἐπίστασθαι· ὃς δὲ βραχὺ, δεῖ νιν ἐρωτώμενον ἀποκρίνεσθαι περὶ πάντων· οὐκῶν δεῖ νιν πάντ' ἐπίστασθαι.

ſcire oportet, de quibus dicturus eſt. Sed & civitatem, ut quod bonum eſt agat, docere debet, & impedire ne quid malum. Hæc autem ſciens, alia ab his diverſa cognoſcet. Etenim omnium peritum ſuppono: & etiam iſta in eo verbo continentur. Atque eadem quonam tempore decenter & opportune peraguntur, cognoſcet; ideoque etſi tibia canere non poteſt, ſi tamen poſſet, quando opportune faciendum eſt, intelligere debet. Porro qui judicis officium obire novit, oportet ut quod juſtum eſt, probe intelligat: In hoc enim verſatur judicandi munus; hoc autem inſtructus contrarium etiam cognoſcet * * Sed & leges omnes tenere debet. Si vero res non cognoſcat, nec etiam leges; etenim ille leges ſive regulas Muſicæ callet, qui Muſicam quoque ipſam: qui vero non Muſicam, nec ipſas regulas. Et qui rerum veritatem noſcit, facile illi negotium eſt, ad ſcientiam omnium pervenire. Sed in concisa interrogandi arte peritus, ad omnem quæſtionem reſpondere debet; ergoque neceſſe eſt, ut omnia intelligat.

Μέγιστον δὴ καὶ κάλλιστον ἐξεύρημα εὕρηται ἐς τὸν βίον, μνάμα, καὶ ἐς πάντα χρήσιμον, ἐς φιλοσοφίαν τε καὶ σοφίαν. ἐστι δὲ τοῦτο, ἐὰν πρ-

Sed optimum fuit, & in vitæ commoda pulcherrimum inventum memoriæ artificium ad omnia utile tam Philoſophiam quam Sapientiam. Hoc autem in eo conſiſtit, primo

προσέχῃς τ̃ νῦν, διὰ τούτων παρελθοῦσα γνώμα μᾶλλον αἰσθησεῖται σύνολον ὃ ἔμαθες. δευτέραν δὲ μελέταν, αἴ κα ἀκούσῃς. τὸ γὰρ πολλάκις ταὐτὰ ἀκοῦσαι καὶ εἶπαι, ἐς μνάμαν παραγένετο. τρίτον, αἴ κα ἀκούσῃς, ἔπειτα οἶδας καταθέσθαι, οἷον τόδε· δεῖ μεμνᾶσθαι Χρύσιππον, κατθέμεν ἐπὶ τ̃ χρυσὸν καὶ τ̃ ἵππον. ἄλλο, πυριλάμπη, κατθέμεν ἐπὶ πῦρ καὶ τὸ λάμπειν. τάδε μὲν περὶ τῶν ὀνομάτων. τὰ δὲ πράγματα οὕτως. περὶ ἀνδρείας, ἐπὶ τὸν Ἄρη καὶ τ̃ Ἀχιλλῆα· περὶ χαλκείας δὲ, ἐπὶ τ̃ Ἥφαιστον· περὶ δειλίας, ἐπὶ τ̃ Ἐπειόν.

primo si animum admodum advertas. Nam tum mens una pertransiens, magis totum apprehendet, quod didiceris. Secundo si mediteris assidue audiendo: eadem enim sæpius audire & repetere, ad memoriam multum juvat. Tertio si rerum quas audis, imagines reponere noveris; exempli gratia, si *Chrysippum* meminisse voles, in *auri* & *equi* imagine conserves; si vermiculum *Pyrilampen* appellatum, imagineris *ignem* & *splendere*. Hæc quidem de verbis. De rebus autem hoc modo: Quæ ad fortitudinem spectant, in *Achille* reponenda; quæ ad artem fabrilem, in *Vulcano*; quæ ad timiditatem in *Epeo*.

MS. Σημ. ὅτι τὸ ἐπίλοιπον οὐχ εὑρέθη.

VII. JOANNES, Zachariæ F. Christianus scriptor, clarus tempore Andronici Palæologi senioris circa A. C. 1300. licet ab aliis tradatur vixisse A. 1100. Notior est ACTUARII nomine, quæ tamen fuit appellatio dignitatis, propriæ Medicis, de qua eruditiss. Cangius: Ἀκτουάριος *inter dignitates Palatinas occurrit in Catalogo dignitatum Palatinarum ex Codice Regio n. 49. ea vero spectabat duntaxat Medicos, Anonymus de iisdem dignitatibus:*

Καὶ τοῖς ἰατροῖς Ἀκτουάριον ὅρα.

Gregorius Acropolita cap. 39. ἀντέλεγε δὲ τοῖς λεγομένοις ὁ ἰατρὸς Νικόλαος ἀνὴρ ἥκιστα μὲν φιλοσοφίας μετασχὼν, ἄκρος δὲ τὴν οἰκίαν τέχνην, καὶ μάλιστα τὴν διὰ πείρας γινωσκομένην -- Ἀκτουαρίου δὲ εἶχε τιμήν. Pachymeres lib. 6. c. 36. ubi de morte Michaëlis Palæologi Imp. ὡς γοῦν ἡ κυρία ἐνέστη, καὶ ἤδη τὰ τοῦ θανάτου, καὶ μᾶλλον τοῖς ἰατροῖς, προσδόκιμα ἦν, τῷ μὲν Ἀκτουαρίῳ Καβασίλᾳ οὐκ ἀσφαλὲς τοῦ ὑπομιμνήσκειν τὰ τοῦ κινδύνου ἐδόκει. Habetur inter opuscula Pselli in Cod. Reg. Paris. fol. 102. μονῳδία εἰς τὴν Ἀκτουαρίου ἀδελφήν. Sed & in Codice Barocciano 131. Oxoniæ,

niæ, μονῳδία εἰς Ἀκτουάριον ἰατρόν. Ὀκτάριον vocant codices Cæſarei apud Lambecium VI. p. 113. & 114. Ptochoprodromus MS. contra Hegumenum:

Εἶδες πανάριστον ἰατρὸν, εἶδες τεχνίτην μέγαν,
Διέβη τὸν Ὀκτάριον ἢ καὶ τὸν Κανικλείου,
Διέβη καὶ τὸν Γαληνὸν καὶ τὸν Ἀριστοτέλην.

Unde vero id nominis, medicis potiſſimum attributum, quod pluribus inquirit ad Pachymerem Petrus Poſſinus, T. 1. p. 366. ſeq. & T. 2. p. 469. fateor mihi incompertum, ut & an Joannes Zachariæ filius, qui vulgo Ἀκτουάριος indigitatur, hanc dignitatem obtinuerit: qui quidem ſi Joſephus Racendytes ad quem librum de affectibus ſpiritus animalis ſcripſit, is eſt Racendytes, (quod parum eſt veriſimile) cujus meminit Nicetas in Alexio Comneno lib. 2. n. 5. p. 323. vixerit ſub eodem Imperatore: Sed fuit non Alexius verum Andronicus Palæologus ſenior, à quo ad Hyperboreos Scythas (ita Ruſſos idem Nicetas in Manuele lib. 4. c. 2. p. 84. appellat) legatum pro gente ſua (Græcorum) miſſum ſe narrat Actuarius initio lib. 1. de methodo medendi. Nam in Codice Cæſareo liber 1. inſcribitur Apocauco, qui Apocaucus ſub Andronico Palæologo ſeniore vixit: itaque ad hoc ævum jure eum revocat Lambecius lib. VI. p. 113. Idem teſtatur in aliis Codicibus eum vocari Πυροπούλον, & in alio Πυροπούλον νεόν ἀρχιητρόν. Vide p. 115. 118.

Ejus ſcripta ſunt:

1) Σύνταγμα περὶ οὔρων, *libri ſeptem de urinis* Græce necdum editi, ſed qui MSti exſtant in Bibl. Cæſarea, teſte Lambecio VI. p. 88. & 111. & in Coisliniana p. 447. aliisque. Sunt autem:

De differentiis urinarum liber I.
De judiciis urinarum libri duo. II. III.
De urinarum cauſis libri duo. IV. V.
De prævidentiis ex urinis libri duo. VI. VII. Περὶ διαγνώσεως παθῶν libri II. MSti in Bibl. Caroli de Montchal, teſte Labbeo pag. 124. Bibl. Nov. MSS.

Ἑρμηνεία ἐκ τοῦ Πυροπούλου εἰς τὴν δυσουρίαν, MS. Lambec. VI. p. 118.

Latine Libri VII. de urinis, *Ambroſio Leone* Nolano, Marini F. interprete, * Venet. apud Laur. Vitalem 1519. 4. Pariſ. 1522. 4. apud Sim. Coli-

* Apud Lindenium & Merklinum perperam legas Ambroſii Leonis *interpretatio Græca lib. VII. de urinis.* Apud Tiraquellum de nobilitate pag. 331. *Leonolanum* pro Leone Nolano.

Colinæum: & cum Antonii Thylesii, Consentini libello de coloribus & Pauli Æginetæ de Crisi ac diebus decretoriis & eorum signis, & Andreæ Leennii Medici Epistola ad Philippum Buchamerum de urinarum προγνώσει non negligenda. Basil. apud Andr. Cratandrum 1529. 8.

Ex eadem Leonis versione à *Jacobo Goupylo* recognita, Paris. apud Jo. Rovignum 1548. 8. & Lugd. 1556. 8. & eodem anno forma minore: & in artis Medicæ principibus, apud H. Stephanum 1567. fol. & Trajecti ad Rhen. 1670. 8. additis scriptis 1) Jodoci Willichii Resselliani de probationibus urinarum cum scholiis Medicis Hieron. Reusneri, Leorini, & remediorum, ex urina desumtorum expositione. 2) Thomæ Willis dissertatione de urinis ad Radulphum Bathurstium. 3) Guil. Stratèni de fallaci urinarum judicio. 4) Aristotelis de coloribus libello, Cœlio Calcagnino interprete. 5) Antonii Thylesii de coloribus.

Compendinm Conradi Gesneri, Tigur. 1541. 8.

Alexandrum & *Theophilum* de urinis laudat Actuarius lib. 1. de differentiis urinarum c. 2. De Alexandro p. 593. de Theophilo dicturus sum infra. Tantum hoc loco notabo librum, quem à Palladio iatrosophista Alexandrino de urinis scriptum & à Fed. Morellio A. 1608. editum scribit eruditiss. Conringius introduct. in Medicin. c. 6. §. 5. p. 418. non esse Palladii sed Theophili.

Avicennam de urinis, ex Arabico Græce vertisse Actuarius dicitur, cujus exempla duo apud Dominicum Montesaurum, Veronensem exstitisse memorat Jo. Georgius Schenckius Bibl. iatrica p. 7. Goupylus trium Codicum meminit. Inediti de urinis scriptores Græci referentur à me infra, capite VIII.

2) Θεραπευτικῆς μεθόδου. *De methodo medendi libri VI.* ad *Apocaucum* sive *Apocauchum*, qui apud Joannem Cantacuzenum Imperatorem gratiosus, magnisque dignitatibus functus fuit, & cum Actuario apud Josephum Racendytam * Philosophiæ & Medicinæ operam dederat. Τῷ παρακοιμωμένῳ (Cubiculariorum Imperatoris præfecto: vide Possinum ad Pachymerem T. 1. p. 406. seq.) τῷ Ἀποκαύκῳ (in Jo. Cantacuzeni historia, qui passim hujus Apocauci meminit, scribitur Ἀπόκαυχος) τῷ κοιαίστορι χρηματίσαντι μεγάλῳ Δουκί. Nunquam Græce hoc opus prodiit. In Codice Cæsareo MS. liber

 primus

* Vide Lambecium, VI. p. 112.

primus & ſecundus una ſerie juncti leguntur titulo *Epitomes Medicinæ*, βιβλίον ἰατρικὸν περιέχον πᾶσαν τέχνην ἐν ἐπιτόμῳ. Tertius autem inſcribitur θεραπευτικῆς μεθόδου, & liber ſextus θεραπευτικῆς μεθόδου βιβλίον δεύτερον. Quartus περὶ θεραπευτικῆς μεθόδου τῶν κατὰ μέρος παθῶν. Quintus diviſus in Capita CCCXX. θεραπευτικῆς μεθόδου βιβλίον πέμπτον. Ita apud Lambecium VI. p. 113. in alio tamen p. 115. receptus in editis ordo librorum ſervatur. MS. hoc opus θεραπευτικῆς μεθόδου & περὶ συνθέσεως φαρμάκων etiam in Codice Bavarico 136. Latine, *Henrico Mathiſio*, Brugenſi Medico, interprete, Venet. 1554. 4. Pariſ. 1554. 4. & in operibus Actuarii Lugd. apud Jo. Tornæſium 1556. forma minore. Atque in Medicæ artis principibus H. Stephani. 1567. fol.

Actuarius *de medicamentorum compoſitione*, ſive Methodi medendi liber V. & VI. interprete *Joanne Ruellio*, Sveſſionenſe, Pariſ. 1539. 12. & Venet. 1541. forma minore. Et Pariſ. 1546. 8. cum præf. Dionyſii Corronii ad Franciſcum I. Galliæ Regem. Perperam in Hendreichii pandectis dicitur in hos Actuarii libros ſcripſiſſe Dionyſius Coronæus. Perperam etiam apud Lindenium & Merklinum & in Bælii Lexico liber de compoſitione Medicamentum à ſex libris de methodo medendi diſtinguitur. Prodierunt & hi libri duo Baſileæ apud Robertum Winter 1540. 8. cui editioni Conradus Geſnerus Græce & Latine ſubjunxit excerptam à ſe ſuccedaneorum medicaminum tabulam ex Galeno, Dioſcoride, Aëtio & Paulo Ægineta.

Ex hoc opere excerptum *de febribus* apoſpaſmation in opere Veneto de Febribus p. 176.

De venæſectione MS. Labbe p. 124. Bibl. nov. MSS.

De diæta liber, Schenckio memoratus.

3) Περὶ ἐνεργειῶν καὶ παθῶν τοῦ ψυχικοῦ πνεύματος καὶ τῆς κατ' αὐτὸν διαίτης, *de actionibus & affectibus ſpiritus animalis, ejusque victu ac nutritione*, libri II. Græce primo editi *Jac. Goupyli* beneficio, Pariſ. apud Martinum Juvenem 1557. 8. Scripti hi libri ad amicum Philoſophum, qui mentis noſtræ naturam intelligentia præditam & à ſpiritibus animalibus membra noſtra moventibus diſtinctam demonſtrarent, ὅτι ἐν ἡμῖν θεῖον τὸ νοερὸν πνεῦμα πέπεικας, ὃ δὴ διαλάμπον ἐπὶ τῷ ψυχικῷ τούτῳ καὶ κινη-

κινητικῷ.* πνεύματι τὰς ἐν ἡμῖν ἀποτελεῖ ἐνεργείας - - - In ejus gratiam ſuſcepiſſe ſe hanc lucubrationem non diffitetur, quem non amicum modo ſed divinum parentem appellat, καὶ τῷ τηλικούτῳ χαρίζεσθαί σοι φίλῳ καὶ θείῳ πατρί. Nomen hujus amici addidit interpres Latinus *Joſephum Racendytam*, haud dubie ex MSto Codice: nam & in Cæſareo Græco Vindobonenſi, de quo Lambecius VI. p. 111. additur: πρὸς τὸν φιλοσοφώτατον κύριον Ἰωσήφ. Fuit hic Joſephus Racendyta Actuarii & Apocauchi, qui apud Joannem Cantucuzenum gratioſus fuit, præceptor, cujus epitome Rhetorica MSta exſtat in eadem Bibl. Vindobonenſi, teſte Neſſelio IV. p. 41. n. LXX: vide & Lambecium VI. p. 112. & Jo. Boivinium ad Nicephorum Gregoram p. 778. ubi Apocauci hujus & Hippocratis effigies ex veteri Hippocratis Codice MS. Quos vero lib. 1. c. 9. Actuarius laudat verſus Empedoclis, habent etiam Ariſtoteles II. 4. Metaphyſ. Sextus Empiricus contra Grammaticos ſect. 303. contra Logicos ſect. 92. 121. & Chalcidius p. 131. 305. De Actuarii placitis conferendus Jo. Conrad. Barchuſen Diſſ. XVII. de Medicinæ origine & progreſſu p. 290. ſq.

Latine *Julio Alexandrino* Tridentino interprete. Venet. 1547. 8. & 1554. 4. atque inter alia Actuarii ſcripta Lugd. 1556. 8. & Pariſ. apud Morell. 8. atque in Medicæ artis principibus H. Stephani An. 1567. fol.

De puerorum doctrina ſive educatione liber verſibus ſcriptus & Venet. apud Petrum de Nicolonis de Salio 1567. 8. qui inter Actuarii lucubrationes memoratur à Lindenio & Merklino, atque inde in Pandectis Hendreichii, non Actuarii eſt, ſed interpretis ejus Julii Alexandrini, editus primum Venet. 1547. 8.

Πυροπούλου περὶ τῶν σταθμῶν. *De ponderibus*. MS. Lambec. VI. p. 117.

Actuarii *commentarii in Aphoriſmos Hippocratis*, Jo. Georg. Schenckio teſte ſervantur MSS. apud Felicem Paciotum, Urbinatem.

Regalium ſermonum libri ſecundi, Gibertus Longolius dialogo de avibus comme minit, eodem Schenckio annotante.

VIII. ORIBASIUM patria communis cum Galeno, Pergamus perinde ornavit judice Eunapio, a) uti eloquentes viros terra Attica; nam

* Non ſollicitandum hoc verbum, falliturque Goupylus qui διανοητικῷ roponendum jubet, & interpres, qui reddit *intelligibilem*.

a) Eunap. vit. Sophiſtar. p. 139.

nam ſicut Athenas doctrina & dicendi arte, ita Pergamum Medicinæ ſcientia Apollinis Æſculapiique cultu b) nobilem fuiſſe conſtat. Diſcipulus fuit Zenonis *Cyprii Medici ſimul cum Magno Antiocheno & Jonico Sardiano, c) unde & ipſe Sardianus, quod per tempus eſſet Sardibus verſatus, à Suida dicitur. Apud Julianum Cæſarem gratioſus, pro Medico ipſi fuit, ſed longe alia etiam cum eo tractaſſe patet, vel ex Epiſtola Juliani XVII. ſcripta ad hunc Oribaſium, & quod Eunapius refert, illius operam Juliano profuiſſe, ut ad Imperium eveheretur, idque diſertius expoſuiſſe ſe teſtatur in hiſtoriarum libris, quos intercidiſſe dolemus. A Juliano conſtitutum CPoli Quæſtorem, Suidas memoriæ prodidit. Addit p. 250. Cedrenus miſſum etiam Delphos, & ſciſcitanti oraculum, reſponſum illud jam deficere, & nullum amplius eſſe. Inde poſt Julianum extinctum exilio damnatus à Valentiniano Imp. per artis ſuæ excellentiam etiam inter barbaros exſplenduit, donec revocatus domum & in integrum reſtitutus opulentam duxit uxorem, quatuor ex illis filiorum pater, cum quibus adhuc ſuperſtes vixit, cum Eunapius amicus ipſius libros Sophiſtarum componeret. Chriſtianum fuiſſe ægre mihi perſuadeo. In anthologia epigrammatum Græcorum d) hoc in ejus librum, neſcio quem, legitur diſtichon:

Δίυ Ὀρειβασίυ, τὴν ἀθάνατον διὰ τέχνην
Πολλάκι δειμαίνυσα μίτυς ἀνεβάλλετο μοίρη.
Inclyti Oribaſii divinam ſæpius artem
Parca timens facilis differt mortalibus horam.

Nec non in Oribaſium ipſummet tetraſtichon e) quod ſubjunxi:

Ἰητὴρ μέγας ὗτος Ἰυλιανῦ βασιλῆος
Ἄξιος ευσεβίης δῖος Ὀρειβάσιος.
Εἶχε γὰρ οἷα μέλισσα συφὸν νόον, ἄλλοθεν ἄλλα
Ἰητρῶν προτέρων ἄνθεα δρεψάμενος.

Molza: *Hic eſt ille olim medica notiſſimus arte*
Juliano Regi, magnus Oribaſius.
Qui medicas populatus opes & dicta priorum,
Qualis apis lecto ſedula flore micat.

De

b) Hinc Æſculapius in numis Pergamenorum, de quo Serenus Sammonicus.
Qui colis Ægeas, qui Pergama, quique Epidaurum.

* Ad hunc Zenonem Archiatrum Epiſtola Juliani Imp. XLV. qua cum Alexandriæ ab exilio reſtituit.

c) Eunapius p. 137. 142.

d) lib. 1. pag. 85. Vincentius Opſopæus annotat diſtichon hoc compoſitum eſſe in Oribaſii libros quatuor πρὸς τὺς ἀπορῦντας τῶν ἰατρῶν.

e) lib. 4. pag. 486.

De ejus ſcriptis Photio Codd. CCXVI. ſeq. & Suidæ memoratis jam dicere me memini Volum. IX. p. 451. ſeq. ubi etiam de plerisque Latinarum verſionum, quæ ſolæ viderunt lucem, editionibus: adjecto indice ſcriptorum, qui in ſuperſtitibus ἑβδομηκοντάβιβλοις libris laudantur. Nunc tantum addo Romæ A. 1543. 4. *Auguſtino Riccio*, Medico Lucenſi curante prodiiſſe Græce libri quinti capita primora ſex: & libri primi ad Eunapium caput decimum quartum de aquis, una cum Galeni, Rufi, Dioclis & Athenæi Medici fragmentis de eodem argumento, & ſubjuncta ſeparatim Latina interpretatione. In Bibl. inſignis Bigotianæ Catalogo T. 2. p. 147. memorantur Oribaſii collectiones quædam Medicæ excuſæ Græce Pariſ. 1556. 8. quem in librum nunquam incidi. Verſionem MS. Gallicam ſcriptorum Oribaſii auctore *Adamo de la Vallée*, vidiſſe ſe teſtatur Antonius Verderius in Bibliotheca Gallica p. 12.

Libri duo de ligamentis & machinamentis chirurgicis ex Heracle ſive Heraclide Epheſio, Sorano & Heliodoro exſtant etiam Latine ex Vidi Vidii verſione in Geſneri collectione ſcriptorum Chirurgicorum vulgata Tiguri 1555. fol. In poſteriore hoc cap. 4. ſq. etiam mentio organorum Andreæ, Apellidis architecti c. 4. 26. Philiſtionis Fabri, Heraclidæ Epheſii, Menecriti, Nilei, c. 4. & 25. Herodoti architecti c. 8. & Nymphodori c. 4. & 25. mentio, & ſummi Hippocratis ex Galeno c. 6. & ex Rufo c. 29. Galeni de machinamentis, Paſicratis c. 8. 16. 17. 23. & 26. Ariſtionis c. 17. 23. & Archimedis c. 26.

Synopſis Medica ad filium Euſtathium libris IX. ex Jo. Baptiſtæ Raſarii verſione Venet. 1555. 8. Ex Oribaſii ἑβδομηκονταβίβλῳ quæ ſuperſunt, eodem Raſario interprete. Pariſ. 1555. 8.

Evporiſton ad Eunapium, ex Rufo, Dioſcoride & Galeno collectorum vetus verſio contractior cum Cœlii Aureliani tardarum paſſionum libris Baſil. 1529. fol. à Jo. Sichardo edita tribus libris ea vix tangit, quæ Raſarii verſionis liber primus complectitur: Succedit deinde poſt caput de aquis eligendis, ex Herodoto Medico: ſynopſeos ad filium Euſtathium liber primus cum hac præfatione: *Ex juſſione Domini Juliani divi Auguſti collecti ſunt ex omni regione Archiatri, ex quibus elegit optimos & probatos Medicos numero LXXII. inter quos & mea electa eſt parvitas, ut diverſis antiquorum auctorum libris in unum congregatis, ea quæ utiliora in curationibus poſita erant ad ſanitatem hominum, in parvis voluminibus omnia continerentur. Quo facto in LXXII. libris à nobis comprehenſa ſunt. Ex*

quibus libris, dulcissime fili Eustathi, synopsin tibi fieri sperasti, considerans quia non utile sit tibi peregrinanti &c. In Rasarii versione nihil tale de LXXII. archiatris legitur, neque LXXII. librorum mentio, sed tantum LXX. Citantur in synopseos novem libris:

Pasi-

Quemadmodum autem libri Evporiston ad Eunapium, quem optimum atque ornatissimum appellat, in Rasarii versione sunt quatuor, * quorum secundus de simplicibus, tertius de morborum varii generis curatione, quartus de curatione locorum affectorum tractat: sic in veteri versione post tres Evporiston libros primo respondentes, & Medicinæ compendium sive librum primum synopseos, sequitur liber de curationibus, atque alius medicaminum ac trochiscorum. Scriptores, quorum in quatuor Evporiston libris fit mentio, hi sunt:

* iidem fortassis quos Suidas memorat libri quatuor Orisibasii πρὸς τοὺς ἀπορῦντας τῶν ἰατρῶν, quod male vertitur ab Hieron. Wolfio & Æmilio Porto, etiam à doctissimo novissimæ editionis curatore *ad Medicos dubitantes vel inopes consilii*, cum sit reddendum: *ad illos, quibus Medicorum copia non datur*, ut recte Gesnerus, & Oribasii præfatio perspicue confirmat.

Galenus vir admiratione dignus de medicamentis facile parabilibus. præf. lib. I. ejus confectio ex capitibus papaveris IV. 134. πικρά 137.
Hippocratis lib. I. c. 14.
Lemnium sigillum sive terra sigillata IV. 78. 88. 111.
Mnasæi medicamentum IV. 44. 45. malagma, 124.
Musæ pastillus III. 49. IV. 68. 127.
Nili collyrium IV. 49.
Polyidæ IV. 38. 128.
Rufus vir maximus libro ad privatos homines. præf. lib. I. Ephesius. ib.

Commentaria in aphorismos Hippocratis edita primum Latine à Jo. Guinterio Andernaco Paris. 1533. 8. apud Simonem Colinæum, deinde Basileæ 1535. Venetiis 1553. & Patav. 1658. 8. recusa sunt. Illa facilius est dicere non esse Oribasii, quam auctorem ejus verum designare. Latine composita esse videntur & à Christiano auctore. Et ipse tamen auctor in præf. monente Ptolemæo * Evergete scripsisse se fingit, multis etiam Galeno seculis junior. Sed totus ejus locus est adscribendus: *Quæstio*, inquit, *oboritur, an Hippocratis Coi liber aphorismorum sit proprius? Apud veteres enim multi nuncupati sunt Hippocrates, unde asserunt aliqui, librum istum Hippocratis Coi non esse. Quibus hoc pacto respondetur.* Rufus, Pelops, Lycus *aliique multi, librum hunc* Hippocratis Coi *esse affirmaverunt. Deinde, quod nemo tale opus aggressus sit post Hippocratem, quem Philosophi* amicum naturæ *dixerunt. Tentavit quidem* Democritus ** *talem conscribere, sed non potuit. Quin etiam apud Græcos aphorismi primum ex studiosissima Hippocratis Coi opera, & solicita indagine inclaruerunt. Apud Latinos autem translatione* Pelopis, *qui cautissime verbum è verbo trans-*

* Ambiguum hic locus tenuit Jo. Henricum Meibomium præf. ad ὅρκον Hippocratis pag. 10.

** G. Jo. Vossius lib. de Philosophia, p. 93. *Nescio unde illud hauserit Oribasius, quum præfatione commentarii in Aphorismos Hippocratis ait tentasse Democritum ad instar Hippocratis, aphorismos scribere, sed nequivisse. Equidem ne id quidem pro certo habeo, aphorismos istos sic ab Hippocrate scriptos digestosque. Nec enim à vero abludit eorum opinio, qui ab alio ex variis Hippocratis operibus bono judicio excerptos arbitrantur.* Sicut novos ex Hippocrate aphorismos excerpsit edideritque Vir clariss. Jacobus Sponius Lugd. 1684. 12.

transferens, imitatus est Hippocratis brevitatem. Interpretes extitere Hippocratis Pelops, Lycus, Rufus, Soranus, Domnus, Galenus, Attalio *& multi alii. Sed & ego ipse commentarios conscripsi monente* Ptolemæo Evergete, *post septuaginta * perfectissimorum Medicorum examinationem, qui una Medicinam prælegerant, & philosophicas quæstiones discusserunt - - Qui initiantur arti, primo legant sacramentum* (ὅρκον) *ipsius Hippocratis, inde librum præceptorum,* (παραγγελίας) *tertio librum hunc* (aphorismorum) *in quo totius artis speculatio continetur. Docti hunc postremum relegant, ut ea, quæ in aliis legerint, hic omnia commemorent - -* Soranus *divisit in partes tres,* Rufus *in quatuor,* Galenus *in septem.*

Indiculus in Oribasium ad aphorismos Hippocratis.

* Confer quæ de LXXII. Medicis supra p. 641.

Philosophus refert, ad odorem mellis, quadraginta dies vixisse quendam. lib. 1. aphor. 12.

Romanorum Lex de ætate militum. V. 10. Rubrum vinum Romani centria cauponis appellant. II. 10. lege centenaria. Apud Romanos dicitur, quod bene datur, bene suscipitur, bene concoquitur. II. 43.

Rufus in aphorismos Hippocratis. *praef.* & IV. 36.

Soranus in aphorismos Hippocratis. *praef.*

Terentii fabulæ & comœdiæ. II. 39.

Timor addidit alas. II. 35.

Isidori Pelusiotæ inter Epistolas lib. I. 437. hæc ad Oribasium Medicum legitur: ἰατρικὴ μὲν κατὰ Δημόκριτον σώματος νόσους ἀκέεται, σοφίη δὲ ψυχὴν παθέων ἀφαιρέεται. ἐπεὶ οὖν ἀμφοτέρας μετείληφας, καὶ θατέρᾳ κέχρησαι πρὸς ἑτέρους, πάθη σωμάτων ἰώμενος, τῇ ἑτέρᾳ σαυτὸν ἐξιάτρευσον, τὴν λείπουσάν ὑγείαν προσκτώμενος, ἧς ἄνευ οὔτε ἰατρὸς ἄριστος, οὔτε σοφὸς ἐστὶ τῷ πράγματι. *Medicina, ut ait Democritus, corporis morbis medetur, sapientia autem animum passionibus liberat. Quoniam igitur utriusque es particeps, atque altera ad corporum morbos ab aliis propulsandos uteris, fac alterius opera tibi ipsi medearis, eam videlicet quæ tibi deest sanitatem insuper tibi concilians, citra quam nec optimus medicus, nec sapiens revera es futurus.* Laudatur Oribasius ab Aëtio, Paulo Ægineta & aliis Medicis junioribus; ipse plurimum sequitur Galenum, cujus jam magna Alexandriæ cœperat esse auctoritas, cum ipse Zenoni operam dedit, & Medicam artem ex illo hausit Oribasius, qua de schola Medica Alexandrina juvabit consulere Hermannum Conringium lib. 1. de Medicina Hermetica cap. 9. & diss. 1. Antiquitatt. Academic. Luculentum imprimis de illius celebritate testimonium exstat Ammiani Marcellini, supparis Oribasio scriptoris lib. XXII. cap. ult. *Medicina autem, cujus in hac vita nostra nec parca nec sobria, desiderantur adminicula crebra, ita studia augentur indies, ut licet opus ipsum redoleat* (h. e. res indicet peritum artificem) *pro omni tamen experimento sufficiat Medico ad commendandam artis auctoritatem, si Alexandriæ se dixerit eruditum.*

Oribasii fragmentum de victus ratione per quodlibet anni tempus utili, Latine cum Plinio Valeriano vulgavit Albanus Torinus Basil. 1528. fol. Incipit: *Optimum etiam fuerit per singula anni tempora victus rationem observare.*

Ori-

Oribaſius de ſimplicibus, cum Octavii Horatiani evporiſton libris IV. Phyſica Hildegardis de Pinguia ſive libris IV. de elementorum, fluminum aliquot Germaniæ, metallorum, leguminum, fructuum & herbarum, piſcium denique, volatilium & animantium terræ naturis & operationibus: Theodori Phyſici diæta, & Æſculapio de morborum cauſis, deſcriptione & cura, Argentor. 1533. & 1544. fol.

Ex Oribaſii ſcriptis excerpta de aquis & balneis, Auguſtino Gadaldino, Mutinenſi interprete, in opere Veneto de balneis, 1553. fol.

IX. PHILARETI, inquit Tiraquellus, *exſtat liber de pulſibus, citaturque ex libro trium tractatuum à Raſi lib. I. Continentis c. 9. & aliis.* Mox refertur *Philertus, qui ſcripſit de pulſibus,* neque dubitandum, eundem hunc eſſe cum priore: Philaretum autem illum haud diverſum à *Philotheo* ſive *Theophilo* introſophiſta ſive Medicinæ profeſſore, ac deinde protoſpathario, qui Heraclii Imp. temporibus claruit, præceptor Stephani Athenienſis, de cujus utriusque ſcriptis mox infra ſum dicturus, atque in illis etiam de editionibus brevis hujus libelli de pulſibus, Græce adhuc in Bibliothecis latentis, quem ſub Philareti nomine reperit Albanus Torinus, Latineque vertit: & H. Stephanus ex Torini interpretatione inter Medicæ artis principes recudi fecit ad calcem Aëtii. Ait autem Philaretus ſive Theophilus, quotquot hoc argumentum ante ſe tractaſſent, vel imperfecte in illo verſatos, vel accurate quidem & eleganter, ſed prolixioribus libris illud eſſe perſecutos, quo poſteriore nomine haud dubium eſt notari ab eo libros Galeni de pulſibus, licet in hoc ſcriptum nec ipſum nec alium de nomine commemorat ſcriptorem, niſi quod capite quarto arteriam dictam notans παρὰ τὸ τὸν ἀέρα τηρεῖν, ad etymologicos provocat.

ANONYMI ſcriptoris liber in capita XXXIX. diſtributus *de Podagra,* quem ex Græco verſum à *Marco Muſuro* & Romæ An. 1517. Leone X. Pontifice publicatum, idem H. Stephanus Nicolao Myrepſo Latine ſubjicit, in Codicibus quibusdam MSS. tribuitur *Pſello,* ſed præter rem, cum juſſu Michaëlis Palæologi ſæculo XIII. declinante ſcriptus ſit à *Demetrio Pepagomeno,* & ſub ejus nomine cum alterius viri docti interpretatione Græce & Latine editus ſeparatim à Guilelmo Morello Pariſ. 1558. 8. diviſus in capita XLVI. Vide Allatium de Pſellis cap. 52. Volum. V. hujus Bibl. & quæ notavi Volum. X. p. 398. Nullos ſcriptores allegat hic ſcriptor, niſi ducem artis Hippocratem identidem, ac rarius Gale-

Galenum. Inter alia laudat Hippocratis, quod vocat oraculum: *si modica comedat, modicaque bibat homo, in nullum incidit morbum.* Neque tamen Hippocratem latuit alias quoque ad mortem, atque ita ad morbos quoque esse vias: satis autem duxit à tritissimis mortales dehortari.

Denique H. Stephani collectionem Medicorum principum claudit Theophili de urinis liber, de quo non contemnendo scriptore atque cæteris etiam illius, quæ apud Stephanum desiderantur lucubrationibus dicere ab hoc loco non fuerit alienum.

THEOPHILUM a) Medicum, Protospatharium † sive armigerorum primum b) eundemque Monachum ac Philosophum in antiquis Codd. dictum reperio. Christianus certe fuit, ut variis in locis clarissime indicat, vixitque circa tempora Heraclii Imperatoris. Aristotelis disciplina haud leviter imbutum observat Martinus Rota præf. ad commentarium Philothei ad aphorismos. Ex illius scriptis ad nos pervenere:

1) ΠΕΡῚ ΚΑΤΑΣΚΕΥΗ͂Σ ἈΝΘΡΩΠΊΝΟΥ ΣΏΜΑΤΟΣ βιβλία έ. De corporis humani fabrica lib. V. * velut Epitomen quandam exhibentes præstantissimi operis Galeniani de usu partium. Græce edidit Parisiis *Guilelmus Morellius* A. 1555. 8. subjuncta separatim Latina *Junii Pauli Crassi* versione, quæ lucem vidit etiam Venet. 1536. 8. Basil. 1539. 4. Paris. 1540. 16. & una cum Aretæo, Palladio & Rufo

a) Antiquioris cujusdam Medici Theophili mentio occurrit apud Galenum de symptomatum differentiis c. 3. qui cætera prudens erat ac sanus, nisi quod tibicines in angulo domus assidue sonare ac pulsare querebatur. Theophilus quoque Comœdiarum scriptor Græcus Suidæ laudatus Medicus fuit patria Epidaurius, si credimus G. M. Kœnigio in Bibliotheca. At Suidas neque Medicum vocat, neque Epidaurium, sed inter dramata ejus primo loco refert ἰατρὸν & Ἐπίδαυρον. Laudatur & inter Græcos de agricultura scriptores Theophilus quidam à Varrone ac Columella. Notus etiam Theophilus cui Lucas & ipse Medicus idemque scriptor divinus dicavit Evangelium & Acta Apostolorum, de quo præter interpretes adeundæ Wilhelmi Ernesti Tentzelii dissertationes selectæ parte I. p. 207. seq.

† Ita Theophilum vocat Codex Cæsareus apud Lambecium VII. p. 165. & Latinus librorum de hominis fabrica interpres utique è MS. Codice.

b) De hac dignitate vide Meursii, Cangiique glossaria. Quanquam vero elogium κράτιστε, quod Theophilo suo Lucas tribuit, non male fortassis congruat Protospathario, quales etiam illustres & μεγαλοπρεπεῖς sive magnifici appellabantur: operam tamen & oleum perdunt, qui Chronologia inconsulta Theophilum Lucæ cum nostro eundem esse volunt apud Tho. Guidotum in notis ad Theophili librum de urinis p. 142.

* Non quatuor tantum, ut excusum est in Labbei Bibl. nova MSS. p. 127.

Rufo per eundem Craſſum, & Stephano Alexandrino per Auguſtinum Gadaldinum in Latinam linguam converſis, ipſiusque Craſſi quæſtionibus XLII. naturalibus. Baſil. A. 1581. 4. Hoc eximium Theophili opuſculum univerſam membrorum hominis formationem ad Conditoris optimi maximi & ſapientiſſimi gloriam pie referens, ſcitiſſimis veterum Patrum ῥήσεσι exornatum Græce ac Latine ad novam editionem paravit Venerandus Ulmenſium Præſul, D. *Elias Veielius*, ut ipſe auctor eſt in diſſertatione c) epiſtolica de dignitate ac præſtantia ſtudii Medici p. 54. Sed beato Viri meritiſſimi obitu, qui A. C. 1706. 23. Febr. contigit, conſilium hoc interceptum lector mecum dolebit. Interim cum lectione ejus ſcripti ſim delectatus, illudque utiliter evolvi à Medicis & non Medicis mihi perſuadeam, integrum quoniam rarisſime eſt obvium, Græce & Latine ad voluminis hujus calcem recuſum exhibeo.

2) ΥΠΟΜΝΗΜΑ ΕΙΣ ΤΟΥΣ ΙΠΠΟΚΡΑΤΟΥΣ ΑΦΟΡΙΣΜΟΥΣ, Commentarius in Hippocratis Aphoriſmorum libellos ſeptem, * ſub *Philothei* nomine Latine editus Venetiis A. 1549. 8. & Spiræ A. 1581. 8. interprete *Ludovico Corrado* Mantuano. Integer fere præterea inſertus commentariis in eosdem Aphoriſmos compoſitis ab Antonio Muſa Braſſavolo: Græce nondum vulgatus, ſed MS. obvius in Bibliotheca Marquardi Gudii aliisque. Vide Labbei Bibl. novam MSS. p. 127. Neſſelium parte 4. p. 44. & Lambecium VII. p. 165. ubi obſervabis illum in uno codice Bibliothecæ Cæſareæ tribui *Theophilo* protoſpathario: in alio *Stephano* Athenienſi, Theophili diſcipulo, de quo infra, & qui eum commentarium ut plura alia ſua, ἀπὸ φωνῆς Θεοφίλου ſive ex ore Magiſtri ſui Theophili excepit.

3) ΠΕΡΙ ΟΥΡΩΝ. Libellus de urinis, earum coloribus, natura, ſignificatione &c. qui in codice Cæſareo tributur Theophilo Monacho, & incipit his verbis: Τὴν περὶ τῆς τῶν οὔρων διαφορᾶς πραγματείαν,

c) Prodiit Ulmæ A. 1692. 4.

* Libri ſeptimi aphoriſmos XXV. poſtremos ſine interpretatione omiſit Philotheus. Scriptores nullos laudat præter Hippocratis epidemia & ex quo magnam partem exceptus eſt ejus commentarius, Galenum. Meminit & ad aphoriſmum 16. libri I. legis Medicorum, quæ ſecundum naturam ſe habent, ea conſervari à ſimilibus: & quæ præter naturam ſunt, ea à contrariis curari.

τεῖαν, cum in Morelli editione tantum legatur: τὴν περὶ τῶν οὔρων πραγματείαν. Lectionem codicis Cæsarei res ipsa & argumentum libelli videtur confirmare, quod præcipue versatur circa differentias urinarum, ut tanto magis mirer Johannem Actuarium, qui cum in opere hujus argumenti lib. 1. c. 2. post laudatum Hippocratem ac Galenum, Theophili nostri meminisset his verbis: *Magnus* d) *quin etiam, atque Alexander,* e) *ac post hosce etiam Theophilus, atque quidam alii, qui circa hac studia invigilantes quoddam plus aliis scripsisse de urinis videntur;* mox negat illos scriptores de differentiis urinarum tractasse. Libellum Theophili una cum altero

d) Hunc Magnum, Antiochenum Iatrosophistam, hoc est Medicinæ Professorem, Oribasii æqualem memorat etiam plus simplici vice insimulque reprehendit Theophilus, vocans ἰατρὸν μὲν τῷ λόγῳ ἄπειρον δὲ τῷ πράγματι, *Medicam artem quidem doctum, sed qui in praxi Medica parum valeret.* De eodem Magno Eunapius in ejus vita: σιωπᾶν μὲν ἐν τῷ λέγειν τοὺς ἰατροὺς ἠνάγκαζε, θεραπεύειν δὲ οὐκ ἐδόκει δυνατὸς εἶναι καθάπερ λέγειν. *Sermone quidem Medicos ad silentium redigere poterat, sed non æque curandi erat peritus quam dicendi.* Quamobrem falsam esse puto inscriptionem Codicis Bodlejani, quam libello Theophili à librario præfixam reperit Guidotius p. 141. Περὶ οὔρων, Μάγνου, ἀπὸ φωνῆς Θεοφίλου, cui adversa est, sed non minus falsa subscriptio: Τέλος τῶν οὔρων Θεοφίλου ἀπὸ φωνῆς Μάγνου. Magni libellum de urinis vel certe ejus Epitomen in Bibliotheca Bodlejana invenisse se putat Guidotius p. 151. sub titulo: Ἑτέρα περὶ οὔρων σύντομος διδασκαλία, atque in hoc occurrere (vide p. 167.) quæ ex Magno allegat Theophilus. Locum etiam è Magno, quem male Misenum pro Emeseno vocat, inedito περὶ οὔρων Græce affert p. 184. Magni Emeseni Medici explicationem MS. in Urinalia Hippocratis cum figuris, in Bibl. Mich. Cantacuzeni fuisse CPoli, ex Schenckii Bibl. Medica jam notavit Guidotius p. 150. qui eodem in loco plures Magni nomine Medicos Galeno, Aëtio, Cœlio Aureliano, Philostorgio aliisque memoratos colligit. Quod vero p. 147. Stephanum Magnum Sophistam de urinis ait MS. exstare in Bibliotheca Regis Galliæ, emendandum puto ex Labbeo, qui p. 127. MSta memorat Stephani Alexandrini scholia in Magni librum de urinis. Qui præter Magnum à Theophilo de hoc argumento laudantur nulli alii sunt, quam Hippocrates περὶ οὔρων ἐξηγησάμενος, & Galenus ἐν τῇ περὶ κρίσεων πραγματείᾳ, digni utique laude, sed qui rem non absolverint ac perfecerint. οὗτοι μὲν οὖν οἱ ἄνδρες ἐπαίνων ἄξιοι, ὅτι πρῶτοι ἐπεχείρησαν εὑρεῖν τι χρήσιμον ἐν τῷ βίῳ, οὐδεὶς μέντοι γε τῶν ἀνδρῶν τελείαν ἢ ἀνελλιπῆ τὴν διδασκαλίαν ἐποιήσατο. Citatur iterum Hippocrates c. 10. 15. 18. 21. & ejus aphorismi c. 17.

e) Trallianus puta, Medicus, de quo supra p. 593. seq.

tero ejusdem ſcriptoris de pulſibus (infra recenſendo) primus Latine vertit *Pontius Virunius* Tarviſinus f) Græce & Latine doctus, qui Alexandri VI. & Julii II. Pontificum temporibus vixit. Verſio ejus videtur eſſe, quæ cum Joannitio aliisque ſine nomine interpretis excuſa eſt in collectione, cui titulus *Artis Cella*, Venet. 1483. curante Franciſco Argillagnes de Valentia & A. 1493. cum dicteriis (ut vocantur) marginalibus Gregorii à Vulpe, & A.º 1523. per Hieronymum de Saliis, iterumque cum Joannitio & aliis Argentorat. 1535. 8. Poſt hanc ſimplicem & inaffectatam translationem, nova majoribus verborum ambagibus concepta verſio *Albani Torini* Vitodurenſis, integriore codice g) uſi primum edita eſt Baſil. A. 1535. 8. ſub titulo: *Theophili de exacta retrimentorum veſicæ cognitione*, & ab Henrico Stephano inter Medicæ artis principes recuſa A. 1567. fol. Primus Græce edidit

 Fre-

f) Vide Andream Ubaldum in vita Pontii Virunii, Geſnerum in Bibl. & Diarium Venetum (Giornale de' letterati d' Italia) T. 24. p. 277. ubi præterea inter ſcriptores Græcos Latine à Virunio verſos memorantur *Paulus Ægineta, Aëtius, Magnus Siculus & Melampus.*

g) In Torini verſione caput 11. eſt de lotiis, hypoſtaſi ſive ſubſidente materia carentibus, quod in aliis editt. deſideratur, & Guidotius negat ſe in ullo codice Græco reperiſſe. Viciſſim Epilogus & c. 18. de ſedimentis ervoſis in Torini pariter & Virunii verſione non exſtant, quæ jam reſtituit Morellus. Torino autem, occaſione omiſſi epilogi gravem dicam ſcribit Guidotius p. 234. his verbis: *Totum hunc pium epilogum neglexit Torinus Arianorum aut Socinatis forſan errori favens: DEI etiam nomen ubique interponit loco CHriſti, cujus Deitatem ne nominare quidem eſt dignatus, tametſi ſolenniter adeo & crebro illum invocet Theophilus.* Epilogus ille ita ſe habet: Καὶ περὶ μὲν τῆς τῶν οὔρων διδασκαλίας κατά τε γένη καὶ εἴδη καὶ διαφορὰς καλῶς ἐκτεθήκαμεν. Εὐχαριστήσωμεν οὖν ΧΡΙΣΤΩΙ τῷ ἀληθινῷ ΘΕΩΙ ἡμῶν, τῷ εὐοδώσαντι ἡμᾶς εἰς τὸν δρόμον τῆς αὐτῆς πραγματείας, καὶ ἀξιώσαντι ἡμᾶς καὶ ἀρχὴν καὶ τέλος ἐπιθεῖναι αὐτῇ, εἰς διόρθωσιν τῶν ὁπωσοῦν ἐπιθυμούντων ἐκ πάσης προαιρέσεως (μανθάνειν.) Sic in Prologo: οὐκοῦν δέον ἡμῖν ἐστὶ περὶ οὔρων μέλλοντας διδάξαι, ἐπικαλέσασθαι ΧΡΙΣΤΟΝ τὸν ἀληθινὸν ΘΕΟΝ ἡμῶν, ἀρωγὸν καὶ ὁδηγὸν γενέσθαι εἰς τὴν τοιαύτην διδασκαλίαν, ὅπως ἀξιωθείημεν ἀνελλιπῆ καὶ ἀνυστέρητον ταύτην ἀποτελέσαι. Et cap. 10. ἵνα τέλειον τὸν ὅρον ἀποδείξωμεν, ἐπικαλεσώμεθα ΧΡΙΣΤΟΝ τὸν ἀληθινὸν ΘΕΟΝ ἡμῶν ὁδηγὸν γενέσθαι &c.

Fredericus Morellus cum nova ſua verſione & notis præfixo titulo *ἰατροσοφιστοῦ περὶ οὔρων*, Pariſ. 1608. 12. Ejus editionis exemplo hanc notam præfixerat manu ſua Vir clariſſ. Marquardus Gudius: *Cum in Codice Regio auctoris nomen non exſtaret, Morellus more ſuo novi quiddam reperiſſe ſe exiſtimans libellum hunc Latine utcunque verſum, nil cætera moratus, prelo tradidit. Interea operis jam procedentibus, miſellus animadvertit & libellum iſtum ab Albano Torino interprete lucem antea vidiſſe, & auctorem ejus eſſe Theophilum. Itaque hujus nomen poſt paginam 24. titulo admiſcere cœpit, eademque de re in notis ſuis lectorem monuit.* In eodem exemplo ſuo Gudium varia loca verſionis Morellianæ caſtigare memini, præcipue quod *οὐρεῖται urinam reddit*, Morellus perperam & pluribus vicibus legerat *οὐ ῥεῖται*, verteratque: *non funditur, non fluit*, &c. Pleraque horum obſervata etiam Renato Charterio, qui Morellianam editionem Græco-Latinam cum Regio Codice denuo collatam in luculenta ſua operum Hippocratis & Galeni editione recudendam dedit Tomo. VIII. Pariſ. 1639. fol. poſt librum Galeno adſcriptum de urinis (cujus non pauca *αὐτολεξεὶ* in Theophilo leguntur,) & Galeni de urinis compendium, libellumque alium ejusdem argumenti ex Hippocrate, Galeno & aliis collectum. Denique *Thomas Guidotius* Anglus, ope codicis Bodlejani non modo emendatiorem hunc libellum edidit, ſed & multos hiatus unum præcipue ingentem h) à verbis p. 104. *ἔστι μὲν οὖν ἡ ῥῆσις* ad p. 132. *εἰ δὲ καταλάβοι* in omnibus ſuperioribus editionibus obvium ſupplevit, novam verſionem notasque eruditas, & lectu dignam præfationem i) de potulentorum viis ad renes & veſicam, rectoque Uroſcopiæ uſu præfixit, librumque ejusdem Theophili de excrementis infra recenſendum ſubjunxit Lugd. Baſ. 1703. 8. Miraberis fortaſſe, quod brevem hunc libellum etiam in Epitomen jam pridem fuit, qui redegerit. Nam in Bibliotheca Cæſarea teſte Lambecio & Neſſelio parte 3. p. 40. occurrit manu exarata *ἐκ τοῦ Θεοφίλου Μοναχοῦ περὶ οὔρων σύνοψις. Ἐρώτησις, πῶς γίνεται τὸ οὖρον; Ἀπόκρισις· διὰ τρεῖς. Ἢ διὰ τὸ ἔδιμον, ἢ διὰ* &c. In eruditiſſimi Cangii Appendice ad Gloſſarium mediæ & infimæ Græcitatis p. 84. hæc allegantur è Johannis Priſdianorum Epiſcopi libro

h) Confer Guidotii notas p. 212.

i) Fuſius hæc recenſetur in Actis eruditorum Lipſienſibus A. 1703. p. 124. ſeq.

libro de urinis MS. ἀκολούθως ἐπὶ τούτοις διαλεγόμενος ὁ Μάγνος, ἰατρὸς μὲν τῷ λόγῳ, ἄπειρος δὲ τῷ πράγματι. Quæ eadem leguntur etiam in libello Theophili p. 2. Allegatur Theophilus de urinis ab Honorio Augustodunensi lib. IV. de Philosophia Mundi cap. 19.

4) ΠΕΡῚ ΔΙΑΧΩΡΗΜΆΤΩΝ. *De excrementis alvi*, & judicio Medico ex illis ferendo libellus, in cujus præfatione ait se superiore tractatu de differentiis urinarum sufficienter egisse: ἀλλ' ἐπειδὴ περὶ διαφορᾶς οὔρων ὁ περὶ τούτου λόγος ἱκανῶς ἐξηγήσατο, δέον ἡμῖν ἐν τῷ νῦν λόγῳ διδάξαι τῶν διὰ γαστρὸς ἐκκρινομένων περιττωμάτων τὰ γένη, καὶ τὰς διαφορὰς αὐτῶν καὶ τί σημαίνουσιν ἕκαστον αὐτῶν. Hunc eo usque ineditum ex Codice MS. Bibl. Bodlejanæ primus Græce vulgavit, & Latine vertit idem *Thomas Guidotius* & libro de urinis subjecit Lugd. Bat. 1703. 8. Extat & bis manu exaratus in Bibl. Augustissimi Imp. teste Nesselio parte 3. p. 22. 47. ut Bibliothecas Galliæ & Italiæ omittam. In hoc scripto sæpius laudatur Hippocrates, alius vero scriptor nullus. Fluxum hæmorrhoidum sponte ac sine dolore fluentium testatur capite XI. τῇ κοινῇ συνηθείᾳ dictum esse Ἀσκληπιασμόν, eam opinor ob caussam, quod natura in hoc, optimi Medici & Æsculapii vice persungitur.

5) ΠΕΡῚ ΣΦΥΓΜΩ͂Ν. *De pulsibus* libellus ex Galeno collectus, unde in Codice Cæsareo inscribitur Θεοφίλου ἐκ τοῦ προγνωστικοῦ Γαληνοῦ περὶ σφυγμῶν, apud Nesselium parte 3. p. 38. Incipit: τί ἐστι σφυγμός; Sub Theophili nomine legerat & Latine verterat *Pontius Virunius*, ut ante dixi. Vertit etiam *Albanus Torinus*, & libro Theophili de urinis præmisit, sed edidit sub hac inscriptione: PHILARETI * *Medici de pulsuum scientia commentariolus perutilis & necessarius*. Basil. 1533. 8. inde recusum Argentorat. 1535. 8. & inter Medicos principes H. Stephani A. 1567. fol. Nimirum Theophili nomen mutatum ante notavi in *Philothei*, quod idem significat, imo in *Ptolotai* etiam transformatum est, si credimus Lindenio. Apud Simlerum vero perperam *Philarchus* legitur pro *Philaretus*: ut apud Vossium cap. XI. libri de Philosophia, §. 42. Philotheus sive Theophilus noster confunditur cum *Philota* Amphissensi, M. Antonii Medico, de quo Plutarchus p. 928. Cæterum sub

* Vide supra p 647.

ſub Theophili nomine etiam in Galliæ Bibliothecis hunc de pulſibus libellum Græce (qua lingua necdum adſpexit lucem) offendit Labbeus Biblioth. nova MSS. p. 127.

6) Præterea in Bibliothecis manu exarata occurrunt hæc Theophili opuſcula: Liber *de febrium differentia*, περὶ διαφορᾶς πυρετῶν ἐν ἐπιτομῇ. Quem ex ore Theophili excepit Stephanus Athenienſis, * unde in plerisque codicibus vel Stephano ſoli vel Theophilo & Stephano tribuitur. Ex Hippocrate & Galeno collectus incipit: Σκοπὸν ἔχομεν ἐν τῷ παρόντι συγγράμματι περὶ τῆς τῶν πυρετῶν διαφορᾶς σύντομον ἐκθέσθαι παράδοσιν. Deeſt hoc opuſculum in ſyntagmate veterum auctorum Græcorum, Arabum & Latinorum de febribus Venetiis à Gaſp. Bindono A. 1576. edito in fol. Vide Neſſelium parte 3. p. 27. 30. 38. 50. & 55. Theophili περὶ φλεβοτομίας ſive *de venæſectione* memorat Labbeus Bibioth. nov. MSS. p. 127. Eundem mihi perſuadeo eſſe Philoſophum, cujus opus Aſtrologicum *de eventibus bellicis* Deucalioni neſcio cui inſcriptum ſervat Bibliotheca Cæſarea, teſte eodem Neſſelio parte 4. p. 135. Θεοφίλου φιλοσόφου πόνοι περὶ καταρχῶν πολεμικῶν. Incipit: Ἡ φυσικὴ τῶν ἀστέρων ἰδιοτροπὴ ὦ κοσμιώτατε Δευκαλίων οὐκ ἑνιαίαν καὶ μόνην ἔχει τὴν ἐνέργειαν, ἀλλὰ ποικίλην τε καὶ διάφορον πρὸς πᾶσαν ἀποτελεσματικὴν ἐπιτηδειότητα, εἰ καὶ μάλιστα &c. Nam & Stephanus Theophili diſcipulus Apoteleſmatica ſcripſit, memorata Labbeo p. 127. Biblioth. nov. MSS. & Neſſelio parte 4. p. 63.

ALII THEOPHILI.

AD ea, quæ de variis Theophilis atque ſpeciatim de Theophilo Antiocheno ** librorum ad Autolycum celebri ſcriptore notavi Volumine V. hujus Bibl. p. 92. ſeq. hæc pauca, quæ adjungam habeo. Præter exemplar Bibliothecæ Matthiæ Ungarorum Regis, è quo editiones *Theophili Antiocheni* ſumtæ fuerint, nullum ſe Codicem vel Romæ vel usquam alibi reperire potuiſſe, teſtatur Latinus Latinius T. 2. Epiſt. p. 113. Noviſſime

* Conferenda ſunt, quæ de febribus diſſerit Stephanus Athenienſis in commentariis ad Galeni lib. 1. Therapevt. ad Glauconem.

** Hunc cum Theophilo antiquiore, cui Lucas Evangeliſta Actorum Apoſtolicorum librum dedicat, confundit præter alios Hugo de S. Victore prænotionibus elucidatoriis de ſacris ſcriptoribus cap. 10. Alii Theophili quidam notantur in Bibl. Theologico Philolog. Bremenſi T. IV. p. 488. 507. ſeq.

ſime *libros ad Autolycum* ad Codices Bodlejanum & Reg. Pariſ. recognitos cum emendata verſione & notis eruditis vulgavit Venerandus noſter *Jo. Chriſtophorus Wolfius* Hamb. 1723. 8. qua inſigni editione libenter interim utentur docti, donec Cl. Viro *Davidi Wilkinſio* placuerit novam ſuam cum *Rich. Bentleii* caſtigationibus & *Henr. Dodwelli* diatriba de hujus ſcriptoris ætate & *Joannis Maſſoni* diſſertatione in eundem chronologica in lucem dare. *Anglice* etiam eosdem Theophili libros cum Tertulliano de præſcriptione adverſus hæreticos vertit & cum notis ſuis edidit vir eruditus *Joſephus Betty*, Oxon: 1722. 8. In Bibliotheca Theologico Philologica Bremenſi T. V. p. 163. lego etiam Hermiam additum, quem in exemplo quod evolvi, fruſtra quæſivi. Quod autem Anglicus interpres à Theophilo ſuo p. 208. putat allegari *librum*, quem ipſe ſcripſerit *de genitura Mundi*, non ego credulus illi, verius enim eſt reſpici ad primum Moyſis librum, ut à laudato Wolfio recte fuit annotatum.

De Theophili Antiocheni commentario in Evangelium hæc Zachariæ Chryſopolitani adſcribere juvat T. 19. Bibl. Patrum edit. Lugd. p. 738. *Non abſonum videtur, Evangelium compendioſe nos recipere in uno opere Theophili Epiſcopi, vel Tatiani ſeu Ammonii Alexandrini, aut alius cujuslibet, congruo componentis ordine unam ex quatuor narrationem.* Idem p. 472. *Ad hac Pater Hieronymus in homilia de villico iniquitatis, introducens Theophili expoſitiones, hanc ejus laudem adjecit: Theophilus Antiochenæ Eccleſiæ ſeptimus poſt Petrum Apoſtolum Epiſcopus, quatuor Evangeliſtarum in unum opus dicta compingens, ingenii ſui nobis monumenta demiſit.* Meminit iterum p. 855.

In veteri inſcriptione apud illuſtrem doctrina & dignitate virum Gisbertum Cuperum in Harpocrate p. 126. Θεόφιλος Θεοφίλου Ἀντιοχεὺς μελανηφόρος.

Theophili *Perſæ* opus adverſus Doſitheum Samaritanum memorat Hebed Jeſu catalogo librorum Chaldaicorum. Confer Rich. Simonis Bibl. ſelectam Gallice editam T. 2. p. 289.

De Theophili *Cæſareenſis* Epiſcopi octaeteride adeundus Samuel Petitus eclog. Chronolog. p. 151. Ex ejus Epiſtola Synodica adverſus eos, qui quartadecima luna cum Judæis Paſcha celebrabant, locum affert Rabanus Maurus libro de computo c. 64. T. 1. Miſc. Baluzii p. 60.

A Theophilo, cui S. Hippolytus Portuenſis Epiſcopus dicavit librum de Antichriſto, non diverſus fortaſſis ὁ κράτιστος Θεόφιλος, quem alloquitur S. Methodius apud Epiphanium T. 1. pag. 540. C. 560. D. 590. C.

Theo-

Theophilus venerabilis *Alexandriæ* Epiſcopus, quem Rabanus laudato c. 86. p. 82. ait ſcripſiſſe, Salvatorem noſtrum quarta decima quidem luna traditum, quinta decima autem crucifixum, die tertia reſurrexiſſe, hoc eſt ſeptima decima luna. Hic eſt Theophilus, de quo Gennadius c. 33. de ſcriptor. Eccleſ. & de cujus *Epiſtolis paſchalibus* expendenda diſſ. Critica Vitrii, S. I. in memoriis litterariis Trevoltinis A. 1719. p. 162. & in ephemeridibus eruditorum Pariſienſibus ejusdem anni T. 2. edit. Amſt. pag. 123. Plura etiam de hoc Theophilo Raynaudus T. VIII. Opp. p. 242. ſeq. Ex ejus προσφωνητικῷ πρὸς τοὺς φρονοῦντας τὰ Ὠριγένους fragmentum apud Theodoritum dialog. 2. p. 191. & in actis Concilii Epheſini parte 1. c. 4. Ex ejus *Epiſtola ad Porphyrium* Antiochiæ Epiſcopum, in Synodo V. Collat. 5. Λόγος εἰς τὸ μυστικὸν δεῖπνον qui exſtat inter S. Cyrilli Alex. ſcripta T. V. parte 2. p. 370. Theophilo tribuitur ab Leone Allatio. Theophili Alexandrini diſſertatio de homine Græce & Latine cum verſione & notis Fed. Morelli prodiit Pariſ. 1608. 8. Titulus eſt: Θεοφίλου Ἀλεξανδρείας λόγος, τίνι ὁμοιοῦται ἄνθρωπος. Sed ſi quis hanc homiliam evolvat, facile animadvertet ſcriptorem non quarti ſæculi, ſed longe juniorem, qui de gravi jugo Iſmaëlitarum conqueritur p. 3. ἀφ' οὗ δὲ ἐπῆλθεν ἡμῖν ὁ βαρὺς ζυγὸς τῶν Ἰσμαηλιτῶν. Neque Theophili ætatem ſapit, quod p. 16. legas: καὶ ἐπικαλεῖται τοὺς ἁγίους εἰς βοήθειαν. Cæterum ex Codicibus MSS. quos evolverunt Allatius ad Euſtathium Antiochenum p. 254. Lambecius VIII. p. 364. & Cotelerius T. 2. monument. Eccleſiæ Græcæ p. 669. conſtat auctorem eſſe *Chriſtophorum* Patriarcham Alexandrinum, unum ex tribus illis Epiſcopis, qui ad Theophilum Iconomachum ſcripſit celebrem illam pro cultu ſacrarum imaginum *Epiſtolã, quæ Græce & Latine edita eſt à Franciſco Combefiſio Pariſ. 1664. 4. in manipulo rerum CPolitanarum p. 110--145. & à Michaële le Quien in nova Joannis Damaſceni Operum editione T. 1. p. 629--647. Notum autem eſt Theophilum illum imperitaſſe ab A. C. 829. usque ad A. 842. unde de ætate hujus Chriſtophori ſimul conſtare poteſt, quam etiam recte Caveus atque Oudinus annotaverunt. Quoniam autem rariſſime obvia eſt illa Morelli editio, neque usquam repetita, quod ſciam ** quæ Dupinii etiam dili-

* Confer, quæ de illa Epiſtola dixi Volum. VI. hujus Bibl. p. 688. & VIII. p. 802.

** Cotelerius T. 2. monum. p. 669. *Pſeudo Theophilus Alexandrinus, ſeu pſeudo Chryſoſtomus Savilii T. 8. p. 857. qui ex multis variarum Bibliothecarum Codicibus verus eſt Chriſtophorus Alexandrinus, ſermone cui vita humana ſit ſimilis.* Illam in Chryſoſtomo Savilii fruſtra quæſivi.

diligentiam fugerit, & Lambecii, nec inſpecta Tillemontio, qui de Theophilo Alexandrino diligentiſſime diſſerit T. XI. memor. H. E. pag. 441 -- 499. operæ pretium duxi eam hoc loco integram ſubjicere, præfixa Codicis Cæſarei inſcriptione.

Τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν
ΧΡΙΣΤΟΦΟΡΟΥ
Πατριάρχου Ἀλεξανδρείας,
Παραίνεσις ψυχωφελὴς φανεροῦσα τίνι ὁμοιοῦται ὁ βίος οὗτος, καὶ εἰς ποῖον τέλος καταστρέφει.

Sancti Patris noſtri
CHRISTOPHORI
Patriarchæ Alexandrini,
Paræneſis in uſus animarum demonſtrans, cuinam ſimilis ſit vita hacce hominum, & in quem finem deſinat.

FREDERICO MORELLIO interprete.

I.

Πάντας μὲν, ἀγαπητοὶ, τοὺς κατὰ καιρὸν ἀρχιερεῖς τε καὶ ποιμενάρχας, ὁ δι' ἡμῶν καὶ ἐν ἡμῖν ἱεραρχῶν θεῖος λόγος διεγείρει πρὸς ἐπιμέλειαν καὶ πρόνοιαν, καὶ φροντίδα τῆς σωτηρίας πάντων ποιούμενος, ὡς ἡμᾶς σὺν τῷ λαῷ, καὶ δι' ἡμῶν αὐτῶν φιλανθρώπως παιδεύων καὶ ποιμαίνων· ὁ εἰπὼν τῷ Μωσῇ ἀθυμήσαντι, ὅτι οὐ σὺ εἶ ὁ ποιμαίνων τὸν λαόν μου· ἀλλ' ἐγὼ διὰ σοῦ. ὃν ἐπικαλούμεθα σήμερον, ὡς τὰς πηγαίας δωρεὰς ἀμειώτους δωρούμενος, ῥωννύῃ τὴν ἡμῶν ἀσθένειαν τῇ αὐτοῦ δυνάμει, καὶ σοφίζῃ τὴν ἡμῶν ἀφροσύνην τῇ αὐτοῦ ὑπεραρρήτῳ σοφίᾳ τε καὶ χάριτι.

I.

OMnes hujus ævi antiſtites & paſtorum principes (chariſſimi) Divinus ſermo, qui per nos, & in nobis ſacro principatui præeſt, ad curam, & proviſionem excitat, & ſollicitudinem ſalutis univerſorum gerit dum nos & populi cœtum, & per nos ipſos benigne corrigit & paſcit; qui mœſto Moſi & animum deſpondenti dixit: a) *Non es tu, qui populum meum paſcis, ſed ego per te.* Hoc DEI verbum hodie invocamus, quod, ut fontana munera, diminutionem nullam admittentia, largiens, infirmitatem noſtram virtute ſua corroboret, & inſipientiam noſtram erudiat ſua maxime arcana & ineffabili ſapientia atque gratia.

II. Ὅταν οὖν τὰ κατὰ τὸν πρωτόπλαστον Ἀδὰμ ἐννοῶ καὶ ἀναλογίζομαι, ἐξίσταμαι καὶ ἀπορίας πληροῦμαι, ὡς ἐκεῖ-

II. Quando multum cogito & in meo corde voluto ea, quæ Adamo primo homini, à DEO creato contigerunt,

a) Exod. IV, 12.

ἐκεῖνος ὁ χερσὶ Θεοῦ πλασθεὶς καὶ συνόμιλος Θεοῦ γενόμενος, καὶ προφητικοῦ χαρίσματος ἀξιωθεὶς, καὶ οἰκητήριον τὸν παράδεισον ἔχων, καὶ ἐκ πάντων τῶν ἐπὶ γῆς ἀναγορευθεὶς μίαν ἐντολὴν παρέβη, καὶ πάντων τῶν ἀγαθῶν ἐστερήθη· πάσης γὰρ τῆς τοιαύτης τιμῆς καὶ βασιλείας καὶ πασῶν τῶν θείων δωρεῶν ἐν μιᾷ ῥοπῇ γυμνωθεὶς ἐξέπεσε, καὶ τοῦ παραδείσου ἐξόριστος γέγονε, καὶ εἰς βάθος πτωχείας καὶ ταλαιπωρίας κατήντησεν.

III. Ὅταν οὖν τὸ ἓν πταῖσμα τῆς παρακοῆς ἐκείνου συγκρίνας τοῖς ἀναριθμήτοις ἡμῶν ἁμαρτήμασιν, ἀπογνώσει βυθίζομαι. ὅταν δὲ εἰς τὰ κατὰ τὸν λῃστὴν τὸν νοῦν ἐπανάγω, καὶ γνῶ ὅτι δι' ἑνὸς λόγου σέσωσται, ἐξαλειφθέντων αὐτοῦ πάντων τῶν ἁμαρτημάτων, ἀναψύχω τῇ ἐλπίδι, καὶ προστρέχω προθύμως τῇ μετανοίᾳ· ἐπειδὴ ἐκεῖνος τῷ ἔργῳ πέπτωκε, καὶ οὗτος δι' ἑνὸς λόγου σέσωσται. ἐκεῖνος θαύματα ἐξαίσια εἶδε, καὶ παρήκουσεν· οὗτος οὐδὲν οἶδεν, εἰ μὴ τὸν Χριστὸν καὶ τοῦτον ἐσταυρωμένον,* καὶ ἠτιμωμένον, καὶ ἐπίστευσε. πολὺ οὖν τὸ διάφορον, καὶ τῆς ἰσότητος τὸ ἄνισον, νόσου ψυχῆς καὶ σώματος τὸ ἀνόμοιον. οὐ γὰρ εἶχεν ἑτέ-

* 1. Cor. II, 2.

ραν

tigerunt, obstupesco, & dubii atque anxietatis plenus sum, dum ambigo qui vir ille DEI manu fictus, ejusque familiari colloquio potitus, & prophetici muneris honore decoratus, qui Paradisi hortum amœnissimum pro domicilio habebat, promulgatus princeps omnium quæ in terra degebant, simulatque unum transgressus est mandatum, omnibus illico bonis privatus ac destitutus fuerit. Enimvero omni pristino honore & imperio atque omnibus donis divinis uno temporis momento spoliatus excidit, & Paradiso exclusus exulavit, atque in profundum inopiæ & ærumnæ gurgitem incurrit.

III. Proinde cum unum illius inobedientiæ lapsum cum innumeris erratis nostris compono, desperationis immergor pelago. Verum quando animum ad ea, quæ latroni acciderunt reduco, & novi eum unica oratiuncula servatum esse, omnibus ejus erratis deletis, spe reficior, & alacitur ad pœnitentiam recurro; quandoquidem ille ob factum ceciderat; hic etiam per dictum unum servatus est: ille miracula stupenda viderat, & inobediit. Hic nihil noverat, nisi Christum, & eum cruci affixum ignominiaque affectum, & credidit. Magnum igitur discrimen est æqualitatis, vis inæqualis, animi morbi & corporis dissimilis: neque enim

alia

ἔχων ἀρετὴν ὁ λῃστής· εἰ μὴ τὸ εἰπεῖν καὶ μόνον, μνήσθητί μου Κύριε, ἐν τῇ βασιλείᾳ σου. ὅσοι οὖν Χριστοῦ μαθηταὶ ὄντες, συγκληρονόμοι αὐτοῦ γενέσθαι ἐλπίζετε, ἀγωνίσασθε τοιαύτην πίστιν ἔχειν, καὶ εὐσεβῶν τρόπων ἔργα διαπράττεσθαι. πᾶς γὰρ ἄνθρωπος βαπτισθεὶς εἰς Πατέρα καὶ Υἱὸν καὶ ἅγιον Πνεῦμα, καὶ τῆς θείας κοινωνίας μεταλαβεῖν ἀξιωθεὶς, οὐ λέγει αὐτῷ τὸ ἅγιον εὐαγγέλιον, μὴ ἀδικήσῃς. μὴ ῥαπίσῃς τινά. ἀλλὰ τί λέγει. ἄκουσον· ἐὰν ἀδικηθῇς, ὑπόμενον· ἐάν τις ῥαπίσῃ τὴν δεξιάν σου σιαγόνα, στρέψον αὐτῷ καὶ τὴν ἄλλην. ἐάν τίς σε ἀγκαρεύσοι μίλιον ἕν, ὕπαγε δύο. ταῦτα παρὰ τοῦ ὁμοπίστου ὑπομένειν, οὐδεὶς τῶν Χριστιανῶν καταδέχεται. ἀφ' οὗ δὲ ἐπῆλθεν ἡμῖν ὁ βαρὺς ζυγὸς τῶν Ισμαηλιτῶν, καταδεξάμεθα τούτων βαρύτερα ἀκούοντες, καὶ μὴ βουλόμενοι ὑπομένειν· εἰ γὰρ ὑπομένοιμεν τοιαῦτα ὑπὸ τῶν ὁμοπίστων, πλείονα ἂν μισθὸν ἔχομεν. ὅτι Χριστιανὸς ἐὰν ἀδικήσῃ τινὰ, τριπλῆν τὴν ζημίαν ὑπομένει· οὐδὲ γὰρ τὸ δεύτερον ῥάπισμα δέχεται, ἀλλ' αὐτὸς ἄλλον ἀδικῆσαι τολμᾷ.

IV. Δεῖ οὖν πάντα Χριστιανὸν ἐπὶ πᾶσαν ἁμαρτίαν πάντοτε μετανοεῖν τῷ

alia virtute latro fuit præditus, nisi quod dixerit, solum hoc dumtaxat, *Memento mei Domine* * *in regno tuo.* Quicumque ergo, discipuli Christi cum sitis, etiam cohæredes ejus fieri speratis, ut tali fide sitis præditi, contendite, & morum piorum opera præstate. Etenim omnis lustrali Baptismatis aqua tinctus in nomine Patris & Filii & Spiritus Sancti; & Divinæ communionis participatione honoratus, patientia instructus esse debet: siquidem sanctum Evangelium non dicit, Ne injuriam inferas: Ne impingas alapam. non. verum, quid ait? audi: si injuria læsus fueris, suffer, patere: b) *Si quis te percusserit in dexteram maxillam tuam, prabe illi & alteram. Si quis te angariaverit mille passus, vade cum illo & alia duo.* Atqui hæc ab ejusdem fidei cultore perpeti, nullus Christianorum admittit. Verum ex quo tempore grave jugum Ismaëlitarum nos oppressit, his graviora admittere, audire, & vel inviti tolerare cogimur. Etenim si hæc pateremur ab iis, qui eandem colunt fidem, majorem obtineremus mercedem: quia si quem Christianus læserit, triplicem sustinet mulctam: Non enim secundum colaphum admittit, sed ipse alterum injuria afficere audet.

IV. Quocirca par est Christianum ob unum quodque erratum, pœni-

Oooo 2

* Luc. XXIII, 42. b) Matth. V, 39.

τῷ Θεῷ γνησίως, πρὸ τῆς ἀπαραιτήτου ἀποφάσεως τοῦ θανάτου, καὶ μὴ πλανηθῆναι τῇ ἀπάτῃ τοῦ βίου τούτου. ὡμοιώθη γὰρ ἡ ζωὴ ἡμῶν ἐν τῷδε τῷ βίῳ ἀνθρώπῳ οἰκήσαντι ἐν αὐλῇ μετὰ τῆς ἰδίας γυναικὸς καὶ μονογενοῦς τέκνου καὶ δούλου ἑνός· ἐν ᾗ αὐλῇ ἦν ὄφις θανατηφόρος. ὁ δὲ ἄνθρωπος ἐκεῖνος ἀκούσας παρ' ἄλλων ὅτι ὄφις ἐκεῖνος τοὺς εἰσερχομένους εἰς τὴν αὐλὴν ἐκείνην ἀπὸ γενεῶν ἀρχαίων θανατοῖ, ὤφειλεν ἢ ἐκ τῆς αὐλῆς ἐκείνης ἐξελθεῖν, ἢ τὸν ὄφιν ἀποκτεῖναι, τουτέστι τὸν δαίμονα τῆς φιλαργυρίας καὶ τῆς ἐπιθυμίας. καὶ ὅμως ἐλθὼν τοῦ ἀποκτεῖναι τὸν ὄφιν, εὗρεν ἔμπροσθεν αὐτοῦ τὸ νόμισμα ὁλόβρυζον, καὶ λαβὼν αὐτὸ εἶπεν, ὅτι εἰ ἤθελεν ἀποκτεῖναι ἡμᾶς ὁ ὄφις οὗτος, οὐκ ἂν τὸ νόμισμα τοῦτο ἡμῖν ἔδωκεν· καὶ ἐχάρη, λέγων, ἴσως καὶ ἄλλο ἡμῖν νόμισμα φέρει, καὶ οὐκ ἀποκτενῶ αὐτόν. καὶ ἐλθὼν τῇ ἐπαύριον, εὗρεν ἄλλο νόμισμα, καὶ διελογίσατο ἐν ἑαυτῷ, λέγων, ὅτι ὄφις οὗτος οὐκ ἔστιν ἄξιος θανάτου, ἀλλὰ καὶ τιμῆς μεγάλης.

V. Καὶ διένειμεν * ὁ ὄφις καιρὸν ἱκανὸν καθ' ἑκάστην ἡμέραν πάλιν αὐτῷ τὸ νόμισμα, καὶ ἐν μηδενὶ αὐτὸν βλάπτων· καὶ ἐχάρη ὁ ἄνθρωπος ὅτι οὐκ ἐφόνευσε τὸν ὄφιν. εἶχε δὲ ὁ ἄνθρωπος ἵππον πολύτιμον· καὶ ἐλθὼν ὁ ὄφις ἔδακνεν αὐτόν. Αὐλὴ μὲν ἐστιν ὁ βίος οὗτος, ἀγαπητοί· ὄφις δὲ ὁ κοσμοκράτωρ ἐχθρὸς, ὁ τὴν πτέρναν ἑκάστου τηρῶν,

pœnitentiam non ficte apud Deum agere ante sententiam de inexorabili morte enuntiatam, & non errore vitæ hujus abduci. Etenim vita nostra similis effecta est in hoc ævo, homini qui incoluit ædes cum uxore sua, & unigena filio, atque uno famulo: in quibus ædibus serpens erat letifer. Vir ille cum ab aliis audisset, serpentem istum ingredientes domum illam à priscis seculis enecare, debuit aut ex illa domo egredi, aut anguem interficere, malum videlicet genium avaritiæ & libidinis: attamen profectus ad occidendum serpentem, invenit ante pedes suos numisma è puro solidoque auro; hoc nummo accepto, Si vellet, inquit, occidere nos hic anguis, haud quaquam istud numisma nobis daret: & gaudio delibutus ait, Forte an etiam aliud adferet numisma; & non interimam ipsum: ac postridie reversus alium invenit nummum, & hæc cum animo suo reputavit dicendo, serpens hic morte dignus non est, imo pretio ingenti.

V. Perseveravit vero serpens longo satis tempore per singulos dies rursus ipsi numisma exhibere, nullaque in re ipsum lædere; & gavisus est homo, quod non occidisset serpentem. Is porro equum magni pretii habebat, ad quem cum venisset anguis, ipsum momordit. Domicilium est hæc vita, charissimi, ser-

* Interpres legit: διέμεινεν.

τηρῶν, ὅπως πᾶν θανατώσῃ· τὸ δὲ νόμισμά ἐστιν ἡ πονηρὰ ἐπιθυμία, ἡ πάντας ὠθοῦσα πρὸς ἀπώλειαν· ὁ δὲ ἰὸς τοῦ ὄφεως ἐστὶν ἡ ἁμαρτία, ἡ πάντας τοὺς πειθομένους αὐτῇ θανατοῦσα, καθώς φησιν ὁ ἀπόστολος. ἡ γὰρ ἐπιθυμία συλλαβοῦσα τίκτει ἁμαρτίαν· ἡ δὲ ἁμαρτία ἀποτελεσθεῖσα κύει θάνατον. διὰ γὰρ τὴν ἀμέλειαν ἡμῶν, πέμπει ὁ Θεὸς θάνατον εἰς τὰ κτήνη ἡμῶν· ἐκφοβῶν ἡμᾶς, ὅπως ἡμεῖς σωφρονήσωμεν.

VI. Εἶτα ἰδὼν ὁ ἄνθρωπος τὸν ἵππον αὐτοῦ θανατωθέντα ὑπὸ τοῦ ὄφεως, ἐλυπήθη. καὶ ἤρξατο ἀναθεματίζειν τὴν αὐλὴν καὶ τὸν ὄφιν, καὶ διαλογίζεσθαι ἐν ἑαυτῷ, λέγων· ἐφ' ὅσον ὁ ἰὸς τοῦ ὄφεως τούτου θανατοῖ, συμφέρει ἡμῖν θανατῶσαι αὐτὸν, πρὶν ἡμᾶς θανατώσει· καὶ ἐλθὼν τοῦ ἀποκτεῖναι αὐτὸν, εὗρε τὸ νόμισμα κατὰ τὸ ἔθος· καὶ εἶπε· τὸν μὲν ἵππον ἀπωλέσαμεν, διὰ τί καὶ τὸ καθημερινὸν νόμισμα ἀπολέσομεν. ἐφ' ὅσον τὸ ἄλογον μόνον ἐφόνευσε, καὶ τοὺς ἀνθρώπους οὐ βλάπτει, διὰ τί καὶ θανατοῦμεν αὐτόν. καὶ ἀφῆκε τὸν ὄφιν ζῶντα. καὶ ἐποίησεν ὁ ἄνθρωπος καιρὸν, καθημέραν λαμβάνων τὸ νόμισμα, καὶ ἐν μηδενὶ βλαπτόμενος· καὶ ὅτε εἶδεν ὁ ὄφις τὸν ἄνθρωπον ἀμεριμνήσαντα, ἦλθε καὶ ἔδακε τὸν δοῦλον αὐτοῦ κοιμώμενον· ἵνα μή τις εἴπῃ, καὶ διὰ

ſerpens eſt mundij princeps hoſtis, qui calcaneum cujusque obſervat, ut quemvis interimat: nummus autem eſt prava cupiditas, quæ omnes ad exitium impellit. Virus denique ſerpentis eſt peccatum, quod omnes ſibi obtemperantes necat, ut ait Apoſtolus: c) ***Nam concupiſcentia concipiens gignit peccatum: peccatum autem perfectum concepit mortem.*** Etenim propter incuriam noſtram DEUS interitum in pecudes noſtras mittit, nos exterrendo, ut ſapiamus.

VI. Poſtea homo intuitus equum ſuum interemptum ab angue, dolore percitus eſt, ædes & ſerpentem exſecrare cœpit, atque ita ſecum ipſe diſſerere, Quia virus ſerpentis hujus enecat, conducit nobis eum interficere priusquam nos perimat: & cum ad occidendum ipſum veniſſet, nummum pro more reperit, aitque, Equum quidem perdidimus, ſed quare etiam quotidianum numiſma perdemus? quatenus autem brutum ſolum interemit, & homines non lædit, cur etiam ipſum interficeremus? & ita & anguem viventem dimiſit, & occaſionem lucri captavit, nummum capiens quotidie, ac nulla in re offenſus: tum ſerpens cum hominem negligentem admodum vidit, venit, & ſervum ejus dormientem momordit, ut ne quis hæc diceret,

c) Jacob. I, 15.

διὰ τί ἀπῆλθεν εἰς τὸν τόπον τοῦ ὄφεως; ἢ διὰ τί ὁ δεῖνα μὴ παρεφυλάξατο μὴ ῥίπτειν ἑαυτὸν εἰς τὸν θάνατον; τίς γὰρ τὸ ἄωρον τοῦ θανάτου ἐγίνωσκεν; εἶτα κράξαντος τοῦ δούλου ἦλθεν ὁ κύριος αὐτοῦ σπεύδων καὶ καταρώμενος τὸν ὄφιν καὶ τὴν ὥραν, ἐν ᾗ ἐγνώρισε τὴν αὐλὴν ἐκείνην· ὅτι καὶ ἡμεῖς ἐν ταῖς εὐημερίαις οὐ μνημονεύομεν τοῦ θανάτου· ἐν δὲ ταῖς θλίψεσιν ὀλιγωροῦμεν, καὶ ἀναθεματίζομεν τὸν βίον καὶ τὴν ὥραν, ἐν ᾗ ἐγνωρίσαμεν αὐτόν· καὶ λέγομεν ἕκαστος, ἀληθῶς ἀπάρτι, οὐ μὴ πλανηθῶ τῇ ἀπάτῃ τοῦ βίου τούτου τοῦ ματαίου. καὶ πάλιν ὡς κύων ἐπὶ τὸν ἴδιον ἔμετον, οὕτως ἐπὶ τὴν ἁμαρτίαν στρεφόμεθα, καὶ τῶν προτέρων χείρονα διαπραττόμεθα, μήτε τῆς κρίσεως, μήτε τοῦ θανάτου φροντίζοντες. ἐν γὰρ τῇ εὐημερίᾳ καὶ τῇ ἀμεριμνίᾳ, εὑρίσκει πάρεισδυσιν ἡ ἁμαρτία· καὶ καθάπερ τὸ ὄρνεον ὕλος τηρεῖ τὸν κροκόδειλον, ἕως ἂν ἴδῃ αὐτὸν ἡδέως καὶ ἀμερίμνως ὑπνώσαντα, καὶ τὸ στόμα ἀνεῳγμένον ἔχοντα· καὶ τότε εἰσπηδήσαν εἰσέρχεται διὰ τοῦ στόματος αὐτοῦ εἰς τὴν κοιλίαν αὐτοῦ, καὶ διαῤῥήξαν τὴν γαστέρα αὐτοῦ, ἐξέρχεται, καταλιπὼν αὐτὸν νεκρόν. οὕτω καὶ ἡμᾶς θανατοῖ ἡ ἁμαρτία μετὰ τὴν πρᾶξιν· ἀλλὰ ἡμεῖς φθάσαντες διὰ μετανοίας ζωοποιήσωμεν ἑαυτούς.

VII. Ἀλλ᾽ ἐπὶ τὸ προκείμενον ἐπανέλθωμεν. ἰδὼν οὖν ὁ ἄνθρωπος τὸν δοῦλον αὐτοῦ συνεχόμενον, μετεστείλατο τοὺς ἰατροὺς, παρακαλῶν αὐτοὺς, ἐπιμελεῖ-

ret, Cur nam abiit ad locum ſerpentis? aut, quare hic non cavit ſibi, ne ſe morti objiceret? quis enim incertum intempeſtivæ mortis tempus cognoviſſet? deinde vociferante ſervo, venit herus ejus properans, & deteſtans ac diris devovens ſerpentem & horam qua domum illam noverat. Quandoquidem etiam nos in rebus proſperis, mortis non meminimus, in adverſis autem deſpondemus animum, & vitam execramus & horam in qua vitam percepimus; ac ſinguli dicimus: vere in poſterum non vagabimur errore vitæ hujus inanis deluſi: at denuo, ut canis *ad proprium vomitum, ita ad delictum nos convertimus, & pejora prioribus peragimus, neque judicii, neque mortis curam habentes. Etenim in proſperitate, & incuria peccatum invenit ingreſſum atque irrepit, ac veluti ales Hylus ** crocodilum obſervat, quoad videat ſuaviter ac ſecure ſopitum & aperto ore hiantem; ac tunc avis inſiliens per os ejus ſubit in ventrem, & diſcerpto ejus ventre exit, belluâ mortua relicta. Sic etiam nos peccatum neci tradit poſt facinus: verum nos, per pœnitentiam prævertamus, ac nobiſmetipſis vitam reſtituamus.

VII. Sed ad propoſitum revertamur. Cum igitur ille vir ſervum ſuum ſauciatum vidiſſet, medicos accerſivit, eosque obſecravit, ut curam

* 2. Petr. II, 22. ** Aliis *hydrus*, vide Valeſium ad Ammian. XXII. 5.

μελεῖσθαι αὐτοῦ, καὶ πολλὰ ποτίσαντες φάρμακα, οὐδὲν ὠφέλησαν. ὕστερον ἀπέθανεν ὁ δοῦλος αὐτοῦ. καὶ ὤμοσεν ὁ ἄνθρωπος ἀποκτεῖναι τὸν ὄφιν· καὶ ἐλθὼν ἐπὶ τὸν τόπον, εὗρε τὸ νόμισμα, καὶ λαβὼν αὐτὸ, εἶπεν· ὁ δοῦλος τιμῇ ἠγοράσθη, καθάπερ καὶ τὸ ἄλογον· καὶ τὸ χορηγούμενον ἡμῖν καθ' ἑκάστην ἡμέραν νόμισμα κρεῖττόν ἐστι τῆς τιμῆς αὐτῶν. παραφυλαξώμεθα οὖν, καὶ οὐκέτι δύναται ἡμᾶς βλάψαι· καὶ τυφλωθεὶς τῇ ἐπιθυμίᾳ τῆς φιλαργυρίας, ἀφῆκε τὸν ὄφιν, καὶ ἔμεινε καὶ πάλιν οὕτως. καὶ ὅτε εἶδεν ὁ ὄφις τὸν ἄνθρωπον μὴ φροντίζοντα τοῦ θανάτου, ἦλθε ἕρπων νυκτὸς, καὶ ἔδακε τὸν υἱὸν αὐτοῦ. ὅτε ὠργίσθη ὁ Θεὸς τῷ Θάρραν τῷ πατρὶ τοῦ Ἀβραάμ, ἐθανάτωσε τὸν υἱὸν αὐτοῦ τὸν τρίτον, ὃν ὑπὲρ τοὺς ἄλλους ἠγάπησεν, ἵνα ὁ πατὴρ σωφρονήσῃ, καὶ οὐκ ἐσωφρόνησεν· ἐποίει γὰρ καὶ εἴδωλα, καὶ ἐπώλει τοῖς εἰδωλολάτραις· ἐπέστη δὲ τότε ὁ αἰὼν, εἰς εἰκοστὴν γενεὰν ἔτη β΄τ΄λ΄β΄. καὶ οὐδεὶς πρότερον ἀνθρώπων πρὸ πατρὸς υἱὸς ἐτελεύτα, εἰ μὴ ὁ Λαμὲχ ὁ υἱὸς τοῦ Μαθουσάλα. καὶ θαυμάσασα ἡ θεία γραφὴ ἐπεσημήνατο λέγουσα, καὶ ἀπέθανεν Ἀρρὰν ἐνώπιον τοῦ πατρὸς αὐτοῦ Θάρραν ἐν τῇ γῇ τῆς γενέσεως αὐτοῦ.

curam ejus haberent: qui cum multa ei remedia haurienda porrexissent, nihil juverunt: tandem enim interiit. Idcirco asseveravit herus se serpentem occisurum. At profectus ad cubile serpentis invenit nummum, eoque accepto dixit: Famulus pretio redemptus est, quemadmodum etiam brutum: & numisma, quod nobis quotidie suppeditatur, præstantius est pretio servi & equi. Caveamus igitur in posterum, & non amplius lædere nos poterit. Itaque avaritiæ cupidine excœcatus serpentem dimisit, atque ita rursus perseveravit. Quare cum serpens animadvertisset, hominem mortis negligentem esse, venit noctu irrepens, & filium ejus morsu appetit. Quando DEUS succensuit Thareo Patri Abrahami, filium ipsius tertium, quem præter alios diligebat, morte præripuit, ut pater saperet. Is vero se non emendavit: namque idola fabricabatur, & idololatris venui exponebat. Tunc vero Mundi ætas d) vicesimum sæculum exegerat. (MMCCCXXXII.) Ac nullus antea hominum filius ante patrem obierat, præter Lamech, filium Mathusalæ: idque admirata scriptura sacra notavit his verbis: e) *Et mortuus est Aram ante Thare patrem suum in terra nativitatis suæ.*

VIII. VIII. Age

d) Allatius in alio Codice reperit γτλβ ἦσαν λοιπόν.

e) Gen. XI, 28.

VIII. Καὶ διαλάβωμεν πάλιν τὸν λόγον περὶ τοῦ ὄφεως. κράζοντος τοῦ παιδὸς φωνὴν μεγάλην, ἦλθεν ὁ πατὴρ αὐτοῦ ὀδυρόμενος καὶ κλαίων, καὶ τὸ οὐαὶ κράζων, καὶ ἀναθεματίζων τὴν ὥραν ἐν ᾗ τὴν αὐλὴν ἐκείνην, καὶ τὸν ὄφιν ἐγνώρισεν· ἐπειδὴ ὁ υἱὸς μονογενὴς αὐτῷ ἦν. οὕτως εἰώθαμεν καὶ ἡμεῖς ἡνίκα ἴδωμεν τινα τοιοῦτον νεώτερον ἀποθνήσκοντα πρὸ ὥρας, μισεῖν τὸν βίον καὶ ἀναθεματίζειν τὴν ἑαυτῶν ζωὴν, καὶ λέγειν· εἴθε μὴ ἐγεννήθημεν, μὴ ἐγνωρίσαμεν τὸν βίον τοῦτον, καὶ τὰ ἐν αὐτῷ μάταια. ἀβάλε τῇ ἀνθρωπότητι. τί ἀπάρτι προσδοκῶμεν ἐλεεινοί. ἐὰν οὗτος ὁ ἄνθρωπος ἐν τῇ νεαζούσῃ ἡλικίᾳ, καὶ ἀκμῇ τῆς νεότητος ἀπέθανε, τί ἐλπίζομεν ἡμεῖς; οὕτως, οὐ μὴ ἀπατήσει ἡμᾶς ὁ βίος οὗτος ὁ μάταιος· οὔτε ἡ ἁμαρτία τοῦ λοιποῦ. καὶ ἔτι τῶν δακρύων ἡμῶν ἐν τοῖς ὀφθαλμοῖς ὄντων, καὶ τὸν νεκρὸν προσεχόντων, καὶ τὰς κεφαλὰς ἐν στεναγμοῖς ἄνω καὶ κάτω κινούντων, καὶ ὀμνυόντων, μηκέτι φροντίζειν βιωτικῶν πραγμάτων, περὶ κληρονομίας μαχόμεθα, καὶ τοὺς ὑπηρέτας παραγγέλλομεν ἀσφαλῶς τὰ πράγματα φυλάττειν, λέγοντες, φυλάξατε, ἀδελφοὶ, τὰ πράγματα· ἀρκεῖ ἡ θλίψις ἡμῖν περὶ τοῦ νεκροῦ. σήμερον ἀπαραμυθήτως κλαίομεν καὶ ὀδυρόμεθα καὶ θρηνοῦμεν, καὶ αὔριον ἀθάνατοι διακείμεθα.

IX. Ἀλλὰ

VIII. Age ſermonem de ſerpente inſtitutum perſequamur. Cum filius ingeniti clamore vociferaretur: acceſſit pater mœrens & deflens, & quiritans, væque iterans, diris horam devovens, in qua & caſam & ſerpentem noverat, quia filius unigena ipſi erat. Sic etiam in more nobis poſitum eſt, cum id ætatulæ adoleſcentulum ante diem mori cernimus, ut vitam odio proſequamur, atque ætati noſtræ imprecati dicamus: Utinam nunquam nati eſſemus: utinam hanc vitam minime agnoviſſemus, & quæ inania ſunt in ea: hei humanæ conditioni! quid exinde miſerandi expectaremus? ſi hic juvenis in florentibus annis & ſtatu ætatis interiit: quid nos ſperamus? in poſterum haud quaquam decipiet nos hæc inanis vita, neque peccatum alliciet. Sed lachrymis adhuc ex oculis fluentibus, & animis ad funus attentis, & capita in gemitibus ſurſum ac deorſum quatientes, ac jurantes nullam amplius curam negotiorum ad vitam pertinentium habituros: de hereditate contendimus, ac miniſtris injungimus, ut rem tuto ſervent, ac dicimus, Rem conſervate, fratres, ſufficit nobis vexatio ob mortuum. Hodie flemus & mœremus ac lugemus, nulla conſolatione adhibita, & craſtina die ita affecti ſumus, quaſi immortales eſſemus.

IX. Sed

IX. Ἀλλὰ ἀναλάβωμεν τὸν λόγον ὅθεν αὐτὸν κατελίπομεν· ἐπειδὴ τὰ ἀκόλουθα εἰπεῖν κατεπειγόμεθα. ἰδὼν οὖν ὁ ἄνθρωπος τὸν υἱὸν αὐτοῦ δάκρυσιν ὀλοφυρόμενον, καὶ τὴν βοήθειαν τοῦ πατρὸς ἐπικαλούμενον, συνήθροισε τοὺς ἰατροὺς, ἐπαγγειλάμενος δοῦναι αὐτοῖς εἴ τι ἂν αἰτήσωσιν, ἐὰν τὸν υἱὸν αὐτοῦ ἐλευθερώσωσι τοῦ θανάτου. καὶ πολλὰ κοπιάσαντες, ὠφέλησαν οὐδέν. ἀπέθανεν οὖν ὁ παῖς, καὶ λυπηθεὶς ὁ πατὴρ αὐτοῦ ὤμοσε μὴ ἐάσαι τὸν ὄφιν ζῶντα, λέγων, ἕως πότε μωροποιῶ ἑαυτὸν ὁ ἄφρων· καὶ οὐ φονεύσω τὸν κατηραμένον ὄφιν πρὶν με φονεύσει· καὶ ἀπελθὼν τοῦ φονεῦσαι αὐτὸν, εὗρε τὸ νόμισμα, καὶ λαβὼν αὐτὸ, ἤρξατο εἰς ἑαυτὸν ἀτενίζων, καὶ λέγων· τί ποιῶ, ὁ υἱός μου ἀπέθανε, καὶ τάχα εἰ παρεφυλάξατο, οὐκ ἂν ὁ ὄφις βλάψαι αὐτὸν ἠδύνατο. ὅμως παραφυλαξόμεθα ἐγώ τε καὶ ἡ γυνή μου, καὶ οὐ δύναται ἡμᾶς βλάψαι. ἐζημιώθην τὸν υἱόν μου. διὰ τί ἵνα ζημιωθῶ κατὰ χρόνον, νομίσματα τριακόσια ἑξήκοντα πέντε. καὶ ἀφῆκεν αὐτόν. ἔμεινεν οὖν πάλιν καιρὸν ὁ ὄφις, παρέχων αὐτῷ καθημέραν νόμισμα ἐν τῷ ἀπομεριμνῆσαι τὸν ἄνθρωπον καὶ περιτιμῆσαι τὴν τοῦ βίου ματαιότητα.

X. Ἦλθεν οὖν πάλιν ὁ ὄφις ἄφνω, καὶ ἔδακε τὴν γυναῖκα αὐτοῦ. οὕτως ἐρχε-

IX. Sed unde digressa est, eo redeat oratio; quia ea, quæ secuta sunt, dicere properamus. Intuitus ille filium suum lacrymarum vim effundentem, & patris auxilium implorantem, medicos convocavit, iisque promittit se, quidquid petiissent daturum, si quidem filium eruerent ab interitu: at illi, cum multum laborassent, nihil profuerunt: mox ergo filius interiit, & pater dolens, asseveravit, se non permissurum, ut serpens viveret: Quousque tandem meipsum, inquit, inepte deludam insipiens, & non exsecrandum anguem interficiam, priusquam me interimat? mox profectus ad serpentem occidendum, nummum reperit, eoque sumpto, cœpit ipsum inspicere, & dicere: Quid agam? filius meus interfectus est: & fortasse si cavisset sibi, neutiquam serpens eum lædere potuisset: ego certe & uxor mea cavebimus, ut anguis nocere nobis non possit: in filio meo sum multatus: cur vero? an ut etiam jacturam faciam quæstus annui nummorum trecentorum sexaginta quinque? Itaque serpentem dimisit: is autem rursus occasionem captare pergebat, homini nummum unum quotidie suggerendo, ut ille socordiæ traderet se, & vitæ vanitatem in pretio haberet.

X. Post reversus adhuc serpens ex improviso, uxorem ejus momordit.

ἔρχεται ὁ θάνατος ὡς κλέπτης, ἐν ἡμέρᾳ ᾗ οὐ προσδοκῶμεν, καὶ ἁρπάζει ἡμᾶς. ἔκραξε καὶ ἡ γυνή· καὶ ἦλθεν ὁ ἀνὴρ αὐτῆς ὀδυρόμενος καὶ θρηνῶν, καὶ ἀκούσαντες οἱ γείτονες καὶ οἱ φίλοι καὶ οἱ συγγενεῖς συνήχθησαν κλαίοντες. ἐκάλεσε πάλιν ὁ ἄνθρωπος τοὺς ἰατροὺς ὑποσχόμενος χρήματα παρέχειν αὐτοῖς, ἐὰν ῥύσωνται τὴν γυναῖκα αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ θανάτου. καὶ πάνυ πολλὰ κοπιάσαντες, οὐδὲν ὠφελῆσαι ἴσχυσαν. ἀπέθανε δὲ καὶ ἡ γυνή, καὶ ἔμεινεν ὁ ἄνθρωπος μόνος μεμονημένος ἐν τῷ οἴκῳ, καὶ λαβὼν τὴν βουλὴν τῶν φίλων αὐτοῦ καὶ συγγενῶν περὶ τοῦ ὄφεως, ἀναγγείλας αὐτοῖς πάντα τὰ προγεγονότα· συνεβουλεύσαντο αὐτὸν πάντες τὸν ὄφιν ἀποκτεῖναι, ἐπεὶ καὶ αὐτὸν μέλλει θανατῶσαι· καὶ ὡς ἐπῆλθεν ἐπὶ τὸν τόπον, ἐτήρει ὅπως ἐξελθόντα τὸν ὄφιν, θανατώσῃ αὐτόν. ἀτενίζει δὲ εἰς τὸν τόπον τοῦ νομίσματος, καὶ βλέπει κείμενον ἐκεῖ μαργαρίτην λευκὸν καὶ καθαρὸν καὶ πολύτιμον, ἰσόσταθμον τοῦ νομίσματος. καὶ περιχαρὴς γινόμενος, λαβὼν τὸν μαργαρίτην διέστρεφεν ὧδε κἀκεῖ ἐν τῇ παλάμῃ αὐτοῦ, ἐν ἀγαλλιάσει πολλῇ, ὡς ἐπιλαθόμενος τοῦ θανάτου τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ καὶ τῆς γυναικός, καὶ πάντων τῶν αὐτοῦ· καὶ εἶπεν αὐτῷ· ἐπειδὴ ὁ ὄφις οὗτος ἤλλαξε τὴν χροιὰν τοῦ νομίσματος εἰς τὴν καθαρότητα καὶ λευκότητα τοῦ μαργαρίτου, πάντως καὶ

dit. Ita mors ſubit, ut fur, qua die non expectamus, & nos abripit. Mulier vociferatur; & vir ejus lugens & deplorans accedit. Et hoc audito amici & cognati flentes convenerunt. Homo iterum medicis accerſitis pollicetur eis ſe pecunias largiturum, ſi uxorem ejus à morte liberaverint: at illi multis laboribus exanthlatis, juvare minime potuerunt. Quare interiit mulier: & ſolus viduus ac deſertus domi remanſit; & amicorum ac conſanguineorum conſilio uſus, cum ſuper ſerpente cuncta, quæ prius evenerant, ipſis commemoraſſet, idem ei omnes conſilium dederunt, ut anguem interimeret: quandoquidem futurum erat, ut herum quoque interficeret. Sed cum ad locum veniſſet, obſervaturus egredientem ſerpentem, ut eum necaret: dum ſedem numiſmatis attendit, & in eo jacens margaritum cernit, candidum, & purum, ac pretioſum, æqualis molis atque erat numiſma: ingenti gaudio delibutus, acceptam margaritam in hanc & illam partem obvertebat in vola manus, præ lætitia ſumma ac lubentia, ut jam oblitus necis filii & conjugis & omnium ſuorum: dixitque apud ſe, Quoniam hic ſerpens nummi colorem & ſpeciem in puritatem & candorem unionis commutavit; prorſus etiam peſtiferum virus ſuum amiſit,

καὶ τὸ θανατηφόρον αὐτοῦ ἰὸν ἤλλαξε. καὶ οὐκέτι βλάπτει τινά.

XI. Ὢ τῆς ἀνοίας· οὕτως ἡμᾶς ἀπατᾷ πάντας, ἀγαπητοί, τῇ ἀπάτῃ καὶ πλάνῃ τοῦ ματαίου τούτου βίου. ἵνα ἀπαλλοτριώσῃ ἡμᾶς τῆς σωτηρίας καὶ τῆς τοῦ Θεοῦ φιλανθρωπίας, καὶ παραδώσει ἡμᾶς τῷ αἰωνίῳ πυρί. οὕτω καὶ τὸ δέλεαρ τῶν ἁλιέων ἐστί. καὶ διὰ τοῦτο καλεῖται δέλεαρ, ἐπειδὴ δόλος ἐστὶν ἐν ἀγκίστρῳ ἀπατῶν τοὺς ἰχθύας. κινεῖται γὰρ ἔμπροσθεν τοῦ ἰχθύος τὸ δέλεαρ ἀπατηλῶς· ἵνα τοῦτον κρεμάμενον ἐν τῷ ἀγκίστρῳ, καταγέλαστον πᾶσιν ἀποδείξῃ, καὶ τῷ πυρὶ παραδώσῃ. ὧδε δὴ καὶ ἡμεῖς ἅπαντες ὑπὸ τοῦ πονηροῦ ἀπατώμεθα. ὅλως γὰρ ὁ κόσμος ἐν τῷ πονηρῷ κεῖται· γινώσκομεν δὲ ἅπαντες τὴν βλάβην τῆς ἁμαρτίας· καὶ πρὸς αὐτὴν σπουδαίως καὶ προθύμως τρέχει, ἵνα ὁ λέων τοῦτον συντρίψας καταφάγῃ.

XII. Εἶτα ὁ ἠπατημένος ἄνθρωπος ἀπὸ πολλῆς χαρᾶς τοῦ μαργαρίτου, ἤρξατο ἐκ τότε καθαίρειν τὸν τόπον, καὶ ῥαντίζειν καὶ θυμιᾶν· καὶ εὔοσμα τινὰ ἐκρίπτειν. ἐποίησε δὲ ὁ ὄφις χρόνον, καθ' ἑκάστην ἡμέραν παρέχων αὐτῷ μαργαρίτην πολύτιμον. καὶ ἰδὼν ὁ ἄνθρωπος τὸ πλῆθος τῶν μαργαριτῶν, εἶτα λαβὼν χρυσίον, ἐποίησεν ἐξ αὐτοῦ πυξίον, καὶ ἔβαλεν ἐν αὐτῷ τοὺς μαργαρίτας καὶ τὰ λοιπὰ νομίσματα. καὶ λοιπὸν ἤρξατο ζητεῖν τόπον ἐπιτήδειον καὶ φυλακτικόν, ὅπως κρύψῃ αὐτό· καὶ πολλὰ ἐρευ-

amisit, nec amplius cuiquam nocebit.

XI. O dementiam! Sic nos omnes (charissimi) serpens antiquus fraude & errore inanis hujus vitæ decipit, ut nos à salute & DEI benignitate avertit, atque igni sempiterno tradit: ita quoque se habet piscatorum esca, ac propterea nominatur esca, quia fraus est in hamo, quo pisces falluntur: agitatur enim fraudulenter esca ante piscem, ut eum pendentem in hamo piscator omnibus ridendum proponat, & in ignem conjiciat: ita profecto nos omnes à malo decipimur. Mundus quippe omnis omnino jacet in malo: quisque vero nocumentum delicti cognoscit; & ad id tamen celeriter & alacriter currit: interim animam conterit & devorat:

XII. Postilla deceptus homo præ gaudio immenso, margariti locum purgare cœpit, lustrare, aspergere, & suffire, ibique suaveolentes odores quosdam profundere. Anguis autem per singulos dies perstitit exhibere ipsi impensi pretii margaritum: ille tum margaritarum linea & copia oblectatus, tum aureorum nummorum acervo, cistellam sibi elegantem condidit, in eamque uniones conjecit & nummos reliquos: & imposterum cœpit locum aptum quærere, & commodum & tutum ad custodiam, in quo

ἐρευνήσας οὐχ εὗρεν· εἰ μὴ ὑποκάτω τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ· καὶ ὀρύξας τὴν γῆν ἔκρυψεν αὐτό· μήτε τέκνου, μήτε γυναικὸς φροντίζων· καὶ ἐν ὅσῳ ἐτρύφα ἀμερίμνως, ἦλθεν ὁ ὄφις ἄφνω, καὶ ἔδακε τὸν πόδα αὐτοῦ· κεράξαντος δὲ φωνῇ μεγάλῃ, συνήχθησαν πάντες οἱ γείτονες καὶ οἱ φίλοι αὐτοῦ καὶ οἱ συγγενεῖς, κλαίοντες, καὶ μεμφόμενοι αὐτὸν, καὶ λέγοντες· οὐκ εἴπομέν σοι, ἀποκτείνειν τὸν ὄφιν, ἐπεὶ καὶ σὲ μέλλει θανατῶσαι; ἀληθῶς σὺ σεαυτὸν ἀπέκτεινας. εἶτα ἐκάλεσε καὶ αὖθις ἰατρούς. καὶ παρεκάλεσεν αὐτοὺς βοηθῆσαι αὐτῷ, ὑποσχόμενος μεθ' ὅρκου δοῦναι αὐτοῖς εἴ τι ἂν αἰτήσονται, εἰ ῥυσθῇ τοῦ θανάτου· καὶ πάμπολλα φάρμακα αὐτῷ ποτίσαντες, οὐκ ἴσχυσαν αὐτὸν ὠφελῆσαι. ὕστερον δὲ ἀπορήσας πάσης ἀνθρωπίνης βοηθείας, καθὼς ὁ δίκαιος Ἰὼβ φησὶν, ὅτι ἐνέβλεπον εἰς ἀντίληψιν, καὶ οὐκ ἦν· καὶ ὁ Δαβὶδ πάλιν, μὴ πεποίθατε ἐπ' ἄρχοντας, ἐπὶ υἱοὺς ἀνθρώπων, οἷς οὐκ ἔστιν σωτηρία· ὅτε γοῦν ἠπόρησεν ἐκ πάντων, προσέφυγε τῷ Θεῷ λέγων· Κύριε, Κύριε, τὸ ἅπαξ τοῦτο μόνον μοὶ χάρισαι, τὸ ζῆν, ὅπως μετανοήσω. καὶ οὐκέτι, οὐ μὴ σὲ ἀθετήσω, οὐδ' οὐ μὴ πλανήσει με ὁ χαλεπὸς οὗτος βίος, καὶ ἡ φιλαργυρία τοῦ λοιποῦ· ἀλλὰ σκορπίσας πάντα τὰ ὑπάρχοντά μου, καὶ μονάσας, καθέζομαι τοῦ λοιποῦ ἐν τῇ ἐρήμῳ,

quo eam occultaret: ac diu perſcrutatus non invenit, niſi ſub ca-capite ſuo & cervicali: deinde effoſſa terra abdidit; neque jam filii neque uxoris curam habens. Verum interim dum ſecurus delicia-retur, irrepit ex templo, & pedem ejus momordit. Qui cum alta voce exclamaſſet, vicini & amici & cognati ejus omnes congregati ſunt, flentes & increpantes ipſum, atque ajentes: Nonne diximus tibi interficiendum eſſe ſerpentem, quia futurum erat, ut te interimeret: verum tu te ipſum interfeciſti. Deinde medicos accerſivit, & eos rogavit ſibi opitulari, pollicitus cum jurejurando, quicquid à ſe flagitarent, ſi à morte ſervaretur: illi multis medicatis potionibus ei præſcriptis & porrectis ſuccurrere non potuerunt: quare tum humano omni auxilio deſtitutus, (ut cum juſtus Job ait: f) *Reſpexi ad auxilium, & nullum erat:* ut etiam David: g) *Nolite,* inquit, *confidere in principibus, in filiis hominum, in quibus non eſt ſalus.*) cum, inquam, ab omnibus deſtitutus ac depoſitus eſſet, ad DEUM confugit, ſic precando: Domine, Domine, hoc ſemel mihi tantum concede, ut vivam, ac reſipiſcam: haud unquam amplius ſpernam: neque me unquam vita hæc moleſta in errorem indu-

f) Job. XXX, 26.
g) Pſ. CXLVI, 3.

ἐρήμῳ, ἀποταξάμενος τοῖς βιωτικοῖς πράγμασιν καὶ ἐπιθυμίαις ἀτόποις· καὶ φροντίζω τῆς ἐμαυτοῦ σωτηρίας, καὶ τῆς σῆς εὐαρεστήσεως· ἔγνων γὰρ ὅτι ὅλος ὁ βίος οὗτος μάταιός ἐστιν καὶ ἀνόνητος. καὶ ἐπεκαλεῖτο τοὺς ἁγίους εἰς βοήθειαν, ποιήσας ἐλεημοσύνας πολλὰς εἰς τοὺς δεομένους, καὶ λόγον τῷ Κυρίῳ δεδωκὼς, μηκέτι ἀθετῆσαι αὐτόν· καὶ ἐπήκουσεν αὐτὸν ὁ Θεὸς, καὶ ἐχαρίσατο αὐτῷ τὴν ζωὴν αὐτοῦ.

XIII. Ἀναστὰς οὖν ἐκ τῆς ἀῤῥωστίας, καὶ ὑγιάνας, ἐπελάθετο τῆς ὑποσχέσεως, καὶ τοῦ ὅρκου, οὗ δέδωκε τῷ Θεῷ, καὶ εἶπεν ἐν ἑαυτῷ· ἐλπίζω ὅτι ὅσον τὸ ἅπαξ τοῦτο ἐσώθην, οὐ μὴ βλαβῶ ἔτι τοῦ λοιποῦ ἀπὸ τοῦ ὄφεως ἐκείνου. εἰ γὰρ ἦν ὁ ἰὸς αὐτοῦ θανάσιμος ὡς τὸ πρὶν, οὐκ ἂν ὑγιὴς ἔτυχον, καὶ ἐῤῥύσθην τοῦ θανάτου. ἴδε ἐπίπονον ὑπόσχεσιν, καὶ σύνταξιν, καὶ πάλιν ταχίστην ἀθέτησιν καὶ ἀπόταξιν. ὢ τῆς ζημίας· καλὸν ἦν τῷ ἀνθρώπῳ ἐκείνῳ εἰ οὐκ ἐγεννήθη ἐπὶ τῆς γῆς. αὐτὸς γὰρ μόνος ἐστὶν ἐν πάσῃ τῇ κτίσει παροργίζων, καὶ ἀθετῶν τὸν Θεόν. εἶτα ἐστράφη ἐπὶ τὸν ἴδιον ἔμετον, καὶ εἰς τὰ τῶν προτέρων χείρονα· ὥσπερ καὶ οἱ ἀπὸ κινδύνου τῆς θαλάσσης μετ᾽ ἀπόγνωσιν σωζό-

inducet, nec avaritia in posterum: sed erogatis & distributis omnibus meis facultatibus, cœlibatum colam, & deinceps in solitudine confidebo: omnibus humanæ vitæ negotiis abdicatis, & libidinibus immodicis valere jussis, salutis meæ curam habebo, idque operam dabo, ut tibi complaceam. Atenim novi omnem hanc vitam inanem esse atque infructuosam. Deinde sanctos ad auxilium suum implorabat; eleemosynis multis in egenos collatis; & obstricta fide Domino, se non amplius numen despecturum: exaudivit eum DEUS, & vitam ei largitus est.

XIII. Jam vero recreatus à morbo, & sanitate recuperata, promissi oblitus est, & juramenti, quod DEO præstiterat; & secum ita locutus est: Quoniam semel sum servatus; spero me ab illo serpente non amplius læsum iri. Nam si virus ejus mortiferum fuisset antea, haudquaquam sanus effectus essem, & à morte liberatus. Vide pollicitum operosum, & apparatum ac propositum; ac rursus celerrimum contemptum ac recessum. O gravem mulctam! bonum huic homini extitisset, h) si natus in terris nunquam fuisset! solus enim homo in omnibus rebus conditis DEUM despicit, & ad iram provocat. Itaque hic ad vomitum suum * rediit, & ad

h) Matth. XXVI, 24. Marc. XIV, 21. * 2. Petr. II, 22.

σωζόμενοι· καὶ οἱ ἐξ ἀῤῥωστίας μετὰ ἀπελπισμὸν καὶ διαθήκην ἀνιστάμενοι· καὶ οἱ λῃσταὶ οἱ μετὰ φυλακὴν καὶ βασάνους καὶ ἀπόφανσιν θανάτου ἀπολυόμενοι· τοιοῦτον δὴ τὸν τρόπον καὶ ἡμεῖς ἅπαντες ποιοῦμεν· καὶ ἐν μὲν ταῖς θλίψεσι καὶ τοῖς πειρασμοῖς μετανοοῦντες, εὑρίσκομεν ἄνεσιν καὶ εὐημερίαν· πάλιν ἐπὶ τὴν ἁμαρτίαν στρεφόμεθα, καὶ εὑρισκόμεθα κτίζοντες, καὶ πάλιν καταλύοντες· καὶ λοιπὸν ἀνωφελῶς κοπιῶντες, ὡς ὁ καρκίνος ποτὲ μὲν ἐπὶ τὰ πρόσω· ποτὲ δὲ ἐπὶ τὰ ὀπίσω τρέχειν ἀγωνιζόμενος· καὶ μὴ διὰ τὸ εἶναι εὔθετον τὴν ὁδὸν αὐτοῦ εὐκόλως θηρεύεται· εἷς γὰρ οἰκοδομῶν, καὶ εἷς καθαίρων· τίς ὠφέλεια ἐν ἀμφοτέροις.

XIV. Ἔπειτα ἐστράφη ἐπὶ τὴν ἰδίαν τάξιν αὐτοῦ τὴν ἀρχαίαν καὶ ματαίαν, λαμβάνων τὸν μαργαρίτην καθ' ἑκάστην ἡμέραν, ὡς τὸ πρότερον, καὶ λέγων, ἐπίστρεψον ψυχή μου εἰς τὴν ἀνάπαυσίν σου· καὶ ἐν ὅσῳ πάλιν ἐτρύφα, καὶ ἀμερίμνως διέκειτο· ἦλθεν ὁ ὄφις, καὶ ἔδακε τὴν χεῖρα αὐτοῦ· κράξαντος δὲ αὐτοῦ φωνῇ μεγάλῃ· συνήχθησαν πάλιν οἱ γείτονες, καὶ οἱ φίλοι καὶ οἱ συγγενεῖς, ὀνειδίζον-

ad pejora prioribus: ut qui à periculo maris & naufragii, rebus desperatis servantur: & qui ab aversa valetudine, nulla sperata salute, & testamenti tabulis confectis, resurgunt & convalescunt: itemque latrones, qui post carcerem & cruciatus, & mortis sententiam, absolvuntur: eodem certe modo nos etiam omnes facimus, atque in ærumnis & tentationibus pœnitentia affecti, invenimus pausam, relaxationem, ac prosperitatem; rursus ad peccatum revertimur, & modo construentes, modo diruentes comperimur: ceteroquin inutiliter laboramus, instar Cancri, qui nunc antevorsum, interdum retrorsum currere contendit, & non eo, quod plane & expedita ejus via sit, facile & commode venatur: i) *Unus enim ædificans, & unus destruens: quæ utilitas in utroque est?*

XIV. Postremo vir iste ad suum morem priscum & vanum revertitur, margaritam capit, ut prius, quotidie, aitque: *Revertere anima mea ad requiem tuam.* k) atque interim dum rursus deliciis indulgeret, & secure admodum degeret; rediit serpens, ac manum ejus momordit: tum eo clamore magno vociferante, vicini, amici & cognati iterum congregati sunt, & obtrectantes dixerunt: Quousque tandem errore impli-

i) Ecclesiastic. XXXIV, 25.
k) Ps. CXIV, 7.

δίζοντες αὐτὸν, καὶ λέγοντες· ἕως πότε προκατειλημμένος εἶ τῇ πλάνῃ, καὶ οὐ συνάγεις τὸν νοῦν σου· ἕως πότε ἀνέχεταί σου ὁ Θεός· ἔδωκας αὐτῷ λόγον μεθ' ὅρκου, καὶ πάλιν ἠθέτησας; ἀληθῶς εἰς σὲ πεπλήρωται τὸ προφητικὸν ἔπος· ὅταν ἀπέκτεινεν αὐτοὺς, τότε ἐξεζήτουν αὐτόν· καὶ ὅτε ἠλεοῦντο, τὰ χείρονα διέπραττον. καὶ πάλιν ἤρξατο λέγειν· Κύριέ μου, Κύριε, οἶδα ὅτι ἐψευσάμην, καὶ ἠθέτησα τὸν Κύριόν μου καὶ Θεόν· καὶ τὴν ἐπαγγελίαν ἣν ἐπηγγειλάμην οὐκ ἐφύλαξα· λοιπὸν τὸ ἔτος τοῦτο, καὶ αὖθις δοκίμασόν με, ὅτι οὐ συνῆκα τὴν πλάνην, καὶ ἔγνων τὸν δόλον, καὶ οὐκ ἔτι ἵνα πλανηθῶ τοῦ λοιποῦ. καὶ εὐξάμενος ταῦτα, ἐπήκουσεν αὐτοῦ ὁ Θεός. καὶ ἔζησεν.

XV. Λοιπὸν ἤρξατο πάλιν καθημέραν μικρὸν ῥαθυμεῖν, καὶ ἀμελεῖν, ἕως ἐστράφη εἰς τὴν ἀρχαίαν αὐτοῦ τάξιν, λέγων· διὰ τί, ἵνα οἱ μαργαρῖται οὗτοι πολύτιμοι ὄντες, ἀπόλλυνται, πολλῶν πτωχῶν μήτε ἄρτον εὑρισκόντων φαγεῖν; ἀλλὰ συνάξω καὶ δίδω τὰ πλεῖστα τοῖς πένησι, καὶ λογισθήσεταί μοι ἐλεημοσύνη εἰς δικαιοσύνην. εἶθ' οὕτως ἀναχωρῶ, καὶ μετανοῶν. ἴσως, διὰ τοῦτο ἐχαρίσατό μοι ὁ Θεὸς τὴν ζωήν. Βλέπετε ἀγαπητοὶ, τὴν τοῦ βίου ἀπάτην καὶ πλάνην; ὑπέκρινε πολλάκις τὴν ἐλεημοσύνην ὁ δείλαιος, ἵνα μὴ παραδεξάμη αὐτῷ

implicitus eris, & animum tuum non colliges? quamdiu tolerabit te DEUS? huic votum jurejurando nuncupasti; & rursus despectui habuisti. In te vere completum est Propheticum dictum: 1) *Cum occideret eos, quaerebant eum: &, cum misericordiam obtinerent, pejora praestiterunt.* Hic iterum dicere incepit: Domine, Domine, nosti, quod mendax fuerim, & quod à Domino, Deoque meo defecerim, & promissum, quod pollicitus fueram, non servaverim. Restat hic annus, explora me iterum, quia non intellexi errorem, & fraudem nexui: sed non amplius continget, ut errore abripiar in posterum. Cum ita precatus esset, DEUS ipsum exaudiit, & incolumis vixit.

XV. Ceterum cœpit rursus quotidie paulatim socordiæ & incuriæ tradere se, donec apud pristinum institutum suum rediit: Eccurnam, ajebat, hæ margaritæ, quæ tanti pretii sunt, perirent, cum pauperes ne panem quidem inveniant ad comedendum? verum colligam, & erogabo plurima pauperibus: ac reputabitur mihi eleemosyna ad justitiam: deinde ita recedam ad solitudinem, & pœnitentia ducar: atque ideo fortasse Deus mihi vitam largitus est. Videte, charissimi, vitæ hujus fraudem & errorem. Simulaverat sæpe miser eleemosynam, ne

(1 Ps. LXXVII, 34.

αὐτῷ τὸ κέρδος· καὶ τοῦτο δῆλον ὅτι μετὰ ταῦτα ἐμίσησεν καὶ τοὺς πτωχοὺς, ἀνέργους καὶ ἀδιακρίτους ἀποκαλῶν αὐτοὺς, καὶ κρατήσας τὰς χεῖρας αὐτοῦ ἀπὸ τῆς ἐλεημοσύνης, δέδωκεν αὐτὸν τῇ εὐημερίᾳ καὶ μέθῃ καὶ λαγνείᾳ· καθ' ἑκάστην ἡμέραν μετρῶν τὸ χρυσίον αὐτοῦ, καὶ τοὺς μαργαρίτας. καὶ ἐπὶ τούτου εὐφραινομένου, καὶ περὶ τοῦ θανάτου εἰς τέλος ἀμεριμνοῦντος, καὶ λέγοντος, ψυχὴ, φάγε, πίνε, εὐφραίνου, ὅτι ἐπληθύνθησαν τὰ ἀγαθά σου· καὶ διαλογιζομένου, ποῦ κρύψει τὰ λοιπὰ αὐτοῦ νομίσματα, ἤγουν τὰ χρήματα, ὡς ἐν τῷ εὐαγγελίῳ ὁ πλούσιος ἔλεγε, καθελῶ μου τὰς ἀποθήκας καὶ μείζονας οἰκοδομήσω. πρὸς ὃν καὶ εἰρήθη, ἄφρον, ταύτῃ τῇ νυκτὶ, ἀπαιτοῦσι τὴν ψυχήν σου· ἃ δὲ ἡτοίμασας, τίνι ἔσται; ἔτι οὖν ἐκείνου ταῦτα διαλογιζομένου, καὶ λέγοντος, ἐλθὼν ἐξαίφνης ὁ ὄφις ἐδράξατο τῆς καρδίας αὐτοῦ μετὰ σπαραγμοῦ. κράξαντος δὲ αὐτοῦ πάλιν, συνηχθήσαν οἱ γείτονες καὶ οἱ φίλοι αὐτοῦ, ἀτιμάζοντες αὐτὸν, καὶ λέγοντες· πάνυ κακῶς διεπράξω εἰς τὴν σεαυτοῦ ψυχὴν, ἄθλιε· προϋδειξέ σοι ὁ Θεὸς τὴν θανατηφόρον βλάβην τοῦ ὄφεως τούτου, καὶ διὰ τοῦ υἱοῦ ἠγαπημένου, καὶ διὰ τῆς γυναικός σου. καὶ σὺ ἔφθασας ἤδη τὸν θάνατον δεύτερον· καὶ ἔδωκας λόγον τῷ Θεῷ μεθ' ὅρκου, μηκέτι ἀπατηθῆναι τῇ ἀπάτῃ τοῦ ματαίου τούτου βίου, καὶ ἐπήκουσέ σου ὁ Θεὸς, καὶ ἀνέστησέ σε ἐκ

m) Luc. XII, 29.
n) Luc. XII, 18.

ne lucrum ſibi excideret: atque id ex eo cónſpicuum fuit, quod poſtea odio habuit pauperes; inertes & improvidos eos appellans, & manus ſuas ab eleemoſyna coercens, voluptati, ac vinolentiæ & laſciviæ dedit ſe, aurum ſuum & margaritas ſingulis diebus dinumerans. Sic eo adhuc oblectante ſe, & de morte ad extremum ſecuro; cum diceret: m) ***Anime mi, comede, bibe, epulare, quia bona tua multiplicata ſunt:*** & cum apud ſe cogitaret, ubinam nummos ſuos occultaret, ut dives ait in Evangelio: n) ***Deſtruam borrea mea, & majora faciam:*** huic etiam dictum eſt: ***Stulte, hac nocte repetunt animam tuam; quæ vero paraſti, cujus erunt?*** itaque illo hæc adhuc ſecum agitante & loquente, repente ſerpens illapſus, apprehendit cor ejus, & diſcerpſit. Ibi tum clamore ab ipſo excitato, congregati vicini & amici ejus, probris eum dedecorantes, dicunt: Male prorſus animæ tuæ infelix conſuluiſti: indicaverat tibi DEUS lethalem ſerpentis hujus noxam, & per equum & per famulum & per filium dilectum, & per uxorem tuam: at tu properaſti jam ad ſecundam mortem: & promiſſum DEO dederas cum juramento, fore ut non amplius decipereris errore inanis hujus vitæ: & exaudivit te DEUS, & excitavit iterum à mortuis,

ἐκ τῶν νεκρῶν δεύτερον, καὶ οὐ συνῆκας, ὦ ἠπατημένε· καλῶς οὖν ἡ θεία γραφὴ λέγει, ὅτι συντριβὴ θεραπεύει καρδίαν φρονίμου· ἄφρων δὲ μαστιγωθεὶς, οὐκ αἰσθάνεται· συνεβουλεύσαμέν σοι πολλάκις θανατῶσαι τὸν ἐχθρὸν, πρὶν σὲ αὐτὸς θανατώσει. καὶ παρήκουσας ἡμῶν, λοιπὸν ἀναπολόγητος εἶ ἐκ πάντων. ὁ δὲ ἐξενέγκας τοὺς μαργαρίτας καὶ τὸ χρυσίον ἔδειξεν αὐτοῖς, λέγων. ταῦτα πάντα ἐξ αὐτοῦ ἐκέρδησα. οἱ δὲ κινοῦντες τὰς κεφαλὰς αὐτῶν, εἶπον αὐτῷ, οὐαί σοι. ἐπλανήθης ἄθλιε· ταῦτα γὰρ πάντα ἄλλοι μέλλουσι κληρονομῆσαι καὶ ἀπολαῦσαι αὐτῶν· σὺ δὲ τὸν Θεὸν παρώργισας, καὶ τὴν ψυχήν σου ἀπώλεσας, καὶ ἑαυτὸν τῷ αἰωνίῳ πυρί.

tuis & non intellexiſti, ô decepte! Pulcre igitur Scriptura ſacra monet: o) *Contritionem ſanare cor prudentis: ſtultum autem flagellatum non ſentire.* Sæpe tibi conſilium dedimus necandi hoſtem priusquam te neci traderet, & dicto noſtro audiens non fuiſti: ut jam omni excuſatione careas: ille eductis margaritis & aureis nummis prolatis oſtendit iis, aitque, hæc omnia ſum ab eo lucratus. Hi capita moventes reſponderunt, væ tibi miſer! his enim omnibus heredes alii futuri ſunt, qui his potientur: at tu DEI iram provocaſti, & animam tuam profligaſti, ac tradidiſti te igni ſempiterno.

XVI. Καὶ πάλιν ἤρξατο κλαίειν, καὶ λέγειν· ὦ Κύριέ μου, τὸ ἅπαξ τοῦτο ἐπάκουσόν μου, καὶ δοκίμασόν με μόνον Θεέ μου καὶ Κύριε, καὶ ἐλέησόν με, καὶ μὴ παραλάβῃς με νῦν ἀνέτοιμον ὄντα καὶ ἀκάθαρτον. συνήθροισε δὲ καὶ τοὺς ἰατροὺς πανταχόθεν, καὶ ὤμοσε τοῦ δοῦναι αὐτοῖς πάντα ὅσα κέκτηται, καὶ δουλεῦσαι αὐτοῖς, πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς αὐτοῦ, ἐὰν ἐλευθερώσωσιν αὐτὸν τοῦ θανάτου· καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς παραπτόμενος· ὦ ἀδελφοί, οὐκ οἴδειν ἕως τοῦ νῦν ὅτι οὕτως ἐστὶ πικρὸς ὁ θάνατος. ἀβάλε μοι τῷ ἐλεεινῷ καὶ ταλαιπώρῳ. ἐπ' ἀληθείας ἐγὼ ἐμαυτὸν ἐπλάνησα ἐκ τῆς εὐθείας ὁδοῦ. καὶ διὰ τοῦτο οὐκ ἔστιν ὁ ἐλεῶν με, ἀλλὰ καὶ τῆς αἰωνίζούσης στεροῦμαι ζωῆς.

XVI. Hic iterum cœpit flere ac dicere, ô Domine mi, ſemel adhuc exaudi me, & explora me, DEUS meus & Dominus, & miſerere mei, & ne aſſumas me nunc imparatum & impurum. Deinde accerſivit undequaque medicos, & juravit ſe largiturum ipſis omnia, quæ poſſidebat, & obtemperaturum ac famulaturum ipſis, omnibus diebus vitæ ſuæ, ſi eriperent eum à morte: quibus hæc, cruciatus addidit: ô fratres neſciebam huc usque tam acerbam eſſe mortem! hei mihi miſerando & ærumnoſo: revera ego me ipſum in errorem induxi, & à recta via deflexi: idcirco non eſt, qui miſeratur mei: interim æterna vita

o) Prov. XXIII, 35. Jerem. V, 3.

ζωῆς. καὶ ἁπλῶς εἰπεῖν πᾶσαν παράκλησιν καὶ ἀγῶνα ἐποιήσατο, καὶ διὰ ἰατρῶν καὶ φίλων πολλῶν, ὅπως ῥυσθῇ τοῦ θανάτου καὶ τὸ ἅπαξ ἐκεῖνο· καὶ οὐδὲν ἤνυσεν. Θεοῦ γὰρ ὀργιζομένου, τίς αὐτῷ βοηθῆσαι δύναται. Θεοῦ γὰρ μὴ ἐνεργοῦντος, πᾶς κόπος ἰατρῶν ἀνωφελὴς καὶ ἀνόνητος. εἶτα ἀπέθανεν ταλαίπωρος, πικρῷ θανάτῳ καὶ χαλεπῷ· γινώσκων ἀκριβῶς ὅτι ἄλλοι τὰ ὑπ' αὐτοῦ μετ' ἀδικίας καὶ ὅρκου καὶ πλεονεξίας συναχθέντα, κληρονομήσουσι, καὶ ἀπολαύσουσιν ἀχαρίστως αὐτῶν· αὐτὸς δὲ πορεύεται γυμνὸς, καὶ κατηφὴς· τὰς ἁμαρτίας ἔχων μόνον, καὶ τὰς ἀφορήτους βασάνους ὀδυνηρῶς καὶ ἀκαταπαύστως εἰς αἰῶνας ὑπομένων.

privor. Ut femel dicam, omnem precationem & contentionem adhibuit, & per amicos plurimos, ut à morte erueretur, idque hac vice tantum: at nihil perfecit; nam DEO irato quis opitulari poffet? quippe DEO non juvante, nec operante, omnis medicorum labor inanis eft: itaque obiit calamitofus acerba & amara morte, cum probe noffet alios bonorum à fe injufte atque avide & cum perjurio comparatorum hereditatem adituros, iisque ingratiis fruituros: cum ipfe nudus & mœftus proficifceretur, peccatis tantum oneratus, & intoleranda cum aculeis dolorum indefinentium 'tormenta in perpetuum perpeffurus.

XVII. ὅθεν παρακαλῶ πάντας ὑμᾶς, ἀγαπητοὶ, ἐν παντὶ καιρῷ καὶ τόπῳ καὶ πάσῃ ὥρᾳ καὶ ἡμέρᾳ· ἐπιστρέφεσθαι πρὸς τὸν φιλάνθρωπον Θεὸν ἡμῶν διὰ μετανοίας καὶ δακρύων καὶ ἐξομολογήσεως καὶ ἐλεημοσύνης δαψιλοῦς, ὅπως καὶ τὰ ἁμαρτήματα ἡμῖν συγχωρηθῶσι, καὶ τῶν αἰωνίων ἀγαθῶν ἐπιτύχωμεν· χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

XVII. Quocirca precor vos omnes, chariffimi, ut in omni tempore & loco, & quavis hora, & quovis die, convertatis vos ad DEUM noftrum, hominum amantem, per pœnitentiam & lachrymas, & accuratam confeffionem & eleemofynam largam, ut errata noftra nobis condonentur, & æterna bona confequamur, gratia & benignitate Domini noftri JESU Chrifti, cui gloria & poteftas in fecula feculorum. Amen.

X. SORANI Medici nomine Græce quædam habemus, alia Latine. Utraque unius ejusdemque effe fcriptoris non fuerit neceffe, cum plures Soranos claruiffe conftet, etiam Medicos. Sed primum quæ ad

rum

nos pervenerunt scripta referre placet, deinde Soranos diversos in veterum scriptis commemoratos recensere ac distinguere.

Græce habemus

1) *Vitam Hippocratis*, quæ in Codicibus Græcis magni illius Medicorum principis servata, operibus illius præfigi solet. Nec fallitur, qui ex hoc velut specimine velit cognoscere, quale fuerit deperditum, quod dolemus, opus βίοι καὶ αἱρέσεις ἰατρῶν, quod à Sorano Ephesio juniore compositum, Suidas testatur. Licet enim doctos quosdam viros secutus pridem aliter senserim lib. 2. c. 24. §. 1. tamen re attentius considerata video nullis idoneis argumentis Sorano vitam illam eripi, quæ MSS. Codicum consensu ei tribuitur: nam Soranus, qui in illa allegatur, non Ephesius, sed antiquior Cous est: quæ autem de secta & dogmatibus Hippocratis Ephesius dixerat, potuerunt à librario, qui vitam tantum excerpere voluit, omitti vel etiam separatim à Sorano tradi βίοι & αἱρέσεις: Certe quæ Tzetzes ex Sorano Ephesio de Hippocrate narrat, ex hac vita tantum non ad verbum, & eodem ordine esse expressa, qui legere & conferre voluerit, negare nemo poterit. Illam itaque vitam Græce & Latine hoc loco, ut etiam non Medicis sit obvia, quoniam brevis est, subjungendam, & quæ Jo. Tzetzes ex eadem repetit, addenda existimavi.

VITA HIPPOCRATIS,

SORANO Ephesio juniore auctore.

Ἱπποκράτης γένει μὲν ἦν Κῷος, υἱὸς Ἡρακλείδου καὶ Φαιναρέτης, εἰς Ἡρακλέα καὶ Ἀσκληπιὸν τὸ γένος ἀναφέρων. ἀφ' οὗ μὲν εἰκοστός, ἀφ' οὗ δὲ ἐννεακαιδέκατος. μνημονεύει δὲ τῆς γενεαλογίας αὐτοῦ Ἐρατοσθένης, καὶ Φερεκύδης, καὶ Ἀπολλόδωρος, καὶ Ἄρειος ὁ Ταρσεύς. μαθητὴς δὲ γέγονεν Ἡρακλείδου τοῦ ἰδίου πατρός· εἶτα Ἡροδίκου, κατὰ δέ τινας καὶ Γοργίου τοῦ Λεοντίνου ῥήτορος. φιλοσόφου δὲ Δημοκρίτου Ἀβδηρίτου.

Hippocrates genere Cous fuit, Heraclidæ & Praxitheæ filiæ Phenaretes filius. Ad Herculem autem & Æsculapium originem generis sui referebat, ab alteroque se vigesimum, ab altero decimumnonum se numerabat. Ejus autem genealogiæ Eratosthenes mentionem facit, & Pherecydes, & Apollodorus, Arius item Tarsensis. Cæterum parentis sui Heraclidæ discipulus fuit, deinde Herodici, & ut quidam tradunt, Gorgiam Leontinum rhetorem audivit, & Democritum

δηρείτου. κατὰ δὲ τοὺς Πελοποννησιακοὺς ἤκμασε χρόνους. γεννηθεὶς ὥς φησιν Ἰστόμαχος ἐν τῷ πρώτῳ περὶ τῆς Ἱπποκράτους αἱρέσεως, κατὰ τὸ πρῶτον ἔτος τῆς ὀγδοηκοστῆς Ὀλυμπιάδος. ὡς δὲ Σωρανὸς ὁ Κῷος ἐρευνήσας τὰ ἐν Κῷ γραμματοφυλακεῖα προστίθησι, μοναρχοῦντος Ἀβριάδα, μηνὸς ἀγριανοῦ ἕκτῃ καὶ εἰκοστῇ· παρ' ὃ καὶ ἐναγίζειν ἐν αὐτῇ μέχρι νῦν Ἱπποκράτει φησὶ τοὺς Κῴους. συνασκηθεὶς δὲ ἐν τῇ ἰατρικῇ καὶ τοῖς ἐγκυκλίοις μαθήμασι, τῶν γονέων αὐτοῦ τελευτησάντων, μετέστη τῆς ἰδίας πατρίδος. ὡς μὲν κακοήθως Ἀνδρέας φησὶν ἐν τῷ περὶ τῆς ἰατρικῆς γενεαλογίας, διὰ τὸ ἐμπρῆσαι τὸ ἐν Κνίδῳ γραμματοφυλακεῖον. ἄλλοι δέ φασιν, ὅτι προθέσει τοῦ τὰ κατὰ τόπους ἀποτελούμενα θεάσασθαι, καὶ συγγυμνασθῆναι ποικιλώτερον. ὡς δὲ Σωρανὸς ὁ Κῷος ἱστορεῖ, ὄνειρος αὐτῷ παρέστη κελεύων τὴν Θεσσαλῶν γῆν κατοικεῖν.

critum philoſophum Abderiten: floruit temporibus Peloponneſiacis, natus (velut Iſtomachus in primo de Hippocratis ſecta tradit) primo octogeſimæ Olympiadis anno. Soranus vero Cous, qui Coorum bibliothecas perſcrutatus eſt, addit, ſub Abriadæ monarchia, Agriani menſis ſeptima & viceſima die, in qua etiam usque in hunc diem Coos Hippocrati omnia ſacra facere tradit. Porro quum in arte Medica totoque diſciplinarum orbe exercitatiſſimus eſſet, functis vita parentibus, ex patria diſceſſit, ut quidem maligne de eo Andreas in eo, quem de Medicinæ origine ſcripſit libro, prodit, propterea quod publicam Gnidiorum bibliothecam igne concremaſſet. Alii autem eo propoſito eum patriam reliquiſſe dicunt, ut rei medicæ effectus & ſucceſſum per multos locos cognoſceret, & in his variis modis exercitaretur. Quemadmodum vero Soranus Cous narrat, Somnus deus eum per ſomnium admonuit, quo ſe ad Theſſalorum regionem inhabitandam conferret.

II. Τὴν δὲ σύμπασαν Ἑλλάδα θεραπεύων ἐθαυμάθη, ὥστε καὶ ὑπὸ Περδίκα τοῦ Μακεδόνων βασιλέως φθισικοῦ νομισθέντος παρακληθέντα δημοσίᾳ πρὸς αὐτὸν ἐλθεῖν μετ' Εὐρυφῶντος· ὃς καθ' ἡλικίαν πρεσβύτερος ἦν αὐτοῦ· καὶ σημειώσασθαι ψυχῆς εἶναι

τὸ

II. Cæterum per omnem Græciam Medicinæ gloria omnibus admirationi fuit, adeo ut etiam à Perdicca Macedonum rege, qui tabe laborare putabatur, vocatus publice ſit, ad ipſumque una cum Euryphonte, qui ipſo ætate major erat, pervenit, animique hunc regis affe-

ctum

τὸ πάθος. ἤρα γὰρ μετὰ τὸν τοῦ πατρὸς Ἀλεξάνδρου θάνατον Φίλας τῆς παλλακίδος αὐτοῦ, πρὸς ἣν δηλώσαντα τὸ γεγονός, ἐπειδὴ παρεφύλαξεν ταύτης βλεπομένης παντελῶς ἐκεῖνον τρέπεσθαι, λύσαι μὲν τὴν νόσον, ἀνακτήσασθαι δὲ τὸν βασιλέα. παρεκλήθη δὲ ὑπὸ τῶν Ἀβδηριτῶν πρὸς αὐτοὺς ἀπελθεῖν, καὶ Δημόκριτον μὲν, ὡς ἐν μανίᾳ θεραπεῦσαι, ῥύσασθαι δὲ λοιμοῦ τὴν πόλιν ὅλην. ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν Ἰλλυριῶν καὶ Παιόνων βαρβάρων γῆν λοιμοῦ κατασκήψαντος, καὶ δεομένων τῶν ἐκεῖ βασιλέων πρὸς αὐτοὺς ἐλθεῖν, παρὰ τῶν πρέσβεων, τίνα ἦν ἐκεῖ τὰ πολλὰ τῶν πνευμάτων μαθὼν, ἐκείνους μὲν ἀπράκτους ἀπέπεμψε. συλλογισάμενος δὲ τὴν νόσον ἐπὶ τὴν Ἀττικὴν ἥξειν, προειπὼν τὸ γενησόμενον, καὶ τῶν πόλεων καὶ τῶν μαθητῶν ἐπεμελήθη. τοσοῦτον δὲ φιλέλλην ὑπῆρξεν, ὥστε τῆς δόξης αὐτοῦ μέχρι Περσῶν διαπύστου γενομένης, καὶ διὰ τοῦτο καὶ τοῦ Ἀρταξέρξου διὰ Ἰστάνιδος τοῦ Ἑλλησποντίων ὑπάρχου ἐπὶ μεγάλαις δωρεαῖς δεομένου πρὸς αὐτὸν ἐλθεῖν, διὰ τὸ σεμνὸν καὶ ἀφιλάργυρον καὶ φιλοικεῖον ἀρνήσασθαι. ὡς καὶ τοῦτο διὰ τῆς πρὸς αὐτὸν ἐπιστολῆς δηλοῦται. ἐρρύσατο δὲ τὴν ἑαυτοῦ πατρίδα πολεμεῖσθαι μέλλουσαν ὑπὸ Ἀθηναίων, Θεσσαλῶν δεηθεὶς ἐπι-

ctum esse certis signis deprehendit. Post mortem enim Alexandri parentis unam ex pellicum numero Philam nomine Perdiccas deperibat, ad quam quum rem ipsam Hippocrates detulisset, postea ex illius conspectu omnino illum mutari observavit, atque ita morbo depulso regem conservavit. Vocatus est & Abderam, quo præsens ipse Democritum ab insania liberaret, atque eo sanato à tota urbe pestem depelleret. Quin & in Illyricum plurimasque barbaras terras peste ingruente, & illarum gentium regibus ipsum ad se vocantibus, quum à legatis ipsorum, qui venti in illis regionibus vigerent, didicisset, ipsos re infecta dimisit. At vero quum prudenti ratiocinatione pestem in Atticam grassaturam prævidisset, futurum id prædixit, & tum civitatum, tum discipulorum curam gessit, in tantumque Græciæ amator fuit, ut, quum ipsius nominis celebritas usque ad Persas divulgaretur, atque ea gratia ab Artaxerxe per Histanidem Hellesponti perfectum magnis muneribus & precibus, ut ad ipsum veniret, invitaretur, ob honestatem argentique contemptum, ac Græciæ amorem, regi id denegarit, quemadmodum & hoc ex epistola ejus ad illum manifeste ostenditur. Propriam porro patriam liberavit, quum Athenienses ei bellum illaturi essent, Thessalis ad auxilium feren-

ἐπιβοηθῆσαι. διὸ καὶ λαμπρῶν ἔτυχε τιμῶν παρὰ Κώοις· ἀλλὰ καὶ Θεσσαλοῖς καὶ Ἀργείοις καὶ Ἀθηναίοις, οἵτινες καὶ δεύτερον αὐτὸν ἀφ' Ἡρακλέους δημοσίᾳ τοῖς Ἐλευσινίοις ἐμύησαν, καὶ πολίτην ἔγραψαν, καὶ τὴν ἐν πρυτανείῳ σίτησιν ἔδοσαν εἰς ἐκγόνους. ἀφθόνως δὲ τοὺς ἐπιτηδείους ἐδίδασκε τὴν τέχνην μετὰ τοῦ προσήκοντος ὅρκου.

III. Ἐτελεύτα δὲ παρὰ Λαρισσαίοις, ὅτε καὶ Δημόκριτος φέρεται τελευτήσας. καὶ οἱ μὲν ἐνενήκοντα ἐτῶν, οἱ δὲ πέ φασιν, ἄλλοι ρδ'. τινὲς ρθ'. τέθαπται δὲ μεταξὺ Γυρτῶνος καὶ Λαρίσσης. καὶ δείκνυται ἄχρι δεῦρο τὸ μνῆμα. ἐν ᾧ μέχρι πολλοῦ σμῆνος ἦν ἐργαζόμενον μέλι. ἀφ' οὗ τὰ ἀφθῶντα παιδάρια χρίουσαι παρὰ τῷ τάφῳ ῥαδίως ἀπήλλαττον αἱ τίτθαι. ἐν δὲ ταῖς πολλαῖς εἰκόσιν ἐσκεπασμένος τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ γράφεται, ὡς μέν τινες λέγουσι, ἐν πίλῳ παράσημον εὐγενείας, καθάπερ Ὀδυσσεύς. ἄλλοι δὲ τῷ ἱματίῳ. καὶ τούτων οἱ μὲν δι' εὐπρέπειαν, ἐπεὶ φαλακρὸς ἦν. οἱ δὲ διὰ τὸ ἀσθενὲς τῆς κεφαλῆς. οἱ δὲ δὴ ἔμφασιν τοῦ δεῖν τὸ τοῦ ἡγεμονικοῦ χωρίον φρουρεῖν. οἱ δὲ τοῦ φιλα-

dum rogatis. Quapropter ſplenditos honores apud Coos conſequutus eſt: imo & apud Theſſalos Argivoſque & Athenienſes, qui eum Eleuſiniis ſacris ſecundum ab Hercule publice initiarunt, & civem conſcripſerunt, atque in Prytaneo alimenta tum ipſi tum poſteris ejus dederunt. Liberaliter autem & minime invidioſe ſtudioſos artem edocuit, decenti jurejurando prius adſtrictos.

III. Vita functus eſt apud Lariſſæos, quando & Democritus obiiſſe traditur, atque alii quidem nonageſimo ætatis ſuæ anno, alii octogeſimo quinto, alii centeſimo quarto, quidam vero centeſimo nono, deceſſiſſe tradunt. Sepultus autem eſt inter Gyrtonem & Lariſſam, ubi usque in hunc diem monumentum ejus cernitur, in quo ſane ad multum tempus examen apum mellificantium erat, quo melle ad infantium oris ulcuſcula juxta tumulum illito, nutrices ea facile perſanabant. Porro in multis imaginibus velato capite pingitur, ut quidam ajunt pileo, quod no bilitatis ſignum eſt: nam hoc modo etiam Ulyſſes pileatus cernitur: Alii autem pallio velatum dicunt: atque ex his aliqui decoris gratia id fieri aſſerunt, quandoquidem calvus erat: aliqui vero ob capitis imbecillitatem id fieri perhibent, aliqui autem ſignificanter id ab eo factum volunt, nimi-

φιλαποδήμου τεκμήριον. οἱ δὲ τῆς ἐν τοῖς συγγράμμασιν ἀσαφείας. οἱ δὲ πρὸς παράστασιν τοῦ δεῖν κἂν τῷ ὑγιαίνειν φυλάσσεσθαι τὰ βλάπτοντα. τινὲς δὲ, ὅτι χειρίζων πρὸς τὸ τῶν χειρῶν ἀπαραπόδιστον, συμπεριλαμβάνων τὸ τοῦ ἱματίου περικεχυμένον ἐπετίθει τῇ κεφαλῇ.

rum, quod principem rationalis animæ ſedem probe munitam & conteϲtam eſſe oporteat. Alii ſignum peregrinationes amantis eſſe ferunt: alii vero rurſus obſcuritatem ſcriptorum ipſius per hoc ſignificari contendunt. Alii poſtremum in teſtificationem id fieri volunt, quod etiam ſanitatis tempore ea, quæ lædere poſſunt, cavere debeamus. Quanquam quidam affirment, quod in adminiſtratione rerum gerendarum, ne quid à circumfluo pallio manus ipſius impedirentur, idipſum complicatum in caput rejicere conſueverit.

IV. Περὶ δὲ τῶν συγγραμμάτων αὐτοῦ πολλὴ γέγονε διαφωνία, ἄλλων ἄλλα δοξασάντων. ὅθεν οὐκ εὐμαρὲς τὸ περὶ αὐτῶν ἀποφήνασθαι, διὰ τὸ πολλὰς αἰτίας ἐπισκοτεῖν τῇ κρίσει. πρῶτον τὴν ἐπωνυμίαν. δεύτερον τὸ δύνασθαι τὸν χαρακτῆρα τῆς φράσεως τηρῆσαι. τρίτον διὰ τὸ ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν, ποτὲ μὲν ῥωμαλεώτερον, ἄλλοτε ἀσθενέστερον διὰ τὴν ἡλικίαν συγγράφειν. καὶ ἄλλας δὲ μετὰ τούτων αἰτίας ἔστιν εἰπεῖν. ἀφιλάργυρος δὲ καὶ τρόποις σεμνὸς καὶ φιλέλλην ὑπῆρχεν, ὅτι καὶ τοὺς ὁμοεθνεῖς ἐθεράπευε συμπάσῃ σπουδῇ, ὡς καὶ λοιμῶν ὅλας ῥύσασθαι πόλεις, καθάπερ εἴρηται. ὅθεν καὶ λαμπρῶν ἔτυχε τιμῶν, οὐ παρὰ Κῴοις μόνον, ἀλλὰ καὶ Ἀργεί-

IV. Cæterum de ſcriptis ipſius multa diſſenſio eſt: quare fit, ut quum alia alii opinentur, non facile ſit de ipſis certum quid pronunciare, ob multas præſertim cauſſas, quæ judicii certitudinem obfuſcant: velut eſt primum quidem cognomen. Secundo quod diϲtionis charaϲterem poſſibile ſit ſervare. Tertio quod unus & idem modo robuſtiore, modo remiſſiore diϲtione per ætatem utatur: neque deſunt etiam aliæ præter has cauſſas, ſi referre libeat. Pecuniarum autem penitus contemptor fuit, moribusque ſanϲtis, ac Græcorum amator: quare etiam gentiles ſuos ſumma diligentia curavit, adeo, ut à peſte omnes ipſorum civitates liberarit, quemadmodum ſupra dixi. Unde & ſplendides honores non apud Coos tantum, ſed & apud Argi-

Ἀργείοις καὶ Ἀθηναίοις. παῖδας δὲ κατέλιπε θανὼν δύο. Θεσσαλὸν καὶ Δράκοντα. καὶ μαθητὰς παμπληθεῖς ἐπιφανεστάτους δὲ τοὺς ἑαυτοῦ παῖδας λέγεται καταλιπών.

Argivos & Athenienſes eſt conſequutus. Filios à morte reliquit duos, Theſſalum & Draconem, diſcipulorum vero magnum numerum. Clariſſimi vero, ipſius filii fuiſſe perhibentur.

JOANNES TZETZES

Chiliad. VII. hiſt. 155.

Paulo Laccifio, Veronenſi inteerprete.

Οὗτος ὁ Κῷος ἰατρὸς, ὁ μέγας Ἱπποκράτης,
Πατρὸς μὲν ἦν Ἡρακλείδα, μητρὸς δὲ Φαιναρέτης,
Τελῶν ἑπτακαιδέκατος Ἀσκληπιοῦ σπερμάτων.
Μετὰ γὰρ Τροίας ἅλωσιν, ἐν τῇ περαίᾳ Ῥόδου,
Ὁ Ποδαλείριος υἱὸς Ἀσκληπιοῦ ὑπάρχων,
Ἱππόλοχον ἐγέννησεν, οὗ Σώστρατος ἐξέφυ.
Οὗ Δάρδανος· οὗ Κρίσαμις, ὅπερ Κλεομυττάδης,
Οὗπερ υἱὸς Θεόδωρος· οὗ δὲ Σώστρατος ἄλλος·
Οὗπερ Σωστράτου Κρίσαμις ὁ δεύτερος ἐξέφυ.
Κρισάμιδος, Θεόδωρος δεύτερος πάλιν ἔφυ.
Ἐκ Θεοδώρου τούτου δὲ, ὁ Σώστρατος ὁ τρίτος.
Οὗ Νέβρος· οὗ Γνωσίδικος· ἐξ οὗπερ Ἱπποκράτης·
Τοῦ πρώτου Ἱπποκράτους δὲ υἱοῦ τοῦ Γνωσιδίκου

Παῖς

ISte Cous Medicus, magnus Hippocrates,
Patre quidem erat Heraclide, matre autem Phænareta,
Exiſtens ſeptimus decimus, ex Æſculapii progenie.
Poſt enim Trojæ captionem, in trajectione Rhodi,
Podalirius filius Æſculapii exiſtens
Hippolochum genuit, ex quo Soſtratus natus eſt,
Ex quo Dardanus, ex quo Criſamis, ex quo Clemyttades,
Cujus filius Theodorus, ex hoc autem Soſtratus alius.
Ex quo Soſtrato Criſamis ſecundus natus eſt.
Criſamide Theodorus ſecundus rurſum natus eſt.
Ex Theodoro hoc autem Soſtratus tertius,
Ex quo Nebrus, ex quo Gnoſidicus, ex quo Hippocrates.
Primi Hippocratis autem, filii Gnoſidici,

Filius

Παῖς ἦν Ἡρακλειδᾶς· ὑπὲρ καὶ Φαιναρέτης	Filius erat Heraclidas: ex quo, & Phænareta,
Ὁ μέγας, ὁ καὶ δεύτερος, γέγονεν Ἱπποκράτης.	Ille magnus, qui & ſecundus, fuit Hippocrates.
Ὃν ὁ πατὴρ Ἡρακλειδᾶς τὰ ἰατρῶν διδάσκει.	Quem pater Heraclidas, quæ medicorum ſunt, docet:
Ὁ ἐκ τῆς Σηλυβρίας τε Ἡρόδικος σὺν τούτῳ.	Quinque ex Selybria Herodicus, cum hoc.
Γοργίας Λεοντῖνος δὲ τὴν τέχνην τῶν ῥητόρων.	Gorgias Leontinus vero artem rhetorum,
Φιλοσοφίαν μετ' αὐτοὺς Δημόκριτος ἐκεῖνος.	Philoſophiam poſt ipſos Democritus ille.
Ἐν Κῷ βιβλιοφύλαξ δὲ δειχθεὶς ὁ Ἱπποκράτης,	In Coo autem librorum cuſtos deſignatus Hippocrates,
Τὰ παλαιὰ τῶν ἰατρῶν ἐνέπρησε βιβλία.	Antiquos medicorum exuſſit libros,
Καὶ βιβλιοφυλάκιον. δι' ὃ φυγὼν ἐκεῖθεν	Et librorum armamentarium, quapropter fugiens illinc
Ἐν Ἠδωνοῖς διέτριβεν, Ἑλλάδι Θετταλίᾳ,	In Hedonis moratus eſt, Græcia Theſſalia,
Τῷ Ἀρταξέρξῃ σύγχρονος ὑπάρχων καὶ Περδίκκα.	Artaxerxæ contemporaneus exiſtens, & Perdiccæ.
Υἱοὶ τοῦ Ἱπποκράτους δὲ ὁ Θεσσαλὸς καὶ Δράκων.	Filii Hippocratis autem, Theſſalus atque Dracon,
Οὓς καὶ τὸν Πραξαγόραν δὲ τὸν Κῷον καὶ ἑτέρους	Quos, & Praxagoram Coum, atque alios,
ἰατρικὴν ἐδίδαξεν. ἔγραψε δὲ βιβλία	Medicinam docuit, ſcripſitque libros
Τρία τε καὶ πεντήκοντα. εἶτα καὶ τελευτᾷ δὲ	Tres & quinquaginta. Deinde moritur autem,
Ἐτῶν ὑπάρχων ἑκατὸν ὁμοῦ τε καὶ τεσσάρων.	Annorum exiſtens centum, ſimul atque quatuor.
Θανὼν ἐτάφη μέσον δὲ Λαρίσσης καὶ Γυρτῶνος.	Mortuus autem ſepultus eſt medio inter Lariſſam atque Gyrtonem.
Ἑπτὰ τοὺς Ἱπποκράτεις δὲ γίνωσκε πεφυκέναι.	Septem Hippocrates autem ſcito fuiſſe:

Τὸν Γνωσιδίκου πρῶτον μὲν Ἡρακλείδα δεύτερον,	Gnosidici primum quidem, Heraclidæ autem secundum,
Τὸν Θετταλοῦ, τὸν Δράκοντος, δύο υἱοὺς Θυμβραίου.	Illum Thessali, illum Draconis, duos filios Thymbræi,
Καὶ τὸν τοῦ Πραξιάνακτος ἕβδομον Ἱπποκράτην.	Et illum Praxianactis septimum Hippocratem.
Ἑπτὰ οἱ Ἱπποκράτεις μέν· οὗτος δ' ἐζωγραφεῖτο,	Septem Hippocrates quidem: iste autem pingebatur
Σκέπων αὐτοῦ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ τῷ ἱματίῳ.	Contegens suum caput suo cum vestimento.
Τέσσαρας τὰς αἰτίας δὲ τούτου φασὶν ὑπάρχειν.	Quatuor autem caussas hujus dicunt esse:
Ἢ γὰρ ἀλγῶν τὴν κεφαλὴν, ἢ ὡς τῶν ἀποδήμων,	Vel enim dolens caput, vel velut peregrinus,
Ἢ ὡς δεικνὺς τοῦ λογισμοῦ ὄργανον ταύτην εἶναι,	Vel tamquam ostendens ratiocinationis instrumentum id esse.
Ἢ πῶς ἐν χειρουργίᾳ δὲ χρὴ κεφαλὰς καλύπτειν.	Vel quo modo in chirurgiis oporteat caput operire,
Τοῦτο ἐποίει ὁ ἀνὴρ καὶ οὕτω ζωγραφεῖται.	Hoc faciebat vir, & sic depingitur.
Κακῶς τινες δὲ λέγουσιν ἐμπειρικὸν τὸν ἄνδρα.	Male autem quidam dicunt, empiricum virum.
Ἐξ Ἐφεσίου Σωρανοῦ τὰ Ἱπποκράτους ἔφην.	Ex Ephesio Sorano res Hippocratis exposui.
Ὃς Ἱπποκράτης ἰατρὸς, Ἡρακλείδα, ὁ Κῷος,	Qui Hippocrates medicus, Heraclidæ, Cous,
Ἔλεγεν, ἐγνωμάτευε τῶν ἰατρῶν τὰ γένη,	Jubebat (sententiis erudiebat medicorum genera)
Ἐπ' ἀλλοτρίαις ξυμφοραῖς ἰδίας τρυγᾶν λύπας.	In alienis calamitatibus proprias vindemiare tristitias.

2) Fertur Sorani περὶ μήτρας καὶ αἰδοίου γυναικείου, *de vulva & muliebri pudendo* libellus, sive ἀποσπασμάτιον, quod Græce vidit lucem ad calcem Rufi Ephesii Paris. 1554. 8. ex officina Adriani Turnebi: Latine ex *Jo. Baptistæ Rasarii* interpretatione prodiit subjunctum Theophili libris V. de corporis humani fabrica, quos à Junio Paulo Crasso Patavino versos Latine excudit Guil. Morelius Paris. 1556. 8. In illo citantur

tur Methodici Herophilus, - - - - Chius, Diocles & Themison. Conferenda, quæ ex Sorano de muliebribus affectibus affert Aëtius tetrabili IV. libro 4. c. 72. seqq. 83. seqq.

3) Introductio in artem Medicam, ab Albano Torino Basil. 1528. f. apud Andream Cratandrum cum Oribasii fragmento de victus ratione, Plinii Valeriani libris V. de re Medica, Apulejo de herbarum virtutibus & Antonii Musæ de betonica, primum vulgata Latine hoc titulo: *Sorani Ephesii, insignis Peripatetici & vetustissimi archiatri in artem medendi isagoge saluberrima.* Postea prodiit ex Aldi officina inter veteres Medicos Latinos p. 159. Venet. 1547. fol. Torinus quidem ex Græco versam non dubitat: & Sorani Cilicis, Medici vetustissimi esse putavit Jo. Lonæus Boschius, Matheseos & Medicinæ Professor Ingolstadiensis, Oratione de Medicinæ auctoribus. Sed Sorano Ephesio etiam, qui Trajani & Hadriani temporibus scripsit, juniorem esse constat, quum capite XIII. nominetenus laudet Galenum. Capite quinto Mecoenatem alloquitur, eo nomine notans non celebrem illum Augusto Imp. charum, sed nescio quem cui futuro Medico præcepta sua in usum vertenda commendat. *Et quum hoc factum fuerit, perduces ad propriam sanitatem ægrotum.* Scriptores præterea nullos allegat, quam cap. 1. Erasistratum, cujus dictum laudat, *felicissimum esse* in Medico, *ubi & in arte sit perfectus, & moribus sit optimus.* Tum cap. 4. & 23. Hippocratem & cap. 3. *memor etiam sit juramenti Hippocratis, ut ab omni culpa se abstineat, maxime à venereo & corruptibili actu. Ea, quæ in domibus aguntur & dicuntur, tanquam mysteria celanda existimet.* Denique capite 16. laudat Homerum, summumque auctorem appellat. Cæterum isagogen hancce non Græci sed Latini veteris scriptoris esse, argumentis haud contemnendis disputat Marsilius Cagnatus libro IV. variarum Observationum cap. 2. cui assentitur Vossius de historicis Græcis lib. III. p. 415. & in Originum opere sive etymologico Latino p. 209. & 233. edit. primæ, nec non libro de philosophia p. 98. Fortasse Cœlio Aureliano debetur, Medico celebri Methodico, & plura ex Sorano solito mutuari, ita ut Cœlii hujus scripta tantum non pro Latino Sorano venditet Hieronymus Mercurialis. in Variis Lectionibus p. 6. 26. 92. &c.

4) Sorani de ponderibus & mensuris, MS. Græce cum Heronis Geometricis & de mensuris memorat Labbeus p. 127. Bibl. novæ MSS.

5) Περὶ ἐπιδέσμων, de ligamentis chirurgicis MS. in Nicetæ veteri

Chirurgorum Græcorum collectione, de qua infra cap. VIII. Vide Casp. Bartholinum III. 3. de tibiis veterum p. 349. & quæ Latine ex Sorano in Gesneri collectione scriptorum Chirurgicorum p. 330. b. 333. b. 335. b. 336. 337. b.

SORANI * VARII.

SOranus *augur* imperitus, cujus meminit Cicero lib. 1. de divinat. cap. 47.

Soranus Barea falsa P. Egnatii Celeris delatione, Magistri sui & philosophi Stoici, interfectus à Nerone. Vide Tacitum XVI. 32. Dionem sive Xiphilin. p. 713. seq. Scholiastem Juvenalis I. 33. VI. 151.

Soranus *Cilix*, Medicus. Vide infra, Mallotes.

Soranus *Cous*, qui in vita Hippocratis à Sorano juniore scripta bis allegatur.

Soranus Menandri & Phœbes F. *Ephesius* Medicus, qui Alexandriæ versatus est, & postea artem suam exercuit Romæ, temporibus Trajani & Hadriani, ut Suidas narrat, testatus eum πλεῖστα καὶ κάλλιστα, quamplurima & pulcherrima scripsisse. Ex his fuere, quæ citat Cœlius Aurelianus, *liber de adjutoriis*, *libri causarum* sive αἰτιολογουμένων, *libri de cœnotetis* (κοινοτήτων) & *de febribus:* nec non μονόβιβλος φαρμακευτικὸς & libri περὶ φαρμακείας Galeno laudati, qui eum Methodicum & Attali discipulum fuisse testatur. Confer, quæ infra de hoc Sorano Methodico. Ex ejus libro *de fasciis* Oribasius, & in Galeni edit. Paris. T. 12. p. 505. &c.

Soranus *Ephesius* junior, itidem Medicus, cujus memorat Suidas libros quatuor γυναικείων sive de morbis muliebribus. Vitas Medicorum, & de sectis, atque syntagmata libris distributa decem. Hujus videtur esse *vita*, quæ exstat *Hippocratis*, quam supra dedi: nec non quod *de pudendo muliebri* exstat fragmentum: & quæ ex Sorano Aëtius tetrabibli IV. libro quarto. Citatur etiam à Moschione cap. 150.

Soranus Medicus *Methodicæ* sectæ instructissimus, cujus *volumina quatuor* Tertullianus lib. *de anima* cap. 6. memorans, ait in iis plenissime de illa commentatum, corporalemque substantiam ei vindicasse, etsi fraudaverit immortalitate. Meminit iterum c. 8. 14. 15. 25. 44. nec non S. Cyprianus Epistola LXIX. Etiam S. Augustino Soranus Medicinæ auctor nobilissimus lib. V. contra Julian. c. 51. & retra-

* Nomen SORANI, ex antiquissimo usu, pater Ditis. Vide Servium ad XI. Æneid. 785. qui Hirpinos populos inde Soranos dictos annotat.

retractation. lib. 2. c. 62. Non diverſus hic à Sorano Epheſio priore, de quo ſupra, & qui citatur apud Etymologum & à Paulo Ægineta, vel quem inter Philoſophos laudat Jo. Sarisberienſis, Policratici p. 17.

Soranus *Mallotes* Cilix Medicus antiquiſſimus, Hippocratis temporibus non longe junior, cujus Suidas mentionem facit. Sorani etiam inter interpretes Hippocratis meminit Oribaſius, vel quisquis auctor commentarii præf. in Hippocratis aphoriſmos.

Soranus *prætor*, quem obtruncatum Syllæ imputat Florus III. 21. 26.

Q. Sorani & C. Antonii Coſ. nominibus ſingulæ *Epiſtolæ* Latinæ mutuæ *de incontinentia libidinis Cleopatræ Reginæ* feruntur ad calcem Priapeiorum & in appendice Petronii, ut dixi in Bibl. Latina IV. cap. 1. 689. Sorani, qui Cleopatræ tempore vixit, mentio apud Tzetzem Chiliad. VI. verſ. 300.

D. Valerius Soranus, cum Q. Valerio Sorano laudatur à Cicerone in Bruto c. 45. *vicini & familiares mei, non tam in dicendo admirabiles, quam docti & Græcis literis & Latinis.*

Q. Valerius Soranus Grammaticus, à Pompejo ob proditum arcanum Romæ nomen datus neci, teſte Plinio III. 5. & Solino c. 1. & Plutarcho in Pompejo p. 623. De ejus *epoptidon* ſive arcanorum Grammaticorum libris Turnebus & Harduinus ad præfationem Plinii. Jo. Glandorpius *ſpectaculorum libros* appellat pag. 876. Onomaſtici Rom. Litteratiſſimus togatorum omnium Soranus hic dicitur Ciceroni III. 11. de Oratore. Laudant etiam Varro ſexto de Lingua Lat. & apud Gellium II. 10. ſed erudite de illo Petrus Bælius in Dictionario hiſtorico.

XI. NONUS Medicus Imperatori Conſtantino Porphyrogenito A. C. 959. defuncto inſcripſit, quod ejus juſſu teſtatur ſe ſuſcepiſſe componendum, præceptorum Medicæ artis curationisque morborum breviarium. Τὰς προσαχθείσας ἘΠΙΤΟΜᾺΣ παρὰ τῆς σῆς θειότητος ἐκ Θεοῦ Αὐτοκράτωρ περὶ ΤΗ͂Σ ΤΩ͂Ν ἸΑΤΡΙΚΩ͂Ν ΘΕΩΡΗΜΆΤΩΝ συναγωγῆς ἔσπευσα κατὰ τὸ δυνατὸν διὰ συντομίας ἐμοῦ καὶ σαφηνείας πάσης τὴν ἰατρικὴν ἐπελθεῖν. De aliis Compendiis vel excerptis varii argumenti, eodem Imperatore duce & auſpice per varios viros doctos illius ætatis concinnatis dicere me memini Volum. VI. hujus Bibl. p. 490. ſeq. De Nono hoc mentionem, qui fecerit in veterum ſcriptis, nullus mihi ſuccurrit, librum autem

hunc ejus primum ex MSto Græco Codice Bibl. Auguſtanæ in lucem produxit, Græcamque verſionem ſuam adjunxit *Hieremias Martius*, Medicus & Phyſicus Auguſtanus, Argentorati 1568. 8. inſcripſitque: *Noni de omnium particularium morborum curatione, ſic ut febres quoque & tumores præter naturam complectatur, liber.* De febribus apoſpaſmation Latine etiam exhibetur in opere Veneto de febribus p. 14. Georgius vero Hieronymus Welſchius Nonum hunc ex MSto Auguſtano recenſitum de integro ac ſuppletum cum notis neceſſariis prelo iterum ſubjicere in animo habuit, ut ex ejus Epiſtola octava novimus. Sed ecce tibi brevem in illum Noni librum indiculum:

Amazonum paſtillus p. 181.
Andronis paſtillus p. 131. 190. 194.
Archigenes p. 2. 112. 135. 240.
Crito p. 113.
Τὸ Διοσπολιτικὸν φάρμακον p. 163. 181. 183.
Eraſiſtrati collyrium p. 67.
Eſdræ antidotus p. 152. 156. 188.
Fauſti paſtillus p. 190.
Galeni hiera p. 38. 40. 46. 104. 262.
Herculeus morbus (comitialis) p. 45.
Hippocrates p. 238.
Idiotæ teneſmum vocant βιασμὸν p. 192. ileum χορδαψὸν p. 194.
Logadii hiera p. 46.
Marciatum p. 155.
Mnaſæi emplaſtrum p. 103. 155.
Muſæ paſtillus p. 64.
Pæonia antidotus p. 194.
Paſionis p. 190.
Philonis antidotus p. 191. 194.
Polyidæ p. 190.
Rufi hiera p. 85.
Ruſticus Corcyræus p. 50.
Severianum collyrium p. 73.
Θεοδώρητος ἀντίδοτος p. 44. 156.
λέγει δὲ ὁ Τεχνικὸς (fortaſſe Galenus) p. 151.

Noni

Noni nomen petitum à numero, uti apud Romanos non inusitatum fuit interdum filiis vel filiabus imponere appellationem ex ordine nascendi: Sic *Prima* Romuli filia, M. Antonius *Primus* de quo Martialis & Tacitus: *Primique* varii & *Primuli*, ac *Primiones*, de quibus in supplemento Bibl. Latinæ lib. 2. c. 22. p. 775. nec non *Secundi*, quod nomen obvium in Attiliis, Aufidiis, Gabiniis, Juliis, Petroniis, Pliniis, Pomponiis, Publiis, Salustiis, Turciisque, ut Glandorpius annotavit. Idem Abutii *Tertii* meminit, & *Tertii* amanuensis sui S. Paulus Apostolus Rom. XVI, 22. De *Tertia* deducta notus Ciceronis jocus, ex Svetonii Cæsare c. 50. *Quarti* & *Quartani* rarius quidem sed tamen obvii sunt perinde, ut *Tetradii* & *Tertulli, Tertullæ* ac *Tertulliani*, quod nomen mihi in memoriam vocat *Quintum Septimium Florentem Tertullianum*, ad cujus imitationem *Quintus Septimius Florens Christianus*, & patrum memoria à D. Andrea Rivino patre Medico Lipsiensi celebris postea JCtus, *Quintus Septimius Florens Rivinus* fuit appellatus: ille Florens Christianus quidem insigni postea eruditione omnibus notissimus, ideo quod filius quintus ordine & septimo mense natus est, quod ipse testatus est hoc non incleganti hexasticho, quod exstat apud Colomesium p. 210. Bibl. selectæ:

Ne quis miretur pranomina nostra, nempe Quintum est
Enixa mater, septimoque mense.
Quod si lingua fuisset ter mea Tulliana, possem
Tertullianus esse Christianus.
Verum ter valeat mihi Tullius atque Tullianus,
Dum Christiani floreant stolones.

Post Quintos, Quintillos, Quintillas, Quintilianos & Pentadios, non minus frequentes Sexti, de quibus supra p. 615. sq. nec non, Sextii, Sextilii, Sextimiique, tum Septimii & Septimæ, Octavii & Octaviæ, Octaviani & in veteri inscriptione Julia Nona, Decimique & Decimii, Decimæ, Decimiæ ac Decimianæ.

XII. De JOANNE Alexandrino audiendus Herm. Conringius lib. 1. de Hermetica Medicina cap. IX. p. 86. *Palladium Alexandrinum* a) *Iatrosophistam, artem Medicam Alexandria docuisse, certius est, idque vel ex titulo commentationis in sextum epidemiorum Hippocratis, qui prodit collectam illam esse ex ore Palladii. Talis quoque omnino fuit Joannes Alexandrinus,*

a) De hoc dictum Volumine IX. hujus Bibl. p. 12.

drinus, ille cujus ex Arabico b) *versi commentarii pereruditi in eundem sextum Epidemiorum supersunt, digni qui plurium manibus teneantur. Audit enim magnus Medicus & Sophista: vixit Alexandriæ, ut constat ex parte 6. comm. 24. meminit Trisidamonis maximi Sophistæ & Jonchii seu Joniçi, ejus puto, qui cum Oribasio* c) *Zenonem audivit: denique tota oratione, Magistri ad discipulos personam refert. Videtur autem vixisse seculo sexto declinante.* Diversus, ut videtur hic à Joanne Alexandrino Philopono Grammatico, licet & hunc Physica ac Medica tractâsse colligas, quod illius commentarii in Aristotelis Physica d) exstant, & librum Philoponi de pulsibus memorant Gesnerus ac Tiraquellus e) habuitque MStum Reinesius, f) nescio an diversum vel eundem cum libro de pulsibus, qui prodiit sub *Philareti* nomine, & quem Theophili Protospatharii esse notavi p. 653. & 647. Sane Philoponum Medicum, quem ex Paulo Ægineta idem Tiraquellus g) memorat, apud Paulum non reperi. Cæterum commentarius Joannis Alexandrini in sextum Epidemiorum prodiit Latine cum Joannicii Arabis articella sive in artem parvam Galeni, Venet. 1483. fol.

CRITO Medicus celebris in aula Trajani Imperatoris, *κατὰ τὴν αὐτοκρατορικὴν οἰκίαν ἰατρεύσας,* teste Galeno lib. 1. *κατὰ τόπους* T. 2. edit. Græcæ Basil. p. 163. Pro peritissimo artis suæ ponitur apud Martialem XI. 62.

Quod sanare Criton non quod Hygea potest.

Incertum an idem Crito Gortyniæus Cretensis, cujus medicamenti formulam affert Galenus lib. 8. *κατὰ τόπους* T. 2. p. 294. 295. vel quo usum se profitetur Plinius libro XVIII. historiæ: fuere enim & alii Critones, ut notare me memini lib. 2. c. 23. §. 35. etiam Critonem Medicum antiquiorem, Erasistrati clarum ætate memorat Galenus T. 4. edit. Græcæ Basil. p. 8. 10. vide & T. 2. edit. Paris. p. 340. ubi eundem Empiricum fuisse docet ex Acronis schola: Floruit autem Erasistratus tempore Antiochi Soteris, qui A. 262. ante CHRISTUM natum obiit Olympiad. CXXIX. 3. Porro alter ille, quem Trajani ævo dixi floruisse, præter libros *περὶ τῶν ἁπλῶν φαρμάκων,* quorum quartum laudat Galenus lib. 2. *κατὰ γένη* & lib. 6.

b) Arabice prius translati ex Græco fuerunt hi commentarii, unde illis locus hoc loco à me datus est.
c) Vide supra p. 640.
d) De his Volumine IX. hujus Bibl. p. 364.
e) Gesnerus in Bibl. p. 423. b. & Tiraquellus de nobilitate p. 371.
f) Reines. Epist. ad Daum.
g) Tiraquell. p. 389.

lib. 6. T. 2. edit. Basil. p. 337. 392. scripserat libros quatuor κοσμητικῶν sive de arte munditiem corporis * & formæ pulchritudinem excolendi ac conservandi libros IV. quibus Archigenis, Cleopatræ Reginæ, Heraclidæ Tarentini & aliorum scripta de hoc argumento contracta ab eo fuisse idem Galenus lib. 1. κατὰ τόπους p. 163. testatur. Nihil ex ejus ingenii monumentis superest, præter fragmenta apud Galenum, atque argumenta capitum operis de arte cosmetica, quæ qualis apud veteres fuerit, ex his cognoscere licebit. Librum secundum Critonis laudat & Galenus 7. κατὰ γένη T. 2. p. 419. E recentibus de hoc argumento suffecerit laudare duo scripta vernacula, unum Tobiæ Vogelii curieuser Haut-Diener, vorstellend der menschlichen Haut Schönheit und Heßlichkeit, wobey zu deren Erhaltung und Verbesserung dienliche Mittel vorgeschlagen werden, Lips. 1690. 12. alterum Anonymi Neuentdeckte Geheimniß von der Schönheit der Damen, wie solche durch bewehrte Mittel zu erlangen, beständig zu erhalten, und bey ereignender Abnehmung wieder zu repariren sey; aus dem besten Frantzösischen Autoribus zusammen getragen, ibid. 1704. 12.

Argumenta Librorum IV. CRITONIS Κοσμητικῶν.

Τοῦ πρώτου τῶν Κρίτωνος κοσμητικῶν κεφάλαια· διαφυλακτικὰ τριχῶν. αὐξητικὰ τριχῶν. προφυλακτικὰ τριχῶν. βάμματα πολιῶν. βάμματα ὥστε ξανθὰς καὶ χρυσιζούσας ποιεῖν. σμήξεις τριχῶν. ἐπίχριστα προφυλακτικά. προσώπου τῶν τετανώματα. προσώπου ἐπίχριστα λαμπρυντικά. προσώπου καταπλάσματα λαμπρυντικά. ὀφρύων ἐπίχριστα. ὀφρύων μελάσματα. ὀφθαλμῶν ἐπίχριστα. στιμμίσματα ἔγχριστα. πρὸς δυσωδίαν μυκτήρων. ὀδόντων ἀποτρίμματα. διαμασήματα πρὸς μασχαλῶν δυσωδίαν. περιτρίμματα. διαμασήματα πρὸς δυσωδίαν στόματος.

Τοῦ δευτέρου κεφάλαια· ῥύμματα πρὸς

PRimi libri Gritonis de ornatu capita: Conservantia capillos. Augentia capillos. Præservantia capillos. Tinctura canorum. Tincturæ flavos, & auricolores capillos reddentes. Smegmata capillorum. Illitiones præservantes. Faciem erugantia. Illitiones faciem nitidam reddentes. Cataplasmata faciem nitidam reddentia. Superciliorum illitiones. Supercilia denigrantia. Oculorum illitiones. Illitiones ex stibio. Ad graveolentiam narium. Dentifricia. Manducationes. Ad fœtorem sub alis affrictiones. Manducationes ad fœtorem oris.

Secundi libri capita: Quæ nigre- dines

* Optimam Κομμωτικὴν τέχνην animi virtutibus exornandi commendat Theodoritus l. V. hæret. fabul. c. 10. T. 4. Opp. p. 227.

πρὸς τὰς ἐπὶ τοῦ τραχήλου μελανίας. ἐπίχριστα πρὸς τὰς τῶν μασχαλῶν συνιδρώσεις. ἐπίχριστα μαστῶν διαφυλακτικά. κοιλίας καθαρτικά. σμήγματα χειρῶν λαμπρυντικά. πρὸς τὰς ἐκ τόκου μελανίας. πρὸς τὰς ἐκ τόκου ῥυτίδας. πρὸς τὰς ἐκ τόκου ῥαγάδας. ἐπιχρίσματα πρὸς τὰς τῶν ὀμφαλῶν ἐξοχάς. ἀνήβων παιδίων διαφυλακτικά. παρθενίας διαφυλακτικά. πρὸς τὰς καθύγρους καὶ καταψύχρους γυναῖκας. πρὸς οὐλὰς μελαίνας. ψίλωθρα τριχῶν. σμήγματα λεπτυντικὰ παντοῖα. ἐπίχριστα ἀφανιστικὰ τριχῶν. σμήγματα ὅλου τοῦ σώματος. καθαρτικὰ λαμπρυντικὰ παντοῖα. καταπλάσματα ἀρωματικὰ τοῖς ἱματίοις. εὐώδεις βαφαὶ ἱματίων. ῥάσματα θαλάμων, καὶ περιπάτων. θυμιαμάτων παντοίων σκευασία. χρισμάτων, καὶ μύρων παντοίων σκευασίαι. ἀμυγδαλίνου, βαλανίνου, καρυΐνου, σησαμίνου, μυρσίνου, σχινίνου, δαφνίνου, ῥοδίνου, γλευκίνου, μηλίνου, οἰνανθίνου, σαμψυχίνου, τηλίνου, σουσίνου, ὃ ἔνιοι κρίνινον καλοῦσι, κικίνου, ἰρίνου, ναρκισκίνου, φοινικίνου, κυπρίνου, κροκίνου, ναρδίνου, ἀμαρακίνου, ἡδυχρόου, μενδησίου, μαλαβαθρίνου.

dines colli repurgent. Illitiones ad exudationes ſub alis. Illitiones mammillas conſervantes. Ventrem purgantia. Smegmata manus nitidas reddentia. Ad nigredines à partu. Ad rugas à partu. Ad fiſſuras à partu. Illitiones ad eminentes umbilicos. Quæ pueros impuberes conſervant. Quæ virginitatem conſervant. Ad humectas, & frigidas mulierculas. Ad cicatrices nigras. Depilatoria pilorum. Smegmata attenuantia omnis generis. Illitiones capillos abolentes. Smegmata totius corporis. Repurgatoria nitorem inducentia omnigena. Conſperſiones aromaticæ veſtium. Odoratæ tincturæ veſtium. Aſperſiones thalamorum & ambulacrorum. Suffimentorum omnigenorum compoſitiones. Illitionum & unguentorum omnis generis compoſitiones, videlicet amygdalini, balanini, nucum, ſeſamini, myrtei, lentiſcini, laurini, roſacei, gleucini, melini, œnanthini, ſampſuchini, telini, ſuſini, quod aliqui crininum, hoc eſt liliaceum, appellant, cicini, irini, narciſſini, phœnici, cyprini, crocini, nardini, amaracini, hedychroi, mendeſii, malabathrini.

Τοῦ τρίτου κεφάλαια· πρὸς πίτυρα παντοῖα. πρὸς τὰ ἐν τῇ κεφαλῇ ἐκβράσματα. πρὸς ἀχῶρας. πρὸς φθεῖρας, καὶ κόνιδας. πρὸς ἀλωπεκίας. πρὸς τὰς ἐν τῷ προσώπῳ ψωρώ-

Tertii libri Critonis capita: Ad furfures omnigenos. Ad capitis eruptiones. Ad achoras, hoc eſt ulcera manantia. Ad pediculos & lentes. Ad alopecias. Ad ſcabioſas

ψωρώδεις διαθέσεις. πρὸς φακοὺς. πρὸς ἐφήλεις. νίμματα προσώπου. πρὸς στίγματα. πρὸς πελιώματα. πρὸς ὑπώπια. πρὸς ἰόνθους. πρὸς ἐπινυκτίδα. πρὸς τὰ ἐπὶ τῶν γενείων ὀχθώδη. πρὸς τοὺς ἐπὶ τῶν γενείων λειχῆνας. λειχήνων ἐπιχρίσματα. ἐπιθέματα ἐκδόρεια. χλωραὶ μετὰ τὰς ἐκδορὰς ἐπιτιθέμεναι. λευκαὶ πρὸς ἀπούλωσιν. φάρμακα μαλακτικὰ ἐπιτριβέντα λειχήνων.

Τοῦ τετάρτου κεφάλαια· πρὸς ἀλφοὺς μέλαινας, καὶ λευκούς. πρὸς οὐλὰς μέλαινας. πρὸς λευκάς. πρὸς λέπρας. πρὸς ὄνυχας ψωριῶντας. πρὸς κνησμώδεις διαθέσεις. πρὸς ψύδρακας, καὶ ἐκδάρματα. πρὸς τὰς ἑρπηστικὰς διαθέσεις. πρὸς ψωριάσεις. πρὸς θύμους. πρὸς ἀκροχορδόνας. πρὸς μυρμηκίας. πρὸς ὀμφαλοῦ ἐμπνευματωσιν. πρὸς ἐντερῶν καταλίσθησιν. πρὸς ὑδροκήλας. πρὸς λειποδέρμους. πρὸς τοὺς προπίπτοντας ἀρχούς. πρὸς χείμεθλα. πρὸς τὰς ἐν ποσὶ ῥαγμάς.

Ἐν τούτοις τοῖς τέσσαρσι βιβλίοις, ὁ Κρίτων ἐπιμελέστατα σχεδὸν ἅπαντα ἔγραψε τὰ δόκιμα κοσμητικὰ φάρμακα, προσθεὶς αὐτοῖς καὶ τὰ κομμωτικά, νόθον κάλλος οὐκ ἀληθινὸν ἐκποριζοντα· διὸ κἀγὼ παραλείψω ταῦτα.

sas faciei affectiones. Ad lentigines. Ad maculas à Sole provocatas. Lotiones faciei. Ad stigmata. Ad liventia. Ad sugillata. Ad varos. Ad pustulas nocte erumpentes. Ad menti tubercula. Ad menti impetigines, impetiginum illitiones. Epithemata excoriatoria. Emplastra viridia, quæ ab excoriatione imponuntur. Emplastra alba ad cicatricem inducendam. Pharmaca emollientia, quæ impetiginibus affricantur.

Quarti libri capita: Ad alphos, id est vitiligines nigras, & albas. Ad cicatrices nigras. Ad leucas, hoc est vitiligines altius insidentes. Ad lepras. Ad ungues scabiosos. Ad pruriginosas affectiones. Ad tubercula parva psidracas Græcis appellata, & ad excoriata. Ad serpiginosas affectiones. Ad scabidos. Ad thymos, verrucæ genus. Ad pensiles verrucas. Ad formicarias, latioresve verrucas. Ad umbilici inflationem. Ad intestinorum delapsionem. Ad hydrocelas. Ad apellas. Ad procidentes anos. Ad chimetla, hyemis tempore oborta ulcera. Ad rimas pedum.

In his quatuor libris Crito diligentissime omnia ferme exornatoria pharmaca scripsit, appositis etiam comptoriis, quæ spuriam pulchritudinem, non veram inducunt, quæque ego prætermittam.

XIII. Est etiam hic locus dandus RHAZEO, Ῥαζῆ, Zachariæ filio, qui vulgo *Rasis*, scriptori Muhamedano, qui ad Almansorem Iseni, Hispaniarum Caliphæ, proregem, postea Anno Arabum 393. (CHRISTI 1002.) * extinctum, plura scripsit, quæ ex Arabico Latine versa ** per Gerhardum Cremonensem sæpius viderunt lucem: inter alia autem composuit etiam librum περὶ λοιμικῆς, *de morbo pestilentiali*, ejusque curatione, qui ἐξελληνισθεὶς ἀπὸ τῆς Σύρων διαλέκτου, ex Syro versus Græce prodiit ad calcem Alexandri Tralliani, curante Jacobo Goupylo, Paris. 1548. fol. cum præfatione Græci interpretis, qui se ait hunc laborem in se suscepisse jussu Imperatoris (Constantini Ducæ; ut suspicor,) quoniam Galenus argumentum hoc in scriptis suis tractare neglexisset. ἀλλ᾽ οὖν πειθόμενοι τῷ προστάγματί σου, θεόστεπτε καὶ ἀριστεῦσα αὐτοκράτορ, τὴν παρὰ τοῦ σοφοῦ τούτου ῬΑΖῆ, καλλίστην καὶ πλειοτάτην περὶ τῆς λοιμικῆς νόσου πραγματείαν ΣΑΡΑΚΗΝΙΚΑΪ͂Σ λέξεσιν ἐκτεθειμένην εἰς τὴν Ἑλληνίδα μεταμειψάμενοι φωνὴν ἠνέγκαμεν τῷ κράτει σου κ. τ. λ. Citat Rhazes Galenum ἐν ταῖς τῶν ἀφορισμῶν ἐξηγήσεσιν p. 244. neque ullius alterius scriptoris, neque Græci neque Arabis facit mentionem.

Vocabula Arabica interpres servavit duo: unum p. 246. χάσσε quod interpretatur *rem sui generis*, τὸ κατ᾽ αὐτό. & alterum p. 248. ῥαίπ, acidiorem lactis acescentis saniem.

Latinæ versiones exstant tres, una *Georgii Vallæ*, Placentini, ad Paulum Pisanum Venetum Patricium Decemvirum, Venet. 1498. fol. & cum Benedicto Veronensi de febri pestilentiali, Paris. 1528. 4. & Basil. 1529. 8. cum Psello de ratione victus, & Joannis Manardi, Ferrariensis Medici A. 1536. defuncti expositione in artem Galeni.

altera *Jo. Gvinterii* Andernaci, Argentorat. 1549. 8. cum Alexandrino Tralliano.

tertia *Nicolai Macbelli*, Medici Mutinensis. Venet. 1555. 8. & 1586. 8.

Rhasis tractatus nonus ad Regem Almansorem de curatione morborum particularium. Latine prodiit Paris. 1534. 8. apud Simonem Colinæum, &c.

XIV. STE-

* Rodericus historia Arabum c. 31. Pagi ad A. C. 998. n. 15.

** Vide Merklini Lindenium renovatum in ABUBETER (rectius ABUBEKER) RHAZES, p. 4. seq. Plures hujus Rasis lucubrationes MSS. Arabice in Bibl. Leidensi.

XIV. STEPHANUS Athenienſis, Theophili, de quo ſupra p. 648. dixi diſcipulus, Heraclii Imp. ſuppar temporibus non diverſus fuiſſe videtur à Stephano Alexandrino a) Medico & Philoſopho h. e. Chemico. b)

Stephani Athenienſis *explanationes* eruditæ *in Galeni librum priorem Therapeuticum ad Glauconem* Græce editæ ſunt Venetiis apud Aldum A. 1536. 8. Latine Auguſto Gadaldino c) Mutinenſi interprete cum paucis ejusdem ſchollis & caſtigationibus ibid. apud Juntas A. 1554. 8. Lugduni d) apud Sylvium A. 1555. 8. ibidem apud Frellonium Anno 1558. 8. & ad calcem Medicorum antiquorum Latine redditorum à Junio Paulo Craſſo Baſil. 1581. 4. Præter triumviros notiſſimos Hippocratem, Platonem & Galenum, (cujus etiam libros de pulſibus commentario illuſtraſſe ſe innuit p. 30. & 70. edit. Juntinæ) laudatur ab hoc Stephano p. 18. b. Medicus quidam Anatomicus *Angelevas*, aliunde mihi incompertus & ignotus: *Ac Angelevas quidem ait à glandulis in veſicam vaſa tendere* &c.

Scriptum *de re Medica, ordine Alphabetico* exaratum memorat Labbeus d. 127. idem dubio procul (de quo Lambecius lib. 2. Commentar. p. 598. ſq. & Neſſelius parte 3. p. 29. & 55.) Alphabetum Medicum Empiricum ex Dioſcoride & Stephano collectum, quod inſcribitur: Βίβλος Διοσκορίδου καὶ Στεφάνου Ἀθηναίου τοῦ φιλοσόφου, περιέχουσα φαρμάκων ἐμπειρίας, κατὰ ἀλφάβητον σαφῶς ἐκτεθεῖσα. Incipit: Ἄβρωτα διατηρεῖ ἀπὸ μυῶν καὶ σκωλήκων τὰ βιβλία, ἱμάτια καὶ χαρτία, ἀψίνθιον ξηρὸν ὑποστρωννυμένον ἐν τοῖς κιβωτίοις. Ἄδιψον διαφυλαχθῆναι εἰ θέλεις, &c. Fortaſſe ex eodem libro petita *remedia contra dolores dentium & capitis* aliosque nonnullos morbos, quos ſub nomine Στεφάνου ἰατροῦ Ἀθηναίου φιλοσόφου inter Anonymi cujusdam collectanea Græca Miſcellanea MSS. reperit Neſſelius parte 4. p. 119. Neque omittendum, quod Matthias Theodorus Melaneli, Medicus Antwerpienſis libro de Melancholia ex Galeni, Rufi & Aëtii ſcriptis, neſcio per quem, collecto & à ſe Latine red-

a) Eadem ſententia Gerh. Joh. Voſſii lib. de Philoſophia p. 109. Fortaſſe Athenienſis à Patria, Alexandrinus dicitur, quod ibi verſatus & Medicam artem ibi docuerit exercueritque.

b) Chemnicos κατ' ἐξοχὴν Philoſophorum & Artiſtarum nomine veniſſe notatum in obſervationibus ſelectis Hallenſibus parte 6. Obſervatt. 22. ſeq. Stephanum autem iſtum etiam Philoſophum Oecumenicum dictum reperio.

c) Gadaldirus perperam excuſum eſt in Bibl. Attica Meurſii T. 10. theſauri Antiqu. Gr. Gronoviani pag. 1612.

d) Apud Lindenium traditur prodiiſſe illo anno Lutetiæ.

dito adjunxit Stephani Medici cognomento Magistri (Διδασκάλυ, quo nomine mox venire obſervabis Stephanum Alexandrinum,) *exquiſitiſſimum oculare* collyrium ex Græco Latine à ſe translatum & primum editum Antwerp. 1540. 4.

Stephani Athenienſis *commentarius in prognoſticum Hippocratis* Græce manu exaratus fuit in Bibliotheca Renati Moreau.

De ejuſd. Stephani *Apoteleſmaticis*, e) libro *de differentiis febrium*, commentario *in Hippocratis Aphoriſmos*, ſcholiisque *in librum Magni de urinis*, mentionem feci paulo ante in Theophilo. Stephani Alexandrini *novem πράξεις* ſive *lectiones* f) *de arte Chemica* MStæ occurrunt Græce in variis Bibliothecis Galliæ, Italiæ, Germaniæ: fueruntque Lugduni Batavorum apud Jo. Elichmannum, teſte Lindenio, qui *novem libros de divina & ſacra arte Chryſopoeiæ* appellat. In Bibliotheca Cæſarea non tantum Græce exſtant, g) ſed Latine quoque Anonymo quodam interprete. Titulus eſt: Στεφάνυ Ἀλεξανδρέως οἰκυμενικῦ h) φιλοσόφυ καὶ διδασκάλυ μεγάλης καὶ ἱερᾶς ταύτης τέχνης περὶ χρυσοποιίας πρᾶξις ἐν Θεῷ πρώτη. Incipit: Θεὸν τῶν πάντων αἴτιον καὶ βασιλέα τῶν ὅλων, καὶ τὸ ἐξ αὐτοῦ πρὸ τῶν αἰώνων ἐκλάμψαντα μονογενῆ υἱὸν σὺν τῷ ἁγίῳ Πνεύματι ὑμνήσαντες &c. Hæ actiones novem Latine prodierunt *Dominico Pizimento* interprete, Patavii 1573. 8. cum

e) Labbe Bibl. nova MSS. p 127.

f) Vide, quæ de vocabulo πρᾶξις notavi Volum. VII. hujus Bibl. p. 451. & ad Marinum de vita Procli c. 22. & in Codice Apocrypho N. T. Tom. I. pag. 142. Hinc & πρᾶξαι, lectiones frequentare. Jo. Moſchus in prato ſpirituali cap. LXXVII. ἀπήλθομεν ἐν μιᾷ εἰς τὸν οἶκον Στεφάνυ τῦ σοφιςῦ ἐγὼ καὶ ὁ κύριος Σωφρόνιος ἵνα πράξωμεν. Ab hoc Stephano Sophiſta & à Stephano noſtro Athenienſi atque Alexandrino diverſus Stephanus Medicus Edeſſenus ἐν τοῖς κατ᾽ αὐτὸν ἰατροῖς λόγιος, ad Regem Perſarum miſſus à Juſtiniano legatus, de quo Procopius II. 26. de bello Perſico. Stephanum omitto juniorem Philoſophiæ diſcipulum, qui ex Arabico Latine vertit Haly Arabis circa A. C. 1122. clari opus ſpiſſum Medicum in partes duas theoricam & practicam diviſum, ſingulis iterum decem libros complectentibus, quod Latine prodiit Venetiis 1492. fol. opera Bernardi Ricii de Novaria. Allegat hic Haly præter Græcos Hipppcratem, Galenum, Paulum, Oribaſium, Magnumque, etiam Arabes Aaronem, Meſſium (Meſuen) & Joannem Serapionem.

g) Confer Neſſelium parte 3. p. 14. ſeq.

h) Conringius de Medicina Ægypt. p. 25. ait CPolitanum potius dicendum hunc Stephanum quam Alexandrinum ſi fuerit Doctor Oecumenicus. At enim Oecumenicus potuit etiam dici propter artis & ſcientiæ amplitudinem, non ob dignitatem patriæ vel urbis, in qua docuit, ſuitve verſatus.

cum Democrito de arte magna, Synesiique, Pelagii & Michaëlis Pselli scriptis ejusdem argumenti. Tribuuntur autem Stephano Atheniensi, atque Heraclio Imperatori ab auctore dicatas, diserte traditur in titulo actionis nonæ p. 57. Hunc ita porro affatur Stephanus: *DEUS te, ô Imperator, & Rex Regum, universalem & Regem, liberam plenamque potestatem habentem fecit in omnibus terris & ostendit, ut dominareris omnibus suis creaturis cum benevolentia & sapientia, qui sua dextra, qua cuncta continet & facit, Divinitatis instinctum largitus est: & ex suo perenni fonte omnes lætitias & egregia dona depromsit, & varias bonorum operum tuæ Serenitatis à DEO coronatæ, & pietatis multifariæ species ostendit: nec non te servum & confessorem solum unius veri DEI & JESU CHRISTI Filii DEI viventis, quem ille misit in terras. Jure igitur tibi reliquum est, ô Rex à DEO coronate, ambulare cum timore DEI & cum charitate non ficta, ut possis per gratiam Domini nostri JESU CHRISTI fontes aquæ viventis educere, & illius sublimis voti compos fieri, ut assistas à dextris DEI. Quoniam non digna sunt, quæ nunc videntur*, &c.

Memorantur ab eodem Stephano

Ægypti studiosi & Prophetæ pag. 33. b.
Agathodæmon p. 58. 59. b.
Divina & allegorica scripta p. 33. b.
Jacobus Cabidarius & Magistrianus præceptores p. 30. b.
Maximus Chimes p. 60.
Cleopatra p. 61. b. 62. 64. b.
Hoc arcanum didicimus, fratres, tùm à DEO, tum à patre nostro Comario antiquo p. 64. b.
Democritus (in quem commentatur Stephanus) præstantissimus vir & omnium virtutum magister p. 28. b. perspicax magister & philosophus & interpres p. 32. b. annon audisti philosophum dicentem p. 38.
Hermes p. 58. b. 31. 33. b.
Orpheus p. 26.
Ostanes respondens Cleopatræ p. 61. b.
Philosophus p. 49. b. Vide Democritus.
Sacra & Divina ars Philosophorum, i. e. Chymicorum, p. 41. b.
Ostende Stephani tui laudem p. 43. b.
Ad Theodorum Epistola p. 30. Magistrianus Theodorus & Jacobus Cabidarius præceptores p. 30. b.

Theo-

Theophilus p. 59. b.

Vox ait ſacra: inventus eſt Pan à creatione Ægypti quæſitus p. 60.

Aliud eſt verboſa, ἡ μυθικὴ, alchymia, aliud vero ἡ μυστικὴ, arcana & abdita p. 30. b.

Sapientiſſimæ ſententiæ problema p. 43. b. ἐξετάσωμεν τῆς σοφωτάτης ἐννοίας τὸ πρόβλημα· ἐννέα γράμματ᾽ ἔχω &c. Ad hunc locum illuſtrandum afferre lubet obſervationem acutiſſimi viri G.G. Leibnitii τοῦ μακαρίτου ex Miſcellaneis Berolin. T. 1. p. 19. ubi accedit illis, qui problema illud ſive ænigma chymicum non dubitant ſolvi poſſe, ſi *arſenicum* eodem denotari ponamus: quanquam certum videtur, Stephano noſtro aliud vocabulum in mente fuiſſe, quod litteris ſuis reddebat numerum non 1505 vel 506, prout α pro unitate vel millenario accipiatur, verum 1694. Sed en tibi viri eruditiſſimi verba: *Habetur in nonnullis Manuſcriptis Codicibus opus, quod inſcribitur:* Στεφάνου Ἀλεξανδρέως οἰκουμενικοῦ φιλοσόφου καὶ διδασκάλου τῆς μεγάλης καὶ ἱερᾶς τέχνης πράξεις. *Stephani Alexandrini Oecumenici Philoſophi Magiſtri magnæ & ſacræ artis Praxes. Ad Heraclium Auguſtum opus fuiſſe ſcriptum ferunt. Ibi praxi ſexta habentur verſus,* * *quos ita emendatos (paſſim enim corrupte leguntur) exhibemus:*

Ἐννέα γράμματ᾽ ἔχω, τετρασύλλαβός εἰμι, νόει με.
Αἱ τρεῖς αἱ πρῶται δύο γράμματ᾽ ἔχουσιν ἑκάστη,
Ἡ λοιπὴ δὲ τὰ λοιπὰ, καὶ εἰσὶν ἄφωνα τὰ πέντε.
Τοῦ παντὸς δ᾽ ἀριθμοῦ ἑκατοντάδες εἰσὶ ** δὶς ἑπτὰ,
Καὶ τρεῖς τρὶς δεκάδες καὶ δὶς τρία. *** Γνοὺς δὲ τίς εἰμι,
Οὐκ ἀμύητος ἔσῃ τῆς † παρ᾽ ἐμοῦ σοφίης.

Quæ

* Leguntur etiam in Sibyllinis lib. 1. p. 171.

** Utique legendum δὶς ὀκτώ. Vide infra notulam n.

*** MS. Leibnitii & meum τέσσαρες: atque ita legit etiam interpres Dominicus Pizimentus p. 43. b. & 46. In Sibyllinis eſt σὺν γ᾽ ἑπτά. Si eſſet σὺν διπλᾶ optime ad Sibyllæ mentem quadraret Jo. Aurati Θεὸς Σωτήρ refert enim numerum 1692. Iſ. Voſſii ἀνέκφωνος reddit 1696. itaque & ille probavit, lectionem δὶς τρία c. VIII. de Sibyllinis. Johannis vero Harduini μαδαράψων p. 31. Chronolog. V. T. ad deridendos lectores excogitatum exiſtimo, quod continet numerum 1697. Joannis porro Brentii φαοσφόρος reddit 1711. apud Joannem Hartungum T. 2. Lampadis Gruteri Criticæ pag. 648. qui ſe Heidelbergæ publicis lectionibus Sibyllina interpretatum teſtatur.

† Sibyllina: θείης παρ᾽ ἐμοίγε σοφίης.

Quæ Latino versu ita reddidi:

Litterulis noſcor quadriſyllabus ipſe novenis:
Syllaba habet binas, niſi quod tenet ultima ternas,
Vocales quatuor, quinis non propria vox eſt.
Bis ſeptem vicibus numerum centuria totum
Ingreditur, decadesque novem, tum bis tria. Si me
Noveris, hinc aditus ad ſacra noſtra patent.

Hos verſus myſticè explicat Stephanus ſenſu proprio diſſimulato. Sed conſtat ſignificari Arſenicon, * *quod tali ſchemate patet:*

Syllabæ	1		2		3			4	
Literæ	1	2	3	4	5	6	7	8	9
Vox	A	P	C	E	N	I	K	O	N
Vocales	1	.	.	2	.	3	.	4	.
Conſonantes	.	1	2	.	3	.	4	.	5
Numeri.	1000.	100.	200.	5.	50.	1.	20.	70.	50.
	1000.	100	200	5	50	1	20	70	50 | 1496.
		1400 bis ſeptem centuariæ		90 ter tres decades		6 bis tria			| 1496

Tttt *Satis*

* Hæc ænigmatis iſtius explicatio Leoni Svavio jam ſuboluit in ſcholiis ad lib. Theophraſti Paracelſi de vita longa c. 5. Baſil. 1568. 8. ac probatur etiam Olao Borrichio de

Satis faciunt autem literæ pro numeris sumtæ, si α significat 1000, & ι unitatem * *ut nonnunquam usurpari Grammatici notant. In Codice Stephani, quem vidi, legitur,* ἑκαντάδες εἰσὶ δὶς ὀκτὼ, καὶ τρεῖς τρὶς δεκάδες καὶ τέσσαρες. *Et in fine* τῆς παρ' ἐμοῦ ὠφελείας. *Sed hæc numeris minus respondent. Et crediderim, obscurandi veri vocabuli consilio quædam sive ab autoribus, sive à describentibus immutata.*

Aimarus Ranconetus Præses Senatus Parisini, apud Cardanum, (lib. 10. de Var. Rer. Cap. 150. T. 3. Opp. p. 208.) eosdem versus in nescio quo Codice reperit. Legit autem ἑκαντάδες εἰσὶ δὶς, n) ὀκτὼ καὶ τρεῖς τρὶς δεκάδες, σὺν τ' ἑπτὰ; *quasi essent duæ centuriæ, & octo ac novem, id est 17 decades. Computat solas consonantes, & semel omittit* N. *Itaque* P, Σ, N, K *dare 100, 200, 50, 20, id est 370, nempe duas centuarias, 200, & 17 decades, seu 170. porro* σὺν τ' ἑπτὰ *interpretatur cum T. 300,* ἑπτὰ *seu 7. Decades, quod rursus facit 370. Sed vocales non computari, eundem numerum bis confici,* N *semel omitti,* ἑκαντάδες *legi* δὶς, *pro* δύο, *parum congrua sunt.*

Alterum ænigma extat apud Basilium Valentinum, & his versibus Germanicis continetur:

Fünf Bücher hat uns zugericht
Moses allein durch Gotts Gedicht,
Die *wen'ger Zahl* sein'n Büchern folgt,
Wie da geboten ist sein'm Volck,
Drey Patriarchen *stumm*
Erclärns in einer Summ,

Ein

de ortu & progressu Chemiæ p. 100. Sam. Reyhero c. 3. de numeris chemicis, ubi alia ejusmodi, sicut & apud Morhofium lib. 1. polyhist. p. 105. & Georg. Wolgangum Wedelium τὸν μακαρίτην Exerc. Medicophilolog. decade IX. diss. 7.

* Hujus rei exempla & testimonia idonea optem vir eruditiss. addidisset: uti certum est sigma interdum pro senario usurpari, sicut in Codice Mediceo Manethonis apotelesmaticorum liber sextus βιβλίον Σ, ut prætercam quæ notavit Grotius ad Apocalyps. XIII. ult. & parte 2. Epist. 480. ad Salmas. & 491. 492. & Henricus Noris, Cardinalis in Epochis Syromacedonum p. 302.

n) Illustris Leibnitius ipse in Codice suo δὶς ὀκτὼ se reperisse non diffitetur. Ita & Dominicus Pizimentus legit: ἑκαντάδες εἰσὶ δὶς ὀκτὼ, vertit enim: *centenaria bis octo*, non tantum p. 43. b. sed & p. 46. *centenaria sunt sexdecim, ex perfectorum complemento.* Sunt autem perfecti numeri *senarius* atque *denarius.* Ita etiam Codex meus Græcus MS. atque ita & in Sibyllinis legitur.

Ein Zeuge redt mit höchster Stimm,
Wer gar *nichts* gilt, ist sehr im Sinn,
Funfzig ist mehr denn *Fünf* die Zahl
Und sind doch nur *zween* überall,
Tausend beschliessens End zugleich,
Wers versteht, der ist gantz reich.
Fünf Ding *im Leb'n* solchs offenbaren,
Und *fünf im Todt* dabey auch waren,
Viere sprechen das Urtheil aus,
Das *ein'* allein richt aus den Strauß.

Hæc ita Latine olim adolescens converti; & explicationem margini adscribo:

	V	*Quinque* libros fecit Divino Numine Moses,
	I	Quos *numerus* Josuæ suscipit inde *minor*.
	CTR	*Tres muta* populis Patriarchæ voce loquuntur,
	I	*Unicus* hoc testis vera dedisse probat.
	O	*Nil* agit, hæc qui non attenta mente revolvit,
a) *duæ literæ*	LV	Nec *quinquaginta quinque* subesse videt.
	M	Sunt tamen illa *duo*, a) queis si *millena* subirent,
b) *finalis*.		Divitias sapiens *fine* b) parare potest.
in syllaba prima	V	*Nascenti quinos* comites assistere cernes,
in syllaba ultima	V	*Quinque* etiam comites mox *morientis* erunt.
Syllaba quatuor.		Sunt *quatuor*, quorum nutu sententia fertur:
Una vox, Victriolum.		Judicio prodit res tamen *una* suo.

Nempe Germani sæpe pro Vitriolo legunt scribuntque Victriol, *corrupte, quasi à victoria derivaretur; cum constet,* Vitrum *Latinis etiam colorem cæruleum significare.*

At Ænigma Basilianum à Græco dissentire videtur. Ita est: erunt tamen fortasse, qui conciliationem comminiscentur. Nostrum *Vitriolum*, nostrum *Arsenicum clamant illi, qui se unos philosophos appellandos contendunt. Nempe est in arcanis eorum schedis, ad quæ aliquando, tanquam ad Eleusinia sacra admissus sum, materia quadam, cui utrumque nomen non inepte attribui possit.* Hactenus illustris Leibnitius.

XV. GYNÆCIORUM sive de mulierum tum aliis tum gravidarum, parientium & puerperarum affectibus & morbis, scriptorum veterum recentiumque collectio fertur ex triplici editione, quarum prima

 lucem-

lucem vidit Basileæ 1566. 4. apud Thomam Guarinum: secunda Basileæ per Conradum Waldkirck, 1586. 4. & tertia Argentinæ 1597. fol. apud Lazarum Zetznerum. Primam dedit, Caspar Wolfius Tigurinus, secunda Caspari Bauhino Basileensi Medico, tertia Israeli Spachio Argentinensi debetur.

In prima familiam ducit

1. Casparis Wolfii Harmonia Gynæciorum, sive de morbis muliebribus liber collectus digestusque ex Cleopatra, ex Moschionis Latino veteri interprete, & ex libro Matricis dicto, & Theodori Prisciani libro tertio ad Salvianum, qui Gynæcia inscribitur, p. 1--186.
2. Ex Albucasis, Medici Arabis, clari circa A. C. 1080. libro secundo methodi medendi capita à 72. ad 78. de ratione curandi aliquot affectus mulierum & extrahendi fœtus, secundinas &c. p. 187--214.
3. Erotis Medici, * liberti Juliæ, quem aliqui Trotulam inepte nominant, Muliebrium liber longe quam ante emendatior, p. 215--310.
4. Nicolai Rochei Medici, qui Parisiis A. 1542. scripsit, liber de morbis mulierum curandis, collectus ex veterum Græcorum, Latinorum & Arabum monumentis & ex propria experientia, p. 311--550.
5. Ludovici Bonaciali, Medici Ferrariensis clari circa A. C. 1530. Muliebrium libri duo, nunc longe commodius distincti in sua capita, & à mendis innumeris liberati p. 554--770.
6. Jacobi Sylvii, Medicæ rei apud Parisios interpretis Regii commentarius de mensibus mulierum & hominis generatione sive fœcundiditatis & sterilitatis causis, denuo per Alexandrum Arnaudum diligentissime castigatus, p. 771--868.
7. ΜΟΣΧΙΏΝΟΣ *περὶ γυναικείων παθῶν, Moschionis*, Medici Græci, de morbis muliebribus liber distinctus in Capita CLXIII. Græce ex Cod. MS. Bibliothecæ Augustanæ, cum Conradi Gesneri scholiis & emendationibus, nunc primum editus opera & studio Casparis Wolfii, p. 1--45.

8. *Ἰα-*

* Et stylus & alia, scriptorem hunc veterem Latinum Juliæ Augusti ætate longe inferiorem demonstant, quem Doctorem Salernitanum fuisse notat Tho. Bartholinus diss. 6. de legendis libris p. 167. In prologo primoque ipso capite & 4. 5. 8. 10. 13. laudatur Galenus. Capite 20. Trotula obstetrix sive magistra operis. Cap. 61. nobiles Salernitanæ & Saracenæ mulieres. Etiam cap. 61. aquæ vitæ de meliore destillatæ mentio, & c. 63. laudatur pulvis ordinatus per Magistrum Geraldum. Cap. 2. Medicus quidam in regione Franciæ. Vide Jo. Rhodium ad Soribonium Largum p. 11. & Jo. Baptistæ Margagni Epistolam de Celso & Sereno Sammonico p. 69. seq.

8. ἰάματα ἄλλα ἀνωνύμου τινός, Anonymi medicamenta quædam adversus affectus cutis & capillorum capitis, capita VII. Græce in MS. Codice reperta ad Moschionis calcem, p. 46--50.

In editione secunda Anni 1586. 4. quæ duobus dividitur voluminibus, hæc priore exhibentur:

1. Felicis Plateri, Medici Basileensis, qui annos LXXVIII. natus A. 1614. obiit, de mulierum partibus generationi dicatis icones, una cum explicationibus.
2. *Moschionis περὶ γυναικείων* Græce cum Gesneri scholiis.
3. Casp. Wolfii harmonia Gynæciorum.
4. Erotis, muliebrium sive de passionibus mulierum liber.
5. Nic. Rochei de morbis mulierum.
6. Ludovici Bonaciolæ enneas muliebris ad Lucretiam Borgiam Ferrariæ Ducissam, ex vetusto exemplari à mendis innumeris integritati & ordini restituta, p. 222--303. Sed omissa præfatio, quæ ruborem Ducissæ Julio II. non ignotæ incutere potuit, legiturque in prima editione Ferrariensi sine temporis nota in fol.
7. Jac. Sylvii de mensibus mulierum & hominis generatione.
8. Jacobi Rueff, Chirurgi Tigurini, de conceptu & generatione hominis. & iis, quæ circa hæc potissimum considerantur, libri VI. quos Tiguri 1554. 4. edidit, p. 341--424.

Volumine posteriore:

9. Hieronymi Mercurialis (A. 1606. ætatis LXXVI. defuncti) de morbis muliebribus, circa conceptum, partum, nutritionem partus, & universum statum uteri, libri VI. ex editione Basil. 1582. 8.
10. Jo. Baptistæ Montani Veronensis (defuncti A. 1551.) de affectibus uterinis libellus cum ejusdem decem consiliis muliebribus, pag. 197.
11. Victoris Trincavelli, Medici Veneti & Professoris Patavini A. 1568. denati Consilia Muliebria III. p. 252.
12. Albertini Bottoni, Philosophi ac Medici Patavini, qui A. 1596. senex obiit, de morbis muliebribus liber pag. 269. ex edit. Patavino 1585. 4.
13. Joannis le Bon, Regis Galliarum & Cardinalis Gvisiani Medici, therapia puerperarum, p. 389.
14. Ambrosii Paræi, Regis Galliarum chirurgi primarii, de hominis ge-

neratione liber, p. 404. excerptus ex ejus operibus junctim editis Parif. 1582. fol.

15. Albucasis Arabis de morbis muliebribus capita, p. 489.

16. Francisci Rousseti, Medici Galli, ὑστεροτομοτοκία sive de partu Cæsareo liber, è Gallica editione Parif. 1581. 8. versus Latine à Caspare Bauhino, p. 501.

17. Lithopædii sive embryonis petrefacti in urbe Senonensi, qualem A. 1585. in Epistola ad Bauhinum D. Jo. Alboisius descripsit, icon addenda commentariis Mauritii Cordæi in Hippocratem de morbis mulierum, p. 564--566.

In editione tertia A. 1597. fol. eadem omnia, nisi quod tertiæ partis loco hæc accesserunt:

18. Casparis Bauhini, Medici Basileensis, de partu Cæsareo ad Franciscum Roussetum appendix, p. 480.

19. Mauricii Cordæi, Medici Parif. Commentarius ad Hippocratis librum 1. de morbis mulierum, p. 492. ex edit. Parif. 1585. fol.

20. Martini Akakiæ Catalaunensis de morbis muliebribus libri duo. pag. 745.

21. Ludovici Mercati, Pinciani, Gynæciorum, sive de mulierum, virginum & viduarum, de sterilium & prægnantium, de puerperarum & nutricum passionibus, morbis & symptomatis libri IV. p. 803. editi pridem ab auctore Pinciæ A. 1579. 4. recusi Basil. 1588. 4. Madrit. 1594. fol. & tomo quarto operum Francof. 1608. fol.

MOSCHIONIS nomen inter veteres Medicos Græcos neutiquam ignotum, nam & Plinius ejus meminit XIX. 5. *scripsit & Moschion Græcus unum de raphano volumen.* Tertullianus de anima cap. XV. *ut neque extrinsecus agitari putes principale istud secundum Heraclitum, neque per totum corpus ventilari secundum Moschionem.* Moschionis κοσμητικὸν laudat Galenus de medicamentis secundum locos T. 2. edit. Basil. p. 158. γέγραπται δὲ καὶ ἄλλα πολλὰ παρά τε Ἀσκληπιάδῃ καὶ Ἡρακλείδῃ τῷ Ταραντίνῳ καὶ Ἐλεφαντίδι καὶ Μοσχίωνι διὰ τοῦ κοσμητικοῦ, ἐξ ὧν ἔγραψε καὶ αὐτὸς πάνθ' ὑπ' Ἀσκληπιάδου προγεγραμμένα. meminit iterum Moschionis in libris de medicamentis secundum genera T. 2. p. 339. 340. p. 357. & p. 391. Asclepiadis nonnulla recensuisse notat quarto de differentiis pulsuum T. 3. p. 51. indeque dictum esse διορθωτὴν sive correctorem.

Μοσχίων

Μοσχίων ὁ διορθωτὴς ἐπικληθεὶς, ἐπειδή τινα τῶν ὑπ' Ἀσκληπιάδου λελεγμένων ἐπηνωρθοῦτο, μὴ πάντη πειθόμενος τ' ἀνδρί. Moſchionis emplaſtrum Aëtius IV. 13. p. 755. Theodori Moſchionis librum LVIII. laudat Alexander Trallianus p. 81. qui ex Moſchione iterum quædam affert p. 84. qui Latino veteri interpreti & Torino eſt Muſcienus.

Sed longe junior Moſchio eſt, cujus liber de iis, quæ ad partum pertinent in gratiam obſtetricum Græcarum ex Latino verſus & capitibus XXXII. auctus exſtat in jam memoratis tribus Gynæciorum collectionibus, in quibus omnibus deeſt præfatio Græca, quam in Codice ſuo MSto legit Iſ. Cauſaubonus a) & ex Codice Cæſareo à Lambecio b) vulgatam hoc loco cum veteri Latina verſione à Græcis licet quandoque abhorrente apponam:

Ὁπηνίκα συνεχῶς ἡμῖν ἐν ταῖς γυναιξὶν ἡ μαῖα ἐγεγόνει ἀναγκαῖα, καὶ οὐδεμίαν ἐφευρομένην φιλόπονον οὖσαν, ἢ γράμματα ἑλληνικὰ μεμαθηκυῖαν· εἰ δὲ καὶ μεμαθήκει, πάντα ἐν τῇ τῶν Λατίνων διαλέκτῳ μετέφρασεν ἂν τὰ γυναικεῖα, ὅπως δυνηθῇ γινώσκειν τῷ λόγῳ τῆς ἀναγνώστεως πάντα. Ἐγὼ τοίνυν ΜΟΣΧΙΩΝ, πολλὰ ἤδη ὁρῶ ὡς πανταχόθεν μετενεγκεῖν ἐκ τῆς ἀληθείας τὸν λόγον, μᾶλλον μὲν οὖν κατεσκευασμένα καὶ ἐπιμελέστερον κεκαθαρμένα, καθάπερ ἐν τῷ ὀφθαλμικῷ καὶ χειρουργικῷ τοῦ φιλιατροῦ, ἀλλὰ μὴν καὶ ποιημαλικοῦ ἀνέγνωμεν, ἔδοξεν ἐμοὶ ταῦτα τὰ γυναικεῖα ἐκ τῆς τῶν Λατίνων μετατρέψαι διαλέκτου. ἔξεστι τοίνυν καὶ μέγιστον μέρος πρὸς ὁλόκληρον δύναμιν ἀκολουθήσας μετενέγκοιμι, ὅπως δυνήσαιμι τὴν τῶν γυναικῶν ψυχὴν τούτῳ τῷ λόγῳ ἐξιλαρύναι, ἤρεσεν ἡμῖν, ὅπως τὴν ἀκολουθίαν τῶν ἐπαινουμένων ἐν ἐπιτομῇ ποιήσω, ἵνα πάντα εἴποιμι καὶ οὐ μέγεθος τῆς πραγματείας ποιήσομαι, πρὸς τοὺς ἐπιθυμοῦντας πολλὴν τὴν ἀκολουθίαν σύντομον τῶν λεχθέντων παραδώσω· καὶ πρὸς ταῦτα ἄλλα τριακονταδύο κεφάλαια προσέθεικα, ἵνα ἐξ ἁπάντων ἠθροισμένων ὑπόμνημα ἱκανὸν δυνηθῇ εἶναι. ἐπὶ τούτοις δὲ ἁπλῶς ἠβουλήθην λέξαι, ἵνα τὸ δῆλον λέξω τὸ τῶν ῥημάτων πρὸς χρῆσιν ταῖς γυναιξὶν, ὅπως καὶ ταῖς ἀπείροις μαίαις δηλαδὴ τὰ ἐκτεθέν-

a) Caſaubonus in limine Caſaubonianorum editorum à Venerando noſtro Wolfio, ubi notat ſtilum bararum eſſe ac vix νοητόν. *Plane θαύματα iſte loquitur, non ῥήματα. Non Græcam, non Latinam agnoſco phraſin.*

b) Lambec. VI. p. 135. qui antiquum & præſtantem ſcriptorem redolere ait. Sed rectius Reineſius: *hunc Alexandri Tralliani Moſchione & Alexandro ipſo multo juniorem eſſe, & ſeculis rudioribus mediæ, ſi non infimæ, Græciæ vixiſſe certum eſt.*

θέντα τῷ λόγῳ εὐχερῆ γνώσωνται, εἰς ποῖα καὶ πόσα μέρη διαιρεῖν ἅπαντα περὶ τῶν γυναικῶν παραδοῦναι ἠθέλησα, εἰς δύο μαίας ἐξακολουθήσας, ἢ μὴν ἄπειρος, ἑτέρα δὲ ἥτις ἐκ πασῶν τῶν μαιῶν ἔμπειρος καθίσταται· ταύτην πάλιν διαιροῦμεν εἰς τὰς κατὰ τὴν φύσιν συμβαινούσας αἰτίας, καὶ παρὰ τὴν φύσιν τῶν μαιῶν. εὐκτικὸς γὰρ ὁ λόγος ταῖς γυναιξὶν ἂν εἴη, εἰ τὸ μέρος ἐξ αὐτῆς τῆς μαίας γυμνασθήσεται, καὶ τοῖς ἄλλοις δῆλος, εἴ τις εἴη δυνατὸς τῶν γυναικῶν λόγον διαγνῶναι.

Cum frequentius nobis in muliebribus causis obstetrix fuisset necessaria, nullasque invenimus studiosas, quæ literas Græcas attigissent: & cum Gynæcia in Latinitatem translata, c) *omnes desiderarent: ego vero* Moschion, *qui jam Judæorum* d) *quædam quomodocunque transtulissem (veritate rationis potius nixus, quam instructa oratione, vel diligentius polita usus) sicuti in ophthalmicis, chirurgumenis, Philatio, theorematicis legisti: placuit & quod Gynæcia in Latinum* e) *verteremus sermonem, jamque maximam partem Triacontadis* f) *integro tenore ad verbum transtulerim. Sed cum vidissem grande corpus futurum, & quod muliebres animos cito præ magnitudine lassare posset, placuit Methodicorum* g) *brevitatem sequi, ut omnia dicerem, neque tamen grande corpus efficerem, sed omnia brevissime complecterer, idque simplicibus & muliebribus aliquando verbis, ut mulieres lectionis imperitæ, vel ab aliis sibi lecta facile consequantur.*

In capite 150. nomen auctoris Moschionis iterum occurrit, & citatur Soranus, cujus quatuor libros γυναικείων Suidas commemorat, sicut Dioclis

c) In Græco est: *aut si didicissent etiam, omnia ad affectus mulierum pertinentia Latino idiomate translata haberent, ut lectione omnia possent cognosci.*

d) In Græco nulla Judæorum mentio, sed sensus est: *cum multa videam passim transferri congruenter veritati, instructiora etiam & diligentius polita, sicut in* Philiatri *ophthalmico & chirurgico, sed &* (ποιηματικῷ pro ποιηματικῷ legit Lambecius, vetus interpres θεωρηματικῷ) *theorematico legimus.*

e) Imo è Latino in Græcum.

f) Triacontadis sive triginta librorum mentio hoc loco in Græco desideratur: sed mox Moschio meminit de capitibus à se additis XXXII.

g) Hinc interpretem hunc veterem secta Methodicum & Sorani asseclam collegit G. Hieron. Welschius in suarum curationum historia p. 474.

Dioclis γυναικεῖα συγγράμματα Galenus lib. 2. in VI. epidem. Atque Aretæus, ubi de marasmo differit, testatur se γυναικεῖα scripsisse, ut Hippocratis libros duos περὶ γυναικείων, qui exstant, velut omnibus notissimos dicere omittam. Sed Moschionis verba se ipsum iterum, uti in præfatione fecerat, nominantis audiamus: Καὶ ταῦτα τὰ αἴτια ἃ ἐγὼ Μοσχίων καὶ οἱ λοιποὶ ἀρχηγοὶ τεθελήκασι ποιῆσαι τοῦ δυσχερεστάτου τόκου. Σωρανὸς δὲ ἄλλας προστίθεται αἰτίας. In antiqua versione Latina vocatur *Muscbio*, Simeon Januensis & Matthæus Silvaticus subinde appellant *Musionem*, ut notat Reinesius Epist. 51. ad Daumium pag. 137. *Diversas autem*, inquit, *utramque tamen barbaram, Latinas editiones bujus Moscbionis fuisse, patet ex iis, quæ allegant ex Moscbione Simon & Mattbæus: suboluit boc etiam Gesnero. Quin videtur ex altera manasse Græcum textum, alteram è Græco, & bæc quidem fuse trado lib. V. Var. Lect. cap. 15.* Libri tres posteriores Variarum Lectionum Reinesii, quod dolendum, non viderunt lucem, exceptis pauculis capitibus ad calcem Epistolarum ad Daumium, in quibus illud de Moschione haud legitur. Asclepiadis γυναικεῖα memorat Galenus 1. κατὰ γένη T. 2. edit. Græcæ Basil. p. 325.

Moschionem *de pessariis* scripsisse, Jo. Georgius Schenckius in Bibliotheca Medica annotat. Non puto autem aliud ejus de hoc argumento fuisse scriptum, præter ea quæ de illis tradit libro περὶ γυναικείων capite 131. & (ubi commendatur etiam pessus *Mnaseæ* Medici) c. 135.

Nescio quales sint vel cujusnam Moschionis ὑποθῆκαι, quæ servantur MSS. inter libros If. Vossii in Bibloth. Academiæ Lugduni Batavorum.

De Moschione Comico & Tragico dixi lib. 2. hujus Bibl. c. 9. & 22. Ejus fragmentum prolixius de rudi hominum vita paulatim exculta, quod incipit, πρῶτον δ' ἄνειμι, exstat post Fulvii Ursini Carmina novem fœminar. p. 274. seq. Alia in Jac. Hertelii sententiis Comicorum p. 624. seq.

Moschion alius, cujus librum de ingenti nave Hieronis laudat Athenæus V. p. 206.

Moschionis parasiti mentio apud eundem Athenæum VI. p. 242.

XVI. CHIRURGICOS * paucos scriptores Græcos Veteres, & plures Latinos recentiores uno corpore junctim Latine edendos cura-

 vit

* *Vulnerarii* hi dicti Romanis. Vide, quæ de Archagatho Vulnerario Plinius XXIX. 1.

vit chalcenterus ille Conradus Gesnerus, cujus collectio lucem vidit Tiguri 1555. fol. in ea continentur:

Joannis Tagaultii Ambiani Vimaci, Parisiensis Medici excellentis, de Chirurgica institutione libri quinque, quibus totum ***Guidonis Cauliaci*** Chirurgicum volumen continetur, sed multo copiosius, & pro barbaro obscuroque jam Latinum, elegans & expeditum. Libro primo, qui est de tumoribus præter naturam, præmittitur generalis Chirurgi institutio, p. 1. Liber II. est de plagis seu cruentis vulneribus, p. 49. Tertius de ulceribus, p. 91. Quartus de fracturis, p. 112. & quintus de luxatis ossibus. p. 121.

Jacobi Hollerrii Stempani, Medici Parisiensis præstantissimi, de materia Chirurgica, institutionum Chirurgicarum liber sextus, cui ossium humani corporis delineatio triplex à parte anteriori, à tergo & lateralis præmittitur, p. 126.

Mariani Sancti Barolitani Itali, artium & Medicinæ Doctoris & Chirurgi Gesneri tempore in Italia celeberrimi, Compendium Chirurgiæ, pag. 148.

De capitis læsionibus à Chirurgo curandis dialogus inter Marianum & Franciscum, p. 170. b.

Libellus de calculo renum & vesicæ, ejusque causis, signis & curatione, p. 177. cum præmisso Marcelli Palingenii Stellati carmine A. 1534.

Libellus aureus de lapide vesicæ per incisionem extrahendo, p. 184.

De modo examinandi medicos Chirurgicos, dialogus Jacobi, Andreæ & Mariani, p. 195.

Angeli Bolognini, Professoris in Academia Bononiensi, de cura ulcerum exteriorum libri II. p. 207.

Liber de unguentis, quæ communis Chirurgorum usus in solutæ continuitatis medela recepit, p. 216. b.

Michëlis Angeli Blondi Itali liber de partibus ictu sectis citissime sanandis, & medicamento aquæ nuper invento, ad Antonium Puccium, pag. 225.

De origine morbi Gallici, deque ligni Indici ancipiti proprietate, adversus plurimorum opinionem, p. 234.

Bartolomæi Maggii, Bononiensis Chirurgi peritissimi, de vulnerum sclopetorum & bombardarum curatione tractatus, p. 242.

Alfonsi

* In hoc citatur Amintas pag. 328. b. 329. 332. Apollonius junior p. 333. Apollonius Tyrius p. 333. Diocles p. 324. a. b. Glaucias p. 324. a. b. 325. 326. a. b. 330. b. Hippocrates p. 321. a. b. 322. 329. 331. Mantias p. 321. Menecrates p. 329. Menecritus pag. 336. Molpus p. 324. Perigenes p. 324 326. b. 331. Phalcieas p. 328. b. Sostratus p. 331. b. 333. Ut & hoc addam, thoracis Romani, quem cataphractum dicunt, mentio p. 331. b.

** Hujus Vidi Vidii, qui Francisci I. Regis Galliæ archiater fuit, & A. C. 1567. diem obiit, exstat opus excusum Paris. 1544. fol. Chirurgia e Græco in Latinum conversa, in qua HIPPOCRATES de ulceribus, cum Vidii commentariis, Hippocrates de fracturis, de articulis & de officina medici, cum commentariis GALENI. Galeni de fasciis liber. ORIBASII de laqueis & machinamentis libellus. Eadem recusa tomo ultimo operum Vidi Vidii, junctim excusorum Venetiis 1611. fol. ac deinde sæpius Francofurti 1626. 1645. 1667.

adjectæ ſunt, inſtrumentorum, & aliæ; plurimæ vero faſciarum, laqueorum & machinamentorum in Galeni & Oribaſii libris.

Fuerunt autem pleraque omnia tunc Germaniæ nova, & quæ alibi prius impreſſa fuerant, longe tunc emendatiora.

Indices acceſſerunt duo, alter capitum ab initio, alter alphabeticus in fine voluminis.

XVII. CHEMICI ſcriptores Græci præcipue adhuc inediti in Bibliothecis deliteſcunt, de quibus dicere animus eſt infra capite VIII. ubi accuratius recenſebo illam collectionem MS. ex qua *Heliodorum* Volum. VI. p. 789. & *Syneſium* Volum. VIII. p. 232. in lucem protuli. Quoniam autem ſub antiquis Græcorum ſcriptorum nominibus etiam varia ſcripta Chemica typis edita feruntur, quanquam Latine illa quidem & incerta fide, tamen & horum notitiam brevem præſenti loco adjungere haud ab re fuerit.

De *Hermetis* tabula ſmaragdina aliiſque ſcriptis ſub illius nomine, dixi lib. 1. cap. 10. In præſenti tantum addo *Phyſicam Hermetis*, quæ exſtat T. 1. theatri Chemici p. 408. nihil aliud eſſe, quam *Gerardi Dornei* in tabulam ſmaragdinam commentarium: Et eandem *tabulam ſmaragdinam*, ſive *verba ſecretorum* Hermetis Triſmegiſti, commentariis *Wilhelmi Chriſt. Kriegsmanni* illuſtrata extare etiam in Jo. Jacobi Mangeti Bibliotheca Chymica curioſa Genev. 1702. fol. T. 2. p. 380. & Hermetis tractatum in ſeptem capitula diviſum, *de lapidis Phyſici ſecreto*, qui incipit: *in tam longa ætate non deſtiti experiri*, cum ſcholiis Anonymi p. 400. Hermetis liber *de Compoſitione* ex Arabico verſus prodiit inter Philoſophiæ Chymicæ quatuor vetuſtiſſima ſcripta Francof. 1605. 8. Tres porro Hermetes Chymicos diſtinguit Olaus Borrichius in conſpectu ſcriptorum Chemicorum p. 3. cujus verba adſcribam: *Præter* Tabulam ſmaragdinam *exſtant quidem varia* Hermetis *(poſterioris haud dubie) opuſcula Chemica, ſæpe à Græcis, Latiniſque ad partes vocata, ut ſunt* τοῦ ἑρμοῦ φυσικαὶ βαφαὶ, τοῦ ἑρμοῦ ἀρχικὴ βίβλος, *item*, ὅσα ἀπὸ ἑρμοῦ, καὶ τῶν φιλοσόφων ἦσαν εἰρημένα *per* Olympiodorum *ſcripta; denique* variæ ſententiæ Hermeticæ *in antiquo* Syneſio, *in* Turba Philoſophorum, *in* Margarita pretioſa Petri Boni Lombardi, *in* libro Secretorum Calid, *in* Seniore Zadith, Hortulano, Roſario, Rupeſciſſa, Iſaaco Hollando, Alberto Magno, Arn. Villanovano, Ariſtotele Chemico, Bernh. Treviſano, aliiſque *laudatæ; quæ an ex Germanis* Hermetis ſecundi *ſcriptis hauſta ſint, multis ambiguum eſt.*

Id

Id constat, ab omnibus Hermetici studii amatoribus, immo quod superat, ab omnibus in praxi Chemica ad complementum operis feliciter provectis germanas aestimari. Sed quid de ſeptem capitulis Hermetis, *quae publici juris ſunt, pronunciandum? extra omnem dubitationis aleam ea recentiori cuidam ſcriptori, ſive* Hermeti tertio *attribuenda ſunt, & quidem pio, atque ad DEUM anhelanti Magiſtro, quique post varia experimenta, quibus fruſtra inſudavit, ſolius DEI vivi inſpiratione artem, quod fatetur, perdidicit, quae utique in* ſecundum Hermetem, *ex columnis, tabulisque* Hermetis primi *inſtitutum cadere nequaquam poſſunt. His adjice, quod* ultimus *hic* Hermes *filios praeteritorum Philoſophorum ſaepe alloquatur, & ad* libros antiquorum, *immo vero, alicubi ad* Avicennam *provocet, quodque quatuor elementorum cognitionem profiteatur, quae utique aevo* Hermetis ſecundi *neutiquam conveniunt.*

DEMOCRITUS Abderita de arte magna, cum *Synesii, Pelagii, Stephani* Alexandrini & *Michaëlis Pselli* ſcholiis atque commentariis prodiit ex Dominici Pizimentii Vibonenſis verſione, Patav. 1573. 8. ad Antonium Perronettum, Cardinalem. Hic Pizimentius, qui Romae A. 1570. ſcripſit, narrat Codicem Graecum emiſſe ſe à Corcyreo quodam, qui Venetiis Romam ſe contulerat. Democriti ſcriptum incipit his verbis: *Natura natura gaudet, & natura naturam vincit, & natura naturam retinet.* In Graeco inſcribitur: Δημοκρίτυ φυσικὰ καὶ μυστικά. Apud Latinum interpretem; *Ex rebus naturalibus & myſticis Democriti.* Malim: *ex ſcriptis naturalibus.* Prodiit etiam cum Antonii Mizaldi memorabilium centuriis Colon. 1572. 12.

ARISTOTELES de perfecto magiſterio, lucem vidit in Gvil. Grataroli collectione ſcriptorum Alchemiae p. 188. Baſil. 1561. fol. & Tomo ſecundo edit. Baſil. 1572. 8. atque in theatro Chemico, Urſellis 1602. & Argentorat: 1613. 8. Tomo tertio p. 56–118. & in Bibl. Chymica Mangeti T. 1. p. 638.

Ariſtotelis *Practica Philoſophici lapidis,* inter opuſcula veterum Philoſophorum de Alchemia, Francof. 1550. 4. & in theatri Chemici Tomo quinto. Argentorat. 1622. 8. & in Bibl. Chymica Mangeti p. 659. Non is eſt hic ſcriptor, ut notatum Borrichio, * qui ſe velit haberi Stagiritam Alexandri magni praeceptorem, ſed qui profitetur ingenue, ab Arabibus Philoſophis, imo ab ipſo Avicenna ſe didiciſſe. In additionibus memorantur etiam Arabes Emanuel, Raſis &c.

* Conſpectu ſcriptorum chemicorum §. 16.

Expositio *Epistolæ Alexandri Regis*, in Tomo primo scriptorum artis auriferæ Basil. 1593. 8. Imprimis hoc loco meretur commemorari farrago, quæ inscribitur *Turba Philosophorum* & *allegoriæ Sapientum* in artis auriferæ scriptorum collectione Basil. 1593. & 1610. 8. volumine primo, ubi etiam *Mariæ* Prophetissæ practica: & in theatri Chemici Tomo quinto. Argentorat. 1622. 8. & in Mangeti Bibl. chemica p. 445. 480. duplex Turbæ Philosophorum editio. *Ex Arabum*, inquit Borrichius, *sententiis magnam partem conflata est, aliis quibusdam Latinis, Græcisque adjunctis* Turba Philosophorum, *quæ antiqua dictorum Chemicorum farrago passim citatur ab* Alano, Alberto Magno, Petro Bono Lombardo, *aliisque superiorum seculorum Magistris. Quis autem fuerit ille Arisleus, qui Pythagoricos discipulos ita in unum coegit, nemini hodie compertum. Id satis evidens, dictionem sapere mores Antiquorum Chemicorum, & in Græcis, Arabibusque similia plura occurrere.* Kircherus *in* Turbam *obliquior est, sed immerito: sit plena tautologiis, barbarismis, gryphis, & quandoque ineptiis, dummodo sub his spinis non raro colligantur rosæ. Sæpe intermiscent hi scriptores variis male consarcinatis collectionibus sententiolam unam illustrem vix auro redimendam. Ita* Bernhardus Trevisanus *in hoc Magisterio Roscius, agnoscit se, post inanem infinitorum librorum lectionem, ab uno* Parmenide *in Turba, rectam in viam reductum fuisse.*

Index in Turbam Philosophorum

*ad paginas * Mangeti T. 1. Bibl. Chemicæ.*

* Pag. 445. incipit exemplar primum Turbæ, LXXII. sermonibus sive capitibus. Pag. 467. Allegoriæ sapientum distinctionibus sive capitibus 29. & Pag. 480. alterum Turbæ exemplar sententiis LXXVIII. Et p. 495. ænigma ex visione Arislei Philosophi & allegoriis Sapientum.

Con-

Magi-

* leg. Heraclius Rex Stephano Alexandrino.

INDEX SCRIPTORUM

In Theatri Chemici voluminibus, & duobus Bibliotheca Chemica Mangeti obviorum.

Ano-

	Theatr. Tom.	pag.	Bibl.Chem. Tom.	p.
Anonymi tractatus in verba: Studio namque florenti	IV.	1076.	-	-
- - Roſarium abbreviatum à Balbiano editum VIII. capitibus	III.	725.	II.	133.
- - de magni lapidis compoſitione & operatione	III.	1.	-	-
- - Clangor buccinæ	-	-	II.	147.
- - Correctio fatuorum	-	-	II.	165.
- - Lumen juvenis experti novum	IV.	1053.	-	-
- - Theſaurus Philoſophiæ	-	-	II.	192.
- - Dialogus inter Naturam & filium Philoſophiæ	-	-	II.	326.
- - Dialogus Mercurii Alchymiſtæ & Naturæ	IV.	509.	-	-
- - de alchemia, verſibus	III.	828.	-	-
- - trames facilis & planus ad auream Hermetis arcem	-	-	II.	887.
- - Tractatus Philoſophicus ad rubrum & album	IV.	1132.	-	-
- - liber praxeos Alchemicæ cum Andreæ Libavii additionibus	IV.	324.	II.	700.
- - Opus breve ad rubrum cum Sole per aquas fortes	IV.	1112.	-	-
- - reſponſio ad Hertodtum à Todtenfeld, pro Philaletha	-	-	II.	699.
- - Myſterium occultæ naturæ	-	-	II.	619.
Anonymi, qui Dom. de Eſpagnet creditur, enchiridium Phyſicæ reſtitutæ	-	-	II.	626.
- - ſuper verba, Mercurium frigidum bibit	IV.	1100.	-	-
- - ſuper Arcanum Hermeticæ Philoſophiæ	-	-	II.	649.
Ariſtotelis de perfecto Magiſterio	III.	56.	I.	638.
- - de practica lapidis Philoſophici	-	-	I.	659.
Artephii clavis ſapientiæ	IV.	221.	I.	503.
Avicennæ de Alchemia, octo capita, & de conglutinatione lapidum	-	-	I.	626. 636.
- - ad Regem Haſen de re recta, & declaratio lapidis Philoſophici ad filium Alboali	IV.	972. 986.	-	-
Aureliæ occultæ Philoſophorum partes II. M. Georgio Beato interprete	IV.	525.	II.	198.
Jo. Aurelii Augurellii P. Ariminenſis chryſopoeia &	III.	201.	II.	371.

Andreæ

	Theatr. Tom.	pag.	Bibl. Chem. Tom.	p.
Andreæ Brentii collectanea variarum ſententiarum Philoſoph.	IV.	375.	-	-
Calid filii Jaici, ſecreta artis	-	-	II.	183.
Calid Regis liber trium verborum, ex MSto præcellentiori	-	-	II.	189.
Caravantis Hiſpani practica	III.	190.	-	-
Gaſtonis Clavei apologia chryſopoeiæ contra Tho. Eraſtum	II.	1.	-	-
Gabrielis Clauderi de tinctura univerſali contra Kircherum	-	-	I.	119.
Andreæ Cnöffelii reſponſum ad D. I. B. poſitiones, quod in ſe continet reſerationem tumbæ Semiramidis	-	-	II.	880.
Ludovici de Comitibus, Maceratenſis Medici tractatus de liquore Alcaheſt & de lapide Philoſophorum	-	-	II.	764.
- - de ſale volatili Tartari				
- - Metallorum & Metallicorom Naturæ operum ex orthophyſicis fundamentis elucidatio libris IV. cum appendice de explicatione ſymbolæ Crucis.				
Coſmopolitæ, vide Sendivogii.				
Jo. Dauſtenii Roſarium arcanum Philoſophorum ſecretiſſimum	-	-	II.	309.
Joannis Dee, Londinenſis, Monas hieroglyphica	II.	203.	-	-
Gerhardi Dornei artis chemiſticæ libri III. aliaque ſcripta	I.	216.	-	-
Gaſtonis Dulconis tractatus tres	IV.	322. 440.		
Pauli Eck de Sultzbach qui A. 1489. ſcripſit, clavis Philoſophorum	IV.	1139.	-	-
Efferarii Monachi de lapide Philoſophorum ad Apoſtolicum quendam	III.	136.	-	-
- - Theſaurus Philoſophiæ	III.	146.	-	-
De Elia artiſta nova diſquiſitio	IV.	241.	-	-

Joan-

	Theatr. Tom.	pag.	Bibl. Chem. Tom.	p.
Joannis Iſaaci Hollandi opera mineralia, ſive de lapide Philoſophico	III.	320.	-	-
Kalid, vide Calid.				
Athanaſii Kircheri de lapide Philoſophorum	-	-	I.	45.
Lambsprinck, Nobilis Germani, de lapide Philoſophico	III.	860.	-	-
Davidis Lagnei conſenſus Medicorum Chemicorum	IV.	813.	-	-
Jo. de Laſniovo de Lapide Philoſophorum	IV.	657.	-	-
Wenceslai Lavinii, Moravi, de cœlo terreſtri	IV.	324.	-	-
Auctoris Divi Leſchi genus amo, tractatus XII. & ænigma	IV.	478.		502.
Andreæ Libavii additiones ad Anonymi librum praxeos Alchemicæ	IV.	324.	II.	700.
Raymundi Lullii teſtamentum pars theorica & practica	IV.	1151.	I.	707. 763.
- - Compendium animæ transmutationis artis metallorum ad Rupertum, Anglorum Regem	IV.	121.	I.	780.
Ejusdem Compendii exemplar aliud	-	-	I.	853.
- - Teſtamentum noviſſimum	-	-	I.	790.
- - Elucidatio Teſtamenti ſ. repertorium	III.	820.	I.	823.
- - Lux Mercuriorum	-	-	I.	824.
- - Praxis univerſalis magni operis ex tertia diſt. libri quintarum eſſentiarum	III.	162.	-	-
- - Experimenta	-	-	I.	826.
- - Ars Compendioſa ſive Vademecum	-	-	I.	849.
- - Epiſtola de accurtatione lapidis benedicti	-	-	I.	863.
- - Poteſtas divitiarum, expoſitio teſtamenti Hermetis	-	-	I.	866.
- - Clavicula & apertorium	III.	309.	I.	872.
- - Compendium artis Alchemiæ & Naturalis Philoſophiæ	-	-	I.	875.
- - Tractatus de lapide & oleo Philoſophorum	-	-	I.	879.
- - Codicillus ſeu Vademcum & Cantilena	-	-	I.	880.

Excer-

Ber-

	Theatr. Tom.	Theatr. pag.	Bibl. Chem. Tom.	Bibl. Chem. p.
Bernardi G. Penoti quæſtiones & reſponſiones atque alia	II.	146.	-	-
Philalethæ introitus apertus ad occluſum Regis palatium	-	-	II.	661.
- - de metallorum metamorphoſi	-	-	II.	676.
- - brevis manuductio ad Rubinum cœleſtem	-	-	II.	686.
- - fons Chemicæ Philoſophiæ	-	-	II.	693.
Jo. Franciſci Pici Mirandulani Comitis libri III. aurei de auro tum æſtimando tum conficiendo tum utendo, ad Conjugem	II.	357.	II.	558.
Jo. Pontani Philoſophi Epiſtola de lapide Philoſoph.	III.	826.	-	-
Proceſſus quinque variorum auctorum	III.	848.	-	-
Joſephi Quercetani Armeniaci reſponſio ad Jac. Ariberti Vendonis Epiſt. de ortu & cauſis metall.	II.	170. 180.	-	-
Quadriga aurifera	III.	891.	-	-
Richardi Anglici Correctorium	II.	442.	II.	266.
Georgii Riplei, Philoſophi Angli, Ord. Canonicor. regular. Brittlintonenſis, duodecim portæ axiomatum philoſoph.	II.	123.	II.	275.
Robertus Vallenſis de veritate & antiquitate artis Chemicæ	I.	1.	-	-
Joannis de Rupeſciſſa Ord. Minor. liber Magiſterii de confectione veri lapidis Philoſophorum	III.	191.	II.	80.
- - Liber Lucis	III.	297.	II.	84.
- - Roſarium Philoſophorum ex duplici exemplari	-	-	II.	87. 119
Philippi Jacobi Sachs à Lewenheimb aurum Chymicum	-	-	I.	192.
Sendivogii Poloni, vulgo Coſmopolitæ, novum lumen Chemicum	-	-	II.	463.
- - Dialogus Mercurii, Alchemiſtæ & Naturæ	-	-	II.	475.
- - Tractatus de ſulphure	-	-	II.	479.
- - Apographus Epiſtolarum hactenus ineditarum ſuper Chemia	-	-	II.	493.
Petri de Silento opus	IV.	1113.	-	-
Sympoſii ænigmata quædam	III.	858. 881.	-	-

	Theatr. Tom.	Theatr. pag.	Bibl. Chem. Tom.	Bibl. Chem. p.
Arnoldi de Villanova Epiſtola ad Regem Neapolitanum	-	-	I.	683.
- - Speculum Alchemiæ	IV.	584.	I.	687.
- - Carmen	IV.	614.	I.	698.
- - Quæſtiones eſſentiales & accidentales ad Bonifacium VIII.	IV.	616.	I.	698.
- - Semita Semitæ	-	-	I.	702.
- - Teſtamentum	-	-	I.	704.
- - Practica ex libro breviarii librorum Alchemiæ	III.	129.	-	-
Evaldi Vogelii, Belgæ, de lapidis Phyſici conditionibus ad Gebrum & Lullium rectius intelligendos	III.	565.	-	-
Dionyſii Zacharii, Philoſophi Galli, opuſculum Chemicum	I.	804.	II.	336.
Senioris Zadith tractatus de Chymia, cum Aurelia occulta	-	-	II.	191.
Hieronymus de Zanetinis contra Angelum pro Alchymia	IV.	277.	-	-

XVIII. DE BALNEIS omnia, quæ exſtant apud Græcos, Latinos & Arabas tam Medicos, quam quoscunque cæterarum artium probatos ſcriptores, qui vel integris libris, vel quoquo alio modo hanc materiam tractaverunt, junctim exhibere ſe profitetur, qui hanc collectionem edidit Thomas Junta cum præfatione ad Franciſcum Contarenum, Zachariæ Equitis F. Venetiis apud Juntas, 1554. fol.

Ex Ariſtotelis problematibus. p. 470.
Aëtio. 482.
Alex. Tralliano. 480.
Aretæo. 480.
Avicenna. 321.
Averroë in Avicennam 417. & ex ejus *Colliget*, 434.
Abimeron Abynzohar. 434.
Abhengvefit Arabe. 429.
Alcadinus poëta Siculus de balneis Puteolanis. 203.

XIX. Medicorum antiquorum Græcorum, Latinorum, Arabum, DE FEBRIBUS * commentationes collectæ studio Joannis Fernelii pro-

* Video & laudari collectionem scriptorum de hoc argumento vulgatam Lugd. 1517. 4. sed in eam nunquam incidi.

prodierunt Venetiis 1576. fol. In hoc volumine recuſo ibid. 1594. fol. obvia ſcripta de hoc argumento vel apoſpaſmatia:

Hippocratis, ex commentariis Joannis Marinelli p. 1.
Oribaſii p. 9.
Noni p. 14.
Pauli Æginetæ p. 39.
Alexandri Tralliani p. 45.
Aëtii Amideni p. 58.
Avicennæ p. 67.
Raſis ſive Abubeker Rhazes p. 100.
Conſtantini Africani p. 102.
Abenzoaris liber p. 106.
Averrois p. 109.
Iſaaci p. 118. 130.
Serapionis p. 153.
Haly p. 165.
Jo. Actuarii p. 176.
Celſi p. 179.
Sereni Sammonici p. 184. Plinii p. 184.
Garioponti p. 187.
Bernhardi Gordonii p. 208.
Petri de Apono Quæſtiones p. 218.
Arnoldi Villanovani p. 241.
Philonii p. 254.
Nicolai Florentini de febribus Epitome p. 285.

XX. Claudam hoc caput ſuccincta notitia ſcriptorum, qui in hiſtoria Medicorum illuſtranda ad præſentem usque ætatem elaborarunt, licet juſtum corpus hiſtoriæ Medicæ, & pleniorem accuratioremque hiſtoriam litterariam Medicorum veteris ac recentis ævi adhuc deſideramus. Neque veterum tantum ſcripta nusquam exſtant * *Sorani* utriusque *Hiſtomachi* Epheſii & *Andreæ* Medici: ſed nec lucem viderunt promiſſa de hoc argumento vel etiam affecta opera doctorum virorum recentis ætatis *Joannis Baptiſtæ Capponi*, a) *Ægidii Menagii*, b) *Thomæ Reineſii*,

* De his ſupra p 675. 676.

a) De hujus hiſtoria Medica univerſali promiſſa vide Morhofium lib. 1. polyhiſt. p. 212. edit. primæ.

b) Menagius amœnitat. juris cap. 27. & anti Bailleti c. 20. Henr. Meibomius Epiſtola mox lau-

sti, c) *Jo. Henrici Meibomii,* d) *Georgii Hieronymi Welschii*, neque *Julii Gvastavini* e) Patricii Genuensis vitæ illustrium Medicorum, aut *Joannis Tortellii* f) Aretini, liber de Medicina & Medicis: aut Historia Medicorum & Physicorum *Martini Fogelii* nostri * τῦ μακαρίτυ, in manibus homi-

laudanda: *Superest adhuc & exornat nostri avi gloriam Ægidius Menagius, qui publico dudum promisit Medicorum historiam, eamque brevi edendam jam ante hos sex annos præsenti mihi spem fecit, quamvis necdum prodierit.*

c) Reinesius Epist. 16. ad Jo. Vorstium data A. 1653. Jonsius lib. 2. c. 8. de scriptoribus Hist. Philosoph.

d) Henricus Meibomius in Epistola de Medicorum historia scribenda ad V. C. Georg. Hieron. Welschium, Medicum Augustanum Helmst. 1669. 4. patris sui A. 1655. institutum ita enarrat: *Gessit eo fere modo se parens, quo in Historicis Græcis Latinisque, aliisque scriptoribus vir summus, Gerardus Joannes Vossius. Initio introductionem quandam præmisit, in qua de vasto Medicinæ ambitu & de Medicorum sectis ordinibusque, ex Antiquitate omni pluribus agit. Dein libro* primo *eos, qui ab orbe condito usque ad Urbem conditam:* secundo *qui ab Urbe condita usque ad natum Christum:* tertio *qui à nato CHristo usque ad sæculi decimi quinti medium vixerunt.* Quarto *denique* omnes, *quorum in incerto ætas est, ordine Alphabetico enumerat. Quod si enim libeat illos quoque, qui post annum reparatæ Salutis MCCCCL. fuerunt Medici, colligere & in theatrum producere,* ille pulveris Erythræi siderumque micantium subducat numerum prius, *quam omnes nobis sistat.* Postea refert à patre moriente sibi tum XVI. annos nato opus commendatum, ut maturior annis ederet, testaturque multa se observasse & addidisse, sed præcipue in Medicis Arabibus aquam sibi hærere non diffitetur. Vide & Henr. Meibomii Addenda ad Voglerum pag. 181. Gunther. Christoph. Schelhammerum ad Conringii introductionem ad Medicin. p. 127. Conringiana pag. 26. edit. primæ. G. Hieron. Welschii vitam p. 56. & Morhofii lib. 1. polyhist. 52. 59.

e) Philippus Labbe in Bibl. Bibliothecarum.

f) Giornale de' letterati d' Italia T. XI. p. 312.

* Morhof. lib. 1. polyhist. p. 62. Vinc. Placcius ὁ μακαρίτης lib. de anonymis & Pseudonymis p. 39. edit. primæ.

auctario D. *Guntheri Christophori Schelhammeri*, ibid. 1687. 4. additis Casp. Bartholini de studio Medico, ex edit. Hafn. 1628. Petri Castelli Romani, Nobilis Messanensis optimo Medico, ex edit. Messan. 1637. Jo. Antonii van der Linden manuductione ad Medicinam, ex edit. Lovan. 1639. & *Joannis Rhodii* introductione ad Medicinam paullo accuratiorem & Jo. Rhodii Bibliotheca Medica familiari ac paullo diffusiori, ex MS.

Zacuti Judæi Ulyssiponensis, A. 1642. Amst. denati, Historiarum Medicinalium in principum Medicorum scriptis, libri X. tomo primo ejus operum Lugd. 1649. & 1657. fol. Liber undecimus praxin Historiarum complectitur.

Joannis Neandri, Bremani, Medicinæ natalitia,(*) sectæ earumque placita, tum ejus catacrypses ac restauratores, & ad nostra usque tempora propagatores, cum historiis eorum, vitis ac scriptis. Bremæ 1623. 4.

D. *Christiani Joannis Langii*, Medici Lipsiensis, defuncti A. 1701. 29. April. historia Medica, tomo primo ejus operum præmissa Lips. 1704. fol.

Joannis Conradi Barchusen, Medici Ultrajectini, Historia Medicinæ, in qua, si non omnia, pleraque saltem Medicorum ratiocinia, dogmata, hypotheses, sectæ &c. quæ ab exordio Medicinæ usque ad nostra tempora inclaruerunt, dialogis XIX. pertractantur, Amst. 1710. 8. Idem liber auctior & redactus in formam dissertationum XXVI. de Medicinæ origine & progressu, Trajecti ad Rhen. 1723. 4.

Jo. Philippi Burggrafii de Medicæ artis & Medicorum fatis, Libitina ovans fatis Hygiæ, Francof. 1701. 12.

Danielis Clerici, Medici Genevensis, pars prima Historiæ Medicinæ, Gallica lingua scriptæ, prodiit Genev. 1696. 12. & Anglicæ versionis mentio in Historia operum eruditorum A. 1699. p. 275. editæ Lond. 1700. Deinde tres partes Gallicè viderunt lucem, quarum ultima definit in anno CHRISTI ducentesimo, excusæ Amstelod. 1702. 4. Denique longe auctiores, atque cum sciagraphia brevi continuationis ab anno CHRISTI ducentesimo in præsentem ætatem, Amst. 1723. 4. Bibl. Françoise de Mr. Camusat, T. 2. p. 167.

(*) Contra sinistrum Labbei judicium hic liber defenditur à Theodoro Crusio, Vergnügung müßiger Stunden/ parte IX. p. 71. seq.

Andreæ Ottomari Gœlike, Medici hodie Duisburgensis, historia Medicinæ universalis, periodus prima Hebræorum & secunda Ægyptiorum, Francof. ad Viadrum 1717. 8. periodus tertia & quarta Græcorum ab Æsculapio ad Hippocratem, ibid. 1718. 8. quinta de Hippocratis Medicina, id. 1719. 8. sexta de statu Medicinæ sub Hippocratis posteritate ad fatalem quam appellat artis Medicæ divisionem in diæteticem, pharmacevticen ac chirurgicen, ibid. 1720. 8.

Gotfridi Andreæ Zahnii diss. de origine, progressu & dignitate Medicinæ, Vesaliæ 1708. 12. History of the works of the learned A. 1710. pag. 18.

Theodori Jansonii ab Almeloveen inventa novantiqua, h. e. brevis enarratio ortus & progressus artis Medicæ ac præcipue de inventis vulgo novis, antiqua ætate cognitis, Amst. 1684. 8.

Jo. Bernierii Histoire Chronologique de la Medicine & des Medicins; Historia Chronologica Medicinæ & Medicorum, ubi de origine & progressu artis Medicæ aliisque ad eam pertinentibus differitur, nec non de officiis mutuis ægrotantium Medicorumque, Gallice Paris. 1695. 4. secunda editio emendata & quibusdam locis contractior. Prior inscribebatur Essais de Medecine, Paris. 1689. 4. Acta Erudit. T. 1. supplem. p. 451.

Salomonis Cellarii Origines & Antiquitates Medicæ, Halæ Saxon. 1696. 8. Filius hic fuit celebris viri Christophori Cellarii, in flore ætatis extinctus.

Bernhardi Albini Oratio de incrementis & statu artis Medicæ sæculi XVII. Lugd. Bat. 1711. 4. Journal des Savans 1712. Dec. p. 659.

Jodoci Kelleri de excellentia Medicinæ libri.

Michaëlis Doringii, Uratislaviensis, de Medicina & Medicis, adversus iatromagistas & pseudiatros, libri II. Giessæ 1611. 8.

Leonardi de Capua, Medici Neapolitani, parere, divisato in otto ragionamenti, ne' quali narrando si l' origine e'l progresso della Medicina, chiaramente l' incertezza della medesima si manifesta. Napoli 1689. 4. cui editioni secundæ accesserunt ad octo dissertationes de incerto artis Medicæ, aliæ tres de incerto medicamentorum. Similiter & in tertia, Bononiæ 1714. 8. tribus Vol.

Jo. Henrici Meibomii commentarius ad Magni Aurelii Cassiodori formulam Archiatrorum, Helmst. 1668. 4.

Scriptores Historiæ Naturalis.

Paschalis Galli index eorum qui in Physica & alia scripta Aristotelis commentati sunt, auctus deinde à *Guilelmo du Vall*, occurrit in plerisque Græco-Latinis Aristotelis editionibus.

Jo. Jacobi Scheuchzeri, Medici Tigurini, Bibliotheca scriptorum Historiæ naturalis, Tiguri 1716. 8.

Jacobi le Long, Presbyteri Oratorii Paris. A. 1721. d. 13. August. denati, notitia scriptorum historiæ naturalis Galliæ, quæ Scheuchzeri libro p. 213. subjicitur, exstat etiam locupletior in viri illius præstantissimi Bibliotheca Historiæ Gallicæ, edita Paris. 1719. fol. pag. 24. seq.

Cornelii à Beughem syllabus recens exploratorum in re Medica, Physica & Chemica, excerptus ex Actis Naturæ curiosorum & Alphabetico scriptorum ordine digestus, Amst. 1696. 12.

Bernhardi Valentini, Medici Giessensis, de scriptis à membris Collegii Naturæ curiosorum separatim editis, historia literaria, subjecta legitur ejus armamentario naturæ Systematico, Giessæ 1709. 4.

Dan. Georgius Morhofius in Polyhistore Physico & Medico.

Iac. Fridericus Reimmannus, Superintendens hodie Hildesiensis, introductione in historiam literariam Germanorum, edita Germanice parte 3. c. 1. p. 474. seq. Hall. 1709. 8.

Sigismundi Jacobi Apini dissertatio de incremento Physices per Medicos facto, Altdorf. 1719. fol. Journal des Savans A. 1720. Septembr. pag. 314.

* * * * * * * * *

Jo. Jacobi Mangeti Bibliotheca Medico-practica, Genev. 1695. fol. 4 Volum.

Ejusdem Bibliotheca pharmacevtico-Medica, Genev. 1703. fol. 2 Volum.

De observationum Medico-Physicarum scriptoribus videndus Joannes Schenckius à Gravenberg in præfatione ad Observationes suas Medicas, vulgatas Lugd. 1643. & Francofurti 1665. fol.

The rational Physicians library by *Abdias Cole* and *Nichols Culpeper*, Lond. 1661. fol.

De Medicis antiquis & recentibus.

Philippi Melanchthonis Orationes de Hippocrate, Galeno, Avicenna &c. in ejus tomis declamationum plus ſimplici vice editis.

Conradi Geſneri præfatio ad Galeni opera, Baſil. 1562. fol. ubi de Galeno ejusque ſcriptis & interpretibus, & de artis Medicæ inſtauratoribus.

Othonis Brunsfeldii, Moguntini, Catalogus illuſtrium Medicorum, ſive de primis Medicinæ ſcriptoribus, Argentorati apud Jo. Schottum 1530. 4.

Symphoriani Campegii ſive *Champerii*, Lugdunenſis, de claris ſcriptoribus Medicinæ veteribus & recentioribus, una cum ejus lucubratione de legum conditoribus, atque aliis opuſculis, 8. & cum *Remalci Fuchſii*, Limburgenſis, vitis aliquot illuſtrium Medicorum, Lugd. 1531. 8. & Pariſ. 1541. 8. Idem hic eſt Campegius cujus Epiſtolæ pro Medicorum Græcorum defenſione prodierunt cum Bernardi Unger, Germani, Epiſtolis pro defenſione Medicorum Arabum, ad calcem annotatiuncularum Sebaſtiani Montui, in errata recentium Medicorum per Fuchſium collecta, Lugd. 1533. 8.

Robertus Conſtantinus in nomenclatore inſignium ſcriptorum atque Indice Bibl. & Pandectarum Geſneri, Pariſ. 1555. 8.

Wolfgangi Juſti Chronologia illuſtrium Medicorum, Francof. ad Viadrum 1556. 8.

Marcus Squarcialupus inter ſcriptores de vitis Medicorum laudatur à Reineſio Epiſt. XVI. ad Jo. Vorſtium.

Caſparis Peuceri vitæ illuſtrium Medicorum, Argentorat. 1573.

Stephani de Villa vitæ duodecim Principum Medicinæ & de artis Medicæ originibus, Hiſpanicè. Burgis veteris Caſtellæ 1647. 8.

Jo. Lonai Boſchii Oratio de optimo Medico & Medicinæ auctoribus T. I. Oratt. Ingolſtadienſium.

Henrici Blacuodai, Scoti, de claris Medicis, Pariſ. 1608. 8.

Nicolaus Tinquellus, diligentiſſimus ſcriptor, opere de Nobilitate.

Philibertus Bertinus, Auſſonienſis Burgundus, de claris Medicis ſcripſiſſe dicitur apud Labbeum in Bibliotheca Bibliothecarum.

Petri Caſtellani vitæ illuſtrium Medicorum, qui toto orbe ad ipſius usque tempora floruerunt, Antwerp. 1618. 8. & in tomo decimo theſauri

ſauri Antiquitatum Græcarum Jacobi Gronovii. Catalogum Medicorum Alphabeticum, quorum vitas perſequitur Caſtellanus, habes apud Lindenium & Mercklinum.

Renatus Moreau in libro de miſſione ſanguinis in pleuritide, Pariſ. 1622. 8. edito quamplurimos Medicos Græcos, Latinos, Arabes, Barbaros ordine temporis recenſet.

Gerardus Joannes Voſſius de Medicis antiquis egregia quædam annotavit libro poſtumo de Philoſophia cap. XI. XII. XIII. XIV. Hagæ Com. 1658. 4. atque inter opera Voſſii junctim edita Amſt. 1701. fol. Tomo tertio.

Epitaphia Medicorum in *Dodonis Richea* theatro funebri, Salisburgi 1673. 4. parte 3. p. 307.--344.

Jacobi Ruef, Tigurini, Catalogus Medicorum & Aſtrologorum. Et

Joannis Bartholomai, Sveidnicenſis, elogia Medicorum apud Labbeum memorantur.

Plurimorum Medicorum vitas refert *Paulus Freherus* in theatro virorum eruditorum, parte tertia fol. *Iſaacus Bullart*, additis iconibus nitide in æs inciſis in Academia ſcientiarum vulgata Gallice, Pariſ. 1682. fol. T. 2. p. 65. ſeq.

Icones Medicorum aliquot veterum ac recentium, ex Bibliotheca *Joannis Sambuci*. Antwerp. fol. A. 1574. 1603. 1615.

De Scriptis Medicorum.

Conradi Geſneri pandectarum, ſive Bibliothecæ realis liber XIV. qui eſt de Medicis & naturalis Philoſophiæ ſcriptoribus p. 181. ſeqq. Tiguri 1548. fol.

Paſchalis Galli, Villæfanenſis Pictonis, Bibliotheca Medica, Baſil. 1590. 8.

Iſraëlis Spachii, Argentinenſis, nomenclator ſcriptorum Græcorum, Arabum, Latinorum, veterum & recentium Medicorum, ſecundum locos communes digeſtus, Francofurti 1591. 8. Argentorati 1597. fol.

Biblia iatrica ſive Bibliotheca Medica mactata, continuata, conſummata, qua velut faviſſa, auctorum in ſacra Medicina ſcriptis cluentium, reique Medicæ monumentorum ac divitiarum theſaurus clauditur, auctore *Jo. Georgio Schenckio* à Gravenberg, Philiatro, Hage-

Hagenoënſium Alſatiæ poliatro, Comitisque Hanoënſis Phyſico-Medico. Francof. 1609. 8. Ordine Auctorum Alphabetico, liber minime contemnendus & multorum etiam MSS. pandens notitiam.

Sigismundi Reguli Bibliotheca Medica, Lugduni apud Liberalium 1673. 12. Mentio in Bibliotheca volante Jo. Cinelli parte XIX. p. 101.

Petri à Caſtro Bibliotheca Medici eruditi, Patav. 1654. 12.

Barthol. Moſeri theſaurus Bibliatricus, ſive Bibliotheca Medica gemina, onomaſtica & claſſica. Dilingæ, fol. prodiiſſe dicitur, mihi necdum inſpecta.

De *Joannis Rhodii* Bibliotheca Medica dixi ſupra in hiſtoriæ Medicæ ſcriptoribus.

Jo. Antonidæ van der Linden, Doct. & Profeſſoris Medicinæ Practicæ primi in Academia Lugd. Bat. de ſcriptis Medicis (*) libri duo, quorum primus ſcriptores, alter materiam & argumenta librorum ordine alphabetico recenſet. Amſt. 1637. & auctior ſemper 1651. & 1662. 4. Auctarium ſe ad hoc opus parare teſtatus eſt *Philippus Labbeus* in Bibl. nova MSS. p. 125. ſed quod lucem non vidit.

Georgii Abrahami Mercklini, D. Reip. Norimberg. Domusque Teutonic. ibidem Medici Ord. & Academici Curioſ. Chironis, Lindenius renovatus auctusque, Norimb. 1686. 4. Hunc utiliſſimum & locupletiorem hactenus in iſthoc genere librum ab viro aliquo docto recenſeri, ſuppletumque & emendatum continuari in præſens usque tempus eſſet utique operæ pretium.

Martini Lipenii Bibliotheca realis Medica, ordine materiarum Alphabetico, ut cæteræ ejus Bibliothecæ, Theologica, Juridica & Philoſophica concinnata. Francof. 1679. fol.

Simonis Pauli, Bibliopolæ Argentoratenſis, Catalogus librorum Medicorum, 8.

Cornelii à Beughem, Embricenſis, Bibliographia Medica & Phyſica, ſcriptores ab A. 1650. ad 1680. excuſos, referens. Amſt. 1681. 12.

De

(*) Per errorem p. 237. & 642. edit. A. 1662. 4. à Lindenio Henricus Ernſtius laudatur, tanquam Bibliothecæ Medicæ ſcriptor, quem conſtat edidiſſe Catalogum MSS. Bibliothecæ Mediceæ, quæ eſt Florentiæ.

De Medicis certarum nationum, ætatum, &c.

De Medicis & re Medica HEBRÆORUM *Augustinus Calmet*, Monachus Benedictinus, diss. secunda præmissa commentario in Ecclesiasticum. Paris. 1714. 4. Gallice.

Joannis Leonis, Africani, vitæ Medicorum XXVIII. ARABUM, Latine apud Hottingerum Bibliothecarii quadripartiti pag. 246.--291. Adde ejusdem thesaurum philologicum p. 344. Pauli Colomesii opuscula p. 140. & Isaacum Vossium de Sibyllinis Oraculis p. 281. & Henrici Meibomii Epist. de Medicorum Historia scribenda, qui præterea laudat *Elaigbas Ahmed EbnCasen* de doctis Arabibus, & historiam Medicorum & Philosophorum Arabum, Latine translatam ab *Andrea Alpago*, necdum editam. Vide & Catal. MSS. Arabicorum Jacobi Golii in fol. num. 83. & in octavo num. 15. & 29. D. Theophilum Spizelium τὸν μακαρίτην, specimine Bibliothecæ universalis in *Abiobseibea*. De pluribus etiam Medicis Arabibus consulere juvabit Gregorium Abulpharajum in dynastiarum historia.

De Medicis veteribus GRÆCIS dixi præsenti capite, & de LATINIS Bibl. Latinæ Lib. IV. cap. 12.

Joachimi Viti Wigandi de philiatrorum GERMANORUM itineribus, Friburg. 1678. 12.

De Medicis Germanis sæculi XVI. *Melchior Adamus* in vitis, Heidelberg. 1620. 8. Francof. 1653. 8. & 1705. fol. Syllabum Medicorum quorum vitas refert, habes apud Lindenium, Mercklinumque.

De Medicis sæculi XVII. *Henningi Witte* memoriæ Medicorum, decades duæ, Francof. 1676. 8.

En tibi Medicorum, quarum vitæ à Wittenio referuntur, nomina:

defunctus A.

1664. *Marci Banzeri, D. & Prof. Witeb. nomen in indice secunda decadis exstat, sed in libro ipso memoria vitæ ejus desideratur.*

1629. Caspar Bartholinus, D. & Prof. Hafniensis, p. 48.

1670. Daniel Beckerus, D. & Prof. Regiomontanus, p. 271.

1609. Carolus Clusius, D. & Prof. Lugd. Bat. p. 6.

defunctus

defunctus A.

1619. Hieron. Fabricius ab Aquapendente, D. & Professor Patavinus, pag. 38.
1652. Jacobus Fabricius, D. & Prof. Rostochiensis, p. 144.
1656. Thomas Finckius, D. & Prof. Hafniensis, p. 189.
1659. Henricus Fuiren, D. & Prof. Hafn. p. 193.
1644. Jo. Baptista Helmontius, Philosophus per ignem, p. 125.
1637. David Herlichius, D. & Poliater Stargard. p. 73.
1648. Caspar Hofmannus, D. & Prof. Altdorf. p. 132.
1636. Gregorius Horstius, D. archiater Ulmensis, p. 67.
1653. Lud. Jungermannus, D. & Prof. Altdorf. p. 157.
1660. Georgius Kirstenius, D. & Prof. Stetinensis, p. 209.
1640. Petrus Kirstenius, D. & Prof. Upsaliensis, p. 112.
1662. Christianus Lange, D. & Prof. Lipsiensis, p. 215.
1664. Jo. Antonides van der Linden, D. & Professor Lugd. Bat. pag. 243.
1673. Gvernerus Rolfinckius, D. & Professor Jenensis, p. 264.
1671. Jo. Theodorus Schenckius, D. & Prof. Jenensis, p. 279.
1638. Daniel Sennertus, D. & Prof. Witeb. p. 88.
1613. Ernestus Sohnerus, D. & Prof. Altdorf. p. 18.
1663. Adolphus Vorstius, D. & Prof. Lugd. Bat. p. 222.
1654. Olaus Wormius, D. & Prof. Hafniensis, p. 163.

De Medicis Argentoratensibus, Acta Jubilæi Academiæ Argentoratensis, A. 1638. p. 255. seqq. ad 275.

De Hafniensibus *Tho. Bartholinus* in cista Medica, Hafniæ 1662. 8.

De Helmstadiensibus *Justus Christophorus Bæhmerus*, Guelferbyti 1719. 4.

De Jenensibus *Jo. Caspar Zeumerus*, Jenæ 1711. 8.

De Maximorum Pontificum archiatris, *Prosperi Mandosii*, il teatro de' Medici Ponteficii, Rom. 1696. 4. Galleria di Minerva T. 2. p. 21.

De Medicis Mediolanensibus *Joannes Baptista Sylvaticus*, Mediolan. 1687. 4.

Barthol. Corte notitia Medicorum Mediolanensium & de inventis Italorum in arte Medica, notizie istoriche intorno a gli Medici scrittori Milanesi &c. Mediolani 1718. 4. Acta Erud. A. 1723. p. 254.

De Mediolanensibus Medicis etiam consulendus Jo. Baptista Silvaticus in Collegii Mediolanensium Medicorum origine, antiquitate, necessitate, Mediolan. 1607. 4.

Josephi

Josephi Lanzoni de iatro-physicis Ferrariensibus, qui Medicinam scriptis exornarunt, Bononiæ 1691. 4. Galleria di Minerva T. 2. pag. 244.

De Medicis Parisiensibus *Gabriel Naudæus* libro de antiquitate scholæ Medicæ Parisiensis, Paris. 1628. 8.

De Medicis Sanctis, Regibus, Theologis, Clericis, Monachis, Philologis, Poëtis, &c.

De CHRISTO Medico D. *Elias Veielius* ὁ μακαρίτης diss. de præstantia & dignitate studii Medici ad mentem SS. Patrum, Ulm. 1692. 4. p. 37. seq. D. *Conradus Jobrenius* (*) Francof. ad Viadrum 1703. & D. *Andreas Ottomarus Gœlike* in Historia Medica universali p. 77. seq. *Guilelmus Ader* de ægrotis Evangelicis, (**) Tolosæ 1620. 8. & tomo nono Criticorum sacrorum, Londini primum, deinde in Belgio & Francofurti recusorum; *Georgius Wolfgangus Wedelius* ὁ μακαρίτης in Centuriis exercitationum Philologico-Medicarum, ut Centur. 2. diss. 8. & decad. 2. diss. 2. decad. 4. diss. 6. decad. 5. diss. 10. *Thomas Bartholinus* diss. de morbis Biblicis, Hafniæ 1672. Francof. 1673. 8. & tomo quinto fasciculorum V. C. Thomæ Crenii, Roterd. 1695. 8. ubi etiam liber ejusdem Bartholini de Paralyticis Novi Test. recusus ad editionem A. 1662. 8. *Io. Andreæ Danzii* diss. de curatione CHRISTI Sabbatica, Jen. 1699. 4. *Christianus Iobrenius* supra laudatus de morbis Biblicis Novi Test. Francof. ad Viadrum 1704. 4. Spectat & huc *Hieronymus Iordanus* Brunsvicensis, Medicus & Physicus Gœttingensis libro περὶ τοῦ θείου sive de eo quod Divinum est aut supernaturale in morbis humani corporis, ejusque curatione, Francof. 1651. 4. Argumenta capitum LXXV. in quæ opus divisum est, recenset Lambecius

(*) Unschuldige Nachrichten von alten und neuen Sachen A. 1717. p. 463. seq.

(**) Incerta & dubiæ fidei videntur, quæ de Aderi libro inedito contrarii argumenti de morbis iisdem per naturalia remedia curabilibus narrat personatus Vignolius Marvillius T. 3. Misc. p. 153. Nec ipse enim nec alius est qui vidisse illum se referat.

lib. 2. de Bibl. Vindobonenſi pag. 689. ſq. Exſtat & D. *Chriſtiani Warlizii* liber de morbis Biblicis è prava diæta animique affectu pravo reſultantibus, edita Witeb. 1714. 8.

De *angelis Medicis* Andreas Tiraquellus p. 265. libri de Nobilitate.

Ludovicus Miegius de Medicis extraordinariis Novi fœderis, Rinthelii 1692. 4.

De Apoſtolorum & Apoſtolicorum virorum, Divina facultate in nomine CHRISTI ejiciendi dæmonia atque medendi morbis, *Hugo Grotius* ad Marci XVI. 17. & *Tobias Pfannerus* libro de chariſmatibus ſive donis miraculoſis antiquæ Eccleſiæ, Francof. 1680. 12. capite 2. & 5. de facultate ſuſcitandi mortuos, id. pag. 271. ſeq. venena impune edendi ac bibendi, id. cap. 4. &c. D. *Jo. Andreas Schmidius*, diſſ. de curatione morborum per oleum ſanctum (*) Jenæ 1695. *Philippus Iacobus Hartmannus* de geſtis Chriſtianorum ſub Apoſtolis pag. 224. ſeq. *Antonius Daldinus Alteſerra* libro VII. Aſceticon ſive Originum Aſceticarum cap. 7. p. 380. ſeq. de gratia curationum & exorcizandi data Monachis.

In Græcorum Eccleſia celebres Sancti *ἀνάργυροι Coſmas* & *Damianus*, qui gratis omne morborum genus curarunt. Confer de his Svicerum & Cangium in voce *ἀνάργυροι*, & quæ Volum. IX. hujus Bibl. p. 68. ſeq. Similiter Menologia ac Menæa de Cyro & Joanne, Pantaleone & Hermolao, Sampſone & Diomede, Thallelæo & Tryphone. Vide Anſelmum Bandurium ad Origines CPolitanas, T. 2. Imperii Oriental. p. 624. His denique addas Godfridum de Haga, cognomine Sonderdanck, veluti qui nullam gratiam referri ſibi pateretur, Medicum Alberti & Guilelmi Ducum Bavariæ & Comitum Hollandiæ, de quo Acta Sanctorum T. 1. Junii p. 135.

Medicos Seleucienſes, S. Theclæ ægrotis medenti invidentes perſtringunt Acta S. Theclæ apud Jo. Erneſtum Grabium Tom. 1. ſpicilegii Patrum p. 117.

Io. Molani, Theologi Lovanienſis, Medicorum Eccleſiaſticorum diarium, Lovanii 1595. 8.

Abrahami

(*) Præter interpretes ad Jac. V. 15. & ſcriptores de extrema unctione, quos laudavi in Bibliographia antiquaria, conferri poterunt Seldenus de Synedriis lib. 2. c. 7. § 11. Steph. le Moyne ad Varia Sacra p. 1049. ſeq. Jac. Rhenferd Opp. Philolog. p. 213. ſeq. & Rev. D. Salomo Deylingius parte 3. Obſ. ſacr. p. 376. ſeq.

Abrahami Bzovii, Ord. Præd. nomenclator ſanctorum, profeſſione Medicorum, anniverſariam quorum feſtivitatem univerſalis celebrat Eccleſia, Colon. 1623. 12.

Guilelmi du Vall, Ponteſiani Medici, Hiſtoria monogramma ſive pictura linearis ſanctorum Medicorum & Medicarum, in expeditum redacta breviarium. Adjecta eſt ſeries nova ſive auctarium de ſanctis præſertim Galliæ, qui ægris opitulantur certosque procurant morbos, cum digreſſiuncula de plantis nomenclaturæ ſanctioris, Pariſ. 1643. & 1649. 4.

De Medicis ſanctis *Andreas Tiraquellus* opere de Nobilitate pag. 262. ſeq. *Theophilus Raynaudus* S. J. in heteroclitis ſpiritalibus pag. 399. ſeq. D. *Io. Frid. Mayerus* ὁ μαχαιρίτης ecloga Evangelica XIX. Trinit. *Thomas Bartholinus* de paralyticis Novi Teſt. p. 57.

Chriſtiani Benedicti Carpzovii diſſ. de Medicis ab Eccleſia pro Sanctis habitis, Lipſiæ 1709. 4. Nova literaria Hamburgenſia illius anni p. 442.

Pharmacopolæ ſancti, S. Æmilius, cujus memoria colitur 6. Decembr. & S. Apollonius, cujus Heraclides in paradiſo facit mentionem.

Chirurgi ſancti, S. Athanaſius 3. April. & S. Cyrus 31. Januar.

Medici Epiſcopi, Archiepiſcopi, Cardinales, Pontifices Maximi; vide Tiraquellum lib. de Nobilitate p. 273. Sirmondum ad Ennodium p. 40. Proſperum Mandoſium de Pontificorum Max. archiatris. (Acta Erud. A. 1697. p. 183.)

Io. Georgii Meintelii Theologus Philiater, Germanicè, Noribergæ 1717. 8. Unſchuldige Nachrichten von alten und neuen Sachen A. 1717. pag. 1088.

Valentini Henrici Vogleri programma ad ſacræ Phyſicæ & Medicinæ ſtudioſos. Helmſt. 4.

D. *Chriſtianus Polycarpus Lederlinus* im Leben der Deutſchen Gelehrten, Anno 1719. pag. 222. ſeqq. & 454. ſeqq. colligit exempla Medicorum Theologorum.

Io. Henrici von Seelen, Rectoris Lycei Lubecenſis, diatriba de meritis Medicorum in ſacram Scripturam, Lubec. 1719. 4. Idem vir clariſſimus promiſit etiam diſſertationem de Medicis Theologis, itemque aliam de Medicis parum religioſis, ſicut in Theologia ceſpitantes Medicos perſtrinxit B. D. Abrahamus Calovius præfat. doctrinæ

 publicæ

publicæ de persona CHRISTI θεανθρώπου, & diatribam de Medicis pseudo-Theologis promisit Venerandus D. Georg. Henr. Goetzius meletem. Annæomontan. p. 436.

Caroli Drelincurtii Oratio de Medicorum Pietate. Monspelii 1653. 12.

D. Georgii Henrici Goezii, Præsulis tunc Annæomontani, hodie Lubecensis, disquisitio Lipsiæ 1700. 4. edita, exstat in ejus meletematis Annæbergensibus An. 1707. 8. pag. 433. seq. recusa de Theologis pseudo Medicis, seu num Theologo (ejusve uxori §. VII.) artem Medicam exercere liceat? quod negat contra Martinum Schoockium Exerc. var. XIX. Ultraj. 1663. Amst. 1688. 4. Ac profecto lucri causa id facere, vel plane imperitiam vendere capite luentibus, turpissimum haud dubie est Sacerdoti, quo etiam tota Venerandi viri disputatio collineat: at mussante vel absente Medico, certum & exploratum remedium quis non tam libenter ex sacri hominis manu recipiat, quam ex alius cujuscunque? Vel quis ausit affirmare soli Theologo non esse permissum sanare homines, quod etiam Sabbato facere CHristus ipse ringentibus Pharisæis non dubitavit? Atque in hanc sententiam, quod sub certis conditionibus fas sit etiam Sacerdoti Medicum se gerere ac medicamentis curare ægrotos B. D. Jo. Diecmannus T. 2. scriptor. Germanice junctim editorum p. 189. præter Reformatum Theologum Andream Hyperium de ratione studii Theol. lib. 1. c. 6. p. 57. ejusque expilatorem Laurentium Villavincentium, Eremitam Augustinianum de recte formando studio Theologico Colon. 1578. 8. p. 33. laudat è nostratibus Arnoldum Mengeringium inform. Conscientiæ Evangelic. p. 1066. 1067. Johannem Meelfuhrerum Vindic. Evangel. decad. 10. disp. 2. §. 99. D. Casp. Zieglerum de Diaconis vet. Ecclesiæ p. 266. Jo. Adamum Osiandrum Theologiæ Casualis parte V. p. 557. Appendicem Consil. Theolog. Georgii Dedekenni p. 605. Ernestum Stockmannum hodegetici pestilentialis sacri p. 306. & 307. & B. D. Philippi Jacobi Speneri Theologische Bedencken parte 1. p. 754. seq. Vide & Melissantis, sive Jo. Gottfrid Gregorii gelehrten Historicum p. 128. sq. Porro Parisiis A. 1696. 12. Gallice auctore Medico Regio Agnano prodiit libellus, cui titulus *le Prestre Medicin*, in quo disputatur, nihil esse congruentius, quam ut Sacerdotes & Monachi medicinam faciant: quod & ab Ægyptiis Regibus, qui iidem etiam fuerunt

Sacer-

Sacerdotes, & in multis aliis populis omni tempore factitatum, & Doctori Legis etiam injunctum à CHristo, ut exemplum Samaritani imitetur, *Vade, & tu fac similiter*, Luc. X, 37. Inde in Ecclesia Christiana per multorum sæculorum spacium vix usquam repertum esse Medicum, qui non fuerit Episcopus, aut presbyter aut Monachus: *pendant plusieurs siecles l' Eglise n' a pas eu un Medicin qui ne fust ou Evéque, ou Pretre, ou Religieux. Quantité de Rois ont pris leurs Medicins dans les Cloitres. Les Papes ont en souvent leurs Chapelains pour Medicins, & les Chanoines ont souvent fait profession de la Medicine. Les Medicins de la Faculté de Paris n'eurent dispense & permission de se marier qu'en 1480.* a) *que le Cardinal de Touteville la leur accorda en reformant l' Université.* Hæc qui legerit, minus mirabitur viro eruditiss. Joanni Mabillonio adeo probatam sententiam Jo. Baptistæ Helmontii, ut eam libro suo de studiis Monasticis b) insereret lectoribusque commendaret. Cum enim statuisset, non esse connivendum religiosis, ut morbos aliorum quam fratrum suorum in Monasteriis curent, eamque in rem laudasset duas S. Bernardi Epistolas ad religiosos S. Germerii, c) subjungit:

a) Suite du Menagiana p. 333. *Les Medicins étoient autrefois tous Clercs, & ce ne fut qu'en 1452. que le Cardinal d' Etouteville dans le tems de sa legation en France leur apporta la permission de se marier.* Cæterum, ut Monachi se gerant pro Medicis, valde periculosum esse generi humano, disputat auctor libri Gallice editi Hagæ 1699. 12. *le Medicin de soy méme* p. 265. seq. Uti monialibus consuetudinem Medicorum dissuadet Antonius Dadinus Alteserra p. 335. Asceticon. Utrum teneantur homicidii Clerici vel Monachi, si curationem eorum mors insequatur, vide Nic. Comnenum Papadopoli p. 258. seq. prænotionum Mystagog.

b) Mabillon. de studiis Monasticis part. 9. cap. 2. p. 422. versionis Latinæ auctore Udalrico Standigl. Benedictino. Campodun. 1702 8.

c) S. Bernardi Epist. 67. 68. Addam hoc loco, quæ de Talapoinis Siamensium Monachis legi apud Louberium descriptione regni Siamensis edita Gallice Amst. 1700. 12. T. 2. p. 31. *L' art de la Medecine ne leur est pas défendu: ils s'en mêlent beaucoup. C'est pourquoi bien loin que les Siamois se scandalisent de voir les Missionnaires exercer la medicine, c'est par là principalement qu'ils les souffrent, & qu'ils les aiment. Il faut que les Missionaires guérissent gratuitement les malades, ou par l' art de la medecine, ou par miracle.*

Aliam ab hac, alienamque prorſus opinionem fovet, Johannes Baptiſta vanHelmont, *vir, ſi doctrinam ſpectes, ſingulariter illuminatus; ſi zelum Chriſtianum, religioſe accenſus; ſi reliquum animi typum, rotunde modeſtus. Quippe qui cogitatus ſuos, paganico ſcholarum veterno heroïce repugnantes, Eccleſiæ judicio cenſuræque paſſim humiliter ſubjicit, quantumvis ab altiori profectos illapſu, & multa experientia ſuccollatos. Inter rariora, quæ pingui ſane Minerva de variis rebus concepit incomparabilis iſte Philoſophus, judicia, numerari meretur & hoc; nimirum quod à ſtudio medicinæ non modo non vitietur Eccleſiaſticorum ſtatus aut profeſſio, ſed ornetur potius: vitiari, proſtituique cœpta tum, quando neglectus ejusdem invaluit, contemptus aut oblivio. Ab re fortaſſe non fuerit pulcherrimas hujus Auctoris periodos inſerere, quas eloquenter contexuit in Tractatu* De virtute magna verborum ac rerum. d) Operatio ſanandi, *verba ſunt auctoris,* à primordio fuit in Eccleſia per verba, ritus, exorciſmos, aquam, panem, ſalem, herbas; „Idque nedum „contra diabolum, & effectus magicos, ſed & morbos omnes. Etenim „ſanatio in CHriſto Domino incepit, per Apoſtolos continuavit, & „modo eſt, atque perennis permanet. Sed poſtquam piorum Eleemo„ſynæ in ampliſſima beneficia, dignitatesque ſurrexerunt, leges ſunt in„ventæ, jurisdictiones, cauſas, proceſſus aſſumpſerunt, per modum prin„cipum ſæculi: ſubductiones, immunitates quoque, atque privilegia ſuc„ceſſere: neglectæ ſunt morborum ſanationes, proximorum opitu„lationes, & refrixit charitas. Phariſæi & Levitæ tranſierunt, nec vul„neratum ſemel aſpexerunt; imo non ſolum denegarunt oleum vulne„ribus infundere, ſed per leges cavetur, ne ſe rei medicæ ingerant ſa„cerdotes. Et recte quidem, ſi de medendi methodo Galenica intelli„gatur; non autem de applicatione magnæ virtutis, quæ in verbis, her„bis, ac lapidibus ineſt: ſicque converterent infideles in verbo Domini, „Adeoque ſanatio ægrorum de præcipuis ſcopis eſt in Eccleſia, quæ ho„die ita eſt neglecta, in converſione infidelium, ut rariſſima ſint mira„cula ejusmodi, putantque ſola concione hæreticos & infideles conver„tere. Defectus eſt Cleri, incuria eſt, negligentia, & ignorantia, non „autem debilitas CHriſti aut impotentia Eccleſiæ. Dolui ſæpe mecum, „quod in veteri, ac in figurali Religione, ut leproſi mundarentur, ad ſa„cerdotes mitterentur, (noſtri ipſos dedignantur & effugiunt) & tan„tundem non fiat in Eccleſia CHriſti. Certe! ſpreta ſunt media, qui„bus DEUS, tam in Eccleſia, quam in natura ſua reliquit pietatis ſtigmata, „ita ut quoties per ſuam debilitatem non cognoſcerent aliquem cau-

ſarum

d) Helmontii Opera p. 761. ſeq.

ſarum nexum, confeſtim ad Rempublicam Diaboli relegaverint, ſine" omni ſcrutinio."

Ego vero (ſub meliori judicio Eccleſiæ) autumo, ubi honor DEI," proximi ſanitas, charitas agentis, media non impia concurrunt, rem" non leviter proſcribendam. Multa enim hodie adhuc ſpectantur in Ec-" cleſia CHriſti, DEUM noſtri non oblitum: nam *per formulas conſuetas*" naturalem *adventum locuſtarum, aliorumque inſectorum avertunt*, vel in" unum locum ligant, quoties nimirum Decimarum metus de remedio" cogitandum ſuadet. Idem de fulmine & grandine contingeret. Sed in" oblivionem abierunt formulæ. Sic etiam morborum omnium curatio fuit" in Eccleſia, ſed abiit in oblivionem, quaſi in deſpectum." *Hæc Helmontius.*

Imperatores, Reges & Principes Medicos, referunt Andreas Tiraquellus lib. de Nobilitate p. 266. ſeq. Matthias Berneggerus Oratione V. pag. 150. ſeq. D. Jo. Frid. Mayerus *ὁ μακαρίτης* in homilia, Germanice in 4. Hamburgi edita, cui titulus: JESUS, der helffende König.

Introductionem in hiſtoriam literariam ſcriptorum, qui *Medicinam forenſem* commentariis ſuis illuſtrarunt, edidit *Andreas Ottomarus Gælike*, Medicus Duisburgenſis, Francof. ad Viadrum 1723. 4.

De Medicis virorum principum amicis Caſaubonus ad Svetonii Cæſarem cap. 4. qua occaſione juvat annotare quod Jacobus Antonius Mareſcottus, Medicus, profeſſus eſt, tria ſe ſacræ arti Medicæ debere, quibus caruiſſet ſi propoſitum à parentibus aliud vitæ genus ſuſcepiſſet; ſanitatem athleticam ætatis anno LXXXII. centum aureorum millia, atque intimam innumerorum illuſtrium amicitiam, ut narrat Carolus Patinus in Gymnaſio Patavino p. 84.

Caroli Drelincurtii Apologia Medica, non exulaſſe Medicos Romanos 600. annos, nec poſtea ſervos tantum feciſſe Medicinam. Lugd. Bat. 1672. & in opuſculis 1680. 12. *Jac. Sponius* recherche d'antiquité diſſ. 27. Lugd. 1683. 4.

De *Medicis Philoſophis* Andreas Tiraquellus lib. de Nobilitate, p. 295. ſeq.

De *Medicis Philologis*, diatriba Epiſtolica *Georgii Franckii de Franckenau*, Medici Witebergenſis ac poſtea Hafnienſis, ad D. Godfridum Thomaſium, Witeb. 1691. 4.

Danielis Guilelmi Molleri indiculus Medicorum Philologorum ex Germania oriundorum, Altdorf. 1691. 4.

Iacobi Burckardi, Medicus humanitatis ſtudiorum vindex, addita *Ioannis Caſelii* Epiſtola A. 1610. data ad Henningnm Arniſæum de doctis Medicis ſæculi XVI. Gvelpherbyti 1716. 8. Acta Erud. Tom. 6. ſupplem. p. 480.

Christo-

Christophorus Arnoldus præfatione Epistolica ad Prosperi Parisii numismata differit de Medicis qui studium veterum numismatum illustrarunt, Norimb. 1683. fol.

De *Medicis Poëtis* Thomæ Bartholini dissertatio prodiit Hafniæ 1669. 8. adde Andream Tiraquellum libro de Nobilitate, p. 274.

De *fœminis Medicinæ peritia insignibus* idem Tiraquellus, p. 405. seq. Vide & Joannem Rhodium notis ad Scribonium Largum p. 193. seq.

De *servis Medicis* idem Tiraquellus, p. 426. & 463.

De Botanicis.

Conradi Gesneri Catalogus scriptorum de re herbaria, editus cum Hieron. Trago de stirpibus Argent. 1552. Ejusdem Gesneri syllabus auctorum de simplicibus & de hortis Germaniæ. ibid. 1561.

Io. Antonii Bumaldi Bibliotheca Botanica. Bononiæ 1657. forma minore.

Olai Bromelii Catalogus librorum Botanicorum, Chloridi Gothicæ sive Catalogo stirpium circa Gothoburgum nascentium subjectus. Gothoburgi 1694. 8.

Botanicorum historiam luculentam una cum ipsorum iconibus undique singulari studio conquisitis parabat Medicus ac Botanicus celeberrimus, *D. Augustus Quirinus Rivinus,* quem dum hæc scribo diem audio obiisse supremum Lipsiæ in patria mea Anno superiore 1723. die 30. Decembr. ætatis LXXII.

Historiam Botanices atque notitiam celebrium Botanicorum tradidit *Iosephus Pitton Tournefort* in limine institutionum rei herbariæ, quod egregium opus lucem vidit Paris. 1700. 4. Ab eo præterita supplet *Antonius Iussieu* in dissertatione edita Gallice de progressu Botanices Paris. 1717. 4. & in elogiis Botanicorum à Turnefortio omissorum, quæ leguntur in Jussiei appendice triplici ad illius institutiones rei herbariæ, ibid. 1919. 4.

De Anatomicis.

Thomæ Bartholini Bibliothecam Anatomicam incendio Hagestedano An. 1669. periisse dolendum est.

Andreæ Laurentii Historia Anatomica prodiit Francof. 1615. 8.

Andreæ Ottomari Gœlike, Medici hodie Duisburgensis historia Anatomiæ nova æque atque antiqua, conspectum scriptorum ad nostra usque tempora exhibens. Halæ Magdeburg. 1713. 8.

D. Lau-

D. Laurentii Heisteri, Medici Altdorfini nuper, hodie Helmstadiensis, Oratio de incrementis Anatomiæ hoc sæculo XVIII. cum subjuncto programmate de inventis Anatomicis hujus sæculi Helmstad. 1720. 8.

Io. Henrici Schultze, Medici Altdorfini, historiæ Anatomicæ specimen. Altdorf. 1721. 4.

Iacobi Duglas Bibliographiæ Anatomicæ specimen, sive notitia insignis scriptorum, qui ab Hippocrate ad Harveum rem Anatomicam scriptis illustrarunt. Lond. 1715. 7. Bibl. Angloise T. 1. p. 307. Journal des Savans A. 1715. Sept. p. 342.

Danielis Clerici & *Io. Iacobi Mangeti* Bibliotheca Anatomica sive recens in Anatomia inventorum thesaurus. Genev. 1685. 1699. 2. Volum. Vide Acta Erud. A. 1685. p. 296. Theatrum Anatomicum. Genev. 1718. fol. 2. Volum.

De Chirurgis.

Conradi Gesneri de Medicinæ Chirurgicæ præstantia & antiquitate enumeratio alphabetica virorum illustrium, qui rem Chirurgicam vel scriptis vel artis usu excoluerunt, exstat in collectione scriptorum de Chirurgia, Tiguri 1555. fol. 393–408.

Andreæ Ottomari Gœlike historia chirurgiæ antiqua sive conspectus plerorumque, si non omnium scriptorum veterum, qui chirurgicem usque ad sæculi XVII. initia scriptis suis exornarunt. Halæ Magdeburg. 1713. 8.

Ejusdem historia Chirurgiæ recentior, scriptores sæculo XVII. & sub initium sæculi XVIII. claros persequens. ibid. 1713. 8.

Ioannis Iacobi Mangeti Bibliotheca Chirurgica, sive rerum ad artem Machaonicam spectantium thesaurus, Genev. 1721. fol. quatuor Volum. Journal des Savans 1721. Jul. p. 105.

Index funereus Chirurgorum Parisiensium ab An. 1315. ad 1714. auctore M. J. D. V. Trevoltii 1714. 12. Journal des Savans 1715. p. 200.

De Medicis oculariis, Joannes Rhodius in notis ad Scribonium Largum p. 76. seq:

De unguentariis. id. p. 124.

De Chymicis.

Petri Borelli Bibliotheca Chemica quater mille circiter ſcriptores, ſed parum diſtincte atque explicate, referens ordine licet Alphabetico, Pariſ. 1654. 12. Heidelberg. 1656. 12. & *Nathanis Albinai.* Genev. 1654. 1673. 8.

Olai Borrichii conſpectus ſcriptorum Chemicorum illuſtriorum, libellus poſtumus, cui præfixa hiſtoria Vitæ ab ipſo conſcripta. Havniæ 1697. 4. & in *Io. Iacobi Mangeti* Bibliotheca Chymica ſive collectione ſcriptorum præſtantiſſimorum Chemicorum. Francof. 1702. fol. Vide Acta Erud. illius anni p. 233.

Ejusdem *Borrichii* de ortu ac progreſſu Chemiæ diſſertatio. Hafniæ 1668. 4. atque in eadem Mangeti Bibliotheca.

Hermanni Conringii de Hermetica Medicina libri duo, quorum primus agit de Medicina pariterque omni ſapientia veterum Ægyptiorum: altero non tantum Paracelſi, ſed etiam Chemicorum, Paracelſi laudatorum, aliorumque, potiſſimum quidem Medicina omnis, ſimul vero & reliqua univerſa doctrina examinatur. Helmſt. 1648. 4. & editio ſecunda longe emendatior & auctior una cum apologetico adverſus Borrichium. 1669. 4.

Hermetis, Ægyptiorum & Chemicorum ſapientia ab Herm. Conringii animadverſionibus vindicata per *Olaum Borrichium.* Hafniæ 1674. 4.

William Cooper, Catalogve of Chymical books which have been written originally or translated into Engliſch, in three parts. Lond. 1672. 1675. 8. the third part containing an index of ſuch things, publiſhed in the Philoſophical Transactions of the Royal Society as pertain to Chymiſtry, or the Study by Art in the animal, vegetal or mineral kingdoms.

De *Iohannis Philippi Manlii* indice MSto Chymicorum, vide Nova litteraria Weſtphaliæ A. 1718. p. 146.

Frid. Rothſcholtzii Sileſii Bibliotheca Chemica A. 1719. prodromus Catalogi Bibl. Chemicæ curioſæ &c.

CAPUT

CAPUT VIII.

De MEDICIS Græcis ineditis.

Corpus Chemicorum Græcorum MSS. in Variis Bibliothecis. 1. Thomæ Relnesii de Codice Gothano judicium. 2. Codicis mei, qui Regii Parisiensis, sed parum emendatum parumque integrum apographum est, recensio cum variis observationibus. 3. Index Chemicorum Græcorum Alphabeticus. 4. Corpus Chirurgorum Græcorum MSS. 5. Scriptores inediti de urinis. 6. De Ælii Promoti & aliorum scriptis Medicis Græcis varii argumenti necdum excusis. 7.

I.

DOlendnm eſt, Corpus Chemicorum Græcorum quod cum verſione Latina in lucem dare voluit Leo Allatius, a) necdum lucem vidiſſe: neque enim antiquitatis tantum ſed & doctrinæ & operationum quarundam cauſa operæ pretium eſſet edi illud recenſitum & explicatum à viro aliquo docto artis Medicæ Chemicæque pariter & Græcæ linguæ bene perito, comparatis inter ſe MSS. quæ in Bibliothecis pluribus Italiæ, Germaniæ, Galliæ complura adhuc ſuperſunt. Aſſervatur etiam Latina verſio, ſed quæ indiget accurata recenſione, atque recenſio Græci contextus diligenti imprimis & accurata notatione atque interpretatione ſignorum & characterum Chemicorum, quæ ſingulari capitulo (infra num. 31.) explicantur quidem, ſed in apographis recentibus paſſim perperam expreſſa ſunt, adeoque toti ſermoni caliginem vix ſuperabilem etiam intelligentibus & ſagacibus lectoribus obducunt, ſicut etiam in præſtantiſſimi Cangii appendice gloſſarii Græci p. 8. ſeq. notas Chemicas hinc inde valde inemendate excuſas eſſe, monet Celeberrimus Montfauconus Palæographiæ Græcæ pag. 375. ubi diſſerit de Codice Chemicorum Græcorum qui exſtat *Mediolani*, in Bibl. *Ambroſiana*. Codicum aliorum in Bibl. *Vaticana*, *Regia* Pariſ. *Eſcurialenſi*, *Veneta* S. Marci, Monachienſi *Bavarica*, & *Colonienſi*, meminit Olaus Borrichius in Ægyptiorum & Chemicorum ſapientia p. 79. & libri de

(*) Borrich. de ortu & progreſſu Chemiæ p. 97. Labbeus p. 129. Bibl. nov. MSS.

de ortu ac progressu Chemiæ pag. 97. Ex Regio Parif. plura produxit Salmasius exercitationibus ad Plinium. Meminit & Delrio disquisitt. Mag. p. 71. Labbeus Bibl. nov. MSS. pag. 129. Casaubonus Exercit. in Baron. cap. 10. pag. 70. De *Cæsareis* Græcis & Anonymi Latina versione MS. in Biblioth. Vindobonensi, Lambecius libro VI. pag. 168. usque ad 193. Codicis *Guelpherbytani* mentionem facit Jacobus Tollius Epist. itinerar. I. p. 8. testatus se quædam ex illo descripsisse atque cum Cæsareo contulisse. De Codice chartaceo *Uratislaviensi* in Bibl. *Rhedigeriana*, quem idem qui Cæsareos Cornelius Nauplienfis Andreæ F. circa A. C. 1565. descripsit, consulere juvabit Novam librorum rariorum collectionem fasciculo IV. Halæ Saxon. 1715. 8. p. 767. De *Segvierianis* Catalogus vetus MSS. Bibl. Segvierianæ editus Parif. 1686. 12. p. 107. In Bibl. *Altenburgensi*, quæ *Gotham* translata est, non modo apographum exstat Latinæ versionis anonymi descriptæ ex Codice Cæsareo, sed etiam manu Reinesii passim castigatum Codicis Parisiensis Græcum, ut Venerandus D. Ernestus Salomo Cyprianus in Catalogo Codicum MSS. Biblioth. Gothanæ p. 71. & 87. annotavit, ubi etiam edidit eruditam ejusdem Reinesii censuram quam vernacula ille lingua consignavit, ego Latine versam, additis observationibus quibusdam hoc loco subjungam:

V. C. THOMÆ REINESII Judicium,

De Collectione MSS. Chemicorum Græcorum, quæ exstat in Biblioth. Gothana.

1. In hoc MS. Codice Græco, quem Sereniss. Dux Saxoniæ Wilhelmus b. m. Friderici Wilhelmi, administratoris Elector. Saxoniæ filius, qui A. 1632. obiit, è Codice Biblioth. Augustanæ a) A. 1623. curavit describi, varia obvia sunt scripta, quæ partim certis & haud dubiis auctoribus, partim aliis quorum minime sunt tribuuntur, partim ex similibus sed haud nominatis scriptoribus excerpta & in hoc volumen collecta sunt, omniaque tractant de divina quam vocant arte, de lapide Philoso-

a) Hunc Codicem Regii Parisiensis esse apographum, Reinesius infra suspicatur. De Gothano autem consuli etiam potest D. Georg Wolfgang Wedelius introductione in Alchymiam & Dan. Georgius Morhofius lib. 1. Polyhist. c. 11. pag. 102. seq. Altenburgo Gotham translatum testatur Wilh. Ernestus Tenzelius Bibl. curiosæ A. 1704. pag. 443.

losophorum sive Magisterio magno, quomodo nempe metalla imperfectiora ad perfectionem perduci atque in aurum vel argentum transmutari queant: nec non de vasis fornacibusque variis & diversis operationibus quibus etiamnum hodie, qui in re Chymica laborant, solent uti, sed & brevis de ponderibus & mensuris tractatio. Brevis etiam notitia, quomodo (in Ægypto, haud dubie) ex hordeo polenta fiat & cerevisia coquatur. Nec non de gradationibus ignis, coloribusque & aliis ad hoc opus spectantibus usitatisque operationibus. Et quoniam hæc ars nullo non tempore verbis allegoricis per parabolas & ænigmata tradi consuevit, unde Zosimus λοξὰς γραφὰς & Stephanus praxi tertia f. 10. b. ἀλληγορικὰς appellat, nec non per certos characteres & signa describi ac denotari, adjunctum quoque est Lexicon in quo docetur quid per verba longo alio sensu apud Græcos auctores solita usurpari significetur, & characteres signaque in hoc volumine obvia explicantur, sicut etiamnum hodie lexica ejusmodi & arcanam per notas scriptionem Chemici usurpare consueverunt. Præter hæc omnia à fol. 139. ad 142. exstat descriptio aurifodinarum in Ægypto & Æthiopia, & quomodo in iisdem mancipia ad operas à præfectis angariarum compellantur, & qua ratione metallum illud omnino tractetur: quæ autem, quod probe notandum, suppresso auctoris nomine petita sunt ex veteri historico, qui vixit ante hos mille & octingentos annos, *Agatharchide* Cnidio lib. V. de mari rubro cap. IX. X. & XI. apud Photium Cod. CCL.

2. Est porro hicce Codex expressus ex illo, quem ajunt alicubi exstare in Italia & cujus meminere Robertus Vallensis libro de veritate & antiquitate artis Chemicæ, & Gesnerus in Bibliotheca: vel ex illo qui asservatur in Bibl. Regis Christianissimi, laudaturque ab Isaaco Casaubono ad Baronii annal. Exercit. I. c. 10. & à Salmasio in Exercitationibus Plinianis. Quæ enim hic ex illis profert, in MSto fide collationis meæ ad verbum leguntur omnia: Dicitur & Joannes Dee, Medicus Londinensis in Anglia, qui Monada hieroglyphicam scripsit atque Regi Romanorum Maximiliano A. 1564. dedicavit, Physica Democriti cum scholiis Synesii, Pelagii & Stephani MSS. habuisse. Eadem etiam à Dominico Pizimentio versa Latine & A. 1574. Coloniæ cum Mizaldi memorabilibus prælo data sunt. Ac quanquam hæc scripta, si non omnia, certe plura, * translata in Latinam linguam & in theatro chymico, in turba Philosophorum, in tomis aurei velleris, atque aliis ejuscemodi

* Paucissima certe, ac fere nulla, ut collectiones illas conferenti patebit.

modi operibus publicata ſunt, ſiquidem & Democriti Phyſica ac Magica ab Hermolao Barbaro ad Dioſcoridem: Pſelli Epiſtola ad Xiphilinum Patriarcham à Jo. Daniele Mylio b) in Baſilica Philoſophica: Zoſimi opuſcula, Stephani praxis & alia ab aliis citantur: attamen quantum ſciam Græce nec dum typis exſcripta fuerunt, quod ſane mererentur, quoniam multa non contemnenda ex antiquitate in illis continentur, atque ex illis origines & initia artis ex tam longinquo tempore poſſunt intelligi. Cæteroqui quoniam perobſcura ſunt & fragmentis conſtant meris, fortaſſe ad alchemiam ipſam provehendam parum poterunt conducere, quæ recenti ætate præceptis, & exemplis pulcherrime illuſtrata eſt à Zwingero, Libavio, Sala, Crollio, Bignino & ejus interpretibus Hartmanno, Fabro, Brendelio, Billichio, Sennerto, Mylio aliisque, ut multiplices proceſſus particulares artis transmutatoriæ ſilentio involvam. Univerſe de ſcriptis hiſce noſſe juvat, omnia illa à monachis quibusdam aliisque doctis Alexandriæ primum, deinde CPoli interjecto tempore compoſita, in unum collecta corpus, atque inde in Italiam, Regiamque Bibliothecam Gallicam perlata, ibique aſſervata eſſe. Perquam eſt credibile, eo perveniſſe illa per exules CPolitanos, quandoquidem ab A. 1400. ac deinceps usque ad urbem in Mahomedis poteſtatem redactam multi in Italia & Gallia excepti fuere, ut Beſſarion, Emanuel Chryſoloras, Laſcaris, Argyropulus, Gaza, Apoſtolius, Chalcocondylas, Nicolaus Trachaniotes, M. Cananus, Andronicus Calliſtus, Georgius Trapezuntius aliique: ſicut & alios Codices ut Corinthi, (hoc enim verum ejus nomen eſt non Cointi vel Quinti) Smyrnæi paralipomena Iliados & Odyſſeæ Homericæ, Coluthi poëma, Orphei Crotoniatæ Argonautica & alia rariora ex Græcia ſecum attulerunt.

3. Ut autem de ſcriptoribus, quorum in hoc Codice MS. exſtant nomina, ſingillatim nonnulla notem, pars eorum Ethnici, pars Chriſtiani c) Athenis primum vixere circa A. C. 400. deinde Alexandriæ Ægypti,

b) Etiam edita Latine à Dominici Pizimento, una cum Democrito, Stephano, Pelagio. Patav. 1573. 8.

c) Quoniam collector haud dubie Heraclii Imp. temporibus junior & Chriſtianus fuit, ac pro lubitu ex variis ſcriptis, quæ voluit, non excerpſit modo & digeſſit, ſed etiam interpolavit, hinc ex Chriſtianiſmi aut temporum veſtigiis, quæ paſſim in hac collectione apparent, vel etiam ex citatione ſcriptorum, non licet firmiter concludere vel de ætate vel de religione illorum, quorum nomina apoſpaſmatiis præfixa ſunt. Et quoniam apud Herodotum, Clementem Alex. & alios vetuſtiores ſcriptores, ubi de Ægy-

Ægypti, nutrice illa Philoſophorum præ ipſis Athenis, ut Camerarius in vita Synefii demonſtrat. Nam & ante illud tempus ibi & in Perſia cum Imperator eſſet Diocletianus ars auri conficiendi à Judæis Chriſtianis atque Ethnicis frequentata fuit, ut Svidas in voce Χημεία teſtatur: & conſtat *Heliodorum* ſub cujus nomine opuſculum f. 42. legitur, ortum Alexandria & à parentibus ſuis Hermia Ædeſiaque una cum Ammonio fratre inſtituendum datum eſſe Proclo * clariſſimo illius temporis Philoſopho. Fieri etiam poteſt, ut hic arti illi addictus peritusque, & Theodoſio Magno aliquid ſcriptorum ſuorum dedicaverit: eſt enim probabile Imperatorem hunce artis ſingulari captum amore ac voluptate, & in aula ipſius hanc à pluribus exercitam fuiſſe, quoniam *Eugenius* quoque (ſive Fl. Eugenius Præf. Urbis, ſive alter, qui apud eum propter artem & eloquentiam, tanta enim eruditione præſtabat, ut aperta ſchola oratoriam profiteretur, inquit Zoſimus libro IV. magna auctoritate & gratia valebat: poſtea autem quoniam poſt Valentinianum interfectum ſtolide ſperaret ope Arbogaſtis Franci Occidentale obtinere Imperium, ab Imperatore in prælio victus captus & capite truncatus eſt, ut apud Zoſimum lib. IV. & Paulum Diaconum lib. II. legas,) eidem arti deditus fuit, ſicut etiam proceſſus ipſi tributus f. 190. a. refertur. At enim illum *Heliodorum* horum eſſe carminum auctorem credere haud fas eſt. Si enim illa conferantur cum S. Gregorii Nazianzeni carminibus, qui iisdem temporibus vixit, differentia nimis evidenti, poëma miſerum ſolœcimis ſcatens & vitiis proſodicis, ac vix lectu dignum apparebit, ex quo ipſo & tempus, quo ſcriptum eſt, colligitur. Græculi enim infimæ ætatis in ſumma barbarie carminum hujuſcemodi genere delectabantur, unde & Pſellus Legum ſynopſin ad Michaëlem Ducam circa A. C. 1100. & Tzetzes ac Conſtantinus Manaſſes ſuas hiſtorias circa An. 1200. & Nicephorus Calliſtus ſynopſin totius ſcripturæ circa A. 1300. verſibus politicis partim, partim jambicis deſcripſere, quorum excerpta æmulatus ſcriptor hic fuit. Nomina enim *Archelai, Hierothei, Theophraſti* commentitia ſunt omnia: carmina vero inepta unius omnia auctoris, neque aliud quicquam quam *Stephanus* verſibus expreſſus, ut taceam mira decom-

Ægyptiorum doctrina agunt, etiam apud Plinium altum eſt de Chemica arte ſilentium, ideoque non dubito cum Conringio & Reineſio potius, quam cum eruditiſſ. Borrichio facere, & quæcunque ſub antiquiſſimis nominibus in hac collectione jactantur, ſaltim Diocletiani & Theodoſiorum temporibus juniora exiſtimare.

* Duos Heliodoros hic confundit vir doctus. Et Proclum conſtat Theodoſio juniorem extitiſſe.

composita, exclamationes multiplices & parum necessarias repetitiones, quæ hisce in carminibus ad nauseam usque leguntur. Certum quoque est Heliodorum illum, quem dixi Ethnicum, è secta Platonica fuisse, ut ex Damascio in vita Isidori apud Damascium Codice CCXLII. apparet: auctor autem horum carminum Christianus. Sub memorato Imperatore Theodosio, ut ex Svida novimus, vixit quoque *Pappus*, Philosophus Alexandrinus, cujus collectaneorum Mathemat. libri habentur, sub cujus nomine processus in hoc Codice f. 189. b. occurrit.

4. Quod ad *Synesium* attinet, cujus scholia in Democriti Physica & Mystica ad Dioscorum sacerdotem magni Serapidis f. 71. seqq. exstant, vixit sane Theodosiorum tempore Synesius aliquis, Athenisque & Alexandriæ litteris operam dedit, & postea A. C. 410. Episcopus Cyrenes in Libya creatus, cujus scripta publicis typis novissime A. 1633. Lutetiæ à Dionysio Petavio cum notis mandata sunt. Huic autem jam dicta scholia tribui nequeunt, quoniam in illis error puerilis de Ostane ac Democrito, de quo infra dicam, deprehenditur: Synesium autem illum peritissimum doctissimumque scripta ipsius testantur, quem tam crassæ inscitiæ arguere nefas. Neque in ejus scriptis vola vel vestigium de arte hac Chemica, d) neque de familiaritate cum Dioscoro, cum tamen vitæ suæ curriculum integrum Epistola LVII. prolixe descripserit, etiam de genere suo, de studiis, connubio, liberis, fratre, amicis & variis cum quibus luctandum ipsi fuit rebus adversis mentionem passim faciat. Sub idem tempus scripsit etiam *Zosimus*, Philosophus Alexandrinns, cujus varia scripta brevia etiam in hoc Volumine passim reperiuntur, quæ tamen jure ipsi tribui omnia nequeunt. Nam in illis, mentio fit simplicium quorundam, vetustis Medicis Græcis ignotorum, usurpatorum autem deinde nominatorumque demum ab Persis atque Arabibus, qualia sunt Βελιλὲγ, Νατὴφ, Θέναχαρ, Ζουθία, Τὰλχ, Χὰλχ, &c. hinc apparet post Persarum Arabumque demum tempora, cum jam inciperent Græci artem quam amiserant, à Persis & Arabibus iterum repetere, quod circa A. C. 900. factum esse intelligitur, hæc scripta maximam partem esse composita. Quod si observasset Salmasius, caput περὶ ποιήσεως χαλκοῦ ξανθοῦ, quod in præsenti Codice MS. f. 112. b. sub titulo βαφὴ τοῦ ἰνδικοῦ σιδήρου legitur, non adscripsisset Zosimo, ne dicam, quod in ipso capite Zosimus nomi-

d) Morhofius ὁ μακαρίτης à Reinesio dissentiens lib. I. Polyhist. p. 106. objicit Synesium Epistola 142. ad Herculeanum propalata quædam Philosophiæ mysteria ipsi exprobare. Omitto alia à viro doctissimo notata, quæ apud ipsum legi possunt.

nominatim allegetur. Siquidem & ſcriptum, quod Zoſimo Salmaſius tribuit, in quo Arabes & Muhamedani eruditi atque artifices οἱ σοφοὶ τῶν ἰσμαηλιτῶν appellantur, non veterem illum Zoſimum, ſed alium juniorem auctorem habet. Saraceni enim Ægyptum demum A. 640. ſibi ſubjecere, eamque regionem annis ſexcentis tenuerunt, & ei per Caliphas ſuos imperitavere, in eaque urbem potentem Alcairum condiderunt circa A. 970. atque ad firmandam dominationem ſuam varias artes, Medicinam præcipue, Aſtronomiam & Chemiam coluere, poſtquam Perſiam omnesque ejus opes ſibi vindicaſſent: ab Anno quippe 750. ac deinceps quatuor potentes principes Saracenici invicem ſe in regno exceperunt Almanſor, Hazon, Raſchydus, Almainus & Almaimon, qui non ſolum ipſi in omni genere artium præſtabant, ſed & viros doctos ſive Chriſtianos ſive Judæos ex variis gentibus in aulas ſuas invitarunt, & craſſa barbarie ac caligine interim Italiam, Galliam, Germaniam, Græciamque occupante, per illos Oriens & Ægyptus poſſeſſione artium & eruditionis omnis vigebat florebatque quam maxime, itaque & Sultanorum eorundem auſpiciis libri utiliſſimi Homerus, Pindarus, Hippocrates, Plato, Ariſtoteles, Euclides, Dioſcorides, Galenus, Syntaxis magna Ptolemæi, atque ut nonnulli volunt Auguſtini etiam, Ambroſii, Hieronymi, Leonis & Gregorii M. opera in Arabicam linguam translata ſunt. Quod autem jam dictus Zoſimus haud diverſus ſit ab Hiſtoriarum ſcriptore, qui Theodoſio juniore imperitante circa A. C. 420. Comes & exadvocatus fiſci fuit, cujus libros editos habemus, minime dubium videtur. Quanquam enim, ut ex ejus libello ad Theoſebiam apparet, de creatione hominis, de Filio DEI homine facto, & crudeliſſima paſſo commeminit, tamen veteres fabulas Ægyptias Platonicasque ſpeculationes, (quibus docti in Ægypto apprime dediti erant, utpote quæ ad Chriſtianorum doctrinam propius quam Ariſtotelis Philoſophia accedebant, quibus & præcipuorum ex Ethnicis Philoſophorum Plotini, Amelii, Porphyrii, Jamblichi, Procli referta ſcripta, ex quibus fabulis etiam hæreſiarcha Valentinus, & ipſe Ægyptius, delirium de æonibus & alia commenta, ut ex Epiphanio patet, hauſit & confirmavit,) illas Zoſimus repetiit ex Poemandro Trismegiſti, ingenio ſuo exornavit, ſublimeque myſterium ad miſeram artem ſuam applicavit, & viſionem propheticam Ezech. XXXVII. de arefactis ac diſperſis defunctorum corporum oſſibus retulit ad ſcriptum ſuum de fornacibus Chymicis, ſicut alii Artiſtæ Canticum Canticorum Salomonis & alia S. Scripturæ loca obtorto collo traxere ad chry-

ſopœiam. In ejusdem *Zoſimi* nomine hallucinatur Salmuthus ad Pancirollum parte 2. lib. 7. p. 349. ubi eum ex Agricola Roſinum appellat, & cum alio hujus nominis Arabe conſundit: perinde ut idem Salmuthus ex Magiſtro hujus artis, quem Olympiodorus vocat Orum Chryſochitem, duos effingit Orum & Chryſorichum, atque nominat Chanothum, cujus verum nomen eſt *Chemis* ſive *Chimes*, à quo etiam ars appellata eſt Chemica, & cujus tanquam vetuſtiſſimi Prophetæ ac doctoris mentionem faciunt Zoſimus, Olympiodorus, Stephanus. Hic Chemis, qui in dogmate de principiis *Parmenidem* teſte f. 173. Olympiodoro fuit ſecutus, nomen idem eſt cum nomine *Chemmi*, quod Pharaoni cuidam Ægyptio tribuit Diodorus Siculus lib. 1. & cum nomine filii Patriarchæ Noæ, qui appellatus fuit Cham ſive Chamephes. Hic cum poſteris ſuis primus poſt diluvium in Ægypto regnavit, & ab ejus nomine quoque ſacerdotes doctique Ægyptii regionem ſuam in ſcriptis arcanis nuncupavere Chemiam, ut Plutarchus libro de Iſide & Oſiride memoriæ prodidit. Denique etiam in Zoſimo notandum, quod f. 196. unius duntaxat meminit interpretis, qui Ptolemæi temporibus Biblia Hebraica in Græcam & Ægyptiam verterit linguam, cum ex communi ſententia hoc à pluribus factum eſſe tradatur: nec non quod refert Biblia tunc non in Græcam tantum, ſed etiam Ægyptiis vernaculam linguam fuiſſe translata, quod nusquam alibi legas, niſi huc, quod admodum eſt dubium, trahere velis Philonem lib. 1. de vita Moſis mentionem facientem feſti, quod Judæi atque Ethnici Ægyptii quotannis in inſula Pharo, ubi verſio Græca concinnata eſt, in illius memoriam celebraverint, atque ob eam cauſam ſolenniter convenerint. Zoſimi mentionem facit etiam Svidas & χημευτικὰ ſcripſiſſe teſtatur, vocatque Philoſophum Alexandrinum: Sicut Photius in Bibl. Codice 170. memorat λόγȣς ejus χημευτικȣ́ς. In hoc autem MSto f. 100. a. & f. 105. a. fortaſſe à natali ſolo appellatur Panopolita.

5. Poſt hunc ſcripſit *Olympiodorus*, cujus libellus f. 166. b. incipit. Salmaſii autem opinio, qui extremis illum Græciæ temporibus ait ſcripſiſſe, ideo falſa eſſe videtur, quoniam Stephani, qui circa A. C. 620. floruit, artisque hujus peritus fuit, nusquam: Zoſimi autem ac Syneſii, qui paullo eum præceſſerunt, ſæpius meminit. Eſt porro hoc ſcriptoribus hujuſcemodi ſolenne, ut omnes anteceſſores ſuos in arte allegent & de nomine citent libenter. Neque alius meo judicio eſt Olympiodorus iſte ab illo nato Thebis Ægyptiis, qui hiſtoriam ſui temporis ab A. C. 400.

ad

ad 425. libris XXII. scripserat, Theodosioque juniori dedicaverat. Quoniam idem f. 182. Hermetem ἐν τῇ Κυρανίδι βίβλῳ allegat, hinc colligas falsum esse, quod Gerhardus Cremonensis præfat. libri virtutum Physicalium collecti experientia Kyrannidarum Kyranni Regis Persarum, & post eum Barthius lib. XI. Adversar. c. 17. affirmavit libellum illum A. 1168. primum CPoli ex Persico sive Arabico in Græcum fuisse conversum: ut omittam, quod Zosimus l. 9. de Chemia ad Theosebiam Hermetem in Physicis, quod scriptum non diversum est ab hoc, de quo dixi, allegat. Laudat illud è Zosimo fragmentum e) Scaliger notis ad Chronicon Eusebii f. 243. in quo est Angelos Egregoros (sic ab Orientalium Ecclesiarum Doctoribus per figmenta Judæorum ad Genes. VI, 1. sq. seductis appellati sunt angeli mali, quos cum filiabus hominum coiisse & generasse Gigantes, statuerunt,) docuisse fœminas Chemiam, aliasque inutiles & malas artes. Tertull. lib. de cultu fœminar. & Clemens Alex. l. 2. pædagog. c. 12. Cosmeticem seu fucatoriam, omnemque mundum muliebrem. Seldenus I. de Diis Syris cap. 10. ex apocryphis Enochi etiam Matheseos inventionem quam Angeli isti fœminas docuerunt, attribuit. Vide Lactantium lib. 2. Divin. institutt. c. 15. Stephanum Gobarum apud Photium Cod. 232. c. 26. Raderi animadvers. ad Chronicon Alex. p. 17. seq. Falluntur quoque, cum existimant nomen Regis esse Kyranum, ut facit Schenckius Observatt. f. 649. & Montius practicæ suæ pluribus locis. Nic. Caussinus ad Hori Appollinis Hieroglyphica & in Polyhistore symbolico vocat eum Kyranidem, Hadr. Junius Adag. XXIV. 3. auctorem Κοιρανίδων. f) Libelli enim hoc nomen, nam auctor vel cui communiter adscribitur Hermes, Hormor, sive Hormisda,

e) Petitum ex Syncello p. 13. ἄξιον δὲ καὶ Ζωσίμου τοῦ Πανοπολίτου φιλοσόφου χρῆσιν τινὰ παραθέσθαι ἐκ τῶν γεγραμμένων αὐτῷ πρὸς Θεοσέβειαν ἐν τῷ ἐννάτῳ τῆς ἰμοὺθ βιβλίῳ. Vocem ἰμοὺθ Ægyptiaca lingua Chemiam notare conjicit Reinesius pag. 385. Var. Lect. Etiam in fragmento Enochi de egregoris legas angelum Azaël homines docuisse καὶ τὰ μέταλλα τῆς γῆς καὶ τὸ χρυσίον πῶς ἐργάσωνται καὶ ποιήσωσιν αὐτὰ κόσμια ταῖς γυναιξὶν, quæ verba tamen de arte Chemica non necesse est intelligere.

f) Adde, si placet, quæ de Curanidum libro dicta lib. 1. hujus Bibl. c. 9. & de Olympiodoro Volum. VI. p. 237. seq. IX. p. 400. de Zosimo VI. p. 612. & de Synesio VIII. p. 232.

misda, quo nomine plures viri docti & Reges in Persia variis temporibus vixerunt, ut A. C. 270. & 290. Diocletiani ætate, & 570. Atque idem Diocletianus haud dubie præter abolitionem veteris Ægyptiæ temporum supputationis, non solum libros Ægyptiorum de auro conficiendo scriptos, Svida teste, g) ideo flammis jussit tradi, ne erepta illis hac arte tam facile rebellare possent: sed idem etiam fecit libris Persarum, quos de chrysopœia consequi potuit, quoniam & ibi ars illa ætate admodum frequentabatur, atque Persæ identidem Romanis negotium facessebant. Significat autem nomen Kyranidum, collectum & ex multis congestum volumen. Et quoniam Persæ & Arabes ex suorum aliorumque Philosophorum Magia illud composuere, vocarunt illud Curanon, sicut & Alcoranus recentioribus Græcis Κουράνιον dicitur, quasi dicas collectionem præceptionum Divinarum. Præcipue nomen illud Kyranidum libro primus interpres Græcus imposuit. Græci autem scriptores vocabulum illud servavere, quoniam fortasse non intellexerunt, vocaturi alioqui συναγωγὴν, συλλογὴν vel σύνοψιν, ac terminatione modo leviter deflexa ad linguam suam accommodaverunt. Utrum vero eundem Olympiodorum auctorem habeant Commentarii in Platonis Gorgiam, Alcibiadem, Phædonem, Philebum, Phædrum: nec non in Aristotelis Meteorologica, posteriora Analytica & Metaphysica, definire non adeo facile aut expeditum. Conjecturæ meæ, Olympiodorum hunc, Philosophum Alexandrinum, eundem esse cum Historiæ scriptore, maxime favet, quod teste Photio Cod. 80. refert ipse se esse τὸ ἐπιτήδευμα ποιητήν. Ποιητὰς enim hi scriptores appellant illos, qui artem sacram docent exercentve. Unde extremo hujus MS. Codicis: γίνωσκε, ὦ φίλε, καὶ τὰ ὀνόματα τῶν ποιητῶν. Πλάτων, Ἀριστοτέλης, Ἰωάννης ὁ ἱερεὺς, Δημόκριτος, Ζώσιμος ὁ μέγας, Ὀλυμπιόδωρος, Στέφανος ὁ φιλόσοφος, Σοφὰρ ὁ ἐν Περσίδι, Ὀστάνης ἀπ' Αἰγύπτου, &c. & ipsum artis exercitium sive doctrina μυστηρίου, ποίησις vocatur f. 80. b. Interpres autem Photii, quid

g) Svidas in Διοκλητιανὸς & Χημεία; ex Joanne Antiocheno in excerptis Peiresc. p. 834. ὅτι δὴ καὶ τὰ περὶ χημείας ἀργύρου καὶ χρυσοῦ τοῖς παλαιοῖς αὐτῶν γεγραμμένα βιβλία διερευνησάμενος ἔκαυσε, πρὸς τὸ μηκέτι πλοῦτον Αἰγυπτίοις ἐκ τῆς περιγίνεσθαι τέχνης, μήτε χρημάτων αὐτοὺς θαῤῥοῦντας περιουσίᾳ τοῦ λοιποῦ Ῥωμαίοις ἀνταίρειν. Alius scripta alchymistarum fumum dantia ex fulgore, commendaret iis, quos cum paupertate & inopia colluctari velit.

quid eo loco ποιητὴς esset, non intellexit, vertit enim: *professione poëtam*, quasi carminibus pangendis deditum, quod longe secus est: simulque erratum est in isto, cum λόγους χειμευτικοὺς vertit *sermones frigidos* apud eundem Photium Cod. 170. vocem ἀπὸ τοῦ χειμῶνος deductam esse opinatus.

6. *Stephanum* patet Christianum fuisse, quoniam loca quædam ex Evangelistis, etiam Epistolas S. Pauli sæpius allegat. In dogmate autem de Spiritu S. quod ille à Patre solo exeat, praxi septima communem cum omnibus quotquot Ecclesiis Orientalibus & Græcis tunc temporis fuere addicti errat errorem. Vixit tempore Imp. Heraclii, & in omnibus hisce scriptis nullum est, quo pronunciata & doctrinæ veterum melius explicantur.

7. De *Democrito*, cujus in scriptis hisce non modo frequenter fit mentio, sed cujus etiam libellus de colore purpuræ, de auro, argento & gemmis conficiendis f. 62. b. itemque alius Leucippo dicatus f. 212. b. exstat, inepta, licet vetus opinio est, non diversum esse ab eo qui Abderis in Thracia temporibus Persicæ Monarchiæ vixit, cui sententiæ diserte adstipulatur Pseudo-Synesius f. 73. a. Idem legas in Græco h) Eusebii Chronico f. 43. Sed narrationem eam Scaliger non esse Eusebii verum Panodori Monachi Ægyptii Chronographi, qui sub Arcadio Imp. floruerit: excerptamque à Georgio Syncello, qui totam ejus Chronographiam exscripserit circa A. C. 792. farragini isti insertam putat. Eusebii non esse, valde verisimile est: neque enim D. Hieronymus in Eusebianis reperit: Ægyptio autem autori ea oratio maxime convenit, cum faciat ad commendationem gentis, à qua Græcorum Sophorum famosissimus fuerit institutus & adscitus. Et quia Ostanis nomen omni-

Ccccc 3 bus

h) In Chronico Syncelli pag. 248. ΔΗΜΟΚΡΙΤΟΣ Ἀβδηρίτης φυσικὸς φιλόσοφος ἤκμαζεν, ἐν Αἰγύπτῳ μυηθεὶς ὑπὸ ΟΣΤΑΝΟΥ τοῦ Μήδου, σταλέντος ἐν Αἰγύπτῳ παρὰ τῶν τηνικαῦτα βασιλέων Περσῶν ἄρχειν τῶν ἐν Αἰγύπτῳ ἱερῶν, ἐν τῷ ἱερῷ τῆς Μέμφεως σὺν ἄλλοις ἱερεῦσι καὶ φιλοσόφοις, ἐν οἷς ἦν καὶ ΜΑΡΙΑ τις Ἑβραία σοφὴ, καὶ ΠΑΜΜΕΝΗΣ. συνέγραψεν περὶ χρυσοῦ καὶ ἀργύρου καὶ λίθων καὶ πορφύρας λοξῶς. Ἀλλ' οὗτοι μὲν Δημόκριτος καὶ Μαρία ἐπῃνέθησαν παρὰ Ὀσάνου, ὡς πολλοῖς καὶ σοφοῖς αἰνίγμασιν κρύψαντες τὴν τέχνην. Παμμένους δὲ κατέγνωσαν ἀφθόνως γράψαντος.

bus Persarum Magis commune factum esse fatetur ipse Scaliger, non debebat de Ostane, Democriti Mystagogo (si cetera vera est ista narratio) dubitare, quod Ostanem, Xerxis in Græciam comitem, de quo Plinius lib. XXX. cap. 1. noscere per ætatem non potuerit Democritus. An oblitus erat, Xerxem in Græciam transeuntem cum exercitu, apud Democriti patrem divertisse, quod testatur ex Herodoto Laërtius? Quandoquidem enim Democritus, ut illi ajunt, ab Ostane in Ægypto, quo iter suscepisse dicitur, artem didicit, ab eodem etiam in templo Memphitico, totius Collegii Ammonei sive sacerdotalis initiatus atque inter membra illius adscitus fuit: Ostanes autem ille, ut ex fragmento f. 66. dilucet, fuit Christianus, hinc evidenter colligitur illa Democrito i) tributa Abderitæ minime esse. Et licet obtenderit aliquis, quod & ipse verum esse existimo, fragmentum illud Ostani falso ac præter rem adscribi: tamen ex stylo etiam patet libellum istum ab antiquissimo Democrito neutiquam esse profectum. Veteris tamen scriptoris ista sunt qui naturam mineralium bene perspectam habuit & artis Medicæ peritus fuit, ac fortasse aliquis hoc nomine qui ante Constantinum M. cui Democritus mystagogus fuisse traditur, tempore Regis Saporis (hic enim est qui in Codice MS. f. 85. Sophar appellatur) in Persiam profectus est artis sacræ hauriendæ causa: Sapor autem usque ad A. C. 270. regno præfuit, unde probabiliter conjicias hunc Democritum circa A. C. 300. qui adeo tertius hujus nominis erat, in Ægypto versari potuisse. Fortasse etiam hæc quæ Synesius & alii de Ostane ac Democrito referunt, commentitia sunt omnia, scriptaque alios longe habent auctores, qui ut autoritatem operibus suis adderent, nomina illis veterum Philosophorum propter arcanarum artium peritiam toto orbe clarissimorum inscripsere. Neque adeo mirum vetustissimo illi Physico Democrito scripta hæc rudi isto ac simplici sæculo tributa & pro Democriteis habita esse, quoniam jam Plinii ætate simile aliquid contigit ut apparet ex lib. XXIV. c. 17. & lib. XXX. c. 1. Apud Laërtium in vita Democriti, Gellium lib. X. cap. 12. & Columellam lib. VII. de re rustica traditur hypomnemata Boli, (in vulgatis perperam est Doli) Mendesii quæ fuere de re pecuaria, sub nomine Democriti falso esse prodita. Multique adeo conati sunt portentosas fabulas suas sub splendido Democriti nomine hominibus commendare, quemadmodum similis res Hermeti Tris-

i) Adde, si placet, quæ de Democrito tributis scriptis lib. 2. hujus Bibl. cap. 23. & de Bolo Mendesio cap. 13.

Trismegisto accidit, & poëtæ, qui quingentis, sexcentis vel septingentis annis post Senecam vixerunt, carminibus suis Senecæ nomen præfixere. Sed & sæpius dicto Democrito libellum de colore purpuræ & περὶ ζωμῶ tribuerunt, quoniam ex Laërtio meminerunt eum scripsisse περὶ χυμῶν de humoribus, & περὶ χροιῶν de coloribus, licet argumentum utrinque plurimum differat.

8. Idem de *Cleopatra* dicendum, quam hi scriptores faciunt conjugem unius ex Regibus Ægypti Ptolemæis, at Stephanus praxi IX. cum Ostane colloquentem inducit. Quanquam enim dixeris Ostanem intelligi secundum, Alexandri M. in expeditionibus suis comitem, sicut Ostanes primus fuit comes Xerxis: constat tamen ex tribus primis Ptolemæis, qui per centum annos ab Alexandri morte in Ægypto regnarunt, nulli conjugem Cleopatram fuisse. Et quomodo Cleopatræ aut scriptoribus Geoponicis (*) veteribus è quibus pars scripti de mensuris ac ponderibus f. 114. a. repetita est, tribui potest, cum in illo fiat mentio triginta argenteorum, quorum pretio CHRISTUM Dominum Judas prodidit, sicuti etiam memoratur Jobum morbo & calamitate sua per septem annos ac dimidium laborasse. Clausula scripti per recentissimum Græculum adjecta est, ut ex vocabulis μόδης, κόμυλος colligere licet. Cæterum scriptis ejuscemodi, de quorum auctoribus vel certo non constat, vel quæ alienis tribuuntur auctoribus, nihil inde decedit de pretio, sed merito id modo attenditur, quid in illis lectores doceantur.

9. De *Michaële Psello* notum est vixisse CPoli circa A. C. 1080. ac deinceps. Inter eruditissimos suæ ætatis in Græcia, arcanis artibus ac scientiis delectatus, quam plurima scripsit, quorum pleraque adhuc in Bibliothecis delitescunt, uti ex indicibus Bibliothecarum vel apud Possevinum cognoscere licet.

10. *Lexicon* recentiorem habet auctorem ante annos circiter ducentos & quinquaginta.

11. Multa in hoc Codice MS. inepta & exarata inemendatissime, multa confusa passim, ut paucissima recte cohæreant, quod speciatim de Democriti ac Synesii opusculis dictum velim, quæ manu mea locis innumeris quantum per cursoriam lectionem fieri potuit correxi, crassioresque mendas expunxi, ac simul ubi & quomodo contextus discerptus vel transpositus sit demonstravi. Conjicio etiam plura scripta in hoc Volumine deesse. Nam Salmasius ex Codice regio memorat de ratione

(*) Etiam Geoponicorum collectorem non dubium est fuisse Christianum.

ratione colorem splendoremque debitum addendi smaragdis & aliis gemmis, de modo rotundandi margaritas, vel flavescentibus aut decoloribus restituendi splendorem alboremque, quæ artificia inter χειρόκμητα pertinent, quorum f. 192. b. fit mentio, & qualia Democritum scripsisse Plinius lib. XXIV. c. 17. testatur. Etiam in hoc MS. Volumine f. 184. laudatur Zosimi βίβλος κλειδῶν, qui f. 103. κλειδίον, auctorque est Svidas Zosimum XXIV. libros litterarum ordine ad Theosebiam sororem de arte chemica scripsisse. Quandoquidem vero Codex hic ex Regio descriptus est, male utique fecit librarius, quod insigne antiquitatis monumentum non modo tam turpiter depravavit, sed mutilavit etiam, adeoque labore hoc suo vix ac ne vix quidem panis, quem interim comedit, pretium promeruit. Optandum etiam, ut apographum hoc cum exemplari originario sive avtographo conferendi daretur locus, quo pacto opus hocce eruditis & antiquitatis amantibus utile ac multis modis commodum esset futurum.

Altenburg. m. April. 1634. Th. Reinesius D.

III. Hactenus eruditissimus Reinesius. Nunc apographum Græcum Codicis Paris. quod beneficio Celeberrimi Viri Pauli Vindigii habeo, licet parum integrum minusque emendatum sit, recensere juvat. Occurrit igitur in illo:

1) ΗΛΙΟΔΩΡΟΥ φιλολοσόφου πρὸς Θεοδόσιον τὸν μέγαν βασιλέα περὶ τῆς τῶν φιλοσόφων μυστικῆς τέχνης διὰ στίχων ἰάμβων. Hoc scriptum versibus jambicis 269. constans Græce edidi Volum. VI. hujus Bibl. p. 790. neque diversum esse ejus auctorem ab Heliodoro, cujus Æthiopica habemus, in Vaticano Æthiopicorum Codice annotatum reperit Gerhardus Falckenburgius his verbis: γράφει δὲ διὰ στίχων ἰάμβων τὴν τοῦ χρυσοῦ ποίησιν πρὸς τὸν αὐτὸν Θεοδόσιον (ad Theodosium majorem) ὥς φησι Γεώργιος ὁ Κεδρηνός. Idem non quidem in Cedreni edito volumine, sed in alio Chronico anecdoto reperit Cangius, quem vide in voce ποίησις. Etiam Chemicam artem in Æthiopicorum libris sub cortice amorum Theagenis & Chariclеæ latere, Petri Borelli parum credibilis suspicio est in Bibl. Chemica p. 113. Præterea chirurgicum hujus an alterius Heliodori opusculum descripsisse se ex Codice MS. Bibl. Mediceæ testatur, & locum ex illo Græce affert Tho. Bartholinus lib. de unicornu cap. 1. p. 7. Saltim verisimilius est hunc Heliodo-

liodorum scriptorem esse Chemici carminis, Christianum professi, quam Heliodorum Hermiæ & Ædesiæ F. ethnicum Philosophum. Reinesio tamen non ab re indignum utroque & longe videtur esse junioris scriptoris: quanquam soloecismos errataque prosodica, quæ illi objicit, librarii potius, quam scriptoris ipsius esse existimaverim. Nota autem in alio Codice præmitti XIII. versus politicos, inscribique πραγματείαν ἐκ τῆς μυστικῆς χυμίας·

Ταύτης τῆς βίβλου μέλλων ἐμβαίνειν πύλην
ἔξω τῆς μέθης βιωτικῶν φροντίδων
ἣν εὐμενὴς εὕρηται &c.

2) ΖΩΣΙΜΟΥ περὶ ἀρετῆς συνθέσεως ὑδάτων. Incip. Θέσις ὑδάτων καὶ κίνησις καὶ αὔξησις καὶ ἀποσωμάτωσις·

Παραινέσεις. Τοῦτο τὸ θεῖον ὕδωρ &c.

3) ΤΟΥ͂ ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΥ͂ περὶ εὐσταθείας τοῦ χρυσοῦ. Incipit: Τὰ θειώδη ὑπὸ τῶν θειωδῶν κρατοῦνται. In hoc apospasmatio citatur Apollinis *oraculum*. φησὶν ὁ Ἀπόλλων ἐν τοῖς χρησμοῖς. καὶ πνεῦμα μελάντερον ὑγρὸν ἄχραντον. nec non ὁ σοφὸς ΖΩΣΙΜΟΣ ἐν βιβλίῳ κλειδῶν. Denique allegatur ἡ ΜΑΡΊΑ. Apud celeberr. Montafauconum in palæographica Græca p. 375. memoratur ex Codice Chemicorum Græcorum Ambrosiano Mediolanensi: *Christiani labyrinthus Salomonis de temperando ferro, conficiendo crystallo & de aliis naturæ arcanis.* Vide infra num. 8.

4) Ejusdem ad Sergium περὶ τοῦ θείου ὕδατος. Incipit: Ὁ περὶ τοῦ θείου ὕδατος λόγος βέλτιστε ΣΕ΄ΡΓΙΕ &c. Citatur præter Zosimum Democritus ejusque dictum à Pelagio etiam infra num. 19. laudatum: Τί ὑμῖν καὶ τῇ πολλῇ ὕλῃ; ἑνὸς ὄντος τοῦ φυσικοῦ οὐχὶ εἴδους ἀλλὰ ὕδατος.

5) Ὁποῖον εἶναι χρὴ τοῖς ἤθεσι τὸν μετιόντα τὴν ἐπιστήμην. Χρεὼν εἶναι τὸν μετιόντα τὴν ἐπιστήμην πρῶτον μὲν φιλόθεον καὶ φιλάνθρωπον, σώφρονα, ἀφιλάργυρον, ψεύδους ἀποστρεφόμενον καὶ πάντα δόλον καὶ κακουργίαν καὶ φθόνον. Εἶναι δὲ ἀληθῆ, καὶ πιστὸν παῖδα τῆς ἁγίας καὶ ὁμοουσίου καὶ συναϊδίου Τριάδος. Ὁ μὴ ταῦτα κάλλιστα καὶ θεάρεστα ἤδη κληρωσάμενος ἢ κτήσασθαι σπουδάσας, ἑαυτὸν ἀπατήσει, τοῖς ἀνεφίκτοις ἐπιχειρῶν, καὶ βλαβήσεται ἐπιπηδῶν μᾶλλον.

6) Juris jurandi formula: Ὄμνυμί σοι, καλὲ παῖ, τὴν μακαρίαν καὶ σεβασμίαν Τριάδα, ὡς οὐδὲν ἀπέκρυψα τῶν ἐμοὶ παρ᾽ αὐτῆς δεδομένων ἐν ταμείοις ψυχῆς μυστηρίων τῆς ἐπιστήμης, ἀλλὰ πάντα τὰ γνωρισθέντα

ἀθ: ντα μοι Θεόθεν περὶ τῆς τέχνης ἀφθόνως ἐνέθηκα ταῖς ἡμετέραις γραφαῖς. Contraria hæc formula adjurationibus de arte hac occultanda, quas dedi lib. 5. cap. 1. p. 78. & ex hac ipsa collectione (infra num. 46.) vulgaverat Olaus Borrichius lib. de Ægyptiorum sapientia c. 3. p. 47. Quod in MS. meo sequitur, visum mihi est non omittendum: ἡ μυστικὴ ἡ τῶν Αἰγυπτίων καὶ ἱερογραμματέων Αἰγύπτου θεία καὶ ἀληθὴς ἡ τῶν φύσεων συγγένεια τέρπει τὰς ὁμοουσίους φύσεις. Τοῦτο ἐστὶν τὸ ΟΡΦΑΙΚΟΝ ὁμοούσιον καὶ ἡ ΕΡΜΑΪΚΗ λύρα, ἐν ᾗ τῶν οὐσιῶν ποθηνήπη καὶ ἐναρμόνιος ἀποτελεῖται συμπλοκή.

7) ΖΩΣΙΜΟΥ τοῦ Πανοπολίτου γνησία γραφὴ περὶ τῆς ἱερᾶς καὶ θείας τέχνης τῆς τοῦ ☉ καὶ ☽ ποιήσεως. Incipit: Λαβὼν τὴν ψυχὴν τοῦ ♀ τὴν οὖσαν ἐπάνω τοῦ ὕδατος τῆς ☽ &c. Citatur *Democritus* & *Epibecbius*, nec non dictum *Mariæ*: Ἐὰν μὴ τὰ δύο γένηται ἕν, τουτέστιν ἐὰν μὴ τὰ φεύγοντα συγκρατῶσι τοῖς μὴ φεύγουσιν, οὐδὲν ἔσται τῶν προσδοκωμένων.

8) Μέθοδος δι᾽ ἧς ἀποτελεῖται ἡ σφαιροειδὴς χάλαζα, κατασκευασθεῖσα παρὰ τοῦ ἐν τεχνουργίᾳ διαβοήτου τοῦ ΣΑΛΜΑΝΑ. Incipit: Λαβὼν λεπτοτάτας χαλάζας &c.

9. Τῶν μαργάρων σκευασία. Λεύκωσις συγγνῶν καὶ ῥυπαρῶν. Λεύκωσις μαργάρων κιῤῥῶν. Βάλε εἰς γάλα κυνὸς λευκῆς &c. πῆξις μαργάρων· ποίησις ☽. ποίησις ☉ καταβαφὴ λίθων καὶ σμαράγδων. Bili vulturis incoquendæ gemmæ, unde rectius imbibent colores, περὶ οὗ καὶ ὁ θεσπέσιος λέγει ΜΩΥΣΗΣ ὁ προφήτης ἐν τῇ οἰκείᾳ χυμευτικῇ τάξει. Σμαράγδου ποίησις. Εἰς τὸ γενέσθαι τὸν κρύσταλλον ἁπαλόν. Κατασκευὴ εἰς τὸ βάψαι λίθον ἐρυθρόν.

10. Ἑρμηνεία τῆς ἐπιστήμης τῆς χρυσοποιΐας ἱερομονάχου τοῦ ΚΟΣΜΑ. Incip. ἡ ἀληθινὴ αὕτη καὶ μυστικὴ χυμία κόπου μόνου δεῖται, ἐξόδου δὲ οὐδεμιᾶς, ἓν γάρ ἐστι τὸ πᾶν καὶ δι᾽ οὗ τὸ πᾶν.

11. Ἐκ τινος παλαιοῦ ΖΩΣΙΜΟΥ τινός. Incip. Λάβε ὠὰ τέσσαρα ἐν ἀγγείῳ βαλὼν ὀστρακίνῳ εὐρυχώρῳ. &c. Adjuncta pauca ἐκ τῆς μεγάλης τέχνης ΤΩΝ ΠΑΛΑΙΩΝ.

12. Ἀντιγράφου φιλοσόφου περὶ τοῦ ὕδατος τῆς λευκώσεως. Incip. ὥσπερ γὰρ τὰ ῥυπαρὰ ἱμάτια πλύνεσθαι &c. Clauditur doxologiâ: Θεὸν δοξάζοντες ἐν Πατρὶ καὶ Υἱῷ καὶ ἁγίῳ Πνεύματι προσκυνούμενον λατρευόμενον

μένον ὑπὲρ πάσης τῆς αὐτοῦ κτίσεως νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων ἀμήν.

13. Ἀνεπιγράφου Φιλοσόφου περὶ ☉ ποιίας. Incip. σύμφωνοι γὰρ ἅπαντες καθίστησαν &c.

14. ΖΩΣΙΜΟΥ τοῦ θείου περὶ ἀρετῆς καὶ ἑρμηνείας. Incip. Καὶ ἰδοὺ βωμὸς φιαλοειδοῦς &c.

15. ὈΣΤΑΝΟΥ φιλοσόφου πρὸς ΠΕΤΑΣΙΟΝ περὶ τῆς ἱερᾶς ταύτης καὶ θείας τέχνης. Incip. ut in Codice Cæsareo apud Lambecium VI. p. 170. τῆς φύσεως τὸ ἀπέραντον. Desinit & hoc apospasmation in doxologia: συνεργοῦντος τῇ ἀοράτῳ καὶ παντοδυναμένῳ δυνάμει καὶ σοφίᾳ χρησαμένου, καὶ ἐκ τοῦ μὴ ὄντος εἰς τὸ εἶναι τὰ σύμπαντα καὶ ἀχθῆναι καὶ γενέσθαι καὶ μορφωθῆναι κελεύσαντος, ᾧ καὶ κράτος νέμειν δεῖ, αὐτῷ μόνῳ καὶ καθολικῷ καὶ ἀληθινῷ Θεῷ συν τῷ ζωαρχικῷ τῆς ἡμετέρας ζωῆς καὶ σωτηρίας Χριστῷ Ἰησοῦ, σὺν τῷ νοερῷ καὶ ἡγεμονικῷ θείῳ Πνεύματι δόξα καὶ μεγαλοπρέπεια εἰς τοὺς ἀτελευτήτους αἰῶνας ἀμήν.

16. ΘΕΟΦΡΑΣΤΟΥ φιλοσόφου περὶ τῆς θείας αὐτῆς τέχνης διὰ στίχων ἰάμβων. Versibus Jambicis 265. Incipit:

> Οἱ τῶν σοφιστῶν ἄνδρες ὥσπερ ῥήτορες
> Εὐδαιμονοῦντες καὶ βιοῦντες πανσόφως
> Καὶ τὴν φύσιν δὲ γνόντες πάντων κτισμάτων &c.

Desinit in hac doxologia:

> - - καὶ μηδὲν ἐς πρᾶξιν τελεῖν
> ἀλλ' ἢ Θεῷ τὸν αἶνον οὕτως προσφέρειν,
> τῷ ὄντι Πατρὶ ἐκφύσαντι τὸν γόνον,
> αὐτοῦ τε γεννηθέντι τῷ Θείῳ Λόγῳ
> συνεκπορευτῷ ὄντι Θείῳ Πνεύματι
> νῦν πάντας εἰς αἰῶνας αἰώνων ἀμήν.

MS. Græce & Latine memorat etiam Lambec. VI. p. 191.

17. ἹΕΡΟΘΕΟΥ Φιλοσόφου περὶ τῆς αὐτῆς θείας καὶ ἱερᾶς τέχνης διὰ στίχων ἰάμβων. In meo Codice vix versus sunt LXIV. Incip.

> - - εἰς παιδείαν ἀρρήτων λόγων.

Etiam hic scriptor agnoscit artem illam desiderantibus & digne petentibus à DEO tribui

> Χριστοῦ Θεοῦ νέμοντος ἐξ ὕψους χάριν.

Simile Hierothei carmen versum CCXXX. infra num. 52.

18. ἈΡΧΕΛΑΟΥ φιλοσόφου περὶ τῆς αὐτῆς ἱερᾶς τέχνης, versus jambici CCCXXII. Incip.

ἡ πάνσοφος καὶ θεία τέχνη τῶν σοφῶν
τεχνουργικῶς ἔχουσα τὴν θεωρίαν
σοφουργικὴν ἔντεχνον ἐνεργὸν φέρει &c.

Clauditur & hoc carmen doxologia, τῷ Πατρὶ σὺν Λόγῳ τε Θείῳ Πνεύματι, unde Christianum esse scriptorem colligas, quod & Lambecius VI. p. 191. annotavit.

19. ΠΕΛΑΓΙΟΥ φιλοσόφου περὶ τῆς θείας ταύτης καὶ ἱερᾶς τέχνης. Fragmentum, quod tantummodo habeo, incipit: ὁ ☿ οὐ βάπτει ἀλλὰ βάπτεται, ἐὰν γὰρ βαφῇ τότε βάπτει. In Codice Cæsareo integri apud Lambecium p. 190. hoc est initium: οἱ μὲν προγενέστεροι καὶ ἐρασταὶ καὶ ἀνάπλεοι φιλόσοφοι ἔφησαν, ὅτι πᾶσα τέχνη ἕνεκεν τοῦ τέλους αὐτοῦ ἐπινοεῖται τῷ βίῳ οἷον &c. Citat Zosimum seniorem, ὅθεν ὁ ἈΡΧΑΪΟΣ ΖΩΣΙΜΟΣ ἔλεγεν, ὅτι &c. Atque iterum simpliciter ὁ ἈΡΧΑΪΟΣ. Laudatur & Democriti dictum itemque aliud Philosophi, quod eidem tributum Democrito, reluti supra num. 4. Hujus Pelagii scriptum Latine à Pizimentio versum prodiit, ut notare me memini p. 709.

20. ὈΛΥΜΠΙΟΔΩΡΟΥ φιλοσόφου Ἀλεξανδρέως πρὸς ΠΕΤΑΣΙΟΝ τὸν βασιλέα Ἀρμενίας εἰς τὸ κατ' ἐνέργειαν ΖΩΣΙΜΟΥ ὅσα ἀπὸ ἙΡΜΟΥ καὶ τῶν φιλοσόφων ἦσαν εἰρημένα. Incipit: Γίνεται ἡ ταριχεία ἀπὸ μηνὸς Μεχὶρ κέ καὶ ἕως Μεσωρὶ κέ &c. In hoc apospasmatio multa non indigna relatu, quæ excerpere juvat. Ἔθος γὰρ τοῖς ἀρχαίοις συγκαλύπτειν τὴν ἀλήθειαν, καὶ τὰ πάντα τοῖς ἀνθρώποις εὔδηλα διὰ ἀλληγοριῶν τινων καὶ τέχνης ἐν φιλοσόφου ἀποκρύπτειν, οὐ μόνον δὲ οὖν τὰς τιμίας ταύτας τέχνας τῇ ἀφεγγεῖ αὐτῶν καὶ σκοτεινοτάτῃ ἐκδόσει συνεσκίασαν, ἀλλὰ καὶ αὐτὰ τὰ κοινὰ ῥήματα δι' ἄλλων τινῶν ῥημάτων μετέφρασαν, εἰς τοῦτο αὐτὸ Πλάτωνα καὶ Ἀριστοτέλην ἀλληγορήσαντες - - - Αὐτὴν δηλαδὴ τὴν ψάμμον ἄνωθεν οὐσιοῦσαν, ἥντινα οἱ ἀρχαῖοι διὰ τὸ κύριον ὄνομα ἐπέθηκαν λιθάργυρον. καὶ εἰς αὐτὴν ἐστιν εὑρεῖν καὶ τὸ τετρασύλλαβον * καὶ τὸ ἐννεάγραμμον - - - γνοὺς ὅτι τὰ σκωρίδια οὐκ ἔστι τὸ ὅλον μυστήριον, ὅλοι γὰρ εἰς αὐτὰ κρέμανται καὶ ἀποβλέπουσι, καὶ τὰ μυρία αἰνίγματα εἰς αὐτὰ ἀνατρέχει, καὶ αἱ βίβλοι αἱ τοσαῦται αὐτὰ αἰνίττονται. — αὗται αἱ Αἰγυπτίων γραφαὶ καὶ ποιη-

* In vocem tamen λιθάργυρος, ænigma, de quo supra p. 696. neutiquam quadrat.

ποιήσεις καὶ δόξαι, χρησμοί τε δαιμόνων καὶ ἐκθέσεις προφητῶν. Sæpius citatur *Zosimus*, sed & *Democritus*, *Agathodæmon* & *Maria*. Zosimi dictum ab aliis etiam laudatum: ἐὰν μὴ τὰ σώματα ἀσωματώσῃς καὶ ποιήσῃς τὰ δύο ἕν, οὐδὲν τῶν προσδοκωμένων ἔσται. Sed quæ ex ejusdem τῇ τελευταίᾳ ἀποχῇ πρὸς Θεοσέβειαν afferuntur, adscribenda sunt, quæ & infra num. 45. repetuntur, nihilo magis integra: ὅλον τε τῆς Αἰγύπτου βασίλειον ὦ γύναι ἀπὸ τῶν δύο τούτων τεχνῶν συνέστηκε, τῶν τε κηρύκων καὶ τῶν φυσικῶν ψάμμων. ἡ γὰρ καλουμένη θεία τέχνη, τουτέστιν ἡ δογματικὴ περὶ ἣν ἀσχολοῦνται ἅπαντες οἱ ζητοῦντες τὰ χειροτμήματα * ἅπαντα καὶ τὰς ἰμίας τέχνας, τὰς τέσσαρας φημὶ, δοκοῦσιν τε ποιεῖν μόνοις ἐξεδόθη τοῖς ἱερεῦσιν. ἡ γὰρ φυσικὴ ψαμμουργικὴ βασιλέων ἦν. ὥστε καὶ ἐὰν συμβῇ ἱερέα ἢ σοφὸν λεγόμενον ἑρμηνεύσαντα τὰ ἐκ τῶν παλαιῶν ἢ ἀπὸ προγόνων ἐκληρονόμησεν, καὶ ἔχων καὶ ἰδὼν τὴν γνῶσιν αὐτῶν τὴν ἀκώλυτον, οὐκ ἐποίει, ἐτιμωρεῖτο γὰρ ὥσπερ οἱ τεχνῖται οἱ ἐπιστάμενοι βασιλικὸν τύπτειν νόμισμα, οὐχ ἑαυτοῖς τύπτουσιν, ἐπεὶ τιμωροῦνται. οὕτω καὶ ἐπὶ τοῖς βασιλεῦσι τῶν Αἰγυπτίων οἱ τεχνῖται τῆς εὑψήσεως, οἱ ἔχοντες τὴν γνῶσιν τῆς ἀμμοπλυσίας καὶ ἀκολουθίας, οὐχ ἑαυτοῖς ἐποίουν, ἀλλ' εἰς αὐτὸ τοῦτο ἐστράτευον τὸ εἰς τοὺς θησαυροὺς ἐργαζόμενοι. εἶχον δὲ καὶ ἰδίους ἄρχοντας ἐπικειμένους ἐπάνω τῶν θησαυρῶν, καὶ ἀρχιστρατήγους, καὶ πολλὴν τυραννίην τῆς εὑψήσεως. νόμος γὰρ ἦν Αἰγυπτίοις, μηδὲ ἐγγράφως αὐτὰ ἵνα ἐκδιδόναι. Τινὲς οὖν μέμφονται ΔΗΜΟΚΡΙΤΟΝ καὶ τοὺς ἀρχαίους, ὡς μὴ μνημονεύσαντας τούτων τῶν δύο τεχνῶν, ἀλλὰ μόνων τῶν λεγομένων ἰμίων. μάτην δὲ αὐτοὺς μέμφονται. οὐ γὰρ ἠδύναντο φίλοι ὄντες τῶν βασίλεων Αἰγύπτου, καὶ τὰ πρωτεῖα ἐν προφητικῇ αὐχοῦντες, πῶς ἠδύναντο ἀναφανδὸν μαθήματα κατὰ τῶν βασιλέων δημοσίᾳ ἐκθέσθαι, καὶ δοῦναι ἄλλοις πλοῦτου τυραννίδα. οὔτε εἰ ἠδύναντο ἐξεδίδουν, ἐφθόνουν γάρ. μόνοις δὲ Ἰουδαίοις ἐξὸν ἦν λάθρα ταῦτα ποιεῖν καὶ γράφειν καὶ ἐκδιδόναι· ἀμέλει γοῦν εὑρίσκομεν ΘΕΟΦΙΛΟΝ τὸν Θεογένους, γράψαντα ὅλα τὰ τῆς χειρογραφίας εὐτυχεία, καὶ ΜΑΡΙΑΣ τὴν καμινογραφίαν, καὶ ἄλλους Ἰουδαίους, καὶ ΣΥΝΕΣΙΟΣ πρὸς Διόσκορον γράφων &c. Ad Ptolemæi Bibliothecas allegat his verbis: καλεῖται δὲ καὶ παρθένος γῆ, καὶ γῆ αἱματώδης. Ταῦτα δὲ εὑρήσεις ἐν ταῖς Πτολεμαίου βιβλιοθήκαις.

21. ΖΩΣΙΜΟΥ πρὸς Θεόδωρον κεφάλαια.

22. Ἀνεπιγράφου φιλοσόφου. Definit in his verbis: ἄκουσον πρώτου χημευτοῦ. λαβὼν λιθαργύρου πυρίτην πύρωσον ἐπ' ἀνθράκων, ἕως γίνεται

* al. χειροτεχνήματα vel χειρόκμητα.

ται τῷ πυρὶ ὅμοιος, καὶ ἀνελόμενος κατάβαψον εἰς ὕδωρ ψυχρὸν, καὶ βάλε αὐτὸ τῷ δακτύλῳ σου σίαλον, καὶ ἐὰν αὐτὸ ἀναπίῃ, καλῶς ἐπυρώθη, καὶ τότε εἰς τὴν βαφὴν ἀνάθες.

23. ΠΑΠΠΟΥ φιλοσόφου. Incipit per jus jurandum de veritate processus, quem describit, *ὄμνυμί σοι τὸν μέγαν ὅρκον ὅστις ἂν σὺ ᾖ. Θεὸν φημὶ τὸν ἕνα τὸν εἴδει καὶ οὐ τῷ ἀριθμῷ, τὸν ποιήσαντα τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν τῶντε στοιχείων τὴν τετρακτὺν καὶ τὰ ἐξ αὐτῶν, ἔτι δὲ καὶ τὰς ἡμετέρας ψυχὰς λογικάστε καὶ νοερὰς ἁρμόσαντα σώματι, τὸν ἐπὶ ἁρμάτων χερουβικῶν ἐποχούμενον καὶ ὑπὸ ταγμάτων ἀγγελικῶν ἀνυμνούμενον.* Ait, se *κατὰ πλάτος* ea de re scripsisse ad *Stephanum*, per epitomen autem ad *Mosen*, *ὡς κατὰ πλάτος πρὸς* ΣΤΕΦΑΝΟΝ *τὸν θεοφιλέστατον ἐξεθέμεθα, καὶ τῇ κατ᾽ ἐπιτομὴν ἡμῖν πραγματείᾳ πρὸς* ΜΩΥΣΕΑ *τὸν τρισεύμοιρον.* Hinc & Pappum illum & Moysen juniores esse constat, & Christianos. Citatur & *λόγος*, nescio an ipsius Pappi *περὶ ἀτβίστου ὡς ὕδατος*, & subjicitur ΜΩΥΣΕΩΣ *δίπλωσις*, quam & in Cæsareo Codice subjectam Pappo reperit Lambecius VI. p. 189.

24. ΕΥΓΕΝΙΟΥ, &

25. ΙΕΡΟΘΕΟΥ *περὶ τῆς ἱερᾶς τέχνης.* Clauditur hoc voto: *τούτῳ χρῶ συνεργοῦντος Ἐμμανουὴλ τοῦ ζωαρχικοῦ τοῦ Θεοῦ Λόγου καὶ ἀπαυγάσματος τοῦ ἁγίου Πνεύματος. αὐτὸς γάρ ἐστιν ὁ Σωτὴρ καὶ δοτὴρ καὶ αἴτιος πάντων ἀγαθῶν· δι᾽ αὐτοῦ τελεῖται τοῖς πιστοῖς καὶ ἀξίοις τοῦτο τὸ θεῖον μυστήριον, τὸ τῆς ψυχῆς ἴαμα καὶ παντὸς μόχθου λύτρον. Ἀλλ᾽ ὅς τι τοῦτο εὑρηκὼς καὶ δοθεὶς παρὰ Θεῷ καὶ οἰκονομῶν, καὶ τυχὼν τῶν ἐφιεμένων δίδοται ὑπὸ τοῦ ὑψίστου Ἐμμανουὴλ, ὑπουργὸς καὶ οἰκονόμος αὐτοῦ γενήσεται ἐν ταύτῃ τῇ θείῃ τέχνῃ καὶ ἐν ἅπασι. καὶ τὸ δέκατον μέρος εἰς οἰκοδομὴν τῶν ἁγίων ἐκκλησιῶν καὶ εἰς περιποίησιν πτωχῶν ὑπέρ τε αὐτοῦ καὶ ὑπὲρ τῶν ἐμῶν ἀναγκῶν ἐγκλημάτων ποιήσαντα καὶ μέσον βίον διάγεσθαι, ἵνα ἀφθόνως ἡ πρᾶξις γενήσεται - - ἧς (αἰωνίου βασιλείας) γένοιτο τυχεῖν πάντας ἡμᾶς δι᾽ ἐντεύξεων καὶ λιταῖς τῆς παναμώμου καὶ Θεοτόκου Μαρίας καὶ Ἰωάννου τοῦ τρισμακάρος καὶ προδρόμου, ἅμα τε καὶ τῆς ἀκηράτου ὁμογύρεως τῶν Θείων Ἀποστόλων, Προφητῶν τε αὖθις καὶ πάντων τῶν Ἁγίων· γένοιτο, ἀμήν.*

26. ΖΩΣΙΜΟΥ *τοῦ Πανοπολίτου περὶ ὀργάνων καὶ καμίνων*, additis iconibus. Incipit: *τὰ τοῦ θείου ὄργανα πρὸ πάντων δεῖ ἐκδοῦναι.* Ejusdem *περὶ τοῦ θείου ὕδατος.* Incipit: *τοῦτό ἐστι τὸ θεῖον καὶ μέγα μυστήριον.* Ejus-

Ejusdem *περὶ τοῦ τριβίκου καὶ τοῦ σωλῆνος*. Incipit: Ποίησον, φησὶν ΜΑΡΙΑ, ἐκ χαλκοῦ ἐλάτου σωλῆνας τρεῖς &c. Mentio & *Salamonis*, additurque, vasa illa rectius fieri posse εἴ τις προπαιδευθῇ τὰ πνευματικὰ Ἀρχιμήδους ἢ Ἥρωνος, καὶ τῶν ἄλλων, καὶ τὰ μηχανικὰ αὐτῶν. Subjicitur ἕτερος κάμινος ΜΑΡΙΑΣ, ἧς καὶ ὁ ΑΓΑΘΟΔΑΙΜΩΝ ἐμνημόνευσεν, additis iconibus. Deinde de lapide Philosophiæ sive Philosophorum citantur *Hermes*, *Democritus*, *Olympiodorus* & *Joannes*, ἰωάννης ὁ ἀρχιερεὺς ἐν τῇ τῆς χρυσοποιΐας παραινέσει, *Zosimus* præterea & *Stephanus*. Etiam Lambecius VI. p. 179. ex Cæsareo Codice memorat Zosimi, περὶ ὀργάνων καὶ καμίνων γνήσια ὑπομνήματα. Incipit: περὶ τοῦ ω στοιχείου· τὸ ω στοιχεῖον στρογγύλον τὸ διμερὲς &c.

27. ΖΩΣΙΜΟΥ πρᾶξις καὶ ὅραμα περὶ τῆς συνθέσεως τῶν ὑδάτων. Incipit: μόλις ποτὲ εἰς ἐπιθυμίαν ἐλθὼν τοῦ ἀναβῆναι τὰς ἑπτὰ κλίμακας &c.

28. Τοῦ μακαρίτου καὶ πανσόφου ΨΕΛΛΟΥ Ἐπιστολὴ πρὸς τὸν ἁγιώτατον Πατριάρχην ΞΙΦΙΛΙΝΟΝ περὶ χρυσοποιΐας. Incipit: Ὁρᾷς ὦ δέσποτα ὁ ποιεῖς, ὁ ἐμὸς δυνάστης καὶ τῆς ἐμῆς ψυχῆς τύραννις ἀπὸ τοῦ τῆς φιλοσοφίας μεγέθους ἐπὶ τὴν ἐμπύρειον καταβιβάζων τέχνην καὶ βάναυσον. Hæc Mich. Pselli Epistola Latine exstat versa à Pizimentio cum scriptis Stephani & aliorum, quos p. 709. memoravi. Patriarcha Xiphilinus Ecclesiæ CPolitanæ præfuit ab A. C. 1064. ad 1075. Laudat in hac Epistola Psellus Strabonem Geographum, Platonis in Ægyptum Siciliam & plerasque Africæ partes suscepta itinera & sapientiam Democriti Abderitæ, quam pandere se profitetur.

29. Ὁ ΖΩΣΙΜΟΣ περὶ τῆς ἀσβέστου. Incipit: λαβὼν ἀλαβάστρινον λίθον, ὄπτα νυχθήμερον &c. Citatur *Stephanus*, διὸ ὁ Στέφανος τῶν φιλοσόφων φησίν. DEUM muneris tanti datorem Christiano ore celebrat his verbis: σὲ γὰρ αἰνοῦσιν ἄγγελοι, ἀρχάγγελοι, θρόνοι, κυριότητες, ἀρχαὶ, ἐξουσίαι, δυνάμεις, τὰ πολυόμματα Χερουβὶμ καὶ τὰ ἑξαπτέρυγα Σεραφίμ. Ænigma additur Chemicum:

μέσον ἵσταμαι τῆς γαίας καὶ τοῦ πόλου
τρίγραμμός εἰμι συλλαβὴν φέρω μίαν.
ὁ ψῆφός μοι χίλια πεντακόσια
καὶ ὁ εὑρών με σοφὸς ὢν τῶν γραμμάτων,
ὁ δὲ μὴ εὑρών με, οὐκ οἶδεν τὸ ἄλφα, καὶ
ὑπάρχει σὺν τῷ βῆτα καὶ δέλτα - -

30. Τῆς

30. Τῆς ΚΛΕΟΠΑΤΡΑΣ, *περὶ σαθμῶν καὶ μέτρων ἐξήγησις κατὰ πλάτος πρὸς εὐχερῆ εὕρεσιν ἑκάστης μνᾶς καὶ λίτρας καὶ οὐγγίας καὶ δραχμῆς καὶ γράμματος.* Confer Galenum T. 4. edit. Basil. p. 467.

31. *Ἑρμηνεία τῶν* ΣΗΜΕΙΩΝ, *τῆς ἱερᾶς τέχνης καὶ χρυσούλου βίβλου.* Hujusmodi notas Chemicas & signa ac characteres longe plures ex Codicibus regiis publicavit Cangius in appendice glossarii Græci p. 8. seq. sed auctore absente non satis accurate interdum expressas, ut jam supra notare me memini ex eruditiss. Montfauconi * palæographia Græca p. 375.

32. ΛΕΞΙΚΟΝ *κατὰ στοιχεῖον τῆς ἱερᾶς τέχνης πρῶτον ἑλληνιστί.* Incipit: *ἀφροδίτης σπέρμα ἐστὶν ἄνθος.* Hoc lexicon sive glossas Chemicas totum suis locis idem Cangius utilissimo suo atque præstantissimo glossario inseruit, collatis etiam aliis ejusmodi glossis MSS. Lambecio itidem inspectis & Salmasio, ut dicere me memini lib. IV. c. 36. §. 9.

33. ΔΗΜΟΚΡΙΤΟΥ *φυσικὰ καὶ μυστικά.* ** Hic libellus Latine quidem ex versione Pizimentii prodiit, ut dixi p. 709. atque incipit à verbis: *Ἡ φύσις τῇ φύσει τέρπεται, καὶ ἡ φύσις τὴν φύσιν νικᾷ, καὶ ἡ φύσις τὴν φύσιν κρατεῖ.* In MS. meo autem præmittitur, OSTANEM Democriti in hac arte Magistrum suscitatum ab eo ex inferis, interrogatumque de arte, respondisse prohiberi se à dæmone, quominus hanc doceret, cæterum libros suos in templo reconditos exstare.

* Uti solet accidere cum procul auctoris conspectum res hujusmodi intricatæ & perplexæ typis dantur, multi nævi inter edendum irrepserunt, qui plerumque possunt incautum Lectorem in errorem deducere. Notæ quippe ut plurimum non vocibus per eas significatis respondent, sed aliis subsequentibus, ut hinc magna perturbatio oriatur. Literæ aliæ pro aliis positæ in signis hujusmodi omnia confundunt, notæ eædem cum explicationibus suis aliquando plus quam decies repetuntur. His omnibus mederi non potuit vir ille doctissimus (Cangius) & Galliæ decus, tum quia procul positus (nam Lugduni edebatur opus) editionem curare suam nequibat, tum quia vix dum in lucem glossarium prodierat, cum ille è vivis excessit. Nam si superstes hæc retractare potuisset, has utique mendas sustulisset: in extremis quippe laborans multa ab se in Glossario Græco recognita mihi transmisit, ut in exemplari suo emendarem, quæ vitio laborare: adderem quæ deficere jam ipse vel moribunbus animadverterat. *Hæc celeberr. Montfauconus.*

** Apud eundem pag. 375. *Democriti Physica Mystica de confectione Azymi* vitiose excusum pro *de confectione Auri.*

exstare. δύσκολον ἔχω λέγειν ἐκ ἐπιτρέποντος αὐτῷ τοῦ δαίμονος. μόνον δὲ εἶπεν, αἱ βίβλοι ἐν τῷ ἱερῷ εἰσιν. Postinde scrutantibus nihil aliud repertum, quam verba illa. Eandem narrationem & idem scripti hujus, quod in MS. meo est initium, etiam Lambecius VI. p. 170. e Cæs. Codice annotavit, sed pro βαλὼν εἰς λίτρας ά πορφύρας, meus rectius habet: λαβὼν λίτρας σκωρίας ά. Qui porro in Latina Pizimentii versione Hepammenes est, in Græco rectius *Pammenes*, à quo didicisse se Democritus profitetur. αὕτη ἡ ΠΑΜΜΕΝΟΥΣ (πρᾶξις) ἐστὶν ἣν ἐπεδέξατο τοῖς ἐν Αἰγύπτῳ ἱερεῦσι.

34. ΣΥΝΕΣΙΟΥ φιλοσόφου πρὸς ΔΙΟΣΚΟΡΟΝ ἱερέα τοῦ μεγάλου Σαράπιδος τοῦ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, εἰς βίβλον ΔΗΜΟΚΡΙΤΟΥ ὡς ἐν σχολίοις. Hæc Synesii scholia in Democriti libellum Græce vulgavi Volumine VIII. hujus Bibl. p. 233. addita Latina Pizimentii, quæ sola lucem antea viderat cum Democrito, Pelagio, Psello, Patavii 1573. 8. & recusa etiam Norimbergæ 1717. 8. una cum recentis scriptoris tumba Semiramidis Hermetice sigillata. Ejusdem argumenti scriptum Synesianum ex Codice Bibl. Cæsarea versum Anglice exstat ad calcem Basilii Valentini in Anglicam conversi linguam Lond. 1678. 8. & Germanice curante Frid. Rothscholtzio, Silesio, Altdorf. 1718. 8. Meminit & Synesius de *Ostane* p. 234. & *Epibechii* p. 240.

35. ΣΤΕΦΑΝΟΥ Ἀλεξανδρέως οἰκουμενικοῦ φιλοσόφου καὶ διδασκάλου τῆς μεγάλης καὶ ἱερᾶς ταύτης τέχνης περὶ χρυσοποιΐας πράξεις sive lectiones IX. ad *Heraclium* Imp. Prima incipit: Θεὸν τῶν πάντων ἀγαθῶν αἴτιον καὶ βασιλέα τῶν ὅλων καὶ τὸν ἐξ αὐτοῦ πρὸ τῶν αἰώνων ἐκλάμψαντα μονογενῆ Υἱὸν σὺν τῷ ἁγίῳ Πνεύματι ὑμνήσαντες. De his lectionibus Stephani, Christiani scriptoris ex versione Pizimentii Latine pridem editis dixi supra p. 694. ex quibus excerpta tantum leguntur in meo Codice, sed πράξεις integræ supersunt Græce in Codicibus Cæsareis, Regiis, aliisque. Post praxin sive lectionem secundam solet sequi *Epistola ad Theodorum*, quæ in Cæsareo Codice incipit: περὶ τοῦ ἀρχοῦ γνῶθι ὡς πολλοὺς γεωργοὺς ἀχρήστους ἔχει καὶ εἰ μὴ &c. Ex hac Epistola in meo MS. apographo legitur hoc excerptum: ἄλλο ἐστὶν ἡ μυθικὴ χυμία, ἄλλο ἡ μυστικὴ καὶ ἡ κρυπτή. Καὶ ἡ μὲν μυθικὴ πολυπληθία λόγων συγχέεται, ἡ δὲ μυστικὴ λόγῳ δημιουργίας κόσμον μεθοδεύει, ἵνα ὁ θεόφρων καὶ θεογενὴς ἄνθρωπος διὰ τῆς εὐθείας ἐργασίας καὶ θεολογικῶν καὶ μυστικῶν λόγων μανθάνῃ.

36. ΚΟΜΑΡΙΌΥ φιλοσόφου ἀρχιερέως διδάσκοντος τὴν ΚΛΕΟΠΆΤΡΑΝ τὴν θείαν καὶ ἱερὰν τέχνην τοῦ λίθου τῆς φιλοσοφίας. Scriptor Christianus est, sed ex Comario Philosopho Ethnico hausisse, quæ refert vult videri. Ὁ Θεὸς τῶν δυνάμεων, ὁ πάσης κτίσεως δημιουργὸς, ὁ μακάριος καὶ ἀεὶ διαμένων. ὑμνοῦμεν, εὐλογοῦμεν, αἰνοῦμεν, προσκυνοῦμεν τὸ ὕψος τῆς βασιλείας σου. Φώτισον τὸν νοῦν καὶ τὰς καρδίας ἡμῶν, ὅπως καὶ ἡμεῖς δοξάζειν σε τὸν μόνον ἀληθινὸν Θεὸν ἡμῶν, καίπερ τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν σὺν τῷ παναγίῳ καὶ ἀγαθῷ καὶ ζωοποιοῦντι Πνεύματι νῦν καὶ εἰς αἰῶνας. Ἀπάρξωμαι ταύτης τῆς βίβλου τῆς ἡλιακῆς καὶ σεληνιακῆς γραφίδος τῆς ποιηθέντος παρὰ ΚΟΜΑΡΙΌΥ τοῦ φιλοσόφου καὶ ΚΛΕΟΠΆΤΡΑΣ τῆς σοφῆς περὶ κράσεως &c. Colloquentes finguntur cum Cleopatra non Comarius tantum, sed & Ostanes atque alii. Ἀποκριθεὶς δὲ ὈΣΤΑΝΗΣ καὶ οἱ σὺν αὐτῷ εἶπον πρὸς τὴν Κλεοπάτραν - - Θεωροῦντες δὲ οἱ φιλόσοφοι &c. Tamen scriptor eos inducit ad Cleopatram dicentes: ἐξέστησας ἡμᾶς ὦ Κλεοπάτρα εἰς ὃ ἐλάληκας ἡμῖν. μακαρία γὰρ ὑπάρχει ἡ σὲ βαστάσασα κοιλία.

37. ANONYMI breve apospasmation de vasis.

38. ΖΩΣΙΜΟΥ τοῦ Πανοπολίτου. Incipit: οὐσίας ἐκάλεσεν ὁ ΔΗΜΟΚΡΙΤΟΣ τὰ δ' σώματα. In eodem apospasmatio ἘΠΙΒΗΧΙΟΣ laudatur.

39. ANONYMI de dracone οὐροβόρῳ.

40. ὈΛΥΜΠΙΟΔΩΡΟΥ. Incipit: ὅτι οὐδεὶς τὰ πάντα ἄποδον γενόμενα, τότε νόει ὅτι καλῶς ἔχει.

41. ΖΩΣΙΜΟΥ τοῦ Πανοπολίτου γνησία γραφὴ περὶ τῆς ἱερᾶς καὶ θείας τέχνης τῆς τοῦ ☉ καὶ ☽ ποιήσεως κατ' ἐπιτομὴν κεφαλαιώδη. Incipit: λαβὼν τὴν ψυχὴν τοῦ ♀ τὴν οὖσαν ἐπάνω τοῦ ὕδατος τῆς ☽ ποίησον σῶμα πνευματικόν. In hoc apospasmatio laudatur ΜΑΡΊΑ.

42. ΑΝΩΝΥΜΟΥ (fortasse PELAGII) Incipit: λάβε τὰ λευκὰ καὶ ξανθὰ τῶν ὠῶν &c.

43. Αἴνιγμα τοῦ φιλοσοφικοῦ λίθου ἙΡΜΟΥ καὶ ἈΓΑΘΟΔΑΙΜΟΝΟΣ. ἐννέα γράμματ' ἔχω &c. De hoc ænigmate dixi supra p. 696. seq. Illud præter Olympiodorum supra n. 20. respicit etiam Democritus apud Cedrenum p. 121. τότε καὶ Δημόκριτος ἐγνωρίζετο φιλόσοφος, ὃς ἐδίδασκε πρὸ τοῖς ἄλλοις ὅτι δεῖ τὸν φιλοσοφεῖν ἐθέλοντα πάντων ἀπέχεσθαι κακῶν, σωφροσύνην ἀσκεῖν, καὶ πάντα ὀρθῶς νοεῖν

καὶ

καὶ πεάττειν, καὶ ὕτως ἐςι τὸ ΕΝΝΕΑΓΡΑΜΜΑΤΟΝ μαθεῖν. καὶ ὕτως φησὶ, ὄψει τὸν υἱὸν τῦ Θεῦ Λόγον τὸν ἀπαθῆ παθητὸν νεοφανῆ.

44. ἸΩΑΝΝΟΥ Ἀρχιερέως τῦ ἐν ἐβαγία (apud Cangium in ποίησις, τῆς σκευασίας τῆς θείας, sed Lambec. VI. p. 175. τῆς ἐν ἐυαγία ποθίας) περὶ τῆς θείας τέχνης. Incipit: ἐὰν μὴ ἡ σύγκρασις τῶν ςερεῶν ἀποπλεσθῇ, εἰς κενὸν καὶ μάταιον πᾶς πόνος ἐν καμάτῳ λογισθήσεται ἡμῖν.

45. ΖΩΣΙΜΟΥ Θηβαίυ μυςικὴ βίβλος. Incipit: ἔνθεν βεβαιῦται ἄλλη τις βίβλος. ΖΩΣΙΜΟΣ Θεοσεβεία χαίρειν. ὅλον τὸ τῆς Αἰγύπτυ βασίλειον, ὦ γύναι, ἀπὸ τῶν δύο τύτων τῶν τεχνῶν ἐςιν &c. Narrat in hoc apospasmatio Zosimus artem ab Ægyptiis diligentissime clam habitam, qui vero eam exercuissent, in Regum usus id fecisse, solis autem proditum Judæis, ut ex Olympiodoro retuli supra num. 20. Mentio libri Hermetis, cui titulus φυσικαὶ βαφαί, & Democriti, qui solus ex antiquis aliquid de arte prodiderit.

46. ἼΣΙΣ προφῆτις τῷ υἱῷ ὯΡΩΙ. In hoc apospasmatio, Angelus Amnaël docet mysterium Chrysopœiæ & per omnia sacra adjurat mystam illud aliis non prodere, quam formulam adjurationis dedi lib. V. hujus Bibl. p. 78. Aliæ jurandi formulæ his contrariæ in præsenti collectione num. 6. & 23.

47. ΔΗΜΟΚΡΙΤΟΥ βίβλος ε, προσφωνηθεῖσα ΛΕΥΚΙΠΠΩΙ. Incipit: Περὶ τύτων τῶν τεχνῶν τῶν Αἰγυπτίων, προφήταις Περσικοῖς βίβλυς ἔγραψα τῇ κοινῇ διαλέκτῳ πρὸς ἥνδε μάλιςα ἁρμόζονται. ἡ δὲ βίβλος ὐκ ἔτι κοινὴ, αἰνίγματα γὰρ ἔχει μυςικὰ &c.

48. Ἀνωνύμυ. Incipit: ἐὰν τὸν χαλκὸν ἀσκίαςον ποιήσεις &c.

49. ἈΓΑΘΟΔΑΙΜΩΝ εἰς τὸ χρησμόν. ὈΡΦΕΩΣ συναγωγὴ καὶ ὑπόμνημα. Incipit: Ἀγαθοδαίμων ὈΣΙΡΙΔΙ χαίρειν· ἤδη σοι τῦτο τέταρτον γράφω, ἐκ τῦ ἀρχαίυ χρησμῦ &c.

50. Ἡ ἸΑΜΒΛΙΧΟΥ ποίησις.

51. Μῆνες Ῥωμαίων, Μάρτιος Φαμενὼθ &c.

52. Ἀνωνύμυ περὶ τῆς τιμιωτάτης καὶ πολυφήμυ χρυσοχοϊκῆς, περὶ τῦ λαγαρῶσαι τὸ χρυσίον καὶ ἄργυρον. περὶ τῆς κολλήσεως τῆς ἀργύρυ. περὶ τῦ χρυσῶσαι &c. Huic loco conveniunt, quæ de arte aureis characteribus & liquore aureo scribendi olim frequentata, & de chrysographis notavit celeberrimus Montfauconus p. 5. Palæographiæ:

 „Ars

„Ars illa aureis characteribus ſcribendi, usque adeo frequentaba-„tur apud Græcos, ut multi hujusmodi artifices, qui χρυσογράφοι & „χρυσογραφεῖς vocantur, apud Scriptores memorentur. Sic Cedrenus „de Theodoſio Adramitteno, οὗτος ἦν χρυσογράφος, *hic erat Chryſogra-„phus*, ſive aureis litteris ſcribens. Simeon Logotheta de Artemio Imp. „τοῦτον φασιν οἱ ἱστοριογράφοι, καὶ χρυσογραφίαν εἶναι, *hunc narrant Hiſto-„rici Chryſographum fuiſſe.* In Cod. Regio 2137. laudatur Simeon Mo-„nachus & Chryſographus.

„Ars porro aureis litteris ſcribendi, χρυσογραφία dicebatur. Ex-„ſtat in Regia Bibliotheca Codex Græcus num. 618. hoc titulo, περὶ „χρυσογραμμίας, ubi ſtylo Græco vulgari & infimæ ætatis, docetur „quo pacto liquor ille aureus ad ſcriptionem ſit conficiendus. Item „apud Lambecium Biblioth. Cæſarea lib. 7. p. 95. memoratur Codex „inſcriptus, κατασκευὴ τῆς χρυσογραφίας, *Apparatus ad ſcriptionem auream,* „eodem, ut videtur, quo Regius argumento. Opuſculum autem hujus-„modi Græcobarbare ſcriptum cum verſione Latina ſubjicimus, excer-„ptum ex codice Regio, cujus numerus olim erat 618. nunc autem, „3178. ubi ſcriptores varii de auro conficiendo. Deſcriptus autem „fuit in Creta à Theodoro Pelecano Corcyræo, anno Chriſti 1478. ut in „fine legitur. Fol. 291. hæc habentur.

Περὶ χρυσογραμμίας ἕτερον.

Τρίψον βόλον ὥσπερ κινναβάρην, ἔπειτα ἔπαρον τὸ ὠοῦ τὸ λευκὸν, καὶ θὲς εἰς ἀγγεῖον· καὶ βάλον ὕδωρ, τάραξον καλῶς, καὶ ἐξάφρισον ὡς ὅτι να εὐγῇ ὁ ἀφρὸς ὅλος. ἔπειτα βαλὼν ἀπὸ τὸ ὕδωρ τὸ ὠοῦ καὶ μίξον μεσὸν βόλον· εἶθ' οὕτως θὲς ὅπου χρείζεις, καὶ ἀφ' ὅτου ξηρανθῇ, θὲς πάλιν ἐπάνω εἰς τὴν βόλον ἀπὸ τὸ ὠοῦ τὸ λοιπόν· καὶ θέται (ſic) τὸ ἀέρα τὸν χρυσόν· καὶ ἀφότης ξηρανθῇ, ἐπάνω τρίβε καὶ στίλβοναι μετὸ (ſic) παραχόνην.

Aliud Opuſculum de Aurea ſcriptione.

Contere bolum quaſi Cinnabarin. Deinde ſume candidum ovi, & in vaſi depone: immitte aquam, & valde commiſce, ſpumam ejice, ita ut tota exeat. Poſtea ex ovi aqua partem injice & commiſce cum toto bolo. Deinceps pone ubi opus eſt tibi. Cum autem exſiccatus fuerit, pone rurſum in bolo reliquam partem ovi, & expone aurum in aëre: & cum ſiccatum fuere, cum cote politum & fulgidum redde.

ΑΙΗ- ENAR-

ΔΙΗΓΗΣΙΣ

Περὶ τοῦ ποιῆσαι χρυσᾶ κεφάλαια ἐν βιβλίοις.

Λάβε χρυσάφην καθαρὸν καὶ λέπτινον, καὶ ἀνάμιξον μετὰ ἀργυρίου ἐν πυρὶ εἰς τὸ χωνήν· εἶτα βάλε τιάφην καὶ ἀνάμιξον μετὰ αὐτοῦ ἐπὶ μάρμαρον πορφυροῦν, καὶ τρίψον αὐτὰ ὅσον σοι δυνατόν, ἵνα γένηται ὥσπερ πασπάλη, καὶ θὲς αὐτὰ εἰς πηνάκιν ἀγανοτὸν πήλινον· καὶ θὲς αὐτὰ ἐν πυρὶ μαλθακὶν, καὶ σκέπασον μετὰ ὀστράκου καθαροῦ, καὶ ἐπιμελήθητι ἵνα ἐκκαί (sic) ἕως οὗ ἐρυθριάσει. ἔπειτα ψυχρὸν θήτω ἐν μαρμάρῳ πορφυροῦν, καὶ τρίψον μετὰ ὕδατος πολλοῦ, καὶ μικροῦ σπογκαρίου, καὶ σύναξον αὐτὰ, καὶ βάλε εἰς ἀγγεῖον καθαρὸν, καὶ ἔα αὐτὸ ὀλίγον, ἕως οὗ νὰ καθαρίσει κάτω· καὶ ῥίψας τὸ ὕδωρ πάλιν πλύνον αὐτὸ, ἕως οὗ καθαρισθῇ ἀπὸ τῆς ὕλης. καὶ ὅταν θέλῃς γράψεις, βάλε ἀφ' ἑσπέρας κομίδιν μεθ' ὕδατος, καὶ σύγκαυσον μετὰ χρυσαφίου. εἶτα γράψον πρῶτον τὰ κεφάλαια. εἶτα πόθι ἕτερον μετὰ ὤχρας ἀναμιγμένα μετὰ τοῦ κομιδίου, ἢ λαγχάνη μετὰ κινναβάρεως. ἐπάνω δὲ αὐτῶν τῶν κεφαλαίων γράφε μετὰ ζωγραφικοῦ κονδιλίου, ὡς ἔθος ἐπὶ τῶν κονδιλίων, καὶ ἀποτελεῖ τὰ χρυσᾶ.

ENARRATIO

De Arte conficiendi aurea capitula in Libris.

SUme aurum purum & comminue, misceque cum argento in igne in vasculo *conflatorio:* Deinde injice sulphur & cum illo commisce in marmore Porphyretico, & pro viribus contunde, ita ut fiat quasi pulvis, & pone illud in paropside figlina lævigata: admove igni exiguo, & operi operculo figlino mundo: curatoque ut calefiat, donec ruborem contrahat. Deinde cum frigidum erit, repone in marmore Porphyretico, & contunde cum aqua multa, & cum spongia (absterge): postea collige & injicito in vasculum mundum, & desine modico tempore, donec infra demissum expurgetur: ac ejecta aqua, rursum ablue illud, donec à materia emaculetur. Cum autem scribere voles, à vespera injice gummi cum aqua, & cum auro calefacito. Deinde scribe primum capitula, tum pone aliud cum ochra seu flava materia & gummi commixtum, aut cum cinnabari. Supra autem ipsa capitula scribe cum penicillo pictorio, eodem modo quo penicilli adhiberi solent, & literas fac aureas.

Περὶ τοῦ χρυσῶσαι ζῶα εἰς κάσαν, ἢ κλάδη ἢ ἄλλον ἕτερον, καὶ τὸ ἄλλον ἀχρύσωτον.

De modo inaurandi animalia in catino, aut ramos, aut aliud quidvis auri superficiem non habens.

Λαβὼν ὀςέα προβατίνας (sic), καῦσον αὐτὰ ἐν πυρὶ, ἕως οὗ τεφρωθῶσιν· εἶτα μίξον ὀλίγον γύψον μετὰ ψιμμυθίου, καὶ τρίψον καλῶς ἕως ἂν λειανθῶσιν. καὶ μίξον ἰχθυόκολλαν· περίπλαθε τοὺς τόπους ὅθεν βούλῃ χρυσῶσαι, καὶ ἂν ξηρανθῇ, μετέπειτα δὲ χρύσονε τὸ ἕτερον.

Ovilla ossa combure igne, donec in cinerem convertantur: deinde immisce parum gypsi cum cerussa, & probe contunde, donec tenuissima evadant, misce ichthyocollam, sive collam piscis, & illini loca, quæ inaurare cupis, & postquam siccata fuerint, reliquum inaura.

„Artis aureas literas conficiendi, ut hic edocetur, periculum nu„per fecit quidam è nostris, harumce rerum peritissimus: qui rem sibi „probe cessisse renunciavit, & specimen aureæ scriptionis, secundum tra„ditam hîc normam confectæ, nobis obtulit. *Hactenus eruditissimus Montfauconus.*

53. ῬΙΝΑΛΔΩΝ - - - Φησὶ περὶ τῆς χυμευτικῆς τέχνης. λειώσατε τὰ σώματα εἰς ὕδωρ &c.

54. ἸΩΑΝΝΟΥ τοῦ Δαμασκηνοῦ ἐκ τοῦ διόπτρας. Versus XV. politici:

λοιπὸν, Κυρία, ἄνες μοι, μὴ μοι κόπους παρέχῃς
πολλὰ λαλεῖν οὐ δύναμαι εἰς ὦτα βεβυσμένα
τὸ γὰρ συνάξαι τῶν βροτῶν τὴν φθαρεῖσαν οὐσίαν
τὴν γεηρὰν τε καὶ ῥευστὴν καὶ κάτω πατουμένην
μετὰ τῆς ἄνω ὑψηλῆς τοῦ Θεοῦ τε καὶ Λόγου
τοῦτο ἐστιν ὃ εἴρηκα μείζονος δοξασθῆναι
ὥσπερ μολίβδου καὶ χρυσοῦ πόῤῥω ἀφεστηκότων
ἀπῳκισμένον ἐξ ἀμφοῖν ἀπεσχισμένον λίαν,
Εἶτα σοφός τις τεχνουργὸς δεῖξαι θελήσας τούτου
τὴν τεχνικὴν ἐνέργειαν καὶ ἐπιστήμην ὄντως,
αὐτὸν λαβὼν τὸν μόλιβδον καὶ χωνεύσας τοῦτον γε
καὶ ἀναπλάσας τὸν αὐτὸν χρυσὸν ὄβρυζον δείξει:
Τοῦτο ἐστι τὸ θαυμαστὸν καὶ ξένον ὑπὲρ λίαν
ὅτι χρυσὸς γὰρ οὐκ ἦν τὸ πρὶν, νῦν δὲ χρυσὸς πέλει,
ὁ δὲ οὐκ ἦν καὶ γέγονεν ὅπερ οὐκ ἦν τὸ πρῶτον.
ὢ τῆς πολλῆς χρηστότητος, ὢ τῆς ἐπιεικείας!

55. Ἀνω-

55. Ἀνωνύμου περὶ τοῦ ὠοῦ. Incipit: οἱ παλαιοί φασιν περὶ τοῦ ὠοῦ, οἱ μὲν λίθον - - οἱ δὲ τοῦ κόσμου μίμημα &c.

56. ΤΟΥ ἹΕΡΟΘΕΟΥ περὶ λίθου τῶν φιλοσόφων, versus Jambici CCXXX. Incip.

ἀπάρξομαι πρόσπλεξας εὐφραδεστάτου
Εἰπὼν λέγου πόνημα &c.

Vide & supra n.17.25. & de Cæsareo Codice Lambecium VI. p. 191.

57. Ἀνωνύμου ἀρχὴ τῆς κατὰ πλάτος τῶν ἔργων ἐξηγήσεως. Incipit: λάβε τὰ λευκὰ καὶ ξανθὰ τῶν ὠῶν &c. τοῦ ὕδατος ἐργασία καὶ τοῦ ἀρσενικοῦ ὄξους. ὀνοματοποιΐα αὐτοῦ. ἀρχὴ τῆς ἐργασίας τοῦ ἀέρος. ὀνομασία αὐτοῦ. ἀρχὴ τῆς ἐργασίας τοῦ πυρός. ἀρχὴ τῆς ἐργασίας τῆς γῆς, ἤτοι τῆς παγκρατοῦς ἀσβέστου. ὀνοματοποιΐα αὐτῆς. ἡ ἕνωσις τῶν τεσσάρων στοιχείων. ὀνοματοποιΐα τοῦ ὠοῦ, αὐτὸ γάρ ἐστιν τὸ μυστήριον τῆς τέχνης.

58. Ἀνωνύμου περὶ τῆς θείας τέχνης τῶν φιλοσόφων. Incipit: ἡμεῖς μὲν ἐν αἰνίγματιν γράψαντες - - Laudat *Philosophum*, intelligens *Democritum*, & *Cleopatræ* βραχεῖαν ἐξήγησιν.

59. Χρυσοποίησις. σκευασία ἀφρονίτρου τοῦ ζητουμένου εἰς τὰς κολλήσεις ☉ καὶ ☽ καὶ ♀. Κιναβάρεως σκευασία.

IV. Index Græcorum (*) Chemicorum, de quibus hactenus dictum.

Africanus. Julius Africanus, qui in cestis suis etiam Chemica attigit. Confer Reines. p.352. Var.Lect.

Agatharchides de aurifodinis in Ægypto & Æthiopia, supra p.749.

Agathodæmon, n. 20. 26. 31. 32. 43.47. & in Græco qui hic subjicitur indice. Ano-

(*) In Codice Regio Paris. 618. apud Cangium in ποιητής & Gothano apud Reines. p. 155. Var. Lect. γίνωσκε ὦ φίλε καὶ τὰ ὀνόματα τῶν ποιητῶν. ἀρχὴ Πλάτων, Ἀριστοτέλης, Ἑρμῆς, Ἰωάννης ἱερεὺς τῆς σκευασίας τῆς θείας, Δημόκριτος, Ζώσιμος ὁ μέγας, Ὀλυμπιόδωρος, Ἐλέφανος ὁ φιλόσοφος. Σοφὰρ ὁ ἐν Περσίδι. Διόσκορος ὁ ἱερεὺς τοῦ μεγάλου Σαράπιδος τοῦ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, ὁ Ὀσάνης ἀπ' Αἰγύπτου καὶ ὁ Κομάριος ἀπ' Αἰγύπτου, ἡ Μαρία καὶ ἡ Κλεοπάτρα ἡ γυνὴ Πτολεμαίου

μηχὴ τοῦ βασιλέως, Πορφύριος καὶ Ἐπιβύχιος, Πελάγιος, Ἀγαθοδαίμων, Ἡράκλειος ὁ βασιλεὺς, Θεόφραστος, Ἀρχέλαος, Πετάσιος, Κλαυδιανὸς, ἀνεπίγραφος φιλόσοφος, Μένος ὁ φιλόσοφος, Πάνσευρις, Σέργιος. Οὗτοί εἰσιν οἱ πανεύφημοι καὶ οἰκουμενικοὶ διδάσκαλοι καὶ νέοι ἐξηγηταὶ τῶν Πλάτωνος καὶ Ἀριστοτέλους. αἱ δὲ χῶραι ἐν αἷς τελέται τὸ θεῖον ἔργον τοῦτο, Αἴγυπτος, Θρᾴκις, Ἀλεξάνδρεια, Κύπρις, καὶ εἰς τὸ ἱερὸν τοῦ Μέμφεως.

Ejus πράξεις, Morhofius p. 102. polyhist. *processus* interpretatur. Et constat sane vocem illam passim ita in Chemicorum libris accipi. Sed si quis Stephanum evolvat, videbit neutiquam ab eo novem tradi processus, sed potius novem πράξεσι hoc est lectionibus, ut p. 694. exposui, argumentum, quod sibi proposuit, illustravi.

Synesius n. 34. & p. 752. Lambecius VI. 172. seq.

Petrus Theoctonicus de methodo Alchemiæ, memoratus Labbeo p. 129. 272. Bibl. novæ MSS.

Theodorus ad quem Stephan', n. 35.

Theophrastus, n. 16. & p. 776. Lambec. VI. p. 191. Borrich. conspectu scriptor. Chemic. §. 9.

Theosebia ad quem Zosimus, n. 45.

Xiphilinus, Patriarcha CPol. n. 28.

Zachlas, Propheta Ægyptius, apud Apulejum 2. Metamorphos.

Zosimus Thebanus, Pelagio ὁ ἀρχαῖος, n. 19. aliis ὁ μέγας, p. 776. & n. 45.

Zosimus Panopolites, (idem fortasse quem cum Pelagio interfecit Zeno Imp.) n. 1. 3. 4. 7. 14. 20. 21. 26. 27. 29. 38. 41.

Hæc de Græcis Chemicis dicta sufficiant, quam artem à Græcorum curiosioribus adhuc impigre exerceri Borrichio confessus est Allatius, Græcus gente, qui cum Latina versione scriptores hujus argumenti in lucem dare voluit. Vide Borrichii conspectum Chemicorum §. 14.

V. Non minus dolendum est illam Allatii voluntatem in edendis Chemicis, quam Jacobi Tollii in vulganda *Chirurgorum* Græcorum collectione interceptam fuisse, qui hanc ex Codice Florentino cum Vidi Vidii partim (de quo supra p. 707.) cum sua versione editurum se promisit in litteris ad Frid. Benedictum Carpzovium τὸν μακαρίτην datis Florentiæ 1687. Id. Novembr. Constat autem præter illa, quæ Vidio debemus, necdum vulgatam istam συναγωγήν, asservari Græce in variis Bibliothecis * Italiæ, Galliæque. Auctor collectionis *Nicetas* Medicus, scripta, ex quibus illa, iconibus etiam illustrata constat, sunt præter *Hippocratis*, *Dioclis*, *Amyntæ*, *Nymphodori*, *Pauli* ** *Æginetæ* & *Palladii* nonnulla, *Rufique* Ephesii,

ἩΛΙΟ-

* De Codice Florentino in Bibl. S. Laurentii vide Bartholinum de tibiis veterum p. 349. Jac. Sponium itineris in in Græciam p. 14. edit. Germanicæ, D. Guntherum Christoph. Schelhammerum ad Herm. Conringii introduct in artem Medicam pag. 402. Georgii Paschii de novis inventis p. 309. De Codicibus Gallicis meminit Labbeus Bib. nov. MSS. p. 152 seq 211.

** Pauli iatrosophistæ liber de fracturis earumque differentiis MS. Græce etiam in Bibl. Augustana.

ΗΛΙΟΔΩΡΟΥ περὶ τῶν ἐν κεφαλῇ τραυμάτων. περὶ περηδονισμοῦ κρανίου. περὶ ὀστώδους ἐκφύσεως, περὶ ἀκρωτηριασμοῦ, περὶ τῶν κατὰ τοὺς δακτύλους συμβαινόντων.

ΓΑΛΗΝΟΥ περὶ τῶν ἐν κεφαλῇ καταγμάτων.

ἈΡΧΙΓΕΝΟΥΣ περὶ ὑποδραμόντος αἵματος. περὶ τῆς τῶν ῥαφῶν διαστάσεως περὶ τῶν ἀφαιρεθησομένων μερῶν.

ὈΡΕΙΒΑΣΙΟΥ ἐκ τῶν Γαληνοῦ περὶ καταγμάτων καὶ ἐξαρθρημάτων. περὶ ἐπιδέσμων.

ἈΝΤΙΛΛΟΥ περὶ ὑδροκεφάλων.

ἈΣΚΛΗΠΙΑΔΟΥ τοῦ Βιθυνοῦ ὅτι καὶ διὰ νόσον χρονίαν ἐξαρθροί τινες γίνονται.

ἈΠΟΛΛΩΝΙΟΥ Κιτιέως ἐκ τοῦ περὶ ἄρθρων πραγματείας.

ΣΩΡΑΝΟΥ περὶ σημείων καταγμάτων τοῦ κρανίου. περὶ ἐπιδέσμων.

Etiam Latinam verſionem Chirurgicorum MS. in Bibl. Regis Chriſtianiſſimi memorat Labbeus Bibl. nova MSS. p. 277. & libros duos Chirurgicorum collectos à *Magno*, (illo ni fallor de quo Eunapius) fuiſſe apud Scipionem Tettium, docet p. 385.

VI. Præter Actuarium, Magnum & Theophilum ſive Philotheum & Stephanum Alex. *de urinis*, quos ſupra retuli, plures adhuc exſtant manu exarati Græci ſcriptores, ut *Abicianus* neſcio quis de urinis & pulſibus quem memorat Labbeus p. 122. Bibl. novæ MSS. *Athenaus*, Ἀθηναίου περὶ οὔρων σύνοψις ἀκριβής, qua uſus Cangius, ex Cod. Colbert. 3614. *Conſtantinus* Africanus περὶ οὔρων in Bibl. Cæſarea. *Joannes* Epiſcopus Priſdryanorum circa Bulgariam (Πρισδρυανῶν) περὶ οὔρων διάγνωσις καὶ πραγματεία ἀρίστη Cod. Reg. 3497. *Maximi Planudæ* de urinis, *Meletius* Monachus de urinis & differentia urinarum, verſibus politicis. Cod. Reg. 3175. *Nicephori Blemmydæ* cantica Medica de urinis & de phlebotomia, in Bibl. Cæſarea. *Anonymi* περὶ κλοκίων ἀῤῥώστων de matulis ægrotantium Cod. Colbert. 3614. μέθοδος τῶν ὑαλίων Γαληνοῦ φιλοσόφου. ibid. σύνοψις ἀκριβεστάτη περὶ οὔρων ἑρμηνευθεῖσα ἐκ τῆς ἰατρικῆς τέχνης τῶν Περσῶν. Cod. Colbert. 4230. & in Bibl. Cæſarea. *Piropuli* (Πειροπούλου) & aliorum in Bibl. Coisliniana p. 448.

VII. Latent & alii adhuc Græci Medici in Bibliothecis, quos viri docti quibus facultas datur inspicere, si digni videantur editione, publicæ luci non invidebunt: *Ælii Promoti* Alexandrini Medici liber *περὶ ἰοβόλων καὶ δηλητηρίων φαρμάκων* MS. in Bibl. Vaticana, ex quo nonnulla profert Hieron. Mercurialis III. 4. Var. lect. illa tamen non esse antiqui illius, (Ostanis Magi discipuli, qui Xerxi in Græciam trajicienti, teste Plinio XXX. 1. comes adfuit,) sed Æschrionis Empirici, quem præceptorem suum laudat Galenus, vide disputantem Antonium Possevinum XIV. 17. Bibl. selectæ p. 163.

Actuarii & *Aëtii*, quæ non sunt in vulgatis libris, nec non *Adamantii*, *Africani*, *Dioscoridis*, *Sorani* & aliorum de mensuris ac ponderibus, inedita memorat Labbeus p. 123. Bibl. novæ MSS.

Alexandri Sophistæ liber de temperatura & mixtione herbarum sacrarum. Bibl. Bodlejan. codice Baroccian. 150.

Anonymi περὶ τροφῶν σύνταγμα ad Imp. Pogonatum Cod. Reg. Paris. 2147. Ἑρμηνεία βοτανῶν Γαληνοῦ περὶ φαρμάκων, Cod. Reg. 2146. alius botanicus Anonymus, Cod. Reg. 2104. Anonymorum glossæ lexicaque botanica & iatrica in variis Codd. Et *περὶ λίθων δυνάμεων* Codd. Reg. * 945. & * 2206.

Ex *Antonii Camtacuzeni* Observationibus Medicis excerpta in Biblioth. Cæsarea.

Archigenis & *Philagrii* de calculis in renibus cum remediis ad calculosos.

Botbri, Regis Persarum, de utilitate & remediis è vulture.

Callisti de Antidotis, trochiscis, emplastris, oleis, in Bibliotheca Cæsarea.

Constantini Meliteniotæ antidotarium ex Medicamentis Persicis: *αὗται αἱ ἀντίδοτοι ἐμεθερμηνευθήσαν ἐκ τῶν Περσῶν εἰς τὴν Ἑλλάδα παρὰ Κωνσταντίνου ἰατροῦ τοῦ Μελιτηνιώτου*. Cod. Reg. 2686.

Constantini Rhegini, postea Monachi Casinensis *ἐφόδια τῶν ἀποδημούντων viaticum peregrinantium* ex Syriaco, libri VII. de morbis omnis generis curandis, MSS. in Bibl. Cæsarea (Lambec. VI. p. 125.) Regia Paris. & Colbertina.

Didymi

Didymi Alex. de marmoribus & lignis omnium generum.

Euphemi Siculi & *Philippi* Xeri, Rhegini compositiones medicamentorum.

Georgii Sanginaticii, Consulis Romani & Comitis Lateranensis, ὀνομασίαι τῶν μελῶν τοῦ ἀνθρώπου ad Nicolaum V. Papam (circa A. C. 1450.) versibus politicis. Hic est *Hypatus* de partibus corporis humani, quem citat Cangius in ἀκακία & alibi, ex Cod. Reg. * 1510. Ejusdem de pulsibus. id.

Heronis Philosophi florilegium de re Medica.

Hierophili Sophistæ περὶ τροφῶν κύκλος τὸ ποίοις δηλοῖ χρᾶσθαι ἑκάστῳ μηνὶ καὶ ὁποίοις ἀπέχεσθαι. Cod. Barocc. 150. in Bibl. Bodlej.

Hippocratis Epistola ad Ptolemæum Regem de structura hominis. Labbe pag. 124.

Hypati, vide supra in Georgio.

Joannis Damasceni de pharmacis ad purgandum idoneis. in Bibliotheca Cæsarea.

Joannis iatrosophistæ λόγος καὶ ποίημα πάντων τῶν παθῶν καὶ τῶν ἀδόλων τὰς θεραπείας πρὸς ἐν ἕκαστον τὴν τάξιν. Capitulis CCLII. Cod. Reg. Paris. * 126.

Joannis Episcopi Prisdianensis excerpta ex antiquis Medicis collecta. Labbe p. 125.

Leonis Philosophi & Medici synopseon iatricæ, seu Medicinæ libri VII. ad quendam Georgium. in Bibl. Cæsarea & Cod. Reg. 3511.

Marcelli περὶ σφυγμῶν, in Bibl. Cæsarea.

Melani Cocini Κοκίνου excerpta iatrica ἑρμηνεία πάνυ ὠφέλιμος εἰς τὸν πυρετόν. Cod. Reg. * 1261.

Meletius in aphorismos Hippocratis.

Mich. Pselli definitionis Medicæ & Medicarum quæstionum solutiones, & περὶ καινῶν ὀνομάτων ἐν νοσήμασι. Cod. Reg. 3502.

Ejusd. πόνημα ἰατρικὸν ἄριστον διὰ ἰάμβων. ibid. περὶ γεωργικῶν. ibid. Synopsis artis Medicæ ad Constantinum Porphyrogenitum capitulis CXVIII.

Neophyti Monachi collectanea iatrica capitulis DCXLIV. Antiballomena cum nominum Perſicorum explicatione. περὶ βοτανῶν καὶ ἄλλων τῶν παντοίων εἰδῶν θεραπευτικῶν πρόχειρος καὶ χρήσιμος εἰσαγωγή. Cod. Reg. 957.

Nicephori Blemmydæ varia opuſcula Medica in Bibl. Cæſarea.

Nicomedis iatroſophiſtæ Lexicon. Cod. Reg. 2147.

Olymnii Alexandrini fragmentum de diebus criticis. Labbe p. 126.

Romani Κουβουκλησίου ſive Cubicularii de acutis & diuturnis morbis. in Bibl. Cæſarea.

Sethi lexicon botanicum in Bibl. Cæſarea.

Simeonis Magiſtri Antiocheni περί τινων πετεινῶν καὶ νηκτῶν καὶ χερσαίων ζώων δυνάμεως. Cod. Reg. * 957.

Stephani Magnetis empirica, Cod. Colbert. 1477.

Stephani Athenienſis de febrium differentia. in Bibl. Cæſarea.

Theophanis de diæta ad Conſtantinum Porphyrogenitum. in Bibl. Cæſarea & Cod. Reg. Pariſ. 2216.

Theophili ἐπισυναγωγὴ περὶ κοσμικῶν καταρχῶν. Cod. Reg. 2137.

THEOPHILI

Protoſpatharii

DE

FABRICA CORPORIS HUMANI

LIBRI V.

GRAECE ET LATINE.

AD LECTOREM.

Dignam atque inexhaustam intuentibus, corpus nostrum quotidie offert materiem amandi admirandique Optimi Opificis, & Bonitatem Ejus, Sapientiam ac Potentiam assiduis laudibus prædicandi. Nam & de microcosmo hocce & terrella, quam animus noster incolit, vere affirmaveris, quod de majore mundo pronunciavit acutus scriptor Arabs, quem Philosophi αὐτοδιδάκτου nomine clariss. Pocokius vulgavit, illi esse septuagies millenas facies, & faciei unicuique septuagies millena ora, & unicuique ori septuagies millenas linguas, quibus laudet essentiam unius illius Veri Entis, illamque sanctificet ac celebret indesinenter. Itaque à tot sæculis, imo à tot jam millenariis annorum in eo occupata est fuitque laudabilis Anatomicorum innumerabilium industria, ut opificii hujus compagem & artificium penitius lustratum accuratius explicent, atque oculis & considerationi omnium exponant: & plura adhuc non diffitentur relicta posterorum indaganda studio. Quanquam vero recentis ætatis attentio atque acumen multa non inficianda feliciter observavit, quæ priorum oculos & aciem fefellerunt: tamen & veterum in hoc minime contemnendum est studium, pietas vero imitanda inprimis, qua ad laudem Conditoris omnia unice referre laborarunt. Qua in utraque parte princeps Galenus in opere incomparabili de usu partium diligentis ac sagacis observatoris, & pii hominis partes egregie implevit, * professus hanc sibi videri τὴν ὄντως εὐσέβειαν ac germanam pietatem, non si bene multas taurorum hecatombas offeras, sed si noscere ipse prius ex DEI operibus studeas, deinde & aliis demonstres οἷος μὲν ἐστι τὴν σοφίαν, οἷος δὲ τὴν δύναμιν, ὁποῖος δὲ τὴν χρηστότητα, quanta sit Sapientia, qua Potentia, qua Bonitate denique. Hujus operis Galeniani, prolixioris paullo, quam fert stomachus quorundam hominum, cum epitomen haud inscitam composuerit Christianus scriptor Theophilus protospatharius, ** eam rarius hactenus obviam reducere in lucem, ac studiosorum etiam eorum, qui Medicæ arti se non consecraverunt, lectioni commendare volui. Huic si quis alios vetustos scriptores de eodem argumento junxerit Græcos quidam Gregorium Nyssenum, Nemesium, Chrysostomum, (homilia XI. ad populum Antiochen.) Theodoretum, (lib. 3. seq. de Providentia) Meletiumque, & Latinos Ciceronem, (lib. 2. de Natura Deor. c. 53.) Plinium (libro VII. Hist. Nat.) & Lactantium, lib. de hominis opificio: næ is tempus non male collocaverit, sed in se ipso propius noscendo amplum gaudendi ac de DEI Bonitate & Majestate exultandi campum habebit. Vale!

* Vide librum IV. hujus Bibl. cap. 17. p. 550.
** De scriptore hoc supra p. 648. seq.

THEO-

ΘΕΟΦΙΛΟΥ ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ ΚΑΤΑΣΚΕΥΗΣ.

Βιβλίον α΄.

THEOPHILI Protospatharii De corporis humani fabrica,

Liber I.

Junio Paulo Crasso, Patavino Interprete.

I.

Ὅτι μὲν πάντα τὰ ζῶα, τετράποδα καὶ ἑρπετὰ, πτηνά τε καὶ ἔνυδρα τῇ νεύσει τοῦ Θεοῦ γέγονε, μαθεῖν ἐστὶν ἀπὸ τῆς θείας γραφῆς. Ἐξαγαγέτω γάρ φησιν, ἡ γῆ ψυχὴν ζῶσαν κατὰ γένος, τετράποδα καὶ ἑρπετὰ, καὶ θηρία. καὶ πάλιν, Ἐξαγαγέτω τὰ ὕδατα ἑρπετὰ ψυχῶν ζωσῶν κατὰ γένος, καὶ πετεινὰ πετόμενα ἐπὶ τῆς γῆς κατὰ τὸ στερέωμα τοῦ οὐρανοῦ. ὅλι δὲ μόνος ὁ ἄνθρωπος χειρὶ Θεοῦ ἐπλάσθη, καὶ τοῦτο μαθεῖν ἐστὶν ἀπὸ τῆς ἁγίας γραφῆς. Ἔπλασε γάρ φησιν τὸν ἄνθρωπον, χοῦν λαβὼν ἀπὸ τῆς γῆς, καὶ ἐνεφύσησεν εἰς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ πνοὴν ζωῆς, καὶ ἐγένετο ὁ ἄνθρωπος εἰς ψυχὴν ζῶσαν. συνθέτου οὖν τοῦ ἀνθρώπου γεγονότος παρὰ τοῦ δημιουργοῦ Θεοῦ ἡμῶν, ἐκ ψυχῆς καὶ σώματος, καὶ τῆς μὲν ψυχῆς νοερᾶς οὔσης, καὶ ἀσωμάτου, καὶ ἀοράτου, τοῦ δὲ σώματος αἰσθητοῦ καὶ συνθέτου κατεσκευασθέντος, εἴπωμεν περὶ τῆς συνθέσεως αὐτοῦ, πόθεν τε σύγκειται, καὶ ἐκ πόσων καὶ ποίων μορίων κατεσκευάσθη, καὶ τίς ἡ ἐνέργεια τῶν αὐτοῦ μορίων,

I.

Omnium animantium genera, quadrupedum, reptilium, volucrum, & aquam colentium, DEI arbitratu esse genita, divina nobis testantur volumina. Inquiunt enim: *Producat terra animam viventem per singula genera, quadrupedes, & reptilia, & feras.* Et iterum: *Producant aquæ reptilia animarum viventium per singula genera, & volatilia volantia super terram, per stabilimentum cœli.* Hominem autem solum manu DEI creatum esse, nos docent sacræ literæ; ajunt enim: *Hominem finxit, glebam terræ capiens, & in faciem ipsius afflavit spiritum vitæ, & factus est homo cum anima vivente.* Igitur cùm homo à DEO nostri opifice ex anima & corpore constans factus fuerit, anima quidem intellectuali, & incorporea, & invisili, corpore autem sensili & composito: de ejus compositione sermonem faciamus, unde componitur, ex quot, & qualibus constat partibus, & quænam est ejus partium

μορίων, καὶ παρὰ τίνος ἡ κίνησις αὐτῶν, καὶ διὰ ποίας αἰτίας τὰ τοιαῦτα οὕτως γεγόνασιν.

tium functio, & unde prodit earum motio, & quibus de caufis hæc fingula ad hunc modum inftituta funt.

II. Ἔστιν οὖν τὰ μόρια τοῦ σώματος, τὰ μὲν ψυχικὰ, τὰ δὲ σωματικά τε καὶ φυσικά. καὶ αὐτῶν τῶν ψυχικῶν, τὰ μὲν κινητικὰ, τὰ δὲ αἰσθητικά. τῶν δὲ φυσικῶν, τὰ μὲν ζωτικὰ, τὰ δὲ θρεπτικά. κεφαλὴ δὲ καὶ χεῖρες, σκέλη, θώραξ, ὀσφὺς, μείζονα καὶ περιεκτικώτερα πάντων τῶν τοῦ σώματος μορίων γεγόνασιν. ἐν αὐτοῖς γὰρ πάντα τὰ μόρια περιέχεται, τά τε φυσικὰ, καὶ τὰ ψυχικὰ, ζωτικά τε καὶ θρεπτικά. πρῶτον οὖν περὶ τῶν περιεκτικῶν μορίων εἴπωμεν, ὅπως πρεπόντως ἐγένετο ἥ τε θέσις, καὶ ἡ διάπλασις αὐτῶν, καὶ ἡ ἐνέργεια, καὶ ἡ χρεία. ἀλλ᾽ ἐπειδὴ καὶ αὐτῶν τῶν περιεκτικῶν μορίων, τὰ μὲν τοῦ ζῆν ἕνεκα γέγονεν, ὡς κεφαλὴ καὶ θώραξ καὶ ὀσφύς. τὰ δὲ τοῦ καλῶς ζῆν, ὡς χεῖρες καὶ πόδες. πρῶτα περὶ χειρῶν εἴπωμεν, ὅτι δεόντως κατεσκευάσθησαν. συνθέτων δὲ καὶ αὐτῶν οὐσῶν, ἔκ τε βραχίονος καὶ πήχεως, καὶ ἄκρων χειρῶν, ἀρξώμεθα τοῦ λόγου ἀπὸ τῆς ἄκρας χειρὸς, ὅτι εἰς τοσοῦτον ἥκει σοφίας ἡ τέχνη τῆς φύσεως, ὡς μήπω πᾶσαν αὐτὴν εὑρῆσθαι τοσοῦτον χρόνον ζητουμένην ὑπὸ τηλικούτων ἀνδρῶν. ἐπεὶ δὲ οὕτως ἐστὶν ὁ δημιουργὸς ἡμῶν σοφὸς, ὡς μὴ μίαν ἕκαστον τῶν ὑπ᾽ αὐτοῦ γεγονότων ἔχειν χρείαν, ἀλλὰ καὶ δύο, καὶ τρεῖς, πολλάκις καὶ πλείους, διὰ

II. Igitur alia corporis membra animalia five animata funt, alia corporea & naturalia: rurfus ex animalibus alia moventia, alia fentientia: naturalium vero aliqua vitalia, aliqua nutrientia. Caput autem, manus, crura, pectus, lumbi, majora creata funt, & capaciora inter cæteras corporis partes: his enim omnia membra continentur naturalia, animata, vitalia, & nutrientia. In primis itaque de continentibus partibus habeatur oratio, ut decenter eorum pofitus, forma, functio, & ufus fefe habeant. Cæterum, quoniam & ex his membris nonnulla vitæ caufa creata funt, ut caput, pectus, & ilia: nonnulla melioris vitæ, ut manus & pedes: prius de manibus fermo fit, appofitè videlicet eas effe compofitas. Cumque ex humero, cubito & fummis manibus conftent, à fumma manu noftra ordiatur oratio: tantum videlicet fapientiæ atque artis in ea fabricanda naturam oftendiffe, ut nondum tota à tam claris viris tanto tempore veftigata, inveniri potuerit. Cæterum quoniam conditor noftri DEUS adeo fapiens eft, ut quicquid ab eo creatum eft, pluribus ufibus, non uni tantum, duobusve,

διὰ τοῦτο ῥᾶστον ἤδη τῶν ἀφανεστέρων τοῖς πολλοῖς παραλιπεῖν ἔνια. νόει οὖν μοι, κατὰ τὸ τοῦ ζώου σῶμα μηδὲν ἀργὸν, μηδ' ἀκίνητον, ἀλλὰ πάντα παντοίαν ἔμπρακτον ἐνέργειαν ἐνεργοῦντα μετὰ τῆς προσηκούσης κατασκευῆς, καὶ θείας αὐτοῖς δυνάμεις τοῦ δημιουργοῦ χαρισαμένου. ἐπεὶ δὲ οὐκ ἐνδέχεται τῶν μορίων ἐξευρίσκειν τὰς χρείας, ἀγνοουμένων τῶν ἐνεργειῶν, διὰ τοῦτο ἑκάστου τὰς ἐνεργείας ἀναμνήσαντες, ἐπὶ τὰς χρείας εὐθέως μεταβησόμεθα.

III. Διὰ τῶν χειρῶν ἄνθρωπος πολεμίοις ἀντιτάσσεται, ὅπλον παρὰ τοῦ δημιουργοῦ τὰς χεῖρας λαβών. δι' αὐτῶν καὶ ἱμάτιον ὑφαίνει, καὶ οἶκον, καὶ ναῦν κατασκευάζει, καὶ νόμους γράφει, καὶ βίβλους πρὸς ὑπομνήματα συγγράφεται, καὶ ἄγρια ζῶα ὑποτάττει, τὰ μὲν πρὸς ὑπηρεσίαν, τὰ δὲ τροφῆς ἕνεκεν. ὥστε ἐπειδὴ ἀντιληπτικὸν ὄργανον ἐδόθη ἡ χεὶρ τῷ ἀνθρώπῳ, παντοίων μὲν σχημάτων, παντοίων δὲ μεγεθῶν, καὶ ὅσον πέφυκεν ἀντιλαμβάνεσθαι, ἄμεινον ἦν αὐτῇ, ὡς καὶ γέγονε, σχισθῆναι πολυειδῶς. εἰς πολλὰ γὰρ σχισθεῖσα, καὶ σὺν πολὺ μείζονας ὄγκους ῥᾳδίως περιλαμβάνει, καὶ θηρᾷ τὰ σμικρότατα τῶν σωμάτων ἀκριβῶς. τοῖς μὲν γὰρ σώμασιν ἐπεκτείνεται, τῇ διαστάσει τῶν δακτύλων πάντα περιλαμβάνουσα. τοῖς μικροῖς δὲ οὐχ ὅλη πρόσληψιν ἐπιχειρεῖ. διαδιδράσκει γάρ. ἀλλ' ἀρκεῖ πρὸς ταῦτα δυοῖν

busve, aut tribus ſit accommodum: propterea jam facillimum fuerit, multos ex his quæ obſcuriora ſunt, prætermittere quæpiam. Tu igitur tecum cogita, in animalis corpore nihil eſſe ignavum, nihil immobile: ſed omnia variis modis decenter ſtructa, utilem operam præſtare, divinas facultates ipſis ſummo creatore largiente. At quia partium uſus ignoratis functionibus, inveniri nequeunt, ideo cujusque functionibus prius explicatis, ad uſus illico transibimus.

III. Per manus homo hoſtibus opponitur, arma à creatore manus accipiens: per ipſas & veſtem texit, & domum, & navem conſtruit, & leges ſcribit, & libros rerum monumenta componit, & feras animantes alias ad ſervitia, alias ad eſcam perdomat. Quare poſtquam homini manus data eſt, inſtrumentum variarum figurarum, variarum magnitudinum apprehenſivum, quatenus ad corripiendum naturaliter apta eſt, melius ipſi fuit, quemadmodum & eſt, multifidam eſſe: nam in multa ſciſſa partes, multo majores moles facilè complectitur, & minutiſſima corpuſcula diligenter aſſequitur, magna enim corpora digitis diſtentis undique ambiens comprehendit: exigua vero, non ipſa tota capere conatur: diffugerent enim: ſed ad hæc capienda,

δυοῖν δακτύλοιν τοῖς ἄκροις. ὡσαύτως δὲ καὶ πρὸς τὸ πολυειδῆ σχήματα περιλαμβάνειν καλῶς, ἔσχισται πολυειδῶς. καὶ γὰρ ἐπὶ τὸ σφαιροειδὲς, σφαιροῦσθαι δύναται, καὶ κύκλον αὐτὸ περιλαμβάνουσα, καὶ τὰ εὐθῆ ἢ κοῖλα, ἀσφαλῶς περιλαμβάνει. ἐπεὶ δὲ πολλὰ τῶν σωμάτων μείζονα τὸν ὄγκον ἔχει, ὡς πρὸς μίαν χεῖρα σύμμαχον ἑκατέραν ὁ δημιουργὸς Θεὸς ἡμῶν πεποίηκεν, ὥστε ἀμφοτέρας ἐξ ἐναντίων παραλαμβανούσης, μηδὲν ἀπολείπεσθαι. διὰ τοῦτο τοίνυν ὡσπερεὶ καὶ πρὸς ἀλλήλας νενεύκασι, καὶ πάντη πεφύκασιν ἴσαι.

IV. Τῇ θέσει δὲ οὐκ ἐπ' εὐθείας πάντας τοὺς δακτύλους συντέθεικεν. ἐχρῆν γὰρ τὸν ἕνα τοῖς τέσσαρσιν ἀντιπεπτυγμένον εἶναι, ὥσπερ καὶ νῦν ἐστίν. οὕτω γὰρ ἔχει θέσεως καὶ κινήσεως ὁ εἷς, ὥστε ἐπιστρεφόμενος μεθ' ἑκάστου τῶν τεσσάρων ἐνεργεῖν, ὡς μηδὲ τὸ σμικρότατον σῶμα διαφεύγειν, οἷον κέγχρον, καὶ τρίχας, καὶ ἀκάνθας, καὶ τὰ ὅμοια. διὰ τοῦτο οὖν καὶ μαλακοὶ καὶ περιφερεῖς, καὶ ὄνυχας ἔχοντες κατεσκευάσθησαν. οὐδὲ γὰρ ἂν ἀντιλαμβάνεσθαι τῶν σμικρῶν τε καὶ σκληρῶν σωμάτων ἠδύναντο, εἰ σαρκῶδες μόνον αὐτῶν τὸ πέρας ἦν. ἕδρας τοιγαροῦν ἐδέοντο πρὸς τὸ μὴ ἀνατρέπεσθαι. τοῦτο δ' ἐστὶν ὄνυχες. πάλιν δὲ ὄνυξι μόνοις οὐχ οἷόν τε λαβεῖν τῶν

pienda, ſufficiunt duorum digitorum ſummitates. Pariter & ad multiformes figuras ritè capiendas multiplici ſciſſura partita eſt; nam circa globoſum aliquod, & ipſa in globum curvari poteſt, ipſum in orbem cingens: recta autem & cava, ſecure amplectitur. Verum quoniam pleraque corpora ampliora ſunt, quam ut manu contineri valeant, alteri alteram opem ferre faber ſapientiſſimus noſtri DEUS imperavit: quare utraque ex adverſo cingente nihil non teneri poteſt. Eam ob cauſam in ſe viciſſim vergunt, & æquum magnitudinis modum prorſus ſortitæ ſunt.

IV. Poſitu autem non omnes digitos ſecundum rectum collocatos habent: ſiquidem unum reliquis quatuor oppoſitum eſſe oportebat, quemadmodum & nunc collocatus eſt. Sic enim ex digitis unus poſitus eſt, atque movetur, ut ad ſingulum aliorum quatuor curvatus operam præſtet, ut neque vel minimum quicquam poſſit evadere, ut milium, pili, ſpinæ, & id genus alia. Atque ideo molles, teretes, & unguibus præmuniti creati ſunt: neque enim exigua corpora & dura arripere valerent, ſi eorum extremitas carnea tantum foret; munimento igitur quopiam, unguibus videlicet, ne repellerentur, indiguerunt. Iterum ſolis unguibus quic-

τῶν τοιούτων οὐδέν. σκληροὶ γὰρ ὄντες, ἀπὸ τῶν σκληρῶν ὁμοῦ ὀλισθαίνουσι. διὰ ταῦτ᾽ ἄρα τῆς μὲν σαρκοειδοῦς οὐσίας ἐν ταῖς τῶν δακτύλων κορυφαῖς τὸ τῶν ὀνύχων ὀλισθηρὸν ἐπανορθουμένης, τῶν δὲ ὀνύχων τὸ τῆς σαρκὸς εὐανάτρεπτον στηριζόντων, ὄργανον ἀντιληπτικὸν ἁπάντων τῶν τε σκληρῶν ἅμα καὶ σμικρῶν σωμάτων ὁ δάκτυλος γέγονε. πολλαὶ δὲ καὶ ἄλλαι χρεῖαι τῶν ὀνύχων. ἐπεὶ τοίνυν τὸ ἔργον τῆς χειρὸς ἡ ἀντίληψις, δῆλον ὡς τὸ πρῶτον τῆς ἐνεργείας αὐτῆς μόριόν ἐστι τὸ κινοῦν αὐτὴν πρῶτον. τοῦτο δέ ἐστιν οἱ μύες. τὰ δ᾽ ἄλλα πάντα, τὰ μὲν ἕνεκα τοῦ βέλτιον γίνεσθαι τὰς ἐνεργείας. τὰ δὲ, τῶν ὧν οὐκ ἄνευ γίνεσθαι δυνατόν. τὰ δὲ ὑπὲρ τῆς κεφαλῆς πάντων ἐδημιουργήθη. τὸ μὲν δὴ γένος τῶν ὀνύχων τοῦ βελτίονος ἕνεκα ἐγένετο, ἵνα τὰς κορυφὰς τῶν δακτύλων στηρίζῃ. διὰ τοῦτο γὰρ καὶ σκληροὶ συμμέτρως γεγόνασιν, ὅτι οὐκ ἀμυντήρια ὅπλα παρὰ Θεοῦ τῷ ἀνθρώπῳ δεδώρηται, καθάπερ τοῖς ἀλόγοις ζώοις. ἥμερον γὰρ τὸ ζῶον καὶ λογικόν. διατί δὲ περιφερεῖς εἰσὶ πάντοθεν. ὅτι καὶ κυκλοτερὲς σχῆμα δυσπαθέστερόν ἐστι πάντων τῶν σχημάτων τῶν γωνίας ἐχόντων. ἄθραυστα γὰρ τὰ τοιαῦτα. αὐξάνονται δὲ οὐκ εἰς πλάτος καὶ βάθος, ἀλλὰ μόνον εἰς μῆκος ταῖς θριξὶ παραπλησίως. ὥστε κατὰ τὸ πέρας αὐτῶν εἶναι ἀντικαθισταμένων τοῖς

quicquam hujuſmodi apprehendi nequiret: duræ enim cum ſint, à duris dilaberentur. Quamobrem carnea materia in ſummis digitis unguium lubricitatem moderante, contra unguibus carnis ad reſiſtendum imbecillitatem confirmantibus, digitus, ad omnia tam dura quam parva inſtrumentum tenaciſſimum effectus eſt. Sunt autem & multa alia ex unguibus emolumenta. Itaque cum manus officium ſit apprehenſio, in confeſſo eſt, primum functionis illius membrum eſſe primum illam movens, hoc autem eſt, ipſi muſculi: cætera vero omnia alia, ut melius functiones fiant, creata ſunt: alia eorum rationem habent, ſine quibus functiones obire nequeunt, alia vero omnium præcipui cauſa ſunt fabrefacta. Sane genus unguium ob melius genitum eſt, ut digitorum extrema roboraret; idcirco enim & mediocriter duri ſunt, quoniam ultricibus armis humanum genus à DEO non fuit condonatum, quemadmodum brutæ animantes: mite namque animal homo eſt, & ratione utens. At quare undique rotundi ſunt? An quoniam rotunda figura inter omnes angulares minime eſt patibilis, eo quod minime refringi poteſt? Augeſcunt vero non in latum aut profundum, ſed haud aliter ac pili, in

τοῖς ἀποτρίβειν αὐτοὺς δυναμένοις. ἀλλ' οὕτω μὲν εἰς ἄκρον ἥκει προμηθείας τὰ κατὰ τοὺς ὄνυχας παρὰ τοῦ ἀγαθοῦ Θεοῦ ἡμῶν.

V. Τὸ δὲ τῶν ὀστῶν γένος ἐν τοῖς δακτύλοις ὅτι καὶ αὐτὸ τοῦ βελτίονος ἕνεκα γέγονεν, ἐκ τῶν δὲ ἂν μάθοις. κινεῖσθαι μὲν γὰρ πολυειδῶς ὑπῆρχεν ἂν αὐτοῖς καὶ χωρὶς τῶν ὀστῶν, ὥσπερ καὶ πολύποσι. τὸ ἑδραῖον δὲ οὐκ ἂν εἶχον, ἀπορροῦντα ἀντιβατικοῦ καὶ σκληροῦ μορίου. τοιοῦτον δέ ἐστιν ἐν τοῖς τῶν ζώων σώμασι τὸ γένος τῶν ὀστῶν. ἐπεὶ δὲ καὶ κάμπτεσθαι, καὶ ἐκτείνεσθαι, καὶ πολυειδῶς ἅμα κινεῖσθαι οἱ δάκτυλοι πεφύκασιν, οὔτε ἐξ ἑνὸς ὀστοῦ, οὔτε ἴσοι τὸ μέγεθος ἐγεγόνεισαν, ἀλλ' ἐκ τριῶν καὶ ἀνίσων ἀλλήλοις συνηρθρωμένων, ὡς εἰς ἅπασαν ἐνέργειαν ἑτοίμως σχηματίζεσθαι. πρὸς δὴ ταῦτα χρήσιμος καὶ ἡ τῆς σαρκὸς γένεσις συνειλημμένη τοῖς ὀστοῖς, καὶ σκέπουσα πανταχόθεν, καὶ τὰς κενὰς χώρας ἐν ταῖς κάμψεσιν ἀναπληροῦσα, ὡς φαίνεσθαι κατὰ τοὺς κατ' εὐθὺ κειμένους τέσσαρας δακτύλους, ἔξωθεν μὲν ὀλιγοστήν, ἢ οὐδόλως, ἔσωθεν δὲ καὶ ἐν τοῖς πλαγίοις μέρεσι πλείστην, ὡς εἰ καί τι τῶν ὑγρῶν σωμάτων ἐθέλοις κατέχειν, ὑπτίαν ἐργασάμενος τὴν χεῖρα, μὴ ἐᾶν αὐτὸ ἐκρυῆναι. ἔτι δὲ πρὸς τούτοις, μαλάττειν καὶ τρίβειν ὅσα μετρίως μαλακά. αὗται μὲν ἴδιαι χρεῖαι τῆς

ἐν

in longitudinem tantum: quapropter secundum extrema causis eos conterere valentibus renituntur: ita humanorum unguium structura ab opifice nostri DEO maximam providentiam sortita est.

V. Ipsum quoque ossium digitos constituentium genus melioris causa factum esse, inde discendum est, siquidem & multiformiter citra ossa, non secus ac polypi moveri possent: firmamentum autem non haberent, indigentes, renitente & dura particula, quale est in animantium corporibus ossium genus. Præterea, quoniam & curvari, & extendi, & variis simul motibus agitari digiti naturaliter apti sunt, neque ex osse uno, neque eodem magnitudinis modo fuere formati, sed ex tribus & inæqualibus inter se articulatè junctis, ut ad quodcunque opus præsto effigiem capiant. Ad hæc sanè utilis est, & carnis creatio, quæ ossibus adhærescit, undique tegens, & loca replens in flexuris vacua: ut in quatuor digitis secundum directum collocatis, extrinsecus paucam aut nullam carnem videre liceat, interius autem & à lateribus plurimam: ut si aliquod humidum supina manu continere velis, nihil prorsus effluat: præterea carne molliantur & atterantur, quæcunque mollia sunt. Hæc utique propria sunt carnis in manu emolu-

menta:

ἐν χερσὶ σαρκός. αἱ δὲ κοιναὶ, τὸ οἷον πρόβλημά τι, τοῖς ὀστώδεσι σώμασι τὴν σάρκα εἶναι, καὶ ὅτι ἅπασαν θερμὴν ἐντὸς ἑαυτῆς ἔχει τὴν ἐκ τοῦ αἵματος ἰκμάδα. καὶ ὅτι θερμὴ οὖσα συμμέτρως ἀρήγει καθ' ἴσον ἐν ταῖς ἀμετρίαις κρύους τε καὶ θάλπους. ἀλλὰ περὶ μὲν σαρκὸς γενέσεως τῆς ἐν τοῖς δακτύλοις ἀρκεῖ τοσαῦτα.

VI. περὶ δὲ τῆς ἄρθρων φύσεως τῶν ἐν τοῖς δακτύλοις, ῥητέον, καὶ διευκρινητέον τό, τι πλῆθος αὐτῶν, καὶ τὸ μέγεθος, καὶ τὸ σχῆμα, καὶ τὸν τρόπον τῆς διαρθρώσεως. περὶ μὲν πλήθους, ὅτι διὰ τριῶν ἐπιτελεσθῆναι τούτους καὶ μόνων, ἀναγκαῖον ἦν. τὰ γὰρ ἐκ πλειόνων συγκείμενα μορίων, ῥᾷον πάσχει τῶν ἐξ ἐλαττόνων. ἐλάττω δὲ τῶν τριῶν εἴπερ ἐγένετο, τὴν ποικιλίαν τῶν κατὰ μέρος σχημάτων οὐκ ἂν ἔσχε τοσαύτην. ἵν' οὖν καὶ κινῆται πολυειδῶς, καὶ φύγῃ τὴν εὐπάθειαν, ὁ τῶν τριῶν ἀριθμὸς αὐτάρκης. περὶ δὲ μεγέθους, ὅτι χρὴ τὸ προτεταγμένον ὑπερέχειν τοῦ μετ' αὐτὸ, πρόδηλον παντί. τὸ μὲν γὰρ ὀχεῖ. τὸ δὲ ὀχεῖται. μεῖζον δὲ εἶναι τὸ βαστάζον τοῦ βασταζομένου. γενέσθαι γὰρ ἑτέρως τοῦτο ἀμήχανον, μὴ κατὰ βραχὺ μειουμένου τοῦ μεγέθους τῶν ὀστῶν. καὶ διὰ τοῦτο ἔλαττον χρὴ εἶναι τοῦ προτέρου τὸ δεύτερον.

VII. περὶ δὲ τοῦ σχήματος αὐτῶν, ὅτι μὲν ἀπὸ πλατυτέρας τῆς ἄνω βάσεως εἰς στενοτέραν τὴν κάτω πλευρὰν, τὰς

menta: communia autem, quoddam ceu propugnaculum osseis corporibus caro est, & omnem à sanguine veluti rorem calidum intra se continet, cumque moderatè calens sit, æque in excellenti frigore atque in calore opitulatur. Et de digitorum carne hactenus dictum sit.

VI. De ipsorum autem artubus deinceps agendum, eorumque multitudo, magnitudo, figura, modusque juncturæ, examinanda sunt. De multitudine, quod tribus tantum internodiis constare digitos necesse est. Nam quæ ex pluribus partibus componuntur, noxæ magis patent quam quæ ex paucioribus: ut si ex paucioribus quam tribus tam varias figuras subire non possent; ut igitur multis motionibus moveatur, minimeque periculis objiciantur, ternarius numerus fuit aptissimus. De magnitudine autem neminem latet, os primo loco positum, sequenti majus esse: illud enim vehit, hoc vehitur: at vehens, vecto majus esse oportet. Secus autem id fieri nequit, quin paulatim ossium magnitudo minuatur: ideoque secundum priore minus esse necesse est.

VII. Quantum ad figuram pertinet, quod à latiore basi superiore in arctiorem inferiorem desinant, eædem

τὰς αὐτὰς ἕξει τοῖς περὶ τοῦ μεγέθους εἰρημένοις αἰτίας. ὅτι δὲ καὶ περιφερῆ, τὴν δυσπάθειαν αἰτιατέον. ἁπάντων γὰρ τῶν σχημάτων τὸ τοιοῦτον δυσπαθέστατον, ὡς ἂν οὐδεμίαν ἔχον ἐξοχὴν ὑπὸ τῶν προσπιπτόντων ἔξωθεν ἀποθραυσθῆναι δυναμένην. διὰ τί δὲ ἀκριβῶς μὲν ἔξωθεν κυρτὸν, ἔνδοθεν δὲ καὶ τῶν πλαγίων οὐκ ἀκριβῶς. καὶ τοῦτο τοῦ βελτίονος ἕνεκα. τοῖς μὲν γὰρ ἐντὸς μέρεσιν οἱ δάκτυλοι καὶ τρίβουσι καὶ μαλάττουσι, καὶ λαμβάνουσι τὰ σύμπαντα. χεῖρον δ' ἂν ἐγίνετο, κυρτῶν ταύτῃ γινομένων τῶν ὀστῶν. τοῖς δ' ἐκτὸς οὐδὲν τούτων οὐδ' ἄλλην τινὰ ἐνέργειαν ἐνεργοῦντες, ἀκριβῶς κατεσκευάσθησαν κυρτοί. ἐν δ' ἂν τοῖς πλαγίοις, τὸ μὲν δυσπαθὲς εἶχον ἂν ἀλλήλοις φρουροῦντες. ἐδέοντο δὲ ἐν τῷ συνάγεσθαι, μηδεμίαν ἀπολιπεῖν χώραν κενὴν ἐν τῷ μεταξύ. οὔκουν ἐχρῆν αὐτοὺς κυρτοὺς ταύτῃ γενέσθαι. πίστις δὲ ἱκανὴ τοῦ λεγομένου, τὸ τοῦ μεγάλου δακτύλου καὶ τοῦ μικροῦ, τοῦ μὲν τὴν ἄνωθεν, τοῦ δὲ τὴν κάτωθεν περιφέρειαν ἀκριβῶς γενέσθαι κυρτήν. οὔτε γὰρ ἐφρουροῦντο ταύτῃ πρὸς οὐδενὸς, οὔθ' ὁμίλουν ἑτέρῳ δακτύλῳ. θαῦμα μὲν δὴ καὶ τοῦτο τοῦ ἀγαθοῦ Θεοῦ ἡμῶν τοῦ διαπλάσαντος οὕτως τὴν τῶν ὀστῶν κατασκευήν. θαῦμα δὲ οὐδὲν ἧττον καὶ ὁ τῆς διαρθρώσεως τρόπος. οὐ γὰρ ἁπλῶς οὐδὲ ὡς ἔτυχεν ἐκ τριῶν ὀστῶν ἕκαστος διήρθρωται τῶν τεσσάρων δακτύλων, ἀλλ' ὥσπερ οἱ τῶν θυ-
ῥῶν

eædem sunt causæ, quas & de magnitudine diximus. Teretia sunt quoque, quoniam minus patiuntur: omnium enim figurarum tutissima, rotunda est: eo quòd nihil habet eminens, quod externis occursans refringi queat. Cæterum quare extrinsecus exquisitè convexa videntur, intrinsecus & à lateribus non item? An id etiam melioris notæ causa factum fuit? nam digiti internis partibus terunt, subigunt, capiuntque omnia: quod deterius fieret, si hac parte ossa gibba forent. Exteriore autem nihil quicquam istorum, neque aliud quippiam agentia, ad unguem gibba fuerunt: sed à lateribus sese mutuo defendentia, ægrè à peregrinis causis violantur: opus est autem cum inter se committuntur, ne ulla rima patens inter ea relinquatur: quare hac parte, ut essent rotunda, non decuit. Dictis nostris inde fides acquiritur: magni digiti superiorem, minimi inferiorem ambitum ad amussin fuisse rotundum; à nullo namque partes hæ defendebantur, neque alteri digito adhærescebant. Id utique est boni DEI nostri miraculum tam eleganter ossium compositura statuentis, miraculumque nihilominus ipse juncturarum modus: eo, quod neque simpliciter, neque utcunque externis ossibus unusquisque qua-
tuor

ρῶν στρόφιγγες, οὕτως καὶ τῶν ἄρθρων ἕκαστον ἐξοχὰς κοιλοτήτων ἀντεμβαινούσας ἔχει σύμμετρα. εὐρυτέρας μὲν γὰρ τῆς κοιλότητος γενομένης, χαλαρὸν ἂν ἦν τὸ ἄρθρον· στενοτέρας δὲ, δυσχερὴς ἂν ἡ κίνησις ἐγίνετο μηδεμίαν ἀναστροφὴν ἔχουσα. καὶ κίνδυνος οὐ μικρὸς, τὰς ἐξοχὰς τῶν ὀστῶν θραυσθῆναι στενοχορουμένας. ἀλλ' οὐδέτερον τούτων ἐγένετο, καὶ πάσας τὰς τῶν ὀστῶν κοιλότητας οἷον ἄμβωνές τινες κύκλῳ περιθέουσιν, ἀσφάλειαν μεγάλην τοῖς ἄρθροις παρεχόμενοι, τοῦ μήποτε ἐκπεσεῖν ἄνευ τινὸς ἐξαισίας ἀνάγκης.

VIII. Ἀλλ' ἐπεὶ πάλιν ἐκ τῆς οὕτως ἀσφαλοῦς κατασκευῆς κίνδυνος ἦν, τάς τε κινήσεις δυσχερέστερον γίνεσθαι, τάς τε ὑπεροχὰς ἐκτρίβεσθαι, διὰ τοῦτο διττὴ βοήθεια παρὰ τοῦ Δημιουργοῦ τούτοις δεδώρηται· χόνδρῳ μὲν γὰρ πρότερον τούτων ὑπαλείψας τῶν ὀστῶν ἑκάτερον, ἐπιχέας δὲ τοῖς χόνδροις οἷον ἔλαιον λιπαρὸν καὶ γλισχρὸν χυμὸν, εὐκίνητόν τε ἅμα καὶ ἀνέκπτωτον ἅπασαν διάρθρωσιν τῶν ὀστῶν ἀπειργάσατο. ἦν μὲν οὖν καὶ τὸ κατὰ τὰς κοιλότητας τῶν ὀφρύων τέχνασμα τῆς δημιουργίας ἱκανὸν κωλύειν τὰς διεκπτώσεις τῶν ἄρθρων. ἀλλ' οὐκ ἐπίστευσεν αὐτῷ μόνῳ τὴν φυλακὴν ὁ Θεὸς, εἰδὼς πολλὰς πολλάκις βιαίους τε καὶ σφοδρὰς κινήσεις καταληψο-

tuor digitorum coagmentatus eſt, ſed quemadmodum valvarum cardives, ſic articulorum quilibet eminentes quosdam tumores in cava illis magnitudine reſpondentia ſubeuntes poſſident. Nam ſi capax nimis eſſet ſinus, laxior artus labaſceret: ſi anguſtior, ægrè motus fieret, nullam habens in converſione lubricitatem: diſcrimenque haud mediocre inſtaret, ne oſſium tubercula nimis arctata frangerentur. Sed neutrum horum factum eſt, omnesque oſſium ſinus veluti colliculi quidam ambiunt, magnum præſidium artubus præbentes, ut nunquam citra inſignem neceſſitatem luxatio fiat.

VIII. Cæterum quoniam adhuc tam munita ſtructura periculo non vacabat, quin motus difficilius prodirent, atque illæ prominentiæ eliderentur, propterea geminum ſubſidium adverſus hæc à ſummo creatore paratum eſt: nam cartilaginem prius utrique oſſi illinens, cartilaginesque quodam ceu oleo, pingui viſcidoque humore perfundens, bene verſatilem ſimul & firmiſſimam univerſam oſſium compagem comparavit. Erat ſane in ſinibus ſummorum oſſium ſufficiens artis opus, ad arcendam artuum luxationem: non ei tamen ſoli hanc curam Divina providentia mandavit, cum multoties multis vehementi-

ληψομένας τὸ ζῶον. ἵν᾽ οὖν πανταχόθεν ἀκριβῶς ἅπαν ἄρθρον φρουρῆται, συνδέσμους τινὰς τῶν ὀστῶν ἑκατέρων ἐξέφυσεν, ἑκατέρου καθάπτοντας εἰς θάτερον. εἰσὶ δὲ αὐτῶν, οἱ μὲν ὥσπερ νεῦρα στρογγύλοι τε καὶ παχεῖς, οἱ δὲ ὥσπερ ὑμένες περιμήκεις τε καὶ παχεῖς, κατὰ τὴν χρείαν τῶν ἄρθρων τούτοις γεγονότες μέγιστοι καὶ παχύτατοι, ὥστε τὰ κυριώτατα τῶν ἄρθρων φρουρεῖν καὶ συνδεῖν· οἱ λοιποὶ δὲ ἐν τοῖς ἀκυρωτέροις αὐτῶν καὶ μικροτέροις. ταῦτ᾽ οὖν ἅπαντα κοινῶς κατὰ πᾶν ἄρθρον ἐτεχνήσατο, καὶ κατὰ τοὺς δακτύλους· ἐν τούτοις γὰρ ἔπρεπε μάλιστα· μικραὶ μὲν γὰρ αἱ διαρθρώσεις αὐτῶν· ἀλλ᾽ ἀκριβῶς ἐγγεγλυμμέναι, λεπταῖς τε ἴτυσι πανταχόθεν ἐστεφανωμέναι, καὶ χόνδροις ἐπαληλιμμέναι, καὶ συνδέσμοις ὑμενώδεσι συνημμέναι. τὸ δὲ μηδαμῆ τὰς ὀφρύας τῶν ὀστῶν ἴσας ἐργάζεσθαι, ἀλλ᾽ ἔξωθεν μὲν πολὺ μείζους, ἔσωθεν δὲ ἐλάττους, μέγιστον δεῖγμα καὶ τοῦτο τῆς τοῦ Θεοῦ σοφίας ἐν δακτύλου κατασκευῇ. μικραὶ μὲν γὰρ γινόμεναι, ἐπέκεινα ἂν τῆς ἐσχάτης ἐκτάσεως συνεχώρουν ἀνακλᾶσθαι τοῖς ἄρθροις· μείζους δὲ εἴπερ ἔσωθεν ἦσαν, ἐκώλυον ἂν ἐπὶ πλεῖον κάμπτεσθαι· καὶ διὰ τοῦτο ἐλάττους μὲν ἐντός, μείζους δὲ ἐκτός. διὰ τί δὲ σκληρὰ καὶ ἄμυελα, καὶ πυκνὰ τὰ τῶν δακτύλων ὀστᾶ· ἢ ὅτι γυμνὰ πάντη, καὶ διὰ τοῦτο ἀπαθῆ; μέγιστον ἄρα

bus ac violentis motibus animalia vexatum iri cognoſceret. Igitur ut abſolute & ab omni parte articulus quisque in tuto eſſet, copulas quasdam ab utroque oſſe produxit, ab altero ad alterum pertingentes: quarum aliæ ceu nervi, rotundæ craſſæque ſunt, aliæ inſtar membranarum oblongarum craſſarumque, pro artuum uſu maximæ & craſſiſſimæ, ut maxime principes artus cuſtodiant atque devinciant: ignobiliores vero minoribus copulis continentur. Hæc ſane omnia univerſim in omnibus artubus conditor noſtri Deus fabrefecit, ſed præcipuè in digitis: in his enim maxime decorum eſt; nam exigui ſunt digitorum articuli, ſed accurate verticillati, & gracilibus orbibus undique coronati, cartilaginibus veſtiti, vinculisque membranoſis copulati. Verum & oſſium ſupercilia nequaquam paria effecta eſſe, ſed extra multo majora, interius autem minora: ingens id quoque Divinæ ſapientiæ in faciendis digitis indicium fuit. Minora namque ſi exterius fuiſſent, ultra ſummam diſtentionem articulos retrorſum flecti permiſiſſent: ſi majora interius, multum curvari digitos vetuiſſent, propterea que minora interius, majora exterius fuere locata. Sed quare dura, non medulloſa, denſaque ſunt digitorum oſſa? An quia nuda, & ob id inju-

riis

ἄρα βοήθημα αὐτοῖς ἡ τοιαύτη κατασκευὴ πρὸς δυσπάθειαν. τὰ μὲν δὴ τῶν ὀστῶν τῶν ἐν τοῖς δακτύλοις, ὧδε ἔχει.

IX. Τὰ δὲ τῶν μυῶν, ἐν τῷ περὶ μυῶν κινήσεως βιβλίῳ τοῦ Γαληνοῦ αὐτάρκως εἴρηται. περὶ δὲ τενόντων, καὶ ἰνῶν, καὶ ὑμένων, τῶν τε τὴν χεῖρα καὶ τοὺς δακτύλους κινούντων, εἴτε τὴν ἐκτὸς κίνησιν, καὶ εἰς τὴν ἐντὸς, καὶ εἰς πλάγια, ὡσαύτως καὶ ἐν τῷ περὶ μυῶν κινήσεως βιβλίῳ τοῦ Γαληνοῦ, καὶ ἐν τῷ πρώτῳ βιβλίῳ τῆς ἀνατομικῆς αὐτοῦ ἐγχειρήσεως διείληπται. περὶ δὲ νεύρων, καὶ ἀρτηριῶν, καὶ φλεβῶν, εἰπεῖν ἡμῖν οὐ πρόκειται. ὅτι μὲν γὰρ ἐγκέφαλος, καὶ καρδία, καὶ ἧπαρ ἀρχαί· καὶ ὡς ἀπὸ τοῦ ἐγκεφάλου τὴν ἀρχὴν ὁ νωτιαῖος λαμβάνει, ἐκ δὲ τοῦ νωτιαίου καὶ αὐτοῦ τοῦ ἐγκεφάλου τὰ νεῦρα τὴν ψυχικὴν δύναμιν· ἐκ καρδίας δὲ τὴν σφυγμικὴν αἱ ἀρτηρίαι· αἱ δὲ φλέβες ἐξ ἥπατος τὴν θρεπτικὴν, ἐν τῷ περὶ τῶν καθ' Ἱπποκράτην καὶ Πλάτωνα βιβλίῳ τοῦ Γαληνοῦ, ἱκανῶς λέλεκται.

X. Ὑπόλοιπον δ' ἂν εἴη περὶ τῶν ἐντὸς τῆς ἄκρας χειρὸς διελθεῖν. διὰ τί τε λεῖον καὶ ἄτριχόν ἐστι, καὶ σκληρὸν, ἔτι τε κοῖλον τὸ μέσον, ὅπερ καὶ θέναρ καλεῖται. τοῦ γὰρ μυὸς τοῦ κατὰ τοὺς τέσσαρας δακτύλους ἑνὸς ὄντος μικροῦ καθ' ἕκαστον δάκτυλον, ἰδίως δύο δάκτυλοι κατὰ τὸν μέγαν εἰσίν· οἳ καὶ τὰ καλούμενα θέναρα γεννῶντες, περιέρχον-

riis obnoxia? unde maximo illis præsidio est talis materiæ modus, ne facile patiantur. Digitorum quidem ossa ita à natura fuere instituta.

IX. At de musculis, in libro de musculorum motu à Galeno scripto, satis abunde dictum est: de tendonibus, de fibris, & membranis manum digitosque introrsum, extrorsum, & ad latera moventibus, itidem in Galeni libro de musculorum motu, & in primo de Arte dissecandi comprehensum est. De nervis autem, arteriis, & venis, sermonem facere intentio nostra non est. Et cerebrum quidem, cor & jecur, principes partes esse, & à cerebro spinæ medullam oriri, ex eaque, & ipso cerebro nervos animalem, ex corde arterias pulsatricem, ex jecore venas nutritoriam vim haurire, in Galeni volumine de Hippocratis Platonisque decretis latissime est disputatum.

X. Superest de his, quæ intra summam manum sunt, differere: propter quid media manus, quæ & thenar Græce vocatur, Latine vola, lævis, glabra, dura, & concava est: musculo enim cuique digitorum quatuor uno & exiguo concesso, proprie duo in digito, qui magnus vocatur, thenara appellata

χονται μέγιστοι· δι᾽ ὧν τὸ, τι σαρκῶδες τῆς χειρὸς ὑψηλὸν γίνεται, καὶ τὸ μέσον κοῖλον· καὶ τῶν δακτύλων ὁ, τε μέγιστος, καὶ ὁ σμικρότατος ἐπὶ πλεῖστον τῶν ἄλλων ἀπάγονται. καὶ μὴν καὶ μεταξὺ τοῦ τε μεγάλου καὶ τοῦ λιχανοῦ μῦς ἕνεκα τοῦ σαρκῶδες ἐργάσασθαι τὸ ταύτης μέρος τῆς χειρὸς ἐγένετο. ἐξηγήσασθαι δὲ χρὴ τὸν ὑποπεφυκότα τῷ δέρματι τῆς χειρὸς ἔσωθεν τένοντα, τὴν ἔκφυσιν ἔχοντα ἐκ τοῦ μέσου μυὸς τοῦ εὐθέος, ὃς ἐλάττων ἐστὶ τῶν ἄλλων τεσσάρων μυῶν, ὅτι μηδὲ κινεῖ τινα διάρθρωσιν· ἐπιπολλῆς δὲ ὑπὸ τὸ δέρμα, τὴν μέσην χώραν τοῦ κοιλώματος εἴληφεν. ἀποφύεται μὲν οὖν ὁ τένων οὗτος πρὶν ἐπὶ τὴν τοῦ καρποῦ διάρθρωσιν ἀφικέσθαι. πλατύνεσθαι δὲ ἄρχεται κατ᾽ ἐκείνην πρῶτον, ἐντεῦθέν τε φαίνεται καθάπερ τι δεύτερον δέρμα λευκὸν καὶ πυκνὸν καὶ ἄναιμον, ὑποτεταγμένος παντὶ τῷ δέρματι κατ᾽ ἄκραν τὴν χεῖρα καὶ τοὺς δακτύλους κατὰ σύμφυσιν· καὶ διὰ τοῦτο ἐν τῇ ἄκρᾳ χειρὶ καὶ τοῖς δακτύλοις δέρμα τὸ ἐντὸς οὐκ ἀποδέρεται. διὰ ταύτην δὲ τὴν αἰτίαν καὶ τὸ τῶν ποδῶν δέρμα, ἔτι τε τὸ μέτωπον καὶ ὀλίγου δεῖν ἅπαν τὸ πρόσωπον, ἄλλα τέ τινα τῶν κατὰ τὸ ζῶον, οὐκ ἔστιν ἀποδεῖραι διὰ τὴν τῶν τοιούτων τενόντων ἢ μυῶν εἰς αὐτὰ κατάφυσιν. καθόλου δὲ χρὴ γιγνώσκειν, ὡς ἤτοι τοῦ μεταδοῦναι χάριν αἰσθήσεως ἀκριβεστέρας, ἢ κινήσεως τῆς

καθ

constituentes, maximi sunt, per quos pars carnosa manus altior fit, & medium concavum, & ex digitis maximus atque minimus longissime ab aliis diducuntur: quin etiam musculus, qui inter magnum digitum indicemque est, ut ea manus pars carnosior redderetur, factus fuit. At in in præsentia exponere oportet, tendonem sub manus cute interna adhærescentem, à medio musculo recte exorientem: qui musculis aliis quatuor minor est, eo quod nullum articulum movet: superne autem sub cute mediam cavitatis sedem sortitus est. Exoritur sane tendo ista antequam ad manus cubitique communem juncturam (carpon Græci vocant, nostri brachiale) perveniat: sed apud illam primum dilatari incipit, indeque veluti secunda cutis, alba, densa, & exanguis apparere incipit, universæ cuti in summa manu per coalitum substratus, & hanc ob causam in summa manu, digitisque cutis interna excoriari nequit: atque ob idipsum, pedum cutis, præterea frons, & fere tota facies, aliaque nonnulla in animali membra propter hujusmodi tendonum, aut musculorum cum ipsis concretionem, cute spoliari non possunt. Atqui in universum sciendum est, aut exquisitioris sensus impartiendi, aut motus voluntarii causa, cutim

hanc

καθ' ὁρμήν, δυσπερίτρεπτον καὶ σκληρὸν καὶ ἄτριχον εἴργασαι τὸ δέρμα, καὶ καταφύονται τοῦτοι εἰς αὐτὸ τένοντες. ἔπρεπε δὲ καὶ ταῖς χερσὶν ἀντιληπτικαῖς ὑπαρχούσαις δυσπερίτρεπτον ἔχειν τὸ ἐντὸς δέρμα καὶ ἄτριχον, ὡς πρὸς ἄλλα τε πεποιημέναις, καὶ μάλιστα πρὸς τὴν τῶν σμικρῶν σωμάτων ἀσφαλῆ τε καὶ ἀκριβῆ λαβήν. καὶ μέντοι καὶ αἰσθητικώτερον παντὸς τοῦ ἄλλου δέρματος. οὐ γὰρ ἕτερον ἐχρῆν μὲν εἶναι τὸ ἀντιληπτικὸν, ἕτερον δὲ τὸ ἁπτικὸν ὄργανον· οὐδ' ἕτερον μὲν λαμβάνειν ἕκαστον τῶν ἐκτὸς, ἄλλο δὲ κρίνειν τῶν ληφθέντων θερμότητα καὶ ψυχρότητα, καὶ σκληρότητα καὶ τὰς ἄλλας τοιαύτας διαφοράς· ἀλλ' εὐθέως ἅμα τῷ λαμβάνειν ἕκαστον ἄμεινόν ἐστι καὶ συνδιαγινώσκειν ὁποῖόν τι κατὰ τὴν φύσιν ἐστί. συντελεῖ δὲ οὐ σμικρὰ πρὸς ἀκριβῆ διάγνωσιν ἁπασῶν τῶν ποιοτήτων καὶ τὸ ἄτριχον τοῦ δέρματος, ἐκ τῆς τοῦ πλατυνθέντος τένοντος ἀποφύσεως ἀπεργασθὲν, καὶ μάλιστα διὰ τὰς ἐν τῷ θέναρι μαλαγὰς ἐμπλάστρων τε καὶ χειροπλάστων· διὰ ταῦτα δὴ τοὺς τοιούτους τένοντας εἰς τὰ τῶν χειρῶν ἔνδον ἡ τοῦ ἀγαθοῦ Θεοῦ ἡμῶν πρόνοια ἐνέφυσε δέρματα. καὶ περὶ μὲν τῆς κατασκευῆς τῆς ἄκρας χειρὸς, ἱκανὰ τὰ εἰρημένα.

XI. Εἰς δὲ τῶν λοιπῶν μορίων τῆς ὅλης χειρὸς μετέλθωμεν τὴν ἐξήγησιν, τὴν ἀρχὴν ἀπὸ τοῦ πήχεως ποιησάμενοι, ΧΡΙΣΤΟΝ τὸν ἀληθινὸν ΘΕΟΝ ἡμῶν ἐπιτάρροθον καὶ ὁδηγὸν γενέσθαι. ὅτι μὲν οὖν ἔκτασιν καὶ κάμψιν τῆς ὅλης χει-

hanc ægrè alterabilem, duram & glabram fuiſſe creatam, talesque in ipſa tendones inſertos eſſe. Decebat vero manus, apprehenſoria organa, cuti interna difficulter alterabili eſſe præditas: quippe & ad alia factæ ſunt, & ad exiguorum corporum tutam diligentemque capturam. Eſt utique cutis hæc ultra omnem aliam ſenſitiva: quandoquidem non aliud eſſe decebat apprehenſorium inſtrumentum, aliud tactorium: neque aliud externa quæque apprehendere, aliud apprehenſorum caliditatem, frigiditatem, duritiam, cæteraque id genus diſcrimina judicare, ſed ſimul atque aliquid corripuerit, præſtat ut & correpti naturam dignoſcat. Non parum autem & accuratæ qualitatum omnium dignotioni cutis glabritas conducit, ex tendonis dilatati proceſſu exoriens, potiſſimumque ob emplaſtrorum, & aliorum quæ manu fiunt ſubactionem, vola manus id præſtante: atque ideo ejusmodi tendones, internis manus cutibus optimi Dei providentia inſervit. Et de ſummæ manus ſtructura hactenus.

XI. Ad reliquarum totius manus partium expoſitionem accingamur, initiumque à cubito ſumamus, prius Chriſtum verum Deum noſtrum nobis fautorem, itinerisque ducem adeſſe precati. Totius manus tentio-

χειρὸς ὁ πῆχυς καὶ τὸ τούτου ἄρθρον ἐργάζεται, τὴν δὲ περιστροφὴν πρὸς τὸ πρηνῆ καὶ ὑπτίαν γίνεσθαι τὴν χεῖρα, ἡ κερκὶς καὶ τὸ ταύτης ἄρθρον, πᾶσι τοῖς ἐμπείροις ἀνατομικῆς ἐγχειρήσεως δῆλόν ἐστιν. ἀλλ᾽ ἐπειδὴ τοῦ πήχεως καὶ τῆς κερκίδος προηγοῦνται ὅ, τε καρπὸς καὶ τὸ μετακάρπιον, ἀπ᾽ αὐτῶν ἀρξώμεθα τῆς ἐξηγήσεως. θαυμάσωμεν δὲ τὴν σοφίαν τοῦ Δημιουργοῦ Θεοῦ ἡμῶν, πῶς τὰ μεγάλα τῶν ὀστῶν, μηρόν τε φημὶ καὶ κνήμην, καὶ τὰ λοιπὰ ἐξ ἑνὸς ὀστοῦ. τὸν δὲ καρπὸν σμικρὸν καὶ οὐτιδανὸν, οὔτε ἐκ τοσούτων ὀστῶν συνέθηκεν. ἀλλ᾽ ἐὰν ἀκριβῶς καταμάθωμεν τὴν ἐνέργειαν καὶ τὴν χρείαν αὐτοῦ, πάντως καὶ ἀναγκαῖον εἶναι αὐτὸν κυρώσομεν ἐκ πολλῶν ὀστῶν συγκεῖσθαι, σμικρῶν τε καὶ ἀμυέλων· καὶ τὴν σύνταξιν αὐτῶν διὰ συνδέσμων εὐρώστων γεγενῆσθαι. δυσπαθὲς γὰρ τὸ ἐκ πολλῶν ὀστῶν σύνθετον ὀστοῦν. καθάπερ γὰρ τὰς ἀσπίδας οὐκ ἐκ μιᾶς σανίδος, ἀλλ᾽ ἐκ πολλῶν καὶ μικρῶν οἱ κατὰ τοὺς πολέμους ἔμπειροι συντεθείκασι, διὰ τὸ μὴ εὐκόλως θραύεσθαι· τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ ἐπὶ τοῦ καρποῦ καὶ τοῦ μετακαρπίου.

XII. Διὰ τί δὲ τὸ μὲν μετακάρπιον ἐκ τεσσάρων ὀστῶν σύγκειται, ὁ δὲ καρπὸς ἐξ ὀκτώ. ὅτι τὸ μὲν μετακάρπιον διαρθροῦται τοῖς τέτρασι δακτύλοις τοῖς κατ᾽ εὐθεῖαν κειμένοις. ὁ γὰρ μέγας, ὃν καὶ ἀντίχειρα καλοῦμεν, οὐ τῷ μετακαρπίῳ διαρθροῦται, ἀλλὰ τῇ ἐξοχῇ τοῦ πήχεως τῇ συναπτομένῃ τῷ καρπῷ.

ἐπ

tionem, flexuramque, à cubito, ejusque articulo præstari: pronam vero & supinam manum à radio ejusque articulo fieri neminem incisoriæ artis peritum præterire arbitror. At quoniam cubitum & radium carpus, id est brachiale, palmaque præcedunt, ab ipsis explicare ordiemur, sapientiamque Divini opificis demirabimur, quo modo magna ossa, femur scilicet, crus, & alia, ex uno tantum osse: brachiale vero exiguum, nulliusque precii, ex tot ossiculis instruxerit. Verum si diligenter ejus functionem usumque percipimus, prorsus necessarium esse affirmabimus, cum ex multis paruis & medulla privatis ossibus fuisse contextum, eorumque structuram robustis ligamentis fuisse firmatam. Os enim ex multis ossibus compositum, valentissimum est. Nam sicuti bellicæ rei periti clypeos, ne facile rumpantur, non ex una lignea tabula, sed ex multis parvisque componunt: eadem est brachialis & palmæ ratio.

XII. Cæterum quare palma ex quatuor, brachiale ex octo ossibus constat? An quia ex palma quatuor digiti e regione positi oriuntur? magnus enim, quem & pollicem appellamus, non palmæ inseritur, sed cubiti tuberculo, quod cum brachiali committitur. Quoniam autem, cum quatuor sint palmæ ossa,

debe-

ὅτι δὲ τεσσάρων ὄντων τῶν μετακαρπίου τῶν ὀστῶν, ἔμελλε τὸ αὐτοῦ μετακάρπιον διαρθροῦσθαι κατὰ τὸ ἕτερον πέρας τῷ καρπῷ, δηλαδὴ τεττάρων ὄντων τῶν ὀστῶν τοῦ τοιούτου καρποῦ, οὐκ ἤρκει δὲ διὰ τὴν σμικρότητα, προστίθησιν ἡ τοῦ Θεοῦ πρόνοια τοῖς τέτρασιν ἄλλα τέσσαρα ἐν δυσὶ στίχοις, κοιλαινόμενα κατὰ τὴν ἕνωσιν αὐτῶν· εἰς ὑποδοχὴν τῶν τοῦ μετακαρπίου ὀστῶν, ὡς εἶναι πάντα τὰ ὀστᾶ τοῦ καρποῦ ὀκτώ. μαθήσοις δ' ἂν τὸ λεγόμενον, εἰ ἀληθές ἐστιν, ἐξ ἀνατομῆς. διὰ τί δὲ τὰ τοῦ καρποῦ ὀστᾶ, σιμὰ μὲν ἐντὸς, κυρτὰ δὲ ἐκτός. ἵνα ταῖς ἀνακλάσεσι τῆς ἄκρας χειρὸς, μήτε πέρα τοῦ μέτρου περιάγηται, μήτε ἀστήρικτον μένῃ, καὶ ὡσὰν εἴπῃ τις παρεῖτον. ὡσαύτως δὲ φαμὲν καὶ περὶ τῶν ὑποφύσεών τε καὶ ἀποφύσεων ἁπασῶν τῶν ἐν τοῖς κώλοις, ἔνθα χρὴ διάρθρωσιν γίνεσθαι ὀστῶν, καὶ μάλιστα μεγάλων, κυρτὸν μὲν εἶναι χρὴ τὸ ἐμβησόμενον, κοῖλον δὲ τὸ ὑποδεχόμενον ὀστοῦν καὶ περιφερὲς πανταχόθεν· ὥστε μὴ ὀλισθαίνειν ἐν ταῖς σφοδραῖς κινήσεσι τὴν κεφαλὴν τοῦ ἐμβαίνοντος ὀστοῦ. ἐπεὶ τοίνυν καὶ τὸν καρπὸν ἔδει διαρθροῦσθαι τοῖς πήχεώς τε καὶ κερκίδος πέρασι, δεόντως ἑκάτερον τῶν ὀστῶν ἐπίφυσιν ἔσχε, κυρτὴν μὲν καὶ περιφερῆ τοῖς ἐκτὸς, κοίλην δὲ τοῖς ἔνδοθεν. ἀλλ' ἡ μὲν κερκὶς πανταχόθεν ὀφρῦν ἔχει περιθέουσαν, ὑφ' ἧς ἀκριβῶς σφίγγεται τῷ ταύτης πέρατι ὁ καρπός· ὁ δὲ πῆχυς οὐκέθ' ὁμοίως, ἀλλὰ τὸ μὲν ἔσω τε καὶ πρὸς τὴν κερκίδα

debebat ea secundum alterum extremum brachiali conjungi, si quatuor tantum fuissent ossa brachialis, non satis ob suam parvitatem fecissent: Dei sapientia quatuor illis per duos processus totidem adjecit, in vertices sinuata: ut palmæ ossium tubercula, dum illis committuntur, recipiant, adeo, ut brachialis ossa octo numero sint. Dictorum autem nôstrorum veritatem ex dissectione percipies. At quare brachialis ossa intra sima, extra gibba fuere? vt ne manus, dum reflectitur, supra modum convertatur, & ne sine fulcro aliquo, veluti resoluta labascat. Idem de omnibus appendicibus, processibusque dicendum, ubi ossa & præcipue magna committi opus est, quod quidem ingreditur, tuberosum: quod autem recipit, verticillatum & undique rotundum esse oportet, atque ita evenit; caput subeuntis ossis neque in fortioribus motibus elabi. Postquam igitur & brachiale cum radii cubitique extremis connecti necesse fuit, jure utrunque os quandam appendicem habuit gibbum, rotundumque exterioribus, interioribus sinuatum. Sed radius supercilium circumambiens undique, quo diligenter ejus termino brachiale stringitur. Sed cubitus non ita habet, pars enim interior, & ad radium

spe-

κίδα βλέπον τοιοῦτον, τὸ δ' ἄλλο τὸ κατὰ μῆκός τι καὶ εὐρυχωρίαν ὅλου τοῦ κώλου πέρας, εἰς περιφερῆ κεφαλὴν τελευτᾷ, ᾗ περιβέβληται τὸ ταύτης τεταγμένον ὀστοῦν τὴν τοῦ καρποῦ γληνοειδῆ κοιλότητα· ὥστε διττὴν εἶναι κατὰ τὸν καρπὸν διάρθρωσιν, καὶ διὰ μὲν τῆς μιᾶς, τὴν ἐπὶ τὸ πρανές τε καὶ ὕπτιον ἐπιστροφὴν τῆς χειρὸς γίνεσθαι· διὰ δὲ τῆς ἄλλης τῆς μεγάλης ἐκτείνεσθαι καὶ κάμπτεσθαι τὸ κατὰ τὸν καρπὸν ἄρθρον.

XIII. Περὶ δὲ θέσεως καὶ διαπλάσεως τῆς κερκίδος καὶ πήχεως ἑξῆς ἂν εἴη ῥητέον. ἡ μὲν δὴ θέσις αὐτῆς λοξὴ γέγονεν, ἡ δὲ τοῦ πήχεως εὐθεῖα. κατὰ γὰρ τὴν φύσιν τῆς κινήσεως ἑκατέρας, ἐχρῆν εἶναι καὶ τὴν θέσιν ἑκατέρου τῶν ὀστῶν. ἡ μὲν γὰρ κατ' ἔκτασίν τε καὶ κάμψιν κίνησις, ὑπὸ τοῦ πήχεως γίνεται ὅλου τοῦ κώλου κατ' εὐθεῖαν γινομένη· ἡ δὲ ἐπὶ τὸ πρανὲς καὶ τὸ ὕπτιον, καὶ κατὰ τὰ πλάγια τῆς χειρὸς κίνησις ὑπὸ τῆς κερκίδος γίνεται. εὐλόγως ἄρα λοξὴ μὲν ἡ κερκὶς, εὐθὺς δὲ ὁ πῆχυς ἐστίν. διὰ τοῦτο καὶ εἰς τὸν βραχίονα ἡ διάρθρωσιν ἑκατέρων τῶν ὀστῶν ἀνόμοιος ἐγένετο· τοῦ μὲν γὰρ πήχεως πρὸς τὸν βραχίονα δύο ἀποφύσεις εἰσὶ, κυρταὶ μὲν ἔξωθεν, ἔσωθεν δὲ κοῖλαι· μία μὲν ἐκ τῶν ὄπισθέν τε καὶ κάτωθεν αὐτοῦ μερῶν, ἥπερ δὴ καὶ μείζων ἐστίν· ἑτέρα δὲ ἐκ τῶν ἄνωθέν τε καὶ πρόσθεν, ἐλάσσων ἐκείνης. ἐστραμμένων δὲ πρὸς ἀλλήλας τῶν κοιλοτήτων καὶ ἡνωμένων, μία μεγάλη κοιλότης γίνεται ἐοικυῖα

τῷ

ſpectans, talis eſt, totum reliquum in longitudinem, latitudinemque totius membri, extremum in rotundum caput intumeſcit, qua os hic collocatum ſe in brachialis ſinuoſam cavitatem conjicit. Quare brachiale duos articulorum ordines continet, quorum uno manus & inclinatur & reſupinatur, altero autem majore brachialis actus tenditur, & recurvatur.

XIII. De poſitu autem formaque radii, & cubiti, deinceps dicere tentabo. Radii poſitus obliquus eſt, cubiti rectus, nam pro motus in utroque natura, utriusque etiam ſitus eſſe debuit. Siquidem tentionis flexionisque motus per cubitum ſecundum totius membri rectitudinem fit: inclinatio vero, ſupinitas, & ad obliqua converſio, per radium miniſtratur. Non ab re igitur radius obliquus, cubitus rectius poſitus eſt, propterea & cum humero utriusque oſſis commiſſura diſſimilis facta eſt, cubiti enim humerum verſus duo vertices extantes, ſunt gibbi extra, interius ſinuati: quorum unus à poſterioribus inferioribusque partibus eſt, qui & major eſt: alter à ſuperioribus prioribusque antepoſito minor: in ſeſe autem vergentibus, conjunctisque cavis unus magnus ſinus literæ Sigma perſimilis efficitur. Hos autem exceſſus

ambos

τῷ σίγμα γράμματι. ὀνομάζουσι δὲ τὰς ἀποφύσεις ταύτας, ἀμφοτέρας μὲν κορώνας, διότι περιφερεῖς εἰσιν ἀμφότεραι· τὴν δὲ μεγάλην τὴν ὄπισθεν Ἀθηναῖοι μὲν ὀλέκρανον, Ἱπποκράτης δὲ ἀγκῶνα. τῶν δὲ ὅλης τῆς χειρὸς εἰς τὰ πλάγια κινήσεων, αἱ μὲν ὑπὸ τὸ ὕπτιον ἐλάττους εἰσὶν ἐνέργειαι, αἱ δὲ ὑπὸ τὸ ὕπτιον μείζους καὶ ἀναγκαιότεραι· καὶ διὰ τοῦτο καὶ τὴν τῆς κερκίδος θέσιν ἑτοιμοτέραν ὑπακούειν ἐπὶ τὸ πρανές, τοιαύτην ἡ πρόνοια τοῦ Θεοῦ κατεσκεύασε, τὸ μὲν ἄνω πέρας ἐπὶ τὴν ἔξωθεν κεφαλὴν τοῦ βραχίονος ἀγαγοῦσα, τὸ δὲ κάτω ἐπὶ τὸν μέγαν ἐκτείνασα δάκτυλον. ἐναντίαν δὲ εἴπερ ἔσχε τὴν θέσιν, ἥκιστα ἂν ἐπὶ τὸ πρανὲς ἢ τὸ ὕπτιον ἐκεκίνητο. διὰ ταῦτα μὲν δὴ κερκὶς λοξὴ κατεσκευάσθη καὶ ὡδί πως λοξή.

XIV. Διὰ τί δὲ ἐπίκειται τῷ πήχει; ὅτι μακρότερος αὐτῆς ὁ πῆχυς, καὶ τὸ πλεῖστον τῆς πρὸς τὸν βραχίονα διαρθρώσεως αὐτὸς ἐπέχει. εὔλογον δὲ ἦν ὀχεῖσθαι τὸ βραχύτερον ὀστοῦν ὑπὸ τοῦ μακροτέρου. διὰ τί δὲ ἀμφοτέρων, τὰ μὲν ἐν τῷ μέσῳ, λεπτότερα· τὰ δὲ κατ' ἀγκῶνά τε καὶ καρπόν, παχύτερα. ὅτι τὰ μὲν ἐχρῆν χώραν τοῖς μυσὶ παρέχειν, τὰ δὲ ὀγκωθῆναι ταῖς ἐπιφύσεσιν. αὗται δὲ πρὸς τὰς διαρθρώσεις εἰσὶ χρήσιμοι. διὰ τί δὲ αὐτῶν τῶν περάτων, πήχεως μὲν τὸ κατ' ἀγκῶνα παχύτερον, κερκίδος δὲ τὸ πρὸς τὸν καρπόν· ἢ ὅτι κοινὴ μὲν ἀμφοῖν ἐστιν ἡ πρὸς τὸν καρπὸν διάρθρωσις· ἐν δὲ τῷ τὸ πρὸς τὸν βραχίονα πλεονεκτεῖν, ἀναγ-

ambos quidem coronas à rotunditate nominant: magnum quidem posteriorem Attici olecranum, Hippocrates autem anconem appellat. At universæ manus in obliqua motionum, quæ ad supinum trahunt, minores sunt, quæ in pronum majores & magis necessariæ: atque idcirco radii positum magis in prona vergentem immensa Dei sapientia collocavit, superiorem extremitatem ad exterius humeri caput adducens, inferiorem ad magnum digitum protendens. Quod si contrarium huic positum sortitus esset, minime in pronum supinumve moveri potuisset. Hæc in causa fuere, ut radius obliquus, atque ita obliquus locaretur.

XIV. Sed quare cubito superjacet? Quoniam longior eo cubitus est, plurimumque ejus, quæ cum humero fit commissuræ obtinet: rationique erat consentaneum, brevius os à longiore gestari. Item quare utriusque media tenuiora sunt, quæ anconem brachialéque contingunt pleniora? An quoniam ea sedem musculis præbere, hæc ad excessus intumescere oportuit? hi vero ad commissuras utiles sunt? At quare cubiti extremitas anconi propinqua plenior est, radii contra, quæ brachiale attingit? An quia communis utrique est cum brachiali connexio? Sed in his, quæ ad humerum

ἀναγκαῖόν ἐστι τὸν πῆχυν εἰς τοσοῦτον τῆς κερκίδος μείζονα εἶναι, εἰς ὅσον περ ἡ διάρθρωσις αὐτοῦ χρησιμωτέρα ταῖς ἄλλαις τῆς χειρὸς ἐνεργείαις ὑπάρχει. περὶ μὲν δὴ τῶν τοῦ πήχεως καὶ τῆς κερκίδος ὀστῶν, θέσεώς τε καὶ διαπλάσεως, καὶ κινήσεων ἀμφοτέρων, ὧδ' ἔχει. τινὲς δὲ μύες καὶ τένοντες οἱ κινοῦντες αὐτὰ, ἐν τῷ περὶ μυῶν κινήσεως Γαληνοῦ αὐταρκῶς εἴρηται.

XV. Λείποιτο δ' ἂν ἔτι τὰ κατὰ τὸν βραχίονα τοῦ πήχεως εἰπεῖν. γίνεται δὲ οὕτως· τοῦ πήχεως αἱ κορῶναι τῇ μεγάλῃ κοιλότητι τοῦ βραχίονος διαρθρούμεναι, τὴν ἔκτασιν καὶ τὴν κάμψιν τῆς χειρὸς ἀπεργάζονται, ὥσπερ ἡ τῆς κερκίδος πρὸς τὸν βραχίονα τὴν ἐπὶ τὸ πρανὲς καὶ ὕπτιον κίνησιν. ἀκριβοῦνται δὲ ἀμφοτέρων αἱ διαρθρώσεις τῆς τε κερκίδος κατὰ τῶν κορωνῶν τοῦ πήχεως πρὸς βραχίονα πανταχόθεν περισφιγγόμεναι ταῖς βαθμίσι τῆς κοιλότητος τοῦ βραχίονος, ὡς μὴ ἀπολείπεσθαι χώραν κενὴν μεταξύ· ὥστε ἐν ταῖς ἐκτάσεσι τῆς χειρὸς, πρὸς τοὐπίσω μὴ ἀνακλᾶσθαι τὴν χεῖρα, μηδ' αὖ πάλιν εἰς τὰ πλάγια. ἀλλ' ἐκτείνεσθαί τε καὶ κάμπτεσθαι μόνον τὴν χεῖρα συμμέτρως. σύνδεσμοι δέ τινες ἰσχυροὶ κατὰ τὰς τῶν ἐπιφύσεων χώρας ἀνίσχοντες, συνάπτουσί τε καὶ συσφίγγουσι κυκλοτερῶς περικείμενοι τὴν διάρθρωσιν ὅλην. ὡς μὴ ἐκπίπτειν ῥᾳδίως τάς τε κορώνας καὶ τὸν ἀγκῶνα ἐκ τῆς ὑποκειμένης κοιλότητος. τὸ δὲ τοῦ βραχίονος ὀστοῦν, κυρτὸν μέν ἐστιν ἐν τοῖς ἔξωθεν μέρεσιν, ἐν

* Musculorum.

merum pertinent, cum cubitus excellat, tanto radio major esse debuit, quanto articulus ad alias manus functiones utilior fuit. De radii cubitique ossium situ, forma, motibusque ita res habet. At qui sunt musculi, & tendones ipsa moventes, in Galeni libro de lacertorum * motibus abunde dissertum est.

XV. Supersunt adhuc ea de cubito dicenda, quæ secundum humerum sunt: ita vero se habent. Cubiti excessus, in magno humeri sinu inserti, manui tentionem & curvationem largiuntur: quemadmodum radii ad humerum nexus motum supinum, pronumque efficiunt: utriusque autem, radii videlicet & cubiti, capitulorum ad humerum commissura perfecte absolvitur, imis cavi humeri partibus arctè adhærescens, adeo, ut nihil vacui interjaceat. Quare cum manus tenditur, retro non labitur neque ad latera, sed erigitur curvaturque moderate. At vincula quædam valentia in commissurarum sedibus enata, universum articulum ambientia copulant & devinciunt, ut non facile illi duo extantes vertices, coronæ vocati, & ancon, ex subjecto sinu elabi queant. Verum humeri os extra gibbum est, interius cavum, idque opificis nostri DEI providentia effectum est, siqui-

ἐν δὲ τοῖς ἔσωθεν, κοῖλον, καὶ τοῦτο τῇ προνοίᾳ τοῦ δημιουργοῦ Θεοῦ ἡμῶν. πρὸς ἀλλήλας γὰρ βλέπειν τὰς χεῖρας, ἄμεινον· καὶ διὰ τοῦτο τὰ μὲν κοῖλα τοῦ βραχίονος, ἐντὸς, τὰ δὲ κυρτὰ πρὸς τὰ ἐκτὸς ἀπεστράφθαι.

XVI. Μύες δὲ τέσσαρες οἱ κινοῦντες τὸν βραχίονα, δύο μὲν ἔσωθεν, δύο δὲ ἔξωθεν. ἐπίκειται δὲ ὁ ἕτερος τῷ ἑτέρῳ, τέμνοντες ἀλλήλους κατὰ γωνίας ὀξείας καὶ ἀμβλείας τῷ χ γράμματι παραπλησίως, πρὸς τὸ σκεπάσαι τὸν βραχίονα πανταχόθεν, ὡς μὴ παραλιπεῖν χώραν γυμνήν. μέγιστον δὲ θαῦμα τῆς κατασκευῆς αὐτῶν, ὅτι διτταῖς κινήσεσι λοξαῖς μίαν εὐθεῖαν ἀπεργάζονται. ἀρχομένου γὰρ τοῦ μὲν ἑτέρου τῶν τὸν πῆχυν καμπτόντων μυῶν ἀπὸ τῶν ἔνδοθεν μερῶν τοῦ κατ' ὦμον χωρίου, καὶ φερομένου ἐντεῦθεν ἐπὶ τὰ πρόσω τοῦ βραχίονος· τοῦ δὲ ἑτέρου τὴν ἔκφυσιν ἐκ τῶν ἔξω μετὰ τοῦ βραχίονος μερῶν, εἴσω δὲ ἐντεῦθεν ἀτρέμα ἐπιστρεφομένου, πρόδηλος μὲν ἐστὶν ἡ θέσις ὅτι τῷ χ γράμματι ὡμοίωται· πρόδηλος δὲ καὶ ἡ τῆς κινήσεως λοξότης. ἀμφότεροι δὲ τείνοντες μὲν κατ' εὐθὺ ἀκριβῶς κάμπτουσι τὸν πῆχυν· ἐκτρεπόμενοι δὲ τῆς εὐθύτητος, ἐφ' ἑκάτερα περιτρέπουσι. διὰ τί δὲ ὁ βραχίων τοῦ πήχεως μείζων· ὅτι ἐστὶν οἱ κινοῦντες τὸν βραχίονα μύες, μείζους εἰσὶ τῶν τὸν πῆχυν κινούντων μυῶν· ὥστε εἶναι καὶ τοὺς ὄγκους τῶν ὑποκειμένων αὐτῶν ὀστῶν, μείζονας. καὶ διὰ τοῦτο ἐστὶν ὁ βραχίων τοῦ πήχεως μείζων ἐστί· διὰ δὲ τὸ μέγεθος αὐτοῦ χαυνότερος,

καὶ

siquidem manus, ut sese respicerent, atque in sese vergerent, melius fuit: atque propterea humeri simum introrsum, gibbum vero extrorsum fuit positum.

XVI. Musculi autem quatuor humerum moventes, bini extra, binique intra positi sunt: alterque alteri incumbit, sese acutis angulis & obtusis ad X. literæ figuram intersecantes, ut humerum undique ita contegerent, ne locum aliquem nudum relinquerent. Sed in eorum fabrica id præcipue mirabile est, quod geminis obliquis motibus unum rectum constituunt. Nam cum lacertorum cubitum curvantium unus ab internis summi humeri partibus oriens, inde ad anteriora humeri descedat, alter ab exterioribus humeri locis incipiens, inde sensim ab interna flectatur, in confesso est eorum positum X. elemento non esse absimilem. Evidens quoque est eorum motus obliquitas, ambo autem trahentes se secundum rectum exquisite cubitum curvant, sed à recto declinantes ad alterum latus circumducunt. Verum quare humerus cubito major? Quoniam & eum cientes musculi cubitum moventibus majores sunt: quare & ossium moles eis subjacentium majores esse oportuit: atque ideo humerus cubito major fuit,

ob

καὶ συραγγώδης καὶ κοῖλος ἔνδοθεν, ἅμα μὲν ὥστε ἀβαρὴς εἶναι, ἅμα δὲ καὶ τὴν τροφὴν ἑαυτοῦ τῇ κοιλότητι ἐναποτίθεσθαι, ἥνπερ δὴ τὸν μυελὸν ὀνομάζομεν.

ob hancque magnitudinem inanior, interius cavernosus & concavus, simul ut levis sit, & proprium alimentum in cavitate illa reponat, quam sane medullam nominamus.

XVII. Διὰ τί δὲ ἓν μὲν ὀστοῦν ἐν τῷ βραχίονι, δύο δὲ ἐν τῷ πήχει; ἢ ὅτι καὶ ἡ ἐνέργεια τοῦ πήχεως, καὶ σφόδρα ἀναγκαία καὶ πολλάκις γινομένη; ἢ διότι ἡ τοῦ βραχίονος κεφαλὴ μεγάλη, καὶ σιμὴ, καὶ οὐδαμῶς κονδυλώδης; διὸ καὶ τὴν δεχομένην αὐτὴν κοιλότητα τῆς ὠμοπλάτης, οὐ κοτύλην γεγονέναι, ἀλλὰ γλήνην, μηδαμόσε ὀφρύας περιέχουσαν, λεπτοῖς δὲ καὶ χαλαροῖς καὶ ὑμενώδεσι συνδέσμοις κατὰ τὸ κατ᾽ ὦμον ἄρθρον διειλημμένην. καὶ περὶ μὲν τῆς τῶν χειρῶν κατασκευῆς τῆς τε τῶν ὀστῶν, καὶ συνδέσμων, καὶ ἄρθρων, ἱκανὰ τὰ εἰρημένα.

XVII. Præterea, quare humerus ex osse uno, cubitus ex binis constat? An quoniam cubiti functio sane admodum necessaria, crebroque usui esse solet? aut quoniam humeri caput magnum est simumque, & minime extuberans? Quamobrem scapulæ sinus, in quem id inseritur, non in heminæ formam, sed pupillæ, cavatus est minime extantibus labiis circumdatam, gracilibus, laxis, membranosisque copulis secundum humeri commissuram deligatus. Hactenus de manuum fabrica, quatenus ad ossa, copulas, artusque pertinet, tractatum est.

XVIII. Καιρὸς οὖν λοιπὸν ἐξηγήσασθαι περὶ τῆς τῶν σκελῶν κατασκευῆς, καὶ τῶν ἄκρων ποδῶν, τὴν τοῦ Θεοῦ βοήθειαν αἰτουμένοις, ὅπως μεγαλύνωμεν αὐτὸν ἐν τοῖς δημιουργήμασιν αὐτοῦ· πῶς ἐν τοῖς πεζοῖς ζώοις μόνον τὸν ἄνθρωπον δίπουν εἰργάσατο, καὶ οὐ μόνον δίπουν, ἀλλὰ καὶ ὄρθιον. κατ᾽ εὐθεῖαν γὰρ γραμμὴν ἐκπεφυκότα τῆς ῥάχεως τὰ σκέλη πεποίηκεν. εἰ γὰρ καὶ τὰ πτηνὰ δίποδα καὶ ἄνω τὰ ὦπα ἔχοντα ἐδημιουργήθη, ἀλλὰ πρὸς τὰς ὀρθὰς γωνίας ἡ ῥάχις τοῖς σκέλεσιν αὐτοῖς διάκειται βαδίζουσιν, ὥσπερ ἀνθρώπῳ ἐν τῷ καθέζεσθαι, ἡ μὲν

XVIII. Reliquum modo est, crurum structuram summorumque pedum explicare, Dei prius ope implorata, ut eum ex propriis operibus extollere ac celebrare valeamus. Inter cæteras omnes gressiles animantes solum hominem Deus bipedem creavit, neque solum bipedem, sed etiam erectum: nam secundum rectam lineam ex dorso orientia crura produxit. Quamvis enim & aves bipedes sunt, sursumque spectantes, ad rectos tamen angulos spina ipsarum gradientium cruribus alli-

μὲν ῥάχις τοῖς μηροῖς πρὸς ὀρθὰς γωνίας κεῖται, οἱ μηροὶ δὲ τῇ κνήμῃ. τῶν δ' αὖ τετραπόδων, οὐχ οὕτως. πάντα γὰρ εἰς τὰ πρόσω τὰς καμπὰς ἔχει τῶν ὀπισθίων σκελῶν, καθάπερ τῶν ἔμπροσθεν, εἰς τοὐπίσω. καὶ γὰρ τὰς καμπὰς πρὸς ἄλληλα ποιεῖται τὰ τετράποδα ζῶα, ὁμοιότατον τρόπον βαδίζοντα τοῖς ἐπὶ τῶν χειρῶν ἕρπουσι βρέφεσιν· ὥστε σοφῶς ὁ ἀγαθὸς Θεὸς ἡμῶν τοιούτους πάντας τοὺς ἀνθρώπους ἐσχημάτισεν, ὀρθοὺς μὲν, καὶ καθημένους τὰς κατὰ τὸν βίον ἐνεργείας ἐργάζεσθαι, πρηνεῖς δὲ καὶ ὑπτίους, τῶν τούτων ἐνεργεῖν οὐδὲν, καὶ ἄλλως ὀρθίους ἑστηκότας εἰς τὸν οὐρανὸν ἑτοίμως ἀναβλέπειν τῷ ὄμματι, καὶ νοῦν καὶ χεῖρας ἐκτείνειν πρὸς τὸν κατοικοῦντα ἐν οὐρανοῖς Θεὸν ἡμῶν τὸν ἀγαθόν τε καὶ ἅγιον, εἰς αἶνον τῶν θαυμασίων αὐτοῦ καὶ ὕμνον. τούτου τοίνυν χάριν τοιούτους τοὺς ἀνθρώπους ἐδημιούργησεν. εἰ γὰρ ὁ καλούμενος οὐρανοσκόπος ἰχθὺς τὸ ὄμμα ἄνω ἔχει, ἀλλὰ τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ ἄμοιρος· ἄλογος γάρ. ἐπὶ τὸ προκείμενον δὲ λοιπὸν ἐπανέλθωμεν.

alligatur: ſicut in homine, dum ſedet, ſpina femoribus, tibiis femora, per rectos angulos inhærefcunt. In quadrupedibus autem non ita conſtitutum: ſiquidem iis omnibus prorſum verſus poſteriora crura flectuntur, ſicut priora retrorſum. Contrarias enim quadrupedes crurum flexuras efficiunt, pueris repentibus quam ſimillimæ. Quare ſapienter Deus noſter homines ſic omnino formavit, ut erecti aut ſedentes vitæ negotia obirent: proni autem, aut ſupini, nihil prorſus facerent. Atque alioqui erectos facili in cœlum intuitu ſuſpicere juſſit: mentemque & manus ad bonum purumque Deum cœlorum incolam laudandum, ejusque mira opera celebranda attollere naturaliter apti ſumus. Hujus itaque rei cauſa tales nos DEUS inſtituit: quamvis enim piſcis ille uranoſcopus, id eſt cœli ſpeculator nominatus, oculos in ſuperna corporis parte contineat, Dei tamen cognitionis eſt expers, cum ſit ratione privatus. Verum ad ſuperius propoſitum reuertamur.

XIX. Εἴπωμεν οὖν περὶ τῆς τῶν σκελῶν κατασκευῆς. ὥσπερ γὰρ ἡ χεὶρ ἀντιληπτικὸν ὄργανον, οὕτω τὸ σκέλος βαδιστικὸν ἐγένετο, ὡς ἂν πρέπῃ ζώῳ σοφῷ, λογικῷ τε καὶ ἡμέρῳ. ὅτι μὲν οὖν προμήκεις τε καὶ πλατεῖς, καὶ μαλακούς; καὶ πολυσχιδεῖς ἔπρεπε τοὺς πόδας γενέ-

XIX. Dicamus itaque de crurum conſtitutione, quoniam quemadmodum manus capiendi inſtrumentum, ita crus ambulandi, inſtitutum fuit, ut ſapiens animal, rationabileque & manſuetum decuit. Igitur neminem præterit, pedes oblongos,

γίνεσθαι, τοῦτο ἐναργές. πρὸς πάσας γὰρ τὰς δυσχωρίας ἐπιτήδειος ἡ τοιαύτη κατασκευή, εἴ που δεηθείη ἐν ὑψηλοῖς ἀνιέναι τοίχοις, ἢ δένδροις, ἢ πέτραις. ἀλλὰ καὶ κοίλους μὲν ἀτρέμα κάτωθεν, ἄνωθεν δὲ κυρτοὺς εἶναι. ἐπεὶ τοίνυν ἡ βάδισις γίνεται, τοῦ μὲν ποδὸς ἐπὶ γῆς ἐστηριγμένου, τοῦ δὲ σκέλους τοῦ ἑτέρου περιφερομένου, ἀνάγκη ἄκρους μὲν τοὺς πόδας, ἕδρας ἕνεκα γεγονέναι, τὰ δὲ σκέλη, τῆς κατὰ τόπον ἀμείψεως. καὶ γὰρ πολλάκις δι' αἰτίαν τινὰ τῶν ἄκρων ποδῶν ἀποτμηθέντων, δύνανται κοντοὺς ἐπιθέντες περιπατεῖν οἱ ἄνθρωποι. ὥστε ἐπεὶ ἕδρας ἕνεκα γεγόνασιν οἱ ἀκρόποδες, ἀνάγκη καὶ πλατεῖς εἶναι, καὶ προμήκεις, καὶ πολυσχιδεῖς, καὶ κοίλους κάτωθεν, κυρτοὺς δὲ ἄνωθεν. ὥσπερ γὰρ αἱ χεῖρες τῇ ποικιλίᾳ τῶν ἄρθρων ἐπιτήδειαι πρὸς τὸ τὰ σώματα περιπτύσσεσθαι, οὕτως οἱ πόδες ὡς μάλιστα χεῖρας μιμησάμενοι, καὶ πολυσχιδεῖς μὲν ταῖς διαρθρώσεσι γενόμενοι, κοῖλοι δὲ κατ' ἐκεῖνα, καθ' ἃ ἐρείδεσθαι τοῖς κυρτοῖς ἐδάφεσιν ἔμελλον, παντὶ χωρίῳ καλῶς πεφύκασιν ἐπιστηρίζεσθαι. πρέπον ἄρα ἦν τοιαύτην ποδῶν κατασκευὴν ἐγγενέσθαι τῷ ἀνθρώπῳ, οὐχ ὡς βαδιστικῷ μόνον, ἀλλὰ καὶ ὡς λογικῷ ζώῳ. μάθοις δ' ἂν ἐναργέστερον τὸ λεγόμενον, εἰ ἐπὶ λεπτῆς κλίμακος ἴδοις ἀναβαίνοντά τινα. περιλαμβάνουσαν γὰρ ὄψει τὴν τοῦ ποδὸς κοιλότητα τὴν βαθμίδα, τῷ ἑκατέρω-

gos, latos, molles, & multifidos esse debuisse: talis enim fabrica ad omnia difficilia loca permeanda est idonea, si forte altos parietes, aut arbores, aut saxa conscendere oporteat. Sed eos etiam à terra subcavos, superius convexos esse oportuit. Quamobrem quoniam ad hunc modum ambulatio perficitur, pede uno terram premente, altero autem crure se promovente, necesse utique fuit extremos pedes firmamenti causa, crura vero motionis per locum creata esse: frequenter enim aliqua ex causa resciffis pedibus, contis quibusdam nixi homines deambulare potuerunt. Propterea cum summi pedes stabilitatis causa ficti fuerint, eos latos esse, oblongos, multifidos, inferius cavos, superiusque convexos coëgit necessitas. Nam sicut manus articulorum varietate ad complectenda corpora fuerunt accommodæ, ita & pedes quam maxime manus æmulati, multifidi quidem articulis, eaque ex parte cavi, qua convexo solo inniti debuerant, omni loco firmiter inhærere exquisite apti sunt. Hanc ob causam talem pedum structuram homini adesse expedivit, non solum quatenus gressile, verum etiam quatenus rationabile animal est. Inde autem evidentius, quod diximus, percipere poteris, si quempiam gra-

πρόσωθεν αὐτὴν περιπτύσσεσθαι τοὺς τε δακτύλους καὶ τὴν πτέρναν ὡς δυνατὸν, καὶ οὕτω τὴν βάσιν ἀπεργάζεσθαι περιφερῆ, δίκην χειρὸς περιλαμβανούσαν τὸ ὑποκείμενον σῶμα.

graciles scalas conscendentem intuitus fueris: gradus enim comprehendentem pedis cavitatem cernes, eos utrinque digitis, calcaneoque quoad ejus fieri potest complectentibus, sicque pedis basim rotundam fieri, instar manus subjectum corpus ambientem.

XX. Κατὰ τοῦτο γοῦν ὅμοιοι ταῖς χερσὶν οἱ πόδες εἰσίν. ἀντίχειρ δὲ αὐτοῖς οὐ δίδοται, διὰ τὸ ἕδρας μόνον εἶναι ὄργανα. ἀλλὰ καὶ τῷ καρπῷ παραπλήσιον ἔχον τὸ λεγόμενον ταρσὸν, καὶ τῷ μετακαρπίῳ τὸ πρὸς τῶν νεωτέρων ἰατρῶν ὀνομασθὲν πεδίον· τὰ μὲν οὖν τρία μέρη ταῦτα τοῦ ποδὸς, οἷάπερ τῆς χειρός εἰσιν, οἱ δάκτυλοι, τὸ πεδίον, ὁ ταρσός· ὧν οὐδὲν ἐστιν ἄλλῳ ζώῳ πλὴν ἀνθρώπῳ. τὸ δὲ ὑποκείμενον τῇ κνήμῃ μέρος τοῦ ποδὸς σύνθετον ὂν, ἴδιον ὄνομα οὐ κέκτηται. σύγκειται δὲ ἐκ τριῶν ὀστῶν, ἀστραγάλου τε, καὶ πτέρνης, καὶ τοῦ κληθέντος ὑπὸ τῶν ἀνατομικῶν ἰατρῶν, σκαφοειδοῦς. ὁ δὲ ταρσὸς καὶ τὸ πεδίον, κἂν σύνθετα ὦσι, τῶν συνήθων ὀνομάτων τετυχήκασι. λέξομεν οὖν ἕκαστον τῶν ἁπλῶν ἐν τῷ ποδὶ μορίων, τί τὸ σχῆμα κέκτηται, καὶ τίνα τὴν σχέσιν, ὅπως τε τῆς πρὸς ἄλληλα σχέσεώς τε καὶ συντάξεως ἔχουσι, καὶ ὅστις ἀριθμὸς αὐτῶν ἐστιν· ἀλλὰ καὶ περὶ μαλακότητος καὶ πυκνότητος, καὶ

XX. Secundum hoc igitur manuum similes pedes fuerunt. Pollex autem aliis oppositus digitis, pedibus concessus non fuit, cum sustentationis tantum sint organa, sed brachialis similem eam partem habent, quæ tarsus dicitur, & postbrachiali respondentem eam, quæ à junioribus medicis pedion, Latine planta est nominata. Hæ utique tres pedis partes tribus, quæ sunt in manu, correspondent, digiti, planta, atque tarsus, quarum nulla alii ab homine animali inesse reperitur. Pedis autem pars tibiæ subjecta, cum sit composita, nulla propria nomenclatura insignita est, tribus ea ossibus constat, talo, calcaneo, eoque quod à medicis dissectoriis naviculare os appellatur. Tarsus autem & planta, quamvis sunt compositi, usitata tamen nomina sortiti sunt. Dicemus itaque singula simplicium pedis partium, qua figura sint prædita, & ad quid referantur, quomodo sese respiciant, atque inter se collocentur: præterea quis ipsarum numerus habea-

καὶ ὅσα τοῖς σώμασιν ὑπάρχουσι, διέλθωμεν.

XXI. Ὅτι μὲν πέντε δάκτυλοι τοῦ ποδός, μαρτυρεῖ τὸ φαινόμενον. Διὰ τί δὲ οἱ τέσσαρες ἐκ τριῶν φαλάγγων, ὁ δὲ μέγας ἐκ δυοῖν. ἐπειδὴ ὑψηλότερόν τε καὶ κοῖλον ἔμελλεν ἔσεσθαι τὸ ἔνδον τοῦ ποδός, οἷον ψαλίς, εὔλογον ἦν ἕδρας ἀσφαλεῖς τε καὶ μείζονας γενέσθαι, καὶ δύο τὰ τοῦ μεγάλου δακτύλου ὀστᾶ. ἐφεξῆς δὲ τούτοις ὄπισθεν ἡ τοῦ πεδίου θέσις, συναπτομένη τῷ τοῦ μεγάλου δακτύλου ὀστῷ κατὰ γῆς ἐστηριγμένῳ. ἀναλογεῖ δὲ τὸ πεδίον τῷ μετακαρπίῳ, ὑποδεχόμενον τὰ τῶν ε δακτύλων τὰ ὀστᾶ, καὶ ἐπειδὴ κατὰ στίχον ἕνα κεῖνται οἱ ε δάκτυλοι, εὔλογον καὶ τὸ πεδίον ἔχειν ὀστᾶ ε πρὸς ὑποδοχὴν τῶν ε δακτύλων. ἀπὸ δὲ τοῦ πεδίου ὄπισθεν ὁ ταρσός, συγκείμενος καὶ αὐτὸς ἐκ τεσσάρων ὀστῶν μικρῶν τε καὶ ἀμυέλων, ἐξ ὧν ἕν ἐστιν τὸ κυβοειδές, κείμενον ἐκ τῶν ἔξω αὐτοῦ μερῶν. διαρθροῦται δὲ τῇ τῆς πτέρνης κοιλότητι. τῶν δὲ λοιπῶν τριῶν ἐπιβαίνει ὁ κύβος τοῦ σκαφοειδοῦς ὀστοῦ. ὁ δ' αὐτὸς κύβος ὑποβέβηκε τῇ κεφαλῇ τοῦ ἀστραγάλου. ὁ δὲ ἀστράγαλος ἔγκειται μὲν ταῖς τῆς κνήμης καὶ περόνης ἐπιφύσεσιν, ἐπίκειται δὲ τῇ πτέρνῃ, κάτω δύο τινὰς ἐξοχὰς ταῖς κοιλότησιν ἐκείνης ἐνηδρακώς. καὶ ἔστι, τὸ μὲν ἐκτεῖναί τε καὶ κάμψαι τὸν ἄκρον πόδα ἄνω τε καὶ κάτω, τοῦ ἀστραγάλου

τῆς

habeatur, deque mollitie, & densitate, & omnibus, quæ earum corporibus insunt, sermonem faciemus.

XXI. Quinque esse pedis digitos, sensus ipse testatur. Sed propter quid quatuor ex his tribus ossium ordinibus componuntur, magnus autem digitus duobus? Quoniam interna pedis pars cum altior, ac tanquam fornix sinuata esse deberet, rationi fuit consentaneum, eam tuta majoraque sustentacula habere, duoque tantum esse magni digiti ossa. Deinceps post hos planta sita est, magni digiti ossi terræ innixo copulata. Planta autem postbrachialis vicem gerit, quinque digitorum ossa suscipiens, & quoniam uno ordine quinque digiti positi sunt, par est & plantam quinque ossibus ad quinque digitos excipiendos contineri. Post plantam tarsus est, & ipse quatuor ossicula parva, nec medullosa continens. Ex quibus unum cubicæ figuræ est ab exterioribus tarsi partibus, & calcanei cavo conjungitur: ex reliquis autem tribus os cubicum naviculare supervenit, rursumque ipsum cubicum super tali caput ascendit: talus autem tibiæ suræque appendicibus inseritur, calci vero incumbit, inferius duos quosdam excessus, in ejus sinus injiciens: atqui extremum pedem

ten-

τῆς διαρθρώσεως ἔργον, πρὸς τὰς τῆς κνήμης τε καὶ περόνης ἀποφύσεις· τὸ δὲ εἰς τὰ πλάγια περιφέρειν, τοῦ αὐτοῦ ἀστραγάλου τῆς πρὸς τὸ σκαφοειδὲς διαρθρώσεως. ἡ δὲ πτέρνα ἕδρας ἕνεκα γεγονυῖα, δικαίως μείζων πάντων τῶν ἐν τῷ ποδὶ ὀστῶν γέγονεν. ἔστι δὲ, κάτωθεν μὲν πλατεῖα τε καὶ λεία, ὄπισθεν δὲ περιφερὴς, δύο κοιλότητας ἔχουσα, εἰς ἃς ὑποδέχεται τὰς τοῦ ἀστραγάλου ἐξοχάς. ὁ γὰρ ἀστράγαλος μέσος κεῖται τῆς κνήμης καὶ περόνης καὶ πτέρνης, ἄνωθεν μὲν διαρθρούμενος τῇ κνήμῃ καὶ τῇ περόνῃ, κάτωθεν δὲ τῇ πτέρνῃ καὶ τῷ σκαφοειδεῖ ὀστῷ, συνδέσμοις εὐρώστοις ἐν ἀμφοτέροις τοῖς ἄρθροις ἐσφιγγμένος. περὶ μὲν οὖν τῆς συντάξεως τῶν ὀστῶν τοῦ ἄκρου ποδὸς, τῆς τε θέσεως αὐτῶν καὶ κινήσεως, ἱκανὰ τὰ εἰρημένα.

XXII. Ὑπόλοιπον δ' ἂν εἴη περὶ τῶν τοῦ σκέλους ὀστῶν διελθεῖν, ἐξηγουμένους περί τε τοῦ σχήματος αὐτῶν καὶ μεγέθους, θέσεώς τε καὶ κινήσεως, καὶ τῆς ἐν αὐτοῖς διαρθρώσεως. ἔστιν οὖν ἡ κνήμη, πρὸς μὲν τὸ ἄνω πέρας παχεῖα, πρὸς τὸ κάτω δὲ ἀπολείπεται βραχὺ τοῦ μεγέθους, ῥάχιν ἔχουσα ἔμπροσθεν ἀπὸ τοῦ ἄνω μέρους ἕως κάτω, ἐπικειμένη μὲν τῷ σκαφοειδεῖ ὀστῷ, τῇ δὲ περόνῃ συγκειμένη. ἀμφοτέρων δὲ τὰ κάτω πέρατα, τῆς τε κνήμης καὶ τῆς περόνης, ἡνωμένα ὄντα, διαρθροῦνται τῷ ἀστραγάλῳ ἰσχυροῖς καὶ νευρώδεσι συνδέσμοις· τῷ δὲ μηρῷ διαρθροῦνται κατὰ τὰ ἄνω αὐτῶν πέρατα. ἔστιν οὖν ἡ περόνη προσ-

tendere, ac ſurſum verſum deorſumque convertere ad tibiæ ſuræque proceſſus, peculiare talaris articuli munus eſt, verum ad obliqua converſio, ejusdem tali articulo ad os naviculare vergente, perficitur. At calx ſuſtinendi cauſa fabrefactus, haud injuria cæteris pedis oſſibus grandior fuit, à terra latus lævisque, à tergo rotundus, duos ſinus habens, in quos tali capitula ſuſcipit. Ipſe namque talus medius inter tibiam, ſuram, & calcem ſitus eſt, à ſuperioribus tibiæ ſuræque commiſſus, inferius autem calci naviculari que, prævalidis vinculis utrobique deligatus. De extremi pedis oſſium ordine, eorumque poſitu, ac motu, ſatis diſſeruimus.

XXII. Modo ſupereſt de cruris oſſibus ſermonem facere, & eorum figuram, molem, poſitum, motiones, commiſſurasque explicare. Igitur tibia ſuperiori capite craſſa eſt, inferiori parum gracileſcit, ſpinam præ ſe habens ſuperne usque ad inferiora promiſſam, naviculari oſſi incumbens: ſuræ autem deligata, utriusque inferiora extrema, tibiæ videlicet ac ſuræ, talo valentibus nerveisque copulis annectuntur. Sura vero extrinſeca parte tibiæ adhæreſcit, ſane admodum tenuis, cruri tamen accommoda, inferiori enim articulo quo talo con-

προσπεπλασμένη τῇγε κνήμῃ κατὰ τὸ ἔξωθεν αὐτῆς μέρος, λεπτὴ μὲν πάνυ, ἀλλὰ χρειώδης τῷ σκέλει. κατὰ μὲν γὰρ τὴν κάτω διάρθρωσιν, καθ' ἣν διαρθροῦται τῷ ἀστραγάλῳ, σὺν τῇ κνήμῃ τὸν ἄκρον πόδα κινεῖ ἄνω τε καὶ κάτω. κατὰ δὲ τὴν πρὸς τὰ ἄνω ἕνωσιν τῆς κνήμης, βαστάζει τὸν μηρὸν πάνυ μέγιστον ὄντα. τρίτη δὲ αὐτοῦ χρεία, ὅτι πρὸς τἀκτὸς ἐπιβεβλημένα τῇ κνήμῃ, διαφυλάττει τὰ τοῦ σκέλους ἀγγεῖα, καὶ τοὺς μῦς πασῶν τῶν ἔξωθεν προσβολῶν ἀπαθεῖς· ἀλλὰ καὶ χώραν παρέχειν τοῖς μυσὶ τοῖς περιειλημμένοις τῷ σκέλει, ἐπιτήδειος ἡ λεπτότης. ἐπειδὴ δὲ ἡ κνήμη βαστάζει τὸν μηρὸν, μεῖζον δὲ τὸ βαστάζον τοῦ βασταζομένου εἶναι χρὴ, ἔδει τὴν κνήμην μείζονα τοῦ μηροῦ γεγενῆσθαι. ἀλλ' εἴπερ μείζων ἦν, ἐκώλυεν ἂν τῷ βάρει τὴν εἰς τάχος κίνησιν. πάλιν δὲ, εἰ ἐλάσσων ἦν, κατέπιπτεν ἂν ὁ ἄνθρωπος ἐν τῇ ἕδρᾳ τῆς στάσεως. ἵνα οὖν καὶ τὸ βάρος ἐκφύγῃ διὰ τὸ μέγεθος, καὶ τὴν ἑδραίαν σχῇ τῆς τοῦ μηροῦ βαστάσεως, προενοήσατο ἡ φιλάγαθος τοῦ Θεοῦ φιλανθρωπία συμπλέξαι τῇ κνήμῃ τὴν περόνην ἀναπληροῦσαν ἀμφότερα, τήν τε ἑδραίαν στάσιν, καὶ τὸ τάχος τῆς κινήσεως. διαρθροῦνται δὲ ἀμφότεραι τῷ μηρῷ κατὰ τὰς τῆς κνήμης κοιλότητας, συνδέσμοις εὐρώστοις πανταχόθεν περιδεδεμένας, τοῦ φρουρεῖν τε ἅμα καὶ φυλάττειν τὴν διάρθρωσιν, ὡς μήτε καμπτόντων, μήτε ἐκτεινόντων ἐπὶ πλεῖστον ὀλισθαίνειν ἐκ

τοῦ

connectitur, quum tibia extremum pedem sursum deorsumque contorquet, qua autem superius tibiæ jungitur, femur longe maximum gestat: tertius suræ usus est, quod exterius tibiæ superposita cruris vascula & musculos ab externis injuriis tutos præstat, quin etiam ejus gracilitas, ad sedem musculis cruri circumvolutis concedendam, fuit opportuna. Quoniam autem à tibia femur gestari necesse fuit, at gestans gestato majus esse oportet, femore major creari debuit: contra, si major foret, pondere motus celeritatem impediret, rursus si minor fuisset, homo dum firmus stare vellet, procideret. Itaque ut molis pondus effugeret, firmitudinemque pariter in sustinendo femore haberet, mirificus DEI erga homines amor tibiæ suram copulare excogitavit, utrumque abunde præstantem, & immobilem standi sedem, & motus pernicitatem. Utraque femori per tibiæ sinuata capita deligantur, undique vinculis præpotentibus constrictæ, ut simul & conservent articulum & tueantur, ne curvantia tendentiave plurimum ex tibia femur elabi permittant. Patella vero, à Græcis ἐπιγονατὶς, seu μύλη appellata, quæ os nerveum cartilagineumque est, à priori parte commissuram hanc totam contegit, femurque ipsum in priora

pro-

τῆς κνήμης τὸν μηρόν. ἡ δὲ ἐπιγονατὶς ἡ καὶ μύλη καλουμένη, νευροχονδρώδης ὀστοῦν οὖσα, τὰ πρόσω μέρη τῆς διαρθρώσεως ἅπαντα καταλαμβάνει, κωλύουσα μὲν καὶ αὐτὸν τὸν μηρὸν ὀλισθαίνειν εἰς τὰ πρόσω, κατ᾽ ἐκεῖνα μάλιστα τὰ σχήματα τὰ καλούμενα, γνὺξ καὶ ὀκλάξ· ἤδη δὲ καὶ τοῦ μὴ καταπίπτειν, καὶ μάλιστα ἐν τοῖς κατάντεσι χωρίοις, προπετὲς εἰς τὰ πρόσω τὸ πᾶν ἡμῶν σῶμα γινόμενον, οὐ μικρὰν ὠφέλειαν παρέχεται.

prolabi impedit, secundum eas maxime figuras, quæ à Græcis γνὺξ & ὀκλὰξ vocantur, Latine sonant in genua, & flexis genibus. Quin etiam non parum opus affert, ne corpus nostrum corruat, in locis præsertim declivibus totum in priora propensum.

XXIII. Ὁ δὲ μηρὸς ἁπάντων τῶν ἐν τῷ σώματι ὀστῶν, εὐλόγως μείζων ἐγένετο. πρῶτος δὲ οὗτος ὑπερήρεισται τῇ κοτύλῃ, καὶ πρῶτος ἅπαντα τὸν ὑπερκείμενον ὄγκον τοῦ σώματος ἐπικείμενον ἔχει. διαρθροῦται δὲ ἡ κεφαλὴ τοῦ μηροῦ τῇ κατ᾽ ἰσχίον κοτύλῃ, διὰ συνδέσμων τριῶν εὐρώστων τε ἅμα καὶ στρογγύλων. ἑνὸς μὲν ἐκ τῶν ἔξω μερῶν ὅλης τῆς διαρθρώσεως περιτεταμένου, δευτέρου δὲ ἐκ τῶν ἔσω, τρίτου δὲ ἐκ τῶν μεταξὺ τῆς ἐπίσω, κἂν τῷ μέσῳ χώρας. οὐ κατ᾽ εὐθὺ δ᾽ ἐκτέταται ὁ μηρός, ἀλλὰ κυρτὸς μὲν εἰς τὰ πρόσω καὶ τὰ ἔξω ὤν, σιμὸς δὲ ὀπίσω τε καὶ ἐντός. ταύτην δὲ αὐτοῦ τὴν ἰδέαν καὶ εἰπεῖν οἶδεν Ἱπποκράτης, καὶ καταγέντα φυλάττειν, καὶ μὴ διαστρέφειν εὐθύς. ὅσοις γὰρ ὁ μηρὸς φύσει εὐθύτερος τοῦ δέοντος ἐγένετο, βλαισοῦνται κατὰ τὸ γόνυ. ἐξ ἀνάγκης οὖν κυρτοῦσθαι δεῖ τὸν μηρὸν πρόσω τε καὶ ἐκτός. ἀπαγόμενος γὰρ τῆς κοτύλης λοξῶς, χώρας εὐρείας παρέχει τοῖς βουβῶσι, καὶ τοῖς ἐντὸς μέρεσιν.

XXIII. Cæterum non ab re aliis corporis nostri ossibus grandius femur creatum est: primum namque heminæ innititur, primumque totam superiorem corporis molem sibi incumbentem sustinet: ipsius vero caput in sinum coxæ conjicitur, tribusque robustis pariter ac rotundis copulis devincitur: prima exterioribus totius commissuræ circumtenta, altera interioribus, tertia inter priora posterioraque mediam sedem occupante. At femur ipsum non recta protenditur, sed à prioribus extrinsecisque gibbum: simum vero à posterioribus & internis. Talem hujus figuram etiam dicere novit Hippocrates, atqne fractum conservare, neque protinus distorquere præcepit: quibuscunque enim femur directius quam oporteat, factum est, hi secundum genu obtorquentur, vacciique redduntur. Quamobrem necessario femur

ρεσιν αὐτοῦ, πρὸς ὑποδοχὴν τῶν τε μυῶν καὶ τῶν νεύρων, καὶ ἀρτηριῶν καὶ φλεβῶν ἀξιολόγων οὐσῶν αὐτῶν. κυρτοῦνται οὖν τῷ σχήματι εὐλόγως. ἀπὸ γὰρ τῆς κοτύλης ἕως τοῦ μέσου λοξῶς ἀπαγόμενος, ἐκ τοῦ μέσου πάλιν ἕως τοῦ γόνυος ὡς ἐπὶ τὰ ἐντὸς ῥέπει, εὔθετον ποιῶν τὸ σχῆμα εἴς τε τὰς καθιζήσεις, καὶ πρὸς πολλὰ τῶν ἔργων ὅσα δρῶμεν καθήμενοι. ἀποφύσεις δὲ ἔχει, μικρὸν ὑποκάτω τοῦ αὐχένος ἐν τῷ σιμῷ μέρει, δύο, ἃς τροχαντῆρας ὀνομάζουσιν. ἀλλὰ δὲ μείζονα ἀπόφυσιν τὴν ἐν τῷ κυρτῷ ἔξω, ἣν γλουτὸν καλοῦσι.

mur in priora & extrinfeca curvatum eft, ab hemina namque in obliquum abductis inguinibus, interniſque fuis partibus fpaciofam regionem concedit, ut mufculi, nervi, arteriæ, venæque magnitudine infignes admitti valerent. Igitur fecundum figuram non injuria curvatur: fiquidem à finu, qui cotyla dicitur, in medium ufque oblique porrectum: à medio rurfus usque ad genu in interiore devergit, figuram appofitam faciens & ad fedendum, & ad multa quæcunque fedentes facimus obeunda. Duos præterea exceffus paulo infra cervicem in fima parte continet, quæ trochanteres à Græcis, tuberofa capita Latine nominantur. Quinctiam ab exterioribus in gibbo alius major exceffus eft, quem γλουτὸν, id eft, natem vocaverunt.

XXIV. Περὶ μὲν οὖν χειρῶν ἄκρων καὶ ἕως βραχιόνων, καὶ τῶν μεταξὺ τούτων διαρθρώσεών τε καὶ κινήσεων, ὁμοίως δὲ καὶ ποδῶν ἄκρων ἕως μηρῶν, ἐν τῷ παρόντι λόγῳ αὐτάρκως διήλθομεν· τίνες δὲ μύες καὶ τένοντές οἱ κινοῦντες αὐτὰ, ἐν τῷ περὶ μυῶν κινήσεων Γαληνοῦ, καλῶς εἴρηται· καὶ ὅστις μαθεῖν θέλει αὐτὰ, ἐν ἐκείνῃ τῇ βίβλῳ γυμναζέσθω.

XXIV. Hactenus de fummis manibus usque ad humeros, deque intercedentibus cómmiffuris ac motibus, pariter de extremis pedibus usque ad femora, in præfenti libro differuimus. Sed qui fint lacerti, & tendones hæc membra cientes, in libello Galeni de mufculorum motibus accuratiffime pofitum eft: quique ea difcere optaverit, in eo fefe libro exerceat.

ΘΕΟΦΙΛΟΥ ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ ΚΑΤΑΣΚΕΥΗΣ.

Βιβλίον β΄.

I.

Ἐν τῷ πρὸ τοῦδε βιβλίῳ πρώτῳ ὄντι τῆς ὅλης πραγματείας, τὰ περὶ τῆς τῶν χειρῶν καὶ ἄκρων ποδῶν καὶ σκελῶν κατασκευῆς διήλθομεν ἐξηγούμενοι, ἐπειδὴ καὶ τὸ καλῶς ζῆν τὸν ἄνθρωπον, δι' αὐτῶν ἔφαμεν γίνεσθαι· ἐπεὶ δὲ καὶ τρέφεσθαι ταῦτα καὶ τἄλλα πάντα τοῦ ζώου μόρια ἀναγκαῖον ἦν, τῆς δὲ θρέψεως προηγεῖτο ἡ ἐξομοίωσις, αὐτῆς δὲ πάλιν ἡ πρόσφυσις, ταύτης δὲ ἡ πρόσθεσις, τῆς δὲ προσθέσεως ἡ διὰ τῶν ἀγγείων τῆς κοίλης φλεβὸς ἀνάδοσις εἰς ὅλον τὸ σῶμα, ταύτης δὲ ἐκ τῆς σελεχιαίας φλεβὸς εἰς τὴν κοίλην μετάληψις τοῦ αἵματος, τῆς δὲ κατὰ τὴν σελεχιαίαν φλέβα αἱματοποιήσεως προηγεῖται ἡ διὰ τῶν μεσαραϊκῶν φλεβῶν ἀνάδοσις τοῦ ἐκ γαστρὸς καὶ λεπτῶν ἐντέρων χυλοῦ, αὕτη δὲ ἡ γαστὴρ χυλοποιεῖ τὰ σιτία πρώτως ὑποδεχομένη διὰ τοῦ οἰσοφάγου καὶ τοῦ φάρυγγος, ἀπὸ τῶν ὀδόντων προλεανθέντα, καλῶς ἂν ἔχοι ἐν τῷδε τῷ γράμματι ἀπὸ τῆς γαστρὸς ποιήσασθαι τὴν ἐξήγησιν. πάντων γὰρ τῶν προσφερομένων σιτίων τε καὶ ποτῶν πρῶτος ὑποδοχεὺς αὕτη κατεσκευάσθη παρὰ τοῦ δημιουργοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν.

II. Εἴπωμεν οὖν πρότερον περὶ τῆς θέσεως αὐτῆς, εἶτα περὶ τοῦ σχήματος καὶ

THEOPHILI,

De humani corporis fabrica,

LIBER II.

I.

IN ſuperiore libro totius hujus operis primo, de manuum, extremorum pedum, crurumque conſtitutione ſermonem fecimus, ea membra melioris vitæ cauſa homini fuiſſe conceſſa declarantes. Cæterum quoniam & ipſa & reliqua omnia animalis membra neceſſario nutriuntur: nutricationem vero aſſimilatio prævenit, hanc rurſus agglutinatio, quam applicatio antecedit, & hanc ipſa per cavæ venæ vaſcula in totum corpus digeſtio, quam item ex caudicis vena in cavam ſanguinis derivatio: ſanguinis autem in caudicali vena confectionem, ſucci ex ventriculo gracilibusque inteſtinis per medianas venas diſtributio antevertit: at ipſe ventriculus cibos primum ſuſcipiens, per gulam & fauces deſcendentes, prius dentibus attritos in ſuccum vertit: non alienum fuerit, in hac ſecunda operis parte à ventriculo narrationem ordiri, quandoquidem & conditor noſtri DEUS ipſum primum aſſumpti cibi potusque receptaculum conſtituit.

II. Itaque primum de ejus poſitu loquamur, mox de figura & viribus

δυναμένη περιστεῖλαι ταύτην ἐπὶ τῷ πέψαι, ὠθεῖ τὸ περιττὸν ἔξω τῇ ἀποκριτικῇ αὐτοῦ δυνάμει, εἰς ἔμετον παρορμῶσα τὸ ζῶον, πρὸς τὸ μὴ τῷ ἄχθει πνιγμὸν αὐτῷ γίνεσθαι.

IV. Τὸ δὲ σχῆμα τοῦ γαστρὸς, τοιοῦτον· ἐπειδὴ ὑποδοχῆς ἕνεκα σιτίων γέγονεν, ἔμελλε δὲ καὶ τὸν μεταξὺ τόπον καθέξειν, ἥπατός τε καὶ σπληνὸς ἐν μέσῳ κειμένη, εὐλόγως προμήκης ἐγένετο καὶ περιφερής· προμήκης μὲν κατὰ τὸ ὄρθιον σχῆμα, χώραν παρέχουσα, ἐν τοῖς δεξιοῖς μὲν τῷ ἥπατι, ἐν τοῖς ἀριστεροῖς δὲ τῷ σπληνί. εὐρύτερος δὲ ὁ πυθμὴν αὐτῆς ἐστι παρὰ τὸν ἄνω τόπον, διὰ τὸ καταῤῥοπον αὐτὴν εἶναι, ὀρθοῦ τοῦ ἀνθρώπου ὄντος· περιφερὴς δὲ ἐγένετο, διὰ τὸ δυσπαθές. ἁπάντων γὰρ τῶν σχημάτων, ἐν μὲν ἐπιπέδοις ὁ κύκλος δυσπαθέστερός ἐστιν, ἐν δὲ τοῖς στερεοῖς σώμασιν ἡ σφαῖρα, ἀποθραύεσθαι μὴ δυναμένη. ἐπεὶ δὲ ἀναγκαῖον ἔργον πεπίστευται ἡ γαστήρ· πέψαι γὰρ καὶ χυλοποιῆσαι τὰ καταποθέντα σιτία παρεσκεύασται· θερμότητος ἐδεῖτο πλείστης. διὰ δὲ τὸ μὴ ἐξαρκεῖν τὸ αὐτῆς μόνον κατὰ φύσιν θερμὸν πρὸς τὸ ἔργον αὐτῆς, ᾠκονόμησεν ἡ τοῦ Θεοῦ σοφία θάλπεσθαι ταύτην, ἐκ δεξιῶν μὲν παραθεῖσα τὸ ἧπαρ ὡς λέβητα διάπυρον, ἐκ δὲ τῶν ἀριστερῶν τὸν σπλῆνα τῆς αὐτῆς ἕνεκα χρείας, ὄπισθεν δὲ τοὺς ῥαχίτας μῦας σὺν τῇ ῥάχει, ἔμπροσθεν δὲ ἐπικείμενον τὸν ἐπίπλουν σκέπειν καὶ περιθάλπειν αὐτήν. ἐστι

δὲ

cibum complecti valens, vi sua expultrice supervacuum extrudit, ad vomitum animal stimulans, ut ne cibi pondere suffocetur.

IV. Ventriculi autem figura ita sese habet. Postquam ciborum capiendorum causa paratus est, totumque locum medium occupare debuit, inter jecur lienemque positus, non ab re oblongus & rotundus factus fuit: oblongus quidem secundum rectam figuram, ut sedem in dextra jecinori, in sinistra lieni concederet. Ejus ima pars superiore latior est, cum declivis ipse sit, ob rectam hominis staturam: rotundus est autem, ut minus periculis pateat: siquidem inter omnes figuras in planis circulus, in solidis corporibus globus tutior est, cum retundi refringive nequeat. Cæterum cum necessarium munus ventriculo commissum fuerit, (ad macerandos enim in succumque vertendos assumptos cibos creatus fuit) plurimi caloris indiguit: ejus autem proprium atque insitum calidum tanto operi sufficere non poterat: idcirco Divina sapientia ipsum foveri curavit, à dextris jecur instar ferventis lebetis statuens, à sinistris ejusdem usus causa lienem: à tergo spinales musculos spinamque ipsam, ante incumbens omentum ventriculum contegere,

ipsum-

δὲ ὁ ἐπίπλους σῶμα σύνθετον, ἐκ δύο χιτώνων συγκείμενον, οἷον πτυχῶν τινῶν· ἐν δὲ τῇ ἔσωθεν χώρᾳ τῶν δύο χιτώνων ἔχει καταπεπαρμένας φλέβας καὶ ἀρτηρίας πλείστας συμπεπλεγμένας ἀλλήλαις, καθάπερ δίκτυον· ἐν δὲ ταῖς κεναῖς χώραις τοῦ πλέγματος αὐτοῦ, ὥσπερ ἀναπληροῦσάν τινα πιμελὴν πάνυ πολλὴν, ὄργανον αὐτοῦ θερμαντικὸν κατασκευάσασαν· τοιαύτη μὲν ἡ τοῦ ἐπίπλου φύσις. σὺν αὐτῷ δὲ καὶ οἱ κατεπιγάστριοι μύες. ἐκ δὲ τῶν ἄνωθεν μερῶν τῆς γαστρός ἐστι τὸ διάφραγμα, σφίγγον καὶ περιστέλλον αὐτῆς τὸ στόμα, ὅπως ἐν τῷ πλήρη γεγονέναι τὴν γαστέρα σιτίων τε καὶ ποτῶν, μὴ ἐᾷ παλινδρομεῖν αὐτὰ πρὸς τὰ ἄνω τοῦ στομάχου. εἰς δὲ τὰ κάτω μέρη τῆς γαστρὸς παράκεινται τὰ ἔντερα, ὧν πρῶτός ἐστιν ὁ πυλωρὸς, ἔξοδος τῆς γαστρὸς ὢν στενὸς καὶ περισφιγμένος ὑπό τινος ἀδένος περικειμένου, εἰς τὸ μὴ ἐᾶν ἀχύλωτα διέρχεσθαι τὰ σιτία, ἕως ἂν τὴν πρέπουσαν εὐκοσμίαν τῆς πέψεως ἀπολάβωσιν. αὕτη μὲν οὖν ἡ θέσις τῆς γαστρὸς, καὶ τὸ σχῆμα σὺν τοῖς παρακειμένοις σπλάγχνοις.

ipſumque undique calore perfundere mandavit. Omentum vero eſt compoſitum corpus duabus tunicis, veluti quibusdam involucris contextum: ab interioribus duarum tunicarum partibus venæ, arteriæque plurimæ diſperſæ, ac inter ſeſe perplexæ, retis imaginem faciunt. Inanibus autem texturæ hujus plagis pingue quoddam admodum copioſum ea loca replens inſtrumentumque ipſum excalfactorium faciens, continetur: hujusmodi eſt omenti natura. Ipſi vero abdomini muſculi adhæreſcunt. Supra ventriculum transverſum ſeptum eſt, ejus oſtium claudens, atque conſtringens, ut ne, cum cibi potusque ventriculus plenus eſt, ſurſum verſum in gulam recurrere permittantur. Inde imæ ventriculi parti inteſtina adjacent: quorum primum eſt, quod Græci pyloron vocant, Latine janitor dicitur: quoniam oſtii inſtar in inferiores partes ea, quæ excreturi ſumus, emittit. Iſte exitus quidam ventriculi eſt anguſtus, & quadam appoſita glanduloſa carne circumſeptus, ne eſculenta non in ſuccum redacta prius elabantur, quam decentem coctionis modum acceperint. Jam ſatis ventriculi poſitum & figuram, contiguaque membra enarravimus.

V. Ὅτι δὲ καὶ αἱ δυνάμεις τῆς γαστρὸς

V. At in ventriculo quatuor natura-

στρὸς αἱ φυσικαὶ, ὥσπερ καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις μορίοις, τέσσαρές εἰσιν, ἑλκτικὴ, καθεκτικὴ, ἀλλοιωτικὴ καὶ ἀποκριτικὴ, ἐκ τοῦδ' ἂν μάθοις· πᾶν μόριον τοῦ σώματος ὀρεκτικὸν τροφῆς, ἐξ ἀνάγκης ἐκεῖνο ἕλκει οὗ καὶ ὀρέγεται. ἵνα δὲ ἀπολαύσῃ αὐτοῦ, ἀλλοιῶσαι σπεύδει τοῦτο πρὸς τὴν ἑαυτοῦ πάντως οὐσίαν. τὸ δὲ ἀλλοιωθῆναι μέλλον, χρόνου δεῖται· χρόνος δ' οὐκ ἂν γένοιτο χωρὶς κατοχῆς· κατέχεσθαι οὖν δεῖ τὰ σιτία πρὸς τὸ ἀλλοιωθῆναι. προηγεῖται δὲ ἡ καθεκτικὴ δύναμις τῆς ἀλλοιωτικῆς. πότερον οὖν ἀρκεῖ ταῦτα πρὸς ἀπόδειξιν τοῦ εἶναι φυσικὰς δυνάμεις ἐν τῇ γαστρί· ἢ χρὴ τρανώτερον ἄλλο λέγειν καὶ περὶ ἑτέρου μορίου; κατέχει μὲν γὰρ ἡ γαστὴρ τὰ σιτία, μέχρις περ ἂν πεφθῶσι· κατέχουσι δὲ καὶ αἱ μῆτραι τὸ ἔμβρυον, ἕως ἂν τελέσωσιν. ἀλλὰ πολλαπλάσιος ὁ χρόνος τῆς καθεκτικῆς δυνάμεως τῶν ὑστερῶν, ἢ ὁ τῆς γαστρός. ἕλξασα γὰρ ἡ μήτρα τὸ τοῦ ἄρρενος σπέρμα, ἐναγκαλίζεται ὡς οἰκεῖον καὶ φίλιον, περισφίγξασα ἑαυτὴν πανταχόθεν, καὶ μεμυκυῖα τῷ στόματι, ὡς μηδὲ πυρῆναν μήλης διελθεῖν δι' αὐτῆς δύνασθαι. καταχεθὲν οὖν τὸ τοῦ ἄρρενος σπέρμα, συναναμίγνυται, καὶ συναλλοιοῦται τῷ σπέρματι τῆς θηλείας. ἀναζυμοῦνται οὖν ἀμφότερα, καὶ γίνεται οὐσία μία. τρέφεται οὖν τὸ ἔμβρυον ὑπὸ τῆς ἐμμη-

turales facultates esse positas, sicut & in reliquis membris, attractoriam videlicet, contentricem, alteratricem, & expulsoriam, ita sane discere poteris: quodlibet membrum alimenti appetens, necessario illud attrahit, cujus est appetens: ut autem eo frui queat, in suam ipsius naturam omnino convertere studet, sed quod immutandum est, temporis indiget; tempus autem, nisi illud retineatur, interesse non poterit: retinenda sunt igitur tantisper, donec convertantur cibaria: præcedit autem commutatricem vis retentoria. Num igitur hæc satis probaverint, in ventriculo naturales vires inesse? An aliud quippiam clarius & evidentius, deque alio etiam membro exponere opus ferit? Cibos utique ventriculus continet, donec concocti fuerint: continent vero & vulvæ fætus, donec absolvantur. Sed tempus continendi in vulva fœtus, multo longissimum est, quam cibi in ventriculo: attracto namque maris semine, vulva id tanquam domesticum familiareque amplectitur, se ipsam undique in arctum compellens, propriumque ostiolum claudens, adeo ut ne specilli quidem mucro introire valeat: conclusum igitur masculi semen cum muliebri semine permiscetur, simulque alte-

ἐμμήνου καθάρσεως· καὶ αὐξάνεται κατὰ βραχὺ ἡ σάρξ καὶ μόνον γεγονὸς, μέχρις ἡμερῶν τριάκοντα. εἶτα ἡ τοῦ Θεοῦ ἄπειρος δημιουργικὴ σοφία ταύτην τὴν σάρκα διαπλάττει εἰς ἀνθρώπινον σχῆμα, δοῦσα τὴν μόρφωσιν, εἰ μὲν ᾖ τὸ κυόμενον ἄρρεν, ἐν ἡμέραις τριάκοντα· εἰ δὲ θῆλυ, ἐν ἡμέραις μβ´ τὸ μακρότατον. τὴν δὲ αἰτίαν φράσομεν, ὅταν περὶ τῶν γεννητικῶν μορίων διεξηγώμεθα. εἰδοποιηθεῖσα οὖν ἡ σάρξ, καὶ τὸ οἰκεῖον σχῆμα ἀπολαβοῦσα, τρέφεται καὶ αὐξάνεται, ἀκίνητος οὖσα ἕως μηνῶν τριῶν, εἰ ἄρρεν τὸ κυόμενον ᾖ· εἶτα ἄρχεται κινεῖσθαι· τὸ δὲ θῆλυ, οὐχ ὡς τὸ ἄρρεν· ὑγρότερον γὰρ τὸ θῆλυ καὶ ἀσθενέστερον, καὶ διὰ τοῦτο μακροτέρου δεῖται χρόνου πρὸς κίνησιν· ἐν γὰρ τῷ τετάρτῳ μηνὶ κινεῖται τὸ θῆλυ. αὐξάνεται οὖν κατὰ μικρὸν τὸ ἔμβρυον, κινούμενον ἕως ἂν τελεσθῇ ὁ ἐννεαμηνιαῖος χρόνος. εἶτα τῷ δεκάτῳ μηνὶ ἡσυχάσασα ἡ καθεκτικὴ δύναμις, πρόεισιν ἄλλην δύναμιν, ἥτις ὀνομάζεται ἀποκριτική, ὠθοῦσα τὸ ἔμβρυον, καὶ ἐκβάλλουσα ἔξω, ὥστε γεννηθῆναι ἄνθρωπον εἰς τὸν κόσμον. ταῦτα τῆς ἀφάτου φιλανθρωπίας τοῦ Θεοῦ τὰ δημιουργήματα.

VI. Ἀλλὰ ῥητέον περὶ τῆς ἐν γαστρὶ ἀποκριτικῆς δυνάμεως. χυλοποιηθέντα τὰ σιτία ἐν τῇ γαστρὶ, τὸν πρέποντα κόσμον δεξαμένης τῆς πέψεως, οὐκέτι

ratur, atque ita ambo fermentantur, unaque ſubſtantia fiunt: fœtus autem menſtruo purgamento nutritur, & pedetentim augeſcit, carnis tantum formam usque ad trigeſimum diem ſortitus, deinde immenſa DEI in creando ſapientia, carnem illam in humanam ſpeciem efformat: ſi fœtus mas fuerit, diebus triginta figuram largita: ſi fœmina, ſummum duobus & quadraginta. Cauſam vero huiſce rei, cum de genitalibus partibus loquemur, explicabimus. Itaque efformata caro, propriaque figura inſignita, alitur creſcitque, motu in tertium usque menſem carens: ſi mas fuerit, inde motu cieri incipit; at fœmina, non ita ut mas: humidior enim, imbecilliorque eſt, atque ideo longiori tempore ad motum eget: nam quarto menſe fœmina movetur. Igitur paulatim creſcit fœtus & movetur, donec novem menſium tempus elapſum fuerit: poſtea menſe decimo virtus contentrix perfuncta munere, alteri virtuti expulſoriæ nominatæ cedit: ea fœtum pellit, in lucemque excludit, atque ita in mundum homo editur. Hæc ſunt ineffabilis DEI in homines amoris opera.

VI. At nunc de expulſoria ventriculi facultate loquamur. Poſtquam in ſtomacho cibi verſi in humorem ſunt, & concoctio abſoluta eſt,

οὐκέτι μένειν ἐν αὐτῇ δύναται, ὠθεῖται οὖν ὁ πεφθεὶς χυλὸς ἐν τῇ γαστρὶ ὑπὸ τῆς ἀποκριτικῆς δυνάμεως εἰς τὸν πυλωρὸν, καὶ εἰς τὰ λεπτὰ ἔντερα. κατεσπαρμένα δὲ ὄντα ἐν τοῖς λεπτοῖς ἐντέροις τὰ μεσαραϊκὰ φλέβια, ἕλκουσι τὸν καθαρώτερον χυλὸν, καὶ ἀναφέρουσι πρὸς τὰ σιμὰ τοῦ ἥπατος εἰς τὸν τόπον τὸν ὀνομαζόμενον πύλας· τὸ δὲ παχύτερον τοῦ χυλοῦ καὶ κοπρῶδες, καὶ, ὡς εἴποι τις, τὸ πιτυρῶδες ἀποκρίνεται πρὸς τὰ παχέα τῶν ἐντέρων.

eſt, eo loco amplius morari nequeunt, igitur concoctus in ventriculo ſuccus, ab expultrice vi in imam partem, quæ à Græcis pyloros vocatur, à noſtris janitor appellatur, & in tenuia inteſtina propellitur: medianæ autem venulæ in tenuibus inteſtinis ſparſæ, mundiſſimum ſuccum attrahunt, & ad cava jecoris, in locumque portas nominatum deferunt: craſſior vero ſucci fæculentaque pars, atque, ut ita dicam, furfuracea, ad craſſa inteſtina detruditur.

VII. Εἰσὶ δὲ τὰ παχέα ἔντερα, σαρκώδη μὲν τὴν οὐσίαν, διχίτωνα δὲ πάντα· τῇ θέσει δὲ, καὶ τῷ σχήματι, καὶ τῇ ἐνεργείᾳ διαφέροντα. τὸ γὰρ ἀπευθυσμένον πάντων κατώτερον κεῖται καθ᾽ εὐθεῖαν τῆς ἄκρας τῆς ῥάχεως ἔνδον, ἕως τοῦ δακτύλου τοῦ ὀνομαζομένου σφιγκτῆρος, συστέλλοντος καὶ συσφίγγοντος τὸ πέρας τοῦ ἀπευθυσμένου, ὡς μὴ ἐᾶν ἀπροαιρέτως ἡμῶν, τὴν κόπρον, ἢ τὸ πνεῦμα, ἢ ἄλλο τι ἐξέρχεσθαι. προαιρετικὸν γὰρ ὄργανον ὑπάρχει ὁ σφιγκτὴρ μῦς, ἐν μὲν τῇ ἀποπατήσει χαλώμενος, ἐν δὲ τῇ κατοχῇ συστελλόμενος. διχίτωνα δὲ πάντα τὰ ἔντερα κατεσκευάσθη τῇ προνοίᾳ τῆς φιλαγάθου δημιουργίας τοῦ Θεοῦ. ἐπίκαιροι γὰρ ἑλκώσεις εἰς αὐτὰ γίνονται ἐκ φλεγμονῶν ἀξιολόγων προηγησαμένων ἐν αὐτοῖς, ὡς τῇ σήψει διαβρωθῆναι, καὶ πεσεῖν τὸν ἕνα χιτῶνα· ζῆν δὲ τὸν ἀνθρω-

VII. Ea vero omnia ſubſtantia quidem carnoſa ſunt, & ex duabus tunicis conſtantia: ſitu tamen, figura, functione differunt. *Rectum* namque omnium infimum eſt, è regione extremæ ſpinæ interius collocatum, usque ad annulum muſculum, qui ſphincter Græce à conſtringendo dicitur: ſtringit enim, clauditque recti extremum, ut ne invitis nobis ſtercus, aut flatum, aut quippiam aliud egredi permittat: quandoquidem voluntarii motus muſculus hic aſtrictorius inſtrumentum eſt, ubi aliquid excernitur, laxatus: ubi ſupprimendum eſt, contractus. Omnibus vero inteſtinis optimæ DEI artis providentia duas tunicas largita eſt: ſiquidem ex phlegmonis magnis antecedentibus, nonnunquam pernicioſis ulceribus ipſa in-

θρωπον μεθ' ἑτέρου τῶν χιτώνων, καὶ ὑγιαίνειν, καὶ πρὸς τὰς πράξεις ἀμέμπτως ἐνεργεῖν. τὸ κῶλον δὲ ἀνώτερον τοῦ ἀπευθυσμένου κεῖται, ἐν τοῖς ἀριστεροῖς μέρεσι παρεκκλῖνον ἐγκάρσιον πρὸς τὰ δεξιά. τοῦτο ἐμφραττόμενον ἢ ὑπὸ φλέγματος, ἢ ὑπὸ παχέος πνεύματος ὀδύνας ἀνιαρὰς ἐπάγει τοῖς τοῦτο παθοῦσιν, ὡς μὴ δύνασθαι ὑπομένειν τὸ σφοδρὸν τῶν πόνων. τὸ δὲ τυφλὸν καὶ αὐτὸ τῶν παχέων ἓν ὄν, πρὸς μὲν τὰ δεξιὰ κεῖται κατώτερον τοῦ δεξιοῦ νεφροῦ· κολποῦται δὲ πλατυνόμενον κυκλοτερῶς, διέξοδον μὴ ἔχον, δι' ἣν καὶ τοὔνομα ἔσχηκε. τοῦτο τῇ εὐρύτητι αὐτοῦ, ὥσπερ τις δευτέρα γαστὴρ, κατέχει τροφὴν εἰς ἀπόθεσιν, καὶ τοῖς πλησιάζουσι μορίοις παρέχει ταύτην ἐν ταῖς διὰ λιμὸν ἀσιτίαις. συνεργεῖ δὲ εἰς τοῦτο καὶ τὸ κῶλον διὰ τὸ μέγεθος αὐτοῦ, καὶ τὸ σκολιὸν τῆς θέσεως, κατέχον καὶ αὐτὸ τροφήν. τὸ δὲ λεπτὸν ἔντερον ὑπέρκειται μὲν τοῦ τυφλοῦ, ἑλικοειδῶς δὲ κεῖται, διὰ τὸ χρονίζειν ἐν αὐτῷ τὸν περιεχόμενον ὑπ' αὐτοῦ χυλὸν, πρὸς τὸ ἀφαρπάζεσθαι τοῖς μεσαραϊκοῖς φλεβίοις, ἀναδιδοῦσι τοῦτον πρὸς τὰς ἐν ἥπατι πύλας. εἰ γὰρ εὐθεῖαν τὴν θέσιν εἶχε τὸ λεπτὸν ἔντερον, ἀθρόως ἂν ὑπήρχετο κάτω ὁ ἐν αὐτῷ ὁδευόμενος χυλὸς, ὥστε κολοβὴν γίγνεσθαι τὴν πρὸς τὸ ἧπαρ ἀνάδοσιν. ἡ δὲ νῆστις, ὑπέρκειται μὲν τοῦ λεπτοῦ ἐντέρου, κεῖται δὲ ἑλικοειδῶς καὶ

festantur, adeo, ut putredine corrodatur, excidatque vna tunica: vivat tamen cum altera homo, valeatque, & sine vitio fungi suis muneribuis possit. At intestinum *colon* vocatum, supra rectum jacet: quod à sinistra parte incipiens, in dexteriorem obliquum convertitur; id intestinum pituita crassove spiritu obstructum, adeo ingentes dolores id patientibus concitat, ut eorum magnitudinem sustinere non possint. At *cæcum* intestinum, & ipsum unum de crassioribus, in dextra quidem parte infra dextrum renem jacet: sinuatur autem, ac late in orbem funditur, & impervium est, ideoque ei tale vocabulum fuit. Hujusmodi intestinum sinu suo tanquam altero ventriculo alimentum ad futuram necessitatem continet; idque vicinis membris in jejunio ex longa fame distribuit. Huic quoque rei colon suffragatur, & ob suam amplitudinem, & ob situs obliquitatem, ipsum etiam alimenta continens. Inde *tenuius* intestinum supra cœcum porrigitur, in plures orbes vehementer implicitum, ut in ipso contentus succus diutius maneat, & à medianis vasculis raptus ad jecoris portas derivetur: nam si rectum tenue intestinum poneretur, repente ad inferiora per ipsum means succus laberetur, atque

καὶ αὐτὴ, πλησίον οὖσα τοῦ ἥπατος, κενὴ πάντοτε, διὰ τὸν συῤῥέοντα εἰς αὐτὴν χολώδη χυμόν. ὁ γὰρ πόρος τῆς χοληδόχου κύστεως ὁ ἐξάγων τὸ χολῶδες περίττωμα, εἰς αὐτὴν ἐμβάλλει τὸ αὐτοῦ περίττωμα. τῇ δριμύτητι οὖν τοῦ χολώδους περιττώματος ὀλισθαίνει πᾶσα τροφὴ ἡ μέλλουσα κατέχεσθαι ὑπὸ τῆς αὐτῆς νήστεως· διὰ τοῦτο ἄρα καὶ τὴν ὀνομασίαν προσέλαβε. κενὴ δὲ οὖσα, πολὺν ἕλκει τὸν χυλὸν ἀπὸ τῆς γαστρὸς, καὶ διὰ τοῦτο πολλαὶ φλέβες τῶν μεσαραϊκῶν ἀγγείων ἐν αὐτῇ καταφύονται. ὑπέρκειται δὲ τῆς νήστεως ἡ δωδεκαδάκτυλος ἔκφυσις, ἔντερον οὖσα καὶ αὐτὴ τῶν λεπτῶν, δωδεκαδάκτυλον τὸ μέγεθος ἔχουσα. διὰ τοῦτο οὖν αὐτὴν Ἡρόφιλος ὠνόμασε δωδεκαδάκτυλον· ἡ θέσις δὲ αὐτῆς κατ᾽ εὐθεῖαν. καταφύονται δὲ ἐν αὐτῇ ὀλίγα φλέβια τῶν μεσαραϊκῶν, διὰ τὸ πρώτως αὐτὴν ὑποδέχεσθαι τὸν ἀπὸ γαστρὸς ἐξερχόμενον χυλόν. εἰ γὰρ καὶ προηγεῖται ταύτης ὁ πυλωρὸς πλησίον τῆς γαστρὸς κείμενος, ἀλλὰ μικρὸς καὶ στενός ἐστι, ἔξοδος καὶ μόνος τῆς γαστρὸς ὤν.

VIII. Ὑπέρκειται δὲ πάντων τῶν ἐντέρων ἡ γαστὴρ, διχίτων οὖσα· κατὰ δὲ συνέχειαν ταύτης ὁ στόμαχος ἄνωθεν, ὅστις

que imperfecta ad jecur digeſtio fieret. Mox *jejunum*, ſuper tenue inteſtinum ingreditur, & ipſum flexuoſe apud jecur poſitum, ſemperque inane, propter bilioſum humorem in ipſum delabentem: meatus namque veſicæ felleæ ſupervacuam bilem educens, in ipſum jejunum eandem eructat. Igitur hujusce excrementi fellei acrimonia fit, ut totum alimentum in jejuno moraturum dilabatur, atque ideo jejunum nominatur. Cum ſit autem vacuum, magnam ſucci copiam de ventriculo ſugit: & hanc ob cauſam multæ venæ ex medianis vaſculis in ipſo inſeruntur. Inde ſuper hoc appendix quædam eſt *duodecim digitorum* longitudinis, & ipſa inter gracilia inteſtina connumerata: cumque ejus longitudo duodecim digitorum ſit, propterea ab Herophilo Græce δωδεκαδάκτυλος nominatur: rectus eſt autem ejus poſitus, paucæque medianæ venulæ in ipſo inſertæ ſunt: quoniam in ipſum primum exiens, de ſtomacho ſuccus ingreditur: quamvis hoc janitor ſuperior eſt, proxime ad ventriculum collocatus: brevis tamen & anguſtus, exitusque tantum ventriculi eſt.

VIII. Primus autem inteſtinorum omnium ventriculus eſt, qui ex duobus tergoribus conſtat, cui

ὅστις καὶ οἰσοφάγος καλεῖται, καὶ αὐτὸς ὁμοίως διχίτων· ἶνας δὲ ἔχουσιν ἥ τε γαστὴρ καὶ ὁ οἰσοφάγος· καὶ τοῦ μὲν ἐντὸς χιτῶνος ταῖς εὐθείαις ἰσὶν ἕλκονται τὰ σιτία, ταῖς δὲ ἐγκαρσίοις περιστέλλονται. εἰσὶ δὲ ἐν τῇ γαστρὶ καὶ λοξαὶ ἶνες, συμπλεκόμεναι ταῖς ἐγκαρσίοις, καὶ συνεργοῦσαι πρὸς κατοχὴν καὶ διαμονὴν τῶν ἐν τῇ γαστρὶ σιτίων. ἡ δὲ οὐσία τῆς γαστρὸς, σὰρξ λευκὴ καὶ ἄναιμος, καὶ τῶν ἐντέρων ὡσαύτως· ἀλλ' ἡ μὲν τῶν λεπτῶν, ὁμοία. ἡ δὲ τῶν παχέων, σαρκωδεστέρα καὶ πιμελώδης. εἰσὶ δὲ αἱ ἶνες τῶν λεπτῶν ἐντέρων καὶ τῶν παχέων, ἐγκάρσιοι πᾶσαι, καὶ αἱ τῶν ἔσωθεν χιτώνων, καὶ αἱ τῶν ἔξωθεν· διαχωρήσεως γὰρ ὄργανα· πλὴν ὀλίγαι τινὲς εἰσὶν ἶνες εὐθεῖαι, συμπλεκόμεναι ταῖς ἐγκαρσίοις, ἵνα μὴ ἀθρόαι αἱ διαχωρήσεις γίνωνται. μάλιστα δὲ συμπλέκονται εὐθεῖαι ἶνες πολλαὶ ταῖς ἐγκαρσίοις τοῦ ἀπευθυσμένου. πάντα γὰρ τὰ προσφερόμενα τῷ στόματι, εἰς γαστέρα καὶ ἔντερα χωρεῖ. κατώτερον δὲ πάντων τὸ ἀπευθυσμένον ἔντερον. καὶ πολλάκις ὀστᾶ καταπιόντες τινὲς, ἄλλοι δὲ νόμισμα, καὶ ἄλλοι φόλιν, πάντα εἰς τὸ ἀπευθυσμένον ἐσχήκασι χωρήσαντα, ἃ καὶ διατείνουσιν αὐτὸ τῇ σκληρότητι. διὰ τοῦτο οὖν ἡ τοῦ Θεοῦ δημιουργικὴ σοφία τὰ ἀναγκαζόμενα ἰσχυρότερα τῶν ἄλλων ἀπεργάζεται. διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν καὶ τὸ κῶλον τὸ ἐντὸς πνευ-

ſtomachus ſupra contiguus eſt, œſophagus etiam appellatus, gula à Latinis, & ipſe duplici tergore munitus. Fibras vero ventriculus & ſtomachus habent: in interiore quidem tunica rectas, quibus cibus detrahitur: in exteriore transverſas, quæ cingunt, & amplectuntur. Sunt & in ventriculo obliquæ quædam fibræ, transverſis intertextæ, retentioni moræque cibi in ventriculo opitulantes. At ventriculi ſubſtantia caro quædam albida & exanguis eſt: inteſtinorum quoque talis eſt, ſed gracilium penitus ſimilis, craſſorum plenior ac pinguior. Cæterum tenuium craſſorumque juxta inteſtinorum fibræ, tam interiorum quam exteriorum tunicarum omnes transverſæ ſunt: excretoria enim ſunt inſtrumenta, præterquam quod paucæ quædam rectæ fibræ transverſis intertexuntur, ne copioſæ ac repentinæ excretiones fiant: potiſſimum vero in recto inteſtino multæ rectæ fibræ cum transverſis permiſcentur. Nam quicquid ore aſſumimus, in ventriculum ac inteſtina delabitur. Infimum vero omnium, rectum eſt: & plerumque cum alii oſſa devoraſſent, alii nummum, alii ſquamam, omnia in rectum delapſa, ibi retenta ſunt, diſtentionemque duritia ſua fecerunt: quare Dei creatrix ſapientia ea cæteris valentiora facit,

πνευματοῦται ὑπὲρ τὰ ἄλλα ἐμφράξεσι, καὶ ἀνιαρὰς ὀδύνας τοῖς ἐμφραχθεῖσιν ἐπιφέρει τῷ σκολιῷ τῆς θέσεως· καὶ διὰ τοῦτο ταῖς ἐγκαρσίοις αὐτοῦ ἰσὶ συμπλέκονται ἶνες εὐθεῖαι, ἰσχυροποιοῦσαι τοὺς χιτῶνας αὐτοῦ, ἵνα μὴ ἐν ταῖς βίαις τῶν διαθέσεων ἀπορραγῶσι. ταῦτα τοῦ ἀγαθοῦ Θεοῦ ἡμῶν τὰ προνοήματα, καὶ ὅλως ἐπὶ σωτηρίᾳ γεγένηνται. περὶ μὲν δὴ τῶν ἐντέρων, ἱκανὰ τὰ εἰρημένα· λέγειν δὲ καὶ τὴν τάξιν αὐτῶν εἰκός, στόμαχος, κοιλία, πυλωρός, δωδεκαδάκτυλος ἔκφυσις, νῆστις, λεπτόν, τυφλόν, κῶλον, καὶ ἀπευθυσμένον.

facit, quæ majorem vim patiuntur. Eandem ob cauſam & colon inteſtinum intus magis quam alia, infeſtosque dolores obſtructionem patientibus ſitus flexuoſi anfractu infert: atque ideo transverſis ejus fibris rectæ tunicas roborantes intexuntur, ne vi diſtentionis effringantur. Hæc DEI noſtri optimi fuere conſilia, atque ita animalium ſaluti proſpexere. De inteſtinis ſatis copioſe dictum arbitror, ſi eorum ordinem expoſuerimus: is ita ſe habet: Gula, ventriculus, janitor, duodecim digitorum appendix, jejunum, tenue, cœcum, colon, & rectum.

IX. Ἐπίκειται δὲ τούτοις πᾶσι καὶ τοῖς παρακειμένοις σπλάγχνοις ὅσα κατωτέρω τοῦ διαφράγματος κεῖνται, ὥσπερ τι σκέπασμα, ὁ περιτόναιος ὀνομαζόμενος ὑμήν. χρεῖαι δὲ τοῦ ὑμένος τούτου τοῖς ζώοις πολλαί. μία μὲν ὡς σκεπάσματος, δευτέρα δὲ ὡς διαφράγματος τῶν τε σπλάγχνων καὶ τῶν ἐπικειμένων αὐτοῖς μυῶν· τρίτη δὲ πρὸς τὸ θᾶττον ὑπιέναι τὰ περιττώματα τῆς ξηρᾶς τροφῆς· καὶ τέταρτον, πρὸς τὸ μὴ ῥᾳδίως πνευματοῦσθαι τὰ ἐντὸς καὶ τὴν γαστέρα· καὶ πέμπτον, πρὸς τὸ πάντα τὰ κατωτέρω τῶν φρενῶν συνδεῖσθαι ὑπ᾽ αὐτοῦ, καὶ συναλείφεσθαι, ὅπως σὰρξ τῇ σαρκὶ προσεγγίζῃ, καθάπερ καὶ τὰ ἔξωθεν κῶλα ὑπὸ τοῦ δέρματος ἐνδύονται. ἐπίκεινται δὲ τῷ περιτοναίῳ ὑμένι ἔξωθέν τε καὶ ἔνδοθεν,

IX. Contegit autem hæc omnia, adjacentiaque viſcera, quæcunque infra ſeptum transverſum ſita ſunt, veluti operculum, membrana quædam, quæ περιτόναιος à Græcis nominatur. Ex hac animalibus commoda multa proveniunt: primo, quod contegit: ſecundo, quod à ſuperincumbentibus muſculis viſcera diducit: tertio, ut celerius aridi alimenti ſupervacua deſcendant: quarto, ne facile inteſtina, ventriculusque inflentur: quinto, ut omnia infra diaphragma ab ea colligantur atque ceu illinantur, ut caro carni cohæreat, quemadmodum & extrema membra cute veſtiuntur. Super membranam peritonæon extra, intus, & à fronte abdominis muſculi

δοθεν, καὶ τὸ ἔμπροσθεν, οἱ καταπιγάστριοι μύες ὀκτὼ τὸν ἀριθμόν· τούτων συζυγίαι τέσσαρες, ὀρθίου τοῦ ἀνθρώπου δηλονότι σχηματιζομένου· ὧν ἡ πρώτη συζυγία διάκειται, ἀρχομένη μὲν ἀπὸ τῶν νόθων πλευρῶν, κατερχομένη δὲ λοξὴ ἐπὶ τὰ ἔμπροσθεν, καὶ τελευτῶσα πρὸς τὰ τῆς ἥβης ὀστᾶ· ἡ δὲ δευτέρα, ἐναντία ταύτης, ἀρχομένη μὲν ἀπὸ τῶν τῆς λαγόνος ὀστῶν, ἀνερχομένη δὲ ἐπὶ τὰ ἔμπροσθεν, λοξὴ, καὶ τελευτῶσα εἰς τὸν ξιφοειδῆ χόνδρον· τέμνουσα δὲ τῇ διαβάσει αὐτῆς τὴν πρώτην συζυγίαν πρὸς ὀξείας καὶ ἀμβλείας γωνίας, κατὰ ταῦτα τῷ χ γράμματι παραπλησίως· ἡ δὲ τρίτη, ἄρχεται μὲν ἀπὸ τοῦ ξιφοειδοῦς χόνδρου, κατέρχεται δὲ ὀρθία εἰς τὰ τῆς ἥβης ὀστᾶ. εὐθεῖα δὲ γραμμὴ διαχωρίζει τοὺς μύας τῆς δευτέρας συζυγίας ἐπὶ δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ, μέση κειμένη τῶν δύο μυῶν, ἀπὸ τοῦ ξιφοειδοῦς χόνδρου ἕως τῶν τῆς ἥβης ὀστῶν. ἡ δὲ τετάρτη πάντων μυῶν ἐσωτέρα κεῖται, ἀρχομένη μὲν ἀπὸ τῶν τῆς ὀσφύος σπονδύλων, προερχομένη δὲ ἐγκάρσιος εἰς τὰ πρόσω, καὶ ἑνουμένη τῇ τρίτῃ συζυγίᾳ κατ' ἀμφότερα τὰ μέρη, τό, τε δεξιὸν καὶ τὸ ἀριστερὸν, ὡς ἑνουμένας τὰς τέσσαρας συζυγίας, ἐοικέναι ἡνιοχικῇ φασκίᾳ, καὶ περιλαμβάνειν τήν τε γαστέρα καὶ τὰ ὄντα ἐντός. συνεργοῦσι δὲ πρός τε τὴν ἀποπάτησιν, καὶ τὴν φωνὴν,, καὶ πρὸς τὸ μὴ ἑτοίμως πνευματοῦσθαι τὰ σπλάγχνα. ἔξωθεν δὲ πάντων τούτων τὸ δέρμα σκέπασμα κεῖται κοινὸν τῶν τοῦ ζώου μορίων.

X. Κα-

musculi octó numero positi sunt, horum quatuor sunt paria, si homo rectus collocetur: quorum primum à spuriis costis prodiens, & oblique descendens in priora, ad pubis ossa terminatur: secundum è contrario à coxendicis ossibus incipiens, & in priora oblique descendens, ad cartilaginem gladii formam referentem desinit, atque in transitu primum par ad acutos obtusosque angulos secans, figuram x literæ persimilem facit: tertium vero à cartilagine gladiali exoriens, recta in pubis ossa descendit, & per rectam lineam musculos secundi paris intersecat à dextra lævaque, medium inter duos musculos à gladiali cartilagine usque ad ossa pubis collocatum: at quartum par omnium musculorum intimum, à lumborum vertebris incipiens, transversum ad priora progreditur, & cum tertio pari utraque ex parte tam dextra quam sinistra committitur: quippe quod cætera musculorum paria conjungat, atque aurigalis fasciæ instar ventriculum & interiora constringat. Ad excernendum, ad vocem emittendam, ad arcendam viscerum inflationem, opem ferunt: super hæc omnia exterius cutis, commune omnium animalis membrorum tegumentum ponitur.

X. Uni-

X. Καθόλου δὲ χρὴ γινώσκειν, ὅτι πάντα τὰ θρεπτικὰ ὄργανα μετέσχηκεν ὀλίγου τοῦ νεύρου, ἵνα ᾖ διαγνωστικὰ τῶν λυπούντων αὐτὰ χυμῶν. εἰ γὰρ ἀναίσθητα παντελῶς ἦσαν, οὐδὲν ἂν ἐκώλυεν ἐν ἐλαχίστῳ χρόνῳ διαφθείρεσθαι τὸν ἄνθρωπον. δηγμοῦ γὰρ γεγονότος ἀπὸ ξανθῆς χολῆς, ἢ ἐμφράξεως, κατὰ γαστέρα, ἢ στόμαχον, ἢ ἔντερα, ἢ ἧπαρ, ἢ σπλῆνα, ἢ εἰς ἄλλο τὸ τυχὸν θρεπτικὸν μόριον, εὐθέως τῶν ἰατρῶν ἀγωνιζομένων ἐκμοχλεῦσαι τὸ λυποῦν, ἢ διὰ φλεβοτομίας, ἢ διὰ καθάρσεως, ἢ ἐμέτων, ἢ κλυστήρων, τί ἂν ἔπαθεν ἄνθρωπος, εἰ ἀναίσθητα παντελῶς εἶχε τὰ θρεπτικὰ μόρια, ὡς μὴ αἰσθάνεσθαι τῶν πόνων. πολλάκις γὰρ ἡλκώθη ἔντερον ἀπὸ δριμυτέρου χυμοῦ, καὶ πολλάκις διεβρώθη, καὶ κίνδυνον ἐπήγαγε, καθὰ καὶ Ἱπποκράτης φησὶ, δυσεντερίη ἂν ἀπὸ χολῆς ἄρξηται μελαίνης, θανάσιμον. διὰ ταῦτα ἡ προγνωστικὴ τοῦ Θεοῦ δύναμις ἐνέφυσε τοῖς θρεπτικοῖς μορίοις νεῦρον αὐτάρκως πρὸς αἴσθησιν, ἵνα αἰσθανόμενα τῶν πόνων ἀναγκάζωσι τοὺς ἀνθρώπους θεραπεύεσθαι.

X. Universum autem ſciendum eſt, omnia nutritoria inſtrumenta parvo aliquo nervo fuiſſe donata, ut infeſtantes humores dignoſcerent: nam ſi ſenſus penitus eſſent expertia, nihil obſtaret, quin homo brevi eſſet periturus: quandoquidem, ſi, cum flava bilis ventriculum, gulam, inteſtina, jecur, lienem, aut quodpiam aliud nutritorium membrum vellicat, aut obſtruit, confeſtim Medici aut ſanguinis miſſione, aut purgatione, aut vomitu, aut clyſteriis vexantem ſuccum expellere conantur: Quid cum homine ageretur, ſi nutricationis menbra prorſus ſenſu carerent, nihilque doloris perciperent? ſæpius enim inteſtinum aliquod ab acriori ſucco vulneratum, ſæpius eroſum, non ſpernendum periculum intulit, quemadmodum etiam ſcriptum reliquit Hippocrates: Tormina ſi ab atra bile oriantur, mortiferum eſt: hanc ob cauſam conſultoria DEI poteſtas nutritivis particulis nervum pro ſenſu idoneum inſeruit, ut doloribus perculſæ, homines ad ipſarum curationem impellerent.

XI. Ἀρξώμεθα οὖν εἰπεῖν περὶ τῆς ἐν τῷ ἥπατι ἀναδόσεως, ὅπως τε γίνεται, καὶ διὰ τίνων ἀγγείων, τοῦτο γὰρ πρόκειται λέγειν. ὅτι γὰρ πάντα τὰ σιτία τε καὶ ποτὰ ὑπὸ τῆς γαστρὸς χυλοποιοῦνται, καὶ τὸν πρέποντα κόσμον τῆς εὐτε-

XI. Initium igitur à digeſtione, quæ fit in jecore, accipiamus, quomodo, & per quæ vaſcula perficiatur: id enim mihi eſt propoſitum. Eſculenta omnia & poculenta in ventriculo liqueſcere, ejusque viri-

bus

εὐπεψίας ἀπολαμβάνουσιν ἐξ αὐτῆς, περὶ ὀλίγου ἀπεδείξαμεν· καὶ ὅτι πεμφθέντα οὐκέτι μένει ἐν αὐτῇ, ἀλλ᾽ ὠθεῖται πρὸς ἔντερα, καὶ τοῦτο καλῶς εἴπομεν. ἐξερχομένου οὖν τοῦ χυλοῦ διὰ τοῦ πυλωροῦ εἰς τὴν δωδεκαδάκτυλον ἔκφυσιν, ὑποδέχεται αὐτὸν ἡ νῆστις ἑλικοειδῶς κειμένη. εἶτα τὸ λεπτὸν ἔντερον, καὶ αὐτὸ ἑλικοειδῶς κείμενον. ἐν τούτοις τοῖς ἐντέροις κατασπείρονται φλεβία πολλὰ τὰ ὀνομαζόμενα μεσαραϊκὰ, μείζονά τε καὶ ἐλάττονα, ἐκφυόμενα ἀπὸ τῶν σιμῶν τοῦ ἥπατος. ταῦτα ἁρπάζουσι τὸν καθαρώτατον χυλὸν, καὶ τὸ σκύβαλον δὲ ὑποχωρεῖ εἰς τὰ παχέα ἔντερα· ἀναφέρουσι δὲ τὸν αὐτὸν χυλὸν πρὸς τὰ σιμὰ τοῦ ἥπατος, εἰς τὸν τόπον τὸν ὀνομαζόμενον πύλας ἥπατος. ταύτην τὴν προσωνυμίαν ὠνόμασεν ἀνήρ τις δεινὸς περὶ τὰ μαθήματα, ἐν τοῖς περὶ τῶν Ἀσκληπιάδου χρόνων· ἐκ τότε οὖν καὶ μέχρι τοῦ δεῦρο ἐπωνόμασται οὕτως παρὰ τῶν σοφῶν ἰατρῶν. ἐν ταύταις δὲ ταῖς πύλαις συναθροίζονται αἱ μεσαραϊκαὶ φλέβες, ὡς ἐν ῥίζῃ δένδρου, τριχοειδεῖς καὶ ἀραχνοειδεῖς οὖσαι. μελλούσας οὖν ἐν σφοδραῖς κινήσεσιν ἁλίσκεσθαι σπάσμασιν, οὐκ εἴασεν ἀστηρίκτους ἡ τοῦ Θεοῦ πρόνοια, ἀλλὰ κατεφύτευσεν ἐν ταῖς σχίσεσιν αὐτῶν, οἷον ἀναπλήρωμα, σάρκα παχεῖαν, λευκὴν, ὑποπίμελον, συναθροισμὸν ἀγγείων πολλῶν περιέχουσαν, καὶ ἀδένας μικρούς τε

καὶ

bus decentem coctionis gradum accipere, paulo ſuperſus comprehenſum eſt: eaque concocta non amplius in ventriculo moram ducere, ſed pelli ad inteſtina, & id quoque recte diximus. Exeuntem itaque per janitorem ſuccum, in appendicem duodecim digitorum longitudinem implentem, jejunum in ſinus flexuoſum ſuſcipit. Hujuſmodi inteſtina multis venulis, quæ medianæ nominantur, ſparſa ſunt, majoribus & minoribus ex ſimo jecoris enaſcentibus: hæ puriſſimum ſuccum rapiunt. Scybalum autem, hoc eſt, excrementoſa pars, deorſum in craſſa inteſtina dejicitur: ipſum autem illum ſuccum in cava jecoris ducunt, ad locum, quæ portæ jecoris vocantur: ſic illum vir quidam bene doctus Aſclepiadæ temporibus cognominavit: exinde usque ad hanc tempeſtatem ſic à ſapientibus appellatus fuit: in ejusmodi portis medianæ venulæ, ut in arboris radice colliguntur, capillamentis araneisque perſimiles. Verum cum in vehementioribus motibus ipſas diſruptum iri periculum eſſet, eas divina providentia munimento fulcroque carere noluit, ſed earum in ramos diviſuras carne quadam craſſa, candida, ſubpingui, veluti ſupplemento firmavit: ea multa ſimul vaſcula, & glandu-

las,

καὶ μεγάλους πάνυ πολλοὺς συνδήσασα, διὰ τῆς αὐτῆς σαρκὸς πάσας τὰς φλέβας καὶ ἀσαλεύτους ἀποτελέσασα. ταύτην τὴν σάρκα ὠνόμασαν μεσεντέριον, διὰ τὸ μέσον κεῖσθαι τῶν ἐντέρων. ἕτεροι δὲ μεσάραιον, διὰ τὸ μέσον αἱρεῖσθαι πάντων τούτων τῶν ἀγγείων· ἄλλοι δὲ καλλίκρεας· ἥδιστον δὲ εἰς τὸ ἐσθίεσθαι. ταῦτα τῆς ἀφάτου δημιουργίας Θεοῦ τὰ προνοήματα.

las, quas adenas vocant, magnas, parvasque valde multas continet, ipſamet carne venas omnes devinciens, ipſisque ſtabilitatem largiens: carnem hanc meſenterion, quod media inter inteſtina ſita eſt, nominaverunt, alii meſaræon, quod media inter omnia hæc vaſa attollatur, alii callicreas, quod eſui ſit jucundiſſima, ſed Latini lactes, uſitato vocabulo appellaverunt. Hæc prudentiſſimæ DEI artis fuere conſilia.

XII. Ἀπὸ δὲ τῆς ῥίζης πασῶν τούτων τῶν φλεβῶν, ἐκφύεταί τις φλέψ, οἷόν περ στέλεχος δένδρου, κατασχιζόμενον εἰς κλῶνας πολλοὺς μείζονάς τε καὶ ἐλάττονας· αὕτη ἡ στελεχιαία φλὲψ κατασχίζεται εἰς τὰ σιμὰ τοῦ ἥπατος σὺν τοῖς βλαστοῖς αὐτῆς στενοτάτοις οὖσι, πρώτως δεχομένη τὸν ἐκ τοῦ γαστρὸς καὶ τῶν ἐντέρων καθαρώτατον χυλὸν, προκατειργασμένον εἰς αἵματος γένεσιν. μετέχουσι γάρ τινος αἱματοποιητικῆς δυνάμεως καὶ αἱ μεσαραϊκαὶ φλέβες, ἀμυδρᾶς δηλονότι καὶ ἐλαχίστης. δεξαμένη οὖν τὸν χυλὸν τοῦτον ἡ στελεχιαία φλέψ, κατασκευάζει αὐτὸν αἷμα. διακρίνεται δὲ τὸ αἷμα μετὰ τὸ κατασκευασθῆναι αὐτὸ, καὶ τὸ μὲν κοῦφον καὶ ἀερῶδες, ὅπερ ἐστὶν ἡ ξανθὴ χολὴ, ὑψοῦται μετέωρον, καὶ ἐκπέμπεται εἰς τὴν χοληδόχον κύστιν, διὰ τοῦ πόρου αὐτῆς τοῦ εἰσαγοντος εἰς αὐτὴν τὸ χολῶδες περίττωμα. μετὰ δὲ

XII. Ex harum omnium venarum radicibus, una quædam vena ceu arboris truncus enaſcitur, qui in ramos multos, majores minoreſque dividitur, hæc truncalis (ut ita dicam,) vena, in ſima jecoris parte ſcinditur ramulis ſuis anguſtiſſimis, primum ex ventriculo atque inteſtinis ſuccum defæcatiſſimum ad ſanguinis generationem ante elaboratum ſuſcipiens: participant enim & meſaraicæ venæ, quæ medianæ à Latinis vocantur, vi quadam ſanguifica, licet obſcura & minima. Itaque poſtquam ſuccum hunc truncalis vena ſuſcepit, ipſum in ſanguinem mutat: ſanguis autem, poſtquam factus eſt, dividitur, & ex ipſo levis pars & aërea, quæ flava bilis eſt, ſupernatat, & in fellis veſicam per canaliculum in ipſam felleum excrementum derivantem, effunditur. Cum

δὲ τὸ ἀπολαβεῖν αὐτὸ τὴν κύστιν, καὶ ἀλλοιῶσαι πρὸς τὴν ἰδίαν οὐσίαν αὐτῆς, ἐκπέμπεται τὸ περιττὸν εἰς τὴν νῆστιν τὸ ἔντερον, διὰ τοῦ ἐξάγοντος αὐτὸ πόρου· τὸ δὲ γεῶδες καὶ παχὺ καὶ οἷον τρὺξ τοῦ αἵματος βρίθει εἰς πυθμένα· τοῦτο διώκεται μὲν ἐκ τοῦ ἥπατος ὡς περιττὸν, ἕλκεται δὲ ὑπὸ τοῦ σπληνὸς ὡς φίλιον, ὑπὸ τοῦ ἐν αὐτῷ καταφυομένου πόρου. τοῦτο τὸ περίττωμα ἀλλοιοῖ ὁ σπλὴν, καὶ μεταβάλλει κατὰ τὴν ἰδίαν αὐτοῦ οὐσίαν εἰς μελαγχολικὸν χυμὸν ἰδέᾳ τε καὶ δυνάμει. μέλας γὰρ ὁ σπλὴν, καὶ μανὸς τὴν οὐσίαν καὶ χαῦνος, καὶ ἀρτηρίας παμπόλλους ἔχων, καὶ ἀραιότερον σκέπασμα. ἵνα γὰρ τὸν χυμὸν τὸν παχὺν καὶ γεώδη ἀλλοιώσῃ, καὶ μεταβάλλῃ εἰς ἕτερον εἶδος, τοιοῦτος καὶ γέγονε, καὶ ἐστί. διακρίνει οὖν τὸν κατεργασθέντα χυμὸν ἡ ἐν σπληνὶ ἀποκριτικὴ δύναμις· καὶ τὸ μὲν λεπτὸν καὶ καθαρὸν ὡς πρὸς σύγκρισιν μελαγχολικοῦ χυμοῦ, κατέχει πρὸς τροφὴν καὶ αὔξησιν αὐτοῦ· τὸ δ᾽ ἄχρηστον αὐτῷ ἐκπέμπει εἰς γαστέρα· ἐκπεμφθεὶς δὲ εἰς γαστέρα, χρήσιμος γίνεται τῷ ζώῳ. στύφει γὰρ τὰ κατ᾽ αὐτὴν, καὶ διεγείρει τὸ ζῶον πρὸς ὄρεξιν. καταλείπεται ἄρα ἐν τοῖς σιμοῖς τοῦ ἥπατος κατὰ τὴν στελεχιαίαν φλέβα τὸ καθαρώτατον αἷμα σὺν τῷ ὑδατώδει περιττώματι· καὶ τοῦτο προνοίας μείζονος· παχὺ γὰρ ὂν τὸ αἷμα καὶ καθαρὸν καὶ δεόμενον μετα-

τα-

vero id à veſicula ſuſceptum in ejus propriam ſubſtantiam converſum eſt, ſupervacuum per educentem fiſtulam in jejunum inteſtinum evomitur. Terrea autem craſſaque pars, & veluti fæx ſanguinis, in fundum ſua gravitate decumbit: ea ex jecinore tanquam abundans excluditur, ſed à liene ceu familiaris per meatum in illam pertinentem attrahitur: hujusmodi excrementum à liene alteratur, & ſecundum ejus propriam ſubſtantiam in melancholicum ſuccum & ſpecie, & viribus permutatur: niger enim lien eſt, raraque & inani ſubſtantia, & multis arteriis pervius, raroque integumento velatus: nam ut craſſum terreſtremque ſuccum in aliam formam alterando traducat, talis & eſt, & factus fuit: igitur confectum ſuccum vis in liene ſequeſtratoria partitur, ejusque tenue & purum (ut in melancholico ſucco fieri poteſt,) ad ſui eſcam incrementumque retinet, reliquum autem ſibi inutile ad ventriculum expellit, quod in commodum animalis vertitur: roborat enim, quas contingit ventriculi partes, animaliſque appetentiam excitat. Itaque in ſimis jecoris intra venam illam truncalem ſanguis puriſſimis cum aqueo excremento relinquitur, idque altioris providentiæ opus fuit: ſiquidem

cum

διαληφθῆναι ἐν τῇ κοίλῃ φλεβὶ, στενοτάτων τῶν συμβολῶν οὐσῶν τῆς κοίλης φλεβὸς πρὸς τὴν στελεχιαίαν, δεῖται τοῦ ὑδατώδους περιττώματος ὡς ὀχήματος καὶ ὁδηγοῦ, ὅπως τῇ εἰσδύσει λεπτοῦ σώματος, συνεισέλθῃ καὶ τὸ παχύ.

XIII. Ἔστιν οὖν τὸ ἧπαρ σῶμα σύνθετον, ἐκ φλεβῶν διαφόρων συγκείμενον, ἔχον ἐν ἑαυτῷ καὶ ἀρτηρίας παρακειμένας ταῖς φλεψὶ διὰ τὸ ῥιπίζεσθαι. μετέχει δὲ καὶ νεύρου, ἵνα ᾖ αἰσθητικὸν τῶν προσγινομένων κακῶν· ἡ δὲ οὐσία τοῦ ἥπατος σὰρξ ἁπαλή ἐστι καὶ ἐρυθρά, οἷον αἷμα νεοπαγές. οὕτω καλεῖται παρέγχυμα· ἐνδέδυται τὸ ἧπαρ, τὰς μὲν φλέβας καὶ τὰς ἀρτηρίας ἄνωθέν τε καὶ κάτωθεν, ἔξωθεν δὲ τὸ περιτόναιον σχιζόμενον εἰς λοβοὺς τέσσαρας. καί τις ἀνὴρ τῶν μαθηματικῶν ἰατρῶν τοῖς λοβοῖς ὀνόματα προσηγόρευσε ταῦτα, τράπεζα, ἑστία, μάχαιρα, καὶ ἡνίοχος. πρεπόντως οὖν ἡ ἄφατος τοῦ Θεοῦ σοφία κατέσχισεν αὐτὸ εἰς λοβούς. παρέθηκε γὰρ αὐτὰ τῇ γαστρὶ οἷόν τι θερμαντικὸν σκέπασμα συνεργοῦν τῇ πέψει. τοῖς λοβοῖς οὖν αὐτοῦ ὥσπερ τισὶ δακτύλοις μείζονα τῆς γαστρὸς τόπον περιλαμβάνει· οὐκ ἐπὶ πᾶσι δὲ ἀνθρώποις τέσσαρας λοβοὺς ἔχει τὸ ἧπαρ, ἀλλ' ἐπὶ τοῖς μακροτάτοις. ἔστι δὲ τὸ ἧπαρ, ἄνωθεν μὲν καθ' ὃ προς-

cum ſanguis purior craſſus ſit, & eum in cavam venam permeare oporteat, anguſtiſſimique meatus ſint, quibus ea cum caudicaria committitur, aqueo excremento, veluti vehiculo ac duce indiguit, ut cum tenui corpore ſimul etiam craſſum pervaderet.

XIII. Quamobrem jecur corpus eſt compoſitum, ex venis differentibus conſtans, arterias præterea venis appoſitas refrigerandi cauſa continens: nervo etiam participat, ut ſenſu invadentium malorum afficiatur. At jecoris ipſius ſubſtantia caro quædam eſt mollis & rubra, veluti recens concretus ſanguis: ea parenchyma à Græcis appellatur: quæ undique ſupraque & infra venis atque arteriis perforatur, exterius peritonæo membrana involvitur, & in quatuor fibras ſcinditur. Quidam autem ex mathematicis medicis, fibris hæc nomina impoſuit: prima focus dicta eſt, maxime namque ad ſucci coctionem facit, quemadmodum focus ad coquenda cibaria: ſecunda menſæ nomen ſortita eſt, quoniam menſæ vicem gerit, ſiquidem membrorum alimenta in ipſa apponuntur: tertia culter nominatur: dividit enim, ſegregatque inter ſe humores, aut ſi quid craſſius diſtribuendum ſit, id ſecat, atque commutat: quarta vero au-

Mmmmm 3 rigæ

προσψαύεται χειρὶ, κυρτὸν· κάτωθεν δὲ καθ' ὃ ἐπίκειται τῇ γαστρὶ, σιμόν. κατέσπαρται δὲ, ἡ μὲν ἐργαζομένη τὸ αἷμα φλὲψ, ἥτις καὶ στελεχιαία καλεῖται, ἐν τοῖς σιμοῖς τοῦ ἥπατος· ἐν δὲ τοῖς κυρτοῖς, ἡ ὀνομαζομένη κοίλη. καὶ συμβάλλουσιν ἀλλήλαις ἥτε στελεχιαία φλὲψ, καὶ ἡ κοίλη, κατὰ τὰς περατώσεις αὐτῶν στενοτάτας οὔσας. διὰ οὖν τῶν περατώσεων τούτων μεταλαμβάνει ἡ κοίλη φλὲψ τὸ αἷμα ἀπὸ τῆς στελεχιαίας καθαρὸν καὶ πεπεμμένον σὺν τῷ ὑδατώδει περιττώματι. ἀποβλαστάνει οὖν ἡ κοίλη φλὲψ ἀπὸ τοῦ ἄκρου τῶν κυρτῶν τοῦ ἥπατος, ἔνθα προσήρτηται ταῖς φρεσὶν, οἷον πρέμνον ἐκ ῥίζης μέγιστον, ἄνω τε καὶ κάτω φερόμενον, ἐπικείμενον τῇ ῥάχει· καὶ τὸ μὲν ἄνω φέρεται διὰ τῆς ὀπῆς τοῦ διαφράγματος ἕως τῶν κλειδῶν, ἐπικείμενον τῇ ῥάχει· ἀπόφυσιν δέ τινα πέμπει ἁδρὰν εἰς τὴν δεξιὰν κοιλίαν, εἰς τὸ χορηγεῖν αὐτῇ αἷμα πρὸς τροφήν· τὸ δὲ ἀνελθὸν εἰς τὰς κλεῖδας, σχίζεται διχῆ, καὶ πάλιν αὐτὰ τὰ σχισθέντα σχίζονται διχῆ· καὶ τὸ μὲν ἓν τῶν σχισθέντων διέρχεται διὰ τοῦ ὤμου πρὸς τὴν χεῖρα· κατασχιζομένην εἰς βλαστήματα πολλὰ μείζονά τε καὶ ἐλάττονα· τὸ δὲ ἄλλο σχίσμα διὰ τοῦ τραχήλου ἀνέρχεται πρὸς τὴν κεφαλήν· τοῦτο δὲ γίνεται εἰς τὰ δεξιὰ καὶ τὰ ἀριστερά. ἐξ αὐτῶν δὲ τῶν μεγάλων σχισμάτων εἰσὶν αἱ σφαγίτιδες φλέβες. λέξομεν δὲ περὶ αὐτῶν,

rigæ nomine prædita eſt: nam humores excoctos naturales vires bene regunt, atque in melius recta ducunt. Igitur rite inexplicabilis DEI ſapientia jecur in fibras quatuor ſive lobos ſeparavit: ipſas namque ventriculo, veluti excalfactorium tegumentum, ad juvandam coctionem ſuperimpoſuit: fibris enim tanquam digitis, majorem ventriculi partem complectitur. Verùm non in omnibus hominibus quatuor fibras jecur habet, ſed in iis, qui proceritate excellunt: ſuperius autem qua manu tangitur, gibbum eſt: intrinſecus, qua ventriculo inhæreſcit, cavum. At vena ſanguinem coquens, quæ & caudicaria dici poteſt, in cavo jecoris in plures finditur: in gibbo vero, quæ cava vocatur, atque inter ſeſe caudicaria vena & concava oſculis venularum arctiſſimis committuntur: per hæc ſane oſcula, cava vena ex caudicaria mundum concoctumque ſanguineum cum diluto illo excremento exhaurit: itaque ex ſummo jocinoris gibbo cava vena exoritur, qua transverſo ſepto ſuſpenditur, ac veluti ab radice truncus maximus ſurſum deorſumque ſpinæ adhæreſcens, porrigitur: quæ aſcendit, ſurſum per diſcriminis foramen usque ad jugula ſpinæ incumbens, fertur: ſed ab ipſa ramus magnus in dexterum cordis ſinum

τῶν, ὅτι περὶ ἐγκεφάλου μέλλομεν εἰπεῖν. τὸ δὲ κατερχόμενον τοῦ πρέμνου καὶ αὐτὸ φέρεται διὰ τῆς ῥάχεως, ὥσπερ τις ἀγωγὸς μέγας σχιζόμενος εἰς πολλὰς φλέβας μικρὰς τε καὶ μεγάλας, κατασπειρόμενος εἰς τὸ πᾶν σῶμα καὶ ἀρδεύων ἅπαντα αὐτοῦ τὰ μόρια.

ſinum progreditur, ut ei ſanguinem pro alimento ſubvehat. Quod autem ex ea ad jugula conſcendit, in duas partes dividitur, rurſumque ipſæ diviſæ partes in binas finduntur: unaque ex his per humerum ad manum deſcendit, in plura germina majora minoraque diſcerpta: altera per cervicem in caput evadit. Id autem utrinque tam à dextra quam à ſiniſtra efficitur: item ex magnis ſectis jugulares venæ exeunt: verum de ipſis noſtra erit oratio, cum cerebri naturam explicabimus. At truncus venæ cavæ deſcendens, & ipſe per ſpinam incedit, ceu magnus aquæ ductus, in venas multas exiguas & ampliores, per univerſum corpus diſſipatus, omnesque ejus particulas irrigans.

XIV. Ἐκ δὲ τοῦ μεγάλου ἀγωγοῦ τοῦ κατερχομένου διὰ τῆς ῥάχεως ἀποφύονται δύο ἀγγεῖα, ἓν μὲν εἰς τὰ δεξιὰ, ἓν δὲ εἰς τὰ ἀριστερὰ, πρὸς ἕνα ἕκαστον νεφρόν. ἕλκεται οὖν ὑπὸ τῶν νεφρῶν δι᾽ αὐτῶν τῶν ἀγγείων τὸ ὑδατῶδες περίττωμα τοῦ αἵματος. οὐχ ὁμόχρονος δὲ ἡ ὁλκὴ γίνεται διὰ τὴν θέσιν αὐτῶν. ὁ γὰρ δεξιὸς νεφρὸς, ἀνώτερος φαίνεται κείμενος τοῦ ἀριστεροῦ, ὡς ἐπί τινων προσψαύειν τῷ μεγάλῳ λοβῷ τοῦ ἥπατος. ἕλκουσιν οὖν οἱ νεφροὶ πρωτοδεύτερα. εἰ γὰρ ὁμοῦ εἷλκον καὶ κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον ἰσοσθενῶς, ἐκώλυον ἂν ἀλλήλων τὴν ἐνέργειαν, τῇ ἀντισπάσει ἀνθέλκοντες ἑαυτούς. τοῦτο ἡ τοῦ ἀγαθοῦ Θεοῦ πρόνοια προειδυῖα, κατέθετο τὸν δεξιὸν νεφρὸν ὑψηλότερον, καὶ πλησίον τῆς κοίλης φλεβὸς, ὅπως τῇ ἐγγύτητι ἕλκῃ χω-

XIV. Ex hoc magno rivo per ſpinam deſcendente, duo vaſa egrediuntur, in dextram unum, alterum in ſiniſtram, ſingulumque in rene inſeritur. Igitur à renibus per hujusmodi fiſtulas aqueum ſanguinis recrementum attrahitur: non eodem autem tempore uterque ob ſitum differentem, attrahit: ſiquidem ren dexter, ſuperior ſiniſtro eſt, adeo, ut in quibusdam ipſam magnam jecoris fibram contingat. Trahunt itaque renes unus poſt alterum, quoniam ſi eodem ſimul tempore æque valenter traherent, alter alterius functionem retrahens impediret. Id boni DEI providentia præſentiens, dextrum renem ſuperiorem, & venæ cavæ proximum collocavit, ut vicinitate citra

χωρὶς ἀντισπάσεως. τὸ ἑλχθὲν οὖν λαμβάνοντες οἱ νεφροὶ, μετασκευάζουσι πρὸς τὴν ἑαυτῶν οὐσίαν, ἀποτελοῦντες αὐτὸ εἰς ἰδέαν οὔρου. οὗτο διακρίνουσιν οἱ αὐτοὶ νεφροὶ ἐκπέμποντες διὰ τῶν οὐρητήρων εἰς τὴν οὐροδόχον κύστιν. εἰσὶ δὲ οἱ οὐρητῆρες ἀγγεῖα στενὰ προμήκη, ἐκφυόμενα μὲν ἀπὸ τῶν νεφρῶν, καταφυόμενα δὲ εἰς τὴν κύστιν, ἓν ἐκ δεξιῶν, καὶ ἓν ἐξ εὐωνύμων. βάλλουσι δὲ πλησίον τοῦ τραχήλου τῆς κύστεως. ὁ δὲ πόρος τῆς κύστεως εἰς ὃν βάλλουσιν οἱ οὐρητῆρες, λοξὸς, καὶ διὰ τοῦτο οὐκ ἐᾷ τὸ οὖρον παλινδρομεῖν ὡς τὰ ὀπίσω. ἐκ δύο δὲ χιτώνων νευρωδῶν σύγκειται ἡ κύστις πυκνῶν καὶ πεπιλημένων, διὰ τὸ εἶναι τὸ περιεχόμενον ἐν αὐτῇ ὑγρὸν, λεπτομερές τε καὶ ὑδατῶδες. εἰς δὲ τὸν τράχηλον τῆς κύστεως κεῖται ὁ σφιγκτὴρ μῦς, περιλαμβάνων καὶ σφίγγων τὸν τράχηλον τῆς κύστεως ἀκριβῶς, μὴ ἐῶν ἀκούσιον ἐκρεῖν τὸ οὖρον. προαιρετικὸν γὰρ ὄργανον ὁ μῦς.

citra revulsionem attraheret. Quamobrem renes, quod attraxerunt, capientes in suam ipsorum substantiam convertunt, & in urinæ formam permutant: hanc ipsi renes sejungunt per urinarios meatus in vesicam urinæ receptaculum emittentes. Sunt autem urinarii meatus, quos Græci ureteres vocant, vascula angusta, oblonga, à renibus orientia, vesicæque inserta, unum à dextra, alterum à læva: desinunt vero juxta vesicæ cervicem. Sed vesicæ foramen, in quod urinaria vascula perveniunt, tortuosum est, atque ideo urinam relabi non permittit. Ex duabus autem nervosis, densis, compactisque tunicis vesica componitur, eo quod tenuem humorem aqueumque contineat: verum in ejus cervice adstrictorius musculus ponitur, eam exacte complectens atque concludens, neque involuntarie urinam exire permittens. Est enim musculus, electionis instrumentum.

XV. Ὑποστρέψαντες οὖν εἴπωμεν περὶ τῆς κοίλης φλεβός. κατέρχεται γὰρ ὁ μέγας αὐτῆς ἀγωγὸς ἐπικείμενος τῇ ῥάχει ἕως τῆς οὐρᾶς, ἔνθα δὴ τὸ ἱερὸν ὀστοῦν. σχίζεται μὲν οὖν κατ᾽ ἐκεῖνον τὸν τόπον διχῆ. εἶτα τὰ τμήματα πάλιν εἰς τέσσαρα, κἀκεῖνα αὖθις εἰς ἄλλα, καὶ ἐκπέμπονται ἀρδεύειν τῇ τοῦ αἵματος ὑγρότητι πάντα τὰ κατώτερα μέρη, ἄλλαι μὲν φλέβες πρὸς

XV. Cæterum revertentes, de cava vena sermonem absolvamus. Magnus ipsius canalis spinam premens, ad caudam usque, ubi sacrum os est, delabitur: eo in loco bipartito scinditur: deinde secta illa rursus in quatuor, iterum ea in alia: emittunturque, ut sanguineo humore omnes inferiores partes irrigentur: aliæ quidem venæ ad dextrum

πρὸς τὸ δεξιὸν σκέλος καὶ τὸ ἀριστερὸν ἕως τῶν ἄκρων ποδῶν διὰ βάθους τε καὶ ἐπιπολῆς· ἄλλαι δὲ πρὸς τοὺς ὄρχεις καὶ τὸν καυλόν· ἄλλαι δὲ πρὸς τὰ σπερματικὰ ἀγγεῖα καὶ τοὺς κιρσοειδεῖς παραστάτας· ἄλλαι δὲ πρὸς τὴν κύστιν, καὶ εἰ θῆλυ τὸ ζῶον, καὶ πρὸς μήτραν. καὶ περὶ μὲν τῶν θρεπτικῶν μορίων αὐτάρκης ὁ λόγος· λοιπὸν ὁπόσα ἀκολουθεῖ κατὰ τάξιν, ἵνα γένηται θρέψις.

XVI. Ἔστι μὲν οὖν πρώτη εἴσοδος εἰς τὸ στόμα· δευτέρα δὲ, ἡ διὰ τῶν ὀδόντων λέανσις· τρίτη, ἡ διὰ τῆς γλώσσης σφαιροποίησις· τετάρτη, ἡ διὰ τοῦ οἰσοφάγου κατάποσις· πέμπτη, ἡ διὰ τῆς γαστρὸς χυλοποίησις. ἕκτη, ἡ διὰ τῶν μεσαραϊκῶν φλεβῶν ἀνάδοσις· ἑβδόμη, ἡ ἐν τοῖς σιμοῖς τοῦ ἥπατος ἐξαιμάτωσις· ὀγδόη, ἡ ἀπὸ τῶν σιμῶν μετάληψις τοῦ αἵματος ἐπὶ τὰ κυρτά. ἐννάτη, ἡ διὰ τῆς κοίλης φλεβὸς ἀνάδοσις τοῦ αἵματος εἰς ὅλον τὸ σῶμα· δεκάτη, ἡ ἐκ τῶν φλεβῶν διαπήδησις τοῦ αἵματος εἰς τοὺς μύας, ἥτις ὀνομάζεται πρόσθεσις· ἑνδεκάτη, ἡ τοῦ αἵματος πρὸς τοὺς μύας ἀναζύμωσις, ἥτις ὀνομάζεται πρόσφυσις· δωδεκάτη δὲ, ἡ μεταβολὴ τοῦ ζυμωθέντος εἰς ὁμοιότητα τῶν σαρκῶν καὶ τοῦ δέρματος, ἥτις ὀνομάζεται ἐξομοίωσις· τρισκαιδεκάτη δὲ, ἡ θρέψις. ἐν τῇ ἀρχῇ οὖν τοῦ λόγου κατὰ ἀνάλυσιν ἀρξάμενοι, ἐν τῷ τέλει κατὰ διαίρεσιν ἐπληρώσαμεν, Θεοῦ ὁδηγήσαντος καὶ ἐνεργήσαντος.

dextrum ſiniſtrumque, ad extremos usque pedes profunde atque in ſuperficie incedunt: aliæ ad teſtes & colem, aliæ ad ſeminaria vaſcula & varicoſos aſſeſſores, aliæ autem ad veſicam: & ſi fœmina ſit, ad uterum. At de alumnis particulis hæc puto ſatis fore. Reſiduum eſt explicare, quæcunque ordinate, ut fiat nutricatio, ſequantur.

XVI. Igitur primus eſt in os introitus: ſecunda per dentes attritio, tertia per linguam in globum formatio, quarta per gulam devoratio, quinta in ventriculo in humorem converſio, ſexta per meſaraicas venas diſtributio, ſeptima in cavo jecoris ſanguinis generatio, octava ex cavo in gibbum ſanguinis migratio, nona per cavam venam ſanguinis in totum corpus digeſtio, decima ſanguinis ex venis in muſculos profuſio, quæ appoſitio vocatur: undecima eſt ſanguinis cum muſculis fermentatio, quæ adhæſio dicitur: duodecima eſt fermentati ſanguinis in carnium cutisque ſimilitudinem permutatio, quæ aſſimilatio nominatur: decima tertia eſt ipſa nutritio. Ab initio ſermonem per reſolutionem orſi, in fine per diviſionem abſolvimus, DEO duce atque favente.

ΘΕΟΦΙΛΟΥ ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ ΚΑΤΑΣΚΕΥΗΣ,

βιβλίον γ'.

I.

ΠΕρὶ τῆς κατασκευῆς τοῦ ἀνθρώπου ἐκδιηγούμενοι ἐν τῷ πρὸ τοῦδε βιβλίῳ, τὰ περὶ τῶν θρεπτικῶν αὐτοῦ μορίων καλῶς διήλθομεν, εἰπόντες αὐτῶν τήν τε θέσιν, καὶ τὸ μέγεθος, ἔτι δὲ τὰς ἐνεργείας αὐτῶν, καὶ τὰς χρείας· ἐν δὲ τῷ παρόντι λόγῳ τὰ περὶ τῆς κατασκευῆς τῶν ἀναπνευστικῶν μορίων ἥκομεν διηγήσασθαι, Χριστὸν τὸν ἀληθινὸν Θεὸν ἡμῶν ἐπικαλούμενοι, ἐπειδὴ πάντα δι' αὐτοῦ ἐγένετο καὶ χωρὶς αὐτοῦ ἐγένετο οὐδέν.

II. Ἄρξομαι οὖν ἀπὸ τῆς καρδίας, καθ' ὃ καὶ ῥίζα καὶ πηγὴ τῆς ἐμφύτου θερμασίας αὕτη καθέστηκε, διὰ τῶν ἀρτηριῶν τε ταύτην θερμασίαν καθ' ὅλον τὸ σῶμα ἐκπέμπουσα ζωογονεῖ πάντα αὐτοῦ τὰ μόρια. διὰ τὴν καρδίαν γὰρ καὶ τὰ λοιπὰ ἀναπνευστικὰ ὄργανα γέγονεν, ὅπως τὸ ἐν αὐτῇ ἔμφυτον θερμὸν καταψύχηται, καὶ αὔξῃ, καὶ τρέφηται. διὰ τοῦτο οὖν ἡ τοῦ ἀγαθοῦ Θεοῦ ἡμῶν πρόνοια πνεύμονα κατεσκεύασεν, ἵνα δι' αὐτοῦ ἑλκόμενος ὁ ἔξωθεν ἀὴρ, πέμπηται πρὸς τὴν καρδίαν, ψύχων τὸ ἐν αὐτῇ θερμὸν, καὶ τρέφων, καὶ αὔξων. ἐπειδὴ δὲ ὁ πνεύμων οὐ καθ' αὑτὸν κινεῖται, ἀλλὰ τῇ κινήσει τοῦ θώρακος συγκινεῖται

* Joh. I, 2.

THEOPHILI PROTOSPATHARII, De ſpirabilium membrorum ſtructura, LIBER III.

I.

DE hominis fabrica in libro hunc præcedente locuti, de ejus nutritivis particulis curioſe diſputavimus, earum poſitum, & magnitudinem, functiones præterea atque uſus recenſentes. In præſenti autem hujus voluminis parte, ſpirabilium viſcerum ſtructuram explicare accingimur, CHriſto prius vero DEO noſtro invocato, quoniam omnia per ipſum facta ſunt, * & ſine ipſo nihil factum eſt.

II. Igitur à corde initium capiam, quippe quod ingeniti caloris radix & fons eſt, ipſumque per arterias in univerſum corpus diffundens omnibus ejus partibus vitam elargitur: nam cordis cauſa reliqua ſpirabilia organa creata ſunt, ut ejus inſitus calor refrigeretur, augeſcat, & nutriatur: idcirco boni DEI noſtri providentia pulmonem ſpirandi officinam procreavit, ut attractus per ipſum externus aër in cor transmittatur, ejus calorem refrigerans, nutriens, augensque. Verum quia non per ſe pulmo, ſed ad motum pectoris cietur, ne vacuum in rerum natura ſit, initium exponendo-

ται κατὰ τὴν τοῦ κενοῦ ὑποχώρησιν, τὴν ἀρχὴν τῆς ἐξηγήσεως τῶν ἀναπνευστικῶν μορίων ἀπὸ τοῦ θώρακος ποιήσομαι.

III. Ἐστι μὲν οὖν ὁ θώραξ, σῶμα σύνθετον, ἐκ δεξιῶν μὲν καὶ ἀριστερῶν τῶν πλευρῶν συγκείμενον, ἔμπροσθεν δὲ ὑπὸ τοῦ στέρνου καὶ τοῦ στήθους, ὄπισθεν δὲ ὑπὸ τῶν ιβʹ σπονδύλων τῆς ῥάχεως τῶν ἀφωρισμένων τῷ θώρακι, εἰς οὓς συναρθροῦνται οἱ αὐτοὶ σπόνδυλοι ταῖς ἑκατέρωθεν παγίσι τῶν πλευρῶν. στέρνον μὲν οὖν τὸ ὑπὲρ τὸν μαζόν ἐστι· τὸ δὲ μεταμάζιον, στῆθος. ἄνωθεν μὲν οὖν ἀφορίζεται ὑπὸ τῶν κλειδῶν καὶ τοῦ τραχήλου, κάτωθεν δὲ ὑπὸ τοῦ διαφράγματος, ὡς εἶναι τὴν θέσιν τοῦ θώρακος ὑπὲρ τῶν φρενῶν. ὄργανον οὖν ἐστιν ὁ θώραξ πνευματικὸν, ἀναπνευστικὸν, κινούμενον κατὰ προαίρεσιν. ὑπὸ μυῶν γὰρ καὶ νεύρων αὐτῷ ἡ κίνησις. κοῖλος δέ ἐστιν ἔσωθεν, ὡς μαρτυρεῖ τὸ φαινόμενον· ἀναπληροῖ δὲ πᾶσαν τὴν εὐρύτητα αὐτοῦ ὁ πνεύμων φωνητικὸν ἅμα καὶ ἀναπνευστικὸν ὄργανον γινόμενος. εἴπωμεν τοίνυν περὶ τῆς χρείας αὐτῶν ἐντεῦθεν ἀρξάμενοι.

IV. Ἡ χρεία τῆς ἀναπνοῆς τοῖς ζώοις ἐδείχθη διὰ τὴν καρδίαν, δεομένης αὐτῆς τοῦ ἔξωθεν ἀέρος. ἀναψύχει γὰρ αὐτὴν ὁ ἔξωθεν ἀὴρ εἰσπνεόμενος ὑπὸ θερμότητος ζέουσαν. διπλῆς δὲ τῆς κινήσεως τῆς ἐν τῇ καρδίᾳ οὔσης, κατὰ διαστολὴν, καὶ συστολὴν, ἐν μὲν τῷ διαστέλλεσθαι, καταψύχεται· ἐν δὲ τῷ συστέλλεσθαι, τὰ λιγνυώδη περιττ-

nendorum ſpirantium membrorum à pectore faciam.

III. Itaque pectus eſt corpus compoſitum ex dextris lævisque coſtis: in priore autem duobus ex oſſibus conſtans, quorum unum στῆθος, alterum στέρνον Græci vocant: à tergo duodecim ſpinæ vertebris, quæ una cum pectore deſinunt: inter ſeſe autem vertebræ utrinque coſtarum compagibus deligantur. Sternon quidem, os ſupra mammas vocant: quod infra eſt, ſtethos: ſuperius quidem jugulis & collo terminatur, ab inferioribus transverſo ſepto: ſupra enim pectus eſt. Igitur pectus ſpiritus inſtrumentum eſt, ipſum trahens, reddensque, voluntatis motu agitatum: nam per muſculos & nervos ipſi motus ineſt, interius concavum, ut ſenſus declarat; totum vero internum ſpacium pulmo occupat, vocale ſimul, ſpirabileque inſtrumentum. Verum hinc exorſi, eorum commoda exponamus.

IV. Spirationis uſum in animalibus propter cor fuiſſe à natura inventum demonſtravimus, quod ſane externi aëris indiget: ſiquidem externus aër attractus, ipſum calorem præfervidum refrigerat. Duplex vero cum ſit in corde motus, per diſtenſionem videlicet & contractionem, dum diſtenditur, refri-

περιττώματα ἀπωθεῖται. οὐκ εὐθὺς δὲ ἀπὸ τοῦ φάρυγγος ἕλκει ἡ καρδία· μέσος γὰρ ὁ πνεύμων κεῖται τοῦ τε φάρυγγος καὶ τῆς καρδίας· καὶ τοῦτο τῆς ἀγαθῆς προνοίας τοῦ Θεοῦ ἡμῶν. εἰ γὰρ ἀμέσως ἐκ τοῦ φάρυγγος εἷλκεν ἡ καρδία, καὶ αὖθις εἰς τὸ ἐκτὸς ἀπεδίωκε τὸ πνεῦμα, δυοῖν θάτερον ἡμῖν ἀναγκαῖον κακὸν ἐγίνετο, ἢ ἀκαίρως εἰσπνεῖν ἀέρα μοχθηρὸν, ἢ μηδόλως εἰσπνέουσιν πνίγεσθαι παραχρῆμα. διὰ ταῦτα μὲν οὖν ἡ δημιουργικὴ τοῦ Θεοῦ σοφία, οὐ τὴν καρδίαν μόνην ἀναπνευστικὸν ἐποίησεν ὄργανον, ἀλλ' ἔξωθεν αὐτῇ περιέθηκε πνεύμονα καὶ θώρακα, διασκευάζοντας ἐκείνῃ καθαρὸν τὸν ἀέρα, ἅμα δὲ καὶ φωνεῖν τὸ ζῶον διὰ τῆς συστολῆς αὐτῶν ποιοῦντας.

V. Μέσην δὲ ἄρα παντὶ τῷ κύτει τοῦ θώρακος αὐτὴν ἐγκατέθετο, ὅπως ἰσορρόπως ἕλκῃ ἅπασαν τὴν ἐκ τοῦ πνεύμονος κατάψυξιν, ἅμα δὲ καὶ τῶν τῷ θώρακι προσπιπτόντων βλαβερῶν ἀπαχθῇ πορρωτέρω. κατὰ τὸ μέσον δὲ ὁ θώραξ ὅλος ὑμέσιν εὐρώστοις διαφράττεται ἄνωθεν τῶν κλειδῶν ἕως κάτωθεν τοῦ ξιφοειδοῦς χόνδρου, καὶ μέχρι βάθους τῆς ῥάχεως, χωρίζουσι τὴν δεξιὰν κοιλίαν τοῦ θώρακος καὶ τὴν ἀριστεράν· καὶ ἄλλως δὲ ἀναγκαίαν χρείαν τῷ ζώῳ παρέχουσι. πολλάκις γὰρ τὰ δεξιὰ βλαβέντα ἰσχυρῶς, ἡμίπνουν καὶ ἡμίφωνον τὸ ζῶον τηρεῖ, ἀβλαβῶν τῶν ἀριστερῶν διαφυλαττομένων,

ὡς

refrigeſcit: dum contrahitur, fuliginoſa recrementa propellit, neque ſtatim à faucibus cor ſpiritum adducit: medius enim pulmo inter fauces corque intercedit, idque divinæ eſt providentiæ teſtimonium, nam ſi protinus à faucibus cor animam acciperet, rurſumque expelleret, duorum incommodorum alterum evenire neceſſe foret, aut importune aërem lædentem immitti, aut dum nihil attrahitur, confeſtim ſuffocari. Propterea igitur DEI conditrix ſapientia non cor ſolum ſpirabile viſcus machinata eſt, ſed extra pulmonem pectusque ipſi aërem purgantes, temperantesque circumdedit, ſimulque per ipſorum compreſſionem vocem animali fabrefecit.

V. Atqui intra pectoris inane exquiſite medium cor eſt poſitum, ut æque totum ex pulmone refrigerium abducat, itemque ut longius à noxiis in pectus incidentibus ſummotum ſit: totum autem pectus prævalidis membranis medium interſepitur: ſuperius à jugulis, inferius à cultrali cartilagine, usque ad profundam ſpinam, in dextrum ſiniſtrumque ventriculum diviſum, qui neceſſarium alioqui animali uſum præſtant: quandoquidem plerumque dextra pars læſa, animal ex dimidio ſpirans & ſemivocale ſervavit, incolumi ſiniſtra

ὡς εἰ καὶ ταῦτα πάθῃ, ἄφωνον καὶ ἄπνουν τὸ ζῶον παραχρῆμα γίνεται. περιλαμβάνει δὲ τὴν καρδίαν ὁ πνεύμων, ὥσπερ πσι δακτύλοις τοῖς τέσσαρσι λοβοῖς αὐτοῦ χρώμενος. ὁ γὰρ πέμπτος ὁ μικρὸς οὐ φυλακῆς τῆς καρδίας ἕνεκα γέγονεν, ἀλλ' ὑποστήριγμα καὶ οἱονεὶ βάσταγμα τῆς κοίλης φλεβός· καὶ διὰ τοῦτο καὶ κοιλότητα εἰς τὸ αὐτοῦ ἄνω μέρος ἔσχηκεν εἰς ὑποδοχὴν τῆς φλεβός, ὅπως μὴ ἐκτρέπηται δεξιὰ ἢ ἀριστερά. ὁ δὲ αὐτὸς λοβὸς καὶ εἰς τὰ δεξιὰ παρεγκλίνει. ἡ γὰρ κοίλη φλὲψ ἀπὸ τοῦ ἥπατος ἐκφυομένη, δεξιωτέρα πως ἀνέρχεται πρὸς τὴν τοῦ θώρακος εὐρυχωρίαν τῆς δεξιᾶς κοιλίας· τὸ δὲ μέσον αὐτῆς βαστάζεται ὑπὸ τοῦ βλαστοῦ αὐτῆς, τοῦ καταφυέντος εἰς τὴν δεξιὰν κοιλίαν τῆς καρδίας, χορηγοῦντος αὐτῇ αἷμα πρὸς τὸ τρέφεσθαι. τὸ δὲ ἄνω μέρος κοίλης φλεβὸς τὸ πρὸς τὰς κλεῖδας, βαστάζεται ὑπὸ ἀδένος τοῦ ὀνομαζομένου θύμου. ἀπὸ δὲ τῶν κλειδῶν σχιζομένη, τὰς σφαγίτιδας φλέβας ἀποτελεῖ, καὶ ἄλλας πολλάς, τὰς μὲν εἰς ὠμοπλάτας καὶ χεῖρας ἐκπεμπομένας, τὰς δὲ εἰς κεφαλὴν καὶ ἐγκέφαλον. περὶ μὲν οὖν θέσεως καρδίας καὶ πνεύμονος, καλῶς εἴρηται.

VI. Περὶ δὲ τοῦ σχήματος αὐτῆς, νυνὶ λέξομεν. ἔστιν οὖν ἡ καρδία κωνοειδὴς τῷ σχήματι· καὶ ἡ μὲν βάσις αὐτῆς πρὸς τῷ μέρει τῆς ῥάχεως ἡδραίωται· τὸ δὲ ὀξύ, πρὸς τῷ στέρνῳ, ἐπίβλημα σαρκὸς ἐπικείμενον ἔχον πολύ, ἵνα

ſtra remanente, qua & ipſa laborante, totum protinus animal voce ſpirituque privatur. At cor vitale principium, à pulmone quatuor fibris tanquam digitis utente præcingitur: quinta enim exigua eſt, neque muniendi cordis cauſa creata, ſed ſtratum quoddam, & venæ cavæ ceu vehiculum, atque ideo in ſumma parte ad eam venam recipiendam in ſinum deſinit, ne in dextram aut ſiniſtram labetur. Eadem etiam fibra in dextram vergit: nam cava vena ab jecore exoriens, dexterior ad dextri in pectore ſinus cavitatem aſcendit, ejus vero medium à ſuo ipſius ramo ſuſtentatur, qui in dextrum cordis ſinum ſe inſinuans, ei ad alimentum ſanguinem ſubminiſtrat: ſuperior cavæ venæ pars ad jugula repens, à glandula thymo appellata ſuſtinetur: ſuper jugula ſciſſa jugulares venas profert, & alias multas, quaſdam ad ſcapulas & manus, quaſdam ad caput cerebrumque diſcurrentes promittit. De cordis pulmoniſque ſitu abunde dictum ſit.

VI. At de figura nunc orationem habeamus. Coni figuram refert cor, ejuſque baſis è regione ſpinæ ſtatuitur, mucro è regione pectoralis oſſis, quod ſternon dicitur, carnis tegumentum ſatis firmum

ἵνα καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἐν τῇ καρδίᾳ φυλάττηται κατὰ τοῦτο τὸ μέρος, καὶ τὰς πρὸς τὸ στέρνον ἔξωθεν προσβολὰς ἐπιπιπτούσας ἀπάγῃ τῆς καρδίας. ῥέπει δὲ μικρὸν πρὸς τὰ ἀριστερὰ τὸ ὀξὺ τοῦ κώνου, ἑλκόμενον ὑπὸ τοῦ ἐκκαίοντος πνεύματος ἐν γαστρί. ἐν ἀριστερᾷ δὲ, τοῦ πνεύματος κοιλίαν ἡ φύσις ἐταμιεύσατο, ὡς ἐν τῇ δεξιᾷ τοῦ αἵματος. μέσον δὲ τῆς βάσεως τοῦ κώνου, καὶ τοῦ ὀξέος γύρωθεν εἰσὶν αἱ κοιλίαι τῆς καρδίας δύο· τούτων, ἡ μὲν δεξιὰ, ἡ δὲ ἀριστερά· αἱματικὴ μὲν ἡ δεξιὰ, περιέχουσα πνεῦμα ὀλιγοστόν. πνευματικὴ δὲ ἡ ἀριστερὰ, περιέχουσα αἷμα ὀλίγον. καὶ γὰρ καὶ αἱ ἀρτηρίαι πνεῦμα περιέχουσαι καὶ αἵματος ὀλίγου μετέχουσι τροφῆς χάριν, ὡς αὗται καὶ αἱ φλέβες αἷμα περιέχουσαι καὶ πνεύματος μετέχουσι, χάριν τοῦ ζῇν· ῥιπίζεσθαι γὰρ χρὴ ἅπαν μόριον τοῦ μέλλοντος ζῇν σώματος.

mum habens, ut & ſpiritus cordis incola hac parte conſervetur, atque ut externos in ſternon occurſus à corde ſummoveat; paulum in ſiniſtram coni acies vergit, à proprii ventriculi ſpiritu exurente pertracta, in ſiniſtra autem parte ſpiritus ventriculum natura molita eſt, quemadmodum in dextra ſanguinis. Verum in medio baſis cuſpidisque ſpacio utrinque ſunt cordis ſinus gemini: horum unus dexter eſt, alter ſiniſter; ſanguinis quidem receptaculum dexter eſt, paucum ſpiritum continens: at ſpiritus fons ſiniſter, modicum ſanguinis habens: quandoquidem & arteriæ ſpiritu affluentes, exiguo ſanguine alimenti cauſa participant, contra venæ ſanguinis plenæ, & ſpiritus aliquid vitæ cauſa retinuerunt: victuri enim corporis parti ventilatione opus eſt.

VII. Ἀπὸ δὲ τῆς βάσεως τῆς καρδίας, ὅπερ καὶ κύριον αὐτῆς μέρος ὀνομάζεται, ἐκπεφύκασιν ἀγγεῖα· ἐκ μὲν τῆς αἱματικῆς κοιλίας ἡ φλὲψ ἡ ἀρτηριώδης, ἐξάγουσα τὸ αἷμα τὸ ἀπὸ τῆς κοίλης φλεβὸς εἰσαγόμενον εἰς τὴν δεξιὰν κοιλίαν τῆς καρδίας, καὶ ἐπάγουσα εἰς τὸν πνεύμονα, πρὸς τροφὴν καὶ αὔξησιν αὐτοῦ καὶ τῶν ἐν αὐτῷ ἀγγείων· ἐκ δὲ τῆς ἀριστερᾶς κοιλίας τῆς καρδίας ἐκπέφυκεν ἡ ἀρτηρία ἡ μεγάλη, ἡ ὀνομαζομένη πνευματικὴ, ὑπ' ἐνίων δὲ ἀορτή. αὕτη ἐκπέμπε-

VII. Cæterum à cordis baſi, quæ ejus princeps pars nominatur, vaſcula oriuntur: ex ſanguineo ventriculo atterialis vena, ſanguinem ex cava in dextrum cordis ſinum derivatum exhauriens, in pulmonemque profundens, ut ipſe ipſiusque vaſcula alantur ac augeantur: at ex ſiniſtro cordis cavo grandis arteria exoritur, quæ ſpirituoſa à nonnullis & aorta vocata eſt: hæc per totum corpus diſſipata vagatur, omnes ejus partes refrigerans, vita-

πτεται καταπειρομένη εἰς πᾶν τὸ σῶμα τοῦ ζώου, ῥιπίζουσα καὶ ζωογονοῦσα πάντα αὐτοῦ τὰ μόρια. τὰ μὲν δὴ περὶ τοῦ σχήματος αὐτοῦ καὶ τῶν μορίων ἑκάστου τῆς θέσεως, ὧδε ἔχει.

vitalique calore ſuſtentans: & venalis arteria nuncupata, ab aſperis per pulmones diviſis aërem trahens & in cordis penetralia refundens. De cordis figura, ejusque partium ſitu hæc diſſeruimus.

VIII. Τὰ δὲ περὶ τῆς ὅλης αὐτοῦ οὐσίας, διαληπτέον. σάρξ ἐστιν ἡ καρδία σκληρὰ καὶ δυσπαθής, ἐξ ἰνῶν πολυειδῶν συγκειμένη, διαλλάττουσα τῶν μυῶν ταῖς ἰσί. τοῖς μὲν γὰρ μυσὶ μονοειδὴς ἡ τῶν ἰνῶν φύσις. ἢ γὰρ εὐθείας μόνον ἔχουσι κατὰ μῆκος, ἢ ἐγκαρσίας κατὰ τὸ πλάτος ἑαυτῶν. ἅμα δὲ ἑκατέρας οὐδείς. ἡ καρδία δὲ καὶ ταύτας ἀμφοτέρας ἔχει, καὶ τρίτας ἐπ' αὐταῖς λοξάς· ἀλλὰ καὶ σκληρότητι, καὶ τόνῳ, καὶ τῇ συμπάσῃ ῥώμῃ τε καὶ δυσπαθείᾳ πολὺ παραλλάττουσιν αἱ τῆς καρδίας ἶνες ἁπασῶν τῶν ἄλλων. οὐδενὸς γὰρ οὕτως ὀργάνου συνεχὲς καὶ σφοδρόν ἐστι τὸ ἔργον, ὡς τῆς καρδίας· ὅθεν εὐλόγως εἰς ῥώμην τε ἅμα καὶ δυσπάθειαν ἡ τοῦ σώματος αὐτῆς οὐσία κατεσκεύασται. τὸ δὲ πολυειδὲς τῶν ἰνῶν τῆς καρδίας διὰ τὰς κατὰ διαστολὴν κινήσεις αὐτῶν· τῶν γὰρ εὐθειῶν ἰνῶν ἐνεργουσῶν, ἕλκει· τῶν δὲ ἐγκαρσίων, ἐκκρίνει· ἀμφοῖν δὲ ἐνεργουσῶν καὶ σὺν αὐταῖς τῶν λοξῶν, κατέχει.

VIII. Totam ejus ſubſtantiam nunc docebimus: Cor eſt caro dura, noxiis cauſis valde reſiſtens, ex varii generis fibris compoſita à muſculis per fibras differens. Muſculi namque unius tantum generis fibris conſtant: aut enim rectas tantum ſecundum longitudinem, aut transverſas ſecundum latum fibras habent: ſimul vero utrasque nullus habere viſus eſt. At cor non ex his utrisque modo, verum etiam ex obliquis componitur, quin etiam duritia, tenore, omnique robore & firmitate, cordis fibræ longe cæteris omnibus antecellunt: nullius enim inſtrumenti ita, ut cordis aſſidua eſt, ac vehemens opera. Quare non injuria corporis ejus ſubſtantia robuſta firmaque facta eſt; ſed fibrarum eſt varietas, ob motiones per diſtenſionem compreſſionemque factas: nam per rectas attrahit, per transverſas expellit, per utrasque obliquis additis retinet.

IX. Εἰς δὲ τὴν αὐτὴν κατοχὴν συνεργοῦσι καὶ οἱ τριγλώχινες ὑμένες, ἀποφράττοντες τὰ στόματα τῶν ἀγγείων, καὶ οὐ μόνον συνεργοί εἰσιν εἰς καθ-

IX. Ad ipſam quoque retentionem, tricuſpides membranæ vaſculorum oſcula obſtruentes faciunt, neque ſolum retentionem materialis

κατοχὴν τοῦ ἑλχθέντος ὑπὸ τῆς καρδίας ὑλώδους πνεύματος, ἀλλ' οὐδ' ἐῶσιν ἔξω παλινδρομεῖν τὰ ἑλχθέντα ἐν ἀκαρεῖ τῷ χρόνῳ. τὴν προσωνυμίαν δὲ ὑμένες οὗτοι τριγλώχινες καλοῦνται ἐκ τῆς ὁμοιότητος τῶν τριγλωχίνων. ὅμοιοι γὰρ κατὰ πάντα τοῖς τριγλώχισιν εἰσίν.

X. Ἀλλὰ καὶ τὰ ὦτα τῆς καρδίας διὰ ταύτας τὰς αἰτίας γέγονε. κοῖλα γάρ εἰσι καὶ περιφερῆ, καὶ παρακείμενα ἔξωθεν ἑκατέρου τῶν εἰσαγόντων στομάτων τὰς ὕλας, καθάπερ τι ταμεῖον τροφῆς, ὡς μὴ κινδυνεῦσαί ποτε ῥαγῆναι τὸ ἀγγεῖον ἑλκούσης ἀθρόως τε καὶ σφοδρῶς τῆς καρδίας, ἀλλ' ἐκ τῆς κοιλότητος τῶν ὤτων κατ' ὀλίγον χορηγεῖσθαι. ἐπιβέβληται δὲ τῇ καρδίᾳ περιλαμβάνων αὐτὴν ὁ περικάρδιος ὑμὴν, ὥσπερ τι ἕρκος ἢ οἶκος ἀσφαλὴς, ἐκφυόμενος μὲν ἀπὸ τῆς βάσεως αὐτῆς, στενούμενος δὲ κατὰ βραχὺ, καὶ τελευτῶν ὁμοίως καὶ αὐτὸς τῇ καρδίᾳ, εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ κώνου τῷ στέρνῳ συνημμένος. ἀφέστηκε δὲ ἀπὸ τῆς καρδίας πανταχόθεν τοσαύτην διάστασιν, ὡς διαστελλομένην αὐτὴν ἱκανῶς ὑποδέχεσθαι. εἰ γὰρ ἐπὶ πλέον ἀφεστήκει, ἔβλαπτεν ἂν τοῦ θώρακος τὴν εὐρύτητα ταῖς κατὰ τὰς ἀναπνοὰς εἴσω τε καὶ ἔξω φοραῖς τοῦ πνεύματος· εἰ δ' ὀλίγον ἀπ' αὐτῆς ἀφειστήκει, ἐστενοχώρει ἂν αὐτὴν ἐν ταῖς μεγάλαις διαστολαῖς τῆς καρδίας. ἔστιν οὖν ἡ οὐσία τοῦ περικαρδίου χιτῶνος, νευρώδης καὶ παχεῖα, μέση καθεστηκυῖα σκληρό-

τητος

lis ſpiritus à corde attracti adjuvant, immo neque ea, quæ breviſſimo tempore attracta ſunt, retro effluere permittunt: appellationem autem eam à ſimilitudine tricuſpidum telorum adeptæ ſunt, quibus perſimiles ex toto fuerunt.

X. Aures præterea cordis iisdem de cauſis comparatæ fuerunt. Etenim cavæ rotundæque ſunt & exterius oſtiis humores in cor admittentibus appoſitæ, tanquam alimenti promptuarium, ne unquam repente contentiusque trahente corde, vaſculum diſruptionis periculum ſubeat, ſed ex aurium gremio paulatim commeatus ſubvehatur. Exterius autem cor firmo eſt opertum membranæ involucro, quæ ab hoc pericardios Græce vocata eſt, inſtar valli cujusdam, domusque munitiſſimæ. Hæc à cordis baſi incipiens, paulatim arctior fit, tandemque una cum corde in coni aciem graciléſcit, & oſſi pectoris, quod ſternon vocatur, conjungitur. A corde vero undique tanto abeſt ſpatio, quantum diſtento cordi ſatis eſſe valeat: quod ſi longius diſtaret, pectoris cavum impediret, dum in anhelitu trahitur ſpiritus ac redditur. At ſi minus ſpatii intereſſet, ipſum cor cum latius diſtenditur, in anguſtiis verſaretur. Membranæ hujus ſubſtantia nervoſa & craſſa eſt, & in-

ter

τητός τε καὶ μαλακότητος. εἰ μὲν γὰρ σκληρότητος μετεῖχε πλείονος, ἔθλα ἂν τῇ γειτνιάσει τὸν πνεύμονα σομφόν τε καὶ μανὸν ὄντα· εἰ δ' αὖ μαλακότητος, ἐθλᾶτο ἂν ὑπὸ τῶν ὀστῶν. διὰ ταῦτά τοι ὥσπερ τῇ θέσει σύμμετρος, οὕτω καὶ τῇ οὐσίᾳ ἐστίν. ἀλλὰ περὶ μὲν τῆς καρδίας καὶ τῶν ἐξ αὐτῆς ἀγγείων, καὶ τῶν ἐν αὐτῇ ὤτων, ἔτι τε τῆς οὐσίας αὐτῶν καὶ ἐνεργείας, ἱκανὰ ταῦτα.

XI. Ἐξηγητέον δὲ ἤδη καὶ κατασκευὴν τὴν τοῦ πνεύμονος. πλέγμα δ' ἐστὶ καὶ οὗτο τὸ σπλάγχνον, ὥσπερ καὶ τὸ ἧπαρ, ἀγγεῖα πολλὰ ἔχον, μαλακῇ σαρκὶ, καθάπερ ἐν στοιβῇ τινὶ, τὰς μεταξὺ χώρας ἀναπεπληρωμένον. ὁρμᾶται δὲ τῶν ἀγγείων, τὸ μὲν ἐκ τῆς ἀριστερᾶς κοιλίας τῆς καρδίας, τὸ δὲ ἐκ τῆς δεξιᾶς, τὸ δὲ ἐκ τοῦ φάρυγγος. ἐντεῦθεν οὖν προϊόντα, κατασχίζεται τρόπον ὁμοιότατον ἅπαντα. σχίζεται δὲ ὁ πνεύμων εἰς λοβοὺς τέσσαρας, ὧν δύο μὲν καθ' ἑκάτερον μέρος οἱ μεγάλοι, πέμπτος δ' ὁ μικρὸς ἐν τοῖς δεξιοῖς, ὃς οὐ διὰ τὴν ἀναπνοὴν γέγονεν, ἀλλ' εἰς ὑπηρεσίαν τῆς κοίλης φλεβὸς, ἀπὸ τοῦ διαφράγματος ἄχρι τοῦ τῆς καρδίας ὠτὸς ἐκτεταμένος. παράκεινται δὲ τῇ τραχείᾳ ἀρτηρίᾳ καταπειρόμεναι εἰς τὸν πνεύμονα ἑκατέρωθεν αἱ λοιπαὶ δύο, καὶ αὗται καταπειρόμεναι σὺν αὐτῇ εἰς αὐτὸν τὸν πνεύμονα, ἡ μὲν φλὲψ ἀρτηριώδης, ἐξάγουσα ἀπὸ τῆς δεξιᾶς κοιλίας τῆς καρδίας

δίας

ter duritiam mollitudinemque mediocris: quoniam ſi durior eſſet, vicinitate pulmonem rarum fiſtuloſumque colliideret, contra ſi mollior, pectoralium oſſium aſperitate tunderetur. Idcirco ut ſitu, ita etiam ſubſtantia media effecta eſt. Hactenus de corde, vaſculisque ab eo prodeuntibus, de auribus, & pericardia membrana, præterea de horum omnium ſubſtantia, muneribusque narravimus.

XI. In præſentia pulmonis artificium exponamus. Id viſcus textura quædam eſt, ex pluribus vaſculis integrata, molli carne tanquam culcitra medias plagas infarciens: at vaſorum unum ex ſiniſtra cordis cella, alterum ex dextera, tertium ex faucibus prodit. Igitur his de locis prodeuntia modo quam ſimillimo omnia in ramos ſparguntur, in quatuor fibras pulmo ipſe dividitur, quarum duæ utraque ex parte magnæ ſunt, quinta in dexteriore parte non ſpiritus cauſa creata eſt, ſed ut cavæ venæ à transverſo diſcrimine ad cordis usque aurem porrecta ſervitio eſſet. Verum prope aſperam arteriam reliqua duo vaſa collocantur, per pulmonem utrinque diviſa, unaque cum ipſa aſpera arteria per totum id viſcus ramorum ſerie diſtributa: arterialis quidem vena ex dextro cordis ſinu ſangui-

Ooooo nem

δίας αἷμα, καὶ περιάγουσα τῷ πνεύμονι· ἡ δὲ ἀρτηρία φλεβώδης, ἐπάγουσα τὸ ἐκ τῆς τραχείας ἀρτηρίας πνεῦμα, εἰς τὴν ἀριστερὰν κοιλίαν τῆς καρδίας. αὕτη δὲ ἡ τραχεῖα ἀρτηρία λαμβάνει τὸν ἔξωθεν ἀέρα, διαστελλομένου τοῦ πνεύμονος ὑπὸ τῶν ῥινῶν καὶ τοῦ φάρυγγος. ὁ γὰρ θώραξ ὄργανόν ἐστι ψυχικὸν, κινούμενον κατὰ προαίρεσιν τὴν κατὰ τόπον κίνησιν, κατὰ διαστολὴν καὶ συστολὴν, ὑπὸ μυῶν καὶ νεύρων. διεστάλη τοιγαροῦν ὁ θώραξ, ἐπηκολούθησε δὲ τῇ τοῦ κενοῦ ὑποχωρήσει συνδιασταλεὶς καὶ ὁ πνεύμων. κινεῖται δὲ ἡ καρδία κατὰ διαστολὴν καὶ συστολὴν, ἀλλὰ φυσικῶς· σὺν αὐτῇ δὲ καὶ αἱ τοῦ σώματος ἀρτηρίαι πλεῖσται καὶ αὗται κατὰ διαστολὴν καὶ συστολὴν ἴσως τῇ καρδίᾳ κατὰ πάντα καὶ φυσικῶς. τοῦ δὲ πνεύμονος ἡ κίνησις οὔτε φυσική ἐστιν, οὔτε προαιρετική. κατὰ συμβεβηκὸς γὰρ κινεῖται, καὶ οὐ καθ' αὑτόν. ἕλκεται οὖν ὁ ἔξωθεν ἀὴρ ὑπὸ τοῦ πνεύμονος διασταλέντος. αὕτη δὲ ἡ εἴσω φορὰ τοῦ πνεύμονος, ὀνομάζεται εἰσπνοή· διακρίνεται δὲ ὁ ἑλχθεὶς ἀὴρ ἐν τῷ πνεύμονι, καὶ ὁ μὲν καθαρώτατός τε καὶ χλιαρὸς, ἕλκεται αὖθις ὑπὸ τῆς καρδίας, καὶ τῶν ἀρτηριῶν ὅλου τοῦ σώματος ἀπὸ τοῦ πνεύμονος διὰ τῆς φλεβώδους ἀρτηρίας· ὁ δὲ λιγνυώδης καὶ περιττωματικὸς, ἐκπέμπεται διὰ τῆς τραχείας ἀρτηρίας καὶ τῶν ῥινῶν ἔξω. ἡ τοιαύτη δὲ φορὰ, ἐκπνοὴ ὀνόμασται· τὸ δὲ τῆς εἰσπνοῆς καὶ ἐκπνοῆς σύνθετον ἀποτέλεσμα, ἀναπνοὴ ὀνομάζεται· διαπνοὴ δὲ, ἡ ἐν ὅλῳ τῷ σώματι διὰ τῶν ἀρτηριῶν

nem hauriens, in pulmonem rigat: venalis vero arteria ex aspera spiritum abducens, in sinistrum cavum cordis impellit. At ipsa aspera per nares, faucesque extrinsecus animam, dum pectus dilatatur, exhaurit: pectus namque animabile, ut ita dicam, instrumentum est, locali motu secundum electionem per musculos & nervos dilatando contrahendoque agitatum. Igitur pectus dilatatur, pulmo pariter distentus (ut vacuo succedat,) consequitur: cæterum cor distensione contractioneque natura movetur: cum ipso vero corporis arteriæ pleræque, & ipsæ dilatatione compressioneque modo prorsus assimili vi naturæ agitantur. Sed pulmonis motus neque natura neque electione perficitur, siquidem ex accidenti, non per se movetur. Itaque extrinsecus aër dilatato pulmone attrahitur, idque inspiratio nominatur. Tractus autem aër dividitur: mundissimus enim, ac tepidus iterum à corde, totiusque corporis arteriis ex pulmone per arteriam venalem attrahitur: fuliginosis autem, atque excrementis affluens, per asperam arteriam naresque redditur, id exspiratio vocatum est: sed quod inspiratione expirationeque componitur *ἀναπνοὴ* Græci, spirationem nostri appellaverunt: at *διαπνοὴ* Latine difflatio, ea est, quæ toto corpore ab

arte-

τηρίων γινομένη εἰσπνοὴ καὶ ἐκπνοὴ ἐκ τῶν ἀδήλων πόρων. τῆς δὲ ἀναπνοῆς εἰσὶν εἴδη τρία. ἡ μὲν γάρ ἐστιν ἀβίαστος, ἡ δὲ βιαστὴ, ἡ δὲ μᾶλλον ἔτι. ἀβίαστος μὲν οὖν ἐστιν ἀναπνοὴ, ἡ κατὰ φύσιν γινομένη· βιαστὴ δὲ, ἐὰν ἤτοι διὰ δρόμον, ἢ διὰ παλαίστραν, ἢ διὰ νόσον τραχυτέραν τοιαύτη γένηται· ἔτι δὲ μᾶλλον, ὅταν διά τινα χρείαν ἀναγκαίαν ἀναγκάζηται ὁ ἄνθρωπος κατέχειν τὸ πνεῦμα, ὡς ἐπὶ τῶν ψαλλόντων καὶ τῶν νηχομένων. γίνεται δὲ ἡ μὲν ἀβίαστος ἀναπνοὴ ὑπὸ τοῦ διαφράγματος μόνου πρὸς τὴν ἰδίαν ἀρχὴν συστελλομένου, καὶ διαστέλλοντος τὸν θώρακα· ἡ δὲ βιαστὴ ἀναπνοὴ γίνεται ὑπὸ τοῦ διαφράγματος, συνεργούντων καὶ τῶν μεσοπλευριτῶν μυῶν· ἡ δὲ τῶν ψαλλόντων καὶ τῶν νηχομένων, ὑπὸ τοῦ διαφράγματος, καὶ τῶν πλευριτῶν μυῶν τῶν ἔξω καὶ τῶν μεγίστων τῶν ἀνασπώντων τὰς ὠμοπλάτας. οἱ γὰρ ἔσω μεσοπλεύριοι συστέλλουσι τὸν θώρακα· ὁ δὲ θώραξ συστελλόμενος, ὑποπιέζει τὸν πνεύμονα, θλίβων αὐτὸν καὶ περιστέλλων, ὃν τρόπον ὑπὸ χειρῶν τις ἐκπιέζει σπογγίον· καὶ τὸ πνεῦμα ἔξω ἐκπέμπει τὸ ἑλχθὲν ἐκ τοῦ ἔξωθεν ἀέρος. ἐξερχόμενον δὲ τὸ πνεῦμα, ποιεῖ τὴν ἐκπνοήν.

arteriis per ſenſum latentia itinera fit inſpiratio & exſpiratio. At ſpirationis tres ſpecies ſunt, prima eſt non coacta, altera coacta, tertia adhuc coacta magis: non coacta ea eſt, quæ vi tantum naturæ efficitur: coacta, quando curſu, lucta, aut vehementiore morbo talis redditur; adhuc vero magis cogitur, cum hominem interdum diutius ſpiritum continere neceſſe fuerit, ut canentibus aut natantibus accidit. Non coacta ſpiratio per ſolum transverſum ſeptum, ad proprium principium contractum, pectusque diſtendens abſolvitur: coacta vero, per ſeptum intercoſtalibus muſculis adjuvantibus, ſed canentium atque natantium per ſeptum & coſtales exteriores muſculos, perque maximos ſcapulas attollentes efficitur: ſiquidem interni intercoſtales muſculi pectus contrahunt, contractum pectus pulmonem urgens & undique coactans deprimit, inſtar manuum ſpongiam comprimentium. Atque ita ſpiritus ab externo aëre abductus emittitur, qui exiens exſpirationem facit.

XII. Ἐπεὶ δὲ ὁ ἄνθρωπος καὶ φωνεῖ, καὶ διαλέγεται· πᾶν δὲ ἀποτέλεσμα τῶν ἐν τῷ ἀνθρώπῳ γινομένων ὑπὸ αἰτίων γίνεται· τὸ δὲ αἴτιον τετραχῶς, ἢ ποιητικὸν, ἢ ὀργανικὸν, ἢ ὑλικὸν, ἢ τελικὸν, εἴη ἂν τῶν ἐν ἀνθρώ-

πῳ

XII. Verum enimvero quoniam homo & vocalis eſt, & ſermocinatur, quicquid autem in homine fit, cauſas habet, cauſaque quadripartita eſt: aut enim effectrix, aut inſtrumentaria, aut materia, aut

 finis:

πω φωνῆς, ποιητικὸν μὲν αἴτιον, ὁ ἐγκέφαλος κινῶν τὸν θώρακα προαιρετικῶς. προσεχὲς μὲν οὖν αἴτιον ὁ ἐγκέφαλος. τὸ γὰρ πόῤῥω αἴτιον ἡ ψυχὴ, κελεύσασα τῷ ἐγκεφάλῳ κινεῖν τὸν θώρακα. ἔπειτα τὸ ποιητικὸν αἴτιον διττῶς λέγεται, τὸ μὲν προσεχῶς, τὸ δὲ πόῤῥω. εἴη δ' ἂν ἐνταῦθα ἐπὶ τῆς φωνῆς δηλαδὴ ἐπὶ πορρωτάτω ποιητικὸν αἴτιον ἡ πάντων αἰτία καὶ συνεκτικὴ τοῦ Θεοῦ σοφία, ἡ οὕτως δημιουργήσασα καὶ κατασκευάσασα τοῦ ἀνθρώπου τὰ μόρια. ὑλικὸν δὲ τὸ ἔξω φερόμενον πνεῦμα τῆς ἐκπνοῆς· ὀργανικὸν δὲ, ἡ τραχεῖα ἀρτηρία καὶ ὁ κοινὸς χιτὼν αὐτῆς καὶ τοῦ στομάχου· τελικὸν δὲ, αὐτὴ ἡ φωνή.

XIII. Ἡ μέν τοι τραχεῖα ἀρτηρία, καὶ βρόγχος καλεῖται, διὰ τὸ ἐκ πολλῶν βρογχίων συγκεῖσθαι. βρόγχια δέ ἐστι σώματα χονδρώδη κύκλῳ παραπλήσια· καὶ καθάπερ πολλοὶ κύκλοι συνελθόντες καὶ μιγέντες ἀλλήλοις κατὰ μῆκος κύλινδρον ἀποτελοῦσιν, οὕτως καὶ ἡ τραχεῖα ἀρτηρία, καθ' ὃ μὲν ἐκ πολλῶν βρογχίων συντεθέντων ἀποτελεῖται, βρόγχος καλεῖται· καθ' ὃ δὲ ἐκ πολλῶν κύκλων, κύλινδρος. οὐκ ἔστι δὲ ὅλος ὁ κύκλος τῶν βρογχίων χόνδρος. τὸ γὰρ ὄπισθεν μέρος αὐτῶν τὸ παρακείμενον τῷ οἰσοφάγῳ, νευρῶδές ἐστιν, ὡς εἶναι τοὺς κύκλους πάντας, κατὰ μὲν τὰ ἔμπροσθεν καὶ πλάγια, χόνδρους· κατὰ δὲ τὰ ὄπισθεν, νευρώδεις, διὰ τὸ μὴ θλίβειν τὸν οἰσοφάγον. συνῆπται δὲ ὅ, τε στόμαχος, καὶ ἡ τραχεῖα

finis: ideo in homine vocem cerebrum facit, pectus motu voluntatis attollens. Igitur proxima vocis cauſa cerebrum eſt: longinquior vero eſt anima, cerebro motum pectoris imperans. Deinde quoniam efficiens cauſa bifariam dicitur, una prope, altera procul: erit utique & hoc loco longinquiſſima vocis cauſa, omnium cauſa, contentrixque omnium, Divina ſapientia, quæ ita humana membra condidit & fabricata eſt. At vocis materia ſpiritus eſt, per exſpirationem ejectus: finis autem, ipſamet eſt vox.

XIII. Aſpera quidem arteria & bronchus nominatur, quia ex multis bronchiis componitur: bronchia vero corpòra ſunt cartilaginea circuli imaginem referentia. Atque ut multi compoſiti circuli, inter ſeſeque in longitudinem impliciti, eam figuram, quæ cylinder dicitur, conſtituunt, ita etiam aſpera arteria, quatenus ex multis compoſitis bronchiis integratur, bronchi vocabulum conſequitur: quatenus vero ex multis circulis, cylinder appellatur. Non eſt autem totus bronchiorum circulus, cartilago, poſterior enim ipſorum pars gulæ adhæreſcens, nervea eſt, adeo ut omnes circuli oblique & à lateribus cartilaginoſi, ſecundum poſteriora vero nervi natura præditi ſint, ne gulam

χεῖα ἀρτηρία, διά τινος χιτῶνος ἑνὸς κοινοῦ ὑπαλείφοντος αὐτὰ ἔσωθέν τε καὶ ἔξωθεν· καὶ διὰ τοῦτο ἐν ταῖς καταπόσεσι κατασπωμένου τοῦ οἰσοφάγου, ἀνασπᾶται ὁ λάρυγξ. ἔστι δὲ ὁ χιτὼν οὗτος, τὴν οὐσίαν λεπτὸς καὶ πυκνὸς, καὶ συμμέτρως ξηρός. εἰ γὰρ ἀραιὸς ἦν, ἑτοίμως ἀνεδέχετο ῥεύματα· καὶ διάβροχος γινόμενος, βραγχώδη τὴν φωνὴν ἀπετέλει· εἰ δὲ πάλιν ξηρότερος τοῦ συμμέτρου, κακόφωνος ἂν ἐγίνετο ὁ ἄνθρωπος. πολλάκις γὰρ ἐν διακαέσι πυρετοῖς ἀναξηραινομένων τῶν ὑπὸ τὴν φάρυγγα καὶ τὴν τραχεῖαν ἀρτηρίαν, τὰς ὑπὸ τοῦ Ἱπποκράτους κλαγγώδεις ὠνομασμένας φωνὰς γίνεσθαι συμβαίνει. οὕτως δὲ καὶ τοῖς ζώοις ὅσα μακρὸν ἔχει τὸν τράχηλον καὶ σκληροὺς τοὺς χόνδρους, συμβαίνει γίνεσθαι οἷον γεράνοις καὶ τοῖς ὁμοίοις. ὡς γάρ φησιν Ὅμηρος περὶ τούτων,

„ Κλαγγηδὸν δὲ πέτονται ἐπ' ὠκεανοῖο ῥοάων.

ἀποδέδεικται δὲ μὴ δύνασθαι γίνεσθαι φωνὴν ἄνευ τοῦ στενωθῆναι τὴν διέξοδον τοῦ λάρυγγος· ἀθροωτέραν δὲ γίνεσθαι καὶ τὴν προσβολὴν τοῦ πνεύματος. εἰ γὰρ ἀτρέμα τὸ πνεῦμα ἔξω φέροιτο, τὴν χωρὶς ψόφου συντελουμένην ἀποτελέσει φωνήν· εἰ δὲ ἀθρόως τε καὶ σφοδρῶς, τὴν μετὰ ψόφου ἐκπνοὴν ἀπεργάσεται, ὅπερ ἐστὶν τὸ στενάζειν. ἵνα δὲ φωνήσῃ τὸ ζῶον, δεῖται μὲν πάντως καὶ τῆς κάτωθεν

* Iliad. γ'. 5.

gulam duritia collidant. Gula autem & aspera arteria, una quadam communi tunica, ipsas intus extraque involvente, committuntur, idque in causa est, ut devorando, dum gula detrahitur, guttur ascendat. Substantia tenui & densa ea membrana est, & moderate sicca: nam si rarior esset, facile fluxionibus vexaretur, & humidior reddita raucam vocem efficeret: item si aridior, asperam vocem homo ederet, siquidem in ardentioribus febribus, plerumque sedibus circa fauces asperamque arteriam arefactis, clangorosas (ut ita dicam,) ab Hippocrate appellatas voces fieri necesse est, atque ita in animalibus procerum collum, aridasque cartilagines habentibus, ut gruibus, & id genus aliis fieri contigit, quare de his cecinit * Homerus:

Cum clangore volant liquidi super
aequoris undas.

Ostensum est praeterea, vocem formari non posse, nisi transitus gutturis arctetur, occursusque exeuntis spiritus vehementior repentinusque sit. Nam si tarde spiritus emittatur, efflationem sine strepitu edet: quod si celeriter & repente, cum strepitu efflationem faciet, quod suspirium dicitur. Ut vero vocem animal efformet, aëris ab inferioribus sursum versum prorsus vehe-

τωθεν ἄνω φορᾶς ἀθροωτέρας, καὶ τὴν κατὰ τὸν λάρυγγα διεξόδου γενοτέρας, κατὰ βραχὺ δὲ ἐκ τοῦ στενοῦ ἀνευρυνομένης. ὅπερ ἐργάζεται ἡ ἐπιγλωττίς.

mentiore motu transituque per guttur indiget, angustiore quidem, sed paulatim ab angusto in latius se pandente, quod præstat vocata epiglottis.

XIV. Ἔστι δὲ ἡ ἐπιγλωττίς, σῶμα χονδρῶδες, ἐπιπωμάζον τὸν λάρυγγα. ὁ γὰρ σύμπας λάρυγξ σύγκειται ἐκ τριῶν χόνδρων, ὧν πρῶτός ἐστιν ὁ θυρεοειδής, δεύτερος δὲ ὁ ἀκατονόμαστος, τρίτος δὲ ὁ ἀρυταινοειδής. διηρθρῶνται δὲ πρὸς ἀλλήλους οἷον χόνδροι συνδεόμενοι διὰ μυῶν καὶ νεύρων, πρὸς τὸ ἀνοίγεσθαι τὸν λάρυγγα καὶ κλείεσθαι. ἀνοίγεται μὲν γὰρ ἐν ταῖς ἀθρόαις ἐκπνοαῖς ὑπὸ τῶν ἔξω μυῶν διὰ πλείστου πνεύματος βαρεῖάν τε καὶ μεγάλην τὴν φωνὴν ἐργαζόμενος· κλείεται δὲ παντελῶς ὑπὸ τῆς ἐπιγλωττίδος ἐν ταῖς καταπόσεσιν. ἵνα μὴ ἀθρόως θάνατος καταλάβῃ τὸ ζῶον, ταῦτα γὰρ τῆς ἀφάτου Θεοῦ σοφίας δημιουργήματα. πολλάκις γὰρ ὑστερησάσης τῆς ἐπιγλωττίδος κλεῖσαι, ὑγρότης ἐν ποτῷ παραδραμοῦσα, κερχνεῖν ἀναγκάζει τὸν ἄνθρωπον, ὡς ῥήγνυσθαι τῇ βίᾳ τοῦ ἐμπεσόντος τοὺς ὀφθαλμοὺς, καὶ προπετεῖς γίνεσθαι· εἰ δὲ ψὶξ παραδράμῃ, αἰφνίδιον ἐπάγει θάνατον. ἀλλ' ἐξηγητέον καὶ τῶν τριῶν χόνδρων τοῦ λάρυγγος τό, τε σχῆμα, καὶ τὴν ἐνέργειαν.

XIV. Est autem epiglottis, corpus cartilaginosum, guttur contegens. Totum enim guttur ex tribus cartilaginibus constat, quarum prima thyreoides, hoc est clypeo similis, dicitur: altera, nomine carens, tertia arytænoides, id est, fistulæ assimilis. Inter se vero, utpote cartilagines nervis musculisque revinctæ committuntur, ad claudendum ac reserandum guttur; in subitis enim efflationibus guttur ab exterioribus musculis aperitur, per plurimum spiritum gravem ingentemque vocem efficiens, penitus autem ab epiglottide occluditur, dum aliquid devoratur, ne repentina morte animal intereat. Hæc sunt inenarrabilis DEI sapientiæ opera: nam sæpius epiglottide lentius claudente inter bibendum humor illapsus screatum citat, oculosque erumpere ac veluti prosilire cogit: quod si mica inciderit, confestim necatur animal. Sed jam ad trium gutturis cartilaginum expositionem transeamus, quæ scilicet earum sit figura, quæ functio.

XV. Ἔστιν οὖν, ὁ μὲν πρῶτος χόνδρος, θυρεοειδής, κείμενος ἔμπροσθεν τοῦ

XV. Igitur prima gutturis cartilago thyreoides, id est, clypealis,

τοῦ τραχήλου, καὶ κάτω τοῦ γενύου, ὅστις καὶ φαίνεται καὶ καλεῖται τετράπλευρος, θυρεῷ παραπλήσιος τῷ σχήματι, ἐξ οὗ καὶ τὴν προσωνυμίαν ἐκλήσατο, ἔοικε γὰρ θυρεῷ· ὁ δὲ δεύτερος ὄπισθεν καὶ ἔσω κεῖται, προσψαύων τῷ στομάχῳ, ἀνόμοιος δὲ τοῖς φαινομένοις πᾶσιν, οἷς καὶ μηδὲν ἐοικώς, ἀκατονόμαστος ὠνομάσθη· ὁ τρίτος δέ, τῇ μὲν θέσει ἄνω καὶ μέσος κεῖται τῶν δύο τούτων, ἀρυταίνῃ παραπλήσιος, ὅθεν καὶ τὴν ὀνομασίαν ἔσχηκεν ἀρυταινοειδὴς λεγόμενος. ἔστι δὲ ἀρύταινα ξυλουργικὸν σκεῦος, ᾧπερ χρῶνται οἱ πλευστικοὶ εἰς τὸ ἀντλεῖν τὸ ἐν τῇ νηῒ ἐπιπολάζον ὕδωρ, οἱ κηπευτικοὶ δὲ πρὸς ἄρδειν τοὺς κήπους. τούτῳ τῷ ἀρυταινοειδεῖ χόνδρῳ ἐπίκειταί τι σκέπασμα νευροχονδρῶδες τὴν οὐσίαν, τοιοῦτον τὸ μέγεθος ἔχον, ὅσον ἐστὶ τὸ ἄνοιγμα τοῦ ἀρυταινοειδοῦς χόνδρου, πρὸς τὸ κλείειν αὐτὸν παντάπασιν. ὀνομάζεται δὲ οὗτο τὸ μόριον γλωττίς. ἔοικε γὰρ ταῖς τῶν αὐλῶν γλώτταις τε καὶ γλωττίσι· ταύτας γὰρ ἀμφοτέρως προσαγορεύουσι. κατασκευάζεται δὲ ἡ γλωττὶς αὕτη ὑπὸ ὑμένων τινῶν ἅμα σώμασι γλισχροῖς, ἐπιστρεφομένων πρόσε τὸν στόμαχον, καὶ τὸ στόμα τοῦ λάρυγγος. διὰ τοῦτο δὲ ὑμενῶδες τὸ σῶμα τῆς γλωττίδος ἐγίνετο, πρὸς τὸ μήτε πληρούμενον τοῦ πνεύματος ῥήγνυσθαι, μήτε τοῦ λάρυγγος εὐρυνομένου ἢ συστελλομένου ταῖς ἐναντίαις αὐτοῦ κινήσεσιν ἑπόμενον εἰς κίνδυνον ἔρχεσθαι ῥήξεως. ὑγρὸν δὲ οὐχ ἁπλῶς,

lis, in priore cervicis parte infra mentum posita est, quæ & videtur, & quadrilatera appellatur, clypei imaginem referens, unde & cognomen assumpsit: secunda posterius atque intus collocatur, gulæ contigua, nullius eorum, quæ sensu percipiuntur, assimilis, quare & nomine carens dicta est: tertia vero, sedem superiorem, mediamque inter hasce duas nacta est, arytænæ id est situlæ similis: indeque appellationem traxit, arytænoides vocitata. Arytæna vero ligneum vasculum est, quo nautæ ad hauriendum è navi supervacuum humorem, olitores autem ad irrigandos hortos uti solent. Huic situlari cartilagini quoddam operculum, mediæ inter nervum, cartilaginemque naturæ superimponitur tanta magnitudine, quantum ipsius cartilaginis hiatus patet, ut iste videlicet exquisite occludatur: huic vero lingulæ nomen inditum est, quoniam tibiarum linguis ac lingulis (utrumque enim dicitur,) est persimilis: ex membranis autem quibusdam, tenacibusque corpusculis, gulam versus gutturisque ostium versatilibus, hæc lingula componitur: eamque ob causam ejus corpus membranosum est, ne spiritus plenum disrumpatur: neve gutturis dilatati aut compressi contrarias motiones sequens, in fracturæ periculum incidat. Humidum

ἁπλῶς, ἀλλὰ καὶ γλισχρόν πως ὑπάρχει καὶ λιπαρὸν, ἵνα ἐπιτέγγηται διὰ παντὸς, καὶ ἐξαρκῇ χρόνῳ πολλῷ· ὥστε μήθ' ἑτοίμως αὐτοῦ ἀπορρέοντος, μήτε ξηραινομένου, κινδυνεῦσαι διαφθαρῆναι τὴν φωνήν. ἔν τε γὰρ τοῖς διακαέσι τῶν πυρετῶν οὐ δύνανται φθέγγεσθαι, πρὶν διαβρέξαι τὸν λάρυγγα, καὶ ὅσοι διὰ καύματος ὁδοιποροῦσι σφοδροῦ, ταὐτὸ τοῦτο πάσχουσιν. ἀλλὰ περὶ μὲν τῆς γλωττίδος τοῦ λάρυγγος ἱκανὰ τὰ εἰρημένα.

XVI. Περὶ δὲ τῶν παλινδρομούντων νεύρων ὅτι καὶ αὐτὰ ὄργανα φωνῆς εἰσιν, ἐκ τῶνδ' ἂν μάθοις. ἕκτη γάρ τις ἐστι συζυγία τῶν ἀπ' ἐγκεφάλου πεφυκότων ιεύρων εἰς τὸν θώρακα διὰ τοῦ τραχήλου κατερχομένη· καὶ ταύτης ὅταν ἐν τῷ θώρακι γίνηται, συζυγία τις ἀποφυομένη νεύρων ἑτέρων μικροτέρων ἀναφέρεται διὰ τοῦ τραχήλου τῆς τραχείας ἀρτηρίας, ἐπιβαίνουσα ἐν τῷ λάρυγγι· ἐντεῦθεν δὲ ἀτρέμα λοξὰ τὰ δύο ταῦτα νεῦρα πρὸς τὴν ἔσω τε καὶ ἄνω χώραν αὐτοῦ φερόμενα, κατασπείρονται εἰς ἅπαντας τοὺς τὸν λάρυγγα κινοῦντας μύας, ὡς διὰ τοῦτο ταῦτα πρῶτα ὄργανα γίνεσθαι φωνῆς. παλινδρομοῦντα δὲ λέγονται, ὅτι κατερχόμενα διὰ τοῦ τραχήλου ἕως τοῦ θώρακος, πάλιν δι' αὐτοῦ τοῦ τραχήλου ἀνέρχονται εἰς τοὺς λάρυγγος χόνδρους. εἰ θέλεις δὲ μαθεῖν ὅτι πρῶτα φωνῆς ὄργανα τὰ παλινδρομοῦντα νεῦρα, πρόσεχε τὸν νοῦν. εἰ γὰρ τέμνῃς αὐτὰ, ἢ θλά-

dum quoque eſt, non tamen ſimpliciter, ſed viſcidum quodammodo & pingue, ut ſemper humectetur, longiorique tempore duret, ut neque facile humore dilabente, neque facile ſicceſcente vocem corrumpere periclitetur: ſiquidem in deurentibus febribus loquendi facultas tollitur, niſi prius guttur humeſcat: idem etiam perpetiuntur, per magnum æſtum iter facientes. De gutturis lingula ſatis copioſe diſſeruimus.

XVI. In præſentia vero recurrentes nervos, vocis edendæ inſtrumenta eſſe, hinc percipere poſſis. Eſt enim quoddam ſextum à cerebro orientium nervorum conjugium in pectus per collum deſcendentium ab hoc, poſtquam in pectus deſcenderit, altera quædam minutorum nervulorum conjugatio exoriens, ſurſum verſum per collum arteriam aſperam calcans revertitur, gutturique inſeritur: inde paulatim duo hi nervi obliqui ad internam ſuperioremque gutturis partem ſubeuntes per omnes ipſum moventes muſculos ſparguntur, atque ideo primaria hæc vocis inſtrumenta fuere. Verum ideo recurrentes nominantur, quoniam per collum in pectus usque deſcendentes, iterum per idem collum ad gutturis cartilagines revertuntur: quod ſi certior fieri volue-

ἢ θλάσῃς, ἢ βρόχῳ διαλάβῃς, ἡ φωνὴ τοῦ ζώου τελείως ἀπόλλυται· ὥστε ἀναπνευστικῶν τε καὶ φωνητικῶν ὀργάνων ὄντων, θώρακός τε καὶ πνεύμονος, καὶ τραχείας ἀρτηρίας, ἔτι τε λάρυγγος, καὶ τῶν ἀνοιγόντων τε καὶ κλειόντων μυῶν, ἔτι τε τῆς ἐπιγλωττίδος, καὶ τοῦ κοινοῦ χιτῶνος τοῦ λάρυγγος καὶ τοῦ στομάχου, πρῶτα μὲν ὄργανα φωνῆς τὰ παλινδρομοῦντα νεῦρα· τὰ δ᾽ ἄλλα πάντα τῶν ὧν οὐκ ἄνευ λόγον ἐπέχει.

volueris recurrentes nervos præcipua vocis inſtrumenta eſſe, ad id animum adverte, ſi eos aut ſecueris, aut contuderis, aut laqueo diſtrinxeris, animalis vox funditus tollitur. Quamobrem cum pectus, pulmo, aſpera arteria, præterea guttur, aperientes claudentesque muſculi, epiglottis, i. lingula: communisque gutturis & ſtomachi membrana, ſpirabilia ſint, & vocalia inſtrumenta, præcipui utique ſunt vocis auctores recurrentes nervi, cætera omnia eorum rationem habent, ſine quibus fieri non poteſt.

XVII. Ταῦτα τοίνυν τὰ ἀναπνευστικὰ καὶ φωνητικὰ ὄργανα ἐνεργοῦσι, διαστελλομένου τε καὶ συστελλομένου τοῦ θώρακος. ἡ δὲ διαστολὴ τοῦ θώρακος γίνεται οὕτως· δώδεκα παγίδες εἰσὶ μιᾶς ἑκάστης τῶν πλευρῶν· ὥστε εἶναι τὰς παγίδας τῶν δύο πλευρῶν, κδʹ. προσήρτηνται δὲ αὗται ἑκατέρωθεν τοῖς ιβʹ. σπονδύλοις τῆς ῥάχεως τοῖς ἀφωρισμένοις τῷ θώρακι. αἱ μὲν οὖν ἀνώτεραι ιδʹ συναρθροῦνται τοῖς ὀστέοις τοῦ στέρνου, ἑκατέρωθεν ἑπτὰ κατὰ ὀξείας γωνίας· ἐν δὲ τῇ ἀβιάστῳ ἀναπνοῇ ἑλκόμεναι κάτω πρὸς τὴν γαστέρα αἱ συναρθρώσεις αὗται ὑπὸ τῶν φρενῶν, ἀναγκάζονται τὰς ὀξείας γωνίας τῶν συναρθρώσεων ἀμβλείας ἀποτελεῖν, ὥστε φέρεσθαι τὸν θώρακα κάτω. καταφερόμενος οὖν ὁ θώραξ, θλίβει τὴν γαστέρα· θλιβομένη δὲ ἡ γαστὴρ,

XVII. Igitur hæ ſpirabiles vocalesque machinæ dilatato compreſſoque pectore operantur: at pectus hunc in modum diſtenditur. Cujusque lateris duodecim ſunt coſtæ, ut duorum laterum ſint viginti quatuor, utrinque vero ipſæ dorſi vertebris pectore terminatis committuntur: ſuperiores quatuordecim, cum ſterni oſſibus ab utroque latere ſeptem, ſecundum acutos angulos copulantur, & in ſpiratione vi carente, hæ commiſſuræ in ventrem à ſepto tranſverſo detractæ, acutos angulos obtuſos facere coguntur. Quare pectus deorſum labitur: delabens vero, ventriculum comprimit, compreſſus ventriculus, turget: deinde iterum contractum pectus ad ſu-

ἐξογκοῦται· εἶτα πάλιν συστελλόμενος ὁ θώραξ ἀνασπᾶται πρὸς τὰ ἄνω, ὡς διὰ τούτου χαλᾶσθαι τὸ διάφραγμα· χαλώμενον οὖν τὸ διάφραγμα, δίδωσι χώραν τῇ κοιλίᾳ, ἀποκαταστῆναι εἰς τὴν ἑαυτῆς κοίτην· τοῦτο δὲ οὐχ ἅπαξ, ἀλλὰ καὶ πολλάκις γινόμενον διαστέλλεσθαι καὶ συστέλλεσθαι ποιεῖ τὴν γαστέρα· καὶ διὰ τοῦτο οἱ ἄπειροι ἀνατομῆς ἀπατῶνται, οἰόμενοι ἕλκειν τὴν κοιλίαν πνεῦμα ἐν ταῖς ἀναπνοαῖς, καὶ πάλιν ἐκπέμπειν, καὶ διὰ τοῦτο διαστέλλεσθαι καὶ συστέλλεσθαι· εἰ δὲ βιαστικώτερόν πως ἀναπνεύσει [τὸ ζῶον, οὐ μόνον κάτω φέρεσθαι ποιεῖ τὸν θώρακα, ἀλλὰ καὶ ἔξω τῶν μεσοπλευρίων μυῶν τῶν ἔξω ἐνεργησάντων· εἰ δ' ἀναγκασθείη τίς ποτε καθέξειν τὸ πνεῦμα, οὐ μόνον κάτω καὶ ἔξω φέρεται ὁ θώραξ, ἀλλὰ καὶ ἄνω τῶν μεγίστων ἐνεργησάντων μυῶν τῶν τοὺς ὠμοπλάτας ἀνασπώντων.

XVIII. Αἱ δὲ ὑπόλοιπαι δέκα παγίδες αἱ κατωτέρω κείμεναι, ἀπολείπονται μὲν τῷ μήκει, καὶ ὀνομάζονται νόθοι. προσήρτηνται δὲ τῷ διαφράγματι ἀποπερατούμεναι εἰς χόνδρους, καὶ τοῦτο δι' ἄκραν πρόνοιαν τοῦ φιλανθρώπου Θεοῦ ἡμῶν. ἐπίκεινται γὰρ τῇ γαστρὶ αἱ νόθοι πλευραί· καὶ εἰ δι' ὅλου ὀστᾶ ἦσαν, ἑτοίμως ἂν ἐθραύοντο ὑπὸ τῶν ἔξωθεν προσπιπτουσῶν πληγῶν· θραυόμενα δέ, καὶ πρὸς τὰ ἐντὸς ὠθούμενα, ἐνεπήσσοντο ἐν τῇ γαστρί, ὡς ἐπακολουθῆσαι θάνατον. ἀλλὰ καὶ ἄλλως χρήσιμον τὸ ἀποπερατω-

periora retrahitur: atque propterea transverſum ſeptum laxatur, laxatum vero, locum ventriculo præbet, ut in ſuum ipſius vacuum concedat: id non ſemel ſed crebrius factum, ut & ventriculus dilatetur comprimaturque, efficit. Atque ideo diſſectionis imperiti falluntur, ventriculum in ſpirando adducere ſpiritum, ac rurſus emittere, & hoc pacto dilatari contrahique putantes. Quod ſi quando violentius ſpiret animal, non deorſum modo ferri pectus coget, verum etiam extra intercoſtales muſculos, exterius munere ſuo defunctos. At ſi quis diutius interdum ſpiritum continere urgeatur, non ſolum deorſum, extraque feretur pectus, ſed etiam ſupra maximos muſculos ſcapulis ſurſum trahentes adducetur.

XVIII. Reliquæ autem decem coſtæ inferius ſitæ longitudine deficiunt, & ſpuriæ dictæ ſunt, in cartilaginemque degenerantes, transverſo diſcrimini appenduntur: id ſummæ optimi DEI providentiæ fuit artificium: ventriculo enim ſpuriæ coſtæ incumbunt: quod ſi totæ oſſeæ forent, facile ab extra incidentibus ictibus colliderentur, colliderentur, colliſæ autem, atque intro in ventriculum retruſæ, necem inferrent. Ob aliud etiam utile fuit, ſpuriarum coſtarum laqueos in

τωθῆναι τῶν νόθων πλευρῶν τὰς παγίδας εἰς χόνδρους, ἐπικείμεναι γὰρ τῇ γαστρὶ, ἀκολουθεῖν αὐτῇ ἔμελλον ἀφισταμένῃ τε καὶ προπετεῖ γινομένῃ. πολλάκις γὰρ ἀκρασίᾳ χρησάμενον τὸ ζῶον βρωμάτων τε καὶ ποτῶν, εἰς τοσοῦτον ἔχει τὴν γαστέρα ἐξαιρομένην, ὡς ἀποῤῥήγνυσθαι κινδυνεύειν. χαλᾶσθαι οὖν ἔδει τὰς νόθους πλευρὰς, συνεισερχομένας τε καὶ συνεξερχομένας τῷ ὄγκῳ αὐτῆς. τοῦτο δὲ τὸ ἔργον οὐκ ἂν ἦν, εἰ ὀστώδη διὰ παντὸς ἦσαν. διὰ τοῦτο οὖν πρὸς τὸ συμφέρον ἡ ἄφατος τοῦ Θεοῦ σοφία τε καὶ φιλανθρωπία προνοουμένη τοῦ ζώου, τὰς περατώσεις τῶν νόθων πλευρῶν εἰς χόνδρους ἀποτελείωσεν, οὐ μόνον ταύτας, ἀλλὰ καὶ τὸν ξιφοειδῆ χόνδρον, ἀποπεράτωμα τοῦ στήθους ὄντα, κατὰ τὸ στόμα τῆς γαστρὸς τέθηκεν οἷόν τι πρόβλημά τε καὶ περιτείχισμα, ὥστε φυλάττειν τὸν στόμαχον ἀπαθῆ ταῖς ἔξωθεν προσβολαῖς. οὗτοι οὖν οἱ χόνδροι, ὅ, τε ξιφοειδὴς, καὶ οἱ ἀποπερατούμενοι ἐν ταῖς νόθοις πλευραῖς, προσήρτηνται τῷ διαφράγματι.

XIX. Τοῦ διαφράγματος δὲ, ἡ μὲν ἰδίως οὐσία μῦς ἐστίν· ἀμφιάσματα δὲ αὐτῷ δύο γεγένηνται, κάτωθεν μὲν ἡ κορυφὴ τοῦ περιτοναίου χιτῶνος, ἄνωθεν δὲ ἡ βάσις τοῦ τὰς πλευρὰς ὑπεζωκότος ὑμένος. ὑποτέταται γὰρ ὁ ὑπεζωκὼς ἐν ἅπαντι τῷ κύτει τοῦ θώρα-

in cartilaginem remolleſcere: nam ventriculo inhærentes, ipſum ſeſe modo attollentem, modo reſidentem, ſequi debuerant: ſæpius enim intemperantius cibo potuque expletum animal usque adeo ventriculum in tumorem exerit, ut in diſcrimen diſruptionis incurrat. Igitur hac ratione ſpurias coſtas in cartilaginem verſas molliri neceſſe fuit, ut cum ventris mole pariter ſubſidere attollique valerent, quod neutiquam fieret, ſi oſſea prorſus natura rigerent. Hanc ob rem DEI ineffabilis ſapientia ſummusque erga homines amor, eorum commodo proſpiciens, ſpuriarum coſtarum extrema, cartilagine remollivit: neque tantum hæc, ſed etiam gladialem cartilaginem, quæ pectorale os, ſtethos nuncupatum terminat, ventriculi oſtio veluti propugnaculum quoddam atque vallum ſuperimpoſuit, ut idipſum oſtiolum incolume ab externis incurſionibus tueretur. Itaque id genus cartilagines, gladialis ſcilicet & ſpurias coſtas terminantes transverſo ſepto ſuſpenduntur.

XIX. Cæterum transverſi ſepti propria eſſentia muſculus eſt, duobus amiculis includitur, ab inferiori parte peritonæi tunicæ ſummitate à ſuperiori coſtas veſtientis membranæ infima baſi: hæc enim ſuccingens appellata membrana, toti

θώρακος ἔνδον, ὑπαλείφων αὐτὸν, καὶ τὸν πνεύμονα, καὶ τὴν καρδίαν, ἅπαντά τε τὰ ἀναπνευστικὰ ὄργανα μέχρι τοῦ φάρυγγος καὶ ὑπερώας, γλώσσης τε καὶ στόματος, καὶ τῶν τῆς κεφαλῆς ἁπάντων μορίων, καὶ αὐτοῦ τοῦ ἐγκεφάλου. ὃν γὰρ τρόπον ἐνδέδυται τὸ σῶμα τοῦ ἀνθρώπου ἔξωθεν τὸ δέρμα, ὡς μὴ ἀσκεπὲς φαίνεσθαί τι μόριον, μηδὲ κολλᾶν ἄλλο καὶ ἄλλο· τὸν αὐτὸν τρόπον ἔσωθεν ὑμήν τις ὑποτέταται, ὑπαλείφων ἅπαντα τὰ μόρια τοῦ ζώου· καὶ τῷ μὲν κοινῷ ὀνόματι ὀνομάζεται ὑμὴν καὶ ὑπαλείφων. Διαιρεῖται δὲ εἰς δύο, εἴς τε τὰ κάτω τῶν φρενῶν χωρία, καὶ τὰ ὑπεράνω τῶν φρενῶν, καὶ ὅσος μὲν ἐστὶ κάτωθεν τῶν φρενῶν, ὀνομάζεται περιτόναιος· ὅσος δὲ ὑπὲρ τὰς φρένας, ὀνομάζεται ὑπεζωκώς. ὅτι δὲ ἡ οὐσία τῶν φρενῶν μῦς ἐστὶ, μαρτυρεῖ τὸ φαινόμενον, εἴ τις σχίσας τὸ ζῶον ἐντέχνως αὐτόπτης τῆς θέσεως αὐτῶν γένηται. τὸ δὲ σχῆμα τῶν φρενῶν περιφερές ἐστι καὶ ἀνόμοιον. τὸ μὲν γὰρ ἔνδον αὐτῶν, νευρῶδες· τὸ δὲ γύρωθεν τοῦ νευρώδους, καθ' ὃ προσήρτηται ταῖς νόθοις πλευραῖς καὶ τῷ ξιφοειδεῖ χόνδρῳ, σαρκῶδες, οὐ συμφύον δὲ ταῖς νόθοις πλευραῖς κατ' ἄκρον, ἀλλ' ὑπερκύπτει τις αὐτῶν μοῖρα καθ' ὑποχόνδριον, οἷον χάραξ· χάρακι γὰρ ταύτην προσεικάσαν. Φρουρεῖ δὲ τὰς νόθους πλευρὰς καὶ τὸν ξιφοειδῆ χόνδρον, αὐτάς τε τὰς φρένας, καὶ τὸ ἧπαρ, καὶ τὸ στόμα τῆς γαστρός.

pectoris concavo substernitur, ipsum pulmones, cor, omniaque spirabilia instrumenta ad fauces usque, & palatum, linguam, os, & omnes capitis cerebrique sedes involvens, quoniam quo modo totum hominis corpus in exterius cutem induitur, ne ulla particula nuda videatur, neque altera alteri coalescat: perinde interius membrana quædam omnia animalis vestiens protenditur. Hæc communi quidem nomine membrana, & illinens vocatur. In duas vero partes, infra septum videlicet & supra septum distinguitur: quantumque ejus infra septum est, peritonæon Græci vocant: quantum vero supra, succingens membrana nominatur. Septi quidem essentiam musculum esse, sensus clare testatur: si quis animal artificiose dissecans, ejus positum ipse oculis cernat. Figura sane rotunda est, & inæquali: ejus namque medium nervosum est: quod circa est, quo spuriis costis & gladiali cartilagini connectitur, carne constat, nec extrema ora spuriis costis adhærescens, quin ejus aliqua pars eas secundum præcordia superat, perinde ac vallum quoddam: vallo enim hanc partem assimilant, atque adulterinas costas, gladialem cartilaginem ipsum septum, jecur, portamque ventriculi defendit.

XX.

XX.

XX. φρουροῦσι δὲ καὶ οἱ μαστοὶ τὴν καρδίαν, ἐπικείμενοι τῷ στέρνῳ, ἅμα μὲν σκέποντες αὐτὴν ὑποκειμένην, ἅμα δὲ καὶ θερμαίνοντες, ἀμοιβήν τινα αὐτῇ βραχεῖαν ἀποδιδόντες, ὁμοίως τοῖς ἔξωθεν ἐπιτιθεμένοις ἡμῖν ἐρίοις ὑφάσμασιν, ἅ τινα ψυχρὰ περιτεθέντα τῷ σώματι, κἄπειτα ὑπ' αὐτοῦ θερμανθέντα, μικρὸν ὕστερον ἀντιθερμαίνει. κατὰ τὸν αὐτὸν οὖν τρόπον ἡ τῶν μαστῶν ἀδενώδης οὐσία σκέπασμά τε ἅμα τῆς καρδίας ἐστὶ, καὶ θερμαινομένη πρὸς αὐτῆς ἀντιθερμαίνεται· ἐμνημονεύσαμεν δὲ μαστῶν ἐν τῷ παρόντι λόγῳ, ἐπειδὴ ἐν τοῖς ἀναπνευστικοῖς μορίοις ἡ θέσις αὐτῶν τέτακται· τὴν δὲ ἐνέργειαν αὐτῶν καὶ τὴν χρείαν ἐροῦμεν, ὅταν περὶ τῶν γεννητικῶν μορίων ἐξηγεῖσθαι μέλλωμεν.

XX. Mammæ utique & ipsæ pectori impositæ cordi præsidio sunt, ipsum subjectum contegentes pariter, & calore foventes, reciprocum quoddam, licet exiguum beneficium ipsi vicissim retribuentes: instar laneæ texturæ, nos exterius protegentis, quæ frigida corpori imposita, mox ab eo calefacta paulo post ipsum mutuo calore perfundit. Itaque haud aliter mammarum glandulosa substantia, simul & cordis quoddam est tegumentum, & ab eo incalescens, contra ei mutuum calorem elargitur. Mammarum autem hoc in loco meminimus, quoniam earum sedes prope anhelitus membra collocatur, sed ipsarum officium, & usum, inferius exponemus, de genitalibus partibus sermonem habituri.

XXI. τὸ δὲ καλούμενον ὑοειδὲς ὀστοῦν, σμικρὸν μέν ἐστι τῷ μεγέθει· χρείας δὲ μεγίστας καὶ πλείστας παρέχει τῷ ζώῳ. οἱ γὰρ τὸν λάρυγγα ἀνοίγοντες καὶ κλείοντες μύες, ἐξ αὐτοῦ πεφύκασι, καί τινες μύες περὶ τοὺς ὠμοπλάτεας ἀνατεινόμενοι στενοὶ καὶ μακροί· ἄλλοι δὲ πρὸς τὴν γένυν. καὶ εἴτις ἂν ἐθέλοι καταμαθεῖν, ἀνατεμέτω, ἢ φοιτάτω πρὸς ἀνατομικοὺς, ὅπως μὴ μόνον ἐξ αὐτοῦ ἐκφυομένους μύας ἐκμάθοι, ἀλλὰ καὶ τὴν οὐσίαν αὐτοῦ καὶ τὴν ἰδέαν. ἔστι μὲν οὖν κατὰ τὴν οὐσίαν τὸ ὑοειδὲς ὀστοῦν, πῇ μὲν

XXI. At os, quod à forma ypsili literæ ypsiloides nominatur, mole quidem pusillum est, sed ingentia commoda & plurima animali impartitur: musculi enim guttur claudentes, ac reserantes ex eo oriuntur: alii præterea ad scapulas pertinentes angusti & longi, item ad mentum alii. Quod si quis hæc certius velit perdiscere, aut aliquod animal ipse dissecet, aut ad dissecandi magistros accedat, ut non musculos modo ab eo prodeuntes, verum etiam & essentiam & figuram percipiat. Igitur os ypsi-

μὲν ὀστοῦν, πῆ δὲ χόνδρος. διώνυμον δὲ τοῦτο τὸ ὀστοῦν. οὐ μόνον γὰρ υοειδὲς ὀνομάζεται, ἀλλὰ καὶ λαβδοειδές. ὅμοιον γάρ ἐστι τοῖς δυσὶ γράμμασι, τοῦτε Υ καὶ Λ. τὴν δὲ θέσιν τοιαύτην ἔχει· αἱ ταπειναὶ πλευραὶ, πρὸς τὴν μέσην αὐτοῦ χώραν ἀνήκουσι, πλάτος ἔχουσαν τῇ αὐτῇ χώρᾳ ἀξιόλογον, ἀφ᾽ ἧς πάλιν ὄρθιαί τινες ἀνατείνονται δύο πλευραὶ παράλληλοι, βραχὺ διεστῶσαι ἀπ᾽ ἀλλήλων, σύνδεσμον ὑμενώδη κατὰ τὴν μεταξὺ χώραν ἔχουσαι. ἀλλὰ περὶ μὲν τῶν μυῶν καὶ τῶν συνδέσμων τῶν ἐκ τοῦ λαβδοειδοῦς ὀστοῦ πεφυκότων, ὕστερον εἰρήσεται. νυνὶ δὲ καταπαυστέον τὸν περὶ τῶν ἀναπνευστικῶν μορίων λόγον.

ypſiloides partim oſſea, partim cartilaginea natura conſtat, geminaque nomenclatura cenſetur: non ſolum enim ypſiloides, ſed etiam lambdoides nominatur, quod duarum literarum Υ, & Λ ſimilitudinem oſtendit. Situs ejus ita ſe habet. Humiles coſtæ ad mediam ejus regionem, ſatis pro loci ratione capacem perveniunt, ex qua rurſum duæ quædam rectæ coſtæ æque diſtantes, brevi intercapedine ſeparatæ, membranoſam quandam copulam medio ſpacio continentes protenduntur. Cæterum muſculos copulasque ex oſſe lamdali prodeuntes, in ſequentibus memorabimus. In præſentia de ſpirabilibus inſtrumentis ſermonem finiamus.

ΘΕΟΦΙΛΟΥ ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ ΚΑΤΑΣΚΕΥΗΣ, βιβλίον δ΄.

THEOPHILI PROTOSPATHARII, De corporis humani fabrica, LIBER IV.

I.

ΟΤι μὲν οὖν τρεῖς ἀρχαί εἰσιν αἱ διοικοῦσαι τὸ τοῦ ζώου σῶμα, ἐγκέφαλος, καρδία, ἧπαρ, πᾶσιν ἀνωμολόγηται· ὅτι δὲ ὁ μὲν ἐγκέφαλος διὰ τῶν νεύρων χορηγεῖ παντὶ τῷ σώματι αἴσθησίν τε καὶ κίνησιν· ἡ δὲ καρδία διὰ τῶν ἀρτηριῶν ῥιπίζουσα τὸ πᾶν σῶμα ζωογονεῖ· τὸ δὲ ἧπαρ διὰ τῶν φλεβῶν ὡς δι᾽ ὀχετῶν τινων ἄρδει τοῦ σώματος τὰ μόρια, καὶ

I.

TRia eſſe principia corpus animalis gubernantia, cerebrum, cor, atque jecur, omnibus in confeſſo eſt: præterea per nervos cerebrum in totum corpus, ſenſum motumque diffundere: cor per arterias totum corpus ventilans, vitalitatem largiri: jecur per venas tanquam per canaliculos, corporis membra irrigare, alere, atque augere,

καὶ τρέφει, καὶ αὔξει αὐτά, καὶ τοῦτο προσωμολόγηται. περὶ μὲν οὖν τῆς καρδίας καὶ τῶν εἰσαγόντων εἰς αὐτὴν ἀγγείων, καὶ τῶν ἐξ αὐτῆς ἐξαγόντων, αὐτάρκως εἴρηται. ἀλλὰ τὰ μὲν περὶ τῶν ἀναπνευστικῶν μορίων ἐξηγησάμεθα· νῦν δὲ περὶ τοῦ ἐγκεφάλου διαληπτέον, ἀπὸ τῆς κεφαλῆς ἀρξαμένων ἡμῶν, ἐπειδὴ καὶ οἶκος τοῦ ἐγκεφάλου αὐτὴ κατεσκευάσθη· οἱονεὶ δὲ βάσταξ τῆς κεφαλῆς ὑπάρχει ὁ τράχηλος, περὶ οὗ καὶ πρότερον λεκτέον.

II. Ὁ ἄνθρωπος ζῶόν ἐστι λογικόν, φωνητικόν τε καὶ διαλεκτικόν· ἡ δὲ φωνὴ διὰ τοῦ πνεύμονος γίνεται· ὁ δὲ πνεύμων ἀποκεχώρισται τοῦ σώματος. μεταξὺ γὰρ πνεύμονος καὶ στόματος ὁ λάρυγξ ἐστὶ καὶ ἡ φάρυγξ. πᾶν δὲ τὸ ἐκ σπονδύλων συγκείμενον, ἐξέχον δὲ τῶν ὤμων ἕως τῆς κεφαλῆς, τοῦτο τράχηλος ὀνομάζεται· τὸ δὲ ὕπερθεν ἐπικείμενον τῷ τραχήλῳ, τοῦτο κεφαλὴ ὀνομάζεται. ἔχει δὲ τὸ μῆκος προμήκει μάλιστα σφαίρᾳ ἐοικός· τὸ δὲ μέγεθος πρὸς ἀναλογίαν τοῦ τραχήλου. κεφαλὴ γὰρ μεγάλη σὺν καρτερῷ τῷ αὐχένι, ἀγαθὴ κεφαλή· κεφαλὴ δὲ μεγάλη σὺν ἰσχνῷ τῷ αὐχένι, οὐκ ἀγαθή. ἡ δὲ μικρὰ κεφαλή, κατὰ πάντα ἐξουθενημένη. εἰ γὰρ ὁ ἐγκέφαλος ῥωμαλέος, δῆλον ὡς καὶ ὁ ἀπ' αὐτοῦ πεφυκὼς νωτιαῖος· εἰ δὲ ἀμφότεροι, δῆλον ὡς καὶ τὰ περιέχοντα τούτοις ὀστέα εὐρύχωρα. φασὶ γὰρ τῶν ἰατρῶν οἱ σοφώτεροι ὑπὸ τοῦ ἐγκεφάλου διαπλάτ-

πλάτ-

gere, id quoque pro certo habetur. De corde autem, & vasis in ipsum adducentibus reddentibusque, satis copiose dissertum est, spirandi etiam organa supra posuimus. Nunc ad cerebri enarrationem transeamus, à capite initium sumentes, quoniam veluti cerebri domus conditum fuit, ceu vero capitis fulcrum cervix ipsa subjicitur, de qua & prius agendum ducimus.

II. Homo est animal ratione utens, vocale & sermocinans: vox per pulmones editur, hi à reliquo corpore sejuncti sunt: inter pulmones enim atque os, guttur & fauces intercedunt, totum vero id, quod ex vertebris componitur, supra humeros atque infra caput, id collum seu cervix dicitur, quod illi superimponitur, caput vocatum est, cujus longitudo pilæ oblongæ persimilis est, magnitudo autem collo proportione æquatur: siquidem magnum caput cum valida cervice bonum est, at cum gracili cervice grandius caput, non bonum. Parvum autem caput omni ex parte repudiatur: nam si cerebrum robustum est, & spinæ medullam ab eo orientem talem esse constat: quod si utraque talia sunt, & ossa continentia ampla esse necesse est. Ajunt enim doctiores Medici, à cerebro caput, à spinæ medulla dorsi

ver-

πλάττεσθαι· ὑπὸ δὲ τοῦ νωτιαίου μυελοῦ, τοὺς σπονδύλους τῆς ῥάχεως, προστάξει δηλονότι τοῦ κτίσαντος ἡμᾶς.

III. Τῆς μὲν οὖν κεφαλῆς, τὸ τριχωτὸν μέρος, καλεῖται κρανίον, συγκείμενον ἐξ ὀστῶν ἕξ· εἰσὶ δὲ ταῦτα, τὸ μέτωπον, τὸ ἰνίον, τὰ δύο βρέγματα, καὶ τὰ δύο λιθοειδῆ· ταῦτα τὰ ὀστᾶ ἡμῶν ἥνωνται πρὸς ἄλληλα ῥαφαῖς πριονοειδέσιν. ἀφορίζει δὲ, ἡ μὲν στεφανιαία ῥαφὴ, τὸ μέτωπον ὅπερ ἐστὶν ἔμπροσθέν τε καὶ ὄπισθεν μετὰ τοὺς ὦπας κείμενον, ἐξ οὗ καὶ τὴν προσωνυμίαν ἔχει μέτωπον· ἡ δὲ λαβδοειδὴς τὸ ἰνίον ὄπισθέν τε καὶ ὕπερθεν τοῦ πρώτου σπονδύλου κείμενον. ἑνοῖ τὰς β ῥαφὰς πρὸς ἀλλήλας ἡ κατὰ κορυφὴν μέση ἐπ' εὐθείας κειμένη, ὡς ἐοικέναι τὸ τῶν τριῶν ῥαφῶν σχῆμα, τῷ Η γράμματι. διαχωρίζει δὲ ἡ κατὰ κορυφὴν ῥαφὴ, τὰ ὀστᾶ τοῦ κρανίου, παράκεινται δὲ τῇ κατὰ κορυφὴν μέσῃ ῥαφῇ ἑκατέρωθεν δύο ῥαφαὶ παράλληλοι, αἳ καλοῦνται λεπιδοειδεῖς, ὡς εἶναι τῆς κεφαλῆς ἰδίας ῥαφὰς ε, ἔμπροσθεν μὲν, τὴν στεφανιαίαν, ἥτις ἐστὶ περιφερής· ὄπισθεν δὲ, τὴν λαβδοειδῆ, ἐοικυῖαν τῷ Λ γράμματι· ἀπὸ δὲ τῆς λαβδοειδοῦς ῥαφῆς ἕως τῆς στεφανιαίας, τὴν κατὰ κορυφὴν μέσην ἐπ' εὐθείας κειμένην. παράλληλοι δὲ ταύτῃ ἑκατέρωθέν εἰσιν αἱ λεπιδοειδεῖς. δύο δὲ ἄλλαι κοιναὶ ῥαφαὶ τοῦ τε κρανίου καὶ τῆς ἄνω γένυος, ὄπισθεν πρόσω φερόμεναι, τῶν ὤτων ὑπεράνω, ὑπο-

vertebras efformari, ita imperante, qui nos condidit, DEO.

III. Pars capitis crinita, calvaria nominatur, ſex oſſibus integrata: ea vero ſunt, frons, occipitium, duo vocata bregmata, hoc eſt ſincipitis oſſa, duoque lapidea: hæc ſerratis pectinatim ſunt ſtructa compagibus: at coronalis ſutura frontem, qui prius eſt, & ab averſa parte poſt oculos poſitus (unde & à Græcis metopon cognominatur,) determinat: lamdalis occipitium poſterius, & ſupra primam vertebram collocatum circumſcribit. Haſce duas ſuturas, ea quæ medium verticem recta diducit, inter ſe committit: ſicque harum trium ſuturarum figura H literam repræſentat. Ea vero, quæ in vertice eſt, ſutura, calvariæ oſſa disjungit: verum ſuturæ medium verticem ſecanti, duæ utrinque recta porrectæ adjacent, & ſquammoſæ vocantur. Itaque propriæ capitis ſuturæ numero quinque ſunt, coronalis quidem ante in orbem procedens: poſterius lambdalis, Λ literæ ſimilis, à lambdali ad coronalem usque, ea quæ per medium verticem recta procedit: huic autem duæ utrinque proximæ adjacent, ſquammoſæ vocatæ: duæ item aliæ, calvariæ & ſuperioris malæ communes, à poſteriore parte in priorem ſupra

ὑποχωρίζουσι τὰ λιθοειδῆ ὀστᾶ, δύο ὄντα ἑκατέρωθεν, δεξιόν τε καὶ ἀριστερόν, καθ' ἑκάτερον οὖς, ὄπισθεν αὐτῶν τε καὶ ὕπερθεν κείμενα, τρίπλευρα μὲν τῷ σχήματι, λίθῳ δὲ παραπλήσια τὴν οὐσίαν, ἐξ οὗ τὴν προσωνυμίαν ἐκτήσαντο. τὸ δὲ ἰνίον, τρίπλευρον μὲν καὶ αὐτὸ τῷ σχήματι· τῇ δὲ σκληρότητι, τῶν μὲν λιθοειδῶν ὀστῶν ἀπολειπόμενον, τοῦ μετώπου δὲ περιττεῦον. αὐτὸ δὲ τὸ μέτωπον περιφερὲς μὲν τῷ σχήματι, τῇ δὲ σκληρότητι ὅσον ἀπολείπεται τοῦ ἰνίου, περιττεύει τῶν βρεγμάτων. τὰ δὲ βρέγματα πάντων τῶν τῆς κεφαλῆς ὀστῶν χαυνότερα καὶ σηραγγώδη, ὡς ὑπερφερῆ, τετράπλευρα τῷ σχήματι, περιεχόμενα, ἔμπροσθεν μὲν ὑπὸ τῆς στεφανιαίας ῥαφῆς, ὄπισθεν δὲ ὑπὸ τῆς λαβδοειδοῦς, ἑκατέρωθεν δὲ ὑπὸ τῆς μέσης καὶ τῶν παραλλήλων αὐτῇ.

supra aures pertinentes, atque ossa lapidea discernentes, quæ utrinque à dextra aure atque sinistra post supraque collocantur, figura trilatera, substantia lapidea, unde cognomen etiam adepta sunt. Verum & occipitium forma trilaterum est, duritia lapideis ossibus cedit, frontem autem superat: ipsa quidem frons rotunda est, quo autem occipitio mollior, tanto sincipitis ossibus durior: at ossa sincipitis reliquis capitis ossibus inaniora sunt, & cavernosa, utpote aliis superstantia, figura quadrilatera, prius coronali sutura terminata, lambdali posterius, utrinque vero media, & ab illa æque distantibus.

IV. Σοφῶς οὖν ἡ ἀγαθὴ τοῦ Θεοῦ πρόνοια ἐρραμμένον τὸ κρανίον τῆς κεφαλῆς κατεσκεύασεν, ὡς εἶναι αὐτὸ εὐδιάπνευστον· ἅπαντες γὰρ ἀτμοὶ καὶ καπνοί, καὶ τὰ αἰθαλώδη, καὶ τὰ λιγνυώδη περιττώματα ἀνωφερῆ· καὶ διὰ τοῦτο τὰ ὑψηλότατα τοῦ κρανίου ὀστᾶ μανά τε καὶ σηραγγώδη κατεσκευάσθησαν. εἴδη δὲ περιττωμάτων, τέσσαρα, ἐπειδὴ καὶ τὰ ἐν τῷ σώματι ὑγρὰ τέσσαρα, αἷμα, φλέγμα, ξανθὴ χολή, καὶ μέλαινα. ἀπὸ μὲν οὖν τοῦ αἵματος, ἀτμοὶ γίνονται· ἀπὸ δὲ τοῦ φλέγματος, τὰ λιγνυώδη· ἀπὸ δὲ τῆς ξανθῆς χολῆς, καπνοί·

ἀπὸ

IV. Itaque bona Dei providentia sapienter comparatum est, ut pluribus suturis capitis calvaria coagmentaretur: ipsam enim vaporibus permeabilem esse decuit, quandoquidem omnes halitus ac fumi, & fuliginosa fumidaque excrementa sursum petunt: ideoque excelsissima capitis ossa rara & fistulosa natura molita est. Excrementorum autem genera quatuor sunt, quemadmodum & humores in corpore quatuor numerantur, sanguis, pituita, flava bilis, atque atra: ex sanguine vapores, ex pituita fu-

mea

ἀπὸ δὲ τῆς μελαίνης, τὰ αἰθαλώδη. ταῦτα τὰ περιττώματα πορευόμενα πρὸς τὰ ἄνω, εἰ ἐκωλύοντο διαφορεῖσθαι, ἡλίσκετο ἂν ὁ ἄνθρωπος καταῤῥόοις τε καὶ κορύζαις δυσιάτοις, ἢ καὶ ἀνιάτοις, ἢ καὶ πνιγμῷ, ἐπιληψίαις τε καὶ σκοτώσεσιν· ἐκωλύετο δὲ, ἐκ παντοίων θερμῶν βρωμάτων τε καὶ πομάτων, καὶ μάλιστα τοῦ παλαιοῦ οἴνου, ὡς ἀτμοὺς γεννῶντος πολλούς. Φασὶ δέ τινες ἐν πολέμοις πτωμάτων γεγονότων, ἀποπλυθῆναι τὰ ὀστᾶ τῷ χρόνῳ κείμενα, καὶ εὑρεθῆναι κεφαλὰς ἀῤῥάφους. Διαγινώσκει δὲ τὰς τοιαύτας κεφαλὰς ὁ λόγος εὐπαθεῖς καὶ νοσώδεις, νοσερούς τε τοὺς τὰς τοιαύτας κεφαλὰς ἔχοντας. περὶ μὲν οὖν κεφαλῆς, τοσαῦτα.

mea exhalatio, quam lignyn dicunt, ex bile flava fumi, ex atra, fuliginosa excrementa redundant. Hæc sane excrementa, superiora corporis petentia, si difflari nequirent, distillationibus, gravedinibusque homo aut ægre curabilibus, aut ex toto insanabilibus caperetur, vel etiam strangulatu, comitiali, aut vertigine: ipsum præterea esca, potuque calidiore, præsertim vino vetere, utpote multum evaporante temperare necessum foret. Nonnulli bellorum temporibus, post prælia asserunt ossa longiori tempore in campis strata, carne tabescente nuda apparuisse, inventaque esse capita suturis carentia. Verum hujusmodi capita facile vitium pati, & morbis esse exposita, facileque hujusmodi homines in morbos incidere ratio demonstrat. De capite hactenus.

V. Ὁ δὲ ἐγκέφαλος περιέχεται ὑπὸ τῆς κεφαλῆς ὡς ὑπό τινος ὀρόφου, κατὰ δὲ τὴν οὐσίαν ἐστὶν ὁμοιότατος τοῖς νεύροις, οἷς ἔμελλεν ἀρχὴ γενέσθαι, πλὴν ὅσῳ μαλακώτερος αὐτῶν ὑπάρχει· καὶ γὰρ καὶ τοῦτο ἔπρεπε, τῷ πάσας μὲν τὰς αἰσθήσεις ἐκδεχομένῳ, πάσας δὲ φαντασίας φαντασιουμένῳ, καὶ πάσας νοήσεις νοοῦντι· τὸ γὰρ εὐαλλοίωτον ἐν πᾶσι τοῖς τοιούτοις ἔργοις τε καὶ παθήμασιν ἐπιτηδειότερον. εὐαλλοιωτότερον γὰρ τὸ μαλακότερον τοῦ σκληροτέρου· διὰ ταῦτα

V. At cerebrum capite, tanquam quodam sub tecto continetur, essentia nervorum quam simillimum, quorum fons & pater esse debuit. Solum ipsis mollius est, idque jure, omnia sensilia accipienti, omnes imagines cogitanti, omnia intellectilia intelligenti, concessum fuit: mobilitas enim omnibus his functionibus affectibusque aptissima est. Quod autem molle est, duriore mobilius: hisce de causis, nervis tenerius cerebrum

ταῦτα μέν τι μαλακώτερός ἐστιν ὁ ἐγκέφαλος τῶν νεύρων. διὰ δὲ τὸ εἶναι διττὴν τὴν τῶν νεύρων φύσιν. τὰ μὲν γὰρ αὐτῶν ἐστι μαλακώτερα, τὰ δὲ σκληρότερα· διττὸς καὶ ὁ ἐγκέφαλος ἐγένετο, μαλακώτερος μὲν ὁ ἔμπροσθιος, σκληρότερος δὲ ὁ ὀπίσθιος, ὃς ἐγκράνιός τε καὶ παρεγκέφαλος ὀνομάζεται. διαχωρίζει γὰρ τὸν ἐγκέφαλον ἔμπροσθέν τε καὶ ὄπισθεν, ἡ τῇ λαβδοειδεῖ ῥαφῇ ὑποκειμένη τοῦ ὑμένος χώρησις. τὸ δὲ σχῆμα τοῦ ἐγκεφάλου, οἷόν περ καὶ τὸ περιέχον αὐτὸ κρανίον. μήνιγγες δέ εἰσιν αἱ περιέχουσαι τὸν ἐγκέφαλον, ὥσπερ τινὰ οὖσαι τούτου ἐνδύματα καὶ σκεπάσματα. εἰσὶ δὲ δύο, ἡ μὲν ἐκτὸς τοῦ κρανίου· ἡ δὲ ἐντὸς, σκληρὰ, καὶ παχεῖα οὖσα κατὰ τὴν σύστασιν· παχυτέρα δὲ γίνεται κατὰ τὴν μέσην ῥαφὴν καὶ κατὰ τὴν λαβδοειδῆ περὶ τὸ ἄλλο αὐτῆς μέρος, ὅσον τετραπλάσιον· ὥστε τῇ ἐπαναδιπλώσει αὐτῆς τῇ περὶ τὰς ῥαφὰς γινομένῃ, σωλῆνί τινι ἐοικέναι. τοῦτον τὸν σωλῆνα ὠνόμασαν οἱ περὶ τὸν Ἡρόφιλον, πύελόν τε καὶ χώνην· ἡ μὲν ὑποδεχομένη τοὺς πόρους κοιλότης ἀπὸ τοῦ σχήματος, πύελος ὀνομάζεται· ἀπὸ δὲ τῆς χρείας, χώνη. τέτρηται γὰρ εἰς τὸ κάταντες αἰσθητῷ πόρῳ, ὡς χώνην μιμεῖσθαι. καὶ γὰρ κατέρχεται δι' αὐτῆς τὰ περιττώματα πρὸς ὑπερῴαν καὶ φάρυγγα. δικαίως δὲ γέγονε σκληρὰ ἡ παχεῖα μήνιγξ, ὡς ἀμυντήριον πρόβλημα ταῖς τοῦ κρανίου προσβολαῖς ἐγκείμενον. ἀλλ' ἥγε λεπτὴ μήνιγξ, τὸ ἐμφυὲς ἐστὶ σκέπασμα τοῦ ἐγκεφάλου.

ἐ

rebrum fuit. Cæterum cum gemina ſit nervorum natura (alii enim molliores, alii duriores) geminum quoque cerebrum effectum eſt, mollius in priore, durius in averſa parte, quod & encranium Græce, quaſi intra calvariam, & cerebellum nominatur: cerebrum enim prius poſterusque, lambdali ſuturæ ſubjecta membranæ laxitas terminat. Figura cerebri talis eſt, qualis eſt ejus receptaculum calvaria. Membranæ ipſum ſupra ſubterque velantes, ceu quædam ejus amicula atque operimenta duæ ſunt, una extra calvariam, altera intus dura craſſaque materia: ſed qua ſuturam mediam, lambdalemque tangit, craſſeſcit magis. Ejus reliqua pars quadrupla eſt, ſecundum ſuturas autem conduplicata, ſolio aſſimilatur: id Herophilus σωλῆνα Græce, hoc eſt pelvim infundibulumque nominavit. Inanitas meatus admittens, à figura pelvis dicitur, ab ea quam habet utilitatem, infundibilum. In declive enim ſenſili foramine terebrata eſt, ut infundibulum imitetur: nam per ipſam recrementa ad palatum faucesque labuntur. Quamobrem jure optimo craſſa membrana, dura creata fuit, tanquam defenſorium propugnaculum adverſus calvariæ percuſſus oppoſitum. At membrana tenuis, inſitum eſt cerebri tegumentum: ab

καὶ γὰρ δὴ καὶ ἀφέστηκεν αὐτοῦ ἡ παχεῖα μῆνιγξ. εἰ γὰρ μὴ μέση κατετάγη ἡ λεπτὴ, ἀλλ' ἀμέσως ἔσκεπε τὸν ἐγκέφαλον, ἔθλιβεν ἂν αὐτὸν τῆς σκληρότητος μαλακὸν ὄντα. διὰ τοῦτο τοῦ κρανίου καὶ τοῦ ἐγκεφάλου πόῤῥω ἀφεστηκότων τῇ θέσει καὶ τῇ οὐσίᾳ, μέσον τὰς μήνιγγας ἡ τοῦ ἀγαθοῦ Θεοῦ κατέθετο πρόνοια, τὴν μὲν σκληρὰν ἔσωθεν τοῦ κρανίου διὰ τὴν σκληρότητα αὐτοῦ, ἔξωθεν δὲ τὴν λεπτὴν, ὡς περιέχεσθαι τὴν λεπτὴν μήνιγγα ὑπὸ τῆς παχείας, αὐτὴν δὲ τὴν λεπτὴν μήνιγγα περιέχειν τὸν ἐγκέφαλον. τῆς γὰρ οὐσίας τοῦ ἐγκεφάλου οὐ πόῤῥω ἀφέστηκεν ἡ λεπτὴ μῆνιγξ. ἔστιν ἄρα τοῦ ἐγκεφάλου πρῶτον σκέπασμα καὶ στήριγμα ἡ λεπτὴ μῆνιγξ, συνδοῦσα καὶ ἑδραιοῦσα αὐτὸν, ὡς ἀσάλευτον διαφυλάττεσθαι. ὅσον δέ ἐστιν ἡ λεπτὴ μῆνιγξ ἐγκεφάλου σκληροτέρα, τοσοῦτον ἐστι τῆς παχείας μήνιγγος μαλακωτέρα· ὡσαύτως δὲ καὶ ἡ παχεῖα μῆνιγξ ὅσον ἐστὶ τῆς λεπτῆς σκληροτέρα, τοσοῦτον ὀστοῦ μαλακωτέρα. ὀνομάζεται δὲ ἡ λεπτὴ μῆνιγξ, χωροειδὴς, ὡς χωρίον ἀμέσως τοῦ ἐγκεφάλου ὑπάρχουσα.

VI. Ἐπεὶ δὲ τὸ τῆς κεφαλῆς κρανίον σφίγγεσθαι πανταχόθεν δέον ἦν· ἐκ πολλῶν γὰρ ὀστῶν σύγκειται· οὐκ εἴασεν αὐτὸ ἀπρονόητον ἡ τοῦ Θεοῦ δημιουργία. διαπεράσασα γὰρ τὴν παχεῖαν μήνιγγα διὰ τῶν ῥαφῶν τοῦ κρανίου ὑπὸ κρανίον οὖσαν, ὡς ἐπὶ κρανίον φύεσθαι· ἐξ αὐτῆς τε συνδέσμους ἀποφύσασα, συμπλέξασά τε τοὺς αὐτοὺς συν-

ipſo enim craſſa diducta eſt: quandoquidem niſi tenuis intercederet, ſed ſtatim durior cerebrum involveret, ejus duritia ipſum molle collideretur. Itaque inter calvariam cerebrumque longe poſitu & natura diſtantes optimi DEI conſilium medias membranas conjecit, duram ſub calvaria, ob ejus duritiam, ſub ea tenuem, ut craſſiore membrana tenuis contineatur, ipſa cerebrum contineat ab ejus natura non multum aliena. Igitur primum cerebri tegmen & fulcrum tenuis membrana eſt, ipſum revinciens ac firmans, ut ſtabile atque inconcuſſum teneatur. Verum quanto tenuis hæc membrana cerebro durior, tanto eſt craſſiore mollior: item craſſior quo tenui durior, eo calvariæ oſſe mollior: vocatur autem tenuis membrana localis, utpote locus cerebri proximus.

VI. Quoniam vero capitis calvariam omni ex parte coerceri munirique opus erat, quod ex multis oſſibus integratur, id non inconſultum præteriit Divina ſapientia: craſſam namque membranam ſub calvaria poſitam, per ejus ſuturas trajiciens, ſuper calvariam conſtituit, ex eaque copulas producens, & easdem complicans & in unum cogens,

δέσμους καὶ εἰς ἓν συναγαγοῦσα ἐξύφανεν ἐξ αὐτῶν τὸν περικράνιον ὀνομαζόμενον χιτῶνα, συνδεῖν τε καὶ περισφίγγειν πανταχόθεν τὸ κρανίον, ὡς ἀσάλευτον διαφυλάττειν. περιέχουσα δὲ ἡ λεπτὴ μήνιγξ, οὐ μόνον τὸν ἐγκέφαλον, ἀλλὰ καὶ τὸ χωροειδὲς πλέγμα, ὅπερ καὶ δικτυοειδὲς ὀνομάζεται, διὰ τοῦτο ἐκλήθη χωροειδές.

cogens, ex ipſis membranam pericranion vocatam, contexuit, quæ contineret undique calvariam, & colligaret, ne ulla ex parte concuſſa labaret. Cæterum tenue involucrum, non cerebrum ſolum, ſed etiam localem texturam, quam & reticularem vocant, ambiens: ideo etiam ipſum locale dictum fuit.

VII. Ἔχει δὲ τὸ χωροειδὲς πλέγμα τὴν γένεσιν τοιάνδε. τῆς μεγάλης ἀρτηρίας τῆς ἐκφυομένης ἀπὸ τῆς ἀριστερᾶς κοιλίας τῆς καρδίας τῆς ὀνομαζομένης πνευματικῆς, ἀνερχομένης διὰ τῆς ῥάχεως ἔνδον ἕως τοῦ τραχήλου, ὡσαύτως δὲ καὶ τῆς κοίλης φλεβὸς, ἐκφυομένης μὲν ἀπὸ τῶν κυρτῶν τοῦ ἥπατος, ἀνερχομένης δὲ καὶ αὐτῆς κάτωθεν ἕως τοῦ τραχήλου, συμπαρακειμένης τε τῇ αὐτῇ ἀρτηρίᾳ, σχίζονται κατὰ τὸν τράχηλον διχῇ, ὡς ἀπὸ πρέμνου ὄρπηκες. αὗται δὲ αἱ διχοτομίαι τῶν φλεβῶν ὀνομάζονται σφαγίτιδες φλέβες. συσχίζεται δὲ τῇ φλεβὶ καὶ ἡ ἀρτηρία, καὶ ἀνερχόμεναι ὁμοῦ ἕως κεφαλῆς, κατασχίζονται εἰς πολλὰ ἀγγεῖα μείζονά τε καὶ ἐλάττονα, οὐ μόνον ἐπιπολῆς, ἀλλὰ καὶ διὰ βάθους. κατασπείρονται ἐν ταῦτα τὰ ἀγγεῖα τῶν φλεβῶν τε καὶ τῶν ἀρτηριῶν, εἰς τὸ σῶμα τοῦ ἐγκεφάλου, συμπλεκόμενα πρὸς ἄλληλα ὥσπερ δίκτυον. τοῦτο τὸ δίκτυον ὀνομάζεται, δικτυοειδὲς πλέγμα καὶ χωροειδές· καὶ διὰ τοῦτο καὶ ἡ λεπτὴ μήνιγξ τῆς αὐτῆς προσωνυμίας τετύχηκεν,

VII. Localis autem textura hanc habet ſui ortus rationem. Grandis arteria è ſiniſtro cordis gremio, ſpirituoſo vocato, prodiens, ſecundum ſpinam interius ad collum usque pertinet: pariter & vena cava è convexo jecoris oriens, & ipſa ab inferioribus partibus ad collum usque aſcendens, prope arteriam adjacet, inde utraque per collum ut ex trunco ſurculi, in duas partes ſcinduntur: hæc venarum ſegmenta, jugulares venæ vocatæ fuerunt. Pariter arteria perinde ac vena ſcinditur: ſimulque ad caput ſubeuntes, in multa majora minoraque vaſcula ſparguntur, non in ſuperficie modo, verum etiam profundius. Itaque hi venarum arteriarumque ramuli, per cerebri corpus inter ſe retis inſtar contexti diſperguntur: atque hujusmodi rete, reticularis textura, localisque nominatur: propterea & tenuis membrana, quod ad eam texturam ſimul & cerebri corpus complectitur, ean-

χεκεν, ὡς περιεκτικὴ οὖσα τοῦ αὐτοῦ πλέγματος ἅμα καὶ τοῦ σώματος τοῦ ἐγκεφάλου. ἐν τῇ πρώτῃ οὖν σχίσει τῇ κατὰ τὸν ἐγκέφαλον, καταφύεταί τις ἀδὴν ὀνομαζόμενος κωνάριον. ταῦτα τὰ ἀγγεῖα τοῦ πλέγματος, τῶν μὲν φλεβῶν τρέφουσι τὸ σῶμα τοῦ ἐγκεφάλου, τῆς δὲ ἀρτηρίας, ζωογονοῦσι, ῥιπίζοντα, καὶ τὰ λιγνυώδη περιττώματα ἀποδιώκοντα.

eandem appellationem est assecuta. In prima sane, quæ in cerebro fit, partitione glandula quædam, quam conarion vocant, inserta est. Ex his sane vasculis venæ cerebri, corpori alimentum subministrant, arteriæ vitam largiuntur, ventilantes, fumeasque sordes propellentes.

VIII. Ἔστι δὲ τὸ σῶμα τοῦ ἐγκεφάλου, τὴν μὲν οὐσίαν λεπτὸν, καὶ ἄναιμον καὶ ὑποπίμελον, ὡς ἐξ ἀφροῦ τινὸς πεπηγός, τῷ κοινῷ δὲ ὀνόματι ὀνομάζεται μυελὸς, ὥσπερ τῷ ἰδίῳ, ἐγκέφαλος. περιέχεται δὲ τῇ κεφαλῇ, ὡς ἐν οἴκῳ τινὶ, πᾶσαν κίνησιν ἐκπέμπων τῷ σώματι, προαιρετικήν τε καὶ αἰσθητικὴν διὰ τῶν νεύρων, διὰ τοῦ καθήκοντος ἐν αὐτῷ, ψυχικοῦ πνεύματος δηλονότι, ὅρασιν μὲν, καὶ ὄσφρησιν, ἀκοήν τε, καὶ γεῦσιν, διὰ τῶν μαλακῶν νεύρων· πᾶσαν δὲ κίνησιν προαιρετικὴν τῶν μορίων, διὰ τῶν σκληρῶν. πρεπόντως οὖν ὁ ἐγκέφαλος τὸν ὑψηλὸν τόπον κατέσχηκε τοῦ σώματος τῇ προνοίᾳ τοῦ ἀγαθοῦ Θεοῦ, ὅπως ὡς ἐκ μιᾶς πηγῆς ἅπαντα τὰ μόρια τοῦ προσώπου ἀρδεύωνται ἀφθόνως ὑπὸ τοῦ ψυχικοῦ πνεύματος. τὰ γὰρ κατωτέρω τοῦ τραχήλου μόρια μέχρι τῶν ποδῶν, οὐκ ἐκ τοῦ ἐγκεφάλου, ἀλλ᾽ ἐκ τοῦ νωτιαίου μυελοῦ ἔχει χορηγουμένην τήν τε κίνησιν καὶ τὴν αἴσθησιν.

VIII. Cerebri utique corpus substantia tenue est, exangue, & subpingue, veluti ex spuma quadam concretum: communi quidem nomine medulla vocatur, proprio cerebrum: id capite, quodam veluti domicilio continetur: omnem voluntarium motum sensumque corpori per nervos profundens, animabili spiritu tanquam quodam vehiculo deferente: visum quidem, odoratum, auditumque & gustatum, per molles: omnem vero particularum voluntarium motum, per duros nervos impartiens. Decenter itaque boni DEI providentia excellsissimam corporis sedem cerebro colendam dedit, ut ab uno tanquam fonte omnes faciei partes uberrime per animabilem spiritum irrigentur. At infra collum ad pedes usque, particulæ omnes non à cerebro, sed à spinali medulla motum sensumque transmissos exhauriunt.

IX. Ἔστι δὲ ὁ νωτιαῖος μυελὸς, ὥσπερ τις ἐγκέφαλος μακρὸς, ἐκφυό-

IX. Verum spinæ medulla ceu quoddam est oblongum cerebrum, à po-

φυόμενος μὲν ἀπὸ τοῦ ἐμπροσθίου μέρους τοῦ ἐγκεφάλου τοῦ ὀνομαζομένου παρεγκεφαλίδος· κατερχόμενος δὲ διὰ τῆς ῥάχεως, μέχρι τοῦ ἱεροῦ ὀστοῦ, ὅπως τῇ γειτνιάσει τῆς θέσεως, ἀκοπώτερον κινῇ τὰ κατώτερα μέρη τοῦ σώματος. διὰ τὸ σφοδρὸν οὖν τῆς κινήσεως, εὐλόγως, ὅ, τε ὀπίσθιος ἐγκέφαλος, καὶ ὁ νωτιαῖος μυελὸς σκληρότεροι τοῦ ἐμπροσθίου ἐγκεφάλου γεγόνασιν.

X. Ἴδωμεν οὖν τοῦ ψυχικοῦ πνεύματος τὸ κατοικητήριον, εἰ μέλλομεν θαυμάζειν τοῦ Θεοῦ τὰ δημιουργήματα. θεασώμεθα δὲ τοῦτο ἐξ ἀνατομῆς. εἰ γὰρ εὐσχήμως τις ἀτρέμα κλάσας κρανίου ἐξάροι τὰ ὀστᾶ πάντα, γυμνὸν καταλιπὼν τὸν ἐγκέφαλον, σχίσας τε αὐτὸν ἐντέχνως, εὑρήσει κοιλίας ἐν αὐτῷ ἀποφραττομένας ὑπὸ ὑμένων λεπτοτάτων τε καὶ διαυγῶν, καὶ χωριζομένας ἀπ' ἀλλήλων δεξιά τε καὶ ἀριστερά, ἔμπροσθέν τε καὶ ὄπισθεν. ἐν ταύταις τοῦ ἐγκεφάλου περιέχεται τὸ ψυχικὸν πνεῦμα λεπτομερές τε καὶ ἀθόλωτον, καὶ καθαρώτατον· τοῦτο τρέφεται καὶ διαμένει ἔκ τε τοῦ ἐκ τῆς καρδίας ἀναφερομένου διὰ τῶν ἀρτηριῶν πνεύματος, καὶ τοῦ ἔξωθεν περιέχοντος ἡμᾶς ἀέρος. συστελλόμενος γὰρ καὶ διαστελλόμενος ὁ ἐγκέφαλος, ἐν μὲν τῇ διαστολῇ τὸν ἔξωθεν ἕλκει ἀέρα διὰ τῶν ῥινῶν· ἐν δὲ τῇ συστολῇ, συνέχει. ἑλκόμενος οὖν ὁ ἔξωθεν ἀήρ, χωρίζεται διὰ τῶν ῥινῶν ἔνθα τέτρηται ἡ ῥίς, πρὸς τὴν ὑπερῴαν, καὶ τὸ μὲν πλεῖστον μέρος τοῦ ἀέρος ἕλκεται ὑπὸ τοῦ πνεύμονος· τὸ δὲ ἄλλο ἀνέρχεται πρὸς τὸν ἐγκέφαλον.

XI. Καὶ

à poſteriore cerebri parte, cerebello vocata enaſcens, indeque per ſpinam usque ad ſacrum os defluens, ut ſitus propinquitate inferas corporis partes minus laborioſe promoveat: quare ob motus vim nimiam, & poſterius cerebrum, & ſpinæ medulla, haud injuria priori cerebro duriores fuerunt.

X. Age nunc animabilis ſpiritus domicilium videamus, ſi DEI opera pro dignitate admirari volumus: id vero per diſſectionem intuebimur. Si quis enim rite & paulatim calvariam frangens oſſa omnia abſtulerit, nudum relinquens cerebrum, id rurſus artificioſe findens, ſpecus inveniet membranis tenuiſſimis pellucidisque interſeptos, atque inter ſeſe à dextra & à ſiniſtra prius & poſterius diſcretos. Intra hæc cerebri cava, animalis ſpiritus, tenuis, purus, mundiſſimusque verſatur. Verum ſpiritu à corde per arterias ad caput ſubvolante & exterius nos cingente aëre alitur, diuturnitatemque conſequitur: comprimitur enim, diſtenditurque cerebrum, per diſtentionem aërem per nares attrahit, in comprimendo retinet. Igitur externus aër attractus intra nares, qua ad palatum foramen patet, diſtribuitur: atque ejus plurimum in pulmones trahitur, reliquum in cerebrum abit.

XI. Niſi

XI. Καὶ ἔστιν ὁ τῆς ῥινὸς πόρος, εἴσοδός τε καὶ ἔξοδος τοῦ ἐγκεφάλου. οὐδὲ γὰρ ἐνεδέχετο τόπον εὐθύτερον ἄλλον καὶ καταντῆ πλὴν τοῦ τῆς ῥινὸς πόρου, ἐπιτήδειον γενέσθαι, πρὸς ἔξοδον μὲν τῶν τοῦ ἐγκεφάλου περιττωμάτων, εἴσοδον δὲ τῇ ὀσφρήσει αἰσθητῶν ὀσμῶν. τὰ γὰρ ἐξ ἐγκεφάλου περιττώματα οὐ μόνον ῥυτὰ καὶ ἐξίτηλα, ἀλλὰ καὶ παχέα καὶ πυώδη, ὡς ἐν καταῤῥοις τε καὶ κορύζαις, ἃ δὴ βλέννας μὲν οἱ παλαιοὶ ὀνομάζουσι, μύξας δὲ οἱ νεώτεροι. εἰσὶ δὲ καὶ ἄλλοι δύο τινὲς ὀχετοὶ καταντεῖς, ἐξερευγόμενοι δι' ὑπερῴας εἰς τὸ στόμα, τοῦ παντὸς ἐγκεφάλου τὰ περιττώματα, ὅταν γε πλήρης περιττωμάτων γένηται ὁ ἐγκέφαλος, ἢ αὐτὸς ἑαυτοῦ δυσκρατώτερος γένηται. καλῶς γὰρ ἔχων ὁ ἐγκέφαλος, ἀρκεῖται διαπνεῖσθαι διὰ τῶν δύο πόρων καὶ μόνων τῆς ῥινός. πρεπόντως οὖν ὁ ἐγκέφαλος τὸν ὑπέρτατον τῆς κεφαλῆς τόπον κατέλαβεν, εἰς κατοικίαν ἑαυτοῦ, ὥσπερ τις οἰκοδεσπότης δορυφόρους ἔχων κύκλωθεν ἁπάσας τὰς αἰσθήσεις, τὴν ὅρασιν, τὴν ὄσφρησιν, τὴν ἀκοήν, τὴν γεῦσιν, καὶ τὴν ἀφήν, ἅς τινας καὶ ἐκπέμπων καθ' ὅλου τοῦ σώματος, αἰσθητικὸν αὐτὸ ἀποτελοῦσα, χορηγῶν αὐτῷ αἴσθησίν τε καὶ κίνησιν, διὰ τοῦ ψυχικοῦ πνεύματος.

XI. Nasi quidem cavitas iter quoddam est, qua itur ad cerebrum ac disceditur, neque alia rectior via ac declivior, præter nasi foramina inveniri potuisset, quæ cerebri purgamenta educeret, & olfactu sensiles odores admitteret: nam cerebri sordes non fluidæ modo sunt & exiles, sed etiam crassæ & purulentæ, ut in distillationibus & gravedinibus videre licet. Eas veteres Græci blennas, recentiores myxas, hoc est, mucos appellare consuevere. Duæ aliæ cloacæ declives sunt, in os per palatum ex toto cerebro supervacua evomentes, quando excrementis abundaverit cerebrum, aut aliqua intemperie affectum fuerit: nam secunda utens valetudine, ipsum per se valet per nasi vel sola foramina propria, excrementa discutere. Decenter itaque supremum capitis culmen in suam domum tanquam dominus cerebrum sibi vendicavit, omnibus sensibus, visu, olfactu, auditu, gustatu, tactuque ceu satellitibus undique stipatum: quos & in totum corpus effundens, ipsum sensorium facit, per animabilem spiritum ipsi motum sensumque suppeditans.

XII. Ἐκφύεται μὲν οὖν ἡ πρώτη συζυγία τῶν νεύρων ἀπὸ τῶν ἐμπροσθίων κοιλιῶν τοῦ ἐγκεφάλου, κατερχομένη πρὸς ἑκατέραν κοιλότητα τῶν ῥινῶν, δι' ὧν

XII. Primum sane par nervorum, ex primis cerebri ventriculis exiens, ad utrumque nasi foramen discurrit, in causaque est, ut odoramenta

ὧν νεύρων καὶ τὴν διάγνωσιν ποιεῖται τῶν ὀσφραντῶν ὁ ἐγκέφαλος. ἐπεὶ δὲ οἱ πόροι τῆς ῥινὸς πλησίον εἰσὶ τοῦ ἐγκεφάλου, ἀνεῳγμένοι δὲ οἱ αὐτοὶ πόροι διὰ παντὸς, ἠκολούθει δὲ ἐκ τούτου μεγάλη βλάβη τῷ ἐγκεφάλῳ ἐγγίνεσθαι διὰ τὸ ἀθρόως εἰσέρχεσθαι ψυχρὸν ἀέρα, ἢ ἀτμὸν θολερὸν καὶ ἀκάθαρτον. ἢ ταχέως κενοῦσθαι τὰ κατὰ τὸν ἐγκέφαλον ὑγρὰ σὺν τοῖς ἀχρήστοις καὶ τὰ εὔχρηστα, προςίθησιν ἡ τοῦ Θεοῦ ἀγαθὴ σοφία κατὰ τὴν διέξοδον τοῦ κρανίου ὀστᾶ ποικίλως κατατετρημένα ὀπαῖς λοξαῖς ὥσπερ σπογγιὰν, ὥστε μήτ' ἔξωθεν ἄλλο τι προσπίπτειν σῶμα σκληρὸν, μήτ' ἀκραιφνῆ τὴν ψύξιν εἰσπνεόντων ἡμῶν, εὐθὺ τῆς κατὰ τὸν ἐγκέφαλον εἰσιέναι κοιλιῶν. ταῦτα τὰ ὀστᾶ ὠνόμασαι παρὰ τῶν ἀνατομικῶν, ἠθμοειδῆ· παρὰ δὲ τοῦ Ἱπποκράτους σπογγοειδῆ, καὶ κρείσσων αὕτη ἡ ὀνομασία. οἱ μὲν γὰρ ἠθμοὶ, εὐθύτρητοι· τὰ δὲ ὀστᾶ ταῦτα σκολιὰς τὰς ὀπὰς ἔχουσι δίκην σπογγιᾶς. μόνον δὲ ἡ σκληρὰ μήνιγξ σκέπουσα τὸν ἐγκέφαλον διατέτρηται δίκην ἠθμοῦ. τῷ σκολιῷ γὰρ τῶν κατὰ τὰ ὀστᾶ διατρήσεων, ἐκωλύοντο ἂν ἐκκαθαίρεσθαι τὰ τοῦ ἐγκεφάλου περιττώματα, εἰ μὴ χρόνῳ παμπόλλῳ κατὰ βραχὺ διηθοῦντο· καὶ τῶν ἀτμῶν δὲ ἄνοδος, οὐδ' ὅλως ἂν ἐγίνετο τῷ πάχει εἰργομένη. συνεισέρχονται οὖν οἱ ἀτμοὶ τῷ ἀέρι κατὰ τὴν εἰσπνοήν. τὰ δὲ κατὰ τὸν ἐγκέφαλον περιττώματα, συνεξέρχονται τῷ ἀέρι τῆς ἐκπνοῆς. ὁ γοῦν εἰσπνεόμενος ἀὴρ ἐμποδιζόμενος ταῖς λοξότησι τῶν ἐν τοῖς

menta cerebrum ſentiat. Verum enimvero quoniam hi narium meatus prope cerebrum ſunt, ſemperque patent, ingentia damna cerebrum acciperet, ex aëris frigidi aut vaporis turbulenti immundique ſubita irruptione, aut quod ſimul cum inutilibus ſuccis boni quoque ex cerebro cito elaberentur. Ideo bona DEI ſapientia oſſa quædam varie obliquis cavernulis inſtar ſpongiæ perforata, in tranſitu calvariæ collocavit, ut ne corpus ullum durius extrinſecus incideret, aut ſincera frigiditas recta in cerebri ſinus penetraret. Oſſa hæc ab inciſoriæ artis profeſſoribus Græce, ἠθμοειδῆ id eſt, incerniculi vicem gerentia, ab Hippocrate ſpongioſa, & rectius, appellata ſunt: ſiquidem incernicula rectis foraminibus pertuſa ſunt, oſſa vero hæc in obliquum, ut ſpongiæ ſunt terebrata. Sola autem dura membrana cerebrum operiens, cribri more foratur: nam ob tortuoſa oſſium foramina, excrementorum cerebri exitus impediretur, niſi longiori tempore paulatim percolarentur: contra, vaporum aſcenſus craſſitudine vetante neutiquam fieret. Ob id igitur vapores una cum aëre, dum fit inſpiratio, ingrediuntur, & cerebri ſupervacua, dum aër efflatur, ſimul exeunt. Quamobrem aër attractus, dum inter oſſium flexuoſos anfractus relu-

τοῖς ὀστοῖς στηράγγων, χλιαίνεται εἰσερχόμενος, καὶ διακρίνεται, τὸ παχύτερον ἴσχεται καὶ παλινδρομεῖ, καὶ οὐκ εἰσδύνει ἀκάθαρτον ὥστε βλάπτειν τὸ ἐν ταῖς κοιλίαις τοῦ ἐγκεφάλου ψυχικὸν πνεῦμα, ἀλλ' εἰσέρχεται τὸ διακριθὲν χλιαρόν τε καὶ πεπεμμένον, καὶ λεπτομερέστατον εἰς τροφὴν καὶ αὔξησιν τοῦ ψυχικοῦ πνεύματος.

XIII. Διὰ γοῦν ταύτην τὴν ἀσφαλῆ εἴσοδόν τε καὶ ἔξοδον τοῦ ἀέρος, ἐξετέθησαν κάτωθέν τε καὶ ἄνωθεν χόνδροι, σύριγγας ἔχοντες παμπόλλους τῆς αὐτῆς ἕνεκεν χρείας. οὗτοι οἱ χόνδροι ὀνομάζονται μυξωτῆρες. σκεπάσματα τῶν αὐτῶν μυξωτήρων, τὰ ὀστᾶ τῆς ῥινὸς, δύο ὄντα τὸν ἀριθμὸν, δεξιόν τε καὶ ἀριστερὸν, ἡνωμένα πρὸς ἄλληλα ἀπὸ ἄνωθεν αὐτῶν ἕως μέσου, ῥάχιν ποιοῦντα, ὥστε εἶναι τὸ ἐντὸς κενόν. ταῦτα τὰ ὀστᾶ οὐκ εἴασεν ἕως ἄκρου κατελθεῖν τοῦ μεγέθους τῆς ῥινὸς, ἡ τοῦ ἀγαθοῦ Θεοῦ πρόνοια· σφαλερὸν γάρ· ἀλλ' ἐξέφυσεν ἔμπροσθέν τε καὶ ὄπισθεν, καὶ κάτω, χόνδρους κοιλότητας ἔχοντας, δεξιάν τε καὶ ἀριστερὰν, καὶ ἀποφραττομένας τὰς αὐτὰς κοιλότητας ἑτέρῳ χόνδρῳ, τῷ καλουμένῳ, παρὰ μὲν τοῖς ἰατροῖς, διαφράγματι· παρὰ δὲ τοῖς ποιηταῖς, κίονι καὶ στυλίδι. αἱ δὲ κοιλότητες παρὰ μὲν τοῖς ἰατροῖς ὀνομάζονται μυκτῆρες· παρὰ δὲ τοῖς ποιηταῖς θάλαμοι. τὸ δὲ τῆς ῥινὸς πλήρωμα, παρὰ μὲν τοῖς ἰατροῖς ὀνομάζεται, ἀκρορρίνιον· παρὰ δὲ τοῖς ποιηταῖς, σφαίριον. τὰ δὲ ἐδάφη τῶν κοιλωμάτων

ctatur, caleſcit evadens, & ſecernitur, atque ejus pars craſſior retinetur, retroque convertitur, neque fæculenta ſuccedens intra cerebri ventres animabilem ſpiritum contaminat: ſed ſecreta pars tepida concocta, & tenuiſſima ad alendum augendumque animabilem ſpiritum pervadit.

XIII. Idcirco propter hunc tutiorem introitum aëris, & egreſſum, ſupra ſubterque cartilagines ſpiramentis pluribus perviæ ad hunc uſum poſitæ fuerunt: id genus cartilagines Græce myxoteres appellantur, ipſarum tegumenta bina naſi oſſa ſunt, inter ſe ſuperne ad medium usque ferruminata, & dorſum facientia, adeo, ut interius inanis cavitas pateat. Oſſa hujusmodi ad extremam naſi magnitudinem deſcendere, optimi DEI providentia non permiſit, periculum enim foret: ſed ante, poſt, ſubterque cartilagines quasdam creavit, dextrum ſiniſtrumque cavum habentes, & ipſa cava alia cartilagine diremit, quæ à medicis ſeptum, à poëtis columna ſeu columella vocatur: cavitates autem apud medicos narium vocabulum habent, à poëtis thalami dicuntur: at naſi acies à medicis Græce acrorrhinion, quod Latine ſonat naſi extremum, nominatur: poëtæ ſphærion, id eſt, orbiculum vocant, ſed

μάλων παρὰ τοῖς ποιηταῖς ὀνομάζονται ληνοί· τὰ δὲ ἑκατέρωθεν τοῦ χόνδρου τῆς ῥινὸς, πτερύγια· διὰ τί δὲ ὅλη ἡ ῥὶς οὐκ ἐξ ὀστῶν σύγκειται, ἀλλὰ τὸ μὲν ἄνωθεν αὐτῆς μέρος ἕως τοῦ μέσου ἐξ ὀστῶν· τὸ δὲ κάτωθεν ἐκ χόνδρων. ἢ ὅτι τὸ μὲν ἄνω μέρος, τεῖχος τῶν ὀφθαλμῶν ἑκατέρωθεν ἐγεγόνει· εἰ δὲ κατήρχετο ἕως ἄκρου τῆς ῥινὸς τὰ δύο ταῦτα ὀστᾶ, ἐθλῶντο ἂν ὑπὸ τῶν ἔξωθεν προσβολῶν, ἢ καὶ ἀπεθραύοντο ῥᾳδίως κραῦρα ὄντα, ἀλλ' οὐδ' ἂν ὑπεπιέζοντο ὑπὸ τῶν χειρῶν τοῦ ἀνθρώπου τὰ ἐκ τοῦ ἐγκεφάλου κατερχόμενα ὑγρὰ, οὐδ' ἂν συνεστέλλοντο καὶ διεστέλλοντο τὰ πτερύγια τῆς ῥινὸς, τῇ σκληρότητι τῶν ὀστῶν ἀκίνητα διαμένοντα· διὰ τοῦτο ἡ δημιουργικὴ τοῦ Θεοῦ σοφία κατεφύτευσεν ἐν τῷ ἄκρῳ τῆς ῥινὸς χόνδρον, ἵνα τὰς τῶν σκληρῶν σωμάτων προσπιπτούσας προσβολὰς ῥᾳδίως ὑπομένῃ τῇ δυσπαθείᾳ αὐτοῦ, καὶ ὑποπιέζωνται τοῖς δακτύλοις ἐν τῇ πλημμύρᾳ τῶν ὑγρῶν, καὶ ἵνα διαστέλλωνται τὰ πτερύγια τῆς ῥινός. πολλάκις γὰρ ἐν περιπνευμονίαις καὶ φρενίτισι καύματος πολλοῦ κατὰ τὸν πνεύμονα ὄντος, δεόμεθα πλείστης ἐμψύξεως· ἢ καὶ διὰ δρόμον καὶ παλαίστραν σφοδρότερον ὑποκινηθέντες δεόμεθα πολὺν ἀέρα ἕλκειν τὸν ἔξωθεν καὶ ἀνοίγομεν τὰ πτερύγια τῆς ῥινός· ὥστε εὐρύχωρα γίνεσθαι πρὸς τὸ ἱκανῶς ἐμψύξαι, καὶ ἀβλαβῆ τὸν ἄνθρωπον φυλάξαι. πολλοὶ γὰρ στενόρρινοι διαπλασθέντες, ἀναγκάζονται ἐν τοῖς ἀγῶ-

ſed cavitatum pavimenta poëtæ torcularia appellarunt, at quæ naſi cartilagini utrinque adjacent, alas. Cæterum quare naſus totus oſſeus non eſt, ſed pars ſuperior usque ad dimidium ex oſſibus, inferior ex cartilaginibus componitur? An quoniam pars ſuperior murus oculorum utrinque factus eſt? verum ſi usque ad extremum naſum hæc oſſa proceſſiſſent, externis appulſibus retunderentur, vel etiam fragilia cum ſint, facile perfringerentur. Præterea quomodo humores à cerebro delabantes manibus exprimi poſſent? item naſi alæ contrahi tendique nequiſſent, ſi oſſea duritie immobiles perſtitiſſent, eam ob cauſam opifex DEI ſapientia extremo naſo cartilaginem indidit, ut durorum corporum incidentes ictus ſua firmiore natura facile ſuſtineat, & humorum defluentium copia dum emungitur, nares ipſæ comprimi valeant, atque ut alæ dilatentur. Nam plerumque inflammato pulmone, aut cerebro, magnum pulmonis æſtum abunde refrigerare opus eſt. Præterea curſu aut lucta vehementius fatigati, multum extrinſecus aërem ducere cogimur, inde naſi alas pandimus, ut ad ſatis refrigerandum, incolumitatemque hominis cuſtodiendam ſufficiant: multi enim anguſtis naribus creati, in certaminibus ſuffocantur: quin etiam circa equo-

ἀγῶσιν. ἀλλὰ καὶ οἱ κατὰ τοὺς ἵππους ἔμπειροι ἰατροὶ, τὰς ῥῖνας αὐτῶν σχίζουσιν, εἰ φύσει στεναὶ ὦσιν. ἀναγκάζονται γὰρ οἱ στενόρρινοι τῶν ἵππων ἐν πολλῷ δρόμῳ θερμότατοι ὄντες.

XIV. Διὰ τί δὲ τοιαύτη κατεσκευάσθη ἡ ῥὶς, καὶ τοιούτου σχήματος; ἢ εὐπρεπείας χάριν; πολλάκις γάρ τινες λωβηθέντες, καὶ τὰ τῆς ῥινὸς ἀποβαλόντες ἄκρα, αἴσχιστοι τῇ θέᾳ γεγόνασιν, ὡς δυσχεραίνειν ἅπαντας τοὺς ὁρῶντας αὐτούς. εὐπρεπείας οὖν ἕνεκα κατεσκευάσθη ἡ ῥὶς, ἅμα τε καὶ ὀχετὸς ἐστιν τῆς εἰσόδου τε καὶ ἐξόδου τοῦ ἀέρος, διὰ πολλὰς αἰτίας εἰσερχομένου αὐτοῦ, ἃς καὶ πρόσθεν ἐγράψαμεν.

XV. Περὶ μὲν οὖν τῆς κατασκευῆς τῆς ῥινὸς, ἱκανὰ τὰ εἰρημένα. ῥητέον δὲ καὶ περὶ ὀφθαλμῶν, τὴν ἀρχὴν ποιησαμένοις ἀπὸ τοῦ καθήκοντος νεύρου τοῦ ἐξ ἐγκεφάλου τοῦ μαλακοῦ· ἐπειδὴ καὶ ταῦτα ἐκ τῶν ἐμπροσθίων τοῦ ἐγκεφάλου κοιλιῶν προϊόντα, πεφύκασι χορηγεῖν τοῖς ὀφθαλμοῖς τὴν ὅρασιν· μαλακὰ δέ εἰσι καὶ ταῦτα, καθάπερ καὶ τὰ εἰς τὴν ῥῖνα φερόμενα, καὶ εἴτε μίαν συζυγίαν ἀμφοτέρας ἐθέλοις ὀνομάζειν, εἴτε δύο, πρώτην τε καὶ δευτέραν, οὐχ ἁμαρτήσεις. ἀμφότεραι γὰρ τῶν ἐμπροσθίων τοῦ ἐγκεφάλου κοιλιῶν ἐκπεφύκασιν, καὶ ἀμφότεραι μαλακῶν νεύρων συζυγία ἐτάχθησαν. παρὰ γὰρ τοῦ Γαληνοῦ

equorum valetudinem periti medici, eorum nares proscindunt, si natura arctiores fuerint, quandoquidem equi angustis naribus, longo cursu valde incalentes, suffocari consueverunt.

XIV. Cur autem nasus hoc modo & tali figura formatus est? an ornamenti causa? multi enim ferro laceri, ac summo naso privati, turpissimo spectaculo fuere, ut obvius quisque ægre id ferret, atque aversaretur: quare decoris causa nasum DEUS molitus est, ac simul, ut ingredientis exeuntisque aëris quædam fistula esset, ob plures, quas supra posuimus causas. De nasi artificio satis ample loquuti fuimus.

XV. In præsentia oculorum naturam docere opus est, prius nervo molli à cerebro veniente declarato, quoniam & hi ex prioribus cerebri cavis prodeuntes, ut visum oculis suggerant, natura consuluit. Sunt quidem & hi molles, quales etiam nervi ad nasum descendentes, quod si utrosque unum par, aut duo primum & secundum nominare velis, nihil erraveris: utrunque enim ex prioribus cerebri ventribus enascitur, & utrumque mollium nervorum par statuitur: nam apud Galenum medicum sapientissimum, non primum par, sed utrumque primum vocatum est, cum ab eadem

λήνου τοῦ σοφοῦ ἰατροῦ, οὐ πρώτη συζυγία, ἀλλ' ἀμφότεραι πρῶται ἐκλήθησαν, ὡς ἑνὸς τόπου ἐκπεφυκῆαι, καὶ ὡς μαλακῶν νεύρων ἀμφότεραι οὖσαι ἀρχαί. Ταῦτα τὰ μαλακὰ νεῦρα, τὰ εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς καθήκοντα, εἰς τὸ τὴν ὅρασιν χορηγεῖν, ὀνομάζονται ὀπτικά· ἐπειδὴ τὸ ψυχικὸν πνεῦμα δι' αὐτῶν ἐκπέμπεται, διακρῖνον τὰς τῶν χρωμάτων ἑκάστου ἰδιότητας τῷ πρώτῳ ὀργάνῳ τοῦ ὀφθαλμοῦ· προσομιλοῦντα τῷ κρυσταλλοειδεῖ· ἐν γὰρ τῷ ὀφθαλμῷ τριῶν ὑγρῶν ὄντων, κρυσταλλοειδοῦς, ὑελοειδοῦς, ὠοειδοῦς, πρῶτον ὄργανον ὁρατικὸν, τὸ κρυσταλλοειδὲς ἐγένετο· τὰ δ' ἄλλα, τροφῆς ἕνεκα.

XVI. Ἔστι δὲ ὁ ὀφθαλμὸς κατὰ τὸ σχῆμα, σφαιροειδές. τὸ γὰρ σφαιροειδὲς σχῆμα, εὐπρεπέστερον καὶ εὐκινητότερον τῶν ἄλλων σχημάτων ἐστίν· ἔοικε δὲ κωδύα τῇ βοτάνῃ. τῇ δὲ οὐσίᾳ, ῥυτός· ἐξ ὑγρῶν γὰρ ἡ σύνθεσις αὐτοῦ. τῷ δὲ μεγέθει ἡλίκη καὶ ἡ κοίτη αὐτοῦ κατεσκευάσθη· ἐπεὶ δὲ λύχνος τοῦ σώματός ἐστιν ὁ ὀφθαλμὸς, καθὼς φησιν ὁ κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ἐν τοῖς ἁγίοις εὐαγγελίοις ὁ ἀληθινὸς Θεὸς ἡμῶν· ὁ δὲ λύχνος οὐκ ἐπ' ἐδάφους ἔχει τὴν θέσιν, οὐδ' ἐν μέσῳ τόπῳ, ἀλλ' ἐφ' ὑψηλοῦ τόπου κεῖται, εἰ μέλλοι φωτίζειν τόν τε οἶκον ἅπαντα, καὶ τοὺς ἐν τῷ οἴκῳ· τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ ἡ τούτου δημιουργικὴ σοφία εἰδυῖα ἐκ τοῦ ἐγκεφάλου λαμβάνειν τὴν ὅρασιν τοὺς ὀφθαλμοὺς, πλησίον τοῦ ἐγκεφάλου τὴν θέσιν αὐτῶν ἐτεχνήσατο·

καὶ

* Matth. VI, 22. Luc. XI, 34.

dem radice utrumque pullulet, & mollium nervorum utrumque sit initium. Hi molles nervi oculos petentes, ut in ipsos visibilem vim irrigent, visorii nominantur, quoniam ab anima cognominatus spiritus, coloris cujusque differentias distinguens, per ipsos primo oculi instrumento, crystallino videlicet inhærentes, emittitur: siquidem cum in oculo tres sint humores, crystallinus, vitreus, & ovorum albo similis: primum visionis instrumentum crystallinus est, reliqui alimento sunt.

XVI. At oculus figura est globosa: ea enim cæteris est decentior & mobilior, atque herbæ codyæ vocatæ, id est capitis papaveris similitudinem refert: & labili est materia, siquidem ex humoribus componitur: magnitudine autem tanta est, quantum est ejus conceptaculum. Verum quoniam corporis lucerna est oculus, ut JESUS CHristus verus DEUS noster in sanctis Evangeliis testatur: * at lucernæ sedes non in pavimento, non medio, sed altissimo loco est, si totam domum, domusque incolas splendore perfundere debeat: itidem & ejus artificiosa sapientia ex cerebro visoriam facultatem oculos haurire cognoscens, eos prope cerebrum collocavit: cumque hominis ambulatio in priora

tendat,

καὶ ἐπειδὴ ἡ περιπάτησις τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ τὰ ἔμπροσθεν βαίνει, τὸν ἔμπροσθεν τόπον ἐξελέξατο· καὶ δύο τὸν ἀριθμὸν αὐτοὺς ἐποίησε, διὰ τὸ πλῆθος τοῦ ἐλέους αὐτοῦ· ὥστε ποτὲ τοῦ ἑνὸς ἀμαυρωθέντος, διοικεῖσθαι τὸν ἄνθρωπον μετὰ τοῦ ἑνός. πολλοὶ γὰρ διὰ δριμὺ ῥεῦμα ἢ ἀμφοτέρους τοὺς ὀφθαλμοὺς ἀπώλεσαν, ἢ τὸν ἕνα. καὶ ἄλλως δὲ χρήσιμον τὸ δύο εἶναι τοὺς ὀφθαλμούς. οὐ μόνον γὰρ τὰ ἔμπροσθεν ὁρᾷν χρὴ, ἀλλὰ καὶ τὰ πλάγια, καὶ τὰ ὀπίσω σκοπεῖν.

XVII. Ῥυτοὺς δὲ ὄντας κατ᾿ οὐσίαν τοὺς ὀφθαλμοὺς, οὐκ εἴασε γυμνοὺς, οὐδ᾿ ἐπιπολῆς κεῖσθαι, ἀλλὰ χώρας αὐτοῖς κατεσκεύασεν ἐξοχὰς ἐχούσας, ὥσπερ χάρακας ἐκ τῶν ἄνω μερῶν τὰς ὀφρύας. ἐκ δὲ τῶν κάτω ἀνατέταται τὰ τοῦ προσώπου μῆλα· μέσον δὲ τῶν δύο ὀφθαλμῶν, τὰ ὀστᾶ τῆς ῥινός. ἑκατέρωθεν δὲ αὐτῶν δεξιά τε καὶ ἀριστερὰ, τὰ δύο ζυγώματα, τὰ ἀποτειχίσματα τῶν κροταφιτῶν μυῶν. ἐνέδυσε δὲ τούτοις καὶ χιτῶνας, οἵ τινες ὀνομάζονται βλέφαρα.

XVIII. Κλείονται μὲν οὖν ὑπὸ δύο μυῶν, ἀνοίγονται δὲ ἀπὸ μυὸς ἑνὸς, καὶ τοῦτο πρεπόντως. οὐ γὰρ ὑπὸ δύο ἡνιόχων ἀναχαιτίζεται εἷς ἵππος. μᾶλλον μὲν οὖν ὥσπερ τις ἡνίοχος δι᾿ ἑνὸς χαλινοῦ περιάγει δύο ἵππους ἢ τέσσαρας, οὕτως τοὺς δύο μύας τοὺς κλείοντας τὸ βλέφαρον ἀνοίγει εἷς μῦς. τοῦτο δέ φησι καὶ Ἱπποκράτης ἐν τῷ προγνωστικῷ, ῥικνὸν βλέφαρον. τῶν γὰρ κλειόν-

tendat, priorem etiam oculis locum delegit: geminosque fecit, ob ejus miserationis ubertatem, ut uno interdum captus oculo, altero regi homo posset: plerique enim ob acrem fluxionem aut ambos, aut unum saltem oculum amiserunt. Et binos alioqui esse oculos utile est: quoniam non priora solum cernere, sed etiam in obliquum & à tergo aspicere necesse est.

XVII. Ipsos præterea fluxili materia constantes, nudos, aut in summa cute expositos nequaquam dimisit, sed intra concavas sedes reposuit, & excelsis undique partibus vallavit: primum enim superiora superciliis obducuntur, genæ deinde ab inferiori parte tutantur. nasi ossa oculis interjecta sunt: utrinque vero à dextra & à læva, bina sunt vocata juga, ceu temporalium musculorum propugnacula: oculos præterea membranis vestivit, quas palpebras appellant.

XVIII. Has vero duo musculi claudunt, unus tantum aperit, neque id absurde factum est, non enim à duobus aurigis unus equus compescitur: contra potius, ut unus auriga uno freno duos aut plures circumagit equos, sic & binos palpebram claudentes musculos, unus tantum recludere valet. Hanc autem & in libro præsensionum, retortam palpebram Hippocrates

κλειόντων τοῦ ἑνὸς παθόντος, ὁ εἷς ἐνεργεῖ, καὶ γίνεται μέσον κλάσις κατ' εὐθεῖαν γραμμὴν, τοῦτο ἐστιν τὸ ῥικνόν. καλεῖται δὲ τὸ βλέφαρον παρὰ τοῖς ποιηταῖς κάλυμμα καὶ ἐπικοιλίς. ὅγε μὴν ἔγκοιλος τῶν βλεφάρων περίδρομος, κόγχος καλεῖται· αἱ δ' ἐν αὐτῷ γραμμαὶ, παρὰ μὲν τοῖς ἰατροῖς ῥυτίδες ὀνομάζονται· παρὰ δὲ τοῖς ποιηταῖς, ἴλιγγες. τὸ δὲ κάτωθεν τῶν βλεφάρων τὸ ἀσάλευτον, παρὰ μὲν τοῖς ἰατροῖς ταρσὸς καλεῖται, παρὰ δὲ τοῖς ποιηταῖς κοιλίς· ἐπεὶ δὲ πολλάκις ἀνέμου πνεύσαντος σφοδροῦ, διασκορπίζονται ἐν τῷ ἀέρι κονίαι, καὶ κάρφη, καὶ κυρήβια, καὶ ψήγματα, καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς καταβλάπτουσιν, ἐξέφυσε τρίχας ἀναυξήτους ἡ πρόνοια τοῦ Θεοῦ κατὰ τῶν βλεφάρων τὸν περίδρομον καὶ τοῦ ὑποκειμένου τῷ βλεφάρῳ ταρσοῦ. ὑπείληφε δὲ ἀμφότερα τὰ βλέφαρα, τὸ μὲν ἄνω ὁ περιόστειος ὑμὴν, ἐκφυόμενος ἀπὸ τῶν ὀφρύων· τὸ δὲ κάτω, ἐκφυόμενος ἀπὸ τῶν μήλων. ἀλλὰ καὶ διὰ τοὺς ῥέοντας ἱδρῶτας ἀπὸ τῆς κεφαλῆς καὶ τοῦ μετώπου, ἵνα μὴ πρὸς τοὺς ὀφθαλμοὺς καταῤῥέωσιν, ἐξέφυσε κατὰ τὰς ὀφρύας, ἑτέρας τρίχας ἀναυξεῖς, κάμψασα τὸ ἄθροισμα τῶν τριχῶν τῶν ὀφρύων ἐπὶ ῥῖνα καὶ κροτάφους, ὡς καμαροειδεῖς γενέσθαι τοὺς ὀφρύας· ἅμα μὲν ποδηγεῖσθαι πρὸς ῥῖνα καὶ κροτάφους τοὺς ἱδρῶτας· ἅμα καὶ εὐπρέπειαν τῷ προσώπῳ χαρίζεσθαι. ὅτι μὲν οὖν ἐν τοῖς

crates appellavit: nam claudentium musculorum altero affecto, unus tantum in officio manet: fitque secundum rectam lineam medium, quod κλάσις Græce dicitur, fractio à Latinis dici potest. Hæc est ab Hippocrate retorta palpebra appellata, à poëtis operimenrum, & epicœle, id est, subconcava. Concavus quidem palpebrarum ambitus, concha vocatur, sed ipsius lineæ, à medicis rugæ, à poëtis vertigines dicuntur. Inferior palpebrarum pars, quæ immota jacet, apud medicos tarsos vocatur, apud poëtas cœlis. Cæterum quoniam plerumque violentiore spirante vento pulvis, festucæ, conchulæ, & minuta cujusque rei fragmenta per aërem disjecta oculos infestare solent, pilos quosdam nihilo magis augescentes palpebris, subjectoque palpebris tarso Divina providentia in orbem consevit. Utramque autem palpebram membranæ vestiunt: superiorem, membrana os ambiens, à superciliis nascens, inferiorem à genis prodiens. Quin etiam ob sudorem à capite & fronte defluentem, ne in oculos feratur, pilis incremento carentibus supercilia munita sunt, horumque pilorum in superciliis agmen in nasum & tempora curvatum est, ut arcum quendam fornicemve repræsentent, cum ut sudorem ad nasum & tempora divertant, tum ut

τοῖς ὀφθαλμοῖς οὖσιν ἡ τοῦ βλέπειν ἐνέργεια, πᾶσι δῆλον. πῶς δὲ βλέπουσι, καὶ τίς ἡ αἰτία τοῦ βλέπειν αὐτοὺς, καὶ ἀπὸ τίνων χιτώνων ἡ σύνθεσις αὐτῶν, καὶ πόσα ὑγρὰ ἐν τοῖς χιτῶσιν αὐτῶν περιέχονται, ῥητέον.

XIX. Ἀπὸ τοίνυν τῶν ἔμπροσθεν κοιλιῶν τοῦ ἐγκεφάλου, ἐξ αὐτοῦ δηλαδὴ τοῦ σώματος αὐτοῦ, συζυγία τις νεύρων παρακειμένη μαλακῶν τῇ τῆς ῥινὸς συζυγίᾳ, ἑκατέρωθεν παρατέταται, ἓν ἐκ δεξιῶν, καὶ ἓν ἐξ ἀριστερῶν. τούτῳ τῷ ὀπτικῷ νεύρῳ ἐκφυομένῳ τοῦ ἐγκεφάλου συνεκφύονται ἥ τε λεπτὴ μῆνιγξ καὶ ἡ παχεῖα· καὶ διαπεράσασαι ἄμφω σὺν τῷ νεύρῳ τὸ τρῆμα τοῦ ὀστοῦ, κατέλαβον τὴν χώραν τοῦ ὀφθαλμοῦ. εἶτα τὸ μὲν νεῦρον πλατύνεται περιλαμβάνον τὸ κρυσταλλοειδὲς ὑγρόν· ἡ δὲ λεπτὴ μῆνιγξ σὺν τῷ νεύρῳ πλατυνομένη, γεννᾷ τὸν ἀμφιβληστροειδῆ χιτῶνα. ἐπεκτεινόμενος δὲ ὁ ἀμφιβληστροειδὴς χιτὼν περιέχων καὶ τὸ ὑελοειδὲς ὑγρὸν, συμπαραλαμβάνει τὸν ῥαγοειδῆ χιτῶνα, περιέχοντα τὸ κρυσταλλοειδὲς ὑγρὸν, καὶ μέρος τι τοῦ ὑελοειδοῦς εἰς τροφὴν τοῦ κρυσταλλοειδοῦς· εἶτα ἀνέρχεται μὲν ὁ ἀμφιβληστροειδὴς ἕως τῆς στεφάνης τῆς ὀνομαζομένης ἴριδος· κἀκεῖ ἑνοῦται τῷ περιοστείῳ χιτῶνι τῷ λευκῷ. ἐκφυόμενος γὰρ ὁ λευκὸς χιτὼν ἀπὸ τῶν τοῦ ὀφθαλμοῦ ὀστῶν ἀπὸ τοῦ μέρους τοῦ μεγάλου κανθοῦ καὶ

ut decorem & venuſtatem faciei largiantur. Itaque in oculis eſſe cernendi munus, omnes dilucide noverunt, ſed quomodo cernant, quæque cernendi cauſa, ex quibus conſtent tunicis, quotque intra eas humores includantur, jam explicare tentabo.

XIX. Itaque à prioribus cerebri finibus, ex ipſa videlicet ejus materia, quoddam nervorum mollium conjugium naſi nervis adjacens, utrinque porrigitur, unusque in dexteriore parte, alter in ſiniſtra eſt. Cum hoc viſivo nervo ex cerebro naſcente, ſimul & tenuis & craſſa membrana oriuntur, utraque cum nervo oſſis foramen pervadentes, in oculi regionem perveniunt: ibi nervus dilatatur, humoremque à cryſtalli ſimilitudine cryſtalloidem Græce vocatum complectitur: tenuis vero tunica cum nervo ampliata reticularem membranam facit: hæc magis extenta & vitreum humorem includens, ſimul & tunicam, rhagoidem à Græcis ex uvæ acini ſimilitudine dictam, continet: hæc rurſum cryſtallinum humorem, partemque vitrei nutrimentnm cryſtallino ſubminiſtrantis amplectitur. Inde reticularis tunica, usque ad appellatam Græce ſtephanem, Latine coronam, quæ & iris dicitur, aſcendit, ibique cum alba membrana os am-

καὶ ἀπὸ τοῦ μέρους τοῦ μικροῦ κανθοῦ, πλατύνεται, ἐπικείμενος πᾶσι τοῖς ὀφθαλμοῦ μορίοις, ἐπεκτεινόμενος μέχρι τῆς στεφάνης· κἀκεῖ ἑνοῦται τοῖς λοιποῖς χιτῶσιν. αὕτη γὰρ ἡ στεφάνη ἕνωσίς ἐστι καὶ κοινὸς ὅρος πάντων τῶν τοῦ ὀφθαλμοῦ χιτώνων. καλεῖται δὲ καὶ ἶρις καὶ κύκλος τοῦ ὀφθαλμοῦ. περιεκτικωτέρα οὖν ἡ παχεῖα μῆνιγξ τῆς λεπτῆς οὖσα, καὶ αὐτοῦ τοῦ ὀπτικοῦ νεύρου συνεξελθοῦσα τὸ ὀστοῦν πλατυνομένη περιέχει τὸ ὠοειδὲς ὑγρὸν, ἐξ οὗ γίνονται τὰ δάκρυα. γίνονται δὲ τὰ δάκρυα, ἐκπιεζομένου τοῦ ὀφθαλμοῦ ἢ διὰ ψύξιν, ἢ διὰ θλίψιν.

ambiente in unum coit: siquidem alba membrana ab oculi ossibus veniens, ex parte magni, & ex parte parvi anguli dilatatur, omnibus oculi partibus inhærens, & usque ad iridem se diffundens, ibique cum cæteris tunicis jungitur. Iris enim quid aliud est, quam coitus, communisque omnium oculi tunicarum finis? vocatur vero corona, iris, & oculi circulus. Igitur crassa tunica, tenui & visorio nervo capacior ossis foramen egressa, & latius se pandens, humorem ovi albo similem continet, ex quo lachrymæ profluunt: fiunt autem, frigore aut compressu oculum urgente.

XX. Εἰ δέ τις φήσει, διὰ τί οὐ πληροῦνται; φαμὲν διὰ τὸ χορηγεῖσθαι ἀπὸ τῶν ὑγρῶν τοῦ ἐγκεφάλου, κἀκεῖνα ἐκ τῶν πλησιαζόντων μορίων, αὖθις δὲ ἐκεῖνα ἐξ ἄλλων κατὰ τὸ Ἱπποκράτους ῥητὸν, πάντα ἐκ τούτων, ξύρροια μία καὶ πάντα συμπαθέα. ἀνέρχεται δὲ μέχρι τῆς στεφάνης ἡ αὐτὴ μῆνιγξ ἐντὸς τῆς στεφάνης λεπτυνομένη καὶ διαυγὴς ἀποτελουμένη, καὶ λειοτάτη γινομένη, ὥσπερ τι κεράτιον ἐξεσμένον· καὶ ἀναπληροῖ τὴν ἐντὸς εὐρυχωρίαν τοῦ κύκλου, γεννῶσα τὸν κερατοειδῆ χιτῶνα. οὗτος ὁ κερατοειδὴς χιτὼν πάντων ἐκτὸς κείμενος, τῷ λεπτῷ τῆς οὐσίας αὐτοῦ ἀπερρήγνυτο ἂν ὑπὸ τῶν ἔξωθεν προσπιπτόντων σωμάτων· διὰ τοῦτο ἡ δημιουργία τοῦ Θεοῦ συνέθηκε τῷ χιτῶνι τούτῳ καὶ ἕτερα τινὰ λεπτὰ καὶ διαυγῆ σώματα,

XX. At si quis rogaverit, unde iste humor in dolore tam fœcundus & paratus? respondebimus, à cerebri humoribus materiam suggeri, illisque à propinquis partibus, rursumque & illis ab aliis, juxta Hippocratis dictum: ***Omnia ex iis confluxus unus & conspiratio una, & omnia simul patibilia.*** Eadem membranula sub iride, extenuata & pellucida, lævissimaque effecta, instar cujusdam perpoliti corniculi interius circuli inane complet, corneam tunicam efficiens. Verum tunica hæc cornea omnium extima cum sit, tenuique corpusculo, ab exterius incursantibus rescindi potuisset. Idcirco Divina ars huic tunicæ alia hujusmodi gracilia nitida-

μα(τα), ὥσπερ πτύχας τινάς· ὡς τετραπλάσιον γίνεσθαι τὸν κερατοειδῆ χιτῶνα, ἵνα τῷ μὲν διαυγεῖ τῶν σωμάτων ἀνεμπόδιστος γίνηται τοῦ ὁρατικοῦ πνεύματος ἡ εἴσοδος· τῇ δὲ συνθέσει τῶν κτηδόνων· οὕτω γὰρ αὐτὰς ὀνομάζουσιν οἱ ἀνατομικοί· ἀσινὴς ᾖ ταῖς ἔξωθεν προσβολαῖς. ἔστι δὲ ἡ τάξις τῶν χιτώνων αὕτη· πρῶτος ὁ κερατοειδής, δεύτερος ὁ ῥαγοειδής, τρίτος ὁ ἀμφιβληστροειδής, καὶ τέταρτος ὁ ἐπιπεφυκώς, ὁ λευκός. ὁ δεύτερος οὖν, ὁ ῥαγοειδής, σφαιροειδὴς μὲν τῷ σχήματι· ῥαγὶ γὰρ σταφυλῆς ἔοικε· μέλας δὲ τὴν χροιάν, διὰ τὸ περιέχειν τὸ κρυσταλλοειδὲς ὑγρόν. τοῖς γὰρ ὀφθαλμοῖς ἥδιστα χρώματα τὰ προσεγγίζοντα τῷ μέλανι χρώματι, καθάπερ εἰσὶ τὰ φαιὰ καὶ τὰ κυανᾶ· λυπηρὰ δὲ τὰ λαμπρά. τὸ γὰρ κρυσταλλοειδὲς ὑγρὸν διαυγές τε ὂν καὶ λαμπρόν, καθάπερ ὁ κρύσταλλος, πρεπόντως τοῦ τοιούτου τετύχηκε περιβλήματος. τοιοῦτόν τι μηχάνημα πονηρὸν πεποίηκε Διονύσιος ὁ τῆς Σικελίας τύραννος, ἀμυντήριον τοῖς κολαζομένοις· δεσμωτήριον κατεσκεύασεν ἀδιάπνευστον, πανταχόθεν σκότους ἔμπλεων· πλησίον δὲ τοῦ δεσμωτηρίου κατεσκεύασεν ἕτερον οἶκον λαμπρότατον τιτάνῳ κεχρισμένον· χρονισάντων δὲ τῶν δεσμωτῶν ἐν τῷ δεσμωτηρίῳ, εἶτα πρὸς τὸν λαμπρὸν οἶκον ἠγμένων, τύφλωσις ἐγένετο. περιφερὲς δέ ἐστι τὸ σχῆμα τοῦ κρυσταλλοειδοῦς ὑγροῦ ἀπολειπόμενον τῆς σφαίρας· τὸ γὰρ ἔμπροσθεν αὐτοῦ μέρος, ὥσπερ φακὸς

tidaque corpora, veluti plicas quasdam composuit: atque inde quadrupla fit cornea tunica, ut corporum perspicuitate expeditum sit visorii spiritus iter, sed corporum eorum apposítu, quæ ctedones à dissectionis magistris vocantur, externis injuriis minime sit obnoxia. Tunicarum ordo is est: prima cornea, secunda uvea seu acinalis, tertia aranealis sive reticularis, quarta superinhærens, alba appellata. Igitur secunda acinalis, figura est rotunda: nam uvæ acino similis est, calore atra, quoniam crystallinum humorem claudit: colores enim in atrum vergentes, oculis jucundissimi sunt, ut fuscus & cyaneus: molesti sunt splendidi. Itaque crystallinus humor perspicuus, ut crystallus, fulgensque, jure hujusmodi septo cinctus est. Id genus quandam atrocem machinam Dionysius Siciliæ tyrannus in reorum supplicium excogitavit: carcerem quendam difflabilem sane, sed undique tenebricosum, extruendum curavit: prope hunc alterum domicilium luce clarissimum, & calce illitum, ædificari jussit: atque ita rei diu in carcere macerati, postea in splendidissimam domum ducti occœcabantur. Rotunda est autem crystallini humoris figura à globo deficiens: ejus enim prior pars instar lentis compressa est: ea parte acinalis membrana rotundo foramine cava est, extra

φακός· πέπηγται δὲ κατὰ τοῦτο τὸ μέρος. ὁ δὲ ῥαγοειδὴς χιτὼν, κατὰ κύκλον ἐπίβλημα ἔχων ἔξωθεν τὸν κερατοειδῆ χιτῶνα καὶ μόνον. ὅπως δὲ μὴ προσψαύσῃ ὁ κερατοειδὴς χιτὼν, κατὰ τοῦ τὸ τρῆμα, τοῦ κρυσταλλοειδοῦς ὑγροῦ, προενοήσατο ἡ δημιουργικὴ σοφία τοῦ Θεοῦ· ἅμα μὲν ἐπὶ πλέον ἀγαγοῦσα ἐκτὸς τὴν κατ' εὐθὺ τοῦ τρήματος κειμένην μοῖραν τοῦ κερατοειδοῦς· ἅμα δὲ ὑγρῷ λεπτῷ καὶ καθαρῷ οἷόν περ τὸ ἐν τοῖς ὠοῖς ἐστι, περιχέουσα τὸν κρυσταλλοειδῆ. καὶ τρίτον ἐπὶ τούτοις αἰθεροειδοῦς τε καὶ αὐγοειδοῦς, πληρώσασα πνεύματος ἅπασαν τὴν χώραν τῆς κόρης, τὸ βλέπειν ἀπειργάσατο· τὸ γὰρ ὀπτικὸν πνεῦμα τὸ ἐξ ἐγκεφάλου κατερχόμενον διὰ τῆς ὀπῆς τοῦ μαλακοῦ νεύρου μέχρι τοῦ κρυσταλλοειδοῦς ὑγροῦ καὶ τῆς κόρης κατέρχεται ἀνεμποδίστως. ἐνδέδυται δὲ, τὸ μὲν πρὸς τῷ τρήματι μέρος τοῦ κρυσταλλοειδοῦς ὑγροῦ, χιτῶνα ἀραχνοειδῆ, λευκόν τε καὶ λαμπρὸν ἐκ τοῦ μαλακοῦ νεύρου γεννηθέντα. τὸ γοῦν εἴδωλον τῆς κόρης ὡς ἐν κατόπτρῳ τινὶ τούτῳ τῷ χιτῶνι, συνίσταται στιλπνῷ καὶ λείῳ ὄντι ὑπὲρ ἅπαντας.

XXI. Ὑγρότητος δὲ δαψιλοῦς ἐν τῷ ῥαγοειδεῖ χιτῶνι περιεχομένης, μέλανές εἰσιν οἱ ὀφθαλμοὶ, ὥσπερ εἰ ὀλίγη ἐστὶν ἡ ὑγρότης, γλαυκότης ἐγγίνεται. διὰ ταύτην οὖν τὴν αἰτίαν οἱ γλαυκόφθαλμοι, πρὶν εἰς γῆρας ἐλθεῖν, τυφλοῦνται. μέσης δὲ τῆς ὑγρότητος οὔσης, τοιαύτης ἰδέας εἰσὶν οἱ ὀφθαλμοὶ, ὁποίας ἡ τῶν ἱεράκων.

XXII. Ἐπεὶ δὲ κατ' εὐθεῖαν ἡ ὅρα-

extra superveniens sola cornea, veluti quoddam operculum includit. Cæterum ut ne crystallinum humorem cornea membrana contingeret, Divina cavit sapientia: nam simul & corneæ particulam è directo foramini adversam latius tendens, & humore tenui ac mundo, ovi albo simili crystallinum circumfundens: adhæc tertio æthereo luminosoque spiritu locum totum pupillæ resarciens, videndi facultatem suppeditat: visorius namque spiritus è cerebro veniens, per mollis nervi fistulam in crystallinum usque humorem ac pupillam patenti calle perlabitur: at crystallini humoris pars pupillam spectans, tenuissima tunica, quæ inde aranealis dicitur, candida fulgentique, ex molli nervo genita involvitur. Igitur pupillæ imago, ceu quodam in speculo in hac membrana, splendida omniumque lævissima consistit.

XXI. Quando vero humor copiosior acinali tunica continetur, nigri sunt oculi: contra si paucus, glauci: atque id est in causa, ut eos habentes oculos ante senectutem cœci evadant: si moderata insit humiditas, ejusmodi sunt oculi quales habent accipitres.

XXII. Quoniam autem visio indire-

ὅρασις γίνεται, ἐλλιπὴς ἂν ὑπῆρχεν, εἰ ἀκίνητοι ἔμελλον οἱ ὀφθαλμοί, καὶ παντάπασιν ὀλίγιστα ἂν ἑώρων οἱ ἄνθρωποι. διὰ τοῦτο οὖν ἄχρι πλεῖστον περιάγεσθαι ὁ δημιουργὸς Θεὸς ἡμῶν πεποίηκε· καὶ σὺν αὐτοῖς ὅλον εὐκίνητον ἀπειργάσατο τὸν τράχηλον, καὶ δύο αὐτοὺς διὰ ταύτην τὴν αἰτίαν ἐποίησε, διεστώτων ἀπ' ἀλλήλων ἀξιολόγως.

XXIII. Εἴπερ οὖν ἐχρῆν μὲν αὐτοὺς κινεῖσθαι, διὰ μυῶν δὲ ἅπασα κίνησις γίνεται, δῆλον ὡς καὶ τοῖς ὀφθαλμοῖς μύες ἐπετέθησαν πρὸς κίνησιν. αἱ τοίνυν κινήσεις τῶν ὀφθαλμῶν εἰσὶν ἕξ· μία μὲν, ἔσω πρὸς τὴν ῥῖνα· ἄλλη δὲ, ἔξω πρὸς τὸν μικρὸν κανθὸν, ἄλλη δὲ ἄνωθεν ἐπὶ τὰς ὀφρύας, ἄλλη δὲ κάτω, πρὸς τὰ μῆλα, ἑτέρα δὲ περιστρέφουσα, *. διὸ καὶ εὔλογον ἦν τοὺς ἡγεμόνας τῶν κινήσεων μύας ἴσους εἶναι κατ' ἀριθμὸν ταῖς τοιαύταις κινήσεσι. καὶ δὴ γεγόνασι, δύο μὲν ἐκ τῶν πλαγίων, εἰς ἑκάτερον κανθὸν, ἄλλος δὲ ἄνωθεν, ἕτερος δὲ κάτωθεν, ἄλλος δὲ περιστρέφων τὸν ὀφθαλμὸν, ἄλλος δὲ μέγας κατ' αὐτὴν τὴν ῥίζαν τοῦ νεύρου στηρίζων καὶ σφίγγων τὸν ὀφθαλμὸν, μὴ προπετῆ ποτε γίνεσθαι. οὗτοι τοιγαροῦν οἱ ἓξ μύες, οὐ μόνον τὰς κινήσεις ἀποτελοῦσιν, ἀλλὰ καὶ τὰς χώρας τῶν περιεχόντων ὀστῶν τοὺς ὀφθαλμοὺς ἀναπληροῦσι. καταπείρεται δὲ ἡ δευτέρα συζυγία τῶν ἀπ' ἐγκεφάλου νεύρων ἡ σκληρὰ εἰς τοὺς μύας.

directum fit, manca utique esset ac deficiens, si rigentes atque immobiles essent oculi, prorsusque paucissima viderent homines. Propterea opifex nostri DEUS lubricos eos, plurimumque circumagi, & cum ipsis pariter totam cervicem converti voluit. Hanc eandem ob causam binos, & satis magno intervallo inter se discretos esse curavit.

XXIII. Itaque si eos motu cieri oportuit, & per musculos omnis fit motio, musculos oculis movendis esse concessos, nemo est, qui dubitet. Motus plane oculorum seni sunt numero: primus introrsum ad nares, alter extra ad parvulum angulum, tertius sursum ad supercilia: quartus deorsum in genas, quintus circumvolvens, sextus sistens & retinens. Quare & ratio exegit totidem esse musculos, harum motionum opifices, duos ex obliquo secundum utrumque angulum, tertium superius, quartum inferius, quintum, oculum circumagentem, sextum majorem in ipsa nervi radice stabilientem coërcentemque oculum, ne quando extra sedem prosiliat. Igitur seni hi musculi non solum motus auctores sunt, verum etiam ossium oculos continentium inanes cavitates implent: verum secundum nervorum durorum conjugium, è cerebro exoriens,

μύας τούτους, χορηγοῦσα αὖθις τὴν κίνησιν, διὰ τοῦ ψυχικοῦ πνεύματος.

XXIV. Ἔστω δή τις κύκλος ὁρώμενος ὑπὸ θατέρου τῶν ὀφθαλμῶν, εἰς θατέρου συγκεκλεισμένου· ἀπὸ δὲ τοῦ κέντρου μέχρι τῆς ὁρώσης αὐτὸν κόρρης εὐθεῖά σοι νοείσθω μηδαμόθεν παρεκκλίνουσα, μηδὲ τρεπομένη τῆς κατ' εὐθὺ στάσεως. ἐπινόει μοι δὲ πάλιν ἀπὸ τῆς κόρρης ἐπὶ τὴν περιορίζουσαν τὸν κύκλον γραμμήν, ἣν δὴ καὶ περιφέρειαν καλοῦσιν, ἄλλας εὐθείας γραμμὰς παμπόλλους, ἐφεξῆς ἀλλήλαις ἐκτεταμένας· καὶ τὸ μὲν ὑπό τε τῶν εὐθειῶν τούτων, καὶ τοῦ κύκλου περιοριζόμενον σχῆμα, κῶνον ὀνόμαζε· κορυφὴν δὲ τοῦ κώνου νόει τὴν κόρρην, καὶ βάσιν τὸν κύκλον. τὴν δὲ ἀπὸ τοῦ κέντρου τοῦ κύκλου τεταμένην εὐθεῖαν ἁπασῶν τῶν ἄλλων εὐθειῶν, καὶ παντὸς τοῦ κώνου μέσην ὑπάρχουσαν, ἄξονα κάλει· ἐπιφάνειαν δέ, τὸ ἄνω πέρας τοῦ τοιούτου χωρίου. μετὰ δὴ ταῦτα, τόδε μοι νόει τὸ κατὰ τὸν ἄξονα τοῦ κώνου τὸν ἀπὸ τῆς κόρρης ἐπὶ τὸ κέντρον τοῦ κύκλου διὰ τοῦ ἀέρος τεταμένου αἰωρεῖσθαί τινα κέγχρον ἤ τι τοιοῦτον σμικρόν. οὐκ ἐπισκοτήσει δηλαδὴ τὸ κέντρον τοῦ κύκλου, κωλύσει δὲ τὴν κόρρην ὁρᾶν αὐτὸ πάντως. ὁποιονοῦν γὰρ σῶμα τεθὲν μεταξὺ τοῦ ἐκτὸς ὁρωμένου καὶ τῆς ὁρώσης ὄψεως, ἐπικωλύσει, καὶ οὐκ ἐάσει καλῶς ὁραθῆναι τὸ ὑποκείμενον. τούτου δὲ ἢ τελείως ἀρθέντος, ἢ παραχθέντος εἰς πλάγιον, ὁρᾶσθαι πάλιν αὐτὸ συμβαίνη.

ταῦτα

riens, per hosce musculos spargitur, in ipsos movendi potentiam per animabilem spiritum derivans.

XXIV. Esto sane circulus aliquis ab uno tantum oculo, adhuc altero clauso inspectus, ab ejus centro usque ad pupillam ipsum videntem recta tibi linea nullam in partem declivis, neque à recto positu deflectens cogitetur: rursum à pupilla usque ad lineam circulum claudentem, quæ à Græcis peripheria appellatur, alias complures rectas lineas deinceps inter se collocatas pertinere animo concipias, figuramque ab hisce rectis lineis & circulo circumscriptam, conum appellato: ejus aciem pupillam ponito, basim vero circulum: sed rectam à circuli centro exeuntem, & inter alias rectas totumque conum mediam axem dicito, item superficiem hujusce figuræ superiorem extremitatem. His demum positis, in axe coni à pupilla, ad circuli centrum per aërem medium pertinentis, milium aut tale quippiam exiguum suspendi imaginator: id sane orbis centrum occultabit, pupillamque ab ejus visione penitus arcebit. Quodcunque enim corpus inter externum visionis objectum, & oculum interponitur, impediet, neque rite objectum videri permittet: id si aut penitus amoveatur, aut in latus pro-

pel-

ταῦτα τοίνυν καταμαθών, οὐκ ἂν δόξειας εὐλόγως τοὺς μαθηματικοὺς ἀποφήνασθαι κατ' εὐθεῖαν γραμμὴν ὁρᾶσθαι τὰ ὁρώμενα. κάλει οὖν μοι τὰς εὐθείας ταύτας ὄψεις, καὶ τὴν περιφέρειαν τοῦ κύκλου δι' ἐκείνων τῶν ὄψεων ὁρᾶσθαι λέγε. τὸ δὲ κέντρον αὐτοῦ δι' ἑτέρας ὄψεως, κατὰ δὴ τὸν ἄξονα τοῦ κώνου πεπηγμένης· τὸ δὲ σύμπαν ἐπίπεδον τοῦ κύκλου, διὰ παμπόλλων ἄλλων ὄψεων ἐπ' αὐτὸ διηκουσῶν· ὅσαι δ' ἂν τούτων γε τῶν ὄψεων ἴσον τούτου ἄξονος ἀπέχουσι, καὶ καθ' ὁτιοῦν ἐν τῷ ἐπιπέδῳ εἰσίν, ὁμοταγεῖς ὀνόμαζε. οὕτω γὰρ ἀπὸ κέντρου τῆς κόρρης ἐξερχόμενον τὸ ὀπτικὸν πνεῦμα, ἐπερείδεται τῷ ἀέρι, ὥσπερ τις κῶνος. πλατύνεται δὲ πρὸς τὸ τοῦ ὁρωμένου μέγεθος, καὶ κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον γίνεται ἡ ὅρασις. εἶδες δέ μοι καὶ δι' ὀπῆς στενῆς ἀκτῖνας ἡλίου διαπεμπομένας καὶ πόρσω φερομένας, οὐδαμόθεν κεκλιμένας, οὐδὲ καμπτομένας, ἀλλ' ἀκριβῶς κατ' εὐθεῖαν προϊούσας. τοιαύτην μοι νόει καὶ τὴν τῶν ὄψεων εὐθυπορίαν.

XXV. Ἕκαστον οὖν τῶν ὁρωμένων πάντως, παρά τινος τῶν προσπιπτουσῶν αὐτῷ καταφαίνεται ὄψεων. ἐνίοτε μὲν οὖν ἐπέκεινα τοῦ ὁρωμένου σώματος, ἡ ὄψις ὑπερεκτείνεται· ἐνίοτε δὲ πρὸς τἄνδον ὑπάγεται. οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τὸ καθορώμενον θατέρῳ τῶν ὀφθαλ-

pellatur, rurſum objectum viſu percipietur. Hæc quiſpiam rite condocefactus, nonne ſapienter mathematicos tradidiſſe aſſeverabit, viſilia cuncta ſecundum rectas lineas videri? Igitur has rectas viſiones appella, & orbis circumferentiam, ut ita dixerim, illis viſionibus cerni dicito, ſed ejus centrum alia viſione ſentiri, quæ per coni videlicet axem perficitur: totum vero circuli planum compluribus aliis in ipſum pervenientibus viſionibus: at quæcunque viſiones æque ab axe diſtant, & in aliqua plani parte conſiſtunt, ejusdem ordinis appellentur: Græce ὁμοταγεῖς. Ita namque è pupillæ centro viſorius ſpiritus egrediens, aëra tanquam conus quidam innititur, & ad viſilis rei magnitudinem ampliatur, atque ad eundem modum efficitur viſio. Verum enimvero vidiſtine unquam ſolis radios per anguſtum foramen ingreſſos, proculque tendentes nullam in partem declinantes neque deflexos, ſed directiſſime procurrentes? Talem tu viſionum rectum inceſſum mente concipito.

XXV. Quamobrem viſile quodque ab aliqua in ipſum incidente viſione prorſus aſpicitur. Interdum quidem ultra viſile corpus viſio protenditur, interdum ad citeriora contrahitur. Item quod alterutro oculorum cernitur, ſi dextro, & in pro-

θαλμῶν, τῷ δεξιῷ μὲν, εἰ μὲν ἐγγιόν ποι κεῖται, ὡς ἐν ἀριστεροῦ μέρεσιν κεῖσθαι φαντάζεται. εἰ δὲ πόῤῥω ποι μᾶλλον, ἐν δεξιοῖς. τῷ εὐωνύμῳ δὲ, τὸ μὲν πλησίον ἐν δεξιοῖς κεῖσθαι δοκεῖ· τὸ δὲ πόῤῥω, ἐν ἀριστεροῖς· τὸ δ᾽ ὑπ᾽ ἀμφοῖν, μεταξύ. εἰ δέ γε ἡ κόρης ἄνω τυχὸν, ἢ κάτω παραληφθεῖσα τραχθείη, διπλᾶ δοκεῖ καθορᾶσθαι τὰ ἁπλᾶ.

XXVI. Ἀλλὰ ῥητέον ἤδη περὶ τῶν συζυγιῶν τῶν ἐκ τοῦ ἐγκεφάλου νεύρων. περὶ μὲν οὖν τῶν μαλακῶν νεύρων, ὅτι ἐκ τῶν ἐμπροσθίων κοιλιῶν τοῦ ἐγκεφάλου φύονται· καὶ ὡς ἡ μὲν μία χορηγεῖ τοῖς ὀφθαλμοῖς τὴν ὅρασιν· ἡ δὲ ἄλλη ταῖς ῥισὶ τὴν ὄσφρησιν, ἱκανῶς εἴρηται, καὶ ὅτι ἐκ τῶν αὐτῶν ἐμπροσθίων τοῦ ἐγκεφάλου κοιλιῶν φύεται σκληρὰ ἑτέρα τάξις νεύρων, χορηγοῦσα τοῖς ὀφθαλμοῖς τὴν κίνησιν. ἀρκτέον οὖν τῆς τρίτης συζυγίας· ἡ τρίτη οὖν συζυγία, ἐκφύεται μὲν τοῦ ἐγκεφάλου καὶ αὕτη, πλησίον τῆς δευτέρας, καταφυομένη διὰ τῆς βάσεως τοῦ ὀστοῦ τοῦ ὑποκειμένου τῷ ἐγκεφάλῳ τοῦ ὀνομαζομένου σφηνοειδοῦς· κατασπείρεται δὲ εἰς τὰ κατὰ πρόσωπον μόρια, καὶ εἰς τὴν γλῶτταν, καὶ εἰς τὰ παρακείμενα τῇ γλώττῃ μόρια, εἰς τὸν ὑπαλείφοντα χιτῶνα τὸ στόμα, καὶ τὴν φάρυγγα, τὴν ἐπιγλωττίδα τε, καὶ τὸν λάρυγγα, καὶ τὴν τραχεῖαν ἀρτηρίαν, καὶ τὸν στόμαχον. τοῖς μὲν οὖν κατὰ πρόσωπον μορίοις χορηγεῖ αἴσθησίν τε καὶ κίνησιν, ὡς

propinquo fit, in ſiniſtra parte eſſe videbitur: ſi procul magis, in dextra: quod ſiniſtro autem ſpectatur, propius in dextra, longinquius in ſiniſtra magis poſitum creditur: at quod utroque ſentitur, medium tenere locum exiſtimatur: quod ſi forte pupilla ſurſum verſum aut deorſum à propria ſede pellatur, omnia ſeſe oculis duplicia repræſentabunt.

XXVI. Jam vero tempus inſtat, nervorum conjugia è cerebro naſcentia recenſere. Sed molles nervos è cerebri prioribus cellulis emanare, eorumque par unum ad oculos viſivam facultatem, alterum ad nares olfactoriam ſubvehere, ſatis dilucide, ſupra poſitum eſt. Præterea ex iisdem prioribus cavis, alium nervorum durorum ordinem oculis motum irrigantem, oriri docuimus: ſed initium à tertio conjugio faciamus. Itaque tertius nervorum ordo ex cerebro & ipſe prope ſecundum naſcitur, oſſis baſi ſubter cerebrum poſiti, cunealiſque vocati adhæreſcens, ſed per faciei partes & linguam, linguæque finitima loca diſſipatur, adhuc & in membranam, os, fauces, epiglottida, guttur, aſperam arteriam, gulamque veſtientem diducitur: faciei ſane partibus, præterea temporum & maxillaribus muſculis, labiis, & naſi alis ſenſionem motumque impartitur; linguæ vero,

ὡς τοῖς κροταφίταις μυσὶ, καὶ τοῖς μασητῆρσι, καὶ τοῖς χείλεσι, καὶ τοῖς τῆς ῥινὸς πτερυγίοις· τῇ δὲ γλώττῃ καὶ τῷ στόματι, καὶ τῷ φάρυγγι, τῇ τε ἐπιγλωττίδι, καὶ τῷ λάρυγγι, καὶ τῇ τραχείᾳ ἀρτηρίᾳ, καὶ τῷ στομάχῳ, αἴσθησιν καὶ μόνην. ἡ γὰρ κίνησις τούτοις ἀπὸ τῆς ἕκτης ἐστὶ συζυγίας.

vero, ori, faucibus, epiglottidi, gutturi, asperæ arteriæ, & gulæ, solam sentiendi potentiam invehit. Motum enim à sexto nervorum ordine hæc membra suscipiunt.

XXVII. Ἔστι δὲ ἡ γλῶσσα, τῇ μὲν οὐσίᾳ μυώδης· τὸ δὲ μέγεθος αὐτῆς πρὸς τὴν εὐρυχωρίαν τοῦ στόματος· τὸ δὲ σχῆμα προμήκης· κατὰ δὲ τὸ ἄκρον αὐτῆς, περιφερής. ὄργανον δέ ἐστι διαλεκτικόν τε καὶ γευστικὸν, τῆς κινήσεως χορηγουμένης αὐτῇ ἀπὸ τῆς ἑβδόμης συζυγίας τῶν ἀπ' ἐγκεφάλου πεφυκότων νεύρων. ἡ δὲ ἔκφυσις αὐτῆς ἀπὸ τοῦ ὑοειδοῦς ὀστοῦ γίνεται, καὶ ἔστι συνδεδεμένη τῇ ῥίζῃ τῆς γλώττης.

XXVII. Lingua vero materia quidem est musculosa, magnitudinem vero oris portione consequitur: figura oblonga est, tereti mucrone, locutionis gustatusque instrumentum est: motus ei à septimo nervorum è cerebro fluentium conjugio subministratur. Ejus excessui ab osse Y psili elementi formam habente ortus est, is & linguæ radici colligatur.

XXVIII. Ὅτι δὲ τοῦ στόματος δύο γένυς εἰσὶν, ἡ μὲν ἄνω, ἡ δὲ κάτω, φανερόν. κινεῖται δὲ μόνη ἡ κάτω διὰ τὸ λεαίνεσθαι τὰς τροφάς· μένει δὲ τὸ ἓν ἀκίνητον. εἰ γὰρ τὰ δύο ἐκινοῦντο, ἔμειναν ἂν ἀνενέργητα καὶ ἀμφότερα· ἀλλ' ὥσπερ ἐπὶ τῶν δημητριακῶν λίθων ὁρῶμεν ὅτι λεαίνεται ὁ σῖτος τοῦ κάτω μένοντος ἀσαλεύτου, οὕτω κἀνταῦθα γίνεται. εἰ δ' ἐπὶ τῶν ζώων τὸ ἄνω τῆς γένυος ἐκινεῖτο, οὐχ ἡ τυχοῦσα βλάβη τούτοις ἂν προσεγίνετο τοῦ ἐγκεφάλου σαλευομένου. κατασπᾶται δὲ ἡ κάτω γένυς ὑπὸ τοῦ μυώδους πλατύσματος, ἐκφυόμενος μὲν ἀπ' ἀμφοτέρων τῶν ἀκρωμίων, καταφυόμενος δὲ πρὸς τὸ

XXVIII. Oris profecto duas esse maxillas, unam supra, alteram infra, omnibus clarum est. At sola inferior cibi exterendi causa movetur, altera immobilis manet: nam si utraque moveretur, utraque inutilis & ociosa foret. Sed quemadmodum in molaribus lapidibus videmus frumentum inferiore immoto confringi, ita & in nobis: sed contra fit, quandoquidem animantibus si maxilla superior moveretur, non vulgare nocumentum cerebro ex concussu ingrueret. Inferior sane musculosa latitudine detrahitur, quæ ex posterioribus capitis excessibus (acromia Græci vocant)

τὸ κάτω μέρος τῆς γένυος, ἕως τοῦ ἄκρου αὐτοῦ. ἔοικε δὲ τὸ μυῶδες πλάτυσμα γυναικείῳ φιαλίῳ τῷ κοινῶς λεγομένῳ στομομανίκῳ· κλείεται δὲ ἡ κάτω γένυς ὑπ' ἀμφοτέρων τῶν κροταφιτῶν μυῶν· μασσᾶται δὲ τὰς τροφὰς κινουμένη μυλοειδῶς ὑπὸ τῶν μασσητήρων μυῶν.

XXIX. Περιέχουσι δὲ αἱ γένυες ἀμφοτέρους τοὺς ὀδόντας σὺν τοῖς τούτων φατνίοις. ἑκατέρα τῶν γενύων, ὀδόντας ἑξκαίδεκα. ἔμπροσθεν μὲν οὖν εἰσὶν οἱ τομεῖς τὸν ἀριθμὸν τέσσαρες, ὀξεῖς καὶ πλατεῖς, οἷοι ἐνδακόντες ἀποτεμεῖν· ἑξῆς δὲ οἱ κυνόδοντες, ἑκατέρωθεν εἷς, πλατεῖς μὲν τὴν κάτω βάσιν, ὀξεῖς δὲ ἄνω, καθάπερ οἱ τῶν κυνῶν. ἐπιτήδειοι δὲ εἰς τὸ κλᾶν τὰ σκληρὰ τῶν ὀστῶν. ἐφεξῆς δ' ἑκατέρωθεν, οἱ γόμφιοι, οὓς καὶ μύλας ὀνομάζομεν, πλατεῖς καὶ σκληροὶ, καὶ μεγάλοι, καὶ τραχεῖς, ἐπιτήδειοι.***

Λείπει τι.

XXX. *** καὶ περιτεταμένον· καὶ διὰ τοῦτο ἐστὶν ἄτριχον. εἰ γὰρ λάσιον ἦν, οὐ μόνον δυσθεώρητος τὸ πρόσωπον ἐγένετο, ἀλλὰ καὶ ἄγριον, καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐκώλυε τοῦ βλέπειν. κινουμένου δὲ τοῦ τοῦ προσώπου δέρμα, γραμμὰς ἀποτελεῖ τὰς ὀνομαζομένας στολίδας.

vocant) enaſcitur, & infimæ maxillæ parti usque ad ipſam ſummam inſeritur: ſimilis eſt hæc muſculoſa amplificatio muliebri phialæ, quam vulgo Cræci ſtomomanicon appellant. Ab utrisque vero temporum muſculis inferior mandibula clauditur: eadem inſtar molaris lapidis, à manſoribus muſculis agitata, eſcas atterit, atque comminuit.

XXIX. Maxillæ utrosque dentium ordines cum ſedibus ſuis, quas Græci phatnia, nos præſepia diximus, continent: earum ſingula ſexdecim dentes exigit, ex iis quaterni primi, quia ſecant, à Græcis τομεῖς nominantur, acuti, & lati, ut mordicus ſecent idonei: hi deinde quatuor caninis dentibus, ſingulo utrinque cinguntur ſecundum baſin latioribus, ſuperius acuminatis, quales cernuntur in canibus: hi ad dura oſſa conterenda apti ſunt, ultra quos ab omni parte maxillares, quos & molares vocamus, lati, duri, grandes, aſperi, idonei. ***

Quædam hîc deficiunt.

XXX. *** & circumtenta, propterea que glabra eſt: nam ſi hirta eſſet, non ſolum aſpectu fœda, ſed etiam efferata facies videretur, oculorumque munus prohiberetur: permota vero facie cutis rugas efficit, quæ à Græcis ſtolides nominantur.

XXXI. Αἱ οὖν ὑπὸ τοῦ μετώπου περιεχόμεναι ἔμπροσθιαι κοιλίαι τοῦ ἐγκεφάλου, τὸ φανταστικὸν μέρος περιέχουσι. τριῶν γὰρ καθόλου ἐνεργειῶν ὑπὸ τοῦ ψυχικοῦ πνεύματος ἀποπληρουμένων, φαντασίας, μνήμης τε, καὶ διανοίας, τρεῖς καὶ ἀφορίζονται τόποι τοῦ ἐγκεφάλου εἰς κατοικίαν αὐτῶν, ὁ ἔμπροσθεν, καὶ ὁ ὄπισθεν, καὶ ὁ μέσος· ἐν μὲν οὖν τῷ ἔμπροσθεν τόπῳ, ἡ φαντασία κατοικεῖ. ἐν δὲ τῷ μέσῳ, ἡ διάνοια· ἐν δὲ τῷ ὀπίσω, ἡ μνήμη. εὐλόγως δὲ ταύτης ἔτυχον τῆς τάξεως. πρότερον γὰρ φαντάζεται ὅπερ ἕκαστον ἔχει τῶν ἐμφανιστικῶν· κἄπειτα τὰ ὁπωσοῦν δόξαντα οἱονεὶ φρουρίῳ τῇ μνήμῃ ἐναποτίθενται, ἵνα καιροῦ καλοῦντος, πρὸς τὸ χρειῶδες ἀναλαμβάνωνται. πῶς δὲ καὶ τίνα τρόπον ὁ Ὅμηρος λέγει ἐν τῇ καρδίᾳ τὸ ἡγεμονικὸν τῆς ψυχῆς εἶναι, ἀλλὰ καὶ ἄλλοι πλεῖστοι Ἕλληνες, ἀλλὰ καὶ αὐτὸ τὸ θεῖον Εὐαγγέλιον· διὰ τί γάρ, φησίν, ἀναβαίνουσι διαλογισμοὶ ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν; οὐκ ἔχω εἰπεῖν. πολλὰ γὰρ οἱ ἰατροὶ ψηλαφήσαντες περὶ λογισμοῦ καὶ μνήμης ἀπωλείας, ποίου τόπου πάσχοντος γίνεται, οὐδένα εὗρον, πλὴν τοῦ ἐγκεφάλου· διὰ τοῦτο οὖν καὶ τὰ ἁρμόδια πρὸς θεραπείαν ἐπιθέματα, καὶ πυρίας, καὶ τὰ ἄλλα βοηθήματα, τῇ κεφαλῇ προσφέρουσιν, οὐ τῇ καρδίᾳ. μώρωσις γὰρ καὶ μελαγχολία, μανία

XXXI. Igitur priores cerebri ventriculi fronte contenti, imaginatricem animæ partem possident: tres enim cum sint, ab animabili spiritu procedentes functiones, imaginatio, memoria & cogitatio: tria similiter in cerebro tanquam hospitia discreta sunt, prior, posterior, mediusque ventriculus: in priori imaginandi potentia inhabitat, in medio cogitandi, in postremo memoria. Non sine summa autem ratione hunc ordinem habuerunt: prius enim quicquid in quolibet evidens est, imaginationes excitat: deinde quæ utcunque cogitata fuerint, in memoria veluti in quadam custodia reconduntur, ut occasione invitante ad usus nostros depromantur. Cæterum cur poëta Homerus, & plerique alii Græci scriptores, animæ principatum in corde esse prodiderunt? quin etiam & ipsum Divinum Evangelium huic sententiæ clarissime accedit. *Quare enim*, inquit, * *cogitationes ascendunt in corda vestra?* Hanc ego quæstionem dissolvere nequeo. ** Medici namque cum multas de ratiocinii memoriæque interitu disputationes agitaverint, quo loco passio fieret, nullum alium præter cerebrum invenire potuerunt: quocirca & accommodata ad curationem epithemata, fomenta, aliaque auxilia non cordi,

* Luc. XXIV. 38. ** Dices animam corde & sanguine affici ac cupere, cerebro percipere ac speculari.

νία τε καὶ ἐπιληψία, καὶ κάρος, καὶ φρενῖτις, κατοχή τε, καὶ λήθαργος, καὶ παραφροσύνη, καὶ ἐπιλησμοσύνη, ἀποπληξία τε καὶ παραπληξία, πάντα γίνεται ἐγκεφάλου πάσχοντος, ἢ θερμανθέντος, ἢ ψυχθέντος, ἢ ξηρανθέντος, ἢ ὑγρανθέντος τοῦ σώματος αὐτοῦ, ἢ καὶ τῶν περιεχουσῶν αὐτὸν μηνίγγων, ἢ διά τινας αἰτίας ἐμφραχθέντων τῶν ἀπ' αὐτοῦ ἐκφυομένων νεύρων. περὶ μὲν οὖν τῆς κεφαλῆς, τοσαῦτα.

cordi, ſed capiti applicuerunt: ſiquidem ſtultitia, atra bilis, furor comitialis, morboſus ſopor, inſania, occupatio, lethargus, delirium, oblivio, nervorum reſolutio, aut omnis corporis, aut partis, omnia hæc vitia affecto cerebro eveniunt, ejus videlicet corpore, aut incaleſcente, aut refrigerato, aut arefacto, aut humeſcente, vel etiam membranis ipſum veſtientibus itidem vitiatis, ſeu nervis ab ipſo prodeuntibus ob aliquas cauſas obturatis. De capite hæc enarraſſe ſatis fuerit.

ΘΕΟΦΙΛΟΥ ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ ΚΑΤΑΣΚΕΥΗΣ,

βιβλίον ε.

THEOPHILI PROTOSPATHARII, De artificio corporis humani.

LIBER V.

I.

Περὶ δὲ τοῦ νωτιαίου μυελοῦ καὶ τῶν ἐξ αὐτοῦ πεφυκότων νεύρων, ἔτι δὲ τῆς κατασκευῆς ἁπάντων τῶν γεννητικῶν μορίων, ἐν τῷ παρόντι λόγῳ τὴν ἐξήγησιν ποιησόμεθα. ἐπεὶ δὲ κοινὰ μόριά εἰσι τῆς κεφαλῆς καὶ τοῦ τραχήλου, δι' ὧν ἀνανεύομεν καὶ ἐπινεύομεν, καὶ περιάγομεν αὐτὴν εἰς τὰ πλάγια, δέον ἐκ τούτων ἄρξασθαι, ἐπειδὴ πρώτως ταῦτα διήρθρωνται τῇ κεφαλῇ καὶ ἀλλήλοις.

I.

DE ſpinæ dorſi medulla, ortisque ab ea nervis, præterea de omnium genitalium partium formatione, ſermo noſter in præſenti volumine diſputabit: quoniam vero communes capiti colloque partes ſunt, per quas annuimus, renuimus, ipſumque caput ad obliqua circumagimus, ab iſtis initium facere opus eſt, quoniam primum hæ capiti atque inter ſe committuntur.

II. Ὅτι μὲν οὖν κίνησις οὐδεμία ὀστῶν γίνεται χωρὶς τοῦ διηρθρῶσθαί τε ἅμα καὶ διὰ μυῶν συνάπτεσθαι, δέδεικται πολλάκις· καὶ ὡς χρὴ πάντως εἶναι

II. Nullum ſane oſſium motum fieri, niſi artus conſtituant, & per muſculos cohæreſcant, plerumque oſtenſum eſt, prorſumque oportere

μὲν τὸ κινοῦν, μῦν· τὸ δὲ κινούμενον, τὴν τῶν ὀστῶν σύνθεσιν. ἔτι δὲ ἡ κίνησις τῶν ἄρθρων, διὰ συνδέσμων εὐρώστων τε ἅμα καὶ μετρίως σκληρῶν γίνεται, δέδεικται καὶ τοῦτο, καὶ ὡς χρὴ τοὺς συνδέσμους περιλαμβάνειν κυκλοτερῶς τὰ κινούμενα τῶν ὀστῶν ἄρθρα, ὅπως μὴ ἐξίσταται τὸ ἕτερον τοῦ ἑτέρου· καὶ ἔτι ὁ μῦς σύνθετον σῶμά ἐστιν ἐξ ἁπλῆς σαρκὸς συγκείμενος καὶ νεύρου, καὶ ὅτι τὴν κίνησιν πᾶς μῦς ἐκ τοῦ νεύρου ἔχει.

motorem esse musculum, & quod moveatur, ossium compagem. Item artuum motiones prævalentes juxta & moderate duras copulas fieri, id quoque docuimus: adhæc necessario copulas ossium motos artus in orbem cingere, ne unum ab altero distet: & musculum corpus esse, ex simplici carne nervoque conflatum, denique, musculo à nervo motus facultatem præstari, omnia hæc superius enucleavimus.

III. Ἀρχὴ μὲν οὖν πάντων τῶν νεύρων ἐστὶν ὁ ἐγκέφαλος, καταπαρείσης εἰς αὐτὸν, οἷον εἰς ἄρουράν τινα, τῆς λογικῆς ψυχῆς ἢ πρώτως, ἢ διὰ μέσου τοῦ νωτιαίου· ὁ γὰρ νωτιαῖος μυελὸς, ἐκφύεται μὲν ἀπὸ τοῦ ὀπισθίου ἐγκεφάλου, κατέρχεται δὲ διὰ τῆς ῥάχεως ἕως τοῦ ἱεροῦ ὀστοῦ, τὴν οὐσίαν ὅμοιος ὢν κατὰ πάντα τῷ ἐγκεφάλῳ. διὰ τοῦτο γὰρ καὶ μακρὸν ἐγκέφαλον αὐτὸν οἱ ἰατροὶ ὀνομάζουσι. πάμπολλα δὲ νεῦρα ἐκφύεται ἐξ αὐτοῦ εἰς ἀποβλαστήματα μεριζόμενα μυρία. σύμπαν δὲ τὸ σῶμα μεταλαμβάνει δι᾽ αὐτῶν, πρῶτον μὲν κινήσεως, ἔπειτα δὲ αἰσθήσεως.

III. Omnium nervorum radix cerebrum est, in ipso tanquam in agro quodam rationabili anima consita, aut primo, aut per mediam spinæ medullam: quæ à posteriore cerebro nascitur: per spinam autem dorsi ad sacrum usque os delabitur, materia cerebro omnino simili constans: quocirca & longum cerebrum eam Medici nominaverunt. Permulti ex hac nervi oriuntur, in germina infinita diducti: per istos omne corpus primum quidem motu, deinde & sensione participat.

IV. Τὸ δὲ τῆς κεφαλῆς ἄρθρον, ὡς ἂν τὴν ῥίζαν ἁπάντων τῶν κινούντων τὰ κάτω τοῦ ζώου μόρια νεύρων ἐν ἑαυτῷ περιέχον ἀσφαλέστατον ἁπάντων τῶν ἄρθρων εὐλόγως ἔχει τὴν κατασκευήν. ἡ δὲ ἀσφάλεια διά τε τοῦ πάχους τῶν συνδέσμων, καὶ τοῦ πλήθους τῶν μυῶν, καὶ

IV. Cæterum capitis artus, utpote nervorum omnium inferiora animalis membra moventium fontem in seipso continens, tutissimam inter omnes artus molitionem jure adeptus est: tutela sane atque stabilitas copularum crassitudine, musculorum copia, totiusque coagmen-

καὶ αὐτῆς τῆς κατὰ τὴν σύνθεσιν ἀκριβείας ἐστί. διήρθρωται οὖν ἡ κεφαλὴ τῷ πρώτῳ σπονδύλῳ καὶ τῷ δευτέρῳ, τῷ μὲν πρώτῳ κατὰ τὰς κοιλότητας αὐτοῦ ἀντιμβαινουσῶν τῶν κυρτοτήτων τῆς κεφαλῆς, περιλαμβανούσας ἑκατέρωθεν μίαν· ὁ δὲ δεύτερος σπόνδυλος ἀπόφυσίν τινα ἔχων ἀνάντη τε καὶ προμήκη, διὰ ῥωμαλεωτάτου συνδέσμου κατὰ ταύτην τὴν ἀπόφυσιν τῇ κεφαλῇ συνάπτεται. διὰ ταύτης οὖν τῆς πρὸς τὸν δεύτερον σπόνδυλον συναφείας ἡ κεφαλὴ κατανεύει καὶ ἀνανεύει. ἐπὶ δὲ τὰ πλάγια κινεῖται ἡ κεφαλή, διὰ τῆς πρὸς τὸν πρῶτον σπόνδυλον διαρθρώσεως· στηρίζεται δὲ διὰ μυῶν καὶ τενόντων. ὀνομάζεται μὲν οὖν ἡ ἀνάντης ἀπόφυσις τοῦ δευτέρου σπονδύλου, ὑπὸ μὲν τῶν νεωτέρων ἰατρῶν, πυρηνοειδής· ὑπὸ δὲ τῶν παλαιῶν, ὀδοὺς, καὶ Ἱπποκράτης οὕτως αὐτὴν ὠνόμασεν. ἀπεδείχθη δὲ μὴ γίνεσθαι κίνησιν χωρὶς μυῶν. κινεῖται ἄρα ἡ κεφαλὴ ἄνω τε καὶ κάτω, δεξιά τε καὶ ἀριστερὰ διὰ μυῶν.

mentationis firmitate præſtatur: igitur caput cum prima ſecundaque vertebra committitur, cum prima tuberoſis capitis proceſſibus in ipſarum foramina ſeſe inſinuantibus, ſingulo utrinque complectente: at ſecunda vertebra proceſſum quendam acclivem oblongumque exigens, per ipſum valentiſſima copula capiti annectitur, per hanc utique ad ſecundam vertebræ adhæſionem annuit caput, renuitque: ad latera autem per primæ vertebræ commiſſuram convertitur, ſed per muſculos tendoneſque firmatur. Acclivis ſecundæ vertebræ proceſſus à recentioribus Medicis ſpecillaris, à vetuſtioribus dens appellatur: ſic ipſum nominavit Hippocrates. Demonſtratum vero eſt, abſque muſculis motum non dari. Itaque ſurſum verſum, deorſum, in dextrum, in ſiniſtrum, per muſculos caput commovetur.

V. Εἰσὶ δὲ ἐν τῷ ἀνθρώπῳ σπόνδυλοι τὸν ἀριθμὸν, κδ. ἀπὸ μὲν τῆς κεφαλῆς, καθ' ὃ διαρθροῦται πρὸς τὸν πρῶτον καὶ δεύτερον σπόνδυλον, ἕως τῆς ἀρχῆς τῶν τοῦ θώρακος σπονδύλων, ζ', ἕως τοῦ νώτου. αὐτοῦ δὲ τοῦ θώρακος σπόνδυλοι τὸν ἀριθμὸν δυοκαίδεκα, ἐπειδὴ καὶ παγίδες ἑκατέρας πλευρᾶς δυοκαίδεκα. ἀνόμοιοι δὲ οἱ τοῦ νώτου σπόνδυλοι τοῖς τοῦ θώρακος. κατωτέρω δὲ τῆς ῥάχεως, σπόνδυλοι τὸν ἀριθμὸν,

V. Vertebræ in homine ſunt quaternæ vicenæ, à capite quidem, ubi primæ ſecundæque vertebræ committitur, usque ad vertebrarum thoracis initium, ſeptem, quæ cervicis ſunt: ipſius thoracis duodecim: quandoquidem & utriusque lateris nexus ſunt duodecim: ſed cervicis, thoracisque vertebræ diſſimiles ſunt: in inferiore dorſo vertebræ ſunt quinque: at omnes ſunt

θμὶν, ε. ἅπαντες δὲ οἱ σπόνδυλοι, κοῖλοι μὲν εἰσιν ἐντὸς ἑαυτῶν· προσήρτηνται δὲ ἀλλήλοις διὰ συνδέσμων εὐρώστων τε καὶ μετρίως σκληρῶν, περιέχουσαι κατὰ τὴν ἐντὸς κοιλότητα τὸν νωτιαῖον μυελόν. ἐπειδὴ δὲ καὶ κύπτειν ἔμελλεν ὁ ἄνθρωπος, καὶ ἀνανεύειν, οὐκ ἠρκέσθη ἡ ἀγαθὴ τοῦ Θεοῦ πρόνοια εἰς μόνους τοὺς κατὰ μέρος συνδοῦντας δεσμοὺς τοὺς σπονδύλους· ἀναγκαία γάρ ἐστι καὶ ἰσχυρὰ ἡ χρεία· ἀλλ' ἔξωθεν μὲν τῆς ἀκάνθης τῆς ῥάχεως, ἐπέθηκε σύνδεσμον; ξανθὸν μὲν τῇ χροιᾷ, νευροχονδρώδη δὲ τῇ οὐσίᾳ, ἀπὸ κεφαλῆς ἄκρας συνδοῦντα ἁπάσας διαρθρώσεις τῶν σπονδύλων κοινὸν σύνδεσμον. οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ἑκατέρωθεν τοῦ συνδέσμου τοῦδε, κατέστρωσε τοὺς ῥαχίτας μύας τῆς αὐτῆς ἕνεκα χρείας, ἅμα καὶ ἀναπληρώσεως τῶν κενῶν τόπων ἑκάστου σπονδύλου, ἀπὸ τοῦ πρώτου, ἕως τοῦ κδ. τούτους τοὺς ῥαχίτας μύας ὀνομάζει ἡ κοινὴ συνήθεια, ἀπάκια. κατωτέρω οὖν τῶν σπονδύλων τὸ ἱερὸν ὀστοῦν κεῖται, ὥσπερ κρηπίς τις καὶ βάσις τῶν σπονδύλων οὖσα. συνδούμενοι δὲ οἱ σπόνδυλοι πρὸς ἀλλήλους, καὶ ἐξοχάς τινας ὥσπερ ἄμβωνας κατὰ τὸ μέρος τῆς ἀκάνθης κέκτηνται, ὅπως μὴ ἀνακλᾶται εἰς τοὐπίσω ἡ ῥάχις. ἐπεὶ δὲ ἐπίκειται τῇ ῥάχει ἥ τε κοίλη φλὲψ, καὶ ἡ ἀρτηρία ἡ μεγάλη, ἀπὸ ἄνωθεν ἕως κάτω, εὐλόγως σιμοὶ κατὰ τὸ ἐντὸς γεγόνασιν, ὅπως μὴ ἐπικλινομένων τῶν ἀνθρώπων, περιφεροῦς τῆς ῥάχεως γινομένης, θλίβοιντο τὰ ἀγγεῖα ταῦτα.

VI. Διὰ

mediæ perforatæ, validis ligamentis & mediocriter duris cohærentes, ſpinæque medullam cavis tenuibus continentes. Verum quoniam curvare ſe homo ad neceſſaria opera, & ſupinum reflectere debuerat, Divina providentia non ſolis copulis privatim vertebras inter ſe colligantibus contenta fuit (neceſſaria eſt enim, ingensque utilitas) ſed extrinſecus aliam copulam colore flavo, materia inter nervum cartilaginemque media ſuperdedit, omnes vertebrarum artus communi vinculo continentem. Neque id ei ſatis fuit, ſed utrinque à lateribus copulæ dorſales muſculos ad eundem uſum, utque etiam vertebrarum inania ſpacia farcirent, collocavit: hos dorſales muſculos communis loquendi conſuetudo Apacia nominat. Sub vertebris ſane ſacrum os, ceu fulcrum quoddam & baſis ſubjicitur: inter ſe autem vertebræ deligatæ, proceſſus quosdam jugorum montis inſtar ſecundum ſpinæ regionem exigunt, ne in poſterius ſpina recurvetur. Præterea cum vena cava & grandis arteria à ſuperioribus ad inferiora deſcendentes ſpinæ adhæreſcant, prudenter vertebræ interius paulum ſinuatæ fuerunt, ut ne, cum ſe inclinant homines, ſpinaque in orbem flectitur, ea vaſa collidantur.

VI. Cæ-

VI. Διὰ τί δὲ ἐκ πολλῶν ὀστῶν ἡ ῥάχις συντέθειται, καὶ οὐκ ἐξ ἑνὸς ὀστοῦ γέγονε, καὶ διὰ τί οὐκ ἐκ τριῶν ἢ τεττάρων μεγάλων, ἀλλ' ἐκ πολλῶν καὶ σμικρῶν; εἰ μὲν γὰρ ἐξ ἑνὸς ὀστοῦ γέγονεν, ἀκλινεῖς ἂν καὶ ἄκαμπτοι οἱ ἄνθρωποι διὰ παντὸς ἦσαν, καθάπερ ξύλον· εἰ δὲ καὶ ἠναγκάζοντο κάμπτεσθαι ἐν ταῖς ἐπινεύσεσιν ἅμα καὶ ἀνανεύσεσιν, ἐκλῶντο ἂν τὰ ὀστὰ κραῦρα ὄντα καὶ θραυστῆς φύσεως. εἰ δὲ ἐκ τριῶν ἢ τεσσάρων μεγάλων ὀστῶν συνδεθέντων ἀλλήλοις ἡ ῥάχις ἐγένετο, ἐθλᾶτο ἂν ὁ νωπιαῖος μυελὸς περιεχόμενος ἐν ταῖς κοιλίαις τῶν ὀστῶν, ἐπικλινομένων τῶν ἀνθρώπων πρὸς τὰ ἐκτός. κατὰ γὰρ ὀρθὰς γωνίας ἡ κλάσις τῶν ἄρθρων ἐξ ἀνάγκης ἐγεγόνει ἄν, καὶ διὰ τοῦτο ἐπηκολούθησεν ἂν θάνατος. νῦν δὲ καὶ καμπτομένων τῶν ἀνθρώπων καὶ εἰς πλάγια περιφερομένων, τῆς ῥάχεως περιφεροῦς γινομένης, ἄθλιπτος ὁ νωπιαῖος διαφυλάττεται.

VI. Cæterum cur ſpina ex multis oſſibus integratur, neque ex uno tantum oſſe conſtat? Aut cur non ex tribus quatuorve magnis oſſibus, ſed ex pluribus, minutisque? An ſi ex uno tantum oſſe conſtaret, neutiquam ſe inclinare, neque ullam in partem deflectere inſtar ligni homines potuiſſent? quod ſi curvari interdum, dum annuunt renuuntque cogerentur, oſſa friabilia, fragibilisque naturæ in plura fragmenta diſſilirent: at ſi ex tribus quatuorve grandioribus oſſibus effecta eſſet, ipſius medulla in oſſium foraminibus recondita, dum homo ad neceſſaria negotia curvatur, disjiceretur: articulorum enim flexio ad rectos angulos fieret, atque ita mors cita ſequeretur. Nunc autem curvatis hominibus, & ad latera converſis, ſpina in orbem reflexa, medulla illæſa inviolataque ſervatur.

VII. Διὰ τί δὲ οἱ κάτωθεν σπόνδυλοι τῶν ἄνω μείζους κατὰ τὴν αὐτὴν τάξιν εἰσίν; ὅτι καὶ τὸ βαστάζον τοῦ βασταζομένου μεῖζον χρὴ εἶναι· διὰ τοῦτο οὖν καὶ μέγιστον ἁπάντων ἡ φύσις ἐποίησε τῶν ὀστῶν τὸ κατωτάτω, καθάπερ τινὰ κρηπῖδα πᾶσι τοῖς σπονδύλοις ὑποβαλλομένην. δεύτερος δὲ τῷ μεγέθει ἐστὶν, ὁ συναπτόμενος αὐτῷ σπόνδυλος ὁ κδ. διὰ τοῦτ' ἀεὶ μέχρι τῆς κεφαλῆς γίνεται. διὰ τί δὲ οἱ ἄνωθεν τῶν κάτω εὐρυχωρότεροι

κατὰ

VII. Sed quare inferiores vertebræ eodem ordine poſitæ, ſuperioribus majores ſunt? An quia ferens, quam id quod fertur, majus eſſe neceſſe eſt? Ideo & natura imum os omnium maximum molita eſt, quod vertebris omnibus tanquam fundamentum ſubſternitur: magnitudine ſecunda eſt illi contigua vertebra viceſimaquarta, idemque ad caput usque aſcendens ſemper invenies. Cur vero ſupe-

riores

κατὰ τὰς ἑαυτῶν κατεσκευάσθησαν κοιλότητας. κατὰ μὲν πρῶτον λόγον, διὰ τὴν ἔκφυσιν τοῦ νωτιαίου, ὡς εἶναι αὐτὸν κατὰ τὰ ἀνώτερα μέρη αὐτοῦ, ἀσφαλέστερον παρὰ τὰ κάτω· κατὰ δὲ δεύτερον λόγον, διὰ τὸ εἶναι τοὺς ἄνω σπονδύλους κουφοτέρους τῶν κάτω. τὸ δὲ ἱερὸν ὀστοῦν ὑποκείμενον πᾶσι τοῖς σπονδύλοις, εὐλόγως πάντων ῥωμαλεώτερον ἐγένετο καὶ ναστὸν, ὡς κρηπὶς καὶ βάσις οὖσα τῶν σπονδύλων. καιρὸς οὖν τὰ κατὰ τὰς ὠμοπλάτας ὁρίσασθαι μόρια, καὶ δεῖξαι τὴν χρείαν αὐτῶν. ἐπεὶ οὖν ἡ κεφαλὴ τοῦ βραχίονος δεῖται πάντως ἐπιβαίνειν κοιλότητος πρὸς τὸ κινεῖσθαι.

riores vertebræ inferioribus inaniores capacioresque ſunt? In primis ſane propter medullæ ſpinalis exortum, ut ejus ſummæ partes inferioribus ſolidiores eſſent: ſecundo, ut ſuperiores vertebræ inferioribus leviores, non adeo ipſas pondere fatigarent. Sacrum os autem cunctis vertebris ſubſtratum, ritè omnibus robuſtius firmiusque factum eſt, utpote baſis ſuſtentaculumque vertebrarum. Jam ad partes prope omoplatas à Græcis vocatas, à noſtris ſcoptula operta, poſitas declarandas, ipſarumque utilitates indicandas tranſeamus.

VIII. Ταύτης ἕνεκα τῆς κοιλότητος, ὅ, τε αὐχὴν τῆς ὠμοπλάτης ἐκπέφυκε, καί τις ἐπ' αὐτῷ κατὰ τὸ πέρας ἐγγέγλυπται κοιλία, τηλικαύτη τὸ μέγεθος, ἡλίκη μάλιστα ἐπιτήδειός ἐστιν διαρθρωθῆναι τῇ κεφαλῇ τοῦ βραχίονος. αὕτη μὲν ἡ χρεία πρώτη ἐστὶν καὶ μεγάλη, δι' ἣν αἱ ὠμοπλάται κατεσκευάσθησαν. δευτέρα δὲ, διὰ τὸ φρουρεῖν αὐτὰς τὰ ὄπισθεν τοῦ θώρακος, καὶ δι' αὐτῶν καὶ τὸ τῆς ψυχῆς ταμεῖον τὴν καρδίαν, ἐκεῖ γὰρ πλεῖον ἠσφάλισται, ἐν οἷς τῆς ἐκ χειρῶν ἀμοιρεῖ βοηθείας.

VIII. Itaque quoniam humeri caput in aliquo cavo, ut mobilis eſſet, omnino inſeri debuit, hujuſce cavi gratia proceſſus quidam cervicis inſtar à lato ſcapularum oſſe exigitur, isque ſummo vertice ſinuatur, ut ſuperius humeri caput poſſit recipere. Hæc eſt prima ſummaque utilitas, ob quam lata ſcapularum oſſa creata ſunt. Altera eſt, ut averſas pectoris partes, per easque animæ promptuarium, cor videlicet, tueantur. Ille namque locus optime munitus eſt, quod manuum ſubſidio defendi non poteſt.

IX. Διὰ τοῦτο γὰρ καὶ ῥάχιν ἰδίως ἑκατέραν τῶν ὠμοπλατῶν, ἡ τοῦ Θεοῦ πρόνοια ἀπέφυσε. βραχὺ γὰρ ἐπαυξήσας τὸ ἄνω πέρας τῆς ὠμοπλάτης, ἐπὶ

IX. Idcirco & propriam ſpinam ab utroque ſcapularum lato oſſe Divina providentia exeruit: hujus enim oſſis ſummum verticem modice

ἐπὶ τὸ ὄρθιόν τι ἀνατείνασα κἀνταῦθα τῇ κλειδὶ συνάψασα, τὸ καλούμενον ἀκρώμιον ἐγέννησεν, ἅμα μὲν σκέπην καὶ φρουρὰν ἐσόμενον τῆς κατ' ὦμον διαρθρώσεως· ἅμα δὲ καὶ κωλῦον ἐκπίπτειν ἄνω τὴν κεφαλὴν τοῦ βραχίονος· εὐθὺς δὲ καὶ τὴν ὠμοπλάτην αὐτὴν ἀφεστηκυῖαν τοῦ θώρακος. εἰ γὰρ ἐνταῦθα μηδὲν προσπέπτωκε τῆς διαρθρώσεως, ἑτοίμως ἂν ὑπὸ παντὸς τοῦ προσπίπτοντος ἔξωθεν ἐβλάπτετο· ῥᾳδίως δ' ἂν ὑπερέβαινεν ἡ κεφαλὴ τοῦ βραχίονος ἐπὶ τὸν αὐχένα τῆς ὠμοπλάτης; ὡς ἂν μήτε κοτύλην βαθεῖαν ἔχοντα, μήτε ἄμβωνας μεγάλους. εἰ γὰρ μὴ συνῆπτο κατὰ τοῦτο ἡ κλεὶς, οὐδὲν ἂν ἐκώλυεν αὐτὴν τὴν ὠμοπλάτην ἀστήρικτον οὖσαν, ἐπιπίπτειν τῷ θώρακι, καὶ στενοχωρεῖν ἐντεῦθεν τὸ κατ' ὦμον ἄρθρον, καὶ πολλὰς τῶν τοῦ βραχίονος ἐμποδίζειν κινήσεων· ἐν γὰρ τῷ πλεῖστον ἀφεστάναι τοῦ θώρακος, τὸ πολυειδῶς αὐτῷ κινεῖσθαι μάλιστα ὑπάρχει. εἰ δέ γε ἔψαυε τῶν πλευρῶν, ἢ ὅλως ἐγγὺς ἐπέπτωκε, καθάπερ ἐπὶ τῶν τετραπόδων, ἔχει τάς περὶ τὸ στέρνον τε καὶ τὸν ἀντικείμενον ὦμον ἐπωμίδας τε καὶ τράχηλον, οὐκ ἂν οἷόν τε ἦν ποιεῖσθαι περιφορὰς τῶν χειρῶν· ὥσπερ οὐδ' ἐπειδὰν ἐξαρθρωθεὶς ὁ βραχίων προσπέσῃ ταῖς πλευραῖς. πρὸς οὐδὲν γὰρ τῶν ἀντικειμένων μερῶν ἐν τοῖς τοιούτοις παθήμασιν ἀνατεῖναι δυνάμεθα τὰς χεῖρας, ὡς ἂν προσπιπτούσης μὲν τῷ βραχίονι τῶν πλευ-

dice adaugens, & in rectum attollens, ibique jugulum connectens, id quod à Græcis acromion nominatur, efficit, tegmentum pariter humeralis articuli, præsidiumque futurum, nec non & humeri caput sursum prolabi non permissurum, protinusque ipsum scapularum latum os longius à thorace discedens retenturum. Nam hoc loco si nihil ad articuli custodiam poneretur, facile à quocunque deforis incursante læderetur, ac facile humeri caput ad lati ossis scapularum excessum prosiliret, utpote neque profundum sinum, neque altiora supercilia habentem. Nisi enim cum hoc, jugulum connecteretur, nihil vetaret, quin latum os scapularum super thoracem incideret, & humeri articulum angustiorem efficeret, multasque ipsius humeri motiones impediret. Eo quod enim longissime à pectore distat, ipsi potissimum multiformis datur mobilitas: nam si costas attingeret, aut prorsus, proxime situs esset, quemadmodum in quadrupedibus juxta os pectoris sternon dictum, oppositumque tergum epomidas vocatas, & collum habuit, nullo pacto manuum in orbem motiones fieri valerent: quemadmodum nec quando luxatus humerus super costas ceciderit: ad nullam enim oppositarum partium in id genus affectibus manus tendere possumus, costa-

Uuuuu

πλευρῶν κυρτότητος, ἀπωθουμένης δὲ αὐτὸν εἴς τε τὰ ἐκτὸς καὶ τὰ πλάγια. ταῦτ' οὖν ἐγίνετο ἂν ἡμῖν τὰ παθήματα, κἂν τῷ κατὰ φύσιν ἔχειν τὸν ἄνθρωπον, εἰ μὴ πλεῖστον μὲν ἀπήχθη τοῦ στέρνου τὸ ἀκρώμιον.

costarum convexo humero sese objiciente, ipsumque extrorsum & in latera protrudente. Igitur iidem nobis ad hunc modum naturaliter habentibus affectus obvenirent, nisi humeri cum scapula nexus, acromion Græci nominant, longissime à pectore abesset.

X. Ἐν δὲ τῷ μεταξὺ καθάπερ στήριγμα τὴν κλεῖν ἡ τοῦ Θεοῦ δημιουργία κατέθετο. τῷ μὲν γὰρ ἀνθρώπῳ δίποδι καὶ ὀρθοπεριπατητικῷ ζώῳ ὄντι, πλατὺν μὲν τὸν θώρακα ἐποίησε, τὸ κατ' ὦμον δὲ ἄρθρον ἐξωτέρω τούτου κατέθετο. τῆς δ' αὐτῆς ἔχεται προνοίας καὶ ἡ τῆς κλειδὸς γένεσις. ἐπεὶ γὰρ ἀνατρέπεσθαι πρὸς τοὐκτὸς ἔδει τὰς ὠμοπλάτας ἑκατέρας τῶν κλειδῶν, ἐν τῷ μεταξὺ τοῦ τε κατὰ τὸ στέρνον ὀστοῦ καὶ τοῦ πέρατος τοῦ ἐν ταῖς ὠμοπλάταις ῥάχεως κατέθετο· τὰς δὲ κενὰς χώρας τῶν ἑκατέρωθεν τῆς ῥάχεως ὠμοπλατῶν διὰ μυῶν ἀνεπλήρωσε τῶν κινούντων τὸ κατ' ὦμον ἄρθρον. διὰ τί δὲ οὐκ ὀρθὴν ἀπὸ τοῦ στέρνου τὴν κλεῖν ἐπὶ τὰς ὠμοπλάτας ἐξέτεινεν, ἀλλὰ πῆ μὲν κυρτήν, πῆ δὲ σιμήν; εἰ γὰρ ὀρθαὶ αἱ κλεῖδες πρὸς τὰς ὠμοπλάτας ἐξετάθησαν, οὐκ ἂν ὁ θώραξ ἀξιόλογον ἔσχε διάτασιν.

X. In medio intervallo ceu firmamentum quoddam, jugulum Divina sapientia collocavit: siquidem homini bipedi animali, & erecto ingredienti latum sane pectus constituit: at humeralem articulum exterius molita est. Eandem providentiam & juguli creatio testatur: cum enim lata ossa scapularum in exteriorem partem recurvari necesse esset, utrunque jugulum inter pectorale os & extremam latorum scapularum ossium spinam situm est, sed vacua ossium istorum spacia, ab utroque spinæ latere musculis humeralem articulum cientibus replentur. At quare non directum ab osse pectoris jugulum, ad ossa lata scapularum, natura produxit, sed alibi gibberosum, alibi sinuatum? An si directe jugula ad scapularum lata ossa pertinerent, non satis ample pectus posset dilatari?

XI. Διὰ τί δὲ ἡ κεφαλὴ τοῦ βραχίονος περιφερὴς κατεσκευάσθη, καὶ ἡ ὑποδεχομένη ταύτην κοιλότης γλυμμή; ἢ ὅτι ἐν πολλαῖς ἅμα καὶ ποικίλαις κινήσεσιν ἡ ξύμπασα χεὶρ πα-

ρα-

XI. Quare autem superius humeri caput rotundum est, ipsum recipiens sinus modice cavus? An quoniam tota manus ad multos juxta variosque ciendos motus idonea,

nea,

ρασκευαζομένη τὴν κεφαλὴν τοῦ βραχίονος ἐδεῖτο περιφερῆ κεκλῆσθαι. τὴν δὲ ὑποδεχομένην αὐτὴν κοιλότητα, μήτε βαθεῖαν ἱκανῶς, μήτε εἰς ὀφρύας μεγάλας τελευτῶσαν. συνδέδεται μὲν οὖν τὸ κατ' ὦμον ἄρθρον συνδέσμοις ὑμενώδεσι πολλοῖς τε καὶ ἰσχυροῖς· κινεῖται δὲ ὑπὸ μυῶν τε καὶ τενόντων ἄνω καὶ κάτω, δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ, ἔσω ἅμα καὶ ἔξω. ὅστις δὲ θέλει διαγνωστικὸς εἶναι τῶν τοιούτων συνδέσμων, μυῶν τε καὶ τενόντων, ἀνατεμνέτω, εἰ μὲν εὐπορεῖ, πιθήκους, εἰ δὲ μὴ πάρεισι πίθηκοι, ἄρκτους· εἰ δὲ ἀπορεῖ καὶ τούτων, ἐν τοῖς τυχοῦσι ζώοις· πάντως δὲ ἀνατεμνέτω.

XII. Μεταβῆναι δὲ καιρὸς ἐπὶ τὸ κατ' ἰσχίον ἄρθρον, καὶ δεῖξαι τὴν τοῦ Θεοῦ δημιουργικὴν σοφίαν, ποία τίς ἐστιν περὶ τὴν σύνθεσιν τῶν ὀστῶν τούτων. ἀποπερατώσασα γὰρ τὴν σύνθεσιν τῆς ῥάχεως, προσέφυσεν ἐπὶ τῷ πέρατι αὐτῆς τὸ καλούμενον ἱερὸν ὀστοῦν· ἑκατέρωθεν δὲ τῶν πλαγίων αὐτοῦ συνέφυσε δύο ὀστᾶ τῷ μεγέθει τοῦδε πολυπλάσια· τῷ δὲ σχήματι πολυειδέστατα· πρὸς μὲν τὰς λαγόνας ἀνατείναντα τῷ μεγίστῳ μέρει σφῶν αὐτῶν. ταῦτα δὲ καλοῦνται λαγόνος ὀστᾶ· εἰς δὲ τὰ πλάγια καὶ τὰ κάτω, κατὰ βραχὺ προτείνουσα, ἅπερ ὀνομάζονται ἰσχία, κυκλοτερεῖς καὶ βαθείας κοιλότητας ἔχοντα εἰς τὸ ὑποδέχεσθαι τὰς κεφαλὰς τῶν μηρῶν. αὗται

nea, humeri caput rotundum, & id recipientem cavitatem, haud ita profundam, superciliisque humilioribus cinctam habere debuit? Igitur humeralis articulus multis & validis membranosis copulis deligatur: at sursum versus & deorsum, in dextrum & in sinistrum, introrsum juxta & extrorsum, per musculos tendonesque movetur. Quicunque vero id genus copulas, musculos, & tendones cupit dignoscere, simias, si in promptu dentur, dissecato: harum si copiam non habeat, ursos: si & his careat, obvia quæque animalia, dummodo aliqua dissecet.

XII. De coxæ articulo deinceps dicemus, artificiosamque DEI sapientiam circa horum ossium compagem ostendemus. Natura spinæ compositionem absolvens, ejus fini sacrum vocatum os adjecit: cujus à lateribus ossa duo longe majora, & figura multiformia collocavit, ad ilia usque maximam illorum partem producens (appellantur autem ilium ossa) ad latera etiam, & deorsum versus paulatim extendens. Id genus ossa coxæ nominantur, sinus verticillatos profundosque habentia, in quos femorum capita conjici debeant. Hujusmodi cavitates à Græcis cotylæ vocantur, à Latinis heminæ dici possunt. Continent

αὗται αἱ κοιλότητες ὀνομάζονται κοτύλαι· τὸ δὲ περιέχον αὐτὰς ὀστοῦν, ἰσχίον, καθά φησι καὶ Ὅμηρος,

Ἰσχίῳ ἐνστρέφεται, κοτύλην δέ τέ μιν καλέουσιν.

XIII. Ἐπεὶ οὖν ἔργον μέγιστον κατὰ τοῦτο τὸ ἄρθρον ἔμελλε γίνεσθαι· σκέλος γὰρ μακρὸν καὶ βαρὺ, συγκείμενον ἐξ ὀστῶν, ὑπὸ συνδέσμων δεδεμένον, καὶ μυσὶ περιβεβλημένον, ἐκτείνεσθαί τε καὶ κάμπτεσθαι δεόμενον, ὡς βαδίσεως ὄργανον ἐσόμενον. οὐκ ἤρκει δὲ ἡ κοιλότης μόνη ἡ ὑποδεχομένη τὴν κεφαλὴν τοῦ μηροῦ ἀπαντᾷν πρὸς τὸ ἔργον τοῦτο· ἐδεῖτο γὰρ πολλῶν τῶν συνδούντων· τούτου χάριν ἡ τοῦ Θεοῦ φιλανθρωπία, ἐκ μὲν τοῦ πυθμένος τῆς κοτύλης ἐξέφυσε στρογγύλον νεῦρον, χονδρώδη σύνδεσμον καταφῦντα εἰς τὴν τοῦ μηροῦ κεφαλὴν, συνδοῦντα αὐτὰς τοῦ μὴ ἐξολισθὸν γίνεσθαι· ἐκ δὲ τῶν ὀφρύων τῆς κοτύλης ἐξέφυσεν ἄλλους συνδέσμους, συνδοῦντας κυκλοτερῶς ἅπασαν τὴν κεφαλὴν τοῦ μηροῦ, οὐ στρογγύλους καὶ μονωτάτους, καθάπερ ἡ ἐκ τοῦ πυθμένος αὐτῆς ἔκφυσις, ἀλλὰ πλατεῖς καὶ ἀσφαλῶς περιθέοντας τὰς ὀφρύας τῆς κοτύλης, πρὸς ἀσφάλειαν τοῦ ἄρθρου. ὅταν οὖν οὗτοι οἱ σύνδεσμοι καὶ ὁ ἀπὸ τοῦ πυθμένος ἐκφυόμενος ὑγρανθῶσι διὰ τὸ ῥεῦμα ὀλισθαίνειν αὐτῶν συγχωροῦσιν εἰς τέσσαρας τόπους, ἢ ἔξω ἢ ἔσω, ἢ ἔμπροσθεν ἢ ὄπισθεν· καὶ διὰ τοῦτο καὶ τοὺς αὐτοὺς συνδέσμους σκληροτέρους καὶ ξηροτέρους Θεὸς ἀπειργάσατο.

XIV. Ἐπεὶ

* Iliad. ε. 306.

tinenti eas ossi, coxæ vocabulum est: unde inquit *Homerus:

Vertitur in coxa, nostri & dixere cotylam.

XIII. Igitur quandoquidem maximum opus ab hac commissura præstari debuit, crus enim longum & grave est, ex ossibus constans, copulis alligatum, musculis vestitum, tentione curvatuque indigens, utpote ambulatus organum futurum: solus autem coxæ sinus femoris tuberosum caput recipiens, tanto muneri satis non fuit (multis enim colligantibus opus erat) DEI erga homines amor ex heminæ fundo teretem nervum promisit, cartilaginosum vinculum femoris capiti insertum, adstringensque, ne facile elabatur: inde ex heminæ oris aliæ copulæ oriuntur, totum femoris caput in orbem constringentes, non teretes & solæ, qualis quæ ex fundo porrigitur, sed latæ, valenterque heminæ oras ad commissuræ præsidium ambientes. Itaque cum id genus vincula, illudque etiam, quod de fundo exoritur, aliqua fluxione maduerint, femoris caput in quatuor loca exilire permittunt, aut extrorsum versus, aut introrsum, aut in priores partes, aut in posteriores, propterea has easdem copulas duriores aridioresque Divina sapientia condidit.

XIV. Quo-

XIV. Ἐπεὶ δὲ οὐκ ἤρκει μόνον ἡ σύνταξις τῶν ὀστῶν πρὸς βάδισιν, ἢ πρὸς στάσιν, ἀλλὰ καὶ κεῖσθαι, καὶ ἵστασθαι, καὶ βαδίζειν ἔδει τὸν ἄνθρωπον ὀρθοπεριπατητικὸν ὄντα, ἐνέδυσε τὰ ὀστᾶ τοῦ σκέλους ἀπὸ τῆς κοτύλης μέχρι τοῦ γόνατος μύας μείζους τε καὶ πολλοὺς κύκλωθεν εἰς ἀπονευρώσεις τελευτῶντας, καὶ πάλιν ἑτέρους ἀπὸ τῆς κατὰ τὸ γόνυ διαρθρώσεως μέχρις ἀστραγάλων καὶ πτέρνης, μύας πολλούς τε καὶ παχεῖς, καὶ μάλιστα κατὰ τὰ ὄπισθεν τοῦ σκέλους μέρη, ἃ γαστροκνημίας ὀνομάζομεν. τούτους ἅπαντας πρός τε τὴν κίνησιν τῶν κατὰ τὸ σκέλος ἄρθρων ἡ δημιουργία τοῦ Θεοῦ κατεσκεύασε, καὶ πρὸς ῥώμην τοῦ αὐτοῦ σκέλους καὶ εὐπρέπειαν, ὥσπερ τινὰ ἐνδύματα περιθεῖσα πανταχόθεν τοῖς σκέλεσι.

XIV. Quoniam vero ossium structura non ad ambulandum solum, & ad standum satis erat, verum etiam & jacere, & stare, & ambulare hominem erecto corpore oportebat, cruris ossa ab hemina ad genu, majoribus multisque musculis in nervosam naturam desinentibus undique stipavit. Itemque à genu commissura ad malleolos usque & calcaneum, aliis frequentibus crassisque musculis ossa illa, potissimum posteriores partes, quas suras appellamus, communivit, istos omnes & ad cruris artus movendos, & ad vim decoremque sibi addendos, summa DEI providentia creavit: ceu quædam enim amicula, eos cruribus circumposuit.

XV. Καὶ ἀνωτέρω τούτων πάντων, τὸ πάνυ φροντιστικὸν αὐτοῖς καὶ ὠφέλιμον τῇ τῶν ἀνθρώπων καθέδρᾳ κατεσκεύασεν. ἀνωτέρω γὰρ ἀμφοτέρων τῶν σκελῶν, κάτωθεν δὲ καὶ ἑκατέρωθεν τοῦ ἱεροῦ τοῦ πλατέος ὀστοῦ, ἐπειδὴ πρὸς ὀρθὰς γωνίας ἐν τῷ καθέζεσθαι τὸν ἄνθρωπον τὸ τῆς κοτύλης ἄρθρον κατεσκεύαστο· ἐδεῖτο δὲ περιβλημάτων πολλῶν μὲν εἰς ἀναπλήρωσιν τῶν κενῶν χωρίων ἀμφοτέρων τῶν ἄρθρων, τῶν δὲ πρὸς εὐπρέπειαν, τῶν δὲ εἰς μόνιμον ἕδραν τῆς τῶν ἀνθρώπων καθήσεως, κατέφυσε μύας πολλοὺς ἀδροὺς καὶ τῇ θέσει ποικίλους· ἄλλους μὲν λοξοὺς, ἄλλους δὲ ἐγκαρσίους, ἄλλους δὲ εὐθεῖς ἐγκατέμιξε κατὰ τὰς πυγὰς

XV. Verum super hæc omnia ejus consilium atque utilitas, in comparanda homini sede apparuit: nam supra utraque crura, sed infra sacrum os, & ab utroque latere, quoniam ad rectos angulos in sedendo heminæ commissura curvatur, multisque tegmentis cum ad inania amborum artuum spacia replenda, tum ad decorem augendum, stabilitatemque sedenti homini præstandam opus erat: multos solidos musculos, & situ diversos, alios obliquos, alios transversos collocavit, rectos alios secundum clunes interposuit, ad utrumque munus obeundum, ut stantibus sci-

γὰς, εἰς ἀμφοτέρων τῶν ἐνεργειῶν ἀναπλήρωσιν, ἱσαμένων μὲν τῶν ἀνθρώπων εὐπρέπειαν, καθημένων δὲ ἀνωδυνίαν καὶ ἀσφαλῆ ἕδραν, χωριζομένην κατὰ τὴν πυγὴν δεξιά τε καὶ ἀριστερά.

scilicet ornamentum, sedentibus indolentiam, tutamque sedem secundum clunes in dextrum & sinistrum bipartitas compararent.

XVI. Κατὰ δὲ τὰ πρόσω μέρη κυκλοτερέσιν ἀποφύσεσιν ἀξιολόγοις τὸ μέγεθος, εἰς ταυτὸν ἀλλήλοις ἰόντα τὰ καλούμενα ἥβης ὀστᾶ, σιμὰ κατὰ τὴν ἔνδον αὐτῶν ἐπιφάνειαν ὄντα, συνήρμοσται διὰ χόνδρου, ὡς μίαν κοιλότητα γίνεσθαι μεγάλην, καλύπτουσάν τε ἅμα καὶ φρουροῦσαν τῇ τε κύστει, καὶ τῇ μήτρᾳ, καὶ τῷ ἀπευθυσμένῳ ἐντέρῳ. ὑπέρκειται μὲν οὖν ἡ μήτρα, τῶν δύο· τὸ δὲ ἀπευθυσμένον ἔντερον ὑπόκειται. ἡ δὲ μήτρα μέσον ἀμφοτέρων κεῖται. τῷ μὲν γὰρ ἀπευθυσμένῳ ἐντέρῳ ἐπίκειται, τῇ δὲ κύστει ὑπόκειται.

XVI. A prioribus autem partibus, rotundis processibus insignem magnitudinem habentibus, vocata pubis ossa in unum coeuntia, & in exteriora recurvata, per cartilaginem committuntur, unamque spaciosam concavitatem faciunt, vulvam, vesicam, rectum intestinum contegentem juxta atque tuentem: duobus superior vesica est, rectum intestinum subjacet, vulva medium locum tenet: nam super intestinum, subter vesicam est.

XVII. Εἴπωμεν οὖν πρῶτον περὶ τῆς θέσεως αὐτῆς, ὡς κρείττων τόπος οὐκ ἦν εὑρεθῆναι τῇ ὑστέρᾳ, πλὴν ἔνθα κατετέθη. οὗτος γὰρ καὶ πρὸς ἀφροδίσιον ὁμιλίαν ἐπιτήδειος, καὶ πρὸς τὴν τοῦ σπέρματος ὑποδοχήν, καὶ προσέτι τὴν τοῦ κυήματος αὔξησιν. ἐπὶ πλεῖστον γὰρ ἀλύπως διαστέλλεσθαι πέφυκεν ἡ ὑστέρα, εἰς τὴν τοῦ τελειωθέντος ἐμβρύου ἀποκύησιν, ὡς ἂν πρὸς τὰ κάτω τε καὶ πρὸς τὰ σκέλη ἔξοδος τοῦ κυηθέντος ῥάων ᾖ. ὁ γὰρ τῆς ὑστέρας αὐχήν, εἴσοδος μέν ἐστι τοῦ σπέρματος, ἔξοδος δὲ τοῦ τελειωθέντος ἐμβρύου. τὸ γὰρ γυναικεῖον αἰδοῖον, διανοίγεται μὲν ἐν ταῖς συνουσίαις, τοσοῦτον ἐκτεινόμενον ὡς δι᾽ εὐρείας ὁδοῦ φερό-

XVII. Igitur primum situs ejus rationem exponamus. Nullus sane locus vulvæ aptior, quam iste inveniri potuit, & ad venereos amplexus, & ad semen recipiendum, & ad fœtus incrementum: vulva enim in maximum tumorem ad absolutum fœtum pariendum naturaliter distendi potest, ut deorsum versus, & ad crura facilior sit fœtus emissio. Nam vulvæ cervix seminis est introitus, & jam absoluti fœtus ad exitum via: muliebre namque genitale in concubitu adeo distentum patescit, ut recta injectum semen subito atque affatim in uteri ventriculos subeat: facto conceptu tam

φερόμενον τὸ σπέρμα, ἀθρόον ἀφικνεῖσθαι πρὸς τὰς κοιλίας τῶν ὑστερῶν. συλλήψεως δὲ γεγονυίας εἰς τοσοῦτον μέμυκεν, ὡς ἄβατον εἶναι πρός τε τὰ ἔσω καὶ τὰ ἔξω. πλειωθέντος δὲ τοῦ κυήματος, ἐπὶ πλεῖστον διΐσταται, ὡς ὅλον ταύτῃ διέρχεσθαι τὸ ἔμβρυον.

tam arcte occluditur, ut internis æque atque externis penitus inacceſſum ſit. Fœtu perfecto, latiſſime dehiſcit, ut totus infans iſthac pervadere poſſit.

XVIII. Εὐλόγως ἄρα νευρῶδες ἅμα καὶ σκληρὸν μετρίως κατεσκευάσθη. τὸ δὲ κύτος τῶν ὑστερῶν μερίζεται εἰς κόλπους δύο, ἕνα ἐν τοῖς δεξιοῖς, καὶ ἕνα ἐν τοῖς ἀριστεροῖς, καθὼς φησὶ καὶ Ἱπποκράτης, ἔμβρυα τὰ μὲν ἄρρενα ἐν τοῖς δεξιοῖς, τὰ δὲ θήλεα ἐν τοῖς ἀριστεροῖς μᾶλλον· ἔοικε δὲ ἡ μήτρα τῷ ταῦ γράμματι, ὡς εἶναι τῷ μὲν ι τοῦ τ, κατὰ τὸ ἄκρον τοῦ γυναικείου αἰδοίου· τὸ δὲ ἄνωθεν, ὁ τράχηλος τῆς μήτρας· ἡ δὲ μίξις τοῦ ι μετὰ τῆς κεφαλῆς ἐγκαρσίου, ἐστὶ τὸ κύτος τῆς μήτρας, εἶναι δὲ χρὴ τὸ ἐγκάρσιον ι τῆς κεφαλῆς τοῦ τ, ἀμφίκυρτον, ὡς εἶναι τὰς ἑκατέρωθεν κυρτότητας, τὰς κεραίας τῆς μήτρας. πλησίον δὲ τῶν κεραιῶν ἀμφοτέρων, κεῖνται τῆς θηλείας οἱ ὄρχεις, ὡς πρὸς ἑκάτερον λαγόνα βάλλοντες τὸ σπέρμα, ἑκάτερος εἰς ἑκατέραν τῶν κεραιῶν. οὐχ ὅμοιοι δὲ τῷ σχήματι, ὡς ἐπὶ τῶν ἀρρένων, οὐδὲ μείζους ὁμοίως, ἀλλὰ καὶ μικρότεροι καὶ σκληρότεροι, καὶ πλαδαρώτεροι, ὡς φακοειδεῖς εἶναι τῷ σχήματι.

XVIII. Igitur non inconſulto nervoſa, modiceque dura eſt uteri ſubſtantia. Interius autem uteri cavum in duos ſinus diſtinguitur, à dextra unum, alterum à læva, proinde maſculos fœtus in dextra, fœminas in ſiniſtra magis concipi dicebat Hippocrates. Uterus ſane T literæ imaginem refert, ita tamen, ut hujus literæ pediculus in muliebris genitalis ſummo collocetur: ſuperior vero uteri pars, ejus cervix eſt: at pediculi cum transverſo capite connexio, uteri caua laxitas eſt. Verum transverſam T literæ virgulam, utrinque recurvam eſſe neceſſe eſt, ut utrobique facta curvitas, uteri cornua repræſentet. Prope utrumque cornu, fœminæ teſtes ſiti ſunt, utpote ab utroque latere ſemen uterque in utrumque cornu jacientes. Neque figura ſimiles marium teſtibus ſunt, nec æque grandes, ſed minores, duriores, imbecilliores, lenticularique forma præditi.

XIX. Γίνεται δὲ ἡ σύλληψις τὸν τρόπον τοῦτον· ὅταν ὑπὸ τοῦ συμφύτου πνεύματος ἡ τοῦ σπέρματος ὑγρότης ἀκον-

XIX. Ad hunc ſane modum in utero fit graviditas, quando ab ingenito ſpiritu, ſeminis humor intra vulvæ

ἀκοντιζομένη τοῖς τῶν ὑστερῶν ἐμπέσῃ χιτῶσι τραχέσιν οὖσι, συναναμίγνυται τῷ τῆς θηλείας σπέρματι γλισχρῷ καὶ αὐτῷ ὄντι, καὶ ὡς ἂν αὐτή τε γλισχρὴ ὑπάρχουσα, καὶ σκληροῖς ὁμιλήσασα σώμασι δίκην ἀλοιφῆς ἑτοίμως κολλᾶται. κἀντεῦθεν ἤδη μιᾷ καιροῦ ῥοπῇ πολλὰ γίνεται θαυμαστὰ ἔργα ὑπὸ τῆς δημιουργίας τοῦ Θεοῦ περὶ τὴν ἀρχὴν τῆς τοῦ ζώου διαπλάσεως· αὐτὰς μὲν τὰς μήτρας ταχέως συσταλῆναι περὶ τὸ σπέρμα, μύσαι δὲ σύμπαντα τὸν αὐχένα, καὶ μάλιστα τὸ ἔνδον στόμιον αὐτοῦ, τὴν δὲ ἀλείφουσαν ὑγρότητα τὰς τραχύτητας τῶν ὑστερῶν ὑπὸ τὴν ἐντὸς ἅπασαν αὐτῶν ταθεῖσαν, ὑμένα λεπτὸν ἀποπλεσθῆναι τὸν καλούμενον ἀμνεῖον, ὅν τινά φασιν ὑποδέχεσθαι τὸν οἷον ἱδρῶτα τοῦ κυομένου. ἐξ αὐτοῦ δὲ τοῦ σπέρματος, καὶ τὸν ἀλλαντοειδῆ χιτῶνα γίνεσθαι, ὃν εἰς τὴν κύστιν αὐτοῦ συντετρημένον ἀθροίζειν ἐν ἑαυτῷ ἄχρι τῆς ἀποκυήσεως, τὸ οἷον οὖρον τοῦ κυομένου. τούτοις δὲ ἔξωθεν ἐν κύκλῳ περιβέβληται τὸ χωρίον, χιτών τις καὶ αὐτὸς ὑπάρχων τρίτος, ὃ διά τινος πόρου συντέτρηται πρὸς τὴν τοῦ κυομένου κύστιν. τούτῳ αἱ κατὰ τὸ χωρίον ἀρτηρίαι καὶ φλέβες ἅπασαι κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ἐκφύονται τῷ κυομένῳ τέσσαρες γινόμεναι, καθάπερ ἐκ ῥιζῶν πολλῶν ἀθροιζόμενα πρέμνα, δύο μὲν ἀρτηρίαι, δύο δὲ φλέβες, μέσον δὲ αὐτῶν περιέχουσι τὸν οὐραχὸν οὕτως ὠνομασμένον τοῖς ἀνατομικοῖς, τὸν ἐκ

vulvæ tergora, natura aſperiora detruſus inciderit, cum muliebri ſemine, & ipſo tenaciore permiſcetur: ipſe etiam, utpote viſcidus aſperaque contingens corpora, facile inſtar unguinis adhæreſcit. Inde jam unico temporis momento multa admirabilia opera à ſummo artifice DEO, initio creandi animalis perficiuntur. Vulva celeriter circa ſemen contrahitur: tota cervix, potiſſimum tamen interius ejus oſtiolum diligenter concluditur, humor interiorem vulvæ faciem inungens, & ejus aſperitudinem lævigans, membrana fit, quam Græci amnion vocant. Hanc ajunt eum, qui fœtus veluti ſudor eſt, recipere. Ex ipſo autem ſemine altera membrana gignitur, eam Græci à farciminis ſimilitudine allantoidea nominarunt. Hæc foramine in veſicam pertinente, cava intra ſe infantis veluti lotium, usque ad partus tempora colligit. Extra has in orbem tertia quædam membrana ſuperdatur, quam Græci chorion, Latini ſecundas dixere: & per iter quoddam usque ad infantis veſicam perforatur. Hoc in meatu ſecundarum venæ, arteriæque omnes, infanti eo more quatuor enaſcuntur, quo ex multis radicibus collecti caudices oriuntur. Duæ ſunt arteriæ, duæ venæ: quarum medius eſt urinæ canalis, urachos inde apud Anatomicos appel-

ἐκ τοῦ πυθμένος ἐξοχετεύοντα τὸ οὖρον εἰς τὸν ἀλλαντοειδῆ χιτῶνα. ἐφ' ἑκάστῳ γὰρ δὴ στόματι τῶν εἰς τοῦτο ἐχόντων ἀγγείων, δι' ὧν καὶ τὸ καταμήνιον ἐφέρετο, αὗται γίνονται περὶ τὸν τοῦ κύειν καιρόν. συνδεῖ δὲ αὐτὰς πρὸς ἀλλήλας λεπτὸς ὑμὴν, ἀλλ' ἰσχυρὸς, ὃς περιφυόμενος ἅπασι τοῖς ἀγγείοις ἔξωθεν, τῶν ὑστερῶν δὲ τοῖς ἔνδον μέρεσιν ἐκφυόμενος, σκέπει καὶ φρουρεῖ, καὶ συνδεῖ ἅπαντα τὰ ἀγγεῖα, καὶ αὐτὰς τὰς ὑστέρας. ταῦτα τὰ ἀγγεῖα περιέρχονται κατὰ τὸν ὀμφαλὸν τοῦ ἐμβρύου· ἐκ δ' αὐτοῦ τοῦ ὀμφαλοῦ, μία μὲν φλὲψ ἐκ τῶν δύο συντεθεῖσα, ἀνήκει μέχρι τῶν σιμῶν τοῦ ἥπατος, τροφὴν τῷ ἐμβρύῳ προσάγουσα· αἱ δὲ ἀρτηρίαι τὸ μῆκος τῆς καρδίας ἐκφυγοῦσαι, τῇ κατὰ ῥάχιν ἀρτηρίᾳ συμφύονται, καὶ δι' αὐτῆς προσάγουσι τῇ καρδίᾳ τὸ πνεῦμα. πᾶσα γὰρ τροφὴ καὶ ζωὴ τῷ ἐμβρύῳ διὰ τοῦ ὀμφαλοῦ προσφέρεται.

XX. Εἰ λαβὼν οὖν τις ἐγκύμονα αἶγα, σχίσας τε αὐτὴν ἐντέχνως βουληθείη γνῶναι, εὑρήσει τὸ μὲν ἔμβρυον νηχόμενον ἐν τῷ περιεχομένῳ ὑγρῷ ὑπὸ τῆς μήτρας τῷ συναχθέντι ἀπὸ τοῦ ἱδρῶτος τοῦ ἐμβρύου, ὡς ἀποίῳ καὶ μηδὲν βλάπτοντι τὸ ἔμβρυον· βασταζόμενον δὲ ἀπὸ τοῦ ὀμφαλοῦ, διὰ τῶν ἀγγείων τῶν προσαγόντων τό, τε αἷμα καὶ πνεῦμα. πάντες οὖν οἱ χιτῶνες οἱ περιέχοντες τὸ ἔμβρυον, ἐντὸς τῆς μήτρας κεῖνται. ὁ μὲν οὖν ἀμνειὸς ἀμέσως περιέχων τὸ ἔμβρυον, ὑποδέχεται τὸν ἐκ τοῦ ἐμβρύου συναγόμενον ἱδρῶτα. ὁ δὲ ἀλλαν-

appellatus, è veficæ fpecu lotium in allantoidea tunicam derivans: ab fingulo enim vaforum in uterum intrantium, menfesque ifthac purgantium ofculo, nunc pofitæ venæ arteriæque circa concipiendi tempora gignuntur. Iftas inter fe tenuis membrana, fed valida connectit: quæ exterius vafis omnibus adhærefcens, & ex penitioribus uteri partibus oriens, vafcula omnia, ipfumque uterum operit, colligat atque tuetur. Id genus vafa ad infantis umbilicum procedunt. Rurfum ab umbilico una ex duabus vena compofita, usque ad jecoris cava fœtui alimentum fubvehens perlabitur: arteriæ vero cordis longiquitatem evitantes, cum fpinali arteria coalefcunt, per ipfamque in cor fpiritum transmittunt: omnis enim alimonia & vita infanti per umbilicum fuggeritur.

XX. Igitur fi quifpiam gravidam capram accipiens, & ipfam artificiofe refcindens notitiam capere voluerit, in humore intra vulvam contento ex fœtus fudore manante, utpote omni qualitate carente, ac minime noxio infantem natare, & ex umbilico per conceptacula tunc fanguinem fpiritumque advehentia fuftentari compe riet. Itaque membranæ omnes fœtum involventes, intra vulvam funt pofitæ. Amnius fœtui contiguus, fudorem ab ipfo defluentem colli-

ἀλλαντοειδὴς, συντέτρηται μὲν κατὰ τὸ αἰδοῖον τοῦ ἐμβρύου, καθὼς ἀνώτερον εἴρηται. ὑποδέχεται δὲ τὸν οὐραχὸν, κατ' αὐτὸ τὸ τρῆμα ἐξάγοντα εἰς αὐτὸ τὸ τοῦ ἐμβρύου οὖρον, ὅπως μὴ μιχθῇ τῷ τοῦ ἱδρῶτος ὑγρῷ. τὸ μὲν γὰρ οὖρον δριμὺ ὂν, διεβρώσεν ἂν τὸ ἔμβρυον τῇ δριμύτητι. διὰ τοῦτο οὖν ἡ φιλάνθρωπος τοῦ Θεοῦ δημιουργία πολλοὺς κατεσκεύασε χιτῶνας κατ' αὐτὸν τὸν καιρὸν τῆς κυήσεως, πρὸς ὑποδοχὴν τῆς διαφορᾶς τῶν ὑγρῶν. τρίτος δὲ χιτὼν τὸ χορίον κατεσκευάσθη, ἐκτὸς μὲν τῆς μήτρας κείμενος· πόρρω δὲ τοῦ ἐμβρύου κατεσπαρμένα ἔχων ἐν ἑαυτῷ τὰ ἀγγεῖα τῶν φλεβῶν καὶ τῶν ἀρτηριῶν, δι' ὧν τρέφονται πάντα τὰ μόρια τὰ ἐντὸς τῆς μήτρας. διὰ τοῦτο γὰρ καὶ τὴν ὀνομασίαν ἐκτήσατο, ἐκ τοῦ πάντα τὰ κατὰ τὸ ἔμβρυον γινόμενα περιέχειν· ὁ δὲ ἀλλαντοειδὴς χιτὼν, ἐκ τῆς πρὸς τοὺς ἀλλᾶντας ὁμοιότητος τὴν προσωνυμίαν ἔσχηκε. τὰ γοῦν εἰς τὴν μήτραν καθικνούμενα τῶν ἀγγείων στόματα, ὀνομάζονται κοτυληδόνες. ταῦτα εἰ μὲν στερρὰ καὶ ξηρά εἰσι, κατέχουσι τὸ ἔμβρυον κἂν βαρὺ ᾖ· ἕως ἂν τελεσθῇ· εἰ δὲ κάθυγρα καὶ γλίσχρα, ἀδυνατοῦσι μὲν κρατεῖν τὸ ἔμβρυον, συγχωροῦσι δὲ αὐτὸ ἀμβλωθρίδιον γίνεσθαι. τοῦτο σκοπήσας καὶ Ἱπποκράτης ἰατρικῆς προμηθεὺς, ἔγραψεν ἐν ἀφορισμῷ οὕτως, Ὁκόσαι ἐν γαστρὶ ἔχουσαι ἐκτιτρώσκουσι δίμηνα καὶ τρίμηνα ἄνευ φανερῆς προφάσιος, ταύ-

colligit, sed vocatus allantoides. versus infantis genitale foratur, ut supra posuimus: & urinæ iter, quod urachon vocavimus, intra foramen recipit. Illud vero infantis lotium educit, ne cum sudoris humore misceatur: vrina enim acris cum sit, tenerum fœtum acrimonia sua corrosisset. Quapropter Divina sapientia summo homines amore complectens, ipso fœturæ tempore plures tunicas diversis humoribus suscipiendis machinata est. Tertia membrana, quam secundas nominant, effecta est: intra vulvam quidem sita, procul tamen à fœtu, ex venis arteriisque contexta, per quas omnia intra vulvam membra nutriuntur. Inde quoque appellationem hanc, chorion apud Græcos adepta est: quod omnia ad fœtum pertinentia contineat. Allantoides vero membrana ab intestini similitudine vocabulum habet, quasi intestinalis. Vasculorum sane ostiola in uterum subeuntia, acetabula nominantur: ea si firma aridaque sint, fœtum quamvis gravem, usque dum absolvitur, retinent: si madentia, lentoque humore viscida fuerint, fœtum retentare nequeunt, sed abortivuum partum fieri permittunt. Id Hippocrates medicinæ Prometheus contemplatus, in aphorismo quodam ita scriptum reliquit: Quæcunque ute rum geren-

ταύτησιν αἱ κοτυληδόνες τῆς μήτρας, μύξης μεσαί εἰσι, καὶ οὐ δύνανται κρατεῖν διὰ τὸ βάρος τὸ ἔμβρυον, ἀλλ' ἀπορρήγνυνται.

XXI. Ἐπεὶ τοίνυν ἡ παροῦσα διδασκαλία περὶ κατασκευῆς ἀνθρώπου προῆκται διδάσκειν, ζωογονεῖται δὲ ὁ ἄνθρωπος ἐκ δύο, πατρός τε καὶ μητρὸς, προστάξει τοῦ πάντα δημιουργήσαντος Θεοῦ ἡμῶν· διὰ τοῦτο καὶ τὰ γεννῶντα μόρια ἐξ ἀνάγκης δύο βέλτιον γενέσθαι· τὸ μὲν ἐν τῷ ἄρρενι, τὸ δὲ ἕτερον τῆς θηλείας εἰς ὑποδοχήν. ὀνομάζονται δὲ ἀμφότερα αἰδοῖα. ὅτι οὖν οὐκ ἦν βελτίων τόπος εἰς κατάθεσιν τοῦ ἄρρενος αἰδοίου, πλὴν ἵνα περ ἐστὶ κατετέθη, ἐκ τῶνδ' ἂν μάθοις. πότερον ἐγγυτέρω τῆς ἕδρας ἔδει τεθῆναι; ἀλλ' ἀποπατοῦσι δύσχρηστον· ἀλλ' ἀνωτέρω πρὸς τὸ ὑπογάστριον τὴν θέσιν ἔχειν, οὐ μόνον ἀπρεπὲς τοῦτο, ἀλλὰ καὶ δύσχρηστον, καὶ ῥᾴδιον πάσχειν ὑπὸ τῶν ἔξωθεν προσβολῶν.

XXII. Πάλιν, πότερον τεταμένον εἶναι διὰ παντὸς, ἢ χαλαρὸν, ἢ ἐν μέρει τούτων καθὼς νῦν ἐστιν; εἰ μὲν γὰρ διὰ παντὸς ἐντεταμένον ἦν, οὐ μόνον ῥᾴδιον πρὸς τὸ πάσχειν, ἀλλὰ καὶ δύσχρηστον ἂν ἦν, καὶ ἀπρεπές. εἰ δὲ κεχαλασμένον ἦν διὰ παντὸς, ἄχρηστον ἂν ἦν, οὗ χάριν ἐγένετο μηδέποτε ἐργάσασθαι δυνάμενον· εἰ δὲ ἐν μέρει μὲν χαλαρὸν, ἐν μέρει δὲ ἐντεταμένον, αὐτὸ δὴ τοῦτο ἄξιον θαυμάζειν, ὅτι

gerentes citra evidentem cauſam bimeſtres aut trimeſtres abortiuntur, his uteri acetabula muci plena ſunt, neque præ gravitate fœtum ſuſtinere valent, ſed abrumpuntur.

XXI. Igitur quoniam præſens hic liber hominis fabricam docere propoſuit, à duobus autem, patre ſcilicet ac matre, homo gignitur, ita enim præcepit effector & conditor mundi Deus,) idcirco & genitales partes neceſſario duas eſſe melius fuit, unam maris, alteram fœminæ, ad recipiendum idoneam: utraque pudenda nominantur. Sedem ad virilis pudendi ſitum aptiorem non eſſe, quam ubi nunc eſt, ex his diſcere facile fuerit. Num propius ano ipſum poni oportuit? an alvuum exonerantibus id eſſet incommodum? ſed ſurſum verſus ad abdomen collocari, non deforme ſolum, verum etiam inutile foret, & facile ab exterius incidentibus vim pateretur.

XXII. Item, num ſemper rigens protentumque, aut contra laxum ſemper & flaccidum, aut viciſſim, quemadmodum nunc habet, eſſe debuit? Primum ſi continenter arrectum eſſet, à quaque levi cauſa læderetur: eſſet deinde incommodum atque deforme: at ſi flacceſcens langueret aſſidue, prorſus eſſet ſupervacuum, id cujus cauſa creatum fuit, præſtare non potens:

ὅτι οἷον αὐτὸ ὁ λόγος ἐξεῦρε χρῆναι, γεγονέναι πιστὸν καὶ φαίνεται νῦν ὑπάρχον.

quod si alternis modo laxum, modo rigens sit, id ipsum certe omni admiratione dignum extiterit, quod quale ipsum debere esse ratio cogitavit, talem nunc esse reperiatur.

XXIII. Ἐπεὶ τοίνυν σκληρόν τε ἅμα καὶ κοῖλον, καὶ σηραγγῶδες εἶναι χρὴ τὸ τοῦ αἰδοίου ἴδιον σῶμα, φαίνεται μὲν ἐξ ὀστοῦ τὴν γένεσιν ἔχον, καθάπερ οἱ λοιποὶ σύνδεσμοι. κοῖλον δὲ καὶ σηραγγῶδες μόνον ἐξ ἁπάντων, ὡς ἡ χρεία κελεύει, ἵνα ὄρθιόν τε καὶ ἀκλινὲς ἐν ταῖς συνουσίαις φυλάττοιτο. ἀλλὰ καὶ διΐστασθαι, καὶ ἀνευρύνεσθαι τὸν πόρον χρήσιμον, ἵνα καὶ ἐπὶ πλεῖστον, καὶ πόρρω, καὶ κατ' εὐθὺ ἐξακοντίζηται τὸ σπέρμα πρὸς τοὺς κόλπους τῆς μήτρας. τοῖς γοῦν ὑποσπαδιαίοις ὀνομαζομένοις, ἐπειδὴ ὁ πόρος τοῦ καυλοῦ ἐν τῷ τέλει διέστραπται, οὐ δύνανται γεννᾶν. δηλοῖ δὲ τοῦτο ἡ ἴασις· τμηθέντος γὰρ τοῦ δεσμοῦ, γεννῶσι.

XXIII. Quamobrem cum genitalis membri corpus durum juxta, & cavum esse fistulosumque debuerit: ex osse quidem, ut reliquæ copulæ, oriri cernitur: at concavum & fistulosum ex omnibus solum est, taleque ipsum esse utilitas postulavit, ut rectum, nullamque in partem declinans, in venereo congressu perduraret. Verum distendi etiam spatiosiusque reddi ejus iter oportuit, ut quamplurimum semen, quam longissime rectaque in uteri sinus profundatur. Quare vocati hypospadiæi, id est, quasi spadones & oblæsi, cum colis meatus in fine retorqueatur, generare non possunt. Id vero curatio declarat: rescisso enim vinculo, apti ad generandum efficiuntur.

XXIV. Διατείνεται οὖν τὸ αἰδοῖον ὑπὸ πνεύματος. παράκεινται δὲ αὐτῷ ἑκατέρωθεν δύο μύες τείνοντες τὸν πόρον, ὥσπερ τινὲς χεῖρες ἐν τῇ ἀποκρίσει τοῦ σπέρματος, εἰ μέλλοι πολὺ ἐξακοντίζεσθαι. ἐπεὶ δὲ ἡ οὐρηδόχος κύστις τέτακται πλησίον, ἕτερον οὐκ ἦν ἄμεινον ἐκκρίσεως πόρον ἐργάσασθαι, ἀλλὰ ᾧ καὶ αὐτὸ τὸ σπέρμα χρῆται. εὐλόγως καὶ ὁ ταύτης αὐχὴν ἅπαν κατείληφε τὸ τοῦ περιτοναίου

XXIV. Igitur pudendum spiritu distenditur, binique ab utroque ejus latere musculi adjacent, meatum in seminis missione, si multum ejiciendum sit, veluti quædam manus distendentes: cæterum quoniam urinæ vesica prope sita est, nullum aliud expellendæ urinæ iter, quam quo & semen utitur, excogitari potuit: itaque non injuria & ipsius cervix omnem peritonæi membranæ locum occupavit ab ano, cui

ναίου χωρίον, ἀναφερόμενος ἀπὸ τῆς ἕδρας ἀφ' ἧς ἐξ ἀρχῆς ἔκειτο μέχρι τῆς κατὰ τὸ αἰδοῖον ἐκφύσεως. ἐπὶ δὲ τῶν γυναικῶν, ἅτε οὐκ ὄντος αἰδοίου περιπετοῦς, τὴν τοιαύτην ἀπόφυσιν ὁ τῆς κύστεως αὐχὴν οὐκ ἔτι ἔσχεν, ἀλλὰ τὸ μὲν αἰδοῖον τὸ γυναικεῖον ἐπίκειται κατὰ τῆς ἕδρας. ἐπὶ δὲ τὸ ἄνω πέρας αὐτοῦ τῆς κύστεως ὁ τράχηλος τελευτᾷ. κἀντεῦθεν προχεῖται τὸ οὖρον· οὔτε ἱκανῶς καμπύλος, ὡς ἐπὶ τῶν ἀνδρῶν, οὔτε ὅλως μακρὸς γενέσθαι δεηθείς.

XXV. Αἱ δὲ τοῦ δέρματος ἐπιφύσεις ἐπὶ τοῖς πέρασι τῶν αἰδοίων, ἐν μὲν ταῖς γυναιξὶ κόσμου χάριν ἐγένοντο, καὶ τοῦ μὴ καταψύχεσθαι τὰς ὑστέρας, σκεπάσματα περιβέβληνται· τοῖς δὲ ἀνδράσι πρὸς τὸ κόσμον τινὰ φέρειν, καὶ ἀδύνατον ἦν μηδόλως ἔχειν αὐτά. πάντα τοίνυν ὅσα τοῖς ἀνδράσιν ὑπάρχει μόρια, ταῦτα ταῖς γυναιξὶ, καθ' ἓν μόνον διαφέροντα, ὡς ἔνδον μὲν ἐστι τὰ τῶν γυναικῶν μόρια, τῶν δὲ ἀνδρῶν ἔξω.

XXVI. Φασὶν οὖν οἱ ἰατροὶ, ὅτι ἀνὴρ γυναικὸς τελειότερος· ἡ δὲ αἰτία, τῆς θερμότητος ἡ ὑπεροχή. ψυχρότερον γὰρ ὂν τὸ θῆλυ, οὐκ ἴσχυσε ποιῆσαι τὰ γεννητικὰ μόρια. ἀληθέστερον δ' εἰπεῖν, ὅτι διὰ τὴν τοῦ γένους διαδοχὴν, τοῦτον τὸ θῆλυ κατεσκευάσθη πρὸς τὸ δέξασθαι καὶ κατασχεῖν σπέρμα, καὶ θρέψαι, καὶ τελειῶσαι τὸ κυόμενον, ἐπιτήδειον ὄργανον· τὸ ἄρρεν δὲ τοῦ θήλεος εὐλόγως θερμότερον, καὶ τὰ μόρια

cui à principio inſedit: ad eam, quæ apud virile eſt, germinationem aſcendens. At in mulieribus cum genitale non propendeat, hujusmodi proceſſum veſicæ cervix non itidem habuit, ſed muliebre pudendum ſedi incumbit: ad ſuperiorem autem ejus finem veſicæ collum terminatur, atque inde urina profunditur, cum neque ita flexuoſum, ut in viris, neque ita longum eſſe debuerit.

XXV. Pelliculoſæ vero appendices extremis utriusque genitalibus adjectæ, in mulicbribus quidem ornamenti cauſa procreatæ ſunt: utque ne vulvæ refrigeſcant, tanquam operimenta objiciuntur: in viris autem præterquam quod ornamentum addunt, neutiquam ipſis carere mas potuit. Igitur omnes, quas viri habent, particulas, eædem & in mulieribus conſpiciuntur: eo ſolum differentes, quod mulierum genitalia intus deliteſcunt, virorum extrinſecus pendent.

XXVI. Quocirca Medici perhibent, virum eſſe muliere perfectiorem, hujuſce rei cauſam caloris exceſſum tradiderunt. Fœmina enim cum ſit frigidior, generationis membra foras propellere non potuit. Verius tamen dictum fuit, ad generis propagationem in hunc modum fœminam fuiſſe creatam, ad recipiendum continendumque ſemen; præterea ad alendum

μόρια εὐρύτερα καὶ μείζονα ἔσχηκε, καὶ εὐκινητότερα. εὐθὺς δὲ δήπου καὶ τοὺς ὄρχεις ἔμελλε τὸ θῆλυ μικροτέρους καὶ ἀσθενεστέρους ἔχειν· καὶ τὸ σπέρμα τὸ κατ' αὐτοὺς ἔλασσόν τε καὶ ἀσθενέστερον καὶ ψυχρότερον. ὡσαύτως δὲ καὶ τὸ αἰδοῖον, καὶ σκληρότερον καὶ σηραγγῶδες. πρὸς δὲ τὸ ἄκρον αὐτοῦ, ἐπιδερματὶς κρέμαται, ἥ τις ὀνομάζεται ποσθή, ὅπερ ἐκτέμνεται ἐν τῇ ἀκροβυστίᾳ.

XXVII. Εἴπωμεν τοίνυν κατὰ ποῖον εἶδος κινεῖται τὸ τοῦ ἀνδρὸς αἰδοῖον. τριῶν γὰρ οὐσῶν κινήσεων ἐν τοῖς μορίοις τοῦ σώματος, τῶν μὲν φυσικῶν, τῶν δὲ προαιρετικῶν, τῶν δὲ μικτῶν, εἴπωμεν κατὰ ποίαν κίνησιν κινεῖται τὸ αἰδοῖον· εἰ μὲν προαιρετικῶς ἐκινεῖτο, οἱ νεογνεῖς παῖδες χωρὶς προαιρέσεως ὄντες, ἀκίνητοι ἀνέμενον κατὰ τοῦτο τὸ μόριον. ἀλλὰ μὴν θεωροῦμεν αὐτοὺς κινουμένους. καὶ ἡμῖν δὲ αὐτοῖς καθ' ὕπνους τὸ αὐτὸ συμβαίνει. ὥστε φυσικὴ ἡ κίνησις τοῦ αἰδοίου, καὶ οὐ προαιρετική. πάλιν δέ, πολλῶν ἡσυχαζόντων σωμάτων καὶ ἀκινήτων μενόντων, καὶ βλεψάντων ἢ ἁψαμένων ἑτέρων σωμάτων γυμνῶν, ἢ γυναικείων, ἢ ἀνδρείων εὐθὺς ἡ κατὰ τοῦτο σύνθρομος ἐπηκολούθησε κίνησις. ὥστε προαιρετικῶς, οὐ φυσικῶς κινεῖσθαι. λείπεται οὖν κινεῖσθαι τὸ τρίτον εἶδος τῆς κινήσεως· ὡς μὲν γὰρ ὑπὸ μυῶν κινουμένη, κινεῖται κατὰ προαίρεσιν. πᾶσα γὰρ κίνησις διὰ μυῶν γινο-

dum percipiendumque fœtum, idoneum inſtrumentum. Idcirco mas fœmina calidior, merito membra ampliora, grandiora, mobilioraque poſſidet: ſtatim ſane & mulieris teſtes exiliores, imbecilliores, ac frigidiores eſſe debuerunt: eorum pariter ſemen paucius, infirmius & frigidius: æque autem genitale durius & cavernoſum, in cujus extremo pelliculoſum additamentum ſuſpenditur, quod præputium appellatur, id in cunni perculſione reſcinditur.

XXVII. Nunc utique quo motus genere virile ciëatur, doceamus. Tres cum ſint in corporis particulis motiones, naturales, electoriæ ſive voluntariæ, ex utrisque mixtæ, qua iſtarum trium virile moveatur, declaremus: primum ſi electoria, proxime nati infantes electione carentes, immobiles hac parte permanerent: contra vero, ipſis arrigi videmus, identidem & nobis ſecundum quietem accidit: quare hinc efficitur, ut naturalis ſit pudendi motio, non electoria. In contrarium autem multis corporibus quieſcentibus prorſumque immobilibus, alia nuda mulierum virorumve corpora intuentibus aut tangentibus, protinus ac repente virile commovetur. Igitur electorie, non naturaliter commoveri videtur. Relinquitur ſane tertium, ut mixto ſcilicet genere moveatur: nam quatenus muſculis mobile, voluntario movetur: omnis

γινομένη προαιρετική ἐστιν. ὡς δὲ ἀπὸ πνεύματος, φυσική. κινεῖται ἄρα τὸ αἰδοῖον καὶ φυσικῶς, καὶ προαιρετικῶς.

omnis enim per musculos motio, electoria est: quatenus vero à spiritu, naturaliter: itaque virile & naturalem & electorium motum habet.

XXVIII. Οἱ δὲ ὄρχεις τῶν ἀνδρῶν εἰς ὅσον ἐστὶ τὸ ἄῤῥεν τοῦ θήλεος θερμότερον, εἰς τοσοῦτον μείζους γεγόνασιν. εἴπωμεν οὖν περὶ τῆς οὐσίας αὐτῶν καὶ τοῦ μεγέθους, καὶ τοῦ σχήματος, καὶ τῶν εἰς αὐτοὺς καθηκόντων πόρων καὶ τῶν ἐξ αὐτῶν πεφυκότων. ἡ μὲν οὖν οὐσία τῶν ὄρχεων, ἀδήν ἐστι, λευκὸς μὲν τὴν χροιάν, σομφὸς δὲ καὶ ψαφαρὸς τὴν σύστασιν, ἀγγεῖα πολλὰ τριχοειδῆ καὶ ἀραχνοειδῆ κατεσπαρμένα κατ᾽ αὐτὸν ἀδένα ἔχοντες. τὸ δὲ σχῆμα. *

XXVIII. At viriles testiculi, quo mas fœmina calidior, eo fœmineis majores sunt: quare de ipsorum materia, magnitudine & figura, præterea de canalibus ad eos pertinentibus, deque ab illis germinantibus, in præsentia disseramus. Igitur testium materia glandulosa est, colore alba, fungosa, levisque, vascula multa capillacea aranealique tenuitate per ipsam glandulam sparsa, figura quidem rotunda oblongaque formati sunt.

XXIX. Porro vasa ipsos ineuntia ita se habent, quæ in dextrum viri testem, dextramque in muliere vulvam, feruntur, à magnis canalibus spinæ adhærentibus supra renes oriuntur, vena à cava vena, arteria à grandi arteria: quæ vero ad sinistrum testem in viris, sinistramque in mulieribus vulvam perveniunt, bina sunt & hæc, una arteria, altera vena, non item à magnis conceptaculis, sed à ramis in renes subeuntibus expullulant.

XXX. Quamobrem jam neminem fugit, sinistrum testem in viris, sinistramque vulvam in mulieribus feculentum, dilutum, serosumque haurire sanguinem, atque inde recipientes quoque particulas, non absimili temperamento esse, necesse est: nam sicut purus sanguis feculento calidior est, ita & eo vescentia membra, dextra scilicet sinistris calidiora sunt: alia quoque ratione magis calorem participantia, quod ab jecore collocantur: id enim ab Hippocrate recte sæpius inculcatum est, membra è regione posita, necessario magis reciproco muneri foveri. Inde & mirari desine, dexteriores partes marium, sinisteriores fœminarum esse feraces, quandoquidem mas sit fœmina calidior.

XXXI.

* Caetera Graece desiderantur.

XXXI. Arteriæ ſane atque venæ à locis prope renes ad genitales partes deſcendentes, in mulieribus quidem uteri fundum prætereunt, ejus vero latera conſcendentes, in duas partes finduntur: inde portio una ad muliebres teſtes à lateribus poſitos, & ipſa utero incumbens proficiſcitur: altera fundum petens, tota per ipſum diſſipatur: hoc in loco vaſculorum ſiniſtri uteri ſinus orificia, vaſculorum dextri orificiis committuntur: quare & ſeroſus humor à dextra vulva, licet obſcure, participatur: cujus acre quiddam pruriginoſumque habentis, ingens erat futura utilitas. Id genus namque & excitare membra hæc ad opus poteſt, & inſignem inter operandum voluptatem afferre: quando enim humor iſte exire poſtulans, idcircoque excitans, & ad excretionem proritans, atque una multus & calidus ſpiritus exhalare optat, immenſa quædam voluptatis magnitudo concipienda eſt. Huc adde & harum partium ſenſum, multo quam in cute vegetiorem: accedit præterea & aliud non mediocre ſubſidium, à glandulosis corporibus ab utroque colli veſicæ latere poſitis, in quibus ſeminis inſtar, admodum tamen tenuior humiditas reperitur.

XXXII. Semen plane ſpiritus quidam, ac veluti ſpumeus eſt: quare ſi humi ſpargitur, mox longe minus apparet, critiſſimeque areſcit, protinus exhalante ſpiritu viſcida parte relicta, ac in ſeipſam reſidente: neque enim, ut mucus aut pituita diu durat, neque areſcens, & eandem molem retinens: tenuis namque, & aquea, & incocta eſt iſtorum humiditas: contra craſſa, tenax, vitalique ſpiritu referta, quæ eſt in ſemine.

XXXIII. Cujus ſane genitura ita ſe habet: vaſorum in vulvam pertinentium, quæ ſecundum ejus latera findi ſupra poſuimus, pars deorſum petens, perinde in plures anfractus reflectitur, ac circa marium teſtes vaſcula revolvuntur: ſupra namque eſt vena, infra arteria, in multos orbes utraque ſinuata: in his tortuoſis ambagibus, dum ad teſtes iter faciunt, diutius ſanguis ſpiritusque vagati concoquuntur: perſpicueque in primis orbibus humor quidam cruentus aſpicitur, qui paulatim in poſterioribus magis albeſcit, quouſque in poſtremis jam teſtes intrantibus diligentiſſime exalbuit. Ii vero inanes & pervii, hunc transmiſſum humorem recipiunt, coquunt iterum, & ad animantium propagationem perfectiſſime in maribus elaborant, calidioremque efficiunt, & itineris longitudine, & receptaculorum viribus exquiſitiſſime concoctum. Deterius vero fœminarum teſtes ob antedictas cauſas ſemen gignunt.

XXXIV.

XXXIV. Verum cur ſanguis diu in venis ſtagnans exalbeſcit? An quoniam membrum omne ſibi alimentum aſſimilat? Igitur nihil mirum, ſi albæ vaſorum tunicæ in ſibi ſimilem formam ſanguinem convertunt.

XXXV. Cæterum concoctum in teſtibus ſemen, cum excernendum eſſet, alio rurſum canaliculo ipſum ad exitum ducente opus fuit. Itaque in mare cum foras ſemen projecturus eſſet, ejusque craſſioris magnam copiam eductarus, ad virile usque pertinet, & in iter urinarium ſemen eructat, longus, latus, ac varicoſus: at in fœmina, cum intra ſe ipſam ſemen mittat, idque paucum, atque ſubtilius, emiſſorium vaſculum anguſtum & breve in ipſa vulva inſeritur.

XXXVI. Quæres iterum, cur ſeminarium conceptaculum non intra teſtes ſeſe immergit, ſed ſupergeminalem, quæ appellatur, utriusque natura interjecit? An rari cum ſint, fungoſique & molles teſtes, cum denſis, validis ac duris ſeminariis vaſculis tuto committi non poterant? ſiquidem prudens natura, nulla eſſentiis contraria in unum cogit, niſi copulam aliquam amicitiæ conciliatricem in medium conjiciat: quanto enim à ſeminariis alveolis, viribus, denſitate, duritiaque ſupergeminalis vincitur, tanto ipſa teſtes ſuperat. Quin etiam ipſius partes, quæ ſeminis vaſa contingunt, duriſſimæ; quæ teſtes, molliſſimæ ſunt: quæ mediæ interjacent, quo propiores vaſculis, duriores: quo teſtibus, molliores creatæ ſunt.

XXXVII. Verum quare in muliebribus teſtibus non evidentes ac ſenſiles ſupergeminales conſpiciuntur? An quoniam in primis muliebris teſtis, deinde & ſeminarius rivus exiguus eſt? igitur nihil mirandum, ſi & eos adnectens vinculum ſit perexiguum. Præterea & ipſorum materiæ differentia modica eſt, non ut in maribus, maxima: nam maſculi teſtes humidiores mollioresque fœmineis ſunt, & ſeminariæ fiſtulæ duriores: contra, in fœmina hæ minus duræ, quia non tam longæ, neque tantum ſeminis fuerunt concepturæ: teſtes autem minus rari & fungoſi, aridioresque, quia frigidiore temperie conſtant. Jure itaque natura inter ſe propinqua cum ſint, teſtibus magis duratis, ſeminariis vero canalibus ipſos intrantibus mollioribus factis, exili inter ipſos copula opus fuit, paulatim ab unius duritie in alterius mollitudinem recedente. At quoniam marium teſtes ſunt penduli, idcirco & in utrumque muſculus unus ab ilium ſedibus porrigitur, ut & ipſis motus ad locum facultas ſubminiſtretur.

XXXVIII. Cæterum de mammis accurate loqui ſuperius polliciti, ad ipſas jam ſermonem convertamus, primumque inter ipſas & vulvam mirum eſſe conſenſum, quotidiana docet experientia, in fœtuum abortibus, quemadmodum nobis Hippocrates declaravit: & citra eos, quum ſecunda valetudine animal fruitur: parvæ enim increſcente animali, æque ac vulvæ cernuntur: perfecto autem & generandi tempore appetente, cum vulvis pariter ad decentem usque magnitudinis modum extuberant: in qua utroque membro conſiſtente, ſemen accipere, fœtumque abſolvere, ad vulvas pertinet: mammarum autem, in lucem editum animal alere, officium eſt. Verum cur adeo mutuo inter ſe conſenſu hæc membra afficiantur, nunc exponemus: id enim ipſum mirificam DEI artem promulgabit: nam cum ad unum conficiendum opus utrumque membrum comparaverit, ipſa per vaſa connexuit, quæ in ſupra habitis de pectore ſermonibus, ad mammas procedere monſtravimus, venas arteriasque in præcordia totum abdomen diducens, deinde inferne aſcendentibus committens, à quibus in vulvam & ſcrotum venæ porriguntur. Sola namque hæc in animalibus vaſcula, partim à locis ſupra ſeptum profecta ad inferiora corporis labuntur, partim ab infimis ſurſum repunt: ſola igitur modo poſita membra per vaſcula conſociari debuerunt, ut quando in vulva fœtus conformatur atque augeſcit, ſoli illi ab utroque membro communes venæ irrigent alimentum: at cum fœtus eſt editus, in mammas retro totum perlabitur. Atqui hanc ob cauſam fieri non poteſt, ut probe eodem tempore menſes ferantur, & lactet fœmina: ſemper enim alterum membrum exareſcit, in alterum ſanguine declinante. Nam cum ante uteri geſtationem in mulieribus florentem ætatem agentibus, quicquid ſupervacui colligitur, ſingulis menſibus natura per conceptacula in vulvam pertinentia excernat, cum gravidæ fuerint, fœtus à conceptaculis nutrimentum exhaurit: illic igitur venæ tam capaces, tamque prolixæ ſunt, ut inde fœtus abunde nutriatur, ſemperque aliquid ſupervacui redundet. Quando itaque toto graviditatis tempore contractum in communibus hiſce alimenti vaſculis tanquam promptuariis quibusdam exerit, diſtenditque vehementer, ac veluti locum humore ſubmergit, tunc alio migrare contendit: ſed nulla eſt alia regio, præter pectus, in quod venæ diſtentæ juxta atque oppreſſæ ſarcinam ſuam propellant. Item & totius ventris ex prægnatione tumor transmittens atque protrudens in cedentem locum compellit. Ita ſane lac menſium germanum appellavit Hippocrates,

octo

octo menſes quidem agens, alimento vero redundante. Sic etiam & fœtu aliquem languorem paſſo, neque ſatis cibi attrahente, aut mulieris corpore aliqua ex parte vitiato, ut ſanguis ſatis copioſus gigni non poſſit: confunditur tunc quidem perturbaturque operum naturæ ordo, contrariisque affectibus mammas vexari neceſſe eſt, modo lacte ante tempus affluentes, cum fœtus ægrotat: modo gracileſcentes, cum vulvæ inopia laborant. Propterea dicebat Hippocrates: Mulieri ventrem gerenti, lac ex mammis multum emanans fœtum infirmat: tanquam videlicet in mammas prorſum eo, quod abundat aſcendente, quod in venis fœtus reliquerat, præ imbecillitate quantum ipſi ſatis erat, ad moderatum alimentum attrahere non potens. Contra cum dixit iterum: Mulieri uterum gerenti, ſi mammæ gracileſcant, abortus fiet: fœtum quidem tum valentem eſſe putandum eſt, ſed alimenti inopia laborare. Quare primum ex venis vulvæ communibus ſanguinem fugit, inde mammæ contabeſcunt, poſterius paulo per abortum excluditur, nutrimento penitus ipſum deficiente. Hæc de admirabili humani corporis artificio, altiſſima conditoris noſtri ſapientia monſtrante, ſint tradita.

INDEX CAPITUM.

cap.

FINIS.

